

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

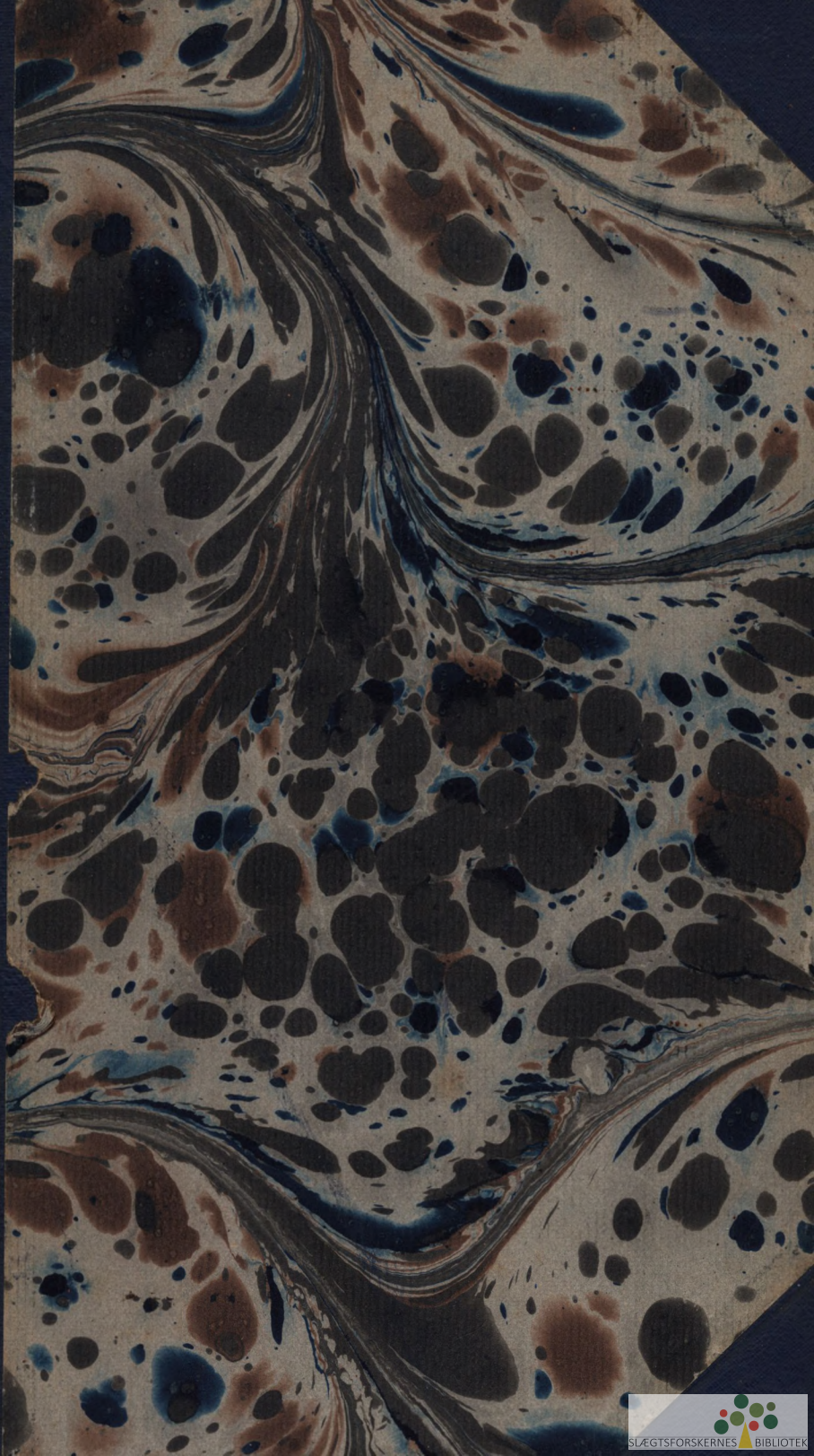
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DANSK
BIOGRAFISK
LEKSIKON

D A N S K
B I O G R A F I S K
L E K S I K O N

GRUNDLAGT AF C. F. BRICKA

REDIGERET AF

P O V L E N G E L S T O F T

UNDER MEDVIRKNING AF

S V E N D D A H L

UDGIVET

MED STØTTE AF CARLSBERGFONDET

XI

HULTMANN—JOACHIM FREDERIK

J. H. S C H U L T Z F O R L A G
K Ø B E N H A V N M C M X X X V I I

Tilsynsraad:

Aage Friis, Ellen Jørgensen, Th. A. Müller.

Copyright 1937 by J. H. Schultz Forlag.

Trykt i Aktieselskabet J. H. Schultz Bogtrykkeri

Hultmann, Fritz Wilhelm, 1820—94, Skuespiller. F. 22. Juni 1820 i Kbh. (Helligg.), d. 9. Juni 1894 sst., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Malermester Andreas Alexander H. (ca. 1788—1860) og Ane Elisabeth Møller (1784—1868). Gift 12. Juni 1858 i Kbh. (Slotsk.) med Hansine Bertine Vilhelmine Brans(e)ru(d), f. 31. Marts 1825 i Kbh. (Garn.), d. 15. Maj 1903 sst., D. af Sergent i Artilleriet, senere Fyrværker i Frederiksværk Hans Peter Christian B. (1795—1865, gift 2° 1827 med Frederikke Louise Opffer, 1797—1854) og Sophie Christiane Gøthe.

Et Avertissement om, at Det kgl. Teater søgte Tenorsangere, fik i Foraaret 1841 den unge Maler og Litograf H. til at aflægge Prøve. Udfaldet blev, at han fra Elev ved det ene Kunstakademi gik over til at blive Aspirant ved det andet Akademi for de skønne Kunster paa Kongens Nytorv, hvor han fik Henrik Rung til Sanglærer. Han var rigt udstyret med sceniske Egenskaber: Sin ranke, lette Skikkelse bevægede han paa en fuldendt naturlig Maade, gratiøst og dog mandigt, og de harmoniske Ansigtstræk lystes op af et skælmsk Smil, som gik over i en smittende Latter. Der var i akademisk Form noget letfødt og charmerende over H.s Personlighed, noget sorgløst og fint, og da disse Egenskaber blev omsat i Kunst, især gennem Hostrups Komedier, opstod i H. en Teatrets Fugl Fønix: Den ideale Sang- og Lystspilelsker. Forfatteren A. L. Arnesen, der var hans Protektor, skaffede ham til Debut den elskværdige Galning Julius Smith i »Et Rejseeventyr« (22. April 1843), og hermed var H.s Fremtid sikret. 1845 fik han kgl. Ansættelse, og n. A. udførte han Hellebæk i »Intrigerne«, der blev Indledningen til hans Æra som Fremstiller af den Hostrup'ske Student: Herløv i »Eventyr paa Fodrejsen« (1848) og Klint i »Genboerne« (1856) blev et Paradigma paa ungdommelig, skyldfri Livsglæde i naturlig, indtagende Form. 117 og 73 Gange gentog H. disse Roller og skabte en Tradition, hvis Skal senere Fremstillere har efterlignet, men Originalens Charme og friske Oprømthed har ingen

naaet. Han bevarede sit ungdommelige Udseende, og da han i 25 Aar havde levedegjort Akademikeren paa den danske Scene, hædrede Studenterne ham, der ikke selv var Student, med en Regensfest (7. Marts 1868), som den unge Peter Jerndorff havde arrangeret. Men H., der længe stod i Skygge af M. Wiehes dybere Personlighed, nøjedes ikke med at stole paa sin lykkelige Natur; han arbejdede tværtimod meget flittigt, og hans Replik var derfor midt i Overgivenheden som støbt, skønt den lød improviseret. Hans Nøjagtighed svækkede aldrig Friskheden. Sansen for Detaillen gavnede ikke mindst hans stilfulde Leander-Fremstillinger, som baade malerisk og scenisk var smaa Mesterværker. Ved sin Flid kunde han i Hofteater-Sæsonen 1855—56, da M. Wiehe og Høedt udvandrede, trække Hovedlæsset i Repertoiret, og Skuepladsens »jeune élégant« blev i Aarenes Løb dens »père noble«. I Roller som Markien i »Giboyers Søn« eller som Retspræsidenten i »Ferréol«, den Figur, hvori H. optraadte sidste Gang 2. Juni 1877, virkede han som en fin, lidt melankolsk Gentleman med chevaleresk Holdning og hensynsfulde Bevægelser. For Teatrets Venner betød Bortgangen i hans 57. Aar, at en Kilde til Lys og Glæde blev slukket. Man beklagede i høj Grad hans Beslutning, men for ham selv var Afskeden en Nødvendighed: Uden for Scenen var H. en Melankoliker, en ufri Mand, som ikke deltog i Livet, men skjulte sig i sit Hjem. Der boede han med sin Hustru, hvis stærkt bevægede Fortid gjorde det umuligt for ham at optage hende i det Samfundslag, han tilhørte. Glædens Fremstiller levede en glædeløs Tilværelse. Men Yderpunkterne berørte ogsaa i dette Tilfælde hinanden: Han sagde selv, og andre har bevidnet hans Ord, at han aldrig var mere munter paa Scenen, end naar han var dybest nedsunket i Melankoli. Hans Liv var en Dobbelttilværelse, hvis Lidelser han skjulte for Omverdenen. Men medens Tilskuerne beundrede ham i næsten alle de 270 Roller, han udførte, mistede han selv i stigende Grad Tilliden til sine Evner. I sit Otium genoptog han sin Ungdoms Kunst, Maleriet. — R. 1869. — Litografi fra I. W. Tegner 1851 og fra F. E. Bording 1866. Træsnit 1869, af H. P. Hansen 1873 og efter P. Mosts Fotografi 1877.

Edv. Brandes: Dansk Skuespilkunst, 1880. Vilh. Møller: Danske Kunstner-Portrætter, [1883], S. 91 ff. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—II, 1921—22.

Robert Neiiendam.

Hummel, Christian Martinius, 1849—1922, Vandbygningsingeniør. F. 31. Marts 1849 i Frederiksværn, d. 7. Maj 1922 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Rebslagermester, Forvalter ved

Orlogsværftet i Frederiksværn Herman Frederik Emil H. (1814—90) og Benedikte Andrea Tjomsaas (1821—89). Brodersøn af Chr. G. H. (s. d.). Gift 16. Maj 1885 i Helsingør (Olai) med Ida Emilie Vilhelmine Svendsen, f. 20. April 1865 i Helsingør, D. af Købmand Thomas Severin Wilhelm S. (1817—95) og Hansine Frederikke Abel (1823—1904).

I Elleveaarsalderen kom H. fra Norge til Kbh. og var siden i Huset hos Farbroderen, hvor han modtog en Paavirkning, som kom til at præge ham hele Livet. 1867 blev han Student fra Borgerdydskolen paa Christianshavn, n. A. cand. phil.; 1875 blev han cand. polyt. som Mekaniker, og n. A. tog han samme Eksamen i Ingeniørfaget, som det dengang betegnedes. I Studieaarene var han 1870—74 Assistent ved Tegneundervisningen paa Landbohøjskolen. Efter Eksamen blev H., der 1868—69 havde skaffet sig praktisk Uddannelse som Maskinarbejder, beskæftiget ved Ombygning af Allinge og Sandvig Havne. 1877 blev han, efter en kort Tid at have været ved Kbh.s Brolægning- og Vejvæsen, ansat i Vandbygningsvæsenet som assisterende Ingeniør ved Anlægget af Esbjerg Havn. 1879 foretog han nogle Undersøgelsesarbejder i Ringkøbing Fjord, s. A. forflyttedes han til Helsingør, hvor han 1880—87 ledede Ombygningen af Havnen. 1885 blev han teknisk Medlem af den kgl. Havnekommission i Helsingør og fik s. A. dansk Indfødsret, 1888—89 var han Ingeniør ved Vandbygningsvæsenets Undersøgelsesarbejder paa den jyske Vestkyst og i Limfjorden, 1890 fik han fast Ansættelse som Ingeniør i Vandbygningsvæsenet og forflyttedes samtidig til Kbh. I denne Stilling fik han Tilsynet med de kommunale Havne paa Fyn, Langeland, Ærø, Samsø, Lolland-Falster og Bornholm samt Tilsyn med Digerne paa Lolland-Falster efter C. Otterstrøm. 1898—1902 ledede han Bygningen af Anholt Havn efter sit eget Detailprojekt og blev fra 1908 Tilsynsførende ved Havnen. 1905 blev han Ingeniør af 1. Grad. 1916 ændredes denne Titel til Distriktsingeniør. Med Udgangen af 1919 tog H. sin Afsked. Foruden den rent embedsmæssige Gerning har et ikke ringe Antal Kommissioner, hvoraf H. blev Medlem, stillet Krav til hans Indsigt og Arbejdskraft. 1897—1900 var han Medlem af Kommissionen vedrørende Anlæg af en Havn paa Jyllands Vestkyst og prægede i høj Grad dennes Betænkning, der bl. a. foranledigede Anlægget af de to Læmoler ved Vorupør og Hanstholm, Kystsikringen paa Aggertangen og Bygningen af Skagen Havn. 1899—1900 var han Medlem af Kommissionen til Undersøgelse af Havneforhold paa Bornholm. 1903 blev han Medlem af en Kommission angaaende Anlæg af en Havn

ved Skagen og s. A. Medlem af en Kommission til Undersøgelse af det lollandske Digelags Forhold. 1904 blev han Medlem af Kommissionen vedrørende Foranstaltninger til Ophjælpning af Ribe Bys almindelige økonomiske Forhold og Anlæg af et Havdige fra Vester Vedsted til Store Darum og 1905 Medlem af Kommissionen angaaende Afvikling af forskellige Gældsforpligtelser til Statskassen. 1906—09 var han Formand for Kystkommissionen for Roskilde Amtsrådsreds, 1900—19 Censor ved polyteknisk Eksamen i Vandbygningsfagene. — R. 1898. DM. 1905.

Ingeniøren, XXVIII, 1919, S. 173; XXXI, 1922, S. 180. Berl. Tid. 16. Marts 1919.

Pool Vinding.

Hummel, Christian Gotfried, 1811—72, Polytekniker. F. 17. April 1811 i Kbh. (Holmens), d. 21. Aug. 1872 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Tømmerformand paa Holmen Christen Jensen H. (1775—1830) og Anne Margrethe Kragh (1787—1859). Gift 1° 11. Juni 1839 i Kbh. (Holmens) med Mariane Emilie Hummel, f. 3. Nov. 1814 i Kbh. (Holmens), d. 13. Juli 1860 i Helsingør, D. af Rebslagermester paa Holmen Gottfried Christian H. (1772—1853) og Christiane Endersen (1775—1847). 2° 9. April 1862 i Søvind med Charlotte Theophilia John, f. 8. Dec. 1826 paa Erikshaab, Fyn, d. 5. Maj 1889 i Kbh. (Johs.), D. af Papirfabrikant Johan Christian J. (ca. 1780—1851) og Ane Kathrine Marie Bjerregaard (d. senest 1850).

H. kom efter endt Skolegang i Tømmerlære paa Holmen 1826 og blev n. A. optaget som Elev paa Holmens Skibsbygningsskole, som han besøgte de fire Ugedage, medens han i de to arbejdede som praktisk Skibsbygger. 1829 forfremmedes han til Tømmermand paa Holmen, men var stadig Elev paa Skolen. Imidlertid var Polyteknisk Lærestalt blevet aabnet 1829, og H., der var kommet i Forbindelse med dens første Direktør, H. C. Ørsted, fik Lyst til Studiet der. 1831 tog han polyteknisk Adgangseksamen og paabegyndte derefter Studiet paa Lærestalten samtidig med, at han passede Arbejdet paa Holmen, hvor han 1833 blev Underassistent ved Søetatens Konstruktionskammer. Fra 1831 underviste han tillige i de Massmannske Søndagsskoler og fra 1833 desuden i Matematik og geometrisk Tegning ved Vajsenhuset for herved at blive i Stand til at opretholde sit Hjem efter Faderens Død. 1834 blev H. polyteknisk Kandidat i Mekanik. Ikke længe efter gav Utilfredsheden med Undervisningen i Maskinlære sig Udtryk i en Indstilling fra H. C. Ørsted af 23. Okt. 1835, hvori den hidtidige Lærer J. A. Dyssel betegnes som saa utilfredsstillende,

at der maa foretages en Personforandring. Dette førte til, at H. fra Nov. 1835, efter at have foretaget en Studierejse til Tyskland, konstitueredes som Lærer i Maskinlære, idet man derved tillige ønskede at drage Nytte af, at H. baade var en dygtig Tegner og havde en betydelig Praksis, saaledes at man kunde faa Tegneundervisningen, der lededes af G. F. Hetsch, som var Kunstner og ikke Tekniker, mere praktisk teknisk anlagt og faa en nærmere Forbindelse mellem denne og Maskinlæren. Fra Jan. 1838 fik han fast Ansættelse som Lektor og Medlem af Lærestaltens Bestyrelse. I Aug. s. A. blev han tillige ansat som Lærer i Tegning efter fra 1836 at have taget Del i Ledelsen af Undervisningen i dette Fag. April s. A. var han blevet Medlem af Direktionen for de Massmannske Søndagsskoler, ved hvilke han havde været Inspektør fra April 1837, og beklædte denne Stilling til 1858, hvorefter han blev Æresmedlem af Selskabet. 1837—38 udgav H. sammen med Ursin »Nyt Magazin for Kunstnere og Haandværkere«, og 1838—39 redigerede han »Industriforeningens Tidsskrift«. 1840 overtog han Undervisningen i Matematik for de forststuderende. 1843 fik han Ansættelse som Inspektør ved Polyteknisk Lærestalt, i hvilket Embede han gjorde sig fortjent af Anstaltens Regnskabsvæsen; s. A. blev han med Universitetets Tilladelse konstitueret i den ene af de to Vandinspektørstillinger i Kbh., der sorterede under den 1805 nedsatte kgl. Vandkommission; da han blev fast ansat i dette Embede April 1845, fratraadte han Inspektørstillingen ved Lærestalten. Vandinspektørstillingen beklædte H., der 1846 sammen med Professor Forchhammer og Jernstøber Lunde havde ledet nogle vellykkede artesiske Boringer i Harrestrupdaalen, imidlertid kun til Marts 1848, da han afløstes af L. A. Colding, som var tiltraadt 1847 og som nu blev den eneste Indehaver, men han kom dog til at tage stærk Del i Arbejdet paa at forny Kbh.s højst utilfredsstillende hygiejniske Anlæg. Ikke alene ledede han for Ingeniørkorpset Anlæg af Oversvømmelsesforanstaltninger foran Kbh. (idet man efter Krigsudbrudet 1848 tænkte sig Muligheden af en Landgang paa Sjælland), hvorved Vandforsyningen fik nogle meget velkomne Reservebassiner, men han blev ogsaa efter H. C. Ørsteds Død 1851 Medlem af den 1848 nedsatte Komité, der 1849 havde udskrevet en international Konkurrence om Projektering af Vandværk, Gasværk og Kloakanlæg. Intet af Projekterne var umiddelbart brugeligt, og det overdroges nu H. sammen med L. A. Colding paa Grundlag af de tre præmierede Projekter at udarbejde et Projekt til alle tre Anlæg. Projektet var færdigt 1852 og blev vedtaget i Borgerrepræsentationen i Aug. s. A., men Kloak-

planen standsedes af Overpræsidenten Mich. Langes Uforstand. Allerede 1851 havde H. vakt en vis Opsigt ved at fremsætte et Forslag om, at alle Gaardsrum, Gader og Render hver Morgen skulde underkastes en kraftig Skylning ved at bruge alle Pumper i ca. en halv Time, et Forslag, der vakte kraftig Modstand, bl. a. hos Overpræsidenten, og som, da det i reduceret Maalestok bragtes til Udførelse, paastodes kun at forhøje Stanken. Da de til de tre Projektets Udførelse fornødne Lovforslag fremsattes paa Rigsdagen, mærkedes der ogsaa Modstand mod Kloakplanen her, og navnlig var dette Tilfældet, efter at Overpræsident Langes gode Ven, A. S. Ørsted, 1853 var blevet Premier- og Indenrigsminister. For at imødegaa alle de Betænkeligheder og Indvendinger, som Overpræsidenten, der var Formand for den i Henhold til kgl. Befaling af 4. Febr. 1851 nedsatte Kommission til Forbedring af de hygiejniske Forhold i Kbh., hvoraf H. var Medlem, var utrættelig i at finde paa, enedes man om at sende H. til London med det Hverv at opsøge en første Rangs Ingeniør og engagere ham til at rejse til Kbh. og der afgive en Dom over alle tre Planer. Ved Baron Hambros Mellemkomst kom H. i Forbindelse med Ingeniør James Simpson, som sagde god for Planerne og gav forskellige Raad og Anvisninger, som H. indarbejdede i Planerne før Simpsons Afrejse. Alligevel lykkedes det Overpræsidenten at hindre Kloakplanens Gennemførelse ved at opnaa, at Indenrigsministeriets Approbation af 7. Februar 1854 ikke medtog Kloakplanen, som alle sagkyndige sagde god for, og han tilføjede derved Byen og dens Borgere en næsten ubodelig Skade. Koleraen 1853 satte i høj Grad Fart i Arbejdet i den hygiejniske Kommission, og H. foreslog, at man skulde anstille nærmere Undersøgelser af alle de Ejendomme, hvori der var forefaldet mindst fire Koleratilfælde, men Forslaget strandede i Kommunalbestyrelsen. 1853 blev H. Formand for Sundhedskommissionen i Kbh.s Vester Kvarter og for Kolerabureauet i Lavendelstræde. 1852—56 var han Medlem af Bestyrelsen for Teknisk Institut, og efter Sammenslutningen af dette og Instituttet for Metalarbejdere blev H., der 1855 var Medlem af en af Kultusministeriet nedsat Kommission til Oprettelse af en Industriskole, valgt til Formand for Teknisk Selskab og beklædte denne Stilling til sin Død. 1858 blev han Indenrigsministeriets tekniske Konsulent og 1866 ved J. G. Forchhammers Død Direktør for Polyteknisk Lærestalt. H.s jævne, tørre og usnobbede Væsen, hans Evne til baade i sit eget og Lærestaltens Arbejde at forene de videnskabelige Hensyn med de praktiske og hans Hjælpsomhed mod og Interesse for Studenterne skaffede ham mange Venner,

ikke mindst blandt de unge, som han ofte kunde virke næsten faderlig overfor. Foruden i de nævnte har H. været virksom i en Række andre Kommissioner o. l., f. Eks. 1846 i Kommissionen angaaende Betryggelse for, at Dampmaskiner ikke medfører Fare for Liv og Ejendom, 1852 i Komiteen for Industriudstilling i Kbh., 1852 og 1869 i Komiteen for Landmandsforsamling i Kbh., 1858 som Sekretær ved den hygiejniske Kongres i Kbh., 1862 i Komiteen for Danmarks Deltagelse i Verdensudstillingen i London, som Formand for den danske Afdeling paa den nordiske Udstilling i Stockholm 1866, paa Verdensudstillingen i Paris 1867 og London 1871. — Tit. Professor 1849. Etatsraad 1867. — R. 1854. DM. 1862. — Buste i Gips af H. V. Bissen paa Polyteknisk Lærestalt, i Marmor af Th. Stein 1881 sst. Litografi 1872. Træsnit af Sandberg efter dennes egen Tegning s. A. og af N. Obermann 1872.

C. Nyrop: Bidrag til dansk Haandværkerundervisnings Historie, 1893. Berl. Tid. 22. Aug. 1872. Ill. Tid. 8. Sept. 1872. Sig. Smith: Søren Hjorth, Dynamoprincippets Opfinder, 1911, S. 31. Villads Christensen: København 1840—57, 1912. J. T. Lundbye: Den polytekniske Lærestalt 1829—1929, 1929. Vald. Schmidt: Af et langt Livs Historie, 1925, S. 58.

Pool Vinding.

Hundrup, Ferdinand Emil, 1808—79, Personalhistoriker. F. 22. Dec. 1808 i Slagelse, d. 12. Aug. 1879 i Roskilde, begr. sst. Forældre: Garnisonskirurg, senere Hospitalslæge Andreas H. (1776—1849) og Anna Marie H. (1780—1863). Gift 16. April 1837 i Jebjerg med Marie Caroline Nielsen, f. 20. Maj 1811 i Kbh. (Slotsk.), d. 14. Dec. 1889 i Roskilde, D. af Kammertjener hos Frederik VI. Christian N. (1751—1835) og Caroline Augustine Friedemann (1776—1848).

H. blev Student 1827 fra Slagelse, og paavirket af sine Lærere S. Meisling og H. M. Flemmer gav han sig til at studere Filologi. 1836 blev han cand. philol., og s. A. ansattes han som Adjunkt i Randers, hvorfra han 1844 forflyttedes til Roskilde som Overlærer. En alvorlig Øjensygdom tvang ham 1866 til at tage sin Afsked. Fra 1854 til sin Død virkede han som Bibliotekar ved Sjællands Stiftsbibliotek. H. var af Ydre en høj, ret imponerende Skikkelse af et militært Tilsnit. Kun dannede hans uskønne, pibende Røst en mærkelig Modsætning til det svære Legeme. Som Lærer var H. ikke afholdt, da han optraadte med stor Strenghed og var en erklæret Tilhænger af en gammeldags haardhændet Skoletugt. H.s virkelige Betydning falder derimod paa det personalhistoriske Omraade. Med utrættelig Flid samlede han Livet igennem biogra-

fisk Stof især vedrørende danske Akademikere, og hans Skrifter om Lærerstanden ved en Række af Landets Latinskoler er den Dag i Dag meget benyttede Haandbøger. Overvejende hviler de paa den trykte Litteratur, men H. har dog ogsaa benyttet arkivalisk Materiale, fortrinsvis i Enkekassens og Universitetets Arkiv. H. har utvivlsomme Fortjenester som Foregangsmand paa dette Omraade, men det kan ikke nægtes, at hans Arbejder langtfra tilfredsstillere strengere Krav om Nøjagtighed og Kritik. For en Del kan dette undskyldes ved, at hans stadig mere og mere svigtende Syn hindrede ham i at besørge Korrekturen med fornøden Omhu. Blandt H.s Skrifter kan især fremhæves hans biografiske Efterretninger om filologiske og filologisk-historiske Kandidater (1849—51 og 1860) og om dem, der ved Kbh.s Universitet havde opnaaet de højeste akademiske Værdigheder (1854—59); endvidere om Lærerstanden i Helsingør (1860), Slagelse (1861), Aalborg (1869—70), Randers (1871—72), ved Metropolitanskolen (1872—75) og i Viborg (1875). H. har desuden udgivet en Række Stamtavler, men de er gennemgaaende af langt ringere Værd. 1877 skænkede han sine omfattende haandskrevne Samlinger til Gehejmearkivet. — Tit. Professor 1877. — Ufærdigt Maleri af L. Fædderholt 1830. Træsnit 1876.

Selvbiografi i F. E. Hundrup: Lærerstanden ved Randers lærde Skole, 1871—72, S. 87—93. Roskilde Avis 13. Aug. 1879. Aarvog, udg. af Hist. Samfund for Københavns Amt, 1914, S. 28 f.; 1919, S. 58 f. Personalhist. Tidsskr., I, 1880, S. 78; III, 1882, S. 117. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 502. E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882, S. 61—67, 82 f. K. Galster: H. C. Andersen og hans Rektor, 1933, S. 67 ff.

Bjørn Kornerup.

Hunæus, Andreas Herman, 1814—66, Portrætmaler. F. 8. Dec. 1814 i Kolding, d. 15. Maj 1866 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Løjtnant, senere Kaptajn i Borgervæbningen, sidst Lotterikollektør i Randers Andreas Herman H. (ca. 1787—1856, gift 1818 med Elisabeth Ruth, 1795—1847) og Jana Petrina Woydemann (1786—1868, gift 1822 med Knapmagermester Johannes Jensen Schmidt, 1795—1876). Gift 1. Maj 1847 i Kbh. (Frue) med Thora Johanne Cathrine Garbrecht, f. 24. Jan. 1824 i Kbh. (Trin.), d. 1. Nov. 1865 sst. (Garn.), D. af Handelsbetjent, senere Grosserer, Oberstløjtnant Johan Gerhard Frederik G. (1799—1857) og Cathrine Christine Larsine Müllertz (ca. 1799—1835).

H. var døvstum, vistnok fra Fødselen, i alt Fald fra sit 2. Aar. Han blev Elev af Det kgl. Døvstummeinstitut 1823, hvor han lærte Skrædderhaandværket, men da han viste Anlæg for Tegning, satte Faderen ham i Malerlære, hvorefter han begyndte at besøge

Kunstakademiet 1831. Han blev Elev af Modelskolen, men vandt først 1841 den mindre Sølvmedaille. Imidlertid havde han lagt sig efter Portrætmaleriet, begyndte at udstille 1833 og blev hurtigt en ret anset Portrætmaler, saaledes at han 1857 blev agreeret ved Akademiet, men aldrig valgt til Medlem. Han malede adskillige af Datidens ansete Folk og i sit sidste Leveaar et Portræt af Prinsesse Dagmar. H. udførte ogsaa nogle Altertavler samt en Del Historie- og Genrebilleder. Blandt de sidste vandt »Paa Kjøbenhavns Vold; Aftenen før Store Bededag« (1862) stor Popularitet. H. udstillede paa Charlottenborg 1833—66. — Selvportræt hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Tegnet Selvportræt 1844 paa Fr.borg, malet sst. 1853. Selvportræt paa Maleri af 3. Infanteribataillon 1848.

Ph. Weilbach (Jørgen Sthyr).*

van Hurk, Peter, ca. 1697—1775, Handelsmand. F. ca. 1697 i Holland, d. 16. Okt. 1775 i Kbh. (Holmens), begr. i Holmens K.s Kapel. Gift 15. Jan. 1744 i Kbh. (Ty. ref.) med Maria Barbara Fabritius, f. 1. Sept. 1704 i Kbh. (Ty. ref.), d. 3. Maj 1775 sst. (Holmens) (gift 1° 1723 med Vinhandler Helvig Abbestee, 1697—1742), D. af Vinhandler Herman F. (1667—1729) og Elisabeth Marie Abbestee (1677—1752).

v. H. var af hollandsk Afstamning og blev indkaldt for at aabne en Handel paa Kina. Han deltog i Udsendelsen af det første Skib »Kronprins Christian«, og blev derefter Medstifter af Asiatick Kompagni, i hvilket han var Hovedparticipant 1732—45 og 1745—54 Direktør. Sammen med Konferensraad Iselin var han en bestemt Modstander af Kompagniets Omdannelse og den asiatiske Handels Frigivelse, men Kompagniets Flertal gik imod ham, og den Rets-sag, han anlagde sammen med fem andre, tabte han. H. var ligeledes interesseret i Kurantbankens Oprettelse og sad som Bankkommissarius 1739—74. v. H. tilhørte Inderkredsen af københavnske Storkøbmand omkring Midten af 18. Aarh. og var ved sit Ægteskab nær knyttet til Familien Fabritius. — Kommerce-raad 1733. Agent med Justitsraads Rang 1749. Etatsraad 1753.

Carl Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, III, 1913, S. 186, 423. Hist. Medd. om Kbh., IV, 1913—15 (se Registeret).

G. L. Grove (Harald Jørgensen).*

Hurtigkarl, Frederik Theodor, 1763—1829, Retskyndig. F. 3. Nov. 1763 i Sorø, d. 1. Dec. 1829 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Trin.). Forældre: Inspektør ved Sorø Akademi Svend H. (1716—65) og Maria Fjellerup (ca. 1720—91). Ugift.

H. blev Student 1779 fra det Klinch'ske Institut, bestod 1780 den filosofiske Eksamen, 1784 den filologiske og endelig 1788 juridisk Eksamen. Sine akademiske Studier, Historie, Sprog, navnlig Hebraisk, drev han med stor Flid, 1787—91 var han Alumnus paa Borchs Kollegium, hvor han senere som Professor, 1821—29, var Eforus. 1790 blev han efter sejrrig bestaaet Konkurrence med H. M. Lange og J. L. Rottbøll Notarius ved det juridiske Fakultet, 1791 Adjunkt sst., 1798 Prof. ekstraord., 1804 ord. og Medlem af Konsistorium, 1806 Inspector quæsturæ, 1809—10 og 1818—19 Rector universitatis. — Om H.s Virke som akademisk Lærer foreligger kun faa Vidnesbyrd; i »Dansk Litteratur-Tidende« for 1830 omtales hans Forelæsninger som saare tydelige og hans Eksamination som klar og bestemt, medens Mænd som E. C. Werlauff karakteriserer hans Forelæsninger over Romerretten som »temmelig overfladiske«, Peder Hjort taler om hans »sølle Vittigheder« derover, og endelig Orla Lehmann, der dog aldrig blev hans Tilhører, sans façon betegner ham som en »aandløs gammel Pebersvend«; Jens Møller, der i øvrigt skattede H. højt, fremhæver som en psykologisk Mærkværdighed, at H. var aldeles blottet for Fantasi. Videnskabelig Aand eller juridisk Fantasi fandtes i hvert Fald ikke i H.s litterære Produktion, der kun repræsenterer den rene March paa Stedet uden Spor af, at Forfatteren levede og virkede paa en Tid, hvor Tænkere som Ørsted — og i Tyskland Savigny — allerede for længst havde begyndt deres glimrende Bane. Som Alumnus paa Borchs Kollegium forfattede H. »Dissertationes qva pauca qvædam juris Mosaici argumenta cum legibus Danico-Norvegicis privatis conferuntur«, I—II (1788—89) og »De servitutis, qvæ inter majores nostros invaluit, indole« (1791), oversat paa Dansk af Chr. Krohg i »Juridisk Arkiv«, II (1804); de er ganske i Tidens Manér og navnlig for den sidstes Vedkommende stærkt afhængige af P. Kofod Ancher. Som Professor udgav H. Universitetsprogrammet »De jure armorum secundum leges antiquas Norvegicas et Danicas« (1798), oversat paa Dansk af Chr. Krohg nævnte Sted, I (1803), og paabegyndte sit ufuldførte Hovedværk »Den Danske og Norske Private Rets første Grunde« (I, 1813; II, 1, 1814; 2, 1817; IV, 1, 1820), en *Nørregaard redivivus* og et Skrift, der kun har litteraturhistorisk Interesse og nu kun erindres, fordi det fremkaldte Ørsteds grundlæggende »Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed med stadigt Hensyn til Hr. Etatsraad og Professor Hurtigkarls Lærebog« (I—VI, 1822—35). Ogsaa T. Algreen-Ussings meget Ørsted'ske »Anmærkninger til Personretten« (1823) og til »Tingsretten« (I—II, 1823) fremtraadte som »vedføjede« H.s System.

Fra H.s Haand foreligger endelig nogle Responsa om Fæsteforhold og Odelssager (Jurid. Arkiv, I og II, 1803 og 1804, Nyt jurid. Arkiv, IV, 1812), ligesom han 1810 udgav et Par Bind af »Gejstlig Reskriptsamling«. H. var, som Jens Møller med Rette udtaler, en »ægte praktisk Jurist«, en »lige saa duelig Forretningsmand somaarvaagen og uegennyttig Bestyrer af Universitetets Midler«. Bl. a. insisterede han indtrængende paa, at Polyteknisk Lærestalt maatte staa aldeles udskilt fra Universitetet og ikke medføre økonomiske Opofrelser for dette. Han var et virksomt Medlem af det praktisk-juridiske Selskab. Sin varme Interesse baade for de studerende og det retsvidenskabelige Studium lagde H. for Dagen ved at testamentere Universitetet sin Formue til »Stipendier for Studerende ved Universitetet, fornemmeligen saadanne, som med Flid og Held lægge Vind paa Fædrelandets Lovkyndighed« (Fundats af 30. Maj 1832 med senere Tillægsgfundatser, senest af 22. Juli 1919). Ikke mindst som Rejsestipendium har H.s Legat gjort stor Gavn. — Etatsraad 1811. — R. 1828. — Maleri af H. som Barn, formentlig af Almer, paa Universitetet. — Mindesmærke paa Trinitatis Kgd.

Dansk Litteratur-Tidende for Aaret 1830, S. 88—91. Orla Lehmann: Efterladte Skrifter, I, 1872, S. 29. Jens Møller i Nyt theologisk Bibliothek, XVII, 1830, S. 336 f. Samling af de for Universitetets Legater gjældende Bestemmelser, 1890, S. 333 ff. E. C. Werlauff: Erindringer af mit Liv (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XIII), 1910. Frantz Dahl i Festskrift i Anledning af Tohundrede Aars Dagen for Indførelsen af juridisk Eksamen, 1936, S. 144 ff.

Frantz Dahl.

Hurup (døbt Hurop), Ferdinand (Frank), 1853—1934, Fagforeningsmand. F. 18. Nov. 1853 i Kbh. (Fødsst.), d. 22. April 1934 i Enumclaw, Washington, U. S. A., begr. sst. Moder: Ane Kirstine Jensen, Fader ukendt. Gift 1° 21. Marts 1880 i Kbh. (Garn.) med Marie Jørgensen, f. 12. Aug. 1856 i Randers, d. 13. Nov. 1895 i Kbh., D. af Tømrer Søren J. og Inger Jensen. 2° 14. April 1896 i Windsor, Kanada, med Anna Hansson, f. 11. Okt. 1865 nær Ystad, D. af Landbruger Hans Andersson og Hanna Nilsson (1840—1922).

H. voksede op i Kristrup ved Randers, lærte Smedehaandværket i Brøndbyøster, Mariager og Randers, blev Korporal ved Fæstningsartilleriet og arbejdede fra 1873 som Svend i Kbh. Da 70'ernes Arbejderbevægelse og dermed Smede- og Maskinarbejdernes Fagforening var faldet sammen fra 1878, var H. blandt de mest energiske Genrejsere. I Aarene 1882—85 udfoldede han en Agitatorvirksomhed uden Sidestykke. Jan. 1883 kom han ind i Fagforeningens Bestyrelse, fik dannet eller genrejst Smedefagfor-

eninger i en Række Provinsbyer og fik s. A. den københavnske Forening omdøbt til Smede- og Maskinarbejdernes Forbund i Danmark. 1884—87 var han dettes Forretningsfører og udgav 1884—85 »Fagtidende for Smede- og Maskinarbejdere«. Efter Folketingsvalget 1884 berejste H. Provinsen som Agitator for Socialdemokratiet og fik i den følgende Tid stiftet en halv Snes Partiforeninger. Han var den utrættelige og opflammende Leder for sine Fagfæller, da Jernfabrikanterne 1885 paa Arbejdernes Krav om Organisationsret og Minimalløn etablerede en fem Maaneders Lockout, den første store Arbejdskamp her hjemme. H. talte og skrev, skaffede Penge fra Ind- og Udland og Levnedsmidler fra danske Bønder; skønt Foreningsretten hævdedes, blev Kampens Udgang et Nederlag for Smedene og H. Han gik af som Formand (1887), var en kort Tid selvstændig Mester og et Par Aar Forvalter i Arbejdernes Fællesbageri. Imens var han politisk virksom, Medlem af Socialdemokratisk Forbunds Bestyrelse 1884—92 og ved Folketingsvalgene 1890 og 92 opstillet i Frbg. 1. Kreds mod Krigsminister Bahnsen. 1888 var et virkeligt Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund blevet stiftet, og da dets første Formand ønskede at fratræde, blev H. paa ny (1890—92) Forbundstormand. Delvis paa Grund af ulykkelige Forhold i Hjemmet nedlagde han sit Hverv og udvandrede 1893 til Amerika. — Her førte han en omskiftelig, men meget arbejdsom Tilværelse, var først fem Aar i Øststaterne, bosatte sig 1898 i Staten Washington, købte og ryddede Land i Enumclaw i Nærheden af Seattle, men solgte 1911 sin Farm for at blive Redaktør af det dansk-norske Ugeblad »Social-Demokraten« i Chicago. 1913 rejste han efter Indbydelse til Danmark for at overvære Smedeforbundets 25 Aars Jubilæum, og med Tanke paa at blive her hjemme tog han 1913—14 mod Stillingen som Forretningsfører for »Social-Demokraten« i Nakskov. Han skrev her Pjecen »Rente og Ruin«, et Indlæg for Pengevæsenets Socialisering og Oprettelse af en Statsbank (1915). Kort efter Verdenskrigens Udbrud rejste han imidlertid tilbage til U. S. A., blev paa ny Redaktør af »Social-Demokraten« i Chicago, oparbejdede Bladet, saa det fik eget Trykkeri, men nedlagde 1916 Posten, da syndikalistiske Strømninger delte Partiet. — Efter Landsmænds Opfordring rejste H. s. A. til Virginia for at oprette en dansk Koloni ved Udstykning af en Plantation. Han boede her seks Aar og var økonomisk Leder af Foretagendet (Windsor Community Farm, nær Richmond). Under Krisetilstanden efter Krigen led Kolonisterne Tab, og H., der hæftede for andres Gæld, mistede alt. Næsten 70 Aar gammel drog han med sin udmærkede Hustru 1922 op til

Enumclaw og begyndte forfra. H. fik Arbejde paa et Elektricitetsværk, og efter nogle Aar havde de paa ny eget Hjem. Her døde H. aandsfrisk og i levende Forbindelse med Parti- og Fagfæller i Danmark til det sidste, en Brevskriver som faa. H. var en af Pionererne fra dansk Fagbevægelses heroiske Tid, en usædvanlig Begavelse, kundskabsrig, veltalende, dertil en ærlig Karakter og af et vindende Væsen. Han kunde svejse Mennesker sammen, som han svejsede Jern. Men selv led han af en indre Splittelse, en Mangel paa Samling og Taalmod, var noget af »en Trækfuglenatur«. — I Amerika deltog han ivrigt i Skandinavernes Foreningsliv, havde flere Tillidshverv inden for Dansk Brodersamfund, medvirkede 1925 ved Organiseringen af dettes Alderdomsforsorg. Han skrev talrige Artikler i »Den danske Pioneer« og andre dansk-amerikanske Blade, bl. a. propaganderende blandt Farmerne for danske Andelsprincipper, var 1909—10 Medredaktør af Maanedsskriftet »Uglen« (Fresno, Calif.) og skrev heri en Artikelserie »Danske Arbejdere før og nu« med anekdotefyldte Skildringer fra Lockouten 1885 og Provisorietiden; til Blade i Danmark skrev han om amerikanske Forhold; sine Livserindringer har han skrevet i »Bien«, skandinavisk Ugeblad for Pacific Kysten (San Francisco) 1931—32 og i »Minder fra Forbundets Barndom« i »Festskrift for Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund« (1913).

Ovenn. Arbejder. E. Wiinblad og Alsing Andersen: Det danske Socialdemokratis Historie, II, 1921, S. 357 ff. Jern- og Metalarbejderen, Maj 1934. Social-Demokraten 1. Dec. 1933, 8. Maj 1934.

Oluf Bertolt.

van Hussen, Tileman, 1497—1551, Professor og Biskop. F. 1497 i Kleve, Köln Stift, d. 14. Maj 1551 i Slesvig, begr. i Domkirken. Gift med Petronella (Belga), mulig fra Nederlandene (gift 2° ca. 1552 med Ærkedegn Hieronymus Cypræus, s. d.).

T. v. H. var Licentiat (vel i Retsvidenskab) fra Louvain, men maatte forlade sin Hjemegn, da han sluttede sig til Reformationen, og opholdt sig dernæst i Hamburg. Christian III. ønskede at tage ham i sin Tjeneste, hvis han blev godkendt i Wittenberg, og bekostede hans Promotion der; sammen med P. Palladius disputerede han 1537 under Luthers Forsæde for den teologiske Licentiatgrad og promoveredes af Justus Jonas til Doktor. 1537—42 var T. v. H. teologisk Professor ved Kbh.s Universitet, 1539—41 tillige dets Rektor; desuden var han, hvem Christian III. satte stor Pris paa, Hofmester for Kongens lille Datter Anna, den senere Kurfyrstinde af Sachsen. 1542 kaldedes han til Biskop af Slesvig og indviedes af Bugenhagen, der selv havde afslaaet Embedet. De sær-

lige slesvigske Forhold gjorde hans Stilling ejendommelig. Der var fire Superintendenter (i Slesvig, Husum, Flensborg og Haderslev) med en vis Selvstændighed, og den 1544 indtraadte Deling af Landet mellem Kongen og hans Brødre Hans og Adolf gjorde vistnok Biskoppens Indflydelse forskellig i de forskellige Dele; dog visiterede han i alle Byerne og havde overalt Ordinationsret. Paa den anden Side ønskede man at bevare mere af den gamle Bispestilling end i Kongeriget; man beholdt Bispetitlen, og allerede den slesvigholstenske Kirkeordning af 1542 foreskriver Bevarelse af det Kirkegods, der var tilbage. I de første Aar var T. v. H. dog faktisk sidestillet med de kongerigske Superintendenter, med væsentlig aandelig Virksomhed og fast Løn. Men Ridderskabet ønskede en Herrebiskop, og 1545 gik Kongen ind paa at overdrage T. v. H. Bispegodset undtagen Jagtretten med Hensyn til Stovvildt. Da Kongens yngste Broder Frederik (1529—56, s. d.) blev myndig og skulde forsørges, maatte T. v. H. dog afstaa Godset til ham i den Form, at Kapitlet valgte Prinsen til Koadjutor. Et Forsøg paa at inddrage Slesvig Stift under Kejserens Ret blev afvist. T. v. H. var en from Mand og pligtopfyldende, baade i den økonomiske Administration og i sin gejstlige Gerning, f. Eks. med at holde Forelæsninger i Slesvig; han ramtes af et Slagtilfælde, mens han i Domkirkens Kor læste over Davids Salmer. Han var indviklet i forskellige Stridigheder, f. Eks. med Nicolaus Crage (s. d.); en af ham og Konsistoriet fældet Dom i en Ægteskabssag var saa rigoristisk, at den blev underkendt af Konsistoriet i Wittenberg (bl. a. Luther, Melanchton og Bugenhagen); omvendt fandt mange, at han tog alt for mildt paa den sekteriske Præst Johan van Linden, der som Kapellan i Husum var kommet i Strid med Sognepræsten Herman Tast. Gravskriften paa latinske Vers priser hans Kyndighed i Hebraisk, Græsk og Latin. — Stik af J. C. Püschel 1743.

H. F. Rørdam i Ny kirkehist. Saml., I, 1857—59, S. 476; II, 1860—62, S. 271 f.; IV, 1867—68, S. 51, 55, 520—55, 626 f. Samme: Kjøbenhavnsvs Universitets Historie 1537—1621, I, 1868—69, S. 532—35. C. E. Carstens i Zeitschr. der Gesellschaft für Schlesw.-Holst.-Lauenb. Geschichte, XIX, 1889, S. 7 f. Aage Dahl: Sønderjyllands Bispehistorie, 1931, S. 20 f.

Valdemar Ammundsen.

v. Huth, Heinrich Wilhelm, 1717—1806, Officer, Statsminister. F. 17. Aug. 1717 i Costewitz i Sachsen, d. 6. Maj 1806 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Petri K.). Forældre: Hofsekretær, Godsejer Solomon H. (1660—1749, gift 1° med Anna Voigt, d. 1690, 2° med Barbara Fritzsche, d. 1703) og Katharina Maria v. Lüschwitz (d. 1747). Gift (lovformelig Vielse ikke paavist) med Charlotte

Sophie Wagner, f. 16. Okt. 1745 i Hanau, d. 24. Nov. 1795 i Kbh. (Petri), D. af fyrstelig Køkkenmester Johann Philipp Ferdinand W. (1700—69) og Johanna Maria Elisabetha Osterloh (1713—59).

v. H. gennemgik Gymnasiet i Schleusingen og studerede i Leipzig, særlig Matematik. Efter forgæves at have søgt Ansættelse i den sachsiske Hær gik han i kejserlig Tjeneste og blev Løjtnant, men traadte derpaa ind i det hessiske Artilleri, blev 1745 Kaptajn, 1759 Oberstløjtnant, 1761 Oberst, erhvervede i en Række Felttog Ry som en fremragende Artillerist og var tillige kendt som en dygtig Ingeniør og Bygmester. I Vinteren 1761—62 opfordrede Saint-Germain ham til at træde i dansk Tjeneste som Kommandør for Artilleriet. v. H. underhandlede netop da om at gaa i hannoveransk Tjeneste, men var villig til at træde i dansk og søgte og fik Afsked af hessisk Tjeneste. Under fortsatte Forhandlinger stillede Saint-Germain imidlertid uantagelige Betingelser, og v. H. gik som Generalmajor i hannoveransk Tjeneste, deltog i Syvaarskrigens Afslutning og vendte derefter tilbage i hessisk Tjeneste. Juli 1765 udnævnte Frederik V. Prins Carl af Hessen, for hvem v. H. havde været Lærer i Krigsvidenskab, til Chef for Artilleriet paa Betingelse af, at v. H. kom til Kbh. for at støtte Prinsen ved Vaabenets Nyordning, hvilket v. H. efterkom s. A. Da Prinsen forestillede v. H. for Saint-Germain, skal denne have affejet v. H.s Udtalelser om artilleristiske Spørgsmaal, og en Spænding mellem de to Mænd indtraadte hurtigt, da v. H. under en Række Skydeforsøg skarpt kritiserede Skyts, som Saint-Germain havde godkendt, og det kom til haarde Sammenstød, da Kongen godkendte Forslag af v. H. om nyt Skyts. v. H. indsaa, at Stillingen var uholdbar, og efter at han havde udarbejdet Plan for Artilleriet, vilde han vende tilbage til Hessen, men opholdtes til efter Tronskiftet Jan. 1766, da Christian VII. pludselig afskedigede Saint-Germain fra Direktoriet og overdrog Prins Carl at fremsætte en Hærplan, hvortil Prinsen lagde Beslag paa v. H. Den unge Konge underholdt sig jævnlig med denne og opfordrede ham til virkelig at gaa i dansk Tjeneste. v. H. svarede, at han som blot tilkaldt sagkyndig vilde være mere frit stillet, men modtog sluttelig Tilbudet og udnævntes Febr. s. A. til Generalløjtnant, regnet fra Okt. foregaaende Aar. Han skulde være »2. Person« i Artilleriet og i Prinsens Fraværelse dets Kommandør. Da »Høje Krigsraad« oprettedes s. A. med Prinsen som Præsæs, blev v. H. Medlem samt Generaldirektør for Statens Bygningsvæsen og Vejvæsen. — Febr. n. A. godkendte Kongen en ændret Plan af v. H. for Artilleriet, men faa Dage efter

førte Saint-Germain et voldsomt Angreb paa v. H., og da denne trofast forsvarede af Prinsen, blev ogsaa han angrebet; i Marts ophævedes »Krigsraadet«, Saint-Germain blev igen Direktør, og v. H. fik Afsked med Pension, hvilket dog ændredes til Rejse »paa nogen Tid« til Udlandet, til Kongen fandt for godt at kalde ham tilbage. Han tog Ophold i Celle, senere i Hanau, og vedligeholdte Forbindelse med Kbh.

1771 blev v. H. af Struensee kaldt til Kbh., i Sept. Chef for Artilleriet og Ingeniørerne, i Nov. Deputeret i det militære Kollegium. Der foreligger intet om, at han har taget Del i Hofrevolutionen, men han blev alligevel udnævnt til General af Infanteriet fra Revolutionsdagen. En af ham forelagt Plan for Ingeniørkorpset var approberet allerede 1771, og n. A. godkendtes hans Plan til Forøgelse og Forbedring af Artilleriets Personel, herunder det for begge Korps fælles Artillerikadetinstitut med udvidet Undervisning i almindelige Kundskabsfag, bl. a. Dansk og Tysk, senere ogsaa Fransk, samt Arkitektur, Kunst o. s. v. Han havde efter Struensees Paalæg konstrueret Morterer til Marinen, hvad der bragte ham i skarp Konflikt med denne, saa at Kongens Godkendelse blev nødvendig i meget skarp Form; men dette tilgav Marineofficererne ham aldrig, og det fik senere Konsekvenser.

Regeringsforandringen i Sverige 1772 foranledigede, at v. H. pludselig beordredes til Norge med Fuldmagt til paa egen Haand at træffe saadanne Forsvarsanstalter, som han skønnede paakrævet. Under stiltfærdige Former forstærkede han Fæstningerne og opbød en Hær paa 18 000 Mand til Grænsens Forsvar. Kort efter udnævntes Prins Carl til kommanderende General i Norge, men to af de følgende Vintre havde v. H. Overkommandoen. Arveprinsen ønskede, at han fast skulde overtage denne Stilling, hvad han dog mente at burde fraraade: En militær Fører alene var ikke nok i Norge, et Medlem af Kongehuset burde staa i Spidsen for den samlede civile og militære Styrelse. For at afhjælpe Mangelen paa brugbare Kort over Norge skaffede v. H. en aarlig Bevilling til Opmaaling først og fremmest af Grænseegnene, og hermed var Stødet givet til den siden da stedse fortsatte geografiske Opmaaling, for hvilken han selv udarbejdede Instruks. Senere medinddrog han Matematikerne Geuss og Bugge ved Udarbejdelse af yderligere Regler for Arbejderne i Marken paa astronomisk-trigonometrisk Grundlag, men ledede i øvrigt Arbejdet næsten lige til sin Død. Fra 1785 deltog Søofficerer (Løvenørn, Grove) i Arbejdet langs Kysterne. Ogsaa i Danmark og Holsten iværksatte han betydelige Kortarbejder.

Under v. H.s Ophold i Norge deltog han i Udarbejdelsen af Hærplanen af 1774 for sine to Korps' Vedkommende og fik gennemført bedre Organisation, Lønnings-, Arbejds- og Avancementsvilkaar. Som Slutsten herpaa udarbejdede han Instruktion om Undervisningen af alle til Artilleriet hørende fra den menige til Løjtnantsklassen — beundringsværdig i Klarhed, Humanitet og pædagogisk Indsigt —, og trods adskillig Modstand gennemførte han sine Tanker og Meninger med besindig, men ubøjelig Konsekvens. Fremtidig skulde alene Duelighed og Tjenstiver være afgørende for Avancement, og Forfremmelse til Officer skulde staa selv den som simpel menig indtraadte aaben.

Monarkiets Befæstningsvæsen laa stedse H. stærkt paa Sinde. 1771 havde han udarbejdet Plan for Vedligeholdelsen og Forbedringen og fik fra 1777 bevilget en fast, aarlig Sum. Denne var dog saa knap, at han 1779 i et kraftigt Indlæg udviklede, at i et Monarki som det dansk-norske, »skilt af Sunde og Hav i afsondrede Statsdele«, maatte der i hver af de tre Hoveddele være en Hovedfæstning, udstyret til at modstaa en tre Maaneders Belejring. Han paapegede, hvad der kunde ske: Hovedhæren staaende paa en fjern Grænse, naar Angrebet satte ind et helt andet Sted — som 1807. For at fri sig for fremtidigt Ansvar maatte han paa det mest indtrængende indstille om forøgede Bevillinger. Han opnaaede, at Frederiksstad i Norge og Kronborg blev forbedret; men til Forstærkning af Kbh.s Landbefæstning bevilgedes intet, ej heller til de af ham foreslaaede Værker paa Saltholm og ved Dragør, og en Indstilling 1794 nyttede intet. Til den 1777 nedsatte Kommission ved Marinen om Kbh.s Sikring mod Søsiden afgav v. H. efter Regeringens Paalæg Planer og Overslag, der dog haanligt afvistes af Kommissionen. — Som Direktør for Statens Bygningsvæsen fik v. H. afgørende Indflydelse paa en Række Arbejder: Kaserner, Hospitaler, Bankbygning m. m. samt Nord-Østersøkanalen.

Om v. H.s Andel i Regeringsforandringen 14. April 1784 vides kun lidt; han var Kronprinsens Lærer i Krigsvidenskab og nød dennes fulde Tillid; han skal have arbejdet sammen med Prinsen hele den følgende Nat, og han underrettede Prinsens Slægtninge i Hessen om det skete. Han blev Medlem af Gehejmestatsraadet og var de nærmest følgende Aar Kronprinsens militære Raadgiver. Det skyldes ham, at den hidtidige Ødslen med Benaadninger af enhver Art standsedes fra 1784. 1786 ledsagede han Kronprinsen til Mødet med Gustaf III. i Landskrona og var stemt for det af denne foreslaaede skandinaviske Forsvarsforbund. Derimod led-

sagede han ikke Kronprinsen og Prins Carl af Hessen i det lille Felttog i Sverige 1788, men havde Kommandoen paa Sjælland. 1789 trak han sig helt ud af det militære Kollegium og begrænsede sig til at lede Artilleriets og Ingeniørernes Anliggender. Af Princip holdt han sig mest mulig fra Politik og afskyede Intriger, der laa hans loyale, aabne Karakter fjernt. I Statsraadets Møder deltog han kun meget lidt; fra 1796 mødte han slet ikke i Raadet, kom fra samme Tid heller ikke mere ved Hoffet og indskrænkede sig til lidt skriftlig Forbindelse med Kronprinsen og Prins Carl. Artilleriets Tjenestesprog var Dansk, som v. H. nogenlunde tilegnede sig; almindeligt fik han dog tjenstlige Dokumenter udfærdiget baade paa Tysk og Dansk.

v. H. havde Tjenstbolig paa Giethuset, hvor ogsaa Artilleriskolen havde Lokaler, og han fik her indrettet Lokaler for Det militære Selskab, hvor Garnisonens Officerer skulde samles til Adspredelse og Foredrag, men det blev nærmest en Skuffelse for ham. Han var en sjældent kundskabsrig Mand og stillede høje Fordringer til sine Officerer, men var altid retfærdig og besindig, over for de unge mild og forstaaende. Han besad Evne til at udfinde dygtige »Subjekter« i og uden for Korpsene, vejledede og støttede dem med Raad og Daad. Yderst beskeden, som han var, omtalte han næsten aldrig sin egen Virksomhed i Krig og Fred. En smuk Karakteristik af ham som Menneske giver den kloge, højt dannede Grevinde Sybille Reventlow 1789: Han er en interessant Olding, fuld af Aand og Liv, med en ligefrem Elskværdighed og Aabenhed i al sin Optræden; ærlig, brav og ivrig for det, som han anser for godt. 1776 blev v. H. optaget i den danske Adel. — Hv. R. 1766. Bl. R. 1783. — Maleri af Jens Juel (Fr.borg, Familieeje), litograferet senere hos Tegner & Kittendorff. Maleri hos Ingeniørkorpset. Portrætteret paa W. Haffners Tegning af Appartementsalen paa Christiansborg 1781 (Rosenborg) og paa Pastellen af Teselskabet paa Amalienborg 1794 (Jægerspris). Tegnet Silhouet (Fr.borg). Gipsbuste af H. Beeken (sst.). Marmorbuste (fra Arresødal) i Frederiksværk og paa Tøjhuset. Relief af P. Gianelli 1783 (Fr.borg). Stik af G. L. Lahde 1798 efter Kunstnerens Tegning.

E. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, IV—VI, 1902—09. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, I—III, VI, IX, 1895—1922 (se Registeret i X). C. J. Anker: Norske Generalspersoner 1628—1885, 1885. Militært Tidsskr., XXVIII, 1899, S. 63—79. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13. A. Paludan-Müller: Generalmajor Classen, 1923. Paul Hennings i Der deutsche Herold, LIII, 1922, S. 12 ff.

Rockstroh.

Hutzen, Fritz William Alfred, 1846—1907, Veterinær. F. 24. Nov. 1846 i Kbh. (Helligg.), d. 19. Sept. 1907 i Vejle, begr. sst. Forældre: Snedkermester Johan Frederik Wilhelm H. (1801—74) og Edle Christine Svendsen (1812—95). Gift 1° 1871 med Nielsine Caroline Nielsen, f. 22. Maj 1852 i Vejle, d. 30. Nov. 1872 sst., D. af Dyr læge Mads N. (1818—68, gift 2° 1862 med Marie Tandholt, 1831—67) og Adelgunde Christine Hansen (1826—59). 2° 24. Aug. 1877 i Odense med Andrea Wilhelmine Andersen, f. 27. Juli 1850 i Holts Mølle, Rønninge, d. 11. Dec. 1906 i Vejle, D. af Møller Anders A. (1818—1908) og Christiane Marie Møller (1821—88).

H. tog Veterinæreksamen 1867 og nedsatte sig straks som praktiserende Dyr læge i Vejle. Han var anset og dygtig i sin Dyr lægning, men mindes ogsaa for sin fortjenstfulde Virksomhed til Husdyrbrugets Fremme. 1890 blev han ansat som Konsulent for Fællesledelsen for Kvægavlsforeningerne i en Del af Vejle Amt, og fra 1873 virkede H. som Lærer ved Vinding Landbrugsskole. De Forelæsninger, han her holdt, udgav han senere i to Bind »Grundtræk af Husdyrenes Bygningslære« (1884—86). Denne kortfattede Anatomi og Ydrelære vandt Anerkendelse som et solidt Grundlag for Undervisningen ved Landbrugsskolerne, og den kom i udvidet og illustreret Skikkelse i seks Oplag; de senere Udgaver omfattede ogsaa Beslaglæren. I »Ugeskrift for Landmænd« skrev H. 1891 en lille prisbelønnet populær Afhandling, »Stivsygen hos Svinet og dens Forebyggelse«. Fra 1900 til sin Død var H. Inspektør ved Vejle offentlige Slagtehus. — Maleri i Familieeje.

B. Bang (Hj. Friis).*

Huus, Johannes Ludvig, 1857—1933, Købmand, Bankdirektør. F. 21. Nov. 1857 i Nakskov, d. 20. Jan. 1933 sst., begr. sst. Forældre: Købmand og Sparekassedirektør Hans Christian H. (1823—77) og Lovise Thomasine Amalie Trojel (1824—1904). Gift 21. Okt. 1884 i Sandby ved Nakskov med Mathea Catharina Hansen, f. 30. Jan. 1856 i Taars, Sandby Sogn, D. af Færgegaards-ejer Christian Leifholdt H. (1809—97) og Johanne Dorothea Seyer (1813—70).

H. fik sin første Uddannelse i det af hans Bedstefader 1802 grundlagte Firma H. Chr. H. i Nakskov. Derpaa fulgte nogle Læreaar i andre Firmaer samt paa Grüners Handelsakademi, men allerede 1877 maatte han i Anledning af sin Faders Død vende tilbage til Nakskov for at overtage Stillingen som Bestyrer af Slægtfirmaet, som Moderen fortsatte som Indehaver. 1889 overtog han selv Firmaet og arbejdede det meget betydeligt i Vejret,

saaledes at det i adskillige Aar var en af Provinsens store Kolonialforretninger. 1916 traadte han ud af Firmaet og overdrog det til sin mangeaarige Medarbejder Konsul Hans Friis. 1909 var H. tillige blevet Meddirektør i Lollands Spare- og Laanebank, og da denne 1912 overtoges af Landmandsbanken, indtraadte han som Medlem af Bestyrelsen for dennes Nakskovkontor, hvilket Hverv han beklædte i næsten tyve Aar. Ogsaa fra andre Sider var der Bud efter hans Evner og Dygtighed. Saaledes sad han i Bestyrelsen for flere Aktieselskaber med særlig Tilknytning til Lollands Erhvervsliv, ligesom han 1894—1918 var Formand for Nakskov Handelsforening. 1912—20 var han desuden Medlem af Provinshandelskammeret. — R. 1913. DM. 1921.

Slægttavlesamlingen, 1931, S. 87. Johs. Huus: Lidt om den Huus'ske Forretning, 1902.

Jens Vestberg.

Hvalsøe, Hans Jacobsen, 1656—1712, Præst. F. 11. Febr. 1656 i Hastrup, Særløse Sogn, begr. 6. Maj 1712 i Sandager, Baag Herred. Forældre: Degn Jacob Hansen H. og Marie Terkildsdatter. Gift 6. Dec. 1685 med Birthe Jensdatter Phil (gift 1° med Sognepræst i Sandager og Holevad Niels Hansen, 1640—84).

H. J. H. blev Student fra Næstved 1676 og tog teologisk Attestats 1679. N. A. blev han Dekan paa Kommunitetet, hvad han efter en Afbrydelse paa et Par Aar igen blev 1683. I sine Studenteraar synes han at have været knyttet til Ole Borch og under hans Vejledning at have kastet sig over kemiske og medicinske Studier. Herom vidner en Række Disputatser, han udgav 1682—84. Ret mærkelige er især Disputatserne »De miraculis non miraculis«, I—II (1684), hvori han ad forskellig Vej søger at godtgøre, at flere af de tilsyneladende Mirakler (Undere af Gud) maa forklares paa anden Maade. 1684 blev H. J. H. Sognepræst i Sandager og Holevad paa Fyn, og 1700 tog han Magistergraden. Han var en lærd Mand, der navnlig skal have været vel bevandret i Hebraisk. Hans Navn er dog blevet mest kendt ved Udgivelsen af et Andagtskrift »De Bedendis aandelige Kiæde« (1700). Det var anbefalet af Th. Kingo og tilegnet Enken efter H. J. H.s Velgører Povel Nielsen Rosenpalm, Fru Anna. Denne Bog vandt meget vid Udbredelse især blandt Landalmuen og kom i talrige Oplag. Endnu saa sent som 1852 udgav Vilh. Birkedal en ny Udgave, der oplevede en Del Oplag (sidst 1887), og 1905 kom en forkortet Udgave. Ordrede efter dogmatiske Rubrikker (i Rækkefølgen efter Jesper Brochmands »Systema«) indeholder denne Bog en Mængde forskellige Bønner for alle Stænder til Brug i alle tænkelige Situatio-

ner i Livet. Lærepræget er grundluthersk, og den er affattet i et jævnt, for de enfoldige letforstaaeligt Sprog.

J. C. Bloch og L. P. Næraae: Den Fyenske Geistligheds Historie, II, 1790, S. 277 ff. Kirkehist. Saml., 4. Rk., V, 1897—99, S. 811; 6. Rk., II, 1936, S. 184 f. Personalthist. Tidsskr., 3. Rk., III, 1894, S. 197, 199. Anders Uhrskov: Nordsjællandsk Folkeliv, I, 1921, S. 17.

Bjørn Kornerup.

Hvalsøe, Frederik Vilhelm, f. 1883, Arkitekt. F. 23. Maj 1883 i Holbæk. Forældre: Læderhandler Frederik Vilhelm H. (1843—83) og Ellen Marie Jensen (1842—1917). Gift 30. April 1911 i Egvad med Ellen Busch, f. 26. Febr. 1882 i Bøvling, D. af Læge, senere Kredslæge Eduard Vilhelm Konstantin B. (1853—1929) og Charlotte Christiane Becher (1857—1900).

Efter at have taget afsluttende Eksamen ved Teknisk Selskabs Skole 1902 og gjort Svendestykke som Murer 1903 besøgte H. Arkitekturskolen fra 1905. Han tog Afgang 1916 og gik s. A. i Kompagni med Arkitekt Arthur Wittmack. Firmaet har haft en omfattende Praksis i Kbh. Dets Arbejder bærer Præget af solid, borgerlig Bygningskunst og hører for fleres Vedkommende til Byens mest kendte: Axelborg, Vesterbrogade 4; Kristelig Forening for unge Kvinder, St. Kannikestræde 19; Svømmehallen og Folkebadestalten samt en stor Del af den øvrige Bebyggelse ved Idrætsparken. H. og Wittmack har endvidere bygget Hans Egede Kirken, Vardegade 14—16, og Absalonskirken, Sønder Boulevard 73. I Statsboligfondens Tid og under dennes Fortsættelse har Firmaet opført en Del store Boligkomplekser baade for Kommunen og private: Amagerbro I, Smyrnavej 8—34; Viadukten, Valby Langgade 127—41; Solborgen, Herman Triers Plads 2—6; Bartholomæusgaard, Torvegade 21—25; Enghaven I, Enghavevej 172—84; Svanemøllebo, Strandvej 6 A—G; Salvatorgaarden, Torvegade 49—55, o. fl. a. Som statelige Forretningsejendomme kan nævnes: Tryg, Rosenørnsallé 1; St. Clemenshus, Raadhuspladsen 59; Udvidelsen af Statsanstalten for Livsforsikring i Havnegade. Desuden Rækkehuse, f. Eks. den smukke Bebyggelse ved N. Jespersensvej (1—25) og C. N. Petersensvej, Villaer, f. Eks. Dobbelt- huset Callisensvej 44—46 (præmieret) og Norgesmindevej 18, Biografteatre, bl. a. Nora Bio, Nørrebrogade 217, Fabrikker m. m. H. og Wittmack har i deres monumentale Bygninger med Forkærlighed anvendt klassicistiske Motiver. H. har fem Gange erhvervet Idrætsmærket i Guld, sidste Gang 1934. — R. 1930.

Slægten Hvalsøe-Walsøe, 1914, S. 121 f. Architekten, XVIII, 1915—16, og senere Aargange (se Registre). Kbh.s almindelige Boligselskabs Aarbøger og sammes Boligbog 1935.

Knud Millech.

Hvas, Hvass, Navnet paa flere danske Adels- og Borgerlægter. Den jyske Uradelsslægt H., som i sit Vaaben førte to Sparrer, er en af de faa Slægter, der, saa langt tilbage som Kendskabet til den rækker, har ført Slægtsnavnet. Slægtens Hovedsæde var Ormstrup i Sal Sogn, i hvis Kirke man har ment at kunne læse Navnet Gunald Hvas paa en Runesten. Slægtens ældst kendte Led er Brødrene Johannes Hvas (nævnt 1344 og 55), Peder H. (nævnt 1375 og 77) og Ridderen Laurids H. (nævnt 1338 og 63) til Ormstrup. Denne sidste var Bedstefader til Jens H. (nævnt 1430 og 61) — hvis Sønnesøn var nedenn. Landsdommer Jens H. (ca. 1488—1536) til Kaas og Sostrup — og til Erik H. (d. 1483), hvis Søn var Lange Jens H. (d. før 1503) til Ormstrup. Slægten uddøde i 16. Aarh. — En anden jysk Slægt H. af Gerholm førte en Lillie i Skjoldet. Den ældst kendte Generation er Brødrene Erik H. (nævnt 1506 og 25) og Niels Henriksen H. (nævnt 1496 og 1525) til Gerholm og Refs, hvis Sønnesøn Jens Mikkelsen H. (d. 1602) til Sostrup og Kaas var Fader til nedenn. Christoffer H. (1598—1658) til Kaas, der optog Ormstrup-Slægten Sparrevaaben. Slægten uddøde med hans Sønner. — Af mindst fire borgerlige Slægter er den saakaldte Halland-Slægt H. den talrigste. Den føres tilbage til Kapitelskriver i Aarhus Jens Andersen H. (1630—1709), der var Bedstefader til Sognepræst i Søndbjerg og Odby Erik Christian Grave H. (1701—43), bl. hvis Sønner var Justitsraad, Inspektør ved Det kgl. Teater Christen Hee H. (1731—1803) og Godsejer Frantz H. (1736—1806) til Randrup. Sidstnævnte var Fader til Hofjægermester Marcus Pauli H. (1801—64) til Randrup — hvis Sønnesøn er nedenn. Arkitekt Tyge H. (f. 1885) — og til Justitsraad, Herredsfoged Anders Nicolai H. (1797—1867) til Bælum Nørsgaard, hvis Søn, nedenn. Etatsraad Frantz H. (1824—90) til Rolighed var Fader til nedenn. Kommunalpolitiker Anders Nicolaus H. (1858—1916). — For den nævnte Kapitelskriver Jens Andersen H.s Forbindelse med en i 15. og 16. Aarh. i Halland levende Slægt foreligger ingen Beviser.

Danmarks Adels Aarbog, XV, 1898, S. 213—17; XXIII, 1906, S. 497. — Sst., XV, 1898, S. 217—19; XVIII, 1901, S. 562; XXIII, 1906, S. 497; LII, 1935, II, S. 143. — F. Hvass: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, I—V, 1861—90, særlig V, S. 162—69. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., III, 1894, S. 281—86. Th. Hauch-Fausbøll: Slægtthaandbogen, 1900, S. 433—38. Slægttavlesamlingen, 1931, S. 88; 1933, S. 39 f.

Albert Fabritius.

Hvass, Anders Nicolaus, 1858—1916, Kommunalpolitiker. F. 15. Dec. 1858 i Kbh. (Frue), d. 1. Jan. 1916 i Hornbæk, begr. i

Kbh. (Bispebjerg). Forældre: Kontorchef, Kancelliraad, senere Godsejer, Etatsraad Frantz H. (s. d.) og Hustru. Gift 29. Juni 1895 i Kbh. (Frue) med Anna Augusta Sophie Elisabeth Saxild, f. 12. Okt. 1864 i Kbh. (Frue), D. af Læge, Dr. med., senere Generalkonsul Hans Wilhelm S. (1813—91, gift 1° 1859 med Charlotte Amalie Lucie Jacobsen, 1830—60) og Cecilie Christine Wilse (1829—85).

H. blev Student 1876 fra Randers, cand. jur. 1883, var Sagførerfuldmægtig i Helsingør 1883 og i Kbh. fra 1884 til 1887, da han nedsatte sig som Overretssagfører. Hans uforstyrrelige Ro, klare Overblik og praktiske Sans gjorde ham til en udmærket juridisk Raadgiver, der i udstrakt Grad ejede Evnen til at tale Folk til Rette og finde Udveje. Med disse Egenskaber oparbejdede han sig en god Sagførerforretning. Skønt han var udgaaet fra et konservativt Hjem, sluttede han sig fra Ungdommen til den frisindede Retning, der samledes i Studentersamfundet, og Arbejdet her, bl. a. i Retshjælpen, blev ham en Forskole til Deltagelse i offentlig Virksomhed. 1898 valgtes han til Medlem af Borgerrepræsentationen, hvor han sad til 1904 og atter 1906—08. I Sporvejs sagen 1907 skilte han sig sammen med J. Marstrand og G. Philipsen ud fra den liberale Gruppe, og ved den nye Valglov bortfaldt hans Mandat. Hans fra Faderen nedarvede store historiske Interesser fulgte ham ogsaa som Kommunalpolitiker. Han følte sig fast knyttet til Kbh., kendte Byens Historie grundigt, ønskede at værne dens Minder og tog Initiativet til Oprettelse af Bymuseet. Han var en ivrig Modstander af Indgreb i historiske Bygningsværker og satte sig derfor ogsaa imod Spirene paa Nikolaj og Vor Frue Kirke, da Forslag herom delte Befolkningen i Modstandere og Tilhængere. H. var desuden den ledende Kraft i mange filantropiske og økonomiske Institutioner, bl. a. Arbejdernes Byggeförening, Nødlidende Kvinders Kontor, Landbrugskolonierne for fattige Børn, Fængselshjælpen m. m. Han var en overmaade berejst Mand og foretog 1911—12 en Rejse Jordan rundt. Hans friske og usnobbede Væsen kunde være selvbestaltede Samfundstøtter en Torn i Øjet, selv var han Typen paa en god Borger, kundskabsrig, kultiveret, med vidtforgrene Interesser. — Maleri af Oscar Matthiesen 1904 i Familieej. Barnebillede i farvelagt Tegning af Otto Bache 1862 ligesaa. — Træsnit 1898.

F. Hvass: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, I, 1861; V, 1890 (se Registeret i V). Politiken 2. Jan. 1916. Gustav Philipsen i Politiken 5. Jan. s. A.

Georg Nygaard.

Hvass, Christoffer, 1598—1658, Officer. F. 22. Juni 1598 paa Kaas i Salling, d. 18. Febr. 1658 i Kbh., begr. i Aarhus Domkirke. Forældre: Jens Mikkelsen H. til Sostrup og Kaas (d. 1602) og Ingeborg Kruse. Gift 1629 el. 30 med Anna Staverskov, d. 1678 paa Hennegaard, D. af Fasti S. og Christence Krag.

C. H. hvervede 1625 som Ritmester ved Oberst Calenbergs Regiment et Kompagni og maa antages forud at have været i udenlandsk Krigstjeneste; efter at have deltaget i Kampene i Nordtyskland blev Regimentet 1627 fanget af de kejserlige Syd for Aalborg. 1633—43 var han Ritmester ved jyske Rostjeneste; men ved Torstensons Indfald maatte han selv hverve Kompagni og deltog i hele Krigen, bl. a. i Skaane, hvor han blev saaret. 1647 fik han som Oberstløjtnant Kommando over en Eskadron (fire Kompagnier) af det jyske Rytteri, og efter Reduktionen 1649 forblev han til Raadighed og i Gage, indtil han 1653 fik Kommandoen over det nyoprettede jyske Rytteri, otte Kompagnier. Febr. 1657 udnævntes han til Oberst og førte otte Kompagnier Sogneryttere, 1000 Heste stærk, til Rendsborg. Ved Nyinddelingen fik han et Regiment paa seks Kompagnier, som han i Juni førte over Elben, og deltog i Erobringen af Stift Bremen. Da Karl Gustaf naaede frem fra Polen, var C. H.s Regiment blandt dem, der forblev i det erobrede Landskab og hurtigt overvældedes af de fremstormende Svenske; over Hals og Hoved søgte Rytteriet at undkomme ad Søvejen, efterladende Heste og Udrustning; C. H.s Oberstløjtnant, Niels Lykke, kom med en Del deraf til Nordjylland, medens andre, hvoriblandt C. H. og Flertallet af hans Officerer, gennem Hertugdømmerne naaede over Fyn til Sjælland. I Okt. opholdt C. H. sig som syg i Kbh., i Nov. fik han Kommandoen over en Del Rytteri i Østsjælland, og 14. Febr. n. A. opnaaede han, formentlig som syg, fri Befordring over det tilfrosne Sund til Malmø, men kom ikke af Sted og døde den Dag, Præliminærfreden blev afsluttet. 1635—50 havde han haft det vel aflagte Ørum Len, 1650—52 det ubetydelige Pandum Len. Hans Hvervninger 1625 og 1643 havde kostet ham mange Penge, og hans Enke døde i dyb Fattigdom. — Mindetavle i Aarhus Domkirke.

Dsk. Saml., 1. Rk., I, 1865—66 (se Registeret). Hist. Tidsskr., 7. Rk., VI, 1906 (se Registeret). F. Hvass: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, II, IV, V, 1864—90 (se Registeret i V).

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Hvass, Frantz, 1824—90, Personalthistoriker, Landmand. F. 1. Okt. 1824 i Frederikshavn, d. 12. Dec. 1890 i Kbh. (Holmens), begr. i

Randers. Forældre: Kst. Byfoged, senere Herredsfoged og Skriver, Justitsraad Anders Nicolai H. (1797—1867) og Kirstine Dorothea Schmidt (1799—1848). Gift 14. Okt. 1857 i Granslev med Tychine Andrea Frederikke de Lichtenberg, f. 14. Maj 1835 paa Haslevgaards Mølle, Als Sogn, d. 27. Maj 1911 paa Rolighed ved Randers, D. af Kammerherre, Hofjægermester Hans Henrik de L. til Stamhuset Bidstrup (1803—67) og Andrea v. Arenstorff (1807—90).

H. blev Student 1843 fra Aalborg og cand. jur. 1850, deltog n. A. i det første Studentertog til Norge og ansattes som Volontør i Justitsministeriet. 1853 blev han Kancellist, 1855—56 var han i Frankrig, Italien og Schweiz, indtraadte ved sin Hjemkomst paa ny i Ministeriet og blev 1856 Fuldmægtig, 1857 kst. og 1858 fast ansat Departementssekretær og Kontorchef. 1864 tog han sin Afsked paa Grund af Overanstrengelse. Hans Svigerforældre havde 1863 købt Gaarden Frederiksdal ved Randers til ham, og det blev hans Hjem i tretten Aar, til han 1877 købte og ombyggede Rolighed ved Randers. Efterhaanden bedredes hans Helbred, og han blev en dygtig Landmand. Fra 1875 var han et virksomt Medlem af Randers Amtsraad og tog ledende Del bl. a. i Arbejdet for Jernbaner i Randers Amt. Han udgav forskellige Smaapjecer om lokale Forhold. I over 30 Aar fra 1858 samlede han paa alt om Navnet Hvas, og 1861—90 udgav han »Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas« i fem Bind, som han afsluttede med en Notits Dagen før sin Død. Dette Værk, hvortil han fik Bistand bl. a. af Oluf Nielsen, er det første større slægt-historiske Arbejde med udførlige Kildehenvisninger i Danmark. Kildestudiet øvede stor Tiltrækning paa H., han forstod at benytte Kilderne med Kritik og faa et fængslende Stof ud af dem. Værket indtager derfor en fremskudt Plads i dansk Personalhistorie og er blevet meget benyttet. For sin Svigersøn C. J. v. Arenstorff udgav han 1889 anonymt Forsvarsskriftet »Generalerne Fridrich og Carl v. Arenstorff«. — Kancelliraad 1858. Justitsraad 1862. Etatsraad 1888. — R. 1885. — Malerier af Otto Bache 1862 og A. Fritz 1888 i Familieeje. Træsnit af H. P. Hansen 1891 efter dennes Tegning.

Ovenn. Værk, I, 1861; V, 1890 (se Registeret i V). Randers Amts Avis 13. Dec. 1890.

Th. Hauch-Fausbøll.

— I *Landbrugets* Foreningsliv udrettede H. et banebrydende Arbejde for Oprettelsen af Kvægavlsforeninger. 1875 blev han Medlem af Bestyrelsen for Randers Amts Husholdningsselskab, og fra 1887 til sin Død var han Formand for Selskabet. I Tilknytning til dette oprettedes fra 1884 paa hans Initiativ et stort Antal Kvæg-

avlsforeninger, der vel ikke var uden Forgængere, men som ved deres fortrinlige Organisation blev af grundlæggende Betydning for Sagens videre Udvikling i Jylland. 1888 indvalgte han i Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg, hvor han energisk bidrog til at fremme Avlsforeningerne, og s. A. redegjorde han for hele dette Arbejde og for sine videre Planer i Skriftet »Tyreholdsforeningerne under Randers Amts Husholdningsselskab«.

Ugeskrift for Landmænd, 1891, I, S. 19 f. Tidsskr. for Landøkonomi, s. A., S. 27 f. Randers Amts Husholdningsselskabs Virksomhed gennem 100 Aar, 1910, især S. 352—58.

Aksel Milthers.

Hvas, Jens, ca. 1488—1536, Landsdommer. F. ca. 1488, d. formentlig 9. Sept. 1536 i Viborg. Forældre: Christen H. (gift 1° med N. N. Mortensdatter Vognsen) og N. N. Thomasdatter Kaas. Gift med Gertrud Munk, d. formentlig 1541, D. af Anders M. (d. 1504) og Else Due (d. tidligst 1505).

Efter sin Fader arvede J. H. Kaas i Salling og ved sit Giftermaal Andel i Sostrup og Palsgaard. Han udkøbte sine Medarvinger af Sostrup (Benzon) og blev ogsaa Eneejer heraf. Allerede 1522 var han Landsdommer i Nørrejylland ifølge en Ordning, som Christian II. havde truffet, hvorved der indsattes flere »Dommere« (Bisiddere) ved Tinget. Denne Ordning synes dog bortfalden ved Kongens Fordrivelse 1523. Derimod indtog J. H. en betydelig Stilling under Frederik I. som Kongens betroede Mand. Han ledede Skatteoppebørslerne i Viborg Stift og en Del af det øvrige Jylland og brugtes meget i juridiske Sager. 1528 fungerede han saaledes som Rigskansler under Niels Arenfeldts Forfald; 1528 og 1529 drog han med Mogens Gjøe, Erik Banner og Johan Friis omkring i Jylland som kongelig Rettertingsdommer. Samtidig optraadte han som Reformpartiets Støtte i Viborg og ledede Sagerne mod Biskop Jørgen Friis, da denne var kommet i Strid med Kronen angaaende sine Len. Da Mogens Munk 1531 under et Bondeopløb maatte flygte fra Landstinget, indsattes J. H. midlertidig til Landsdommer og havde stor Del i, at Urolighederne dæmpedes. S. A. var han blandt de Adelsmænd, der indsattes til kongelige Rettertingsdommere og Mønstringsherrer for Viborg Stift, en Ordning, som atter bekræftedes af Rigsraadet paa Herredagen 1533 efter Frederik I.s Død. Da Christian III. hyldedes af den jyske Adel i Horsens 18. Aug. 1534, blev J. H. atter tillige med to andre Adelsmænd beskikket til at sidde Dom med Landsdommeren (Mogens Munk) med udvidet Fuldmagt til at dømme i alle Jordegodssager.

Kort efter kom Skipper Clements Bondestorm. Da Adelen efter Nederlaget ved Svendstrup tilsagdes at møde i Randers, udeblev J. H. Skipper Clement besatte Viborg, J. H.s Gaard Kaas gik op i Luer, og J. H. selv sluttede sig til Clement, nødtvungen eller frivillig, vel snarest det første; men sin Ed til Christian III. havde han brudt. Mogens Gjõe søgte dog at redde ham; han udvirkede 26. Febr. 1535 hos Christian III., netop som denne stod i Færd med at drage til den almindelige Hylding i Viborg, et Lejdebrev for J. H., at han maatte komme fri og fellig til Viborg og tilbage igen i sit Behold. Dette synes ogsaa at være sket; thi J. H. maa antages at have været i Live endnu 22. Sept. 1535, da Fogeden paa Sostrup mødte paa vedkommende Herredsting »paa velbyrdig Mands Vegne J. H. til sammesteds (o: Sostrup)«. Efter gamle Beretninger blev J. H. ogsaa først henrettet sammen med Skipper Clement paa Viborg Landsting, altsaa paa selve det Sted, hvortil han saa nøje havde været knyttet. Lige før Henrettelsen lod Mogens Munk, der aabenbart var hans Uven, ham i Jørgen Rantzaus og Ove Lunges Nærværelse vedgaa et Mageskifte, hvorved J. H. 1528 havde byttet sin Andel i Palsgaard til Mogens Munk mod dennes Andel i Sostrup. J. H.s Gods blev dog ikke inddraget, men Kongen lod af Naade Enken og Børnene beholde det. Først efter disses Død blev det 1571 tildømt Kronen som forbrudt Gods; men ogsaa Frederik II. lod dog Naade gaa for Ret og overlod Arvingerne det.

Danmarks Adels Aarvog, XV, 1898, S. 215. T. A. Becker: Orion, Kvartal-sk., I, 1843, S. 245—66. A. Heise i Kirkehist. Saml., VII, 1869—71, S. 532—51. Samme: Diplom. Vibergense, 1879, Indledn. S. XLVII. F. Hvass: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, II, IV, V, 1864—90 (se Registeret i V).

A. Heise (Poul Bagge).*

Hvass, Tyge, f. 1885, Arkitekt. F. 5. Juli 1885 paa Randrup. Forældre: Jægermester Franciscus Tertius H. (1842—1923) og Væversken Christine Cathrine Henriette Kopp (1853—1934). Gift 27. Juli 1926 i Kbh. (Maria) med Koncertsangerinden Dina Sidenius, f. 26. Nov. 1897 paa Frbg., D. af Grosserer Christian Peter Carl S. (1852—1930) og Christine Ishøy (f. 1859).

Efter at have gennemgaaet Aalborg tekniske Skole og gjort Svendestykke som Murer besøgte H. 1905—08 Arkitekturskolen. Han arbejdede ogsaa en Del hos Anton Rosen; bl. a. var han Konduktør ved Udstillingen i San Francisco 1914—15. Fra 1920 er han Medlem af Akademisk Arkitektforening. H.s Udgangspunkt er et dobbelt: dels en stærk dansk Milieufølelse, dels en international, moderne Indstilling, der muligvis gaar tilbage til Rosens

Tegnestue. Hans Navn er særlig knyttet til Udstillinger, baade Bygninger og Arrangementer: Pressa i Köln 1928; Barcelona 1929, bygget paa Tradition fra Dansk Vestindien; Antwerpen 1930, Bruxelles 1935, Paris 1937 o. fl. Han har tillige tegnet Møbler af en præcis virkende, naturlig Form, desuden Sølvarbejder, Bogbind m. m. og har ogsaa paa andre Maader haft Betydning for Kunsthaandværkets Fremme. H. har opført den Mundtske Stiftelse bagved Harboes Kloster, Stormgade 14, med en vis Hensyntagen til dette, Landhusholdningsselskabets Bygning, Rolighedsvej 26, og sammen med Henning Jørgensen Boligkomplekset Ved Volden i Torvegade. Af Villaerne kan nævnes: Hambros Allé 20, Helleruplunds Allé 15 (præmieret), Søllingvej 6 (præmieret), Lysagervej 4 og Heslehøj Allé 6 (begge disse med forskudte Etagehøjder), Dalgas Boulevard 46 og Parkovsvej 12 (præmieret). I flere af hans Villaer er det hjemlige forenet med et vist sydlandsk Præg. Sammen med H. P. Jacobsen og E. Foersom Clement har han ombygget Bing & Grøndahls Ejendom, Amagertorv 4, og indrettet Firmaets Salgslokaler (forskydeligt Sænkegulv i Vinduerne). Tillige har H. ombygget det store Kapel paa Bispebjerg Kirkegaard. For Nationalmuseet har han efter Dansk Vestindiens Salg foretaget Opmaalinger og Undersøgelser af Kolonitidens Bygningskunst der og har udgivet dette Materiale i »Ældre nordisk Architektur« 1925. — R. 1936.

F. Hvas: Samling af Meddelelser om Personer og Familier af Navnet Hvas, V, 1890, S. 404. Architekten, XV, 1912—13, og senere Aargange (se Registre), navnlig Mindeordene om Rosen, XXX, 1928, Maanedsh., S. 160. Nyt Tidsskr. f. Kunstindustri, I, 1928, og senere Aargange (se Registre). F. C. Boldsen: Studiebyens Huse, 1924, S. 46 f. Corn. Seydner: Vor Tids Bolig, 1931, S. 44 f. Nye Huse, Tillæg 1935 til K. A. B.s Boligbog, S. 34 f. The architectural Review 1935, Nr. 464.

Knud Millech.

Hvid, Christian, d. 1536, Rentemester. D. Juni 1536 i Aarhus. Forældre: Borger i Holstebro Peder H. (d. senest 1515) og Marine Jensdatter Blaabjerg (d. tidligst 1515). Ugift.

C. H. var af god borgerlig Æt, idet hans Morfader var den kendte Holstebroborgmester og Godssamler Jens Blaabjerg. Blaabjerg Gods forblev dog ikke i Familiens Eje, men solgtes eller pantsattes af de forskellige Arvinger til Niels Clementsen. Senere lykkedes det C. H., da han under Frederik I. sad i anset Stilling som Rentemester, at generhverve en Del af det, selv om vel største Delen sammen med det øvrige clementsenske Gods 1529 afkøbtes Arvingerne af Mogens Gjøe. Om C. H.s Ungdom vides, at han gik den gejstlige Vej og 1519 indskreves ved Kölns Universitet, hvor han antagelig har taget Magistergraden, samt at han af

Christian II. havde faaet Rettigheden paa Hagebro (Lundenæs Len). Dernæst træffes hans Navn igen 1525, da han er i Frederik I.s Tjeneste, sikkert allerede nu som Rentemester, selv om han først nævnes som saadan 1529. Medens den anden Rentemester Anders Glob, i hvert Fald i Frederik I.s senere Aar, hovedsagelig residerede i Kbh. — hvortil C. H. dog ogsaa havde Tilknytning (han erhvervede i Fællesskab med Anders Glob en Grund her 1527) — synes C. H. idelig at have været paa Rejse mellem Kbh. og Gottorp og rundt i Jylland, som var hans særlige Virkefelt. Han oppebar Skatter, betalte Sold til Landsknægte, hørte Regnskaber etc. og havde f. Eks. ved Midfaste 1529 den ubehagelige Opgave at sidde over Regnskab med Biskop Jørgen Friis, dog uden synderligt Resultat. Efter Frederik I.s Død fik han i Fællesskab med Rentemester Anders Glob af Rigsraadsregeringen overdraget den finansielle Administration. Ved Grevefejdens Udbrud opholdt han sig sikkert i Jylland. Og medens Anders Glob, der opholdt sig i Kbh., nødtvungent maatte træde i Grev Christoffers Tjeneste, var C. H. allerede i Begyndelsen af 1535 i Funktion som Rentemester hos Hertug Christian. Med fast Stade i Aarhus ledede han under Grevefejden den finansielle Administration af Jylland og ydede utvivlsomt et stort og dygtigt Arbejde. Som Embedsløn havde han 1527—29 Tirsted Kirke (Lolland) og oppebar Indtægten af et Kannikedømme i Lund. Maaske først 1528 blev han ogsaa Kannik i Viborg. Som saadan forsøgte han paa en mindre hensynsfuld Maade at komme i Besiddelse af Vokslev og Nibe Kirker, men maatte til Slut nøjes med et Ekspektancebrev paa dem efter Indehaverens Død. 1531 fik han Dekanetet i Kbh. og fik 1533 Brev paa, at Karlebo Kirke skulde lægges hertil efter Indehaverens Død. I sine sidste Aar havde han ogsaa Dekanetet i Bergen. 1532 forlenedes han med Rosbæk Møllegaard og Mølle. Han synes ogsaa at have været Forstander for Stubber Kloster og som saadan 1532 at være kommet i Strid med nogle Holstebroborgere, der havde taget hans Gods fra ham og tvunget ham til at forlade Klosteret (Fr. I.s Reg., S. 482 f.). Han efterlod sig aabenbart betydelig Gæld ved sin Død, da Broderen Jep H. maatte søge Retsbeskyttelse mod hans Kreditorer, indtil han kunde faa fat i C. H.s Breve og Regnskaber.

H. F. Rørdam: Kjøbenhavns Kirker og Klostre, 1859—63, S. 109 ff. Ny kirkehist. Saml., V, 1869—71, S. 536, 541, 732 f. H. F. Rørdam: Monum. Hist. Dan., I, 1873, S. 447, 465. Samlinger til jysk Historie og Topografi, 2. Rk., I, 1886—88, S. 204 f. Eline Gøyes Jordebog, udg. af A. Thiset, 1892, S. 384 ff. Reinh. Junges Møntmesterregnsk., udg. ved G. Galster, 1934, S. XIV, 5 f., 9, 22, 68, 115 f, 122, 142.

Astrid Friis.

Hvid, Niels, 1535—89, Biskop. F. 18. Marts 1535 i Kbh., d. 12^e Juni 1589 i Lund, begr. sst. (Domkirken). Gift med Dorothea N. N.

Efter at have studeret hjemme og udenlands skal N. H. en kort Tid (rimeligvis 1557—58) have været Rektor ved Vor Frue Skole i Kbh. Derefter er han formodentlig atter draget ud til fremmede Universiteter. 1562 blev han Kapellan ved Vor Frue Kirke i Kbh., men fratraadte Embedet efter et Par Maaneders Forløb. 1564 kaldtes han til Sognepræst ved Helligaandskirken i Kbh. og tog n. A. Magistergraden. 1571 forlenedes han med et Kanonikat i Lund. Da han var udrustet med gode Sjæls- og Legemsgaver og nød ikke ringe Anseelse som Prædikant, blev han af Provsterne og Købstadpræsterne i Lunds Stift valgt til deres Biskop 1578, og Kongen stadfæstede snart efter dette Valg. Som Biskop havde han en højst ubehagelig Sag i Anledning af, at han af Kirkeværgerne ved Lunds Domkirke havde tilforhandlet sig en Ligsten, der laa over en Begravelse tilhørende Ulfstandernes Slægt. Ved Kongens Foranstaltning lykkedes det vel at tilfredsstille Familien; men en afsat Præst, Mag. Jacob Nielsen fra Skurup, gav sin Vrede mod Biskoppen Luft i et Par Smædeviser, hvori N. H. sigtedes for Tyveri. Præsten blev dømt som Paskvillant af det akademiske Konsistorium og siden henrettet; men Sladderen døde ikke med ham og forbitrede Biskoppens sidste Aar. I Litteraturen foreligger fra N. H.s Haand to smukt udarbejdede Ligprædikener, der paa karakteristisk Maade afspejler Tidens filippistisk farvede Fromhedsretning.

Personalhist. Tidsskr., VI, 1885, S. 156 f. Dsk. Mag., 3. Rk., III, 1851, S. 140—68.

H. F. Rørdam (Bjørn Kornerup)*.

Hvid, Jens Simon Victor Sylvester, 1866—1928, Forretningsmand. F. 29. Marts 1866 i Hundested, d. 5. Aug. 1928 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Bagermester Andreas Theodor H. (1819—80) og Rosa Ballin (1826—93). Gift 21. Dec. 1889 paa Frbg. (Class. Bol.) med Anna Julie Domine Kragh, f. 23. Juli 1867 i Stubbe-købing, D. af Malermester Harald Ludvig Christian K. (1837—77) og Marie Dorothea Bruun (1834—97).

H. gik i Schneekloths Skole i Kbh. og blev fjorten Aar gammel Lærling i Vekselererfirmaet M. H. Cohen & Lamm. 1883—87 var han beskæftiget i Landmandsbanken. Det var Cyklens første gyldne Dage, og Cyklesporten tog ham fangen. H., der var en elegant Cyklerytter, grundlagde 1889 en Cykleforretning i Kbh., og han oprettede en Cykleskole, som søgtes af mange. Hans »Cycle-Haandbog« (1893) vandt megen Udbredelse. Han havde

en væsentlig Andel i Cyklismens store Fremgang her hjemme, og senere blev han en af Foregangsmændene paa Automobilismens Omraade; 1919 udsendte han »Automobilejernes Bog«. Men sit egentlige Felt havde han fundet en Snes Aar i Forvejen, da han 14. Okt. 1899 grundede Reklamebureauet i Kbh. — H. udsendte nogle Haandbøger, der stod i Forbindelse med hans Bureaus Virke. Hvad der særlig vakte Opmærksomhed, var imidlertid de Former, han iklædte Reklamen. Han var sprudlende rig paa Ideer, han var fuld af Lune, men han vogtede gerne paa, at al denne Frodighed ikke bredte sig paa den gode Smags Bekostning. Efterhaanden blev han den fremragende Ekspert i »Reklamevidenskab«. Sit Syn paa Reklamen og dennes Væsen klarlagde han Febr. 1922 i en Dagbladskronik, hvori der forekommer følgende Linier: »Af al Slags Kunst er Reklamens Kunst den folkeligste. Men Reklamen er mere end en Kunst — den er en Videnskab, som blot ikke endnu har faaet sin Lærestol ved Universitetet. Hvis De smiler ved Tanken om Universitetet, godt, saa siger vi Handelshøjskolen.« Han forudsagde, at en Dag vilde Reklamen faa sit Professorat her hjemme, og 1936 gik hans Profeti i Opfyldelse, da der ved Den handelsvidenskabelige Lærestalt oprettedes et Professorat i Driftsøkonomi med Hovedomraade Salgsorganisation, inden for hvilken sidste Reklamen er et meget vigtigt Felt. — H. fornægtede aldrig sit lyse Blik paa Tilværelsen. Han elskede Fest, navnlig selv at byde til Fest. Bagersønnen fra Hundested blev den allestedsnærværende Københavner. Det kunde se ud, som levede han hele Livet let. Men med alt det var han et udpræget Arbejds menneske. For ham var de Opgaver, som beherskede den sidste Halvdel af hans Liv, baade en Kunst og en Videnskab. — Maleri af Henrik Lund i Familieej.

Vore Herrer 31. Marts 1921. Nationaltidende 9. Febr. 1922. Berl. Tid. 6. Aug. 1928. Nationaltidende s. D. Politiken s. D. *C. A. Clemmensen.*

Hvidberg, Jens Sørensen, f. 1868, Frøavler. F. 13. Maj 1868 i Sønder Lem ved Skive. Forældre: Snedker, Husmand Søren Jensen H. (Navneforandring til H. 1891) (1836—1927) og Karen Laursen (1840—1919). Navneforandring fra Sørensen 31. Juli 1905. Gift 15. Febr. 1918 i Høve Frimenighedskirke med Ingeborg Rasmussen, f. 13. Juli 1889 i Høve, Vester Flakkebjerg Herred, D. af Tømrer, Parcellist Thomas R. (1846—1928) og Karen Marie Hansen (1853—1921).

H. lærte i sin Ungdom Landbrug og Gartneri, var paa Testrup Højskole 1888—89 og paa Askov Højskole 1894—95 og 1896—97.

Hos Handelsgartner D. Eltsholtz i Ringe fik han særlig Uddannelse i Frøavl, og da han 1892 blev Gartner hos Godsejer P. Olufsen, Kvistrup ved Struer, fik han overladt et lille Areal til Frøavl, som efterhaanden øgedes til ti ha. 1895 købte han selv en mindre Gaard, Lille Ravnholt i Vinderup, hvor han i højere Grad lagde sig efter Stamfrøavl, og denne Virksomhed fik et stort Omfang, efter at han 1898 havde købt den 75 ha store Gaard Pajbjerg ved Holstebro, hvor det lykkedes ham at danne flere værdifulde Stammer af Rodfrugter. Pajbjerg-Stammerne særlig af Kaalroer kom hurtigt i forreste Linie, og hertil bidrog det meget, at H. var blandt de første, der forstod at drage Nytte af Deltagelse i Statens Stammeforsøg, som fra 1900 iværksattes under L. Helwegs Ledelse. Avlscentret Pajbjerg fik et forholdsvis stort Antal Stammer i 1. Klasse, og H. kunde snart udvide Virksomheden. Han solgte Pajbjerg og købte 1906 Hunsballe ved Struer, hvor han anlagde Renseri og Tørreri. Efterhaanden erhvervede han flere Ejendomme baade i Jylland og paa Øerne, bl. a. 1917 Hovedgaarden Idagaard ved Slagelse, og ved Tilslutning af Frøavlere gennem Kontraktavl naaede Virksomheden navnlig under Krigen et stort Omfang. For en Del af det Overskud, der indtjentes i disse Aar, oprettede H. Pajbjerg-Fonden med almennyttige Opgaver, og under denne udførtes der paa en Gaard ved Hunsballe navnlig fra 1920 et betydeligt Planteforædlingsarbejde, som 1930 overflyttedes til Overbygaard ved Børkop. 1917 lod H. Frøavlscentret Pajbjerg omdanne til et Aktieselskab, som 1920 i det væsentlige blev overtaget af Danske Landboforeningers Frøforsyning. Herfra var dog undtaget den jyske Afdeling, som under Navn af Frøavlscentret Hunsballe yderligere oparbejdedes under H.s Ledelse. H. har udrettet et stort og nyttigt Arbejde til Fremme især af den danske Rodfrugtdyrkning, men ogsaa paa andre Omraader har hans virksomme og hjælpsomme Natur gjort sig gældende. Paa sin Hjemegn i Vestjylland har han haft mange Tillidshverv; bl. a. har han deltaget i Venstrepartiets Foreningsarbejde og været en Støtte for Højskolebevægelsen, Børnesagen og det nationale Arbejde i Sønderjylland. 1917—20 udgav han Tidsskriftet »Vor Frøavl«.

Vor Frøavl, 1919, S. 1—14.

Aksel Milthers.

Hvide. Faa danske Slægtnavne er af Sagn og digterisk Behandling blevet forlenet med en Klang som H.rnes; Skjalm H.s Æt førte dog ingen Sinde dette Slægtnavn, og Stigsønnernes Slægt antog det først kort før sin Uddøen i 16. Aarh. Stamfaderen til den Kongehuset nærstaaende Æt, der har spillet saa stor en Rolle i dansk

Middelalderhistorie, nedenn. Skjalm H. (d. ca. 1113), var Fader til Toke Skjalmsen (s. d.), Ebbe Skjalmsen, Asser Rig (d. sidst i 1140'erne, s. d.) og Sune Skjalmsen. Af disse var Asser Rig Fader til Absalon (ca. 1128—1201, s. d.) og Esbern Snare (ca. 1127—1204, s. d.), blandt hvis Børn var Marsken Johannes (d. 1213) og Ingeborg (d. 1267, s. d.), gift med Peder Strangesen. Toke Skjalmsen var Fader til nedenn. Stig Tokesen H. (d. 1151) — hvis Datter Christine var gift med den svenske Konge Karl Sverkersen (d. 1167) — og til Skjalm Bang (nævnt 1158). Den nævnte Ebbe Skjalmsen — hvis Efterslægt bl. a. kaldte sig Galen og Litle — var Fader til Sune Ebbesen (d. 1186) til Knardrup og Toke Ebbesen, hvis Sønneson var Biskop i Roskilde, Kansleren Niels Stigsen (d. 1249). Sune Ebbesen var Fader til Biskop Peder Sunesen (d. 1214, s. d.), Ærkebiskop Andreas Sunesen (d. 1228, s. d.) og til Margrete, hvis Datter Cecilie Herlufsdatter var Moder til Drosten Anders Erlandsen (d. 1282) til Højby, Ærkebiskop Jakob Erlandsen (d. 1274, s. d.), udvalgt Ærkebiskop Erland Erlandsen (d. 1276) og Gældker i Skaane Niels Erlandsen (nævnt 1251 og 85), hvis Søn Ridderen Jens Nielsen (d. før 1320) til Næsbyholm var Fader til Ærkebiskop Peder Jensen Galen (d. 1355, s. d.) og Ridderen Anders Jensen Galen, hvis Søn var Gældkeren Tuve Galen (ca. 1325—ca. 1400, s. d.). — De ældre Genealogiers Paa-stand om, at Roskildebispen Peder Skjalmsen Bang (d. 1277, s. d.) og hans Søster, Cecilia, Moder til Ærkebiskop Jens Grand (d. 1327, s. d.) skulde være Børn af ovenn. Skjalm Tokesen Bang, er urigtig; sandsynlig er Peder Olsens Angivelse af, at Peder Bang var Nevø af Jakob Erlandsen, der saaledes maa have haft en Søster, der har været gift med en Skjalm Bang, om hvem Kilderne ellers intet indeholder.

Stigsønnernes Slægt, der paa mødrene Side er beslægtet med Skjalm H.s Æt, og som efter Vaabenet — en Stjerne i Skjoldet — maa antages at være af samme Rod som Gyldenstjerne, Pors o. a., udspringer fra nedenn. Marsk Stig Andersen H. (d. 1293), hvis Søn Ridderen Anders Stigsen (nævnt 1304 og 18) til Tygestrup m. fl. var Fader til nedenn. Ridder Stig Andersen H. (d. 1369) til Bjørnholm og Tygestrup og til Offe Andersen (d. 1350) til Torup (Frisenvold). Denne sidste var Oldefader til Poul Stigsen (nævnt 1398 og 1425) til Vilsted, som antages at være Bedstefader til Otte Stigsen H. (d. efter 1567), der som Fribytter tog livlig Del i Begivenhederne i Christian II.s og Christian III.s Tid, og med hvem Slægten uddøde.

Danmarks Adels Aarvog, XV, 1898, S. 222—35; XVIII, 1901, S. 562 f.; XXVIII, 1911, S. 571; XXXII, 1915, S. 595; jfr. X, 1893, S. 152—71.

Albert Fabritius.

Hvide, Odinkar, se Odinkar.

Hvide, Skjalm, d. ca. 1113, sjællandsk Høvding. D. ca. 1113, begr. i Fjenneslev K., senere ført til Sorø.

Ifølge en langt yngre Genealogi var S. H. Søn af Toke Trylle. I hvert Fald tilhørte han en mægtig sjællandsk Stormandsæt og ejede Jordegods viden om paa Øen, især dog i Sorøegnen. S. H. havde i lange Tider Jarledømme paa Sjælland, maaske allerede 1062, da han fulgte Kong Svend (II.) Estridsen i Kampen mod Harald Haardraade i Nisaa. Saxo fremhæver med særlig Berømmelse S. H.s Mand Aslaks Manddom i Kampen; om S. H. selv beretter han, at han efter djærv Modstand blev saaret og taget til Fange; ved Gedesø lykkedes det ham dog at undvige. Næste Gang han nævnes hos Saxo, er henimod Aarhundredets Slutning, maaske i Oluf Hungers Kongetid, da hans Broder Avte paa Vej fra Sjælland til Falster blev overrumplet og fældet af vendiske Vikinger. Til Hævn udbød da S. H. en Hær af Sjælland (Saxo undres over, at det skete uden Kongens Medvirkning), drog til Julin (Jomsborg) og tvang Indbyggerne til at udlevere de skyldige, der toges af Dage under grusomme Pinsler. Da Erik (I.) Ejegod begyndte sine sejrige Tog mod Venderne, maa S. H. have staaet ved hans Side; efter Rügens Erobring blev han sat til Høvding over denne Ø. Da Kong Erik og Dronning Bodil 1102 drog ud paa deres navnkundige Pilegrimsfærd, overlod de deres lille Søn Knud til S. H.s Varetægt. Nogle Aar senere sendtes dog den unge Kongesøn til Hertug Lothar af Sachsen. S. H. maa antages død i en høj Alder; han jordedes i Kirken ved sin Hovedgaard i Fjalenslev (nu Fjenneslev). Senere blev hans Lig af Sønnesønnen Absalon ført til Sorø. — S. H. blev Stamfader til den mægtigste Stormandsæt i Danmarks Middelalder. Denne benævnes ofte »Hvideätten«, uagtet »Hvide« kun var S. H.s personlige Tilnavn.

Jørgen Olrik (Hans Olrik).

Hvide, Stig Tokesen, d. 1151, Høvding.

Ifølge en langt yngre Genealogi var S. H. Søn af Toke Skjalmsen (s. d.) og saaledes Sønnesøn af Skjalm H. S. H. er kendt som Grundlægger af det anelige Benediktinerkloster Essenbæk ved Randers. S. H. stod i Kong Svend (III.) Grades Tjeneste og faldt i Slaget ved Viborg 1151, hvor Kong Svend sammen med sin unge Frænde Valdemar overvandt Knud Magnussen. Han maa være identisk med den Stig »Hvidlæder«, der ifølge Knytlingasaga var gift med Valdemars ældste Søster Margrete. I dette Ægteskab fødtes Datteren Christina (Kirsten), som 1163 ægtede den svenske

Konge Karl Sverkersen og blev Moder til Sverker II. Endvidere havde S. H. og Margrete Sønnerne Niels og Aage, der udmærkede sig i en af Saxo skildret Kamp med estiske og kuriske Sørøvere (1170). Senere var Aage Fører for de Stormænd, der fulgte Pavens Opraab og drog paa Jorsalfærd (1191—93). — Visen om »Ridder Stig«s Fald som Kongens Bannerfører bygger utvivlsomt paa svage Minder om S. H.s Fald ved Viborg 1151, men Visen tør antages henved 100 Aar yngre, og dens Enkeltheder er uhistoriske. Viserne om Ridder Stigs Runer og Bryllup med Kongens Søster er rene Digtinger uden Spor af historisk Præg.

Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, II, 1856, S. 303; III, 1862, S. 9 ff. H. Olrik: Knud Lavards Liv og Gærning, 1888. (Svensk) Hist. tidskr., XI, 1891, S. 290. E. v. d. Recke: Danmarks Fornviser, II, 1928, S. 6—16.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Hvide, Stig Andersen, d. 1293, Marsk. Forældre ukendte. Gift 1° med Ossa Nielsdatter. 2° med Ingeborg Pallesdatter. 3° med en Datter af Drosten Offe Nielsen (Neb). S. A. H. hørte næppe paa Mandssiden til Hvideslægten; han førte ikke Tilnavnet Hvide, og den syvoddede Stjerne, han førte i sit Skjold, tilhører ikke Hvideslægten. Derimod synes hans to første Hustruer at have tilhørt denne.

Familiens Ejendomme synes at have ligget i Aabo Syssel; Møllerup i Djursland nævnes 1289 som tilhørende S. A. H. Han var Marsk og Hærfører, da Kong Erik (V.) Klipping 1275 sendte en Hær til Sverige for at hjælpe Birger Jarls Sønner Magnus og Erik mod Broderen Kong Valdemar. 1276 vægrede S. A. H. sig paa Danehof i Nyborg ved at hylde Kongens unge Søn Erik, hvad der var det første Tegn paa en begyndende Stormandsopposition mod Erik Klipping. Han beholdt dog sit Marskembede, uagtet han utvivlsomt i de følgende Aar har været en af Førerne for det oppositionelle Stormandsparti. Dette kom til Magten 1282, og S. A. H. nævnes bl. a. 1284 som en af de elleve Voldgiftsmænd, der skulde dømme i Arvestridighederne mellem Kongen og Erik (IV.) Plovpenning Døtre. Om S. A. H., saaledes som det i den nyeste Tid er blevet gjort gældende, har været den ledende Mand inden for Regeringen i disse Aar, tillader Kildernes Mangelfuldhed ikke bestemt at afgøre.

St. Cæcilie Nat (22. Nov.) 1286 myrdedes Kong Erik af en Skare formummede Mænd i Finderup Lade. Den Formynderregering, der dannedes straks efter Kongens Mord, og hvori Drosten Peder Nielsen (Hoseøl) var den ledende Mand, viste sig straks fjendtlig sindet mod S. A. H. og de ham nærstaaende Stor-

mænd, idet den sigtede dem for Delagtighed i Drabet. Paa Danehof i Nyborg, der traadte sammen ved Pinsetid 1287, beskyldtes ni Mand for at have været med i S sammensværgelsen mod Kongen, dog sigtedes kun een, Arved Bentsen, for personlig at have lagt Haand paa ham. Blandt de ni var S. A. H., Grev Jakob Nielsen af Halland, Peder Porse og Kongens Kammermester Rane Jonsen. Der nedsattes et Nævn paa 36 Mænd, hvoraf 27 svor de anklagede skyldige, og disse dømtes saa af Danehoffet til at have deres Fred og Gods forbrudt. Om Dommens formelle og reelle Berettigelse lod der sig rejse Tvivl, men nogen Indsigelse nyttede ikke i Øjeblikket, og de fredløse tyede til Norge, hvis Konge Erik tog dem alle — paa nær Arved Bentsen — under sit Værn. Her ventede de i dette og det følgende Aar paa, at der skulde vise sig Udsigt til Formildelse af Dommen; men da dette ikke blev Tilfældet, støttede de 1289 den norske Konge i den Krig, han aabnede mod Danmark. I Førstningen deltog de i Nordmændenes Plyndringstog og afbrændte bl. a. Taarnborg (ved Korsør) og Skelskør samt hærgede paa Falster. Snart satte de sig ogsaa fast ved Kattegats Kyster, hvor bl. a. Hune Hals i Halland og især den af S. A. H. 1290 opførte Borg paa Øen Hjelm blev farlige Udfaldsporter for deres Hærgetoget, der bl. a. gik ud over Samsø, Svendborg, Holbæk, Nykøbing F. og Middelfart. Midt under Kampen døde S. A. H.; ifølge en langt yngre Tradition førtes hans Lig lønligt til en Kirke paa Hindsholm.

De historiske Kilders Sparsomhed i hvad de meddeler om S. A. H. suppleres paa en mærkelig Maade af Fornvisernes poetiske Skildringer af hans usædvanlige Skæbne. Den ældste og samtidige af disse, der skildrer Drabet set med det kongelige Partis Øjne, nævner dog ikke S. A. H., men taler kun om de »mange i Danmark, som alle vil Herrer være«. Men snart gør Digtningen Marsken til Centrum; en af de ældre Viser skildrer Sammenstødet paa Danehoffet mellem Marsken og de kongelige og ender med Bondens Overraskelse over, at »Hjelm har faaet Horn«, og snart lægges Motivet til Gerningen over fra det politiske til det personlige Omraade, idet Kong Eriks Forførelse af Marskens Hustru angives som den egentlige Grund til Udaaden. Dette tør uden videre betegnes som aldeles uhistorisk; interessant er dog den Forkærlighed, hvormed Viserne skildrer den stolte og oprørske Stormandsskikkelse. Lige saa uhistorisk er uden Tvivl en Vise, hvori Marskens to unge Døtre skildres flakkende fra Land til Land for at søge Beskyttelse. Dokumentarisk afhjemlet er kun en Datter af S. A. H., der døde i Tolvaarsalderen. — Ved den endelige Fredslutning i Kbh. 1308

gengav Kong Erik de fredløses Hustruer og Børn deres Gods, imod at de atter solgte det og selv opholdt sig uden for Riget.

P. A. Munch: Det norske Folks Historie, IV, 2, 1859. Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, III, 1862, S. 338—404. A. D. Jørgensen: Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen, 1871, S. 113—34. Joh. Steenstrup: Vore Folkeviser, 1891, S. 262—92. Hist. Tidsskr., 1. Rk., VI, 1845, S. 452—68; 4. Rk., IV, 1873—74, S. 90—158. Ny kirkehist. Saml., III, 1864—66, S. 390 f. Arkiv f. nord. filologi, IX, 1893, S. 219 f. H. Schück: Ur gamla papper, II, 1894, S. 79—113. Danmarks Riges Historie, II, 1898—1905. Det danske Folks Historie, II, 1927. Ernst v. d. Recke: Danmarks Fornviser, II, 1928, S. 95—129. Erik Arup: Danmarks Historie, II, 1932.

Jørgen Olrik.

Hvide, Stig Andersen til Bjørnholm og Tygestrup, d. 1369, jysk Stormand. D. 1369, begr. i Essenbæk Kloster. Forældre: Anders Stigsen og Margrete Nielsdatter (Lændi). Gift med Tove Andersdatter.

S. A. H. var opkaldt efter sin Farfader, den berømte Marsk. Ved Christoffer II.s Tronbestigelse 1320 vendte Marskens Slægt atter tilbage til Danmark, og S. A. H. kom i Besiddelse af en stor Del af Slægtens gamle Ejendomme. Selv byggede han den faste Borg Bjørnholm mellem Grenaa og Aarhus og var en af Hovedmændene for den jyske Adels Opposition mod Kongemagten. 1325 sad han i Kongens Raad, 1331 gik han over til Grev Gert og blev hans Marsk. Han og Niels Bugge paa Hald delte nu Førerskabet for den jyske Adel. Efter Grevens Drab 1340 blev han Kong Valdemars Mand, og denne gjorde ham til Statholder i Estland efter det store Bondeoprør 1343. Han ledede Forhandlingerne med den tyske Orden om Estlands Salg og vendte 1347 tilbage efter at have faaet Godset Linde til Len af Ordenen. 1352 var han en af de Mænd, som Kongen betroede Rigets Styrelse under sin Fraværelse. Da Kongen indledede sin store Reduktion af det fra Kronen bortkomne Gods, der ogsaa gik ud over S. A. H., som mistede hvad han havde faaet af Grev Gert, udbrød stærk Misnøje blandt de jyske Stormænd. Et stort Oprør brød ud 1357, hvori S. A. H. dog ikke synes at have deltaget; men da hans Søn og Broder dræbtes sammen med Niels Bugge i Middelfart ved Nytaarstid 1359, brød han afgjort med Kongen. Fejden endtes først ved Forliget 1360. S. A. H. beseglede dette som den første af de verdslige Raader og benyttedes nu atter jævnlig i Rigets Tjeneste. Hans nære Forhold til Drosten Klavs Limbæk og den mægtige Iver Rosenkrantz besegledes 1362 ved Ægteskab mellem hans Sønnesøn Jens Ovesen og Klavs Limbæks Datter Elisabeth, medens Sønmedatteren Tove ægtede Iver Rosenkrantz. Dets politiske Betydning sporede, da S. A. H. og Claus

Limbæk 1367 atter stillede sig i Spidsen for Jyderne og fejdede med Kong Valdemar. Under denne Fejde døde S. A. H. 1369 efter at have skænket meget Gods til Kirker og Klostre, især Antvorskov. Han og hans Hustru begravedes i Essenbæk Kloster, hvorfra hans Lig senere flyttedes til Ørsted Kirke i Rougsø Herred.

H. F. J. Estrups Samlede Skrifter, II, 1851, S. 274—81. F. Richardt og T. A. Becker: Prospector af danske Herregaarde, IV, 1850: Kongsdal; V, 1851: Høgholm. Danmarks Riges Historie, II, 1898—1905. Det danske Folks Historie, III, 1928. Erik Arup: Danmarks Historie, II, 1932.

Mollerup (Jørgen Olrik).*

Hvidt. Slægten H., der særlig har haft Tilknytning til Handels-, Mægler- og Assurandørvirksomhed, føres tilbage til Købmand i Mariager Lauritz Lauritzen Hvid (d. 1705), hvis Sønesøn Hørkræmmer i Kbh. Niels Nielsen H. (1738—98) blev Hofagent. Han var Fader til nedenn. Finansmand, Etatsraad Lauritz Nicolai H. (1777—1856), af hvis Børn skal nævnes Beate Elisabeth (Elise) H. (1801—90), gift med Etatsraad Vilhelm Frederik Tutein (1791—1867) til Edalgave, nedenn. Assurancemægler Eduard Julius H. (1806—82) — der er Bedstefader til Dispachør Lauritz Nicolai H. (f. 1869) og Assurancedirektør Jens Christian Juelsgaard H. (f. 1876) — Henriette Charlotte H. (1813—47), gift med Etatsraad, Borgmester Edvard Diderik Ehlers (1812—93, s. d.) og Godsejer Valdemar H. (1817—78) til Frihedslund. Sidstnævnte var Fader til nedenn. Højesteretsjustitiarius Edvard Theodor Daniel H. (1850—1917) — Fader til Stiftamtmand Valdemar H. (f. 1881) —, til Ingeniør Valdemar H. (1851—97), hvis Sønner er Maleren Daniel H. (f. 1889) og Højesteretssagfører Valdemar H. (f. 1897), og til Godsejer, Etatsraad Daniel H. (f. 1853) til Frihedslund, hvis Søn er Præsident i Sø- og Handelsretten Lauritz Nicolai H. (f. 1882).

Slægtebog for Familien Hvidt, 1881. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 438—42. P. B. Grandjean: Legatstamtavle over Familien Hvidt, 1926.

Albert Fabritius.

Hvidt, Edvard Theodor Daniel, 1850—1917, Dommer. F. 24. Maj 1850 paa Fuglebjerggaard, d. 20. Dec. 1917 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Godsejer Valdemar H. (1817—78) og Mariane Elisabeth Henriette Lawaetz (1816—95). Gift 28. Maj 1880 i Kbh. (Frue) med Elise (Lizzie) Cathrine Franziska Rothe, f. 21. Maj 1853 i Kbh. (Frue), d. 11. Jan. 1931 paa Frbg., D. af Stiftsprovst, Dr. theol. P. C. R. (s. d.) og Hustru.

H. blev Student 1867 fra Roskilde, cand. jur. 1873, Volontør i Justitsministeriet 1874, Assistent (Sekretær) sst. 1878, Fuldmægtig 1885, Kontorchef 1890, 1891 Assessor (Dommer) i den kgl. Lands- over- samt Hof- og Stadsret, 1902 i Højesteret, 1915 Justitiarius (Præsident) sst., var Censor ved de juridiske Eksaminer 1895—1903 og 1905—15. H. var en ivrig og arbejdsglad Natur, flittig og grundig, klar, retlinet og skarpsindig; da der 1891 var Tale om et Departementschefskifte i Justitsministeriet, var H. udset til C. F. Ricards Efterfølger. Sin oprindelig noget enstregede Ud- dannelselse — han havde saaledes, hvad han i en senere Alder beklagede, aldrig været Sagførerfuldmægtig eller Medlem af Kri- minal- og Politiretten — supplerede han baade ved Deltagelse i anden praktisk-juridisk Virksomhed og ved forskellige sociale og filantropiske Gøremaal. Sammen med R. S. Gram udgav H. »Real- register til Domssamlingerne i civile Sager for Aarene 1887—96« (I—II, 1899) og for Aarene 1897—1906 (I—II, 1908). H. var Formand for Akkordretten 1906—15 og Medlem af den skandi- naviske Civillovskommission 1910—16. — R. 1893. DM. 1904. K.² 1911. — Barnebillede af E. Jerichau Baumann 1852. Por- trætteret paa Erik Henningsens Maleri af Rigsretten 1910, paa Sigurd Wandels af den skandinaviske Civillovskommission 1912—19 (Fr.borg) og paa Edv. Saltofts Maleri af Højesterets Medlemmer 1913 (Udenrigsministeriet); Studie til det sidste i Familieeje.

M. P. F. i Berl. Tid. 29. Juni 1915 og sst. 20. Dec. 1917. W. T. i Ill. Tid. 13. Jan. 1918. R. S. Gram i Ugeskrift for Retsvæsen, 1918, B, S. 4 f. Eyvind Olrik i Nord. Tidsskr. for Strafferet, VI, 1918, S. 10 f.

Frantz Dahl.

Hvidt, Eduard Julius (Julius Edvard), 1806—82, Assurance- mægler. F. 8. Aug. 1806 i Kbh. (Garn.), d. 7. Febr. 1882 sst. (Fred. ty.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Handelsmanden og Politi- keren L. N. H. (s. d.) og Hustru. Gift 5. Okt. 1832 i Königsberg med Elise Johanne Charlotte Schiffert, f. 7. Juni 1812 i Königsberg, d. 20. Maj 1880 i Kbh. (Fred. ty.), D. af Godsejer, Gehejme- kommerceraad Michael Benjamin S. (1772—1848) og Maria Lorck (1788—1814).

H. blev Student 1825 fra Borgerdydskolen i Kbh. og juridisk Kandidat 1830. Han var nogle Aar forlovet med Charlotte Oehlen- schläger, Digterens Datter. 1831 antoges han af Søforsikringsselska- bet De private Assurandører, som hans Fader paa forskellig Maade havde Tilknytning til, som Medforretningsfører ved Siden af den daværende Forretningsfører J. F. Wessely. Først skulde H. dog tage Assurancemæglereksamen, og først da denne Betingelse 1832 var

opfyldt, dannedes Mæglerfirmaet Wessely & H., der fra 1. Jan. 1833 overtog Forretningsførelsen for De private Assurandører. Efter at Wessely var udtraadt af Mæglerfirmaet 1834, var H. i længere Tid Forretningsfører alene; 1858 optoges J. C. Friederich og efter hans Afgang 1868 H.s Søn *Lauritz Nicolai H.* (f. 17. April 1840, d. 18. Nov. 1885) som Medindehaver af det forretningsførende Firma. 1874 blev H. Formand for Selskabets Bestyrelse og fratraadte samtidig Stillingen som Forretningsfører, der overtoges af Sønnen. I sin Virksomhed for Selskabet indlagde H. sig betydelig Fortjeneste af den danske Skibsfart. Han indførte i 30'erne det kort forinden i Paris oprettede Bureau Veritas' Metoder til Vurdering og Klassifikation af Skibe, ligesom han ogsaa senere tog Initiativet til Forbedringer i Fremgangsmaaderne ved Skibes Besigtigelse og Vurdering. Ved Siden af sin Forretningsvirksomhed beklædte H. forskellige offentlige Hverv, var Medlem af Bestyrelserne for Privatbanken, Sparekassen for Kbh. og Omegn og Nye danske Brandforsikringselskab og af Overbestyrelsen for Opdragelsesanstalten paa Flakkebjerg. 1861—68 var han Medlem af Sø- og Handelsretten og 1865—67 mexikansk Konsul. — R. 1859. DM. 1870. K.² 1881. — Maleri af J. F. Vermehren 1876 hos De private Assurandører (Kopi af samme 1882 i Familieeje), litograferet fra Tegner & Kittendorff. Maleri af A. Schiøtt 1857 i Familieeje. Litografi 1856 efter Fotografi fra Tegner & Kittendorff.

Edvard Julius Hvidt, 1882. Jul. Larsen: De private Assurandører, 1886. III. Tid. 4. Juni 1871, 1. Maj 1881. Elith Reumert: Et Livs Roman, 1918, S. 98—162.

E. Meyer (Chr. Thorsen).*

Hvidt, Lauritz Nicolai, 1777—1856, Finansmand, Minister. F. 27. Okt. 1777 i Kbh. (Frels.), d. 16. Marts 1856 sst. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Hørkræmmer, senere Hofagent Niels Nielsen H. (1738—98) og Anna Beata Schwindt (1739—1808). Gift 20. Aug. 1800 i Memel med Wilhelmine Therese Lorck, f. 28. Maj 1782 i Memel, d. 17. Juni 1852 i Kbh. (Helligg.), D. af dansk Konsul i Memel Lorentz L. (1743—1805) og Catharine Elisabeth Rohrdanz (1752—1831).

Sin første Undervisning modtog H. gennem Privatlærere, og siden blev han sat i Borgerdydskolen i Kbh., fra hvilken han dimitteredes 1791. Han studerede derefter Teologi, fik Eksamen 1795 og tog Tjeneste som Huslærer hos Amtmand C. L. Scheel-Plessen paa Lindholm. Denne Stilling gav ham gode Muligheder for videre Studium og Selvudvikling, men der sattes en brat Stopper for disse lykkelige Aar, da Faderen pludselig døde 1798, og H. som

eneste Søn maatte overtage den store Virksomhed. Den unge teologiske Kandidat blev nu Købmand i den store Stil, og det gik foreløbig forbløffende godt. H. var i Besiddelse af fortrinlige Evner, talte flere levende Sprog og havde en ganske enestaaende Energi og Arbejdskraft. Men Krigen 1807—14 slog ham i Stykker. Hans Skibe blev beslagnet, Ladningerne konfiskeret, og han stod paa fuldkommen bar Bund. Et Øjeblik tænkte han paa at studere Jura, men Regeringen havde Brug for en kyndig Handelsmand, og 1809 ansattes han i den vigtige Stilling som Børskommissær. N. A. fik han Ordre til at indtræde i Kommissionen for fjendtlig Ejendom, og 1812 blev han Medlem af Varekontrolkommissionen, ligesom han fik en væsentlig Indflydelse paa Udarbejdelsen af den vigtige Veksellov af 1825. Da Forholdene efter Krigens Afslutning paa ny blev rolige, genoptog han 1816 sin Handelsvirksomhed, der først og fremmest blev drevet som en Handel paa St. Croix, og i Løbet af faa Aar maatte han regnes blandt Danmarks største Skibsredere. Dristigt gik han i Spidsen med Hensyn til Anvendelse af Dampskibe. 1821 overtog han Rederiet for vort første Dampskib »Caledonia«, og nogle Aar efter bestilte han hos Jacob Holm det første Dampskib, der løb af Stabelen her i Landet, »Frederik VI.«, bestemt til Rutefart mellem Kbh. og Kiel. Foruden sin store Skibsrederivirksomhed drev H. en indbringende Assurandørforetning. Den fremstaaende Stilling, han herigennem kom til at indtage inden for Kbh.s Handelsverden, i Forbindelse med hans betydelige finansielle og kommercielle Indsigt bevirkede, at der ikke kunde opstaa nogen vanskelig Sag, uden at der straks gik Bud efter ham, og tillige, at man overdrog ham det ene store Tillidshverv efter det andet. 1830—35 sad han i Nationalbankens Repræsentantskab, og fra 1835 til sin Død var han en af Bankens to kommercielle Direktører. I denne Egenskab kom han ved flere Lejligheder til at øve en meget betydelig Indsats, f. Eks. ved den endelige Afgørelse af Tolvmillionsagen, og da Banken gik over til at indløse Sedlerne med Sølv. Med Hensyn til dette sidste Spørgsmaal udarbejdede H. et yderst radikalt Dækningsforslag, hvori der kun var Tale om at holde en ret ringe Sølvmengde i Barrer, medens Statsobligationer og gode indenlandske Veksler skulde tjene som Sikkerhed for Resten af de udstedte Sedler. Motiveringen var den, at det var ufordelagtigt for Banken at ligge inde med en for stor død Kapital. Forslaget vandt dog ikke de andre Direktørers Tilslutning og maatte snart opgives. Inden for Banken arbejdede han i nærmeste Kontakt med Vinhandler H. P. Hansen, og sammen med ham maa han bære Ansvar for den

udstrakte Kredit, som Banken, navnlig i de gode Aar i Begyndelsen af 50'erne, ydede den danske Handelsstand. Fra 1836 var H. endvidere Medlem af Direktionen for Kbh.s Sparekasse, ligesom han indvalgte i Grosserer-Societetets Komite 1817 og fra 1842 virkede som dens Formand. Ogsaa Regeringen viste ham sin Tillid. Han blev 1821 Kurator for Vajsenhuset og fungerede 1838—54 som Medlem af Missionskollegiet.

Ligesom H. i mange Aar var den københavnske Handelsstands første Mand, til hvem alle saa op, og hvis Dygtighed og mangfoldige Indsigter berømmes af alle, saaledes blev han i 30'erne og 40'erne mere end nogen anden det københavnske liberale Borgerskabs Samlingsfigur og dets politiske Talerør. Denne politiske Lederstilling indtog han allerede ved sit første politiske Ombud som Medlem af de oplyste Mænds Forsamling 1832. Han kæmpede her for en videre Udvikling af Valgretten og Valgbarheden, navnlig blandt Gaardfæstere, og tog varmt til Orde for, at Pressen fik Adgang til Stændernes Forhandlinger, hvorved der kunde vækkes større Interesse »for denne herlige Institution«. Ved alle Stændervalgene valgtes han med mange Stemmer som Repræsentant for Staden Kbh., og de Gange han mødte, nemlig 1835—36, 1840 og 1842, kaaredes han til Forsamlingens Vicepræsident. Adskillige var de Kommissioner, han fik Sæde i, og betydelige Ordførerskaber blev ham betroet, men navnlig var det de økonomiske Spørgsmaal, der havde hans Interesse. I den store Tolddebat 1835—36 tog han meget ivrig Del. Han var en varm Tilhænger af Toldsatsernes Nedsættelse, men han protesterede mod en fuldkommen Ophævelse af Toldlinien ved Kongeaen, idet han frygtede, at dette vilde medføre en voldsom Udvidelse af Hamburgs økonomiske Herredømme til største Skade for den københavnske Handel. Foruden de økonomiske Spørgsmaal var det især de rent politiske, der optog ham, og han havde her i vid Udstrækning Forsamlingens Øre. Han tilhørte den liberale Fløj og tog ved hver forekommende Lejlighed varmt til Orde for en videre Udvikling af Stænderanordningen i Retning af at give Stænderne besluttende Myndighed og Skattebevillingsret, ligesom han flere Gange indbragte Petitioner i denne Retning. Sammen med Professor Schouw tog han Initiativet til Oprettelsen af Trykkefrihedsselskabet 1835, og han fik straks Sæde i Skriftudvalget. Da det nationale Spørgsmaal blev brændende i 40'erne, meldte han sig ogsaa her og var Medstifter af den slesvigske Hjælpeforening af 1844. Ogsaa paa det kommunalpolitiske Omraade kom H. til at øve stor Indflydelse. Han valgtes 1840 til Medlem af Borgerrepræsentationen og fun-

gerede 1841—53 som dens Formand. I denne Stilling faldt det ved flere Lejligheder i hans Lod over for Tronen at være Overbringer af det københavnske Borgerskabs Ønsker. 1845 vedtog Borgerrepræsentationen at andrage om, at der maatte blive ydet den danske Nationalitet i Slesvig fornøden Støtte i dens Kamp mod Slesvigholstenismen, samtidig med at man kraftigt tog til Orde mod de tyske Angreb. Oprindelig var det Meningen, at den samlede Borgerrepræsentation vilde gaa i Procession til Kongen, men dette blev forhindret, og det besluttedes, at H. alene skulde aflevere Resolutionen i Kongens Forgemark. Den halve By var paa Benene i den Anledning, og talstærke Militær- og Politifdelinger havde afspærret Amalienborg, da H. ganske alene begav sig af Sted gennem Amaliegade. Han hilstes med begejstrede Hyldestraab, hvor han kom frem, og Mængden blottede ærbødigt Hovederne. Uroligheder fandt ikke Sted, og nogle Dage senere modtog H. gennem Overpræsidenten Kongens kølige Svar paa Borgerrepræsentationens Adresse. I Martsdagene 1848 faldt det paa ny i H.s Lod at være Borgerrepræsentationens Ordfører over for Kongen, da man vedtog at udtale Byens Ønske om, at Kongen vilde omgive sig med Ministre, der nød Nationens Tillid. Denne Gang kom H. ikke til at vandre alene. Baade Borgerrepræsentation og Magistrat sluttede op om ham, og bag dem fulgte en tusindtallig Skare af københavnske Borgere. Under de skiftende Forhandlinger om det nye Ministeriums Dannelse blev H.s Navn atter og atter bragt paa Tale, og da Martsministeriet endelig var en Kendsgerning, fandtes hans Navn paa Listen som Minister uden Portefeuille (udtraadte 1. Nov.) som Garant for, at man virkelig havde til Hensigt at slaa ind paa en demokratisk og national Kurs. Paa Udarbejdelsen af Regeringens Grundlovsudkast havde han meget stor Indflydelse, derimod gjorde han sig kun meget lidt gældende i den grundlovgivende Rigsforsamling, ligesom han nægtede at modtage Valg til Landstinget. Under den Ørsted'ske Ministerperiode hørte han afgjort hjemme i Modstandernes Lejr, og med oprigtig Glæde modtog han Meddelelsen om Ministeriets Fald.

Hans sidste Aar optoges ganske af Bankforretningerne og Virksomheden som Grosserer-Societetets Formand, men de formørkedes af flere huslige Sorger. Lige til det sidste bevarede han sin Stilling som den københavnske Handelsstands Førstemand og som dens Ideal af en god og virksom Borger og en overbevisningstro, liberal Mand. Naar han paa saa mangfoldige Omraader kom til at øve en vidtrækkende og varig Indflydelse, maa Aarsagen hertil søges

i overordentlige intellektuelle Evner, forbundne med en sjælden Energi og Arbejdsformaaen. Hans daglige Liv gik efter en Snor. Han stod tidligt op, mødte altid til fast Tid paa sit Kontor, og ingen Begivenhed var stor nok til at hindre ham i at udføre Dagens nødvendige Arbejde. Da H. hin mindelige Martsdag havde overbragt Borgerrepræsentationens Adresse og for Forsamlingen paa Slotspladsen bekendtgjort Kongens Svar, gik han roligt over Slotspladsen og op i Banken. Selv paa denne Dag, hvor Roret lagdes haardt om, og Landets politiske Kurs ændredes i stik modsat Retning, var han at finde bag Skrivebordet i Bankens Direktionsværelse. Hans lille, tætte Skikkelse, det pjuskede hvide Haar og den skarpe Hage vidnede om fast, sammenbidt Energi, men i de store, klare blaa Øjne luede en ungdommelig Begejstring. — Justitsraad 1812. Etatsraad 1815. — R. 1813. DM. 1836. K. 1849. — Pastel fra Ungdommen ca. 1800. Maleri af C. W. Eckersberg 1842 (Fr.borg, Gentagelse fra 1844 i Familieje), litograferet hos Em. Barentzen ca. 1845. Portrætteret paa Const. Hansens Maleri 1860—64 af den grundlovgivende Rigsforsamling (Fr.borg). Studie til sidstnævnte i Rigsdagen. Marmorbuste af H. V. Bissen 1857. Buster paa Raadhuset, Børssalen, Gl. Carlsbergs Æresbolig. Gipsbuste af H. V. Bissen 1855 (Fr.borg). Maleri af N. P. Holbech 1846 (Familieje). Maleri af Johs. Jensen 1848, Kopier herefter i Familieje, paa Børsen og Raadhuset. Miniature i Familieje. Portrætteret paa Sonnes Frise paa Thorvaldsens Museum 1847—48. Litografi efter Naturen af G. Saloman 1841. Litografisk Blad fra Tegner & Kittendorff 1877 med Portrætter fra 1800, 1845 og 1856. Mindeblad, litograferet af C. Steckmest og A. Nay efter Const. Hansens Anordning 1850. Litografi af C. Simonsen 1857 efter Fotografi. — Monument efter Tegning af V. Dahlerup 1877 i Ørstedsparken med Kolossalbuste af V. Bissen efter Faderens ovenn. Buste fra 1855. Maske af Bundgaard paa Christiansborg. Mindeplade paa Kronprinsessegade Nr. 28.

Skandinavisk Folke-Kalender 1843, S. 172—89. J. H. Lorck: Femoghalvfjerdsindstve Aar, 1885. M. Rubin: 1807—14, 1892. Samme: Frederik VI.s Tid, 1895. Villads Christensen: København 1840—57, 1912. N. Neergaard: Under Junigrundloven, I, 1892. Jul. Schovelin: Fra Kongegenst til Folkestyre, 1917, bl. a. S. 256 f., 476. Samme: Fra den danske Handels Renaissance, I, 1924, bl. a. S. 88, 93, 109—24 passim. A. Rubow: Nationalbankens Historie 1818—78, 1918. A. F. Kriegers Dagbøger 1848—1880, I, 1920. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie, I—II, 1931—34. *Harald Jørgensen.*

Hvidtfeldt, Peter, f. 1861, Fagforeningsmand, Socialpolitiker. F. 18. Dec. 1861 i Holbæk. Forældre: Modelsnedker Søren Peter H.

(1836—1921) og Ane Marie Hansdatter (1837—1905). Gift 31. Aug. 1884 i Kolding med Amalie Eva Louise Lundahl, f. 5. Okt. 1864 i Kolding, d. 15. Jan. 1929 i Kbh., D. af Skomagermester Johan Petter L. (1830—92) og Marie Kathrine Rasmine Jensen (1833—82).

H. fik som tolvaarig Plads paa »Holbæk-Posten«, hvor han udlærtes som Typograf 1879. Som vandrende Svend kom han n. A. til Kolding og blev her Sjælen i et Organisationsliv, som paa flere Maader blev forbilledligt for Provinsens Arbejderbevægelse. 1883 stiftede han en Fælles-Fagforening, Landets første Fællesorganisation, som ganske vist opløstes et Par Aar efter, men ud af hvis »Celler« opstod en Række politiske, faglige og kooperative Sammenlutninger og Foretagender. 1886—93 var H. Formand, til 1902 Næstformand for Socialdemokratisk Forbund i Kolding. 1886—1902 Formand for en nyoprettet Arbejdernes Fællesorganisation, 1887—91 for Arbejdernes Fællesbageri. Det skyldes ikke mindst H.s agitatoriske og organisatoriske Indsats, at der ud af Typografernes Rejse- og Understøttelsesforening skabtes en effektiv Fagorganisation. 1886—88 var han Formand for Dansk typografisk Forenings Kolding Afdeling, 1888—96 samme Hovedforenings Næstformand, 1896—98 Formand. Da en delvis Centralisation af Typografernes Organisationer fandt Sted 1902, flyttede H., som fra 1898 havde været Forretningsfører for Dansk typografisk Forening, der omfattede Typograferne i Provinsen, til Kbh., hvor han tillige 1905 overtog Hovedkassererposten for Dansk Typografforbund. Ved Bortrejsen fra Kolding udgav han et lille Hæfte Optegnelser, »Tyve Aars Organisationsarbejde i Kolding« (1902). Han indvalgtes 1904 i De samvirkende Fagforbunds Forretningsudvalg, var Næstformand 1909—14 og Fagforbundenes Repræsentant i Socialdemokratiets Hovedbestyrelse 1912—14. Under Arbejdskonflikten i den grafiske Industri 1908 var H. Provins-Typografernes egentlige Kampleder. Da Sigurd Berg fik Konflikten afviklet, bl. a. ved Nedsættelse af Udvalget af 17. Aug. 1908, blev H. Medlem heraf og var saaledes med til at forberede Lovene om Den faste Voldgiftsret, Forligsmandsinstitutionen m. m. Efter at Loven om statsanerkendte Arbejdsløshedskasser var gennemført 1907, blev H. Formand for det af De samvirkende Fagforbund nedsatte Udvalg, som udarbejdede Mønstervedtægten for Kasserne. S. A. blev han Medlem af Arbejdsløshedsnævnet, fra 1922 kaldet Arbejdsnævnet. Efter Gennemførelsen 1914 af Lov om offentlig Arbejdsanvisning oprettedes et delvis kommunalt, delvis statsligt Embede som Afdelingschef for Centralarbejdsanvisningen og Kon-

sulent for Arbejdsanvisningsdirektoratet. Hertil udnævntes H., og i de nærmeste Aar udførte han et betydeligt Arbejde ved Organiseringen af de offentlige Arbejdsanvisningskontorer og deres Samarbejde med Arbejdsløshedskasserne. Efter Embedets Nedlæggelse kom H. 1922 paa Ventepenge, senere Pension. Sit Otium har han benyttet til at gøre grundige Studier i Fagbevægelsens Historie og skrive et stort (endnu utrykt) Værk »Fra Laug til Fagforbund«. H. var en myndig og dygtig Fagforeningsmand, der havde en særlig Evne til at finde Vej gennem vanskelige Forhandlinger. Hans Arbejde har været grundlæggende for Provinsens Typografer.

Social-Demokraten 29. April 1909, 18. Dec. 1921, 18. Dec. 1931, 17. Dec. 1936. Kolding Social-Demokrat 1. Jan. 1924 og 16. Dec. 1931. Typograf-Tidende 4. Sept. 1914 og 18. Dec. 1931. Fyns Venstreblad 18. Dec. 1931.

Oluf Bertolt.

Hviid, Andreas Christian (døbt Christian Andreas), 1749—88, Orientalist og Teolog. F. 20. Okt. 1749 i Kbh. (Holmens), d. 3. Maj 1788 sst. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Provst, Sognepræst ved Holmens Kirke, Konsistorialraad Matthias H. (s. d.) og Hustru. Gift 5. Juli 1782 i Kbh. (Frue) med Maria Sophia Munk, f. 22. Dec. 1765 i Kbh. (Frue), d. 18. Febr. 1829 i Odense (gift 2° 1792 med Sognepræst i Korsør, senere Biskop i Odense, Dr. phil. & theol. Frederik Plum, s. d.), D. af Revisor, senere Sekretær og Archivarius i Generalpostamtet, Justitsraad Søren M. (1733—1801) og Johanne Lyngby (1738—1810).

H. blev efter sin Faders Død sat i Skole i Roskilde, hvorfra han blev Student 1769. Allerede i sin Skoletid havde han med særlig Interesse lagt sig efter de gamle Sprog, og da han valgte Teologien som sit Universitetsstudium, var det især den filologiske Side af dette, der fængslede ham. I religiøs Henseende følte han sig — maaske i Reaktion mod sit Hjemms pietistiske Grundtone — tidligt draget i stærk liberal Retning, paavirket som han var af Læsningen af Rousseaus »Den savoyardiske Præsts Bekendelser«. Ikke desto mindre vandt han megen Yndest hos saa konservative Mænd som Professor Peder Holm (s. d.) og Ove Høegh Guldberg, der støttede ham varmt i hans Studietid og siden skaffede ham saa rigelige Stipendier, at han blev i Stand til at foretage en flaarig Udenlandsrejse. Af særlig Betydning for ham var det, at han kom til at tilbringe et Aars Tid i Göttingen, hvor han i høj Grad nød godt af det blomstrende Studieliv og navnlig var knyttet til Filologen Heyne og Teologen Michaëlis. Herfra drog han til Wien for i det kejserlige Bibliotek at undersøge Bibelhaandskrifter. En Frugt af hans Studier her foreligger i hans 1785 udgivne, kritiske Beskrivelse

af et nytestamentligt Haandskrift. I Wien traadte H. i nær Forbindelse med Ærkebiskoppen Migazzi og den pavelige Nuntius Grev Garampi, der banede Vejen for ham i indflydelsesrige Kredse i Rom, hvortil han rejste 1779. Hos Forstanderen for Vatikanets Bibliotek Kardinal Albani og hos Propagandakollegiets Sekretær Borgia mødte H. megen Velvillie, og i femten Maaneder fortsatte han sine kritiske Studier af Bibelhaandskrifter, samtidig med at han af indfødte Østerlændinge lærte orientalske Sprog og flittigt besøgte de romerske Kunstsamlinger. I Rom udgav han 1780 efter et Haandskrift i det Barberinske Bibliotek en arabisk-samaritansk Oversættelse af Genesis Kapitel 49, og han nød den Ære at blive optaget som Medlem i flere italienske lærde Selskaber. Over Paris og Holland vendte han hjem og blev 1781 Provst ved Kommunitetet og Regensen samt fik Titel af Professor som Vikar for Sjællands Biskop. Han holdt en Del Forelæsninger af eksegetisk og hermeneutisk Indhold og søgte desuden at bearbejde sine fra Udlandet hjembragte Samlinger, men en tidlig Død medførte, at kun enkelte Dele heraf saa Lyset. Betydningsfuldt var det derimod, at han 1787 fik udgivet første Del af sin Rejsedagbog (1788 kom anden Del ved hans Ven, Professor A. Gamborg). Dette Værk, der paa Grund af sine frimodige Udtalelser om kirkelige og teologiske Spørgsmaal vakte megen Opsigt i Datiden, er baade et særdeles værdifuldt Kildeskrift til Forstaaelse af Brydningen mellem gammelt og nyt i Slutningen af det 18. Aarhundrede og tegner i al sin Umiddelbarhed et smukt Billede af den unge Forfatter. Det viser os en Mand, der af Anlæg og Temperament i en sjælden Grad var den fødte Forsker, men som tillige besad et følsomt Sind, aabent for alle Foreteelser i Natur og Menneskeliv. Det samme Indtryk af en beskeden, men i al sin Stilfærdighed fast og selvstændig, frihedskær og ædel Personlighed faar man ogsaa af Udtalelser af hans samtidige. For de studerende var hans Bortgang et stort Tab. Paa Regensen mindes han endnu ved den Lind, han 12. Maj 1785 plantede i Regensgaarden. — Maleri, antagelig af Jens Juel, i Norge. Skitse paa Regensen. Malerier af C. A. Lorentzen og Erik Pauelsen. Marmormedaillon af Nic. Dajon paa Regensen. Litografier paa Regensbilleder fra Em. Barentzen & Co. og 1885 af Joh. Jacobsen. Forsvundet Monument paa Ass. Kgd.; Stik derefter af G. L. Lahde.

Slægt hos Lengnick. Minerva, 1788, II, S. 261 ff.; IV, S. 7—45, 238 ff. Louis Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, VI, 1903, S. 581. Knud Fabricius: Regensen gennem hundrede Aar, 1923—25, S. 26 f. Efterladte Optegnelser af Generalfiskal Peter Uldall (Memoirer og Breve, XXI), 1914, S. 113 f. L. Bobé: Rom og Danmark, I, 1935, S. 169, 275—80.

Bjørn Kornerup.

Hviid, Matthias, 1703—59, Præst. F. 3. el. 15. April 1703 i Baarse, d. 11. Marts 1759 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Herredsfoged, senere Viceborgmester og Raadmand i Helsingør Jens Madsen H. (d. 1718, gift 1° med Anna Claudatter, 1625—91, 2° med Margrethe Hartmann, 1665—95) og Anna Kohls (1661—1713). Gift 6. Juni 1732 i Kbh. (Frels.) med Karen Fjeldsted, f. 30. Maj 1713 i Kbh. (Frels.), d. 23. April 1804 sst. (Holmens), D. af Brygger, senere Raadmand, Justitsraad og Stadshauptmand Mikkell Andersen F. (1684—1741) og Marie Christiane Fyhn (d. 1741).

H. blev Student 1722 fra Kbh. og fik Attestats 1724, n. A. blev han Adjunkt (Hjælpepræst) ved den hollandske Menighed i Store Magleby paa Amager, et Embede, han dog først tiltraadte efter to Aars Ophold i Udlandet. I Menigheden gik han fra Prædikestolen i Rette med Amagerbøndernes »ældgamle, syndige Skik«, som de praktiserede Fastelavnssøndag ved at slaa til en Tønde, hvori der var en levende Kat, og trække Halsen af en levende Gaas, der var hængt op med Fødderne mellem to Stager. Allerede 1735 blev han Holmens Provst og 1737 Medlem af det s. A. stiftede Generalkirkeinspektionskollegium. Hans hurtige Karriere hænger sammen med det kirkelige Systemskifte efter Christian VI.s Tronbestigelse og den meget betydelige Indflydelse, Hofpræst Bluhme udøvede paa de kirkelige Embedsbesættelser, og H. var netop en af Pietismens varmeste og mest veltalende Prædikanter, der ved Bluhmes Protektion havde Kongehusets Bevaagenhed. Det fortaltes, at Sjællands Bispestol var tiltænkt H., men at Biskop Hersleb fik sat igennem, at hans Svigersøn Ludvig Harboe blev ham adjungeret med Løfte om Succession, det første Led i den Bispefølge, som igennem sine Gentagelser gav Anledning til den sarkastiske Bemærkning, at Sjællands Bispeembede gik i Arv paa Spindesiden. I sine sidste Aar led H. af Sovesyge. — Konsistorialraad 1736. Rang med Sjællands Biskop 1756. — Maleri i Holmens K.s Store Skriftestol.

Kirkehist. Saml., 4. Rk., I, 1889, S. 663 f.; III, 1893—95, S. 491—518; V, 1897, S. 591; 6. Rk., II, 1936, S. 117. L. Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. 156, 221. Michael Neiiendam: Erik Pontoppidan, II, 1933, S. 47, 267.

Michael Neiiendam.

Hvitfeldt, se Huitfeldt.

Hübertz, Jens Rasmussen, 1794—1855, Læge. F. 5. Sept. 1794 i Aalborg, d. 1. Dec. 1855 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Raadmand og Købmand Christian Lassen H. (1737—1807, gift 1° 1768

med Dorthea Cathrine Brinck, 1750—76, 2° 1776 med Anne Lorentze Gjødvad, 1744—81, gift 1° 1768 med Købmand Peder Tranmoes, 1741—76) og Hedevig Rasmussen (1757—1820). Ugift.

H. kom efter at have gennemgaaet Realskolen i Handelslære i sin Fødeby og senere i Norge. 1819 blev han Student, privat dimitteret, efter at have faaet kongelig Understøttelse til Studierne og tog 1824 medicinsk Embedseksamen. Han gjorde derefter Kandidattjeneste paa Frederiks Hospital og var Epidemilæge i Horns Herred under en Dysenteriepidemi, hvorunder han indhøstede Materiale til sin Doktordisputats («De rationibus causalibus dysenteriae epidemicae»), som han 1828 forsvarede i Kiel. 1827—32 praktiserede han i Ærøskøbing og 1832—38 i Aarhus. 1838 udnævntes han til Læge ved Hospitalet og Fattigvæsenet i Aalborg, og herigennem vakte hans levende Interesse for Daarevæsenet, som han yderligere udviklede under en længere Studierejse med Statsunderstøttelse til Tyskland 1841—42 og en senere tilsvarende Rejse rundt i Danmark. Sine Indtryk herfra meddelte han i »Om Daarevæsenets Indretning i Danmark« (1843), hvori han gengav et betydeligt Materiale vedrørende de fortvivlede Kaar, hvorunder de afsindige (sindssyge og aandssvage) dengang levede, og stillede Forslag til Udvikling af et egentligt Daarevæsen. Han gennemførte selv 1843 den første danske Optælling af afsindige, og Optællingen gentoges under bedre Former 1845 og 1847. Ved disse Optællinger skabtes Grundlaget for det senere Reformarbejde, og ogsaa herigennem viste H. sit Vidsyn ved at sondre mellem sindssyge og aandssvage. Fra 1844 tog han Ophold i Kbh., hvor han under vanskelige økonomiske Kaar helt helligede sig sin litterære og reformatoriske Virksomhed. Medens den yngre og rigt begavede Harald Selmer hurtigt blev den førende inden for Udviklingen af Sindssygevæsenet, interesserede H. sig efterhaanden mere og mere for de aandssvage, navnlig efter at han med Understøttelse af Enkedronning Caroline Amalie og den Reiersenske Fond 1852 paa ny havde foretaget en længere Udenlandsrejse for at studere Behandlingen af aandssvage i Udlandet. Efter sin Hjemkomst arbejdede han for Oprettelsen af en Idiotanstalt her hjemme, bl. a. gennem Skriftet: »Svagsindethed eller Idiotisme og dens Helbredelighed« (1855) og ved at nedsætte en privat Komité til Indsamling af de fornødne Midler. I Nov. 1855 kunde Helbredelsesanstalten paa Gamle Bakkehus for idiotiske, svagsindede og epileptiske Børn aabnes med H. som første Forstander, efter at megen og til Tider bitter Modstand var overvundet. Et Par Uger efter Indvielsen døde H. pludselig af Apopleksi. H. er Grundlæggeren

af den danske Aandssvageforsorg, hvorfor Østifternes Aandssvageanstalt 1935 opkaldte sin nye Afdeling Hübertz Minde efter ham. — Miniature af C. L. Plötz paa Rosenborg. Litografi af I. W. Tegner efter Fotografi.

Slægt hos Lengnick. Bibliotek for Læger, 4. Rk., VIII, 1856, S. 248 f. Ugeskr. for Læger, 2. Rk., XXIII, 1855, S. 432. E. V. Rolsted: Aandssvageanstalten paa Gamle Bakkehus 1855—1905, 1905, S. 14, 17—27, 29—52. Hjalmar Helweg: Sindssygevæsenets Udvikling i Danmark, 1915, S. 64 f., 80—89, 95 f., 101 f., 107—10. K. H. Kofoed i Fra Østifternes Aandssvageanstalt, 1935, S. 59—70.

Max Schmidt.

Som *Historiker* var H. fortrinsvis Samler og maa nærmest betegnes som en flittig Dilettant. Hans Hovedindsats »Aktstykker vedkommende Staden og Stiftet Aarhus«, I—III (1845—46) var et Særsyn i Datidens historisk-topografiske Litteratur og har trods forskellige Mangler bevaret Værdi som Kildeskrift. Af Betydning er ligeledes de 1852 udgivne »Aktstykker til Bornholms Historie 1327—1621«, hvortil han havde samlet Bidrag ogsaa i Lübeck. H. har desuden leveret en Beskrivelse af Ærø (1834). Som et Udslag af hans Samlerinteresse kan tillige nævnes hans Arbejde i 1830'erne for at skabe et naturhistorisk-anatomisk Museum i Aarhus. — I et lille Skrift »Om Bevægelsen i den danske Befolkning« (1840) viste han aaben Sans for Omvekslingerne i Befolkningen og Udviklingen i Slægterne, men forfægtede ret ejendommelige Teorier, som det alt for utilstrækkelige Materiale ikke formaaede at underbygge. Hans pseudonymt udgivne Pjece »Slesvig-Holsteinismen og det danske i Slesvig« (1845) er et forfejlet Indlæg i Dagens Strid. Han forsøgte her at paavise, at Danskheden i Slesvig ikke var udsat for nogen Fare fra Tyskland.

Emanuel Sejr (C. F. Bricka).

Hübner, Martin Emanuel, ca. 1723—95, Folkeretslærd. F. ca. 1723 i Hannover, d. 27. April 1795 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Ugift.

H. synes at have tilhørt en hannoveransk Embedsfamilie. Om hans tidligste Barndom vides meget lidt. I sit 5. eller 6. Aar kom han til Danmark, blev 1741 Student fra Fr.borg, 1742 Baccalaureus, 1744 Informator for J. L. Holsteins Søn Christian, 1751 Professor designatus i det filosofiske Fakultet ved Kbh.s Universitet, var 1752—54 paa Studierejse i Tyskland, Schweiz, England og Frankrig, blev 1759 hjemkaldt fra Paris af J. H. E. Bernstorff for at bistaa den danske Gesandt i England, var 1761—64 i London, blev 1761 virkelig Professor, 1765 Kommmitteret i Rentekammeret, var Vicepræsident i Landhusholdningsselskabet 1769—74, end-

videre Medlem af det norske Videnskabernes Selskab, af Videnskabernes Selskab i London og af Académie des inscriptions et des belles lettres i Paris. — Ved Studier i Marken, ved Samtaler baade med Statsmænd, Lærde og Praktikere i Europas førende Kulturlande havde H. erhvervet sig et omfattende Kendskab til Natur- og Folkerettens Systemer og en Førstehaandsviden om Handelens, Industriens og Landboforholdenes Udvikling og Vilkaar. Den franske Udenrigsminister Hertugen af Choiseul ønskede 1759 at benytte H. som Underhaandsforhandler om en Særfred mellem Frankrig og England; hans Ophold i London, hvor han skulde give sin autoritative Hjælp ved Behandlingen af Prisesagerne, bar ikke synderlig Frugt, men den danske Regering benyttede i rigt Maal hans paa Selvsyn beroende Indsigt i Englands økonomiske og kommercielle Forhold. H. har, sikkert med Rette, fralagt sig Forfatterskabet til den engelskfjendtlige anonyme Brochure »Le politique Danois ou l'ambition des Anglais démasquée par leurs pirateries« (1756, 2. Udg. 1759, ny Udg. 1805), der havde gjort ham susppekt i Regeringens Øjne, og at han, som P. Vedel mener, skal have forsynet Staunton med Materialier til det af denne udgivne mod Molesworth rettede Skrift »The present state of Denmark« (1762), er tvivlsomt. Derimod har H. i »De la saisie des batimens neutres, ou du droit, qu'ont les nations belligérantes d'arrêter les navires des peuples amis« (I—II, 1759, tilegnet J. H. E. Bernstorff) ydet Danmarks betydningsfuldeste og mest kendte Bidrag til den folkeretlige Litteratur; naar H. om dets Forgænger »Essai sur l'histoire du droit naturel« (I—II, 1757—58) i et Brev til Holstein selv taler om dets »glimrende Lykke«, er det i hvert Fald for længst gledet til Side og har, saa vidt ses, aldrig spillet nogen nævneværdig Rolle i den naturretlige Teori. Men i det førstnævnte Værk begrundet han som den første Hovedsætningerne om, at neutralt Skib dækker fjendtligt Gods, og at neutralt Gods er frit paa fjendtligt Skib, Sætninger af en saadan Livskraft, at de efterhaanden bragte Englands Modstand til Fald og endelig fik positiv Sanktion ved Paris-Deklarationen af 16. April 1856; andre Fremskridtsudtalelser af H. f. Eks. om Sæmmensætning af Priseretterne vandt derimod ikke Terræn, men blev indtil den nyeste Tid blot betragtet som en Drøm af en velmenende Mand. Som Professor ved Universitetet var H. lidet aktiv; han udførte det »enestaaende Kunststykke« for at bruge Matzens Udtryk i en Aarrække at være aktuel Professor uden nogen Sinde at holde en Forelæsning; hans litterære Virke her indskrænkede sig til nogle akademiske Taler og Smaaskrifter — »Opuscula Latina tria« (I—III, 1772) o. a. Over sin Velynder,

Landhusholdningsselskabets første Præsident J. H. E. Bernstorff holdt han en »Sørge-Tale over Greven af Bernstorff« (1772). Sin Ungdoms litterære og videnskabelige Id og Stræben syntes H. at have glemt. Det praktiske Livs Interesser og Fordringer laa ham øjensynlig mere paa Hjerte. — Breve til J. L. Holstein i Det kgl. Bibliotek. — Justitsraad 1762. Etatsraad 1770. Konferensraad 1774.

X (o: P. Vedel) i Dsk. Saml., IV, 1868—69, S. 297—309. H. Matzen: Kjøbenhavns Universitets Retshistorie, II, 1879, S. 92 f. og passim. Fr. Bajer i Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., VI, 1903, S. 52—71. Samme i Hist. Tidsskr., 7. Rk., V, 1904—05, S. 100—10, og i Revue d'histoire diplomatique, XXVIII, 1904, S. 406—24. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familie-kreds, VII, 1906, S. 456 f. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, II, 1919, S. 117—35 og passim. Samme: Bernstorffske Papirer, II, 1907, S. 271—99, 351—52, 366. Rikard Kleen: Kodificerad framställning i mellanfolklig rätt, offentlig och enskild enligt den civiliserade världens lagar och seder, I, 1911, S. 406 f. Thorvald Boye: De væbnede neutralitetsforbund. Et afsnit af folkerettens historie, 1912, S. 123—38. Frantz Dahl i Festskrift i Anledning af To Hundrede Aars Dagen for Indførelsen af juridisk Eksamen, 1936, S. 147 f.

Frantz Dahl.

Hye-Knudsen, Johan August, f. 1896, Kapelmester. F. 24. Maj 1896 i Nyborg. Forældre: Overhornblæser, senere Stabshornblæser og kar. Løjtnant, Musikdirektør August Vilhelm Thomas Knudsen (1858—1927, gift 1° 1883 med Fanny Hansen, 1860—90) og Ida Christiane Nathalie Madsen (f. 1877). Navneforandring (Binde-streg) 17. Febr. 1932. Gift 29. Maj 1919 i Kbh. (Abs.) med Asta Ebba Elvira Kristensson, f. 5. Dec. 1899 i Helsingborg, D. af Snedker Johannes K. (f. 1856) og Elna Jönsson (f. 1863). Separeret.

H.-K. er udgaaet af en udpræget Musikerfamilie, og Musikken blev hans naturlige Kald. Allerede i de ganske unge Aar gennemgik han en praktisk Musikerudvikling, som ikke blev uden Betydning for hans tidligt modne Talent. Han havde Lejlighed til i dagligt Samvær med et udmærket Militærmusikkorps at sætte sig ind i forskellige teknisk-musikalske Problemer som Instrumentations-praksis o. l., og disse Læreaar skærpede tidligt hans ualmindelige medfødte Habilitet, musikalske Nemme og hurtige Overblik. Sin egentlige Uddannelse fik han paa Det kgl. danske Musikkonservatorium, hvor han ganske særligt kastede sig over Violoncel-spillet, i hvilket den dengang saa kendte Pædagog Professor Rüdinger blev hans Lærer. H.-K. havde ualmindelige cellistiske Evner, baade i Retning af tekniske Anlæg og udpræget Toneskønhed. I Paris udviklede han sig yderligere som Cellist under den berømte Professor André Hekking. Dette Parisophold, under hvilket H.-K.

kom i levende Kontakt ikke mindst med nyere Strømninger inden for fransk Musik, blev i det hele taget af største Betydning for hans kunstneriske Modning. Han kastede sig ogsaa med stor Iver over Kompositionsstudier, hvad der satte Frugt i en Række friske og musikermæssigt velskrevne Arbejder, deriblandt Kammermusikværker. Hjemkommen fik han 1915 Plads som Solovioloncellist i Helsingborg, hvorefter han drog tilbage til Kbh. for 1919 at overtage Stillingen som Kapelmester ved Scala-Teatret. Denne udprægede Københavnerscene havde netop dengang en Blomstringstid under Direktør Skaarup. Ikke mindst gennem de store Operetteforestillinger henledte H.-K. Opmærksomheden paa sine Dirigentevner. Han fik i disse Aar Lejlighed til for første Gang at befæste og udvikle sit friske og umiddelbare Direktionstalent og sin, ikke mindst for en Teaterkapelmester, værdifulde musikalske Slagfærdighed og betydelige Orienteringssans. Kærligheden til Violoncellen sejrede dog endnu en Gang, og 1922 konkurrerede H.-K. sig ind i det kgl. Kapel, hvor han virkede som Cellist til 1925. Inden for Det kgl. Teaters Mure fik H.-K. sin store Chance som Dirigent; efter med Held at have dirigeret et Par Operaer ansattes han 1925 som kgl. Kapelmester, en Stilling, i hvilken han med en kortere Afbrydelse har virket siden. Fra 1927 har H.-K. fungeret som Dirigent i Studentersangforeningen. Af hans Kompositioner kan nævnes Kvartet for Violin, Cello, Fløjte og Obo, et Par Kantater og Overturer og Mellemspil til Skuespillet »Volpone«. — R. 1930.

Torben Krogh.

Hygom, Louis, f. 1879, Arkitekt. F. 4. Okt. 1879 i Kbh. (Stefans). Forældre: Kommunelæge Frants Carl Claus H. (1850—1921) og Christine Mathea Nielsen (1850—1936). Gift 2. Nov. 1915 i Kbh. (Stefans) med Magda Helene Jahn, f. 28. Nov. 1886 i Kbh. (Trin.), D. af Tapetserer og Dekorator Christian Julius J. (1858—1929) og Olivia Henriette Nicoline Nicolejzen (1856—1919).

H. gjorde Svendep prøve som Murer 1899 og besøgte Teknisk Selskabs Skole til 1901 samt Arkitekturskolen 1904—05. Han var 1909 med til at stifte Den fri Arkitektforening. Fra 1912 driver han selvstændig Virksomhed i Kbh. Hans Arbejder har som Helhed gennemløbet en lignende Udvikling som Størstedelen af den øvrige danske Arkitektur: fra den sidste Romantik i Aarene omkring Verdenskrigen over Nyklassicismen til en maadeholden Modernisme. Som Eksempler paa hans Landsteder og Villaer, hvoraf flere hører til de mest kendte inden for deres Tid, kan nævnes: Hyllingbjerg Vest for Liseleje; Edv. Brandes' Landsted,

Nærumvej 266; Dalsborg, Rørtangsvej 1 i Snekkersten; Øster Allé 5 og 29; Sølystvej 2; Bebyggelsen Tjørnekrogen 5, 7, 9 og 6, 8 ved Gentofte Sø. Desuden har han bygget Direktørboligen ved Kunstindustrimuseet (præmieret). Ogsaa med Hensyn til det fleretages Beboelseshus har H. i Kraft af sin Sans for Tradition, Orden og Fremskridt paa forskellig Maade gjort en Indsats. Som Eksempler paa hans Boligkomplekser kan nævnes: Vestergaardsvej 23—41; Sjællandsgade 27—31; Isafjord, Egilsgade 25—31 (præmieret); Strandvej 16 B—C (præmieret); Arendal, Arendalsgade 7—11 (for første Gang i nyere københavnsk Byggeri Nedkastningsskakter til Affald); Sygeplejerskernes Hus, Hjørnet af Sjællandsgade og Tagensvej; Rødegaard, Hvidkildevej 20—30; Harsdorffshus, Harsdorffsvej 3 (med en for det meget dybe Hus fordelagtig Plantype). Desuden Rækkehusene Svanevænget 6—34 (præmieret). I de senere Aar har H. beskæftiget sig en Del med Bygningslovgivning og -administration, Standardisering (af Bøger) o. l., ud fra et borgerligt, saglig radikalt Standpunkt. H. har gentagne Gange siddet i Akademisk Arkitektforenings Bestyrelse og er fra 1924 Medlem af Akademiet. Desuden Medlem af Dansk Standardiseringsraad m. m. Guldmedaille i Gent 1921. — R. 1933.

Architekten, IX, 1906—07, og senere Aargange (se Registre). Fisker & Yerbury: Modern Danish architecture, 1927, T. 69—70. Kbh. alm. Boligselskabs Boligbog 1935.

Knud Millech.

Hygom, Peder, 1692—1764, Biskop. F. 28. Nov. 1692 i Hygum, Frøs Herred, d. 8. Juni 1764 i Aarhus, begr. sst. (Domk.). Forældre: Sognepræst, senere Provst Jacob H. (1657—1754) og Karen Jensdatter Buch (ca. 1657—1737). Gift 7. el. 12. Dec. 1719 i Lintrup med Karen Wellejus, d. 26. Maj 1767 paa Hanstedgaard, D. af Sognepræst i Lintrup og Hjerting, Provst Christen W. (1657—1730) og Lene Pedersdatter Kraglund (1657—1738).

P. H. blev fra sit 12. Aar undervist hos Præsten Peder Wøldike, der i sin Præstegaard i Sommersted havde en Art privat Latinskole. 1710 blev han dimitteret til Universitetet, og 1714 tog han teologisk Attestats. I sin Studietid sluttede han for Livet Venskab med sine Landsmænd Brødrene Hans Adolph og Broder Brorson. Efter senere at have studeret et Aars Tid i Kiel blev P. H. 1718 Kapellan hos Provst Wellejus i Lintrup og efter dennes Død 1730 hans Efterfølger som Sognepræst sst. Da hans gamle Fader imidlertid trængte til Hjælp i sit Embede, opgav P. H. sit eget Sogne kald og blev 1732 Kapellan i Hygum. Paa dette Sted viste han sig som

en typisk Pietist af den hallensiske Skole og fremkaldte en stærk Vækkelsesbevægelse, der spaltede Menigheden i to Partier, det gammeldagstroende og det pietistiske. Det førstnævnte harmedes bl. a. over P. H.s strenge Krav om Bodskampens Nødvendighed og klagede over ham til Biskoppen i Ribe M. Anchersen (s. d.). Det lykkedes dog P. H. at vinde denne for sig baade ved mundtlig Samtale og ved at afgive en vidtløftig teologisk Erklæring, der den Dag i Dag er et værdifuldt Kildeskrift til Oplysning om den danske Pietismes Lærestandpunkt. — 1736 blev P. H. Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Aarhus og Provst i Ning Herred, hvorfra han allerede 1737 forflyttedes til Aalborg som Stiftsprovst. 1738 blev han udset til at være Biskop i Akershus Stift, men før han blev udnævnt til dette Embede, beskikkedes han til sin Glæde til Biskop i Aarhus, hvor han blev til sin Død. Ogsaa i denne Stilling virkede han i afgjort pietistisk Aand bl. a. ved sin Iver for at udbrede Pontoppidans Katekismeforklaring. Som Biskop var han nidkær og flittig, og naar han et Sted af Peder Hersleb betegnes som en Mand, der »lidet eller intet bestiller«, er dette blot en Modstanders tendentiøse Karakteristik. Han følte sig i øvrigt i høj Grad som Generalkirkeinspektionskollegiets haandgangne Mand, hvad hans talrige Erklæringer og meget interessante Visitatsindberetninger til dette klart nok vidner om. I de første ti Aar i Aarhus stod P. H. i et spændt Forhold til den lærde Stiftsprovst sst., Dr. Fr. Nannestad, der ud fra et afgjort ortodokst Standpunkt saa med skarp Kritik paa sin Biskops pietistiskfarvede Lære og Virksomhed. P. H. sendte Stiftsprovsten en lang irettesættende Skrivelse og klagede senere over ham til Kirkekollegiet, men Nannestads Stilling var for anset til, at der blev skredet ind imod ham. — P. H. var, som hans Erklæringer viser, en Mand af grundig teologisk Lærdom og var ogsaa vel hjemme i den klassiske Litteratur, men han har ikke følt Kald til at optræde som Forfatter. Han fortjener dog at nævnes som den, der til Dansk fra Tysk har overført den bekendte Nadversalme »Jesus, din søde Forening at smage« (første Gang paa Dansk i Pontoppidans Salmebog 1740). To Gange afslog han at modtage den teologiske Doktorgrad. — Epitafium i Aarhus Domkirke.

Programma funebre over P. H., 1764. Kirkehist. Saml., 4. Rk., I, 1889—91, S. 499—551, 604—20; 5. Rk., I, 1901—03, S. 494—523; IV, 1907—09, S. 783 ff., 796—99. J. N. Skaar: Norsk Salmehistorie, I, 1879, S. 709—15. — Visitatsberetninger udgivne i Saml. til jydsk Hist. og Top., III, 1870—71, S. 375—87, og i Aarbøger udg. af Historisk Samfund for Aarhus Stift, X, 1917, S. 95—107; XXIII, 1930, S. 174—213.

Bjørn Kornerup.

Hüttemeier, Johann Heinrich, 1804—66, Mekaniker. F. 15. Okt. 1804 i Gross Lessen, Sulingen, Hannover, d. 1866 i Finland. Forældre: Landmand Alert H. og Catharine Margarethe Sander. Gift 25. April 1831 i Kbh. (Petri) med Birthe Jensen, f. 20. Nov. 1807 i Kbh. (Frue), d. 22. Sept. 1865 sst. (Garn.), D. af Værts-husholder Peder J. og Anne Larsdatter.

H. kom efter Konfirmationen først i Urmager-, derpaa i Klejnsmedelære i Hamburg, hvorfra han 1826 som Klejnsmedesvend drog til Kbh. 1831 tog han Borgerskab som Klejnsmedemester i denne By, og hans Virksomhed voksede hurtigt, saaledes at den efter nogle Aars Forløb fik eget Hus. Betingelserne for denne Udvikling var dels et udpræget mekanisk Snilde, dels H.s betydelige Energi, der resolut satte ind paa et Omraade, hvor Udviklingen gav Mulighed for nye tekniske Frembringelser. Bogtrykkernes Træpresser afløstes paa denne Tid af Jernpresser, og Haandpresserne begyndte at vige for Hurtigpresserne. Det faldt i H.s Lod her i Landet at bygge den første Hurtigpresse, der 1837 udgik fra hans Værksted til Trykning af »Kjøbenhavnsposten« og i øvrigt var den femte Presse af denne Art her i Landet. Hans Bogtrykpresser blev meget efterspurgt i Danmark, og samtidig oparbejdede han en efter Forholdene betydelig Eksportvirksomhed paa Sverige, Norge og Finland. Hans Virksomhed blev da en af Datidens betydeligste Maskinfabrikker i Norden, men hans merkantile Indsigt stod ikke Maal med hans tekniske Færdighed. Virksomhedens Vækst blev derfor Aarsag til hans Fald, og 1849 maatte han paa Grund af økonomiske Vanskeligheder forlade Landet, hvorefter han til sin Død var bosat i Finland.

Fortegnelse over J. H. Hüttemeiers Efterkommere, 1910.

P. Koch Jensen (C. Nyrop).

Hüttemeier, Peter Theodor, 1832—93, Maskinfabrikant. F. 30. Jan. 1832 i Kbh. (Petri), d. 15. Jan. 1893 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Mekaniker J. H. H. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Nov. 1867 i Kbh. (Holmens) med Thyra Elvira Eleonora Terkelsen, f. 20. Febr. 1834 i Kbh. (Helligg.), d. 1. Okt. 1905 sst., D. af Buntmagermester Hans Frederik T. (ca. 1806—64) og Johanne Marie Ibsen (ca. 1799—1861).

H. løste 1858 Borgerskab som Jernstøber og Maskinfabrikant og overtog 1863 det af P. F. Lunde 1829 oprettede Jernstøberi, som laa uden for Kbh.s Volde. Samtidig med at han oparbejdede dette til en stor Virksomhed, ofrede han megen Tid paa repræsentativ Virksomhed og var adskillige Aar Medlem af Borgerrepræsenta-

tionen og til sin Død en af de ledende inden for Industriforeningen og Fællesrepræsentationen for dansk Industri og Haandværk. Særlig maa dog nævnes, at han Jan. 1885 var med til at starte den første større Arbejdsgiverorganisation i Danmark, nemlig Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh., hvis første Formand han blev. Som saadan gennemførte han 1885 med megen Myndighed den efter Forholdene omfattende Smedelockout, som endte med en Sejr for Arbejdsgiverne. Derimod mislykkedes et første Forsøg paa at danne en almindelig dansk Arbejdsgiverforening — Fællesforeningen af Arbejdsgivere i Kbh. og Omegn, for hvilken H. ligeledes blev Formand (1885—90). H. var en Mand med meget udprægede politiske (konservative) Anskuelser, som undertiden bragte ham i Konflikt med forskellige andre af Fabrikantforeningens Medlemmer, og i en saadan Situation blev han 1888 ved et Kup stemt ud af Foreningens Bestyrelse. Ved hans Død overgik Jernstøberiet til H.s Eftf. Caroc & Schiemann, der 1895 sammen sluttedes med Niels Smiths og Jens Christian Myginds 1872 startede Maskinfabrik og siden er videreført i Akts. Smith, Mygind & H. — R. 1886. — Maleri af B. Middelboe 1882.

Haandværkerbladet 1893, Nr. 5. S. C. Hauberg: De første 19 Aar indenfor Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh., 1904 (genoptrykt i: Foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien i Kbh. gennem 50 Aar, 1935). Sophus Agerholm og Anders Vigen: Arbejdsgiverforeningen gennem 25 Aar, 1921. Henry Bruun i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie i Danmark fra 1864 til 1900, 1931 (se Registeret).

P. Koch Jensen.

Hækkerup, Lars Andersen, 1819—1903, Politiker. F. 16. Juli 1819 i Hækkerup, Tybjerg Sogn, d. 25. Febr. 1903 i Veterslev, begr. sst. Forældre: Hjulmand, Musiker Anders Christensen (1788—1851) og Berthe Larsdatter (1785—1870). Navneforandring 14. Juni 1883. Gift 1° 2. Sept. 1843 i Veterslev med Kirsten Nielsdatter, f. 30. Nov. 1822 i Veterslev, d. 8. Dec. 1868 sst., D. af Husmand Niels Johansen (ca. 1786—1867) og Berthe Nielsdatter (1796—1875). 2° 16. Juni 1873 i Kbh. (Johs.) med Maren Kirstine Pedersdatter, f. 7. Maj 1846 i Herlufmagle, d. 4. Aug. 1917 i Veterslev, D. af Husmand Peder Nielsen (1805—70) og Karen Villumsdatter (1812—77).

H. kom 1820 med sine Forældre til Veterslev ved Ringsted, hvor han 1842 selv fik et Bolsted, som han ejede og drev til sin Død. Som intelligent ung Bonde, opladt for nye Tanker, kom han ind i det offentlige Røre omkring 1848 og blev Deltager i Bondevennebevægelsen fra 1846. 1845 havde han udgivet en lille Anvis-

ning til Biers Behandling, 1848 udsendte han et Par Flyveskrifter, der viser ham ikke blot som Talsmand for sin Stand, men ogsaa som ivrig Patriot. 1845—49 var han Medlem af, 1846—49 Formand for Sogneforstanderskabet, valgtes 1848 til den grundlovgivende Rigsforsamling i Ringsted, var 1849—52 Folketingsmand for Næstvedkredsen. 1849 fik han Sæde i Landbokommissionen som den eneste Bonde ved Siden af Ole Kirk. H. var som Politiker især Lærling af Gleerup, og han blev som denne en af de «ærlige Bondevener», der viste Selvstændighed over for Førerne og hældede til de Nationalliberale; 1852 angrebes han kraftigt i »Almuevennen« og forsvarede sig i »Næstved Avis«; ved Folketingsvalget s. A. stillede han sig ikke til Genvalg. Hans følgende politiske Udvikling gik i afgjort konservativ Retning. 1864—66 var han Medlem af Rigsraadets Landsting og stemte her for den reviderede Grundlov. I Forfatningskampens Aar tog han Parti for Højre. — DM. 1859.

J. V. Christensen: Tider og Skikkelser i Midtsjællands Historie, II, 1910, S. 251—58. J. P. Jensen: Sjællandske Bønder, 1919, S. 134—64.

Hans Jensen.

Häusser (Heuser, Häusser), Elias David, 1687—1745, Arkitekt. Døbt 26. Juni 1687 i Erfurt, d. 16. Marts 1745 i Nyborg, begr. i Nyborg K. Forældre: Kurfyrstelig Overland- og Stadsbygmester David H. (1645—1709) og Johanne Maria Evander (1666—1741). Gift ca. 1713 med Christina Sophia Heym, f. ca. 1692, d. 7. Okt. 1761 i Kbh. (Garn.), D. af Sekondløjtnant, senere Stadsmajor i Rendsborg Hans Martin H. (d. 1724) og Margrethe Elisabeth.

E. D. H. voksede op i det dengang kurmainziske Erfurt og er vel gennem sin Fader blevet bekendt med den frodige Byggevirk-somhed i Kurfyrstendømmet og i det dermed forbundne fyrst-biskoppelige Bamberg under L. F. v. Schönborns Styre; General-bygmesteren, den udmærkede Barokarkitekt Max v. Welsch, foretog hyppigt (efter 1703) Inspektionsrejser til Erfurt. Det synes dog, at E. D. H. er blevet specielt uddannet som Militærbygmester, maa-ske under sit Ophold i Gotha og Sachsen-Polen ca. 1703—09; da hans Fader døde sidstnævnte Aar, drog han tilbage til Erfurt, men allerede 1711 traadte han i dansk Militærtjeneste som Sekond-løjtnant i Livgarden til Føds. 1713 blev han Kaptajn i Fod-folket og tillige Lærer i Civil- og Militærarkitektur for Kronprins Christian (VI.), hvis Bevaagenhed han vandt. I de følgende Aar steg han hastigt gennem Graderne til de øverste Poster: 1720 Kaptajn i danske Fortifikationsetat, 1723 dennes Chef og Oberst-løjtnant, 1724 Generalkvartermester, 1731 Oberst, 1735 Brigadér,

afgik s. A. fra Fortifikationsetaten. Sin militære Løbebane sluttede han 1741 som Kommandant i Nyborg, blev 1742 Generalmajor.

Som ledende Militærarkitekt i Kbh. har E. D. H. givet Tegning til adskillige Bygningsværker, som hævder sig smukt i deres Genre, saaledes Hovedvagten paa Kongens Nytorv 1724 (nedbrudt 1875) og Kommandantboligen og Fængslet i Kastellet 1725, begge bevarede; Frontispicerne paa Vesterport (1722) og Amagerport (1724) kan vistnok ogsaa tillægges ham, ligeledes Stokhuset ved Østervold (1722—24). I disse Arbejder anvender han den nøgterne Ernst-Krieger'ske Façadestil, der blev traditionel i den militære Arkitektur, men røber dog et ganske originalt Formsyn (Behandlingen af Tagene paa Fængslet i Kastellet og paa Hovedvagten). E. D. H.s Virksomhed som kgl. Civilbygmester har imidlertid ganske overskygget hans militære Arkitektgerning. Takket være sit nære Forhold til Christian VI. fik han 1730 betroet det Hverv at udarbejde Tegninger til det nye Christiansborg Slot. Et bevaret Projekt (1731) til Hovedbygningens Façade er et temmelig diletantisk Arbejde. E. D. H. har tydeligvis endnu ikke magtet en saa fordringsfuld Opgave uden for sit specielle Omraade; det ses baade af denne Tegning og af senere Planudkast til Hovedkarreen, at han har modtaget Indtryk fra fransk Arkitektur, men det endelig approberede og udførte Projekt til denne Karré maa betragtes som et kollektivt Arbejde, i hvilket andre kgl. Bygmestre har haft deres Andel, selv om Hovedansvaret (og Æren) for dets yppige sydtyske Stil selvsagt maa være E. D. H.s. Derimod turde det nu anses for sikkert, at Ridebanens storartede Bygningsanlæg (bortset fra Marmorbroen og dens Pavilloner, der skyldes Eigtwedt) helt er E. D. H.s eget Værk; i disse saa stort og enkelt formede Huse har han ydet fortrinlig Kunst, ligeledes i deres plastiske, fint rytmisk beherskede Sømmenspil med de lavere Arkadefløje; af en lignende djærv og fyldig Karakter var hans Hovedvagt (1737) paa Slotsholmen, beliggende for Enden af Børskanalen. Ogsaa Ridehusets fine Interiør skyldes E. D. H., der tillige har leveret et mesterligt, ikke udført Projekt til Slotskirkens Indre.

E. D. H., der 1735 blev udnævnt til Generalbygmester, var indtil 1742 Christiansborgs ledende Arkitekt, bistaet bl. a. af Eigtwedt og Thurah, hvem Interiørrernes Udsmykning var overdraget. Jævnside hermed fungerede han i de nævnte Aar som Chef for det kgl. Bygningsvæsen, en meget krævende administrativ Post, der kun i ringe Omfang tillod ham at gøre en personlig kunstnerisk Indsats; efterhaanden vandt ogsaa de yngre Hofbygmestre øget Indflydelse; under E. D. H.s Ledelse blev Charlottenborg gen-

nemgribende restaureret 1736—37, 1735—38 videreførte han den af Thurah begyndte Udvidelse af Frbg. Slot med Sidefløje omkring Gaarden, 1741 projekterede han en ny Bygning i Stormgade for det Harboeske Kloster.

Som en Hovedrepræsentant i Danmark for Højbarokkens Arkitektur tilkommer der E. D. H. en endnu ikke almindelig anerkendt Førerstilling i vor Bygningskunsts Historie; hans Indflydelse (gennem Christiansborg) paa yngre Arkitekter som Thurah og Philip de Lange har været betydelig.

F. Schiøtt i *Architekten*, VI, 1903—04 (Tillægsh.). Christian Elling: *Slotte og Herregaarde i Barok og Rokoko*, 1928. Samme i *Architekten*, XXXI, 1929, S. 217—20. Fr. Weilbach: *Dansk Bygningskunst i 18. Aarhundrede*, 1930. Vilh. Wanscher: *Architekturens Historie*, III, 1931. V. E. Tychsen: *Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1893*, 1893, S. 19.

Christian Elling.

Høberg, Jens Sørensen, ca. 1695—1727, Skuespiller, Teolog. F. ca. 1695 formentlig i Sennels, d. 30. Nov. 1727 i Nykøbing M., begr. sst. Forældre: Sognepræst i Sennels Søren Høiberg (1660—1726) og Margrethe Søndberg. Ugift.

J. S. H. kom 1716 som Student fra Aalborg Skole til Universitetet og tog 1720 teologisk Embedseksamen. Han havde holdt Demisprædiken, udgivet tre Disputatser og var Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, da han 1722 blev Medlem af den første danske Skuespillertrup i Lille Grønnegade. Her spillede J. S. H. de jyske Dialektroller i Holbergs Komedier, f. Eks. Arv i »Jean de France«, »Julestuen« og »Maskerade«, ogsaa Studenstrup i »Den ellefte Juni« og Jakob Skomager i »Jeppe paa Bjerget«, og vi kan derigen- nem gætte os til hans Talents Art, men der er i øvrigt ikke levnet os noget Vidnesbyrd om dets Værdi. Derimod ved vi, at han blev Syndebuk for Konsistoriums Opfattelse af »teatraliske Eksercitier«. Da han samtidig med at spille Komædie disputerede offentlig i Kollegiets Auditorium, blev han til Straf for dette »usømmelig førte Levnet« af de lærde Herrer fradømt Kollegiepladsen, og det nyttede ikke stort, at han henholdt sig til Storkansler Reventlows og Oversekretær Rostgaards Interesse for Teatret. Holberg havde som Assessor Sæde i Konsistorium, men skønt hans Anskuelser var stik modsatte Kollegernes, støttede han ikke J. S. H., hvad vi gerne havde set, men fulgte Flertallets Afgørelse. Sagen endte med et Forlig, hvorved J. S. H. fraflyttede Kollegiet mod at faa et forfaldent Stipendium udbetalt. Hans Optræden paa Skuepladsen (til 1725) skadede uden Tvivl hans Ansøgninger om Præsteembede, og det gavnede ham ikke, at han i en af disse, stilet til Rostgaard,

spurgte: »Hvad har jeg Stymper gjort? Har jeg mod Himlen syndet?« Han fik intet Kald og døde som »ubefordret Studiosus«. Han blev saaledes et Offer for den danske Komædie i dens første Trængselstid.

H. Jørgen Helms: Valkendorfs Kollegiums Historie, 1917, S. 125 ff. E. Nystrøm: Den danske Komædies Oprindelse, 1918, S. 173—79.

Robert Neiiendam.

Høcken, Hartvig, d. 1595, Adelsmand. D. 2. April 1595, begr. i Lidemark K. Forældre: Jesper H. og Drude(?) Meinsdorf. Gift senest 1574 med Alhed Rosengaard, som levede endnu 3. Marts 1607, D. af Claus R. til Taagerød (d. 1570) og Margrethe Skave (d. 1593).

H. H. tjente i den usædvanlig lange Aarrække 1554—72 som Hofjunker; som saadan gjorde han under Syvaarskrigen Tjeneste baade til Lands og til Vands. Ved sit Ægteskab kom han i Besiddelse af en lille Herregaard paa Køgeegnen, Taagerød, og her synes han at have levet i Fred og Ro Resten af sine Dage, bortset fra de Afbrydelser, som fulgte af kongelige Indbydelser til Bryllupper eller andre Festligheder eller til at ledsage Kongen udenlands. Forleninger ansaas denne alsiske Lavadelsmand ikke for værdig til at opnaa. Som Godsejer har han, vistnok ganske med Urette, faaet et meget daarligt Eftermæle. Et Sagn, som kendes i adskillige Varianter og den Dag i Dag lever paa Egnen, vil vide, at han ved sin Skytte lod sin Sognepræst skyde ihjel samme Dag, Præsten ved Altergangen havde bebrejdet ham hans letfærdige Liv, og Mordet skal oven i Købet have fundet Sted, da Præsten var paa Vej hjem fra Taagerød, hvor han havde været H. H.s Gæst. Den faste Kerne i denne Fortælling er efter de ældste og bedste Overleveringer at dømme Præstens Navn (Jakob Pedersen) og Aars-tallet 1566 eller 1565. Hvis imidlertid Herremanden paa Taagerød overhovedet har haft med Sagen at gøre — og samtidige Kilder har vi ingen af —, saa var det i hvert Fald næppe H. H. Hans Hoftjeneste gør det højst usandsynligt, at han kan have giftet sig før 1572; derimod ved vi med Sikkerhed, at Svigerfaderen døde paa Taagerød 1570. Hertil kommer endelig, at den onde Herremand i en af de ældste Gengivelser af Historien ikke hedder H. H., men Christopher Rosengaard. Selv om her Fornavnet er fejlagtigt, er dog Slægtsnavnet rimeligvis det rette. I saa Fald er altsaa H. H. uskyldig i den Forbrydelse, Sagnet saa længe har tillagt ham. — Ligsten med Portræt i Lidemark K. Fremstillingen paa Stikket af Frederik II.s Ligfærd er ikke Portræt.

Danmarks Adels Aarvog, XV, 1898, S. 237; XXIX, 1912, S. 394. A. Petersen: Vallø og Omegn, 1877, S. 199 ff. Resens Atlas (Uldall 186 fol.), I, S. 42. Gl. kgl. Saml. 2990, 4°, S. 122.

Henry Bruun.

Høeberg, Albert Alexander, f. 1879, Operasanger. F. 26. April 1879 i Kbh. (Garn.). Forældre: Brændevinsbrænder Peter Petersen H. (1843—1918) og Amalie Augusta Lumbye (1846—1923). Gift 17. Juni 1905 i Kbh. (Simeons) med Astrid Hansine Terkelsen, f. 17. Nov. 1873 i Kbh. (Frbg.), D. af Bødker Frederik Julius T. (1843—1907) og Kirsten Abelone Olsen (1844—1907).

Som en naturlig Følge af Slægtstradition og Anlæg slog H. tidligt ind paa den musikalske Kunstnerbane. Med sin malmfulde, mandigt og sonort klingende Baryton og sin medfødte naturlige Sans for dramatisk Fremstilling valgte han Operascenen som sit selvfølgeligelige Maal. Sit store Stemmemateriale fik han uddannet af Lærere som den svenske Operasanger Algot Lange, der fra 1884 havde tilhørt Det kgl. Teater, Professor Julius Hey i Berlin og den kendte Sangpædagog Baronesse Gyldenkrone. 8. April 1904 debuterede han i Eugen d'Alberts »Kain«, og denne løfterige Debut blev Indledningen til en lang og smuk kunstnerisk Livsgerning ved vor Opera, hvor H. hurtigt kom frem i de førendes Rækker. Han blev paa mange Omraader den naturlige Arvtager efter N. J. Simonsen. Ogsaa uden for Operaen har han ydet en betydningsfuld Indsats i dansk Musikliv, baade som Romancesanger og først og fremmest som Fortolker af de lyriske Barytonpartier i vor romantisk-nationale Litteratur af Korværker, hvor han ikke mindst i et Parti som Oluf i N. W. Gades »Elverskud« paa en sjælfuld Maade levendegjorde Aanden i dansk romantisk Tonekunst. — Baade i Kunstnersind og i Røstens varme Lød og lyriske Charme er der noget typisk dansk over H. Hans Styrke som dramatisk Sanger er nøje knyttet til hele hans Naturel menneskeligt og kunstnerisk. Sit ypperste naar han i Skikkelser, som i deres tragiske Vælde kalder paa den varmhjertede Medfølelse, der altid hos denne Sanger er ægte og stærk. Dette kom ikke mindst klart frem i Udformningen af Wagner'ske Skikkelser som Hollænderen i »Den flyvende Hollænder«, Amfortas i »Parsifal«, Vandreren i »Siegfried« og Telramund i »Lohengrin«, ligesom dette Drag gjorde H. til en ypperlig Fortolker af Partier som Grulod i Debussys »Pelléas og Mélisande« og Boris i Mussorgskys »Boris Godunow«. Den storlinede Side i hans musikalskdramatiske Fremstilling gjorde Marsken i Heises »Drot og Marsk« og Saul i Carl Nielsens »Saul og David« til store Indsatser i dansk dramatisk Kunst. Et Karaktertræk, der

ofte har uddybet H.s Kunst, og som sikkert ogsaa bunder i hans ægte følte danske Naturel, er hans Udtryk for Humor, der enkelte Gange har hævet sig op til en skarpt karikeret og løssluppen Komik, som f. Eks. i hans ypperlige og uimodstaaelige Udformning af Intriganten Don Bazilio i Rossinis »Barberen i Sevilla«. — Kgl. Kammersanger 1917. — R. 1922. DM. 1929. — Malerier af Max Müller 1918 (Familieeje), Axel Bredsdorff 1929 (ligesaa), Walther Meinhardt 1931 og Jørgen Aabye 1936. Tegning af Ragna Norstrand 1930 (Familieeje). Statuette af Axel Locher 1932. Buste af Grethe Gyde 1927 i Teatermuseet.

Teatret, XXVIII, 1929, S. 112.

Torben Krogh.

Høeberg, Andreas Christian Vilhelm Ernst, 1871—1926, Cellist. F. 14. Nov. 1871 i Kbh. (Frue), d. 27. Febr. 1926 sst., begr. sst. (Bispebjerg). Broder til Albert H. (s. d.). Gift 3. Juni 1897 i Kbh. (Holmens) med Augusta Luise Siemsen, f. 6. Juni 1873 i Kbh. (Frue), d. 1. Febr. 1935 sst., D. af Læge Willibald Viggo Eugen Hugo Maximilian S. (1839—1929) og Henriette Maria Augusta Dickmeiss (1845—1917).

Som sine Brødre bestemte H. sig tidligt for Musikerbanen. Sammen med Broderen Georg H. studerede han 1888—90 ved Det kgl. Musikkonservatorium og kastede sig under Professor A. Rüdingers Vejledning over Violoncelspillet. Sin videre Uddannelse fik han hos saa betydelige Lærere som Franz Neruda og Hugo Becker i Frankfurt a. M. 1892 konkurrerede han sig ind i det kgl. Kapel, hvor han 1899 blev Solocellist, en Plads, der 1919 fik Prædiketet kgl. Koncertmester. 1914 udnævntes han til kgl. Kammermusikus. Som Kammermusikspiller udfoldede han gennem mange Aar en stor Virksomhed, ligesom hans kultiverede Spil og støtte og solide Musikeregenskaber gjorde ham til en sikker og paalidelig Fører for det kgl. Kapels Violoncelgruppe. — R. 1922.

III. Tid. 8. Dec. 1912.

Torben Krogh.

Høeberg, Georg Valdemar, f. 1872, Kapelmester. F. 27. Dec. 1872 i Kbh. (Frue). Broder til Albert og Ernst H. (s. d.). Gift 3. Marts 1899 i Kbh. (Frue) med Gerda Petersen, f. 16. Marts 1879 i Kbh. (Frue), D. af Grosserer Axel Peter P. (1852—1923) og Augusta Mary Ranck (1853—1928).

Det medfødte Musikersind gjorde sig tidligt gældende hos H., der allerede i Barndomshjemmet modtog stærke musikalske Impulser. Hans Udvikling blev fra første Færd præget af en rolig og naturlig fremadskridende Vækst. Kun femten Aar gammel kom

han paa Det kgl. Musikkonservatorium, hvor han 1888—90 fik en grundig og alsidig Uddannelse hos saa fremragende Pædagoger og Kunstnerpersonligheder som Teoretikeren J. D. Bondesen, Professor N. W. Gade og den i sin Lærergerning overordentlig kundskabsrige og inspirerende Koncertmester Valdemar Tofte, hos hvilke han dygtiggjorde sig paa saavel Kompositionens som Klaver- og Violinspillet Omraade. H.s udprægede instrumentale Talent, som støttedes baade af manuelle Anlæg, hurtig musikalsk Opfattelse og et fortrinligt Øre, gjorde det vanskeligt for ham at finde sit egentlige Felt. Saavel den udøvende Musikergerning som Komponistvirksomheden drog ham. Han valgte imidlertid Violinen som sit Hovedinstrument og skabte sig med den sin første Karriere inden for dansk Musikliv. Yderligere violinistisk Uddannelse fik han under et længere Studieophold i Berlin, hvor han studerede hos den berømte Violinpædagog Karl Halire, der selv var Elev af Joseph Joachim og havde været Medlem af den navnkundige Joachim-Kvartet; det var altsaa store Traditioner, H. her kom i Berøring med. Hjemkommen begyndte han sin praktiske Musiker- virksomhed i Kbh., hvor han 1897 konkurrerede sig ind i det kgl. Kapel. Samtidig begyndte han en omfattende Gerning som Musik- pædagog og Solist, ganske særlig som Kammermusikspiller, bl. a. i Samarbejde med Louis Glass. Da alt dette i stigende Grad optog hans Tid, søgte han allerede 1901 bort fra Kapellet. 1900—14 virkede han som Lærer ved Det kgl. Musikkonservatorium, ligesom han foretog flere Koncertrejser til Udlandet, bl. a. til Hamburg og Stockholm. — Som Komponist var han traadt frem med forskellige Kompositioner, Kammermusikværker, deriblandt en Violin- og Violoncelsonate, samt Klaverstykker, og hans kompositoriske Talent skaffede ham allerede 1899 en Studierejse paa det Ancker- ske Legat. Blandt hans velklingende og musikermæssigt velskrevne Kompositioner maa desuden nævnes en Symfoni i E-Dur og Hoved- værket, Operaen »Et Bryllup i Katakomberne«, hans Op. 8, skrevet til en Tekst af Sophus Michaëlis, der bygger paa en af Mariagers Fortællinger fra de romerske Kristenforfølgelser. H. dirigerede selv sin Opera ved Premièren paa Det kgl. Teater 1909, og det var først og fremmest ved denne Lejlighed, at man blev opmærk- som paa hans udprægede Anførerevner; bl. a. blev Kapelmester Fr. Rung stærkt interesseret i ham. Sine ubestridelige Dirigent- anlæg, der fra første Færd hvilede paa en naturlig og ganske selvfølgelig Autoritet over for et Orkester, en suveræn Beherskelse af Partituret, en klar og myndig, plastisk velafvejnet manuel Teknik og en velgørende Ro, fik H. Lejlighed til yderligere at stad-

fæste og udvikle, da han i de næstfølgende Aar, 1910—14, som Dirigent for dansk Koncertforening fremførte en lang Række moderne danske Værker. Da Fr. Rung 1914 af Sygdom blev tvunget bort fra Dirigentpulten i Det kgl. Teater, var det ganske naturligt, at H. blev hans Efterfølger. En kort Tid virkede han sammen med Carl Nielsen; men da denne opgav sin Kapelmester-virksomhed, blev H. i en længere Aarrække Teatrets Ene-Kapelmester, indtil Johan Hye-Knudsen 1925 ansattes som Kapelmester. 1930 tog H. sin Afsked og gav derefter en Række Koncerter saavel i Danmark som i Udlandet. Siden 1915 har han virket som Overdirigent i Dansk Korforening. — H.s Styrke som Dirigent, ikke mindst hans Sikkerhed og aldrig svigtende Overblik, kom til fuld Udfoldelse under hans Gerning som Teaterkapelmester. Han blev den udprægede Teatermand med Sans for scenisk musikalsk Virkning, ganske særlig inden for Værker af romantisk Art med stærke Farver og store Dimensioner baade i den orkestrale og i den scenisk vokale Udfoldelse. Blandt hans betydelige Ydelser kan nævnes de Wagner'ske Værker, blandt hvilke »Parsifal« opførtes første Gang under hans Førerskab, Richard Strauss' Operaer »Rosenkavaleren« og »Salome«, Tchaikowskys »Eugen Onegin«, Mussorgskys »Boris Godunow«, Debussys »Pelléas og Mélisande«, alle ligeledes opført første Gang under ham, flere af Verdis og Puccinis Operaer og Heises »Drot og Marsk«. — Malerier af H. Vedel 1929 og Margrethe Svenn Poulsen 1935. Blyantstegning af L. Find 1896 (sammen med Th. Erichsen og C. Frydensberg) paa Fr.borg. Bronzestue af S. Wagner 1925 sst. Buste af Nanna Sthyr 1902.

Ill. Tid. 14. Jan. 1912 og 15. Marts 1914. G. Lyng: Danske Komponister i det 20. Aarh.s Begyndelse, 1917, S. 410—14. Politiken 29. og 30. Nov. 1930. Berl. Tid. 26. Dec. 1932.

Torben Krogh.

Høedt, Frederik Ludvig, 1820—85, Sceneinstruktør, Skuespiller. F. 13. Febr. 1820 i Kbh. (Helligg.), d. 22. Marts 1885 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Postbud, Marskandiser Christen Olsen H. (1788—1850) og Marie Hansen (1795—1887). Ugift.

Kun seksten Aar gammel blev H. Student 1836 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og tog n. A. filosofisk Eksamen. Han studerede lidt Teologi, men interesserede sig især for Æstetik og Dramaturgi og oversatte eller bearbejdede franske Skuespil, f. Eks. »Embedsiver eller Hr. og Fru Møller« (opført 1849) og »Dronning Marguerites Noveller« (opført 1851). Han udgav ogsaa et Bind lette, fortællende »Lyriske Digte« (sml. Udg. 1856) af ubetydeligt Indhold.

Hans Digt »Ak, kæreste Hr. Guldsmed« med den populære Slutningslinie »Farvel, Farvel, lille Grethe« synges endnu til N. W. Gades Melodi. Under 40'ernes politiske Røre stillede H. sig til den grundlovgivende Rigsdag, men blev ikke valgt. Efter Faderens Død kunde han som en velhavende Mand studere moderne Skuespilkunst i Paris, og hjemkommet herfra besluttede han at debutere. Hans Udførelse af Shakespeares Hamlet (14. Nov. 1851) vakte overordentlig Opsigt, ikke alene fordi H. var kendt i vide Kredse for sine selskabelige Evner, sit Imitationstalent og sin musikalske Begavelse, men fordi Spillet var interessant, rigt paa Tænksomhed og Refleksion, rimeligvis paavirket af S. Kierkegaard, af hvem H. følte sig som en Skolar. Hans smukke Hoved med de ædle Træk og hans spinkle Legeme passede til Rollen; H. var ligesom Hamlet en villiesvag Ironiker uden Springet i sin Natur, og da han ikke selv kunde slutte sig til nogen Kvinde, forstod han Hamlets Forhold til Ofelia. Og endelig docerede hans Helt de Meninger om Skuespilkunst, som H. selv nærede, Kravet om at komme bort fra Deklamation og det »falske Skønne« for at søge det Sande og Levende. Men Spillet savnede Lidenskab; Forstanden var H.s Styrke, Fantasiaen hans Svaghed. Den nasale Stemme var uden varme Modulationer, men der undslap den ikke en falsk Betoning. Hamlet rummede i Grunden alt, hvad H. havde paa Hjerte som Skuespiller. Vel udførte han i seks Sæsoner i alt 31 Roller, deriblandt Hammer i »Nej« og Harlekin i »De Usynlige«, men Højdepunktet naaede han straks ved sin Debut. Karakteristisk er det, at Opfattelsen som Regel vandt større Anerkendelse end Udførelsen, og at man beklagede, at den private Personlighed stak igennem de forskellige Masker. Derimod gjorde hans Smag og Imitationstalent ham til en fortrinlig Oplæser, særlig af H. C. Andersens Eventyr; de blev smaa Skuespil-Mesterværker ved skarp og vittig Karakterisering af Personer og Ting.

Allerede purung vakte H. i det N. P. Nielsen'ske Hjem Beundring blandt sine jævnaldrende ved sin psykologiske Sans og Evne til at forklare Stemningen bag de Ord, der skulde levendegøres paa Scenen, og han fik navnlig stor Betydning for Michael Wiehes Udvikling. Men hans kunstneriske Meninger kolliderede i flere Henseender med Teaterdirektør Heibergs, og da H.s Ønske om at spille Richard III. ikke blev opfyldt, officielt fordi Heiberg ikke vilde se »Melpomenes Dolk forvandlet til en Slagterkniv«, opstod et ulægeligt Brud, der i April 1855 medførte H.s Afsked som kgl. Skuespiller. M. Wiehe fulgte ham til Hofteatret ved Christiansborg, hvor de i Sensationssæsonen 1855—56 under H. W. Lange spillede

et meget let Repertoire, der tog det store Publikums Interesse bort fra Nationalscenen og bidrog til Heibergs Fald som Teaterchef. Sejrrige vendte de vel tilbage, men samtidig døde Anna Nielsen, den Skuespillerinde, paa hvem H. især byggede sine Fremtidsplaner, og da Fru Heiberg, nu mere end nogen Sinde uundværlig, forlangte sin Afsked, tog en Del af Publikum, anført af nogle Studenter, Parti for hende og udpeb H., der krænket i sin Forfængelighed nægtede at optræde oftere. Han spillede sidste Gang 13. Dec. 1857 som Paimpol i »Min Lykkestjerne«. N. A. udnævntes han til Instruktør, først for Skuespillet og fra 1861 for Operaen, og i denne Gerning blev han her til Lands den første, som hævdede Sceneinstruktionen til en Kunst i de, navnlig franske, Skuespil, han arbejdede med, f. Eks. »Kamp og Sejr« (1859) og »Skikkelige Folk« (1860). Men han savnede Banebryderens Udholdenhed; han burde have indført Bjørnson og Ibsen og være blevet Lærer for W. Bloch og H. Bang, men allerede 1864 tog han sin Afsked, da M. Wiehe laa syg til Døden. Fru Heiberg fik derfor alt for let Spillerum for sin uretfærdige H.-Kritik, der steg til Had i hendes Breve til A. F. Krieger; H. var hende overlegen som Instruktør og Lærer for de unge, blandt hvilke Fru Hennings blev den, der gjorde ham størst og længst Ære. I sine senere Aar satte han nu og da en Forestilling i Scene paa Folketeatret, hvor navnlig Frederik Madsen og Harald Kolling høstede Gavn af hans Intentioner. To Gange, 1859 og 1876, tilbød Kultusministrene Hall og Fischer ham Chefposten, men H. frygtede Ansvarret og veg udenom. Derimod paavirkede han ivrigt 70'ernes begavede Ungdom gennem Samtaler; hans Meninger kan spores i Edv. Brandes' Skuespillerkarakteristikker og i Vilh. Møllers Teaterkritik. Men efterhaanden blev han menneskesky og livsfjendsk, indtil han endte i Sindssygens Mørke.

H. var i sin Kunst Udtryk for en relativ ny Strømning, der ved sin dybere Indtrængen i Karakteristikken maatte sejre. Ved Naturen vilde han virke, ikke ved den raa, tilfældige Virkelighed, men ved den af Tanken gennempløjede aandelige Sandhed. Æstetisk set naaede han, hans Interesse for Shakespeare ufortalt, ikke ud over Efterromantikken; det var kun som Mester i Replikkunsten, at han var Realist. For en Del af den Formue, som havde begunstiget det nølende og opgivende i hans Natur, oprettede hans Moder, der overlevede ham, et Legat under Kbh.s Magistrat. — Tit. Professor 1859. — R. 1874. — Tegning af F. Vermehren 1847. Malerier af samme 1851 og 1879 (Det kgl. Teater), Kopi af sidstnævnte af H. C. Vantore og Tegning af Erik Bøgh i Teatermuseet. Litografi af I. W. Tegner 1856. Træsnit af A. Closs

(Ungdomsbillede efter en Tegning), H. P. Hansen 1885 o. a. s. A.

F. L. Høedt: Om det Skjønne, Udkast til en christelig Æsthetik, 1856. Edv. Brandes: Dansk Skuespilkunst, 1880. H. Christensen: Det kgl. Teater i Aarene 1852—59, 1890. Johanne Luise Heiberg: Et Liv, gjenoplevet i Erindringer, III, 1892. Robert Neiiendam: Breve fra danske Skuespillere og Skuespillerinder, II, 1912. Samme: Michael Wiehe og Frederik Høedt, med Litteraturhenviisninger, 1920.

Robert Neiiendam.

Høeg, Poul Albert, f. 1848, Bankdirektør. F. 24. Marts 1848 i Odense. Forældre: Barber Hans Christian H. (1812—51) og Marie Kathrine Petersen (1821—1909). Gift 25. Okt. 1889 i Odense med Ingeborg Kramer, f. 15. Febr. 1868 i Odense, D. af Prokurator Vilhelm K. (1830—1904) og Ida Lagoni (1838—1921).

Efter at have faaet sin Uddannelse inden for Kolonialbranchen blev H. 1874 ansat som Assistent i Fyens Disconto Kasse. Denne Bank var allerede paa det Tidspunkt et grundfæstet Pengeinstitut, men Eftervirkningerne af Kriseaaret 1872—73 prægede dens Virksomhed og gav den unge H. en klar Forestilling om Konjunkturernes Omskiftelighed. Ved sin stilfærdige, solide Dygtighed gjorde H. sig efterhaanden bemærket, og tolv Aar efter sin Indtræden fik han Hvervet som Bankens Kasserer overdraget, otte Aar senere blev han dens ledende Direktør og beklædte dette Hverv til 1. April 1928. Som Bankleder maa H. utvivlsomt karakteriseres som en Mand af den gamle Skole, men den ubestridt dygtige Maade, hvorpaa han i over en Menneskealder ledede sit Bankinstitut, har givet ham en Placering i allerførste Række blandt danske Bankdirektører i indeværende Aarhundrede. Hans Betydning for Odenses og hele Fyns Erhvervsliv har været usædvanlig, og naar Efterkrigsperiodens mange økonomiske Sammenbrud var forholdsvis færrest paa Fyn, saa har i hvert Fald H. sin gode Andel heri. Hans Ro og Overlegenhed i det daglige Arbejde svigtede aldrig. Selv stod han solidt, men han fordrede det samme der, hvor han skulde placere sin Banks Midler. Paa samme Tid havde han et vaagent Blik for alt nyt Initiativ og støttede ogsaa gerne dette, hvor han skønnede, at sunde Udviklingsmuligheder var til Stede, og kom paa den Maade til at hjælpe adskillige i Vej. Han fulgte sine Kunders Forhold frem gennem Aarene og bistod dem med Raad og Daad i en Udstrækning, som var noget for ham særegent. — Etatsraad 1911. — R. 1914. DM. 1920. K.² 1924. — Maleri af H. Vedel 1924.

Fyns Stiftstidende 22. Marts 1928.

Jens Vestberg.

Høeg, Carsten, f. 1896, Filolog. F. 15. Nov. 1896 i Aalborg. Forældre: Havneingeniør Niels Johannes Molt H. (1853—1915) og Laura Gilbertha (Bertha) Schou (f. 1854). Gift 7. Maj 1925 i Kbh. (Johs.) med Margrethe (Grethe) Varming, f. 13. Maj 1900 i Kbh., D. af Arkitekt, senere kgl. Bygningsinspektør Kristoffer V. (s. d.) og Hustru.

Allerede i Aalborg Katedralskole var H. meget sprogligt interesseret og opsøgte græske Søfolk for at lære Nygræsk. Han blev Student 1914 og studerede klassisk Filologi under Heiberg og Drachmann, samtidig med at han ved Sandfelds og Holger Pedersens Undervisning satte sig ind i moderne Lingvistik. 1921 blev han cand. mag. med klassisk Filologi som Hovedfag, Fransk som Bifag. Efter Eksamen kastede han sig især over Studiet af Nygræsk og var flere Gange i Paris for at studere hos Professor H. Pernot. 1922 rejste han til Grækenland og opholdt sig mest hos en græsk Nomadestamme i Epirus, Sarakatsanerne, hvis primitive Liv paa Bjergene han delte i nogle Maaneder. Paa Hjemvejen angrebes han af en alvorlig Malaria, der i lang Tid afbrød hans Studier; 1924 supplerede han i Grækenland sine Iagttagelser. Hans Værk, »Les Saracatsans« har vundet stor Anerkendelse hos de sagkyndige. Med første Bind, der indeholder en forstaaende Skildring af Nomadernes Liv og en lingvistisk Beskrivelse af Dialekten, vandt han Doktorgraden 1925; anden Del indeholdende Tekster og Glossar kom 1926. S. A. blev han Drachmanns Efterfølger som Professor i klassisk Filologi; han vedblev at undervise i københavnske Skoler, men maatte opgive sine nygræske Studier. H. er Leder af Universitetets Papyrussamling og forbereder en Udgave af dennes Papyri; paa dette Omraade bevæger sig ogsaa Afhandlingen »En græsk Forretningsmand i 3. Aarh. f. Kr.« (1927). Desuden er han, der er meget musikalsk og altid har dyrket Musikhistorie, Medudgiver af »Monumenta Musicae Byzantinae« og har bl. a. udsendt »La notation ekphonétique« (1935). H. er stærkt interesseret i Populariseringen af sin Videnskab, var Hovedredaktør af den antikke Del af Gyldendals Bibliotek (1928—30) og er Medudgiver af Oversættelsen af Platons Skrifter (fra 1932). Fra 1935 er han Efor for Hassagers Kollegium. — Tegning af Knud Larsen. Skitse i Olie af Gerda Holm.

Univ. Progr. Nov. 1925, S. 103 f.

Ada Adler.

Høeg Hagen, Niels Peter, 1877—1907, Officer, Ekspeditionsmedlem, Kartograf. F. 15. Okt. 1877 paa Gunderstedgaard ved Nibe, d. 15. Nov. 1907 i Nordøstgrønland. Forældre: Proprietær,

senere Inspektør ved Holbæk Amts Sygehus Jacob Bernhard H. H. (1843—1913) og Ludovika Vilhelmine Bie (1847—1922). Ugift.

Elleve Aar gammel kom H. H. med Forældrene til Kbh., hvor han gik i Melchiors Skole, senere til Holbæk, fra hvis Realskole han tog Præliminæreksamen. Da han ønskede at blive Officer, kom han som værnepligtig ind paa Sekondløjtnantskolen for Fodfolket 1896 og blev Sekondløjtnant 1898, besøgte Officerskolens næstældste Klasse 1898—1900 og blev ved Udgangen af sidstnævnte Aar Premierløjtnant. Som saadan tjenstgjorde han ved 18. Bataillon, da Mylius-Erichsen 1906 traf Forberedelser til Danmark-Ekspeditionen til Udforskning af Nordøstgrønland. Han meldte sig som eventuel Deltager og blev antaget til Kartograf. Paa Ekspeditionen udførte han sit Arbejde med stort Mod og megen Dygtighed og vandt Kammeraternes Hjerter ved sit glade og ligevægtige Sind. Det var ogsaa disse Egenskaber, som fik Mylius-Erichsen til at vælge ham til sin Ledsager tillige med Jørgen Brønlund, da Ekspeditionen i Foraaret 1907 med fire Slædehold drog nordpaa for at udlægge Depoter og opmaale og kortlægge Kyststrækningerne. Under dette Arbejde besluttede Mylius-Erichsen, uanset Risikoen for ikke at naa tilbage til Skibet inden Sommeren, med sit Hold at søge ind til Bunden af den store Independence Bugt. Det lykkedes ogsaa at gennemføre dette, H. H. kortlagde baade Nord- og Sydsiden af Bugten, og det konstateredes, at denne i Virkeligheden var et Sund. Men imidlertid kom Tøbruddet, som tvang de tre Mænd først til at oversomre deroppe og derefter til i forkommen Tilstand, da Jagten, de havde haabet paa, til Dels var slaaget fejl, at søge op over Landet og Indlandsisen for at naa frem til nærmeste Depot. Dette Forsøg kostede dem alle tre Livet, og kun Brønlunds heltmodige Kamp for at bringe de opnaaede Resultater frem til et Sted, hvor Kammeraterne maatte finde dem, reddede H. H.s værdifulde Kortskitser fra at gaa tabt. — Tegning af Achton Friis 1907. — Mindesmærke for H. H. o. fl. af Kai Nielsen paa Langelinie 1912. Mindesmærke paa Tveje Merløse Kgd. 1908.

Achton Friis: Danmark-Ekspeditionen, 1909. Meddel. om Grønland, XLVIII, 1912, S. 55—58. Publikationer om Østgrønland, Nr. 4, 1936, S. 16—27.

H. Ostermann.

Høeg-Hansen, Axel Johannes, f. 1877, Arkitekt. F. 27. Juni 1877 paa Frbg. Forældre: Kommunelærer, senere Overlærer Henrik Hansen (1846—1931) og Alma Isabella Clausen (1851—1922). Gift 23. Juni 1909 i Helgenæs med Inga Liggern Hansen, f. 5.

Maj 1875 i Vester Aker, Norge (gift 1° 1892 med Tegneren Olof Leonhard Gulbransson, f. 1873; Ægteskabet opløst 1906, han gift 2° 1906 med Grete Jehly, 3° 1923 med Dagny Bjørnson, f. 1901), D. af Gaardbruger Peder Hansen (1858—1934) og Frederikke Gulbrandtsdatter (1852—1931).

H.-H. gjorde Svendestykke som Murer og dimitteredes fra Teknisk Selskabs Skole. Fra 1898 besøgte han Arkitekturskolen og tog Afgang 1907. 1908 var han Rosens Konduktør ved Landsudstillingen i Aarhus, og siden 1909 har han haft selvstændig Virksomhed i denne By. Som karakteristiske aarhusianske Arbejder kan nævnes: Kunstbygningen i J. M. Mørksgade (paavirket af Rosen); Rahrs Lagerbygning, Asylvej 35 (Façaden er et af H.-H.s smukkeste Arbejder; ved sine Materialer, røde Mursten og Granit, og deres Behandling og ved sin Inddeling virker den paa een Gang massivt og fint i den smalle Gade); Stadions Idrætsbygning, hvor antikke Elementer er forenet med en vis moderne Helhed; F. D. B., Søndergade 74, og lige over for denne Hotel Regina med Biografteatret af samme Navn samt Bebyggelsen ved Banegaardspladsen, disse sidste tre Arbejder i en Slags Palæstil; Amtssygehuset ved Viborgvej, stort og kraftigt anlagt, med en saglig-naturlig arkitektonisk Holdning; Privatbanken og Aarhus og Omegns Bank, begge ved Bispetorvet; Reguleringen af Gadenettet omkring Banegaarden; Nævningerettens Sal paa Ting- og Arresthuset. H.-H. har desuden paa forskellig Maade fremmet Interessen for Kunst i Aarhus. Andetsteds i Jylland har han bl. a. opført Vægerskilde Kirke med et gotisk Landsbykirkepræg og Herregaarden Allinggaard i en særpræget Nyklassicisme, et af hans betydeligste Arbejder. Som et saadant fortjener ogsaa den stemningsfulde Hovedbygning paa Clasonsborg at nævnes. Visse stilistiske Motiver genfindes oftere hos ham, navnlig en Forkærlighed for Kanneleringer eller ensløbende Riller i Profileringer baade ved Arbejder i Mursten og i Træ. — R. 1924. DM. 1935. — To Malerier af W. Stuhr.

Architekten, XV, 1912—13, og senere Aargange (se Registre).

Knud Millech.

Høegh, Høegh-Guldberg. Slægten føres tilbage til Handelsmand i Horsens Peder Jørgensen Flensborg (ca. 1649—1714), hvis Hustru Barbara Nielsdatter Høg tilhørte en sønderjysk Slægt H. (Hoech). Deres Søn Købmand og Bedemand i Horsens Jørgen Pedersen Høg (1683—1751) var Fader til Provst, Professor Niels H. (1734—1806), nedenn. Provst Hans Jørgen Christian H. (1738—1805) og Statsminister Ove H.-G. (1731—1808), der 1777 optoges i Adels-

standen. Han var Fader til nedenn. Forfatter Frederik H.-G. (1771—1852) — hvis Søn var Højesteretsadvokat Ove Emmerich H.-G. (1798—1843) — til Litterat Peder H.-G. (1776—1809), nedenn. Generalløjtnant, Forfatteren Christian H.-G. (1777—1867) og Oberst Julius H.-G. (1779—1861). Dennes Sønner var Etatsraad, Dr. med. Ove Christopher H.-G. (1805—69), Maleren Emmerich Lucian H.-G. (1807—81) og nedenn. Overretssagfører Christopher Julius Emil H.-G. (1842—1907).

Danmarks Adels Aarbog, XLVIII, 1931, II, S. 123—36. Personalhist. Tidsskr., V, 1884, S. 169—75; 7. Rk., IV, 1920, S. 51—69; VI, 1921, S. 142—50.

Albert Fabritius.

Høegh, Hans Jørgen Christian, 1738—1805, Præst, Landøkonom. F. 30. April 1738 i Horsens, d. 10. Dec. 1805 i Gentoft, begr. sst. Broder til Ove Høegh-Guldberg (s. d.). Gift 18. Okt. 1769 i Horsens med Cathrine Dorteia Nyland, f. 1. Dec. 1741 i Horsens, begr. 25. Sept. 1807 i Gentoft, D. af Raadmand Hans N. (1713—69) og Ellen Cathrine Hatting (1702—78, gift 1° 1725 med Købmand Søren Bræstrup, 1693—1737).

H. blev Student 1756 fra Horsens, teologisk Kandidat 1760, Sognepræst til Andsager 1769 og til Hillerslev og Kaastrup 1773, hvorfra han 1783 forflyttedes til Gentoft; 1794 blev han Provst. Som Datidens andre Præster ejede han praktisk Erfaring som Landmand; han hørte med til den store Kreds af Landmænd og Præster, der i Aarhundredets Slutning med Iver kastede sig over Landbrugs-emner og fremsatte en Mængde »patriotiske Forslag« vedrørende Landbruget. Hans største litterære Arbejde var et fortjenstfuldt Skrift, en »Vejvisning for en Bonde, som har faaet sine Jorder udskiftede af Fællesskabet«, der vandt Landhusholdningsselskabets 1. Guldmedaille 1794, udkom 1795, to Aar efter optoges i Selskabets Skrifter (V) og senere blev oversat paa Tysk og Svensk. Efter Loven af 15. Juni 1792 gik Udskiftningen for sig med rivende Hast, og Skriftet kom derfor i rette Tid og blev med sine mange udførlige og gode Raad og Vejledninger til stor Nytte. Det gav ikke blot Anvisning paa, hvorledes Bonden skulde »modtage en udskiftet Lod«, indhegne den o. s. v., men ogsaa Regler for Sædens Behandling, Kløveravl, Heste, »Fækreaturerer«, »smaa Kreaturer« o. s. v. I Chr. Olufsens »Annaler«, I (1797), »For Sandhed«, III (1799) o. a. St. behandlede H. endvidere forskellige landøkonomiske Spørgsmaal.

Gjentoft Kirkesogn, dets Kirkes og Præsters Historie, 1928, S. 128—34 (med Litteraturhenvisninger).

H. Hertel (Hans Jensen).*

Høegh-Guldberg, Christian, 1777—1867, Officer. F. 1. Aug. 1777 i Fredensborg, d. 31. Okt. 1867 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Senere Statsminister Ove H.-G. (s. d.) og 2. Hustru. Gift 15. Sept. 1802 paa Bjerre, Aale Sogn, med Anna Dorothea v. Munthe af Morgenstjerne, f. 2. Maj 1774 i Braaby, Alsted Herred, d. 18. Marts 1866 paa Frbg., D. af Major, senere Stiftamtmand Caspar Wilhelm v. M. af M. (1744—1811) og Anna Petra Cathrine Flindt (1750—1814).

Ved mundtlig Ordre af Kongen blev »Guldbergs Søn Christian« 1782 ansat som Sekondløjtnant à la suite ved Garden til Hest; Forældrene fik Underretning derom, men i øvrigt skulde »Avancementet« hemmeligholdes; 1790 blev det skriftlig bekræftet, og H.-G. blev Premierløjtnant à la suite. Efter omhyggelig Opdragelse og mangesidig Uddannelse i Hjemmet kom han 1797 i Nummer og Tjeneste, blev 1799 kar., n. A. Sekondritmester, reserveredes 1808 Majors Anciennitet og blev 1811 kar. Major. Under Feltoget 1813 blev han som Premiermajor forsat til Fynske Dragonregiment for i dette at genindføre skarp Krigsdisciplin, hvortil han ansaas og viste sig særlig egnet. Kort forinden havde han i Fægtingen ved Rosengarten med sin Eskadron fuldstændig slaaet et fjendtligt Rytterregiment af Marken, og paa et kritisk Tidspunkt af Slaget ved Sehested et Par Maaneder efter tog han Kommandoen over Regimentet og førte et glimrende Angreb paa fremtrængende fjendtligt Fodfolk, der med store Tab kastedes tilbage, bredende en Skræk og Forvirring til alle Sider, der fik væsentlig Indflydelse paa Slagets Udgang. Alligevel var Avancementsbedømmelserne for ham de nærmeste Aar efter forbeholdne: Han er vel tjenstivrig og har mange Kundskaber, men man frygter, at disse skal kunne medføre »overspændte Ideer, som ikke ere passende i det Militære«; han er for streng mod sine undergivne; og for »koldt og uforsagt Mod i Farens Stund« og Egnethed til Forfremmelse har han kun Betegnelsen »middelmaadig«. 1814 var han rykket op »i Oberstløjtnants Nr., dog kun som Major«, og 1816 udnævntes han til Oberstløjtnant, 1826 til kar. Oberst, 1830 til Regimentskommandør, n. A. til Regimentschef og 1834 til Chef for Sjællandske Landsenérregiment; 1840 fik han Generalmajors Kar., blev 1842 Kommandør for Sjællandske Rytterbrigade; men skønt han uden Sammenligning var Rytteriets dygtigste Officer, repræsenterede ikke han, men Adolf Juel Rytteriet i Hærkommissionen 1842 (1840). — 2. Marts 1848 blev han Generalløjtnant og kommanderende General i Jylland-Fyn, godt 70 Aar gammel, men legemlig og aandelig kraftig. Ifølge sin tjenstlige Stilling og sine Evner maatte han anses for selv-

skreven til Kommandør for Felthæren; men Tscherning havde paa Forhaand valgt Læssøe til egentlig ledende og vilde selv være den faktiske Overgeneral, og til Kommandør under disse Forudsætninger var en saa selvstændig, endog egenraadig Mand som H.-G. ikke egnet. Han begyndte straks paa Organisering af frivillige Korps og Reserveformationer, men standsedes heri af Tscherning; Jylland underlagdes en anden, og da Hedemann den 7. Maj efter Ordre gik fra Als til Fyn, havde Tscherning »bevæget« H.-G. til at gaa à la suite. 1850 fik han Afsked. — H.-G. var af Naturen højt begavet, havde en glimrende Hukommelse, omfattende og grundige Kundskaber — ogsaa paa ikke-militære Omraader; han var en ridderlig Personlighed, beleven, vidtberejst; en fortræffelig Taler; i skriftlig Diskussion en skarp Logiker, vittig og bidende; i høj Grad patriotisk, loyal, men ikke egentlig Hofmand. — R. og DM. 1813. K. 1828. S.K. 1843. — Maleri i Familieeje.

Meddelelser fra Krigsarkiverne, udg. af Generalstaben, VII, 1896. Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, I, 1867. Hist. Tidsskr., 9. Rk., IV, 1925. Milit. Tidsskr., 1936, S. 26—39. S. C. Barth: Livserindringer, 1900. Breve til H. C. Andersen, 1877, S. 143—64, 676—89. E. Collin: H. C. Andersen og det Collinske Hus, 1882, S. 102—21.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Høegh-Guldberg, Frederik, 1771—1852, Forfatter. F. 19. el. 26. Marts 1771 i Kbh. (Slotsk.), d. 20. el. 21. Sept. 1852 sst. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Broder til Christian H.-G. (s. d.). Gift 6. Dec. 1797 i Kbh. (Trin.) med Marie Cathrine Bilsted, f. 31. Okt. 1773 i Kbh. (Nic.), d. 28. Febr. 1849 sst. (Holmens), D. af Kancelliraad, Grosserer Jacob B. (1744—1811, gift 1° 1771 med Mariane Severine Nyegaard, 1749—72, 3° 1782 med Karen Lassen Rothe, 1762—95) og Christine Schierbeck (1750—80).

H.-G. tog Artium 1790, privat dimitteret, debuterede 1792 i »Samleren« med Novellen »Herman Hermansens Levnet« og fik 1793 det af Thaarup paavirkede Syngespil »Lise og Peter« (Musik af Søren Wedel) opført paa Det kgl. Teater. Han drev grundige litterære og sproglige Studier, men tog ingen Eksamen. 1797—1805 var han ansat som Lektor i Dansk ved Blaagaard Seminarium, men opgav denne Stilling for at følge med Hoffet til Kiel, hvor han forblev til 1810; siden 1803 havde han været Lærer for Prinsesse Caroline. 1813—30 underviste han i Modersmaalet ved Artillerikadet-Institutet, 1830—36 ved den militære Højskole. Hans Lærergerning affødte en Række Skrifter og Afhandlinger om pædagogiske eller sproglige Emner. I Kiel vakte H.-G. Opsigt ved — som et

Led i Holstens »Danisering« efter Indlemmelsen 1806 — at foreslaa Indførelse af Undervisning i Dansk i Hertugdømmet; han udgav her »Dänisches Lesebuch für Schleswigholsteiner« (1809) samt s. A. »Dannersprogets Retskrivning og Toneklang« (3. Udg. 1813), et patriotisk Bidrag til det danske Sprogs Æstetik og Hygiejne, hvis svulstige Fortale blev Genstand for J. L. Heibergs lystige Spot i »Julespøg og Nytaarsløjer« (1817). Paaskønnet af Samtiden var en Række (dog kun halvgode) Klassikeroversættelser: Martial (1801), Tibull (1803), Terents (1805) og Plautus (1812—13). Som Digter er H.-G. vor sidste Repræsentant for det 18. Aarh.; hans bedste Ting er skrevet før og omkring Sekelskiftet (»Samlede Digte«, I—II, 1803); de senere Samlinger: »Samlede Smaating«, I—III (1815—16), »Den store Stad« (1818), »Roser og Torne« (1829), »Psalmodia« (1835) o. fl. er upaavirkede af Romantikken og gik temmeligt upaaagtede hen. Det er udpræget akademisk Poesi, i Stil og Tanke Udtryk for en konservativ Smag; de anseligste Stykker er den store ræsonnerende Elegi »Assistentkirkegaarden« (1796), de af Voss og Thaarup inspirerede Idyller »Jubelaarsmorgen« (1801), »Landeværnet« (s. A.), »Fiskernes Nytaarsmorgen« o. fl. samt den fortræffelige Satire »Candidaten«. Enkeltheder røber et spinkelt Talent, men Begrænsningens Kunst kender han ikke; Sproget er rent, men Versene forunderligt stivbenede. Hans dramatiske Arbejder, hvoraf Det kgl. Teater opførte fire, bl. a. Lystspillene »Vennen paa Reisen« (1814) og »Aften er ikke Morgen lig« (udpebet 1818), er uden Interesse. I sine mange Lejlighedstaler fortsætter han det 18. Aarh.s blomstrende Retorik. — Som ung havde H.-G. Ord for at være en ivrig Oppositionsmand, hvis Skuespil »Skrive Friheden« (1794) Teatret ikke turde opføre; senere sluttede han sig som oprigtig Patriot nær til Frederik VI. Bekendt er den lidt pedantiske Hædersmands Hjælpsomhed over for den unge H. C. Andersen (se Bd. I, S. 329). Det kom dog til et foreløbigt Brud mellem dem; et skarpt Brev, hvori han frabad sig den tiltænkte Dedikation af Andersens »Ungdomsforsøg« (1822), er virkningsfuldt benyttet i »Improvisatoren«, II, Kap. 2. — Tit. Professor 1804. — R. 1815. — Maleri af F. C. Gröger (Fr.borg). Portrætteret paa A. M. Petersens Litografi Danske Digtere 1848 efter Tegning af Simonsen.

P. L. Møller: Kritiske Skizzer, II, 1847, S. 51—73. F. Rønning: Rationalismens Tidsalder, III, 2, 1899, S. 75 ff., 80 ff. K. L. Rahbek: Erindringer V, 1829, S. 9 f., 193 f. J. K. Høst: Erindringer, 1835, S. 149 f. Pavels' Autobiografi, udg. af C. P. Riis, 1866, S. 255 ff. N. C. L. Abrahams: Medd. af mit Liv, 1876, S. 48 f. J. Larsen: Den danske Folkeskole, 1893, passim.

H. Steffens: Was ich erlebte, V, 1842, S. 238 f. K. Fabricius i Sønderjyllands Historie, IV, 1936, S. 55 f. P. Hansen: Om J. L. Heiberg, 1867, S. 51—62. H. C. Andersen: Samlede Værker, 2. Udg., I, 1876, S. 38 ff. og Levnedsbog, udg. af H. Brix, 1926, S. 57 ff., 84 f.

H. Topsøe-Jensen.

Høegh-Guldberg, Christopher Julius Emil, 1842—1907, Overretssagfører. F. 15. Marts 1842 i Aarhus, d. 6. Dec. 1907 sst., begr. sst. Forældre: Oberst Julius H.-G. (1779—1861, gift 1° 1805 med Margrethe Pallene Hahn, 1782—1835) og Cathrine Johanne Emilie Friis (1813—99). Gift 14. Sept. 1870 i Aarhus med Johanne Christiane Buurmeister, f. 21. el. 22. Marts 1846 paa Duelund, d. 3. Nov. 1930 paa Frbg., D. af Proprietær Frederik Vilhelm B. (ca. 1797—1851, gift 1° med Johanne Christiane Meibom, ca. 1790—1872; Ægteskabet opløst 1842) og Anna Mørch Hahn (1817—96).

H.-G. blev Student 1860 fra Aarhus, tog 1867 juridisk Embeds-eksamen og nedsatte sig 1869 som Overretssagfører i sin Fødeby. Det blev dog særlig hans omfattende Arbejde for Landbruget, der gjorde hans Navn kendt i vide Kredse. Allerede 1870 ansattes han som Sekretær i Aarhus Landboforening og blev 1879 tillige Sekretær i Fællesforeningen af jyske Landboforeninger, hvis Stiftelse og senere Udvikling han havde stor Indflydelse paa. Han var desuden Sekretær i Det jyske Haveselskab, Det danske Fjerkræ-avlserelskab (stiftet 1891) og Forretningsfører i Understøttelsesforeningen for trængende jyske Landmænd og deres efterladte (fra 1881). H.-G. havde en væsentlig Andel i Udarbejdelsen af disse Foreningers Love, og i Kraft af sine glimrende administrative Evner blev han en af de førende Skikkelser i Jyllands landøkonomiske Foreningsliv. Hans Tilrettelæggelse af Landmandsforsamlingerne i Aalborg (1883) og Randers (1894) var mønstergyldig. H.-G. var endvidere Konsulent for Foreningen af danske Kirkeejere og Statens Tilsynshavende ved de mindre Landejendomsbesidderes Brandforsikring i Nørrejylland. 1898—1901 sad han i Folketinget, valgt af det aarhusianske Højre, men kom ikke til at spille nogen større Rolle som Politiker. Inden sin Død deltog han i Planlæggelsen af og Forberedelserne til Landsudstillingen i Aarhus 1909. — R. 1888. DM. 1897. — Relief af Rasmus Andersen paa Gravstedet.

M. Galschiøt: Landbrug og Landmænd, 1888, S. 141 f. Foreningen af jyske Landboforeninger 1872—1922, 1926.

Emanuel Sejr (H. Hertel).

Høegh-Guldberg, Ove, 1731—1808, Statsmand, historisk og teologisk Forfatter. F. 1. Sept. 1731 i Horsens, d. 7. Febr. 1808 paa

Hald, begr. i Finderup. Forældre: Købmand og Bedemand Jørgen Pedersen Høg (1683—1751, gift 1° 1711 med Anne Michelsdatter, d. 1722) og Helene Dorthæa Ovesdatter Guldberg (ca. 1697—1742). Optog allerede i Skolen Moderens Familienavn. Adlet med Navnet H.-G. 11. Okt. 1777. Gift 1° 30. Juli 1762 paa Bygholm Mølle med Cathrine Marie Nørlem, f. 30. April 1736 paa Bygholm Mølle, d. 1. Jan. 1763 i Sorø, D. af Forvalter paa Bygholm Peder Jensen N. (1680—1738) og Christentze Hansdatter Lessow (1701—69). 2° 10. Febr. 1769 i Kbh. (Slotsk.) med Lucie Emmerentze N., f. 12. Marts 1738 paa Bygholm Mølle, d. 5. Sept. 1807 paa Hald, Søster til 1. Hustru.

H.-G.s Kaar som Barn og ungt Menneske var meget fattige, men ved den Hjælp, han modtog af en Morbroder, Præsten Dines Guldberg, blev han holdt til Bogen. 1749 tog han Studentereksamen fra Horsens og begyndte straks at studere Teologi. Sit Brød tjente han som Huslærer i Jylland, og Eksamen fik han først 1753. Derefter kastede han sig over historiske Studier, for hvilke han viste Evner og Interesse, og 1761 ansattes han som Professor i Veltalenhed i Sorø ved Akademiet. Han virkede kun tre Aar her, men Tiden anvendtes til flittige teologiske og historiske Studier, bl. a. over den klassiske Oldtid. Et ydre Udtryk herfor var hans Oversættelse af Plinius' Lovtale over Trajan med en indledende Redegørelse for den romerske Statsforfatning (1763). Et Par Aar i Forvejen havde han udgivet »Tanker over Miltons Digt og den saakaldte hellige Poesie« (1761), et Arbejde, der bærer Vidnesbyrd om, at heller ikke æstetiske Studier laa ham fjernt. Sine æstetiske Interesser viste han desuden ved 1759 at være Medstifter af Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse, hvis Prisopgave han vandt ved en Besvarelse af Spørgsmaalet: »hvilken Indflydelse det har i de skønne Videnskaber, naar oplyste Folk stræbe at overgaa hinanden«. Ogsaa teologiske Studier optog ham stærkt i disse Aar. Det Spørgsmaal, der navnlig beskæftigede Tiden, var Kampen mod Fritænkeriet, og H.-G. deltog i denne med to Breve, der offentliggjordes i Rosenstand-Goiskes »Billige Tanker om ubilligt Fritænkeri« (1753). Den Opfattelse, han forfægtede, var den fra den wolfske Filosofi velkendte, at der umuligt kunde opstaa nogen Strid mellem den sunde Fornuft og den kristne Lære. Fritænkeriet var kun at betragte som en Art vildfarende Fornuft, og det eneste Omvendelsesmiddel var Ræsonnementet. Samme Opfattelse uddybede han i sine senere Bøger »Den naturlige Theologie« (1765) og »Den aabenbarede Theologie« (1773), begge Bøger oprindeligt udarbejdet til Brug for hans Undervisning for Arveprinsen og ud-

mærkende sig ved at være de første populære Forsøg paa at fremstille den kristne Tros Indhold.

Da H.-G. begyndte sin Lærergerning ved Akademiet, syntes hans Livsbane at ligge klar foran ham med det stille Sorø som Rammen omkring et fredeligt og flittigt Forskerliv i Historiens og Teologiens Tjeneste. Saavel hans Interesser som hans Anlæg pegede i den Retning. 1764 indtraf imidlertid den Begivenhed, som fuldstændig ændrede dette Fremtidsperspektiv. Han kaldtes til Lærer for Arveprins Frederik, Juliane Maries eneste Søn med Frederik V., og selv om denne Gerning laa i direkte Forlængelse af hans tidligere Virksomhed, havde den til Følge, at den stille stuelærdes Løbebane fik en pludselig og ganske uventet Drejning.

Valget af H.-G. til Lærer for Arveprinsen betød, at den unge Prins fik en fuldstændig dansk Opdragelse, og selv om Læreren ikke formaaede at bibringe sin kongelige Elev mere dybtgaaende Kundskaber, udviklede Forholdet mellem den stilfærdige Sorøprofessor og den unge Prins sig paa en saadan Maade, at H.-G. besluttede sig til for stedse at knytte sin Skæbne til sit nye Herskab. Da Prinsens Læreaar var forbi, modtog han 1771 Stillingen som hans Kabinetsskretær.

For H.-G. var Perioden 1764—70 rolige Studieaar. Arveprinsen lagde ikke i den Grad Beslag paa hans Tid, at der ikke blev Stunder til videnskabelige Studier, og en moden Frugt heraf var hans store tre Binds Verdenshistorie, der udkom 1768—72. Fremstillingen var uhyre vidtløftig, 3. Bind naaede kun til den peloponnesiske Krigs Afslutning, og var Behandlingen end ukritisk, savnede Fremstillingen ikke Varme og Kraft og vidnede om Forfatterens store Belæsthed. Samtidig gav han sig af med Udgivelsen af forskellige økonomiske og politiske Smaaskrifter, der paa Baggrund af hans senere Virksomhed har en vis Interesse, men som ikke hæver sig synderligt over, hvad »enhver god Borger bør vide«.

Den strengeste Ortodoksi i kirkelig og religiøs Henseende, forenet med en Ærbødighed over for Kongemagten og de kongelige Personer, der grænsede til hellig Ærefrygt, var fremtrædende Karaktertræk hos Arveprinsens Kabinetsskretær, og det var fuldt forstaaeligt, at H.-G. mere end nogen anden betragtede Struensee og hans Usurpation af den kongelige Magt med den største Afsky. De Forurettelser og Forhaanelser, der fra Magthavernes Side blev vist hans elskede Herskab, optændte hans Vrede yderligere og frembragte hos den ellers saa brave og fredelige Mand et saadant Had, at han betragtede det som sin hellige Pligt at bidrage sit til at styrte Tyrannen. Ved den Sammensværgelse, som 17. Jan. 1772 fjer-

nede Struensee, stod H.-G. ved Enkedronningens og Arveprinsens Side, og sammen med dem var han prædestineret til at overtage Ansvar og Indflydelse paa den kommende Tids Begivenheder. Hvor stor Indflydelse han allerede nu havde paa Hoffets Dispositioner, kan vanskeligt opklares, men givet er det, at han ikke straks naaede Magtens Tinde, og at der skulde komme til at hengaa adskillige Aar, inden han naaede det Maal, som maaske allerede selve Revolutionsnatten stod vinkende og lokkende for hans indre Blik.

Den noget tilfældige Kreds, der havde fundet sammen for at styrte Struensee, forstod klart, at den ikke formaaede alene at tage Ansvaret for Land og Rige, og at man maatte dele den Magt, man havde overtaget fra den store Usurpator, med gamle og prøvede Statsmænd. Der gik derfor ret hurtigt Bud efter Schack-Rathlou, gamle Grev Thott paa Gaunø og fremfor alt efter den unge A. P. Bernstorff, og det var disse Mænd, der fremfor andre havde Ansvaret for de kommende Aars saavel indre som ydre Politik. De kongelige Herskaber, Enkedronningen og Arveprinsen, samt deres trofaste Støtte H.-G. ønskede imidlertid ikke at se al Magten glide sig af Hænde, og ved Ordningen af den fremtidige Styrelse sørgede man for, at Hoffets Indflydelse stadig kunde bevares. Dette opnaaedes ved Statsraadsordningen af 13. Febr. 1772, hvor Gehejmestatsraadet genoprettedes, gennem hvilket alle Forestillinger skulde ekspederes til Kongens Underskrift, men bortset fra Udenrigsministeren havde ingen af Kollegiecheferne Sæde i denne Forsamling, og det fastsattes udtrykkelig, at kongelige Ordre kunde sendes Kollegier og Privatpersoner uden om Statsraadet. Ved denne Ordning havde Hoffet sikret sig Mulighed for fortsat Del i Styrelsen.

Om H.-G.s Indflydelse paa Regeringsforanstaltninger de nærmeste Aar efter Omvæltningen er det meget vanskeligt at dømme. Han bevarede foreløbig sin beskedne Stilling som Arveprinsens Kabinetssekretær, medens Andreas Schumacher beklædte Posten som Leder af Kongens Kabinet. Den Indflydelse, H.-G. kan have udøvet, havde derfor mere sin Rod i hans personlige Forhold til de kongelige Herskaber end i indflydelsesrige Embedsstillinger. Paa eet Punkt hersker imidlertid ingen Tvivl om hans Indflydelse, nemlig med Hensyn til Dommen over Struensee. H.-G. blev Medlem af den nedsatte Domskommission, og med vort Kendskab til hans Syn paa Enevoldsmagtens hellige Ukrænkelighed kan det ikke undre, at han indstillede den faldne Storhed til Lovens strengeste Straf. En sen Eftertid har fældet en haard moralsk Dom over

ham i denne Anledning, men foruden hvad der allerede er anført om H.-G.s almindelige Syn paa Kongemagten, synes det Forhold at maatte komme i Betragtning, at Dommen var juridisk forsvarlig og politisk forstaaelig som Følge af den Frygt, Hoffet vitterlig nærede for modrevolutionære Foranstaltninger.

Indtil Begyndelsen af Aaret 1773 beholdt H.-G. sin beskedne Stilling, men Jan. 1773 fjernedes Schumacher, og selv om H.-G. ikke formelt overtog hans Stilling, arvede han dog de vigtigste af hans Funktioner. Han fik Bestyrelsen af Chatolkassen i sin Haand, fra 1777 tillige Partikulærkassen, og skulde desuden ekspedere de Sager, som Kongen eller hans Broder fandt for godt at overlade ham. Han kaldtes foreløbig med det meget beskedne Navn af Memorialsekretær, men faktisk var hans Indflydelsessfære blevet betydelig forøget. I nært Samarbejde med Hoffet, der ligesom Struensee strengt vaagede over Kongens Person, tiltog H.-G. sig Udøvelsen af det gamle kongelige Prærogativ at uddele Naadesbevisninger, og hans Indflydelse voksede fra Dag til Dag. H.-G. er »Herre baade over Regn og smukt Vejr«, havde Grev v. Osten udtalt allerede i Sommeren 1773, og Sandheden af disse Ord blev snart almindelig anerkendt. Der sparedes i disse Aar ikke paa Titler, Ordener og økonomiske Gunstbevisninger, og Følgen blev, at der opstod en Kreds af Mennesker, der stod i Taknemmelighedsgæld til H.-G. og følte sig afhængige af ham.

Over for de Mennesker, der søgte ham, stræbte H.-G. stadig at vise sig venlig og ligefrem, og ganske modsat Struensee holdt han sig beskedent i Baggrunden og nærede intet Ønske om at være Midtpunkt for Selskabet. Efterhaanden indtraadte dog nogen Ændring heri som en naturlig Følge af hans ændrede ydre Kaar. 1774 udnævntes han til Gehejmekabinetsssekretær, 1776 til Stats- og Gehejmekabinetsssekretær med Rang som Oversekretærer, og han fik anvist Bolig i Prinsens Palæ. Dette støtte Avancement op ad Rangstogens mange Trin var det ydre Udtryk for Kabinettets voksende Magt. En stadig stigende Strøm af Kabinetsordrer udgik i disse Aar fra H.-G.s Kontor, som Regel konciperet af ham selv og underskrevet af Kongen. Størsteparten drejede sig endnu om Naadesbevisninger, men lidt efter lidt inddroges Embedsbesættelser under Kabinettet. Stort og smaat afgjordes af den kongelige Villie, at Suhm skulde have fem Eksemplarer af Langebeks Scriptorer, og at Forretningsgangen i tyske Kancelli skulde ændres. 1776 var man naaet saa vidt, at selv vigtige Forordninger ekspederedes gennem Kabinettet. Loven om Indfødsretten gennemførtes i Form af en Kabinetsordre og uden om Kollegier og Statsraad. Det var

Schack-Rathlou, der gav det første Udkast, men Loven fik vigtige Tilføjelser af H.-G., og den store Offentlighed, som modtog de nye Bestemmelser med Begejstring, gav H.-G. Hovedæren, hvilket havde til Følge, at hans Stilling inden for Regeringen yderligere underbyggedes, og gav ham Mod til at vandre videre ad den Vej, han var slaaet ind paa. I national Henseende blev Loven, dens helstatsretlige Karakter til Trods, det tydeligste Udtryk for H.-G.s Ønske om at støtte det danske Element inden for Helstaten, en Tendens, der ogsaa kom frem ved hans Arbejde for det danske Sprogs Stilling i den lærde Skole og ved Gennemførelsen af dansk Kommandosprog i Hæren.

H.-G. nøjedes ikke længere alene med den Indflydelse, som Kabinettet gav ham. Den Indsigt i Forvaltningens forskellige Grene, som han 1772 saa øjensynlig manglede, og som umuliggjorde, at han straks tog Ledelsen i vigtige Departementer, mente han nu at have erhvervet sig, og hans Indflydelse udvidedes. Allerede 1772 var han blevet Sekretær i den ekstraordinære Finanskommision og 1773 Assessor ved det nyoprettede Skatkammer. Sin Interesse for Skolevæsenet viste han ved 1774 at lade sig optage som Medlem af Kommissionen til det lærde Skolevæsens Organisation, og n. A. fik han Sæde i Kommissionen til Kommunitetets Ændring. 1777 traadte han i Forbindelse med Biskop Harboe for at udarbejde en ny Salmebog, der dog aldrig fik nogen større Betydning, og Rækkevidden af hans Indflydelse fremgik yderligere deraf, at han fra 1778 var Direktør i det vestindiske Selskab og fra 1780 tillige Direktør for Den kgl. Porcelainsfabrik.

Man kan rejse det Spørgsmaal, hvordan det var muligt, at H.-G. fra Aar til Aar kunde udvide Kabinettets og sin egen Magt paa Bekostning af Kollegiers og Statsraadets Indflydelse. Til Besvarelse heraf tjener, at man fra Hoffets Side ganske langsomt lod Kabinettets Magt vokse, samtidig med at der ikke inden for den mere indflydelsesrige Embedsstand fandtes nogen samlet Modstand mod Hoffets Politik. Hoffets største Modstander var A. P. Bernstorff, og utallige var de Rivninger, der fandt Sted mellem de to Parter, men at standse Kabinettets Indflydelse formaaede Bernstorff ikke, selv om det foreløbig lykkedes ham at hindre dets Indgreb i de Departementer, der var ham underlagt. Med Hensyn til de andre ledende Statsministre er det tilstrækkeligt at pege paa, at Grev Thott var gammel, og at Schack-Rathlou endnu følte sig nært knyttet til H.-G., med hvem han udmærket kunde samarbejde (jfr. Indfødsretsloven). En fælles Optræden fra Gehejmestatsraadets Side var derfor utænkelig. Hvad endelig H. C. Schimmelmann

angik, vogtede H.-G. sig foreløbig for at gribe ind paa hans Omraader, og Schimmelmänn var paa den anden Side fuldt tilfreds med at blive taget paa Raad i de Spørgsmaal, der personlig interesserede ham. Bernstorff stod saaledes ene i sin Kamp og hævdede stejlt Gehejmestatsraadets forfatningsmæssige Ret til at være medbestemmende ved Sagernes Afgørelse. 1775 kom det til det første alvorlige Sammenstød mellem Hoffet og den kraftige og selvfølende Minister, men foreløbig vovede ingen at røre ham, selv om Gnidninger hørte til Dagens Orden, og Bernstorff mere og mere isoleredes. I Slutningen af 70'erne skærpedes Modsætningen paa ny, og 1780 fandt Hoffet Øjeblikket modent til at fjerne denne store Hindring for den kongelige Villies frie Udfoldelse.

Den Anledning, man benyttede sig af, var den vanskelige udenrigspolitiske Situation i Sommeren 1780, da Landet fandt sig stillet over for Ruslands energiske Krav om Oprettelsen af et væbnet Neutralitetsforbund til Værn for den neutrale Handel under den nordamerikanske Frihedskrig, samtidig med at man laa i Separatforhandlinger med England om den nærmere Forstaaelse af Begrebet Krigskontrabande. Hoffet var ved Juliane Maries Korrespondance med Frederik II. af Preussen langt mere fastlandsorienteret end Bernstorff og desuden en stor Hader af England (Rædselen for en Modrevolution under Caroline Mathildes Ledelse sad længe Hoffet i Blodet) og holdt stærkt paa Danmarks nære Tilknytning til Rusland. Bernstorff derimod nærrede engelskvenlige Følelser og mente, at Forbundet med Rusland udmærket kunde forenes med en vis Hensyntagen til de engelske Krav. Da den russiske Udenrigsminister Panin lod sin Forbitrelse komme til Orde i Anledning af den engelsk-danske Overenskomst, pustede Hoffet denne ret ligegyldige Hændelse op til en diplomatisk Begivenhed af allerstørste Betydning, der maatte ryste Landets Sikkerhed og kun kunde bringes ud af Verden, ved at Udenrigsministeren trak sig tilbage. Bernstorff fjernedes fra sine Stillinger, men typisk for H.-G.s milde Regimente var, at hans Afsked fandt Sted med Udtalelser om Kongens allerhøjeste Tilfredshed med de Fortjenester, han havde ydet Riget.

Ved Bernstorffs Afgang i Nov. 1780 begynder den egentlige H.-G.ske Periode, og hans Indflydelse steg yderligere ved H. C. Schimmelmänn's Død 1782, og da Schack-Rathlou mere og mere trak sig ud af Statsstyrelsen uden hverken at søge eller at faa sin Afsked. H.-G. traadte frem i allerforreste Række, og selv om der ingen Ændring foretoges i hans ydre Stilling, derved at nye

Embeder blev ham betroet, er det dog rigtigt at lægge det fulde Ansvar for Landets almindelige Politik paa hans Skuldre.

Dette viste sig klart ved Udenrigspolitikken. Bernstorffs formelle Efterfølger blev Rosencrone, men den virkelige Leder var H.-G., der ogsaa personlig forfattede den vigtige Instruks for Danmarks Udenrigspolitik, der blev Ledestjernen for de kommende Aars Politik. I den H.-G.ske Udenrigspolitik behøvedes kun een Forbunds-fælle, nemlig Rusland. Holdt man sig støt til denne Magt, var Landets Sikkerhed grundfæstet, og man havde intet at frygte af den farlige Nabo mod Øst, den urolige og foretagsomme Gustaf III. At denne Politik kunde føre til Landets fuldkomne Afhængighed af Stormagten ved den finske Vigs inderste Bugt, troede H.-G. ikke paa, men han maatte med stor Ærgrelse give sin Tilslutning til, at Rusland optog Preussen i det væbnede Neutralitetsforbund uden blot rent formelt at spørge de andre, og det viste sig endvidere, at den dansk-russiske Handelstraktat af 1782 ikke medførte de ønskede Fordele. Til alt Held for H.-G. blev den svenske Fare ingen Sinde akut i de Aar, da han havde Ansvaret for Landets ydre Politik, ligesom Afslutningen af den nordamerikanske Frihedskrig afslappede den spændte internationale Situation. Til Gengæld førte denne Begivenhed store Vanskeligheder for dansk Handel i sit Kølvand, Vanskeligheder, som H.-G. havde det største Besvær med at overvinde. Hans store udenrigspolitiske Maal, at erhverve den ganske ligegyldige Ø Krabben-Eiland i Vestindien, som baade han og Hoffet havde fattet en næsten sygelig Interesse for, maatte fuldstændig opgives.

Ligesom A. P. Bernstorffs Afskedigelse havde haft en betydelig Udvidelse af H.-G.s Magt til Følge, saaledes betød H. C. Schimmelmanns Død 1782, at nye Omraader lagdes ind under hans umiddelbare Magtomraade. H.-G. havde altid haft stor Interesse for Industri og oversøisk Handel. Selv sad han i Direktionen for vigtige Handelsselskaber, og han var en ivrig Tilhænger af at lade Staten indtræde som Interessent. Dette gjaldt saavel Handelen paa de arktiske Lande som Hvalfangstens Udvidelse. Den grønlandske, islandske, færøske og finmarkske Handel fik et nyt Reglement og blev samlet under en fælles Direktion. Regeringen fremkaldte nye Handelskompagnier, det vestindiske 1778, det østersøisk-guineiske 1781 og Kanalkompagniet 1782. Disse Kompagnier var stærkt afhængige af Regeringen, som overlod dem Pakhuse, forsynede dem med de nødvendige Laan og besatte Direktørposterne. Under den store Krig havde navnlig det vest-

indiske Kompagni betydelige Indtjeningsmuligheder, men Freden 1783 bragte det store Omslag og førte saavel Handelskompagnierne som Regeringen ud i store Vanskeligheder. Trods heftig Protest fra Schack-Rathlous Side gennemførte H.-G. Statsstøtte til Selskaber, der var kommet i likvide Vanskeligheder, f. Eks. det store Handelshus Joost v. Hemert og Sønner, og ligeledes støttede H.-G. under den store Kassesvigaffære i Asiatisk Kompagni Direktionen i dens Kamp mod de utilfredse Aktionærer. Da der øvedes Modstand mod hans finansielle Dispositioner fra Overbankdirektionen og fra Skatkammerets Side, fjernede han sine Modstandere her, blev selv 1782 Overdirektør for den kgl. oktroyerede Bank og gjorde sig ganske til Herre over Statens Finanspolitik.

I H.-G.s Forhold til Landbopolitikken er det vanskeligere at udrede Traadene. Nogen større Interesse for denne Politik synes han ikke at have haft, og hans Grundopfattelse af Bønderne var den, at de var til for at gøre »det haarde og ensdanne Arbejde«, som maatte udføres af Hensyn til Statens Vel. En Løsning af Stavnsbaandet vilde efter hans Opfattelse medføre, at Bønderkarlene vilde rømme fra de magre til de fede Egne og Staten som Følge heraf bæve i sine Grundvolde. Af disse Udtalelser kan sluttes, at H.-G. ikke vilde række Haand til en radikal Reformpolitik, men de berettiger ikke til at tale om en »guldbergsk Reaktion«. Klare Beviser for, at han har øvet nogen direkte Indflydelse paa Udformningen af Hoveriloven af 1773 og Loven om Udskiftning og Udflytning af 1781, mangler endnu, og det synes mere rimeligt at lægge Ansvaret paa Godsejerne og deres Repræsentation inden for Centraladministrationen end paa H.-G.

Skole- og Kirkespørgsmaal maatte naturligt ligge inden for hans nærmeste Interessesfære, men større Resultater med Hensyn til Lovgivning fremkom ikke. I det foregaaende er omtalt, at han sad som Medlem af enkelte Kommissioner, og det kan tilføjes, at han ogsaa interesserede sig for Forbedring af Skolelærernes Kaar. Paa det kirkelige Omraade formede hans Virksomhed sig som en Bremse paa enhver friere Strømning. Dette viste sig navnlig i hans Forhold til Hofpræsten Chr. Bastholm. Over for dennes Oversættelse af det nye Testamente ønskede han oprindeligt, at det teologiske Fakultet skulde gribe ind, men lod sig nøje med en kraftig Indsigelse. At Bastholm i »Den christelige Religions Hovedlærdomme« (1783) var paafaldende konservativ, medens han i sin Liturgi fra 1785 gik temmelig vidt i liberal Retning, finder sin naturlige Forklaring deri, at det første Skrift udkom, da H.-G. endnu var ved Magten, medens Liturgien saa Dagens Lys efter 1784. Bastholm

var ikke den eneste Forfatter, H.-G. holdt nede; efter 1784 skød pludselig en hel Hær af kirkelige Forfattere frem, alle hyldende en mere liberal Opfattelse.

Ved H. C. Schimmelmans Død 1782 naaede H.-G. Højdepunktet for sin Magt, men vidste han det selv? Sikkert ikke. Ganske vist kunde det Tidspunkt ikke være fjernt, hvor Kongens Søn, den unge Kronprins Frederik skulde forvalte den Magt, som hans sindssyge Fader ikke formaaede at udøve, men H.-G. haabede, at han og hans kongelige Velyndere stadig vilde være i Stand til at bevare deres hidtidige Indflydelse. Saa længe som muligt udskød man det Tidspunkt, hvor man maatte optage den unge Prins i de regerendes Kreds, men Paasken 1784 var yderste Frist. Det vidner om en besynderlig Mangel paa Evne til at iagttage og forstaa Mennesker, parret med en ganske usandsynlig Følelse af Tryghed hos H.-G., naar han kunde tro, at alt vilde kunne bevares ganske som hidtil. Begivenhederne skulde vise, at den unge Prins havde sin ganske selvstændige Opfattelse af, hvad han selv vilde, og at han desuden var Sjælen i en vidtforgrenet Sammensværgelse, der havde til Hensigt at styrte den mægtige Gehejmekabinetsskretær. Herom synes hverken H.-G. eller Hoffet at have haft nogen Anelse, og med stor Omhyggelighed og Højtidelighed udpønsede man, hvorledes man paa bedste Maade selv efter Prinsens Optagelse i Gehejmestatsraadet kunde bevare den gamle Tilstand. Nu som før skulde Kabinettets Stilling bevares og H.-G.s Stilling som Kabinetsskretær forblive urokket, men for at sikre sig mod alle Overraskelser fra Prinsens Side skulde H.-G. optages i Gehejmestatsraadet sammen med Rosencrone og Chr. Ludv. Stemann. En Uge før Paaske var alt i Orden, og 14. April mødtes Kronprinsen og de nyvalgte Statsministre for første Gang i Raadet, men blot for at være Vidne til, at Kronprinsen ved en rask og uventet Handling væltede hele det kunstfærdigt opbyggede System over Ende.

Mødet i Gehejmestatsraadet 14. April 1784 satte et endeligt Punktum for H.-G.s Statsmandsvirksomhed. Fra de nye Magthaveres Side næredes der ingen Ønsker om at fortrædige den faldne Storhed, og man indrømmede ham en passende Retrætestilling som Stiftamtmand i Aarhus. Det var kun naturligt, om H.-G. de første Dage efter sit Fald følte Bitterhed mod de Mænd, der havde styrtet ham, men hans grundfæstede Ærbødighed for den enevældige Kongemagt fik hurtigt denne Bitterhed til at svinde, og med sin sædvanlige Nidkærhed og Pligttroskab gik han op i Forvaltningen af sit nye Embede. Havde han været en maadelig

Statsmand, blev han nu en fortrinlig Lokalebedsmand, som med største Omhu kastede sig over den Vrimmel af lokale Problemer, der rejste sig i de Distrikter, der var ham undergivet. En særlig Interesse viste han Havnevæsenets Udvikling, saavel i Randers som i Horsens, og den rette Organisation af Skole- og Fattigvæsenet laa stedse hans Hjerte nær. Stiftamtmandshvervet gav ham endvidere Stunder til at genoptage sin Ungdoms videnskabelige Sysler. Allerede 1785 udsendte han sin Bog »Tidsbestemmelse for det nye Testaments Bøger«, og 1794 fulgte »Det nye Testamente med Anmærkninger« i to Bind, et solidt, men tungt Arbejde. Disse Værker var ligesom hans tidligere bestemt til at dæmme op for det voksende Fritænkeri, men til sin Beklagelse maatte han se, hvorledes den nye Tid ubarmhertigt skyllede hen over dem. Sin Afsked som Stiftamtmand modtog han 1802, og sine sidste Aar tilbragte han paa Herregaarden Hald Syd for Viborg, som han 1798 havde erhvervet. — Etatsraad 1770. Gehejmeraad 1780. — Hv. R. 1777. — Malerier af Jens Juel i Familieeje. Akvarel af samme (Fr.borg), stukket af J. F. Clemens 1782. Flere Miniaturer (Fr.borg). Maleri i Katedralskolen i Aarhus. Portrætteret paa Haffners Tegning af Appartementsalen paa Christiansborg 1781 (Rosenborg). Satirisk Stik 1784, Verbesserung der Sitten, sigter delvis til H.-G. Marmorbuste af R. Grossi (Fr.borg). Gipsbuste af samme 1782 (Rigsarkivet). Gipsmedaillon af Gianelli 1784 (Fr.borg). Marmormedaillon i Aarhus Katedralskole (af Søllerød?). — Granitsten 1885 og Marmortavle paa Finderup Kgd. Mindetavle 1823 i Horsens, nu paa Havnepakhushets Taarn.

Edv. Holm: Danmark-Norges Historie 1720—1814, V—VI, 1906—09. Aage Friis: A. P. Bernstorff og Ove Høegh-Guldberg, 1899. M. Neiiendam: Chr. Bastholm, 1922. Hans Jensen: Dansk Jordpolitik 1757—1919, I, 1936. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekrede, I—X, 1895—1931. Aage Friis: Bernstorffske Papirer, III, 1913. Th. Thaulow og J. O. Bro Jørgensen: Af J. O. Schack-Rathlous Arkiv 1760—1800, 1936. Hist. Tidsskr., IV, 1843, 4. Rk., I, 1869. Chr. Høegh-Guldberg: Et Par Ord om Ove Høegh-Guldberg, 1841. Samme: Nok et Par Ord om Ove Høegh-Guldberg, 1841. C. Paludan-Müller: Bemærkninger i Anledning af Hr. C. Plougs Artikel i Fædrelandet Nr. 642—49 om Ove Høegh-Guldberg som Statsmand, 1841. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., II, 1917; 9. Rk., VI, 1934.

Harald Jørgensen.

Høegh Hansen, Ove, 1832—1910, Landskabsgartner. F. 15. April 1832 i Roskilde, d. 16. Jan. 1910 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Stiftsskriver og Væрге for Roskilde Domkirke, Kammerraad, senere Justitsraad Christian Hansen (1782—1854) og Vilhelmine Christine Voigt (1796—1871). Gift 15. April 1859 i Ros-

kilde med Karen Dorothea Andersen, f. 20. Maj 1831 i Egholm Mølle, Voldborg Herred, d. 30. Jan. 1907 i Kbh., D. af Møller Poul A. (ca. 1761—1848, gift 1° med Anna Olsdatter, ca. 1742—1823) og Bodil Knudsen (ca. 1800—68).

H. H. kom 1846 i Gartnerlære hos Handelsgartner Fr. J. Koch paa Frbg., og efter at have søgt videre Uddannelse som Elev i Botanisk Have, Ledreborg Have og Rosenborg Driverihave tog han 1852 Gartnereksamen. Efter i to Aar at have været Medhjælper hos Kunstgartner Fr. Wendt paa St. Jørgensbjerg tiltraadte han med Understøttelse af Indenrigsministeriet og det Classenske Fideikommis en større Udenlandsrejse. Han arbejdede i Aarene 1854—56 i flere større saavel Privat- som Handelsgartnerier i England, og efter et kort Ophold i van Houttes Gartneri i Gent vendte han over Paris og Hamburg tilbage til Danmark. Han begyndte nu en selvstændig Virksomhed og kastede sig over Landskabsgartneriet, særlig paa Tilskyndelse af sin Moder, en Datter af Slotsforvalter Voigt, som navnlig havde gjort sig kendt ved Omdannelsen af Søndermarken og Frbg. Have. Et af H. H.s første Arbejder, der blev meget værdsat, var Haveanlæggene ved Alhambra, et med Tivoli konkurrerende Etablissement. Han udfoldede i øvrigt en meget stor Virksomhed og udførte over 500 større og mindre Have- og Parkanlæg saavel i Sverige som her hjemme. Blandt større Arbejder skal anføres Haverne ved Herregaardene Hvedholm, Spanager og Klintholm ligesom ogsaa flere offentlige Anlæg som Kungsparken i Malmø, Anlæggene ved Silkeborg Badeanstalt, Aalborg, Slagelse o. s. v. 1873 fik han Ansættelse som Kbh.s Kommunes Gartner, og ved den store nordiske Kunst- og Industriudstilling 1888, hvor Terrænets Benyttelse som Have var ham overdraget, vandt han megen Anerkendelse for det smukke Anlæg. Blandt Kolleger var H. H. en saare anset Mand, der ofte havde Tillidshverv som Dommer ved Udstillinger. Han var stærkt interesseret i Gartnerens Hjelpeforening, for hvilken han en kort Aarrække var Formand. — Maleri i Familieeje.

Gartner-Tidende 3. Febr. 1910.

L. Helweg (Axel Lange).*

Høffding, Harald, 1843—1931, Filosof. F. 11. Marts 1843 i Kbh. (Frue), d. 2. Juli 1931 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Groserer, Oberst Niels Frederik H. (1808—73) og Martha Christine Erasmine Gjellerup (1813—96). Gift 1° 24. Okt. 1870 i Torslev, Dronninglund Herred, med Emmarenzia Lucie Pape, f. 19. Maj 1843 paa Hejselt, d. 12. Juni 1877 paa Frbg., D. af Godsejer Hans Christian P. (1807—89) og Louise (Lucie) Emmarenzia Høff-

ding (1807—89). 2° 3. Okt. 1924 i Kbh. (b. v.) med Greta Sofia Maria Ellstam, f. 9. Juni 1900 i Iron Mountain, Mich., U. S. A., d. 17. Aug. 1930 i Kbh., D. af Læge Efraim E. (1864—1901) og Ester Harling (f. 1864).

H. blev Student 1861 fra Metropolitanskolen, hvis Græskundervisning lagde Grunden til den Kærlighed til græsk Aandsliv, han nærede og plejede Livet igennem. Blandt sine Lærere mindes han i »Erindringer« med særlig Taknemlighed Kr. Arentzen, der gjorde ham bekendt med Shakespeares Digtning og derved førte ham til »en Kilde, der lige op i min Alderdom har læsket mig Gang paa Gang«. I sit Konfirmationsaar var H. blevet religiøst grebet, til Dels under Paavirkning af J. H. Paulli (i Hjemmet blev Børnene ikke paavirket direkte religiøst), og med Tanke om at blive Præst valgte han det teologiske Studium. Læsningen af Kierkegaards Skrifter bragte ham imidlertid ret snart til at se med Skepsis paa Teologien som Videnskab, og R. Niensens Filosofi styrkede denne Skepsis, uden at han dog herved førtes til at opgive Kristendommen. Endnu nærede han det Haab, han havde begyndt sit Studium med, at det var muligt at forene Athene og Madonna. Men Tanken om at blive Præst blev opgivet. »Jeg kunde ikke tænke mig at skulle staa frem til bestemt Tid og Time (Søndag Kl. 10!) og tale om det, der var mig det Inderligste og det Højeste af alt«. Intellektuel Splittethed i Forbindelse med Usikkerhed med Hensyn til hans personlige Stilling til Spørgsmaalet om den kirkelige Kristendoms Forhold til Det nye Testaments Kristendom bragte ham ind i en Krise, der gjorde ham ensom og utilgængelig for hans nærmeste. »Det var de tungeste og mørkeste Aar i mit Liv«. Hertil kom, at han — ligesom Faderen — ofte hjemsøgte af stærke Anfald af Hypokondri, der lammede Livsmodet og yderligere gav ham Følelsen af at være isoleret. Denne Tilbøjelighed til Hypokondri fulgte ham i øvrigt, med større eller mindre Pauser, Livet igennem, om han end i Aarenes Løb lærte at beherske den udadtil. — Foruden med sit Fagstudium, som han dyrkede med megen Iver (»jeg har aldrig fortrudt at have studeret Teologi«), beskæftigede han sig med filosofiske, historiske og litterære Emner. Hos van Mehren studerede han Arabisk og tænkte en kort Tid paa at blive Orientalist, »hvad der vel vilde have virket afledende paa min Betagethed af filosofiske og religiøse Problemer«; men Interessen for Filosofi gjorde sig mere og mere gældende, og ved en omfattende Læsning søgte han at orientere sig baade principielt og historisk.

Efter at have taget teologisk Embedseksamen (1865) begyndte H. at undervise ved forskellige københavnske Skoler (bl. a. Mariboës

Skole og Lyceum) og fortsatte hermed i de følgende sytten Aar. Flere Gange søgte han forgæves at opnaa en Adjunktstilling, og en Tid omgikkes han med Planer om at overtage en af Latinskolerne i Kbh. Imidlertid fortsatte han flittigt sine Studier. 1866 deltog han i Striden om Tro og Viden med Pjecen »Philosophie og Theologie«, og to Aar efter fik han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af den filosofiske Prisopgave (»Hvorvidt kan den i vor Litteratur i sin Tid førte Strid om den frie menneskelige Villies Realitet siges at have ført til et blivende og udtømmende videnskabeligt Resultat?«). I Vinteren 1868—69 opholdt han sig i Paris, og her blev han bekendt med A. Comtes og H. Spencers positivistiske Filosofi, der senere skulde faa Indflydelse paa hans Tænkning. Foreløbig var han mest optaget af Oldtidens Filosofi, hvorfra han hentede Emnet til sin Disputats (»Den antike Opfattelse af Menneskets Villie. Historisk-kritisk Afhandling«), som han forsvarede 1870. I Foraaret 1871 begyndte han som Privatdocent at holde Forelæsninger og vedblev at virke som saadan til Marts 1880, da han blev udnævnt til Docent, efter at han paa Madvigs og Heegaards Opfordring havde indgivet en Ansøgning. I de mellemliggende Aar havde han foruden en Række Tidsskriftafhandlinger og Artikler til »Nordisk Conversationslexikon« (2. Udg., 1870—78) skrevet »Philosophien i Tydskland efter Hegel« (1872), »Den engelske Philosophie i vor Tid« (1874), »Om Grundlaget for den humane Ethik« (1876) og »Spinozas Liv og Lære« (i H. Triers »Kulturhistoriske Personligheder«, 2. Rk., 1877). Desuden havde han offentliggjort H. Brøchners efterladte »Erindringer om Søren Kierkegaard« (Det nittende Aarhundrede, 1876—77) og oversat H. Spencers Bog om Opdragelse (1876) og nogle af hans mindre Afhandlinger, der udkom med en biografisk Skitse (1878).

Fra Efteraaret 1876 havde H. hvert andet Halvaar holdt Forelæsninger over psykologiske Emner, og det var hans Hensigt at give en samlet Fremstilling af det menneskelige Sjæleliv og derved bidrage sit til at genoplive Interessen for et Studium, der siden Sibberns Tid var traadt stærkt i Baggrunden. H., der alle Dage omfattede sin gamle Lærer med den største Sympati (»jeg elsker Sibbern«), vilde gerne, om hans egen Virksomhed som Psykolog kunde betragtes som en Fortsættelse af hans. Med Understøttelse fra Carlsbergfondet begyndte han at udarbejde en Lærebog, og 1882 forelaa »Psykologi i Omrids paa Grundlag af Erfaringen« (11. Udg. 1930). Bogen, der har tjent som Lærebog her i Landet i et halvt Aarhundrede, blev i Aarenes Løb oversat paa Tysk, Fransk, Engelsk, Finsk, Italiensk, Polsk, Russisk og Spansk og har

i særlig Grad bidraget til at gøre H.s Navn kendt i Udlandet. 1883 blev han Professor (efter R. Nielsen) og n. A. Medlem af Videnskabernes Selskab.

Ved Universitetet udfoldede H. en rig Virksomhed baade som Lærer og som Forsker og vandt sig i det almindelige Omdømme et anset Navn. 1902—03 var han Universitetets Rektor og 1912 Formand for Universitetskommissionen. Til Brug ved det propædeutiske Kursus udarbejdede han foruden »Psykologien« en Lærebog i Logik (»Formel Logik til Brug ved Forelæsninger«, 1884, 6. Udg. 1913), der var fremstillet i Tilslutning til den af Leibniz, Boole og Jevons formulerede Identitets- og Indholdslogik. 1898 suppleredes Lærebøgerne med »Kort Oversigt over den nyere Filosofis Historie« (10. Udg. 1932), som i en stærkt udvidet Form, der ikke foreligger paa Dansk, senere udkom i Tyskland (1907) og Amerika (1912).

Efterhaanden som H. blev sig sin humane Livsindstilling klarere bevidst, følte han mere og mere Nødvendigheden af at faa Spørgsmaalet om Muligheden af en videnskabelig Etik løst. Baade som Privatdocent og Docent havde han flere Gange gjort det etiske Problem til Genstand for Forelæsninger, og 1876 var nogle principielle Synspunkter blevet offentliggjort (jfr. ovenfor); men først i Begyndelsen af Professortiden lykkedes det ham at faa Problemet skarpere belyst, og 1887 udgav han sit etiske Hovedværk »Etik. En Fremstilling af de etiske Principer og deres Anvendelse paa de vigtigste Livsforhold« (5. Udg. 1926), der blev oversat paa flere Sprog. — I de følgende Aar samlede han sig væsentlig om filosofi-historiske Arbejder. 1892 udkom »Søren Kierkegaard som Filosof« (2. Udg. 1919), n. A. »Kontinuiteten i Kants filosofiske Udviklingsgang« (Vidensk. Selsk. Skr.) og 1894—95 hans tredie Hovedværk »Den nyere Filosofis Historie. En Fremstilling af Filosofiens Historie fra Renaissancens Slutning til vore Dage«, I—II (3. Udg. 1921). Værket, der er dediceret Mindet om Brøchner, foreligger oversat paa de tre Hovedsprog foruden Italiensk og Polsk. Et supplerende Arbejde, »Moderne Filosofer« (1904), er optaget i 3. Udg. Endvidere offentliggjorde han »Rousseaus Indflydelse paa den definitive Form for Kants Etik« (Vidensk. Selsk. Forhandl., 1896) og »Jean Jacques Rousseau og hans Filosofi« (s. A., 2. Udg. 1912). — Ved Universitetets Reformationsfest 1897 havde H. talt om det religiøse Problem. Han tog nu Emnet op til en omfattende erkendelsesteoretisk, psykologisk og etisk Behandling, og efter at have forelagt sine principielle Synspunkter paa et Møde i Videnskabernes Selskab 1900 (»Om Religionsfilosofiens Opgave og Fremgangsmaade«) udgav

han n. A. sin »Religionsfilosofi« (3. Udg. 1924), der blev oversat paa flere Sprog, bl. a. Japansk. Jævnside med sine religionsfilosofiske Studier havde han beskæftiget sig med erkendelsesteoretiske Emner, og 1899 udkom »Det psykologiske Grundlag for logiske Domme« (Vidensk. Selsk. Skr.) og 1902 »Filosofiske Problemer« (Universitetsprogr.). Paa Grundlag af disse og andre, mindre Afhandlinger udarbejdede han sit erkendelsesteoretiske Hovedværk, »Den menneskelige Tanke, dens Former og dens Opgaver« (1910, overs. paa Tysk og Fransk).

Ved Afslutningen af dette Arbejde havde H. leveret omfattende Fremstillinger af de fleste af sin Videnskabs Discipliner, og hans Navn var kendt inden for tre Verdensdele. Nordiske og fremmede Universiteter og videnskabelige Kongresser indbød ham som Taler, Akademier og andre lærde Selskaber optog ham som Medlem, og ved fem Universiteter var han Æresdoktor. Sine Landsmænds Højagtelse og Sympati fik han et stærkt Indtryk af 1913, da han fyldte 70, ved hvilken Lejlighed Studenterne bragte ham et Fakkeltog. N. A. hædrede Videnskabernes Selskab ham ved at vælge ham til at bebo Æresboligen paa Gl. Carlsberg, efter at Vilh. Thomsen, hvem Valget først var faldet paa, af Helbredshensyn havde afslaaet det ærefulde Tilbud. I Maj 1914 flyttede H. ind paa Carlsberg, hvor han boede til sin Død.

Af H.s litterære Arbejder fra disse og de nærmest foregaaende Aar kan nævnes »Danske Filosofer« (1909), Helsingforsforelæsningerne »Personlighetsprincippet i filosofin« (1911), der kun foreligger paa Svensk og Finsk, endvidere et Udvalg af tidligere Afhandlinger, »Mindre Arbejder«, III, 1913 (I—II, 1899—1905), »Henri Bergson's Filosofi. Karakteristik og Kritik« (1914), »Om Begrebet Intuition« (Vidensk. Selsk. Forhandl., s. A.) og »Det logiske Prædikat. Nogle Bemærkninger om Forholdet mellem Sprog og Tanke« (sst., s. A.).

De sytten Aar, H. tilbragte i Æresboligen, gav ham en Livsaften rig paa Oplevelser, hvor ogsaa Sorgen fik sin Plads. Efter at han i Sommeren 1915 havde taget sin Afsked fra Universitetet, som han dog om Efteraaret under Vakancen ved Anton Thomsens (s. d.) Død ydede sin Hjælp ved at deltage i Undervisningen, fortsatte han med en forbløffende Vitalitet sine Studier, der affødte en lang Række Skrifter, bl. a. »Den store Humor« (1916, 3. Udg. 1923), »Totalitet som Kategori« (Vidensk. Selsk. Skr., 1917), »Spinozas Ethica. Analyse og Karakteristik« (sst., 1918), »Oplevelse og Tydning. Religionsfilosofiske Studier« (s. A.), »Ledende Tanker i det nittende Aarhundrede« (1920), »Bemærkninger om den platoniske

Dialog Parmenides« (Vidensk. Selsk. Skr., s. A.), »Relation som Kategori« (sst., 1921), »Begrebet Analogi« (sst., 1923), »Platon's Bøger om Staten. Analyse og Karakteristik« (sst., 1924), »Erkendelsesteori og Livsopfattelse« (sst., 1925), »Religiøse Tanketyper« (1927) og »Bemærkninger om Erkendelsesteoriens nuværende Stilling« (Vidensk. Selsk. Skr., 1930). — I Vinteren 1915 nedskrev H. sine »Erindringer«, der forøget (1922 og 1924) med et Par Kapitler udkom 1928. Levnedsbogens Videreførelse var til Dels foranlediget af det praktiske Arbejde, som Verdenskrigen havde ført ham ind i. Paa Initiativ af Vilhelm Slomann var der blevet dannet en Komité med det Formaal at skaffe Bøger til de forskellige Landes Krigsfanger. Komiteen, der kom til at udgøre en særlig Afdeling inden for Dansk Røde Kors' Krigsfangevirksomhed, valgte H. til Formand, og med Carlsberg som Operationsbasis udsendte den flere hundrede Tusinde Bøger til Fangelejrene. 1917—21 var H. Formand for Dansk Røde Kors' Hovedbestyrelse og deltog 1920 i Røde Kors Liga's Konference i Genève.

H.s Trang til at være med, hvor der skulde værnes om eller frembringes Værdier, tillod ham ikke at være uvirksom, naar og hvor han blev Vidne til, at det, han ansaa for politisk eller social Ret, blev krænkert. Som ung Professor stillede han sig, med Fare for at miste sit Embede, paa Venstres Side i den politiske Kamp og ydede sin Hjælp i det politiske Oplysningsarbejde, bl. a. som Formand for Den liberale Vælgerforening paa Frbg., og Livet igennem virkede han i Tale og Skrift for Kvindernes politiske og sociale Ligeret med Mændene. Med levende Interesse fulgte han de danske Nordslesvigeres Kamp under Fremmedherredømmet og var, bl. a. som Formand for den inden for Studentersamfundet stiftede Forening 4 S, en virksom Deltager i det Arbejde, der fra kongerigsk Side blev gjort for at hjælpe de danske Sønderjyder. For ham, der som Student havde oplevet Nederlaget 1864 og følt den nationale Sorg som sin egen, maatte Glæden ved Oplevelsen af »Genforeningen« faa en egen personlig Karakter. — Uden at Oldingealderen i udpræget Grad havde mærket hans Aandsevner, døde han uden forudgaaende Sygdom.

Ved sin Studentereksamen besvarede H. i skriftlig Dansk den Opgave: at udvikle Betydningen af det sokratiske »Kend dig selv«, og Opgaven fulgte ham Resten af hans Liv, baade teoretisk og praktisk, hvad hans Arbejde som Forsker og hans Stræben som etisk Personlighed vidner om. I sin Ungdom blev han ved Mødet med Kierkegaards Skrifter stillet over for Fordringen om »personlig Sandhed«, en Fordring, der formelt set ikke indeholdt noget

nyt for ham, der kendte Sokrates' Filosofi og var fortrolig med, hvad ethvert alvorligt Menneske forlanger af sig selv i Retning af en Livsvandel, der sandt svarer til Livsanskuelsens Teori; men Fordringen var hos Kierkegaard sat i Relation til en Formulering af det kristelige, der ved den stærke Accentuering af »Paradokset« og »Lidelsen« maatte føre til en Fornægtelse af Tænkningen og andre væsentlige Sider af den menneskelige Natur. Problemet, H. her mødte, gav ham mange bitre Timer, da han ikke ønskede at opgive Kristendommen og paa den anden Side principielt maatte give Kierkegaard Ret. R. Nielsens Filosofi ydede ham en Tid nogen Hjælp; men denne Tænkens Uklarhed og Svækkelse af Kierkegaards Problem bragte ham snart til Forstaaelse af, at Hjælpen var illusorisk. Etiske Overvejelser, hvori ogsaa Trangen til »at realisere det Almene« (H. var paa den Tid forlovet) ses at have gjort sig gældende, i Forbindelse med psykologiske Betragtninger førte ham til sidst til at vælge en rent human Livsindstilling. Ungdomstidens Kamp for at naa til en Livsanskuelse, han kunde kalde sin, og som tillod ham fortsat at være »tro mod sig selv og mod sin bedste Stræben«, gav hans Sind et uudslætteligt Præg ved den dybe Alvor, hvormed han altid behandlede Spørgsmaalet om Livsanskuelse. Af en saadan forlangte han, at den først og fremmest skulde være et sandt Udtryk for Personligheden, og ud fra de i den etiske Forholdslov formulerede Synspunkter mente han, at jo flere og fyldigere teoretiske Forudsætninger den enkelte besad, des større Krav kunde der ogsaa stilles til ham om ikke at gaa uden om Livsanskuelsens teoretiske Vanskeligheder. Lærde Teologer, særlig af den systematiske Type, saa han gerne paa med Ironi, mens den jævne Mand eller Kvinde, der i Alvor og Grebthed sluttede sig til den overleverede Religion, havde hans Sympati. Karakteristisk for H. var ogsaa det Træk, at det var ham imod at tale spottende om det Livssyn, der engang i Dødsens Alvor havde været hans. Livet igennem nærrede han Ærbødighed for Kristendommen og ønskede, trods gentagne Opfordringer, ikke at være med i en direkte Aktion mod Kirken, fordi man efter hans Mening derved let kunde komme til at berøve Mennesker et aandeligt Tilflugtssted, som de maaske ikke kunde finde andre Steder. Denne »sokratiske« eller psykologiske Holdning bragte ham i Opposition til flere af 70'ernes betydelige Mænd, hos hvem han paa sin Side savnede Blik for Værdien af den enkeltes alvorlige Selvtækningsarbejde og Forstaaelse af den sjælelige Væksts organiske Karakter. Over for Resultater opnaaet alene ad agitatorisk Vej forholdt han sig altid kritisk, fordi han tvivlede om deres Holdbarhed. Selv

nærede han ingen Frygt for at skulle være nødt til at tænde de Lys, han een Gang havde slukket; men han vilde gerne spare andre for et Tilbagefald.

Det var Trangen til Enhed og Sammenhæng, der havde ført H. bort fra de dogmatisk-religiøse Synspunkter, og Studiet af hans eget og andres Sjæleliv bestyrkede ham i Overbevisningen om, at han ved at følge denne Trang havde givet Udtryk for en i den menneskelige Natur dybt grundet Ejendommelighed, der maatte forstaas i Sammenhæng med Bevidsthedslivets almindelige Karakter af en sammenfattende, helhedsdannende Virksomhed. At udforske og beskrive denne Sjælelivets syntetiske Aktivitet i dens forskellige Former var en af de Opgaver, han satte sig, da han udarbejdede sin »Psykologi«. Materialet til denne samlede han ved en omfattende Læsning af fremmede og hjemlige Psykologers og Filosoffers Arbejder, af Psykiatri og Fysiologi, Historie og Sprogvidenskab, Selvbiografier, Breve og Digtværker. Hertil kom saa egne Undersøgelser, der ogsaa omfattede Studiet af hans eget Sjæleliv. Med bevidst Afstandtagen fra metafysiske og andre spekulative Synspunkter, f. Eks. Antagelsen af en Sjælesubstans, tilsigtede han at give en Fremstilling, der lod Psykologien fremtræde som en ren Erfaringsvidenskab, der alene havde til Opgave at analysere de sjælelige Fænomener og formulere de for dem gældende Love. Alligevel kan det ikke nægtes, at »Psykologien« trods sin empiriske Karakter indeholder en Del Stof (ogsaa af metafysisk Art), der maa siges at være en psykologisk Lærebog principielt uvedkommende. Fra eksperimentalpsykologisk Side blev Bogens deskriptive Karakter gjort til Genstand for Kritik, som H. tilbageviste, idet han bl. a. indvendte, at Eksperimentalpsykologerne gjorde sig skyldige i en Misforstaaelse, naar de mente, at de i deres Undersøgelser ganske kunde undlade at benytte Selviagttagelse, ligesom de ogsaa oversaa, at helt uvilkaarlige Sindstilstande og Funktioner og sammensatte sjælelige Ytringer ikke lader sig fremkalde eksperimentelt, men alene kan være Genstand for en beskrivende Behandling. Endnu i sine »Erindringer« vender han sig imod Eksperimentalpsykologerne, »der ofte prætendere at være de eneste rigtige Psykologer«. H., der ingenlunde vilde underkende Værdien af det Arbejde, der gøres fra eksperimentalpsykologisk Side, bemærker et Sted, at der gør og maa gøre sig en Modsætning gældende mellem Forskere, der kommer til Psykologien fra den humanistiske Side, med særlig Interesse for mere komplicerede sjælelige Ytringer, der som oftest er uforstaaelige uden Indsigt i de kulturhistoriske Forhold, og Forskere, der kommer til Psykologien fra den naturvidenskabelige Side

uden udpræget humanistisk Interesse. Det er hans Mening, at Arbejdet maa tages op fra begge Sider, men at det er umuligt een Gang for alle at drage Grænsen mellem de to Synsmaaders beretigede Krav.

H.s Interesse for det psykologiske har sat sit Præg paa hans Filosofi, i hvilken Trangen til at finde de filosofiske Begrebers og Synsmaaders psykologiske Forudsætninger gør sig mærkbart gældende. Om denne Trang hos H. kan siges at have medført, at Sondringen mellem psykologiske og erkendelsesteoretiske Undersøgelser — en Sondring, hvis Nødvendighed han selv stadig indskærpede — ikke overalt hos ham er gennemført med den fornødne Strenghed, er et Spørgsmaal, der ikke her skal besvares. Hvad der skal fremhæves, er, at nævnte Ejendommelighed hos ham var Udtryk for noget centralt i hans Tænkerpersonlighed: hans Forstaaelse af, at det stadig maa erindres, at det videnskabelige Arbejde har det menneskelige til Forudsætning og er betinget af Karakteren af den til en given Tid eksisterende menneskelige Tænkning, hvad der medfører, at der kun kan tillægges Erkendelsen en hypotetisk Gyldighed. Naar han i sine filosofiske Arbejder saa stærkt markerede de psykologiske Forudsætninger, maa Grunden hertil søges ikke blot i hans Ønske om at indtage et kritisk Stade, men ogsaa i Ønsket om at bidrage til at kaste Lys over et Problem, der ganske særlig interesserede ham: Problemet om Forholdet mellem Videnskab og Personlighed. Rundt om i sine Skrifter kommer han ind paa dette Emne, sidst i den smukke, kraftfulde Afhandling, han udgav i sit 83. Aar, »Erkendelsesteori og Livsanskuelse«. Mellem Videnskab og Personlighed er der for H. en inderlig Forbindelse, der er kendelig bl. a. derved, at hin altid har denne til Forudsætning, og at det videnskabelige Arbejde udløser en Trang, der bunder dybt i Menneskets Natur, og som i Egenskab af Trang til Sandhed og Virkelighed udgør et væsentligt Moment i den etiske Personlighed. Intellektuel Redelighed har ikke blot videnskabelig, men ogsaa etisk Værdi.

Som Erkendelsesteoretiker stillede H. sig paa den kritiske Filosofis Standpunkt og søgte at klargøre og videreføre den Kriticisme, der er indeholdt i Kants Filosofi. I Aarenes Løb blev det ham mere og mere klart, at Filosofi som Videnskab først og fremmest omfatter Erkendelsesteori, og at dennes videnskabelige Karakter bl. a. er betinget af, at Erkendelsesteoretikeren er tilstrækkelig naturvidenskabelig orienteret. Da han paa sine gamle Dage oplevede, at Newtons Fysik, som havde spillet saa stor en Rolle for Kant, ved de nye fysiske Teoriers Fremkomst mistede sin tidligere Position,

og at den erkendelsesteoretiske Diskussion som Følge heraf skiftede Karakter, søgte han paa ny at orientere sig. Som kritisk Filosof fastholdt han, at Spørgsmaalene stadig maa tages op til ny Drøftelse, og det var hans Overbevisning, at det alene skyldes Træthed eller Frygt for at gaa i Lag med Problemerne, naar man proklamerer absolutte Løsninger. »At vogte den rationelle Tæknings Grænse, for at Dogmatismen ikke skal holde sit Indtog under Navn af Livsanskuelse eller Livsfilosofi«, var for ham en af Filosofiens vigtigste Opgaver. — I sin Besvarelse af Spørgsmaalet om en Helhedsopfattelse af Tilværelsen følte H. sig i Slægt med Spinoza (skulde han kalde sig efter nogen, vilde han med Lessing helst kalde sig efter ham); men den Monisme, han hyldede, var i Modsætning til Spinozas kritisk, idet det metafysiske »Urfænomen« for ham alene udgjordes af den videnskabeligt godtgjorte Sammenhæng i Tilværelsen.

Med Hensyn til det moralfilosofiske var H. af den Opfattelse, at Muligheden af en videnskabelig Etik, bortset fra en blot historisk, er udelukket derved, at Valget af den Grundværdi, der karakteriserer et etisk System, kun lader sig subjektivt begrunde, hvorfor han heller ikke betragtede de etiske Domme som almengyldige. I hans eget System udgjorde den universelle Humanitetsfølelse Grundværdien eller »det subjektive Princip«, hvorefter han som »objektivt Princip« udledede den Grundsætning, at menneskelige Handlinger skal føre til saa stor Velfærd og Fremgang for saa mange bevidste Væsener som muligt. — H.s personlige Oplevelse af, at det var muligt at finde psykiske Ækvivalenter ved Overgangen fra positiv Religion til fri Humanitet, blev i Forbindelse med den Erfaring, at der gaar en Strøm af Værdier gennem Tilværelsen, af Betydning for Udformningen af hans religionsfilosofiske Hypotese: at Kernen i al Religion er Troen paa Værdiernes Bestaaen, eller at den religiøse Tro er Troen paa, at Værdistrømmen fortsat vil rinde, og stadig renere og friere. Da Strømmens Løb kan sikres og lettes ved Menneskets Indgriben, var der for ham herved tillige givet en Mulighed for en Forbindelse mellem det etiske og det religiøse.

Ved sin Filosofis særegne Karakter — han betegnede den selv træffende som Personlighedsfilosofi — og ikke mindst ved sin egen Personligheds rige Menneskelighed med den stærke Tro paa Livet og den inderlige Sympati med alt ægte menneskeligt fik H. gennem sit lange Liv en stor og afgørende Betydning for en Mængde Mennesker.

Papirer og Breve i Det kgl. Bibliotek. — R. 1894. DM. 1907. K.² 1913. K.¹ s. A. S.K. 1919.

Malerier af V. Irminger 1883, Viggo Johansen 1909 (Fr.borg; Skitse 1908 i Privateje), H. Vedel s. A. (Universitetet), G. Achen 1915 og Knud Larsen (Æresboligen; Skitse i Familieje). Tegning af G. Achen 1909. Portrætteret paa Erik Henningsens farvelagte Tegning: Bogstaveligheden (Fr.borg), paa Viggo Johansens: Aftenselskab 1899 (Kunstmuseet), paa P. S. Krøyers: Møde i Videnskabernes Selskab 1897 (Videnskabernes Selskab) og paa Maleri af Aksel Jørgensen paa Studentergaarden 1929. Var Model for Carl Thomsen til Edvard Storm i Billedet: Storm modtager Besøg af den unge Oehlschläger. Buster af L. Brandstrup 1900 (Kunstmuseet), Thyra Boldsen 1914, V. Bayer Christensen s. A. og Kai Nielsen 1923 (i Cement paa Studentergaarden, i Gips i Æresboligen). Træsnit af H. C. Olsen 1899 og efter Fotografi af Fr. Riise 1903, af K. Almqvist 1932.

Slægt ved Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 2. Juli 1931. — Harald Høffding in memoriam. Fire Taler af F. Brandt, J. Jørgensen, V. Kuhr, E. Rubin. Kronologisk Bibliografi af K. Sandelin, 1932. V. Grønbech og N. Bohr i Overs. over det kgl. Vidensk.s Selsk.s Virksomhed, s. A., S. 57—130, 131—36. K. Sandelin i Tilskueren, 1932, II, S. 28—45. A. Bjarnason: Høffdings psykologiske Teori, 1933. G. Cohn i Tilskueren, 1933, I, S. 103—17. Hans Høffding i Politiken 11. Marts 1933.

S. V. Rasmussen.

Høffding, Otto Frederik, 1847—1910, Landmand. F. 13. Jan. 1847 i Kbh. (Frue), d. 22. April 1910 sst., begr. i Roholte. Broder til Harald H. (s. d.). Gift 22. Juni 1876 paa Gjeddesdal med Mathilde Elise Valentiner, f. 13. Juni 1858 paa Sallerupgaard, d. 22. Febr. 1917 paa Frbg., D. af Godsejer, senere Etatsraad Heinrich Nicolai V. (s. d.) og Hustru.

Efter endt Skolegang lærte H. praktisk Landbrug, kom til Landbohøjskolen og blev Landbrugskandidat 1869. Nogle Aar virkede han som Forvalter og foretog derefter en længere Studierejse med Ophold navnlig i England og Skotland. 1874 forpagtede han Strandegaard ved Præstø og virkede her som en dygtig praktisk Landmand, der tillige fik en ledende Plads i Egnens offentlige Liv som Medlem af Amtsraadet og som Næstformand i Præstø Amts Landboforening. 1896 blev han Medlem af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Bestyrelse og 1907 Samvirksomhedens Formand. Hans Ledelse var præget af Hensynsfuldhed, Værdighed og Besindighed, og det lykkedes ham ofte at udjævne Modsætningerne. Med særlig Interesse virkede han for Husmandssagen ved et grundigt Arbejde gennem Husmandsudvalget og ved en Række velholdte Foredrag paa Delegeretmøderne. Inden for Svine-

avlen tog han ledende Del i Bestræbelserne for at udvælge de bedst egnede Besætninger til Avlscentre. Fra 1902 var han Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. — R. 1892. DM. 1903.

Ill. Tid. 8. Dec. 1907. Ugeskrift for Landmænd, 1910, S. 239 f. Vort Landbrug, s. A., S. 243 f. Tormod Jørgensen: Husmandsrejsernes første Tiår, 1934, S. 20 og passim.

Aksel Milthers.

Høffding, Theodor, 1845—1925, Ingeniør. F. 20. Febr. 1845 i Kbh. (Frue), d. 31. Juli 1925 i Ordrup, Urne paa Bispebjerg. Broder til Harald og Otto H. (s. d.). Gift 2. Maj 1871 i Kbh. (Frue) med Johanne Juliane Mathiesen, f. 10. Jan. 1846 i Kbh. (Helligg.), d. 12. Maj 1915 i Petrograd, D. af Bagermester Julius M. (1813—78) og Johanne Marie Johansdatter Gram (1817—81).

H. tog polyteknisk Adgangseksamen 1863 og blev 1868 cand. polyt. i Ingeniørfaget. Efter forskellige kortvarige Beskæftigelser fik han 1869 Ansættelse som Ingeniør ved Jernbaneanlæg i Rusland og var beskæftiget herved til 1874. Fra Begyndelsen af 1875 til 1880 var han Medejer af en Cellulosefabrik i Nurmis ved Viborg i Finland, som han selv anlagde og bestyrede. 1881 byggede han H. I. Pallisens Papir- og Cellulosefabrik ved St. Petersborg, som han derefter blev Direktør for, en Stilling, han beklædte til 1899. Fra 1889 var han tillige først Administrator og senere Direktør for Akts. Rscheffs Papirfabrik i Guvernementet Tver og fra 1896 tillige Direktør for Akts. Koschelis Papirfabrik i Guvernementet Novgorod, idet H. I. Pallisen var Hovedaktionær i disse to Selskaber. 1899 rejste han til Finland og byggede og drev sammen med den svenske Ingeniør Wärn en Fabrik for Calciumcarbid ved Sütola Vandfaldet i Nærheden af Imatra Faldet og drev 1900—10 tillige for egen Regning en Forretning med Acetylen og Acetylenartikler i St. Petersborg. 1901 udtog han dansk Patent paa et Apparat til Fremstilling af Acetylen. H., der 1892 var Ekspert ved en Udstilling i Novgorod, fik 1897 russisk Indfødsret, 1899 var han Medstifter af Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab og var Medlem af dets Direktion til 1912. 1910—14 arbejdede han med et Projekt til et for fransk Kapital bygget Vandkraftanlæg ved Floden Vuokse, men dette Arbejde standsedes ved Verdenskrigens Udbrud. Efter nogle vanskelige Aar bosatte H. sig i Danmark og henlevede Resten af sit Liv her. I sine Erindringer fortæller Harald H. om H., at han allerede i 90'erne var blevet helt russisk af Tankegang. — R. 1898.

Harald Høffding: Erindringer, 1928, S. 170 f., 173, 242, 245.

Poul Vinding.

Høffding, Paul Victor, 1836—1910, Grosserer. F. 5. Juni 1836 i Kbh. (Frue), d. 24. Juni 1910 i Frederiksdal, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Broder til Harald, Otto og Theodor H. (s. d.). Gift 14. Juni 1861 paa Frbg. med Susanne Elisabeth Kastrup, f. 24. Nov. 1836 i Kbh. (Frue), d. 28. Dec. 1906 sst., D. af Tobaksfabrikant Christian K. (1788—1870) og Susanne Oline Gjellerup (1806—59).

H. gik til sin Konfirmation i Efterslægtsselskabets Skole og kom derfra i Lære i Faderens Forretning. Efter Læretidens Udløb søgte han videre Uddannelse i Stettin, og hjemvendt derfra indtraadte han paa ny i Faderens Firma N. F. H. først som Prokurist og senere som Medindehaver. Efter Faderens Død 1873 var H.s Moder indtil 1887 Medindehaver, derefter var H. Eneindehaver, indtil hans Søn *Aage H.* (1867—1932) og Otto Petersen (1858—1923) 1898 indtraadte som Associés. Hørkrampfirmaet N. F. H. havde fra en beskeden Start 1832 allerede udviklet sig til en betydelig en gros Forretning, da H. indtraadte i det, men ikke desto mindre førte han det yderligere stærkt frem i den Menneskealder, han stod for Styret, og navnlig inden for Frø- og Jernbranchen formaede Firmaet at gøre sig gældende som et af de fremtrædende i sin Samtid. Overalt, hvor H. kom frem, vandt han sig Venner i Kraft af sin Dygtighed, sit paa een Gang fornemme og tillidvækkende Væsen og sin hjertelige Elskværdighed, og det var derfor ogsaa naturligt, at der var Bud efter ham fra mange Sider. Ikke blot fik han inden for sin egen snævre Fagkreds vigtige Tillidshverv overdraget, men han valgtes ogsaa til Medlem af Grosserer-Societetets Komite (1897—1908) og blev herigennem tillige Medlem af Forretningsudvalget for Den danske Handelsstands Fællesrepræsentation. Ydermere var han i en lang Aarrække (1873—97) Medlem af Sø- og Handelsretten. Ogsaa flere af Bank- og Handelsverdenens store Enkeltforetagender søgte at knytte hans Viden og Anseelse til sig, saaledes var han en Overgang Medlem af Nationalbankens Repræsentantskab (1896—1901) og siden af Privatbankens Bankraad (1902—08). Desuden bør det særlig fremhæves, at han var Medstifter af og 1897—1909 Medlem af Bestyrelsen for Det Østasiatiske Kompagni. — R. 1899. DM. 1904. Portrætteret af P. S. Krøyer paa Maleri fra Kbh.s Børs 1895 (Børsen). Tegning af Elisabeth Høffding, f. Kastrup.

Ill. Tid. 3. Juli 1910.

Jens Vestberg.

Høg. Den jyske Uradelslægt H. førte i sit Vaaben et halvt Vildsvin ligesom Familien Bugge, med hvilken den utvivlsomt er beslægtet. Slægtens ældste kendte Led er Brødrene Ridderen Lage

Rød (nævnt 1350 og 54) og nedenn. Rigsraad Bo H. (1367 og 77) til Ørum. Han var Fader til Christen H. — hvis Søn Bo H. til Tanderup og Astrup døde mellem 1478 og 84, formentlig som Slægtens sidste Mand — og Ridderen Per H. (nævnt 1394 og 1408) til Tanderup. Denne var Fader til Sophie H., der 1406 var gift med Niels Eriksen Banner (nævnt 1406 og 35), og hvis Efterkommere optog Navnet H., medens de vedblev at føre Familien Banners Vaaben. Niels Eriksen Banner var Fader til Ridderen Peder H. (nævnt 1466 og 72) til Eskær — hvis Søn var nedenn. Rigsraad Niels H. (d. 1524) til Eskær — og til Ridderen Eskild Nielsen (d. 1493 eller 94), hvis Søn Jacob H. (nævnt 1524 og 28) til Lergrav, Eskær og Vang var Fader til Just H. (d. 1557) til Vang og Lergrav. Denne var Fader til Jacob H. (d. 1610) til Trudsholm — hvis Sønnesøns Søn Iver H. (1652—83) blev optaget i Friherrestanden — og til Stygge H. (d. ca. 1630) til Vang, Kærgaardsholm og Steensgaard, der var Fader til Ridderen Jens H. (1591—1648) til Vang, nedenn. Rigsraad Mogens H. (1593—1661) til Kærgaardsholm og nedenn. Rigskansler Just H. (1584—1646) til Gjorslev, hvis Sønner var de nedenn. Stygge H. (nævnt 1653 og 82) til Gjorslev og Vicedatholder Just H. (1640—94) til Gjorslev og Fultofte. Slægten lever nu i Tyskland.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 33—47; III, 1886, S. 417; IV, 1887, S. 483; VIII, 1891, S. 474 f.; X, 1893, S. 531; XIV, 1897, S. 482; XV, 1898, S. 243—46; XVIII, 1901, S. 533, 563; XXIII, 1906, S. 480; XXVIII, 1911, S. 563; XL, 1923, S. 547; LII, 1935, II, S. 140.

Albert Fabritius.

Høg, Bo, ca. 1375, Rigsraad. Fader: Christiern H. Gift med Sophie Eskesdatter Frost (Bild).

B. H. synes at have været i Slægt med den bekendte Hr. Niels Bugge (IV, S. 334 f.), med hvem han havde Vaabenmærke tilfælles. Sammen med sine Brødre Hr. Lage Rød og Eske Christiernsen laa han i heftig Strid med Biskoppen i Ribe, og efter at denne havde lyst Brødrene i Band, blev Bandlysningen stadfæstet af samtlige Bisper paa Danehoffet i Nyborg 1354. Endnu 1360 var B. H. kun Væbner, 1367 derimod Ridder; 1377 var han, efter Navnets Plads i Kong Olufs Haandfæstning at dømme, et af de førende Medlemmer i Rigsraadet. Ligeledes nævnes han forrest ved Mødet i Lyby Kirke 1375, hvor Sallings Adel forbandt sig til Gejstlighedens Værn. Da Adelen benyttede Kong Valdemars Død til at søge at genvinde det Gods, Kongen havde bemægtiget sig, var B. H. en af de Mænd, som 1376 skulde undersøge og dømme om de i den Anledning rejste Fordringer. Selv havde han 1367

solgt sin Gaard Ørum i Thy til Kongen, men denne Handel maatte hans Søn 1406 stadfæste. Af hans øvrige Ejendomme kendes Hovedgaardene Lyngholm og Aabjerg.

Danmarks Adels Aarbog, XV, 1898, S. 245. *Thiset (Henry Bruun*)*.

Høg, Just, 1584—1646, Hofmester i Sorø, Rigskansler. F. 8. Sept. 1584 paa Vang, d. 25. Maj 1646, begr. i Sorø. Forældre: Stygge H. til Vang (d. ca. 1630) og Anne Gregersdatter Ulfstand (d. 1627). Gift 9. Marts 1628 i Sorø med Anne Lunge, f. 1. Febr. 1610 paa Vestervig Kloster, d. 6. Aug. 1652 paa Tryggevælde, begr. i Herfølge, D. af Rigsmarsk Jørgen Ovesen L. til Odden (s. d.) og Hustru.

J. H. gik i Skole i Aalborg og Aarhus, sendtes 1601 til Hamburg, studerede ved flere tyske Universiteter (Wittenberg, Leipzig, Giesen o. a.) og rejste senere efter et kort Ophold i Hjemmet (1607) til Strasbourg, Frankrig (Paris, Angers, Orléans, i alt fire Aars Ophold) og Italien. 1612 var han med paa et florentinsk Eskadretogt mod Tyrkerne og rejste 1613 paa et veneziansk Skib til Konstantinopel, Cypern, Rhodos og Aleksandria. Hjemfærden gik over Spanien og England. 1615 blev han Hofjunker, 1618 Drabant-hovedsmand; 1619 forlenedes han af Christian IV. med et Præbende i Bremen Kapitel og indtoges her 1620; paa Rejsen til Bremen, hvor han boede et Par Aar og virkede for Hertug Frederiks Valg til Koadjutor og Successor i Stiftet, besøgte han i Kongens Ærinde Prins Maurits af Oranien. 1623 blev han det nyoprettede adelige Sorøakademis første Hofmester, en Udnævnelse, som vidner om, at han nød Anseelse for Lærdom og Dannelse og tillige besad Kongens Gunst. Jan. 1627 optog Christian IV. ham i Raadet, og 1629 ledsagede han Kongen til Mødet med Gustaf Adolf i Ulfsbäck. 1630 og 1631 (og muligvis senere) varetog han under Rigskansler Christian Thomesens Udenlandsophold dennes Embedsforretninger, og da Chr. Thomesen 1640 blev Kongens Kansler, blev J. H. hans Efterfølger. Han frattraadte Hofmesterstillingen og de dermed forbundne Len: Børglum (fra 1622), Svendstrup og Ærkedegnedommet i Roskilde (fra 1629), og forlenedes med Kalø. — Som Hofmester i Sorø var J. H. afholdt af Elever og Lærere, men var vistnok mere lærd og Skønaand — han efterlod Akademiet et stort Bibliotek, særlig rigt paa spansk Litteratur — end overlegen Administrator. I Raadet var hans Holdning i det hele aristokratisk-konservativ, selv om han 1633 — dog under Forbehold — gik med til Kongens Tanke om Vornedskabets Ophævelse. 1645 klagede han til Sjællands Biskop over Studenternes usømme-

lige Optræden mod de adelige og deres »alamodiske« Dragt. Han led ikke Corfitz Ulfeldt og optraadte i April 1645 bestemt mod Hannibal Sehesteds Plan om at sende Flaaden til Norge. I Ydrepolitikken var han for Tilslutning til Generalstaterne og Hamburg, men meget kølig over for Tanken om en Samvirken med Kejseren og Spanien, hvad han bl. a. viste, da han 1643, sammen med Rigsraad Gregers Krabbe og Dr. Christoffer v. d. Lippe, var dansk Gesandt ved Osnabrückkongressen; hans protestantiske Følelse gav ham en vis Sympati med de svenske Sejrvindinger i Tyskland. 1644 var han blandt de Raader, som forhandlede med de nederlandske og den franske Gesandt om Mægling i Torstenssonkrigen; Okt. s. A. medundertegnede han Præliminærrecessen i Malmø. Foraaret 1645 var han en af de Kommissærer, som forhandlede med det engelske Parlaments Udsendinge. — J. H. købte 1630 af Vincens Bille Gjorslev, som han udvidede bl. a. ved at nedlægge en Del af den tilliggende Landsby. Han synes at have opført den mindste af Bygningens to Sidefløje. — R. 1634. — Stik bl. a. af Alb. Haelwegh efter Karel van Mander. Et lille Helfigursbillede paa Gaunø forestiller maaske J. H.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 39 f. J. Brochmand: Ligprædiken over J. H., 1647. J. A. Fridericia: Danmarks ydre politiske Historie 1629—60, I, 1876, S. 85 f.; II, 1881, S. 330 f. Kr. Erslev: Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, II—III, 1887—90 (se Registeret i III. Bd.). L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, IV, 1917. M. Mackeprang i Sorø. Klostret, Kirken, Akademiet gennem Tiderne, I, 1923, S. 431 f.

C. O. Bøggild Andersen.

Høg, Just, 1640—94, Diplomat, Vicestatholder i Norge. F. 6. Maj 1640 i Sorø, d. 26. Sept. 1694 i Kristiania, begr. i Frelzers K. sst. Broder til Just H. (d. 1694, s. d.). Gift 23. Juli(?) 1670 med Karen Krabbe, f. 19. Nov. 1637, d. 8. Dec. 1702 i Kristiania, D. af senere Statholder i Norge Iver K. til Jordbjerg (s. d.) og Hustru.

J. H. kom 1654 paa Herlufsholm og 1657 paa Sorø Akademi. 1662 indtraadte han i Hoftjenesten, immatrikuleredes 1665 i Siena og blev 1669 Kammerherre. Han var en kort Tid forlovet med Christian IV.s Datterdatter Sophie Amalie Lindenov. Med sin Hustru fik han Fuldtofte i Skaane; Faderens Ejendom Gjorslev gik tabt med Broderen Stygges Fallitbo. Nov. 1670 udnævntes J. H. til ekstraordinær Envoyé i Haag, og den kyndige og duelige, om end noget iltre Mand fik her en vigtig Post at bestride, især efter det franske Overfald paa Nederlandene 1672. Efter vidtløftige Forhandlinger lykkedes det 1674 at faa afsluttet den Traktat

med Kejseren, Spanien og Nederlandene, der betød Danmarks Indtræden i den anti-franske Koalition. Juni 1675 sendtes J. H. som ekstraordinær Envoyé og med Titel af Etatsraad til Kurfyrsten af Brandenburg, og Juni 1676 udnævntes han til som Ambassadør at være den egentlige Leder af den danske Legation til Fredskongressen i Nijmegen, med Anton af Aldenburg som formel Chef og Petkum som Raadgiver. Det lykkedes ikke J. H.s Ihærdighed at skabe Danmark gode Resultater; Ludvig XIV. lokkede Nederlandene og Spanien ud af Koalitionen til særlige Forhandlinger, og 1678 sluttede Frankrig og Nederlandene Særfred. 1679 forlod J. H. skuffet Nijmegen og var 1679—81 Ambassadør i Paris. 1682 blev han Vicestatholder i Norge og Stiftsbefalingsmand paa Akershus. Han var Statholderen U. F. Gyldenløves Stedfortræder, men satte sig ikke væsentlige Spor i Norges Styre. Han var stor Bog-samler, og hans Bibliotek solgtes 1695 ved Auktion i Kbh. for en for den Tid betydelig Sum. — Etatsraad 1675. Gehejmeraad 1680. — Hv. R. 1674. Bl. R. 1680. — Pastel af B. Vaillant 1676, forhen paa Frijsenborg. Maleri i Slægten Huitfeldt-Kaas' Eje. Gammel Kopi paa Gaunø. Stik bl. a. af J. H. Quiter ca. 1675.

Danmarks Adels Aarbog, II, 1885, S. 41; XVIII, 1901, S. 533. Norsk hist. Tidsskr., III, 1875, S. 108—39, 176 ff. Gyldenløves Lakaj (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XVII), 1912. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, VI—VII, 1923—26. Sverre Steen i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 423 ff.

Poul Engelstoft (Fr. Krarup.)

Høg, Mogens, 1593—1661, Rigsraad. F. 3. Nov. 1593 paa Vang, d. 29. Jan. 1661 i Odense, begr. i Sorø K. Broder til Rigskansler Just H. (s. d.). Gift 1° 2. Sept. 1627 med Helvig Lindenow, f. 4. Okt. 1604, d. 4. Jan. 1634, begr. i Viborg (Domk.), D. af Otte L. til Borreby (1575—1618) og Anne Tygesdatter Brahe (1577—1636). 2° 2. Okt. 1636 med Christence Rosenkrantz, f. 11. Febr. 1609 i Nyborg, d. 15. Sept. 1679, begr. i Sorø, D. af Jakob R. til Arreskov (1567—1616) og Pernille Henriksdatter Gyldenstjerne (1576—1622).

M. H. blev efter Studier i Udlandet (Wittenberg 1613, Rostock 1616, Leiden 1617) Sekretær i Danske Kancelli (1621—23) og derpaa Kammerjunker hos Hertugerne Ulrik og Frederik (1624). Han fratraadte Hoftjenesten efter sit Giftermaal og forlenedes 1627 med Lundegaard (Mors); 1632 blev han Ritmester ved den nørre-jyske Adelsfane; 1640 ombyttede han sit Len med Stillingen som Landsdommer i Nørrejylland og det dertil knyttede Len Asmild Kloster. Han var efter 1640 flere Gange befuldmægtiget for den jyske Adel, fik Jan. 1644 sammen med nogle andre Adelsmænd

den højeste Inspektion i Jylland under Krigen og blev Sept. 1645 med Erik Juel Generallandkommisarius sst. for at føre Opsyn med den svenske Hærs Rømning af Landet. 1647 var han paa Tale som Rigsraad, og Juni 1649 fik han Sæde i Raadet. Han fra-traadte derpaa Landsdommerembedet og Asmild Kloster og fik 1650 Silkeborg, som han 1658 ombyttede med Odensegaard's Len. — M. H. hørte, som sin ældre Broder Just, til Raadets mest konservative Fløj, men var ikke særlig fremtrædende og skildres 1653 af den svenske Resident Dureel som »en god, enfoldig Mand, der hidtil har været mere bekymret for Brug af Øksne og Pund end for Kristenhedens Velfærd«. Som Lensmand i Odense synes han at have staaet paa en god Fod med Borgerskabet. Ved Prins Christians Tronfølgervalg 1650 var han blandt dem, der stærkest betonedede Valgretten ogsaa for Norges Vedkommende, og han hørte til de udtalte Modstandere af Hannibal Sehesteds norske Politik og Magtstilling. Samtidig var han en Fjende af den anden »store« Svigersøn Corfitz Ulfeldt, hvad der skal have bidraget til, at han Jan.—Marts 1653 sendtes til Stockholm for at faa Dronning Christina til at unddrage den flygtede Rigshofmester sin Beskyttelse. Han skulde ved samme Lejlighed søge at bilægge den ved Redemptionstraktaten og Danmarks Alliance med Generalstaterne opstaaede Spænding, men havde ikke Held i noget af Hvervene. Om hans Anseelse i Raadet vidner det, at han baade 1651 og 1656 fik en Del Stemmer ved Afstemningen om en norsk Statholder. Paa Odensemødet Febr. 1657 forhandlede han, sammen med sin Kollega Christen Skeel, med Borgerstandens befuldmægtigede om Bevillinger og var efter Mødet blandt de fire Raader, hvem Modtagelsen af de indkomne Midler betroedes; han skulde, med Iver Vind, i Frederiksdode oppebære det indkomne fra Jylland og Fyn. Da Fæstningen indtoges af de svenske Okt. s. A., søgte han at undkomme til Fyn, men maatte, som Rigmarsk Anders Bille, give sig fangen og havde i de følgende Dage flere Samtaler med Corfitz Ulfeldt, nu Karl Gustafs Minister, hvem han opfordrede til at bøje sig for Frederik III. og søge dennes Naade. Mod Tanken om Fred stillede han sig først afvisende, men rejste siden, mod givet Æresord, til den danske Konge for at virke derfor. Straks efter Karl Gustafs Fredsbrud Aug. 1658 sendtes han og Chr. Skeel til den svenske Konge for at faa ham til at standse Marchen mod Kbh., men naaede under Forhandlingerne i Ringsted (10. Aug.) intet Resultat. Under Kbh.s Belejring deltog han i Arbejdet for Garnisonens Underhold og havde Sæde i Kommissionen af Febr. 1659 til at drøfte Indretningen af Byens Stabelret. Aug. 1659

udnævntes han og Oluf Parsberg til at forhandle om Fred med Sverige, men da Underhandlingerne genoptoges i Marts 1660, var han ikke blandt Forhandlerne. Han led vel allerede da af den Sygdom, som under det store Stændermøde Sept.—Okt. 1660 bandt ham til Sygelejet og kort efter voldte hans Død. — M. H. arvede efter Faderen Kærgaardsholm (Rødding H.) og fik med sin 2. Hustru Arreskov (Sallinge H.); 1634—40 ejede han Buderupholm (Hornum H.) og 1648—53 Hostrup (Rødding H.); en Tid havde han Pant i Strandbjerggaard (Skodborg H.). — Stik af Alb. Haelwegh efter Maleri af Abr. Wuchters. Mindetavle i Sorø K.s Kor.

Aktstykker til Oplysning især af Danmarks indre Forhold i ældre Tid, saml. og udg. af Fyens Stifts litteraire Selskab, II, 1844 (se Registeret). Uddrag af Biskop Jens Bircherods hist.-topograph. Dagbøger ved Chr. Molbech, 1846, S. 60, 67. P. W. Becker: Saml. til Danmarks Hist. under Kong Frederik den Tredies Regiering, I, 1847, S. 51 f., 174, 220, 388. Dsk. Mag., 3. Rk., IV, 1854 (se Registeret). Dsk. Saml., 1. Rk., I, 1865—66, S. 39 f.; 2. Rk., II, 1872—73, S. 67, 69, 75 f. Saml. til Fyens Hist. og Topographi, IV, 1867, S. 228, 230; X, 1890, S. 14, 269, 273, 310, 316, 318, 320, 324, 354. S. Birket Smith: Leonora Christina, Grevinde Ulfeldts Historie, I, 1879, S. 258, 302, XCIV. J. A. Fridericia: Adelsvældens sidste Dage, 1894, S. 106, 120, 127, 214, 247, 295, 301, 355, 363 f., 443. Kr. Erslev: Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Hist. i Kiistian IV.s Tid, II—III, 1887—90 (se Registeret i III).

C. O. Bøggild Andersen.

Høg, Niels (Banner), d. 1524, til Eskær, Rigsraad. D. 19.(?) Aug. 1524 i Kbh., begr. i Grinderslev K. Forældre: Peder H. til Eskær (d. tidligst 1472) og Kirsten Henriksdatter (Reberg) (d. tidligst 1485). Gift med Karen Gjøe, d. tidligst 1527 (gift 1° med Erik Andersen Banner til Asdal m. m.), D. af Sten Pedersen G. (gift 1° med Karen Rud) og Anne Bille.

N. H. blev Ridder senest 1485 og Rigsraad 1487. 1486 blev han Lensmand paa Riberhus, som han formentlig midt i 1490'erne ombyttede med Aalborghus (til 1506), var i Christian II.s Tid forlenet med Lund paa Mors (til 1520) og havde 1517—20 Aastrup, 1520—24 Skivehus. Han skal 1513 have været blandt de jyske Raader, som ønskede Frederik I. til Konge, men synes ikke senere at have staaet i Modsætningsforhold til Christian II. 1523 opsigde han først Kongen Huldskab og Troskab samtidig med Mogens Gjøe og var derefter med til at hylde Frederik I. i Viborg Marts s. A. Baade under Kong Hans og Christian II. anvendtes han hyppigt til diplomatiske Forhandlinger og lignende Hverv, var 1505 i Kalmar Anklager mod Svante Sture og de svenske Rigsraader, deltog bl. a. i Forhandlinger med Hanseaterne i Segeberg

1506, Nykøbing 1507, Malmø 1512, Kbh. 1513, Sønderborg 1516, Lübeck 1518, med Svenskerne i Stockholm 1518 og var 1524 Medlem af Frederik I.s Gesandtskab til Underhandlingerne i Hamburg om Christian II.s Genindsættelse. S. A. deltog han i Herredagen i Kbh. og var Medudsteder af det Brev af 28. Juni, ved hvilket Rigsraadet forpligtede sig til at modstaa Luthers Kættereri. Poul Helgesens Omtale af ham — »nogle ansaa ham for at være en Fjende af Gejstligheden, fordi han altid spottede over visse Folks Laster og Hovmod og var en Modstander af Biskoppernes Overdaadighed og Stolthed; men om han herved lod sig lede af Iver eller af Had og Gerrighed, maa vi lade henstaa uafgjort, thi han var en saare veltalende Mand, der forstod at bruge sin Tunge med stor Færdighed« — kan tyde paa, at han har haft reformkatoleske Tendenser.

Danmarks Adels Aarvog, II, 1885, S. 34; VIII, 1891, S. 474; LII, 1935, II, S. 140. Skibykrøniken, overs. af A. Heise, 1890—91, S. 97. P. F. Suhm: Nye Saml. til den danske Hist., I, 1792. C. F. Allen: De tre nord. Rigers Hist., I, 1864, S. 356; II, 1865, S. 9, 514; III, 2, 1867, S. 380. Hanserecess, 3. Abth., V—VIII, 1894—1910. Will. Christensen: Dansk Statsforvaltning i det 15. Aarh., 1903, S. 224. Samme: Missiver fra Kongerne Christiern I.s og Hans' Tid, II, 1914, S. 169, 189 f.

Poul Bagge.

Høg, Stygge (Sti), d. senest 1685, Landsdommer. Fødselsaar ukendt, d. senest 1685. Forældre: Rigskansler Just H. (s. d.) og Hustru. Gift 19. Maj 1661 i Viborg med Anne Marie Grubbe (gift 2° 1675 med Jørgen Arenfeldt til Rugaard, s. d.), D. af Erik Lavridsen G. til Tjele (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst 1673.

S. H. hørte til de fra Fødselen mærkede. Han led i sin Opvækst af voldsomme Krampeanfald, der slog hans Kammerater i Sorø Skole med Uhygge, og selv om en af Lærerne her, Professor Jørgen Kruck, siges at have »kureret« ham, forblev han Livet igennem en villieløs Stakkel. Uden Evner var han ikke. En Sorødisputats »De nobilitate« (1651), som skildrer Adelskabets Oprindelse, Forrettigheder og Pligter, en »Oratio panegyrica« (1655) i Anledning af Prins Christians Hylding og et latinsk Mindedig over Elisabeth Thott (1656) vidner derom. Han fik ogsaa, efter Tjeneste i Danske Kancelli og en kort Udenlandsrejse (immatrikuleret i Basel 1653), Ansættelse i Prins Christians Hofstat og blev 1655 hans Kammerjunker. Men han var allerede da dybt forgældet, og hans Ægteskab 1661 med den velstaaende Adelsjomfru formaaede ikke at holde ham oven Vande. 1663 maatte han opbyde sin Fædrengaard Gjorslev til sine Kreditorer, blandt hvilke Broderen Just H. (s. d.) og Svogeren Henrik Juel fik Hovedparten. S. A. forpagtede

han af Tønne Juel Hovedgaarden Engestofte paa Lolland, hvor han havde Bestalling som Landsdommer, men slog heller ikke her til og gjorde Gæld paa alle Kanter. 1668 eller 1669 forlod han Hjemmet; Sept. 1670 fik Anders Sinclair Brev paa at bestyre Landsdommerembedet i hans Forfald og n. A. Bestalling paa det. Okt. 1671 nævnes S. H. blandt immatrikulerede »illustres« ved Universitetet i Orléans. 1672 søgte hans Hustru Skilsmisse, »fordi han mod hendes Vilje uden nogen given Aarsag haver forladt hende«, og 1673 fuldbyrdedes den ved Landemoderettens Dom. Lakajen M. Skaanlund, som 1678 lærte S. H. at kende i Nijmegen, fik siden opsporet, at han »maatte forlade Kongens Riger og Lande formedelst hans Omgang med Marie Grubbe« (s. d.), hans Konesøster og den norske Statholder Ulr. Fr. Gyldenløves Hustru. Den udførlige Kommissionsbetænkning i Gyldenløves Skilsmissesag (Okt. 1670) nævner dog ikke S. H. blandt Svigerindens Elskere, og det er heller ikke oplyst, at hans egen Hustru har fremdraget noget saadant Forhold til Støtte for sin Skilsmissebegæring. Ifølge Skaanlund drog S. H. til Rom, hvor han blev »gentilhomme« og »maitre d'hôtel« hos en Kardinal og gik over til Katolicismen; Broderen Just fik ham imidlertid efter Gyldenløves 2. Ægteskab (1677) »beden til Naade« igen hos Christian V. og Statholderen og kaldte ham 1678 til sig i Nijmegen, hvor Just H. var dansk Kongresdeltager. S. H. var da efter Skaanlunds Skildring sunket meget dybt, »gruelig inclineret til Drik og Kvindfolk uden Forskel«. Christian V. tilstod ham 1682 »af Naade« 100 Rdl. Nov. 1685 fragik Erik Grubbe paa Dattersønnens Vegne Arv og Gæld efter ham.

Saml. til jydsk Hist. og Topografi, III, 3, 1901—03, S. 215. S. Kjær: Erik Grubbe til Tjele og hans tre Døtre, 1904, S. 123—59. A. Fjelstrup: Marie Grubbe, 1904, S. 14 ff. Gyldenløves Lakaj. Optegnelser fra Christian V.s Tid af Matthias Skaanlund, 1912 (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XVII). E. Marquard: Kongelige Kammerregnskaber, 1918, S. 254. Personalhist. Tidsskr., 8. Rk., IV, 1925, S. 167.

C. O. Bøggild Andersen.

Høgsbro, Halfdan Raunsøe, f. 1894, Præst. F. 27. Marts 1894 i Kbh. Forældre: Højesteretssagfører, senere Justitsminister Svend H. (s. d.) og Hustru. Gift 17. Jan. 1922 i Kbh. (Frihavns) med Helmor Giørtz, f. 26. Juli 1892 i Kbh., D. af Overretssagfører, Sekondløjtnant, senere Generalauditør Hans Christian Nicolai G. (f. 1858) og Christiane Marie Pauline Hansen (1866—1937).

H. blev Student 1911 fra Østersøgades Gymnasium og cand. theol. 1917. Straks efter blev han Sekretær for K. F. U. M.s Krigsfangenhjælp i Tyskland (1917—19), siden for Soldaterhjemsarbejdet for Besættelsestropperne i Afstemningsomraadet (1920), derefter

for K.F.U.M.s Hovedafdeling i Kbh. og Danmarks kristelige Studenterforbund (1920—22). 1922 blev han Sognepræst i Abild ved Tønder, hvorfra han 1931 forflyttedes til Sønderborg som Sognepræst for den danske Menighed, hvor han fremdeles virker. Han er en meget brugt Taler, altid ivrig optaget af at arbejde for sin Overbevisning, og desuden en flittig Skribent; 1924 udgav han »Frans af Assisi«, 1925 en Oversættelse af Pontus Wikners »Tanker og Spørgsmaal for Menneskesønnens Ansigt«, 1928 »Jesu Opstandelse og de fyrretyve Dage«, 1933 »De nye Religioner, Kommunisme og Nationalsocialisme som Livsanskuelser« og 1934 »Politisk Drøm og kristent Haab«.

A. J. Rud.

Høgsbro, Sofus Magdalus, 1822—1902, Højskoleforstander og Politiker. F. 18. Juli 1822 i Rødning, d. 15. Jan. 1902 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Sognepræst, Amtsprovst, Dr. phil. Hans Høxbroe (1764—1828, gift 1° 1792 med Claudiane Sabine Sølling, 1769—1814) og Karen Christine Marie Arntzen (1788—1855). Gift 9. Nov. 1852 i Oksenvad med Amalie Gabrielle Jürgensen, f. 23. Maj 1833 paa Agersø, d. 27. Dec. 1893 paa Frbg., D. af Sognepræst, sidst i Oksenvad, Peter J. (1802—76) og Sophie Conradine Brøndsted (1810—92).

H. kom 1831 i Ribe Latinskole, hvorfra han blev Student 1839. Han var fra Barndommen livlig interesseret og fulgte med i Tidens Begivenheder, blandt hvilke Revolutionerne 1830—31, Polens Frihedskamp og Tilsagnet om Provinsialstænderne særlig optog ham og, som han selv har udtalt det, bragte ham »over paa den frie Folkeudviklings Side«. Ludvig Chr. Müller, som dengang var Præst i Ribe og senere blev Seminarieforstander i Snedsted, underviste ham ud over Skolens Fordringer i Islandsk, Hebraisk og Græsk. Faderen havde nærmest tilhørt sin Tids rationalistiske Retning, og det var Müller, som vandt H. for Grundtvigs Syn paa Nationalitet og Folkeliv og for hans Frihedstanker paa Kirkens og Skolens Omraade. I kirkelig Henseende blev han derimod aldrig »Grundtvigianer« og forbeholdt sig Livet igennem et friere Forhold til Folkekirkens Lærdomme. Moderens norske Afstamning har sikkert bidraget sit til allerede fra de tidligste Ungdomsaar at vække hans Samfølelse med de andre nordiske Lande. I sin Studentertid i Kbh. blev han hurtigt inddraget i Studenterlivets Frihedsrørelser, fulgte med varm Sympati den nationale Bevægelse i sin sønderjyske Hjemstavn og deltog i Studentertoget til Lund og Uppsala. Mest sluttede han sig til de grundtvigske Kredse og fik gennem Johan og Svend Grundtvig Adgang til Grundtvigs Hjem, ligesom

ogsaa Sibberns Hus aabnede sig for ham. Hans Studentertid blev ret langvarig, da han dels maatte undervise for at leve, dels droges i forskellige Retninger ved frie historiske, filosofiske og naturvidenskabelige Studier. 1845 maatte han desuden af Helbredshensyn opholde sig i Tyskland. Endelig samlede han sig om det Eksamenstudium, han fra først af havde valgt, og blev Maj 1848 teologisk Kandidat. Det var dog ikke hans Agt at søge præstelig Ansættelse, men hans Hu stod til en Lærergerning for voksen Landboudom, navnlig naar det kunde blive i Sønderjylland. Det føjede sig da saa lykkeligt for ham, at han 1850 af Etatsraad Flor efter Grundtvigs og H. N. Clausens Anbefaling fik tilbudt Forstanderstillingen ved den paa ny aabnede Folkehøjskole i hans Fødeby Rødding, og han tog, trods den økonomiske Usikkerhed og de talrige Vanskeligheder, med Glæde derimod.

H. ledede Højskolen i afgjort grundtvigsk Retning, men fjernt fra alle Yderligheder og med Sigte ikke blot paa den folkelige Vækkelse, men ogsaa paa real Kundskabserhvervelse. Det var saaledes karakteristisk, at han i sin Historieundervisning lagde Vægten paa den nyere Tid mere end paa Sagn- og Oldtidshistorien. Der er ingen Tvivl om, at han har bidraget meget til at uddanne et Kuld af Mænd, der egnede sig til at føre an baade i Nationalitetskampen og paa praktiske Omraader. Med praktisk Sans og streng Økonomi konsoliderede han saa meget som muligt Højskolens finansielt usikre Stilling. Men hvor højt end hans Virksomhed skattedes af dem, der havde de bedste Betingelser for at bedømme den, var den dog en stadig Kamp mod de ydre Forhold og Genstand for Kritik fra forskellige Sider. Uden for selve Højskolens Kreds var der Uenighed om, hvorvidt den skulde være en ren Kundskabsskole med Landbrugsfagene som Hovedsagen eller bevare sin Karakter som grundtvigsk Folkehøjskole. En Tid var H. stemt for at hugge Knuden over ved at lade Rødding bestaa som Landbrugsskole og flytte Højskolen ned til Graasten, nærmere den nationale Kampzone, men pekuniære Hensyn gjorde det umuligt at realisere Planen. Desuden bragte H.s faste Hævdelse af egne Standpunkter og Uvillie mod at bøje Ryg for dem, der havde Magten, ham i Konflikt til forskellige Sider. I den slesvigske Lokalpolitik, som han fulgte med aktiv Interesse, søgte han at styrke Bondebefolkningens Selvstændighedsfølelse over for det slesvigske Bureaukrati og at hævde Haderslev Vesteramts Interesser mod det dominerende Østeramt. Disse Modsætninger fik selvfølgelig et skarper Præg, efter at han 1858, med Overvindelse af svære Betæneligheder, havde givet sig sin levende politiske Interesse

i Vold og taget mod Valg til Folketinget i sin Hjemstavn Bredebro, der omfattede de nørrejske Enklaver. Det var for H. med hans udpræget demokratiske Indstilling en Selvfølge, at han paa Rigsdagen i det væsentlige maatte gaa sammen med Venstregrupperne, og skønt han skarpt betonedede sin Selvstændighed og jævnlig ogsaa viste den i Praksis baade i saglige og personlige Spørgsmaal, gik han dog ind i Venstres Klub med særlig Tilslutning til den dengang ejderdanske J. A. Hansen'ske Gruppe. Det stod ham tidlig klart, at skulde Venstre naa frem til gennemgribende Indflydelse, maatte man saa vidt muligt holde sammen paa Venstregrupperne, hvor uenig han end selv var navnlig med den Tscherning-Winther'ske Gruppe. Blandt de grundtvigsk paavirkede Bønder fik H. efterhaanden en Art Førerstilling, og han forberedte i Stilhed den Sammenslutning, som siden i Det nationale Venstre skulde blive en selvstændig Faktor, ligeberettiget med de to ældre Venstregrupper. Hans Samarbejde med dem vakte stærk Misbilligelse hos de Grundtvigianere, der mere hældede til den nationalliberale Side. Med Grundtvig selv bevarede han dog en nær Føling, om han end ogsaa over for ham bestandig hævdede sin Selvstændighed, og han bidrog sikkert ikke lidt til i disse Aar at drage Grundtvig mere og mere over til den demokratiske Fløj paa Rigsdagen. Hans Deltagelse i Lovgivningsarbejdet samlede sig væsentligt om Kirke- og Skolespørgsmaal. Han kæmpede for Præstefrihed, for Menighedernes Indflydelse paa Præstevalg, for Sognebaandsløseres friere Benyttelse af Kirkerne og for bedre Vilkaar for de fremvoksende Friskoler og mod Eksamensvæsenets og den akademiske Dannelses Overvægt. Under alt dette tørnede han jævnlig sammen med den myndige Monrad, der som Kultusminister havde saa afgørende en Indflydelse paa Røddingskolens Fremtid, og han mente at spore personlig Uvillie fra hans Side i Nedsættelsen af Statstilskuddet til Højskolen og paa anden Maade. Det laa dog H. fjernt at bøje af for Ministeren, men Skolen led baade ved dennes og de sønderjyske Autoriteters Holdning og ved den Kritik, hans politiske Virksomhed og dermed følgende Fraværelse i Rigsdagen vakte, ogsaa hos flere af Skolens formaaende Venner, bl. a. H. N. Clausen. Det blev ham gennem bitter Erfaring, ogsaa med Hensyn til Elevtilgangen, omsider klart, at han maatte vælge mellem Højskolen og Rigsdagsgerningen. Ogsaa hans Deltagelse i Løgumklostermødet 1861 og den derfra udgaaede »Klosterbevægelse«, hvis Maal var at kæmpe for større Frihed i slesvigsk Lovgivning og Forvaltning, skærpede Modsætningsforholdet. Forgæves søgte han at bevare Forbindelsen med sin slesvigske Hjemstavn

og Muligheden for Deltagelse i Højskolens Arbejde ved 1861 at søge Rødding og Skrave Sognekald og, da det var glippet, Stillingen som Sekretær for Haderslev Amts Brandforsikring. Rigsdagsvirksomheden vilde han i hvert Fald ikke slippe, og det endte da med, at han Sept. 1862 maatte forlade Højskolen og bosætte sig i Kbh., hvor han med sin talrige Børneflokk ikke havde stort andet at leve af end Rigsdagsdiæterne. Forskellige Forsøg paa at opnaa en beskedent Stilling ved Bibliotek eller Arkiv mislykkedes, og en Statsunderstøttelse, han ansøgte om for at kunne skrive en Fremstilling af det slesvigholstenske Oprørs Historie, blev vel bevilget, men med saa ringe et Beløb, at han maatte betragte det som et Afslag. Hans Vælgere viste ham dog paa forskellig Maade deres Sympati og genvalgte ham 1864 til deres Folketingsmand og s. A. til deres Repræsentant i det nye Rigsraads Folketing. Et Forsøg, hans Venner i Folketinget 1861 havde gjort paa at sætte ham ind i Oktoberforfatningens Rigsraad, var strandet.

Resten af sit Liv viede H. udelukkende til politisk Virksomhed. Han bevarede trods Afstaaelsen sit Mandat i Rigsdagens Folketing til 1866, men ved Opløsningen af Rigsraadets Folketing 1865 maatte han søge sig en ny Kreds og fandt den i Svendborg, medens han Juni 1866 valgtes til Rigsdagens Folketing i Sønder Broby (senere Højrup)-Kredsen med Pastor V. Birkedal som Stiller; han bevarede denne Kreds til sin Død, skønt han i Aarene 1876—81 tre Gange havde Birkedal, der ikke kunde forsones sig med hans Politik inden for Det forenede Venstre, som Modkandidat. — I Rigspolitikken fulgte han en Tid lang den ejderdanske Linie, men dog med en vis Moderation, idet han var imod Slesvigs Inkorporation uden Befolkningens Samtykke og for Bevarelsen af en Repræsentation for de særlige Anliggender. Novemberforfatningen modsatte han sig, som det øvrige Venstre, for Landstingsvalgrettens Skyld, og paa et tidligt Tidspunkt under Krigen 1864 udtalte han sig offentlig for Slesvigs Deling efter Nationaliteterne og misbilligede Londonkonferencens Sprængning. Heller ikke i den skandinaviske Politik hørte han til den yderliggaaende Fløj, idet han, i Modsætning til H. R. Carlsen, som ellers var den Politiker, han i disse Aar stod nærmest, var imod en nordisk Statsenhed og ikke vilde gaa videre end til Forsvarsforbundet. Ved Afstemningen om Fredslutningen 1864 var han en af de 21, som stemte imod paa sine slesvigske Vælgeres Vegne, idet han ikke vilde, at de skulde »behandles som en Flokk umyndige Trælle, ja som en umælende Besætning«. Under Forfatningskampen 1864—66 var han blandt dem, der længst holdt paa Junigrundlovens Be-

varelse, men under Forhandlingens senere Stadier stod det ham klart, at der maatte bringes Ofre med Hensyn til Landstingets Sammensætning, hvorfor han ogsaa billigede, at J. A. Hansen traadte i Underhandling med Grev Frijs. Den Løsning, han personlig var stemt for, var en Fordobling af Valgbarhedscensus til Landstinget mod en Indskrænkning af dette Tings Myndighed over for Finansloven, men den Ordning, hvorfor der opnaaedes Flertal, var han en afgjort Modstander af, fordi den »satte Pengepungen over Mennesket og gjorde Egennyttens til ledende Princip i det offentlige Liv«. Ligeledes modarbejdede han Oktoberforeningsbevægelsen, samtidig med at han ønskede Samarbejdet mellem Venstregrupperne opretholdt. I øvrigt var 1880'erne en afgjort Opgangstid for H. som Politiker. Han var flere Gange Medlem af Finansudvalget, sad i vigtige Udvalg, ogsaa af statspolitisk Karakter, var Forslagsstiller og Ordfører for Valgmenighedsloven og 1868—70 Medlem af den store Kirkekommission, hvor han dog ikke kunde trænge igennem med sine Forslag. Endvidere blev han 1865 for første Gang valgt til Statsrevisor, genvalgtes siden med et enkelt Aars Afbrydelse til 1893. Antallet af grundtvigsk prægede Rigsdagsmænd og af Medlemmer, som sluttede sig til dem, var desuden i kraftig Vækst og dannede fra 60'ernes Midte en særlig Gruppe, Det nationale Venstre, som 1866 talte 21 Folketingsmænd eller mere end nogen af de to andre Venstregrupper. Blandt Medlemmerne var B. Christensen, H. R. Carlsen, Termansen, Berg, L. Dinesen og Krabbe. I Spidsen stod nominelt de to førstnævnte, men H. var den virkelige Leder.

Stærkest og varigst Indflydelse øvede han dog gennem sit Ugeblad »Dansk Folketidende«, som han stiftede 1865 med Støtte af H. R. Carlsen o. a. og ledede til 1883. Bladets Hovedindhold var de politiske Oversigtsartikler, som H. selv skrev, og som i en Periode, hvor Venstres Presse kun var i sin Vorden, blev en Hovedkilde til politisk Oplysning for mange. De fleste af dem, der senere rykkede ind i Venstres parlamentariske og stedlige Tillidsposter, har, uanset senere Gruppetdelinger, erkendt, at det var gennem H.s Blad, de havde modtaget deres »politiske Børnelærdom«, og det var gennem disse Artikler, som trods deres maadeholdne og journalistisk lidet tilslebne Form ikke savnede Overtalelsesevne og polemisk Styrke, at H., som kun yderst sjældent viste sig paa nogen Talerstol uden for sin Valgkreds, for mange kom til at staa som et politisk Orakel. H., som, skønt han aldrig gav Køb paa sine principielle Standpunkter, bestandig var en Ven af det nærmest mulige politiske Samarbejde mellem Venstregrupperne, bidrog

væsentlig til 1870 at samle disse i Det forenede Venstre, blandt hvis Førere han lige fra Begyndelsen indtog en betydende Plads, ligesom han fra 1873 var en af Tingets Viceformænd. Som parlamentarisk Taler beskæftigede han sig væsentlig med Kirke- og Skolespørgsmaal, og paa de store Kampdage overlod han villigt Førstepladsen til andre, men det var ingen Hemmelighed, at han som Partiets anerkendt fineste Taktiker ofte lagde Tingene til rette bag Kulisserne. Paa Principperne slog han ikke af, men hvad Taktikken angaar, var han imod de voldsomme Midler. F. Eks. søgte han saa længe som muligt at undgaa Finanslovnægtelsen 1873 og var en af dem, der bidrog mest til, at »Eksperimentet« ikke blev gentaget. Ved Venstres forskellige Delinger gik han altid med de mest maadeholdne, og fra 1877 blev han sammen med F. Bojsen og Holstein-Ledreborg en af Lederne for den moderate Gruppe. Da Kampvilkaarene skærpedes under den Estrup'ske Regering, greb han dog med Glæde Lejligheden til igen at komme paa Forhandlingsfod med den Berg-Hørup'ske Gruppe. — I Bestræbelserne for at skabe en nærmere Forbindelse mellem Venstrepartierne i de nordiske Lande var H. afgjort Foregangsmanden. Megen Opsigt vakte i sin Tid det store Møde paa Hamar 1873 (af Modstandere spotvis kaldt »Trekejsermødet«), hvor H. talte sammen med Joh. Sverdrup og Redaktør Hedlund, og hvori ogsaa hans nære Ven Bjørnson deltog. Gennem »Dansk Folketidende« gjorde han ogsaa et ikke ringe Arbejde for at sprede Kundskab om de politiske Forhold i Norge og Sverige.

H. havde aldrig været nogen Ven af Visnepolitikken; det stod ham klart, at det var gennem en positiv Forhandlingspolitik, at Venstre skulde naa frem. Han var derfor blandt de ivrigste for 1886—87 at knytte Forhandlingens Traad paa ny. Da Berg i Foraaret 1887 i Vrede over Hørups og Bojsens Forhandling med Ministeriet frasagde sig Formandspladsen baade i Venstrepartiet og i Folketinget, tog H. mod Valg til begge Stillinger, og da Bojsen 1890 satte ind med sin kraftigere Forhandlingspolitik, fulgte han villigt hans Ledelse, indtil de egentlige Forligsforhandlinger begyndte. Her holdt han saa meget som muligt igen, og da Afgørelsen kom 1894, gik han imod Forligsvilkaarene, fordi de efter hans Skøn ikke bød tilstrækkelig Sikkerhed for Fremtiden og ikke imødekom hans Hovedkrav, Rigsrettens Omdannelse. H., der 1893 med lovhjemlet Pension havde nedlagt Stillingen som Statsrevisor, traadte nu tilbage som Medlem af og Formand for Det forhandlende Venstre og blev sammen med Alberti Leder af den selvstændige Gruppe, de forhandlende Venstremænd, der havde stemt mod

Forliget, dannede. Tanken om en Genforening med de gamle Partifæller laa ham dog ikke fjern, men Modsætningen skærpedes under Kampen om Valgkredsloven i Samlingen 1894—95. H. havde tidligt indtaget en førende Stilling under denne Sags Behandling og to Gange i Folketinget faaet gennemført et Forslag, der i det væsentlige byggede paa Grundlovsbestemmelsen om en Folketingsmand for hver 16 000 Indbyggere. Det Forslag, der nu gennemførtes af Højre og Det forhandlende Venstre, og som kun bragte en Forøgelse af Kredse fra 102 til 114, var efter hans Skøn grundlovstridigt, og efter at han som Ordfører for samtlige Forligsmodstandere forgæves havde bekæmpet det, nedlagde han sin Stilling som Folketingets Formand, til hvilken han dog genvalgtes efter Valget 1895. Han var s. A. medvirkende ved Dannelsen af Venstrereformpartiet, hvis første Formand han blev. Han var dog ikke sjældent i Uoverensstemmelse med Partiets Ledelse, saaledes da hans Misbilligelse af dets Holdning under den Finanslovbehandling, der 1897 førte til Ministeriet Reedtz-Thotts Afgang, bragte ham til at træde tilbage som dets Formand og i Spørgsmaalet om »Brændevinsdagsordenen« 1900, der foreløbig afbrød Forhandlingen om de Reedtz-Thott'ske Skattelove. Heller ikke billigede han den skarpe Holdning over for Det forhandlende Venstre, og han var utilfreds med, at den grundtvigske Retning ingen Repræsentant fik i Ministeriet Deuntzer. Han vedblev dog som Folketingets Formand, indtil han Okt. 1901 væsentlig af Helbredsgrunde trak sig tilbage. Han havde da beholdt denne Stilling i over fjorten Aar, længere end nogen anden siden 1849. Han var i al denne Tid en mønsterværdig Formand; i Ledelsen af Rigsdagens Administration viste han en streng Økonomi, som bragte de gamle Bondevenner i Erindring, men fandt dog Midler til at skabe den Samling af Portrætter af Politikere, som er i Rigsdagens Eje. Med skarp Logik og udpræget Retfærdighedssans forbandt han en stærk Følelse for Tingets Værdighed, som han, ofte under vanskelige Forhold, hævdede med Fasthed og Takt.

Papirer i Rigsarkivet. — R. 1862. DM. 1898. K.³ 1900. — Maleri af Gabriel Jensen 1900 (Rigsdagen); Gentagelse i Familieeje. Ældre Maleri i Familieeje. Relief af Carl Andersen ca. 1922 (sst.). Tegninger af Olav Høgsbro. Satiriske Tegninger bl. a. af Knud Gamborg 1886—90. Litograferet Portræt paa Bladet: Forenede Venstre 1874 og paa Gruppebilleder 1885 og 1892. Litografi af Harald Jensen 1898. Træsnit 1882. — Mindesmærke af Granit med Bronzemedajllon i Relief af N. Hansen Jacobsen i Skibelund Krat 1906.

V. Milthers: Sofus Høgsbros Slægt, 1909, S. 26—31. Sofus Høgsbro: Mit forhold til Grundtvig, Tscherning og Monrad, 1902. Hans Lund: Sofus Høgsbro. Brevveksling og Dagbøger 1858—1909, I—II, 1923—25. Samme: Sofus Høgsbros Dagbog 1894, i Dansk Udsyn, 1926. Zodiacus i Nær og Fjern 21. Okt. 1877. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 172—77. Højskolebladet, 1890, Nr. 24 ff.; 21. Febr. 1902. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916. A. F. Kriegers Dagbøger, III—VII, 1921—25. H. Rosendal: Rødding Højskole, 1894. Den danske Højskole, 1902, S. 377—407. E. Henrichsen i Dansk Tidsskrift 1906, S. 178—82. Samme: Mændene fra Forfatningskampen, I, 1913, S. 59—98. J. Appel i Højskolebladet 20. Maj 1910. E. Elberling i N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 464—73. N. Neergaard: Erindringer, 1935. J. H. Monrad i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901, 1933, S. 5—40.

N. Neergaard.

Høgsbro, Svend, 1855—1910, Politiker. F. 4. Juni 1855 paa Rødding Højskole, d. 5. Maj 1910 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Politikeren Sofus H. (s. d.) og Hustru. Gift 4. Juni 1881 i Middelfart med Louise Raunsøe, f. 28. Aug. 1857 paa Gram Slot, D. af Godsinspektør Jens Michael R. (1824—79) og Hedevig Charlotte Jürgensen (1831—1913).

H. fik sin Undervisning i N. F. S. Grundtvigs Hus sammen med dennes Søn F. L. G., blev Student, privat dimitteret, 1872, cand. jur. 1878. Han var Fuldmægtig hos Overretsprokurator Leth og manuducerede samtidig til juridisk Eksamen, blev Overretssagfører 1881 og Højesteretssagfører 1889. Stærkt paavirket i grundtvigsk demokratisk Retning fra Hjemmet og med en betydelig Virke-trang deltog H. tidligt i politisk og kulturelt Arbejde. Han var 1882 Medstifter af Studentersamfundet, i hvis første Bestyrelse han sad, og 1883 af den liberale Vælgerforening, hvor han ogsaa blev Bestyrelsesmedlem. Han var aktivt Medlem af Studentersamfundets Rets Hjælp og 1878 Medstifter af Kbh.s Højskoleforening og 1890 af den københavnske Valgmenighed. To Sager, han Livet igennem omfattede med særlig Forkærlighed, var Kvindesagen og Andelsbevægelsen. 1884—1900 var han Bestyrelsesmedlem i Dansk Kvindesamfund, hvis juridiske Tillidsmand han var, og fra 1892 i Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger; 1898—1908 var han Sekretær i Andelsudvalget. I Forbindelse med hans Virksomhed for Kvindesagen staar ogsaa hans Bog »Kvinden og Ægteskabet efter gældende dansk Ret« (1892). — H.s Sagfører Klientel var aldrig stort, hvorfor han ogsaa, selv som Højesteretssagfører, fortsatte den Virksomhed, han 1884 havde begyndt som Stenograf i Rigsdagen, indtil han blev Folketingsmand. Hans Klientel bestod for en væsentlig Del af venstresindede Landboere, ligesom han ogsaa

paa anden Maade stod i livlig Forbindelse med politisk interesserede Venstremænd, især fra Sjælland. Det faldt da ganske naturligt, at der tidligt var Bud efter ham som Folketingskandidat. 1887, 1890 og 1892 var han Venstres Kandidat i Stevnskredsen imod Jakob Scavenius, sidste Gang dog under Modstand fra Berg-Hørup'sk og socialdemokratisk Side. H. stod i et meget inderligt Forhold til sin Fader, som han elskede og beundrede, og han fulgte ham da ogsaa baade i Tilslutningen til den Bojsen'ske Forhandlingspolitik og i Modstanden mod Forliget. Til Valget 1895, hvor ikke Scavenius, men Godsejer Howden-Rønnenkamp var Højres Kandidat, fik han Tilsagn om Støtte ogsaa fra Berg-Hørup'sk og socialdemokratisk Side og valgtes. Ogsaa paa Rigsdagen vedblev han at følge Faderen i den almindelige Politik, men i de Sager, hvor han tog Del i Forhandlingen og undertiden var Forslagsstiller eller Ordfører, fulgte han sine egne idealistisk-humanitære Synsmaader, saaledes i Lovgivningen om borgerligt Ægteskab, Prostitutionens Ophævelse og gifte Kvinders formueretlige Stilling. 1902—03 var han en af Reformpartiets Ordførere om Retsreformen. Da Partiet deltes 1905, fulgte han J. C. Christensen og indtraadte i hans Ministerium som Trafikminister. Det var ikke efter eget Ønske, han fik netop dette Ministerium, men han kastede sig over de Opgaver, det bød ham, med sin sædvanlige Arbejdsiver og gjorde et godt og samvittighedsfuldt Arbejde. Det lykkedes ham da ogsaa at gennemføre en Række vigtige Love, saaledes om Christiansborg Slots Genopførelse, om Rigsarkivbygningen og Jernbanerne (1908). Ved Ministeriets Rekonstruktion Juli 1908 ombyttede H. Trafikministeriet med Justitsministeriet. Under Alberti-katastrofen var han stemt for, at Ministeriet straks skulde indgive sin Demission, men bøjede sig dog for Flertallet, som ønskede at fortsætte indtil Rigsdagens snarlige Sammentræden. Da Ministeriet Neergaard dannedes Okt. 1908, beholdt H. Justitsministerportefeullen og gennemførte bl. a. en Revision af den tidligere under Alberti vedtagne Retsplejereform. Han gik varmt ind for de Neergaard'ske Forsvarslove, hvad der bragte ham i Modsætning til Venstrereformpartiets Flertal og hidførte hans Fald i Stevnskredsen ved Opløsningsvalget Maj 1909. Efter Ministeriets Fald Aug. 1909 gik han som Justitsminister over i Ministeriet Holstein-Ledreborg og faldt sammen med det Okt. s. A. Han vendte nu tilbage til sin Virksomhed som Højesteretssagfører, men hans Hu stod vedblivende til Deltagelse i det politiske Liv, og kort før sin Død var han i Tilslutning til den Ellevemandsgruppe, der omfattede de tidligere Medlemmer af Venstrereformpartiet, som havde

sluttet sig til de Neergaard'ske Forsvarslove, og med Støtte af de to andre Venstregrupper blevet opstillet som Venstres Kandidat i Morskredsen til Folketingsvalget 1910, men døde inden Valget. — H. var en aaben og elskværdig Karakter, vennensæl og hjælpsom og gik altid uegennyttigt i Ilden for sin Overbevisning. — Papirer i Rigsarkivet. — R. 1904. DM. 1906. K.² 1908. — Posthumt Maleri af S. Kirk 1934 i Familieej. Portrætteret paa Paul Fischers Maleri 1907 af den norske Stortingsdeputations Modtagelse 1905 (Fr.borg); Detailstudie hertil i Familieej. Tegninger af Tove Bagge, f. Høgsbro. — Granitsten med Bronzemedajon i Relief af E. Ølsgaard i Skibelund Krat 1912.

V. Milthers: Sofus Høgsbros Slægt, 1909, S. 31 f. N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 204—07. Hans Lund: Sofus Høgsbro. Brevveksling og Dagbøger, II, 1925. Østsjællands Folkeblad 7. og 12. Maj 1910. Jac. Appel i Højskolebladet 20. Maj s. A. Fred. Nørgaard i Andelsudvalgets Aarbog 1911, S. 51—57. *N. Neergaard.*

Høgsbro Holm, Arne, f. 1889, Generalsekretær. F. 1. Dec. 1889 i Kbh. (Vartov). Forældre: Folketingsmand Harald Holm (s. d.) og Hustru. Gift 11. April 1922 i Taastrup med Sophie Marie Harrekilde, f. 12. Aug. 1901 i Køng, Hammer Herred, D. af Købmand Peder H. (1871—1914) og Lucretia Dortha Marie Nielsen (f. 1876).

Efter at have taget Præliminæreksamen fra Gregersens Skole i Kbh. uddannedes H. H. ved Landbruget hos Jacob Hindhede i Lem. 1909 kom han paa Ryslinge Højskole og rejste derefter til Amerika, hvor han 1910—12 arbejdede paa Holger Jürgensens Farm i Wilbur i Washington. 1912—13 var han Elev paa Tune Landboskole og begyndte derefter Studiet paa Landbohøjskolen, som han maatte afbryde for at gøre Tjeneste i Sikringsstyrken, fra 1914 som Sekondløjtnant. 1916 blev han Landbrugskandidat og var derefter Lærer ved Tune Landboskole 1916—18, Konsulent for en Række Landboforeninger og for Fællesledelsen for Kvægavls- og Kontrolforeninger i Ringkøbing Amt 1918 og Konsulent i Husdyrbrug samt Sekretær for Landboforeningerne i Kbh.s Amt 1919—21. Med sin ligefremme og djærve Opræden og med sin nære Føling med det praktiske Landbrugs Forhold havde H. H. som Lærer og Konsulent let ved at komme i et godt Samarbejde saavel med sine Elever som med Landmændene. En meget krævende Opgave stilledes han overfor, da han blev knyttet til Landbrugsraadets Sekretariat, hvor han blev Fuldmægtig 1921, Sekretær 1922 og Generalsekretær 1930. Efter at Lars Frederiksen, der

havde været Raadets Sekretær fra dets Oprettelse 1919, var fra-
traadt 1922, blev H. H. Sekretariatets Leder og har som saadan
ved sin Handlekraft og Organisationsevne haft en afgørende Ind-
flydelse paa Institutionens Udvikling som Fællesrepræsentation
for Landbrugserhvervets Hovedorganisationer, navnlig Andelssel-
skaberne, Landboforeningerne og senere Husmandsforeningerne.
Under hans Ledelse samledes de vidtforegnede Traade i Arbejdet
for Afsætningen af Landbrugets Produkter, og en betydningsfuld
Oplysningsvirksomhed er organiseret med Henblik paa Eksporten
bl. a. gennem Ugebladet »Landbrugsraadets Meddelelser«. I de
talrige Handelsforhandlinger i Ind- og Udland, som foraarsagedes
af de vanskelige Afsætningsforhold under de senere Aars Afspær-
ringspolitik, har H. H. været en stærkt benyttet Deltager, og tillige
har han deltaget i Administrationen af de af Staten gennemførte
Eksportordninger, som Udlandets Forhold gjorde paakrævede. Om
visse Sider af denne Virksomhed skabtes et stærkt Røre inden for
Kredse, der sluttede sig til Landbrugernes Sammenslutning, og
sammen med Medlemmerne af Landbrugsministeriets 1933 ned-
satte Kvæg- og Kødeksportudvalg, for hvilket H. H. er Sekretær,
blev han fra denne Side gjort til Genstand for en Række Angreb
for ikke tilstrækkeligt at have varetaget Landmændenes Interesser,
men disse Beskyldninger blev ved en Byretsdom 1936 kendt
ubeføjede. H. H. har repræsenteret Danmark ved en Række
internationale Landbrugskongresser og Landbrugsinstitutioner og
er bl. a. Medlem af Conseil international scientifique ved Det
internationale Landbrugsinstitut i Rom. — R. 1930.

Høiberg, Wille, se Høyberg.

Aksel Milthers.

Høielse (Højelse), se Høyelse.

Høisgaard, se Høysgaard.

Højberg Christensen, Axel Christen, f. 1888, Skolemand. F. 5.
April 1888 i Aalborg. Forældre: Fabrikant Niels Christian Chri-
stensen (1857—1933) og Maria Jørgine Højberg (f. 1864). Gift
15. Okt. 1913 i Kbh. (Frue) med cand. mag. Elisabeth Margrethe
Møller, f. 14. Aug. 1886 i Hjørring, D. af Grosserer Carl August
M. (1855—1931) og Kirstine Marie Schibbye (1864—1921).

H. C. blev Student 1907 fra Aalborg, erhvervede 1911 Univer-
sitetets Guldmedaille for en germansk-filologisk Afhandling og blev
1913 mag. art. i Tysk. Efter Studieophold i Tyskland 1913, 14
og 15 forsvarede han 1918 for Doktorgraden »Studier over Lybæks
Kancellisprog fra 1300—1470«. I de samme Aar var han Manu-

duktør og Lærer ved københavnske Kursus og Skoler. — Efter sin Disputats droges han mod Universitetet og var Privatdocent 1919—21 uden dog at slippe Skolen; thi 1920 blev han Adjunkt ved Metropolitanskolen, 1921 Lektor sst. og i Slutningen af s. A. Rektor ved Ordrup Gymnasium. 1927 overtog han efter Henrik Bertelsen Embedet som Undervisningsinspektør for Gymnasieskolerne. H. C. har baade som Følge af sit Embede og paa Grund af sin Anseelse i Skolekredse haft og har talrige Hverv af pædagogisk Art. Han er saaledes Formand for Censorerne ved Skoleembeds-eksamen under det filosofiske Fakultet og for Kommissionen til Afholdelse af Studentereksamen for Privatister, var 1924—27 Formand for Statsskolernes Lærerforening og 1933—35 Formand for Pædagogisk Selskab. Desuden er han Medlem af Foreningen Nordens Skoleudvalg, af Dansk Retskrivningsudvalg, af Bestyrelsen for Statens og Hovedstadskommunernes Kursus til Studentereksamen og af flere ministerielle Kommissioner. H. C.s Hovedindsats som Undervisningsinspektør er imidlertid Betænkning vedrørende Undervisningen i Gymnasiet (1933) og den derpaa byggede Undervisningsplan for Gymnasiet (1935), som helt igennem er hans Værk, Betænkning om Undervisningen i Mellemskolen og Realklassen (1935), som han har udarbejdet sammen med Undervisningsinspektør Bjørneboe, og Nyordningen af Optagelsesprøven til 1. Mellemskoleklasse i Storkøbenhavn (1932), som er baseret paa et af H. C. stillet Forslag. — Maleri af Harald Moltke 1929 paa Ordrup Gymnasium. — R. 1930. DM. 1935.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1918.

Chr. Buur.

Højbjerg, Carl Peter, f. 1873, Højskoleforstander og Præst i Amerika. F. 12. Juni 1873 i Idom ved Holstebro. Forældre: Lærer Iver Hansen H. (1835—1908) og Hansine Elisabeth Siersted (1845—1929). Gift 16. Juli 1903 i Barløse med Hilda Giede Bøving, f. 11. April 1875 i Faaborg, D. af Kateket i Faaborg, senere Sognepræst i Barløse Niels Orten Mathias B. (1838—1923) og Otilia Louisa Augusta Giede (1838—99).

H. blev Student 1892 fra Aalborg, tog teologisk Embedseksamen 1898 og var derefter Lærer nogle Aar, indtil han 1904 tog til Amerika for at blive Lærer ved Den danske Kirkes Præste- og Ungdomsskole, Grand View College, i Des Moines, Iowa. 1907 blev han Forstander for Folkehøjskolen i Nysted, Nebr. 1912 vendte han tilbage til Danmark og blev s. A. Sognepræst i Stiftsbjergby og Mørkøv. Men allerede 1914 tog han igen til Amerika og blev for anden Gang Lærer ved Præsteskolens i Des Moines,

indtil han n. A. blev Skolens Forstander. 1926 blev han Forstander for Danebod Højskole i Tyler, Minn., og 1931 igen Forstander for Nysted Højskole. H. er en kundskabsrig og levende interesseret Mand, impulsiv og med udpræget frikirkelige Anskuelser. Som Skoleforstander har han ved sine dygtige Foredrag og talrige Artikler i det danske Ugeblad »Dannevirke« arbejdet meget og paavirket mange af den dansk-amerikanske Ungdom, men ogsaa vakt en Del Modstand. De ændrede nationale Kaar for Udvandrere efter Verdenskrigen har i de senere Aar været ham en alvorlig Hindring i Udførelsen af hans Virksomhed. Nov. 1936 vendte han tilbage til Danmark.

M. F. Blichfeld.

Højgaard, Else, f. Andreasen, f. 1906, Solodanserinde, Skuespillerinde. F. 18. April 1906 i Kbh. (Matth.). Forældre: Overretssagfører Sven Melson (f. 1884, senere gift med Aja Sigrid Ellen Gimbel, f. Christmas-Dirckinck-Holmfeld, f. 1887) og Ida Amalie Christiane Andreasen (f. 1881). Gift 14. Dec. 1926 i Taarbæk med Direktør for Dansk Hustelefon Aktieselskab Anders Christian Emil H., f. 17. Juli 1885 i Horsens, Søn af Ekviperingshandler Anders Christian H. og Alma Sophie Gøtze. Ægteskabet opløst 1928.

Otte Aar gammel blev E. H. 1914 Elev ved Det kgl. Teaters Balletskole, hvor hun fik Fru Borchsenius til Lærerinde. Hun medvirkede i det løbende Repertoire, udnævntes 1924 til Danserinde, havde sin egentlige Debut 6. Sept. 1928 som Amélie i »Drømmebilleder« og blev 1931 Solodanserinde. Forinden havde hun, som Balletmester Fokin kaldte »den lille blonde Sjel«, under flere Ophold i Paris faaet sin Bournonville'ske Skole udvidet og frigjort af den russiske Danser Volinine og Danserinden Egorova. E. H. udmærker sig ved et smidigt, slankt Legeme, som hun suverænt behersker, legende Gratie og en aldrig anstrengt Præcision. Den amorøse Lykkefølelse, der er i hendes Kunst, kommer især til Udtryk, naar hun personificerer selve Dansen, f. Eks. som Céleste i »Toreadoren«, Colombine i »Drømmebilleder« og i »Harlekens Millioner«, Terpsichore i »Gudindernes Strid« og Mazurkaen i »Chopiniana«. Hendes Repertoire blev navnlig betydeligt efter Elna Lassens Død, og uden at give Afkald paa det gennemgik hun 1932—34 den dramatiske Elevskole og debuterede 31. Marts 1935 som Wendla Brent i Anker Larsens Skuespil »Søn af Zeus« paa Flensborg Teater under en Tournée fra Nationalscenen. Ogsaa for denne Kunststart har E. H. vist Talent, Situationsfølelse og Tænksomhed, bl. a. som Adrienne i »Madame«. *Robert Neiiendam.*

Højgaard, Knud Nielsen, f. 1878, Ingeniør, Entreprenør. F. 12. Juni 1878 i Ryslinge. Forældre: Lærer ved Ryslinge Højskole, senere Højskoleforstander i Nørre Ørslev og Almueskolelærer i Hæsum Niels Knudsen H. (1841—1925, gift 2° 1879 med Mathilde Storm, f. 1848) og Anne Johanne Ovesen Byskov (1851—78). Gift 19. April 1904 i New York med Ingeborg Kornbeck, f. 2. Nov. 1879 i Kbh. (Matth.), D. af Fuldmægtig, senere Revisor ved Telegrafvæsenet Jens Carl Emil K. (1849—1909) og Jacobine (Bine) Marie Cathrine Christensen (1852—89).

H. blev Student 1897 fra Nykøbing F., n. A. tog han polyteknisk Adgangseksamen og Filosofikum, og 1903 blev han cand. polyt. som Bygningsingeniør. Umiddelbart efter Eksamen fik han midlertidig Ansættelse ved Telegrafvæsenet og aftjente derefter sin Værnepligt Sommeren 1903. I Slutningen af Aaret rejste han til U. S. A., hvor han i de første Maaneder af 1904 var beskæftiget ved Anlæg af et Vandingsanlæg til Riskultur i Arkansas, Resten af Aaret ved Projektering og Udførelse af Jernbetonarbejder i Chicago og Appleton i Wisconsin. Fra Begyndelsen af 1905 til Udgangen af 1909 var han dernæst ansat i The Strauss Bascule & Concrete Bridge Co. i Chicago, der særlig byggede Klapbroer og Jernbetonkonstruktioner; de tre sidste Aar var han Firmaets Managing Engineer. 1910 forlod H. U.S.A. og blev ansat som Leder af det danske Firma Christiani & Nielsens russiske Afdeling, som under hans Ledelse udførte en Række større Jernbetonarbejder, f. Eks. Havneanlæg, Beddinger, Fyrtaarne, Broer, Pakhuse m. m. i Petrograd, Kronstadt, Reval og Nikolajev. 1918 vendte han tilbage til Danmark, efter at Revolutionen havde ødelagt alt, og stiftede nu sammen med en lidt yngre Kollega, Sven Schultz, Firmaet H. & Schultz, som efter Schultz' Død 1932 ledes af H. alene. Dette Firma har udført en Række store Ingeniørarbejder, baade her hjemme og i Udlandet. De danske Arbejder omfatter bl. a. Broer for Statsbanerne og Kbh.s Kommune, Ny Halskov Bro ved Korsør og den nuværende Langebro i Kbh. samt store Vandledningsarbejder for Kbh.s og Gentofte Kommuner. Blandt de udenlandske Arbejder kan nævnes: det meget store Havneanlæg i Gdynia for den polske Regering, Vandkraftanlæg i Zur i Polen og ved Ljosafoss i Island, to store Gadebroer i Kowno, Jernbanelinien Telšiai-Kretinga og Jernbanelinien Dorpat-Petschur, den store Udvidelse af Litauens Havn Memel, Havnen i Setubal i Portugal og i Funchal paa Madeira. 1936 har Firmaet deltaget i Udarbejdelsen af et stort Projekt til Udførelse af Motorveje i Danmark og Bygning af en Storebæltsbro og en Øresundsbro.

H. er Medlem af Bestyrelsen for Akts. H. & Schultz fra 1918; Medlem af Consortium Franco-Polonais pour Construction du Port de Gdynia, Hovedsæde i Paris, fra 1924, Medlem af Bestyrelsen for Dansk-Polsk Forening fra 1928, Formand fra 1936; Medlem af Hovedbestyrelsen for Dansk Ingeniørforening fra 1930, Medlem af Udvalget vedrørende Ordningen af Akts. Burmeister & Wains Forhold 1932, Formand for Akts. Dansk Ingeniørforenings Hus fra 1934, Medlem af Repræsentantskabet for Akts. Kjøbenhavns Handelsbank, Formand for Bestyrelsen for Akts. Korsør Glasværk og Medlem af Repræsentantskabet for Foreningen Norden fra 1935, Medlem af Bestyrelsen for Akts. Det Forenede Dampskibsselskab fra 1936, for Akts. Spraymuls fra 1936, Formand for Dansk Ingeniørforening, Næstformand for Dansk Luftværnsforenings Landsraad og Kredsraad for Kbh. og Medlem af Repræsentantskabet for Landsforeningen Dansk Arbejde fra 1936. H. er desuden Medstifter og Medindehaver af en Række udenlandske Industrifirmaer. — R. 1930. DM. 1935. — Maleri af Peschcke Køedt 1931.

Gads danske Magasin, XXIX, 1935, S. 433—42. Ingeniøren, 1935, Nr. 84, Afd. VI, S. 222. Berl. Tid. 10. Marts 1936.

Poul Vinding.

Højmark, Kristian, 1832—1921, Politiker. F. 7. Sept. 1832 i Bredballe ved Vejle, d. 5. Okt. 1921 i Aarhus, begr. i Bering. Forældre: Skolelærer Jens Kristiansen H. (ca. 1795—1865) og Maren Arentzen (1810—58). Gift 9. Okt. 1864 i Ormslev med Kathinka Teilmann, f. 23. Nov. 1825 i Bøvling, d. 26. Febr. 1921 i Aarhus, D. af Sognepræst, sidst i Ormslev Andreas Peter Johan T. (1797—1883) og Anna Cathrine Høegh (1801—92).

H. tog Skolelærereksamen fra Jelling 1851, var Lærer i Trust ved Silkeborg 1853—61 og i Stavtrup ved Aarhus 1861—92. Han deltog i det stærke politiske Røre i Aarhusegnen, i Begyndelsen nærmest i Lars Bjørnbaks Kølvand, men siden i stigende Grad i Opposition imod ham og mere og mere grundtvigsk paavirket. Han var 1866 med til at stifte den grundtvigske Højskole i Testrup og var 1882 en af Fædrene til »Aarhus Folkeblad«, der blev Organ for Aarhusegnens Venstregrundtvigianere. Han stillede sig 1869—73 flere Gange forgæves som Venstrekandidat til Folketinget i Esbjerg, Randers og Mariager og valgtes endelig 1876 i Sønderø-kredsen paa Fyn, som han, om end med Vanskelighed, hævdede indtil 1895. Paa Rigsdagen sluttede han sig til den Høgsbro-Bojsen'ske Fraktion af Venstre, spillede en vis Rolle ved Forhandlingerne om den Bojsen'ske Hærlov af 1880, men kom aldrig frem i første Række. Fra 1890 fulgte han den Bojsen'ske Forhandlings-

politik og var blandt Forligsmændene 1894. Han stillede sig ikke ved Valget 1898 og deltog efter sin Udtrædelse af Rigsdagen ikke mere i aktiv Politik. — Træsnit 1878 og 1892.

H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 177—80. Kr. Tårup: Testrup Folkehøjskole 1866—1916, 1916, S. 57.

N. Neergaard.

Høm, Carl Vilhelm, f. 1860, Forfatter. F. 3. Febr. 1860 i Helsingør. Forældre: Sadelmagermester Jens Borup H. (1821—94) og Emma Theodora Brieghel (1833—1902). Gift 16. Juli 1889 i Kbh. (Helligg.) med Doris Marie Petersen, f. 14. Aug. 1859 i Kbh. (Petri), d. 14. Juli 1932 paa Frbg., D. af Vognmand, senere Marskandiser og Pantelaaner Jens P. (1822—97) og Christiane Frederikke Vilhelmine Kittler (1837—1920).

H. blev cand. pharm. 1883 og har siden 1913 haft Apoteket Svalen paa Nørrebro; han har interesseret sig levende for sine Fagfællers Kaar og Uddannelse og bl. a. været Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Apotekerforening 1921—30 og Censor ved farmaceutisk Medhjælper-Eksamen 1914—29. Men det er dog som Forfatter, H. har gjort sit Navn kendt. Han debuterede 1894 med »Aaby Apotek«, som han i Lighed med de fleste af sine Bøger havde skrevet paa Nattevagterne paa Apoteket; senere fulgte »Jul paa Landet« (1900), »Hjertensfryd, en Krønike fra Paryktiden« (1904), »Solskinsbørn« (1907) og »Foraarshistorier« (1909). Alle disse Fortællinger og Romaner er i Kraft af hyggelig underholdende Egenskaber, som minder om Bauditz, blevet skattet Folkelæsning; de viser i nøje Overensstemmelse med deres Ophavsmands lyse og hjertelige Livssyn kun de gode Sider ved Tilværelsen, hvorfor de ikke bringer særlig nuanceret Menneskeskildring. H. har desuden skrevet Historier for Børn, hvoraf de værdifuldeste er samlet i »Hyggelige Timer« (1897), og været en flittig Bidragyder til forskellige Børneblade. Den levende Medfølelse, hvormed H. skildrer sine Medmennesker, omfatter ogsaa Dyrene, og han har gjort en betydningsfuld Indsats som Medlem af Bestyrelsen for Dyreværneforeningen Svalen 1897—1921. — Maleri af Kirsten Høm 1936. Kultegning af Emil Høm 1890.

Selvbiografi i Dansk Forfatterforening 1894—1919, 1919, S. 147.

Peder Hesselaa.

Høncke, Heinrich, 1834—98, Officer, Telegrafdirektør. F. 28. Juli 1834 i Flensborg, d. 21. Juni 1898 i Fredensborg, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Bager og Møller Claus H. (1800—68) og Elisabeth Andresen (1795—1857). Gift 28. Okt. 1871 i Kbh. (Garn.) med Elisa Anine Bock, f. 23. Sept. 1837 i Kbh. (Helligg.), d. 24.

Marts 1885 sst. (Matth.) (gift 1° 1861 med Sekondløjtnant i Ingeniørkorpset Michael Lausen Jørgensen, 1834—64), D. af Bagermester Johan Anton Elias B. (1800—48) og Tobine Marie Lucie Jansen (1804—59).

H. gik i Latinskolen i Flensborg og Mariboës Skole i Kbh. 1853 bestod han Adgangseksamen til den militære Højskole og blev — efter en kort Tid at have studeret ved Polyteknisk Læreanstalt — 1857 Sekondløjtnant à la suite i Ingeniørkorpset, 1859 ved sin Udtrædelse af Højskolen Sekondløjtnant. 1859—62 gjorde han Tjeneste ved Ingeniørtropperne med nogle Afbrydelser, idet han 1860 var beskæftiget ved Jernbaneprojekteringer i Jylland og Fyn og 1861 ved Befæstningsanlæggene paa Danevirkestillingens højre Fløj. 1863 overgik han til Ingeniørtropperne i Sønderborg, og under Krigen 1864 gjorde han Tjeneste ved det militære Brovæsen og deltog i Dybbølstillingens Forsvar. Umiddelbart efter Krigen stilledes han til Raadighed for Grænsereguleringskommissionen og blev 1865 Adjutant ved Ingeniørkorpset; s. A. forfremmedes han til Premierløjtnant. 1870 udnævntes han til Kaptajn og blev 1871 Chef for Bataillonens 4. Kompagni (Telegrafkompagniet). I denne Stilling blev han tillige Medlem af den 1872 oprettede, for Hær og Flaade fælles Søminekommission og fungerede 1873—74 som Lærer i Vandbygning i Officerskolens ældste Klasse. Han ansattes som Stabschef ved Ingeniørkorpset 1874, men udnævntes 1877 til Telegrafdirektør i afdøde Peter Fabers Sted. 1886 erholdt han nyt Afskedspatent som Oberstløjtnant. Som Telegrafdirektør virkede han til 1897. Han stillede sig straks den Opgave at bringe Balance i Telegrafvæsenets Budget, som de internationale Taksters Nedsættelse havde beskaaret paa Indtægtsiden, samtidig med at der kom større Udgifter til Personale og Materiel. Underskuddet voksede dog stadig, og det lykkedes ham ikke at skaffe Balance, hvilket var ham en betydelig Skuffelse. Hans Personalkendskab inden for Etaten var omfattende, og han følte sig som personlig ansvarlig for Personalets Ve og Vel ud fra Datidens noget rigoristiske Opfattelse. Da Telefonen kom frem til teknisk Anvendelighed, arbejdede han energisk for Lovfæstelse af Statens Eneret for Telegraf og Telefon; dette lykkedes først 1897, men da Lovens Gennemførelse ikke, som han ønskede, medførte, at Staten udnyttede Eneretten, tog han sin Afsked. — R. 1869. DM. 1882. K.² 1890. K.¹ 1897. — Træsnit 1879 efter Fotografi.

V. E. Tychsen: Fortifikations-Etaterne og Ingenieurkorpset 1684—1893, 1893, S. 108. M. Gredsted: Statstelegraften 1854—1904, 1904, S. 123. Politiken 31. Juli 1897. Ill. Tid. 10. Juli 1898.

M. Gredsted (V. E. Tychsen).

Høpfner, Johan Jørgen, 1689—1759, Bogtrykker og Avisudgiver. F. 19. Maj 1689 i Tyskland, begr. 3. Marts 1759 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Brygger Christian H. og Margrethe Liermann (gift 2° 1698 med Salter Jacob Röver i Lüneburg, gift 1° 1690 med Engel Wischhoff). Gift 12. Marts 1720 i Kbh. (Helligg.) med Marie Cathrine Meyer, d. 3. Juli 1741 i Kbh. (Helligg.) (gift 1° med Bogtrykker Jørgen Mathiesen Godiche, d. 1717).

H. stod i Lære i Hamburg 1705—10 og rejste derefter som Svend i Tyskland, indtil han 1715 drog til Kbh., hvor han kom i Tjeneste hos Bogtrykker J. M. Godiche. Efter dennes Død 1717 bestyrede han som Faktor Trykkeriet for Enken, med hvem han faa Aar efter giftede sig, hvorved han blev Ejer af Forretningen og lagde Grunden til sin senere betydelige Formue. 1720 blev han 2. Bogtrykker ved Universitetet, og efter sit Ægteskabs Indgaaelse tog han straks med stor Energi fat paa at udvide Trykkeriet, som han efterhaanden bragte frem til at blive det største i Kbh. Det blev ødelagt ved Kbh.s Brand 1728, men han genopbyggede det i langt fuldkomnere Skikkelse end tidligere. Efter Bogtrykkeren J. Wielands Død overtog H. 1731 dennes Bestalling som Direktør for det kgl. Bogtrykkeri og kort Tid efter desuden Stillingen som 1. Universitetsbogtrykker. Efter herved at have erhvervet Retten til at udgive Aviser fortsatte han den af Wielandt paabegyndte Udgivelse af »Kjøbenhavns Post-Rytter«, en Ugeavis, som væsentlig bragte udenlandske Nyheder, og udgav samtidig en maanedlig »Post-Rytter« af mere underholdende Karakter, som ogsaa indeholdt hjemligt Stof og virkelige politiske Artikler. Desuden udgav han en tysk Ugeavis, »Die dänische Fama«, som imidlertid kun er bevaret i Brudstykker. H.s Aviser betegner et stort Fremskridt i den danske Presses Udvikling, men de blev fra 1749 distanceret af Berlings, navnlig fordi denne fik Privilegium paa at forsende sine Aviser med de kgl. Brevposter, en Ret, H. trods gentagne Ansøgninger aldrig opnaaede. Som privilegeret Bogtrykker trykkede H. foruden Aviser især Forordninger og Almanakker, paa hvilke to Artikler han havde Eneretsprivilegium; hvad han har trykt af Bøger, er ikke fremragende. Han har trykt en Del Ligprædikener i den for Datiden typiske overlæssede Udstyrelse, i øvrigt er af hans Bøger navnlig kendt Samlingerne af »Udvalgte danske Rim« fra 1728. For Fagets Traditioner nærede han stor Respekt og optraadte som streng Hævder af de tyske, her i Landet forbudte Lavsskikke, hvilket gentagne Gange bragte ham i Konflikt med Myndighederne. Igennem tre Slægtled var Stillingerne som Direktør for det kgl. Bogtrykkeri og 1. Universitetsbogtrykker i Familien

Høpfners Besiddelse, idet de efter Stamfaderens Død 1759 overgik til hans Søn *Nicolai Christian H.* (1720—82), der ved sin Død efterlod dem til sin Søn *Peter Marquard H.* (1751—1800). Denne solgte 1795 Trykkeriet til J. F. Schultz.

R. Nyerup i Læsendes Aarvog, 1800, S. 64 ff. C. Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Historie, I, 1870, S. 285 ff. P. Stolpe: Dagspressen i Danmark, III, 1881, S. 109 ff. Th. Hauch-Fausbøll: Slesvigske Kirkebogsuddrag, 1908, S. 34.

Lauritz Nielsen (P. Stolpe).

Høpfner, Johannes, 1813—52, Embedsmand, Publicist. F. 24. Jan. 1813 i Uetersen, d. 9. Nov. 1852 i Kbh. (Petri), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Dieterich Leberecht H. (1778—1830) og Charlotte Amalie Hudtwalker (1789—1864). Ugift.

H. blev Student 1832 i Kiel, tog 1836 juridisk Eksamen sst. og blev kort efter Amtssekretær paa Gottorp Amtshus hos L. N. Scheele. Det i de holstenske og slesvigske Stænder 1842 fremkomne Forslag om Edsvorneretter, som vedtoges i Itzehoe, men ikke kom til Afstemning i Slesvig, fremkaldte et Indlæg af H. imod Juryinstitutionen: »Ueber den Anklageprocess und die Geschwornengerichte« (1844), og da det regnede med Angreb paa Christian VIII.s aabne Brev af 8. Juli 1846, skrev han til Forsvar for dette i »Altonaer Mercur« en Række Artikler, som senere udkom (anonymt) under Titelen »Dänemark und die Herzogthümer Schleswig und Holstein«, og hvori han søgte at godtgøre, at Kongeloven 1721 var indført i Slesvig. Samtidig med at Scheele ved Reorganisationen af Regeringen paa Gottorp blev dennes Præsident, blev H. Regeringsraad; begge var Slesvigholstenismens erklærede Modstandere. Ved Oprørets Udbrud 1848 maatte Scheele flygte, og allerede 27. Marts afskedigede den provisoriske Regering H., som tog til Kbh. Ud paa Efteraaret skrev han »Der Aufstand in den Herzogthümern Schleswig und Holstein und Preussens Verfahren gegen Dänemark«, som udkom i to Oplag (anonymt) samt paa Dansk og Fransk og vakte Opsigt ved sine uforbeholdne Angreb paa Preussen for dets inhumane Krigsførelse (Firemillionskontributionen i Jylland). I Vinteren 1848—49 var han i London med det særlige Hverv at gaa Fredsunderhandlingskommissionen til Haande ved dens Arbejder. Da Tillisch 1850 reorganiserede Forvaltningen af Slesvig, var H. en af hans mest fremragende Medhjælpere, og i Febr. 1852 udnævntes han til Departementschef i det nyoprettede slesvigske Ministerium. — R. 1850.

H. R. Hiort-Lorenzen (Poul Engelstoft).*

Høpfner v. Cronstedt, Hermann, d. 1683, gottorpsk Kansler. F. i Hannover, d. 16. Juli 1683 i Hamburg. Faderen var Notar. Gift; Hustruen d. 1681.

H. H. v. C. skal have været i svensk Tjeneste (maaske i Bremen), blev Kansler først hos Grev Georg Christian af Ostfriesland, senere hos Hertug Rudolph August af Braunschweig-Wolfenbüttel, i hvilken Stilling han 1666 forhandlede med Ditlev Ahlefeldt (s. d.), og endelig 1677 hos den fordrevne Hertug Christian Albrecht af Gottorp, der dengang opholdt sig i Hamburg. Skønt hans Ansættelse i dette Embede skal være foranlediget af Schweder Dietrich Kleiche, der var Præsæs for den svenske Regering i Bremen, blev hans Politik ved Gottorp-Hoffet snart afgjort svenskfjendtlig. Han blev Hovedet for Oppositionen mod det Kielsmanske Parti, søgte at faa sine Venner ind paa de vigtigste Pladser i Hertugens Omgivelser og at faa Modstanderne fjernet; derved blev han Genstand for et bittert Had og for Beskyldninger for at være bestukket af Danmark og staa i Brevveksling med Enkedronning Sophie Amalie. Da han 1679 arbejdede paa en Udsoning mellem Hertugen og Danmark, lykkedes det svensk Paa-virkning paa Hertugen at faa ham styrtet; han søgte da til Christian V. og skal have aabenbaret ham det gottorpske Hofs Hemmeligheder. Til Gengæld skal han have faaet Løfte om Titel af Gehejmeraad og en aarlig Lønning; men Intriger mod ham hos Sophie Amalie skal dog have bevirket, at han ingen Penge fik. Han levede sine sidste Aar som Privatmand i Hamburg.

J. Moller: *Cimbria literata*, II, 1744, S. 354 f. S. Pufendorf: *De rebus gestis Friderici Wilhelmi Magni*, II, 1695, S. 1370 f. A. Hojer: *Dennemarckische Geschichte*, 1719, S. 542. Archiv f. Staats- u. Kirchengeschichte der Herzogthümer Schleswig, Holstein u. Lauenburg, III, 1837, S. 101. Zeitschr. d. Gesellschaft f. Schlesw.-Holst. Geschichte, XXXVI, 1906. S. 148.

J. A. Fridericia (C. O. Bøggild Andersen)*.

Høpp, Johann Paul, 1782—1847, Overappellationsretspræsident. F. 25. Juli 1782 i Flensborg, d. 30. Aug. 1847 i Kiel, begr. sst. Forældre: Galanterihandler Gabriel H. (1754—1811) og Frederikke Henriette Augusta Dorothea Pfeiffer (1746—1832, gift 1° 1761 med Premierløjtnant Cornelius Cruys, 1732—76, gift 1° 1756 med Frederikke Christine Frigast, d. 1759). Gift 22. April 1810 i Slesvig med Sophie Wilhelmine Theodora Hering, f. 10. Juni 1787 i Slesvig, d. 29. Sept. 1871 i Kiel, D. af Etatsraad, Overretsraad Benedikt Matthias H. (1754—1815) og Maria Catharina Markmann (1763—1838).

H. var Søn af fattige Forældre, men ved Overretsråd Herings Hjælp kom han i Slesvig Domskole, blev Student 1799 og tog efter at have fuldendt sine juridiske Studier i Kiel Embedseksamen paa Gottorp 1803. I nogle Aar virkede han som Advokat, til han 1817 blev Medlem af Overretten i Slesvig, hvorfra han 1820 kom til Kbh. som Deputeret i det slesvig-holsten-lauenburgske Kancelli. 1831 blev han Overprokurør og 1833 1. Deputeret i Kancelliet. — Som Kancelliembedsmand kom H. til at spille en Hovedrolle i 30'ernes Forfatningsarbejde. Da der i Efteraaret 1830 gik Rygter om forestaaende Uroligheder i Holsten, blev det betroet ham at foretage en Undersøgelse af Stemningen i Hertugdømmerne. Han afrejste til Kiel 18. Okt., og hans Hverv gik officielt ud paa at skaffe sig Indblik i den Nødstilstand, der var opstaaet i Hertugdømmerne ved de senere Aars slette Høst. Rejsen gik fra Kiel til Flensborg, derfra til Tønder og ned langs Vestkysten, og i hyppige Breve til Kongen meddelte han sine Indtryk af Befolkningens Ønsker. Han var ikke blind for visse Forfatningsønsker, men kom til det Resultat, at disse Ønsker ikke var dybtgaaende, og at meget vilde vindes ved Ophævelse af Rugtolden og ved at beskikke en egnet Mand til Kurator for Kiels Universitet og med en vis Myndighed over Byen. H. var rejst til Kiel med samme Skib som Lornsen; han havde ogsaa sporet Virkningerne af hans Agitation, men synes at have villet afvente Udviklingen, før han gav Indberetning om Sagen. Først fem Dage efter at Lornsens Skrift »Über das Verfassungswerk« var udkommet, omtalte han det og tilskyndede Regeringen til at skride ind over for Lornsen. — Efter sin Hjemkomst i Dec. afgav H. en Erklæring om Forfatningssagen, hvori han foreslog, at et færdigt Forfatningsudkast skulde forelægges en eventuel Kommission, saaledes at Kommissionens Rammer paa Forhaand var givne, og han henstillede ligeledes, at en fælles Overappellationsret for Hertugdømmerne først skulde indføres, naar de adskilte Stænderforsamlinger var en Kendsgerning. H. blev Medlem af flere af de Komiteer, der nedsattes til Behandling af Stændersagen, og var Kommissarius for begge Hertugdømmers Stænderforsamlinger 1835—36 og 1838. Han indtog som saadan fuldt ud en loyal Embedsmands Holdning og paadrog sig derved ikke alene den nordslesvigske Danskheds Uvillie, men ogsaa Hertugen af Augustenborgs Fjendskab. Hertugen synes at have tilsiøgt at svække hans Stilling i Kbh. og medvirkede muligt til, at han 1840 foretrak at forlade Kancelliet og blive Overpræsident for Overappellationsretten i Kiel, en Stilling, han beklædte til sin Død. — Dr. jur. honoris causa ved Kiels Universitet 1840. —

Etatsraad 1820. Konferensraad 1831. Gehejmekonferensraad 1841. — R. 1824. DM. 1828. K. 1832. S.K. 1836. — Maleri af C. A. Jensen 1830 i Familieje. Malerier i Overlandsretten i Kiel og i Privateje. Litografi af C. C. A. Bøhndel. Fotografi efter en Akvarel i Landeshalle, Kiel.

H. R. Hiort-Lorenzen i Sønderjydske Aarbøger, 1901, S. 169—229. Karl Jansen i Zeitschr. für schlesw.-holst. Geschichte, XXIV, 1894, S. 195—236. Paul Richter sst., LVIII, 1929, S. 483—599. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—1848, I—II, 1931—34 (se Registeret).

Svend Larsen (H. R. Hiort-Lorenzen).

Hørdum, Christen Iver, 1846—1911, Politiker. F. 21. Marts 1846 i Fuglslev ved Æbeltoft, d. 6. Juni 1911 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Skomager Johannes Laurentius H. (1800—65) og Susanne Marie Brauer (1804—89). Gift 12. Jan. 1867 i Hyllested ved Æbeltoft med Dorothea Petersen, f. 19. Marts 1845 i Æbeltoft, d. 11. Sept. 1890 i Kbh. (Johs.), D. af Daglejer Peter Therkelsen (1813—56) og Ane Rasmussen.

Som sin Fader blev H. Skomager, udlært 1864 i Æbeltoft; arbejdede en Tid i Randers og et Par Aar i Hyllested, indtil han 1869 kom til Kbh. som Soldat. Her fik han Arbejde efter Soldatertiden, kom med i det faglig-politiske Røre, agiterede for Hjemmearbejdets Afskaffelse, var med til at oprette en Produktionsforening, som han ledede 1873—77, og en Fagforening, hvis Formand han var 1874—75 og 1877. Han fik ogsaa 1874 Sæde i Fagforeningernes Centralbestyrelse, og paa Socialdemokratiets Gimlekongres 1876 indvalgte han i Hovedbestyrelsen. Da Arbejderbevægelsen i Foraaret 1877, bl. a. paa Grund af Førernes Bortrejse, truede med helt at opløses, traadte H. sammen med Holm og C. C. Andersen i Spidsen og fik i de følgende Aar Bevægelsen genrejst og nyorganiseret. 1878 stiftedes Socialdemokratisk Forbund; da dettes første Leder A. C. Meyer n. A. rejste til Udlandet, blev H. Forbundets Formand indtil 1882, da han afløstes af P. Knudsen, men han var Medlem af Partibestyrelsen til 1909. Han var ligeledes med til at rejse Arbejdernes Forsamlingsbygning i Rømersgade 1876—79 og 1886 til at oprette Arbejdernes Fællesbageri. Allerede 1875 havde han som Medlem af Kontrolkomiteen været virksom for Fagforeningernes Støtte til »Social-Demokraten«. Nu understregede han i Skrift og Tale Vigtigheden af at redde Bladet, bragte personligt Ofre for dets Opretholdelse, blev Juni 1877 Ekspedient ved og kort efter Forretningsfører for det. Da Bladet redaktionelt lod adskilligt tilbage at ønske, foranledigede H. 1881, at E. Wiinblad

blev Redaktør. Og nu voksede »Social-Demokraten« i Udbredelse og Indflydelse. De første Aar blev H. voldsomt angrebet af den Tids socialistiske Opposition »Pionisterne« og »Heroldisterne«, som kaldte Socialdemokratiets Ledere »Hørdumrianerne«. Han maatte værgе sig med flere Sagsanlæg. Som et Skaktræk mod de gamle Føreres Tilhængere optrykte han 1877 Geleffs Pjece »Den rene skære Sandhed«. 1884 valgtes H. i Kbh.s 9. Kreds til Medlem af Folketinget, og han og P. Holm (s. d.) blev Partiets første Rigsdagsmænd. 1887 blev H. slaaet af en Højremand, men genvandt Kredsen 1890 og beholdt den siden. H. var i Ordets bogstaveligste Betydning en bramfri Mand, stilfærdig og uden Ærgerrighed. Han kunde nok i yngre Dage lade sin Stentorrøst lyde i Forsamlinger, men i de senere Aar deltog han ikke i Agitationen, og paa Rigsdagen talte han sjældent. Han var først og fremmest den socialdemokratiske Presses Organisator og Administrator. Paa hans Forslag over for de kontraherende Foreninger i Kbh. og Partikongressen 1888 vedtoges en Centralisationsplan, hvorefter de allerede i Aarhus, Randers og Aalborg eksisterende Partiblade og de i de følgende Aar i Horsens, senere i Odense, Esbjerg o. fl. Byer oprettede sammensluttedes med Hovedbladet i Kbh. i en økonomisk og redaktionel Enhed, en Ordning, som bestaar den Dag i Dag og har været til uhyre Styrkelse saavel for Pressen og Partiet som for Arbejderbevægelsen i det hele. Efter i nogle Aar at have kæmpet med et svækket Helbred traadte H. 1909 ud af Rigsdagen. 1910 gik han af som Forretningsfører; n. A. døde han, afholdt af Partifæller, æret af Modstandere, en Fredens og en Samlingens Mand. — Pastel af H. Chr. Vantore 1907. Posthumt Maleri af Johs. Glob 1911 i Socialdemokratisk Forbund, Rosenørns Allé (Gentagelse i »Social-Demokraten«s Hus). Portrætteret paa Edv. Saltofts Gruppebillede 1934 i Folkets Hus, Enghavevej. Marmorbuste af P. W. Fyhn i Forsamlingsbygningen, Rømersgade. Portrætrelief af E. Schlüssel paa Gravstenen. Træsnit 1892.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 207—10. C. E. Jensen og Fr. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904, S. 311 ff. Social-Demokraten 7., 11. og 12. Juni 1911. Else Rasmussen i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger, 1933, S. 144—61. Ejnar H. Tønnesen: Christen Hørdum, 1934. *Oluf Bertolt.*

Hørlück, Anders Dons, 1836—1900, nordslesvigsk Bonde og Politiker. F. 17. Aug. 1836 i Rurup, Branderup Sogn, d. 4. Juli 1900 sst., begr. i Branderup. Forældre: Gaardejer, Lærer og Sognefoged Hans H. (1790—1868) og Pauline Dons (1797—1867). Gift 2. Juli 1863 i Branderup med Adeline Fausbøl, f. 10. Maj 1849

paa Mandbjerg, Branderup Sogn, d. 2. April 1887 i Rurup, D. af Gaardejer Thomas Nissen F. (1800—77) og Anne Kjestine Ravn (1804—87).

Efter Skolegangen i Faderens Skole kom H. til Landbruget og var 1853—54 Elev paa Rødding Højskole. Her vakte hans Interesse for Landmaaling, og han uddannedes de følgende Aar praktisk og teoretisk i dette Fag, til han 1858 tog Landmaaler-eksamen i Flensborg. 1860—61 var han Lærer paa Rødding Højskole, men virkede ellers i disse Aar som Landmaaler, ogsaa efter 1863 at have overtaget den ene Halvdel af Fødegaarden i Rurup. 1867 mistede han Retten til Landmaalerpraksis paa Grund af Edsnægtelse. Hans Indsigt som Landmaaler toges dog stadig paa forskellig Maade i Brug. Han var saaledes 1865 blevet Medlem af Vandløbskommissionen for de vestlige Herreder af Haderslev Amt, senere blev han Formand for denne for hele Amtet, og denne Stilling beholdt han til sin Død. 1871 blev han Medlem af den store Boniteringskommission for Haderslev Amt, hvis Arbejde afsluttedes 1878. — I politisk Henseende var H. Krügers haandgangne Mand. Ved dennes Død 1881 var der i Vestereggen stærk Stemning for at vælge H. til hans Efterfølger som Rigsdagsmand, men H. tillagde ikke Virksomheden i Berlin saa stor Betydning, at han ønskede at give den sine Kræfter. Han lod sig derimod opstille ved Landdagsvalget i 1. Kreds, hvor da Modsætningerne mellem Edsnægttere og Edsaflæggere var saa stærk, at Danskerne splittedes ved Valget, og P. Skau opstilledes mod H. H. valgtes og genvalgtes senere 1882 og 1885, men sit Sæde i Landdagen indtog han ikke, heller ikke efter Hans Lassens Edsaflæggelse 1882. 1888 var Edsaflæggerne blevet Flertal i Kredsen, og Gustav Johannsen valgtes i H.s Sted. — Af Haderslev Kreds dag var H. Medlem fra 1881 og var her Vesteramtets kloge og myndige Talsmand. Han valgtes ind i Vælgerforeningens Bestyrelse og var i sine senere Aar en af de ledende i Bovlund Frimenighed. — For sin Hjemegn fik H. overordentlig stor Betydning. Han solgte 1873 Fødegaarden og købte den større Gaard Kærgaard i Rurup, som han drev med stor Dygtighed. I Kommune og Sogn fik han efterhaanden næsten alle Tillidsposter. Indtil 1875 var han Kommuneforstander, men frasagde sig da Stillingen, idet Myndighederne nu afkrævede Kommuneforstanderne Ed. Ved sin omfattende Indsigt saavel i praktiske som i administrative og juridiske Forhold, ved sin altid redbonne Hjælpsomhed og sin Menneskekundskab blev han ikke alene Sognekonge, men den meget søgte Raadgiver i Sager baade af offentlig og privat Art for hele Vestereggen.

H. P. Hanssen i Sprogforeningens Almanak, 1901, S. 88—91. L. B. Poulsen i Højskolebladet, 1900, Sp. 1333—38. J. Jørgensen i Haabets Mænd, 1923, S. 195—200.

Hans Lund.

Hørlyck, Nicolaj, 1870—1936, Statskonsulent i Mejeribrug. F. 9. Jan. 1870 i Bastrup ved Vamdrup, d. 27. Juni 1936 i Aarhus, Urne paa Vamdrup Kgd. Forældre: Gaardejer Peter Hansen H. (1821—95) og Karen Hansen (1830—96). Gift 24. Juni 1898 i Vamdrup med Emilie Kirstine Paulsen, f. 26. Febr. 1874 i Vamdrup, D. af Benbrudslæge Johannes P. (1842—1913) og Maja Lund (1848—1926).

Efter at være undervist hjemme og i Kolding Latinskole fik H., fra han var 16 Aar, praktisk Mejeriuddannelse i et Mejeri, der var indrettet ved hans Hjem, lærte Landvæsen og var en Tid Forvalter paa Sønderbygaard ved Fredericia. Han arbejdede derefter igen ved Mejeribruget, gennemgik Mejerikursus paa Ladelund 1895 og blev s. A. ansat af Landhusholdningsselskabet som Instruktør ved Fremstillingen af fersk Smør. Samtidig fortsatte han ved Rejser i Udlandet og paa Landbohøjskolen sin Uddannelse i Mejerivæsen, Kemi og Bakteriologi, og 1897 blev han Statskonsulent i Mejeribrug for det østlige og nordlige Jylland med Bopæl i Randers, senere i Aarhus. H. var en dygtig Raadgiver ved Gennemførelsen af de mange Fremskridt i Mejeribrugets Praksis, og blandt de Opgaver, han særlig virkede for, var Osteproduktionens Forbedring bl. a. ved Hjælp af Lagerbedømmelser, Kvalitetsbetaling for Smør og Skummetmælkenes Syrning. Han var bl. a. Medlem af Statens Mejeriudvalg fra dets Nedsættelse 1919 og af De danske Mejeriforeningers Mælkenoteringsudvalg. — R. 1922. — Relief af E. Ølsgaard 1936 paa Gravstenen.

G. Ellbrecht: Danske Mejerier, IV, 1918, S. 309 f. Mælkeritidende, 1922, S. 505 f., 544—49; 1936, S. 536 f. Vort Landbrug, 1922, S. 449; 1930, S. 32; 1936, S. 365. Ugeskrift for Landmænd, 1922, S. 431 f.; 1936, S. 426 f. Jydsk Landbrug, 1936, S. 474.

Aksel Milthers.

Hørlyk, Lucie, 1870—1912, Forfatterinde. F. 18. Febr. 1870 i Brøns, d. 12. Sept. 1912 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Højskoleforstander, senere Sognepræst, Provst L. Koch (s. d.) og Hustru. Gift 2. Febr. 1892 i Kbh. (Stefans) med Politiassistent, senere Guvernementsfuldmægtig Simon Severin Jensen H., f. 11. Juli 1866 i Kobbersholt, d. 23. Febr. 1903 i Frederikssted paa St. Croix, Søn af Gaardejer Jens Karstensen Hørlyck (1834—68) og Juliane Frederikke Christence Sørensen (1843—69).

L. H. havde ingen Minder fra Sønderjylland, fordi Højskolen, hvor Faderen var Forstander, lukkedes af Preusserne et Par Maaneder efter hendes Fødsel; sine egentlige Barndomsindtryk havde hun fra Falster, hvor Faderen en Aarrække var Præst, først i Nykøbing, senere i Skelby og Gedesby, og fra Kbh.s umiddelbare Omegn, hvor han ligeledes var Præst, først i Brønshøj og Rødovre og derefter i Glostrup. 1886 tog L. H. sammen med sin lidt ældre Søster til Korsika og Schweiz for at søge Helbredelse for den Brystsye, hun til sidst bukkede under for; hun kom sig saa meget, at hun kunde rejse hjem n. A., men hun maatte passe paa ikke at overanstrengte sig og kunde ikke deltage i det huslige Arbejde; saa meget mere Tid fik hun til sin egen Raadighed, og hun læste usædvanlig meget i disse Aar. 1892 rejste hun til Vestindien, hvor hendes Mand havde faaet Ansættelse som Politiembedsmand, og her tilbragte hun det følgende Tiaar, indtil hun efter Mandens Død vendte tilbage til Danmark. Først nu begyndte hun at skrive, idet hun gjorde Brug af det mangfoldige Stof, hun havde tilegnet sig under Udlændigheden. Hun debuterede med »Under Tropesol« (1907) og fortsatte med »Fra Generalguvernørens Dage« (1908) og »Den gamle Plantage« (1909); disse Bøger saavel som Fortællingsamlingen »Sommer« (1910) har alle hentet deres Emne fra det eksotiske Milieu, Omstændighederne havde gjort hende fortrolig med. Med en Forstaaelse, der er uden al Sentimentalitet, fortæller hun om Negrene, som hun er kommet til at værdsætte især paa Grund af den Trofasthed, der maaske gav sig de smukkeste Udslag hos de sorte Barnepiger, som fandtes overalt i de hvide Familier. Men hun har ogsaa et skarpt Blik for Europæernes Liv paa de vestindiske Øer, hvor Danske, Spaniere og Amerikanere færdedes imellem hverandre. Det var det fremmedartede ved dette Milieu, der straks indtog Læseverdenen for L. H.s levende, næsten impressionistiske Skildringskunst, hvorimod det var det hjemlige og fortrolige, der gjorde Udslaget i »Meta Hauch« (1911), en Fortælling om en ung, dansk Præstedatter tegnet i sarte Pastelfarver, som giver et smukt Indtryk af Ynde og Uberørthed; desværre naaede L. H. ikke at faa Fortsættelsen »Meta Linde, f. Hauch« (1913) fra Haanden, før Døden overraskede hende, hvorfor Søsteren, Anna Koch Schiøler, har skrevet den sidste Halvdel af Romanen paa Grundlag af den af L. H. lagte Plan.

L. Koch: Lucie Hørlyk, en Levnetstegning delvis i Selvbiografi, 1913. R. Kjer-Petersen i Hovedstaden 18. Dec. 1912. Helge Rode i Ill. Tid. 22. Sept. 1912.

Peder Hesselaa.

Hörner, Johan, 1711—63, Maler. F. 28. Jan. 1711 i Edebo i Roslagen, Sverige, d. 4. Marts 1763 i Kbh. (Petri). Forældre: Pastor Nils Petrus H. (ca. 1670—1721) og Elisabeth (Lisa) Tibelia (ca. 1689—1766). Gift 24. April 1737 i Kbh. (Petri) med Christine Wass, f. ca. 1714, begr. 14. Aug. 1758 i Kbh. (Petri).

Efter Skolegang i Sigtuna kom H. 1728 i Malerlære hos J. H. Scheffel i Stockholm og drog 1735 til Kbh. med sin Læremesters bedste anbefalinger; her blev han til sin Død, beskæftiget i ikke ringe Grad, men stadig dog betragtet som den fattige Skildrer; han efterlod sig kun nogle faa Hundrede Daler. Han har malet naturalistisk anordnede Frugtstykker samt Fuglebilleder og var især berømt for sine »Natstykker«, genreagtige Billeder ved kunstigt Lys i Schalkens Manér og som Heimbach havde malet dem; et Maleri med Kongen og Dronningen var særlig omtalt. 1753—56 leverede han Hoffet i alt seksten saadanne Malerier til 270 Rdl. i alt. Hans Betydning beror dog paa hans Portrætter, og her har han arbejdet for Embedsmænd og Borgere, Adel og Hof. Et forsvundet Portræt af Peder Nielsen Horrebøw (stukket 1759 af Chevillet) synes at have været hans første Arbejde her (1736). Nævnes skal endvidere Billederne af Fr. Rostgaard (1741, Universitetsbiblioteket), af Amtmand Chr. Warnstedt (1743, Brahetrolleborg), af Prinsesse Louise (1744, Gaunø), af Frederik V. og Dronning Louise (1746, Fr.borg), af Chr. D. Rantzau (1756, Gaunø), af H. A. Brorson (1756, Fr.borg), af den Abraham Pelt'ske Familie (1756, det Petersen'ske Kloster), af Hannibal Wedell (1760, Wedellsborg) og af Prinsesserne Vilhelmine Caroline og Louise (1761, Vemmetofte). Kunstmuseet ejer flere Portrætter, bl. a. af Fru Brorson og af en ukendt Dame (1752), Fr.borgmuseet en halv Snes Portrætter, hvoraf særligt skal nævnes Hoflakerer Fr. Chr. van Bracht og Hustru. Naar disse Billeder i visse Retninger betegner Højdepunkter inden for 18. Aarh.s Portrætmaleri i Danmark, beror det dels paa deres rent kunstneriske Udførelse, dels paa deres faste og troværdige Karakteristik. Da H. kom til Kbh., var J. S. du Wahl toneangivende inden for Kunsten med tunge, mættede, mørke Farver og en Teknik med omhyggelig Udslættelse af Penselstrøg og med en Portrætfremstilling, hvor der lagdes Vægt paa Almindelighed i Karakteristik og paa stærk Positions-virkning. H. medbragte fra Sverige en Palet af lyse, klingre Farver, en Teknik, hvori selve Farvernes Paasætning i tydelige, bredere eller finere Strøg spillede en Rolle, og han besad en overordentlig Følelse for sine Modellers Særpræg, som han vidste at fortolke paa en almenfattelig Maade; hans Billeder virker derfor ofte som hele »Karakter-

hoveder«. I Løbet af 50'erne udvikler hans Farvebehandling sig sikkert under Paavirkning af Pilo i Retning af Tonemaleri med lette grønne, lyserøde eller olivenbrunlige Toner i Karnationen og med brede Penselstrøg i Accessorierne, en ejendommelig fortættet Udryksform over mod dekorativ Kraft og spirituel Ekspression paa det stoffiges og gennemførtes Bekostning. — Paa Natstykket af Kong Frederik V. og Dronningen skal H. ogsaa have malet sit eget Portræt.

Chr. Elling: Rokokoens Portrætmaleri, 1935, S. 20—23. Gustaf Valby i Tidsskrift för konstvetenskap, V, 1920, S. 91—98. O. Andrup: Malerierne paa Vemmetofte, 1918, S. III, 22.

O. Andrup.

Hørring, Hugo Egmont, 1842—1909, Minister. F. 17. Aug. 1842 i Kbh. (Helligg.), d. 13. Febr. 1909 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Urtekræmmer Fredrik Barfred H. (1799—1880) og Laura Erslev (1808—88). Gift 1° 20. Maj 1873 i Kbh. (Frels.) med Vilhelmine Sophie Møller, f. 13. Sept. 1838 i Kbh. (Trin.), d. 7. April 1874 sst. (Trin.), D. af Urtekræmmer August Vilhelm M. (1810—62) og Johanne Petrine Boldt (1814—63). 2° 21. Marts 1884 i Kbh. (Garn.) med Emma Petrea Louise Ryberg, f. 16. Aug. 1851 i Kbh. (Petri), d. 16. Sept. 1920 sst., D. af Handelsfuldmægtig, Graver ved Petri K. Johan Peter R. (1802—76) og Anna Cathrine Smith (1819—81).

H. blev Student 1860 fra Borgerdydskolen paa Christianshavn og 1868 juridisk Kandidat. Efter i nogle Aar at have været Sagførerfuldmægtig blev han 1874 Assistent i Indenrigsministeriet, hvor han 1880 avancerede til Fuldmægtig. 1882 overtog han Posten som Direktør for Den kgl. grønlandske Handel. 1889 udnævntes han til Chef for Indenrigsministeriets 1. Departement, og da i Jan. 1894 de offentlige Arbejder udskiltes i et særligt Ministerium under Ingerslevs Ledelse, indtraadte H. i Ministeriet Estrup som Indenrigsminister ad interim. Det blev en fleraarig politisk Løbebane, der her indlededes. I Ministeriet Reedtz-Thott beholdt H. Stillingen som Indenrigsminister, og det lykkedes ham i Samlingen 1894—95 ved de Moderates Hjælp, under forbitret Modstand fra Forligsmodstandernes Side, at gennemføre en ny Valgkredsordning, der gav Byerne en mere retfærdig Repræsentation. Ved Valget i April 1895 stillede han sig i den nyoprettede Valbykreds, men faldt. Ved sin Arbejdskraft og sin saglige Indsigt skabte han sig en vis Position paa Rigsdagen, ligesom ogsaa Kong Christian IX. lærte at sætte Pris paa ham, og da Reedtz-Thott i Maj 1897 traadte tilbage, overdrog Kongen Dannelsen af det nye Ministerium til H.

Ministeriet, i hvilket H. selv overtog Finansministeriet, fra 1899 tillige Justitsministeriet, kom for en stor Del til at bestaa af Embedsmænd, og det havde med denne S sammensætning intet særligt politisk udæskende Præg over sig. Men for at tilfredsstille Estrup og det yderliggaaende Højre nægtede H. for sit Vedkommende at forny den kendte Reedtz-Thott'ske Erklæring om, at Ministeriet vilde anse sin Mission for endt, om det paa ny kom til en uløselig Finanslovkonflikt. H. kunde, sagde han, ikke finde det rigtigt, at ethvert nyt Ministerium bandt sig ved en saadan Haandfæstning. H. søgte at etablere en frugtbar Forhandlingspolitik i Forholdet til Venstre. Men om end han var et klart og hurtigt Hoved og en ganske god Taler, savnede han egentligt politisk Instinkt. Hans Politik strandede da ogsaa paa den scjge Modstand og det støtte Undermineringsarbejde, som J. C. Christensen i disse Aar iværksatte over for Højres Ministerier. Fra Reedtz-Thott havde H. arvet 90'ernes betydeligste politiske Stridspunkt, Skatte- og Toldreformen. Hans gentagne Forsøg paa her at opnaa Overenskomst mislykkedes stadig. Hans Ministeriums største Resultat var Husmandsloven af 1899, der gennemførtes af Landbrugsminister A. Hage. Endvidere kan nævnes Statsgældens Konvertering og Loven om Ægtefællers Formuerettigheder, hvorved gift Kvinde blev myndig. Under Indtrykket af en opstaaende storpolitisk Spænding, knyttet til den spansk-amerikanske Krig, tog H. i Sommeren 1898 en provisorisk Bevilling til Ammunition og Udbedring af Søforterne. Folketinget nægtede at bevilge Beløbet, og J. C. Christensen erklærede, at dersom Summen blev optaget paa Statsregnskabet, vilde man anse det for et Forfatningsbrud. Men da Statsregnskabet omsider forelaa, var Ministeriet frattraadt. Episoden svækkede dets Stilling, der endeligt undergravedes i Sommeren 1899, da Skattereformen paa ny faldt igennem, til Dels som Følge af Uenighed i Højre. Ministeriet frattraadte 27. April 1900. Siden tog H. ikke Del i det politiske Liv. Han var fra 1895 Decisor for Civillisten, fra 1896 Direktør for det Classenske Fideikommis og blev 1905 Ordensskatmester. Fra 1906 var han Formand og administrerende Direktør for Kongeriget Danmarks Hypotekbank. — Gehejmeetsraad 1900. — R. 1883. DM. 1888. K.² 1892. K.¹ 1895. S.K. 1898. — Træsnit 1897 efter Fotografi. — H.s Søn *Johannes H.* (f. 1. Marts 1874) er fra 1932 Præsident i Vestre Landsret, var 1922—32 Borgmester i Viborg.

Slægt i: Jacob Erslev. Et Mindeskrift, 1904, S. 60 ff. Nationaltidende 14. og 15. Febr. 1909. Berl. Tid. 15. Febr. s. A. Knud Fabricius: Regensen gennem hundrede Aar, 1923—25, S. 219—23.

P. Stavnstrup.

Hørring, Richard (døbt Richardt), f. 1875, Zoolog. F. 18. Nov. 1875 i Stege. Forældre: Læge Arthur Frederik H. (1839—1909) og Emma Juliette Hansen (1842—1914). Brodersøn af H. H. (s. d.). Gift 16. April 1909 i Reykjavík med Þorúnn Solveig Krištjánsdóttir, f. 18. Okt. 1881 i Hafnarfjörður, D. af Sysselmand, senere Højesteretsjustitiarius og Minister for Island Kristján Jónsson (1852—1926) og Anna Þórarinsdóttir (1852—1921).

H. blev Student 1895 fra Metropolitanskolen, studerede derpaa Zoologi og beskæftigede sig som Student særlig med Fiskeribiologi. Han var 1897—98 Assistent ved Biologisk Station og foretog i Aarene 1898, 1899 og 1901 fiskeribiologiske Undersøgelser ved Færøerne og Island. Efter 1903 at være blevet Magister i Zoologi kom han mere ind paa Studiet af de højere Hvirveldyr, navnlig Fuglene, og foretog i Aarene 1905—08 med Støtte af Carlsbergfondet en større ornitologisk Indsamlingsrejse til Island, hvorfra han hjembragte meget betydelige Samlinger. Efter Hjemkomsten ansattes H. ved Zoologisk Museum, til hvilket han siden har været knyttet, fra 1924 som Viceinspector ved Hvirveldyrafdelingen, og varetaget Fuglesamlingen. H. har siden 1911 udgivet de aarlige Beretninger om de ved danske Fyr faldne og observerede Trækfugle, i det sidste Aar tillige en Del Ringmærkningsundersøgelser, navnlig over danske Maager (alt dette offentliggjort i Videnskabelige Meddelelser fra Dansk Naturhistorisk Forening). Endvidere har han skrevet tre Bind af »Danmarks Fauna« omhandlende Fugle (Bd. 23 1919, Bd. 30 1926 og Bd. 39 1933), hvori der gives meget indgaaende og værdifulde Oplysninger om danske Fugles Udbredelse og Forekomst, samt endelig sammen med Å. V. Tåning udgivet Bd. 3 af E. Lehn Schiølers »Danmarks Fugle«. *R. Spärck.*

Hørup, Viggo Lauritz Bentheim, 1841—1902, Journalist, Politiker. F. 22. Maj 1841 i Torpmagle, Torup Sogn, Halsnæs, d. 15. Febr. 1902 i Kbh., Urne paa Gentofte Kgd. Forældre: Skolelærer Frederik Bendtsen H. (1811—1905) og Emilie Julie Drachmann (1806—1900). Gift 18. Juli 1868 i Kbh. (Frue) med Overlærerinde ved De forenede Kirkeskoler Emma Augusta Holmsted, f. 3. Aug. 1836 i Kbh. (Garn.), d. 22. Sept. 1923 sst., D. af Gymnastiklærer ved Hæren, senere Kaptajn Jonas Ferdinand H. (1811—66) og Amalie Drachmann (1802—78).

Navnet H. er optaget efter Landsbyen Hørup i Slangerup Sogn. Fædreenslægten var Skolelærere af sjællandsk Bondeæt, selvstændige og selvsikre Folk. Faderen var en sindig og praktisk Mand, der nød Bøndernes Tillid og i mange Aar var Sogneraadsformand.

Moderen var Søster til Professor A. G. Drachmann og tilhørte en oprindelig tysk Haandværkerslægt, hvis solide Borgerlighed krydse- des med de polske Kobiersky'ers urolige Blod. I et velordnet Landbohjem, der dog ikke var uden Disharmonier, voksede H. op, i og med Naturen og blandt Bønderne. Han var en ualmindelig frisk og velbegavet Dreng, da han i Tolv-trettenaarsalderen blev sat i Skole i v. Westens Institut i Kbh., hvorfra han 1857 overflyttedes til Metropolitanskolen. En Tid boede han paa Kronprinsessegades Kaserne hos sin Onkel og senere Svigerfader Holmsted, en myndig Officer, der dog ikke var mere gammeldags, end at han lod sine Døtre uddanne til Selverhverv. I Metropolitan- skolen havde han Har. Høffding, den senere Mediciner Julius Petersen og P. W. Jerndorff som Klassekammerater, og blandt hans Lærere var Kr. Arentzen, der fattede stor Interesse for ham. Billedet af ham er allerede nu klart: en fysisk stærk, vaagen og begavet Dreng med levende kritisk Sans, præget af sin landlege Oprindelse, for saa vidt som han følte sig i Modsætning til det nationalliberale Bourgeois og Borgerskabs Sønner, der var hans Kammerater, men i øvrigt ikke i stærkere Grad isoleret eller fjendtlig over for Milieuet. Kammeraterne frygtede hans Styrke og hvasse Kritik, Lærerne respekterede hans selvstændige Opfattelse og Flid. Han tog Studentereksamen med en smuk første Karakter 1861 og gav sig til at studere Jura. Der foreligger kun et yderst sparsomt Materiale til at følge H.s Udvikling i det følgende Tiaar. Sikkert har de modsatte Træk i hans Personlighed gjort sig gældende: en tung Flegma med Hang til Naturdrømmerier og en glødende Liden- skab i Kritik og Sympatier. Han skrev tidlig Digte, ofte form- skønne i Guldalderpoesiens Tone, med Folkevisepræg, men uden Ordets eller Billedets Suverænitet. Da han sidst i 60'erne boede i Huset hos sin Onkel Professor Drachmann, kaldte man ham »Dig- teren« og Fættereren Holger »Maleren«. Fætterens senere Succes som Digter skal have foranlediget H. til at opgive Lyrikken, og herved skete sikkert ingen Ulykke. Politisk har H.s Udvikling i disse Ungdomsaar formet sig efter Begyndelsen. Landboens Mistro først og fremmest til Nationalliberalismen har gjort ham kølig over for den Bevægelse, der forberedte Krigen 1864. Selve Nederlaget har derfor virket væsentlig anderledes paa ham end paa mange andre, mere som en Advarsel for Fremtiden end som en lammende Ulykke. Som andre Bondevenner har han i Aarene derefter nærmet sig de gamle Konservative, medens den nationalliberale Tankegang var ham fjern. Som Regensalumnus (1864—67) arbejdede han 1865 for Anskaffelsen af det konservative »Dansk Rigstidende« og mod-

satte sig vidtgaaende Sympatidemonstrationer over for Nordslavigerne. Forfatningen af 1866 har ikke mishaget ham stærkt, fordi den byggede paa et Forlig mellem Landboerne uden om Byerne. Om hans Læsning ved man lidet eller intet; Georg Brandes vidner, at han var en begejstret Dyrker af Kierkegaard.

1867 tog H. juridisk Embedseksamen, gav sig til at manuducere danske Jurister og var en Tid Fuldmægtig hos Balth. Christensen. Af den Dunkelhed, der kildemæssig set omgiver H. i disse Aar, traadte han frem 1872, da han paa eget Initiativ, støttet af J. A. Hansen og andre Venstreførere, stillede sig til Folketinget i sin Hjemegn, Frederiksværkkredsen, hvor Højre stod stærkt. Hans Kampagne synes ikke bemærkelsesværdig, og han faldt med Glans, men fra nu af tilhører han dansk Politik. Han havde 1870 sluttet sig til Det forenede Venstre med Tilknytning navnlig til Bjørnbak og J. A. Hansen, og han var 10. Sept. 1873 Medstifter af Onsdagsforeningen, der samlede den svage Begyndelse til et københavnsk Venstre. S. A. blev han paa J. A. Hansens Foranledning Hovedmedarbejder ved det 1. Okt. 1873 stiftede »Morgenbladet« under N. J. Larsens Redaktion. Fra nu af tilhører han dansk Journalistik, og samtidig begynder en ny Periode i dennes Historie.

I det faatallig trykte og tarvelig udstyrede »Morgenbladet« udfoldede sig straks fra den første Dag et Forfatterskab, der maa have faaet alle med Øre for Sprog og Logik til at lytte. H. skrev fra Begyndelsen om alt muligt, mest dansk og udenrigsk Politik, men ogsaa Litteratur. Han skrev anonymt eller under Mærker som *v.*, og mange antog hans Artikler for skrevne af Redaktøren. Han var dog, som en Højremand skrev 1878, ulige mere værd end »den Larsen, der redigerede Bladet«. Der udgik en sproglig Fornøjelse fra dette rene, suveræne Dansk, uden Snørkler, uden Sentiment, snart rolig ræsonnerende, snart snertende ironisk. Det var ikke alene ny Venstretale, det var nyt Dansk. Venstre havde haft Mænd med Eksaminer før, H. var Skribenten med og trods Eksaminerne. Fra den første Dag satte og tegnede han Maalet klart: Venstre skal tage sin Plads ikke blot som ligeberettiget med de Nationalliberale, men som den førende Klasse. Som Bondens Søn og med Bondens Tale traadte H. ind i Debatten, men med det tydeligt udtrykte Maal at vinde Intelligensen. Hvor meget H. har studeret dansk Historie, er uvist; sikkert er det, at hans Plads ikke er blandt Liberalisterne fra 30'erne og 40'erne, men blandt Bondereformatorerne fra de sidste Aar af det 18. Aarh. og de første Bondevenner. Han var stærkt paavirket af Menneskeretsideerne fra den franske Revolution. En Klasse skulde løftes op i

Dagen og sejrende tage Dannelsen ind til sig. Ikke Forfatningsdetailler, ikke enkelte Love gjaldt det, men en Omvurdering, en aandelig Rejsning paa videste Basis. Gennem H.s i Formerne svingende og usikre Politik og dermed forbundne Journalistik strækker sig gennem Aarene indtil hans Død denne Linie ubrudt og stærk. Naar han engang skrev til Bjørnson, at for ham var Sagerne kun Vimpler og Feltraab, var det ikke, fordi Sagerne ikke i sig selv kunde interessere ham, men fordi de svandt ind til Døgnpolitik over for de vide Maal. En stor Ensidighed laa heri som i al H.s Gerning, en Ensidighed, der mindede om Kierkegaards, den langsynede og overlegne Aands Fjernhed fra Dagen.

Alligevel var netop Dagen Traaden i H.s Journalistik. Han greb Situationen og løftede den umærkeligt i jævn, daglig Tale, i Patos, i Spot, i Lune op i den Verden af Storpolitik, hvor hans Tanke færdedes. Først var hans Maal at slaa Nationalliberalismen ned, fordi den for ham var falsk Lyrik, uretmæssigt Overklasseregime. I sin første kendte politiske Tale, paa Møen 1874, i sine Artikler og i det tilbageskuende Overblik over sin Politik, som han nedskrev 1884, slog han Opgaven fast med bidende Klarhed. Han blev sit Lands største Agitator for dette Maal, og hvis Politik er ensbetydende med vide Syner, blev han ogsaa en stor Politiker.

H.s Navn blev hurtig kendt inden for Venstre. Da Partiet 1875 første Gang var delt i en moderat og en radikal Fløj, fulgte han J. A. Hansen og Berg paa de Radikales Agitationsrejse i Jylland. »Alle vilde trykke det lille v.s Haand«, og han fik Tilbud om en jysk Kreds. Det blev dog hans Hjemland, Sjælland, der vandt ham. 1876 valgtes han til Folketinget i Køge og genvalgtes, til han 1892 blev slaaet af P. A. Alberti. Snart efter hans Valg udpegede Venstre ham paa J. A. Hansens Anbefaling til sin Advokat i Rigsretssagen mod Hall, Krieger o. fl. Ministre. Som J. A. Hansen hidtil havde været hans nærmeste Forbillede, saaledes efterlignede han ham under Proceduren lige indtil Dialekt og Taleform. Den vanskelige Advokatur over for en skolet Modstander som Klubien blev i øvrigt ført med Styrke og Dygtighed og befæstede H.s Ry. S. A. Dommen faldt, 1877, skete det første store Skisma i Venstre. Efter Finanslovnægtelsen i Foraaret blev en Del af Partiet ængstelig, og ved Forliget 8. Nov. fik Regeringen paa ny et Budget. H havde allerede 1875 villet en Sprængning af Venstre; nu lykkedes det, og fra 1878 stod han i Folketinget i Gruppe med Berg mod Bojsen og Holstein.

Med denne Spaltning var H.s Rigsdagsgerning for Alvor begyndt. Den varede i alt seksten Aar og markeredes ud ad til af flere Tillids-

poster; han var 1878—92 Medlem af Finansudvalget og dets Formand 1883—84, 1879 og 1883—88 Tingets 2. Viceformand og 1879—92 og — efter sin Udtræden — 1895—1900 Statsrevisor. Rigsdagspolitiker i Ordets egentligste Forstand blev H. ikke. Hans bedste Taler er ikke holdt i Tinget, men paa Møder omkring i Landet, og i Udvalgsarbejdet var han i hvert Fald ikke noget stabilt Element. Men han var fra 1878 i Kraft af sin Pen, sin Tale og sin politiske Begavelse en af Venstres Førere, og hans Stilling til de andre Ledere og til Sagerne var af stor, om end skiftende Betydning. En væsentlig Del af Venstres indre Historie ligger i Konstellationerne H.—Berg—Bojsen—Holstein. H. var fra Begyndelsen J. A. Hansens Mand med en vis Tilknytning til Bjørnbakkerne. J. A. Hansens nærmeste Arvtager i Det forenede Venstre var Berg, og H.s Politik laa oprindelig paa Linie med hans. Der var Lighed mellem dem, den faste Tro paa den almindelige Valgret, den demokratiske Underbund, det udpræget agitatoriske Sving i deres Tale. Men der var ogsaa store Divergenser. Bergs Politik bundede i Junigrundloven, den byggede paa Resultaterne fra 1849 og saa Opgaven ene i at skabe et politisk Magtskifte, medens H. sigtede mod en generel aandelig Omvæltning. Af endnu større Betydning var H.s Skepsis over for Bergs Grundtvigianisme. Her møder vi et Hovedpunkt i Venstres og H.s Historie. Da H. mente at have sat Skranker for Nationalliberalismens Lyrik, mødte han den, som han selv siger, igen paa en anden Maade i Grundtvigianismen. Dennes aandelige Indhold var ham fuldkommen fjernt, han frygtede dens Udvisken af Klassekampen, han mente, Højskolen vilde skabe et Aristokrati af Gaardejere stik imod Lighedsideerne fra det 18. Aarh. Det var denne dybe Modsætning, der laa bag de gentagne Brud mellem H. og Berg, og det var den, der endnu stærkere bestemte hans Forhold til Bojsen. Denne var ikke blot Grundtvigianer af første Orden, han var ogsaa Løjtnant, en Kombination, der vakte H.s bitreste Spot. Hvad der for Bojsen og hans Fæller var dansk og folkeligt, var for H. dels Unatur, dels maskeret Overklassefønmelse. Over for alt militært nærrede H. aabenbart fra den første Ungdom en Uvillie, der utvivlsomt skød langt over Maalet, og i hvis Udfoldelse han mere end paa noget andet Punkt lagde sit Væsens Ensidighed for Dagen. De Skældsord, der i Tidens Løb udveksledes mellem Venstres Førere, gaar for en historisk Betragtning nogenlunde lige op mod hinanden, men det virker forbløffende at se H. 1884 betegne Berg og Bojsen som Folketingets mest militaristiske Medlemmer, »der i Forening har bidraget mere til den militære Svindel end hele det national-liberale Parti«.

Mellem H. og Bojsen var der en tydelig Raceforskel. Derimod var der et utvivlsomt Slægtskab mellem ham og Holstein. Ingen anden dansk Politiker end denne kan lignedes med H. i Vidden og Højden af den politiske Tænkning. Godsejerens Uvillie mod de National-liberale, Katolikkens Kætterfølelse, det intellektuelle Fællesskab i Bølgelængde — alt dette gjorde Holstein langt mere til H.s end Bergs Mand. Om noget virkeligt Følgeskab blev der dog ikke Tale, begge var for store Enere. Og nogen samlende overlegen Førerbegavelse fandtes til Venstres Ulykke ikke.

Skønt H., saa vidt det kan ses mod sin Villie, var udtraadt af »Morgenbladet«s Redaktion 1877, vedblev han at være Bladets og det Berg—H.ske Venstres politiske Hovedkraft i de følgende Aar. Han førte en voldsom Kampagne mod de Moderate, der havde sluttet Forlig 1878, og han og Berg besejrede dem ved Folketingsvalget 1879. Over for Regeringen var Taktikken vaklende. Medens H. paa et Møde 1878 rejste det kategoriske Krav: ingen over og ingen ved Siden af Folketinget, fulgte han efter Valget Berg i en ret vidtgaaende Forhandlingspolitik. Som saa ofte i H.s Taktik var denne Manøvre rettet mere mod de Moderate, i hvem han saa Venstretankens egentlige Fjender, end mod Regeringen. Ved Siden af dette tætte Forbund med Berg sikrede han sig en bredere Front ved den i disse Aar skabte Alliance mellem det politiske og det litterære Venstre, for hvilket sidste Brødrene Brandes var de fremmeste Repræsentanter. Tilnærmelsen var naturlig efter H.s aandelige Forudsætninger og var egnet til at fremme hans Maal: at erobre Byerne og Dannelsen; men nogen meget snæver Forstaaelse blev der saa lidt mellem H. og denne Fløj som mellem ham og andre. Imidlertid betegnede Aaret 1881 en Kulmination af den H.ske Frontdannelse, H. og Edv. Brandes overtog Redaktionen af »Morgenbladet« med Berg som Hovedejer, og Brandes valgtes med Bergs anbefaling til Folketinget paa Langeland. I de følgende Aar foldede H. for Alvor sin antimilitaristiske Fane ud; han rejste 1883 i Tinget det Spørgsmaal, som ikke siden er forstummet i Danmark, »Hvad skal det nytte?«, og han talte paa Møder om Forsvarsagitorerne som »vandrende Lirekasser«. Men Frontens Rækker begyndte allerede at vakle. Tradition og Livssyn rejste Uhygge hos Berg, og politisk begyndte han at frygte H.s Indflydelse. Den ydre Anledning til Brudet blev en mere kølig end kritisk Artikel af Edv. Brandes paa Grundtvigs Hundreedaarsdag Sept. 1883. Ved Udgangen af Aaret fratraadte H. og Brandes som Redaktører af »Morgenbladet« og erstattedes af Bojsen, og efter den store Venstresejr Juni 1884 udtraadte Berg og tyve andre

af Folketingets Venstre og dannede med Bojsen og Holstein Det danske Venstre paa 48 Mand, medens H. blev staaende som Fører for en mindre Gruppe, der af Modstandere fik Navnet den europæiske. I sin Tale i Vemmelev Sept. 1884 løftede Berg truende Haanden mod dem, der vilde »slukke Lysene i de smaa Hjem«, et direkte Angreb paa det litterære Venstre.

Allerede forinden det endelige Skisma havde H. og Edv. Brandes med Støtte fra københavnske Venner stiftet et nyt Blad, »Politiken«, der udkom regelmæssig fra 1. Okt. 1884. H. havde valgt Navnet, i øvrigt ikke bekymret sig stort om Enkelthederne. Det gjaldt for ham om at skabe sig et nyt Talerør, og det lykkedes til fulde. H. blev aldrig Bladmand. Han tog sig kun lidt af de daglige Forretninger og stod ikke i noget nært Forhold til ret mange Medarbejdere. Men ligesom hans suveræne Journalistik gav Bladet Farve, saaledes var hans ensomme, stærke og myndige Personlighed den bedste Baggrund for Skabelsen af det Organ, hvis faste Struktur har hævdet sig til den Dag i Dag. Bortset fra den egentlige Politik var det andre Penne end H.s, der prægede Bladet, og det lader sig ikke gøre i det enkelte at paavise hans Ansvar for og Del i den almindelige aandelige og litterære Habitus, det hurtig fik. Men han var som Bladleder uforanderlig loyal og storsindet, og med Bladets hastige Vækst voksede ogsaa hans Navn og Indtægt. Han skrev daglig deri, og alt blev til Politik i hans Haand. Han høstede ogsaa en Redaktørs bitre Frugter, da han 1889—90 maatte afsone tre Maaneders Fængsel for et Angreb paa den Sylow'ske Retspleje.

H. havde været med i Visnepolitikken fra 1881, og han var 1885 ikke stemt for det Forlig, hvormed Berg vilde afværge Provisoriet. Da dette kom, gik han voldsomt imod det, men han saa lidt som nogen anden Venstrefører vilde tage Ansvaret for revolutionære Skridt. Under Paavirkning af andre i sin Gruppe og af Holstein drejede han derefter sin Politik mere og mere over i Forhandlingen som den eneste mulige Udvej, og Forholdet til Berg blev derved stadig vanskeligere. H. gik med til Bergs Forslag om at skabe en ny Sammenslutning af Venstres Grupper 1886, men Resultatet blev ikke af Varighed, og Begivenhederne 1887—88 fjernede de to Politikere yderligere fra hinanden. Disse Tildragelser var afgørende for H.s Politik. Medens han før i Skrift og Tale havde advaret mod enhver Godkendelse af Provisoriet, saa han nu en Mulighed for ved et delvist Forlig med Regeringen at splitte Højre og skabe nye Delingslinier i Landet efter sine Synspunkter. Nogle foreløbige Forhandlinger med Regeringen i Foraaret 1887 førte til, at Berg følte sig tilsidesat og med en lille uforsonlig Gruppe traadte

ud af det nysamlede Venstre. I det følgende Aar udkæmpedes den store Smørkrig. Bevægelsen mod Kunstmørret aabnede Udsigt til at dele Partierne efter nye Linier, og H. greb den i Forening med Holstein. I Enkelthederne er hans Taktik ikke klar. Der laa i Kravet om »det rene Land« en hel lille Oktoberforeningstanke, et Forbund mellem smaa og store Bønder paa økonomisk Basis. Visse fronderende Bevægelser inden for Højres Godsejerfløj stillede i Udsigt, at Regeringen kunde blive nødt til at vælge mellem Forlig med Venstre uden Godkendelse af Provisoriet eller at svigtes af sit eget Parti. Det er meget muligt, at det realpolitiske Moment i en ny Landbosammenslutning har staaet for H. som frugtbart; sandsynligere er det dog, at det rent taktiske har spillet Hovedrollen. Givet er det i hvert Fald, at Politikere, det stod ham nær, i Foraaret 1888 (»Paaskeforliget«) vovede sig meget langt ud i Forhandlinger med Regeringen og siden hævdede at være svigtede af deres Førere. I det afgørende Partimøde stemte H. imod et Forlig, der skulde godkende blot en Del af Provisoriet. Hans Stilling var gennem disse Begivenheder ikke styrket i Partiet, og at Bojsen enedes med Regeringen om en Smørordning, svækkede ham yderligere. Da Berg ved Valget 1890 fik uventet Fremgang, og Holstein mindre og mindre evnede at forlige Modsætningen mellem H. og Bojsen, slappedes Sammenholdet i Gruppen Dag for Dag. Især efter Holsteins Udtræden af Tinget Juni 1890 følte H. sig isoleret; Vinden blæste stærkere og stærkere i Retning af rent saglig Forhandling om Sager, hvis Afgørelse H. vilde udsætte, til han saa Magt- og Retskiftet fuldbyrdet. Sikkert uden stor personlig Lyst, men ivrig tilskyndet bl. a. af Edv. Brandes søgte H. da paa ny Tilslutning til Berg, og der fulgte et virksomt Aar, hvor de to Førere drev Politik sammen i og uden for Rigsdagen. Med Ligheder og Uligheder supplerede de hinanden, og i Protesten mod den Bojsen'ske Reformpolitik fandt de Øre hos mange Venstremænd. Saa døde Berg pludselig Nov. 1891. Med sit ydre Væsens forunderlige Flegma modtog H. Dødsbudskabet, men hans Nekrolog i »Politiken« Dagen efter viste, at han forstod Tabet. Natten begyndte at falde over H.s Politik.

Han havde løftet Venstre op af Ydmyghedens Dal. Han havde erobret Kbh. og store Dele af Byerne, om han end maatte give den voksende Arbejderbevægelse noget af Æren herfor. Han havde bidraget sin store Part til at skabe en offentlig Mening af Venstre. Han havde hamret Mistro til Fæstning og Forsvar ind i Landbefolkningen. Hans Blad havde nivelleret Klasseforskellen i daglig Tale. Men en ny Delingslinie i Folket som Helhed havde han ikke skabt.

Om han havde besejret de Nationalliberale, saa maatte han nu se grundtvigske Bønder tage Førerskabet i Venstre paa March mod et Forlig med Regeringen. I Aarene efter Bergs Død fulgte den Bojsen-Neergaard'ske Reformpolitik, bygget paa en Konstellation af saglige og aandelige Elementer, som var H. imod. Han faldt ved Valget 1892 og erklærede, at han ikke mere vilde vade i Folketingets »Sump«. Han brugte de voldsomste Udtryk mod Forligspolitikken og Forliget 1894. Som ledende Politiker var han derefter ude af Sagaen, skønt hans Journalistik varede glansfuldt ved. Han tog Del i Venstrereformpartiets Dannelse 1895, men blev ikke mere Fører og stod ikke den nye Æras Mand J. C. Christensen nær, om han end bidrog meget væsentlig til hans Politiks Sejr. Som det liberale Kbh.s, de radikale sjællandske Bønders og Arbejdernes Tillidsmand var han stadig en Magt og havde paa Rigsdagen Tilknytning især til C. F. Hage. Da et Venstreministerium omkring Aarhundredskiftet rykkede nærmere, nærde H. ikke noget personligt Ønske om at indtræde. Han var netop paa denne Tid for første Gang i sit Liv blevet svagelig af Helbred. Naar han dog kom ind i Ministeriet Deuntzer 1901, skyldtes det i sidste Instans Pression fra Hage og Edv. Brandes, der over for J. C. Christensens Modstand støttedes af Sigurd Berg. H. overtog Trafikministeriet, men var da allerede dødsmærket og kom praktisk talt ikke til at fungere. Han formede med sin sikre Pen Takadressen til Kongen og dennes Svar, men i øvrigt er der ikke Materiale til en Vurdering af hans Stilling til Regeringens Opgaver og Muligheder. Hans Død følte som en Sorg i største Delen af Venstre, og hans Baalfærd blev en storslaaet Højtidelighed.

Robust af Ydre og enkel i Udtryk var H. præget af sin Oprindelse. Fyndord, ofte ramme nok, krydrede hans Tale. Hvad der var i ham af en Æstetiker, omsatte han i Sprogets Kunst og i politisk Tænkning. Med Aarene adledes og glattedes hans ydre Form, uden at Kernen ændredes. Folk, der ikke vidste, hvem han var, kunde tage ham for »en gammel Adelsmand«. Af Naturen ensom og bidskt paradoksal blev han efterhaanden vennsæl og lun.

Ingen anden dansk Politiker bærer som H. Ildens Mærke. Som et flammende Tegn paa Himlen stod han for den Ungdom, der skimtede hans ensomme Tankes Maal, som Kaskader af Funker dryssede Indfald og Udfald fra hans Pen og Mund, som en svidende Løbeild for han hen over Markens Urter, onde og gode, og brændte bort ogsaa meget, han ikke forstod, og som havde Livets Ret. I dansk Litteratur- og Aandshistorie har han efterladt et fjernt, kolossalt Personlighedsbillede, et Forfatterskab, der taler besynderlig

levende og nutidigt fra gamle Aviser, og en Andel i Udformningen af dansk Tænkemaade, hvis Værdi kan omtvistes, men hvis Eksistens er uden for Tvivl.

Et Udvalg af H.s Artikler og Taler (ved Vilh. Nielsen, Edv. Brandes og P. Nansen), »Hørup i Skrift og Tale«, udkom i tre Bind 1902—04.

Papirer i Det kgl. Bibliotek.

Mindesmærke af J. F. Willumsen i Rosenborg Have 1908. Ungdomsmaleri af ukendt i Familieeje. Maleri af Jul. Paulsen 1890 (testamentaret Fr.borg). Marmorbuste af J. F. Willumsen i Rigsdagen. Skitseret Buste af H. Slott-Møller 1906. Bronzemedaille af S. Wagner 1934. Litograferet paa Billedet af Venstres Førere fra Tegner og Kittendorff 1885 og paa et udateret Blad. Træsnit 1878 og 1884.

Erik Henriksen: Viggo Hørup, 1910. Samme: Mændene fra Forfatningskampen, II, 1914, S. 3—61. Zodiacus i Nær og Fjern 31. Marts 1878. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 180—87. Kr. Arentzen: Fra yngre og ældre Dage, 1886, S. 193 ff. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 61—72. G. Brandes: Samlede Skrifter, XV, 1905, S. 206—10 (fra 1902). Emma Hørup i Det ny Aarh., I, 1, 1903—04, S. 351—60; 2, 1904, S. 40—48. Samme i Politiken 12. Marts 1912. M. Rubin: Nogle Erindringer, 1914, S. 138—46. Johs. V. Jensen i Politiken 13. Febr. 1906. Sst. 1. Okt. 1909, 25. Dec. 1910, 20. Sept. 1922, 1. Okt. 1934 (bl. a. af P. Munch). Edv. Brandes sst. bl. a. 15. Febr. 1902, 19. Okt., 14. og 15. Dec. 1922, 22. Maj 1923, 22. Maj 1924, 13. og 14. Maj, 18. Juli 1930. [Ove Rode] sst. 23. Sept. 1923. C. C. Clausen sst. 15. Febr. 1927. K. Fabricius: Regensen gennem hundrede Aar, 1923—25, S. 220. Harald Høffding: Erindringer, 1928, S. 29 f., 113 f., 157, 187 f. Det danske Folks Historie, VIII, 1929. N. Neergaard: Erindringer, 1935. Hans Jensen i Køge Bys Historie, 1932, S. 379—94.

Poul Engelstoft.

Høst. Præsteslægten H. føres tilbage til Sognepræst Jens Olsen Varde (H.) (ca. 1604—93) i Hammel, hvis Sønneson Provst, Sognepræst i Haurum og Søby Jens Christensen H. (1678—1756) var Fader til Provst i Sabro og Vester Lisbjerg Herreder Christen Jensen H. (1708—52) og Sognepræst i Skeby og Otterup Ude Jensen H. (1713—97). Sidstnævnte var Bedstefader til Sognepræst i Haverslev Georg H. (1806—61), hvis Sønneson er nedenn. Gesandt Niels Johan Wulfsberg H. (f. 1869). Ovenn. Provst Christen Jensen H. (1708—52) var Fader til nedenn. Forfatter, Etatsraad Georg Hjersing H. (1734—94), af hvis Børn skal nævnes nedenn. Historiker Jens Kragh H. (1772—1844), Justitsraad, Toldinspektør Christen Georg H. (1776—1826) — hvis Datter Nielsine (Signe) Henrikke H. (1804—60) var gift med Biskop G. P. Brammer (1801—84, s. d.) — Dr. med. Marcus Gerhard H. (1782—

1846) og Landsoverrettsprokurator Johannes Nicolai H. (1780—1854). Denne var Fader til nedenn. Boghandler Andreas Frederik H. (1811—97), hvis Sønner var den ligeledes nedenn. Boghandler Peter Christian Muusfeldt H. (1847—1900) og Overretssagfører Frederik Christian Haugsted H. (1850—1925), Fader til Generalkonsul i Sydney Georg Lyngbye H. (f. 1890) og til Ellinor Gerda Emilie H. (1883—1918), gift med Maleren Jørgen Aabye (s. d.). Ovenn. Jens Kragh H. (1772—1844) var Bedstefader til nedenn. Politiker Harald Emil H. (1835—1908).

Sille Beyer: Erindringer vedkommende Slægterne Beyer og Høst, 1862. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 14. Okt. 1933. J. Vahl: Slægtbog over Afkommet af Christiern Nielsen, I, 1879—86 (se Registeret).

Albert Fabritius.

Høst, Andreas Frederik, 1811—97, Boghandler. F. 20. Marts 1811 i Kbh. (Frue), d. 8. April 1897 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Forfatteren, Underrets-, senere Overrettsprokurator Johannes Nicolai H. (1780—1854) og Marie Christine Bruun (1788—1862). Gift 8. Okt. 1839 paa Frbg. med Sidse Hansine Muusfeldt, f. 24. Marts 1821 paa Frbg., d. 15. Okt. 1850 sst. (Garn.), D. af cand. jur., Løjtnant, Gæstgiver Peter Christian M. (1788—1827) og Ane Marie Sommersted (1791—1846, gift 2° 1829 med Lægen F. C. Haugsted, s. d.).

H. stammede fra en litterært interesseret Slægt, der ogsaa blandt hans nærmeste talte adskillige Forfattere. Efter en god og omhyggelig Opdragelse kom han 1826 i Boghandlerlære hos Chr. Steen i Kbh., hvor han arbejdede, til han 15. April 1836 etablerede sig som Boghandler. Hans store Dygtighed, omfattende Dannelse og retsindige Karakter bragte hurtig hans Forretning frem i første Række, saaledes at han allerede 1837 var en af Stifterne af Boghandlerforeningen. Som Sortimentsboghandler lagde han særlig Vægt paa at udvikle Forbindelsen med den franske Boghandel, der hidtil her hjemme havde staaet i Skygge for den tyske; den voksende Interesse for den rige franske Litteratur og Sympatien for Frankrig blev ham her en fortrinlig Støtte. Han blev dépositaire général du Cercle de la Librairie, og igennem hans Bøglade gik i en Aarrække et betydeligt Salg af fransk Litteratur baade til private og til andre Boghandlere. Hans Forlagsvirksomhed fik en ualmindelig smuk Begyndelse, da han 1844 resolut afkøbte Oehlen-schläger, der var træt af at være sin egen Forlægger, og som i øvrigt forgæves først havde henvendt sig til C. A. Reitzel, Forlagsretten for ti Aar til hans Værker, hvis Udgivelse han derefter iscenesatte

med en for Datiden uvant Reklame. Ogsaa H. C. Ørsteds samlede Værker udkom hos ham, og blandt andre danske Forfattere fra hans Forlagskatalog kan nævnes Ludvig Bødtcher, Th. Rumohr (P. P.) og Cornelia Levetzow (I.), ligesom han udgav mange værdifulde Oversættelser, f. Eks. Beckers Verdenshistorie i fjorten Bind (3. danske Udgave 1851—58). 1843—53 udgav han »Dansk Bibliografi«, Forløberen for »Dansk Bogfortegnelse«. Hans Virksomhed vandt megen offentlig Anerkendelse, og 1842 blev han Universitetsboghandler. For Videnskabernes Selskab var han Hovedkommissionær. 1873 optog han sin Søn som Associé, og 1882 overdrog han ham Firmaet. — Paa den smukkeste Maade har H. indskrevet sit Navn i dansk Boghandels indre Liv. Som han allerede kort efter sin Etablering blev Medstifter af Boghandlerforeningen, saaledes viede han den gennem hele sit Liv et stort Arbejde. I ikke mindre end 30 Aar var han Foreningens energiske Formand, en dygtig og utrættelig Leder af dens Møder og Anliggender og formfuldendt og fornøjelig ved de selskabelige Sammenkomster; i de skandinaviske Boghandlermøder tog han en fremragende Del, han var Præsident for det første af dem i Kbh. 1856. Paa hans Initiativ stiftedes 1856 De danske Boghandlers Hjelpekasse, hvis Vel stadig laa ham varmt paa Sinde, og hvis Direktør han var lige fra dens Stiftelse til sin Død. Den danske Boghandlerforening udnævnte ham 1881, da han i 25 Aar havde været Formand baade for Boghandlerforeningen og for Hjelpekassen, til sit Æresmedlem. — Kancelliraad 1852. Justitsraad 1879. Etatsraad 1890. — R. 1860. — Malerier af J. J. Holm 1854 (Familieeje), D. Monies 1867, Carl Bloch (Frimurerlogen) og Otto Bache 1882 (Familieeje). Litografier fra Tegner & Kittendorff 1857 (efter Holms Maleri), 1869 og af Jul. Rosenbaum 1882. Træsnit 1876. Usigneret Tegning i Bogladen (formentlig af Boulanger) efter Fotografi.

O. H. Delbanco: Boghandlerforeningens Festskrift, 1887, S. 135 f. o. fl. St. A. Dolleris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 81 ff.; III, 1906, S. 157. C. Nyrop: Bidrag til den danske Boghandels Historie, II, 1870, S. 243 f. o. fl. St. Otto B. Wroblewski: Om Boghandelen i Danmark, 1901, S. 11 ff. J. L. Lybecker: Erindringer fra mine Læreaar, 1918. Andr. Fred. Høst & Søn 1836—1926, 1926. Peter Christiansen: Hundrede Aar mellem Bøger, 1936. Nordisk Boghandlertidende 14. April 1886, 9. April og 21. Maj 1897. Dansk Boghandlertidende 8. April 1936. Svensk Bokhandelstidning 18. April s. A. Bibliographie de la France 15. Maj 1897 og 27. Marts 1936. Börsenblatt 23. April 1897. The Publishers Circular 18. April 1936.

Ove Tryde.

Høst, Peter Christian Muusfeldt, 1847—1900, Boghandler. F. 4. April 1847 i Kbh. (Garn.), d. 25. Febr. 1900 sst., begr. sst. (Ass.).

Forældre: Boghandler, senere Etatsraad A. F. H. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Nov. 1872 i Paris med Marie Claire Victoire Puistienne, f. 3. Dec. 1853 i Paris, d. 9. Aug. 1932 i Kbh., D. af Dr. med., Lauréat de l'Académie de Médecine Joseph Marie Hippolyte P. (1819—1900) og Anne Noyer (1826—97).

Efter en lang og grundig Uddannelse, for en stor Del i udenlandske Boglader, indtraadte H. 1873 som Associé i Faderens Firma, som han 1882 overtog som Eneejer. Det faldt naturligt for ham, der havde faaet en Del af sin Uddannelse i Paris, og hvis franske Interesser øgedes ved hans Ægteskab, yderligere at udvikle sit Firmas Forbindelse med fransk Boghandel, men i øvrigt satte han særlig sin Energi ind paa Oparbejdelsen af sit Forlag, hvor adskillige nye Arbejder saa Lyset, som Weilbachs Kunstnerleksikon, Th. Overskous udvalgte Komedier og det lødige »Høst'ske Universalbibliothek«, saavel som adskillige fortræffelige Oversættelser: Fr. Godets religiøse Skrifter o. m. a. Med stor Offervillighed arbejdede H. for Udbredelsen af Kundskab til Danmark i Udlandet og for Udbredelsen af dansk Litteratur gennem Oversættelser. Den første af disse, som han udgav (1878), var en fransk Oversættelse af Allens Danmarkshistorie, fortsat ved Niels Bache til Pragfreden og forsynet af Chr. Bruun med en udførlig Bibliografi over historiske, geografiske og kulturhistoriske Værker om Danmark. Hertil sluttede sig en Række andre Arbejder, Broberg: »Manuel de la langue danoise«, Troels-Lund: »Das tägliche Leben in Skandinavien«, Weitemeyers Bog om Danmark baade paa Fransk, Tysk og Engelsk, Oversættelser til Tysk af Professorerne Zeuthen og Kromans Hovedværker samt Professor Julius Petersens matematiske Arbejder paa flere af Hovedsprogene. Baade disse og H.s andre Forlagsartikler fremtraadte alle i godt og smagfuldt Udstyr, thi H. havde en levende Interesse for godt Boghaandværk og var en Foregangsmand paa dette Omraade; han lod til Stadighed Bøger indbinde i Udlandets Mønsterbogbinderier for derigennem ogsaa at udvikle Smagen her hjemme. Ogsaa paa andre Omraader var H. virksom og inddrog nye Felter under Boghandelen, han oprettede saaledes Jernbanekioskerne og grundlagde i Forbindelse med sin egen Boglade »Skandinavisk Antikvariat«. Svigtende Helbred og personlige Sorger (flere Børns Død) gjorde H. til en sky og tilbageholdende Mand, der ikke saaledes som sin Fader tog Del i Standens faglige Organisationsarbejder; offentlig Anerkendelse fik han dog baade fra dansk og fransk Side; han blev Hofboghandler 1885. Efter hans Død førtes Forretningen videre af hans Enke, indtil Sønnen cand. phil. *Andreas Frederik H.* 1911 optoges

som Associé, men ved dennes kort derefter 1912 følgende Død gik Firmaet over paa andre Hænder. — R. 1892. — Tegning i Bogladen af Boulanger efter Fotografi.

O. H. Delbanco: Boghandlerforeningens Festskrift, 1887, S. 136 f. A. Dolle-
ris: Danmarks Boghandlere, II, 1893, S. 83 f.; III, 1906, S. 157 ff. Otto B.
Wroblewski: Om Boghandelen i Danmark, 1901, S. 13. J. L. Lybecker:
Erindringer fra mine Læreaar, 1918. Andr. Fred. Høst & Søn 1836—1926, 1926.
Peter Christiansen: Hundrede Aar mellem Bøger, 1936. Nordisk Boghandler-
tidende 14. April 1886 og 2. Marts 1900. Dansk Boghandlertidende 1. Juli
1927, 12. Aug. 1932 og 8. April 1936. Svensk Bokhandelstidning 18. April
1936. Bibliographie de la France Marts 1900 og 27. Marts 1936. Börsenblatt
5. Marts 1900.

Ove Tryde.

Høst, Georg (døbt Jørgen) **Hjersing**, 1734—94, Embedsmand og Forfatter. F. 8. April 1734 i Vitten, d. 22. April 1794 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Helligg.). Forældre: Provst Christen Jensen H. (1708—52) og Nille Hjersing (1713—59, gift 2° 1759 med Løjtnant Gotfred Manniche, ca. 1711—73, gift 2° senest 1766 med Maren Nielsdatter, f. ca. 1739, gift 2° 1774 med Berider paa Frijsenborg Niels Hansen Dachnetz, 1738—1812). Gift 1. Aug. 1771 paa St. Thomas med Birgitta Henrika Kragh, f. 3. Jan. 1754 paa St. Thomas, d. 28. Jan. 1831 i Kbh. (Helligg.), D. af Kommandant, Oberst Jens Nielsen K. (ca. 1729—73) og Elisabeth Hoffmann Esmith (1711—82).

H. blev Student 1752 fra Aarhus, cand. theol. 1755, men søgte derefter over i praktisk Virksomhed; han havde dyrket Sprog, bl. a. lært sig Arabisk, og opnaaede derved (1760) en Stilling som Kommiss ved det dansk-afrikanske Kompagnis Faktori i Marokko. Det lykkedes ham at komme paa en god Fod med Kejseren, efter hvis Ønske han blev Vicekonsul i Mogador, og han opnaaede forskellige Fordele for Kompagniet. Ved dettes Ophævelse rejste han 1768 hjem. N. A. fik han Ansættelse som Sekretær ved og Medlem af det sekrete Raad for St. Thomas og St. Jan. Ved Svigerfaderens Død 1773 overtog H., der havde vist sig meget duelig og havde udprægede repræsentative Evner, en kort Tid Ledelsen som Interimskommandant »in civilibus«. Tre Aar efter tog han sin Afsked og benyttede sit Otium til at udarbejde forskellige Værker, saaledes »Efterretninger om Maroko og Fes«, som udkom paa Dansk 1779, senere paa Tysk og Fransk, »Den marokanske Kajser Mohamed Ben Abdallahs Historie« (1791) og »Efterretninger om Øen St. Thomas« (1791). H. søgte 1780 atter Embedsvirksomhed og blev udnævnt til Sekretær i Departementet for udenlandske Sager. H. var højt kultiveret, meget sprog-

kyndig og musik- og kunstinteresseret, og han førte adskillige Aar et selskabeligt Hus i Hovedstaden. — Justitsraad 1776. Etatsraad 1784. — Maleri af C. A. Lorentzen, stukket 1779 af Meno Haas.

J. K. Høst: *Clio*, I, 1835, 2, S. 134—48. J. K. Høst: *Erindringer*, 1835. Kay Larsen: *Dansk-vestindiske og -guineiske Personalie og Data* (Det kgl. Bibliotek). Samme: *Dansk-Vestindien* 1666—1917, 1928, S. 142 f.

G. L. Grove (Kay Larsen)*.

Høst, Harald Emil, 1835—1908, Embedsmand, Politiker. F. 28. Nov. 1835 i Nyborg, d. 2. April 1908 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Amtstuefuldmægtig Peter Christian Abildgaard H. (1804—40) og Sophie Henriette Schalburg (1810—98, gift 2° 1847 med Jernbaneassistent Rudolph Moritz Primon, 1818—78). Gift 8. Marts 1867 i Holsteinborg med Beate Albertine Sporon Fiedler, f. 28. Jan. 1841 paa Sevedø, Magleby Sogn, Vester Flakkebjerg Herred, d. 25. Jan. 1917 paa Frbg., D. af Arvefæster, senere Birkedommer H. V. F. (s. d.) og 1. Hustru.

H. blev Student 1855 fra Odense og 1861 juridisk Kandidat. Han var Retsbetjent- og Sagførerfuldmægtig til 1865, da han nedsatte sig som Underretsprokurator i Fuglebjerg, hvor han skabte sig en betydelig Praksis samtidig med, at han var Formand for Krummerup-Fuglebjerg Sogneraad. 1871 udnævntes han til Sørenskriver paa Færøerne, hvis Administration og Næringsliv han viede et stort og interesseret Arbejde. Han var Medlem af Lagtinget og Medstifter af Bladet »Dimmalætting«. 1878—86 var han Borgmester og Byfoged i Hjørring og Herredsfoged i Vennebjerg Herred. Her indvalgte han ved et Suppleringsvalg 1884 i Landstinget. 1886 forflyttedes han til Embedet som Byfoged i Helsingør, og efter at Valgperioden 1890 var udløbet, valgtes han 1891 — igen ved et Suppleringsvalg — til Landstingsmand for 2. Kreds, hvor han siden genvalgtes. 1897 udnævntes han til Birkedommer i Københavns Amts søndre Birk, hvilket Embede han beklædte til sin Død. — I Hjørring og Helsingør var han Medlem af de stedlige Sparekassers Bestyrelser, ligesom han i sin Helsingør-Tid indvalgte i Skibsværftets Bestyrelse. — Han berømmes som en human og samvittighedsfuld Embedsmand og en kyndig Kommunalpolitiker. I Landstinget fulgte han trofast Estrup gennem alle Tidens Kampsituationer uden dog selv at tage fremtrædende Del i den storpolitiske Strid. Partiet benyttede ham stærkt i den saglige Debat, hvor han gjorde sig udmærket gældende. Hans Ordførerskaber omfattede særlig juridiske Spørgsmaal som Sagførervæsenet, Op-

rettelsen af Søretter uden for Kbh., Underholdsbidrag til Børn uden for Ægteskab, Auktionsloven m. m. Endvidere var han Partiets Ordfører i Lovgivningen om Jagten, der havde hans særlige Interesse; han var saaledes i en Aarrække Næstformand i Dansk Jagtforening. — Han var Medlem af Rigsretten og af Tilsynsraadet for Kongeriget Danmarks Hypotekbank. — R. 1890. DM. 1900. — Træsnit 1893 efter Fotografi.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag 1901—03, 1903, S. 605. Berl. Tid. og Nationaltidende 2. April 1908. Ill. Tid. 12. April 1908.

M. P. Friis (P. Stavnstrup).*

Høst, Jens Kragh, 1772—1844, Litterat og Historiker. F. 15. Sept. 1772 paa St. Thomas, d. 26. Marts 1844 paa Islegaard ved Kbh., begr. i Brønshøj. Forældre: Sekretær, senere Etatsraad Georg H. (s. d.) og Hustru. Gift 17. Sept. 1802 i Lundehuset med Susanne Margrethe Oxholm, f. 4. Febr. 1786 i Kbh. (Holmers), d. 17. April 1845 sst. (Trin.) (gift 2° 1825 med Kontorchef, senere Overfinansbogholder, Etatsraad Niels Frederik Bernhard Schiern, 1789—1853), D. af Premierløjtnant, senere Kaptajnløjtnant i Søetaten Jørgen O. (1758—1805) og Ane Margrethe Abildgaard (1768—1830). Ægteskabet opløst 1825.

Fire Aar gammel kom H. til Danmark og dimitteredes 1788 privat til Universitetet. Efter i nogle Aar at have drevet litterære Studier af forskellig Art valgte han Lovkyndighed til Fag og tog 1792 juridisk Embedseksamen. S. A. fik han Bestalling som Prokurator ved Hof- og Stadsretten og begyndte sin Skribentvirksomhed med en Oversættelse af en af Florians Romaner; snart fulgte mere selvstændige litterære, politiske og juridiske Arbejder. H. var saaledes en tidlig udviklet Natur, men nogen virkelig Modenhed naaede han aldrig, i hvert Fald ikke i videnskabelig Henseende. Hans Uorden og Ustadighed skulde ikke indgyde Tillid til ham som Sagfører. 21 Aar gammel søgte han at gøre Prøve for Advokaturen ved Højesteret, men maatte opgive det. 1799 konkurrerede han sammen med A. S. Ørsted og M. H. Bornemann om en Ansættelse ved Universitetet, men den sidste blev foretrukket. Imidlertid blev han dog 1800 Protokolsekretær ved Højesteret og 1801 Assessor i Hof- og Stadsretten, men dette Embede fradømtes ham ved en Højesteretsdom 1808, fordi han havde vist uforsigtig Handlemaade i en Falsknerisag og klart godtgjort, at en Dommerstilling ikke kunde betros ham. Han levede nu af at skrive Indlæg for Prokuratorer og dernæst af den litterære Virksomhed, som han tidlig havde begyndt. 1796—1810 udgav han over et Dusin Tidsskrifter eller Ugeblade, dels underholdende («Euphrosyne», I—III, 1796),

dels litterære («Nye Efterretninger om udenlandsk Litteratur», I—III, 1796—98) eller belærende («Ei blot til Lyst», I—IV, 1802—03), dels dramaturgiske («Theatret», 1805—06, «Theaterblad», 1807—08), i det hele en ikke synderlig ideelt præget Virksomhed. Virkelig Alvor var der i H.s Bestræbelser for at tilvejebringe en Tilmærkelse til Sverige og litterær Forbindelse med dette Land. 1794 besøgte han første Gang Lund, hvor han vandt mange Venner; n. A. begyndte han sammen med P. H. Haste og F. Høegh-Guldberg Maanedsskriftet «Nordia» med det Maal at kæmpe for en nøje litterær Forbindelse mellem begge Nationer. Skriftet fandt Tilslutning hos danske og svenske Forfattere, men maatte paa Grund af forskellige Uheld ophøre efter et Aars Bestaaen. Et Forsøg paa at stifte en svensk Bogsamling i Kbh. lykkedes heller ikke. Utrættelig arbejdede han dog videre for disse Ideer, og det lykkedes ham i Forening med Baggesen, Nyerup og Pram at faa stiftet Det skandinaviske Litteraturselskab 1796. Med Understøttelse af Selskabet drog H. 1798 til Sverige for at virke for dets Udbredelse og skaffe Medarbejdere; han knyttede mange Forbindelser, men følte i øvrigt hurtig, at Iveren var større i Danmark end i Sverige. I seks Aar var han Sekretær for Selskabet og skrev ofte i dets Tidsskrift «Skandinavisk Musæum»; da dette ikke helt tiltalte ham, udgav han paa egen Haand «Svenske Blade» (1798—99), ligesom hans forskellige Tidsskrifter ofte meddelte Oplysninger om Sveriges Historie og Litteratur samt Oversættelser fra Svensk. Han udgav ogsaa «Svensk Haandordbog for danske» (1799) og «Kort svensk Sproglære for danske» (1808). Da Frederik VI. 1810 arbejdede for sin Kandidatur ved Valget af en svensk Tronfølger, blev H. og G. H. Olsen sendt til Sverige for at paavirke den offentlige Mening, men Forsøget var uheldigt og unyttigt.

H. redigerede 1812—13 «Den danske Statstidende», udgav 1810—14 «Napoleons Levnet», en velskreven Bog, der hurtig solgtes i et Antal af 2 000 Eksemplarer. Ligeledes holdt han velbesøgte Forelæsninger over Dagens politiske Nyheder, idet han oplæste Meddelelser fra Udlandets Blade. Han søgte nu dels i Forelæsninger, dels i Skrifter at give en mere indtrængende historisk Skildring af Christian VII.s lange Regeringsperiode, og disse Under søgelser offentliggjordes i «Udsigt over de 5 første Aar af Kong Christian VII.s Regering» (1821), «J. F. Struensee og hans Ministerium» (1824) og «Entwurf einer Geschichte der dänischen Monarchie unter der Regierung Christian VII.» (1813—16). Her er samlet meget Stof sammen fra ældre periodisk Litteratur og andre Skrifter, ligesom enkelte utrykte Materialier er benyttede, men dybtgaaende Historieskrivning er det ikke.

H. havde søgt og faaet Understøttelse til sin litterære Virksomhed hos ikke faa private, saaledes Bernt Anker, M. L. Nathanson, J. G. Moltke. 1819 tildeltes der ham Ventepenge af Statskassen. 1817 fik han Tilladelse til at disputere for den juridiske Doktorgrad og forsvarede sit Skrift: »De injuriis verbalibus secundum leges Danicas nunc vigentes«. Men sit Hjem forsømte han, og hans Ægteskab endte med Skilsmisse. Kun den ældste Søn blev hos Faderen; af de fem andre Børn antog de fire Stiffaderens Navn Schiern (deriblandt Historikeren Frederik S.). H. fortsatte endnu nogle Aar sin litterære Virksomhed, men derpaa standsede den. Hans Hukommelse og andre aandelige Evner havde ikke lidt — hvad der bl. a. ses af hans 1835 udgivne, i øvrigt ikke betydelige, »Erindringer om mig og mine samtidige« —, men den idelige Skriven, ofte om Natten og under Nydelse af stærk Kaffe, det omstrefjende Liv paa Kafeer og den derved foranledigede Nydelse af Spirituosa, endelig ogsaa de huslige Sorger havde svækket hans Kraft; omsider angrebes ogsaa hans Evner saaledes, at han i sine sidste Aar maatte opholde sig hos Slægtninge som sindsforvirret. Maaske var H. en journalistisk indstillet Begavelse, der under andre Tidsforhold kunde være kommet til bedre og lykkeligere Udfoldelse. — Stik af A. Flint.

J. K. Høst: Erindringer, 1835. S. Beyer: Erindringer vedkommende Slægterne Beyer og Høst, 1862, S. 11, 17 f. N. Bøgh: Chr. Winther, 1893—1901. Nord. tidsskrift, utg. af Hamilton, IV, 1869, S. 219—32. Johs. Steenstrup: Historieskrivningen i Danmark i det 19. Aarh., 1889, S. 150 ff. H. Steffens: Was ich erlebte, III, 1841, S. 244—47. Hist. Tidsskr., 6. Rk., V, 1895 (se Registeret). Studier tillagnede Henr. Schück, 1905, S. 179—87. Aage Heiberg: Jens Kragh Høst, 1927. H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer, 1935, S. 160 f.

Johannes Steenstrup (Hans Jensen).*

Høst, Niels Johan Wulfsberg, f. 1869, Søofficer, Ingeniør, Gesandt. F. 3. Jan. 1869 i Kbh. (Trin.). Forældre: Smedemester, Kaptajn Peter Wulfsberg H. (1839—1910) og Amalie Catharine Jansen (f. 1846). Gift 1° 7. Okt. 1893 i Kbh. (Holmens) med Ane Louise Fussing, f. 12. April 1869 i Kbh. (Frue), D. af Murermester Hans F. (s. d.) og 1. Hustru. Ægteskabet opløst. 2° 10. Aug. 1918 i Kbh. (Garn.) med Ingeborg Charlotte Budtz-Jørgensen, f. 31. Dec. 1880 i Odense, D. af Tandlæge Rudolf J. (1845—1914) og Dagmar Camilla Fussing (f. 1854).

H. uddannedes som Marineofficer, blev Kadet 1885, Sekondløjtnant 1889. 1890—93 gennemgik han Hærens Officerskoles ældste Klasse, Artilleriafdelingen, blev 1894 Premierløjtnant, 1895 Værftsingeniør i Sætaten, indtil han 1905 tog sin Afsked fra Mari-

nens Tjeneste. Han indtraadte derefter i Det Forenede Dampskibsselskab som Direktør 1905—21 og gjorde udmærket Fyldest som Leder af Selskabets tekniske Anliggender. 1914—21 var han Formand i Bestyrelsen for Helsingørs Skibsværft og 1916 Medlem af Fragtnævnet under Verdenskrigen. — Da man ved Udenrigsministeriets Omorganisation efter Verdenskrigen søgte at knytte Mænd fra det praktiske Liv til Udenrigstjenesten, blev H. 1921 udnævnt til overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister i Japan, forflyttedes til Prag 1923, akkrediteredes tillige i Belgrad 1924—30 og forflyttedes 1928 til Warszawa, idet han dog vedblev at være akkrediteret i Prag. 1934 tog han sin Afsked fra Udenrigstjenesten. Han har siden mest opholdt sig i Tjekoslovakiet paa sin Ejendom ved Johannisbad. — Som Gesandt i Japan, Tjekoslovakiet og Polen har H. gjort en ikke ringe Indsats for at udvide den kulturelle og økonomiske Forbindelse mellem disse Lande og Danmark, særlig med Oparbejdelsen af Markedsmulighederne for danske Eksportvarer for Øje. — R. 1909. DM. 1916. K.² 1920. K.¹ 1928. — Tegning af O. Neumann.

J. Schovelin: Det Forenede Dampskibsselskab, 1906.

Fr. de Fontenay.

Høst, Oluf Kristian Alexander, f. 1884, Maler. F. 18. Marts 1884 i Svaneke. Forældre: Herredsfuldmechtig, senere Sagfører Niels Peter Nielsen H. (1839—1913) og Augusta Thomine Anthon (1847—1918). Gift 5. April 1913 i Kbh. (Helligg.) med Hedvig Wiedemann, f. 7. April 1887 i Kbh. (Trin.), D. af Viktualiehandler, senere Fabrikant Andreas Johannes W. (1853—1926) og Anna Kirstine Jørgensen (1851—1920).

Efter Konfirmationen sejlede H. et Par Aar; derefter kom han i Malerlære i Svaneke og aftjente Sommeren 1905 sin Værnepligt i Marinen. Den følgende Vinter og endnu et Par Vintre gik han paa Skole hos Gustav Vermehren og dimitteredes til Kunstakademiet, hvor han begyndte Efteraar 1909, men kun blev halvanden Maaned. Hans Uddannelse fortsattes paa Kunsternes Studieskole under Johan Rohde Vintrene 1910—12 og paa Harald Giersings Skole 1915—17. Paa en Række mest korte Rejser har han været i Italien (1909, 1914, 1921), Paris, Berlin, Köln (1921 for at se van Gogh-Udstillingen), Holland og Belgien. Han har udstillet (med enkelte Afbrydelser) paa Kunsternes Efteraarsudstilling 1909—20, Charlottenborg Foraarsudstilling 1911—15 og Den frie Udstilling fra 1924, deltog i Unionalerne i Stockholm 1927, Oslo 1928 og Kbh. 1931, Moderne dansk Kunst 1925, Kunststævnet i Forum 1929, de danske Udstillinger hos Liljevalch i Stockholm

1919, Brooklyn Museum (U. S. A.) 1927, Berlin 1932, Amsterdam 1934, Budapest, Riga og Warszawa 1936, Verdensudstillingen i Bruxelles 1935; Separatudstillinger i Stockholm og Kunstforeningen i Kbh. 1936. Akademiet tildelte ham Eckersbergs Medaille 1933 for et bornholmsk Landskab. — H. kom frem i Kredsen om det »moderne« Gennembrud i Verdenskrigens sidste Aar. Han udstillede bl. a. nogle Mariner med et Skib. Ud over deres enkle maleriske Stil og hans personlige Tilknytning til Bevægelsens Ledere havde de ikke synderlig Forbindelse med de da herskende æstetiske Problemer. Han isolerede sig efterhaanden paa Bornholm, hvor han i øvrigt havde Lejlighed til rig Meningsudveksling med Karl Isakson og Olaf Rude. Inden for den saakaldte »bornholmske Skole« (foruden de nævnte periodevis en Række andre Malere) er det ikke let at sige, hvor meget han har modtaget fra sine Fæller og de omvendt skylder ham. Den lyse Farve og det lyriske Anslag er et Fællestræk, men H.s (ofte meget løse) maleriske Form har en mere personlig Karakter, som bundet i en dybere Indlevelse i Naturen. Hans Billeder er næsten alle Landskaber og bliver til under et intimt Samliv med Aarstidernes Skiften. Stemningerne ligesom genfødes paa Lærredet i Farven med en Intensitet, der bærer Præg af Naturfilosoffens religiøse Betagelse og meditative Fordybelse. — Malerier af H. findes i Kunstmuseet, Museerne i Aarhus, Rønne og Malmø, Nationalmuseum i Stockholm og Nationalgalerie i Berlin. — Enkelte malede Selvportrætter og et litograferet.

Otto Gelsted: Oluf Høst, 1934.

Sigurd Schultz.

Høyberg, Hans Marcussen, f. 1871, Veterinær. F. 21. Juni 1871 i Ribe. Forældre: Købmand Peter H. (1828—1904) og Christiane Jacobsen (1834—1915). Ugift.

Interessen for Mælkehygiejne har været Føringslinien i H.s Gerning, lige siden han 1895 tog Veterinæreksamen. Efter et Aars Assistenttid hos Professor C. O. Jensen ved Forsøgslaboratoriets bakteriologiske Afdeling søgte han 1896 videre Uddannelse i Mælkekemi og -bakteriologi paa en Rejse til Tyskland og Østrig; i Berlin studerede han i længere Tid hos Professorerne Schütz og R. von Ostertag. 1897—1900 var han Reservedyrlæge i Hæren, men varetog samtidig Gerningen som tilsynsførende Dyrlæge for Kbh.s Sundhedskommission (1898—1906). 1906 blev han ansat i den nyoprettede Stadsdyrlægestilling i Frbg. Kommune; til Embedet knyttes 1908 Virksomheden som Forstander for et Laboratorium for Undersøgelse af Levnedsmidler. H. fik senere udvirket, at ogsaa

fast Medlemsplads i Sundhedskommissionen forenedes med denne Gerning. I talrige større og mindre Afhandlinger har H. behandlet veterinær-hygiejniske Emner og har navnlig paa den mælkehygiejniske Undersøgelsestekniks Omraade gjort en betydelig Indsats. Disse Arbejder er offentliggjort dels i »Maanedsskrift for Dyr læger« og »Maanedsskrift for Sundhedspleje«, dels i »Skandinavisk Veterinærtidskrift«, som stiftedes paa H.s Initiativ 1911, og som han var Medredaktør af til 1932. Blandt de betydeligste Publikationer kan nævnes: En Metode til Paavisning af Køer, hvis Mælk indeholder en abnorm Mængde Leucocyter samt Fibrin og Bakterier (Skand. Veterinærtidskrift 1911), »En hurtig og let Beregningsformel for Mælkens fedtfri Tørstof« (sst. 1912), »Variationer i Mælkens Fedtindhold, fedtfri Tørstof og Vægtfylde« (sst. 1914), endvidere et Par Vejledninger i Mælkekontrol (flere Oplag) og »Offentlig Mælkekontrol« (1926, oversat til Jugoslavisk og Litauisk). Paa Afhandlingen »Untersuchung über die Zusammensetzung der Milch in Dänemark 1913—22« blev H. Dr. med. vetr. ved Veterinærskolen i Hannover 1923. »H.s Metode« til Bestemmelse af Fedt i Mælk og Fløde uden Anvendelse af Centrifuge (Gerber's Metode) (1918) er en billig, praktisk og i det væsentlige ret sikker Hurtigmetode, der har vundet Udbredelse bl. a. i Frankrig og Finland. En særlig Plads inden for H.s Produktion indtager Afhandlingerne om Trikinens Biologi (bl. a. i Maanedsskrift for Dyr læger, XVII, 1905—06, Ugeskrift for Læger 1912 og Zeitschrift für Tiermedizin 1908 og 1910). Undersøgelserne 1905—06 paa københavnske Hospitaler over 500 Menneskelig, der viste, at 3,40 pCt. var trikinøse, var medvirkende til, at obligatorisk Trikinontrol indførtes. — H. har ogsaa beskæftiget sig med historiske og personalhistoriske Arbejder; nævnes kan »Det danske Dyr lægekorps' Historie« (1901) og »Bidrag til Epizootiernes Historie og Diagnostik« (1904); meget benyttet er det biografisk-leksikalske Værk »Den danske Dyr lægestand« (1923 og 1934). — Som Stifter af og Formand for Mælkehygiejnisk Forening for danske Dyr læger (1912—17) og som Bestyrelsesmedlem og senere Formand i Danske Hygiejnikeres Fællesrepræsentation (1921—29) har H. i høj Grad gavnet de veterinær-hygiejniske Interesser.

Hj. Friis.

Høyberg, Wille, 1711—57, Litterat. F. 2. Juli 1711 i Nykøbing M., begr. 23. Aug. 1757 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Skomager Anders Lauridsen (d. 1753) og Malene Vilsdatter. Ugift.

H. blev Student 1729 fra Aalborg, ernærede sig som Huslærer i Jylland og Kbh., bl. a. hos Professor Peder Horrebow, og tog

1743 Baccalaureus-Graden. 1743—48 var han Alumnus paa Val-kendorfs Kollegium. Foruden tre Disputatser har han udgivet en Del Lejlighedsdigte uden synderligt Værd. Hans Navn erindres kun paa Grund af de af ham i Forbindelse med den senere Notarius publicus Chr. Schmidt udgivne »Kiøbenhavnske Samlinger af rare trykte og utrykte Piecer« (I—II, 1755—56), hvis første Bind, »Holbergiana«, bestaar af en Samling Smaaskrifter af Holberg med forskellige Tillæg, medens andet Bind, »Tychoniana«, kun indeholder Tychonius' Ligprædiken »Tolv Elims Kilder«; foruden Fortsættelsen af »Tychoniana« var planlagt »Grammiana« og »Wormiana«. Fortalerne til de to udkomne Bind indeholder enkelte Oplysninger af litterær og sproghistorisk Interesse, men er af en generende Vidtløftighed og en Snakkesalighed, som ogsaa præger H.s autobiografiske Optegnelser (udg. af H. Ehrencron-Müller 1900).

Ovenn. autobiografiske Optegnelser. N. M. Petersen: Den danske Literaturs Historie, 2. Udg., V, 2, 1871, S. 117 f.

R. Paulli.

Høyelse, Peder, ca. 1654—1704, Rektor. F. ca. 1654 i Højelse, d. 13. April 1704 i Nykøbing F. Forældre: Sognepræst, Mag. Anders Thomsen (d. 1656?). Gift 2. Maj 1692 med Agnete Portuan (Herforth), f. ca. 1660, begr. 19. Nov. 1740 i Kbh. (Petri) (gift 1° 1688 med Provst, Mag. Frederik Brandt, s. d.), D. af Tolder i Naskov Jens Jacobsen P. (d. 1688) og Agnete Rasmusdatter (d. 1676).

P. H. blev Student 1673 fra Sorø. Da han 1676 blev Baccalaur, var han Hører ved Vor Frue Skole i Kbh., 1684 blev han Rektor i Nyborg og tog s. A. Magistergraden. 1685 forflyttedes han til Rektoratet i Nykøbing F. I denne Stilling vandt han sig et godt Navn og viste sig i flere Henseender som Foregangsmand. Særlig var han en Modstander af den almindeligt herskende haarde Skoletugt og søgte tværtimod at vinde Disciplene for sig ved en mild og human Behandling. Desuden stræbte han at fremme deres Kappelyst ved at uddele Præmier. Ogsaa for Skolens Økonomi interesserede han sig varmt og blev i sine Bestræbelser i denne Retning i høj Grad støttet af sine gejstlige og verdslige foresatte. Det lykkedes ham da ogsaa — som A. Thura siger — at forvandle Nykøbing Skole, som ved hans Tiltrædelse knapt nok var en Skygge af sig selv, til en blomstrende Institution. Som Skoleleder var han selvstændig i sit Forhold opad og myndig og selvbevidst nedad. Det var da intet Under, at han kom i langvarig Strid med en af sine Hørere, der beskyldte ham for Herskesyge. Heller ikke hans Forsøg paa at skaffe Skolen øgede Indtægter ved Udvidelsen af

Disciplenes Orkester forløb helt fredeligt. Hans Ægteskab bragte ham ikke blot en betydelig Formue, men gav ham ogsaa en Plads blandt Byens højere Borgerskab, som kun sjældent faldt i en datidig latinsk Skolemesters Lod. Det var derfor maaske et ikke ubegrundet Udslag af honnet Ambition, naar han 1703 søgte om at blive Konsistorialassessor for at kunne hævde sig over for »de yngres selvgjorte Indbildninger«. I Litteraturen har P. H. gjort sig bekendt ved en latinsk Oversættelse af »Danske Lov«, efter hans Død fuldført og udgivet 1710 af Hørereren Sten Vindeløv. Den viser ham som en stiv Latiner. I Haandskrift efterlod han sig en omfangsrig Konkordans til Christian V.s trykte Lovgivning (nu Gl. kgl. Saml., 4°, 3295). — Konsistorialassessor 1703.

A. Thura: *Idea historiae litterariae Danorum*, 1723, S. 60 f. Imm. Barfod: *Den falsterske Gejstligheds Personalhistorie*, I, 1851, S. 70—76. *Personalhist. Tidsskr.*, VI, 1885, S. 138 f.; 2. Rk., I, 1886, S. 85 ff.; 8. Rk., V, 1926, S. 215. *Vor Ungdom*, 1911, S. 298 ff. *Aar bog for Lolland-Falsters historiske Samfund*, III, 1915, S. 63 ff. Johs. Lollesgaard: *Nykøbing Katedralskoles Historie*, 1932, S. 131—43. Holger Hjelholt: *Falsters Historie*, II, 1935, S. 323 f., 326, 328 f., 415—18.

Bjørn Kornerup.

Høyen, Niels Lauritz Andreas, 1798—1870, Kunsthistoriker. F. 4. Juni 1798 i Kbh. (Trin.), d. 29. April 1870 sst. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Brændevinsbrænder, senere Brygger Anders Larsen H. (1762—1831) og Inger Margrethe Schrøder (1763—1847). Gift 8. April 1832 i Kundby med Edele Birgitte Westengaard, f. 30. April 1799 i Kundby, d. 27. Sept. 1883 i Kbh. (Frue), D. af Sognepræst, senere Provst Otto W. (1763—1835, gift 1° 1788 med Edel Birgitte Heiberg, 1773—92) og Anna Kirstine Lange (1773—1834).

H. voksede op i et jævnt velstillet Borgerhjem. Det var Faderens Ønske, at han skulde være Handelsmand, men da han viste ualmindelige Evner, kom han i Borgerdydskolen i Kbh. og blev Student 1816. Efter Forældrenes Villie begyndte han et Brødstudium, først Jura, saa Teologi, men stærke poetiske og kulturhistoriske Interesser tog ham tidligt fangen, og efterhaanden modnede hans Ønske om at vælge Kunsthistorien som sit Fag — et frimodigt Valg, da denne Disciplin endnu ikke havde fundet fast og gyldig Form som selvstændig Videnskab. H. brød da selv sin Vej og søgte Uddannelse paa egen Haand med lidenskabelig Iver. Han læste den sparsomme Faglitteratur og granskede indgaaende de københavnske Kunstsamlinger, lærte ogsaa adskilligt ved Omgang med Malere som C. D. Gebauer, J. P. Møller og Eckersberg; endelig besøgte han en Overgang (1821) Akademiet som

Elev i »første Frihaandstegningskole« og hørte her samtidig Forelæsninger over Anatomi og Perspektiv. Men et længere Studieophold i Udlandet var bydende nødvendigt, og med Støtte i en Anbefaling fra den æstetisk dannede Kirkehistoriker Professor Jens Møller, til hvis Hjem H. havde faaet Adgang, opnaaede han da 1822 en treaarig Rejseunderstøttelse af sin Fader. Efter grundig Forberedelse til denne sin egentlige Læretid drog H. i Sept. s. A. sydpaa med Italien som Maal; et længere Besøg undervejs gjorde han i Dresden, hvor C. D. Friedrich og J. C. Dahl, tillige ogsaa Kunstsribenten Carus fik Betydning for ham og styrkede hans Kærlighed til Landskabsmaleriet. Det lange Ophold i Romantikens Tyskland — godt et Aar — kom overhovedet i flere Henseender til at bestemme hans fremtidige Udvikling baade som Historiker og Æstetiker. Hans Forskning blev i særlig Grad rettet mod Middelalderens Kunst, navnlig den kirkelige Arkitektur, som han indgaaende studerede i en Række Byer (Meissen, Naumburg, Ulm, Bamberg); det »gammeltyske« (og nederlandske) Maleri havde han lært at kende i den berømte Boisseree'ske Samling, dengang i Stuttgart. Ogsaa over for sin Samtids romantiske Malerkunst i Tyskland stod han overvejende sympatisk, ligeledes over for de nygotiske Bestræbelser i Bygningskunsten (Schinkel). Goethe havde han opsøgt i Weimar, med Ludwig Tieck traadte han i venskabelig Forbindelse. H. har selv vedkendt sig sin Gæld til Tyskland i et Brev fra sin første Romertid, i hvilket det hedder, at han ansaa det svundne Aar for lige saa meget værd som hele sit øvrige Liv. Hans Studier i Rom, hvortil han var kommet i Nov. 1823, førte ham tilbage til den ældste kristne Kunst og aabnede hans Blik for Antikkens og Renæssancens Verden; i de Hvilestunder, hans intense Arbejde levnede ham, tog han levende Del i Kunstnerlivet, sluttede sig i dyb Beundring nær til Thorvaldsen og vandt i H. E. Freund en Ven for Livet. For en anden ung Kunstforsker, J. M. Thiele, med hvem han foretog en Tur til Orvieto, røbede han sin Fremtidsplan: at opnaa Professoratet i Kunsthistorie ved Akademiet i Kbh. Metodisk dygtiggjorde han sig til sit Kald i Hjemmet. Efter at have besøgt Napoli og berejst Sicilien forlod H. Rom i April 1825 og rejste hjem over Firenze, Venezia og Wien; et paatænkt Ophold i Frankrig (og Nederlandene) maatte han til sin Skade opgive. 12. Juli 1825 var han tilbage i Kbh. Den begejstrede og veltalende unge lærde vandt hurtigt Anseelse i den hjemlige Kunstverden, han deltog 1825 i Stiftelsen af Kunstforeningen, hvis første Sekretær han blev, og holdt i Vinteren 1826—27 en Række Forelæsninger paa Akademiet om den antikke Malerkunst, udsendte ogsaa 1828

sit første kritiske Arbejde, »Nogle Bemærkninger over de paa Charlottenborg udstillede Konstsager«; men han havde i disse Aar levet under ret vanskelige ydre Vilkaar og endogsaa overvejet at søge et Adjunktembede i Provinsen. Da imidlertid den lidet duelige Filolog N. I. Schow, der sad inde med Professoratet i Kunsthistorie og Mytologi ved Akademiet, tog sin Afsked herfra 1829, fik H. som en Selvfølge dette Embede, ingen anden kunde gøre ham Rangen stridig. Baade denne Lærerpост og Docenturet i Kunsthistorie ved Universitetet, hvis første Indehaver han blev 1856, beholdt H. til sin Død.

Det er H.s største Bedrift at have grundlagt det videnskabelige Studium af Danmarks ældre Kunsthistorie og derigennem at have angivet Retningslinierne for vor senere metodiske Kunstforskning paa historisk-arkæologisk Basis. Et mægtigt Rydningsarbejde ventede ham, og han greb det an med luende Begejstring og sejt Udholdenhed, gik ud i Marken, berejste hele det danske Monarki (med offentlig Understøttelse) i Aarene 1829, 1830, 1832 og 1833, undersøgte systematisk de vigtigste kunstneriske Mindesmærker, særlig de middelalderlige Kirker, men ogsaa Herregaarde og borgerlige Bygninger, gjorde overalt omhyggelige Notater, hyppigt ogsaa Skitser og Opmaalinger, studerede tillige Malerisamlingerne, specielt af Portrætter, paa de kgl. Slotte og Adelens Gaarde, endelig ogsaa Skulpturarbejderne i Kirkerne, Inventar og Gravminder, og samlede et uhyre Fond af førstehaands Viden om Danmarks gamle Kunst. Paa Grundlag af dette Materiale udarbejdede han efterhaanden en Række Bidrag, væsentlig af monografisk Karakter, til Belysning af vor middelalderlige Arkitektur, til hvilken han nærede en romantisk Kærlighed, og hvis store historiske Betydning og æstetiske Værdier han højlig forstod at skatte. Af hans Arbejder paa dette Felt skal nævnes: »De ældste Partier af Vestervig Klosterkirke« (Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1840—41), »Ribe Domkirke« (Dansk Ugeskrift, 2. Rk., II, 1843), »St. Knuds Kirke i Odense, betragtet som et Monument i Spidsbuestilen« (i H. P. Mummess Skrift om denne Kirke, 1844), »Nogle Bemærkninger om Sorø Kirkes Alder og Bygningsstil« (Nyt histor. Tidsskr., I, 1847), »Om gamle Forandringer i nogle af vore Landsbykirker« (Dansk Maanedsskr., IV, 1856), »Aarhus Domkirke« (Ny kirkehist. Saml., I, 1857—59), »Mariebo Stiftskirke« (sst., II, 1860—62), »Nogle Bemærkninger om Roskilde Domkirkes Alder og Stil« (sst., II og III) og »Viborg Domkirke« (Danske Mindesmærker, I, 1864—68). I hver og en af disse Studier har den skolede og skarpsindige Forsker fremsat Anskuelser, der har været Udgangspunktet for al senere

videnskabelig Behandling af de paagældende Mindesmærker; og set under eet har disse Afhandlinger været absolut skelsættende i vor Middelalderarkæologi — det er saaledes H.s Fortjeneste at have omskrevet Begrebet »romansk Stil« i dansk Arkitektur, ligesom vigtige Punkter i vor Gotiks Historie her for første Gang er blevet drøftet. En sammenfattende Fremstilling af dette sit Speciale gav H. ikke, vel i Forstaaelsen af, at Tiden dertil ikke var moden; en Samling vigtige Monografier udgav han 1860 ff. sammen med J. Kornerup, Worsaae og andre under Titlen »Danske Mindesmærker«, I—II. H., der 1862 var blevet Medlem af det s. A. oprettede »særlige Bygningssyn«, virkede ivrig for Restaurering af flere af vore middelalderlige Kirker (f. Eks. i Maribo og Kalundborg); for Viborg Domkirkes Ødelæggelse 1863 ff. har han et Medansvar, derimod erklærede han sig (i »Fædrelandet« 1860) for Modstander af en Genopførelse af det 1859 nedbrændte Fr.borg Slot. Til vor middelalderlige Plastiks Historie har han offentliggjort et enkelt Bidrag: om Claus Berg og hans Altertavle i Odense (Ny kirkehist. Saml., III, 1865); en vurderende Beskrivelse af Brüggemanns Altertavle i Slesvig Domkirke, som han udarbejdede 1829—30, blev publiceret af J. von Schröder 1855.

Den store historiske Portrætsamling paa Fr.borg Slot har haft en afgørende Betydning for H.s Studium af ældre dansk Malerkunst; dens Ordning gjorde ham til Museumsmand af Fag og til Landets første egentlige Portræthistoriker. Efter flere Besøg paa Slottet rettede han 1829 en stærk Kritik mod dette Galleris ganske usystematiske Karakter, dets S sammensætning af gode Originaler og slette moderne Kopier eller rene Fantasibilleder, der fortsat fremstilledes, ogsaa mod dets Ophængning og Konservering. Som Historiker gjorde H. sig til Talsmand for de originale Arbejders Eneret. Overhofmarskal Hauch veg klogelig for Trykket og optog 1831 H. som Medlem af den til Ordningen nedsatte Kommission, hvorefter han i samme og følgende Aar udarbejdede en kritisk Revision, der blev godkendt; selve Nyordningen af Samlingen fandt Sted under H.s Ledelse 1837 og 1839. Det var en museumsmæssig Indsats af stor Rækkevidde. Det videnskabelige Resultat af H.s Portræstudier findes i hans Notebøger; en anden Frugt af hans Fr.borg-Ophold er den smukke Afhandling om Slottet (Dansk Ugeskrift, I, 1832). Ogsaa Den kgl. Malerisamling, ved hvilken H. blev Inspektør 1839, senere Direktør jævnsides med Thomsen, kom til at nyde godt af hans store Indsigt og videnskabelige Aand; til Moltkes Galleri leverede han et beskrivende Katalog (1841).

Baade ifølge sin Stilling og i Kraft af sin myndige Karakter

maatte H. naturnødvendigt komme til at spille en overordentlig betydelig Rolle i den hjemlige Kunstpolitik og at øve en væsentlig Indflydelse paa sin Tids danske Kunst. H.s Betydning i sidstnævnte Henseende har dog næppe været saa indgribende som ofte hidtil antaget. Den Æstetik, paa hvilken han har bygget sin kritiske Virksomhed, var intet fast Begreb, paa dette Felt var han alt andet end Systematiker, stillede sig saaledes bestemt afvisende over for J. L. Heibergs æstetisk-filosofiske Metode. Hans aktuelle Kunstkritik var heller ikke meget omfattende, det vigtigste er hans fire Anmeldelser af Kunstudstillingen paa Charlottenborg, det allerede nævnte Skrift fra 1828 samt »Udsigt over det Mærkeligste paa Kunstudstillingen« (Dansk Kunstblad 1838), »Portrætmalerierne paa Udstillingen« (Fædrelandet 15. Maj 1845) og »Foredrag og Indhold i nogle af Malerierne paa Udstillingen« (sst. 21. Maj 1847). Det er karakteristisk for H., at han i disse Recensioner hverken har fremført Overvejelser af almindelig æstetisk Natur eller har givet sammenfattende Karakteristikker af de udstillende Kunstnere, som Kritiker gaar han fra Billede til Billede og bedømmer dem ganske direkte og subjektivt, en udpræget »Kunstkender«-Kritik, ikke sjældent af en temmelig smaalig Art. Men selv om H. ikke i sine Kritikker hæver sig til almene Synspunkter, er det dog meget vel muligt gennem dem baade at lære adskilligt om hans æstetiske Opfattelse og ikke mindst om dennes Udvikling. I Anmeldelsen 1828 viste H. sig stærkt bunden af den før-Eckersberg'ske Tradition (J. L. Lund roses stærkt) og umiskendelig præget af sine tyske Indtryk; Historiemaleriet fremhæves saaledes fremfor Dagliglivsbilledet, og Landskabsmaleriet nyder (mærkeligt nok) ikke hans Gunst. Men i 1830'erne ændres hans Opfattelse, han fjerner sig fra den romantiske Idealisme i dens tyske Form og viser stigende Forstaaelse for Realismen i Samtidens danske Malerkunst; at dette Omsving — der manifesterer sig i Udstillingskritikken 1838 ved en stærk Interesse for Genrebilledet og en fuld Anerkendelse af den Eckersberg'ske Retnings Betydning — er fremkaldt netop af denne Retning (maaske specielt af den unge Marstrands Arbejder), maa anses for givet. I de følgende Aar forarbejder da H. sine Indtryk og formulerer sine Krav til den nationale Realisme, der var en forklædt Romantik, henviser Kunstnerne til at opdyrke Folkelivsbilledet og skildre det danske Landskab for derigennem at vinde Forstaaelse af nordisk Oldtid; og han giver tillige den rene Romantik i folkelig-national Retning sin Velsignelse, idet han begejstret støtter Friends og Constantin Hansens Arbejde med nordisk-mytologiske Motiver. Den nye

Kunstretnings Program havde H. forkyndt i sit Foredrag 23. Marts 1844 i Skandinavisk Selskab: »Om Betingelserne for en skandinavisk Nationalkunstns Udvikling«, dets Tilhængere organiserede han i det af ham selv (1847) stiftede Selskab for nordisk Kunst. H. var saaledes snarere blevet ført med i Tidens nationale Kunstbevægelse, end han ledede den, han gjorde sig til dens Talsmand, støttede den med sin Autoritet og Begejstring og blev efterhaanden dens Fører. Han øvede dette sit Kald med en Nidkærhed og tog overhovedet Parti med en Klarhed, der ofte fik Karakteren af Snæversind. Da hans Kunstindstilling ikke nævneværdigt forandrede sig i Tidens Løb — saaledes stod han fremmed over for det bedste i Samtidens franske Kunst, som han havde lært at kende i Paris 1836 —, kom han ved sin Magtstilling i nogen Grad til at bære Ansvar for vor Malerkunstns Isolering efter Aarhundredets Midte.

Som Lærer i videre Forstand har H. virket meget stærkt ved sin Lærdom, sit friske Syn og sin djærve Menneskelighed; efter samtidige Udsagn var han en mageløs Taler, der i Timevis kunde fastholde sine Tilhørere paa Akademiet eller i de Foreninger, hvis Gæst han ofte var. Hans store Betydning som Faglærer har hans Elever Julius Lange (der 1866 tog den første Magisterkonferens i Kunsthistorie ved Universitetet) og Jacob Helms erkendt med varme Ord.

Papirer i Nationalmuseets og Kunstmuseets Arkiver.

N. L. Høyens Skrifter, I—III, udkom 1871—76, udg af J. L. Ussing.

R. 1840. DM. 1867. — Malerier af J. L. Lund 1832 (Fr.borg og Universitetet), af Const. Hansen 1853 (Fr.borg), af P. C. Skovgaard 1854 og af W. Marstrand 1869 (Kunstmuseet). Tegning af Ernst Meyer 1825 (udg. som Radering: Danske i Rom). Formentlig portrætteret paa D. W. Lindaus Akvarel 1825 af Kunstnerudflugten i Rom (Fr.borg). Tegning af P. C. Skovgaard 1843 (Gruppebillede med Bissen og Marstrand; Fr.borg). Tegning af J. V. Gertner (Fr.borg). Tegning af H. V. Bissen i Kobberstiksamlingen. Buste af samme 1841 (Glyptoteket, Fr.borg, Kunstmuseet), i Marmor 1853 paa Kunstmuseet, i forstørret Maalestok udført af V. Bissen 1898 sst. Bronzebuste af V. Bissen 1899 uden for Kunstmuseet. Litografi 1830 og af Gemzøe efter Marstrand 1870. Træsnit efter P. C. Skovgaard 1869 og af F. Hendriksen efter P. S. Krøyer 1870. Radering af C. C. Andersen 1880.

Jul. Lange: Nutidskunst, 1873, S. 84—103. J. L. Ussing: Niels Laurits Høyens Levned med Bilag af Breve, I—II, 1872. Ph. Weilbach i Kunstbladet, 1898, S. 159—69. Jacob Helms sst., S. 169—77 og 239 ff. Leo Swane i Tilskueren, 1908, I, S. 730—44. Just Mathias Thiele: Af mit Livs Aarbøger, I, 1917, S. 132. Troels-Lund: Et Liv, 1924, S. 354—58.

Christian Elling.

Høyer, Andreas, se Hojer.

Høyer, Christian Fædder, 1775—1855, Maler. F. 24. Jan. 1775 i Rerslev ved Roskilde, d. 25. Juni 1855 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Jens Offesen H. (1725—1806) og Sophie Dorothea Heldvad (ca. 1743—1808). Ugift.

H. gik fra 1792 Kunstakademiets Skoler igennem og vandt de forskellige mindre Medailler, 1803 ogsaa den store Guldmedaille og dermed Stipendiet til Udenlandsrejse. I disse Aar arbejdede han tillige for Abildgaard og kopierede hans Billeder; en dyb Beundring for denne Lærer blev Grundlaget for al hans Virksomhed — til Gengæld gav Abildgaard ham sin kraftige Protektion. 1805 tiltraadte han Rejsen til Italien og levede nu indtil 1811 mest i Rom, hvor han stod Thorvaldsen nær. I Dec. 1811 var han tilbage i Kbh. og blev n. A. Medlem af Akademiet. Siden søgte han Gang paa Gang at blive Professor, men forgæves; Bitterheden herover vendte sig mod Akademiet og især dets Direktør, C. F. Hansen — Uvillien mod ham var i øvrigt en Arv fra Abildgaard — og gav sig Udslag i en Polemik af en saadan Art, at Akademiet endelig 1826 slettede ham som Medlem. Universitetets Bygmester, P. Malling, gik senere i Brechen for ham og søgte 1835 at gennemføre en Dekorering af Universitetets Forhal med hans Billeder; Planen afværgedes dog heldigt, og Constantin Hansen fik Arbejdet overdraget sammen med Hilker. Under al denne Modgang fik H. dog en vis Støtte, et Antal Billeder af ham blev saaledes købt til Malerisamlingen, bl. a. »Hero og Leander«, »Sokrates' Død«, »Belisar« m. fl. Den Tradition fra Abildgaard, som H. med sine store Kompositioner over ophøjede Emner mente at forsvare, maatte forsvinde under Presset af det nye, og H., der intet andet var end en ganske upersonlig og ubegavet Efterligner, var sidst af alle i Stand til at hævde den. Den nye Tids Mænd havde Ret til at feje ham til Side trods alle hans Protester i Dagspressen og forskellige Pjecer. — Breve i Det kgl. Bibliotek.

Slægt hos Lengnick. Jacob Behrend: Kgl. Historiemaler Høyers Skjæbne, 1835. Karl Madsen: Kunstens Historie i Danmark, 1901—07, S. 172 f. C. A. Been og Emil Hannover: Danmarks Malerkunst, 1902, I, S. 42 f. F. Meldahl og P. Johansen: Det kgl. Akademi, 1904, S. 163—69. J. M. Thiele: Af mit Livs Aarbøger 1826—74, 1917, S. 7—12. Emil Hannover: Maleren Constantin Hansen, 1901, S. 95 ff.

Leo Swane.

Høyer, Cornelius, 1741—1804, Miniaturemaler. Døbt 26. Febr. 1741 i Tikøb, d. 2. Juni 1804 i Kbh. (Nic.). Forældre: Mester paa Hammermøllen Andreas Nielsen H. og Anne Maria Jensdatter (ca. 1705—92). Gift 15. Okt. 1773 i Kbh. (Petri) med Frederikke

Christiane Fortling, døbt 7. Nov. 1755 i Kbh. (Petri), d. 31. Jan. 1829 sst. (Petri), D. af Bygmester J. F. (s. d.) og 3. Hustru.

H. blev ganske ung Elev paa det nyoprettede Kunstakademi for at uddannes som Maler; han gennemgik Skolerne og vandt baade 1757, 1758 og 1759 Præmier og Sølvmedaillerne. At han ikke alene var optaget af sin Kunst, viste han ved 1760 at melde sig som Deltager i Carsten Niebuhrs Ekspedition til Arabien, men Baurenfeind blev foretrukket. Han synes ikke at have haft særligt Held med sig som Historiemaler; da han 1763 konkurrerede for Guldmedaillen, fik han den ikke, men mærkeligt nok endnu engang som »Opmuntring« den store Sølvmedaille, som han allerede havde faaet tildelt fire Aar før. Men Begrundelsen kan maaske findes deri, at H. havde faaet en Specialitet, Miniaturemaleriet, der vakte betydelig Opsigt og bragte ham i Forbindelse med Hoffet. Han havde faaet nogen Undervisning af den en halv Snes Aar ældre Maler Andreas Thornborg, og allerede 1759 købte Kongen af ham bibelske Billeder i Miniature, og i de følgende Aar fortsattes Leverancen, fra 1763 ogsaa med Kongeportrætter og en Miniature af Prinsesse Caroline. Denne Virksomhed medførte, at H. 1764 fik et ekstraordinært Rejsestipendium i tre Aar. Han rejste til Paris og havde straks det Held at komme i den berømte Miniaturemaler J. B. Massé's Atelier. H. blev Mesterens Yndlingselev, og i sit Testamente 1765 bestemte Massé, at H. skulde fortsætte den Række Billeder af Slægten, som Massé havde paabegyndt. Massé og hans andre Elever, især Østrigeren J. E. Alphen, der arbejdede i en friere Stil efter Rosalba Carrieras Manér end den gammeldags detaillerede og rent pointillistiske, fik den største Betydning for H.s Uddannelse. H.s Rejse gik videre, 1766 til Italien og maaske til Wien, i hvert Fald til Dresden, hvor der vistes ham megen Ære, og det var en allerede helt berømt Kunstner, som 1768 vendte tilbage til Kbh. 1769 blev han agreeret ved Akademiet, s. A. kgl. Hofminiaturemaler, 1770 blev han Medlem af Akademiet paa Salys og Pilos Portrætter (nu paa Charlottenborg), 1772 fik han Ekspektance paa Stillingen som Akademiets Sekretær (efter Biehl), tiltraadte 1777 og forblev i Embedet til kort før sin Død. Han foretog adskillige Rejser til fremmede Hoffer, 1781—83 til Stockholm, St. Petersborg og Warszava og 1787—88 til Tyskland og Frankrig, 1797 atter til St. Petersborg i Følge med den danske Gesandt Otto Blome og maaske til Stockholm. Overalt i Udlandet blev han vel modtaget i de højeste Kredse og arbejdede for Hofferne. Af hans mange Arbejder, baade i danske og svenske Museer og paa privat Haand, skal nævnes: Romersk Jæger (1766, Kunst-

museet), Prinsesse Louise i Maskeradedragt (ca. 1773, Rosenborg), Arveprinsesse Sophie Frederikke og Arveprinsen (ca. 1775, sst.), Baron Schimmelmann (ca. 1775, Fr.borg), Gustaf III. med Dronning og Prins Gustaf (IV.) (1784, Fredensborg), Portrætter af samme paa Gripsholm og i Nationalmuseet i Stockholm, A. P. Bernstorff (ca. 1793, Fr.borg), Dronning Marie (ca. 1792, Rosenborg), den saakaldte Ida de Leth (Fr.borg) og Otto Blome (sst.). H. malede ogsaa Emailler og Pasteller, og paa Fr.borg findes en lille Tegning af Christiansø (1797). H. er uden Tvivl Danmarks betydeligste Miniaturemaler og i det hele en af denne Kunsts Stormænd. Hans Ungdomsværker er ikke fast identificerede; Arbejder efter hans store Uddannelsesrejse viser en Finhed i Behandlingen, en teknisk Dygtighed, en Frihed i Opstillingen og en charmerende Holdning, som hæver dem højt over, hvad der tidligere er udført her hjemme. Og med hans anden store Rejse synes han, maaske under Indflydelse af Lafrensens Arbejder i Stockholm, maaske paa Grund af, hvad han mødte i Rusland, at have naaet en endnu større Frigjorthed og endnu mere udpræget Sans for elegant og fri Ynde, en skøn Blomstring af Aanden fra Louis XVI.-Tiden, især Miniaturer med unge Kvinder, Moder og Barn og Smaabørn kan være uforlignelige i teknisk som følelsesmæssig Henseende, lette, elegante, inspirerede. H. har ogsaa tegnet Portrætter med Sølvtift (Fr.borg, Kunstmuseet); han udgav 1779 en Samling Kobberstik af berømte Danske efter sine Tegninger; Stikkerne var Clemens og Meno Haas. H. var personlig en vanskelig Mand, bitter og ubehersket, ofte i Strid med Folk, ofte i økonomisk Uføre. Hans ægteskabelige Forhold var meget daarlige og gav Anledning til Skandale. — Breve i Rigsarkivet. — Kancelliraad 1776. Rang med Justitsraader 1784. — Relief af J. T. Sergel 1783 (Kunstakademiet), Karikaturer af samme (Nationalmuseet, Stockholm). Forsvunden Miniature af Augustin Ritt 1797. Forsvundne Selvportrætter.

Gustav Lorenzen i Kunstmuseets Aarsskrift 1933—34, 1934, S. 40—70 (med Litteratur). E. F. S. Lund: Danske malede Portrætter, IV, 1912, S. 84 ff., 90 ff. Th. Oppermann: Kunsten i Danmark under Frederik V. og Christian VII., 1906. Berl. Tid. Søndag 25. Okt. 1936.

O. Andrup.

Høyer, Silbert Edgard Louis Severin, f. 1859, Forfatter. F. 24. Okt. 1859 paa Frbg. Forældre: Musiker Nicolai Ferdinand H. (1836—98) og Jørgine Adamine Ulrikke Cathrine Rostved (1831—89). Gift 17. Sept. 1886 i Kbh. (Holmens) med Anna Caroline Fernanda Clausen, f. 15. Juli 1857 i Kbh. (Hellig.), d. 21. Juni

1935 sst., D. af Varemægler Edouard Carl Zacharias C. (1827—1901) og Johanne Jensine Sørensen (1838—1921).

H. blev Student 1879 fra Metropolitanskolen og 1883 cand. jur. Han har siden virket som Overretssagfører og Forretningsmand i Kbh. Allerede i Gymnasiet begyndte han at skrive Skuespil, som han sammen med teaterinteresserede Kammerater opførte paa Hofteatret. Bortset fra en lille Opera, som han selv i Studenterforeningen udførte sammen med Karl Mantzius, dyrkede han ikke Skuespillet i Studentertiden, men som en i de første Aar ikke alt for optaget Sagfører begyndte han igen at skrive. Opmuntret af Hostrup indsendte han et Skuespil til Det kgl. Teater, der efter nogle Ændringer antog det og opførte det under Titelen »Dristigt vovet« (1888). Trods Teatrets Forventninger faldt Stykket dog efter kun faa Opførelser, dels paa Grund af den dramatisk svage tredie Akt, dels paa Grund af Forargelse over Scenen med den forførte Pige. H. tog en delvis Revanche med »I Ravnekrogen« (1891), men flyttede saa over til Privatteatrene. Paa Dagmar-teatret fik han sin Chance. Støttet af den unge talentfulde Skuespillerstab vandt han sig her Navn som habil Dramatiker med Sans for folkekomedieagtig Teatereffekt. Nævnes maa »Scenens Børn« (1895), »Familien Jensen« (1897), »Tante Cramers Testamente« (1904) og »Brødrene Hansen« (1908), hvori Adam Poulsen spillede den idealistiske Arbejderfører Ludvig og Johannes Poulsen »smukke Ferdinand«. Til de øvrige københavnske Teatre leverede han en lang Række Skuespil, af hvilke maa nævnes »Niels Peter Svane« (1909), der med Poul Reumert i Hovedrollen blev en Succes paa Det ny Teater. 1899—1901 var H. Direktør for Casino. Med »Glas og Porcelæn«, paa Det ny Teater 1921, slutter hans dramatiske Virksomhed. Foruden i Kbh. og i Provinsen har H.s Skuespil været hyppigt spillet især i Tyskland. — R. 1934. — Akvarel af Soya-Jensen ca. 1893 i Familieeje. Træsnit 1899 efter Fotografi.

Selvbiografi i Nationaltidende 7. og 8. Juni 1915. Vilh. Andersen: Kritik. Teater, 1914, S. 210 ff. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, V, 1930, S. 142 f. Berl. Tid. 22. Okt. 1934.

Oluf Friis.

Høyer, Knud Valdemar, f. 1875, Idrætsleder, Administrator. F. 31. Marts 1875 i Kbh. (Trin.). Forældre: Telegrafist, senere Telegrafbestyrer Carl Christian Valdemar H. (1841—97) og Caroline Alvilde Olivia Madsen (1843—97). Gift 20. Dec. 1899 i Kbh. (Cit.) med Kirsten Dagny Jørgensen, f. 22. Aug. 1877 paa Frbg., D. af Guide Rasmus Hannibal J. (1833—1908) og

Caroline Rasmussen (1844—1923, gift 2° 1910 med Boghandler Peder Wolff Michelsen, 1852—1913).

H. blev Premierløjtnant 1896, gennemgik kort efter Hærens Gymnastikskole, men tog allerede 1901 sin Afsked. Under Verdenskrigen blev han Kaptajn i Reserven og afgik som saadan fra Hæren 1927. Han har udfoldet en mangesidet Virksomhed og spillet en ret fremtrædende Rolle, bl. a. i Hovedstadens Idræts- og Teaterliv, hvor hans Idérigdom og praktiske Evner har skaffet ham en Mængde Hverv. Han har saaledes virket som Medlem af Komiteen for de olympiske Lege, har siddet i Bestyrelsen for Dansk Idrætsforbund og for forskellige Idrætsforeninger og har 1912 givet Stødet til Oprettelsen af den danske Søspejder-Organisation. Endvidere har han været økonomisk Leder af Friluftsteatret og har indtaget en fremskudt Stilling i Ledelsen af Hovedstadens Biografteatre. — R. 1924. — Maleri af P. H. Wilhardt 1925.

H. P. Langkilde.

Høyer, Lyder (Lydiche) **Sørensen**, 1706—57, Degn, historisk-topografisk Forfatter. F. 21. Nov. 1706 i Aalborg, d. 21. Jan. 1757 i Grevinge, begr. sst. Forældre: Søren Lydichsen og Else Cathrine Thomsdatter. Gift 12. April 1736 i Kbh. (Holmens) med Sophie Amalie Jacobsdatter Godsche, f. 9. Jan. 1707 i Kbh. (Holmens), begr. 9. Okt. 1774 sst. (Nic.), D. af Kok hos Gyl-denløve, senere for Fangerne paa Holmen, Jacob G. og Agathe Hansdatter.

H. blev Student 1725 fra Aalborg; efter et Ophold i Udlandet 1725—29 fik han 1731 Ansættelse i Kbh. som typografisk Korrektør ved Det kgl. og Universitetsbogtrykkeriet. Fra 1739 til sin Død var han Sogndegn i Grevinge i Ods Herred, hvor han virkede med stor Iver og Nidkærhed i Skolens og Kirkens Tjeneste; han var en ærlig og retsindig Mand, som sled sig op i en temmelig ørkesløs Kamp mod den Dumhed, Overtroiskhed og slette Moral, han fandt i sit Sogn. Efterhaanden blev hans Forhold til Befolkning og Myndigheder meget daarligt; H. var en ærekær Natur, som ikke bøjede af, hvor han mente at have Ret. Det endte med, at Beboerne i Sognet 1756 sendte Bispen en Klage over ham. N. A. døde han. Han efterlod sig Manuskriptet til en ufuldent »Genealogisk, geographisk og historisk Beskrivelse over Grævinge Sogn« med stor Møje, Bekostning og Fliid, Posteritæten til Nytte og Oplysning, samlet og forfattet . . .« (Kgl. Bibl., Thott 1412—13, 4°). Den danner Grundlaget for den af Ferd. Petersen 1887 udgivne »Grevinge Sogn« og er gengivet i sin Helhed i samme Forfatters

»Degnen Lyder Høyers Beskrivelse af Grevinge Sogn« (1921). Manuskriptet, som er en af de ældste danske Sognebeskrivelser, er et fortjenstfuldt Arbejde, der giver udmærkede Oplysninger om, hvorledes der saa ud i et sjællandsk Sogn paa Holbergs Tid. H. beretter livligt og med mange Sidebemærkninger og personlige Udfald. Som Kultur- og Tidsskildring vil Bogen altid have stor Værdi. — Et Manuskript, H. havde udarbejdet, til en Beskrivelse af hele Ods Herred, er nu forsvundet. 1738 udgav han et lille Skrift om Dødedansen i Mariakirken i Lübeck, 1741 en Oversættelse af Rohrs »Indledning til Klogskaben at leve«, og efter hans Død udgav Enken 1761 hans »Aandelige siælerørende Betænkninger«, men disse Bøger er nu uden Værdi; det er Grevingebogen, der vil redde hans Navn fra Forglemmelse.

F. Petersens to ovenn. Bøger. A. Petersen: Sjællands Stifts Degnehistorie, 1899, S. 118.

Albert Thomsen.

Høyer, Marcus Haggæus, 1740—73, Embedsmand, Landboreformvæn. Døbt 20. April 1740 i Kbh. (Garn.), d. 9. Febr. 1773 sst. (Helligg.), begr. i Helligg. K. Forældre: Regimentskvartermester, Generalkrigskommissær Hans H. (1699—1769, gift 2° 1752 med Johanne Holmsted, 1714—72, gift 1° 1732 med Købmand og Bogholder ved Asiatisk Kompagni Frantz Feddersen, ca. 1710—50) og Agnete Elisabeth Hagen (gift 1° med Toldinspektør, Justitsraad Marcus Haggæus Frauen, ca. 1685—1735, gift 1° med Benedicte Christiane Falsen, d. 1728).

H. blev Student 1756, privat dimitteret. Ti Aar efter, 1766, fremtraadte han som Skribent ved Udgivelse af »To Breve om Bondestandens og Landhuusholdningens Forbedring« med Fremstilling af det, der var vundet ved de private Godsreformer paa det holstenske Ascheberg og det nordsjællandske Hørsholm. Han blev Sekretær for den i Okt. 1767 nedsatte Landvæsenskommission og derefter 1768 for Generallandvæsenskollegiet, hvor han 1769 blev Kommitteret. Det var dog ikke ham, men Henrik Stampe, der under Samarbejde med A. G. Moltke var den egentlig ledende i saavel Kollegiet som Kommissionen, og i Breve til den nu fra Landet bortdragne Reverdil har han udtalt sig meget kritisk om det Arbejde, der blev udført. 1770 afløstes det nævnte Kollegium af Generallandvæsenskommissionen, hvor G. Chr. Oeder blev den ledende, men hvor ogsaa H. blev Medlem (derimod hverken Stampe eller den af H. særlig ildesete A. G. Moltke), og hvor han følte sig meget tilfreds ved at arbejde med Planer, der mere direkte tog Sigte paa selve Stavnsbaandets Ophævelse. Som Oeder hørte

H. til den Kreds, der vandt Fremgang ved Struensees Magt-erobring. 1771 blev han tillige Deputeret i Danske Kancelli, og efter at have arbejdet med paa dettes Omordning, der traadte i Kraft s. A., blev han Chef for Kancelliets 4. Departement, der foruden Kolonierne fik Lenssagerne under sig. Efter Struensees Fald ønskede de nye Magthavere ikke at beholde ham i Central-administrationen. 1773 blev han beskikket til Amtmand over Lundenæs og Bøvling Amter, men naaede ikke at overtage denne Stilling, da han døde faa Dage efter sin Udnævnelse. — Kancelli-raad 1767. Justitsraad 1770.

E. Holm: Danmark-Norges Historie, IV—V, 1902—06. Hans Jensen: Dansk Jordpolitik 1757—1919, I, 1936. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, I, 1915—30, S. 467 f.

Hans Jensen.

Høyer Møller, Erik, 1818—1904, Præst, Forfatter. F. 28. April 1818 i Skive, d. 12. Marts 1904 i Hillerød, begr. sst. Forældre: Kapellan i Skive, senere Sognepræst i Grinderslev, Provst Jens Møller (s. d.) og Hustru. Gift 15. Jan. 1851 i Holckenhavns Kapel med Louise Marie Aagaard, f. 22. Juli 1823 i Vejle, d. 28. Dec. 1903 i Hillerød, D. af Amtsfuldmægtig i Vejle, senere Amtsforvalter, sidst i Nyborg, Justitsraad Ulrik Christian Frederik A. (1790—1864) og Anna Sophie Zacho (1788—1863).

H. M. blev Student 1836 fra Viborg, cand. theol. 1842, n. A. personel Kapellan hos sin Fader i Grinderslev. Under Trears-krigen følte han stærk Trang til at være med, hvor Danmarks Skæbne blev afgjort, og 1850 — efter Samtale med Kultusminister Madvig — konstitueredes han som Feltpræst ved den aktive Armé i Hertugdømmet Slesvig, og endnu s. A. udnævntes han til Feltprovst. Med stor Kraft og Kærlighed røgtede han sit nye Embede, delte Farerne med Soldaterne; han opholdt sig i Frederiksstad under Belejringen. 1851 blev Hæren hjemsendt, og Feltpræststillingerne ophævet fra 1. Febr. at regne. Nogle Afdelinger skulde dog foreløbig blive i Sydslesvig, og mange syge Soldater laa paa Lazaretterne. H. M. fandt det da uforsvarligt at forlade sin Stilling. Han skrev til Madvig herom, og denne udvirkede, men ikke uden Vanskeligheder fra Krigsminister Hansens Side, at H. M. blev paa sin Post. I ikke mindre end fjorten Kirker holdt han Gudstjeneste, saa spredt laa Afdelingerne. 1857 blev han Garnisonspræst i Slesvig, 1861 Sognepræst i Nordborg paa Als. — Da Krigen 1864 udbrød, overtog han igen Stillingen som Feltprovst med Peter Rørdam og Johannes Clausen som Feltpræster og Ernst Trier som Feltdegn. Efter at Als var taget, blev han af Preusserne afskediget

fra sit Embede i Nordborg, »weil er sein Amt verlassen hat«. Et Par Aar boede han i Odense uden at søge Embede, idet han stadig haabede at kunne vende tilbage til Nordborg. 1866 blev han Sognepræst i Kølstrup og Agedrup, 1881 tillige Provst for Bjerge og Aasum Herreder, tog sin Afsked 1892 og bosatte sig i Randers, senere i Hillerød. — Ved Valget 1869 valgtes H. M. til Folketingsmand for Kertemindekredsen (med Klaus Berntsen som Modkandidat), men søgte ikke Genvalg ved Valgperiodens Udløb 1872. — H. M. udgav nogle Prædikener, et lille Skrift: »Om de Fattige og deres Forsørgelse« (1864) og omarbejdede sin Faders »Haandbog for Præster« (1867 og 79). Først da han nærmede sig de 60, fandt han sit Felt som Forfatter. Under Mærket: »En gammel Feltpræst« udsendte han en Række Bøger, som hans Gerning under Krigene gav ham Stof til: »Præsten i Krigene« (1876), »Tre af mine Venner« (1878), »Ellen, et Livsbillede af en trofast Sjæl« (1883), »Overlægen« (1890) og »Livs- og Krigserindringer fra 1850—64« (1894). Historie, Erindringer og Tildigtning indgaar Forening i disse Bøger, der er skrevet i bred folkelig Stil og vidner om Forfatterens fromme Sind og brændende Kærlighed til Danmark og den danske Hær. Bøgerne udkom i flere Oplag og fik en stor og taknemmelig Læsekreds. Senere udsendte H. M. »Den gamle Præstegaard« (1896), hvor han skildrer sit Barndomshjem i Salling. — R. 1856. DM. 1864. — Maleri af G. Achen 1895 (Fr.borg), Skitse i Familieeje.

Ovenn. Erindringer. A. C. Fabricius og P. C. B. Bondesen: Slægten Fabricius fra Faaborg, 1884, S. 63. Ill. Tid. 20. Marts 1904. Sprogforeningens Almanak, 1905, S. 111 f. Højskolebladet, 1922, Sp. 473—76. Klaus Berntsen: Erindringer, I, 1921, S. 175 ff.

Fred. Nørgaard.

Høysgaard, Jens Pedersen, 1698—1773, Sprogmand. F. 25. Dec. 1698 i Aarhus, d. 21. April 1773 i Kbh. (Trin.), begr. i Trin. K. Forældre ukendte. Gift 1° ca. 1733 med Johanne Poulsdatter Calmer, f. ca. 1703, begr. 25. Maj 1761 i Kbh. (Trin.). 2° 10. April 1764 i Kbh. (Nic.) med Anna Lucie Pahl, f. ca. 1718, begr. 24. Aug. 1770 i Kbh. (Trin.) (gift 1° 1750 med Kateket Frederik Boye, s. d.), D. af Justitsraad Marcus P. (ca. 1686—1762). 3° 6. Maj 1772 i Kbh. (Frue) med Cecilia Birgithe Wormstrup, f. 17. Febr. 1752 i Kbh. (Trin.), d. 1778 i Inderøen (gift 2° 1774 med Foged i Inderøen, senere Amtmand i Nordre Bergenhus Amt Niels Dorph Gunnerus, 1751—89, gift 2° 1779 med Margrethe Christine Lund, 1761—1822), D. af Gæstgiver Sten W., »Prinsene« paa Vestergade (ca. 1694—1762), og Sara Cathrine Andersdatter Lund (d. tidligst 1778).

H. blev Student 1719 fra Aarhus, tog 1723 den filosofiske Eksamen og blev 1727 Baccalaureus; maaske har han virket som Skoleholder, til han kort før eller efter Nytaar 1737 blev 3. Pedel ved Universitetet. I denne beskedne, men ret uafhængige Stilling blev han efter eget Ønske til 1759, da han blev forfremmet til Klokker og Overgraver ved Trinitatis Kirke, en Stilling, han beholdt til sin Død. H. var en god Økonom og døde som en ret velstaaende Mand, skønt en uheldig Svigersøn havde kostet ham en Del. Han var ogsaa velanskrevet hos Professorerne som en Mand, der uagtet sit svage Helbred altid passede sine Sager.

H. har tidligt tænkt over forskellige Ting. I sin Samtids filosofiske Litteratur var han ret belæst; han har i sine yngre Aar tænkt over matematiske Emner og udgav 1759 en lille »Algebraisk Qvadratur eller tydelig Integral-Regning« paa fjorten Sider, hvortil han 1767 føjede andre fjorten Sider sammen med en Afhandling om Differentialregning af Chr. Cramer. H. G. Zeuthen omtaler disse Afhandlinger som Forsøg paa at frigøre sig fra den ældre Form og naa til virkelig Forstaaelse, og de bliver derved Forløbere for den egentlige Differential- og Integralregning. Nogen lærd Matematiker var H. ikke, men han har haft Lyst at prøve sine Evner ogsaa paa dette Omraade.

H.s store Betydning ligger dog i hans sproglige Arbejder. De ældste Iagttagelser, han efter sit eget Sigende har gjort, angaar latinsk Syntaks, som rimeligt er, da Latin jo var det eneste Sprog, der undervistes i i Skolerne. Først i sin høje Alderdom (1771) udgav han »Nyt Forsøg til at fastsætte den regelrette Brug af Conjunctionerne quod og ut, af modus conjunctivus og af indicativi imperfectum et perfectum i Latinen«, som til Dels stammer fra disse tidlige Sprogstudier. Ogsaa i H.s danske Sprogværker kan man nu og da mærke, at han tager til Udgangspunkt en Iagttagelse fra den latinske Skolegrammatik (saaledes Bemærkningen om amatus sum, der er urigtigt oversat »jeg er elsket« i Donaten, § 198). Men i det hele og store er H.s sproglige Studier knyttede til Modersmaalet.

Det var Th. Clitau Angreb paa N. von Hauens ortografiske Leksikon (1741), som fremkaldte H.s første Sprogskrift: »Tres faciunt collegium eller Kjendelse i Sagen imellem Tvende fordom vel-meriterede og endnu efter Døden Berømmelige Mænd Om Nogle Stykker i den Danske Orthographie« (1743). Det er altsaa et Lejlighedsskrift, ja egentlig et Stridsskrift, og det samme gælder »Concordia res parvæ crescunt, eller Anden Prøve af Dansk Orthographie« (1743), selv om det bærer et mere selvstændigt Præg.

Derimod er de tre følgende et Forsøg paa en fuldstændig dansk »Sprogkunst«: »Accentuered og Raisonnered Grammatica, Som viser Det Danske Sprog i sin naturlige Skikkelse, saa velsom dets Rime-konst og Vers-regler« (§ 1—531, 1747), »Methodisk Forsøg til en Fuldstændig Dansk Syntax« (§ 532—1926, 1752) og »Første Anhang til den Accentuerede Grammatika« (§ 1927—2022, 1769). Noget »andet Anhang« kom ikke.

H. er — med al Respekt for Gerner og Pontoppidan — den første, som bevidst lægger det talte Sprog til Grund for sine Undersøgelser af Modersmaalet. Ganske vist handler hans første Arbejder om den skriftlige Gengivelse af Sproget, men allerede i disse dømmer han i Retskrivningsspørgsmaal ud fra Skriftens Forhold til Talen. I den første Prøve forkaster han — med Gerner som Forgænger — de særlige Flertalsformer af Verberne, fordi »aldrig nogen, enten Lærd eller ulærd, ey engang en Præst paa sin Prædike-Stoel, siger »de elske« i Steden for »de elsker«, uden det skal være rart og underligt, endskjønt nogle faa skriver saaledes; og om nogen af dem taler i det Fald, som de skriver, da lader det kjerlingagtigt for andre« (Tres faciunt, S. 20). I »Anden Prøve« behandler han Skriftens manglende Evne til at udtrykke vigtige Lydforskelle (Tryk, Stød og Selvlydsslængde) i Talesproget og Vokaltegnesens usikre Forhold til Vokallydene i Talen. Og i det store Værk ikke blot uddyber han, hvad han har behandlet i Prøverne, men Gang paa Gang belyser han Ejendommeligheder ved Talesproget. Det er ganske særligt syntaktiske Forhold, H. giver fyldig Oplysning om; saaledes kan fremhæves det righoldige Afsnit om Ordenes Orden i Sætningen (§ 388—420), der ikke blot langt overgaar, hvad tidligere Grammatikere har givet, men maa kaldes næsten udtømmende. Og dog slutter H. det med: »Man tør ikke sværge paa, at ålt det er blevet exciperet, som kunde exciperes, fra disse regler. Thi denne betragtning om órdenes órden er kun en udkastning, og dêrved hâr man ladt det forblive i tanke, at den kunde være en tilstrækkelig anledning for dem, som behøvede at vide sligt, og selv i øvelsen vilde tænke sågen nøjere efter«. I »Methodisk Syntax« er der næppe noget Afsnit, som ikke frembyder Eksempler paa nye og værdifulde Iagttagelser, og dog kan man ogsaa her finde Udtalelser som: »I den Fald kommer det meest an paa at høre, hvilket der lyder best« (§ 1681); H. henviser altid til egen Iagttagelse.

Ved Siden af Syntaksen med dens Rigdom af Iagttagelser er det Accentueringen, der har H.s usvækkede Interesse fra først til sidst, og modneste kommer hans Tanker herom frem i »Første Anhang« med dens Prøve paa en dansk Udtaleordbog. Her er H. grund-

læggende for hele den senere danske Grammatik, ja, han er saa langt forud, at egentlig først Rask forstod ham, og endnu er næppe alt udnyttet til fulde. Og her mere end paa noget andet Punkt har H.s Interesse for Talesproget strakt sig ikke blot til Rigsmaalet («den bedste Dialekt»), men ogsaa til Dialekterne, ikke ubevidst som hos von Hauen, men skønt han selv har bevaret sin østjyske Brug af Stød, kender han den afvigende københavnske Brug og ved, at Lolland mangler Stød.

Medens H. i Begyndelsen og endnu i »Acc. Gramm.« søger en Begrundelse for sin Syssel med Sproget i den Nytte, et saadant Arbejde kan gøre, ender han med i »Første Anhang« (§ 1929) at tilstaa: »Enhvers Fædernesprog har noget i sig, som er hans Betragtning værd. Thi er det vel mere angelegent at vide, hvordan en Flue er skabt, end med nogenledes god Forstand og Indsigt at kjende, hvorledes den Evne, David kalder sin Ære, ytrer sig i sine daglige Virkninger, og hvorledes de samme ere beskafne? Det er vel saa, at et Land kan have mange Fordele af sit Sprog uden at kjende det saa grant; dog er det ikke en blot Curiositet at kjende det efter Konsten: men lad det hedde en Curiositet! saa er denne nok saa god som mange andre.« Her har han givet den virkelige Grund til sin mangeaarige Stræben efter at forfølge Sproget i dets inderste Smutkroge og at opdage dets fineste Mekanisme, som Baden har sagt om ham. Den samme Baden kan andensteds haardt bebrejde H. Mangel paa Smag, og vist er det, at Digtingen og den højere Prosa ikke staar i høj Kurs hos H., fordi de ikke følger den naturlige Sprogbrug. Saa meget mere banebrydende er H. som Iagttager af det jævne Sprog, og er hans egen Stil ikke »høj«, saa er den, og bliver mere og mere, ægte dansk, ogsaa ved det Lune, den ofte bæres af. — H.s sproglige Værker er optrykt med Bibliografi og Tekstkritik i »Danske Grammatikere«, IV—VI, 1920—29.

Henrik Bertelsen: Jens Pedersen Høysgaard og hans Forfatterskab, 1926. Dsk. Studier, 1918, S. 127—36. Arkiv för nordisk filologi, XLV, 1929, S. 97 f. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., III, 1894, S. 189.

Marius Kristensen.

Iacobsen, Carl Peter Vilhelm, f. 1881, Kemiker, Ingeniør. F. 17. Okt. 1881 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Tobaksfabrikant Johan Georg I. (1835—1915) og Laura Louise Kathrine Raaum (1841—1917). Gift 18. Maj 1907 paa Frbg. (Marcusk.) med Mary Park Raaum, f. 5. Sept. 1875 i Trelleborg, D. af Kaptajn Niels Anton R. (1842—1931) og Karin Jönsson (1836—1905).

I. blev Student 1899 fra Lyceum og cand. polyt. (Fabrikingeniør) 1905. Han var Ingeniør ved Internationalt Buddiseringskompagni 1905—06 og ansat ved Orlogsværftets kemiske Laboratorium 1907—20, fra Okt. 1907 som Forstander for Laboratoriet. 1920—28 var han Professor i teknisk Kemi ved Polyteknisk Lærestalt og Bestyrer af det teknisk-kemiske Laboratorium for Mørtel, Glas og Keramik og 1925—28 tillige Forstander for den skandinaviske Bryggerhøjskole i Kbh. 1928 forlod han Statstjenesten for at overtage Stillingen som teknisk Direktør for Akts. De forenede Bryggerier og Tuborgs Fabriker, og samtidig blev han Medlem af Bryggerhøjskolens Forstanderskab. — I.s Interesser har altid været teknisk betonet og har, som ovennævnte Data viser, været meget vidtspændende. De er parret med pædagogiske og organisatoriske Evner, der har været taget flittigt i Anvendelse. Saaledes var han 1907—20 Lærer i teknisk Kemi ved Søværnets Officerskole og i Kemi ved Ingeniørelevskolen, 1911—20 tillige Lærer i Naturlære ved sidstnævnte Skole og 1916—20 Lærer i Kemi og Naturlære ved Kadetskolen. 1910—20 var han knyttet til Teknologisk Institut som Lærer og Konsulent i de kemiske Fag. Under hans Ledelse fandt den store Udvidelse af Orlogsværftets kemiske Laboratorium Sted, hvorved Laboratoriet blev til en virkelig Materialprøveanstalt. 1923 var han Medlem af Geyserkommissionen, der blev nedsat for at opklare Aarsagerne til en for tidlig Sprængning af en Taagebombe paa Krydseren »Geysers«. — Allerede 1913 havde han deltaget i en Konkurrence om Professoratet i teknisk Kemi ved Polyteknisk Lærestalt, og da der ved Lærestalten 1920

oprettedes et nyt Laboratorium for Mørtel, Glas og Keramik, forestod han Indretningen af dette og overtog det nyoprettede Professorat. Han var den første Leder af den skandinaviske Bryggerhøjskole, og han tog Initiativet til de paa Skolen afholdte skandinaviske Brygmesterkursus og Møder af skandinaviske Bryggerikemikere. Han er nu den øverste tekniske Leder af De forenede Bryggerier og har givet væsentlige Bidrag til denne Koncerns tekniske Udvikling i de senere Aar. Ogsaa i Udviklingen af Tuborg Laboratoriet har hans Initiativ gjort sig gældende. — I. er Formand i det af Standardiseringsraadet paa hans Foranledning nedsatte Udvalg for Standardisering af analytiske Undersøgelsesmetoder for Kul og Koks. En større Kreds har faaet Lejlighed til at lære hans store Indsigt og klare Fremstillingsevne at kende gennem talrige Foredrag og gennem Artikler i tekniske og populærvidenskabelige Tidsskrifter. — R. 1926. — Gipsbuste af V. Gustafsson 1927 i Privateje.

Universitetets Aarvog, 1912—13, S. 1357; 1915—20, V, S. 537—40. Studenterne fra 1899, 1924, S. 162.

Stig Veibel.

Iacobæus, Holger, 1650—1701, Læge, se Jacobæus.

Iacobæus, Holger Rasmus Hansen, 1865—1934, Læge. F. 15. April 1865 paa Faarevejle, Langeland, d. 26. Dec. 1934 i Kbh., begr. sst. (Holmens). Forældre: Forpagter paa Faarevejle, senere Ejer af Appelsbjerggaard, cand. jur. Anton Holger I. (1810—82) og Hanne Antonie Bay (1823—1906). Gift 26. Marts 1907 i Kbh. (Helligg.) med Karen Margrethe Herbst, f. 19. Nov. 1886 paa Marselisborg, d. 17. Okt. 1918 i Kbh., D. af Forpagter Kristen Martin Vitus Petersen (1846—90) og Marie Ingerslev Bülow (1858—1902, gift 2° 1900 med Kammerherre, Oberst Peter H., 1849—1930, gift 1° 1874 med Elisabeth Margrethe Rames, 1855—97); adopteret af Stiffaderen 1900.

I. blev Student 1883 fra Herlufsholm og tog medicinsk Eksamen 1890. Efter at have været Kandidat ved forskellige Hospitaler og Middelfart Sindssygeanstalt blev han 1893 Dr. med. (»Perifere Neuriter ved chronisk Alkoholisme«), foretog 1894 en Studierejse til Paris og Tyskland og var 1894—98 Reservelæge ved Kommunehospitalets 2. Afd. i Kbh. Fra 1898 praktiserede han i Kbh., blev Lærer ved Kommunehospitalets Sygeplejeskole 1898 og var Skolelæge 1900—02, Overlæge ved Sanatoriet for Hjerte- og Leversygdomme i Hellerup 1901—07, ved Baldersgades Hospital fra 1903. Han var Medlem af Bestyrelsen for Finsens Lysinstitut 1905—06, Direktør for dettes Klinik for kroniske Sygdomme

1907—10, Censor i Farmakologi ved medicinsk Eksamen fra 1908, Medlem af Bestyrelsen for Selskab for intern Medicin fra 1922, Medredaktør af »Ugeskrift for Læger« 1898—1908. 1900 konkurrerede han med J. C. Bock om Professoratet i Farmakologi. — Paa Lægevidenskabens Omraade spændte I.s Felt vidt, fra Neurologien til Farmakologi og til intern Medicin, specielt Hjertesygdomme. Hans Interesse indskrænkede sig ikke til Faget; han var en flittig Læser af Historie, Biografier, Memoirer og fransk Litteratur. Han blev fremfor alt Klinikeren, Lægen, der ikke behandler Sygdommen, men det syge Menneske, og medbragte hertil ikke alene omfattende Viden, men ogsaa Hjerte og Indfølgelse. Det er derfor karakteristisk, at han omskabte Baldersgades Hospital til en Afdeling for kroniske Sygdomme, for Patienter med Hjertefejl og inoperabel Cancer. Han forstod, i hvilken Grad just saadanne trænger til Pleje og Lindring, og hvor haabløst tyngende det er for et lille Hjem at have dem liggende. Han fordybede sig i Studiet af Smerten og søgte at yde Hjælp paa bedste Maade, særlig ved at anvende Morfin paa en ny Maade som intravenøs Indsprøjtning, en Metode, han udarbejdede og detailleret angav, og som han anvendte med stort Held. — I. udgav 1903 sammen med Aage Kiær: »Haandbog for Sygeplejersker«, 1927 »Erindringer fra en Rejse i det fjerne Østen«, 1929 »Fra Lægevidenskabens Overdrev«, 1931 »En lærd Families Liv og Livsvilkaar«, en Skildring af sin egen Slægts Historie, 1934 »Et Kundskabens Træ paa godt og ondt«, populær-medicinske Afhandlinger og Fortællinger, af hvilke en Del først var fremkommet som Kronikker i »Berlingske Tidende«. Det var dels litterære Causerier over lægevidenskabelige Emner, dels populær Medicin i Novelleform, en Meddelelsesform, han ansaa for særdeles formaalstjenlig. — Maleri af L. Find 1928 paa Baldersgades Hospital.

Univ. Progr. Nov. 1893. Ugeskrift for Læger, XCVII, 1935, S. 70. Hospitalstidende, LXXVIII, s. A., S. 141.

Axel Borghjerg.

Ibsen, Aage Rolf, 1847—1915, Forfatter. F. 17. Dec. 1847 i Rødby, d. 23. Nov. 1915 sst., begr. sst. Forældre: Købmand Wilhelm Feodor Edvard I. (1821—56) og Louise Mathilde Hedevig Gøtke (1822—1902, gift 2° 1860 med Købmand Carl Christian August Engqvist, 1840—1913, Ægteskabet opløst, han gift 2° med Ida Sophie Jensine Jessen, 1845—1914). Gift 23. Marts 1877 i Østofte med Marie Magdalene Plambøck, f. 1. April 1851 i Østofte, D. af Slagtermester Jørgen Jensen (1819—93) og Johanne Marie Hørup (1821—97).

I. blev Student 1866 fra Odense og 1876 cand. med. 1880—85 var han Distriktslæge i Godthaab i Grønland, derefter et Aar paa Læsø. Fra 1887 virkede han som Læge i sin Fødeby, hvor han beklædte forskellige Tillidsposter, var Medlem af Byraadet fra 1897 og af Værgeraadet fra 1905. Først 47 Aar gammel debuterede han som Forfatter med Bogen »Nordlys« (1894), hvori han fortæller om sin Rejse til og sit Ophold paa Grønland, interessante Billeder af Livet mellem Grønlændere og i Kolonien. Grønlandsk Milieu og grønlandsk Motiv, fra de herrnhutiske Missionærs Liv i Friederichstal i Grønland, finder man ogsaa i hans første Roman: »Søster Helene« (1895), en underholdende fortalt, noget melodramatisk Kærlighedshistorie. Til sit kære Grønland er han siden vendt tilbage i Novellesamlingen »Turisten« (1898) og i Romanerne »Hans Lykkes Æventyr« (1901), »Verdens Ende« (1903) og »Fjældgænger« (1908), den interessanteste af dem, der skildrer en Halvblods tragiske Delthed mellem primitiv grønlandsk og dansk Kultur. Hans øvrige Produktion omfatter Romanerne »Frøken Student« (1897), »Jacob Linde« (1899), »Den unge Præstefrue« (1900), »Harriet Mørch« (1905), »Ellen« (1906) og »Jutta« (1911).

Grønlandske Selskabs Aarskrift 1915, 1916, S. 117 f. Berl. Tid. og Politiken 24. Nov. 1915.

Oluf Friis.

Ibsen, Carl Ludvig, 1837—1917, Legatstifter. F. 25. Aug. 1837 i Kbh. (Holmens), d. 10. Maj 1917 i Hellerup, begr. i Søllerød. Forældre: Mastemager ved Holmen, senere Tømmerhandler Peter Christian I. (1800—65) og Caroline Marie Frederikke Nyebølle (1805—82). Gift 29. Juli 1871 i Kbh. (Frue) med Petra Anna Melida Jørgensen, f. 17. April 1837 i Kbh. (Helligg.), d. 5. April 1916 i Hellerup, D. af Bogtrykker Peter Nicolai J. (ca. 1805—50) og Henningsine Sophie Lucie Scheel (d. senest 1845).

Faderen oparbejdede fra smaa Kaar en betydelig Tømmerhandel i Kbh., som I. fortsatte sammen med Broderen *Adolph Frederik I.* (1839—99), indtil den omkring Aarhundredskiftet gik op i Kbh.s Trælasthan. I. var fra Barndommen vant til stor Sparsommelighed og levede al sin Tid under beskedne Forhold, mens hans Haand stod aaben for trængende. Sin betydelige Formue satte han i omfattende Arealer i Kbh.s Nabokommuner; han ejede saaledes til forskellige Tider Holtegaard og Paradisgaarden i Holte, Lykkensgave i Taastrup, Attemosegaard i Søllerød, Hellerupgaard, Lundegaard, Rygaard, Bjerregaard og Smakkegaard i Gentofte samt Stengaardens Jorder sst. Efter at han forud ved Grundsalg havde tjent store Summer, solgte han 1916 den resterende Del af

sine Fjendomme til Aktieselskabet De I.ske Grunde. Ved testamentariske Bestemmelser af 1900, 1908 og 1916 efterlod han og hans Hustru, der var barnløse, deres Formue til det 1919 i Kraft traadte P. C. I.s Sønners Legat paa 8 Mill. Kr., hvis Renter fordeles til private Lærerinder, Sygeplejersker og Husjomfruer.

Berl. Tid. 10. og 11. Maj 1917. Politiken 11. Maj s. A. Ministerialtidende 1918, C, S. 210—16.

Povl Engelstoft.

Ibsen, Ib Pedersen, 1801—62, Anatom. F. 24. Juni 1801 paa Breinholt, Humlum Sogn, d. 12. Maj 1862 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Gaardejer Peder I. (1781—1848) og Ane Margrethe Breinholt (1776—1814). Gift 7. Nov. 1823 i Kbh. (Petri) med Caroline Christiane Bøschen, f. 4. Marts 1805 i Kbh. (Petri), d. 22. Jan. 1850 sst. (Holmens), D. af Strømpvæver Johan Heinrich B. (ca. 1772—1843) og Karen Sophie Dahl (ca. 1777—1856).

I. kom ti Aar gammel i Aalborg Katedralskole, men fandt sig ikke til Rette med Bogen og gik seksten Aar gammel til Søs. En Fodlidelse tvang ham i Land, og han bestemte sig for at tage kirurgisk Eksamen; et langt Sygeleje paa Frederiks Hospital, der nødvendiggjorde Amputation af det ene Ben, øgede naturligt hans Interesse for Faget. 1826 tog han som »ustuderet« Examen chirurgicum og ansattes n. A. som Konservator og Lærer i praktisk Anatomi ved Kirurgisk Akademi, en lille Post, hvori han, da Akademiet nedlagdes 1842, overgik til det lægevidenskabelige Fakultet som Prosektor under Stein. I. viste sig at være en dygtig Lærer i den deskriptive Anatomi, støttet af et stort Tegnetalent, og virkede desuden som en udmærket og søgt Manuduktør i Anatomi og Operationslære; desuden stod han sig ved sin utrættelige Hjælpsomhed og store Ligefremhed godt med alle de studerende. Han udviklede i denne mangeaarige Stilling med megen Flid sit utvivlsomt store og alsidige Talent som Forfærdiger af de mest forskelligartede makroskopisk-anatomiske Præparater i den gode gamle Stil; disse forstod han med jysk merkantil Dygtighed at afsætte ikke alene i Udlandet, men ogsaa til Kirurgisk Akademi og Universitetet i Kbh. Foruden de smukke Knoglepræparationer af det indre Øre hos normale og døvstumme (paa Universitetets patologisk-anatomiske Institut) findes endnu bevaret fortræffelige Injektionspræparater af Blodkar og Lymfekar (paa normal-anat. Institut). — I. var foruden i den deskriptive ogsaa meget interesseret i den komparative Anatomi, men som udpræget Tekniker og Praktiker var han i videnskabelig Henseende ganske uproductiv; det vakte derfor stor Opsigt og Diskussion i den hjemlige viden-

skabelige Verden, da han 1846 — ved Steins Afgang — sejrede over A. Hannover og V. Bondesen i Konkurrencen om Lektoratet i Anatomi; thi selv om I. var gammel i Gaarde og i selve Konkurrencen — trods sin manglende klassiske Dannelse — viste sig jævnbyrdig med den betydelig yngre Hannover, der stod som Forkæmperen for den meget lovende mikroskopiske Anatomi, saa havde Hannover allerede da en stor og alsidig videnskabelig Produktion bag sig; hertil toges der dog intet Hensyn, men til Forklaring heraf — og af Konkurrencens Resultat — maa anføres, at først saa sent som 1897 blev det i de medicinske Konkurrencebestemmelser udtrykkeligt paalagt at tage Hensyn til Deltagernes tidligere litterære Arbejder og videnskabelige vita ante acta. — I. udgav sin Konkurrenceafhandling »Om de anatomiske Varieteter« 1846, vedblev at være en udmærket Lærer for og Ven af de medicinske studerende, men forblev i øvrigt videnskabelig uproduktiv. Senere viste det sig, at han kort før Konkurrencen til Videnskabernes Selskab havde indsendt et større makroskopisk-komparativt Arbejde »Anatomiske Undersøgelser over Ørets Labyrinth«. Selskabet fremsatte imidlertid visse Anker og ønskede en delvis Omarbejdelse, hvad der bevægede I. til at henlægge Arbejdet, og det udgaves først posthumt 1881 af Panum og viste sig at være for sin Tid ikke ubetydeligt. — I. blev 1849 titulær Professor og var s. A. konst. Overlæge ved Augustenborg Lazaret; 1861 udnævntes han til ordinær Professor. — R. 1850. — Maleri af C. A. Schleisner 1838. Buste af Th. Stein 1852, i Marmor 1860. Litografi af C. Simonsen efter Daguerreotypi. Træsnit 1862. Portrætteret paa J. Kornepups litografiske Satirer i Anledning af Frederik VII.s Udgravninger ved Jelling 1861 (Fr.borg).

M. Groshennig: Slægten Breinholt, 1907, S. 59 f. Bibliothek for Læger, 3. Rk., VII, 1847, S. 191—214; 5. Rk., IV, 1862, S. 488 f. Hospitalstidende, V, 1862, S. 97 f. Ill. Tid. 1. Juni 1862. Nord. Universitets-Tidsskr., X, 1, 1864, S. 117—24. C. C. A. Gosch: Danmarks zool. Litt., II, 2, 1875, S. 144—51. C. J. Salomonsen: Adolph Hannovers Liv og Virken i: Smaa-Arbejder, 1917 (Foredrag paa Universitetet paa Hundredaarsdagen for A. Hannovers Fødsel, 1914). J. Fibiger: Adolph Hannover som Patolog; Fr. C. C. Hansen: Adolph Hannover og hans anatomisk-fysiologiske Arbejder (Taler ved Biologisk og Medicinsk Selskabs Møde i samme Anledning, 1914).

Otto C. Aagaard.

Ibsen, Paul, se Ipsen.

Ifversen, Julius Niels Sophus, 1863—1927, Præst. F. 2. Juli 1863 i Kalundborg, d. 3. Dec. 1927 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Bager Carl Julius I. (1820—84) og Thora Larsine Norup (1828—1911). Gift 1° 6. Jan. 1891 i Kbh. (Stefans) med

Ida Erasmie Petersen, kaldet Rasmussen, f. 10. April 1864 i Kbh. (Johs.), d. 24. Juni 1908 i Bregninge, D. af Politibetjent Peter R. (1836—1909) og Anne Larsdatter (1833—1900). 2° 19. April 1911 i Kbh. (Aldersro) med Laura Henriette Sophie Larsen, f. 5. Nov. 1888 i Kbh. (Stefans), D. af Smed Christian L. (1857—1915) og Ane Marie Christensen (f. 1858).

I. blev Student 1882, privat dimitteret, og cand. theol. 1888. Som Student underviste han i københavnske Skoler, og et Aars Tid var han uordineret Medhjælper i Nørre Aaby. Allerede dengang tog han med levende Iver Del i kristeligt Arbejde, særlig blandt unge Mænd. 1889 blev han midlertidig ordineret Medhjælper ved Johanneskirken i Kbh., men med Virkekreds ud fra Betlehemskirken, der var købt af Unge Kvinders Forening til Opførelse af smaa Kirker. Med Liv og Sjæl kastede I. sig ud i dette Arbejde, og han blev derved en Pioner for Kbh.s Kirkesag; hans inderlige Kristentro, hans Kærlighed til Gerningen, hans hensynsløse Uselvskhed, hans Medfølelse med alle lidende satte sit Præg paa den Menighed, der samledes i den lille Kirke. 1890 overflyttedes han til Helligkors Kirke, hvis Sognepræst han blev 1895. Her organiserede han, støttet bl. a. af Overbibliotekar H. O. Lange, det første Menighedssamfund i Kbh., og han arbejdede nidkært for Blaa Kors, Vigilia, Menighedsforbundet m. m. I videre Kredse blev hans Navn kendt ved den Retssag, han paadrog sig, da han nægtede at vie en fraskilt Murer. Kommissionsdommen (afsagt af Stiftsprovst Paulli og Justitiarius Ingerslev) kendte ham skyldig, men Højesteret frifandt ham 21. Okt. 1903, da han kunde »have haft nogen Føje til at gaa ud fra . . . at Opfyldelsen af Paalægget var uforenelig med de ham ifølge Præsteløftet paa hvilende Pligter«. 1907 kaldtes han til Sognepræst i Bregninge og Bjergsted, hvor han blev til sin Død. Han har skrevet talrige Artikler, Prædikener, Digte og Smaafortællinger i kirkelige Blade samt en Række Smaaskrifter om kirkelige Forhold. — Bronzerelief paa Gravstenen.

Erindringer i Hovedstaden 9., 23., 30. Nov., 28. Dec. 1913, 1., 29. Marts, 5. April 1914. Jul. Ifversen: Min Forsvarstale for Højesteret, 1903. Højesteretstidende s. A., S. 309. Kristeligt Dagblad 5. og 10. Dec. 1927.

Hans Koch.

Illeris, Niels Jensen, f. 1871, Inspektør ved Statens Gymnastikinstitut. F. 4. Dec. 1871 i Stenild ved Hobro. Forældre: Husmand Jens Christensen (Illeris) (1825—1918) og Ane Christensdatter (1829—97). Gift 27. Okt. 1900 i Sønder Næraa Valgmenighedskirke med Ingrid Kirk, f. 23. Febr. 1877 i Sønder

Næraa, D. af Friskolelærer Kristen Svenningsen K. (1848—1911) og Marie Pedersen (1850—1917).

I sine Drengenaar tjente I. hos Egnens Gaardmænd, og efter sin Konfirmation gik han Skolelæreren til Haande ved Pasning af Mark og Have og ved Undervisningen. Derefter kom han paa Jelling Seminarium, hvorfra han dimitteredes 1894. Under de følgende Aars Lærervirksomhed paa Fyn kom han i Forbindelse med Gymnastikarbejdet i Skytteforeningerne, gennemgik 1898—99 Statens nyoprettede Kursus for Gymnastiklærere og virkede derefter som Lærer ved Det danske Selskabs Skole og Jonstrup Statsseminarium. 1903 blev han Lærer ved Kærehave Husmandsskole, og 1905—07 var han Leder af et Forsøg med Andelsjordbrug paa en Gaard i Koldingegnen. I April 1907 blev han knyttet til Statens etaarige Kursus i Gymnastik (fra 1911: Statens Gymnastikinstitut) som Lærer, senere som Instituttets Inspektør. Samtidig var han Assistent ved Gymnastikinspektionen indtil 1927. 1911 tog han Studentereksamen, n. A. Filosofikum. — I. er inden for den danske Gymnastiklærerstand den grundigst og mest alsidigt orienterede Enkeltperson. Han sidder inde med en meget betydelig Viden, der omfatter Faget Gymnastiks Teori saavel som dets praktiske Forhold. Han har sat sig nøje ind i dets Historie og har ved Studier og ved talrige Rejser skaffet sig et klart Overblik over dets Stilling i Nutiden. Han har udgivet »Grundtræk af Gymnastikkens Historie« (1909, sammen med P. Trap, 2. Udg. 1930) og »Gymnastikkens Terminologi« (1927), har skrevet talrige faglige Artikler og er Medarbejder ved det svenske Tidsskrift »Fysisk Fostran och Vetenskapen«. — R. 1929. — Skitse af M. Tvede 1901.

H. P. Langkilde.

Illum, Anton Carl Pedersen, f. 1863, Forretningsmand. F. 5. Juli 1863 i Dyvskrog, Aastrup Sogn ved Faaborg. Forældre: Skibsbygger, senere i Vejle Peter Hansen Pedersen (I.) (1834—77) og Ane Kirstine Rasmussen (1834—1914). Navneforandring fra Pedersen 26. Nov. 1888. Gift 23. Sept. 1892 i Roskilde med Karen Marie Andersen, f. 8. Dec. 1868 i Viborg, D. af Købmand Christian A. (1839—89, gift 2° 1878 med Cathrine Marie Mortensen, 1852—1928) og Caroline Severine Thøgersen (1842—73).

I. havde sine første Læreaar (1878—83) hos V. Wegener i Vejle og arbejdede derefter et Par Aar hos Frølund & Witttrup, Horsens. 1885 søgte han til Hamburg og havde i næsten seks Aar Ansættelse hos det dengang store Firma Wm. Klöpffer, for hvilket han rejste

i Danmark i fem Aar. 3. Marts 1897 etablerede I. sig med en mindre Forretning i Kbh. (Østergade 55), som imidlertid hurtigt paa Grund af sin Indehavers Dygtighed og Initiativ tog et betydeligt Opsving. Af stor Betydning for ham i disse Aar var det, at han fra Wm. Kløpper havde en betydelig Varekredit, da hans Egenkapital ved Starten var meget beskednen. Allerede 1898 blev Stedet ham for trangt, og han flyttede n. A. over paa den anden Side af Østergade og grundlagde her sit nu gennem mange Aar landskendte Stormagasin. Efterhaanden som Forretningen voksede, købtes Naboejendommene ind; bl. a. erhvervedes 1911 den Efter-slægtsselskabets Skole tilhørende Ejendom, og paa de Grunde, Firmaet da raadede over, paahegyndtes 1914 den Ombygnings- og Nybygningsvirksomhed, som siden i Aarenes Løb med Mellemrum er blevet fortsat, og som har givet dette Stormagasin en faade udvendig og indvendig paa een Gang praktisk og festlig Ramme. 1. Jan. 1920 blev Forretningen omdannet til et Familie-Aktieselskab, som senere er blevet delt i to Selskaber henholdsvis for Ejendoms- og for Handels-, Haandværks- og Industriinteresserne; men lige op til de allerseneste Aar har I. alligevel bevaret Førerskabet og været den, der betød Overblikket og Syntesen i den store Virksomhed. Som Forretningsmand maa I. utvivlsomt karakteriseres som en usædvanlig dygtig og energisk Købmand med betydelige organisatoriske Evner; tidligere end nogen anden Stormagasinleder har han forstaaet at tage en rationel Statistik i sin Tjeneste til Belysning af Rentabiliteten inden for Virksomhedens mange Grene. En ukuelig Optimisme har utvivlsomt været ham til stor Hjælp i vanskelige Perioder, ligesom en medfødt arkitektonisk Sans er kommet ham til megen Nytte gennem Aarene ved Indretningen af Rammerne for hans Stormagasin. — Maleri af Bertha Wegmann 1916.

Jens Vestberg.

Isted, Peter Vilhelm, 1861—1933, Maler, Raderer. F. 14. Febr. 1861 i Sakskebøbing, d. 16. April 1933 i Kbh., Urne i Stubbekøbing. Forældre: Købmand Jens Peter I. (1832—1901) og Johanne Sophie Lund (1834—1912). Gift 5. Maj 1891 i Kbh. (Frue) med Ingeborg Lovisa Petersen, f. 3. Aug. 1869 i Thisted, D. af Apoteker i Thisted, senere i Kbh. Christian Tullin P. (1835—1905) og Maren Andrea Thomsen (1833—92).

I. gik i Skole i Stubbekøbing og tog seksten Aar gammel Præliminæreksamen ved Kbh.s Universitet, hvorpaa han kom i Malerlære. 1878 dimitteredes han af Rasmussen og Busch og Teknisk Skole til Akademiet, som han besøgte til 1883, da han fik sin

Afgang, samt i April Kvartal 1884. 1885 fik han Akademiets mindre Guldmedaille for »Psyche med Lampen i Haanden nærmer sig den slumrende Amor for at dræbe ham« og dets Aarsmedaille første Gang 1890 for »En Skærmydsel« (Aalborg Museum), anden Gang 1899 for »To Børn« og blev dermed Medlem af Plenarforsamlingen. Han udstillede paa Charlottenborg 1883—1915 og 1929—33, paa Kunsternes Efteraarsudstilling 1905 og 1909—11 og har til Stadighed været repræsenteret paa Foreningen for national Kunsts Udstillinger. 1886 foretog han en større Udenlandsrejse, som over Italien førte ham til Ægypten, Palæstina, Grækenland og Tyrkiet. Senere besøgte han Skotland og England, Holland, Belgien, Spanien, Marokko og Frankrig, var 1889 i Paris med Kultusministeriets Understøttelse og 1891 i Italien og Frankrig med Akademistipendium. 1904 fik han Kaufmanns Legat. — I sine første Malerier, som overvejende var Genrebilleder, var I. beslægtet med Carl Thomsen, men i Begyndelsen af 90'erne, da han ved Søsterens Ægteskab med Vilh. Hammershøi kom til at staa den Hammershøi'ske Kreds nær, paavirkedes han af denne i kunstnerisk Henseende. Han slog ind paa Interiørmaleriet og viste Evne for den stemningsbetonede Skildring af gamle Stuer med faa Figurer og Møbler, malet i nedstemte graalige Toner med enkelte fine lyserøde eller gule Farvenuancer og en blød modellerende Formgivning, og ogsaa hans Landskabsmalerier blev graalig tonede Stemningsbilleder. Det var en stærkt begrænset Kompositionskunst, rent artistisk betonet, som nok inderst inde hvilede paa Naturstudium, men dog havde fjernet sig kendeligt fra det foregaaende Aartis stærke Realisme. — I. virkede desuden som Grafiker, og hans grafiske Arbejder blev meget populære og vandt stor Udbredelse. Mellem 1882 og 1924 har han udført omkring et halvt Hundrede Raderinger (bl. a. et smukt Portræt af sin Fader), men ellers dyrkede han navnlig Farvetryk og Mezzotint, som han udførte med en dygtig Teknik, og hvis maleriske Tone kom hans Oliemalerier meget nær. 1920 udførte han en Mezzotint af Vilh. Hammershøi efter dennes Selvportræt i Uffizierne og har desuden udført en Række Blade efter ældre danske Maleres Portrætter, navnlig Jens Juels og C. A. Jensens. Af hans Billeder har Kunstmuseet købt »Cantareller. Hornbæk« (1892), »Ved Klaveret« og »Aftenbillede« (1902), Hirschsprungs Museum ejer »Et Flaskeskylningsrum til et Apothek« (1889), og i Provinsen er han repræsenteret i Museerne i Aalborg, Aarhus, Maribo, Odense, Randers og Ribe, i Udlandet i Krefeld og Luxembourg Museet. — Selvportræt 1898, forhen hos Johan Hansen. Maleri af Carl Thomsen 1881

(forhen sst.). Selvportræt i Radering. Sortkunstblad af G. V. Blom 1919 efter sammes Maleri.

S. Michaëlis i Ny Jord, III, 1889, S. 439. C. A. Been og E. Hannover: Danmarks Malerkunst, II, 1903, S. 101. Fortegnelse over Peter Ilsteds grafiske Arbejder. Udg. af Vilh. Tryde, 1924. Fortegnelse over Arbejder af H. V. Brendekilde og P. V. Ilsted samt andre danske Kunstnere. Foreningen for national Kunst, 1933. Berl. Tid. 18. April s. A.

Merete Bodelsen.

Ingeborg, d. 1319, Dronning. D. 15. Aug. 1319 i Roskilde, begr. i Ringsted K. Forældre: Kong Magnus Ladelaas af Sverige (1240—90) og Helvig af Holsten (d. 1324). Gift 1296 i Helsingborg med Kong Erik (VI.) Mændved (s. d.).

I. blev 1288 trolovet med den kun faa Aar ældre Kong Erik (VI.) Mændved og otte Aar efter gift med ham. Hun prises af Samtidens Historikere som yndig og venuesæl; den svenske Erikskrønike kalder hende »Danebod«, og i Danmark blev hendes Bryllup besunget i en Vise, som er Efterklang af Dagmarvisen. I Datidens Politik synes hun ingen Rolle at have spillet, men hun har sikkert med Sorg fulgt den bitre Strid i Sverige mellem hendes Brødre, Kong Birger og Hertugerne Erik og Valdemar, af hvilke Birger efter Brødrenes Drab som landflygtig endte sit Liv i Danmark. Ogsaa over hendes Ægteskab hvilede der en uheldig Skæbne: hun fødte sin Husbond talrige Børn, efter nogle otte, efter andre endog fjorten, men de fleste var ufuldbaarne, og de faa, der levede efter Fødselen, døde i en spæd Alder; det yngste Barn skal, fjorten Uger gammelt, være omkommet ved at falde ud af Dronningens Vogn undervejs fra Abrahamstrup til Holbæk 1318. Efter denne sidste Ulykke trak I. sig tilbage til Clara Kloster i Roskilde; her skal hun i en Samtale med Roskildebispen Oluf have spaaet sin egen, Kongens og Bispens nærforestaaende Død. Hun døde faa Maaneder før sin Ægtefælle. — Portrætteret paa Messinggravpladen i Ringsted K. Gnidebillede deraf paa Fr.borg. Stik derefter af Heinr. Hansen.

P. F. Suhm: Historie af Danmark, XI, 1812 (se Registeret). Sv. Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser, III, 1862, S. 454—69. Ellen Jørgensen og Johanne Skovgaard: Danske Dronninger, 1910.

Kr. Erslev (Jørgen Olrik).*

Ingeborg, ca. 1175—1237(38), Dronning af Frankrig. F. ca. 1175, d. 29. (el. 30.) Juli 1237 (el. 1238) i Corbeil i Nordfrankrig, begr. sst. Forældre: Kong Valdemar I. (s. d.) og Sophie (s. d.). Gift 14. Aug. 1193 i Amiens med Kong Philip August af Frankrig, f. 21. Aug. 1165 i Paris, d. 14. Juli 1223 i Mantes (gift 1° 1180

med Elisabeth af Hainaut, ca. 1170—90, 3° 1196 med Agnes af Meran, d. 1201), Søn af Kong Ludvig VII. (ca. 1120—80, gift 1° 1137 med Eleonora af Guienne, 1122—1204 (gift 2° 1152 med senere Kong Henrik II. af England, 1139—89), 2° 1154 med Constance af Kastilien, d. 1160) og Adèle af Champagne (d. 1206).

Da I. var giftefærdig, ankom Bisp Stephan af Noyon og andre Sendemænd fra den franske Konge for hos Kong Knud at anholde om hans Søsters Haand. Efter at et Forslag fra Philip August om, at Knud skulde hjælpe ham med et Angreb paa England, var blevet afvist, blev Ægteskabet aftalt paa det Vilkaar, at I. bragte en Medgift paa 10 000 Mark Sølv. I. ledsagedes til Frankrig af et fornemt Følge, hvori fandtes Bisp Peder Sunesen af Roskilde, maaske ogsaa Abbed Vilhelm fra Æbelholt Kloster, der havde virket ivrigt for Ægteskabet. — I. beskrives i samtidige Kilder som en yndefuld, from og elskelig Kvinde, medens Brudgommen, der var Enkemand, havde været en lunefuld Ægtefælle, der engang endog havde villet forskyde sin Hustru. Han var bekendt som en kraftig og dygtig, beregnende og selvraadig Hersker. Dagen efter Brylluppet kronedes begge Ægtefæller med stor Højtidelighed. Men allerede under denne Akt mærkedes Kongens Uvillie mod Bruden; han var bleg og skælvede, og næppe var Ceremonien til Ende, førend han tænkte paa Skilsmisse. Philip paastod senere, at den Afsky, han havde fattet for I., skyldtes Trolddom; han vilde straks sende hende hjem, hvad dog I. og hendes Følge modsatte sig. Philip søgte derefter at faa Ægteskabet opløst ved at foregive et efter kanonisk Ret alt for nært Slægtskab mellem I. og hans første Hustru og fik Ærkebispens af Reims til at erklære Ægteskabet for hævet. I., som ikke forstod Fransk, vidste knap nok, hvad der foregik; da Dommen blev hende forkyndt ved en Tolk, raabte hun grædende: »Mala Francia! Mala Francia!« og føjede til: »Roma! Roma!« Kun til Pavens Bistand satte hun nu sit Haab.

I. fik anvist Ophold i eller ved Klosteret Cysoing ved Douai, men modtog knap det fornødne til Underhold. Kong Knud sendte den gamle Abbed Vilhelm og Kansleren Anders Sunesen til Rom, og da ogsaa I. sendte sit Klagemaal, erklærede Pave Cølestin III. den fældede Skilsmisshed for ugyldig (1195); dog nøjedes han med at formane Kong Philip. Da de danske Udsendinge kom til Frankrig, holdtes de i seks Uger fangne af Hertugen af Burgund. Kort efter ægtede Philip Agnes af Meran (Juni 1196), medens I. holdtes fængslet paa en Borg, senere i Nonneklostret Fervaques ved St. Quentin-en-Vermandois. Da døde Cølestin i en høj Alder (1198), og hans unge, kraftige Efterfølger, Innocents III., antog

sig straks I.s Sag. Men Følgen blev kun, at hun blev ført til et nyt Fængsel, og først da en pavelig Legat havde forkyndt Interdikt over Landet, opgav Philip sin Trods og erklærede, at han vilde vise I. kongelig Ære; derefter blev Interdiktet hævet (Sept. 1200). N. A. indledtes en Skilsmisseproces i Soissons, som dog atter indstilledes af Kongen, men der ventede kun I. et nyt og haardere Fængsel i Étampes. Først da Innocents af politiske Grunde saa sig nødsaget til at nærme sig Philip (1207), indtraadte atter noget gunstigere Vilkaar for I. Saaledes kom den europæiske Storpolitik idelig til at indvirke paa I.s Skæbne — til sidst til Held for hende. Innocents havde fradømt Kong Johan uden Land Englands Trone, og Kong Philip, hvem Paven havde overdraget at udføre Dommen, traf Forberedelse til Angreb, hvorfor han kunde ønske at støtte sin Ret ved at have til Hustru en Ætling af Konger over England; han erklærede derfor i Soissons 1213, at han igen tog I. til Hustru (Dronning Agnes var død 1201). Skønt I. herved kun vandt en ydre Stilling og formel Ret, var hendes Ulykkesaar dog nu til Ende. Hun levede i forskellige Byer (Pontoise, St. Germain-en-Laye, Orléans) og ofrede sig helt for Godgørehed og fromme Gerninger. Hun blev Enke ved Philips Død 1223 og viste Pietet mod sin Ægtefælles Minde, ligesom hun stod i godt Forhold til hans Søn og Sønesøn, Kongerne Ludvig VIII. og Ludvig IX. Da hendes Broder Kong Valdemar II. maatte købes ud af Fangenskab, gav hun sit Bidrag til Løsesummen. — Et smukt skrevet, med rige Miniaturer udstyret Psalter, der har tilhørt hende, og hvori hun har indskrevet sine Forældres Dødsdage, er endnu bevaret.

Udvalg af L. Engelstofts Skrifter, I, 1859, S. 199—356. A. Fabricius: Ingeborg, Philip Augusts Dronning, 1870. R. Davidsohn: Philipp II. August von Frankreich und Ingeborg, 1888. A. Cartellieri: Philipp II. August, I—IV, 1899—1922. L. Moltesen i Danske i Paris gennem Tiderne, I, 1936, S. 34—68.

Johannes Steenstrup (Jørgen Olrik).*

Ingeborg, ca. 1244—87, Dronning af Norge. F. ca. 1244, d. 24. (el. 26.) Marts 1287. Forældre: Kong Erik (IV.) Plovpenning (s. d.) og Jutta (s. d.). Gift 11. Sept. 1261 i Bergen med Kong Magnus Lagabøter af Norge (1238—80).

I. blev i Foraaret 1261 af den danske Formynderregering trolovet med den unge norske Konge og hentet af en norsk Sende-færd fra det Kloster i Horsenseggen, hvor hun opholdt sig. Bryllup-pet stod med stor Pragt i den endnu bevarede »Kongehal« i Bergen, og I. og Magnus kronedes i samme By 14. Sept. Med Magnus, der blev regerende Konge efter Faderens Død 1263, synes I. at

have ført et lykkeligt Samliv, men uden at spille nogen politisk Rolle. Hun fødte ham fire Sønner, af hvilke Olaf (f. 1262) og Magnus (f. 1264) døde som smaa, medens Erik (f. 1268) og Haakon (f. 1270) efter hinanden blev Konger i Norge. Efter Magnus' Død 1280 blev I. Formynderske for sin Søn Erik og bevarede sin Indflydelse paa denne, ogsaa efter at han 1283 var erklæret myndig. Hun krævede med Energi af den danske Regering sin Fædrearv udbetalt, som hidtil var blevet forholdt hende — et Krav, som fandt Støtte hos det mod den danske Konges Styre oppositionelle Stormandsparti. Men da hun lod sin Tilhænger Baron Alf Erlingsen (»Mindre-Alf«), der styrede hendes Gods i Bergen Syssel, begynde en halvt privat Fejde med Danmark (1284), indviklede hun Norge i et fjendtligt Forhold til Danmark og til de tyske Stæder, hvis Handelsskibe han plyndrede; Følgen blev en Handelsblokade, som tvang Norge til at slutte en lidet fordelagtig Fred med Stæderne. Til Danmark forblev Forholdet spændt, og de for Drabet af Kong Erik (V.) Klipping domfældte Stormænd fandt deres naturlige Tilholdssted ved det norske Hof; men da var I. allerede død.

P. F. Suhm: Historie af Danmark, X, 1809 (se Registeret). P. A. Munch: Det norske Folks Historie, IV, 1—2, 1858—59 (se Registeret). E. Arup: Danmarks Historie, II, 1932. Edv. Bull i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 512 f.

Jørgen Olrik.

Ingeborg, 1347—ca. 70, Hertuginde af Mecklenburg. F. 1. April 1347, d. ca. 1370. Forældre: Kong Valdemar (IV.) Atterdag (s. d.) og Helvig (s. d.). Gift 1362 med Hertug Henrik af Mecklenburg (d. 1383).

I. var kun tre Aar gammel, da hendes Faders Politik allerede bestemte over hendes Skæbne; idet hun traadte i Stedet for en lidt ældre Søster, Margrete, der døde, trolovedes hun med Hertug Albrecht af Mecklenburgs ældste Søn Henrik. Efter hvad der var aftalt, førtes den lille Kongedatter til Tyskland; 1354 hentedes hun dog tilbage, men Ægteskabet kom alligevel i Stand, vistnok 1362, da de mecklenburgske Fyrster kvitterede for en Del af hendes Medgift. I. døde ung, men fødte dog sin Ægtefælle fire Børn: Sønnen Albrecht (d. 1388), hvem Kong Valdemar lovede Tronfølgen i Danmark, og som ogsaa optraadte med Krav paa Riget baade efter Valdemars og senere efter Kong Olufs Død, og tre Døtre, af hvilke Marie blev Moder til Erik (VII.) af Pommern, medens en Datter af Navnet I. siden blev Abbedisse i Ribnitz Kloster og stod i venligt Forhold til sin Moster Dronning Margrete indtil sin Død (1408). — Et Stik, antagelig fra Jacques de

Bies Les Reines de France (1641) synes at gaa tilbage til en Ligsten, der dog næppe er fra I.s Tid.

P. F. Suhm: Historie af Danmark, XIII, 1826 (se Registeret).

Kr. Erslev (Jørgen Olrik).*

Ingeborg Charlotte Caroline Frederikke Louise, f. 1878, Hertuginde af Västergötland. F. 2. Aug. 1878 paa Charlottenlund. Forældre: Senere Kong Frederik VIII. (s. d.) og Louise af Sverige-Norge (s. d.). Gift 27. Aug. 1897 i Kbh. (Slotsk.) med Hertug af Västergötland, Prins af Sverige Oscar Carl Wilhelm, f. 27. Febr. 1861 i Stockholm, Søn af senere Konge af Sverige-Norge Oscar II. (Oscar Fredrik) (1829—1907) og Sophie af Nassau (1836—1913). I. har med sin Ægtefælle Sønnen Carl, Hertug af Östergötland (f. 1911) og Døtrene Margaretha (f. 1899), gift med Prins Axel af Danmark (s. d.), Märta (f. 1901), gift med Kronprins Olav af Norge, og Astrid (1905—35), gift med Kong Leopold III. af Belgien. — Portrætteret paa L. Tuxens Maleri af den kgl. Familie 1886 i Havesalen paa Fredensborg (Raadhuset, Kbh.); Detailskitse paa Fr.borg. Radering af A. Zorn. Portrætteret paa Træsnit af Kongefamilien 1883.

Pool Engelstoft.

Ingeborg, —1130—, Hertuginde af Sønderjylland. Forældre: Fyrst Mstislav af Rusland og Christine af Sverige. Gift ca. 1116 med Knud Lavard (s. d.).

Knytlingasaga har en udførlig og noget romanagtig Beretning om Knuds Bejlen ved Købmanden Vidgaut. Ifølge Saxo skyldtes Giftermaalet I.s Moster Dronning Margrete Fredkulla af Danmark, der endog gav I. en Del af sit svenske Fædrenegods i Medgift, og var et Led i hendes freds- og ægteskabsstiftende Politik inden for Kongehuset. Forgæves fraraadede I. Knud at drage til Julegildet i Roskilde (1130), der førte til hans Fald for Magnus Nielsens Haand i Haraldsted Skov (7. Jan. 1131). Otte Dage efter Drabet fødte hun Sønnen Valdemar; tidligere var hun blevet Moder til Døtrene Margrete, Christine og Cathrine. Da Høvdingen Christiern Svendsen efter Erik (II.) Emunes Drab (1137) vilde have den lille Valdemar udraabt til Konge, modsatte I. sig dette paa det stærkeste. Efter den Tid høres ikke mere om hende.

H. Olrik: Knud Lavard, 1888.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Ingeborg, d. 1267, Adelsfrue. D. 1267 i Slesvig. Forældre: Esbern Snare (s. d.) og Helene (s. d.). Gift med Stormanden Peder Strangesen (s. d.).

Medens Peder Strangesen havde anfægtet Sorø Kloster i Besiddelsen af det Gods, som I.s Broder Jens Marsk havde skænket dette, viste I. sig i sin Enkestand som Klosterets Velgører. Med Samtykke af sine Frænder, deriblandt hendes Halvbroder Hertug Knud, tilskødede hun det nemlig alt sit Gods i Bringstrup og Ørslev (1250). Ligeledes skal hun til Hellig Niels' Ære have skænket Aarhus Domkirke Gaver. I. kaldes i Reglen efter sin Faders Borg Kalundborg, hvor hun sad som mægtig Frue. Men under Spændingen mellem den danske Krone og Hertug Erik Abelsen af Sønderjylland ses I.s Søn Anders, fordum Abels Marsk, at have stillet sig paa Hertugens Side, idet han findes i hans Følge efter Slaget paa Lohede (1261). I. selv har uden Tvivl ogsaa været mistænkt for at være Abels Æt gunstig; i hvert Fald blev hun n. A. fordrevet fra Kalundborg, som Kronen nu bemægtigede sig. Nogle Aar efter døde hun.

Hans Olrik (Fjergen Olrik).*

Ingemann. Slægten I. føres tilbage til Rektor i Stege, senere Degn i Magleby paa Møen Søren Pedersen I. (d. 1669), der formentlig er en Sønneson af den Tolder i Kbh. Søren Sørensen I. (d. ca. 1621), der 1590 blev indskrevet i Danske Kompagni. Søren Pedersen I. var Bestefader til Raadmand i Stege Søren Sørensen I. (1707—69), hvis Sønner var Ole Sørensen I. (1737—92) — fra hvem en Gren af Slægten nedstammer — og Sognepræst i Torkildstrup og Lillebrænde, Provst Søren Sørensen I. (1735—99), der var Fader til nedenn. Digter Bernhard Severin I. (1789—1862) og til Grosserer i Kbh. Lars Swane I. (1779—1810). Sidstnævnte var Farfader til nedenn. Arkitekt Carl Johannes Valdemar I. (1840—1911), hvis Søn, Arkitekt Bernhard Swane I. (1869—1923) var Fader til Godsejer Søren Ebbe I. (f. 1898) til Egebjerggaard.

Stamtavle over Familien Ingemann, 1885. Personalhist. Saml., I, 1901—06, S. 162—200. Personalhist. Tidsskr., 10. Rk., III, 1936, S. 81—92.

Albert Fabritius.

Ingemann, Bernhard Severin, 1789—1862, Forfatter. F. 28. Maj 1789 i Torkildstrup paa Falster, d. 24. Febr. 1862 i Sorø, begr. sst. Forældre: Sognepræst, Provst Søren Sørensen I. (1735—99) og Birgitte Swane (1751—1809). Gift 30. Juli 1822 i Hyllested med Lucie Marie Mandix, f. 19. Febr. 1792 i Kbh. (Frue), d. 15. Jan. 1868 i Sorø, D. af Sekretær, senere Kommitteret i Rentekammeret, Konferensraad Jacob M. (s. d.) og Hustru.

Faderen var en Købmandssøn fra Møen, Moderen Datter af en

velstaaende Skibskaptajn, der havde faret paa Kina. I. var den yngste af ni Søskende. De første ti Aar levede han et lykkeligt Barndomsliv, forkælet især af sin milde Moder; han holdt sig i det hele taget til Kvinderne og tillægger Sværmeriet for Moderen og en Forelskelse, han allerede havde som syvaarig, en stor Betydning for sin barnlige Udvikling. Religiositeten i Hjemmet var næppe upaavirket af Rationalismen, en idyllisk Tillid til de kærlige himmelske Magter uden noget alt for stærkt dogmatisk eller kirkeligt Præg. Efter Faderens Død slog Familien sig (Okt. 1800) ned i Slagelse, hvor I. fik et Stipendium til Latinskolen. Den lille Jomfrudreng befandt sig ilde i den forfaldne Skole mellem de raa Kammerater; dog blev et Par af dem, Chr. Hviid Bredahl og Chr. Niemann Rosenkilde, hans Venner. Nogen solid humanistisk Dannelse opnaede han ikke, Homer kedede ham.

Han blev Student efter den nye Skoleordning Okt. 1806 og bestod April 1807 den filologiske Prøve. Under Bombardementet paa Hovedstaden i Sept. var den lidet krigsdygtige I. Medlem af Studenterkorpset og maatte den første Nat staa paa Post paa Volden, mens hans Bolig i Fiolstræde med hans tidligste poetiske Udgydelser gik op i Luer. Han tog derefter tilbage til sin Moder og forberedte sig til den filosofiske Eksamen, som han tog April 1808 hos Treschow. De følgende Aar kastede mørke Skygger ind i hans Liv, Moderen, tre Brødre og en lille Niece revs bort af »Lungetæring«, og I. ventede selv en lignende Skæbne. Det var en tungsindig Periode af hans Liv, altid syslede han med Dødstanker. 1809—11 var han Huslærer i Valby, 1813 fik han Valkendorfs Kollegium. En Trøst for ham var Venskabet med den fem Aar ældre Carl Luno, der forstod hans fine, undselige Sjæl. Fra disse Aar stammer hans første poetiske Arbejder, Tragedien »Mithridates« (ca. 1810) og et Bind »Digte« (1811), der slutter med Linien: »Livsposi er genfødt Paradis«. Han anvendte i disse Digte ofte en Teknik, der kunde minde om 1790'ernes, Digterne før Oehlen-schläger, hvilke han ogsaa stod nær ved sin elegiske Tone. Men der talte en dybere Verdenssmerte ud af hans Vers, og han røbede i sine bedste Øjeblikke en Evighedslængsel og flammende Idealisme, der kunde stille ham ved Schack Staffeldts Side. Bogen gjorde stor Lykke, og I. blev for en Aarrække Publikums Yndling. Den vandt ham ogsaa en beundrende Læserinde i hans Genbo, Lucie Mandix, med hvem han blev forlovet 15. Nov. 1812. I.s Produktion tog et mægtigt Opsving i disse Aar. Foruden en Disputats paa Kollegiet om »Tragediens væsentlige Fordringer« og en (ligeledes utrykt) Afhandling, der fik Universitetets Guldmedaille: »I hvad Forhold

staa Digte- og Talekunsten til hinanden?» skrev han talrige nye Vers. I Juli 1812 kom »Digte, anden Del« og i Juli 1813 en tredje Samling, »Procne«, paa 450 Sider. En fjerde Samling, »Julegave«, udkom i Dec. 1816. Med en Søvnngængers Sikkerhed fulgte I. sit Instinkt og fandt før sine jævnaaldrende den Vej, der passede for hans dunkle, dybe Gemyt. Han skyede ikke en udfordrende naiv, stundom næsten parodierende Kunstform og skød ofte over Maalet i Udtrykket for sin hensynsløse Spiritualisme. Fra disse Samlinger huskes »Dannevang med grønne Bred«, »Marsk Stig havde blodige Daad fuldragt«, »Paa Sjølund's fagre Sletter«, »I Kammerset støjer den liden Smaadrenge« og den rige eksalterede Lyrik, der rummes i hans Novelle »Varners poëtiske Vandringer«. Det er en Wertheriade, har Form af en Række Breve fra en ung Mand, som søger ud i landlig Ensomhed og med en Harpe i Haanden følger i en ung Piges Fodspor; han vinder hende, og de forenes, men kun platonisk, hun bliver syg, og Varner drikker Smitten af hendes Læber, de forenes i Døden. Dette I.s Ungdoms overspændte Hovedværk har i sin høje Flugt og Lidenskab noget ægte og uforgængeligt. Mere fordringsfulde og formløse er de store allegoriske Digte »Parizade« (i »Digte« 1811), »Gangergriffen« (i »Digte« 1812), »De sorte Rid-dere« (udk. Juni 1814), der forherliger Visdom, Fantasi, Tro og Kyskhed som Livets positive Magter. 1815—16 slog han ogsaa igennem paa Teatret, navnlig med Tragedien »Blanca« (opført 3. Jan. 1816), en Slags dramatisk »Varner«, der blev angrebet af Peder Hjort og J. L. Heiberg, forsvaret af N. F. S. Grundtvig, der under I.s Ungdom til Stadighed var ham en tro Vaabenfælle. Andre Dramer, »Turnus«, »Masaniello«, »Røsten i Ørkenen«, »Hyr-den fra Tolosa«, »Løveridderen« er mattere. 1817 udkom et roman-tisk Eventyr i Fouqués Manér, »De Underjordiske«, der foregaar paa Bornholm paa Valdemar Atterdags Tid; dets Emne er som overalt hos den unge I. Kampen mellem Lysets og Mørkets Magter; det bebuder I.s kommende historiske Digtning.

I Jan. 1816 forlod I. Valkendorfs Kollegium, og han fik nu vanskelige Kaar. Okt. 1817 indgav han Ansøgning om en Ansæt-telse. Man gav ham foreløbig et toaarigt Rejsestipendium à 800 Rdl., der senere blev forøget med 600 Rdl. I Selskab med Provst Fr. Schmidt rejste han i April sydpaa: Kiel, Hamburg, Frankfurt am Main, Strasbourg, Paris. I Aug. tog han til Rom, hvor han slog sig ned for længere Tid. Han omgikkes der Historikeren Estrup, Historiemaleren J. L. Lund, Billedhuggeren Freund, den svenske Digter Atterbom, den tyske Digter Rückert; ogsaa Thor-valdsen gjorde han sin ærbødige Opvartning. Senere indtraf hans

Kritiker Peder Hjort, som han forligtes ret godt med. Sidst i Febr. 1819 rejste han til Napoli i Selskab med den rige Fru Bügel og hendes fire Døtre, af hvilke Valborg gjorde et dybt Indtryk paa ham og menes at staa bag mere end een af hans Kvindeskikkelser. I April var han atter i Rom, og tre Uger efter rejste han nordpaa over Firenze, Bologna, Venezia og Triest til Wien, hvor han blev en Maanedes Tid. Paa Hjemvejen besøgte han i Dresden Tieck, af hvis Digtning han i en overordentlig Grad er paavirket. Goethe vilde han ikke opsøge, han saa i ham med dyb Selverkendelse Repræsentanten for den Aand, der var ham mest modsat. Sidst i Nov. 1819 kom han til Kbh. og blev hilst af Blicher i det bekendte Digt »Hedelærkens Velkommen hjem til Nattergalen« (Skilderi af Kbh. 27. Nov. 1819) og af Grundtvig i Digtet »Til Bernhard I.« (Poet. Skr., V, S. 62). Rejsens litterære Udbytte var ikke ringe. Den er beskrevet i den omfattende Digtsamling »Reiselyren« (I—II, 1820), hvis enkelte Partier vistnok alle er udkastede undervejs. I Rom skrev han Tragedien »Tassos Befrielse«, et Modstykke til Goethes »Tasso«, en Forherligelse af den kristelige og oversanselige Poesi, noget mindende om Oehlenschlägers »Correggio«. Fra Begyndelsen af 1819 stammer den velfortalte fantastiske Novelle »Det høje Spil«, der begynder hans Hoffmann'ske Periode. En Tragedie »Ridderløftet«, skrevet i Wien, hører til hans mere forgængelige Arbejder. Men et vigtigt Præg satte det lange Udenrigsophold paa hans Digtning, som hidtil havde været meget æterisk, ved den Plads, der fra nu af gives den synlige Verden i den; I. var noget af et Øjemenneske, men opdagede det først under sine Kunststudier i Italien. Og det farverige, katolske middelalderlige Danmark med de levende Folkelivsbilleder, som han giver i sine historiske Romaner, er et formummet Vælskland.

Det første halvandet Aar efter Hjemkomsten var I. travlt syselsat med Udgivelsen af sine Rejsefrugter og nyt Forfatterskab. Fra Efteraaret 1820 er en Komædie, »Magnetismen i Barberstuen« (udk. Marts 1821), en Satire over den dyriske Magnetisme i Holbergs Stil. Fra Foraaret 1821 stammer »Kampen for Valhal, Tragedie«, en Skildring af Kristendommens Indførelse paa Island, hans sidste Forsøg paa at kappes med Oehlenschläger om Teaterpublikummets Yndest. S. A. skrev han sit sidste Eventyrdigt »Det øde Slot« (udk. 1845). Vigtigere end disse Arbejder er et Bind »Eventyr og Fortællinger«, som udkom i Marts 1820 (heri bl. a. »Moster Maria« og »Altertavlen i Sorø«), der begynder en ny Digtning, hvor Virkeligheden kommer til sin Ret trods den dristige Fantasifiktion. 23. Juli 1822 blev I. udnævnt til Lektor i Dansk

ved Sorø Akademi, Ugedagen efter ægtede han sin Lucie. Det blev et lykkeligt og harmonisk, men barnløst Ægteskab; hun var en Kunstnerinde med dyb Sans for Poesi og Kunst, der til fulde forstod at vurdere sin Husbonds Digtning (hendes egne Blomsterbilleder og Altertavler, der mest foræredes bort, var i den prærafaelitiske Manér og ikke alle talentløse). Hun kan næppe siges at have isoleret ham, den vennesele Digter stod i levende personlig og brevlig Forbindelse med mange af sine betydelige samtidige, især Grundtvig, Hauch og H. C. Andersen; et Venskab af ganske særlig Betydning havde han med den aandrige Fru Ingeborg Christiane Rosenørn, der en Aarrække var bosat i Sorø, senere Overhofmesterinde hos Dronningen; hun snarere end I.s Hustru nærrede hans Aands stadig dristigere Retning mod en spekulativ-mystisk Verdensanskuelse. Af udenlandske Venner blev kun to af Vigtighed for ham, L. Tieck og P. D. A. Atterbom, med hvem han følte sig aandsbeslægtet. I. forblev i Sorø Resten af sit Liv, kun 1828 foretog han med sin Hustru en lille Udenlandsrejse til Berlin, hvor han bl. a. besøgte Fouqué, og Dresden, hvor han atter mødtes med Tieck, og 1833 en Rejse til Sverige og Norge. Det stille Sorø med dets skønne Naturomgivelser og rige historiske Minder blev hans Digtningens Vækstbund. Dog følte han sig ingenlunde altid lykkelig over at være stavnsbunden dertil; hans lidet byrdefulde Lærergerning tilfredsstillede ham ikke, ihvor afholdt han end var, og 1841 udtrykte han i et Digt til Kongen sin Længsel efter at komme bort (»jeg længes nu efter Havet svart, hvor det bruser med stærkere Strømme«).

En første Frugt af I.s Nedsættelse i Sorø blev hans historiske Digte og Romaner. De begyndte med det store, stærkt inspirerede patriotiske Rimværk »Valdemar den Store og hans Mænd« (1824), hvis Sprog er farvet af Grundtvigs Saxo, af Folkeviserne og af den danske Rimkrønike. Grundtvig havde opfordret ham til at om-digte »De sorte Riddere«, nu gav han sine Helte fra Fantasiens uindskrænkede Land en Plads i Historien og paa Jorden. Hovedkilderne er Saxo, Kongespejlet, Kofod Anchers Afhandling om de middelalderlige Gilder og Folkeviserne om Esbern Snares Frieri og Liden Kirsten. Den historiske Idé for dette Værk som for de følgende Romaner er at paavise, at Danmark altid har været i Fremgang, naar Konge og Folk holdt fast ved Gud, og altid gik tilbage, naar Troen tilsidesattes for Verdsligheden. Herefter fulgte i Prosa »Valdemar Seier« (1826), »Erik Menveds Barndom« (1828), »Kong Erik og de Fredløse« (1833), »Prinds Otto af Danmark« (1835); Kredsen sluttedes med det historiske Digt »Dronning

Margrethe« (1836). Af disse Bøger er »Valdemar Seier« uden Tvivl den betydeligste, med dens sindrige Komposition, interessante Karakterer og livagtige Billedvirkninger (Saxo i Cellen), den har ogsaa det stærkeste patriotiske Pust. I. gør i Modsætning til Walter Scott (hvem man bestandig foreholdt ham som Mønster) Kongen, hans Ærgerrighed og hans Elskov til Bogens Hovedindhold. Af Nutiden er Bogen for saa vidt præget, som den fordrer en religiøs Renæssance i Grundtvigs Aand til Betingelse for Folkelivets Blomstring. Selve Handlingen er en Napoleons-Myte; hvad Under at I. kunde dadles for sin kavalmæssige Omgang med Kilderne (Huitfeldt, Suhm). Ringere er »Erik Menveds Barndom«. Den vil vise, »hvorledes brave danske Mænd maa tænke og handle ved Siden af en vaklende Trone«; med Rette berømt er den Scene, hvor Kansleren Morten Mogensen kærligt fordyber sig i de Viser, den unge Jomfru har samlet hos Spindekonerne. I denne Bog bruges nemlig i højere Grad end i den forrige Folkeviserne som Kilder. I »Kong Erik« er Inspirationen kendeligt aftaget, Romanen indeholder talrige Gentagelser fra sine Forgængere, er opfyldt af en upoetisk Polemik mod Rationalismen og bærer Præg af sin Forfatters Bitterhed over den uforstaaende Kritik, hvormed han var blevet modtaget som fædrelandshistorisk Digter. I »Prinds Otto« bryder den religiøse Tendens igennem paa Bekostning af den nationale. I. havde egentlig ikke mere paa Hjerte. En femte historisk Roman, »Venusinus' Ring«, hvortil I. havde samlet Stof, blev lagt hen, og Digtet om Dronning Margrete blev kun et tarveligt Modstykke til det om Kong Valdemar. Alligevel er disse Bøger blevet læst igennem et Aarhundrede som en poetisk Fædrelandshistorie, og de fortjente deres Succes. De var vel gennemgaaende ikke skrevet med I.s allerfineste kunstneriske Samvittighed, men de var levende og muntre, affattede i et saftfuldt og naturligt Dansk, og bærer ved deres uforfalskede Præg af Frederik VI.s Tidsalder et rørende Vidne om, hvor deres Forfatter hørte hjemme. Deres Betydning for den folkelige Vækkelse i Tiden før 1848 kan vanskelig overvurderes, thi de naaede i Kraft af deres jævne Foredrag straks ud til Menigmand.

Ved Siden af sin historiske Digtning havde I. fortsat sine Eventyr og Fortællinger. I April 1827 udkom fire »Noveller«, hvori »Den gamle Rabbin«, med Motiv fra Jødeforfølgelserne 1819, skildrer den gamle rettroende Jøde, som i Dødsøjeblikket faar et Glimt af den sande Messias at se, og »Kunstberider-Familien« har Motiv fra Casortis Trup, Billedet af den melankolske Klovn er en humoristisk Selvspejling. 1831 kom »Huldregaverne«, opfyldt af bitter

Polemik mod I.s Kritikere. I., som hadede Ufred om sin Person, blev atter Midtpunkt i en litterær Fejde, hvor næsten kun Sibbern tog hans Parti; hans eget følgende Indlæg »Opstanden i Litteraturstaden, dramatisk Epilog . . . trykt som Manuskript for Fjender« (s. A.) havde ikke meget Vid. Novelledigtningen fortsattes med »Varulven — Den levende Døde — Corsicaneren« (1835), »Kunnuk og Naja eller Grønlænderne« (1842), »Nye Eventyr og Fortællinger« (1847), »De fire Rubiner« (1849) med bekymret Drøftelse af Spørgsmaalet om den ægte og den uægte Folkefrihed, »Fire nye Fortællinger« (Juni 1850), der indeholdt »Christen Bloks Ungdomsstreger«, en morsom og realistisk Fortælling uden større Løftelse, »Den stumme Frøken« (s. A.) med stærk Adresse til Samtidsbegivenhederne. Der kan i I.s Fortællinger spores en bestemt Retning bort fra den dristige Fantasidigtning til en mere virkelighedstro Skildring; dog hører et overnaturligt Element altid hjemme i hans bedre Noveller; meget passende i øvrigt hos den Mystiker og Magiker, som I. i Grunden var.

Det bedste af I.s Manddomsdigtning rummes i hans Salmer og aandelige Sange. Allerede i Digtsamlingen fra 1816 forekommer »Hymner og Højtidsange«, som snart viser Tilknytning til det 18. Aarhundredes Lyrik, snart til I.s Yndlingsdigter Novalis. Fra hans første Sorøtid stammer en Gruppe Morgen- og Højmessesalmer (1822—25), der endnu er som Pennepøver. De blev senere suppleret med nogle »Salmer og religiøse Sange til forskellige Lejligheder«, som har en mere fyldig Tone (»Til Himlene rækker din Miskundhed, Gud«). Hovedværket, »Morgensange for Børn«, »Syv Aftensange«, »Morgen og Aftensange«, udkom 1837—39 med Melodier af Weyse. I.s Salmer er som Brorsons intim Lyrik, har ringe Tilknytning til kirkelige Lejligheder, udgaar oftest fra Betragtning af Natur- og Menneskelivet. Grundtonen i dem er det dybe Tillids- og Afhængighedsforhold til Gud og Følelsen af Tilværelsens uendelige Rigdom og Dybde. Omkring sin religiøse Oplevelse skaber I. en ny Lys- og Mørke-Mytologi: Lysenglen bortjager Nattens Skygger, Solen selv er et Billede paa »Soles Sol fra Bethlehem«, den gaar ned i et Slot »tækket med gyldne Skjolde«, og ved Mørkets Frembrud »vaager hele Verdens Gud ved Skabningens store Vugge«. Denne Lyrik er paa een Gang mægtig visionær og dybt musikalsk og dog saa enfoldig som en Barneramse. I. har ved den indskrevet sig som den store primitive i vor Litteratur.

Når beslægtede med disse Digte er to Digt kredse fra 30'erne. I »Blade af Jerusalems Skomagere Lommebog« (1833) har han givet Udtryk for den dybe Livslede, som ved denne Tid be-

sjælede ham. Han følte sig i Samklang med Prædikerens »Idel Forfængelighed og en Jagt efter Vind er alt hvad der sker under Solen«. Med Afsky vender han sig fra det verdslige og travle Liv, Menneskenes Indbildskhed og Mangel paa Holdning. Stærkt og rigt gennemspilles Temaet fra den bitre Ironi til den smertefyldte Vemod. Et positivt Modstykke hertil er »Holger Danske« (1837). Dets Udgangspunkt er Chr. Pedersens gamle Folkebog. De fortællende Digte er af ringere Værd, men de lyriske er af I.s allermærkeligste (»Vær hilset, mit gamle Fædreland«, »Ved Lejre græsse nu Faar paa Vold«, »I alle de Riger og Lande«, »Jeg saa kun tilbage«). Holger Danske er en Repræsentant for Folkesjælen, en aaben, frejdig og tapper Natur, stundom i Dvale, men vaagen, naar der er Fare. Men tillige er den lille rige Bog et Indlæg imod den forladte Pessimisme: den individuelle Isolation giver Had til Livet, i Folkeanden er der Frelse. Endnu en Digtcyklus skrev I. 1838, »Sulamith og Salomon«, som Indledning til det dunkle dramatiske Eventyr »Salomons Ring«. Over Højsangen har I. formet nogle af sine mest svulmende Rytmer. De er blevet populære ved Hartmanns Musik, som »Holger Danske«s ved Gades. Et andet dramatisk Digt, »Renegaten« (1838), vender sig med godt Humør og undertiden med Vid mod de nedbrydende Tendenser i Samtidens Politik og Videnskab. Som et Efterslæt hertil kom 1840 den matte Digtreds »Kærlighed og Politik«, hvis Begivenheder er henlagt til 1840, og som undsiger »Kødets Emancipation«.

Netop ved denne Tid havde I. en ny Krise. Fru Rosenørn havde forladt Sorø, og han plagedes af Udlængsel; Købstadlivet trykkede ham. I Slutningen af 1841 var han atter faldet til Ro, og n. A. skrev han en ny Cyklus »Sjællands Købstæder«, hvori enkelte Digte er værdifulde (»Præstø« og »Sorø«). To Digtredse, »Skyhimlen« og »Stjernebilledernes Symbolik« (1840) meddeler hans metafysiske Spekulationer fra disse aandeligt bevægede Aar.

1842 var I. blevet konstitueret som »Director« for Sorø Akademi og sad i denne Stilling, som ikke var ham bekvem, til Anstalten 1849 blev nedlagt. Han producerede i denne Tid ikke meget, var mest optaget af at redigere sine samlede Skrifter. Han følte sig ogsaa trykket af den sejrrikt fremtrængende Liberalisme (»Kropflertallets Regimente«). Men Folkets aandelige Opvaagnen kunde ikke være ham imod, og i den stærke nationale Bevægelse slog hans Hjerter med. Og da Krigen kom, var det ham og ikke Oehlenschläger, der følte som Danmarks store Digter. I sine sidste Livsaar æredes han som Digterkongen. Paa sin Halvfjerdsaaersfødselsdag fik han overrakt et Guldhorn fra de danske Kvinder.

1854 besørgede I. i Løbet af fem Maaneder Revisionen af Roskilde Konvents Salmebog.

Hovedværket efter 1850 er den store Roman »Landsbybørnene« (4 Bd., udkom 1852). Den foregaar i Tiden 1840—52, men optager dog kun i ringe Grad Tidsbilledet i Fortællingens Gang; derimod havde de samtidige ikke Vanskelighed ved at genkende H. C. Andersen i dens Hovedperson Anton og Weyse i den gamle Professor, muligvis ogsaa Fr. Sneedorff Birch i Staal. Den fremstiller i et Nutidsstof Grundideen i I.s Digting, Kampen mellem Lyset og Mørket; Helten føres gennem tragiske og lutrende Oplevelser til Sejren. Hans sidste Arbejder var store Læredigte, hvori han udtrykte sin religiøse Verdensanskuelse: »Confirmations-Gave« (1854), »Tankebreve fra en Afdød« (1855), »Guldæblet« (1856), »Blik paa det Første og det Sidste« (skrevet 1858). De viser ham i væsentlig Overensstemmelse med Kirkens Lære; kun paa nogle Punkter indtog han til sin Ven Grundtvigs Vrede Særstandpunkter: han tvivlede paa Daabens absolutte Nødvendighed og paa Kødets Opstandelse, troede sikkert paa alles Frelse igennem en Mellemtilstand, hvor Sjælene skulde lutres. Men der er et panteistisk Præg over I.s Religiositet. Intet levende gaar tabt, alt er stedt i Udvikling og Forvandling: »Og slukkes alle Sole og Stjerner engang — dog Livets Kilde springer, hvor evig den sprang«.

Samlede Skrifter, 1. Afd., 2. Udg., I—VI, 1853; 2. Afd., 3. Udg., I—XI, 1855—59; 3. Afd., I—XIII, 1845—64; 4. Afd., I—X, 1845—65. Svanesang ved V. Heise 1889. — Etatsraad 1845. Konferensraad 1857. — R. 1828. DM. 1840. K. 1855.

Malerier af C. W. Eckersberg ca. 1817 (Fr.borg) (stukket af W. H. Lizars 1822), C. A. Jensen 1822 (sst.) og 1844 (sst.), A. L. Koop (Fr.borg) (stukket af A. Flint 1820), J. V. Gertner 1845—46, Elisabeth Jerichau Baumann (1858), W. N. Marstrand 1859 (Sorø Akademi) (litograferet hos Tegner & Kittendorff) og F. Vermehren (1904, Fr.borg). Tegning af F. Vermehren 1846 (litograferet af I. W. Tegner s. A. og stukket af Johs. Britze 1929) og af H. Olrik 1860 (Fr.borg) (skaaret i Træsnit s. A.). Satirisk Tegning af Constantin Hansen (sst.). Marmorbuste af H. E. Freund 1818 (Kunstakademiet, Ny Carlsberg Glyptotek). Buster af F. Krohn 1830 og af H. V. Bissen 1859 (Kunstmuseet, Fr.borg). Statuette (1887) af O. Evens. Portrætteret paa J. V. Sonnes Billede af Guldhornets Overrækkelse 1859 (1860, Fr.borg). Endvidere Litografier af Ole Rasch 1819, af D. Monies 1825, fra E. Bærentzen 1845 efter en forsvunden Original af C. A. Jensen og 1873 fra Tegner & Kittendorff efter Fotografi. Træsnit efter Tegning af Otto Bache af I.s

Begravelse. — Granitstøtte med Portrætrelief i Bronze (af H. V. Bissen) paa Graven; Træsnit derefter 1864. Mindetavle paa Slagelse gamle Latinskole. Mindestøtte 1889 i Torkildstrup Præstegaardshave.

Slægt i Stamtavle over Slægten Ingemann, 1885, og ved Th. Hauch-Fausbøll i Personalhist. Saml., I, 1901, S. 162—200. — B. S. Ingemanns Levnetsbog, I—II, 1862. B. S. Ingemann: Tilbageblik paa mit Liv og min Forfattervirksomhed fra 1811—1837, 1863. Breve til og fra B. S. Ingemann, 1879. Brevvexling mellem B. S. Ingemann og Fru I. C. v. Rosenørn, 1881. Grundtvig og Ingemann. Brevvexling, 1882. Ingemann og Atterbom, en Brevvexling, 1924. Hauch og Ingemann, en Brevveksling, 1933. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., IV, 1889, S. 225—40. — H. Schwanenflügel: Ingemanns Liv og Digtning, 1886. Jens Nørregård: B. S. Ingemanns digterstilling og digterværk, 1886. Rich. Petersen: Mindeskrift om B. S. Ingemann, 1889. F. Rønning: B. S. Ingemanns Liv og Digtning, 1927. K. Galster: Ingemanns historiske Romaner og Digte, 1922. Samme: Fra Ahasverus til Landsbybørnene, 1927. Troels-Lund: Bakkehus og Solbjerg, II, 1921. E. Rindom i Gads dsk. Mag., 1924, S. 465—78. Paul V. Rubow i Danske i Paris gennem Tiderne, I, 1936. Samme i Rom og Danmark, II, 1937. Hans Brix: Analyser og Problemer, II, 1935.

Paul V. Rubow.

Ingemann, Carl Johannes Valdemar, 1840—1911, Arkitekt. F. 21. Febr. 1840 i Kbh. (Frue), d. 10. Okt. 1911 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Købmand, Parfumør Søren Edvard Joachim I. (1809—43) og Mariane Aurelia Laurentine Lauritzen (1811—78). Gift 30. Okt. 1868 i Kbh. (Frels.) med Sophie Margrethe Madsen, f. 9. Marts 1843 i Kbh. (Frels.), d. 30. Maj 1924 sst., D. af Bødkermester Hans Peter M. (1803—58) og Anne Sophie Hamborg (1802—78).

I. gjorde Svendestykke som Murer 1858 og besøgte Kunstakademiet 1856—63 og 65—66 med Afgang dette sidste Aar. Afbrydelsen i Studierne skyldtes Deltagelse i den slesvigske Krig som Løjtnant ved Ingeniørkorpset. I. fik en omfattende Virksomhed, fremragende i praktisk Henseende efter Tidens Fordringer, i kunstnerisk Henseende ikke meget over det gennemsnitlige. Som hele sin Samtid komponerede han sine Bygninger i historiske Stilarter, og enkelte virker med en vis Finhed. Eksempler er det store Kapel paa Assistens Kirkegaard og hans Hovedværk, Østifternes Kreditforenings ældre Bygning, Nørrevold 5 (indviet 1876, senere forandret særlig indvendigt). Desuden har han opført Bygningerne for Den kgl. Porcelainsfabrik og Alumina i Smallegade 1882. Efterhaanden blev Forretningsejendomme et Speciale, og navnlig med Købmagergade 50 (1884) skal I. have gjort en Indsats (Kældere under Gaarden m. m.). Nævnes kan ogsaa det taarn-

prydede, gotiske Frederiksborggade 1. Et andet Udslag af hans praktiske Sans var hans Forslag til Forbedringer af Kbh.s Gadenet, f. Eks. Udvidelsen af Købmagergade ud for Rundetaarn ved en Gennembrydning af Trinitatis Kirke (ca. 1883, i Forbindelse med Købmagergade 50) og Anlægget af Linien Kronprinsessegade—Ny Kronprinsessegade. 1896 optog han Sønnen *Bernhard Swane I.* (1869—1923) i sin Virksomhed. De Bygninger, som de opførte i Fællesskab, er for fleres Vedkommende friere i stilistisk Henseende end I.s tidligere, og enkelte hører til begges bedste, f. Eks. det hyggelige Christian IX. og Dronning Louises Asyl i Ordrup og det statelige Julemærkesanatorium ved Kolding Fjord (Sønnen blev Bygningsinspektør og Arkitekt for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse). Desuden opførte de Købmandsskolen paa Hjørnet af Nørrevold og Fiolstræde; Manufakturhandlerforeningens Stiftelse, Bragesgade 26 (præmieret); Nørregade 5—7 (præmieret); Skindergade 7; 21 Sanatorier og Sygehuse samt en Mængde Villaer. I. var Lærer ved Teknisk Selskabs Skole 1876—83 og tilrettelagde som saadan Faget borgerlig Bygningskunst. 1894—1900 sad han i Borgerrepræsentationen, hvor han gjorde et stort Arbejde i forskellige Udvalg. En Aarrække var han Medlem af Overformynderiets Laanebestyrelse og Formand i Ejendomssocietetet. — Maleri af J. Vige 1908 i Familieeje. — Sønnen opførte efter I.s Død bl. a. Landmandsbankens Udvidelse i Laksegade og Villaen Engskiftevej 1. — R. 1914. — Maleri af Kluth, Gastein, 1922 i Familieeje.

Architekten, XIV, 1911—12, S. 17 f. Kreditforeningen af Grundejere i de danske Østifter, Festskrift, 1901, S. 90 ff. — Om B. S. Ingemann i Architekten, XXV, 1923, S. 374.

Knud Millech.

Ingerd, ca. 1100, Datter af Knud (II.) den Hellige, se V, S. 475; VI, S. 202.

Ingerd, d. ca. 1258, Grevinde af Regenstein, dansk Adelsfrue, d. ca. 1258, begr. i Graabrødrenes Kirke i Roskilde. Forældre: Stormanden Jacob Sunesen (s. d.) og Hustru. Gift 1° med Skore, Valdemar II.s Marsk. 2° med Grev Konrad II. af Regenstein (Harzen), d. ca. 1247.

Efter sin første Ægtefælles Død viste I. stor Iver for at fremme Franciskanerordenen i Danmark; 1237 skænkede hun en Gaard i Roskilde til Oprettelse af et Kloster, og i de følgende Aar gav hun Ordenen Byggegrunde i Kbh., Kalundborg og Næstved. Efter anden Gang at være blevet Enke vendte hun tilbage til Danmark. Da Dominikanernes Provincialkapitel 1253 vedtog, at Greven af

Regenstein og Fru I. skulde mindes ved Messer, maa hun have skænket deres Kloster store Gaver. Men frem for alt grundlagde hun St. Clara Kloster i Roskilde for Franciskanernonner, til hvilket hun testamenterede sine omfattende Godser; Bisp Peder Bang af Roskilde blev Lavværge og Executor af Testamentet. Pavestolen udstedte 1257—58 ikke mindre end femten Breve vedrørende dette Kloster og dets Stifterinde; bl. a. tilstodes det I. at nyde Indtægterne af Godset, selv om hun indtraadte i Ordenen. I.s Broderbørn fremkom imidlertid med Arvekrav, og paa et Møde i Kbh. maatte hun afstaa dem noget af sit Gods og saaledes ændre sit Testamente (Juli 1257). Senere skænkede hun det meste af sine Skatte til Franciskanerklostret, St. Clara Kloster, Dominikanerklostret og Domkirken i Roskilde. I denne By fandt hun ogsaa sit sidste Hvilested hos Franciskanerne. — Som Grevinde af Regenstein førte I. i sit Segl en Borg med Taarne, Ringmur og Grav.

Jørgen Olrik: Valdemar Sejrs Sønner og den store Ærkebispesptrid, 1906—08. Aarvog udg. af Hist. Samfund for Kbh.s Amt, 1912, S. 49—59.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Ingerid, —1070—, Dronning af Norge. Forældre: Kong Svend (II.) Estridsen og en ukendt Frille. Gift med Kong Olaf Kyrre af Norge.

Ved en Sammenkomst i Konghelle ca. 1067 fornyede Kong Olaf den Fredslutning mellem Rigerne, som hans Fader og Forgænger Harald Haardraade havde indgaaet med den danske Konge, og I. blev trolovet med Olaf, som snart efter holdt Bryllup med hende. Efter Olafs Død 1093 skal I. ifølge en tvivlsom Angivelse i en Saga have ægtet en Slægtning, Svend Brynjulfsen, og med ham have faaet en Datter Hallkatla.

Johannes Steenstrup (Jørgen Olrik).*

Ingerid, —1150—, Kongeætling. Forældre: Regnald, Søn af Kong Inge I. af Sverige, og Hustru. Gift 1° med Henrik Skadelaar (s. d.). 2° med Kong Harald Gille af Norge, d. 1136. 3° med den norske Stormand Ottar Birting. 4° med den norske Stormand Arne paa Stodreim.

I.s Faster Margrete Fredkulla, der bragte Giftermaalet med Henrik i Stand, gav hende en Del af sit svenske Gods i Medgift. I. fødte Henrik flere Sønner, men som Følge af Ægtefællens lave Karakter og I.s Letfærdighed var Ægteskabet ulykkeligt. I. flygtede bort fra ham i Mandsdragt med en af Hussvendene, men Henrik satte efter dem, fandt hende ved Aalborg, forklædt som Trælkvinde, og førte hende tilbage. Efter hans Fald ægtede hun den

norske Konge Harald Gille, hvem hun fødte Sønnen Inge. Denne lykkedes det hende efter Haralds Drab at faa hyldet i det sydlige Norge, medens hans Halvbroder Sigurd Mund kaaredes til Konge af Trønderne (1137). Hendes tredie Ægtefælle blev snigmyrdet af en af Kong Sigurds Mænd. Siden fik hun med Ivar Sneis Sønnen Orm (»Kongsbroder«), der blev sin Halvbroder Inges tro Hjælper. I sit fjerde Ægteskab fødte hun tre Sønner: Inge, Nicolaus, berømt som Biskop af Oslo og hensynsløs Partifører, og Philip, samt en Datter Margrete. I. skal have bidraget til Sigurd Munds Drab (1155). Med Erling Skakke og sin Ægtefælle flygtede hun efter Inges Fald til Danmark (1161), men vendte tilbage til Norge og døde der.

P. A. Munch: Det norske Folks Historie, II, 1855 (se Registeret i IV, 2). Edv. Bull i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 522.

Hans Olrik (Jørgen Olrik).*

Ingerslev. Præste- og Embedsmandsfamilien I. har Navn efter Landsbyen I. i Tiset Sogn ved Aarhus, hvor Stamfaderen Hans Hansen skal have været Tømrer. Hans Søn Sognepræst i Beder og Malling Hans I. (1740—84) var Fader til Sognepræst i Saksild og Nølev Provst Jacob Abel I. (1759—1821), til Raadmand, Maler og Vragter i Aarhus Hans Peter I. (1762—1830) til Rugaard — hvis Sønnesøn var nedenn. Indenrigsminister Hans Peter I. (1831—96) — og til Sognepræst i Gylling, Konsistorialraad Christian Frederik I. (1764—1841). Sidstnævnte var Fader til Lærer og Kirkesanger i Snesere Peder Laurits I. (1792—1857) — hvis Søn var nedenn. Læge Johan Vilhelm Christian I. (1835—1918) — og til nedenn. Professor, Dr. phil. Christian Frederik I. (1803—68), hvis Søn var den ligeledes nedenn. Læge, Professor Ove Emmerik Gustav Høegh-Guldberg I. (1844—1916). — Ovenn. Provst Jacob Abel I. (1759—1821) var Fader til Sognepræst i Kongsted Hans I. (1787—1875) — hvis Sønnesøn er nedenn. Filolog, Lektor Jacob Frederik I. (f. 1871) — og til Forligskommissær i Randers Laurits Sommer I. (1796—1883) til Høgholm og Voldbygaard, hvis Søn ekstraord. Højesteretsassessor Jacob Vitus I. (1838—1923) var Fader til Overformynder Lauritz I. (f. 1878).

V. Ingerslev: Stamtavle over Familien Ingerslev, 1891. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 442—55.

Albert Fabritius.

Ingerslev, Christian Frederik, 1803—68, Skolemand. F. 4. Sept. 1803 i Gylling, d. 2. Febr. 1868 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Sognepræst Christian Frederik I. (1764—1841) og Elisabeth Marie

Bering (1763—1838). Gift 5. Maj 1830 i Kbh. (Holmens) med Charlotte Marie Phister, f. 25. Juni 1805 i Kbh. (Frue), d. 23. Marts 1875 i Aarhus, D. af Lærer, senere Klokker ved Helliggeist K. Ludvig Harboe P. (1779—1869) og Christine Maria Zahrtmann (1777—1863).

I. blev Student 1820 fra Aarhus og begyndte at studere Filologi, men maatte afbryde Studeringerne paa Grund af Privatundervisning. Han fik alligevel Tid til teologiske Studier og tog teologisk Eksamen 1825. Derefter underviste han ved københavnske Privatskoler, samtidig med at han paa ny studerede Filologi. Han blev 1829 Adjunkt ved Metropolitanskolen og tog s. A. filologisk Embeds-eksamen. 1833 forflyttedes han til Randers som Overlærer og erhvervede s. A. Magistergraden med Afhandlingen »De carminum Homericorum origine et historia«. Efter 1838—39 at have foretaget en Rejse til Tyskland og Frankrig for at studere den højere Undervisning, hvorom han bagefter udgav en Beretning med Forslag om Omordning af Undervisningen i Danmark, blev han 1841 Rektor i Viborg og 1844 i Kolding, men da den derværende Latinskole blev nedlagt 1856, blev han afskediget med Ventepenge og konstitueret som Adjunkt ved Metropolitanskolen. Endelig blev han 1861 Rektor i Aarhus, hvor han virkede til sin Død. — I. var en frugtbar, men ikke meget selvstændig Forfatter, især af Skolebøger i Historie, Geografi, Fransk m. m. Størst Fortjeneste har han indlagt sig ved Udgivelsen af Ordbøger til Skolebrug, en latinsk-dansk (1849, 2. Udg. 1866) og en dansk-latinsk (1850, 2. Udg. 1865), begge ogsaa paa Tysk, samt en græsk-dansk Ordbog (1866). Han udgav ogsaa »Europas Historie i den nyeste Tid« (1854) og talrige Afhandlinger i Skoleprogrammer. Endelig redigerede han 1. Udg. af »Nordisk Conversationslexikon« (1858—63). — Tit. Professor 1846. — R. 1847. — Træsnit af H. P. Hansen 1868.

Ill. Tid. 16. Febr. 1868. Georg Bruun: Seks Rektorer, 1927, S. 134—38, 152—62.

Hans Røder.

Ingerslev, Ove Emmerik Gustav Høegh-Guldberg, 1844—1916, Læge. F. 26. Febr. 1844 i Viborg, d. 27. April 1916 paa Møllekrog ved Fredensborg, begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Rektor C. F. I. (s. d.) og Hustru. Gift 30. April 1880 i Kbh. (Trin.) med Anna Kirstine Sørensen, f. 4. Aug. 1857 i Kbh. (Trin.), D. af Porcellænshandler Hans S. (1816—94) og Anna Sophie Olsen (1823—83).

I. blev Student 1862 fra Aarhus og tog medicinsk Eksamen 1869, var Reservelæge i Hæren 1869—70, Kandidat ved Frederiks Hospi-

tal 1871—72, Korpslæge i Aarhus 1872—73; sidstnævnte Aar blev han Kandidat ved Fødselsstiftelsen, klinisk Assistent der 1874, Reservemedicus ved Frederiks Hospitals Afd. A. hos Reisz 1875 og Underaccouchør ved Fødselsstiftelsen hos Stadfeldt 1875—78. I disse Aar udarbejdede han sin Disputats, Eklampsiens Ætiologi, Prognose og Behandling, som han 1879 forsvarede for Doktorgraden. 1878 nedsatte han sig i Kbh. og var i en lang Aarrække en af Byens mest benyttede Accouchører, højt værdsat baade for sin praktiske Dygtighed og sin fine, stille og tilbageholdende Personlighed. Han virkede desuden som Kommunalæge 1878—93, var Læge ved Kbh.s Polikliniks gynækologiske Afdeling 1884—87, Censor ved medicinsk Eksamen 1889—1915, Lærer ved Jordemoderskolen 1895—1903, Medlem af Sundhedskollegiet 1897—1905 og af Retslægeraadet fra 1909 til sin Død. Han helligede Obstetrikken alle sine betydelige Evner, dyrkede i Begyndelsen fortrinsvis den praktisk-videnskabelige Side og fra sin modne Manddom mest den medicinalhistoriske Side af Faget. Han var den fødte Skribent med fuldendt Hæder over hele Stoffet forbundet med Evne til klar og koncis Fremstilling baade af videnskabelige Emner og af Teorier og Personer gennem Tiderne. Hans Disputats er et omfattende og kritisk Arbejde om Fødekrampen med talrige Urinundersøgelser og præget af videnskabelig Sans; i de følgende Aar skrev han i »Hospitalstidende«, hvis Medredaktør han var 1878—92, samt i »Nordisk medicinsk Arkiv« talrige værdifulde Artikler bl. a. om Barsel-feberen i Danmark, om nyfødte Børns Vægtforhold o. l. Hans didaktiske Evner viste sig bl. a. i den »Lærebog i Fødselens og Barselsengens Patologi«, som han sammen med Stadfeldt udgav 1889 (2. Udg. 1896). — Det værdifulde og skattede Arbejde »Fødselstangen« (1887) dannede Indledningen til I.s i dansk Medicinalhistorie enestaaende lødige og omfangsrige Forfatterskab, der fortsattes til hans Død og bragte mange hidtil ukendte Ting frem paa Basis af flittige Arkivstudier, men som navnlig har sin store og blivende Betydning ved en udtømmende Skildring af Obstetrikens Historie i Danmark belyst ved indgaaende Gennemgang af Udviklingen i andre Lande. Af hans to Bind store »Fragmenter af Fødselshjælpens Historie« (1906—07) er enkelte Afsnit oversat til fremmede Sprog og overalt værdsat højt. Derefter udkom 1913 og 1915 de to statelige Værker »Matthias Saxtorph og hans Samtid« og »Den kgl. Fødsels- og Plejestiftelse i Tiden 1800—1849«; desuden talrige mindre Afhandlinger. — For Jordemoderstanden var I. en utrættelig Lærer og Ven, der ved alle Lejligheder søgte at skaffe den bedre Kaar og

Udviklingsmuligheder, ikke mindst ved talrige Artikler i Jordemødrenes faglige Tidsskrift. — Tit. Professor 1894. — R. 1902.

Hospitalstidende, LIX, 1916, S. 439 f., 1104 ff. Ugeskrift for Læger, LXXVIII, s. A., S. 719 ff. Berl. Tid. 27. April s. A. V. Albeck: Studier af de med Eklampsi beslægtede Svangerskabssygdomme, 1918, S. 46. Gordon Norrie: Det danske Jordemødervæsens Historie i: Danmarks Jordemødre, 1935, S. 128.

Otto C. Aagaard.

Ingerslev, Jacob Frederik, f. 1871, Skolemand. F. 14. Dec. 1871 i Vestervig. Forældre: Gaardejer, tidligere Skibsfører Vitus Bering I. (1830—79) og Louise Elisabeth Harpøth (1833—89). Gift 14. Juni 1895 i Kbh. (Trin.) med Harriett Møller, f. 10. Marts 1873 i Shanghai, D. af Havnekaptajn, Toldembedsmand i kinesisk Tjeneste Laurits M. (1837—82) og Nathalie Martini (1841—81).

I. blev Student 1890 fra Efterslægtens Skole og cand. mag. med Fagene Tysk, Dansk og Latin 1897. Efter Embedseksamen virkede han som Lærer ved forskellige københavnske Skoler og var Forstander for Købmandsskolens østre Afdeling 1902—04; 1903 blev han ansat ved Roskilde Katedralskole, Adjunkt sst. 1906 og Lektor 1919; Dr. phil. ved Oslo Universitet 1929. I.s Hovedgerning er saaledes faldet inden for Skolen, og han har til Brug ved Undervisningen udgivet en Række meget anvendte Lærebøger, særlig inden for sit Hovedfag Tysk, delvis sammen med M. Vibæk. Desuden har han skrevet »Lige Kaar for Hustru og Mand« (1911), et varmtfølt Indlæg til Fordel for Kvindens økonomiske Ligestilling med Manden inden for Ægteskabet, idet det foreslaas, at Hustruen skal have lige Ret med Manden til at budgettere alle Hjemmets fælles Udgifter og skal have Krav paa samme Sum som Manden til sit personlige Forbrug. I Disputatsen »Genie und sinnverwandte Ausdrücke in den Schriften und Briefen Friedrich Schlegels« (1927) giver I. en minutøs filologisk Behandling af Ordet »Genie« og dets Synonymer (»Geist, Witz, Menschheit« o. a.) i Fr. Schlegels Skrifter og bidrager dermed væsentlig til Forstaaelsen af en central Forestilling hos de tyske Romantikere.

H. Bach.

Ingerslev, Hans Peter, 1831—96, Politiker, Landmand. F. 3. Maj 1831 paa Marselisborg, d. 20. April 1896 i Kbh., begr. i Aarhus. Forældre: Godsejer, Prokurator Caspar Peter Rothe I. (1800—64) og Marie Meulengracht (1800—57). Ugift.

I. blev Student 1849 fra Aarhus. Han paabegyndte et juridisk Studium, men opgav siden dette for at blive Landmand. Fra 1862 var han Forpagter af Godset Marselisborg ved Aarhus, indtil

han ved Faderens Død 1864 blev Ejer af dette. Han kom hurtigt derefter til at spille en fremtrædende Rolle i lokale offentlige Anliggender. 1865—80 var han Formand for Viby Sogneraad og 1865—85 Medlem af Aarhus Amtsraad. Ogsaa i stedlige erhvervsøkonomiske Organisationer og Foretagender overtog han ledende Hverv, saaledes i Landboforeningerne og i det jysk-engelske Dampskibsselskab, hvis Formand han var. Endvidere var han Direktør i Brandforsikringen »Jylland« og Formand for Repræsentantskabet for den almindelige Brandforsikring for Landbygninger. Samtidig skabte han sig ved Driften af Marselisborg Gods Navn som en fremragende Landmand.

Ved Folketingsvalget i Nov. 1873 opstilledes han af Højre i Aarhus Amts 2. Kreds mod selve Lars Bjørnbak, hvem han efter en Valgkamp, under hvilken hans rolige, velovervejede Argumentation og tørre Foredrag kontrasterede stærkt mod Bjørnbaks drøje og voldsomme Metoder, besejrede med en kneben Majoritet. I denne sin første Rigsdagsperiode kom han ikke til at gøre sig særlig gældende, og ved Opløsningsvalget 1876, der i det hele var ugunstigt for Højre, faldt ogsaa I. for en Venstremand. Han tog Revanche 1879, da han med en overlegen Majoritet erobrede Kredsen tilbage fra Venstre, men ved de følgende Valg — i Sommeren 1881 — svandt hans Flertal ind, og ved Valget 1884 blev han kastet af Dr. Pingel. Han havde imidlertid gennem disse Aar — særlig som den, der i Samarbejde med Dinesen og Bille havde sammentømret Højrepartiets Organisation — befæstet sin politiske Stilling saa grundigt, at han ved Landstingsvalget i Efteraaret 1884 fik tilbudt og modtog et af Partiets Mandater i 9. Kreds. Dette Mandat bevarede han til sin Død.

Han blev straks efter sin Indtræden i Tinget Medlem af dettes Finansudvalg, og han havde Sæde i det Fællesudvalg, hvis bristede Forhandlinger førte til Udstedelsen af det første egentlige Provisorium i April 1885. Kort derefter kaldtes han til et større Virkefelt. Ved Finsens Tilbagetræden udnævntes han Aug. 1885 til Indenrigsminister. Politisk betød denne Udnævnelse, at Estrup ikke her ved Indledningen til de bitre Kampaar ønskede at udæske Venstregrupperne yderligere. Vel var I. kendt som en tro Tilhænger af Ministeriets Politik, men han havde ogsaa inden for Modstandernes Kreds vundet sig Sympati og Respekt som en Mand, hvis Ord stod fast, hvis Flid og Indsigt maatte anerkendes, og hvis Hu først og fremmest stod til den saglige og fordragelige Forhandling. Han forhandlede ikke — som Estrup og de militære Ministre — »med et Provisorium i Baglommen«. Indenrigsmini-

steriet blev da ogsaa det, der Provisorieaarene igennem hjemførte de fleste og videst rækkende Lovgivningsresultater. I. gennemførte saaledes en Række Love til Gunst for Landbruget. Det var ogsaa under hans parlamentariske Ledelse, den berømte »Smørkrig« 1887—88 rasede ud. Han havde vistnok til at begynde med nogen Hældning mod det Hørup'ske »rene Land«, 3: Forbud mod Margarine. Men han blev sluttelig virksom for en Overenskomst paa det Grundlag, som ogsaa omsider Loven (1888) kom til at hvile paa: at Margارينen skulde have en særlig Farve. Ogsaa paa andre Omraader gennemførte han forskellige Love, saaledes Loven om Udvidelsen af Esbjerg Havn (1886), flere Anlæg af Stats- og Privatbaner, Postloven (1888) og Loven om Statsbane-driften (1892). Særlig vil dog hans Navn være knyttet til to Lovgivningsarbejder, Loven om Kbh.s Frihavn (1891), som han gennemførte paa Trods af Erhvervslivets da næsten eneraadige Fører, C. F. Tietgen, og de Spirer til den senere sociale Lovgivning, der nedlagdes i Lovene om Fattigvæsenet (1891), Alderdomsunderstøttelsen (1891) og Sygekasser (1892). Han havde her megen Modstand at overvinde, ikke blot i Partiet, men især ogsaa hos Estrup selv. Det skyldes navnlig I.s energiske Forestillinger, at Estrup til sidst gik med til Højres og de Moderates Overenskomst af 7. Marts 1891 — denne Dag, der kunde kaldes den moderne Sociallovgivnings Gennembrudsdag, »en af de mest stemningsbevægede, jeg har oplevet«, skriver Neergaard i sine Erindringer. Sammen med Nellesmann og Reedtz-Thott tilskyndede I. inden for Ministeriet til den Politik, der omsider bar Frugt i Forliget 1894. Det tilskrives bl. a. hans Indflydelse, at Estrup lod sig bevæge til paa et af Forhandlingens døde Punkter at afgive sin bekendte Erklæring om Muligheden af Ministeriets Tilbagetræden. — I Jan. 1894 fik I. af Helbredshensyn Indenrigsministeriet delt saaledes, at han selv kun beholdt den Ressort, der nærmest svarer til vort nuværende Trafikministerium. Med denne Portefeuille gik han Aug. s. A. over i Ministeriet Reedtz-Thott. Hans Arbejdskraft var imidlertid allerede da delvis brudt ned. — R. 1876. K.² 1886. K.¹ 1888. DM. 1888. S.K. 1890. — Malerier af A. Fritz 1897 (efter Fotografi) i Familieejde og 1898 (Fr.borg). Gravmæle efter Tegning af V. Dahlerup 1897 med Portrætmedaillon af U. A. F. Hammeleff. Træsnit 1885, 1888, 1891 og af H. P. Hansen.

H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 200—04. Ill. Tid. 23. Aug. 1885, 10. Juni 1888, 26. April 1896 og 23. Jan. 1898. Nationaltidende 21. April 1896. Berl. Tid. 21. og 25. April s. A. Jyllandsposten 22. og 29. April s. A. Aarhus Stiftstidende 21., 22. og 28. April s. A. Hans Jensen: Lars Bjørnbak

og den Bjørnbakske Bevægelse, 1919, S. 132. N. Neergaard: Erindringer, 1935, S. 202 ff., 249 f., 304, 310. Jul. Schovelin: Tidens Hjul og Tietgen, 1929, S. 621, 634 ff. K. S. Rasmussen i Povl Engelstoft og Hans Jensen: Mænd og Meninger i dansk Socialpolitik 1866—1901, 1933, S. 131 ff., 140 ff. Alfred Bindselev: Konservatismens Historie fra 1848 til 1936, I, 1936, S. 369 f., 425, 441 ff.

M. P. Friis (P. Stavnstrup).*

I. vandt hurtigt Navn som en af Landets fremmelige *Landmænd*, og Marselisborg blev en anerkendt Mejerigaard. Som en af de første fulgte han Segelckes Anvisninger til rationel Udnyttelse af Mælken og indførte 1859 samtidig med J. Friis, Lillerup, omhyggelig Vejning og Kontrol i Mejeriet. Ogsaa som Kvægopdrætter kom han i Forgrunden ved at oparbejde en god jysk Stamme. Snart blev han draget ind i det landøkonomiske Foreningsliv, var 1865—66 Sekretær i Aarhus landøkonomiske Selskab og derefter Formand til 1867, 1874—75 Formand for Foreningen af jyske Landboforeninger, der under hans Ledelse afholdt sine første Dyrskuer, og 1872—86 Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad. Ligeledes tog han fremtrædende Del i Landmandsfor­samlingernes Drøftelser og hævdede her 1872, som en af de første, Betydningen af en dansk Sukkerfabrikation. — Paa Rigsdagen gjorde han sig især fra 1879 til Talsmand for stærkt forøgede Bevil­linger til Landbrugets Fremme, og 1885—94 fik han som Inden­rigsminister gennemført en Række Foranstaltninger, der blev af væsentlig Betydning for Landbrugets faglige og økonomiske Ud­vikling. Hans Sagkundskab kom til megen Nytte ved Udform­ningen af Husdyrloven 1887, der blev af stor Værdi for det faglige Arbejde, og det samme gjaldt Ansættelsen af Statskonsulenter, Landbohøjskolens Udvidelse 1892 og Omordningen af Statens For­­søgs­virksomhed i Plantekultur 1893. Endvidere fik han gennemført den udvidede Dampskibsfart paa England og vigtige Love angaa­ende Svinedifteritis 1887, Oldenborreskade 1889, smitsomme Syg­domme hos Husdyrene 1893 og Tuberkulose s. A. — Karakteristisk for I.s Anseelse i Landbruget er det, at Kravene om et særligt Landbrugsministerium forstummede, saa længe han ledede Inden­rigsministeriet.

Ugeskrift for Landmænd, 7. Rk., III, 1891, S. 217—21; X, 1896, S. 221. S. P. Petersen: Blade af Landbrugets Historie i Aarhus Amt, 1892, S. 83 f. Hedeselskabets Tidsskrift, XVI, 1896, S. 65 f.

Aksel Milthers.

Ingerslev, Johan Vilhelm Christian, 1835—1918, Læge. F. 22. Jan. 1835 i Snesere, d. 29. Okt. 1918 i Præstø, begr. sst. Forældre: Lærer, cand. phil. Peder Laurits I. (1792—1857) og Jacobine

Christiane Magdalene Gottschalck (1792—1879). Gift 7. Maj 1862 i Herlev ved Hillerød med Christiane Louise Dorothea Ewertsen, f. 16. Juni 1841 i Hillerød, d. 5. Juli 1893 i Præstø, D. af Distriktslæge, senere Kammerraad Johan Heinrich Adolph E. (1795—1861) og Johanne Louise Dorothea Muxoll (1803—79).

I. blev Student 1852 fra Herlufsholm og tog medicinsk Eksamen 1859, var derefter Amanuensis hos sin tilkommende Svigerfader s. A., Kandidat ved Frederiks Hospital 1860—61 og nedsatte sig 1861 som praktiserende Læge i Præstø, hvor han virkede Resten af sit Liv og var Distriktslæge 1888—1913. Trods sin store Praksis og Embedsvirksomhed fandt I. Stunder til litterær Virksomhed og udgav 1873 i to Bind »Danmarks Læger og Lægevæsen fra de ældste Tider indtil Aar 1800«, en meget værdifuld samlende Fremstilling af de hidtil spredte Kilder til det danske Medicinalvæsens Historie; for dette store Værks Fortrinlighed hædredes I. 1894 af Kbh.s Universitet med den medicinske Æresdoktorgrad. 1891 udgav I. »Stamtavle over Familien Ingerslev« og har desuden skrevet forskellige Afhandlinger og Artikler i »Bibliothek for Læger«, »Hospitalstidende« og »Ugeskrift for Læger« samt givet Bidrag til Præstø Bys Historie. — I. gjorde et stort Arbejde for at udvikle Lægestandens humanitære Institutioner, var Medstifter af og Formand for Understøttelsesforeningen for danske Lægers trængende Enker og forældrelose Børn 1877 og siden et overordentlig virksomt Medlem af næsten alle Lægernes Hjælpe- og Understøttelsesinstitutioner. Hans administrative Evner udnyttedes ogsaa som Formand i Den alm. danske Lægeforening 1889—95, som Medlem af Præstø Byraad 1891—1903 og af Staten som Medlem af Kommission til Forebyggelse af Ulykkestilfælde ved Maskiner 1883. — R. 1892. — I.s Søn *Frederik I.* (f. 1867) er fra 1915 Kredslæge for Østlolland (i Saksøbing) og har desuden al sin Tid været en meget virksom og alsidig Børnehygiejniker.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1894. Ill. Tid. 22. Jan. 1905. Ugeskrift for Læger, LXXX, 1918, S. 1779 f. Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., III, s. A., S. 262 f. Præstø Avis 31. Okt. s. A. Dagens Nyheder 1. Nov. s. A.

Otto C. Aagaard.

Ingholt, Kai Harald, f. 1896, Arkæolog. F. 11. Marts 1896 i Kbh. Forældre: Portier Hans Peter I. (Navneforandring fra Jensen 1911) (f. 1871) og Marie Mathilde Hansen (f. 1865). Navneforandring 27. Jan. 1911. Gift 5. Juli 1926 i Hjørlande med Janet Ward Woolverton, f. 24. Jan. 1897 i Mount Vernon, N. Y., U. S. A., D. af Bankdirektør Samuel W. (f. 1864) og Mary Dwight Chichester (f. 1865).

I. blev Student 1914 fra Østre Borgerdydskole og cand. theol. 1922 efter forinden (1918) at have opnaaet Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om aramaisk Sprog. Efter afsluttet Embedseksamen studerede han forasiatisk Arkæologi, først (1922—23) ved Princeton Universitet i Amerika, derefter (1923—24) som Procter-Fellow fra samme Universitet i Paris under den kendte Orientalist Clermont-Ganneau. 1924—25 var han knyttet til den amerikanske arkæologiske Skole i Jerusalem som Thayer-Fellow. Okt. 1925 ansattes han som Underinspektør ved Ny Carlsberg Glyptotek og virkede til 1930 i denne Stilling, som han fra 1927 forbandt med Hvervet som Sekretær i Ny Carlsbergfondet. Fra 1931 er han Professor i Arkæologi ved det amerikanske Universitet i Beirut og Kurator for dettes arkæologiske Museum. I.s videnskabelige Virksomhed og Produktion har hidtil været begrænset til Syriens Arkæologi og i Særdeleshed koncentreret sig om Palmyra-Forskningen. Han har gentagne Gange taget Del i Udgravningerne af denne Oldtidsby og er paa dette særlige Studieomraade en meget anerkendt Specialist med omfattende sproglig, epigrafisk og arkæologisk Indsigt. Hans Hovedværk »Studier over palmyrensk Skulptur« (1928), med hvilket han erhvervede den filosofiske Doktorgrad, har ved at tilvejebringe en sikker kronologisk Ordning af de palmyrenske Portrætbuster lagt en solid Grund for Arbejdet med denne navnlig i kulturhistorisk Henseende interessante Monument-gruppe. Dertil slutter sig et Antal Publikationer af palmyrenske Indskrifter, Gravmalerier, Portrætskulpturer m. m., offentliggjorte i Fag-Tidsskrifter, bl. a. i det af ham selv stiftede og redigerede Organ for syrisk Arkæologi »Berytus«. Siden 1931 leder I. med megen Energi de danske, af Carlsbergfondet foranstaltede, endnu ikke afsluttede Udgravninger i Hama (Syrien) og har i en foreløbig Beretning (Vidensk. Selskabs arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser, I, 1934) gjort Rede for den første Kampagnes Resultater. — Medlem af det tyske arkæologiske Institut. — Buste af Elo ca. 1924.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1928.

K. Friis Johansen.

Ingrid Viktoria Sofia Louisa Margareta, f. 1910, Kronprinsesse. F. 28. Marts 1910 i Stockholm. Forældre: Kronprins, Hertug af Skaane Gustaf Adolf (f. 1882, gift 2° 1923 med Prinsesse Louise af Mountbatten, f. 1889) og Margareta af England (1882—1920). Gift 24. Maj 1935 i Stockholm med Kronprins Frederik (s. d.). — Maleri af H. Slott-Møller 1936.

Povl Engelstoft.

Ingwersen, Jens, f. 1871, Arkitekt. F. 17. Aug. 1871 paa Aggersbøl ved Vejle. Forældre: Godsejer Johannes Peter I. (1833—78) og Camilla Margrethe Jacobsen (1840—1921). Ugift.

I. stod tre Aar i Murerlære og gennemgik samtidig Teknisk Selskabs Skole, besøgte Arkitekturskolen fra 1895 og tog Afgang fra denne 1906. Som selvstændig Arkitekt, fra 1905, fulgte han først omtrent samme Retning som den Herholdt-Holm-Nyrop'ske Skole med en fri, poetisk Brug af de historiske Motiver. Dog indtager Ornamentikken i hans Bygningskunst en mere selvstændig Plads i Forhold til Helheden end hos den nævnte Skole og har tillige ofte en rigere og mere sammensat Karakter, selv hvor den anvendes inden for en begrænset Plads; dette skyldes foruden personlige Anlæg Indflydelse dels fra de Arkitekter, I. tegnede hos som ung, navnlig fra Fritz Koch, dels utvivlsomt fra Rejser (bl. a. 1914 til Forindien og Ceylon). Den mest kendte Bygning fra hans første Periode er sikkert Telefonhuset, Nørregade 21—23 (1906—09); han har for øvrigt som Telefonselskabets Arkitekt (fra 1905) bygget hen imod tyve Centraler i Hovedstaden og paa Sjælland. Andre Arbejder fra samme Afsnit er: Den nye Bygning ved Roskilde adelige Jomfrukloster (1906—08); Trøstens Bolig, Hindegade 9 (1909—10); Villaen Høyrups Allé 12 (ca. 1913, Diplom); Hovedbygningerne paa Rungstedgaard, Strandvej 14 (ca. 1917) og Seinhusgaard (ca. 1917). Senere har I. fulgt med i Nyklassicismen. Eksempler er Villaen Østerallé 31 (1919), Telefonselskabets Central, Svanemøllevej 112 (1923, Diplom) og samme Selskabs Kontorbygning Larslejrstræde 4, 6, 8 (ca. 1934), der afslutter det tidligere Komplex mod Nørregade. Ved Ombygninger og Istandsættelser af Herregaarde har han udført et omfattende stilhistorisk-dekorativt Arbejde; som Eksempler kan nævnes Riddersalen og Slotskapellet paa Gavnø (1910 og 1913) samt Hovedbygningen paa Krengerup (1916—17). Ogsaa Avlsbygninger og Husmandshuse har I. tegnet. 1. Jan. 1919 optog han Jørgen V. Jepsen i sin Virksomhed, og Arbejder efter dette Tidspunkt er udført af begge i Forening. I. er Medlem af Kunstindustrimuseets Bestyrelse. — R. 1924. — Buste i Bronze af Vilh. Herold og Maske i brændt Ler af A. Bundgaard paa Telefonhuset i Nørregade. Miniature samt en Rødkridtstegning af O. Neumann (Familieejje).

Architekten, VIII, 1905—06, og senere Aargange (se Registre). Georg Brøchner: Skønhed i Hjemmet, I og II, 1914 og 1920. Samme: Nordiske Vिलाer og Hjem, 1912, S. 32 ff.

Knud Millech.

Ingwersen, Peter Margarth, 1819—1914, Landmand. F. 15. April 1819 paa Viufgaard ved Kolding, d. 17. Marts 1914 paa Kirstinelyst ved Kolding, begr. i Viuf. Forældre: Godsejer, Major Johannes Peder I. (1773—1852) og Kjerstine Poder (1788—1875). Gift 28. Sept. 1855 i Viuf med Alvilda Charlotte Christine Marcussen, f. 26. Maj 1837 i Kolding, d. 16. Jan. 1892 paa Kirstinelyst, D. af Læge, senere Krigsraad Vilhelm Johannes Ambrosius M. (1808—57, gift 2° 1847 med Marie Elisabeth Ingwersen, 1825—88) og Gernine Sophie Wettergren (ca. 1810—44).

I. kom til Landbruget, da han var nitten Aar, og kom gennem sin Faders Virksomhed tidligt i Forbindelse med Studehandelen. Faderen ejede Viufgaard og Elisabethsminde ved Kolding og drev tillige i Aarhundredets første Halvdel en meget omfattende Eksport til Hertugdømmerne af magert Kvæg, som han opkøbte over hele Østjylland. Ingen anden af de ældre Tidens Studehandlere vides at have drevet Forretningen i saa stort Omfang som J. P. I., der et enkelt Foraar skal have solgt 3000 Stude. — Efter en kort Tid at have ejet en Bondegaard forpagtede I. 1846 Elisabethsminde. 1852—85 var han Ejer af denne Gaard og fra 1862 tillige af den nærved liggende Kirstinelyst, hvor han tog Bopæl. Sammen med sin Fader og efter dennes Død sammen med en Broder drev han i en Menneskealder, navnlig 1840—64, Jyllands største Eksport af levende Kvæg til Hertugdømmerne, indtil Tysklands Toldpolitik efterhaanden hindrede Virksomheden. I. var tillige en af de førende Mænd i den jyske Hesteavl og anset for sin Kyndighed i Hestebedømmelse. Som Dommer ved Landmandsforsamlinger og lokale Dyrskuer, som Formand gennem en længere Aarrække for flere Statshingsteskuer-Kommissioner og som Deltager i Hingste- og Hoppekaaringer mange Steder øvede han ikke ringe Indflydelse, og med sit gode Humør og joviale Væsen var han velset overalt. — R. 1884. DM. 1890.

Max Grohshennig: Slægten Breinholt, 1907, S. 26 ff. og 88 f. Jesper Madsen: Studehandelens Historie i Danmark, 1908, særlig S. 85 f. Kolding Folkeblad 18. Marts 1914. Vejle Amts Aarbøger, 1919, S. 137—68. Poul Terp: Erindringer (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XL), 1923, S. 157—60.

Aksel Milthers.

Ipsen, Peter Alfred Buntzen, 1852—1922, Forfatter. F. 17. Marts 1852 i Kbh. (Frels.), d. 20. Nov. 1922 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Handskemagermester, senere Arbejdsmand Diderich Heinrich Buntzen (1804—antagelig 53, gift 1° 1829 med Helena Brockmann, 1806—48) og Marthe Hansdatter (1818—antagelig 53, gift 1° 1845 med Murersvend Johan Frederik Petersen, ca. 1813—

48), Plejesøn af Sognepræst i Rørbæk, Grynderup og Stenild, senere i Gimming og Lem Hans Steenstrup I. (1808—96) og Johanne Marie Christiane Møller (1814—95). Navneforandring 30. April 1864. Gift 13. Juli 1885 i Kbh. (b. v.) med Agnes Susanne Elisabeth (Lizzie) Miller, f. 22. Nov. 1858 paa St. Croix, d. 1. Febr. 1915 i Roskilde, D. af menig Soldat Adrian M. og Sophie Heyliger, Plejedatter af Overlæge, Etatsraad Adrian Benoni Bentzon Knudsen (1806—79) og Susanne Elisabeth Miller (1811—1902).

I. mistede efter Traditionen begge sine Forældre under Koleræpidemien 1853 og blev derefter taget i Pleje af et barnløst Præstepar. Han kom 1864 i Skole i Randers og blev Student 1872 fra Aarhus. Efter et halvt Aars Ophold paa Testrup Folkehøjskole, hvor han paa-virkedes stærkt af Grundtvigianismen, paabegyndte han Universitetsstudierne, der afsluttedes 1877 med teologisk Embedseksamen. Imidlertid var I., der var en dybt religiøs Natur, kommet i en saa skarp Modsætning til Dogmekristendommen, at han sluttede sig til det litterære Venstre og offentliggjorde et Digt »Det sociallitterære Nytaarsslag« (1880), hvori han — som han selv udtrykker det — havde »vendt Døden og Djævelen Ryggen — for at søge Friheden, Fremskridtet, Lykken« under Georg Brandes' Førerskab. Med saa radikale Anskuelser kunde der naturligvis ikke være Tale om at blive Præst; I. kastede sig over Studiet af engelsk Sprog og Litteratur, opholdt sig 1879 en kort Tid i London og blev efter Hjemkomsten Sproglærer i Odense. Et Par Aar senere slog han sig ned i Kbh. for at hellige sig Digtningen. Han debuterede som Lyriker med »Ad grønne Stier« (1883), en Digtsamling med saa store Uoverensstemmelser i Stil og Stemning, ja, selv i Tankegang, at Digteren har fundet det nødvendigt at forudskikke den Bemærkning, at disse Digte er blevet til i Løbet af en Del Aar, hvorfor de som Helhed afspejler en Udvikling. I flere efterfølgende Digtsamlinger, »Sonetter og Sange« (1884), »Ekko« (1894) samt det stærkt personligt farvede dramatiske Digt »Mephistofeles« (1887) kan man iagttage Fuldbyrdelsen af den saaledes antydede Udvikling — Digteren søger tilbage til Kristendommen i Haabet om, at det Guddomsbillede, som ogsaa han i sin ungdommelige Kaadhed har været med til at søndre, kan samles paa ny (jfr. »Billeddyrkere« i »Ekko«). I.s lyriske Produktion omfatter desuden en Bearbejdelse af den middelalderlige Versroman »Flores og Blanseflor« (1892) og »Fra Fantasiens Land« (1898), Arbejder, hvor Digteren med Held har bidraget til den folkelig fortællende Poesi. Men I. er ikke blot Lyriker — han er ogsaa Polemiker, og lige saa blid han kan være i sine melodiose Vers, der, selv om de kan minde lidt om Efterromantikerne, dog har deres egen dybt

personlige Accent, lige saa skarp og umedgørlig kan han være, naar han vender sig mod Brandesianismen, hvis Bekæmpelse han ofrede en væsentlig Del af sin Kraft. Han aabnede Kampagnen med et Angreb paa »Dr. Edvard Brandes og »Politiken« (1899), der fremkom i Pjeceform som et »Aabent Brev til »Politiken« Læsere«. 1901 fulgte nogle Bidrag til Øjeblikkets Diskussion, »Fri Horisont«, hvori I. imødegaar Naturalismen og dens formentlig golde Livsopfattelse i en Række velskrevne Essays. Hovedslaget leveredes dog i det store tre Binds Værk om »Georg Brandes« (1902—03) med Undertitlen »En Bog om Ret og Uret«; her lægger I. et stort Kildemateriale paa Bordet, og til Trods for, at Dommen over Brandes og det moderne Gennembrud er unødigt haard, kan man ikke andet end anerkende den Uforfærdethed, hvormed I. har kæmpet for alt, hvad han havde kært, i Moral og Religion. Det er ud fra lignende Grundanskuelser, I. har taget til Orde i sine øvrige kritiske og aandshistoriske Arbejder, »Litterære Portrætter« (1906), »Revision« (1910), »Charles Dickens, hans Liv og Gerning« (1912) — ja, selv den skønlitterære Produktion, hvoriblandt kan nævnes Romanerne »Under Korsets Tegn« (1903) og »Venus« (1907) samt Novellesamlingerne »Fortællinger« (1889) og »Alle Slags Menneskebørn« (1913), er til den Grad præget af I.s moralske og religiøse Livssyn, at Personerne ikke faar Lov at udfolde sig frit. I. fik 1889 tildelt det Ancker'ske Legat, hvorfor han tog til England, Frankrig og Nederlandene; det litterære Resultat af denne Færd foreligger i en Samling Studier og Rejseindtryk fra »Holland« (1891), der den Dag i Dag kan læses med Udbytte; det samme gælder de Billeder fra en Sommerrejse, som er samlet i »Jydske Strejftog« (1904). I. har desuden virket som Redaktør af Dagbladet »Samfundet« (Jan.—Okt. 1900) og af Ugebladene »Fædrelandet« og »Folkelæsning«. 1909—19 var han Formand for National Forfatterforening.

Om Slægt se Slægtartiklen Buntzen. Selvbiografi i Ill. Tid. 23. Jan. 1898 og Nationaltidende 1. Okt. 1915. Holger Jørgensen: Alfred Ipsen, 1908. Oscar Geismar: Nogle Digterprofiler, 1906, S. 57—75. Berl. Tid. 21. Nov. 1922.

Peder Hesselaar.

Ipsen, Bodil Louise Jensen, f. 1889, Skuespillerinde. F. 30. Aug. 1889 i Kbh. (Johs.). Forældre: Malermester, senere Inspektør ved Alderstrøst, Kancelliraad Lars Jensen I. (1836—1913) og Laura Hansine Holst (1845—1918). Gift 1° 20. Juni 1910 i Kbh. (b. v.) med Skuespiller Jacob Texière (s. d.). Ægteskabet opløst s. A. 2° 30. Maj 1914 i Søllerød med Ingeniør, cand. polyt. Helmuth Heinrich Otto Moltke, f. 12. Jan. 1882 i Kbh. (Garn.), d. 26.

Maj 1930 sst. (gift 2° 1917 med Operasangerinde ved Det kgl. Teater Astrid Louise Therese Marie Elsted, 1886—1918, 3° 1923 med Christine (Kirsten) Mariane Kingo Harder, 1887—1924, 4° 1929 med Gerda Caroline Børgesen, f. 1889), Søn af Oberst, senere Generalmajor Otto Heinrich Theodor Albert Frederik August M. (1827—97, gift 1° 1863 med Louise Augusta Gottlieb, 1842—75) og Caroline Frederikke Jacobsen (1849—1933, gift 1° 1873 med Landmand Rudolph Christoffer Puggaard, 1849—73). Ægteskabet opløst. 3° 18. Jan. 1919 i Kbh. (De gamles By) med Skuespiller, Direktør Marius Emanuel Gregers, f. 28. Dec. 1881 i Horsens (gift 1° med Skuespillerinde Ella Olsen, 3° 1923 med Skuespillerinde Karen (Kiss) Oda Andersen, f. 1898, 4° med Skuespillerinde Ida Marguerite Steenberg Jensen, kaldet Viby, f. 1909 (gift 1° med Skuespiller Poul Guldager)), Søn af Søren Jensen og Marie Olsen. Navneforandring 17. Dec. 1905. Ægteskabet opløst. 4° 23. Jan. 1932 i Kbh. (b. v.) med Journalist Einar Black, f. 2. Dec. 1899 i Kolding, Søn af cand. pharm., senere Apoteker i Herning Carl Emil Andreas B. (f. 1869, gift 2° med Ingeborg Christine Nielsen, f. 1892) og Alice Vanda Kalmer (f. 1876).

Tidligt viste B. I. sine udprægede sceniske Evner, der kom under Røgt og Pleje paa Det kgl. Teaters Elevskole. Efter frugtbare Læreaar debuterede hun 10. Okt. 1909 som Helene i »Naar den ny Vin blomstrer«, og det fastsloges straks, at man stod over for en ualmindelig Begavelse. Sin første betydningsfulde Udvikling som Skuespillerinde gennemgik B. I. i de følgende Aar, da hun i Perioden 1910—14 virkede henholdsvis ved Folketeatret og Dagmarteatret. 1914 vendte hun som en fejret Kunstnerinde tilbage til Det kgl. Teater, hvor hun i de følgende Sæsoner til 1919 skabte en Række Skikkelser, der placerede hende i første Plan inden for Nationalscenens Kunstnerstab. Man betoges af dette Talents store umiddelbare Friskhed, strømmende Vitalitet og dets mangfoldige Udtryk for Kvindesjælen, et Udtryk, der spænder fra det nænsomme, det enkelt, næsten naivt troskyldige til det raffinerede sensitive, det moderne erotisk flimrende og videre til Bristepunktet, Ekstasen, Hysteriet. To Roller fra denne Periode som Abigael i Molbechs »Ambrosius« og Friherreinden i »Baandet« viser paa slaaende Maade Yderpunkterne i denne overlegne Kvindefremstillingskunst. I disse vigtige Aar paa Det kgl. Teater blev B. I. den naturlige Partner til den paa visse Omraader artistisk beslægtede Poul Reumert; mere straalende virtuost Sammenspil end det, disse to Kunstnere har præsteret, er næppe set paa dansk Teater i vor Tid.

1919—22 optraadte B. I. sammen med Poul Reumert paa Dagmarteatret i de i mange Henseender kunstnerisk værdifulde Sæsoner

under Thorkild Rooses Ledelse. Det umaadelig inciterende Liv, det brydende Spil af Nuancer, Replikkens Pointe, den uimodstaaelige Latter gjorde B. I. til den fødte Lystspilskuespillerinde. I denne Egenskab faldt det i hendes Lod bl. a. sammen med Poul Reumert at hæve mangt et salonpræget Boulevardlystspil op i et kunstnerisk Plan; denne charmerende, moderne prægede Evne til at tolke og sandsynliggøre et ikke alt for værdifuldt Lystspil skaffede hende i denne Periode en umaadelig Succes som Hustruen i »Blaaræven«. 1922—25 var hun atter paa Det kgl. Teater, gav 1924 Gæsteoptræden i Oslo, gik 1925 til Folketeatret for atter 1927—30 at vende tilbage til Det kgl. Teater, som hun ved Adam Poulsens Tiltræden som Direktør forlod for i Aarene 1930—33 paa ny at knyttes til Dagmarteatret. Efter endnu et Par københavnske Engagementer, 1933 ved Betty Nansen-Teatret, 1934 ved Folketeatret, vendte hun 1934 tilbage til Det kgl. Teater, hvor hun — paa Højden af sin kunstneriske Evne og beriget med mange Teatererfaringer — med Held bl. a. ogsaa har virket som Instruktør. I denne Egenskab fik hun en smuk kunstnerisk Succes med Iscenesættelsen af Nordahl Griegs »Vor Ære og vor Magt« (1936).

Har end B. I.s særprægede moderne kvindelige Temperament i første Række henvist denne Kunstnerinde til et specielt Nutids-repertoire, saa er hendes Galleri af Skikkelser dog stort og mangeartet. En særlig betydningsfuld Plads indtager de psykologisk skarpskaarne tragiske Skikkelser hos Ibsen (Nora i »Et Dukkehjem«) og ikke mindst hos Strindberg, hvis skærende Bitterhed og naturalistiske Voldsomhed hun tolkede i Figurer som Frøken Julie og Alice i »Dødedansen«. Inden for det klassiske Dramas Omraade skabte hun en Række stærkt oplevede Skikkelser, hvoraf man først og fremmest maa nævne hendes Dronning Elisabeth i Schillers »Maria Stuart«, og inden for Lystspillet fik navnlig Shakespeare-Figurer som Portia og Rosalinde i »Som man behager« en ejendommeligt moderne underfundig Charme i hendes Fortolkning. I hvor høj Grad denne Kunstnerindes skabende Kraft udgaar fra hendes egen Person og kvindelige Psyke, har man ofte kunnet konstatere netop i hendes bedste Præstationer inden for det klassiske Repertoire, som Lady Teazle i »Bagtalelsens Skole« og Pernille i »Den Stundesløse«. Det var traditionsløst, men fyldte ved sin Blanding af impulsivt Liv og kunstnerisk Taktfølelse det 18. Aarhundredes store Lystspilkrav paa en ny og ejendommelig Maade. — Ingenio et arti 1922. — Træsnit af K. J. Almqvist 1932. Tegning og Akvarel af Hans Bendix s. A.

Berl. Tid. 9. Okt. 1934. Oluf Bang i Det kgl. Teaters Program 1934—35, Okt. *Torben Krogh.*

Ipsen, Johannes, 1843—1910, Retskyndig. F. 28. Sept. 1843 i Kbh. (Frue), d. 25. April 1910 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Organist ved Garnisons Kirke Edvard I. (1810—89) og Julie Frederikke Rousing (1820—47). Gift 12. Sept. 1878 i Kbh. (Holmens) med Christel Louise Augusta Schultz, f. 8. Maj 1857 i Kbh. (Holmens), D. af Løjtnant i Marinen, senere Kontreadmiral Johan Philip S. (1820—87) og Hansine Haagen (1820—75).

I. blev Student 1862 fra Metropolitanskolen, cand. jur. 1868, 1871 Volontær i Justitsministeriet, 1874 Auditor, 1879 Assessor (Dommer) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1889 i den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret, 1895 tillige Næstformand i Sø- og Handelsretten, 1896 Justitiarius i Landsover- samt Hof- og Stadsretten. Han var Censor ved de juridiske Eksaminer 1886—95, fra 1888 Direktør for Sparekassen for Kbh. og Omegn, fra 1896 Formand for Handelsbankens Bankraad. I legislativt Arbejde deltog I. som Medlem 1890 af Næringslovkommissionen, 1896 af Proceskommissionen, 1900 af den militære Proceskommission. 1886—93 var han Medlem af Borgerrepræsentationen i Kbh.; i det politiske Liv deltog han ikke, og Opfordringer til at overtage Justitsministerportefeullen i Højreministerier efterkom han ikke. — I. var en sjældent klar og sikker Hjerne, som Leder af Overretten myndig og bestemt; i rigt Maal tyede Rettens Medlemmer til hans omfattende Erfaring og velordnede juridiske Kundskaber. Af Regeringen benyttedes han oftere som Kommissionsdommer i vanskelige og indviklede Kriminal-sager, saaledes bl. a. i Holstebro-sagen af 1885 mod C. Berg, P. P. Noes og Th. Nielsen, hvor N. Lassen var hans Meddommer. Som Forfatter offentliggjorde I. i »Ugeskrift for Retsvæsen« 1868, 1873 og 1884 forskellige Afhandlinger af arveretligt, søretligt (Konossementer) og strafferetligt (Straffelovens § 262, 2. Stk.) Indhold; med den senere Højesteretsdommer Harald Paulsen udgav han »Retspleien ved Hæren og Flaaden. Fremstillet efter de nugældende Regler« (1878), med den senere Borgmester Carl Scharling »Systematisk Oversigt over Højesteretsdomme i kriminelle Sager 1857—1884« (I—II, 1876 og 1885), alene en tilsvarende Oversigt for Aarene 1885—94 (1895), hvilke Samlinger er fortsat af andre. Til »Nordisk Retsencyklopædi«, IV (1879—80) bidrog I. med en Fremstilling af »Den danske og norske Proces« (1879). — R. 1886. DM. 1896. K.² 1900. — Posthumt Maleri af Knud Larsen i Handelsbanken, Gentagelse i Sparekassen for Kbh. og Omegn.

Niels Lassen: Erindringer, II, 1919, S. 98. Ugeskrift for Retsvæsen, 1910 B., S. 128.

Frantz Dahl.

Ipsen, Johannes, f. 1879, Læge. F. 20. Sept. 1879 i Kbh. (Jac.). Forældre: Assessor, senere Justitiarius Johannes I. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 30. Juni 1906 i Kbh. (Jac.) med Emma Cathrine Engel, f. 17. Febr. 1882 i Ribe, d. 23. Nov. 1918 i Viborg, D. af Adjunkt, sidst i Roskilde, Johan Christen Wulf E. (1849—89) og Bolette Christine Heiberg (1851—1933). 2° 12. Jan. 1921 i Viborg med Emilie Agnes Christensen, f. 18. Sept. 1887 i Kbh. (Johs.), D. af Tømrer, senere Forvalter Eli Harald Ferdinand C. (1864—1930) og Agnes Magdalene Strøh (f. 1865).

I. blev Student 1897 fra Metropolitanskolen, tog medicinsk Eksamen 1903, var 1903—05 Prosektor ved Universitetets patologisk-anatomiske Institut hos Fibiger og fik 1905 Accessit for Besvarelse af Universitetets Prisopgave med Afhandlingen »Fragmentatis myocordii«. Efter Tjeneste som Turnuskandidat 1905—06 ved Frederiks Hospital begyndte I. sin kirurgiske Uddannelse hos Rovsing, først som klinisk Assistent i Kirurgi 1906—09, derefter som 2. Reservekirurg ved Frederiks Hospital Afd. C. 1909—10 og som 1. Reservekirurg ved det nyaabnede Rigshospitals Afd. C. 1910—13, hvorefter han var Assistent ved Rovsings Privatklinik 1913—15. Han skrev i disse Aar forskellige mindre kirurgiske Artikler og udarbejdede efter Rovsings Tilskyndelse og med Benyttelse af hans righoldige Operationsmateriale sin Disputats »Studier over ondartede Nyresvulster hos Voksne, særlig Nyrecarcinomerne og Pelviscarcinomerne«, som han forsvarede for Doktorgraden 1912. Han var Medredaktør af »Bibliotek for Læger« 1913—16. 1916 blev han Overkirurg ved Viborg Sygehus som P. W. Heibergs Efterfølger og virkede her, til han 1920 blev Overkirurg ved det nyoprettede Statshospital i Sønderborg, hvor hans Virke som Kirurg er meget skattet baade af Patienter og af Medarbejdere. Efter forskellige Afhandlinger om klinisk-kirurgiske Emner i disse Aar fandt I. nu et Virkefelt for sin Forskertrang i de talrige fysiologisk-kirurgiske Problemer, der aabnedes ved Leriche's klinisk-eksperimentelle Arbejder om Sympathicuskirurgi. Han besvarede den Holmer'ske Prisopgave af 1925 med Arbejdet »Om Sympathicuskirurgi særlig den periarterielle Sympathectomi« (Bibl. for Læger 1927) og anvender her til Maaling af Hudtemperaturer sin egen i »Hospitalstidende« 1925 beskrevne Metode; denne er siden af I. i talrige egne og Elevers Arbejder anvendt ved Studier af forskellige Tilstande og Sygdomme hos Mennesket. Sine Arbejder og Resultater har I. afklaret og samlet i det statelige Værk »Hauttemperaturen« (1936), som er rigt paa originale Betragtninger og Iagttagelser, der ikke alene er af Interesse for Kirurgien, men ogsaa

for Omraader af Fysiologien, den interne Medicin, Neurologien og Dermatologien. — R. 1928. — Akvarel af Knud Larsen 1914. Tegning af Gerda Ploug Sarp ca. 1930.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1912. Hospitalstidende, LXXIX, 1936, S. 919 f.

Otto C. Aagaard.

Ipsen, Knud Harald, 1862—91, Filosof. F. 9. Sept. 1862 i Kbh. (Frue), d. 29. April 1891 paa Frbg., begr. i Kbh. (Holmens). Forældre: Skræddermester Ulrik Anton I. (1823—1900) og Jensine (Signe) Cathrine Tønnesia Bjerring (1834—94). Ugift.

I. blev Student 1880 fra Mariboës Skole. Gennem litterære Studier, særlig over det 18. Aarh.s franske og engelske Forfattere, førtes han ind paa psykologiske og filosofiske Emner. 1887 fik han Universitetets Guldmedaille for »en Fremstilling og Vurdering af H. Lotzes Psykologi«, og s. A. tog han Magisterkonferens i Filosofi med Psykologi som Hovedfag. 1884 havde han i Anledning af Hundredaaret for Diderots Død skrevet tre Artikler i »Morgenbladet«, og det var hans Hensigt at disputere for Doktorgraden med et Skrift om denne Forfatter. Afhandlingen (»Diderot, hans Liv og hans Gerning«) var næsten færdig, da han døde ved et Ulykkestilfælde. Bogen, af hvilken I. havde offentliggjort et Afsnit (»Diderots Tanker om Opdragelsen«) i »Vor Ungdom« (1890), blev udgivet af H. Høffding (1891). Foruden Oversættelser af G. v. Gizycki: »Grundzüge der Moral« (»Grundtræk af Moralen«, 1884) og Th. Ribot: »Les maladies de la personnalité« (»Dobbeltbevidstheden og dermed beslægtede Sygdomme i det menneskelige Jeg«, 1890) har I. leveret en Del Avis- og Tidsskriftartikler, bl. a. »Moralsk Følelse« (Ny Jord, I, 1888), de børnepsykologiske Undersøgelser »Hvad jeg vil være« (Vor Ungdom 1888 og 1890) og »Den danske filosofin under seneste årtionde« (Finsk tidskr., 1890, overs. til Tysk i Philosophische Monatshefte, s. A.). Desuden har han skrevet »Myrerne og deres Samfund« (Studentersamfundets Smaaskrifter, s. A.). I Nietzsche-Striden mellem G. Brandes og Høffding deltog han paa den sidste Side med nogle Artikler i »Morgenbladet« (Febr., Marts og Maj 1890).

Oscar Hansen i Morgenbladet 21. Maj 1890. Samme i Vor Ungdom 1891, S. 428—34. Politiken 30. April og 6. Maj s. A. H. Høffding i K. Ipsen: Diderot, 1891, S. I—VIII. Samme: Erindringer, 1928, S. 122, 205. A. Aall: Filosofien i Norden, 1919, S. 193. Paul V. Rubow: Litterære Studier, 1928, S. 211 f., 231, 242, 251, 257.

S. V. Rasmussen.

Ipsen, Ole Carl, 1831—97, Præst. F. 15. Aug. 1831 i Rønne, d. 4. Febr. 1897 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Toldbetjent,

senere Overtoldinspektør, Étatsraad Lars I. (1803—74) og Abel Angell Heiberg (1806—77). Gift 19. Juni 1861 i Gelsted med Juliane Marie Krag, f. 14. Sept. 1824 i Gelsted, d. 4. Sept. 1903 i Nyhuse ved Hillerød, D. af Sognepræst Maurits Gotthold K. (1794—1864, gift 2° 1825 med Anna Dorthea Albinus, 1801—92) og Maren Dorph (1800—24).

I. blev Student 1849, privat dimitteret, og cand. theol. 1856. 1858 foretog han en længere Udenlandsrejse. Efter at have været personel Kapellan i Gelsted og Rørup 1859—62 blev han Sognepræst i Hjerpsted i Nordslesvig, men afsattes 1867 af den preussiske Regering. S. A. blev han Præst i Nordby paa Fanø, kom 1874 til Hjerm og 1877 til Øster Snede, hvorfra han 1885 forflyttedes til sit sidste Embede som Sognepræst i Assens. I. tilhørte i udpræget Grad Indre Mission, til hvis dygtigste og bedste Repræsentanter han hørte, og af hvis Bestyrelse han var Medlem fra 1881 til sin Død. Fra 1884 til sin Død sad han tillige i Bestyrelsen for Dansk Missionsselskab. — Hans Forfattervirksomhed, der var temmelig omfattende, sigtede nærmest paa Lægfolks Oplysning og Opbyggelse. Ved Siden af talrige Bidrag til Blade og Tidsskrifter (især til »Indre Missions Tidende«) leverede han nogle gode Oversættelser af Skrifter af H. W. Thiersch og en Række selvstændige Arbejder, der vandt fortjent Anerkendelse. »Fra Gethsemane til Golgatha« (1874) er en Vejledning til Kristi Lidelseshistorier, »De helliges Taalmodighed og Tro« (1884) til Johannes' Aabenbarings Forstaaelse. »De tre Troens Artikler« (1888), »Fadervor« (1889), »Daabens og Alterens Sakramente« (1889) og »De ti Guds Bud« (1891) er fremgaaet af Foredrag over den kristelige Børnelærdom. En Prædikensamling over frie Tekster udkom 1885 under Titlen »Gaa hen og forkynd Guds Rige«. — R. 1896.

Kristeligt Dagblad 6., 9. og 12. Febr. 1897. Assens Avis 5. og 12. Febr. s. A. L. Blauenfeldt: Den indre Missions Historie, 1912 (se Registeret). Samme: Præsten O. C. Ipsen, 1919.

V. Schousboe (H. Koch*).

Ipsen, Rasmus Peter, 1815—60, Terrakottafabrikant. F. 2. Nov. 1815 i Rønne, d. 12. Sept. 1860 i Utterslev, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Skipper Henrik I. (ca. 1786—1826) og Birgitte Marcher (ca. 1781—1838). Gift 15. April 1843 paa Frbg. med Christine Louise Bierring, f. 23. Febr. 1822 i Køge, d. 5. Maj 1905 i Kbh., D. af Brændevinsbrænder, senere Grynhandler Jacob B. (1783—1865) og Cathrine Gemynthe (1790—1869).

I. blev efter Konfirmationen sat i Snedkerlære, men da han var svag af Helbred, opgav han 1833 Læren for at blive Lærling ved

Den kgl. Porcelainsfabrik. Efter seks Aars Læretid blev han Porcelænsdrejer ved Fabrikken, hvor han ved sin sikre Formsans havde vakt G. F. Hetschs Opmærksomhed. Han ønskede at blive selvstændig, og samtidig med at han holdt Bryllup, begyndte han 1843 paa Nørrebro under beskedne Former at tilvirke Terrakotta-genstande, som han fik brændt paa Den kgl. Porcelainsfabrik. Det var uglaserede Vaser o. l., som skulde virke ved Formen alene, men det var i Begyndelsen vanskeligt at faa Porcelæns-handlerne, som han personligt besøgte, til at aftage Varerne. Efterhaanden steg dog Afsætningen, saa han 1847 vovede sig til at købe en Grund i Utterslev, hvor han anlagde sin Fabrik. Hetsch og H. Olrik var stærkt interesserede i hans Arbejde og ydede ham kunstnerisk Hjælp. Omfanget af Virksomheden voksede, men netop som han skulde høste Lønnen for sin ideale Stræben, kaldtes han bort. Hans Enke fortsatte Fabrikationen, der særlig omfattede Prydvaser med Dekorationer i græsk og romersk Stil, ogsaa Statuetter efter Thorvaldsen og flere, Buster (f. Eks. Th. Stein: Fr. Paludan-Müller) og større Haveskulpturer fremstillede i Terrakotta. Fabrikken hjemførte Prisbelønninger fra en Række Verdensudstillinger (Paris, London) og andre store Udstillinger og fik 1870 Prædiketet kgl. Hof-Terrakottafabrik. 1865 indtraadte Sønnen *Bertel I.* (1846—1917) i Ledelsen af Fabrikken, der 1895 gik over til et Familieaktieselskab, P. Ipsens Enkes Kgl. Hof-Terracottafabrik. 1903 indførtes en ny Teknik i Sortbrænding af Terrakotta, og efter at Fabrikken 1917 var overtaget af Akts. Carl Stenders Kunstforlag, er forskellige nye Metoder prøvede, ofte i Samarbejde med yngre Kunstnere. 1920 erhvervedes de store Dalbygaards Lergrave paa Bornholm. — Maleri 1848 i Familieeje.

C. Nyrop: Bidrag til den danske Industris Historie, 1873, S. 264 ff. J. Bidstrup: Stamtavle over Familien Koefoed, 1886, S. 112. 90 Aars Terrakottavirksomhed, 1933.

Georg Nygaard.

Ipsen, Peter Laurentius, 1850—1919, Sprogmand. F. 12. Maj 1850 i Nørre Broby, d. 24. Nov. 1919 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Sognepræst Laurits Christian I. (1802—60, gift 1° 1836 med Anna Maria Münster, 1817—37) og Christine Nicoline Zeuthen (1818—61). Gift 27. Juli 1884 i Kbh. (Garn.) med Camilla Hortensia Holmer, f. 8. Dec. 1840 paa Læsø, d. 8. Aug. 1912 i Kbh., D. af residerende Kapellan paa Læsø, senere Sognepræst i Nørbæk Henrik Christian H. (1799—1851) og Johanne Emilie Deichsler (1811—62).

I. blev Student 1868 fra Odense og cand. theol. 1874. Han

arbejdede først nogle Aar ved »Morgenbladet«, men opgav Journalistikken og kastede sig over Studiet af moderne Tysk. Han underviste i mange Aar privat, desuden paa en Handelsskole, men kun kort Tid ved en Gymnasieskole; han manudcerede til Skoleembedseksamen. Til Brug ved Undervisningen udgav han (til Dels sammen med E. Bovien) en lang Række Lære- og Læsebøger i Tysk, som er kommet i adskillige Oplag. Særlig maa fremhæves »Tysk Grammatik til Skolebrug« (1889), som giver de grammatiske Regler i koncis Form og desuden en Mængde udmærkede Vendinger. Hans Hovedværk er »Tysk-dansk Ordbog« (I—II, 1901—06). Den indeholder, særlig i 2. Bind, et meget fyldigt Materiale, idet den ikke som andre lignende Bøger nøjes med at give een eller flere Oversættelser af de enkelte Ord, men leverer et omfattende fraseologisk Stof, der i høj Grad kommer Benytteren til gode. — I. var noget af en Særling; han var meget radikal i sine Anskuelser (blev derfor hyppigt kaldt »Røde I.«) og var meget hvas i sin Pen, der kunde minde noget om Hørups, ufordragelig over for sine Modstandere, som han, ofte for Bagatellers Skyld, polemiserede skarpt imod, men elskelig over for dem, han kunde lide. — Barne-tegning af Chr. Zeuthen 1850, portrætteret paa Gruppebilleder af samme ca. 1855, begge i Familieej.

Einer Andersen i Politiken 30. Nov. 1919.

H. Bach.

Ipsen (Ibsen), **Paul** (Poul), 1746—tidligst 1800, Tegner og Maler. F. 27. Aug. 1746 paa Hallig Oland, d. tidligst 1800. Forældre: Sognepræst, sidst i Kværn, Reinhold I. (1720—96, gift 2° med Stollig Christina Hatjsen (gift 1° med Brodersen), 3° med Catharina Elisabeth Birkenstedt fra Rendsburg, d. tidligst 1796) og Anna Stöhrde fra Föhr. Ugift(?).

I. lærte at male hos N. G. Geve i Slesvig 1766—69 og drog derpaa til Kbh., hvor han begyndte ved Akademiet og 1775 med Ære blev omtalt i anden Frihaandsklasse; senere vides intet om hans akademiske Virksomhed. Som Maler synes han ingenlunde betydelig. Nogle religiøse Billeder fra 1791 i Ervde Kirke (Stapelholm) og to Portrætter paa Fr.borg af Hertug Frederik Henrik Vilhelm af Glücksborg og af dennes Hustru (fra ca. 1775) er de eneste bevarede Malerier, og de hæver sig ikke over det almindelige. Paa Museet i Flensborg findes en Række Miniaturer i Gouache af slesvigske Landsbyfolk og Bønder (1788, 1795 og 1800), Arbejder, der alene har kulturel Værdi. Men I. har i sine Københavnsdage oparbejdet sig en Specialitet, der baade skaffede ham god Indtægt og har sikret hans Navn: han tegnede smaa Portrætter, i Rødkridt,

med Akvarelfarve, en sjælden Gang formentlig med Sølvstift, Profilbilleder aabenbart af megen Lighed og med god Gennemførelse og som Regel præget af en tidsbestemt Ynde og Elegance. Paa Fr.borg findes bl. a. Tegninger af Grev Jørgen Scheel (1781), Birkedommer Peder Fischer (1783), Overhofmarskal Chr. v. Numsen (1784), Hofpræst Christiani (1785), Ebbe Borch som ung (1786), Lægen Henrich Callisen (1788) og af Roskildekøbmanden Anders Borch (1789). Man kender et Uta! af hans Arbejder, nævnes skal Akvareller af Udenrigsminister A. S. v. d. Osten (1791), af Dr. Buchhave (1796, stukket af Angelo), af Professor C. G. Kratzenstein (stukket af P. Haas), af Pastor Paisen ved St. Petri (1799, stukket af Seehusen) og af Biskop Adler (1800, stukket af samme). Han findes nævnt i Kbh.s Vejviser indtil 1807, men er formentlig allerede tidligere draget fra Byen (ved Faderens Død 1796 siges han at bo i Flensborg; hans Dødssted kendes ikke). Større Kunstnere end han havde overtaget Leveringen af disse smaa Portrætter, Mænd som C. F. Stanley, Thorvaldsen, Flint og Asmus Carstens. Den sidste (som aabenbart har kendt I. fra hans Slesvigophold) flyttede ved sin Ankomst til Kbh. 1776 ind hos ham, og man tør maaske antage, at I.s Skildringer af sin lange og besværlige Vandring paa Akademiet ikke har været uden Indflydelse paa Carstens' ejendommelige Optræden. Man ved, at denne efter sin Bortvisning fra Akademiet 1781 levede af at tegne Portrætter; Spørgsmaalet bliver da, om det er ham, som har bragt I. ind paa hans Specialitet, maaske endog har bistaaet ham i hans Virksomhed; i hvert Fald var det i Milieuet omkring I., at en af de ejendommeligste Episoder i Akademiets Historie udfoldede sig og at en af de mærkeligste Kunstnerpersonligheder i vort Kunstliv formede sit Ansigt. — Tegnet Selvportræt i Privateje.

Schleswig-holsteinscher Kunstkalender 1924 (Afbildninger af Arbejder af P. I., S. 19, 53, 97, 100, 108).

O. Andrup.

Ipsen, Percy Harald, f. 1880, Direktør, Ingeniør. F. 1. Okt. 1880 i Nebraska. Forældre: Apoteker Kristian I. (1848—1909) og Annie Pluncket (1855—1910). Gift 31. Marts 1907 i Hellerup med Bodil Marie Bjerrum, f. 30. Nov. 1887 i Kbh. (Matth.), D. af Læge, senere Professor Jannik B. (s. d.) og Hustru.

I. blev Student 1900 fra Herlufsholm og 1906 polyteknisk Kandidat som Fabrikingeniør. Efter Eksamen fik han Ansættelse hos F. L. Smidth & Co., for hvilket Firma han 1907 rejste til Chile for at lede Montagen af en Cementfabrik for Soc. Fabrica de Cemento de El Melon, hvortil F. L. Smidth havde leveret Maskin-

anlægget. 1909 blev han teknisk Direktør for Fabrikken og fra 1914 tillige administrerende Direktør; endvidere var han Medlem af forskellige chilenske Aktieselskabers Bestyrelser og var med til Dan- nelsen af flere større Industri- og Handelsselskaber, hvoraf det vigtigste er det store Elektricitetsværk, som leverer Strøm til en stor Del af Chiles større Byer. 1923 tog han fast Ophold i Dan- mark, hvor han s. A. blev Medlem af Bestyrelsen for Akts. Det forenede Oliekompagni og n. A. administrerende Direktør for dette Selskab. 1924—29 var han endvidere Medlem af Bestyrelsen for Akts. L. E. Bruun, 1924—32 for Akts. C. Olesen og 1925—29 for Det forenede danske Mælke-Eksport Co. 1925 blev han Formand for Akts. Dansk Galoche- og Gummifabrik, 1925—35 var han Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse, hvor han fra 1932 var Næstformand. 1926—28 var han Medlem af Privatbankens Bankraad, fra 1926 af Bestyrelsen for Dansk Svovlsyre- og Super- phosphat Fabrik og 1927—32 af Bestyrelsen for Porcelænsfabrikken Norden. 1929—30 var han Formand for Ballonklubben. 1931—32 var han Medlem af Bestyrelsen for Ejendoms- og Finans-Akts. af 1929. 1930 blev han Medlem af Bestyrelsen for Akts. Dansk Indu- stri Syndikat og 1931 Formand for Dansk Lawn Tennis Forbund. 1931—32 var han Medlem af Bestyrelsen for Kgl. Dansk Yacht- klub og 1933 Formand for Herlovianersamfundet. Fra 1935 er han Formand for Hellerup Sejlklub.

Harald Tandrup i Berl. Tid. Søndag 17. Marts 1935.

Poul Vinding.

Irgens, Henning, 1760—1811, Blikkenslager. F. 27. Nov. 1760 i Holtaalen, Norge, d. 27. Nov. 1811 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Gaardbruger Christian Frederik I. (ca. 1702 —90) og Gunille Larsdatter Lomb (ca. 1727—98). Gift 5. April 1793 i Kbh. (Nic.) med Birgitte Marie Ernst (ogsaa kaldet Helring, Helrinch el. Helling), f. ca. 1766, d. 8. Maj 1806 i Kbh. (Helligg.).

I. havde under gentagne Ophold i England faaet en grundig Uddannelse i Blikkenslageriet, som der stod meget højt, og han nedsatte sig 1791 som »engelsk Blikkenslager« i Kbh. Hans vistnok enestaaende Fabrik for lakerede Blikvarer var højt anset, og hans Varer regnedes for at være lige saa gode som de engelske. 1797 modtog han som en af de første Støtte fra det Reiersenske Fond. Med Anseelsen voksede ogsaa Omsætningen, og I. beskæftigede til Stadighed ca. 30 Arbejdere. Ved Siden af Blikkenslageriet syslede han for egne Midler med Anlægget af et Glasværk ved Køge for Tilvirkning af simple Glasvarer og modtog hertil 1809 af Staten

et Laan paa 10 000 Rdl.; men netop som Glasværket var sin Fuldendelse nær, døde han. — Hans Datter *Johanne (Hanna) Christiane I.* (f. 19. Aug. 1792, d. 13. Juni 1853), der i 30 Aar virkede som Institutbestyrerinde i Næstved, vandt Navn som Forfatterinde. Hun har skrevet Romaner, Fortællinger og Digte. En enkelt Strofe huskes endnu: Livet er altid skønt, Haabet er lysegrønt, Venskab er violet, sig mig, hvor findes det?

L. K. Langberg: Oplysninger om slekten Irgens fra Røros, 1927, S. 70. C. A. Clemmensen: Kjøbenhavns Blikkenslagerlaug 1678—1928, 1928, S. 56, 78 ff.

Georg Nygaard.

Irgens, Joachim, 1611—75, Handelsmand og Godsejer. F. 19. Maj 1611 i Itzehoe, d. 29. Aug. 1675 i Kbh., begr. i Vestervig K. Forældre: Købmand Henrik Jürgens og Catharina Früchniss. Gift 12. Dec. 1656 i Amsterdam med Cornelia Bicher, døbt 3. Juni 1629 i Amsterdam, d. 14. Maj 1708 i Kbh., D. af Borgmester Dr. Andreas B. (1586—1652) og Catharina Tengenagel (1592—1652).

I sin Ungdom studerede J. Jürgens — eller, som han senere kaldte sig, I. — Medicin, men naar han siges at have taget Doktorgraden, skyldes det rimeligvis en urigtig Tradition. 1637 blev han Kammertjener hos Christian IV., og det lykkedes ham, der allerede tidligere var interesseret i Bjergværksdrift, 1646 af denne at erhverve Privilegium paa de kort forinden opdagede Kobberminer i Røraas, hvilket skal have skaffet ham store Indtægter (1672 angives 25—30 000 Rdl. om Aaret), der i Forbindelse med en betydelig Handelsvirksomhed satte ham i Stand til at forstrække Kronen med anselige Summer; allerede 1657 havde han 60 000 Rdl. til gode, senere flere Hundrede Tusinder. Ligesom saa mange andre af Kronens Kreditorer maatte han tage sin Betaling i Jordegods. 1661 fik han udlagt Vestervig Slot og Len for ca. 112 000 Rdl., 1664 Gods i Stevns — hvor han s. A. havde erhvervet Gjorslev — for over 56 000 Rdl., og 1666 fik han Nordlandenes Fogderi i Pant for 100 000 Rdl., men just ved samme Tid begyndte hans økonomiske Tilbagegang, skønt han 1661 paa fordelagtige Vilkaar havde overtaget alt Kronens Tiendekobber i Norge paa tre Aar. Hans Godser forrentede sig ikke, hans Bjergværksarbejdere fik ikke deres Løn og beslaglagde derfor hans Kobberbeholdning, og Salget af Kobberet i Amsterdam vanskeliggjordes ved den engelsk-hollandske Krig. Han maatte optage store Laan, som han ikke kunde forrente, og 1672 pantsatte baade Røraas og Gjorslev. Han synes dog til det sidste at have ført stort Hus baade paa Christianshavn og i Amsterdam og at have bevaret Skinnet af Rigdom, thi Aaret

før sin Død blev han adlet med Navnet von Westervig, men for hans Enke blev det til et fuldstændigt Sammenbrud. Gjorslev blev 1677 udlagt til en af hendes Kreditorer, Røraas Kobberværk blev n. A. ødelagt ved et Indfald af Svenskerne, og 1679 maatte hun trods de betydelige Lettelser, hun fik af Kongen, afstaa det, og en ikke ringe Del af sit Gods mistede hun 1682 efter Revisionskommissionsdom, skønt Kongen ogsaa ved denne Lejlighed viste stor Lydhørhed over for hendes Klager. Vestervig solgte hun 1698, da hendes eneste Søn var død, og 1708 siger hun selv, da hun opgiver at være i sit 80. Aar, ikke at have andet at leve af end 900 Rdl. aarlig, som Kongen tilstod hende (Rentekammerets Resolutionsprot. 62, S. 297). — Maleri, Kopi efter en Miniature, paa Trappegangen i Ejendommen paa Hjørnet af Frederiksholms Kanal og Ny Kongensgade.

L. K. Langberg: Oplysninger om slekten Irgens fra Røros, 1927, S. 3—9. P. Hjorts og P. S. Krag's Efterretninger om Røraas Kobberværk og Præstegjeld, 1846, S. 17—76. Chr. H. Brasch: Vemmetoftes Historie, I, 1859, S. 214—20. Dsk. Saml., 2. Rk., III, 1873—74, S. 68. C. F. Bricka og J. A. Fridericia: Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, IV, 1882, S. 144f. Museum 1894, II, S. 100—11. Hist. Tidsskr., 7. Rk., IV, 1902—04, S. 19, 101—08, 118. Carl Christiansen: Bidrag til dansk Statshusholdnings Historie, I, 1908, S. 150, 258—61; II, 1922, S. 426. Kronens Skøder, II, 1908, passim. Dokumenter vedr. Kronens Pengemellemværende med Jokum Irgens' Enke Kornelia Bickers til Vestervig Kloster 1682—1707 (Rentekammerarkivet). Olaus Schmidt i Norsk biografisk Leksikon, VI, 1934, S. 527 ff.

S. Nygård.

Irgens, Johannes, 1785—1863, Blikkenslager. F. 11. Aug. 1785 i Røraas, Norge, d. 13. Juli 1863 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Hyttemester Christian Frederik I. (1755—1831) og Inger Olsdatter Langen (1764—1837). Brodersøn af Henning I. (s. d.). Gift 26. Dec. 1816 i Køge med Sophie Amalie Hansen, f. 26. Dec. 1797 i Køge, d. 13. Jan. 1884 i Kbh. (Frue), D. af Gæstgiver Carl Christian H. (ca. 1757—1822, gift 1° med Christiane Charlotte Amalie Lund, ca. 1748—93, gift 1° med Gæstgiver Bendt Lund, ca. 1721—82) og Bernhardine Sophie Schnabel (ca. 1761—1829).

Ved Farbroderen Henning I.s Død arbejdede I. i Stockholm. Skønt han fra den svenske Regering modtog et fordelagtigt Tilbud, rejste han til Kbh. for at overtage og fortsætte Onkelens Forretning. Han opgav Glasværket, men kastede sig til Gengæld med Iver over Fremstillingen af Gas, som det lykkedes ham at tilvirke, mere end 40 Aar før Gassen blev almindelig som Gadebelysning i Kbh. 1819 fik han Eneret paa at forfærdige Apparater til Udvikling af Gas af Tran, Olie o. l. Til flere Bygninger, bl. a. Polyteknisk Lære-

anstalt, den militære Højskole, Hippodromen paa Nørregade (senere Folketeatret) og flere private Bygninger leverede han disse Gasværker, ligeledes til Havnefyret i Malmø. Trods opmuntrende Støtte fra Professor G. F. Ursin havde I. ofte Vanskeligheder fra Myndighedernes Side, naar han tilbød Gasanlæg. Da han saaledes uden for sin Butik paa Købmagergade anbragte et Par Gaslygter, lagde Politidirektøren ham alle mulige Hindringer i Vejen under Paaskud af, at han foranledigede Sammenstimlen og Opløb. Efter G. F. Hetsch's Tegninger udførte I. flere Arbejder til Christiansborg Slot, bl. a. Kakkellovnskærme og Lysekroner til Ridder salen. Ogsaa med andre Kunstnere traadte han i Forbindelse, saaledes med H. E. Freund, der til I.s Ejendom i Skindergade modellerede en Frontongruppe, der desværre ikke naaede ud over Skitsen. — I. var en af sit Fags ypperste Mænd og var Oldermænd for Blikkenslagerlavet 1832—34; han var levende interesseret i Tidens Oplysningsarbejde, stod som Medstifter af »Læseselskabet« og var knyttet til Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug. — Litografi fra Fortling og Lehmann 1859.

L. K. Langberg: Oplysninger om slegten Irgens fra Røros, 1927, S. 51.
O. J. Rawert: Kongeriget Danmarks industrielle Forhold, 1850. C. A. Clemmensen: Kjøbenhavns Blikkenslagerlaug 1678—1928, 1928, S. 80—83.

Georg Nygaard.

v. Irgens-Bergh, Mathias Friis, 1786—1828, Diplomat. F. 16. Nov. 1786 i Ringeby, Norge, d. 8. Marts 1828 i Dresden, begr. sst. Forældre: Kapellan i Ringeby, senere Sognepræst i Ringsaker og Provst Gerhard Gunnerus Bergh (1755—1834) og Pauline Birgitte Irgens (1766—1825). 7. Dec. 1824 optaget i den danske Adelstand under Navnet v. I.-B. Gift 28. Okt. 1815 i Kbh. (Holmens) med Mathilde Theresia Holsten, f. 8. Jan. 1793 i Kbh. (Holmens), d. 21. April 1861 sst. (Holmens), D. af Kaptajn, senere Kommandør Christian H. (1747—1811) og Ane Elisabeth Faye (1761—1818).

v. I.-B. blev Student 1807 fra Kristiania og begyndte efter Faderens Ønske at studere Teologi ved Kbh.s Universitet. Imidlertid fik han overdraget Ordningen af et Bibliotek tilhørende den senere Statsminister og Chef for det udenrigske Departement Niels Rosenkrantz og fandt i denne en varm Velynder, efter hvis Raad han ændrede Studium og 1812 tog juridisk Embedseksamen. Allerede 1811 ansatte Rosenkrantz ham som surnummerær Kancellist i det udenrigske Departement (virkelig Kancellist 1813) og tog ham 1814 med til Kongressen i Wien, hvor han skal have udvist Dygtighed. S. A. udnævntes han til Legationssekretær og 1816 til Chargé d'Affaires i Dresden, hvor han forblev til sin Død. Ved Forhand-

lingerne om Elbskibsfarten, der førte til den 1821 i Dresden mellem Elbstaterne afsluttede Konvention, indlagde han sig Fortjeneste. — Gehejmelegationssekretær 1815. Legationsraad 1818. Gehejmelegationsraad 1821. Kammerherre 1825. — R. 1815. — Maleri af C. A. Jensen 1824 (Kunstmuseet). Kopi af C. C. Andersen (Familieej). Stik.

Danmarks Adels Aarbog, XXXIV, 1917, S. 219. L. K. Langberg: Oplysninger om slekten Irgens fra Røros, 1927, S. 36. L. Daae: Breve fra Danske og Norske, 1876, S. 1—171. *C. Zytphen-Adeler (Fr. de Fontenay)*.*

Irminger. Den danske Slægt I., der i sine første Generationer var knyttet til Land- og Søetaten, føres tilbage til Christian Gottlob I. (1688—1760), der først var dansk Officer og senere Stutmester i preussisk Tjeneste. Hans Søn Oberstløjtnant, Toldforvalter i Glückstadt Otto Friederich I. (1749—1828) var Fader til de nedenn. Kammerherre, Oberst Johan Heinrich Georg I. (1798—1854) og Viceadmiral Carl Ludvig Christian I. (1802—88), hvis Søn nedenn. Kommandør Otto Frederik Henrik I. (1836—1923) var Fader til Henriette Helene Therese I. (1865—1930), gift med Lægen Peder Johannes Friedenreich Kaarsberg (1856—1917, s. d.). Kammerherre J. H. G. I. (1798—1854) var Fader til de nedenn. Dr. techn. Johan Otto Valdemar I. (f. 1848) — hvis Søn er nedenn. Gasværksingeniør i Bergen Johan Carl I. (f. 1882) — og Professor ved Kunstakademiet Valdemar Heinrich Nicolaus I. (f. 1850), hvis Hustru er den ligeledes nedenn. Billedhuggerinde Ingeborg I., f. Plockross (f. 1872). — Ovenn. Christian Gottlob I. (1688—1760) antages at være Søn af Hofjuvelerer i Dresden Johan Jacob I. (1633—1724) og skulde dermed kunne knyttes til en i 16. Aarh. i Zürich bosiddende Slægt I.

Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 19. Aug. 1930. — A. Irminger: Stamm-
baum 1475—1935 (Manuskript i Landsarkivet for Sjælland). *Albert Fabritius.*

Irminger, Carl Ludvig Christian, 1802—88, Søofficer. F. 3. April 1802 i Wevelsfleth i Holsten, d. 7. Febr. 1888 i Kbh. (Holmens), begr. sst. (Holmens). Forældre: Kaptajn og Toldforvalter i Glückstadt, senere Oberstløjtnant Otto Friderich I. (1749—1828) og Maria Amalie Mechlenburg (1763—1847). Gift 8. Juni 1833 i Kbh. (Holmens) med Henriette Georgine Viborg, f. 28. April 1814 i Kbh. (Frels.), d. 30. Maj 1865 sst. (Holmens), D. af Etatsraad, Direktør for Veterinærskolen E. N. V. (s. d.) og 2. Hustru.

I. blev Kadet 1813, Sekondløjtnant 1822, Premierløjtnant 1830, Kaptajnløjtnant 1840, Kaptajn 1848, Kommandørkaptajn 1855, Orlogskaptajn 1858 og Kontreadmiral 1865. — Efter et Togt til

Vestindien med et Koffardiskib 1823—24 kom han der atter 1824—25 med Korvetten »Najaden«. Under Opholdet her fungerede han som Havnekaptajn paa St. Thomas. Med Postskonnerter »Vigilant« med Besætning fra Korvetten og Fortet lykkedes det ham at overhale og entre det columbiske Sørøverskib »Adolpho«, hvis Fører, Kaptajn Laforcada, i lang Tid havde været det caraibiske Havs Skræk. Efter en Rejse til Island 1826 var han 1826—27 atter i Koffardifart til Vestindien, hvor han 1827 igen fungerede som Havnekaptajn under Kaptajn Rohdes Fraværelse. 1828 kom han tilbage til Danmark og fik n. A. Tilladelse til at gaa i fransk Tjeneste. Da han efter fem Maaneders Ophold i Frankrig endnu ikke havde faaet nogen Udkommando og ikke foreløbig havde Udsigt til at faa nogen, rejste han som Turist til Sydfrankrig og Italien, hvor han i Messina i Febr. 1830 gik om Bord i en dansk Skonnert og fulgte med denne til Danmark. Den følgende Vinter var han paa ny i Vestindien med Briggen »St. Thomas« og blev i Efteraaret 1831 Chef for en Kanonchalup, der var Karantænevagtskib ved Glückstadt. Under en forrygende Storm lykkedes det ham her med denne at redde en Galease fra Forlis og dermed dens Besætning.

Juli 1832 ansattes I. som Adjudant hos Prins Frederik Carl Christian (senere Frederik VII.). Der lagdes derved Grunden til et Venskab mellem dem, der varede hele Livet. Han fulgte nu Prinsen, baade i Land og paa forskellige Sørejser, blandt andre med Linieskibet »Skjold« til Island, hvortil denne blev sendt i Anledning af Separationen fra Prinsesse Vilhelmine Marie, og derfra til Fredericia, hvortil Prinsen var forvist. I. benyttede Opholdet her til at undersøge Strømforholdene i Lille Bælt. Efter Frederik VI.s Død flyttede han med Kronprins Frederik til Odense. 1842 var I. Næstkommanderende paa Fregatten »Thetis« til Middelhavet, 1843 Chef for Briggen »St. Jan« og, da denne sprang læk, for Dampskibet »Hekla«. 1844 ledsagede han Kronprinsen til Skotland og Færøerne og 1846 til Cadiz og Madeira, begge Gange med Fregatten »Gefion«. 1847—49 var I. Chef for Briggen »Ørnen« til Guinea og Vestindien. I Guinea undsatte han Fortet Prinsenstein, hvor Løjtnant Svedstrup var Kommandant, og som var indesluttet af Augna-Negerne, og tugtede disse. Under Oprøret i Vestindien Juli 1849, hvor Generalguvernør Scholten tabte Hovedet og gav efter for Oprørerne, optraadte I. roligt og bestemt og bidrog væsentligt til at standse Oprøret. Planterne paa St. Croix viste ham deres Taknemmelighed ved at skænke ham en Æres-sabel. Da Briggen 1849 vendte tilbage til Danmark, indgik den i Blokadeeskadren i Østersøen.

Ved Frederik VII.s Tronbestigelse udnævntes I. til Adjutant hos Kongen og fra 1. Jan. 1850 til Generaladjutant for Søværnet og Jagtkaptajn. 10. Aug.—25. Nov. s. A. var han Marineminister ad interim i Ministeriet Moltke. S. A. var han Medlem af Krigsretten i Anledning af Affæren ved Eckernførde, 1856 Chef for Skruefregatten »Niels Juel« paa Prøvetogt, og 1866 overførte han med Dampskibet »Slesvig«, eskorteret af Panserfregatten »Peder Skram«, Prinsesse Dagmar til St. Petersborg til hendes Formæling med Storfyrstronfølger Alexander. Da Posten som Generaladjutant ved Søværnsloven 1868 blev nedlagt, vedblev I. at forrette Tjeneste som Jagtkaptajn hos Kongen, indtil han ved opnaaet Aldersgrænse 1872 fik sin Afsked af Søetaten. 1880 tillagdes der ham Viceadmirals Karakter.

I. var en meget kundskabsrig Mand med mange Interesser ogsaa uden for sit egentlige Felt, særlig i geografisk og hydrografisk Retning. Han iværksatte de første systematiske hydrografiske Undersøgelser i Havene omkring Island. Ved Hjælp af Skibsførernes Observationer samlede han et betydeligt Materiale og fremsatte derefter sine Teorier om Strømforholdene. Disse Teorier blev almindelig anerkendte. Navnene »Irminger Havet« og »Irminger Strømmen« er givet til Minde herom. I en Række fortrinlige Artikler i »Tidsskrift for Søvæsen« 1840—70 har han meddelt Resultaterne af sine Arbejder. Det var derfor naturligt, at han 1876 var en af Indbyderne til Dannelsen af Det kgl. danske geografiske Selskab, af hvis Bestyrelse han i flere Aar var Medlem. Han var tillige korresponderende Medlem af Royal Geographical Society i London. Paa Amerikanistkongressen i Kbh. 1883 mødte I., der dengang gik i sit 82. Aar, med en interessant Afhandling »Nautical remarks about the Zeni-voyages«.

I. var en flittig, taktfuld og dannet Mand, der gjorde fortrinlig Fyldest i sine forskellige Stillinger i Søetaten og ved Hoffet, ikke mindst i den vanskelige Stilling hos Frederik VII., der altid viste ham Venskab og Agtelse. Han bevarede en sjælden Ungdommelighed baade paa Sjæl og Legeme i sin høje Alder. — Kammerjunker 1832. Kammerherre 1849. — R. 1831. DM. 1840. K. 1850. S.K. 1866. — Tegnet af Th. W. Pedersen paa Gruppebillede af »Thetis« Officerer (Fr.borg). Træsnit af G. Paulli 1888.

Geogr. Tidsskr., IX, 1887—88, S. 168 f. Tidsskr. f. Søv., 1889, S. 8—14. Kay Larsen: Dansk Vestindien, 1928, S. 216—19, 252—67. C. F. Holten: Erindringer, 1899, S. 149 f. Carit Etlars Minder, 1907, S. 30 ff. Ill. Tid. 19. Febr. 1888.

Th. Topsøe-Jensen.

Irminger, Ingeborg Plockross, f. 1872, Billedhuggerinde. F. 18. Juni 1872 paa Frbg. (Frels.). Forældre: Grosserer, Regnskabsfører ved Det forenede Dampskibsselskab Johannes Frederik Plockross (1821—96) og Cathrine Frederikke Tietgen (1833—91). Gift 20. Juli 1908 i Stenløse med Maleren Valdemar I. (s. d.).

Fru P. I. modellerede allerede som Barn og blev som ung Pige Elev af Aksel Hansen. Hun besøgte Akademiet 1893—99 og arbejdede derpaa i flere Aar i V. Bissens Atelier. 1900, 1902 og 1905 fik hun mindre Rejsestipendier fra Akademiet, 1912 det Ancker'ske Legat og 1930 Tagea Brandts Legat, og paa sine Studierejser har hun besøgt Frankrig, Tyskland, England og Italien. Hun debuterede 1897 paa Charlottenborg med »Spædt Barn« (Kunstmuseet), en udtryksfuld lille Bronzefigur med et ejendommeligt stærkt Virkelighedspræg. Af hendes senere Hovedarbejder kan nævnes »Drengen og Pindsvinet« (1899, Bronze 1911), som udførtes i Bissens Atelier, »Yngling« (1909, Marmor, Kunstmuseet; tildelt Akademiets Aarsmedaille 1908) og »Ung Pige« (1907, Marmorbuste, Kunstmuseet), hvoraf de to førstnævnte viser baade Sikkerhed i Formgivningen og en Sans for plastisk rolige Stillinger, som er i Slægt med Bissen, medens sidstnævnte Buste i sin Knaphed i Formen og i Marmorbehandlingen kan minde om lignende Arbejder af Ludvig Brandstrup. Fra første Færd har Fru P. I. med særlig Interesse dyrket Portrætkunsten, og blandt hendes talrige Portrætter kan nævnes J. F. Willumsen (1900), V. Bissen (1901, Relief), Herman Bang (1902, Bronze 1904, Museet i Sønderborg), Harald Bing (1907), Overkirurg Ludvig Kraft (1915), Camillus Nyrop (1917, Teknologisk Institut), Ludvig Brandstrup (1922) samt Kunstmuseets smukke Bronzestatuette i halv Figur af V. Irminger (1919). Siden 1898 har Fru P. I. tillige i en Aarrække været ansat hos Bing & Grøndahl og udførte her, medens Willumsen var kunstnerisk Leder, en Række Askeurner (bl. a. Holger Drachmanns Urne paa Skagen og en Urne i Sèvres Museet). Desuden har hun sst. udført talrige Porcelænstatuetter, i Reglen hvidglaserede uden Bemaling, af Børn og Dyr (bl. a. »Barnegruppe«, »Moder og Barn«), som udmærker sig ved deres Intimitet og naturlige Ynde. Af disse findes Eksemplarer i Kunstindustrimuseerne i Berlin og Dresden. Foruden paa Charlottenborg har Fru P. I. udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904, 1907 og 1910 og været repræsenteret paa Kvindelige Kunstneres retrospektive Udstilling 1920. Hun har været Medlem af Akademiets Plenarforsamling fra 1911, af Akademierraadet 1917—22. — Malerier af V. Irminger 1910—11 og 1913 (Ved Arbejdet).

Tidsskrift for Industri Juli 1901. Berl. Tid. 18. Juni 1922. Olga Eggers: Kendte danske Kvinder, 1934, S. 60.

Merete Bodelsen.

Irminger, Johan Heinrich Georg, 1798—1854, Officer. F. 2. Marts 1798 i Wilster, d. 30. Jan. 1854 i Sachsenberg ved Schwerin, begr. i Kbh. (Garn). Broder til Admiral Carl L. C. I. (s. d.). Gift 22. Nov. 1837 i Glückstadt med Agnete Maria Kaalund, f. 13. Sept. 1815 i Kbh. (Garn.), d. 5. Marts 1896 paa Frbg., D. af Oberst Jacob Carl K. (1758—1831, gift 1° 1785 med Helene Jacobine Langebeck, 1766—93) og Dorothea Amalia Stricker (1780—1856).

I. blev Landkadet 1810, 1813 Pagekadet med reserveret Sekondløjtnants Anciennitet, 1815 Vicekorporal i Kadetkorpset, Sekondløjtnant à la suite, »Underofficer« i Korpset og efter endelig bestaaet Officerseksamen virkelig Sekondløjtnant i Infanteriet (Anciennitet fra 1813); men først n. A. afgik han fra Korpset. 1824 blev han Premierløjtnant, 1832 kar., n. A. Stabskaptajn, 1842 Kaptajn I. Han var velbegavet, meget interesseret for sin Tjeneste, elskværdig og veltalende, og som Pagekadet en lang Periode var han kommet i Yndest ved Hoffet og blev allerede som Premierløjtnant i usædvanlig Grad udmærket med Ordenstegn; men ogsaa Regimentet fremhævede ham særlig som »en Officer af Mod, Talenter og Conduite«. 1840—Marts 1848 var han Adjudant hos Kongen, var Medlem af den store Hærkommission 1840—42 og blev 1846, ved et stort Springavancement, Major. — De forviklede og for saa mange skæbnesvangre nationale og politiske Forhold ved Krigens Udbrud 1848 medførte for I. haarde indre Kampe, der efterhaanden nedbrød hans Helbred: Han var født Holstener, en Del af hans Slægtninge, hans nærmeste Kammerater og Venner stod paa »den anden Side«. Foreløbig blev han ansat i Generalstaben som designeret til Stabschef hos General Høcgh-Guldberg, altsaa ikke i den udrykkende Hær, men fik kort efter det vanskelige Hverv at uddanne en Bataillon Slesvigere, blev s. A. kar., n. A. virkelig Oberstløjtnant (i Infanteriet). Ved Begyndelsen af Felttoget 1849 havde han Bataillon i Ryes Korps; men det viste sig, at han efter de mange Aars Kontor- og Hoftjeneste ikke besad Evner til at løse de ham overdragne selvstændige Hverv, var vidtløftig, usikker og ubeslutsom, samtidig med at han øvede uheldig Indflydelse paa Ryes Ledelse. Efter at Rye havde skilt sig af med ham, deltog han i Forsvaret af Fredericia. 1850 blev I. kar. og virkelig Oberst og Brigadekommandør, og 21. Juli ledede han med tarveligt Resultat en større Rekognoscering Syd for Flensborg.

I Slaget ved Isted kæmpede hans Afdelinger godt, først paa højre Fløj, dernæst under Overgeneralens Øjne ved Isted Skov m. m. I Sept. fik han Kommandoen over den Brigade, der skulde dække Hærens vidtstrakte højre Fløj — en Opgave, der ganske knugede ham til Jorden, navnlig da Fjenden angreb Frederiksstad og Omegn, og kun Overkommandoens bestemte Befaling, at Korpset skulde hævde sine Stillinger, samt de underordnede Chefers, navnlig Helgesens, sejge Modstand forhindrede, at Frederiksstad blev opgivet. — Straks efter Krigen brød I. fuldstændig sammen; Nov. 1851 førtes han til Sindssygeanstalten Sachsenberg, hvor han døde, og mod Slutningen af 1853 afskedigedes han. — Kammerjunker 1836. Kammerherre 1848. — R. 1828. DM. 1829. K. 1850. — Maleri af N. P. Holbech 1841. Portrætteret paa S. Schacks Litografi af de højstkommanderende 1850. Litografi fra E. Bærentzen & Co. 1853.

Den dansk-tydske Krig 1848—50, udg. af Generalstaben, 1867—87. Militært Repert., IV, 1838, S. 181—96; V, 1839, S. 261—316; VI, 1840, S. 1—46. E. Bodenhoff: Kongesorger, 1913, S. 71.

Rockstroh.

Irminger, Johan Otto Valdemar, f. 1848, Gasværksingeniør. F. 17. Aug. 1848 i Kbh. (Garn.). Forældre: Major, senere Oberst, Kammerherre J. H. G. I. (s. d.) og Hustru. Gift 8. Juli 1881 i Aarhus med Caroline Jensen, f. 22. Febr. 1857 i Ratzeburg, D. af Ingeniørkaptajn Emil J. (1828—95) og Dagmar Louise Dalgas (1830—83).

I. voksede op i smaa Kaar efter Faderens Død og bidrog, saa snart han kunde, til Familiens Underhold ved at give Undervisning og udføre Tegnearbejde, bl. a. for Kryolitselskabet. 1867 tog han polyteknisk Adgangseksamen, og 1874 bestod han, efter 1870 at have faaet 1. Del af polyteknisk Eksamen og efter at have været et Aar paa en Maskinfabriks Tegnestue, en partiel Ingeniørekksamen. S. A. fik han Ansættelse som Tegner ved Kbh.s Gasværk, senere blev han teknisk Fuldmægtig sst. 1878 blev han Driftsinspektør paa det nybyggede Østre Gasværk, hvis Projektering og Bygning var forestaaet af ham, der i den Anledning havde været paa et længere Ophold ved Paris' og Hamburgs Gasværker, men først 1881 blev han fast ansat. Efter at have projekteret en Del Gasværker i Provinsbyer og ledet Projekteringen af Valby Gasværk, der toges i Brug 1908, ansattes han 1914 som Overingeniør for Gasværkerne og blev i denne Stilling, til han 1920 faldt for Aldersgrænsen. Hans Virksomhed som Gasværkstekniker er præget af teknisk Snilde og videnskabelig Grundighed. Som

Driftsleder indlagde han sig Fortjeneste ved at indføre systematisk Kontrol med Ovnene, sætte Materialprøvningen i System og faa nøjagtigere Analysemetoder udarbejdet og bragt til praktisk Anvendelse. Særlig kendt er I. dog for sine paa et saa tidligt Tidspunkt som 1889 iværksatte Forsøg paa at faa Vindens Virkning paa Planer af forskellig Art nærmere oplyst, Forsøg, der har været af banebrydende Betydning for den aërodynamiske Forskning. Paa det Tidspunkt stod de Kræfter, der muliggør Fuglenes Flugt, som noget ukendt og gaadefuldt. Den amerikanske Professor Langley havde foretaget nogle Maalinger af Vindens Tryk paa skraa Planer og havde fundet Tryk, der var ca. 20 Gange saa store, som en Beregning efter Newtons Formel gav. Det var af den engelske Ingeniør Horatio Philip hævdet, at det maatte stamme fra et Undertryk paa Planets Overside, som der ikke toges Hensyn til i Formlen, men navnlig blev dette Synspunkt fremført med stor Kraft af den danske Ingeniør H. C. Vogt, som havde foretaget en Rejse rundt om Kap Horn for at studere Albatrossernes Flugt. Han skrev baade i danske og engelske Tidsskrifter om denne Sugevirkning og dens Betydning for Skibssejl, Fuglevinger og Propeller, men han kunde ikke overbevise nogen, og anstille Forsøg selv formaade han ikke. Han henvendte sig da til I., som paatog sig Opgaven og ved Hjælp af sindrige, helt igennem originale Forsøgsopstillinger skaffede Indblik i Trykforholdene omkring Legemer, der bevæges i Luften. Det fremgik af Forsøgene, at Sugningen paa Læsiden spillede en meget betydelig Rolle, og at Newtons Formel, der alene hvilede paa en rent matematisk Beregning af, hvad der foregik paa Vindsiden, gav alt for smaa Værdier. I. skrev om sine Resultater i »Ingeniøren« 1894, og de blev udførlig omtalt i »Engineering« 1895 og i »Engineering News« i New York s. A. I. holdt Foredrag herom i Stockholm 1897 og i London 1899, og efter Offentliggørelsen af det sidste i »Institution of Gasengineers« begyndte Spørgsmaalet at vække Interesse i tekniske Kredse Verden over. Efter i en Aarrække at have ladet dette Arbejde hvile og bl. a. været beskæftiget med Undersøgelser 1905—13 af Trækonserveringsmidlernes Evne til at bevare mod Forraadnelse og skrevet Rapport herom i Statsprøveanstaltens Meddelelser, XIX (1914) optog I. 1917 efter Opfordring af Telefondirektør Fr. Johannsen et Arbejde paa ved Hjælp af Modelforsøg at undersøge Trykforholdene paa Overfladerne af Vandbølger for derved at søge oplyst, hvorledes Dannelsen af Havets Bølger foregaar. I.s Undersøgelser er offentliggjort i »Ingeniøren« 1924 og »Engineering« s. A., og hans Forklaring paa Bølgenes Opstaaen bestrides nu ikke fra

nogen Side. 1927 afsluttede I. et Arbejde som Formand for et af Det danske Hedeselskab nedsat Udvalg vedrørende Bjergfyrens Udnyttelse med en Beretning i »Hedeselskabets Tidsskrift«, og s. A. optog han igen, sammen med Professor, Dr. Chr. Nøkkentved, et Arbejde paa at videreføre og modernisere de gamle Maalinger af Vindens Virkning paa Bygningsdele; 1930 udgav de i Fællesskab »Wind-Pressure on Buildings, Experimental Researches«, et Arbejde, der er modtaget med megen Anerkendelse i tekniske Kredse over hele Verden. Efter Udgivelsen af 2. Del heraf 1936 har I. trukket sig ud af Samarbejdet paa Grund af Alder. 1907—17 var I. Medlem af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse, 1911—17 var han dennes Næstformand. 1905—35 var han Censor ved polyteknisk Eksamen, og 1929 blev han Dr. techn. h. c. ved Polyteknisk Lærestalts 100 Aars Jubilæum. — R. 1916. DM. 1924. — Malerier af V. Irminger 1918 og 1924 i Familieej. Portrætteret af P. S. Krøyer 1904 paa: Industriens Mænd (Hagemanns Kollegium). Buste af Ingeborg Plockross Irminger 1925.

Excerpts Minutes of Proceedings of the Institution of Civil Engineers, 1894, S. 6 ff. T. E. Stanton sst., 1908, S. 26 ff. Engineering, 1895, S. 787 ff. Engineering News, 1895, S. 109 ff. J. Baier i Proceedings of the American Society of Civil Engineering, Jan. 1897, jfr. Ingeniøren 1897, S. 136 ff. Zentralblatt der Bauverwaltung, 1898, S. 505 ff. R. Sonntag sst., 1924, S. 58 ff. Gas World, 1899, S. 753 ff.; 1908, S. 778. Institution of Gasengineers, 1899, S. 187 ff. C. Eiffel: Resistance de l'Air, 1910, S. 165 ff. A. Ostfeld: Jernkonstruktioner, II, 1917, S. 55 ff. G. F. Charnock: Graphic Statics, 1924, passim. Erik Schou: Aperçu Historique sur les Travaux Aérodynamiques faits en Danemark avant 1900, i Proceedings of the International Mathematical Congress 1924, II, 1928. F. H. Meinich i Teknisk Ukeblad, 1925, S. 435 ff. Gasteknikeren, 1928, S. 243 ff.; 1929, S. 219 ff. Det danske Hedeselskabs Tidsskrift, 1928, S. 329 ff. Flachbart: Winddruck auf vollwandige Bauwerke und Gitterfachwerke, 1932, S. 158 ff. Schoemaker og Wousters: Windbelastning op Bouwerken, 1932, S. 8 ff. Københavns Gasværker 1857—1932, s. A., S. 378 ff. Bergens Tidende 17. Aug. 1933. Alf. Bailey: Wind Pressures on Buildings, The Institution of Civil Engineers, s. A., S. 3 ff. R. Gran Olsson: Versuche über Winddruck auf Bauwerke, i Der Bauingenieur, 1934. R. Sonntag: Windsaugwirkung an Dächern, i Glasers Annalen, s. A., S. 57 ff. H. Randers-Pehrson: Pioneer of Windtunnels i Smithsonian Miscellaneous Collections, 93, Nr. 4, 1935. I. Irminger: Fra Aerodynamikkens første Tid, Ingeniøren s. A., VI, S. 177 ff. Berl. Tid. 17. Sept. s. A. W. Marstrand: Trafikmidler og Samfundøkonomi, i Nordisk Tidsskrift for teknisk Økonomi, 1936, S. 162 ff. Proceedings of the American Society of Civil Engineers, s. A., S. 299.

Pool Vinding.

Irminger, Johan Carl, f. 1882, Gasværksingeniør. F. 15. Okt. 1882 i Kbh. (Jac.). Forældre: Driftsinspektør paa Østre Gasværk, senere Overingeniør Johan I. (s. d.) og Hustru. Gift 19. Marts 1919 i Kbh. (Matth.) med Oda Johanne Larsen, f. 1. Dec. 1893

i Kbh., D. af kgl. Skovfoged, bl. a. i Rold Skov, Hans Valdemar L. (f. 1870) og Emma Andersen (f. 1874).

I. tog almindelig Forberedelseseksamen 1900; kort efter rejste han til England og tog 1903 Adgangseksamen til Faculty of Technology ved Victoria University i Manchester, hvorfra han 1906 afgik som Bachelor of Science i Mechanical Engineering. Efter Eksamen rejste han til Buenos Aires, hvor han fik Ansættelse ved Compania Primitiva de Gas, først som Ingeniør i Værksted og Laboratorium og senere som Driftsleder af Retiro og Belgrano Værkerne. 1912 blev han ansat som Ingeniør ved Wests Gas Improvement Co. Ltd. i Manchester og forestod i denne Egenskab Nybygningerne ved Stockholms Gasværk 1912—13 og ved Göteborgs Gasværk 1913—14. 1914—16 ledede han Arbejder ved Ottawas og Montreals Gasværker og arbejdede 1917—19 i St. Helens med forskellige Forsøgsrækker over Olie, Gas, Tjære og Kokesudvinding af Kul. 1919 blev han administrerende Direktør for Bergens Gasværk. 1928—30 var og fra 1934 er I. Formand for Norske Gasværkers Forening, endvidere er han Formand for Bergens kommunale Ingeniørers og Arkitekters Forening, Medlem af Faste Gasvernsraad for Bergen og Medlem af Bergens Aero Club. 1931—32 var han Redaktør af »Rotarianeren« og 1934—35 Formand for Bergens Rotary Club. — Buste af Ingeborg Plockross Irminger 1912.

Pool Vinding.

Irminger, Otto Frederik Henrik, 1836—1923, Søofficer. F. 17. Nov. 1836 i Fredericia, d. 12. Juli 1923 i Kbh., Urne paa Holmens Kgd. Forældre: Premierløjtnant, senere Viceadmiral Carl L. C. I. (s. d.) og Hustru. Gift 9. Okt. 1864 i Fredensborg (Slotsk.) med Therese Margrethe Augusta Bournonville, f. 29. Nov. 1840 i Kbh. (Slotsk.), d. 7. Sept. 1913 sst., D. af Balletmester August B. (s. d.) og Hustru.

I. blev Kadet 1850, Sekondløjtnant 1857, Løjtnant 1858, Premierløjtnant 1868 og Kaptajn 1875. Efter at have sejlet i Koffardifart 1858—60 var han jævnlig udkommanderet. Af hans Togter skal nævnes, at han i Krigsaaret 1864 var med Panserfregatten »Dannebrog« og 1872 næstkommanderende i Skonnerten »Fylla« til Island. Som Kaptajn var han Chef for forskellige mindre Skibe, næstkommanderende i Panserskibet »Odin« 1879 og 81 og i Fregatten »Jylland« til Vestindien 1880—81 og endelig som sidste Kommando Chef for Skonnerten »Diana« til Island 1884. Han fik sin Afsked 1888 ved opnaaet Aldersgrænse med Kommandørs Karakter. I. var en intelligent og kundskabsrig Søofficer, der desværre

ret tidligt fik sin Synsevne nedsat, hvorfor han ikke kunde avancere. Bedst kendt er hans Navn gennem det betydelige Arbejde, han har ydet for Udbredelsen af den almene geografiske Viden, dels gennem mange litterære Arbejder om Afrikaforskningens Storhedsperiode og dels gennem sin mangeaarige Virksomhed i Det kgl. danske geografiske Selskab, hvor han 1885—1903 beklædte Stillingen som Sekretær, medens han i Virkeligheden var dets Leder, som ved sin kloge og taktfulde Optræden skaffede det en smuk europæisk Position. I. var en personlig Ven af de største moderne Forskere og sikrede derved vort Selskab mange første Rangs Foredrag. Han var Medarbejder ved Salmonsens Konversationsleksikon og »Berlingske Tidende«, indtil Synssvækkelsen ogsaa hindrede dette. De sidste Aar af sit Liv var han blind. I. var korresponderende Medlem af Geographical Society i London, Gesellschaft für Erdkunde i Berlin og Norsk geografisk Selskab. — R. 1879. DM. 1897. K.² 1903. K.¹ 1916. — Maleri af V. Irminger 1912.

Ill. Tid. 18. Nov. 1906. Tidsskr. for Søværnen 1923, S. 421 f. Berl. Tid. 13. Juli 1923.

Th. Topsøe-Jensen.

Irminger, Valdemar Heinrich Nicolaus, f. 1850, Maler. F. 29. Dec. 1850 i Kbh. (Garn.). Broder til Johan I. (f. 1848, s. d.). Gift 20. Juli 1908 i Stenløse med Billedhuggerinden Ingeborg Plockross I. (s. d.).

I. tog Præliminæreksamen fra Efterslægtsselskabets Skole og undervistes derefter en Tid i Tegning hos J. L. Lund. Fra Teknisk Skole kom han 1867 ind paa Akademiet, som han atter forlod med Afgang 1873. To Aar senere debuterede han paa Charlottenborg og har siden udstillet her regelmæssigt. Desuden har han gennem mange Aar været en central Figur i Foreningen for national Kunsts Udstillinger. 1888 tildelte Akademiet ham Aarsmedaillen første Gang for »Motiv fra Børnehospitalet ved Refsnæs«, anden Gang n. A. for »Fra et Børnehospital«, og han blev hermed Medlem af Plenarforsamlingen. Endvidere modtog han 1899 Serdin Hansens Præmie for Genremaleri for »Den lille Pige skal sige Godnat«. I. opholdt sig i Italien 1884—87 med det Stoltenbergske Legat, og 1902 fik han Anckers Legat. Han har ofte besøgt Italien, sidst 1932 (Venezia). — I.s Produktion har gennem Aarene været stærkt afvekslende, idet han periodevis har søgt og dyrket bestemte, ret forskelligartede Motiver. I sine første Maleraar var han overvejende Dyrmaler i gammeldags Forstand. Han gjorde Studier og Tegninger i Marken (og mange af hans Dyretegninger er smukke), men Billederne blev malet færdig hjemme i Atelieret og fik derved

en noget mørk og brunlig Tone, som f. Eks. ses i »En brun Hoppe med sit Føl«, der 1879 indbragte ham den Neuhausen'ske Præmie. Omkring dette Aar slog han imidlertid ind paa en ny Emnekreds, nemlig Soldaterlivet, og i de følgende fire—fem Aar udførte han en Række Skildringer af Soldaternes Færden i Fredstid under Manøvrerne, og ligesom i hans Dyrebilleder blev ogsaa her det genreagtige i Skildringen fremtrædende. Fra 1884 afgav Italienopholdet Stof til en Række Billeder af Befolkningen samt Dyrebilleder (navnlig med Geder), og fra denne Tid stammer ogsaa hans første Fantasi-kompositioner fra Oldtidens Arenaer, hvor Menneskers Kamp med Løver og andre vilde Dyr er skildret med megen Effekt. Det var dog først ved Hjemkomsten 1887, da I. slog ind paa Skildringen af Børnenes Liv paa Kysthospitalet ved Refsnæs, at han fandt et Omraade, hvor han helt kunde give Udtryk for sin personlige Følsomhed. Ved at tage saadanne Emner op til Behandling viste han sig i Slægt med Samtidens socialt indstillede Malerkunst, men vigtigere end dette var det, at disse Billeder, som er malet i fri Luft med lyse Farver, tillige betød en Fornyelse i hans maleriske Syn. De maa i rent kunstnerisk Henseende betragtes som hørende til hans bedste Arbejder. I.s Udvikling førte ham stadig mod den intimere Menneskeskildring, og hans Kunst blev i 90'erne stærkt præget af Tidens litterære og romantiske Strømninger. Navnlig kendt fra denne Periode er Billeder som »En Tilgivelse« (1892), hvor en døende Kvinde, der ligger til Sengs i et fattigt Kammer, tilgivende lægger Haanden paa den knælende Mands Hoved. Ofte har han valgt Nattens Stilhed og højtidelige Stemning som Motiv, f. Eks. i »Over Midnat« (1894), »Børnene siger Godnat til deres Stjerner« (1898, begge Kunstmuseet) og »Paa Bryllupsrejse« (1899), hvor de nygifte staar i den aabne Balkondør og ser op mod Stjernerne, og i disse Billeder viser han megen Inderlighed og lyrisk Evne. »Trods faa og fremherskende brune og tørre Farver paa sin Palet, har han vidst at gøre det lyriske i sit Anlæg gældende med en Styrke, over hvilken man er tilbøjelig til at glemme hans Svaghed som Maler« (E. Hannover 1903). I.s Kunst kan forklares som en modificeret Naturalisme, idet han vel skylder Naturalismen sin Udtryksform, men i sine Billeder stræber ud over den rene Virkelighedsskildring. Han er først og fremmest Lyriker, og det værdifulde i hans Kunst er den varme Medfølelse, hvormed han opfatter og skildrer sine Medmennesker. Undertiden føres han dog ud i den rene Sentimentalitet. Fra Tid til anden har han søgt at udløse sine Stemninger i Digte, og 1930 udsendte han i Anledning af sin 80-aarige Fødselsdag Digtsamlingen »Smaaavers«. — I. har udført

en lang Række Portrætter, af hvilke her kan nævnes Vilh. Thomsen (1880), Harald Høffding (1883), Otto Benzon (1903), Oberst P. F. Rist (1907 og 21), Professor A. H. F. C. Goos (1915), Dobbeltportrættet af Professor Nyrop og Hustru (1916), Georg Brandes (1917), Harald Bing (1918) og Overkirurg Ludvig Kraft (1922). Endvidere til Udstillingskomiteen paa Charlottenborg Thorvald Niss (1904) og H. O. Brasen (1919) og til Fr.borg Oberst Frederik Læssøe (1912), Professor Otto Bache (1912) og Grosserer Holger Petersen (1914). Foruden i Kunstmuseet og i Hirschsprungs Samling er I. repræsenteret i Museerne i Aalborg, Aarhus, Maribo, Odense og Randers. Han har virket ved Akademiets Kvindeskole som Lærer fra 1906 og som Professor 1908—20, sad i Akademi-raadet 1902—20, var Medlem af Charlottenborgs Udstillingskomité 1905—08 og af Galleriets Indkøbskomité 1911—17. — R. 1915. DM. 1925. — En Række Selvportrætter (1882, 1884, 1901, 1902, 1905, 1909 (forhen hos Joh. Hansen), 1921 (sst.), 1925). Buster af Fru Ingeborg Plockross Irminger (1909, 1929; en paa Kunstmuseet 1919). Statuette af samme (1919). Maleri af O. Björck 1886. Portrætteret paa P. S. Krøyers Tegning: Kunstnerens Modelskole (1882) og af F. Schwartz (ca. 1888, forhen hos Johan Hansen). Malet af Viggo Johansen til: Mine Venner (1896), men ikke anvendt paa Billedet i München; portrætteret paa sammes: Aftenselskab (1899, Kunstmuseet), Akademiraadsmøde (1904, sst.) og: Mellem Kunstnere (1903, Stockholm Nationalmuseum). Tegning af Rasmus Christiansen 1908. Portrætteret af Jul. Paulsen paa: Fem Kunstnerportrætter (1902) og til Charlottenborg Udstillingen (1910). Buste af L. Tuxen (1885, i Bronze 1901). Radering af Henrik Lund 1907. Træsnit af C. Poulsen 1884.

S. Michaëlis i Ny Jord, III, 1889, S. 438 f. N. V. Dorph i Ord och Bild, VI, 1897, S. 326 ff. C. A. Been og E. Hannover: Danmarks Malerkunst, II, 1903, S. 100. F. Beckett i Kunstens Historie i Danmark, 1907, S. 399. Dansk Kunst, udg. af Foren. for national Kunst, Nr. 1, 3, 7, 11, 13, 14, 17, 25, 27, 28, 1913—26. Fortegnelse over Malerier og Studier af V. Irminger i 50 Aar, 1917. Rikard Magnussen i Gads danske Mag., XIV, 1919—20, S. 824 ff. Samleren, III, 1926, S. 3. Sigurd Schultz: Dansk Genremaleri, 1928, S. 24. Katalog over Arbejder af Prof. V. Irminger. Kunstforeningen 1931. F. Henriksen: Mennesker og Oplevelser, 2. Udg., 1932, S. 165 ff., 207, 308, 358.

Merete Bodelsen.

Isaacsz, Isaac (ogsaa Pettersen, Isaac), ca. 1599—tidligst 1665, Maler. F. ca. 1599 i Amsterdam, d. formentlig mellem 1665 og 88 sst. Forældre: Pieter I. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 1627 med Clara Bex fra Antwerpen, f. ca. 1598, d. tidligst 1648. 2° med Aefgen Davids, D. af David og Geertruit van Stralen.

I. I. synes at have lært hos Faderen, men derefter tidligt at være draget til Udlandet. En Tegning fra 1618 (Kobberstiksamlingen) af et Drikkelag er saa udpræget Caravaggio-agtig i sin Lysfordeling, at den giver Bevis for, at han har været i Italien og aabenbart meget tidligt taget Lære af den nye Kunst. 1620 skal han have været i München og kort efter i Antwerpen, hvor han tog Lære af Rubens' Arbejder. 1622 drog han atter til Antwerpen paa dansk Pas, blev Medlem af Lucasgildet og flyttede sammen med sin senere Hustru, der efter hans Faders Paastand ikke skal have haft det bedste Ry paa sig. Han rejste kort efter til Amsterdam, hvor han senere synes at have levet, og hvor han 1627 ægtede sin Søns Moder, efter at Faderen delvis havde gjort ham arveløs paa Grund af hans »Ryggesløshed« og Pengeprelleri. Faderen havde tidligt skaffet ham Arbejde for Christian IV. Til Rosenborg-Loftet hjemsendte han det stærkt italiensk paavirkede »Fyrsteligt Bryllupsgæstebud« (Antwerpen 1622), nu paa Kronborg, hvor desuden findes det meget flot malede og dekorative Billede »Øresunds Triumf med Kronborg« og den udpræget Rubens-agtige »mytologiske Fremstilling« med en druknet. Paa Gaunø hænger »Factons Fald« og paa Skokloster i Sverige tre Billeder, som Wrangel 1659 bortførte fra Kronborg(?), Fremstillinger af danske historiske Begivenheder (dateret 1640). Af hans øvrige Arbejder findes et Maleri fra 1627 i Begijnhof i Amsterdam, »Abimelek giver Abraham Sara tilbage« (1640) paa Rijksmuseum i Amsterdam, »Dianas Jagt« (1644) paa Eremitagen i Leningrad og nogle Bondestykker i Museet i Mannheim. Et Portræt af hans Farbroder, den hollandske Professor og danske Historiograf Johannes Pontanus findes nær Zütphen i Privat-eje. Til Raadhuset i Harderwijk har han malet dels en »Kambyses' Dom« (1634), hvorpaa man ser hans Selvportræt, dels Portrætter af Maurits og Hendrik af Oranien (1642—43) og af Hendrik IV. og Gustaf Adolf (1647). I. I. var ogsaa kendt som Bogillustrator.

A. Bredius: *Künstler-Inventare*, V, 1918; VII, 1921. Olaf Granberg: *Trésors d'art en Suède*, I, 1911. Oud Holland, XLI, 1923—24. V. Thorlacius-Ussing i Rom og Danmark, I, 1935. M. G. J. Kempers: *De Raadzaal van Harderwijk*, 1922.

O. Andrup.

Isaacsz, Pieter, 1569—1625, Maler. F. 1569 i Helsingør, d. 14. Sept. 1625 sst., begr. sst. Forældre: Kongens Faktor i Holland, senere Generalstaternes Kommissarius i Helsingør Isaac Pietersz (d. 1614 el. 1615) og Helene (Hedevig) Backer fra Campen (d. før 1588). Gift 20.(30.) Nov. 1593 i Amsterdam med Suzanna Craye-

born (Craiborn) fra Antwerpen, d. Nov. 1625 i Helsingør, D. af Willem C.

Antagelig i 80'erne flyttede Faderen, efter Hustruens Død, tilbage til Amsterdam, og P. I. sattes i Malerlære hos C. van Ketel; senere rejste han som Svend med J. van Achen og opholdt sig 1587 i München, derefter i Italien, hvorfra han 1593 vendte tilbage til Amsterdam. Det synes især at have været de yngre Florentinere med deres venezianske og bolognesiske Sympatier, som har paa-virket ham. I Amsterdam vandt han snart Position og Anseelse og havde et betydeligt Klientel. Han malede store Figurbilleder, hvoraf et Par findes i Rijksmuseet i Amsterdam, udførte Enkeltportrætter (Maurits af Oranien og Louise af Coligny), hvoraf flere kendes i Stik, og skæmtefulde historiske Billeder. Et allegorisk Billede af »Børn med Sæbebobler« (1600) hænger paa Museet i Basel. Han malede ogsaa Landskabsbilleder og dekorerede sammen med Karel van Mander (I) et Clavicymbel til Raadhuset i Amsterdam. Desuden var han anset som Lærer; blandt hans Lærlinge nævnes H. Overcamp, A. van Nieulandt og F. Venant. For G. van Coningsloo d. Y. var han Formynder, og han stod i nøje Venskabsforhold til den store Bygmester H. de Keyser. 1593 var hans Fader flyttet til Helsingør som Generalstaternes Kommissarius der, og omkring 1607 synes P. I. at være brudt op fra Amsterdam for at søge Beskæftigelse i Danmark. Han blev dog ikke længe her i Landet, antagelig som Følge af Kalmarkrigen. 1611 var han atter i Amsterdam, og i de følgende Aar var han stadig paa Rejse mellem de to Lande. 1615 fik han Betaling for Portrætter af Enkedronningen, den udvalgte Prins (vel Fr.borg-Billedet) og af de to yngre Prinser, saavel som for Landskaber og Historiebilleder, 1617 ud-nævntes han til Faderens Efterfølger. 1618 og 19 omtales han i Amsterdam, men i de Aar har han ogsaa betydelige Leverancer til Kongen og har i Kbh. som Present fra Generalstaterne overrakt Kansleren atten Malerier og forhandlet personligt med Kongen om Malerikøb; 1620 sendtes han i samme Ærinde til Brabant. Det var nemlig ikke blot som Maler, at han arbejdede for Kongen, men ogsaa som Kommissionær; han skaffede Kongen baade Malerier og andre Kunstværker af sine hollandske Fæller og Elever, personlige Brugsting, finere Byggematerialer til Fr.borg o. s. v.; stadig betjente han baade sit danske Klientel og sine hollandske Venner, og han synes altid at have høstet Fordel af sin Virksomhed. Hans Geskæftighed naaede Højdepunktet, da han 1620 hemmelig modtog en svensk Aarpenge for at holde Gustaf Adolf underrettet om Forholdene ved Christian IV.s Hof, en ret forkastelig Transaktion.

Han synes at have været Kongens kunstneriske Raadgiver i betydeligt Omfang og i hvert Fald at have haft Hovedindflydelsen paa Planerne om Udsmykningen af Loftet paa den store Sal paa Rosenborg, der skulde dekoreres med Malerier af Menneskelivets Sysler og Glæder (ca. 1620). Fra hans Ophold i Danmark findes bevaret dels forskellige Portrætter, dels nogle store Figurbilleder; endelig kan man vist tillægge ham nogle dekorerede Møbler (Tresoren paa Riddersalen paa Rosenborg). Af Portrætterne er de bedste utvivlsomt Knæstykket af Christian IV. (Fr.borg, tidligere Kaiser Friedrichmuseet i Berlin), der viser Kongen som den unge sejrberuste Feltherre, et glansfuldt, elegant og kraftigt Portræt, om end aandeligt noget plumpt og brovtende (et Par Billeder af samme Type paa Rosenborg); endvidere Portrætterne af Palle Rosenkrantz (1622) paa Rosenholm og det yndige Billede af Fru Barbara Vittrup paa Børringe i Skaane, hvor ogsaa hendes Mand, Isaacsz-Familiens Beskytter, Kansleren Christen Friis til Kragerup hænger. En betydelig Indsats betød hans store Loftsbilleder til Rosenborg, vel de første Malerier i større Stil, der her i Landet viser en Kunstners Evne til at sammenkomponere en Række Figurer som en Enhed og til kunstnerisk at bygge Billedvirkningen op ved Arkitektur og landskabelig Baggrund, saa Værket faar et velovervejede Præg. Af hans Arbejder kendes bl. a.: »Det adelige Akademi« (Fr.borg), »Den lærde, Tiden og Parcerne« (Christiansborg), »Vin, Sang og Musik« (sst.), »En Badstue« (sst.) og »Bygmesteren viser Sultanen sin Plan«. Hans Billede af »Bebudelsen« til Bedestolen paa Fr.borg brændte 1859, men er kendt i sene Kopier. P. I.s Betydning for dansk Kunst beror dels paa hans Virksomhed som Kongens foretrukne Kunstleverandør, hvorved han i betydelig Grad fremmede og skolede hans Smag, hvad der atter virkede paa hele Kunstlivet, dels paa hans Opdragelse af flere danske Elever, endelig paa hans personlige Egenskaber som Kunstner, en solid teknisk Kunnen, en Sans for Farverigdom og for glansfuld Stofgengivelse samt en udpræget Evne for kompositionel Afrundethed, en Afglans af Italiens senere Renæssancekunst; hans Virksomhed falder jo samtidig med Carracci'ernes. — Selvportræt paa et nu forsvundet Skyttebillede fra ca. 1605 i Amsterdam af Kaptajn Simon Nooms Kompagni; en Tegning deraf findes.

N. de Roever i Oud Holland, III, 1885; IV, 1886; XV, 1897 (se Registrene). H. F. Rørdam: Hist. Saml., III, 1898. Bering Liisberg i Kunstmuseets Aarskr., XI—XII, 1926, S. 195—218. A. Bredius: Künstler-Inventare, V, 1918, S. 1473—89; VII, 1921, S. 128—36. Johs. Pontanus: Rerum Danicarum historia, 1631, S. 726.

O. Andrup.

Isabella, se Elisabeth.

Isager, Kristen, f. 1864, Læge. F. 14. Sept. 1864 paa Kærsholm, Torning Sogn ved Viborg. Forældre: Gaardejer Jens Christensen (I.) (1826—75) og Abalone Pedersdatter (1828—1910, gift 2° 1877 med Gaardejer i Hinge, Sognefoged Jens Peter Rasmussen Overby, 1823—1913, gift 1° 1846 med Ane Margrethe Nielsen, 1821—76). Gift 18. April 1893 i Ry med Maren Jensen, f. 18. April 1872 i Ry, D. af Gaard- og Skovejer Jens Frandsen (1837—1907, gift 1° 1863 med Maren Andersdatter, 1828—69 (gift 1° 1846 med Gaardejer Niels Nielsen i Ry, 1815—63), 3° 1881 med Anne Kirstine Jensen, 1850—1926) og Maren Kathrine Pedersen (1842—79).

I. blev Student 1884 fra Viborg og tog medicinsk Eksamen 1891. Efter at have været Reservelæge ved Odense Sygehus et Aar nedsatte han sig 1892 i Ry ved Silkeborg som praktiserende Læge. Han blev Jernbanelæge 1894 og Læge ved Børnehjemmet Himmelbjerggaarden 1899. Han har foretaget Studierejser 1902 og senere. Stærkt interesseret i sin Lægegerning fængsledes I. især af Tuberkulosen, og da særlig dens epidemiologiske Forhold. 1901 disputerede han for Doktorgraden («Nogle Træk af Tuberkulosens Optræden paa Landet»), og 1903 blev han Overlæge ved det af Nationalforeningen i Ry oprettede Sanatorium, et Embede, han bestred, til han 1934 faldt for Aldersgrænsen og efterfulgtes af sin Søn *Jens Karsten I.* (f. 1902). 1913—36 var han Læge ved Plejehjemmet for tuberkuløse Kvinder i Ry. — Ved Siden af sin Lægegerning har I. været stærkt interesseret i Udgravningen af Øm Kloster, ved hvilken han var medicinsk Medarbejder. Han viste her en overordentlig Skarpsindighed og historisk Sans, holdt Foredrag i Medicinsk Selskab og udgav et Skrift om sine Fund fra Klosterkirkegaarden, «Skeletfundene ved Øm Kloster» (1936). Studiet af de fundne Knogler var yderst omhyggeligt og viste ved de mange sjældne Sygdomme, der kunde konstateres, at der til Klostret har været knyttet et Hospital, hvor Patienterne er blevet behandlet af lægekyndige Folk. — R. 1921. DM. 1934.

Univ. Progr. Nov. 1901.

Axel Borghjærg.

Isarn, d. 1310, Ærkebisp af Lund. D. 18. Sept. 1310 i Avignon.

I.s Hjemstavn var Languedoc, Albigenernes Land. Undertiden kaldes han I. fra Fontiès, en lille By nær Carcassonne. Hans Fædreneslægts Navn var Morlana, et Navn, der flere Gange træffes

i Inkquisitionens Akter. Hans Morfader Eleazar de Grava, Herre til Peyriac, var blevet dømt for Kætteri, havde afsvoret sine Vildfarelser, men var faldet tilbage atter og atter. Selv fulgte I. støt sin Bane i Kirkens Tjeneste; han nævnes 1270 og 1275 som Kannik ved Domkirken i Carcassonne, blev Ærkepræst sst. og stiledede mod Bispestolen, men da der skete et Dobbeltvalg, besatte Pave Nicolaus IV. 1290 Embedet med en Trediemand. Umiddelbart efter og næppe uden Sammenhæng med det omstridte Valg fulgte en Bulle af 18. Jan. 1291, der tillod I. at beklæde alle kirkelige Poster uanset Morfaderens Kætteri. Ved denne Tid var Benedetto Caetani pavelig Legat i Frankrig, hvor han mulig under sit lange Ophold har lært I. at kende; i hvert Fald, da Caetani (1294) er blevet Pave under Navn af Bonifacius VIII., er I. pavelig Kapellan og sendes 1295 som Nuntius til Danmark for at mane Kong Erik (VI.) til at sætte Ærkebisp Jens Grand paa fri Fod.

Da I. i Begyndelsen af 1296 kom herop, var Jens Grand imidlertid undsluppet af Fængslet paa Søborg, og han kunde derfor ret hurtigt vende tilbage, men to Aar senere blev det ham paa ny overdraget at gaa til Danmark, denne Gang for at fuldbyrde den i Rom 23. Dec. 1297 fældede Dom, der bød Kong Erik at udrede en overordentlig stor Bod til Ærkebisp. Det blev et meget besværligt Hverv med endeløse Forhandlinger med de stejle Modstandere. I. bandlyste Kongen og lagde Landet under Interdikt, som dog ikke synes at være blevet overholdt. Endelig skred han til Eksekution, idet han 6. Juli 1299 tilkendte Ærkebisp Udlæg i Kronens Gods i Lunde Stift for den Sum, Kongen skulde udrede. Sine sidste Breve sendte han fra Ribe i Aug., just som han stod i Færd med at sejle til Flandern — næsten som paa Flugt.

Det faldt dog i hans Lod at faa sin Gerning i disse nordlige Egne i en halv Snes Aar. Bonifacius VIII. udnævnte ham 1300 til Ærkebisp i Riga, og herfra forflyttedes han ved Bulle af 11. April 1302 til Lund, mens Jens Grand overførtes til Riga. Maalet var at komme til Ende med den opslidende Kamp mellem Konge og Ærkebisp, og efter at I. havde indtaget Ærkebispesædet, skete Udsoningen paa et Rigsmøde i Nyborg April 1303. I øvrigt foreligger der ikke meget om hans Styre; han var en fremmed, Fransk-mænd og Italienerne ses i hans nærmeste Kreds. 1310 blev han forflyttet til Salerno, men døde paa Vejen.

Alfred Krarup: Bullarium Danicum, 1198—1316, 1931—32. Samme og W. Norvin: Acta processus litium, 1932. L. Weibull: Ærkebiskop Isarnus av Lund (Hist. tidskr. för Skåneland, V, 1914, S. 1—7).

Ellen Jørgensen.

Isbrand, Victor Bagley, f. 1897, Maler. F. 6. Juli 1897 i Kbh. (Helligk.). Forældre: Guldsmed Adolf Frederik I. (f. 1864) og Charlotte Bagley (f. 1868). Gift 30. Maj 1931 i Vedbæk med Malerinden Oda Lauritsen, f. 21. Juli 1905 i Kbh. (Matth.), D. af Grosserer Laurits Peter L. (f. 1875) og Laura Hansen (f. 1880).

I. begyndte som trettenaarig paa Teknisk Skole, kom ind paa Kunstakademiet Okt. 1913, tog Afgang derfra Dec. 1917 og fik den lille Guldmedaille Nov. 1919 for »Afrodite og Eros«. For et Akademistipendium opholdt han sig i London Sommeren 1919; ligeledes med Støtte af Akademiet og ved Velwillie fra Østasiatisk Kompagni foretog han Juli 1920—Okt. 1921 en længere Rundrejse til Østen, bl. a. med et halvt Aars Ophold paa Java. Senere har han været i Paris 1922 og 1925, i Spanien 1928 (Pamplona) og 1931 (bl. a. de Baleariske Øer), og 1935 foretog han sammen med sin Hustru en Rejse til Grønland (fra Upernivik op til Thule-Grænsen). Fra 1930 har han virket som Lærer ved Kunsthaandværkerskolen. — I. debuterede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1915 og har udstillet paa Charlottenborg siden 1916. Han viste straks et medfødt Haandelag og tumlede raffinerede Virkninger med en overlegen Elegance og diskret Fornemhed. Man lagde bl. a. Mærke til nogle Guitarspillere, et Billede af franske Soldater med røde Bukser, et Portræt af en ung Pige med en stor Kniplingskrave mod en skotskternet Kjole. Kunstnerisk set trives han øjensynlig bedst i en krydret Atmosfære. Hans Rejser har alle været virkelige Arbejdsrejser med ivrig og ihærdig Produktion, præget af særlig Veloplægthed, og har hver for sig bidraget til at uddybe hans Blik for det kunstnerisk udsøgte og for den særprægede Karakter i Mennesker og Milieu. Hans Gadebilleder og Atelierscener giver en god Forestilling om Paris som international Kunstby i Aarene efter Verdenskrigen; i sine Tegninger og Akvareller var I. den, der fik mest ud af indisk Ynde og Legems-skønhed, dengang hans Generations Kunstnere nærede stærk Interesse for javansk Kultur, og paa Grønland saa han Bopladserne — Menneskelivets Steder i Modsætning til Naturen — og Lysets maleriske Egenart paa en Maade, som ingen tidligere har set det. Han bliver imidlertid ikke staaende ved sine Landvindinger, forfølger dem ikke i Bredden. Naar han har set til Bunds i en Ting og suget Duften af den, søger han videre mod nye Egne. — Et Par malede Selvportrætter. Maleri af Julius Paulsen. *Sigurd Schultz.*

Iselin, Reinhard, Baron, 1714—81, Handelsmand. Døbt 4. Aug. 1714 i Basel, d. 10. April 1781 i Kbh. (Fred. Ty.), begr. i Fred.

Ty. K. Forældre: Gørtler i Basel, senere Gæstgiver, bl. a. i Brugg i Aargau Johan Ludvig I. (1676—1745, gift 1° 1698 med Judith à Wengen, d. senest 1703) og Margaretha Schrotberger (d. 1755). Gift 9. Febr. 1752 i Kbh. (Ty. Ref.) med (Anna) Elisabeth Fabritius(-Tengnagel), f. 20. Aug. 1735 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 17. Marts 1786, begr. i Kbh. (Fred. Ty.) (gift 2° 1783 med Generalmajor Johan Frederik Classen, s. d.), D. af Bankkommissær, Direktør for Asiatisk Kompagni Michael Fabritius (s. d.) og Hustru.

I. stod først i Lære i Basel og drog derpaa til Köln. Herfra naaede han 1740 til Kbh., hvor han fik Ansættelse i det store Handelshus Fabritius og Wever. Efter at have tjent her i ni Aar etablerede han sig som Købmand og Chef for et Handelshus, der under Firmanavnet R. I. og Co. hurtigt tiltvang sig Plads blandt Hovedstadens mest betydelige. I. var stærkt interesseret i mange af de store Handelskompagnier og fungerede 1759—69 som Direktør for det asiatiske Kompagni. I Direktionen for det paa J. H. E. Bernstorffs Initiativ oprettede afrikanske Kompagni fra 1755 fik han ligeledes Sæde, og han hørte til de københavnske Matadorer, som Bernstorff benyttede ved Optagelsen af Statslaan o. l. Det personlige Forhold mellem de to var imidlertid ikke godt. I. var ikke vel lidt paa Grund af sin Haardhed og sit hovne Væsen, og Bernstorff var paa Vagt, naar han forsøgte at skaffe sine undergivne eller Slægtninge frem. En Brodersøn, som han indkaldte og optog i Firmaet som Associé, falledede 1777 paa Grund af Lotterispil, medens det til hans Fordel maa nævnes, at Abraham Schneider fra Bern, den senere Storkøbmand, begyndte som Kontorbetjent hos ham. Foruden for Handel interesserede I. sig stærkt for forskellige Industriforetagender. 1754 deltog han i Oprettelsen af en Klædefabrik, og n. A. fik han Privilegium paa et Kattuntrykkeri paa Christiansholms Jorder. 1772 købte han det Outerlooske Garveri, og desuden drev han et stort Sukkerraffinaderi i Kbh. I., der allerede længe havde solgt Krudt og Salpeter til Regeringen, var stærkt engageret i Frolands Jernværker ved Arendal, hvor han ejede ca. to Femtedele af Kapitalen. Ved alle disse Foretagender blev han snart en meget velhavende Mand, og for hans selskabelige Position betød det uhyre meget, at han 1752 havde ægtet sin tidligere Principals Datter. Store Æresbevisninger blev ham i rigt Maal tildelt af Regeringen, som 1776 endog optog ham i Friherrestanden. Hans huslige Lykke formørkedes ved, at to smaa Drengede døde i en tidlig Alder, og da han selv døde 1781, efter i flere Aar at være ramt af stadig tilbagevendende apoplektiske Anfald, efterlod han sig ingen mandlige Efterkommere. Efter hans Ønske op-

rettede hans Hustru af de Godser, som han havde købt af Regeringen, 1781 to Stamhuse, nemlig Iselingen og Rosenfeld (efter Slægtens Stamby, Rosenfeld i Württemberg), der blev givet de to Døtre Mimi, gift med Grev Chr. Fr. E. Rantzau, og Lisa, der havde ægtet Kammerherre og Amtmand Antoine de la Calmette (s. d.). Foruden det her nævnte tidligere vordingborgske Ryttergods ejede I. Rosendal og Rosenvænget ved Kbh. samt et Lystslet i Lyngby. — Etatsraad 1766. Konferensraad 1769.

Fr. Weiss-Frei: Heinrich Iselin von Rosenfeld und sein Geschlecht, 1909, S. 137 ff. Danmarks Adels Aarbog, XXXIX, 1922, S. 507. E. Holm: Danmark-Norges Historie, IV, 2, 1902; V, 1906. Aage Friis: Bernstorfferne og Danmark, II, 1919. Samme: Bernstorffske Papirer, I—III, 1904—13. C. Nyrop: J. F. Classen, 1887. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, VI, 1903, S. 534 f., 592, 614. Carl Bruun: Kjøbenhavn, III, 1901. Iris og Hebe, 1807, III, S. 193—209.

Harald Jørgensen.

Isenburg (Ysenburg) og Büdingen, Gustav Frederik (Friedrich), Rigs greve, 1715—68, Officer. F. 7. Aug. 1715 i Büdingen, d. 13. Febr. 1768 sst., begr. sst.. Forældre: Rigs greve Ernst Casimir I. I. og B. (1687—1749) og Grevinde Christiane Eleonora Stolberg-Gedern (1692—1745). Gift 1° 21. Nov. 1749 paa Brahetrolleborg med Komtesse Dorothea Frederikke Benedicte Reventlow til Tølløse, f. 13. Okt. 1734 paa Brahetrolleborg, d. 20. Dec. 1766 i Büdingen, D. af Gehejmekonferensraad Greve Conrad Detlev R. (s. d.) og Hustru. 2° 5. Dec. 1767 i Isenburg med Grevinde Augusta Frederikke Stolberg-Wernigerode, f. 4. Sept. 1743 i Wernigerode, d. 9. Jan. 1783 i Erlangen (gift 2° 1768 med nedenn. Ludwig Casimir I. og B., 3° 1777 med Professor i Erlangen, Dr. med. Friedrich Wendt, 1738—1808), D. af Greve Henrik Ernst Stolberg-Wernigerode (1716—78) og Prinsesse Christiane Anne Agnes af Anhalt-Cöthen (1726—90).

Gennem sin Moder var I. nær beslægtet med det danske Kongehus, og hans dygtige Fader var velset hos dette paa Grund af sin Frisindethed over for de forskellige Trosbekendelser. Han gennemgik først Militærakademiet i Berlin og søgte derefter gennem Christian VI.s fortrolige Ven Grev Stolberg om Tilladelse til at komme til Kbh., hvor hans ældre Broder alt var. Kongen havde i Forvejen erklæret ikke at ville tage ham i sin Tjeneste, men tillod ham at gennemgaa Rideskolen i Kbh., og da I. alligevel bad om Ansættelse, skrev Kongen: »Han kan allerede ride ret artig, og dermed kan han vel hjælpe sig, naar han da ikke vil gøre en Profession af Ridningen«. 1737 blev han alligevel Kaptajn i dansk Tjeneste, 1741 Brigademajor i Korpsen i engelsk Tjeneste i Tyskland, 1743

virkelig Generaladjutant hos Kongen og ansat ved det paa Sjælland til Indrykning i Sverige bestemte Korps. 1751 blev han kar. Oberst (Anciennitet 1750), 1753 virkelig Oberst og Regimentskommandør, 1759 kar. Generalmajor og 1761, efter at have tilkøbt sig Kommandoen over en Brigade, virkelig Generalmajor ved Korpset i Holsten; 1762 Kommandør for Grenadérkorpset. Ved Reduktionen 1763 sattes han paa Vartpenge, men betragtedes som hørende til Hæren lige til sin Død, idet han dog fik Tilladelse til det meste af Tiden at opholde sig i Tyskland. Hele sin Tjenestetid igennem havde han været begunstiget med betydelige ekstra Gratialer, og ved Faderens Død samt sin ældre Broders Afkald overtog han Rigsgrevskabet i en blomstrende Forfatning, ligesom han med sin første Hustru arvede en betydelig Formue; men ved sin ødsle, uordentlige Levemaade kom han alligevel i Kbh. i bundløs Gæld baade til Kongen og til Privatpersoner og havde maattet skille sig ved de betydelige Godser, han havde faaet med sin første Hustru. — Kammerherre 1737. — Hv. R. 1749. L'union parfaite 1752. — Tre Malerier i Büdingen. — Broderen *Ludwig Casimir I. og B.* (1710–75) ægtede 1768 G. F. I. og B.s Enke. 1733 blev han Kaptajn i Garden til Fods (Majors Rang), n. A. Generaladjutant hos Kongen, men skulde forrette Tjeneste hos General Mörner i Korpset ved Rhinen. N. A. blev han kar. Oberst og skulde først i overtalligt Nummer, derefter som virkelig Oberstløjtnant, forrette Tjeneste i et Rytterregiment. 1736 fik han Kommandoen over et Rytterregiment i Holsten, men opholdt sig mest ved Hoffet i Kbh. eller anvendtes ved Sendelser til Udlandet. 1744 blev han kar. Generalmajor, men afskedigedes i Naade straks efter Christian VI.s Død, da hans svagelige Helbred ikke tillod ham at lade sig bruge i Krigstjenesten. Han var en overordentlig elegant og indtagende Verdensmand, men ligesom Broderen yderst ødsel og kom til at skylde Christian VI. mange Penge. Efter Broderens Død overtog han Regentskabet i Büdingen m. m. — Kammerherre 1733. — Hv. R. 1733. — To Malerier i Büdingen.

G. Simon: Geschichte des Hauses Ysenburg und Büdingen, II, 1865, S. 374–77. Briefe und Journale 1764–1784, herausg. von Anna Gräfin zu Stolberg-Wernigerode, 1882. H. L. Møller: Kong Kristian den Sjette og Grev Kristian Ernst af Stolberg-Wernigerode, 1889. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, I–X, 1895–1931 (se Registeret i X).

Rockstroh (H. W. Harbou).

Isert, Paul Erdmann, 1756–89, Læge og Planter. F. 20. Okt. 1756 i Angermünde i Brandenburg, d. 21. Jan. 1789 i Guinea, begr. sst. Forældre: Garnvævermester Michael Friedrich I. og

Maria Dorothea Lukenwald. Gift 3. April 1788 i Kbh. (Garn.) med Dorothea Elisabeth Plum, døbt 5. Aug. 1764 i Korsør, d. 25. Febr. 1789 i Guinea, D. af Sognepræst Claus P. (1721—81) og Elisabeth Amalie Rohn (1730—85).

I. udgik Sommeren 1783 til Christiansborg i Dansk Guinea og blev kort efter Ankomsten kommanderet til at deltage i Guvernør J. A. Kiøges dygtigt gennemførte Felttog mod den store krigerske og røveriske Augnastamme ved Koloniens østlige Grænse 1783—84. Senere foretog han en Handelsrejse med Skibet »Ada« østpaa til Fida og 1786 en Forskningsrejse mod Nord. Efter at have kureret en Søster til Kongen af Ashanti blev han af denne indbudt til at besøge hans berygtede, af Europæere hidtil ubetraadte Land, men naaede ikke længere end til Akvapim, hvorfra han i Hast blev kaldt tilbage til det feberhærgede Christiansborg. Under den forcerede Hjemrejse fik han selv Feberen. S. A. rejste han til Danmark med Skibet »Christiansborg«. De ombordværende Slaver gjorde 9. Okt. Oprør. I. blev haardt saaret, men kom sig, inden Skibet naaede Vestindien, og i Juni 1787 var han igen i Kbh. Under Opholdet i Guinea havde han givet sig af med Plantageanlæg med den Hensigt at faa Produktion af Sukker, Kaffe, Kakao m. m. henlagt til Afrika, hvorved Eksporten af Slaver til Vestindien kunde indstilles eller i alt Fald formindskes. Den menneskekærlige, intelligente Læge søgte hjemme Fremme af sine Planer i den Henseende og opnaaede ved Grev Schimmelmans Støtte Midler til Plantageanlæg i større Stil af Fonden ad usus publicos. Der blev givet I. Rang (og Uniform) som Kaptajn i den guineiske Hærstyrke for at hæve ham i Negrenes Øjne, og i Juli 1788 rejste han igen til Guinea, ledsaget af sin Hustru. Vel ankommet til Kolonien drog han til Hertug Attiambo, sin Krigskammerat fra Augnafelttoget og senere Gæstevæn i det højtliggende Akvapimland, erhvervede Grund, byggede et midlertidigt Hus og fik af Hertugen 200 Mand til at anlægge Vej til Kysten. Han havde bragt danske Haandværkere med sig og store Beholdninger af Plantefrø. Ejendommen blev 21. Dec. 1788 taget i Besiddelse og døbt Frederiksnopel til Ære for Kronprinsen. En Maaned efter døde I. af »Landsens Feber«. I. har udgivet »Reise nach Guinea und den caribäischen Inseln« (1788) og et Skrift om Guineas Fugle. Rejsebeskrivelsen fremkom senere paa Dansk, Svensk, Hollandsk og Fransk; den viser I. som fremsynet, gennemdannet Mand og — skønt Tysker af Fødsel — dansk i Tænkemaade og Virke.

Ingeborg Raunkjær: Lægen Paul Iserts Breve fra Dansk Guinea, 1917. L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, IV, 1900,

S. 301. Fr. Thaarups Archiv, III, 1797—98, S. 231—68. Kay Larsen: Dansk-vestindiske og -guineiske Personalialia og Data (Det kgl. Bibliotek). Samme: De Danske i Guinea, 1918, S. 77—86, 88.

Kay Larsen.

Isted (døbt Idsted) **Møller**, Olaf Jacob, 1850—1913, Forfatter. F. 1. Aug. 1850 i Kbh. (Trin.), d. 1. Dec. 1913 paa Frbg., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Skræddermester Peter Ludvig M. (1810—77) og Emilie Dorothea Birgitte Lund (1818—1900). Gift 17. Maj 1883 i Taarbæk Kapel med Maren Helene Vilhelmine Henriette Julie Brusendorff, f. 24. Febr. 1856 i Kbh. (Petri), d. 21. Okt. 1916 paa Frbg., D. af Kancellist, senere Kontorchef ved Telegrafvæsenet Julius Herman Theodor Eduard B. (1820—82) og Julie Dürr (1823—75).

I. M. blev Student 1870, privat dimitteret, cand. jur. 1878 og Overretssagfører 1881. Ved uheldige Spekulationer mistede han sin Formue, og for at søge Glemsel kastede han sig over Litteraturen. Hans første Bog »Hugo Stelling. Billeder fra Aarhundredets Slutning« udkom 1893 og vakte, især paa Grund af dens stærke Angreb paa Georg Brandes og hans Retning, stor Opmærksomhed og udkom i en Række Oplag. 1896 fulgte en Nutidsskildring, »Tabte Tøjler«, og 1900 en Bog om Drengene, »Ferie paa Skovkildgaard«, der ogsaa vandt stor Udbredelse. Senere kom en lang Række Romaner, Fortællinger og Tidbilleder: »Poul Fensmark« (1902), »Vera Rank« (1903), »Ilsebil« (1904), »Andegaarden. En Kunstners Ungdomshistorie« (1905), »Skilles. En Historie fra Anno Sex« (1906), »Tvekampen. En Foraars-Novelle«, »En Kvindes Ungdomshistorie«, »Falddøren« (1907), »Revolten i Burgheim. En Samfundsroman« (1908), »Job« (1909), »Livslykken« (1910), »Onkel Hermans Glæder og Sorger« (1911), »Ansvaret« (1912) og Sommerromanen »Paa Egekjær« (1913) samt Skuespillet »Caligula« (1906). — Som i Debutbogen vedblev I. M. gennem hele sin senere Produktion af et oprigtigt Sind at bekæmpe Modernismen, og lykkedes det ham ikke at give sine Skildringer nogen særpræget eller udsøgt kunstnerisk Form, saa indeholder hans Bøger dog mange friske og levende Billeder af Tiden og dens Rørelser. Han var en solid og underholdende Fortæller. — Tegning fra Studenteraarene af Viggo Johansen i Familieej.

Søndags-Posten 20. Maj 1894. Nationaltidende 1. Dec. 1913. Hovedstaden, København og Politiken 2. Dec. s. A.

K. K. Nicolaisen.

Iversen, Peter Axel Thorvald, 1844—92, Læge. F. 20. Aug. 1844 i Helsingør, d. 22. Nov. 1892 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre:

Forretningsfører for Strandmøllens Papirfabrik Frederik Jessen I. (1818—89) og Martha Elisabeth Carlenius (1821—86). Gift 20. Juli 1874 i Kbh. (Holmens) med Charlotte Mariane Rée, f. 21. Okt. 1850 paa Vandløsehøj ved Kbh. (Brønshøj), d. 6. Febr. 1920 paa Frbg., D. af Proprietær Benny Nicolaus Carl R. (1815—68) og Marie Henriette Caroline Lentz (1822—59).

I. blev Student 1863 fra det v. Westenske Institut i Kbh., tog medicinsk Eksamen 1869, aftjente sin Værnepligt som konst. Underskibslæge paa Fregatten »Sjælland«s Togt til Suezkanalens Aabning og var 1870—72 Kandidat ved Kommunehospitalet i Kbh. 1872 erhvervede han Universitetets Guldmedaille for Besvarelse af Prisopgaven om »Prostata normale Anatomi«, og s. A. blev han Reservekirurg hos Vald. Holmer ved Kommunehospitalets Afd. I, den første her i Landet, hvor Listers Antiseptik var indført. Hos denne udmærkede Chef fik I. rig Lejlighed til at udvikle sit eminente operative Talent og store kliniske Evner samt til at dyrke sit Yndlingsfag, Urinvejskirurgien; allerede 1874 disputerede han for Doktorgraden med en Afhandling »Om Hypertrofia prostatae«. Ved sin Afgang som Reservekirurg 1875 oprettede I. og drev i nogen Tid en Privatklinik i Kbh. for Urinorganernes Sygdomme, hvilket Speciale han yderligere uddannede sig i hos Dittel i Wien og Guyon i Paris, og hvori han hurtigt fik et meget anset Navn. Senere kom I. til St. Josefs Hospital, hvor han vedblev at operere til kort før sin Død. Som Privatdocent holdt han 1876—82 flere Forelæsningsrækker. Han var desuden en Tid Vaccinator, 1877—80 Kommunelæge og 1880—84 Læge ved Brandkorpset, 1877—92 Censor ved medicinsk Eksamen. Endelig 1884 fik han ved Holmers tidlige Død sit rette Virkefelt som Overkirurg, idet han ansattes ved Kommunehospitalets Afd. V, hvis Chef, Studsgaard, overtog Holmers Afd. I. I. fik nu Lejlighed til at udfolde alle sine store Evner som Kirurg, som Organisator og Administrator, og i det korte Spand af Aar, han kom til at virke her — bærende paa en kronisk Nyrelidelse synes han at have anet, at Tiden blev kort —, arbejdede han utrætteligt og med Held for paa alle Omraader at gøre sin Afdeling til en Mønsterafdeling. Han forbedrede den antiseptiske Saarbehandling, forberedende Overgangen til Aseptikken, og kastede sig med brændende Iver over alle de nye Opgaver, der aabnede sig for den operative Kirurgi, efter Urinvejskirurgien navnlig Ledkirurgien og den nye Abdominalkirurgi. I.s litterære Virksomhed, som der naturligt ikke var levnet Tid til under de foregaaende Aars spredte Virksomhed, tog nu igen Fart, og selv om han ikke blev nogen Nyskaber i Kirurgien, forstod han fra

Udlandet at vælge det bedste i Tiden og efter kritisk Gennemprøvning at føre det frem her hjemme. Her skal kun foruden hans Arbejder om Endetarmskræften fremhæves, at han med sit Arbejde om Appendicitis 1891 og sit Foredrag derom i Medicinsk Selskab banede Vejen i Danmark for den operative Behandling af Blindtarmsbetændelse. For de studerende og for besøgende Læger paa Afdelingen var I. en utrættelig og skattet Lærer og Vejleder; men midt i sit frugtbringende Virke, paa Højden af sin Kunnen og opfyldt af Planer for fortsatte videnskabelige Arbejder og Foredrag døde han efter faa Dages akut Sygdom. — Tit. Professor 1888. — R. 1892. — Malerier af Otto Haslund 1893 i Privateje og 1894 paa Kommunehospitalet. Træsnit 1887. — I.s Søn er Kirurgen, Overlæge ved Invalideforsikringsretten, Dr. med. *Tage I.* (f. 1879), der siden 1918 har drevet kirurgisk Privatklinik i Kbh. — Pastel af E. Saltoft 1924.

Josef Fischer: H. P. Rée og hans Slægt, 1912, S. 68. Slægtstavlesamlingen, 1931, S. 90. Kr. Poulsen i Ugeskrift for Læger, 4. Rk., XXVI, 1892, S. 545 f., med Bibliografi. Ill. Tid. 4. Dec. s. A. Hospitalstidende s. A., S. 1311. Bibliotek for Læger, 7. Rk., IV, 1893, S. 74 ff., 87 f. E. A. Tscherning: Antiseptiken i Danmark, Bibliotek for Læger, CV, 1913, S. 9—27. Th. Røvsing: Underlivskirurgi, II, 1915, S. 379. L. Kraft: Fra Antiseptikens Barndom, i: Asklepios' Tjenere, 1936.

Otto C. Aagaard.

Iversen, Charles Alfred, 1855—1934, Forsikringsdirektør. F. 22. April 1855 i Helsingør, d. 28. Aug. 1934 i Kbh., Urne paa Solbjerg Kgd. Broder til Axel I. (s. d.). Gift 3. Nov. 1885 i Kbh. (Trin.) med Fernanda Müller Rée, f. 23. Sept. 1860 i Kbh. (Garn.), d. 7. Marts 1932 sst., D. af cand. jur., senere Raadmand, Justitsraad Ferdinand Theodor R. (1820—79) og Gerhardine Mariane Müller (1831—88).

I. ansattes 1871 som Assistent i Statens Livsforsikringsanstalt, og samtidig med at han passede sit Arbejde her, studerede han og blev Student, privat dimitteret, 1873 og cand. jur. 1881. N. A. fik han Ansættelse som Fuldmægtig og Ekspeditionssekretær i Statsbanernes Sekretariat og beholdt denne Stilling til 1886, da han valgtes til Forretningsfører (fra 1894 administrerende Direktør) for Københavns Brandforsikring. 1931 tog han sin Afsked. I. var Medstifter af og sad i Bestyrelsen for Nordisk Gjenforsikrings-Selskab 1894—1904 og for Nordisk Brandforsikring 1898—1931 (Formand i Bestyrelsen fra 1923). Han, der oprindeligt var Livsforsikringsmand, bevarede ogsaa som Brandforsikringsmand sin Interesse for Personforsikringen. Han var omkring Aarhundredskiftet en ivrig Talsmand for en Lovgivning om Tilsyn med Livsforsikringsvirksom-

heden, og da Livsforsikringsloven af 29. Marts 1904 var vedtaget, udnævntes han til Medlem af det ved Loven oprettede Forsikringsraad, af hvilket han 1931 udtraadte. Han sad 1919—25 ogsaa i den skandinaviske Kommission, der udarbejdede det Forslag til Lov om Forsikringsaftaler, som for Danmarks Vedkommende blev Lov af 1. April 1930. Endelig var han 1922—26 Medlem af Alderdomsforsikringskommissionen; 1890—1930 sad han i Bestyrelsen for Foreningen for Trængendes Landophold, ligesom han 1916—30 varetog Kassererhvervet i Bestyrelsen for Kunstnernes Understøttelseskasse. — R. 1912. DM. 1915. K.² 1925. — Malerier af Knud Larsen 1904 i Nordisk Gjenforsikring, af Jul. Paulsen 1910 i Kjøbenhavns Brandforsikring og af Gerda Iversen 1918 i Familieejje.

Axel Linvald i Kjøbenhavns Brandforsikring 1885—1931, 1931, bl. a. S. 26 f. Assurandøren, XL, 1934, S. 157. Berl. Tid. 30. Aug. s. A. *Chr. Thorsen.*

Iversen, Christian Henrik, 1748—1827, Boghandler og Avisudgiver. F. 6. Aug. 1748 i Kbh. (Nic.), d. 1. Marts 1827 i Odense, begr. sst. Forældre: Kantor Johannes Erasmus I. (s. d.) og Hustru. Gift 6. Aug. 1786 i Kerteminde med Kirstine Marie Nielsen, døbt 29. Jan. 1767 i Odense, d. 20. Dec. 1837 sst., D. af Fuldmægtig i Sæbegaarden, Odense, Mads N. (ca. 1727—1800) og Inger Holm (ca. 1729—1801).

Efter Faderens tidlige Død (1755) kom I. til en Farbroder, David I., der var Boghandler i Altona, og allerede 1764 blev han for ham Bestyrer af en Filial i Lübeck, som han fra 1771 drev i eget Navn. Paa sine Rejser »med Boglade« i Danmark kom han 1766 første Gang til Odense, hvor han 1775 tog fast Ophold som Boghandler. 1778 købte han det Brandt'ske Bogtrykkeri her, paa hvis Drift han n. A. fik Privilegium, og som han moderniserede, bl. a. med den første Kobbertrykpresse i Provinsen, og nu begyndte den energiske og livlige Mand et virksomt litterært Liv, der efterhaanden gjorde ham meget velhavende. 1780 grundlagde han »Fyens Stifts Journal« (I.s fynske Avis), som han fortsatte til sin Død, 3: i 47 Aar; s. A. grundlagde han Hæfteskriftet »Almennyttige Samlinger til Hjærtets Forbedring og Kundskabers Udbredelse«, som han fortsatte i tyve Aar; 1781—89 udgav han et kritisk Tidsskrift »Danmarks litterariske Progresser«, 1782 stiftede han et fynsk typografisk Selskab, 1783 udgav han en dansk Statskalender (»Kgl. dansk Hofportefeuille«), 1789 oprettede han et dramatisk Selskab o. s. v. Han skrev selv i de af ham udgivne Blade, ja indlod sig i Pennefejder, f. Eks. med Lægen Joh. Cl. Tode, men navnlig med Udgiverne af Odenses anden Avis, »Fyens Stifts

Avis», først P. v. Westen og derpaa S. Hempel. I denne sidste fandt han en jævnbyrdig Modstander, og deres stærke Konkurrence fremmede i ikke ringe Grad det aandelige Liv i Odense. Det fortjener ogsaa at nævnes, at I. hørte til H. C. Andersens tidligste Velyndere. — Maleri. Silhouet i Privateje.

Fyens Stifts Avis 6. Marts 1827. Fr. Thaarup: Fædrenelandsk Nekrolog, Ny Rk., 1. Hft., 1844, S. 36—42. H. C. Andersen: Mit Livs Eventyr, 2. Udg., 1859, S. 28 f. C. Nyrop: Den danske Boghandels Hist., II, 1870, S. 58—64. J. Lauritsen: Tilbageblik paa Fyens Stiftstidendes første Aarh., 1872. J. V. Christensen i Dansk Provinspresse, 1925. Odense Bys Historie, udg. af H. St. Holbeck, 1926.

C. Nyrop (Svend Dahl).*

Iversen, Hans Mortensen, 1842—1900, Landøkonom. F. 31. Marts 1842 i Københoved, d. 13. Sept. 1900 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Gaardejer Morten I. (1786—1865) og Kirsten Margrethe Lund (1797—1881). Gift 14. Dec. 1884 i Kbh. (Johs.) med Johanne Kirstine Clausen, f. 21. Aug. 1859 i Stens ved Ribe, d. 17. Aug. 1935 i Kbh., D. af Gaardejer Niels C. (1819—66) og Edel Kirstine Petersen (1827—98).

Efter at have lært praktisk Landbrug kom I. som Elev først til Rødning og senere til Vallekilde Højskole, hvor Ernst Trier fik ham til at blive som Lærer og Leder af Skolens Landbrug. 1870 tog han paa Landbohøjskolen, og efter at have taget Landbrugs-eksamen 1872 vendte han atter tilbage til sin Virksomhed paa Vallekilde. Med sin klare Forstand, sin levende Interesse for de nyere, rationelle Landbrugsmetoder og med sin udprægede Lyst til at lære fra sig blev han anset for velegnet til at tage et Arbejde op blandt de endnu faatallige Landbrugsskoler, og ved Venners Hjælp købte han Dragebjerggaard i Ods Herred, hvor han 1874 oprettede en Landbrugsskole med baade teoretisk og praktisk Undervisning. Tiden var imidlertid løbet fra denne Undervisningsform, der havde været foretrukket omkring Aarhundredets Midte, og da I. yderligere blev spændt haardt for i økonomisk Henseende, maatte han 1884 under de nedadgaaende Konjunkturer opgive Virksomheden. 1884—89 var han Bestyrer af Ydinggaard ved Roskilde, men tog dog stadig livlig Del i Oplysningsarbejdet særlig vedrørende Fodring og Regnskabsføring. Bl. a. ledede han en Række Regnskabskursus, som Landhusholdnings-selskabet lod afholde paa Landbrugsskoler og i Landboforeninger. Fra Ydinggaard flyttede han til Kbh. og levede fra den Tid fortrinsvis som Landbrugsskribent. 1897—1900 var han Medredaktør af »Agrarbladet«, i en Periode Medarbejder ved »Landmands-Blade« og en kort Tid Ud giver af »Landmanden«, som han dog ikke kunde

holde økonomisk oppe. Han skrev desuden i Provins- og Fagblade og var i det hele en af Tidens mest produktive Landbrugsskribenter, som forenede Viden og selvstændig Opfattelse med en klar Fremstilling. — I. udgav 1885 »Regnskabsbog for det mindre Landbrug« (2. Udg. 1889) og optog her i større Udstrækning end tidligere Foderenheden i den almindelige Regnskabsføring. Han vendte sig i de følgende Aar kritisk mod den stigende Tendens til under det dobbelte Bogholderis Form at inddrage de enkelte Driftsgrenes Omsætning i Regnskabet. I »Vejledning til Regnskabsføring i Landbrug« (1900) krævede han klar Adskillelse mellem det egentlige Regnskab over den samlede Økonomi og Kontrollen med Produktionen i de enkelte Driftsgrene. Han naaede dog ikke at trænge igennem med denne Anskuelse, som i Tyskland havde betydelige Forkæmpere, og ogsaa den meget benyttede »H. Iversens Regnskabsbog for Landmænd ved Karsten Iversen«, der byggede paa hans efterladte Materiale og blev udgivet 1908 efter hans Død, fik i 2. Udg. 1915 en Form, der afveg fra I.s principielle Standpunkt. — I.s Søn, *Karsten I.* (f. 1886), er fra 1921 Bestyrer af Statens Forsøgsstation for Plantekultur i Askov.

Aarsberetning fra Det kgl. danske Landhusholdningsselskab 1885—88. Landmands-Blade, 1900, S. 513 ff. Vort Landbrug, XIX, 1900, S. 565 f. Ugeskrift for Landmænd, 8. Rk., IV, 1900, S. 472. Agrarbladet 13. Sept. 1900.

Aksel Milthers.

Iversen, Hakon, —1062—, Jarl. Fader: Lendmand Ivar Hvite fra Viken. Gift med Ragnhild, D. af Kong Magnus den Gode (s. d.).

Om H. I. foreligger næsten ingen sikre Overleveringer. Bedst afhjemlet er en enkelt Strofe i et Skjaldekvad og — maaske — en smålandsk Runeindskrift (»Vraae, Haakon Jarls Stallare«, Komstadstenen). Derimod findes adskillige Træk om ham fortalt i Morkinskinna. En senere (islandsk) Saga om H. I., af hvilken kun Brudstykker er bevaret, giver en paa væsentlige Punkter herfra afvigende Fortælling til bedste, som (delvis sammenarbejdet med Morkinskinna) er benyttet af Snorre. At fremlede de historisk paalidelige Enkeltheder i Overleveringen lader sig næppe gøre, selv om Morkinskinna maa antages at komme Sandheden nærmest. Ifølge dennes Beretning var H. I. Søn af en Lendmand Ivar Hvite og havde hjemme i Viken. H. I.s Saga og Snorre knytter ham — maaske med Rette — til Ladeætten og gør ham — sikkert fejlagtigt — til Jarl paa Oplandene. Han laa i sin Ungdom i Viking, bl. a. sammen med Finn Arnesson, og deltog paa Harald Haardraades Side i Nisaaslaget (1062). Efter Kampen ægtede han Ragn-

hild, Datter af Magnus den Gode, og Kong Harald lovede ham Jarlsnavn; men Kongen sveg dette Løfte, og forbitret herover drog H. I. og hans Hustru til Svend Estridsen i Danmark, hvor han blev Kongens Landeværnsmand. I denne Egenskab fældede han Svends Brodersøn Asmund, der havde stiftet megen Ufred i Riget; men skønt dette ikke huede Kongen, gjorde han dog H. I. til Jarl i Halland og lod ham hæрге paa Viken, saa længe Ufreden med Norge varede. Da Fred først var sluttet, traadte H. I. i Tjeneste hos den svenske Kong Stenkil, som nu blev angrebet af Harald Haardraade, og sammen med Stenkils Mænd værgede han Västergötland mod norske Angreb. Et Nederlag, som han led ved Vänern, er den eneste Begivenhed i hans Liv, om hvilken vi har en samtidig Meddelelse (af Skjalden Tjodolv Arnorsson). Siden hører man intet til H. I. Han synes aldrig at have spillet nogen politisk Rolle, men at have været en af de sidste udprægede Vikinghøvdinge, for hvem et Liv i Kamp var Tilværelsens egentlige Maal. Om han fra Västergötland er vendt tilbage til Danmark, er usikkert. Hans Datter Sunniva blev imidlertid gift med en jysk Stormand og Moder til Hakon Jyde, Erik Lams Fader.

P. A. Munch: *Det norske Folks Historie*, II, 1855, S. 234 f., 272, 284—307.
 G. Storm: *Snorre Sturlassons Historieskrivning*, 1873. *Norsk hist. Tidsskr.*, 5. Rk., IV, 1917—20, S. 183; VII, 1927—29, S. 381 ff. *Edda*, XXVII, 1927, S. 33—44. *Det norske Folks Liv og Historie*, II, 1931, S. 97 *Vilh. la Cour*.

Iversen, Herbert Utzon, 1890—1920, Filosof. F. 26. April 1890 i Nørre Nebel, d. 9. Febr. 1920 i New York. Forældre: Læge Iver I. (s. d.) og Hustru. Gift 23. Juni 1915 i West Greenwich, London (b. v.) med Ingeborg Hansine Kristine Margarethe (Roepke) Hansen, f. 10. April 1885 i Kbh. (Johs.) (gift 2° 1923 med Forretningsfører Jens Otto Kaj Hansen), D. af Kontorist, senere Fuldmægtig Hans Christian Jørgen H. (1857—1912) og Gusta Dorthea Amalie Roepke (f. 1857).

I. blev Student 1907 fra Lyceum og valgte Tysk til Studiefag. 1910 opholdt han sig et Halvaar i Berlin, hvor han bl. a. studerede sociale og politiske Spørgsmaal. Efter sin Hjemkomst deltog han i Ledelsen af Studentersamfundets Foredragsforening og blev Medlem af Socialdemokratiet. 1912 tog han Magisterkonferens i Tysk med Speciale i Filosofi (hans store skriftlige Opgave handlede om J. G. Fichte). 1913—18 levede han i England og Skotland, bl. a. optaget af at udarbejde et stort filosofisk Skrift, »To Essays om vor Erkendelse«, der udkom i Kbh. 1918 og vakte megen Opmærksomhed ved den selvstændige Maade, hvorpaa han her gjorde sig

til Talsmand for en radikal Psykologisme. I Foraaret 1918 forlod han sammen med sin Hustru England, hvor han til sin teoretiske Uddannelse havde føjet den praktiske som Chauffør og Motor-mekaniker, og rejste til New York for i U. S. A. at skaffe sig et Førstehaandskendskab til de derværende sociale og politiske Forhold. Det var hans Hensigt ogsaa at besøge Japan, Kina, Siam og Ægypten og derefter at tage et socialt-politisk Arbejde op som Redaktør i Kbh.; men i Begyndelsen af 1920 blev han angrebet af spansk Syge og døde paa et Fattighospital i New York. Foruden nogle Digte (trykt under Mærket »Frede Due« i »Tilskueren« 1911) og forskellige Diskussionsindlæg i »Socialisten« (1913 og 1915—17) har han skrevet »Om socialistisk Kultur« (sst. 1913), »Af en Socialists Papirer« (Tilskueren 1915), »Dage i Minnesota« (sst. 1920) og »Amerikanske Tilstande. En Rapport til unge Nordboer«, udgivet af M. K. Nørgaard med et Forord af C. V. Bramsnæs (s. A.). Sidstnævnte Skrift indeholder en paa omfattende Undersøgelser hvilende Skildring af Kapitalismen og Arbejderbevægelsen i U. S. A., set med marxistiske Øjne. En kort Selvbiografi (fra 1919) er trykt i »Klingen« 1920. En utrykt Afhandling »Om Materialisme« findes i Privateje. — Som filosofisk Forfatter søgte I. at vise, at en kritisk Undersøgelse af vor Erkendelses Natur fører til den Antagelse, at Erkendelsens sidste Grund er en enkelt, præsent, mental Tilstand (»et enkelt, udeleligt, direkte datum«), om hvis Eksistens der ikke kan tvivles. Det enkelte »Datum« er goldt, for saa vidt som det ikke er i Stand til at udvide vor Erkendelse; men »drister« man sig til, ud fra visse »Datum«-Ejendommeligheder, at postulere, at der gives Tidslighed, mental Flerhed og mentale Relationer, vil det være muligt at opbygge en saakaldt »sigmatisk Deskriptiv-Psykologi«, hvis Opgave det bliver at give den nøjagtigst mulige Beskrivelse af de mentale Tilstande og Processer. Da alle andre Videnskaber i sidste Instans kan føres tilbage til »Deskriptiv-Psykologien«, der saaledes bliver Grundvidenskaben, vil der efter I.s Mening ikke være Brug for nogen særlig Erkendelsesteori. — »To Essays« er foruden at være et Indlæg i Debatten mellem Logicister og Psykologister tillige et Udtryk for I.s social-politiske Anskuelse, idet Bogen var tænkt som hans Bidrag til det Rydningsarbejde, der maatte gøres over for Tidens metafysiske og filosofiske Taagetale, for at der med Held kunde virkes for det Maal, han kæmpede for: et paa socialistisk Grund rationelt indrettet Samfund.

Jørg. Fr. Jørgensen i Politiken 25. Marts 1919. Samme i Ugens Tilskuer, IX, s. A., S. 161—65, 179—83. J. C. Kall i København 2. April s. A. Samme

i Klingen, III, 1920, Nr. 6—7. E. Rubin i Tilskueren, 1919, I, S. 413—24. Samme i Litteraturen, II, 1919—20, S. 723—26. Samme: En ung dansk Filosof og hans Værk, 1920, S. 9—69. H. Høffding i Nordisk tidskr., 1919, S. 192—98. C. V. Bramsnæs i Social-Demokraten 20. Febr. 1920. H. Frisch i Tilskueren, s. A., I, S. 202—30. G. Hatt i Nordisk tidskr., 1921, S. 267 ff. E. Wiinblad og Alsing Andersen: Det danske Socialdemokratis Historie, II, s. A., S. 361 f. S. V. Rasmussen: Studier over William Hamiltons Filosofi, s. A., S. 36—40.

S. V. Rasmussen.

Iversen, Iver Utzon, 1862—92, Læge, Forfatter. F. 14. Marts 1862 i Haderslev, d. 19. Jan. 1892 i Nørre Nebel, begr. i Horsens. Forældre: Adjunkt i Haderslev, senere Rektor i Horsens og Hillerød Conrad I. (1833—1918) og Christine Jørgensen (1836—1914). Gift 18. Dec. 1887 i Horsens med Elisabeth (Eli) Stallknecht, f. 16. Juni 1862 i Horsens, d. 10. Jan. 1896 sst., D. af Fabrikant, senere Etatsraad J. S. (s. d.) og Hustru.

Efter 1864 kom I. med Forældrene til Kbh. og derfra 1875 til Horsens, hvor han blev Student 1880. 1883—86 laa han paa Regensen og skrev der en Kantate ved Regenslindens Hundredaarsfest. 1887 tog han medicinsk Embedseksamen og fik Ansættelse som Reservelæge paa Garnisons Sygehus i Kbh. Som Student havde I. taget ivrig Del i Studenterlivet, var bl. a. en Tid Medlem af Studentersamfundets Bestyrelse, og i Kammeratkredse dyrkede han sine litterære Interesser. I »Ude og Hjemme« og »Vor Tid« fik han sine første Prosaskitser og Vers trykt, hvoraf et Udvalg fremkom i Debutbogen »Unge Piger« (1884). Han er paavirket af Jacobsen og Bang og Tidens metaforrige, lidt maniererede Stil. Men et eget Lune og en græskpaavirket Skønhedsdyrkelse med Smag for renere Linieføring viser hans Talents Udviklingsmuligheder. Især maa nævnes Digtet »Den græske Vase«, der peger fremad mod Niels Møllers Lyrik. Efteraaret 1887 fik han paa Det kgl. Teater opført Enaktsskuespillet »Nuancer«, der ikke kunde gøre sig gældende paa den store Scene, men som Læsestykke er af smuk Virkning ved sin spirituelle Dialog og de tre nydelige Kvindefigurer. I den lyrisk-filosofiske Student, Sanne, har I. skildret sig selv som Skønhedsdyrker og Erotiker. Den Selvkritik, som denne Figur rummer, var dybt alvorlig ment. I. brød op fra Kbh. og sit æstetiserende Liv, giftede sig og nedsatte sig som praktiserende Læge i Nørre Nebel. Han skrev i flere Aar intet, men gik helt op i sin anstrengende Praksis. Han var saa smaat igen begyndt at skrive, især nogle Virkelighedsskildringer fra sit Distrikt, der tryktes i »Illustreret Tidende«, da han pludselig blev revet bort af en Influenza, som gik over til Lungebetændelse.

Niels Møller i Ill. Tid. 24. Jan. 1892. Knud Fabricius: Regensen gennem hundrede Aar, 1923—25, S. 301 ff.

Oluf Friis.

Iversen, Johannes Erasmus, ca. 1713—55, Musiker. F. ca. 1713, begr. 28. Febr. 1755 i Kbh. (Frue). Gift 24. Marts 1747 i Kbh. (Slotsk.) med Henriette (Henrica) Antoinette Dahlmann, døbt 17. Marts 1728 i Kbh. (Holmens), d. 29. Dec. 1812 i Odense (gift 2° 1758 med Politisekretær Christian Henrich Melchior, ca. 1725—99), D. af Fuldmægtig hos Mons. Høg, senere ved den kgl. Vinkælder Adam Henrik D. (1680—1767) og Johanne Antoinette Meyer (1698—1733).

I. hørte til de faa Danske, der i Midten af det 18. Aarhundrede gjorde en virkelig fortjenstfuld Indsats for Musikkens Trivsel i Kbh.; særlig tog han ivrig Del i den betydningsfulde Grundlæggelse af et fast Koncertliv. Han begyndte som universitetsstuderende og kaldes 1744 juridisk Kandidat, men helligede sig siden helt Musikken og virkede baade i Egenskab af Sanger, Instrumentalvirtuos, Dirigent, Komponist og Musiklærer. 1749 eller 50 blev I. Kantor ved Vor Frue Skole, en Stilling, der var forbundet med visse Kompositionsforpligtelser; han skrev saaledes Kantater i Anledning af flere akademiske Højtider, som f. Eks. en Sørgekantate over Dronning Louise og en Kantate i Anledning af Dronning Juliane Maries Indtog, begge fra 1752. Musikken blev Grunden til, at han kom til at staa i ven-skabeligt Forhold til to af Datidens fremtrædende Personligheder, den stærkt musikinteresserede Holberg og Hofkapelmester J. A. Scheibe. Et af hans sidste Arbejder var Sørgemusikken i Anledning af Holbergs Bisættelse. -- I. begyndte omkring 1740 at foranstalte offentlige Koncerter sammen med nogle andre Musikdyrkere, hvilket 1744 førte til Oprettelsen af det navnkundige Musikalske Societet, en Institution, hvis eneste Øjemed var »at bringe Musikken iblandt vore Landsmænd i Flor«. Hovedmængden af de assisterende ved Selskabets Koncerter var Dilettanter, og Koncertmesteren, hvis Hverv straks blev overdraget I., maatte derfor forpligte sig til hver Uge paa en bestemt Dag at undervise de Medlemmer, der maatte ønske det. Denne Under-visning har aabenbart været til stor Nytte, thi af Holberg erfarer vi, at Selskabets Medlemmer »udi kort Tid saaledes har tiltaget udi Musikken, at mange af dem rent kan passere for Mestre«. 1747 opførte Det musikalske Societet i Anledning af Kongens Fødselsdag en af I. komponeret Kantate, som vandt stærkt Bifald, og samme Dag gav Kongen Societetet Lov til at give sine Koncerter

paa Charlottenborg, i hvis store Sal I.s Kantate »Forsynet« opførtes i Sept. 1747. Da Societetet, ikke mindst paa Grund af den overhaandtagende Interesse for den italienske Opera, 1749 maatte indstille sin Virksomhed, stiftede I. et nyt Collegium musicum, bestaaende af nogle af hans »Scholarer« og »andre fornemme Musik-Elskere«. »Jeg flatterer mig« — siger han i Indbydelsen — »af at have vist saa mange Prøver paa min ringe Færdighed i Musiken, at jeg dermed i nogen Tid kan have tildraget mig Publici Yndest«. Det synes, som om I. mistede noget af sin varme Interesse for Koncertlivet, da han blev Kantor. 1751 indstuderede han Pergolesis berømte Intermezzo »La serva padrona« med Stadsmusikant Bergs to Døtre. Ved en Opførelse af den lille Opera, som fandt Sted hos den engelske Gesandt, var Kongen til Stede; han roste »dette admirable Divertissement« og »mentionerede« de to unge Piger »at være de første Danske, som saa meget havde fortjent at meriteres«. Sidste Gang, I. omtales, er i Febr. 1754, da han ledede nogle gejstlige Koncerter i Bryggernes Lavshus med »frivillig Hjælp af fornemme og vel øvede Musik-Elskere«. — Maleri af Joh. Hörner 1744 i Privateje.

Musikforeningens Festskrift, I, 1886 (se Registeret). Holberg Aarvog 1920, S. 72. Fyens Stiftstid. 1827, Nr. 36.

Torben Krogh.

Iversen, Jørgen (med Tilnavn Dyppel, Dybbøl), 1638—83, Guvernør paa St. Thomas. F. 25. Febr. 1638 i Helsingør, d. 20. Jan. 1683 paa Havet. Faderen (Iver Dyppel?) var Bager i Helsingør, indvandret fra Sønderjylland; Moderen hed Else Pedersdatter. Gift 1° 30. Aug. 1670 i Kbh. med Birgitte Pedersdatter, d. 1. Aug. 1679. 2° ca. 1682 i Kbh. med Margrethe Christensdatter, Borgmester Bartholomæus Jensens Søsterdatter (gift 2° med Plantagebestyrer Engelbrecht Christiansen paa St. Thomas, 3° med Købmand Christian Adolf Madsen i Kbh.).

Som ganske ung Mand søgte J. I. sin »Fortun« i Udlandet, men havde ikke Held med sig og lod sig hverve som Serving i Vestindien, hvor Englændere, Hollændere og Franskmand, uden at lade sig afskrække af den store Dødelighed og Kaper- og Sørøveroverfald, med glimrende Udbytte begyndte Plantagedrift, men manglede Arbejdere. J. I. gennemgik en drøj Tid paa Øen St. Christoph; han kom imidlertid snart selv i Gang med Plantagedrift og med Afskibning til Europa af vestindiske Produkter, men tabte saa omtrent alt, hvad han havde vundet, ved Kaperi fra engelsk Side. Han rejste 1665 hjem for at faa Støtte af Regeringen, og da der nogle Aar efter oprettedes et dansk-vestindisk oktrojeret Kom-

pagni, udnævntes han 1671 til Guvernør paa St. Thomas, hvor Erik Nielsen Smed allerede 1666 havde begyndt dansk Kolonisering. Ekspeditionen afgik i Okt. med Skibet »Færøe« og kom Maj n. A. til St. Thomas, som igen blev taget i Besiddelse i Kongens og Kompagniets Navn. J. I. kæmpede med de samme Vanskeligheder som det foregaaende, mislykkede Foretagende, men ved den bedre Udrustning og hans Fasthed og Arbejdsomhed blev der Trivsel i Kolonien, endskønt næsten alle de overførte Landsmænd bukkede under for Klimaet. Fremmede Kolonister, mest Hollændere, Franskmand og Englændere, haardhændede og stejle Pionerer, maatte udfylde de tomme Pladser, og J. I. havde kun ringe Magtmidler til at haandhæve sin Myndighed. Det lykkedes at faa opført et Fort, rydde Krat og anlægge Plantager og Veje. Styrelsen hjemme paaskønnede hans brydsomme Arbejde og fik ham til at blive paa St. Thomas endnu et Treaar. Øens Befolkning plagedes ikke alene af Fribyttere (Buccanceers, Flibustiers), men under den fransk-hollandske Krig blev der 1678 fra fransk Side rettet et Angreb paa Kolonien, men J. I. fik det afvist ved Hjælp af sine faa Fortsoldater og den noget talrigere Milit. 1680 afløstes han som Guvernør af den udsendte Nicolas Esmitt og vendte hjem. Han blev 1681 Medlem af Kompagniets Direktion, og da Esmitts Styre viste sig aldeles ødelæggende for Kolonierne, paatog han sig paa ny Guvernørposten og fik ny Bestalling 1682. Dødeligheden i Vestindien viste sig afskrækkende for Godtfolk, og han fik som nye Kolonister ca. 100 frigivne Slaver med ud. Skibet »Havmanden« med Ekspeditionen afgik i Nov. Slaverne gjorde paa Rejsen Mytteri i Nærheden af Azorerne 1683, dræbte Kaptajnen m. fl. og kastede J. I. og hans yngste Barn over Bord, medens hans Hustru blev skændet af Slaverne. Hun og J. I.s Søn af første Ægteskab kom senere til Vestindien, hvor Margrethe Iversen overtog J. I.s Plantager, med hvis Bestyrer hun indgik sit andet Ægteskab. J. I. efterlod sig et berømmeligt Eftermæle som en dygtig og hæderlig Embedsmand, en djærv og keredansk Personlighed.

Fr. Krarup i Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., VI, 1891, S. 23—45. Kay Larsen: Dansk Vestindien 1666—1917, 1928, S. 21—37. Samme: Dansk-vestindiske og -guineiske Personalialia og Data, Det kgl. Bibliotek. Jørgen Iversen: Fire Sparetimers Frugter, 1670. E. Gullach-Jensen i Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., I, 1916, S. 248.

Kay Larsen (Fr. Krarup).

Iversen, Kristen (Kræsten), f. 1886, Maler. F. 26. Jan. 1886 i Holsted, Malt Herred. Forældre: Bygmester Niels Laurids Pedersen (1848—1902) og Grethe Hansen (1851—1910). Navneforandring

7. Okt. 1930. Gift 9. April 1914 i Kbh. (Blaagaard) med Anna Marie Siems, f. 23. Juli 1889 i Oslo, D. af Xylograf Carsten S. (1856—1916) og Thora Nielsen (1852—1935).

I.s. Uddannelse naaede i kunstnerisk Henseende ikke ud over den forberedende Begyndelse, han maatte selv finde ud af Problemerne. Efter Konfirmationen sattes han i Malerlære og teknisk Skole i Kolding. 1904 drog han til Kbh., hvor han en Aarrække levede som Haandværker og gik paa det tekniske Selskabs Skole under H. Grønvold. Han udstillede paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1910—12, 1914—18, men et afgørende Fremstød blev først Billedet »Odysseus og Nausikaa« (udført til Akademiets Guldmedaillekonkurrence), som han fik optaget paa Charlottenborg 1919. Det blev købt af Kunstforeningen og skaffede ham n. A. Indbydelse til Den frie Udstilling, hvor han snart blev en af de faste Støtter. I en Række Opstillinger (»Grønne Æbler« 1920, Göteborgs Museum) og Figurbilleder (»Vaulundur og Baudevilde« 1918—19, »Byggepladsen« 1919, hvis Murere var malt i ligesom kalkede Farver, et Par Portrætgrupper med Selvportræt 1920 og 1921—22) kæmpede han sig paa egen Haand gennem Farven, Maleriets koloristiske og stofflige Grundlag. Paa Göteborg-Udstillingen 1923 fik han sit Gennembrud med »Kristus søger Disciple blandt Fiskerne«. Carlsbergfondets Konkurrence om et Loftsmaleri til Videnskabernes Selskab, som han vandt 1924, indledede en Række Bestillinger paa store dekorative Figur-Billeder. Gennem dem arbejdede han sig ind i »Historiemaleriets« Komposition i Tilknytning til Barokkens rumlige og plastiske Opfattelse (»Tobias og Englen« 1923—24; Loftsbilleder i Videnskabernes Selskab 1925—26, til Riddersalen og Tronsalen paa Christiansborg, bestilt 1927; Altertavler i St. Peters Kirke i Holsted 1928 og Zions Kirken i Esbjerg 1930). Som en Side-Beskæftigelse til at hvile ud i har han malet Landskaber (»Fra Farimagsgade« 1918 med en gul Sporvogn, det koloristisk fornemme »Sortedamssøen. Kold Vinterdag« 1924), især paa Bornholm, hvor han har haft Sommerophold fra 1920. — I. foretog længere Rejser til Tyskland og Italien 1921 (for J. R. Lunds Fond), Frankrig og Holland 1924 (for Zacharias Jacobsens Legat), Italien og Grækenland 1927 (Stipendium fra Ny Carlsbergfondet). Han har deltaget i de danske Udstillinger i Brooklyn Museum (New York) 1927, Helsingfors 1928, Berlin 1932, Riga, Warszawa og Budapest (Sølvmedaille) 1936, i Moderne dansk Malerkunst 1925, den internationale Udstilling i Dresden 1926, Kunststævnet i Forum 1929, Unionalen i Kbh. 1931, Rundskue-Udstillingen 1936. Efter sin Optagelse i Akademiraadet Marts

1925 og Udnævnelse til Professor ved Akademiet fra Okt. 1930 har han haft en fremtrædende Plads inden for det faglige Kunstliv og varetaget en Række Tillidshverv (bl. a. som Medlem af Kunstforeningens Bestyrelse 1926—30, af Gallerikommissionen 1931—34, Bestyrelsen for Hirschsprungs Samling fra 1932). — Arbejder af I. findes i Kunstmuseet, Museerne i Horsens, Kolding og Rønne, Nationalmuseet i Stockholm, Museerne i Göteborg og Malmø; endvidere i Statsradiofonibygningen i Kbh. og Risskov Kirke ved Aarhus (Glasmaleri). — Portrætteret paa ovenn. Portrætgrupper og i Selvportrætter 1908, 1918, 1923 (Malmø Museum; tildelt Eckersbergs Medaille 1923). Buste i Teaktræ af Johs. C. Bjerg 1919. — R. 1932.

Sigurd Schultz i Ill. Tid. 27. Marts 1921, 25. Marts 1923, 15. Juli s. A., i Dagens Nyheder 20. Juni 1930. Jens Thiis: Nordisk kunst idag, 1923, S. 46. Vilh. Wanscher i Politiken 26. Sept. 1926. Søndag (Dagens Nyheder) 26. Dec. 1926. Politiken og Berl. Tid. 16. Dec. 1927, 20. Juni 1930. Magasinet 18. Sept. 1927, 28. Sept. 1929. Berl. Tid. 29. Sept. 1934. Francis Beckett: Kræsten Iversen, 1931 (Vor Tids Kunst, 3).

Sigurd Schultz.

Iversen, Lars, f. 1874, Aktuar, Direktør i Statsanstalten for Livsforsikring. F. 14. Sept. 1874 i Skaarup. Forældre: Skibsreder, Skibsfører Fritz I. (1844—95) og Mette Kirstine Jensen (1851—1932). Gift 19. Juli 1913 i Søllerød med Louise Landsperg, f. 17. Dec. 1889 i Odense, d. 20. April 1935 i Gentofte, D. af Fabrikant Christian Erik Christoffer L. (1853—1913) og Auguste Johanne Emilie Pruess (1857—1902).

I. blev Student 1893 fra Odense, studerede Matematik og blev cand. mag. 1898. Efter et Par Aar at have virket som Lærer ansattes han 1901 som Assistent i Beregnerkontoret i Statsanstalten for Livsforsikring, hvor han 1907 blev Fuldmægtig, 1911 matematisk Direktør og 1919 administrerende Direktør (ved C. A. Rothes Afgang). Allerede 1910 havde I., der et Par Gange havde været paa længere Studieophold i England og U. S. A., erhvervet den filosofiske Doktorgrad paa sin Afhandling om Dødeligheden blandt forsørgede, og det faldt derfor meget naturligt, at han, da der 1916 ved Universitetet oprettedes et Docentur i Forsikringsmatematik, fik den nye Lærerpost overdraget. Som Docent fra- traadte I., da han 1919 blev Statsanstaltens administrerende Direktør. Til de internationale Aktuarkongresser har I. skrevet om forskellige forsikringsmatematiske Emner, bl. a. om Livrentedødelighed og om Pensioneringsforhold i den danske Embedsstand. — R. 1920. DM. 1932. K.² 1936.

Studenterne fra 1893, 1918, S. 139 f. Assurandøren, XL, 1934, S. 166 f.

Chr. Thorsen.

Iversen, Volquard, —1660—, Langfarer. F. ca. 1630 i Husum. Om Forældrene vides kun, at Faderen havde været Møller. V. I. drog til Amsterdam, hvor han lærte Bogbinderi, men lod sig snart hverve som Livskytte (Musketér) i det nederlandsk-ostindiske Kompagnis Tjeneste og sendtes 1655 med Skibet »Printz Royal« til Java og Molukkerne. I Modsætning til Størsteparten af Soldaterne kom han velbeholden over Klimavanskelighederne og Strabadserne og fik efter fem Aars Ophold Hjemrejsetilladelse. Skibet, han sejlede hjemad med, forliste; V. I. reddedes og bragtes af et forbi-sejlende Skib til Guzerat i Forindien, hvor han atter tog hollandsk Tjeneste. Først 1668 kom han igen til sin Fødeby, hvor man for længst havde troet ham død og en Præst havde holdt Ligtale over ham. S. A. drog han paa ny til hollandsk Indien, denne Gang som Korporal. Han er næppe avanceret videre end til Sergent, og hans Dødsaar og Dødssted er ubekendt, men hans Navn er knyttet til et stort og smukt Værk, som den ansete gottorpske Raad og Bibliotekar i Slesvig Adam Olearius udsendte paa Grundlag af hans og en anden Langfarers Skildringer og Optegnelser, og som giver et godt Billede af Forholdene i Indien paa den Tid og af en Række Steder og fremtrædende Personer.

Orientalische Reise-Beschreibung Jürgen Andersens und Volquard Iversens, hrsg. durch A. Olearium, 1669, S. 181—223.

J. A. Fridericia (Kay Larsen).*

Iürgensen, Rasmus Emil, 1839—95, Retskyndig. F. 6. Aug. 1839 i Sønder Kirkeby, Falster, d. 21. Maj 1895 i Odense, begr. sst. Forældre: Sognepræst i Sønder Kirkeby, senere i Nørre Vedby, Stiftsprovst Peter Andreas Heiberg I. (1800—60) og Thomasine (Sine) Elisabeth Johanne Koch (1809—86). Gift 21. Maj 1869 i Horbelev med Ingeborg Marie Biering, f. 25. Febr. 1848 i Langaa, Fyn, D. af Sognepræst Frederik Ferdinand B. (1813—79, gift 2° 1860 med Hansine Marie Clausen, 1830—1912, gift 1° 1853 med Forpagter paa Mullerup Hans Dons, 1823—54) og Anne Serine Bertine Bech (1812—58).

I. blev Student 1858 fra Nykøbing F., cand. jur. 1864, deltog som frivillig i Krigen s. A., blev s. A. Byfogedfuldmægtig paa St. Thomas, 1865 Volontør i Generaldirektoratet for Skattevæsenet, 1867 i Justitsministeriet, 1868 By- og Herredsfuldmægtig i Skanderborg, 1871 Auditor, 1881 Byfoged, By- og Raadstueskriver i Randers, 1890 Herredsfoged og Skriver i Lunde-Skam Herreder samt Birkedommer og Skriver i Grevskaftet Roepstorffs Birk. Besjælet af en levende Interesse for retslige og sociale Problemer, skarp-sindig, nøjagtig og flittig nedlagde I. et sjældent taalmodigt og

omfattende Arbejde i en navnlig af de juridiske Praktikere paa-skønnet litterær Virksomhed. I »Ugeskrift for Retsvæsen« offentliggjorde han forskellige, særlig processuelle, straffe- og forvaltningsretlige Afhandlinger, 1867 saaledes »Bidrag til Fortolkningen af Straffelovens § 203«, 1878 »Om Ombud«, en virkelig Gennemtrawling af dette Emne. Kort efter Emanationen af Almindelig borgerlig Straffelov af 10. Febr. 1866 udgav I. en udførlig og i flere Henseender fortjenstfuld »Almeenfattelig Veiledning til Forstaaelse af Straffelovens Grundsætninger og almindelige Bestemmelser« (1866), det første Forsøg paa Bearbejdelse af det ved det nye Lovarbejde skabte Stof; Skriftet efterfulgtes af »De Brock-Bredalske Legater for Randers« (1886) og »Bygningslovgivningen for Kjøbstæderne (udenfor Kjøbenhavn) og Landet. Haandbog for Arkitekter, Bygningshaandværkere, Bygningsautoriteter og Jurister« (1887). I.s Hovedværk er hans fortrinlige »Nyt Lovlexikon« (I—V, 1875—78, med fire Supplementbind 1880—95), der i sammenarbejdet og forøget Skikkelse paa ny blev udgivet af Emil Hammerich (s. d.) (I—VI, 1900—03). Spørgsmaalet om uægte Børns Retsstilling laa I. stærkt paa Sinde. I »Dagbladet« for 1882 slog han til Lyd for Sagen og udarbejdede et herhenhørende Lovudkast, ligesom han som Nr. 3 af »Smaaskrifter udgivet af Dansk Kvindesamfund« publicerede Foredraget »Det uægte Barns og dets Moders Retsstilling«.

Frode Iürgensen og Poul Hennings: Biografisk Slægtregister over de indbyrdes beslægtede Familier Sangaard m. fl., 1910, S. 167. *Frantz Dahl.*

Jacob, se Jakob.

Jacob, Emil Frederik, f. 1873, Skotøjsfabrikant. F. 6. Juni 1873 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Jacob Frederik J. (1826—84) og Julie Caroline Levy (1833—97). Gift 4. Dec. 1898 i Kbh. (Mos.) med Agnes Hartvig, f. 4. Sept. 1878 i Kbh. (Mos.), d. 3. Sept. 1932 paa Frbg., D. af Grosserer Michael Marcus H. (1832—80) og Emma Gottschalk (1838—1907).

J. knyttedes i en ung Alder til den danske Skotøjsindustri, idet han 1889 fik Ansættelse hos M. J. Ballins Sønner, hvor han arbejdede, indtil han ved Aarhundredskiftet blev Forretningsfører i Akts. Hertz' Skotøjsfabrik. Derefter var han i kortere Tid hos M. Goldstein og Aktieselskabet Dansk Chromlæderfabrik, indtil han 1903 startede egen Skotøjsfabrik (E. F. J. & B. Lotinga), som 1918 gik op i den store Koncern Akts. M. J. Ballins Sønner og Hertz' Garveri og Skotøjsfabrikker, hvor J. blev teknisk Direktør. 1921 frattraadte han her og blev Direktør for Akts. E. F. J. & Thranes Trikotagefabrik, men 1922 knyttedes han igen til Ballin & Hertz, denne Gang som administrerende Direktør, og gennemførte Rekonstruktionen af 1923. Ved Udgangen af 1927 opsigede han sin Stilling, men vedblev efter Anmodning at fungere indtil Selskabets anden Rekonstruktion 1929. Derefter overtog han Firmaet Johs. Rosted og blev 1930 Formand for det s. A. startede Akts. Skotøjsfabriken E. F. J. & Wilh. Andersen. Samtidig med at J. saaledes inden for Skotøjsindustrien har udfoldet et meget virksomt Initiativ, har han taget levende Del i Organisationsarbejdet, navnlig inden for Arbejdsgiverforeningen, i hvis Hovedbestyrelse han har haft Sæde uafbrudt siden 1910, og af hvis Forretningsudvalg han har været Medlem 1910—12 og fra 1925. Straks efter sin Indtræden i Arbejdsgiverforeningens Hovedbestyrelse udførte han som Medlem af Udvalget til Udarbejdelse af Regler for Arbejdsgiverforeningens Strejkeforsikring et meget

betydeligt Arbejde, og han har i Tidens Løb været Medlem af en Række vigtige Kommissioner, bl. a. den store Arbejdskommission af 1923, hvis Hovedindsats blev en grundig Gennemgang af Forligsmandslovgivningen. Fra 1928 har J. været Dommer i den faste Voldgiftsret og fra 1913 Medlem af Industriraadet. Han er endvidere Næstformand i Industrifagene, Formand for Arbejdsgiver-Afdelingen i Arbejdsgivernes Ulykkesforsikring, var 1913—21 Formand for Foreningen af københavnske Skotøjsfabrikanter og 1922—29 Næstformand for Foreningen af danske Læderfabrikanter. 1923 var han Formand for Læder- og Skotøjsudstillingen. Som Organisationsmand har J. ofte med oratorisk Dygtighed talt for sin Stands Interesser. Som Erhvervsmand præges han af en forsigtig Tilbageholdenhed i Medgangstider, medens han i Modgangstider ofte lader en sund Optimisme komme til Orde. — R. 1935.

Arbejdsgiveren 2. Juni 1933 og 17. Maj 1935.

P. Koch Jensen.

Jacobi. Nedenn. Dr. med. Samuel J. (1764—1811), der var Søn af en jødisk Købmand i Jaroslav i Galizien, kom 1792 til Kbh. Han var Fader til Georg Wilhelm Arnhold J. (1805—98), der nedsatte sig som Læge i Sølvesborg i Sverige, til Justitsraad, Toldforvalter i Køge Hugo Adolph J. (1803—1903) og til Sognepræst i Stubbekøbing og Maglebrænde Carl Ludvig Theodor J. (1811—73), hvis Søn var Stiftsprovst og Sognepræst i Aalborg Carl Hugo Edvin J. (1843—1914). Justitsraad Hugo Adolph J. var Fader til nedenn. Borgmester i Kbh., Konferensraad Hugo Adolph J. (1844—1917), hvis Søn Forstmanden og Forfatteren Carl J. (f. 1874) ligeledes nævnes nedenfor. — Nedenn. Konferensraad Christian Frederik J. (1739—1810) var Søn af Sognepræst i Asminderød og Slotspræst paa Fredensborg Peder J. (1691—1738), der stammer fra Løgumkloster. Konferensraaden havde to Søstre Marie Christine J. (1738—1801) — i Ægteskab med Etatsraad, Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer Nicolai Jacob Jessen (1718—1800, s. d.) — og Christiane Magdalene J. (1732—1804), der var gift med Postmester i Hamburg, Kancelliraad Frederik Carl Harboe (1716—68) af Præsteslægten Harboe (s. d.).

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 456 f. — Lengnicks Stam-tavler.

Albert Fabritius.

Jacobi, Hugo Adolph, 1844—1917, Borgmester. F. 13. Juli 1844 i Nykøbing S., d. 22. Jan. 1917 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Toldkasserer, senere -forvalter Hugo Adolph J. (1803—1903) og Christiane Annette Herbst (1805—56). Gift 10. Maj

1872 i Stubbekøbing med Ida Harriet Jacobi, f. 14. Marts 1847 i Ribe, d. 20. Jan. 1928 i Kbh., D. af Adjunkt i Ribe, senere Sognepræst i Stubbekøbing Carl Ludvig Theodor J. (1811—73) og Marianna Harriette Thalbitzer (1817—76).

Efter at være dimitteret privat til Universitetet 1863 tog J. juridisk Embedseksamen 1868, var derefter Sagførerfuldmægtig og arbejdede samtidig i Magistratens 3. Afdeling, hvor han var Fuldmægtig 1871—75; 1876 nedsatte han sig som Overretssagfører i Kbh. og tog samtidig virksom Del i Arbejdet i Kbh.s Understøttelsesforening, hvor han fra 1885 var Næstformand i Hovedbestyrelsen. 31. Marts 1891 valgtes J. til Borgmester for Magistratens 3. Afdeling, under hvilken Fattig- og Forsørgelsessager henhører. Samtidig med hans Tiltræden traadte den nye Fattiglov og Lov om Alderdomsunderstøttelse i Kraft 9. April 1891, og han gik saaledes ind til Arbejdet under ændrede Synspunkter for Fattigforsørgelsen og med en Klasse af Personer, der skulde forsørges efter ganske nye og oprøvede Regler. Kommunalbestyrelsen havde for faa Aar tilbage vedtaget at flytte Arbejdsanstalten paa Ladegaarden til et nybygget Komplex ved Nørre Allé, som omtrent var færdigt til Indflytning, men J. indsaa hurtigt, at det vilde være mere rimeligt først at sørge for, at de mange uarbejdsdygtige gamle, som dengang under yderst ugunstige Forhold var indkvarteret i det gamle usunde Almindelig Hospital i Amaliegade, i Frelserens og Nikolaj Arbejdshuse og i forskellige mindre Stiftelser, kom under bedre Forhold. I Løbet af nogle Maaneder indbragte han et Forslag om at anvende de nye Bygninger til Brug for disse trængende og gennemførte det trods forskellig Modstand. 1897 vedtoges hans Forslag om Opførelse af et Alderdomshjem for 400 Husfæller, og 1908 blev den nye Arbejds- og Tvangsanstalt Sundholm taget i Brug. Denne sidste afløste den gamle brøstfældige Arbejdsanstalt paa Ladegaarden, der havde været benyttet paa denne Maade i hundrede Aar. Fra samme Tid ophørte Ladegaardslemmernes Anvendelse til Gadefejning. J. var en meget myndig og selvstændig Mand, der vanskeligt kunde forsones sig med de nye Synspunkter, der i Borgerrepræsentationen traadte ham i Møde gennem den nyvalgte Opposition, som efterhaanden blev Flertal. Trods de betydelige Reforme, han gennemførte, kunde han ikke trænge igennem med sine Forslag, og i særlig Grad maatte han give Afkald paa sine Ønsker om en ny og bedre Personaleordning, som Administrationen af de nye Love syntes at nødvendiggøre. Da nu Loven af 27. Maj 1908 om Underholdsbidrag ikke var i Overensstemmelse med J.s Opfattelse af disse

Spørgsmaal, og da endvidere hans noget svagelige Helbred gav en rimelig Anledning, søgte og fik han sin Afsked. Ved hans sidste Møde i Borgerrepræsentationen udtalte Formanden sin Paaskønnelse af hans Arbejde, men tilføjede, at Flertallet i en lang Aarrække havde været i principiel Modsætning til ham, og at han utvivlsomt tit havde været grundig misfornøjet med Forsamlingens Holdning i vigtige Sager. — J. var 1900—08 Formand for den permanente Voldgiftsret, 1903—15 Repræsentant i Nationalbanken, 1910—15 Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Sparekasse, 1903—16 for Kbh.s Sygehjem. — Etatsraad 1892. Konferensraad 1908. — R. 1895. DM. 1901. K.² 1909. — Maleri af J. C. Schlichtkrull 1911 paa Raadhuset. Buste af R. Bøgebjerg 1907. Maske af A. Bundgaard paa Raadhuset. Træsnit af H. C. Olsen 1905.

Berl. Tid. 22. og 23. Jan. 1917.

August Nielsen.

Jacobi, Christian Frederik, 1739—1810, Embedsmand, Forfatter. F. 12. Marts 1739 i Asminderød, d. 11. Nov. 1810 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Ass.). Forældre: Sognepræst Peder J. (1691—1738) og Elisabeth Charlotte Schäffer (ca. 1712—89). Gift 29. Maj 1772 i Kbh. (Slotsk.) med Sophie Hedevig Rasch, f. 11. Aug. 1740 i Esbønderup, d. 26. Aug. 1814 i Kbh. (Frue), D. af Regiments-skriver, Kammerraad Otto Christian R. (d. 1748, gift 1° 1735 med Sophie Hedevig Eller, d. 1737, 3° 1742 med Frederikke Christiane Torm, 1719—73) og Cathrine Margrethe Scheffer (d. 1741).

J. blev Student 1754 fra Herlufsholm og tog 1760 juridisk Eksamen. 1762 tiltraadte han en Udenlandsrejse til Tyskland, Holland og Frankrig og studerede navnlig Sprog og Litteratur i Göttingen, Leiden og Paris. 1766 blev han Pagehovmester hos Juliane Marie, 1770 Assessor i Hof-(og Stads)retten, 1772 i Højesteret. 1772—84 var han desuden Lecteur hos Christian VII., 1773—78 Medlem af Det kgl. Teaters Direktion og 1778—84 af Teatrets Overtilsynskommission. Med sin litterære Kultur øvede J. en gavnlig Indflydelse paa Teatrets Styre. Han oversatte bl. a. Stykker af Destouches og Goldoni og fik 1783 opført en original, anonym Toaktskomedie »Curen«, som imidlertid ikke gjorde Lykke. Et varigt Minde om J. er den Devise, der efter hans Forslag siden 1774 har prydet Teatrets Proscenium: »Ei blot til Lyst«. Til hans teaterhistoriske Fortjenester hører det ogsaa, at det var paa hans Initiativ, Ewalds »Balders Død« 1778 fik sin Uropførelse paa Hofteatret. — Efter i to Aar at have været adjungeret Hielmstjerne (s. d.) overtog J. 1776 Posten som Sekretær i Videnskabernes Selskab; i denne Egenskab udkastede han 1777 den endelige Plan for Selskabets danske

Ordbog. Da J., der var langt mere belletristisk end videnskabeligt indstillet, i Tidens Løb kom i disharmonisk Forhold til Selskabets yngre Medlemmer, nedlagde han Sekretærhvervet 1795 og beholdt kun Kassererforretningerne. Af Danske Selskab var han Medlem 1781—98. — Af J.s Forfatterskab kan endnu nævnes hans i sin Tid højt berømte, prisbelønnede »Lovtale over Ærkebiskop Absalon«, et Stykke effektiv Retorik i fransk-klassisk Stil, og »Sapphos Brev til Phaon«, en engelskpaavirket Oversættelse efter Ovid (begge i »Forsøg i de skønne og nyttige Videnskaber«, 8. Stk., 1770), desuden Mindetaler i Videnskabernes Selskab over Hielmstjerne, Luxdorph og P. C. Abildgaard samt en Række mindre Digte, f. Eks. den rimfri, klopstockske Ode »Til Beltet«, rettet mod F. L. Stolbergs »Mein Vaterland«. — I Litteraturhistorien indtager J. en beskeden Plads, men han har haft Smag og Sans for den sproglige Gennemarbejdning. Hans litterære Produktion blev efter hans Død udgivet af M. F. Liebenberg i et Bind »Samlede Skrifter« (1817). Nogle Breve fra og til J. er trykt i Hist. Tidsskr., IV, 1843, S. 323—66. — Justitsraad 1773. Etatsraad 1776. Konferensraad 1781. — Miniature af W. A. Müller (Fr.borg).

C. Molbech: Videnskabernes Selskabs Hist., 1843 (se Registeret). Th. Over-skou: Den danske Skueplads, III, 1860 (se Registeret). L. Bobé: Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familiekreds, VI, 1903, S. 237, 537. Luxdorps Dagbøger, udg. af E. Nystrøm, I—II, 1915—30 (se Registeret). Vilh. Andersen: Den danske Litteratur i det 18. Aarh., 1931—34, S. 499 f. *R. Paulli.*

Jacobi, Carl, f. 1874, Forfatter. F. 19. Nov. 1874 paa Frbg. Forældre: Magistratsfuldmægtig, senere Borgmester og Konferensraad Adolph J. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 14. Juli 1900 i Kbh. (Frederiks) med Rosa Anna Christensen, f. 23. Nov. 1875 i Holbæk, D. af Skibsfører Frederik Adolph C. (1833—99) og Christiane Andersen (1841—84). Ægteskabet opløst. 2° 6. Jan. 1912 i Kbh. (Slotsk.) med Skuespillerinde Alma Helene Kristine Ahlstrøm, f. 23. Dec. 1874 i Kbh. (Stefans) (gift 1° 1901 med Maleren Christian Ludvig Møgelgaard, 1873—1928, gift 2° 1911 med Andrea Marie Helene Jensen, f. 1886), D. af Garver, senere Portner ved Folketeatret Carl Thorvald A. (1838—1905) og Caroline Laurine Hansen (1837—98).

J. studerede Forstvæsen i Kbh. og Nancy, fik praktisk Uddannelse paa Giesegaard og Brahetrolleborg, var derefter Skovrider og Skovejer ved Vordingborg (Stensbygaard) 1900—10, men forlod saa Forstvæsenet for at hellige sig sociale Interesser. 1910—12 var han Sekretær i det sociale Sekretariat og Bibliotek i Kbh. og virkede stærkt for Arbejdernes Oplysning. 1920—30 ledede han Arbejder-

nes Aftenskole og Foredragsvirksomhed i Holbæk, og 1926 blev han Bibliotekar ved Holbæk Amts Folkebogsamling. — Allerede som Dreng havde J. Lyst til at skrive, og da han, opmuntret af Herman Bang, 1912 udsendte sin første Bog »Judas«, en jødisk Proletarskildring med Interiører fra det mørkeste Kbh., røbede han trods paaviselige Forbilleder en saa personlig og kultiveret Fremstillingskunst og en saa indtrængende psykologisk Forstaaelse, særlig af Børn, at man maatte stille store Forventninger til hans Forfatterkab. J. har i sine senere Bøger i nogen Grad opfyldt disse Forventninger. 1915 udkom »Under Guds Aag«, en varmt følt psykologisk Studie over et religiøst forskræmt Barnesind, og 1918 »De syv Vise«, en Skildring af syv Skolekammeraters Udvikling og Skæbnegang, en stort anlagt og i visse Partier lykkelig gennemført Roman, der baade viser J.s sikre Iagttagelsesevne, hans dybe Medfølelse med de Mennesker, han skildrer, og hans til Tider ildfulde Fremstillingskunst. Senere har J. under Pseudonymet En Eneboer udsendt en Digtsamling »Jakobs Kamp« (1927), der som hans Prosabøger er stærkt religiøst præget og røber det samme Grublersind, den samme stærke Tone af Tvivl og Trods, den samme Higen efter at tyde Livets Gaade, som mærkedes i Romanerne. — Som Forstmand har J. skrevet talrige Artikler i »Tidsskrift for Skovvæsen« (1898—1908), og 1907 udgav han en dansk-tysk-fransk Forstordbog. — Som Kritiker har han siden 1929 været Medarbejder ved »Bogens Verden«, hvor han med Kyndighed vejleder Biblioteker i Indkøb af Skønlitteratur. — Maleri og Kultegning af Lilli Lundsteen, f. Ramsing.

Politiken 26. Febr. 1912. Det nye Nord 30. Juli 1919. Tilskueren s. A., I, S. 551 f.

K. K. Nicolaisen.

Jacobi, Samuel, 1764—1811, Læge. F. 1764 i Jaroslav i Galizien, Polen, d. 7. Juni 1811 i Kbh. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Faderen var Købmand; Moderen døde i en ung Alder. Gift 27. Maj 1799 i Kbh. (Mos.) med Ester Kalisch, f. 28. Dec. 1777 i Kbh. (Mos.), døbt 2. Nov. 1813 i Kbh. (Garn.) med Navnene Ester Ida Elise, d. 31. Dec. 1857 i Lyngby (gift 2° 1813 med Konsistorialraad, Sognepræst i Damsholte Hans Jørgen Mackeprang, 1764—1821), D. af Fabrikant Levin Marcus K. (ca. 1738—1810) og Helene Loria (ca. 1743—1826).

Efter i sin Fødeby at have faaet den for Jøderne i Polen paa denne Tid almindelige Uddannelse i Bibel og jødisk Videnskab kom J. 1782 til Breslau for at gennemgaae Gymnasiet. Han studerede Medicin ved Universiteterne i Leipzig og Halle og erhver-

vede 1791 sidstnævnte Sted den medicinske Doktorgrad. N. A. kom han til Kbh., hvor han havde nogle Slægtninge, og besluttede at forblive her for bestandig. Han underkastede sig et Colloquium publicum ved det medicinske Fakultet 1796 og opnaede s. A. jus practicandi, nedsatte sig som Læge i Kbh., blev 1800 Fattiglæge ved Mosaisk Trossamfund og dyrkede samtidig Videnskaben. Afhandlinger i Tidsskrifter om Antropologi og Vaccination bærer Vidnesbyrd derom. Fra 1798 var han Medlem af Det kgl. medicinske Selskab, i sit sidste Leveaar dets Vicepræs. 1805 blev han Medlem af Mosaisk Drengeskoles første Bestyrelse og blev 1809 af Kancelliet udnævnt til Medlem af det mosaiske Trossamfunds Repræsentantskab.

Sulamith, 1811, S. 274, 420.

Josef Fischer (D. Simonsen).

Jacobsen. Brygger J.s Slægt føres tilbage til Jens Sørensen (1696—1741), der sad paa Gaarden Vorsaakrog i Albæk Sogn; hans Søn Gaardfæster Jacob Jensen (1738—99) i Nørkær i Vendsyssel var Fader til Christen J. (1773—1835), der drog til Kbh. og begyndte det Bryggeri, der var Spiren til de Carlsberg'ske Virksomheder. Han var Fader til nedenn. Brygger og Mæcen Jacob Christian J. (1811—87), hvis Søn, nedenn. Brygger og Kunstsamler Carl Christian Hilmann J. (1842—1914) var Fader til de nedenn. Direktør Helge J. (f. 1882) og Brygger Vagn Carl J. (1884—1931). — En Præste- og Embedsmandsfamilie J. begynder med Regimentsskriver Hans J., hvis Sønneson By- og Herredsfoged i Hasle Johannes Jacobi J. (1785—1841) var Bedstefader til nedenn. Professor, Dr. theol. Johannes Christian J. (f. 1862). — En anden Embedsmandsfamilie udspringer fra Ejer af Englerup Mølle, senere Gæstgiver i Korsør Engelbrekt J., af hvis Sønner skal nævnes Isenkræmmer, Grosserer i Kbh. Hendrik J. (1805—79), Amtsforvalter i Vejle Waldemar J. (1813—86) — der var Fader til Amtsforvalter i Slagelse From Vilhelm Christian Edvard August Henning J. (f. 1857) og til Kontorchef i Finansministeriet, Legatsstifteren Ludvig Christian Engelbrecht J. (1848—1929) — og Branddirektør i Randers Carl Vilhelm J. (1806—77). Sidstnævnte var Fader til Kredslæge i Randers Gustav Adolph J. (1849—1935) og til Dr. med., Læge i Kbh. Ludvig J. (1840—92), der var Fader til Psykiatrikeren Aage Thune J. (f. 1875) og de to nedenn. Politimanden Eigil Thune J. (f. 1880) og Filosoffen Otto Ludvig Thune J. (f. 1871).

C. Nyrop: J. C. Jacobsen, 1911. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 457—60. Samme i Geneal. Tidsskr. 1914, Nr. 1 og 2, og i Berl. Tid. 26. Maj 1931. — Slægtstavlesamlingen, 1933, S. 41.

Albert Fabritius.

Jacobsen, Anders Peter, f. 1879, Statskonsulent. F. 17. Febr. 1879 paa Lergaard i Vejleby, Ferslev Sogn, Fr.borg Amt. Forældre: Gaardejer Christen J. (1845—1917) og Hanne Marie Hansen (1841—96). Gift 19. Dec. 1925 i Berlin-Schöneberg (b. v.) med Clara Henriette Eva Dornblatt, f. 3. Okt. 1901 i Berlin, D. af Robert D. (f. 1856) og Thekla Herold (f. 1861). Ægteskabet opløst.

Efter at J. havde taget Præliminæreksamen, lærte han praktisk Landbrug og var 1899 Elev paa Tune Landboskole, tog derefter paa Landbohøjskolen, hvorfra han tog Landbrugseksamen 1902, og i de følgende Aar supplerede han sin Uddannelse ved Udenlandsrejser. En kort Tid 1902—03 var han Gaardbestyrer, og 1903—09 virkede han med Dygtighed som Lærer ved Dalum Landbrugsskole og tillige som Lærebogsforfatter. 1908 udgav han »Lærebog i organisk Kemi«, men navnlig hans »Hesteracer og Hesteavl« (1908) er blevet meget benyttet paa Landbrugsskolerne (6. Udg. 1930 ved Aug. Kjær). J. gik derefter over til Virksomhed som Konsulent i Planteavl for Fr.borg Amts Planteavlsforening 1910—13 og for De samvirkende Landboforeninger i Sjællands Stift 1913—19. I de sidste Krigsaar var han Leder af Ernæringsraadets Kartoffelafdeling. 1919 blev han Danmarks Landbrugskonsulent (Statskonsulent) i Tyskland og Landbrugsattaché ved Gesandtskabet i Berlin. De talrige Beretninger, han herfra har sendt om Tysklands Landbrugs- og Markedsforhold, hovedsagelig offentliggjort i »Landbrugsraadets Meddelelser«, er præget af Grundighed og nøgtern Bedømmelse. Danmarks Landbrug har han beskrevet i udenlandske Tidsskrifter. Samtidig med sin Virksomhed for Afsætningen af Landbrugets Produkter har J. plejet sine alsidige landøkonomiske Interesser og bl. a. i danske Fagblade med megen Energi forfægtet sine Anskuelser i Diskussioner om Gødningsforsøg og Driftsøkonomi. I Tilslutning til de tyske Driftsøkonomer F. Aereboe og H. Zörner har han utrætteligt rettet Angreb paa de almindeligt praktiserede, særskilte Rentabilitetsundersøgelser for Landbrugets enkelte Driftsgrene med tilhørende Beregninger over Landbrugsvarernes Produktionsomkostninger. — R. 1924. DM. 1934.

Fyns Stifts Landbrugstidende, XIII, 1919, S. 116 f. Vort Landbrug, XXXVIII, s. A., S. 155 f.; XLVIII, 1929, S. 129.

Aksel Milthers.

Jacobsen, Anders, d. ca. 1382, se Grim.

Jacobsen, Anna Theresia, 1857—1926, Skuespillerinde. F. 29. Marts 1857 i Kbh. (Trin.), d. 15. Febr. 1926 sst., Urne paa Vestre Kgd. Forældre: Lejetjener Jørgen Christian J. og Ane Marie Theresia Betzonich (1823—88, gift 2° 1869 med fhv. Vagtmester ved

Husarerne og det slesvigske Gendarmeri Mauritz Carl Johansen, 1817—97, gift 1° 1854 med Margarethe Matthiesen, 1824—55). Gift 1875 med Skuespiller Johan Ludvig Valdemar Schæffer, f. 19. Maj 1844 i Assens, d. 19. April 1916 i Slangerup (gift 2° 1910 med Carla Hansen), Søn af Skuespiller Johan Philip S. og Ida Amalie Hornhager. Ægteskabet opløst 1886.

A. J.s virkelige Fader var efter Traditionen Skuespiller Christen Niemann Rosenkilde (s. d.). Hun begyndte meget ung (ca. 1875) sit urolige Teaterliv ved Provinsscenerne; 1877 tilhørte hun Frbg. Morskabsteater og Théâtre du Boulevard (senere Scala); 1883 spillede hun med Held Jomfru Vibe i »Et enfoldigt Pigebarn« paa Casino, men kom atter til Provinserne og Norge; 1895—98 var hun, introduceret af sin Kusine Elga Sinding, knyttet til Det kgl. Teater, hvor hun gjorde Lykke som Madam Qvist i »Fristelsen« og frekventerede Olaf Poulsens Timer paa Elevskolen; 1903 optraadte hun igen paa Casino og blev dernæst i fem Sæsoner den bærende komiske Kraft ved Aarhus Teater; endelig naaede hun fra 1909 til sin Død ind under roligere Forhold ved Folketeatret, hvor hun optraadte første Gang som Pernille i »Den Stundesløse« (Okt. 1909) og snart, særlig efter Sigrid Neiiendams Afgang, vandt en fra alle Sider anerkendt Stilling som denne borgerlige Scenes bedste komiske Skuespillerinde, en Anerkendelse, der især kom til Udtryk ved hendes 40-Aars-Jubilæum 1925, som egentlig markerede 50-Aaret for hendes sceniske Fremtræden. A. J. var et Naturtalent med en lunerig og frodig Replik. Hendes Omraade var Typer fra det jævne Lag, baade landlige og fra Byerne, myndige Bønderkoner f. Eks. i »Marens Kyllinger«, »Rejsegildet« og »Boettes Bryllupsfærd« eller zünftige københavnske Madammer, f. Eks. Madam Godtfredsen i »Gryden« og Annette Paustian i »Paradisfuglen«. Hendes Komik blev fyldigere med Aarene, ligesom hendes Lighed med Faderen efter Billeder at dømme blev mere og mere umiskendelig. Det drastisk-komiske var i højere Grad hendes Omraade end det rørende. Et forbavset-nysgerrigt Udtryk i hendes Ansigt vekslede med noget barokt og robust, som virkede meget lattervækkende. — Ingenio et arti 1925. — Tegning af Emil Poulsen 1907. Buste af Johanne Pedersen-Dan.

Hver 8. Dag 18. Nov. 1921. Viggo Lindstrøm: Teatererindringer og Oplevelser, 1925, S. 52 f. Albert Bayer: Aarhus Theater 1900—1925, 1925, S. 175—230 passim. Berl. Tid. 15. og 19. Febr. 1926. Politiken 16. Febr. s. A.

Robert Neiiendam.

Jacobsen, Arne Emil, f. 1902, Arkitekt. F. 11. Febr. 1902 i Kbh. Forældre: Grosserer Johan J. (1859—1931) og Poulina Salmonsens

(f. 1861). Gift 19. Febr. 1927 i Charlottenlund (b. v.) med Marie Jelstrup Holm, f. 27. Dec. 1902 paa Frbg., D. af Skibskaptajn August Ingemann H. (1871—1936) og Thora Jelstrup (f. 1872).

J. stod i Murerlære i Kbh. og i Tyskland og gennemgik Teknisk Selskabs Skole i Kbh. Han besøgte Arkitekturskolen fra 1919 og deltog bl. a. i Opmaalingstrejden til Frankrig og Italien 1925. Han viste sig tidlig som en dygtig Tegner og Akvarellist. 1927 tog han Afgang, og 1928 vandt han den lille Guldmedaille. Hans første Villaer, bygget som Gavlhuse med Udhængstag, er sandsynligvis paavirket af den ældre Bindsbøll, saaledes Krathusvej 3 ganske tydeligt; foruden denne Villa kan nævnes C. V. E. Knuthsvej 9 (opført Vinteren 1926—27, J.s første Hus) samt Baunegaardsvej 22 og 81. Fra omkring 1928 slutter han sig til Funktionalismen, saaledes som denne var udviklet af Corbusier og i Tyskland efter Verdenskrigen, og bliver en Banebryder for denne Retning her hjemme. Af funktionalistiske Arbejder kan nævnes Villaer som Gotfred Rodesvej 2 (J.s egen), det elegante Klampenborgvej 35 samt Kongehøjen 3 og 8, endvidere ved Strandvejen i Klampenborg den trefløjede Bebyggelse Bellavista og Bellevue Teater med tilstødende Restaurant. Siden omkring 1933 er J. ved Siden af Funktionalismen kommet ind paa en ligesom mere selvstændig eller hjemlig Behandling af Opgaverne. Som Eksempel paa denne Retning maa først og fremmest nævnes Hellerup Idrætsklubs Tennishal med tilhørende Anlæg ved Hartmannsvej, desuden nogle Villaer: Hegelsvej 17, et af hans smukkeste Arbejder, Hoffmeyersvej 29, Jægersborgallé 57 og Parkovsvej 19. Karakteristiske Egenskaber ved J.s Bygningskunst er en følsom og sikker Placering (Haveplaner til flere Villaer), en udsøgt Indretning og i de senere Aar en vis simpel Storhed i Formen (f. Eks. Tennishallen). J. har tillige givet Tegning til Bellevue Strandbad og det tilsvarende Dragør Sydstrand samt til Bebyggelsesplaner for Arealer i Ordrup Krat og ved Gl. Bellevue. Han har gentagne Gange modtaget kommunale Præmier for sine Bygninger og 1936 Eckersberg-Medaillen for Tennishallen og Landmandsbankens St. Stefans Afdeling, Hjørnet af Nørrebrogade og Thorsgade.

Architekten, XXVIII, 1926, og figd. Aargange (se Registre). Skønvirke, XIII, 1927, S. 69 f. Corn. Seydner: Vor Tids Bolig, 1931, S. 24, 34. Nordens Kalender, 1934, S. 70, 76. Home and Field (U. S. A.), Febr. 1934, S. 34, 75. Social-Demokraten 19. Jan. 1936.

Knud Millech.

Jacobsen, Christian Laurits, 1873—1913, Maskiningeniør. F. 21. Jan. 1873 i Kbh. (Holmens), d. 17. Sept. 1913 sst., begr. sst.

(Frels. Kgd.). Forældre: Snedkersvend, senere Detailhandler Peter Christian J. (1840—1919) og Sophie Kirstine Hansen (f. 1845). Gift 27. Jan. 1903 i Kbh. (Holmens) med Gerda Marie Jensen, f. 27. Jan. 1881 i Kbh. (Johs.), Adoptivd. af Murermester Samuel Rudolph J. (1845—1929) og Augusta Marie Schmidt (1847—1922).

J. fik Afgangseksamen fra Skolen for Skibsbygning og Maskinvæsen og var derefter til 1899 Maskinassistent i Marinen. 1898 tog han polyteknisk Adgangseksamen og begyndte at studere paa Polyteknisk Lærestalt. 1902 blev han polyteknisk Kandidat som Maskiningeniør. Efter Eksamen fik han Ansættelse hos Burmeister & Wain, hvor han bl. a. assisterede ved Aflevering af et Dampmaskinanlæg i Baku. Dec. 1902 blev han ansat som Leder af Ingeniøraftdelingen hos V. Løwener i Kbh., hvor han n. A. fik Prokura. 1907 forlod han denne Stilling efter i et Aars Tid at have haft Orlov paa Grund af den Sygdom, som han til sidst bukkede under for, nemlig en Lungetuberkulose. 1910—12 arbejdede han som raadgivende Ingeniør i Kbh., og efter en Konkurrence, i hvilken J. blev den sejrende, tiltraadte han 1912 et Professorat ved Polyteknisk Lærestalt i Maskinlære, idet han dog paa Grund af sin Sygdom kun blev konstitueret indtil videre. 1904 fik han Præmie for et Konkurrenceprojekt til Polyteknisk Lærestalts nye Maskinlaboratorium; 1903 fik han Den tekniske Forenings Præmie for Besvarelse af en Prisopgave om Tørv som Brændsel for Elektricitetsværker og 1906 samme Forenings Præmie for en Prisopgave om Midler til Bekæmpelse af Røgplagen. J. nød Anseelse som en fremragende Maskintekniker, og hans tidlige Død vakte almindelig Beklagelse.

H. H. Blache i Ingeniøren, XXII, 1913, S. 515.

Pool Vinding.

Jacobsen, Carl Christian Hilmann, 1842—1914, Brygger, Kunstsamler, Legatstifter. F. 2. Marts 1842 i Kbh. (Helligg.), d. 11. Jan. 1914 paa Frbg., begr. i Jesuskirken, Kbh. Forældre: Kaptajn, Brygger J. C. J. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 24. Sept. 1874 i Kbh. (Garn.) med Otilia Mary Stegmann, f. 27. Marts 1854 i Edinburgh, d. 20. Juli 1903 i Valby, D. af Købmand Conrad S. (1819—80) og Louise Brummer (1825—1914). 2° 26. April 1906 i Kbh. (Jesuskirken) med Laura Louise Henriette (Lili) v. Kohl, f. 14. Dec. 1882 i Kbh. (Garn.), d. 4. Maj 1931 i Laurelton, New Jersey, U. S. A. (gift 2° 1909 med Prokurist, senere Biografdirektør Kay van der Aa Kühle, 1877—1925, Ægteskabet opløst 1915, 3° med Advokat Oliver Carpenter, U. S. A.), D. af Kaptajn, senere

Oberstløjtnant Adolph Carl Christian v. K. (1845—1925) og Laura Camilla Mortensen (1844—1920, gift 1° med Skibskaptajn Sørensen). Ægteskabet opløst 1908.

J. voksede op i et kulturpræget Hjem, først under beskednere Vilkaar i Lejligheden i Brolæggerstræde 5, fra 1854 i den skønne Villa i Valby, som Faderen havde bygget ude ved Bryggerierne, og som nu er Æresbolig. Her samledes baade ældre Repræsentanter for Industri, Kunst og Videnskab og glad Ungdom, navnlig fra Studenterkredse. J. var eneste Barn, og Forældrene tog ham allerede som niaarig med paa en Udenlandsrejse til Tyskland og Italien. Under Hjemmets Paavirkning blev han en lige flittig besøgende i Det kgl. Teater og i vore Museer. Med Stolthed fortalte han senere, hvorledes Stifteren af vort oldnordiske Museum, »gamle Thomsen«, efter en Forelæsning havde demonstreret Virkningen af et gammelt Halssmykke ved at hænge det om den lyttende Drengs Hals. Den retliniede Opdragelse i Pligt og Lærdom kunde godt have medført en Reaktion, som det skete med den jævnaldrende Prins af Wales (senere Edvard VII.), der som moden Mand næsten ikke taalte Belæring af nogen Art, navnlig ikke Aarstal og historiske Oplysninger, men J., hvis Selvstændighed, ja Trods senere hen ved mange Lejligheder lagde sig for Dagen, var lige til sit 24. Aar saa lærvillig og lydlig, at Forældrene bekyrede talte om hans mærkelige Uselvstændighed. I disse Læreaar grundlagde J. sin solide Viden, der, støttet af en stærk Hukommelse, omfattede en Mængde Fag lige fra Sprog og Historie til Kemi, Fysik, Botanik og Astronomi. Kun Regning laa ikke for ham.

Student blev J. fra Borgerdydskolen paa Christianshavn 1861, og med Henblik paa senere Overtagelse af Bryggerivirksomheden studerede han i nogle Aar Fysik og Kemi, særlig organisk Kemi paa Polyteknisk Lærestalt, men tog ingen afsluttende Eksamen. Fra 1866 tilbragte han derimod fire Læreaar ved ansete Bryggerier i Udlandet, i Strasbourg, München, hvor særlig Sedlmayrs Spatenbräu gav ham mange Impulser, Döbling og Klein Schwechat ved Wien, og endelig de to sidste Aar i Skotland og England, i Edinburgh og i Ølbyen Burton-on-Trent i Staffordshire. Ind imellem besøgte han Paris og studerede, hvor det lod sig gøre, samtidigt Arkitektur, Kunst og Teater.

Det var Faderens Ønske, at J. efter Hjemkomsten i Juli 1870 skulde lede en Afdeling af Bryggeriet med Speciale: Tilvirkning af engelske Ølsorter, Bitter Ale og Porter, og Bygningen dertil, det saakaldte Anneksbryggeri, var allerede rejst. Det viste sig dog snart, hvad J. allerede havde forudsagt, at det overgærede engelske

Øl ikke faldt i Publikums Smag, og Hovedvægten maatte derfor lægges paa det undergærede bajerske Øl, der var beregnet som Sideproduktion i det Tidsrum, det vilde tage at indarbejde de engelske Ølsorter. J.s Bryggeri vandt hurtigt Terræn, bl. a. fordi Faderen overlod ham alle Kunder i Provinsen, og snart var Anneksbryggeriet for lille til at klare Produktionen, der 1879 nærmede sig til Hovedbryggeriets. J.s Krav om hurtige Udvidelser mødte imidlertid Modstand hos Faderen, der altid havde sat Produktets Kvalitet over Hensynet til pekuniære Gevinster, og som derfor ogsaa misbilligede, at Sønnen, bevæget af den stærke Efterspørgsel, undertiden solgte Øl, der ikke syntes at være tilstrækkelig længe lagret. For at undgaa Strid tilbød Faderen 1879 Sønnen Midler til at rejse sit eget Bryggeri, det, der efter forskellige Omskiftelser fik det blivende Navn Ny Carlsberg. Da Faderen ønskede at lægge Anneksbryggeriet ind under Carlsbergfondet, der 1876 var blevet stiftet, og som nogle Aar senere, 1882, blev gjort til Kaptajn J.s Hoveddarving, opsigde han Sønnens Lejemaal til 30. Sept. 1882, og hermed begyndte den Strid mellem Fader og Søn, der først bilagdes 1886.

Under alt dette udvidedes Ny Carlsberg Bryggeriet efter store Linier. 60 Lagerkældere, der tilsammen kunde rumme 75 000 Hektoliter Øl, byggedes, Landets hidtil største Bryggerkedel og et stort pneumatisk Maltgørieri anlagdes, Dampkraft og Maskiner fordobledes. J.s Bryggeri naede snart op paa Højde med Faderens baade i Omfang og Salg, og samtidig med de stadige Udvidelser og Forbedringer rejstes der Bygninger, der efter J.s Ønske skulde realisere Forbindelsen mellem det praktiske Arbejde og Kunsten, saaledes Elefantaarnet, Dobbeltporten (Dipylon), den store Maskinhal, det nye Bryghus og Søjleskorstenen. Som Arkitekter benyttede J. Vilh. Dahlerup og Vilh. Klein, senere, til den 1901 færdige Kontor- og Laboratoriebygning, Hack Kampmann. J. indførte Kuldemaskiner efter Tyskeren Carl Lindes System, han var den første til at opdage og anvende Gæringsfysiologen Emil Chr. Hansen, der senere af Faderen knyttedes til Carlsberg Laboratoriet og her udførte sin Hovedbedrift, Fremstillingen af den rene Gær. Selve Ølproduktionen udvidede J. med det lette Pilsnerøl, der snart vandt større Yndest end det sværere Lagerøl. Ogsaa Fabrikationen af Mineralvande og Sodavand lagde J. ind under sit Bryggeri.

J.s Handelstalent aabenbarede sig ogsaa i hans virksomme Reklamer i Pressen og i særlige Brochurer, i hvilke han paa en i Datiden ukendt Maade forbandt Annoncer med oplysende Tekster, f. Eks. Togplaner, Kort over Kbh. o. l. Yderligere gav han Laan til

dygtige Folk, der ønskede at drive Restauranter med Ny Carlsberg Ølsorter som Hovedsalgsvarer, han overtog Hoteller i Provinsen, ejede i nogle Aar Cirkus Variété og 1898—1901 Hotel d'Angleterre, og da han 1888 havde købt første Prioritet i »National«, indrettede han Koncertsalen her og søgte i tre Maaneder 1891 at vænne Københavnerne til fin Musik af et godt Orkester, dog absolut uden Held.

Allerede Faderen havde syslet med Planer om Øleksport til oversøiske Lande i Lighed med Englands og Tysklands, og dette var vel den oprindelige Mening med Anlæggelsen af Sønnens nye Bryggeri. J. optog Tanken, og Eksporten fra Ny Carlsberg, navnlig til Sydafrika og Østasien, steg fra Aar til Aar og naaede før Bryggeriernes Sammenslutning en halv Million Flasker. Efter denne steg Tallet yderligere og var 1911 ikke mindre end elleve Millioner Flasker.

J. var ikke alene en kyndig Driftsleder og en glimrende Forretningsmand, men ogsaa en fremragende Organisator. Modstanden mod den første Ølskat, der kom 1891, gav tre Aar senere Anledning til Dannelsen af Dansk Bryggeriforening, der 1899 udvidedes til Dansk Bryggeri- og Arbejdsgiverforening, hvis Formand J. var lige til sin Død. Inden for sit Bryggeri viste han sig som den humane Arbejdsgiver, der paa eget Initiativ ordnede Pensioner og Sygeforsikring for sine Funktionærer og Arbejdere. Gennem Arbejderlegatet (se nedenfor) kunde han dels uddele Understøttelser, der ogsaa kom andre end hans egne Arbejdere til gode, dels bygge en Række gode Arbejderboliger i Bryggeriets Nærhed. I sine sociale Bestræbelser støttedes han i øvrigt af sin prægtige Hustru, der ikke blot øvede meget godt blandt Sognets fattige, bl. a. ved at oprette en Vuggestue i Valby, men ogsaa tog sig varmt af det af Professor Howitz grundede Fødehjem paa Frbg.; til Minde herom stiftede J. 1904 et Legat med hendes Navn knyttet til Fødehjemmet, der i Tidens Løb er vokset fra 7000 til over 50 000 Kr.

Det faldt derfor ganske naturligt, at J., der ogsaa i Udlandet var anset som Danmarks Førstemand inden for Bryggerifaget og vandt talrige Udmærkelser for sine Produkter paa fremmede Udstillinger, blev udnævnt til Fællesdirektør for begge Carlsberg Bryggerierne, da 1906 Gamle Carlsbergs fortjente Driftsleder S. A. van der Aa Kühle døde. Skønt Faderen i sit Testamente havde udtalt, at hans Bryggeri aldrig maatte drives sammen med et andet Bryggeri, mente Carlsbergfondets Direktion, der var Carlsbergbryggeriernes øverste Myndighed, at denne Sammenslutning var rimelig og vilde være fordelagtig for begge Parter, saa meget mere som

J. nogle Aar i Forvejen havde skabt en Søsterinstitution til Carlsbergfondet (se nedenfor).

Da Kaptajn J. C. J. 1882 havde overdraget sit Bryggeri til Carlsbergfondet, udbetalte han sin Søn, der maatte give sit Minde til denne Afkortelse i Arven, en Million Kr. som Arvedel. J. ønskede ikke selv at disponere over disse Penge, men oprettede 1883 fire Legater, hvert paa en kvart Million, Arbejderlegatet, hvorom allerede er talt, Kirkelegatet, for hvis Midler der skulde bygges en Kirke i Valby, Kunstlegatet til Indkøb af klassiske Kunstværker, der kom til at danne Grundstammen i Glyptoteket, og Museumslegatet, der skulde komme baade Kunstmuseet og Kunstindustri-museet til gode, men særlig blev betydningsfuldt for dette sidste.

Jesuskirken, med Motiver baade fra Poitiers og Ravenna, kom ved sin kostbare Udstyrelse til at koste mere end det dobbelte af Legatet, og J. dækkede selv Underskuddet. Kampanilen er dog rejst ved Bidrag fra hans Moder, Fru Laura J., og de nuværende Kirkestole er først efter J.s Død skænkede af Ny Carlsbergfondet. I Krypten er indrettet et Gravkapel til Slægten.

J. havde tidligt ønsket at øge Kbh.s ret ringe Bestand af Mindesmærker og oprettede allerede 1879 Legatet Albertina (Navnet dannet af Thorvaldsens Fornavn) paa 100 000 Kr. til Udsmykning af Kbh. med Statuer og Monumenter. Nogle Aar senere, 1883, bekostede han Indretningen af Empireværelset paa Rosenborg. Men J.s Offervillie gik langt videre, og han har af egne Midler, senere af Ny Carlsbergfondets, rejst en Mængde Mindesmærker i vore Parker, paa Boulevarderne og paa Langelinie (Huitfeldtsøjlen og Den lille Havfrue).

Det er dog særlig gennem Glyptoteket og Ny Carlsbergfondet, at J. har skabt sig et uforgængeligt Minde i det danske Folk.

J.s Virksomhed som Kunstsamler begyndte 1878, da han under et Parisophold erhvervede Millets fremragende Maleri »Døden og Brændehuggeren« og et Par Skulpturværker. N. A. købte han paa Auktionen efter Arkæologen Rayet det prægtige arkaisk-græske Atlethoved i Marmor, der længe var hans eneste værdifulde Antik.

1880 havde J. grundet sit nye Hjem, Gamle Bakkegaard i Valby, og 1882 overtog han, tilskyndet af Billedhugger R. S. Malthe, en større Samling Originalmodeller af den ældre Bissen, og disse i Forbindelse med den nogle Aar tidligere erhvervede Originalmodel til Jerichaus »Herakles og Hebe« dannede Grundstammen i den lille danske Afdeling. Hele Samlingen, som J. gav Navnet Ny Carlsberg Glyptotek og 5. Nov. 1882 aabnede for Publikum, indeholdt foruden disse danske to antikke og fem franske Skulpturer. Erhver-

velsen af en fin romersk Sarkofag, Casali-Sarkofagen, Aaret efter og af en stor Samling palmyrenske Skulpturer gennem Konsul Løytved i Beirut nødvendiggjorde 1885 en Udvidelse med fire Sale, hvortil 1886—87 føjedes ti større og mindre Rum. Det var dog særlig fransk Kunst, der i disse Aar erhvervedes. J.s Kærlighed til denne gav sig ogsaa Udslag i Afholdelsen af en fransk Kunst-udstilling 1888, samtidig med den store Udstilling i Kbh.

Men 1887 fik J. Forbindelse med den tyske Arkæolog Wolfgang Helbig i Rom, og med ham som Hjælper og Raadgiver begyndte han sine store Antikkøb, der indledes med Erhvervelsen af en pragtfuld Samling romerske Portrætbuster fra den polske Greve Tyszkiewicz' Eje. 1893 og følgende Aar fik J. tillige Forbindelse med tre andre tyske Arkæologer og Kunsthandlere, Paul Arndt, Hartwig og Pollak, og i Perioden 1887—97 oplevede Glyptoteket sin kraftigste Vækst, med ligelig Erhvervelse af antik og fransk Skulptur. Dog blev heller ikke den danske Kunst glempt, og Resultatet af denne Side af J.s Samlervirksomhed er, at dansk Skulptur i Generationen efter Thorvaldsen med Bissen, Jerichau og Freund som førende Kunstnere intetsteds kan studeres bedre end i hans Glyptotek. Ikke faa Værker af dansk, fransk, italiensk og hollandsk Malerkunst føjedes til Skulptursamlingen.

I disse Aar havde J. været ivrig for Oprettelse af en Afstøbnings-samling og bragt store Ofre derfor, og ved Bygningen af det nye Kunstmuseum indrettedes hele Stueetagen til denne Gipssamling, hvis Chef J. blev, da Julius Lange døde 1896. Samlingen indviedes 1898 og voksede i de følgende Aar, saa den nu er Europas største.

1887 henvendte J. sig til Stat og Kommune og tilbød at lade sine Samlinger af Originaler overgaa i offentligt Eje, samtidig med at han forelagde en af Arkitekt Vilh. Dahlerup udarbejdet Plan til en ny Museumsbygning, til hvilken Kbh.s Kommune skulde give Grunden, mens Stat og Kommune delte Udgiften ved dens Opførelse. Allerede 8. Marts 1888 kunde Carl og Ottilia J. undertegne Gavebrevet, idet Rigsdagen straks havde stillet sig velvillig, og det følgende Aar skænkede Borgerrepræsentationen en Grund bag Tivoli og bevilgede sin Andel i Opførelsesomkostningerne.

Rejsningen af den Bygning, der rummer Glyptotekets moderne Afdeling, foregik fra Foraaret 1890 til Foraaret 1897, saaledes at Museet kunde aabnes 1. Maj sidstnævnte Aar. I Sommeren s. A. afholdtes i den overdækkede Gaard bag Glyptoteket en smuk international Kunstudstilling.

Dahlerups Bygning omfatter tre Fløje og var oprindelig paatænkt som fire omkring en indre Gaard, over hvilken en høj Kuppel

skulde hvælve sig. Planen maatte af økonomiske Grunde foreløbig opgives, men 1903, da Bygningen af den antikke Afdeling allerede var begyndt, skaffedes der af det nyoprettede Ny Carlsbergfond (se nedenfor) Midler til at rejse Kuplen over en Gaardsplads, der efter Inspektør Oppermanns Forslag indrettedes som Vinterhave med Palmer, Plante- og Blomsteranlæg.

Den antikke Skulptursamling, der stadig øgedes, havde imidlertid endnu ikke faaet Plads, men var forblevet ude i Valby, og den var nu alt for stor til at kunne rummes i den af Dahlerup planlagte fjerde Fløj. 1899 tilbød derfor Carl og Otilia J. at skænke hele Antiksamlingen til Offentligheden, mod at Stat og Kommune hver ydede en halv Million til en helt ny Bygnings Opførelse i Tilslutning til den ældre.

Den nye Bygning, der paabegyndtes 1900 og navnlig ved den kostbare Indretning af den marmorklædte Festsal kom til at koste 1 600 000 Kr., en Overskridelse, J. selv dækkede, blev udført under Ledelse af Arkitekten Hack Kampmann, som J. allerede 1890 havde ladet opføre sin Villa ved Bryggeriet. Ogsaa Antikbygningen blev firfløjet med Festsalen som Midte og virker i Modsætning til Dahlerups noget urolige og med Detailler overlæssede Forbygning ved sine Rums store og rolige Flader og ved Modsætningen mellem de smukke, lysende Langsale og de mindre, dunkle Hjørnesale med deres Lanterner, der skyldes J.s egne Studier i Hertugen af Devonshires skønne Slot Chatsworth House. Bygningen indviedes i Foraaret 1906 og er efter J.s Død blevet forøget med en ny ægyptisk Sal og med en Biblioteks- og Administrationsbygning. Den ydre Have bag denne Del af Glyptoteket er anlagt og vedligeholdes af Kommunen og var færdig 1908.

Indtil 1901 havde J. gjort sine Indkøb af Kunst i eget Navn, for sine Indtægter fra Bryggeriet, hvis Regnskab, som man rigtig har sagt, »havde Øl og Marmor m. m. i den intimeste Forening«. Men Kunstkøbene havde taget saa stærkt paa Midlerne, at der ikke havde været Raad til de nødvendige tekniske Forbedringer og Udvidelser af Bryggeriet, og J. henvendte sig da for at faa økonomisk Fodfæste og tillige sikre sine Samlingers Vækst til Carlsbergfondets Direktion ved dette Fonds 25 Aars Jubilæum 1901 med Tilbud om Oprettelse af et nyt Fond, der skulde komme Kunst og Kunstvidenskab til gode og henlægges under det gamle Fond, dog med sin egen Direktion til Midlernes Fordeling. Til dette Formaal skænkede J. sit Bryggeri, og Gavebrevet blev underskrevet af Carl og Otilia J. 20. Jan. 1902. J. og hans Descendens skulde have en Trediedel af Ny Carlsbergbryggeriets Indtægt, det oprettede

Ny Carlsbergfond de to Trediedele, men denne Ordning ophører 1951, fra hvilket Tidsrum Fondet faar hele Indtægten.

Fondets første Opgave blev Fuldførelsen af Glyptoteket med Kampmanns Bygning, men selv efter denne maatte det yde et Tilskud til Glyptotekets Drift, der dog i J.s Levetid ikke oversteg 25 000 Kr. aarligt, mens det efter hans Død steg til ca. 100 000 og nødvendiggjorde en Forøgelse af Glyptotekets Formue ved Kapitaloverførsel fra Ny Carlsbergfondet. Fondets Formaal var Støtte af Kunst, derunder ogsaa Arkitektur og Havekunst, og Kunstvidenskab, men i J.s Levetid anvendtes langt den overvejende Del af de Midler, Fondet ved denne Nyordning fik Raadighed over, til Indkøb til Glyptotekets Samlinger. Disse Køb foretog J. selv med samme suveræne Myndighed som før, uden at det nye Fonds Direktion blev spurgt.

J. var som Kunstsamler en Modsætningernes Mand. Han elskede det gediegne Materiale, som bl. a. Glyptotekets Festsal viser, men Ungdommens Studietimer i Thorvaldsens Museum havde samtidig gjort ham mærkelig nøjsom med Hensyn til det originale, førstehaands Arbejde. I sine senere Aar kunde han ofte sige, at de store Ofre ved Indkøb af Originalkunst egentlig var unyttige, naar han for 10 000 Kr. kunde faa flere af Verdens bedste Kunstværker i galvanoplastisk Reproduktion, der lige saa godt kunde bibringe Folk Indsigt i Kunstens Væsen og Væren. Da var det Pædagogen i ham, der tog Magten fra Kunstelskeren. Han kunde selv da være rede til kostbare Køb, som da en dejlig Augustusstatue blev tilbudt (den blev imidlertid holdt tilbage i Italien og havnede i Thermemuseet), men skønt han i Aarenes Løb har gjort mange Storerhvervelser, som f. Eks. Digterstatuerne fra Villa Borghese og Antinousstatuen fra Somzées Samling, foretrak han i Reglen ti middelmaadige Arbejder til overkommelig Pris fremfor et enkelt Mesterværk, og en Sammenligning mellem de samtidige Erhvervelser til Antikmuseerne i New York og Boston og til Glyptoteket falder absolut ikke ud til den sidste Samlings Fordel.

Det hænger ogsaa sammen med, at J.s Viden om Kunst og hans Kunstbegejstring var større end hans Kunstsans. Han var som Kender af antik Skulptur paa Højde med mange lærde og havde navnlig en enestaaende Indsigt i græsk-romersk Portrætkunst. En lille Afhandling om Barneporætter af Caracalla, som han offentliggjorde 1903 (i *Revue archéologique*), er bygget paa en selvstændig og rigtig Iagttagelse og staaer urokket den Dag i Dag. J. kunde til Tider dvæle i Beskuelse af en Statue eller en Torso, hvis skønne Linier han meget vel fattede, men til andre Tider

købte han en Figur eller et Hoved, blot fordi Tingene repræsenterede en kendt Type, selv om Eksemplaret kunstnerisk set var ganske værdiløst. Trods disse Brist har han dog i Kraft af sin store Offervillie og de gunstige Vilkaar, hvorunder han samlede, tilført Danmark en hel Række Kunstværker af uforgængelig Værdi.

Hvor dyb Taknemmeligheden derover i Folket var, mærkede man, da han, efter at have sat Spir paa Nikolaj Kirke, i sine sidste Aar tilbød for Ny Carlsbergfondets Midler at smykke Frue Kirke med en Efterligning af Thurahs barokke Spir, der var blevet ødelagt ved Englændernes Bombardement af Kbh. 1807. Tanken vandt stor Tilslutning selv i Kredse, hvorfra man skulde have ventet Kritik og Modstand, og vilde muligvis være blevet gennemført, hvis ikke J.s Død havde bragt Planen til Standsning og dens Tilhængere til Besindelse.

J. var af Høvdingeformat, baade legemlig og aandelig, varmblodig, snart charmerende, snart brysk, men i sidste Tilfælde altid beredt til Anger og Forsoning. Mest betagende var hans stadige Oplagthed: Formiddagens Arbejde i Bryggeriet, Eftermiddagens i Glyptoteket, Aftenens Teaterbesøg eller Selskabelighed nærrede i lige Grad hans altid virksomme Aand og gjorde saa at sige hver Dag i hans Liv betydningsfuld.

Æresdoktor ved Kbh.s Universitet 1899. Overordentligt Medlem af Kunstakademiet 1897. Æresmedlem af Société des artistes français 1909. Medlem (Associé) af Académie des Beaux-Arts, Paris, 1913. — R. 1888. DM. 1891. K.² 1897. K.¹ 1906. S.K. 1912.

Portrætteret paa P. S. Krøyers Maleri af den franske Udstillingskomité 1888 (Glyptoteket; Skitse paa Hirschsprungs Museum) og paa hans Maleri: Aftenselskab paa Ny Carlsberg 1888 (Glyptoteket) samt paa L. Tuxens Maleri: Kongefamiliens Besøg (1893, Carlsbergmuseet). Malerier af Otto Haslund, Fr. Schwartz (Carlsberg), A. Jerndorff 1893 (Fr.borg) og, sammen med sin første Hustru, af Jul. Paulsen 1896 (Kunstindustrimuseet), af samme paa: Komiteen til Nyordning af Ny Carlsberg Glyptoteks Bygnings- og Bestyrelsesforhold (Glyptoteket), af P. S. Krøyer 1909 med Datteren Paula Jacobsen, af N. V. Dorph 1912 (Bryggeriforeningen) og 1914 (Industriforeningen). Buste af Jean Gautherin 1885, i Marmor 1889 (Glyptoteket), af Vilh. Bissen (Elefantgaarden paa Ny Carlsbergvej), af L. Brandstrup 1904 (Dobbeltbuste med den første Hustrus Portræt, Glyptoteket). Buste af samme i Raadhushallen. Statue paa Carlsberg af samme, afsløret 1921, en Gave fra Arbejdere og Funktionærer; en Statuette-Skitse paa Glyptoteket (Bronze) og Fr.borg. Plaquette af Gun-

nar Jensen 1912, en Medaille af samme 1914. Træsnit af H. P. Hansen 1888 og af A. Bork 1901 efter Fotografi fra J. Petersen & Søn.

C. Nyrop: Ny Carlsberg. Et Jubilæumsskrift, 1896. Carl Jacobsen: Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse, 1906. Jens Vilh. Dahlerups Liv og Virksomhed, udg. af hans Medarbejdere, 1907. Meddelelser fra Dansk geologisk Forening, Nr. 17, 1911, S. 578—82 (E. M. Nørregaard om de ved Glyptotekets Bygning anvendte Materialer). Joh. Steenstrup: Carl Jacobsen og hans Fader, 1921. Samme: Carl Jacobsens Liv og Gerning, 1922 (med Litteraturhenvisninger). Carl Jacobsen som Samler, i Samleren, I, 1924, S. 17 ff. (af Fr. Poulsen). Ny Carlsbergfondet og dets Virksomhed 1902—1927, 1927. Carlsbergfondet 1876—1926, 1930, især I, S. 59—73. Carl Jacobsen og Rodin i Nord. tidskr., 1933, S. 409—20 (af Fr. Poulsen).

Frederik Poulsen.

Jacobsen, Carl, f. 1881, se Iacobsen.

Jacobsen, Christian Peter, 1841—95, Frøhandler, Landbrugsredaktør. F. 31. Aug. 1841 i Todsbøl ved Aabenraa, d. 27. Aug. 1895 paa Søgaard i Gentofte, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Møllebygger Jacob J. (ca. 1801—72) og Ingeborg Stougaard (d. 1843). Gift 25. Maj 1863 i Tønder med Cæcilie Margrethe Cordes, f. 10. Sept. 1838 i Tønder, d. 1. Febr. 1911 paa Frbg., D. af Skomager Henrik Ernst Matthias C. (1805—70) og Anna Christina Sabina Beck (1813—75).

J. blev paa Grund af Moderens Død opdraget hos sin Faster, der var gift med den dygtige Landmand Jes Dall, Ejer af Bæklund i Hejls. Efter sin Konfirmation blev han Hjælpelærer i Aastrup, senere i Hejls, kom paa Seminariet i Tønder, hvorfra han tog Eksamen 1862, og blev straks derefter Lærer ved den danske Realskole i Tønder. Under Krigen 1864 blev Skolen lukket, og J. fik s. A. Ansættelse ved Thisted Realskole, hvor han var Lærer til 1872. Ved Siden af Skolearbejdet samlede han ivrigt Kundskaber i Agrikulturkemi, Fysiologi og andre Fag af landøkonomisk Betydning, og sin Viden gjorde han frugtbringende gennem en efterhaanden ret omfattende Virksomhed som Vejleder for Egnens Landmænd. Han skrev i de lokale Blade, holdt Foredrag, udførte Analyser og iværksatte, som en af de første, Planteavl- og Fodringsforsøg. Hans uegennyttige Bestræbelser blev paaskønnet med Tilskud fra Landhusholdningsselskabet, og snart gav han Arbejdet større Omfang ved 1868 at begynde Udgivelsen af »Landmands-Blade«, der fik stor Udbredelse, nærmest i de brede Lag af Landbefolkningen. S. A. indtraadte J. L. Jensen i Redaktionen, og sammen med ham ledede J. Bladet til 1880, dog fra 1879 med J. P. Petersen som Medredaktør. — Sin største Betydning fik J. ved det grundlæggende

Arbejde, han udførte for Forbedring af Frøhandelen og Frøavl. Allerede i 60'erne var han opmærksom paa Vigtigheden af at skaffe bedre Græsfrø, og efter at E. Møller Holst 1871 havde oprettet Frøkontrollen, tog J. med Kraft fat paa Reformarbejdet. Sammen med J. L. Jensen og Gartner Frantz Wendt, Roskilde, oprettede han 1872 Kontoret for Fællesindkøb af undersøgt Markfrø, der skulde sikre Landmændene Frø af god Kvalitet fra de rigtige Avlssteder. Foretagendet fik god Tilslutning, og 1873 flyttedes Markfrøkontoret til Kbh. med J. som landøkonomisk Leder. Forretningen blev et Eksempel til Efterfølgelse, og J.s Kyndighed som Planteavler og Forsøgsmand blev bærende for Arbejdet med at basere Frøhandelen paa Forsøg og Kontrol. Fra Udlandet fremskaffede han yderige Sorter foruden af Græsmarkfrø ogsaa af Korn, Roer og Kartofler, og samtidig bidrog han stærkt til Fremme af Hjemmefrøavl og Afsætningen af dansk Frø i Udlandet. Han var Medlem af Landhusholdningsselskabets Hvede- og Maltbygudvalg, af Frøkontrollkommissionen og af Bestyrelsen for Foreningen til Kulturplanternes Forbedring. Om sine Forsøg m. v. har han skrevet Afhandlinger i Tidsskriftet »Landbrugets Kulturplanter« og i Markfrøkontorets Aarsberetninger. — R. 1893.

K. Hansen i Landmands-Blade, XXVIII, 1895, S. 552—61. E. Rostrup i Markfrøkontorets 23. Aarsberetning, s. A., S. 1—4. Ugeskrift for Landmænd, 7. Rk., IX, s. A., S. 455 f. Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 213—16. E. Lindhard i Lantbruget i Norden 1875—1925, 1926, S. 269 f. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, især II, S. 421 f.

Aksel Milthers.

Jacobsen, David Jacob, 1821—71, Maler. F. 2. Juli 1821 i Kbh. (Mos.), d. 22. April 1871 i Firenze, begr. sst. (Mos. Kgd.). Forældre: Købmand, Lotterikollektør Juda J. (1787—1845) og Frederikke Jacobson (ca. 1793—1859). Ugift.

J. kom i Malerlære og gik paa Kunstakademiet fra 1834. En Overgang stod hans Hu til Billedhuggerkunsten, og han naede frem til Akademiets Gipsskole, samtidig med at han bl. a. arbejdede hos H. V. Bissen. Det endte dog med, at han besluttede sig for Maleriet, og fra 1849 udstillede han paa Charlottenborg som Maler uafbrudt til sin Død. Da han ikke udmærkede sig særligt ved Akademiet, opnaede han ingen Støtte her, men rejste ved privat Hjælp til Paris, hvor han levede i sparsomme Kaar til 1869. Han havde Forbindelse med betydende franske Malere, særlig Camille Pissarro, og ved deres Indflydelse blev J.s nette smaa Malerier af Betydning for Nutiden, fordi de viser, hvor langt den øvrige danske Malerkunst var tilbage efter Udviklingen i Datiden. Selv var han

ingenlunde nogen betydelig Kunstner, kun en tragisk Skæbne. 1869 rejste han svækket af Brystsyrge til Italien, og hans vanskelige Kaar drev ham til Slut ud i Selvmordet. Arbejder af J. findes i Kunstmuseet, Hirschsprungeske Samling, Fr.borg, og hos J.s Niece Fru Fernanda Nylund, Helsingfors.

Erik Zahle.

Jacobsen, Eigil Thune, se Thune Jacobsen.

Jacobsen, Emil Itzig Levin, 1849—1914, Kunsthistoriker. F. 24. Jan. 1849 i Kbh. (Mos.), d. 28. April 1914 i Nizza, begr. sst. Forældre: Bogtrykker Levin Joseph J. (1803—64) og Sophie Polack (1809—85). Gift 30. Maj 1884 i Kbh. (b. v.) med Rosalie Rosenfeld, f. 2. Juli 1852 i Kbh. (Mos.), d. 9. Okt. 1925 i Monte Carlo, D. af Kantor Isidor R. (1812—80) og Helene Nathan (1814—83).

J. fik i sin Ungdom ingen akademisk Uddannelse. En tidlig Tilbøjelighed for litterært Arbejde bragte ham en Fiasko ved Opførelsen af »Geniets Komædie« paa Det kgl. Teater i Dec. 1869. Siden kaldte han sig en Overgang Fabrikant, idet han havde beskæftiget sig med Fremstilling af en »Livs-Eliksir«. Efter sit Ægteskab var han saaledes situeret, at han med sin litterært interesserede Hustru 1887 kunde forlade Kbh. for at leve forskellige Steder i Europa, fortrinsvis i Italien, Frankrig og Spanien; ingen af dem kom siden til Danmark, end ikke paa et Besøg. — 1894 indledede J. sit kunsthistoriske Forfatterskab med en Gennemgang af Malerisamlingen i Venezias Museo Civico. I den følgende Snes Aar skrev han flittigt i Europas førende Kunsttidsskrifter, særlig om italiensk Malerkunst. 1907—10 udkom tre Bind, der tilsammen giver en Oversigt over den sienesiske Malerkunst fra 14. til 16. Aarhundrede, og i hans Dødsaar en tilsvarende Bog om umbrisk Malerkunst. Hovedsagen for ham i hans kunstvidenskabelige Studium var Stilbestemmelsen af det enkelte Værk: »Kunsthistorisk forskning er Botanik. At der vokser Palmer i Indien, gør ikke Norges Birkeskove mindre skønne«. Citatet, der er oversat fra Tysk (intet af hans kunsthistoriske Produktion er kommet paa Dansk), har en Skarphed, som J. nok kunde formulere i en Indledning, men som han ikke formaaede at bevare i den egentlige Behandling af Emnet; hans saglige Fremstilling bevæger sig i korte Afsnit tæt forbi de enkelte Værker; der mangler Sammenhæng, og man kan ikke frikende hans Arbejder for et noget diletantisk Præg. Men han havde dog formaaet at opnaa en vis Anerkendelse i internationale Kredse, og hans Mening blev paa ingen Maade overset. Danmark har sjældent frembragt Forskere, der som J. helliger sig Studier i det fremmede; Typen kommer hyppigere fra angelsachsiske Lande og

har da jævnlig været forbundet med en Fasthed og Varme, som giver en mere lødig Produktion.

Erik Zahle.

Jacobsen, Friedrich Karl Ferdinand, 1798—1875, slesvigholstensk Departementschef. F. 24. Dec. 1798 i Glücksborg, d. 10. Marts 1875 i Slesvig, begr. sst. Forældre: Hofpræst, senere Sognepræst i Grumtoft, Provst Georg (Jørgen) J. (1765—1842) og Christiane Sophie Warneck (1774—1869). Ugift.

J. tog juridisk Eksamen paa Gottorp 1823 og var derefter Underretsadvokat i Slesvig og siden Amtssekretær i Husum. 1834 blev han Herredsfoged i Krop og Meggerdorf Herreder, hvor han gjorde sig bemærket ved administrativ Dygtighed, men paa Grund af sin slesvigholstenske Indstilling kom han i Mødsætningsforhold til Amtmanden over Gottorp Amt v. Scheel. Saa snart han 23. Marts 1848 havde erfaret om Casinomødet, gav han W. Beseler den Underretning derom, der umiddelbart efter førte til Dannelsen af den provisoriske Regering. Selv blev J. en kort Tid Politimester i Slesvig og efter Slaget ved Slesvig overordentlig Regeringskommissær for Hertugdømmet Slesvig sammen med Regeringsraad Harbou. 1849 udnævntes J. til interimistisk Departementschef for Krigsvæsenet, og det var en naturlig Følge af hans Handlinger, at han efter Fredslutningen udelukkede fra Amnesti. Sammen med Boghandler Bruhn fra Slesvig oprettede han en Boghandel i Braunschweig, men vendte 1864 tilbage og blev Amtmand over Gottorp og Hütten Amter. Denne Stilling beholdt han kun til Sept. 1865, og han levede derefter dels i Glücksborg, dels i Slesvig. — Han vandt en Del Folkeyndest ved sin kraftige, næsten hensynsløse tysk-slesvigholstenske Opræden, men han havde næppe de Egenskaber, der kunde gøre ham til en Forgrundsfigur.

Kieler Zeitung 12. og 24. Marts 1875. Sønderjyllands Historie, IV, 1937, S. 346, 349, 363.

Svend Larsen.

Jacobsen, Johan Georg Christian Viggo Valdemar, f. 1887, Maler. F. 17. Sept. 1887 i Kbh. (Frbg.). Forældre: Litograf Johan Frederik J. (1848—95) og Dagmar Nielsen (1860—98). Gift 18. Aug. 1915 i Espe med Sigrid Fog, f. 16. Sept. 1888 i Øls, D. af Sognepræst, sidst i Espe, Johannes F. (f. 1846) og Agnes Christiane Frederikke Rohde (f. 1853).

J. vilde være Arkitekt, stod i Murerlære nogle Somre i Vejle og dimitteredes fra Teknisk Skole i Kbh. til Kunstakademiet, i hvis Skoler han optoges Jan. 1906. Efter det første Semester bestemte han sig om og overgik til Malerskolerne, som han besøgte til Slut-

ningen af 1910, bl. a. som Viggo Johansens Elev. 1911 var han et Par Maaneder i Paris, hvor han derefter tog fast Bopæl 1919—24, 1926—35 og 1919—20 samarbejdede med den mexikanske Maler Diego Rivera. Fra 1935 har han været bosat i Oslo. J. har foretaget Rejser til Italien 1920 og 1934 (Stipendium fra J. R. Lunds Fond) og til Spanien 1922 (bl. a. Toledo). I Kbh. har han udstillet paa Kunstnernes Efteraarsudstilling 1910—12, 1915—19, 1921, Charlottenborgs Foraarsudstilling 1912—17, Den frie Udstilling 1930, 1934, 1936, i Paris paa Salon d'Automne 1920—29 og Salon des Tuileries 1928—34; Særudstillinger i Den frie Udstilling Okt. 1930 og Kunstforeningen i Kbh. Okt. 1936 samt i Oslo April 1932. Endvidere deltog han i de danske Udstillinger i Oslo 1931, i Budapest, Riga og Warszawa 1936. Kunstakademiet i Kbh. tildelte ham Eckersberg-Medaillen 1936 for »Høsten« (Forarbejde til Fresko-Dekoration til Afskedsrummet i Søndermark Krematorium paa Frbg.), og s. A. udnævntes han til ekstraordinær Professor ved Kunstakademiet i Oslo. — Opholdet i Paris førte hurtigt J. ind paa et Studium af Mulighederne for en konstruktiv Opbygning i Malerkunst. I en Række Nature morte'r gennemprøvede han malerisk-stoffige Virkninger, dels i Cézannes Fodspor (Opstillinger med Frugter 1919—20), dels i Samklang med tilsvarende Interesser hos Kubismen (Opstillinger med en Terpentinflaske, med en Have, endvidere Brystbilledet »Klosterskolepigen«, alle 1921), og tillige lykkedes det ham at basere Billedernes Komposition paa et matematisk Proportionssystem. To spanske Figurscenerier fra Toledo 1922 — Genrebilleder fra et eksotisk Milieu — og Figurstudien »En Eva« (1924) er fuldt gennemkonstruerede. Denne teoretiske Arbejds-metode har han fastholdt, da han gik over til en mindre abstrakt betonet, mere virkelighedstro Hverdagsskildring. Baade i Figur-billeder (»Bedstemoder« 1927, »Moder og Datter« 1933) og i andre Motiver (»Turtelduer« 1928, »Gæssene« 1929) naaede han derved at forene den ligefremme Enkelhed, hvormed hans Motiver er set og skildrede, med en monumental Holdning og stor Kraft i den plastiske Form (»Sovende Barn« 1928). — Arbejder af J. findes i Kunstmuseet, Nationalmuseet i Stockholm, Nationalgalleriet i Oslo og Bergens Billedgalleri. — Selvportræt (1928) i Privateje. Maleri af Jean Heiberg 1928 i Nationalgalleriet i Oslo.

Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 6. Okt. 1930. Samme i Nationaltidende 8. Okt. 1936.

Sigurd Schultz.

Jacobsen, Hans, 1815—91, Plantør. F. 1. Marts 1815 i Ulkebøl, Als, d. 25. Febr. 1891 paa Hæsede, begr. i Braaby. Forældre:

Slagtermester Hans J. og Anne Marie Christens (ca. 1797—1878, gift 1824 med Hans Albrecht Hansen). Gift 12. Dec. 1845 i Braaby med Marie Vilhelmine Thiesen, f. 6. Okt. 1825 i Braaby, d. 4. Jan. 1895 sst., D. af Klostergartner paa Gisselfeld Henrik Georg T. (1791—1869) og Louise Bahn (1798—1863).

J. fik sin Uddannelse som Gartner hos den kendte Handeltgartner Vothmann i Sønderborg og senere i Augustenborgs og Graastens Slotshaver. 1834 kom han til Kongeriget og fik Plads paa Ravnstrup; 1837 blev han Plantør ved Hæsedes Planteskole under Gisselfeld. Hans store Plantekendskab parret med en omfattende Viden om Planternes Krav til Jordbunden og andre Voksekaar samt hans levende Interesse for Plantematerialet gjorde ham særlig egnet til at bestride denne Stilling, og Hæsedes Planteskole blev derfor under hans Ledelse til en Seværdighed af Rang. Han tilvejebragte her en for den Tid enestaaende Samling af haardføre træagtige Planter, og Antallet af de Arter, som han besørgede indført her til Landet, var meget anseligt. Som Anerkendelse af denne hans Virksomhed for Udbredelsen af værdifulde Arboretplanter fik han Det kgl. Haveselskabs Sølvmedaille 1871. — DM. 1872. F.M.S. 1888.

Gartner-Tidende 1887, Annonceafd., S. 185 f. Meddelelser fra Bot. Foren., II, 1891, S. 208.

Axel Lange.

Jacobsen, Jens Hartvig, f. 1892, Højesteretssagfører. F. 26. Juni 1892 i Aalborg. Forældre: Togfører Peder J. (f. 1856) og Birgitte Cathrine Jensen Niss (f. 1869). Gift 22. Dec. 1917 i Fredensborg med Hedvig Mattsson, f. 31. Okt. 1894 i Arvika, Värmland, D. af Anders Gustaf M. (1860—1934) og Märta M.

J. blev Student 1911 fra Aalborg, 1913 Alumne paa Valkendorfs Kollegium, 1917 cand. jur. og kort efter juridisk Manuduktør og Sagførerfuldmægtig. Da Universitetet 1920 tildelte ham Stampes Rejsestipendium, studerede han i to Aar Strafferet og Strafferetspleje i Frankrig, Italien, Østrig og Tyskland, blev 1925 Landsretssagfører, 1927 Dr. jur. (»Dokumentforbrydelserne med særligt Henblik paa nogle nyere Love og Straffelovsudkast«) og 1930 Højesteretssagfører. Fortsat Interesse for Strafferettens Udvikling førte ham 1928 ind i Bestyrelsen for Dansk Kriminalistforening. Fra 1931 er han Eksaminator ved juridisk Embedseksamen. Han blev juridisk Konsulent for mange forskellige Foreninger og Organisationer, herimellem 1931 for Dansk Skuespillerforbund, hvorved han 1936 blev Medstifter og Medlem af det nordiske Skuespillerraad, og allerede 1928 for Dansk Forfatterforening, der 1932

valgte ham til Formand efter Sophus Michaëlis. Hermed indledes en Omordning af rent administrativ og faglig Art, som paa mange Punkter har været af Betydning for danske Forfattere. Saaledes er der bl. a. mellem Foreningen og de andre nordiske Forfatterforeninger (samt adskillige europæiske) afsluttet gensidige Overenskomster om Varetægelse af fælles Interesser, ligesom Samarbejdet — J. er fra 1936 Formand for Det nordiske Forfatterraad og deltog i Forfatterkongresserne 1930 i Oslo og 1935 i Helsingfors — stadig er blevet befæstet og udvidet. Men navnlig har han som Formand søgt at gøre moderne faglige og forfatterretlige Synspunkter gældende ved Rigsdagens Behandling af Forfatterloven og har medvirket ved det Forslag til Lov om Ejendomsretten til Aandsværker, som Professor Vinding Kruse i Forbindelse med Dansk Forfatterforening 1936 forelagde Undervisningsministeriet. Desuden har han som Medlem af det ministerielle Udvalg til Beskyttelse af Forfatternes og Kunstnernes personlig ideelle Rettigheder og af Udvalget til Revision af Berner Konventionen været med til at grundlægge en betydningsfuld Praksis for Beskyttelsen af disse Rettigheder. Endelig har J. fundet Tid til 1933—34 at være ledende Senior i Studenterforeningen (derefter Formand for Økonomiudvalget) og fra 1930 Formand for Valkendorfianersamfundet, hvorved han 1934—35 forhandlede om og forhindrede et planlagt Salg af Kollegiet. — R. 1936.

Studerterne fra 1911, 1936. Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1927, S. 166.

Carl Dumreicher.

Jacobsen, Helge, f. 1882, Direktør. F. 24. Dec. 1882 i Valby (Frue). Forældre: Brygger, Direktør Carl J. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 22. April 1908 i Edinburgh (St. Mary's Cathedral) med Constance Josephine Cundell, f. 8. Sept. 1888 i Edinburgh, D. af Bankier John Ross C. (1844—1931) og Mary Emilie Larnach (ca. 1852—1912).

Efter at J. 1901 var gaaet ud af Birkerød Skole med 4. Klasses Hovedeksamen, arbejdede han et Aars Tid paa Landbohøjskolen og derefter fra Sommeren 1902 til Juli 1903 paa Bryggerier i Skotland og fra Efteraaret 1903 til Foraaret 1904 i Amerika sammen med sin Broder Vagn J. Uddannelsen fortsattes i Dortmund, München — hvor han boede fra Efteraaret 1905 til Begyndelsen af 1907 —, Karlsbad og endelig igen Skotland. Efter sit Giftermaal her boede han et Aar i Paris, men vendte saa tilbage til Kbh. og arbejdede fra Maj 1909 indtil sin Faders Død i Jan. 1914 i Carlsberg Bryggeriernes Ekspeditions- og Bogholderiafdeling. — Det var

naturligt, at Carl J.s Søn benyttede de lange Ophold i Udlandet til ogsaa at dyrke kunstneriske Interesser, og Faderen stimulerede disse ved ofte at tage ham med paa Rejser, f. Eks. 1905 sammen med Arkæologen Dörpfeld til Grækenland og hjem over Konstantinopel. Ogsaa Opholdet i Paris blev væsentlig anvendt til Besøg i Teatre og Museer. Derimod fik han først efter Faderens Død med Glyptoteket at gøre, som dets Direktør og fra 1926, da Frederik Poulsen overtog denne Stilling, som Formand for Bestyrelsen. Fra 1914 har han ogsaa været Formand for Ny Carlsbergfondet, hvis Virksomhed dog først for Alvor satte ind nogle Aar senere. Han er endvidere Medlem af Bestyrelsen for Kunstindustrimuseet, for Dansk Kunstmuseumsforening, for Kunstforeningen og siden 1936 Formand for Foreningen Fransk Kunst. — J. har aldrig haft Lyst til at træde frem for Offentligheden, men som Formand i Ny Carlsbergfondet har han udrettet et meget betydningsfuldt Arbejde for Kunsten i Danmark og især for de danske Museer, hvis Virksomhed han har fulgt og støttet, lige interesseret, enten det gjaldt en Erhvervelse til Glyptoteket, til Kunstindustrimuseet eller til Kunstmuseet, og som Carl J.s Søn har han altid i særlig Grad lagt Vægt paa, at Ny Carlsbergfondets Midler kom de store Erhvervelser til gode; et af de første Udtryk herfor var Fondets Køb til Glyptoteket af en Række af Ordrupgaard-Samlingens Billeder, senere Købet af Kunstforeningens Billeder, der fordeltes mellem en Række Museer, endelig de forskellige Erhvervelser til vore Hovedmuseer af kostbare Værker fra Udlandet, kun muliggjorte ved Fondets rigelige Støtte. — J. gik i Jan. 1920 over til Katolicismen. — R. 1924. DM. 1927. — To Malerier af Julius Paulsen 1925 (tilhørende Ny Carlsberg Glyptotek og i Privateje) samt af Hans Henningsen 1928 (bestemt til Ophængning paa Fr.borg). Portrætteret (sammen med Broderen) paa Maleri af O. Haslund 1891 og paa L. Tuxen: Kongefamiliens Besøg paa Ny Carlsberg 1893.

Leo Swane.

Jacobsen, Holger, d. 1701, se Jacobæus.

Jacobsen, Holger Alfred, f. 1876, Arkitekt. F. 30. Okt. 1876 i Odense. Forældre: Tjener ved Løveapoteket, senere Forvalter Henrik Sophus J. (1850—1925) og Anna Petrine Marie Hansen Andreasen (1850—81). Gift 3. Juni 1905 i Kbh. (Frue) med Malerinden Sigrid Cock Clausen, f. 12. Dec. 1882 i Kbh. (Johs.), D. af Arkitekt Martin Ludvig Philip C. (1851—1904) og Aase Cock (1853—1917).

J. gjorde Svendestykke som Tømrer 1895 og gennemgik Odense

tekniske Skole med afsluttende Eksamen 1896. Han dimitteredes fra Brødrene Vermehrens Tegneskole til Kunstakademiet og gennemgik Arkitekturskolen fra Okt. 1898 med Afgang 1905. 1909 vandt han den lille Guldmedaille. Et Konkurrenceprojekt 1912 for den store Guldmedaille, et Nationalmuseum ved Rosenborg, derfor i en Art Renæssancestil, belønnes med Akademiets store Rejsestipendium. J.s Udgangspunkt er Hans J. Holms Skole. Dennes Indflydelse mærkes ogsaa tydeligt i nogle tidligere Arbejder, saaledes i Taastrup Nykirke, opført sammen med L. Clausen og F. Koch, samt i Østre Kapel og det nye Folkehus paa Vestre Kirkegaard. Men den Retning, der er karakteristisk for ham, er en ganske anden. Ved et Sammenspil af klart adskilte, rumlige Elementer, firkantede, buede o. l., profilerede med klassiske Profiler og i Reglen symmetrisk anordnede, søger han at skabe Helhed og Harmoni. Fra antik Tempelbygning, fra Palladio og fra Barok har han hentet Tilskyndelser til denne Retning. Over hans Form-sprog er der et kraftigt, til Tider robust Præg. Han kan minde om Peter Meyn, Kirurgisk Akademis Bygmester. Tillige arbejder han med rytmisk Inddeling, f. Eks. ved Sundby Kapel og Krematorium, og med talmæssige Forhold, f. Eks. ved Det kgl. Teaters Overbygning over Tordenskjoldsgade. Allerede med sit første større Arbejde, Krematoriets oprindelige Bygning paa Bispebjerg fra 1906, er han inde paa denne monumentale Retning (de senere Tilbygninger og den nye Urnehal er ogsaa af ham). Fuldt udviklet fremtræder denne Retning i Arkitekten Vilh. Dahlerups ejendommelige Gravmæle paa Vestre Kirkegaard, i Inspektørboligen paa Assistens Kirkegaard, i Villaen Ceresvej 1 (præmieret), i Kapel- og Krematoriebygningen paa Sundby Kirkegaard, i hans egen Villa Rosbæksvej 6 (præmieret) og i hans Hovedværk, den dristige og meget økonomiske Tilbygning til Det kgl. Teater, der spænder over Tordenskjoldsgade og fortsætter sig paa den anden Side denne (opført 1929—31; præmieret). Tilbygningen indeholder Studie- og Administrationslokaler for Statsradiofonien samt et Teater (Dobbeltsenen). Selv jævne Opgaver som J.s eget Sommerhus »Stenstuen« ved Nakkehoved Fyr (»som en antik Grav«) og Bebyggelsen Borups Allé 200—220 viser et monumentalt Præg eller rummer Elementer af lignende Art. Nævnes maa ogsaa Sommerhuset Nordre Strandvej 18 i Gilleleje for den Maade, hvorpaa Rummene følger sig ind i hinanden og dog udtrykker sig udvendigt paa en simpel og overskuelig Maade, et smukt lille Arbejde. Ved Villaen Henningsens Allé 45, en Længe indeholdende et Dobbeltthus, har han oplivet den simple Form ved en stærkt mønstret Behandling

af Mure og Tag. Af andre Arbejder kan nævnes Genopførelsen af Cirkus efter Branden 1914 (ny Kuppel af Beton) og sammen med Aage Rafn m. fl. Fuldførelsen af Politigaarden 1920—24. Ogsaa i Provinsen har han bygget en Del. Fra 1910 er han Kbh.s Kommunes Kirkegaardsarkitekt og har som saadan foruden forskellige nævnte Arbejder projekteret de nye Terrasseanlæg paa Vestre Kirkegaard. Han er en dygtig Tegner og Akvarellist. J. var Assistent ved Arkitekturskolen 1914—19 og Formand for Kunstnersamfundets Arkitektsektion 1920—23. Som Medlem af Charlottenborgs Udstillingskomité (fra 1920) og som Leder af Akademisk Arkitektforenings Udstillingsudvalg har han gjort et stort Arbejde for Fremskaffelse og Tilrettelæggelse af Materiale til Foraarsudstillingen. Fra 1922 er han Medlem af Akademiet og sidder tillige i Akademiraadet og Skoleraadet. 1926 modtog han C. F. Hansen-Medaillen for Forslag til Dobbeltscene ved Det kgl. Teater. — R. 1924.

Architekten, XIX, 1916—17, S. 417—20; XXI, 1919, S. 324—28; XXIX, 1927, Maanedsh., S. 106, 112 f.; XXXI, 1929, Ugeh., S. 61; XXXIII, 1931, Maanedsh., S. 173—204; XXXVIII, 1936, Maanedsh., S. 38 ff. Skønvirke, XII, 1926, S. 110. Forskønnelsen, XV, 1925, S. 1—5; XVI, 1926, S. 15 f.

Knud Millech.

Jacobsen, Jacob, 1856—1901, Forfatter. F. 16. April 1856 i Vejen, d. 12. Jan. 1901 i Esbjerg, begr. i Vejen. Broder til Billedhuggeren N. Hansen Jacobsen (s. d.). Gift 27. April 1880 i Vejen med Flora Høegh Wodder, f. 15. Febr. 1856 i Haderslev, d. 12. Juni 1936 i Kbh., D. af Manufakturhandler Mads Andreas W. (1825—64) og Frederikke Christiane Høegh (1831—64).

Som ung søgte J. Uddannelse paa Askov Højskole og blev derefter Journalist i Esbjerg, hvor han en Tid udgav et Blad for Husmødre. Senere overtog han en Restauration. — Som Forfatter debuterede han 1885 med et lille Skuespil »Falske Veksler«, der efterfulgtes af en anden dramatisk Bagatel »Kassemangel« (1891). Det var dog ikke som Dramatiker, men som Fortæller i jysk Dialekt, J. vandt sig et Navn i Litteraturen. — Som Bønderne i Blichers Egn samledes i Bindestuen, samledes man i visse vestjyske Egne om Teglovnen, naar Bønderne brændte Sten. Det er Fortællinger og Samtaler af den Art, man kortede Tiden med ved saadanne Lejligheder, J. har samlet i sine tre Bind »Øjebliksbilleder i jydsk Mundart«, der udkom under Fællestitlen »Tæjelownessjow« (1. Aften 1888, 2. Aften 1889 og 3. Aften 1892 — samlet Udg. med Ill. af Achton Friis 1903). Et senere Bind Fortællinger og Skitser, »Bønder

og Arbejdere» (1892), er væsentlig fortalt paa Rigsmaalet og staar ikke Maal med Dialektfortællingerne. Selv om J. ikke paa langt nær naar sit store Forbillede Blicher, er der i hans Fortællinger en frisk og velgørende Humor og en ikke ringe Karakteriseringssevne. Gennem Dialekten lykkes det ham at finde rammende Udtryk for den vestjyske Bondes sindige Væsen, hans nøgterne Forstandighed, hans Snuhed og hans uforknytte Gaapaa-Humør. Samtalerne er grebet lige ud af Bondens Dagligliv og virker overbevisende og ægte. Udtrykket har ofte den Dobbeltbundethed, der kendetegner det jyske Lune. Fortællingerne er kommet i flere Oplag og er blevet stærkt benyttet af Oplæsere.

H. F. Feilberg og Marius Kristensen i *Dania*, II, 1892—94, S. 78, 309. Vestjyllands Socialdemokrat 15. Jan. 1901.

K. K. Nicolaisen.

Jacobsen, Jacob Christian, 1811—87, Brygger og Mæcen. F. 2. Sept. 1811 i Kbh. (Helligg.), d. 30. April 1887 i Rom, begr. i Jesuskirken i Kbh. Forældre: Brygger Christen J. (1773—1835) og Caroline Frederikke Schelbech (1787—1844). Gift 24. Okt. 1839 i Kbh. (Helligg.) med Laura Cathrine Holst, f. 29. Aug. 1819 i Thisted, d. 14. Aug. 1911 i Kbh., D. af Købmand Lars Hilmann H. (1763—1836) og Helene Cathrine Steenstrup (1778—1843).

Som stillet i en Tidebrænding, hvor to Epoker med modsat Tendens brydes, kan J. endnu mindre end andre Personligheder anskueliggøres og vurderes rigtigt, hvis man ikke gaar bag om ham og betragter ham fra den Tid, han er groet op af. Han er den første af de tre Mænd, der i det sidste Aarhundrede har udformet danske Byerhverv i Overensstemmelse med Teknikkens, Samfærdselens og Verdenshandelens Epoke. Men medens Tietgen arbejdede sig frem under den nye Tids ubestridte Herredømme og i dens fulde Glans, maatte J. — man kan sige lige op til Næringsfrihedens Indførelse 1857 — kæmpe med Suget fra en gammel, svindende Tid, præget af lokalt Marked, empirisk Produktion, Lavs-, Privilegie- og Regeringslænker, og H. N. Andersen endelig maa se sin Livshøjdes blændende Sol formørket under Skyggen af et varigt indskrumpende Verdensmarked, der virker tilbage paa Produktion og Politik. J. er i lige Grad som Storindustriel, som Politiker og i sin sociale Opfattelse præget af Brydningen mellem de to Tidsafsnit. Endnu i hans første Manddomsjaar var Modsætningerne mellem dem lyslevende Realiteter, der kæmpede med hinanden, og de har givet hans Sind og Karakter en vis Dobbeltthed i Indstillingen til Problemerne, der ikke forstaas hos en Personlighed, som netop udmærker sig ved Klarhed og Fasthed, hvis man ikke betænker, at

denne Dobbeltthed er Dønningen fra Kampen mellem Modsætningerne i den Tid, han voksede frem af.

Paa det Tidspunkt, da J. begyndte sin Virksomhed, var Ølindustrien her hjemme for længst stagneret fuldstændigt. Den usalige »Omgangsbrygning« f. Eks., der var indført 1687, og som fra et Centralsted fordelte alle indgaaende Ordre paa samtlige Bryggere, saa at hver af dem var sikker paa samme Afsætning som de andre, uanset om hans Øl var godt eller slet, havde efterhaanden dræbt alt Initiativ i teknisk Henseende, og Markedet havde mere og mere trukket sig tilbage fra den tidligere saa stærkt begærede Drik og var for de bedrestillede Vedkommende søgt til Vin eller til tysk Øl, for de mindrebemidlede til Brændevin. En stor Del af Kbh.s halvhundrede Bryggergaarde var i Hænderne paa »Studedrivere og Landsoldater, der have deres Kundskaber fra deres Bryggerhusbond, der er af samme Oprindelse« (W. M. Olrik 1833), og dette passer ogsaa paa J.s Fader, der kom til Kbh. fra Vendsyssel som Landsoldat, fik Tjeneste som Gaardskarl paa Bryggeriet i Bro-læggerstræde, avancerede til Bryggerknægt og fik Bryggeriet i Forpagtning for til Slut at blive Ejer af det. I ham var der dog allerede en ganske anden Aand end den, der ellers raadede inden for Faget. Han var den første Brygger, som begyndte at lytte til de Krav, der i Aarhundredets første Aartier saa smaat gav sig offentligt til Kende, og som gik ud paa, at Ølbryggeriet burde have en vis Forbindelse med Videnskaber som Fysik og Kemi (se f. Eks. »Nyeste Skilderie af Kbh.«, 1812, Nr. 83), selv om man naturligvis paa dette Tidspunkt endnu ingen Anelse havde om Gæringsprocessens biologiske Natur. J.s Fader var den første Brygger i Kbh., der til Stadighed anvendte et Termometer i Bedriften, og det vides om ham, at han endnu som ældre Mand søgte fysiske Forelæsninger paa den 1829 oprettede polytekniske Lærestalt; det var ogsaa paa hans Tilskyndelse, at Sønnen søgte sammesteds hen og modtog Impulser, der blev afgørende for hans Liv og Erhverv og af saa stor Betydning for dansk Videnskab og dens Dyrkere.

J. blev som Dreng sat i en Skole for Mellemstandens Børn — det Bisserupske Institut — og oplærtes efter endt Skolegang i Faderens Bryggeri. Fra sit 17. Aar fulgte han H. C. Ørstedes populære Forelæsninger paa Polyteknisk Lærestalt, hvor han desuden hørte Kemikeren Zeise og Mineralogen Forchhammer. Det var dog frem for alt Ørsted, som blev J.s Læremester og Tilskynder; han interesserede sig stærkt for Videnskabens Anvendelse i Praxis og havde skrevet et interessant Forord til Chr. A. Brøndums »Grund-sætninger for Ølbryggeriet« (1828), og J. glemte aldrig Ørstedes

Forelæsninger; de blev retningsbestemmende for ham i hans Virksomhed, lærte ham at forstaa den rene Videnskab som uundværlig Forudsætning for anvendt Videnskab og nedfældede hos ham en Taknemmelighed, som varede Livet igennem, og som gav sig Udtryk ikke alene i den Statue, han 1876 rejste ham i Ørstedsparken, men endnu langt mere i Statutterne for Carlsbergfondet.

Da J.s Fader døde 1835, overtog han — kun 24 Aar gammel — Bryggeriet som Lejebrygger, indtil han 1840 efter Moderens Død blev Ejer. Han var da klar over, at Bryggerierhvervet i teknisk Henseende henlaa som en Sump, og at han vilde op af den. Han gjorde 1836 en Studierejse til Langes Bryggeri i Altona, hvis Øl han kendte fra Waagepetersens Vinkælder i St. Strandstræde, og efter Hjemkomsten søgte han — i sin Moders Vaskekedel — at brygge Øl efter Langes Metode, men uden Held. Derefter gjorde han flere Rejser til München, hvor Øltilvirkningen laa forrest i Udviklingen, og her arbejdede han særlig paa Gabriel Sedlmayers højt ansete Bryggeri. Han fortæller i nogle korte Notitser i en Folio (1860), at han eksperimenterede i flere Aar — 1836—44 —, før det lykkedes ham at tilvejebringe »en fuldstændig Undergæring«. Men nu gjaldt det om at have den rigtige Gær at begynde med. I Danmark kunde han ikke faa den, men da han 1845 vendte tilbage fra München, medbragte han fra Sedlmayers Bryggeri to Potter Gær, som det med Datidens Samfærdselsmidler maa have kostet stort Besvær at bringe hjem i brugelig Tilstand; han maatte saaledes paa hver Station pumpe dem over med koldt Vand. Det lykkedes imidlertid, og fra denne Gær stammer al Gær, som Gl. Carlsberg anvendte, indtil det lykkedes Emil Chr. Hansen at fremstille ren Gær. J. vilde ikke, som alle andre Bryggere, skifte Gær, naar der viste sig Vanskeligheder; han begrundede det dels med, at hans Gær i alt væsentligt passede udmærket for Bryggeriet, og at den gav Øllet netop de Egenskaber, Forbrugerne krævede, men navnlig med, at skiftede man Gær, vovede man sig ud i ukendt Land uden at vide, hvor man vilde havne. I denne Bemærkning ligger ligesom en Forudfølelse ikke alene af Gærens Betydning, men ogsaa af dens Natur, som Videnskaben endnu ikke havde erkendt. Men indtil videre havde J. altsaa sin Gær i Behold, han var naaet til at gennemføre en Undergæring, og den uundværlige Lagerkælder, som han naturligvis ikke kunde anlægge i Brolæggerstræde, opnaaede han de militære Myndigheders Tilladelse til at indrette i Volden ud for Teglgaaardsstræde. Her lagrede han i Vinteren 1845—46 300 Tdr. undergæret — bajersk — Øl, som hurtigt solgtes, og det blev herefter J. klart, at skulde han videre, maatte

han bort fra de indskrænkede Forhold i Brolæggerstræde og anlægge et helt nyt Bryggeri med tilstrækkelig Plads og Vand. Valget faldt paa et Terræn Øst for Valby, især paa Grund af den formodede Givtighed af de der konstaterede Vandlag, som dog over for den enormt stigende Produktion efterhaanden viste sig for smaa og gav Anledning til mange Kvaler. Terrænet erhvervedes 28. Dec. 1847 for 7000 Rdl.; faa Dage ind i 1848 begyndte Udgravningen af Kældrene, og 15. Aug. s. A. døbttes Anlægget Carlsberg efter Ejerens Søn. Bryggeriet var anlagt med en Kapacitet af 5000 Tdr., og 10. Nov. 1848 fandt den første Brygning Sted. Lige fra Begyndelsen var Bryggeriet forsynet med Dampmaskine, som J. lod udføre her (paa Lunds Maskinfabrik), skønt vi dengang ikke stod højt paa dette Omraade, men Princippet dansk Arbejde og dansk Produkt, ogsaa i Henseende til Landbrugsproduktionen, gennemførtes overalt, hvor det var muligt. Allerede n. A. maatte Maskin- og Kedelanlæggene udvides til det fem- à seksdobbelte, og saaledes fortsattes Udviklingen hurtigt, men jævnt, dog med to Spring: 1878—79, da de første store Kuldmaskinanlæg indførtes, og 1882—83, da »Anneksbryggeriet«, det oprindelige Ny Carlsberg, som indtil da havde været forpagtet af J.s Søn Carl J., inddrog. Ildpaavirkningsfladen for samtlige Dampkedler var da steget til 424,87 m², og det var klart for J., at en Centralisering af Dampkraften var paakrævet. Men han havde udelukkende Opmærksomheden rettet paa Produktets Godhed, som i første Række beroede paa Processerne i Gærings- og Lagerkældrene; Centralisering af Dampkraften var kun et Spørgsmaal om en Pengebesparelse og maatte derfor vente, til der blev Tid til den. Det var overhovedet her som altid J.s ledende Princip, at Produktets Kvalitet gik forud for økonomiske Hensyn, saaledes som han har udtrykt det i det bekendte Driftsmotto, der den Dag i Dag paa Carlsberg kaldes »de gyldne Ord«: »Ved Bryggeriets Drift skal det være det stadige Formaal uden Hensyn til en øjeblikkelig Fordel at udvikle Fabrikationen til den størst mulige Fuldkommenhed, saaledes at disse Bryggerier og deres Produkt altid kunne staa som et Mønster og ved deres Exempel virke til, at Ølbrygningen her i Landet holdes paa et højt og hæderligt Standpunkt«.

Af de tekniske Fremskridt, som markerer Udviklingen efter de første Begyndelsesaar, kan nævnes Indførelse af Mæskemaskine og Mæskpumpe, som skete allerede 1855—56; endvidere Brygningsapparatet i lukket Kedel, der befriede Bryghuset for den Damp, som belemrede det; det indførtes 1856—57 og udvidedes i de følgende Aar, til alle Bryggekedler var lukket; fremdeles Afløsningen

af de driftsusikre og dyre aabne Ildsteder i Bryghuset med Kogning ved Damp, et Fremskridt, Bryggerierne baade her og i Udlandet, hvor det var forsøgt, men atter forladt, gik til med store Betæneligheder; J. foretog imidlertid visse Forbedringer ved Systemet og opnaaede derved saa gunstige Resultater, at han efterhaanden gennemførte Dampkogningen over det hele. Et Fremskridt af stor Betydning baade i økonomisk og pladsbesparende Henseende var Afløsningen af Gulvmalteriet med pneumatisk Malteri, en Foranstaltning, der gennemførtes under Ledelse af Inspektør E. Kogsbølle i Aarene 1876—79 og forøgede Malteriets Kapacitet fra 80 til 120 Tdr. Byg daglig. For med Sikkerhed at kunne brygge ogsaa om Sommeren maatte man kunne regulere Temperaturen i Gær- og Lagerkældrene, og J. var derfor meget interesseret i de Systemer af Kuldemaskiner, som efterhaanden kom frem i Udlandet. Paa Parisudstillingen 1878 fandtes de samlede paa eet Sted, og J. bestemte sig for Lindes System, med hvis Indførelse paa Gl. Carlsberg 1879 en ny Æra i Ølindustriens Historie kan siges at begynde, for saa vidt som man nu havde skabt en væsentlig Forudsætning for at beherske Naturen fra dens biologiske Side. Men Kuldemaskiner kræver Vand i Massevis, Produktionen var nu oppe paa ca. 80 000 Tdr., og Fremskaffelsen af det nødvendige Vand havde allerede længe været et Problem for Bryggeriet. Man øgede Brøndenes Antal og Dybde, og 1882—83 førte man en mægtig Brønd ned paa selve Saltholmskalken og borede videre i den, men s. A. opstilledes to nye Kuldemaskiner efter Lindes System, og der indrettedes Lagerkælderventilatorer og Koldluftstræk mellem Flagerne paa Maltkøllerne.

Med alle disse maskintekniske Fremskridt stod man dog stadig famlende over for selve Gæringsprocessens Natur. Men 1876 kom Pasteurs berømte Værk »Études sur la bière«, hvori der kastes Lys over Mikroorganismernes Rolle ved Gæringen, og J. begejstredes over den Forstaaelse, der hermed var tilvejebragt af Processens Opstaaen og Forløb. Han havde allerede, før Pasteurs Værk kom, syslet med Tanken om at grundlægge en videnskabelig Institution for zymotekniske Undersøgelser; nu fik Forskningen ligesom fast Grund under Fødderne, og til det nyoprettede Carlsberg Laboratorium knyttedes Emil Chr. Hansen (s. d.) 1878 som Leder af en gæringsfysiologisk Afdeling. Hans Opgave blev at føre Pasteurs Arbejde videre, og det lykkedes ham gennem mange Forsøg af Bryggeriets gamle Gær at udskille fire forskellige Alkoholgærsvampe, af hvilke kun een, den senere i Bryggeriverdenen bekendte »Carlsberg Undergær Nr. 1«, gav normalt Øl med god Smag og Holdbarhed. 12. Nov.

1883 anvendtes denne rene Gær første Gang i Bryggeriets Drift, men J. var kun tøvende gaaet med dertil, maaske fordi han nødigt, om end blot paa et enkelt Punkt, vilde bidrage til at fordunkle den Glans, der omstraaede Pasteurs Navn. Men da han først var overbevist, gjorde han her som ved alle andre Fremskridt, der indførtes, alt for at gøre det kendt i tekniske og videnskabelige Kredse Verden over. Det blev nu Kuldmaskinernes fornemste Opgave at vedligeholde den rette konstante Temperatur i Gærings- og Lagerkældre, og deres enorme Vandforbrug blev der i nogen Grad bødet paa ved, at man opsamlede det Svalevand, Anlæggene afgav, og atter benyttede det til andre Formaal i Driften. Under et Besøg, Pasteur 1884 aflagde paa Carlsberg, kunde han da ogsaa udtale, at »der i Gæringskældrene fandtes en Luft, som i Henseende til Renhed nærmede sig den, der hvilede over Alpernes Toppe«.

Medens J. med Hensyn til tekniske Fremskridt helt var den nye Tids Mand, holdtes han i sit Forhold til Markedet stærkt tilbage af en Opfattelse, der bundede i den gamle Tid. Han havde rigtigt forstaaet, at Forbrugerne i sin Tid havde forladt Øllet, fordi det var baade daarligt og dyrt. Det lykkedes ham at genrejse og udvide Markedet, men det, der egentlig interesserede ham, var Bryggeriets tekniske Højnelse; han ønskede ingen Monopolisering af dets Fremskridt. Herom har han efterladt sig Vidnesbyrd nok lige fra en Afhandling af Inspektør Vogelius: »Bryggeriet Carlsberg og den bayerske Ølbrygningsmetode« (Industriforeningens Kvartalsberetning 1854) til Carlsberg Laboratoriets udtrykkelige Klausul, at intet erobret Fremskridt maa hemmeligholdes. Hans Bryggeri skulde være en Bryggerskole og dets Porte staa paa vid Gab for enhver, der vilde lære. Konkurrenterne udeblev da heller ikke — Svanholm var den første, grundlagt 1853 —, men sin største Konkurrent skabte J. selv, da han 1870 anlagde Anneksbryggeriet, som han gav sin Søn Carl i Forpagtning. Det kom til at hedde Ny Carlsberg og gik efter en kort Tids Forsøg med engelske Øl-sorter over til at brygge Bajerskøl. Af J. følte dette kun som en Lettelse; han overførte efterhaanden samtlige sine Provinskunder til Sønnen, hvilken Overførsel var fuldendt 1873. Derefter trak han sig tilbage fra Forstæderne, som han ligeledes overlod Sønnen. Denne Salgspolitik var fuldført 1878, men trods alt steg Kravene til Produktionen stadig, og Bryggeriet begyndte at antage Dimensioner, som gik ud over, hvad J. ansaa for passende for en enkelt Bedrift af saa at sige borgerligt Omfang. Han troede stadig at kunne foreskrive Markedet Love og begyndte at trække Salget tilbage fra visse Kredse: Privatfolk og Høkere; 1880—81 »afskedi-

gede« han saaledes 150 Kunder med et samlet Forbrug af ca. 11 000 Tdr. aarlig, og de tilbageblevne Kunder rationeredes. Skønt der stadig opstod nye Bryggerier baade i Kbh. og Provinsen, maatte J. dog vedblive at udvide og 1882 hæve Forpagtningsforholdet til Sønnen og inddrage Anneksbryggeriet under Gl. Carlsberg. Han indskrænkede til Gengæld Antallet af de Øltappere, han vilde levere Øl til, saa det kom ned paa 46, og disse kom altsaa med de forhaandenværende Markedsforhold til at sidde inde med et Privilegium. Flere af disse Forretninger blev betydelige og Genstand for Spekulation, hvad der voldte nye Vanskeligheder. — For de nye Bryggerier, der var grundlagt efter Carlsberg, kan man derimod sige, at Markedet ved Begyndelsen af 80'erne var mættet, og de begyndte nu en Krig paa Kniven; Midlerne var legio, og de var ikke sigtede. Skjult Prisnedsættelse under alle Former, Penge- laan, Kapitalindskud i Forretninger og navnlig den i sine Virkninger højst skadelige Fremgangsmaade at gøre Øltræerne større end de 136 Potter, de skulde holde, bidrog alt sammen til, at Ølmarkedet 1881 var blevet fuldstændig demoraliseret. J. indsaa nu, at han maatte gribe ind, og sendte alle sine københavnske Kolleger et Cirkulære, hvori han paaviste Misbrugene og foreslog, at de alle i Fællesskab skulde foretage en ensartet Nedsættelse af Ølprisen (fra 20 til 18 Kr.). Kort efter fik han dannet en Forening til Fremme af »Bryggeri-Industriens Udvikling«, hvor man skulde søge tilvejebragt ensartede Konkurrenceforhold ved Bestemmelser om Pris, Maal, Rabat, Kredit- og Arbejdsforhold. Foreningen fik dog kun forbigaaende Betydning, det lykkedes ikke at holde Medlemmerne fast — J. var kommet for sent. Det var ellers ikke hans Vane, og naar det skete her, skyldtes det ejendommelige personlige Forhold i den københavnske Ølindustri, hvis Udredning ikke hører herhen. Følgen af Foreningens Opløsning blev en Smudskonkurrence, der fortsattes saa længe, at ordnede Tilstande først kunde tilvejebringes efter J.s Død.

Ogsaa blandt Ølhandlerne havde den vilde Konkurrence smittet, og 1885 henvendte en Del af Gl. Carlsbergs Ølhandlere sig til J. om at faa sat en fast Pris paa Flaskeøllet ligesom paa Fadøllet, men belært af Erfaringerne fra Bryggeriforeningen nægtede han det. Samtidig meddelte han dem, at han for Fremtiden ikke kunde sælge dem mere i hver Maaned, end de havde faaet i den tilsvarende Maaned Aaret forud, et nyt Udtryk for hans Tro paa at kunne standse en Bedrifts Vækst paa et vilkaarlig valgt Punkt. Først i hans Svar paa en ny Henvendelse fra Forhandlerne 1886 om at standse Rabatgivningen begynder hans Forstaaelse at dæmre; heri hedder det

nemlig, at hvis det skulde vise sig, at hans Forhandlere og dermed hans Afsætning begynder at lide Afbræk ved andre Bryggeriers vidt drevne Rabatgivning, maa han nedsætte Prisen og samtidig sætte sine Kunder i Stand til frit at udvide deres Virksomhed ved at forøge Bryggeriets Produktionsevne, selv om han helst vil være fri for en saadan Udvidelse.

Det kunde synes at være en Modsigelse, naar J., skønt han saaledes stadig strittede imod Markedets Udvidelse, dog allerede i 60'erne begyndte at tænke paa Eksport. Atter her viser han sig at have to Tiders Sind i sig. Han følte det som en Pligt mod Landet at øge Beskæftigelsen; det indenlandske Marked havde gjort ham konkurrencedygtig, derfor skyldte han det Afsætning til Udlandet. Han var klar over, at Forsøgene vilde bringe Tab, men, som han sagde: »Erfaringer maa man betale ligesom Bygninger og Maskiner«. Han begyndte i 60'erne med Eksport paa Træ til Island og Sverige og 1869 til England; denne Forretning fik dog først langt senere Betydning. Han maatte frem i de Lande, der ikke selv havde naturlige Betingelser for at brygge Øl, og det maatte eksporteres paa Flasker og pasteuriseres. 1869 sendtes Prøvekasser til det fjerne Østen, de faldt godt ud, men det blev alligevel vestpaa, i Vestindien og Sydamerika, Hovedforretningen kom til at ligge. Den første større Sending afgik til Sydamerika 1871, og 1885 kulminerede Eksporten inden for J.s Levetid med 8095 Tdr. Øl.

Efterhaanden som J.s Bryggeri blev Stordrift, maatte det naturligvis ogsaa paa det sociale Omraade udøve Stordriftens Funktion ved at yde sit Bidrag til Dannelsen af den nye Mellemlasse: Funktionærerne. Disse tog J. ikke fra bestemte Kredse, men efter de Forudsætninger, han havde Brug for, mellem Polyteknikere, Farmaceuter eller blandt Folk helt uden akademisk Uddannelse, naar han troede paa deres Dygtighed. Hvor denne Tro viste sig at slaa til, var han i den daglige Omgang paa Siden af dem og ikke over dem. I rent forbavsende Grad kunde han se bort fra Kanter og Særheder, blot Dygtigheden var der. — I Forhold til sine Arbejdere var J. derimod endnu den patriarkalske Arbejdsgiver, men rigtig nok i Begrebets oprindelige Betydning, hvor det ikke indeholder Rettigheder alene, men ogsaa Pligter. J. var saa lidt Lavsmenneske som nogen, men han var ogsaa langt fra at være nogen troende Liberal. Hans sejge Fastholden ved Tanken om vilkaarligt at kunne standse Bryggeriets Vækst saavel som hans Udelukkelse af Nationaløkonomien, hvis historiske Skole han ikke kendte, fra Carlsbergfondet viser det.

Oprindelsen til dette Fond har man Lov til at søge i det lille

primitive Driftslaboratorium, som fra Begyndelsen var i Brug i Bryggeriet. Dette kunde selvsagt ikke i Længden slaa til over for de stedse mere krævende Opgaver, og 1875 opførtes da det tidligere nævnte Carlsberg Laboratorium i egen Bygning; dets kemiske Afdeling toges i Brug Aaret efter under Ledelse af J. Kjeldahl (s. d.). Til at indrette en gæringsfysiologisk Afdeling ansatte J. først Plante-fysiologen Rasmus Pedersen (s. d.), men efter Fremkomsten af Pasteurs tidligere nævnte Afhandling 1876 blev Gæren Hovedemnet for Undersøgelserne, og Emil Chr. Hansen blev nu den ledende og gennemførte et intimt Samarbejde med Bryggeriet, indtil Driftslaboratoriet paa Gl. Carlsberg 1886 genoprettedes i udvidet Skikkelse og under egen Forstander. Men allerede 1876 var J. blevet klar over, at han vilde skabe noget, der rakte ud over Laboratievirksomheden, et Grundlag for en af Staten og private uafhængig videnskabelig Udvikling, der skulde udfolde sig under Videnskabernes Selskabs Auspicier. Man tør maaske sige, at hans Tanke var at grundlægge et frit Universitet. Tanken fik Form, da Carlsbergfondet stiftedes 25. Sept. 1876, ikke blot som Grundlag for et zymoteknisk Laboratorium, men med to Afdelinger: A) Carlsberglaboratoriet og B) videnskabelige Formaal i Almindelighed. J. henviser udtrykkelig til sin Erkendelse af, hvad han skylder H. C. Ørsteds Lære og vækkende Indflydelse som det Incitament, der har ført ham til Fondets Oprettelse. Det stiftedes med en Formue af 1 Mill. Kr., men allerede to Aar senere udvidede J. det med en tredie Afdeling C, der skulde omfatte Fr.borg-Museet og ledes af en særlig Bestyrelse. Forbilledet for denne Afdeling har sikkert været Versaillesamlingen, og Impulsen til Oprettelsen maa søges i J.s levende Kærlighed til Land og Folk og deres Historie. Til dette nye Formaal skænkede han 1877 200 000 Kr. (til Kongefløjen), og 1880 tilskød han andre 200 000 Kr. til Indretning af Prinsessefløjen. N. A. forøgede han, især til Brug for Afdeling B, Carlsbergfondet med endnu 1 Mill. Kr. Endelig forberedte han ved sit Testamente 1882 en gennemgribende Ændring i Fondets Stilling, der beror paa, at det blev Ejer af Gl. Carlsberg og tillige af den smukke italienske Villa med Have og Væksthuse, som J. beboede, og som efter hans og hans Hustrus Død skulde være Æresbolig for en i Videnskab, Litteratur, Kunst eller paa anden Maade af Samfundet fortjent Mand eller Kvinde. Det ejendommelige Forhold indtraadte saaledes ved J.s Testamente, at Fondet, hvis Tyngdepunkt laa i Afdeling B, den rene Videnskab, blev baseret økonomisk og blivende paa en praktisk Bedrift og under Former, der giver den nationale Videnskab alt Aandslivs første Livsbetingelse: Uafhængighed; dette

havde just været J.s Tanke, og deri skiller han sig afgørende fra f. Eks. de store amerikanske Stiftere af videnskabelige Fonds, som netop ikke er sikrede paa dette vitale Punkt. — Ud over sine store Dotationer til Carlsbergfondet ydede J. ogsaa adskilligt til Velgørenhed, især gennem Kbh.s Understøttelsesforening, som han var Garant for. Han bidrog ogsaa meget til at mildne Savnene efter Krigene 1848 og 1864 og støttede franske Soldaters efterladte 1871. Den sønderjyske Sag nød ligeledes godt af hans rundhaandede Støtte. I Aarene 1847—86 gav han alt i alt 4½ Mill. Kr. bort, og det er disse Gaver i Forbindelse med Udbetalingen i levende Live af Sønnens Fædrearv, der er Grunden til, at hans Formue ved hans Død alt iberegnet kun androg godt 2½ Mill. Kr.

Det siger sig selv, at det offentlige Liv maatte faa Brug for en Mand af J.s Type, og det maa have været indre Egenskaber hos ham, der allerede tidligt har henledt Opmærksomheden paa ham, thi 1843, da han var med til at stifte Det skandinaviske Selskab sammen med Mænd som Madvig, Hall, Monrad o. fl., var han endnu kun en lille Brygger i Brolæggerstræde, der ikke ved Afstamning eller paa anden ydre Maade hævede sig op over den øvrige Borgerstand. For J. var det navnlig Selskabets Drag mod Norden som Modsætning til Fortrykningsbestræbelserne sydfra, der tiltrak ham. S. A. indvalgte han i Kbh.s Borgerrepræsentation, hvor han forblev til 1857. Som Kommunalpolitiker belyses han imidlertid bedst fra Rigsraad og Rigsdag, hvor netop i hans Tid afgørende Forhandlinger fandt Sted om kommunale Spørgsmaal. — Ved Vurderingen af J. som Politiker maa man, ganske som ved Bedømmelsen af ham som erhvervsdrivende, erindre, at han blev Mand i et skarpt Tidsskel; naar man derfor har villet finde en Modsigelse mellem hans liberale Holdning i Ungdommen og hans konservative senere hen, beror den simpelt hen paa, at han var radikal i Forhold til Enevælden, under hvilken hans Ungdom faldt, men konservativ i Forhold til konstitutionel Statsform. Han var med ved Mødet hos Professor H. N. Clausen 20. Jan. 1848, da Adressen til Frederik VII. om en konstitutionel Regering vedtoges, og hans oppositionelle Holdning, da han første Gang valgtes til Folketinget 1854, skyldtes hans Trang til at træde i Skranken over for dem, der med A. S. Ørsted vilde en statsretlig Tilbagedannelse fra det konstitutionelle Styre; sammen med seks andre Borgere havde han allerede før Valget dannet en »Forening til at værne om Grundloven«. Men samtidig med, at han saaledes stærkt hævder sit konstitutionelle Standpunkt, optræder han inden for Grundlovens Rammer som konservativ ved at hævde de to Tings

Ligeberettigelse ogsaa i Bevillingsspørgsmaal og ved at være en absolut Tilhænger af Tokammerssystemet. I sin Rigsdagsvirksomhed beskæftigede han sig i øvrigt især med kommunale Spørgsmaal. Han var Tilhænger af en vidtgaaende Selvstændighed for Kbh.s Kommune, langt videre end den blev ved Loven af 1857, og maaske var det hans Utilfredshed med denne Lov, som gjorde, at han ikke stillede sig igen efter Valgperiodens Udløb. 1861—64 var han dog atter Folketingsmand for Kbh.s 1. Kreds, og 1863 blev han kongevalgt Medlem af Rigsraadets Landsting, hvorfra han 1866 atter som kongevalgt gik over i 1866-Grundlovens Landsting. Her blev han indtil 1871, da Udvidelserne paa Gl. Carlsberg lagde Beslag paa hele hans Arbejdskraft. Som Rigsdagsmand virkede J. først og fremmest med den praktiske Mands Erfaring, og han var ikke bange for at samarbejde med Mænd, der stod hans eget Parti fjernt, naar saglige Hensyn krævede det. Han gav Stødet til Moderniseringen af Kbh.s Brandvæsen, en Interesse, han viste ogsaa senere hen, bl. a. ved 1883 at forære Byen en Dampsprøjte. Byggeforhold optog ham ligeledes stærkt, og han viste her et betydeligt Fremsyn: han vilde i Tide have Byggeforholdene i Byens Udkanter ordnet og var imod Opførelsen af Smaalejligheder med et for lille Areal. Kbh.s Banegaard vilde han lægge paa den sydlige Side af Vesterbro, og ogsaa her har Tiden jo givet ham Ret.

J. nærrede en levende Interesse for Kunst, mest maaske for Arkitektur. Da Bryggeriet brændte 1867, var han Dagen efter beskæftiget med at tegne Udkast til det nye, der skulde rejse sig. Han havde en væsentlig Indflydelse paa Udformningen af Botanisk Haves for deres Tid fortrinlige Væksthuse. Endvidere var han med til at indbringe Forslag om Tilskud til Kunstakademiet, og han traadte med Energi i Skranken for Kunstnernes Ret til deres Værker. Da det nye kgl. Teater blev bygget, skænkede han 1883 i alt tretten Marmorbuster af danske Skuespillere, Forfattere og Komponister til Teatrets Foyer, karakteristisk nok paa Betingelse af, at den aldrig maatte benyttes som Restaurant. Men navnlig viste han sin Kærlighed til Kunsten over for Fr.borg; ikke blot gav han Gang paa Gang anonymt store Gaver til dets Udsmykning, men han lod udføre 23 Malerier af Kristi Liv til Bedestolen i Slottets Kirke, gav Midler til Riddersalens Genfremstilling og bekostede Loft, Gulv og Kamin i »Rosen«; 1886 lod han endvidere Neptunspringvandet i Slotsgaarden genfremstille efter de til Sverige bortførte Originaler, og samtidig begyndte han Indretning af et Klokkespil i Taarnet. Alt i alt har han til Fr.borgs Genopførelse ydet hen imod $\frac{3}{4}$ Mill. Kr.

J. var Brygger og Borger og vilde ikke være andet. Dekorationer modtog han som Udtryk for, at man paaskønnede hans Virksomhed som Borger, og han modtog Universitetets Udnævnelse til Dr. phil. h. c. 1879 som Udtryk for Videnskabens Paaskønnelse af hans Indsats for den, men Rang og Titler var ham imod, fordi han mente, at de tog Sigte paa at løfte Borgeren ud af og op over sin Klasse. Ogsaa i sin personlige Optræden og daglige Levevis vedblev han hele Livet at være den jævne Borger.

Løjtnant i Borgervæbningen 1837, Kaptajn i samme 1848. — Dr. phil. h. c. 1879. — R. 1860. DM. 1874. K.¹ 1884. — Portrætteret paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag (1860—64, Fr.borg). Maleri af Carl Bloch 1868, af Aug. Jerndorff 1886 (Fr.borg; gengivet i Træsnit af G. Pauli 1887) og 1887 (Carlsberg Museet). Portrætteret paa O. Baches Maleri af Christian IV.s Kroningstog 1887 (Fr.borg). Modelleret af H. V. Bissen (Marmorbuster paa Fr.borg, Raadhuset og i Rigsdagen, i Bronze i Carlsbergfondet, i Marmor af V. Bissen i Videnskabernes Selskab, Buste i Elefantgaarden ved Carlsberg). Elfenbensrelief 1877 af O. Glosimodt (Fr.borg). Statue af V. Bissen 1897 ved Carlsberg Laboratorium; Skitse paa Fr.borg. Marmormedaillon af C. Aarsleff 1888. Bronzerelief af Fr. Hammeleff 1913 paa Mindetavlen paa Fr.borg. Plakette af J. Schultz 1895. Smaamedailler 1906 og 1911. Træsnit 1880, fra C. Poulsen 1887 og efter Fotografi s. A.

Selvbiografi i Levnedbeskrivelser af de ved Kbh.s Universitets 400aarsfest promoverede Doktorer, 1879. Ill. Tid. 8. Maj 1887. A. Fraenkel: Gl. Carlsberg 1847—97, 1897. C. Nyrop: J. C. Jacobsen, 1911. Emil Chr. Hansen: J. C. Jacobsen, 1901. Samme i Comptes rendus du Laboratoire de Carlsberg, X, 1911 og i Tidsskr. f. Industri, XII, s. A. Carl Jacobsen sst. og i Mit Hjem, I, s. A. Johs. Steenstrup i Ill. Tid. 3. Sept. 1911, Samme: Carl Jacobsen og hans Fader, 1921. J. Østrup: J. C. Jacobsen, 1912. Helga Stemann: F. Meldahl og hans Venner, II—VI, 1927—32. F. Beckett i: Frederiksborg, 1914—18. C. Brummer i Ord och Bild, 1914. Carlsbergfondet 1876—1926, I, 1930. [O. Andrup:] Det nationalhist. Museum paa Fr.borg, 1928, S. 7—14.

A. Fraenkel.

Jacobsen, Johannes Christian, f. 1862, Teolog. F. 6. Marts 1862 i Hvornum ved Hobro. Forældre: Sognepræst, sidst i Hvorslev, Carl Christian Emil J. (1817—84) og Frederikke Johanne Hassing (1833—1916). Gift 14. Aug. 1895 i Kbh. (Matth.) med Hilda Valborg Roed, f. 7. Dec. 1863 paa Eriksholm ved Holbæk, d. 26. Okt. 1897 paa Frbg., D. af Forpagter paa Eriksholm, senere Ejer af Nybogaard ved Kvistgaard Jørgen Peter R. (1819—80) og Louise Cathrine Sievers (1824—1905).

J. blev Student 1880 fra Aalborg, tog 1885 teologisk Embeds-

eksamen og underviste de følgende Aar ved forskellige Skoler og som teologisk Manuduktør. 1888—89 foretog han en Studierejse særlig til Göttingen og Erlangen samt til Rom og Palæstina. Før og efter denne Rejse var han Alumne henholdsvis paa Elers' og Borchs Kollegium. 1891 deltog han i en Konkurrence om det ved Buhls Kaldelse til Leipzig ledige Professorat i Teologi og udnævntes s. A. til Professor i Teologi. Som sine Lærere nævner J. Skat Rørdam, P. Madsen, Buhl og F. C. Krarup. Det var særlig de to sidste, der kom til at præge hans teologiske Virksomhed. Som Buhls Efterfølger overtog han Undervisningen i det gamle Testamente og førte den videre paa det af Buhl lagte Grundlag. Han førtes derved straks i sine første Professoraar ind i 90'ernes Diskussion om den gammeltestamentlige Kritik og skrev i Sammenhæng hermed en Række Artikler i forskellige af de kirkelige Blade, ligesom han deltog i Diskussionen om disse Emner, f. Eks. paa Bethesdamødet 1896, hvor han sammen med P. Madsen imødegik V. Becks Angreb paa det teologiske Fakultet. I Sammenhæng med Diskussionen om det gamle Testamente paa denne Tid staar ogsaa hans Lejlighedsskrift »Daniels Bog og de nyere Sprogundersøgelser« (1900). I Tiden fra 1899 til 1906 var han Medlem af den Kommission, der skulde revidere den autoriserede Oversættelse af det nye Testamente. Af Kommissionen var allerede 1903 kun J. og Biskop G. Koch i Ribe tilbage, da efterhaanden en Række Medlemmer var afgaaet ved Døden. J. og Koch fuldførte Arbejdet 1906, og Oversættelsen blev efter det teologiske Fakultets anbefaling, med nogle Ændringer, autoriseret 1907. Ogsaa i Buhls Oversættelse af det gamle Testamente (fuldendt 1910) har J. Andel (Josua, Samuel, de tolv Profeter, Prædikerens og Daniel). Inden for sit Fag har J. — foruden Tidsskrift- og Leksikonartikler — endvidere offentliggjort »Om Døden og Dødsriget i det gamle Testamente« (1911) og »Om den gammeltestamentlige Theologi som teologisk Disciplin« (Universitetets Mindeskrift om Frederik VIII., 1912). I Diskussionen om Religionsundervisningen i Skolen 1933 f. deltog han bl. a. med et Skrift »Gammeltestamentlig Kritik i Religionsundervisningen« (1934). Af mere almen teologisk Art er hans Skrifter »Om foreslaaet Reform af den teologiske Embeds-eksamen« (1900), og de to dogmatisk-kirkepolitiske Skrifter »Om Symboler og Symbolforpligtelse« (to Oplag i 1906) og »Retssagen mod Pastor Arboe Rasmussen« (1913). 1925 redigerede han Festskriftet til Buhls 75-aarige Fødselsdag, til hvilket han som sit eget Bidrag skrev en Afhandling om Ordspr. 8, 22—31 som Grundlag for Forstaaelsen af en Figur paa Michelangelos Billede »Adams Skabelse« i det sextinske Kapel, og 1936 udgav han Buhls

»Det israelitiske Folks Historie« i 7. Oplag. I Undervisningen ved det teologiske Fakultet har han ved en nøgtern og alsidigt dokumenterende Fremstilling af den gammeltestamentlige Kritiks Argumenter bidraget paa afgørende Maade til at bringe dennes Synspunkter ind i Præstestanden. Særlig Betydning har han haft ved efter Erslevs Forbillede at indføre Laboratorieøvelser ved Fakultetets Undervisning. — I Universitetets Administration har han deltaget med stor Energi. Han var 1903—13 Forstander for Teologisk Laboratorium; fra 1907 til 1928 med en kort Afbrydelse i 1920 Efor for Valkendorfs Kollegium; fra 1910 Medlem af Konsistorium, fra 1912 af Stipendiebestyrelsen. Universitetets Rektor var han 1913—14. — Ved hans 25 Aars Jubilæum 1916 tildelte Fakultetet ham den teologiske Æresdoktorgrad. I Efteraaret 1928 søgte han sin Afsked og modtog den fra 1. Febr. 1929. Han fungerede i de følgende Aar oftere som stedfortrædende Censor ved teologisk Embedseksamen (indtil 1932). — R. 1901. DM. 1913. K.² 1923. — Tegninger af Gerda Ploug Sarp 1914 (Fr.borg) og 1937. Buste af V. Gustafsson.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1916. Berl. Tid. 5. Marts 1932 og 28. Febr. 1937. Dagens Nyheder 6. Marts 1932.

Aage Bentzen.

Jacobsen, Jens Peter, 1847—85, Forfatter. F. 7. April 1847 i Thisted, d. 30. April 1885 sst., begr. sst. Forældre: Købmand, kaldet Grosserer, Christen J. (1813—97) og Benthe Marie Hundahl (1815—98). Ugift.

J. nedstammer fra thylandske Slægter. Farfaderen var Gaard-ejer i Rær, Morfaderen Skolelærer i Hundstrup. Moderen, der var religiøs, genfandt tidligt hos sin Søn en egen Følsomhed for, hvad der foregik omkring ham. Da J. var et Aar gammel, flyttede Familien fra det lille Hus i Skolestræde, hvor han var født, ind i Faderens nybyggede Købmandsgaard ud mod Havnen. Kun fire Aar gammel kom han i Forberedelsesskole og rykkede 1856 op i Realskolen. Hans Lege og Fantasiliv er skildret i Niels Lyhnes Barndom. Med en Skolekammerat botaniserede han ivrigt. Digte fra hans Haand er bevaret helt tilbage til hans tolvte Aar. Efter Realeksamen 1862 opholdt han sig et Aar hjemme for at konfirmeres og læse Latin og Græsk. Konfirmationsforberedelsen paa-virkede ham religiøst. — Med Kursusaarene (1863—67) i Kbh. begyndte for J. en Trængselstid. Han tabte sit naturlige Drengelumør. Kursusstilene og Digte (»Du kalder mig tavs og melan-kolsk«) viser, at han var begyndt at gruble over sig selv og religiøse Spørgsmaal. Paa Kursus gik det daarligt, og ved Eksamen 1866 dumpede han. Han fik dog Lov at fortsætte Studeringerne, men

med nedsat økonomisk Hjælp hjemmefra, saa han ofte led Savn. Hertil kom Forviklinger i Forholdet til hans Barndomsveninde Anna Michelsen. Hun, der selv skrev Vers og levede i Vers, var begejstret gaaet op i deres Legen Digter. Efteraaret 1865 var hun med sin Moder og Søskende flyttet til Kbh., og J. blev igen som Søn i Huset og Annas særlige Kavalier. Men hurtigt viste det sig, at hans Udvikling i Kbh.aarene havde ført ham bort fra hende, der var religiøst grebet og søgte at paavirke ham. I Følelsen af at have mistet ham forlovede hun sig (1867) med en Fætter, et Slags Kald, hun i Trang til Opofrelse paatog sig. J. greb ind og fik hende overtalt til at hæve den unaturlige Forbindelse. Han bevarede paa Afstand Kontakten med hende i hendes senere Aar, i hvilke hendes Sind var formørket. I Bartholine, Niels Lyhnes Moder, har han tegnet hendes sjæfulde Portræt. Hun var forbundet med det dybeste, men ogsaa det farligste i hans egen Natur: Drømmeriet, det at digte Livet i Stedet for at leve det. Forholdet til hende gentager sig i hans store Kvindeskildringer, der ikke som Drachmanns er Elskovsdigtning, men »indbyrdes Forstaaelse« (se Prosafragmentet »En Fortælling om Tre«) og Medviden. — Trods alt var dog de sidste Aar af 60'erne en frugtbar Periode i J.s Udvikling. Studentereksamen 1867 betød, at han endelig helt kunde hellige sig Botanikken og Poesien, og samtidig fik han i sine Pensionatsfæller i Frk. Zoffmans Studenterpensionat, Studiestræde 18, en Række Venner, med hvem han kunde dele sine aandelige Interesser. J. vilde tage en Magisterkonferens i Naturhistorie med Botanik som Speciale. Han havde — allerede i det første Kursusaar — faaet Forbindelse med Professor Joh. Lange og arbejdede under ham. En Afslutning paa denne rent botaniske Periode i hans Fagstudier betegner hans Rejse i Sommeren 1870 for Botanisk Forenings Regning til Læsø og Anholt. Ved to af Foreningens Aftnemøder redegjorde han for sine Fund, og hans Plantelister blev — med stor Forsinkelse — trykt i »Botanisk Tidsskr.« (1879—80). Botanikken betød for J. i disse Aar det faste Punkt. Fra Poesien kom Uroen, uløseligt forbundet som den var med hans Ynglingeaaers Brydninger. Hos Studiestræde-Vennerne (H. S. Vodskov, E. E. Fraenkel, Poul Kierkegaard og Joh. Lundbeck) mødte J. for første Gang Kritik og Forstaaelse af jævnbyrdige. Især blev Venskabet med Vodskov afgørende for ham. Sammen fordybede de sig i Shakespeare, der for J. blev det store Forbillede i Fremstilling af Menneskenaturen i dens Vælde og Ynkelihood. De læste franske Forfattere som Merimée, Sainte-Beuve og Taine. Parallelt med og under Paavirkning af den unge Brandes, hvis Kritik de

nøje fulgte, førtes de ud over 60'ernes danske Horisont. Samtidig arbejdede J. med sin egen Digtning. Lyrikken samler sig om to Krystallisationspunkter: »Hververt Sperring« (Foraaret 1866—Sept. 1868) og den Gruppe Digte (1868 og 1869), der var tænkt at skulle indgaa i Rammefortællingen »En Cactus springer ud«, bl. a. »Monomani«, »Har du faret vild i dunkle Skove?« og »Gurresangene«. Motiverne er Romantikens. Men bag Symbolerne og Figurerne søger J. at blotte de nøgne »psykologiske Forudsætninger«. Bag alle Digtene ligger hans personlige, psykologiske Grundmotiv: Drømme- og Fantasilivet i dets skæbnsvangre Forbindelse med Begær og Drifter. Hververt Sperring-Digtene viser et stort versteknisk Fremskridt, men samtidig er Afhængigheden af den ældre Lyriks Diktion og Rytmik umiskendelig. Kun spredt genkender man den senere J. i en eftertænsom Formulering og i Ordenes langsomme, vægtige Fald. Først i Digtene fra »En Cactus springer ud« oplevede han sit lyriske Gennembrud. Pan-Arabesken (fra 1868) kan betragtes som Programdigtet. Han tager Afsked med de »dunkle Skove«, Guldalderromantikens Pan, og indvier sin Digtning til »Kærlighedens Pan«, Kærligheden opfattet som en panisk Besættelse af Sindet. Den faste Strofeform er opløst i Arabeskens frie Rytmeslyngning, og Billedsproget er drevet ud i sin sidste, individuelle Konsekvens. Prosaen dyrkede J. i 60'erne med mindre Energi. Han falder ind i H. C. Andersen eller Søren Kierkegaardsk Sprog og eksperimenterer med forskellige Stiltoner. Kun to Prosastykker (begge i »En Cactus springer ud«) har en vis Grad af Færdighed: Sagabrudstykket »Kormak og Stengerde« og Novelleten »Udlændinge«, der peger frem mod »Mogens«. Forgæves havde J. henvendt sig til Tidsskrifter og Forlag. 1868 raadspurgte han Clemens Petersen, og i Dec. 1869 opsøgte han Georg Brandes, der i et Brev gav ham en mistrøstende Dom, han fandt »noget Usikkert, Svagt, Ranglende ved den Maade, hvorpaa Pennen er ført«. J. blev stædigt ved. — Et vist Skel i J.s Udvikling sætter Aaret 1870 som Indgang til Perioden 1870—73, hans lykkeligste Tid. Iegemlig var han sund, fuld af stille, sejt Energi. Fra Fagkredsen og den private Kreds traadte han i disse Aar baade som Naturvidenskabsmand og Digter frem for Offentligheden. Naturvidenskaben var Springbrættet for ham. Inden for sit Fagstudium havde han som Speciale valgt Ferskvandsalgerne, og da Universitetet i Dec. 1870 udsatte en Prisopgave inden for Desmidiaceerne, gik J. i Gang med Opgaven, som han vist med Rette opfattede som udsat for ham. For sin Besvarelse fik han i Foraaret 1873 Medaillen og holdt i Botanisk Forening et Foredrag. Afhandlingen blev optaget i

»Botanisk Tidsskrift« (1874—76). J.s Guldmedailleafhandling har Karakteren af en grundig, systematisk gennemarbejdet Materiale-samling, men indeholder kun faa generelle Bemærkninger. Han er afgjort »Empirist« og »Specialist«, har udviklet sig under Paavirkning af sine Lærere Peder Heiberg og F. Didrichsen og de nye Strømninger i Tidens danske Naturvidenskab. Men ogsaa for J. som populær-videnskabelig Forfatter er 1870 et Mærkeaar. I første Hæfte af Vilh. Møllers »Nyt dansk Maanedsskrift« (Okt.) debuterede han med Afhandlingen »Om Bevægelsen i Planteriget«. Han befinder sig i denne endnu paa 60'ernes Grund, men med den næste, der behandler Darwin, gør han Springet over i en ny Epoke. J.s kyndige og vel tilrettelagte Redegørelser for Ideerne i Darwins Hovedværker omfatter følgende Afhandlinger: »Darwins Theori«, »Menneskeslægtens Oprindelse«, »Parringsvalget«, alle fremkommet i Løbet af 1871, og »Sindsbevægelsernes Udtryk hos Dyrene«, fra Foraaret 1873. Darwin-Afhandlingerne inddrog ham i kortere Polemikker med Monrad og Entomologen Fr. Meinert. J. havde næppe læst Darwin, før han 1870 under Vilh. Møllers »Tilskyndelse« (dennes Udtryk i »Darwin. Hans Liv og Lære«) gik i Gang med Afhandlingerne. Det mægtige Indtryk, Darwin gjorde paa J., fornemmes endnu i Indledningen til den første Artikel, hvor Naturvidenskaben skildres som »en stor Hal med herligt Hvalv, med mægtige Dybder og store, vide Udsigter«. J. tog aldrig Darwin til Indtægt for nogen Slags Ateisme. Han havde mistet sin Gudstro, før han læste Darwin. Men hans Livssyn fik ved Mødet med Darwin nyt, positivt Indhold. Han forstod, at »Alt, hvad der lever paa Jorden, var som et mægtigt Klædebon, der vævede sig selv, hvor den ene Traads Løb og Farve betingede den andens, og at alt som Tiden svandt, blev Vævet rigere og skjønnere«. Den umiddelbare Følge af Darwin-Afhandlingerne var en Kontrakt med Hegel om Oversættelse af »Arternes Oprindelse«, der begyndte at udkomme hæftevis i Efteraaret 1871. En Frugt af disse Aars Begejstring for Evolutionslæren er vist ogsaa J.s Idé til et stort, populært Værk, skildrende Verdensudviklingen fra Universets og det organiske Livs Tilblivelse til Menneskets Optræden. Et større Udkast er bevaret, der dog baade i Indhold og Form er ganske diletantisk og løbsk og vel derfor henlagt af J. selv.

Med Darwin og Udviklingslæren havde J. rørt ved et Stof fuldt af Aktualitet. Artiklerne i »Nyt dansk Maanedsskrift« var hans Introduktion til »Litteraturselskabet«. Indførelsen i den Brandes'ske Kreds i Vinteren 1871—72 betød et fuldstændigt Sceneskifte i J.s Liv. Han havde som Provinsstudent levet et Kammerat- og Pen-

sionatsliv. Nu aabnede københavnske Kulturhjem sig for ham, unge Kunstner- og Digterhjem, og han blev indført i Hovedstadens Selskabsliv, især i de jødiske Hjem, hvortil Venskabet med Edv. og Georg Brandes skaffede ham Adgang. Samtidig begyndte han at faa Smag for Kaféliv. I Samværet paa Tomandshaand med de nye Venner synes han hurtigt at have rykket ud med, at han ogsaa var Digter. Edv. Brandes, Høffding, Otto Borchsenius, Sophus Bauditz har alle fortalt om Aftener eller Nætter, hvor J. overraskede dem med pludseligt at læse egne Digte op for dem. Han var kommet ind i Begivenhedernes Strøm, og Udviklingen førte ham raskt fremad. I Fortsættelse af Pan-Arabesken og »Gurre-sangene« fulgte en intensiv lyrisk Produktivitet. Men hele denne Ungdomslyrik, en ny Realismens Romantik og Symbolisme, lod J. ligge utrykt. I Pagt med Tidens nye Ideer og Tendenser vendte han sig mod Prosaen og dens Kunstformer: Novelle og Roman. I Marts—Maj 1872 skrev han »Mogens«, der omgaaende blev trykt i »Nyt dansk Maanedsskrift«. Inden for sin beskedne Ramme udtrykker den lille Novelle Realismens Program. I virkelighedsnær Genskabelse af Naturen (»Form og Farve og Bevægelse« og »det Liv, der er i det«) er J. aldrig naaet højere. Den berømte Regnvejrsscene følte af Samtiden som Frembruddet af en ny Prosa. Den Tilpasning til Virkeligheden, som ikke var lykkedes for Hervert, lykkes for Mogens. Han forstaar selv og lærer den romantiske Thora Skønheden og Lykken i det, der *er*. Men til J.s lykkelige Ungdomsaar hører ogsaa Undfangelsen af »Marie Grubbe« og Udarbejdelsen af de to første Kapitler, som han i Maj 1873 læste for Georg Brandes. Der er i disse et fast Greb om Figurer og Situationer og fra første Anslag en Fornemmelse af Romanens store Form, der vidner om, hvorledes hans Indførelse i den Brandeske Kreds havde bragt hans Evner til hurtigt og fuldt Gennembrud.

I Tillid til Fremtiden begav J. sig i Juni 1873 ud paa sin første Udenlandsrejse, der førte ham gennem Tyskland og Tyrol til de norditalienske Stæder. Fra Dresden var Edv. Brandes — en kortere Tid ogsaa Georg Brandes — hans Rejseselskab. Rejsen var for J. eet langt Studium af Malerkunst. Men i Venezia viste sig de første Sygdomstegn, og i Firenze fik han en Blodspytning. Rom blev opgivet, han længtes nu kun hjem til Thisted.

Ved Hjemkomsten i Okt. 1873 gav Lægen kun ringe Haab for Fremtiden. Men under de gode Forhold i Barndomshjemmet, der blev hans faste Tilflugtssted, lykkedes det ham at tilvriste sig endnu elleve Aars Levetid. Forbavsende hurtigt begyndte han saa smaat at tage fat igen. I Oversættelsen af Darwin havde han et roligt,

støt Arbejde. »Arternes Oprindelse« blev gjort færdig og efterfulgtes af »Menneskets Afstamning og Parringsvalget« (1874), tillsammans over tusinde tætte Sider. Allerede i Dec. arbejdede han med et nyt stort Digt: »Arabesk til en Haandtegning af Michel Angelo«, der blev trykt i Vilh. Møllers »Flyvende Blade« (11. Juli 1874). J. fik hermed sin sene Debut som Lyriker. Det er Kulminationen af Arabesk-Lyrikken. Men den Kvinde, som tegner sig mod en Baggrund af Sydens glødende Nat, er ikke Elskovens Symbol, men Sorgens. Digtet danner Indgangen til hans Manddomsaars Forfatterskab, bag hvilket altid fornemmes dette sorgfulde, meget vidende Blik, Livet i Dødens Belysning. — Endelig i Sept. 1874 var J. stærk nok til at rejse til Kbh., hans Længslers By, hvor han blev et Aar. I Det kgl. Bibliotek, senere ogsaa i Rigsarkivet, supplerede han og afsluttede Forstudierne til »Marie Grubbe«. Til Brødrene Brandes' Tidsskrift »Det 19. Aarhundrede«, i hvis Start han havde taget levende Del, bidrog han med de to første Kapitler af sin Roman (1874) og med Novellen »Et Skud i Taagen« (1875). Sommermaanederne tilbragte han med Vilh. Møllers i Humlebæk. — I de lange Thisted-Aar, som nu fulgte: Sept. 1875—Juni 1881, bragte kun to Udenlandsrejser lidt Afveksling i hans Tilværelse, den ene (Sept. 1877—Maj 1878) til Kurstedet Montreux i Schweiz, den anden (Sept. 1878—Maj 1879), hvortil han havde det Ancker'ske Legat, gik ad Rhinvejen til Mainz, igennem Sydfrankrig og videre til Rom. I J.s Digtning har de tre Udenlandsrejser sat sig Spor i Skildringerne af fremmede Egne og Steder: det lille Riva ved Gardasøens Bredder, Salzacs graa Tristhed, Bergamo og Avignon med Udsigten over Provence. Men de egentlige Begivenheder i disse Aar, det som gav dem deres Indhold, var de to store Romaner: »Marie Grubbe« (Dec. 1876, paa-begyndt Marts 1873, optager Fragmenterne til en patologisk Kvindestudie »Clara« fra 1870) og »Niels Lyhne« (Dec. 1880, paa-begyndt 1874, optager Ideen til Romanen »Ateisten« fra 1867). Selv kalder J. »Marie Grubbe« sin »Førstefødte«, og det er aabenbart, at han har villet gøre sin Debut saa vægtig og repræsentativ som muligt ved en vis Konsekvens i Metoden og det menneskelige Grundsyn. Det 17. Aarhundredes Kulturliv og Sprog var genskabt med Forskerens Vederhæftighed og Respekt for den korrekte Detaille. Det historiske understregede, ligesom dokumenterede Realismen i Fremstillingsformen. I Menneskeskildringen var det sjælelige stadigt set i dets Betingethed af det legemlige. Det var forsøgt at bringe denne sælsomme Kvindeskæbne paa en psykologisk Formel, en Teori om Nydelsen i Selvnedværdigelsen, »halvt i Slægt

med grov Sanselighed«, men ogsaa med »det Ædleste og Bedste i Kvindens Natur«. »Marie Grubbe« fremstod som en kraftig Manifestation af »det moderne Gennembrud«. Men den doktrinære Realisme og Naturalisme i Romanens Overflade og Konstruktion var gennemslunget af Digterens eget heftigt bevægede Stemnings- og Følelsesliv. Han havde i Marie Grubbe inddigtet sin egen Skønhedslængsel, sit eget subtile, forfinede Følelsesliv og sin Drøm om Lidenskabens Selvherlighed, og med sin egen individualistiske Morallære forsvarede han hende over for Historiens Dom (repræsenteret ved Holberg). »Niels Lyhne« er svagere i Grebet end »Marie Grubbe«, men gaar dybere i Sjælekundskab (Edele og Bigum). Den er 70'ernes centrale Dannelsesroman, stærk i Forkyndelsen af sin Idé: Troen paa »den Intensitet, det vil give Livet, naar Alt skal rummes i det, og Intet er lagt hen udenfor«, og dog resigneret. Dybest set er den, som J. har tilstaaet det, »et personligt Regnskab« med tydelige Træk af hans Livs Historie. Den Prosastil, som J. udviklede i sine to Romaner, har som Forudsætning hans lyriske Gennembrud i Slutningen af 60'erne. Han bjergede sin Lyrik over i Prosaen, hvor den ikke blot træder synligt frem i Stilens Zirater, men — med finere Kunst — fornemmes som en Understrøm i dens indre Rytme. Han skabte derved sin egen Prosastil. — Endelig 1881 tog J. igen Ophold i Kbh. indtil Juli 1884. Somrene tilbragte han paa Landet, 1882 i Vallø, og 1883 var han atter med Vilh. Møllers i Humlebæk. Med Alex. Kielland, der 1881—82 opholdt sig i Kbh., sluttede han et nært Venskab og var en stadig Gæst i hans Hjem. Vist af Kielland fik han Øgenavnet »Excellencen«, ikke blot sigtende paa hans ydre Fremtræden (hans stadige Attributter: den høje Hat, Paraplyen, de store, blanke Galocher), men karakteriserende Personligheden med dens Forening af Fornemhed og elskelig Mildhed. Som altid var J. fuld af Planer til nye Digtværker. Men skrevet blev kun tre Noveller, der i kraftig Fortætning endnu en Gang viser hans Talent i dets forskellige Retninger: »Fra Skitzebogen« (»Der burde have været Roser«) og »Pesten i Bergamo« fra 1881 og »Fru Fønss« fra Foraaret 1882. Sine Noveller udgav han samlet i »Mogens og andre Noveller« (1882). Derimod fik han aldrig udført sin Plan at udgive et Bind Digte. Ungdomslyrikken var kommet ham paa Afstand, og i Perioden efter 1874 frembragte han kun en lille Haandfuld Digte. Arabesken er trængt tilbage for det lille strofiske Digt, ofte med Folkevisens og Salmens vemodige Inderlighed. Det er Digte om Livets korte Lykke og Døden (»Det bødes der for«). Med Ordsprogets Fynd formulerer han sin Tro paa Fremskridtets Sag (»Lys

over Landet! Det er det, vi vil«). Men dybest gaar de Digte, hvor Sjælen aner en ligesom fordybet Virkelighed bag Tingenes (»Stille, du elskede Kvinde!«, »Lad Vaaren komme, mens den vil«). — Efter Hjemkomsten til Thisted (Juli 1884) kom han lidt til Kræfter, men hen paa Foraaret forværredes hans Tilstand. Han døde fattet og bevidst til det sidste, kun bekymret for ikke unødigt at ængste Moderen og sine nærmeste.

Efter J.s Død udgav Vilh. Møller og Edv. Brandes af hans efterladte Manuskripter et Bind »Digte og Udkast« (1886), der gav et nyt Indblik i J.s Personlighed og Udvikling, og for første Gang gav et samlet Indtryk af hans Digte, af hvilke kun seks havde været trykt forud.

J.s Indflydelse paa de to følgende Digtergenerationer var meget stor, ikke blot igennem Digtningen, men dybere maaske ved hans Personligheds moralske Eksempel. Reaktionen omkring Aarhundredskiftet mod 90'ernes Digtning ramte ogsaa J. Men den menneskelige Kerne i J.s Kunst er uberørt af den litterære Aktualitets Smagsskifter. Det er en Lidenskabsdigtning, om Lidenskaben, der standses og slaar ind i Bevidstheden som Drømme og Længsler, og om »den umulige Lidenskab«, der driver Mennesket til Fortvivlelsens Handling, de store Scener, hvor Mennesket udleverer sig selv. Hans Romaner og Noveller virker paa deres Højdepunkter med Kraften af det store Drama, der bevæger og griber. I hans Lyrik lever hans brændende og saarbare Digtersjæl.

Paa Grundlag af hele det store Materiale af J.s efterladte Papirer (i Det kgl. Bibliotek) er hans »Samlede Skrifter«, I—V, 1924—29 (femte Bind indeholdende hans naturvidenskabelige Arbejder) udgivet af Morten Borup for Det danske Sprog- og Litteraturselskab.

Maleri af E. Josephson 1879 (Fr.borg); Træsnit derefter af C. Hammer 1882. Pastel af Axel Helsted 1884 (Fr.borg); Radering derefter af Kunstneren selv 1885. Træsnit af A. Bork s. A.; malet Kopi derefter i Privateje. Portrætteret paa farvelagt Tegning af Erik Henningsen: Bogstaveligheden (Fr.borg). Træsnit af H. P. Hansen 1889 (med tre Barnebilleder), 1881, fra »Illustreret Tidende« 1885. Radering af J. Borchert 1921. — Monument med Portrætmedaillon paa Gravstenen. Mindesmærke i Hansinelund ved Ølgod. Statue af Axel Locher 1934.

Bibliografi ved Georg Nygaard [Værker. Udgivne Breve], trykt i J.s Saml. Skr., V, 1929. Litteraturhenvisninger sst., S. 436—47, bl. a.: Georg Brandes i Saml. Skr., III, 1900, S. 3—38; XV, 1905, S. 319—24; 2. Udg., 1919, S. 3—50. Edv. Brandes: Indledningen til Breve fra J. P. Jacobsen, 1899 (3. Udg. 1925). Vilh. Andersen: Litteraturbilleder, II, 1907, S. 124—68. Georg Christensen: J. P. Jacobsen, 1910 (2. Opl. 1924).

Anna Linck: J. P. Jacobsen. Et Levnedsløb paa Grundlag af Digterens efterladte Papirer 1911 (2. omarb. Udg. 1926). S. Hallar: Synselementerne i Naturskildringen hos J. P. Jacobsen, 1921. Endvidere: Torsten Klackenborg i Edda, 1934, XXXIV, S. 224—31. Vilh. Saxtorph i Festskrift til Vilh. Andersen, 1934, S. 203—15. Kjeld Elfelt i Festskrift til Vald. Vedel, 1935, S. 104—14. Olle Holmberg i Studier till E. Liljequist, I, 1930, S. 535—64. Samme i Nordens Kalender, 1935, S. 9—23. Morten Borup i J. P. Jacobsen-Manuskripter. Danske Digtere ved Arbejdet, IV, 1936. Oluf Friis i Selsk. f. nord. Filologi. Aarsberetning, 1936, S. 11 f.

Oluf Friis.

Jacobsen, Jacob Peter, 1869—1918, Historiker. F. 13. Dec. 1869 paa Salemgården, Ulkær ved Vejle, d. 10. Sept. 1918 i Vejle, begr. i Sindbjerg. Forældre: Gaardejer Hans J. (1817—92) og Nielsine Christensen (1830—1911). Gift 9. Juli 1903 i Kbh. (b. v.) med Elisabeth (Lis) Rubin (se Jacobsen, Lis).

J.s Fædregaard havde gennem mange Slægtled været i Familiens Eje. Faderen var en dygtig og stærkt religiøs Mand; skønt Rekonvalescent deltog han i Slaget ved Isted. I Skoletiden i Viborg fik J. som Rektor H. H. Lefolii, hvis folkelige og frisindede Opdragelse fremmede Selvstændighed og Selvtænkning hos Eleverne; blandt Kammeraterne var P. Munch og Aage Friis. Han blev Student 1889, cand. mag. 1896 (Fransk, Latin, Historie). I Studenteraarene hørte han til den Kreds, der samledes i Studenter-samfundet. 1897 fik han Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om den franske Farcedigtning før 17. Aarh., og i Paris (1898) samlede han Stof til sin Disputats (1903) om »det komiske Dramas Oprindelse og Udvikling i Frankrig før Renæssancen«; han oversatte den selv til Fransk 1910 og høstede megen Anerkendelse for den i Frankrig. Efter Hjemkomsten virkede han som Lærer og var 1903—18 Sekretær ved Statens Lærershøjskole. I den sidste halve Snes Aar af hans Liv, hvor Tuberkulosen stadig mindskede hans Arbejdskraft, falder hans betydeligste Produktion: de to historiske Arbejder om den ældre Middelalders Historie (»Folkernes Historie«, III, 1908) og om fransk Samfundsliv i 17.—18. Aarh. (»Verdenskulturen«, VI, 1909—10), vel hans mest afrundede og formelt ypperste Værk, den fortrinlige Oversættelse af Gregor af Tours' Frankerkrønike (1911—18) med fortræffeligt Noteapparat, Udgaven af middelalderlige Folkebøger fra 16.—17. Aarh., I—III (1915—17) samt endelig hans ufuldendte Hovedværk »Manes, de døde og Menneskelivet«, I—III (1914—20; III posthumt ved Niels Møller), af hvis Hovedtanker nogle var fremsat i det lille Skrift »Heros og Helgen« (1913). I »Afhandlinger og Artikler« (1919) ved Lis Jacobsen findes bl. a. Prøver paa hans rammende og skarpe,

undertiden noget paradoksale Kritik (H. F. Feilbergs romantiske Folklore; Eventyrenes Immoralitet; »Jyskeri og andet Bagstræb«).

Ved sit Studium, sit Ægteskab og sin Omgang, der omfattede mange af Tidens fremragende Mænd, var J. blevet knyttet til Kbh.s intellektuelle Borgerskab. Men samtidig beholdt Hjemmet med dets gamle Traditioner en — ved Mindet forstærket — Magt over ham; han vedblev i Breve til Hjemmet at følge Bedriften. Vejrliget og de enkelte Husdyr; han brød med Slægtens Religiositet, men dykkede ned til ældre og dybere Lag af religiøst Fællesskab; Kirken i Sindbjerg vedblev for ham at have Betydning som Samlingsstedet for Egnens levende Godtfolk og for de døde Slægter udenfor paa Kirkegaarden; paa Alteret satte han og Broderen en syvarmet Lysestage — som i de gamle Gravkulter — til »Mindelse« om Faderen, og selv fandt han sin Grav mellem de døde paa Kirkegaarden. Disse to Dragninger voldte nogen Splittelse hos ham, men de er ogsaa Kilden til noget af det ypperste i hans Produktion.

Bag J.s Arbejder ligger altid megen Viden, men de tynges ikke deraf; gennem dem gaar altid en tydelig Hovedtanke illustreret af Kendsgemningerne, og de oplives af et velgørende Lune. Fremragende er hans Evne til Indlevelse i Stoffet; hans store Viden om Fortiden i Forbindelse med hans Rod i den brede Befolkning paa Landet kan give hans Skildringer af de »primitive« Tider, der er hans Hovedemne, noget af Selvoplevelsens Præg; man læse f. Eks. hans Skildring af den romerske Dødedyrkelse i 1. Bind af »Manes« eller Biografien af den saa ofte spottede Gregor af Tours foran i Oversættelsen. Mangler han Sympati, kan hans Vurdering af Mennesker og Forhold være ensidig og ubillig, som Tilfældet er over for al »aandsaristokratisk Klassekultur«. Værkerne er, ogsaa hvor Læseren er uenig med Forfatteren, fulde af frugtbare Synspunkter, ofte af betydelig videnskabelig Værd. Hovedværket »Manes« er en vægtig Indsats i det Studium af Folkereigionen, hvis Betydning i Tiden fremdroges saa stærkt over for Digternes, Teologernes og Kunstens aristokratiske Gudeverden, som man før alene havde betragtet som Folkenes Religion. I »Manes« viser J. paa et af Folkereigionens Hovedpunkter, Dødedyrkelsen, hvorledes denne i Frankrig uforandret lever videre ogsaa efter Kristendommens Indførelse, og hvorledes de utrygge Forhold i Oldtidens Slutning skaber en Kultus af »Stormennesker«, der i deres Levetid havde været deres Bys Værn, og som nu ogsaa fra deres Grav som Helgener fortsatte denne velsignelsesrige Virksomhed; i hellensk (ikke romersk) Oldtid havde lignende Forhold skabt en ganske lignende Kultus; de antikke

»Heroer« og deres Kultus svarer nøje til Middelalderens »Helgener«; begge er mægtige »Stormennesker« (i Frankrig er Helgenerne, efter at Kristendommen er blevet Folkereligion, kraftige Bisper, ikke Martyrer); Kultus'en og Kraftgerninger knytter sig begge Steder til Graven; Heros er lig Helgen. Og Resultatet formuleres almindeligt: et »Religionsskifte« som Kristendommens betyder kun lidt for Folketroen, der i Dybet uforandret lever videre; og i Folkereligionen er det Kultus, der er Hovedsagen, ikke Prædiken og Dogmer. Dødedyrkelsens sociale Betydning betones med Rette stærkt for den romerske Folkereligion; den samfundsopbyggende Betydning, som Helgenkultus'en i Middelalderens Barbari fik ved sin Autoritet og sine Rigdomme, naaede J. ikke at skildre i »Manes«; i hans Arbejde om den ældre Middelalder kommer han stærkt ind paa det.

Men ud over de videnskabelige Resultater er J.s Arbejder i høj Grad Udtryk for et personligt Livssyn. Dette er af rent social Art. For ham er det væsentlige og bærende i Samfundet ikke Overklassen med dens forfinede Kultur og Intelligens, men det jævne bofaste Folk, der »hygger sig i tryk Livsfølelse og ikke bekymrer sig om de høje og dybe Ting, som det ikke forstaar«, og som lever paa sin gennem Slægterne opsamlede simple »Livsvisdom«. Den eneste virkelige Værdimaaler i Historien for Tider og Mennesker er den forstaaende Samfølelse for alle Mennesker, ogsaa de jævreste. Over for al »Individualisme«, der kun vil tage Hensyn til sig selv og hovmodig føler sig bedre end andre, er han skarpt paa Vagt, hvor han mener at spore den: hos Lenstidens Adel, i Renaissance og Reformation, i Romantikken, og hans Ord om den er ikke blide. Hans Arbejder beskæftiger sig da ogsaa væsentlig med den rent folkelige Kultur: Farcen og Folkebøgerne, Folkereligionen og den ældre Middelalder, »da Livet atter blev primitivt, ∴ da man atter naivt og uden artistiske og aandsaristokratiske Fordomme tolker, hvad Sindet er fuldt af.« Da han i »Verdenskulturen« skulde skildre det vel mindst folkelige Samfund af alle: Enevælden i Frankrig med dens privilegerede Overklasse og aristokratiske Aandsliv, bliver det overalt et Hovedspørgsmaal: hvad har de styrende i det rige Land gjort for det brede Folk? Hans Helte er Mænd som Henrik IV., Sully, Colbert og Descartes, som i sin Filosofi giver »intet mindre end Forkyndelsen af Menneskehedens Solidaritet i Kraft af den almenmenneskelige Fornuft og Forkyndelsen af Menneskehedens Perfektibilitet«; Ludvig XIV. svigter paa »det kritiske Punkt« Kongedømmets Folkelighed og vælger at være en Hof- og Krigerkonge; de privilegerede Stænder at være »ørkesløse Snyltere«. For-

blindelsen og Overmodet fører som i en græsk Tragedie til Katastrofen: den franske Revolution. J.s Betragtning af den højere Kultur er ensidig, maaske heller ikke helt alvorlig ment. Hvor han i Historien finder den brede medmenneskelige Samfølelse, han stadig kræver, yder han ved sin Indlevelsessevne det ypperlige, baade over for Tilstande og Mennesker; hans Skildring i 3. Bd. af »Manes« af de to højættede, men trods deres Kultur ganske jævne og folkelig indstillede Mænd fra Oldtidens Slutning, Ausonius og Paulinus af Nola er af en sjælden Skønhed og Inderlighed; Sympatien med dem fortæller ogsaa om noget af det smukkeste i J.s egen Personlighed. — Breve i Det gl. Bibliotek.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1904. Berl. Tid. 11. Sept. 1918. Politiken 12. Sept. s. A. og 5. Okt. 1919. Hist Tidsskr., 9. Rk., I, 1919, S. 224 f. Niels Møller i Tilskueren 1918, II, S. 393 ff.; 1920, I, S. 119—27. Poul Nørlund i Ord och bild, 1921, S. 65.

Th. A. Müller.

Jacobsen, Jacob Peter, f. 1877, Fysiker, Hydrograf. F. 23. Febr. 1877 i Skænkelsø, Hjørlande Sogn. Forældre: Parcellist Erik J. (1850—1928) og Margrethe Marie Sørensdatte (1851—1931). Gift 6. Febr. 1906 paa Frbg. med Ragnhild Ohlsen, adopteret Hummel, f. 30. Juni 1878 i Oslo (Paulus), D. af cand. jur. Christian O. (1849—86) og Mariane Marie Geduine Hummel (1853—84), adopteret 2. Dec. 1898 af Stadsingeniør Christian Hummel (s. d.) og Hustru.

J., der gik i Landsbyskole til sit 11. Aar, blev Student 1895 fra Fr.borg og cand. mag. i Fysik 1899, hvorefter han i nogle Aar underviste ved københavnske Skoler, samtidig med at han som Assistent hos daværende Docent Martin Knudsen deltog i de grundlæggende Arbejder med at bestemme Havvandets Konstanter. 1902—04 var han konst. Adjunkt ved Herlufsholm, 1904—17 Assistent ved Hydrografisk Laboratorium og tillige 1905—12 Assistent ved medikofysisk Laboratorium og 1908—17 ved Øvelserne i fysisk Teknik og fysiske Demonstrationer; de sidste Øvelser, der grundlagdes 1907, udformede han under Martin Knudsens Ledelse. 1917—19 var J. Adjunkt ved Aarhus Katedralskole, og 1919 blev han Docent i Fysik ved Farmaceutisk Læreanstalt. Ved Siden heraf har han nogle Aar undervist ved Øregaard Gymnasium. Under de skiftende Stillinger har han stadig bevaret en nær Tilknnytning til Hydrografen, og inden for denne falder ogsaa hans vigtigste videnskabelige Produktion, saaledes Disputatsen 1913, »Bidrag til de danske Farvandes Hydrografi« og en Række Arbejder udført for den danske Kommission for Fiskeri- og Havunder-

søgelse og for Bureauet for internationale Havundersøgelser, der har sit Sæde i Kbh. Et hydrografisk Hovedværk er »Contributions to the Hydrography of the North Atlantic« (1929), en Bearbejdelse af de hydrografiske Resultater fra Dana Ekspeditionen 1920—22, fremkommet som et Led i Danakomiteens Beretninger. Endvidere har han konstrueret et hyppigt anvendt Apparat (Libellestrømmaaleren) til Maaling af Havstrømmes Hastighed. I Tilslutning til J.s Undervisningsvirksomhed er dels fremkommet flere mindre Arbejder, bl. a. i »Fysisk Tidsskrift«, dels »Forelæsninger og Vejledninger ved fysiske Øvelser til Brug for farmaceutiske Studerende« (1936). — R. 1932.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1913.

H. M. Hansen.

Jacobsen, Jacob Jørgen, f. 1865, Skuespiller, Teaterdirektør. F. 24. Maj 1865 i Kbh. (Frue). Forældre: Overretsprøkurator Johan Herman J. (1824—95) og Adelgunde Georgine Marie de Svanenskiold (1841—1912). Gift 1° 30. Juni 1896 i Skagen med Skuespillerinde Olivia Johanne Jørgensen, f. 22. Nov. 1869 i Kbh. (Johs.) (gift 2° 1909 med Direktør William Norrie, s. d.), D. af Instrumentmager Jørgen Adolf J. (1822—1900) og Christiane Poulina Engelund (1835—90). Ægteskabet opløst. 2° 24. Maj 1911 i Farum med Skuespillerinde Christel Julie Emanuela Holch, f. Frost, f. 2. April 1886 i Aalborg (gift 1° 1907 med cand. jur. Jens Augustus Holch, 1884—1909), D. af Købmand Christian F. (1842—91) og Emma Klöcker (1847—1931).

J. blev 1883 Student fra Metropolitanskolen og n. A. cand. phil., begyndte at studere Jura, men opgav det for Journalistikken og blev Pariskorrespondent til københavnske Aviser; omkring 1890 tilhørte han den litterære Kreds (Ove Rode, Johan Knudsen), der skrev og udgav Dagbladet »København« og interesserede sig for den danske Aflægger af »Théâtre Libre« i Paris, som Studenter-samfundets frie Teater var; det dannede for ham Overgangen til en Debut paa Folketeatret 14. Dec. 1891 som Konsul Bøje i »Sportsmænd«. Til 1898 virkede J. ved denne Scene og var derefter til 1905 ansat ved Dagmar-teatret. I Opposition mod Martinius Niensens Direktorat ledede han »de Otte«s Gæsteturné i Norge og Sverige den følgende Sæson, men da det ikke lykkedes at rejse disse fra Dagmar-teatret udvandrede Kunstnere et selvstændigt Skuespilhus i Kbh., blev J. Instruktør ved Aarhus Teater, hvor han 1908—13 var Direktør efter Grundlæggeren, Benjamin Pedersens Død. Han søgte med Held at vedligeholde Publikums Interesse ved hyppig Optræden af Gæster, endog — som noget da ukendt —

af den kgl. Opera, og forberedte klogt det Statstilskud, som Rigsdagen tildelte den jyske Hovedscene ved hans Afgang. Senere (1914—20) virkede J. som Instruktør ved Casino og rejste med eget Selskab i Provinserne og var Turnéleder, indtil han 1924 paa eget Initiativ startede Colosseum ved Nørrebros Runddel, et af de første store Biografteatre i Hovedstadens Udkant, som han siden har ledet med stor Dygtighed. J. var en intelligent Skuespiller, der kunde naa sikre kunstneriske Virkninger ved paa-lidelig Karakteristik og et eget mut Lune, f. Eks. som Rideknægten i »Tjenestefolk« og Vicevagtimesteren i »Tappenstreg«; hans overmaade livfulde og dristige Fremstilling af Journalisten Piene i »Paul Lange og Tora Parsberg« godkendtes af Bjørnstjerne Bjørnson og blev J.s mest særprægede Figur. Han har oversat og bearbejdet adskillige Skuespil, af hvilke især »Agnes Jordan«, »Tappenstreg« og den engelske Folkekomedie »London i Lygteskær« har gjort overordentlig Lykke. — Malerier af Jacob Sømme 1890, Paul Graf 1892 (Skagens Museum), N. V. Dorph 1893 og Einar Hein 1895. Tegninger af P. S. Krøyer 1894 og Michael Ancher. Rollebilleder af Albrecht Schmidt 1890 og E. Krause 1904.

Albert Bayer: Aarhus Teater. 1900—1925, 1925, S. 221—82.

Robert Neiiendam.

Jacobsen, Christian Johannes, 1854—1919, nordslesvigsk Præst og Politiker. F. 1. Maj 1854 i Haderslev, d. 19. Febr. 1919 i Eckardtsheim ved Bielefeld, begr. sst. Forældre: Latinskolelærer, senere Sognepræst, sidst i Starup og Grarup Johan Christian J. (1825—98) og Helena Christiana Maria Iwersen (1814—94, gift 1° 1843 med Vejer og Maaler i Haderslev Christen Jürgensen, 1807—50). Gift 23. April 1884 i Gammel Haderslev med Helene Julie Emma Valentiner, f. 22. Febr. 1862 i Coswig, D. af Sognepræst, sidst i Tyrstrup, Provst Christian August V. (1815—91) og Helene Marie Ahlmann (1825—92).

J. voksede op i et slesvigholstensk-sindet Hjem, blev Student fra Haderslev og studerede derpaa Teologi ved flere tyske Universiteter. 1884 blev han Præst i Skærbæk. Her kastede han sig hurtigt ind i udadventt Arbejde i den tyske Agitations Tjeneste. Han fik 1889 oprettet en Bank i Skærbæk, og utrættelig og opfindsom tog han i de følgende Aar Initiativet til en Række Foretagender (en Væveskole, et Teglværk, et Anlæg af Fiskedamme, Badestedet Lakolk paa Rømø m. m.), der alle skulde tjene det Formaal at danne Grundlaget for en tysk Kolonisation i den rent danske vestslesvigske Egn. Paa talrige Agitationsrejser i Tyskland skaffede

han Kapital og hvervede Nybyggere. Han vandt hurtigt en anset Stilling i tyske Kredse; han blev saaledes Næstformand i den tyske Forening. Senere søgte han Valg til Rigsdagen (som Antisemit) i Lippe-Detmold og til Landdagen i Tønder. Under Köllertiden var han Tvangspolitikens haandgangne Mand. Da det blev bekendt, at Biskop Kaftan havde henstillet til ham at opgive Præstegerningen, rejstes der i altsyske Kredse en Storm af Uvillie mod Biskoppen, og et Rygte vilde vide, at Kaftan skulde forflyttes sydpaa og J. være hans Efterfølger paa Slesvigs Bispestol. 1902 var J. tysk Kandidat ved Rigsdagsvalget i Haderslev Kreds. Umiddelbart derefter brød imidlertid først Banken og derefter hans andre Virksomheder sammen. Han suspenderedes fra sit Embede, og da Svindlerier afsløredes i Forbindelse med Sammenbrudet, idømtes han 1904 Fængselsstraf og blev afskediget. Processerne omkring hans Fald gav Anledning til forskellige for Administrationen lidet smigrende Afsløringer. — J. var 1907—15 Præst for en evangelisk tysk Menighed i Arco i det italienske Sydtyrol, hvorfra han fordreves ved Verdenskrigen.

Th. Tomasson i Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie, 1901, S. 573 f. H. P. Hanssen: Fra Kampaarene, I, 1027, S. 212—30. Th. Kaftan: Erlebnisse und Beobachtungen, 1924, S. 227, 255 f. G. Horstmann: Erinnerungen aus verloreinem Land, 1925, S. 228 ff.

Hans Lund.

Jacobsen, Jørgen Frantz, f. 1900, Forfatter og Journalist. F. 29. Nov. 1900 i Thorshavn. Forældre: Købmand Martin Meinhardt J. (1862—1917) og Maren Frederikke Mikkelsen (f. 1871). Ugift.

J. blev Student 1919 fra Sorø og cand. mag. 1932 med Historie som Hovedfag og Fransk som Bifag. Ganske ung blev han angrebet af Tuberkulose og har gentagne Gange i Aarevis været syg. Allerede som Student begyndte han sin journalistiske Virksomhed og gjorde sig i en Række Artikler, navnlig i »Politiken«s Kronik, til den færøske Selvstyrebevægelses Talsmand over for den danske Offentlighed. 1926 sendtes han af »Politiken« til Island og skrev en Række Artikler om det moderne Islands Udvikling. 1927 udgav han i Studentersamfundets Serie »Kultur og Videnskab« Bogen »Danmark og Færøerne«, en historisk Udredning af Forholdet mellem Færøsk og Dansk. Efter sin Embedseksamen fik han fast Ansættelse som »Politiken«s skandinaviske Medarbejder; foruden om skandinaviske Forhold skrev han ogsaa om historiske Emner. 1934 knyttedes han tillige som Medarbejder til Institutet for Historie og Samfundsøkonomi og fik tildelt den Opgave at skrive Den ggl. grønlandske Monopolhandels Historie; paa Grund af

Sygdom maatte han dog opgive dette Arbejde saavel som sit faste Medarbejderskab ved »Politiken«, men vedblev i øvrigt med at være knyttet til dette Blad. 1936 udkom hans hidtil største Arbejde, »Færøerne, Natur og Folk«, der er anlagt som en grundig Vejleder for rejsende, men samtidig skrevet med en Kærlighed til Stoffet, der hæver Bogen op over Genren og gør den til en Digters Værk. J. raader over en livfuld Fremstillingsevne, hans Stil er paa een Gang saglig og frisk, den er munter og legende, men samtidig præget af aarvaagen kritisk Sans.

Anton Degn.

Jacobsen, Lars Peter, 1871—1934, Forsøgsstationsforstander. F. 30. Maj 1871 i Sømarke, Møen, d. 10. April 1934 i Tylstrup, Urne i Søndermark Krematorium. Forældre: Gaardejer Jens J. (1843—1916) og Bodil Cathrine Mathiasdatter (1837—83). Gift 14. Maj 1908 i Ordrup med Alma Guhle, f. 16. Sept. 1884 i Skovshoved, D. af Glarmester Johan Heinrich Robert Bernhard G. (1839—1917) og Irene Dorthea Sandberg (1847—1927).

J. var uddannet ved det praktiske Landbrug, og efter at han havde været paa Høj- og Landbrugsskole, virkede han i et Par Aar som Kontrolassistent, inden han tog til Landbohøjskolen. Herfra tog han Landbrugseksamen 1905. Efter et Kursusophold i Askov tog han Fortsættelseskursus i Planteavl og fik Tillægseksamen 1906. Ved Studiets Begyndelse paa Landbohøjskolen var han stærkt husdyrbrugsinteresseret, men han hørte til den store Skare, som gennem T. Westermans ildnende Forelæsninger blev trukket over i udpræget Planteavlretning. 1906—09 var han Lærer ved Høng Landbrugsskole, 1909—12 Planteavlskonsulent for Ribe Amts vestre Landboforeninger og fra 1912 til sin Død Leder af Forsøgsstationen ved Tylstrup med den dertil hørende store Afdeling for Moseforsøg, som blev udskilt til en Filialstation under J.s Ledelse. Inden for Forsøgsvirksomheden øvede J. sin største Indsats paa Kartoffeldyrkningens Omraade; han udførte ogsaa vigtige Undersøgelser vedrørende Ensilering, men for øvrigt havde alle Planteavlens Grene hans Interesse, særlig ogsaa Moseopdyrkning og Græsmarkspørgsmaalet, som han navnlig gennem de store Opdyrkningsarbejder i Vildmosen kom til at beskæftige sig indgaaende med. Fra 1920 var han Medlem af Vildmosekommissionen. Som stedligt Medlem havde han for en stor Del Ansvaret for den daglige Gennemførelse af Arbejdet, og han indlagde sig herved stor Fortjeneste. Han blev efterhaanden den ledende Mand inden for Forsøgsledernes Kreds. Han var veltalende og grundig og havde stor Indflydelse paa Planlægning af Forsøgene, som han ønskede tilrettelagt med Henblik paa den direkte Belæring for Praksis. J. var Formand

for Aalborg Amts Landboforenings Planteavlsudvalg fra 1912, Formand for Foreningen af jydsk Landboforeningers Husmandsudvalg fra 1930 og 1921—30 Medlem af det færøske Landbrugsudvalg. Han var Medlem af det af Regeringen i Dec. 1932 nedsatte Arbejdsløshedsraad, og trods hans korte Virksomhed øvede han her en Indsats til Fremme af Grundforbedringsarbejder. J. hørte ikke til de meget skrivende Forsøgsmænd; de Beretninger, han skrev, var korte og knappe, men han havde paa anden Maade stor Evne til at faa Forsøgsresultaterne gjort kendt og nyttige for Praksis. Han har skrevet Beretninger om Planteavlsarbejdet i Ribe Amts vestre Landboforeninger 1910 og 1911 samt Beretninger vedrørende Forsøg med Kartofler. — R. 1931. — Mindesten 1936 i Store Vildmose med Portrætmedaillon af E. Ølsgaard.

Ugeskrift for Landmænd, LXXVI, 1931, S. 346 f.; LXXIX, 1934, S. 230 f. Tidsskrift for Landøkonomi, 1934, S. 263—68. Jydsk Landbrug, XVI, 1934, S. 295 ff. Vort Landbrug, LIII, 1934, S. 183. Aalborg Amtstidende 13. Sept. 1936.

Aksel Milthers.

Jacobsen, Lars, 1851—1927, Handelsskolemand. F. 14. April 1851 i Vejlbj ved Grenaa, d. 13. Marts 1927 paa Frbg., begr. i Gladsakse. Forældre: Gaardejer, sidst i Vivild Sogn, Jacob Larsen (1808—88) og Kirsten Nielsdatter (1818—81). Gift 1. Aug. 1878 i Helsingør med Anne Christine Manuelita Stilling, f. 23. April 1854 i Helsingør, d. 15. Maj 1927 i Kbh., D. af Købmand Frantz Julius S. (1820—78) og Aurelia Christine Backe (1822—58).

J. tog Eksamen fra Lyngby Statsseminarium 1870 og virkede derefter som Huslærer, til han 1878 blev Lærer i Buddinge. Her begyndte han at uddanne sig videre, og for at kunne fortsætte dermed tog han 1882 sin Afsked og flyttede til Kbh., hvor han 1884 tog Studentereksamen og n. A. blev cand. phil. Efter at have været Lærer ved forskellige københavnske Skoler oprettede han 1885 en Realskole paa Nørrebro. Han vandt sig hurtigt et godt Navn som Realskolemand. Særlig interesserede han sig for Undervisningen i Sport, Sløjd og Husgerning og var med i Arbejdet for at bevare Fællederne til Sportspladser og faa indrettet Legepladser for Børn. 1898 overtog han Ledelsen af den Filial, Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse oprettede af sin Aftenskole paa Nørrebro. Hans gode administrative Evner og praktiske Greb paa Tingene gjorde, at Foreningen valgte ham til Leder af Købmandsskolen, der aabnedes 1902 som Hovedskole for dens Aftenundervisning. Handelsaftenskolen udbyggede han ved at skabe faste Rammer om Undervisningen og ved at gøre de første Skridt til Indretning af Fagskoler for særlige Omraader inden for Forret-

ningslivet, som f. Eks. Bankvæsen. Han fik oprettet en etaarig Dagskole og fik Niels Brocks Handelsskole, der paa Grund af manglende Tilslutning 1908 overflyttedes til Købmandsskolen, bragt paa Fode igen. J. virkede som Forstander for Købmandsskolen til 1921. Han var den første danske Skolemand, der ledede en stor og alsidig Handelsskolevirksomhed. Han forstod at tilrettelægge en Undervisning, der kunde overkommes, og han havde udpræget Sans for Udviklingen af den Side af den, der vendte ud mod det praktiske Forretningsliv. Som Menneske var han vennsæl uden at savne den Myndighed, der skulde til for at lede en saa stor Skole. Hans største Indsats blev Ledelsen af Købmandsskolen og Niels Brocks Handelsskole, der begge voksede stærkt i hans Tid og vandt megen Anseelse, men ved Siden af var han i Tale og Skrift en ivrig Fortaler for alt, hvad der kunde tjene til at gøre Handelsskolen værdifuld for dens Elever og Forretningsverdenen. — R. 1912. DM. 1921. — Maleri af N. V. Dorph 1916 paa Købmandsskolen.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse 1880—1930, 1930. Program for Niels Brocks Handelsskole 1927. Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse, Beretning for 1926—27. Den danske Realskole 1. April 1927.

Marius Vibæk.

Jacobsen, Elisabeth (Lis), f. 1882, nordisk Filolog. F. 29. Jan. 1882 i Kbh. (Mos.). Forældre: Kontorchef, senere Nationalbankdirektør Marcus Rubin (s. d.) og Hustru. Gift 9. Juli 1903 i Kbh. (b. v.) med Dr. phil. J. P. J. (s. d.).

L. J. blev Student 1900 fra Frk. Zahles Skole og tog 1903 Lærerindeeksamen. Efter sit Giftermaal var hun et Aar Lærerinde paa Frbg., men gav sig saa til at studere nordisk Filologi. Hun vandt 1907 Universitetets Guldmedaille, tog n. A. Magisterkonferens i nordiske Sprog og disputerede allerede 1910 for Doktorgraden (»Studier til det danske Rigssprogs Historie«, I). S. A. udgav hun en dansk Oversættelse af »Guterlov og Gutersaga«. Hun udgav 1911—26 Peder Palladius' danske Skrifter i fem Bind, 1912 Forelæsningsrækken »Kvinde og Mand«. Som Formand (1911—31) for det 1911 stiftede Danske Sprog- og Litteraturselskab og som Leder af dettes Arbejde med »Ordbog over det danske Sprog«, i de første Aar ogsaa som aktiv Medarbejder ved denne, udførte hun et stort Arbejde. 1931 fratraadte hun Stillingen som Formand og Ordbogsredaktør for som Selskabets Administrator at have det stadige økonomiske og tekniske Tilsyn med hele Selskabets Virksomhed. I denne Egenskab har hun bl. a. været Leder af Selskabets Ar-

bejde med Udgivelsen af et dansk Diplomatarium, et Arbejde, hun omfatter med stor Interesse, og som hun har slaet til Lyd for i videre Kredse, bl. a. ved Foredrag paa Historikermøder. Hun var 1926 Stifter af og til 1928 Medredaktør af »Acta Philologica Scandinavica«. — 1914 udgav L. J. en Haandudgave af Wimmers store Runeværk med et Tillæg. En tilfældig Anledning førte hende 1926 tilbage til Runestudiet («Wimmers Farmer Stones», Acta Philol. Scand. I), og siden har hun paa dette Omraade udgivet en Række, til Dels betydelige, Afhandlinger og Bøger, de senere med god Hjælp af Erik Moltke. Nævnes kan »Svenskevældets Fald« (1929), »Nye Runeforskninger« (1931), »Eggjumstenen« (1931), »Evje- og Alstadstenene« (1933), »Forhandelsesformularer« (1934) og »Syv Runestensolkninger« (Aarb. f. nord. Oldk. 1935). Under Trykning er et Værk af L. J. og Moltke, et Corpus runologicum, der skal omfatte alle kendte Runemindesmærker fra det gamle danske Rige, bygget paa nye Undersøgelser. Her er nye, til Dels af Udgiverne selv fundne, tekniske Hjælpemidler i stor Udstrækning taget i Brug, og mange smukke Iagttagelser (jfr. Afhandlingerne) er herved vundet. L. J. har desuden skrevet en Række mindre, hyppigt polemiske Afhandlinger samt en stor Del Blad- og Tidsskiiftartikler, hvor hendes Evne til hurtigt at sætte sig ind i et Emne, til klar og letfattelig Fremstilling og til i en Polemik at finde sin Modparts svage Punkter ofte faar Udtryk. Hun har udarbejdet en Bibliografi over sin Faders Skrifter (1924) og skrevet et Par Bøger, som ikke vedkommer hendes videnskabelige Arbejde (bl. a. »Tolv Epistler«, 1928). I de senere Aars Arbejde med Udgivelsen af Kilder til Danmarks Litteratur- og Sproghistorie saavel som den almindelige Historie indtager L. J. en fremtrædende Plads, ligesom hun har ydet betydelige Bidrag til Tolkningen af disse Kilder, for Runernes Vedkommende ogsaa uden for det danske Omraade.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1910.

Marius Kristensen.

Jacobsen, Carl Gustav Ludvig, f. 1890, Maler. F. 31. Jan. 1890 i Odense. Forældre: Konditor Carl Emil Frederik J. (1860—1928) og Johanne Vilhelmine Rosine Werner (f. 1864). Gift 21. Juni 1918 i Kbh. (b. v.) med Ella Mathilde Magdalene Jensen, f. 1. Jan. 1895 paa Frbg., d. 28. Nov. 1935 i Kbh., D. af Arbejdsmand Carl Sophus J. og Emma Nicoline Henriksen.

J. begyndte allerede som Dreng at besøge Teknisk Skoles Aftenskole, hvor han undervistes lige til sit 19. Aar. Samtidig stod han seks Aar i Malerlære, blev Svend og ernærede sig derpaa i en lang

Aarrække som Reklame- og Skiltetegner, en Tid bl. a. hos Andreasen og Lachmann. Senere virkede han tillige som Illustrator, bl. a. ved Dagspressen, og tegnede en Del Omslag og Illustrationer for Martins Forlag. J. debuterede 1919 paa Charlottenborg, hvor han siden aarlig har været repræsenteret, og deltog 1919 og 1922 i Kunsternes Efteraarsudstilling. 1928 og 1929 udstillede han paa Salonen i Paris, var 1929 repræsenteret paa Forum Udstillingen og havde 1936 en omfattende Separatudstilling i Stockholm (navnlig Bellman Kompositioner). J. fik 1921 og 1927 den Serdin Hansenske Præmie for Genremaleri og 1923 foruden et Akademistipendium den Raben Levetzauske Præmie. — J. er som Kunstner Autodidakt. Han gik aldrig paa Akademiet og søgte heller ikke privat nogen Lærer, men tegnede og malede Model paa egen Haand paa Croquis-skole. Han nærede fra sine tidligste Aar stor Interesse for gammel Kunst, studerede Kunsthistorie først hjemme gennem Bøger og siden paa sine Rejser (Tyskland 1923, Frankrig, Spanien 1930, Mallorca 1933) og lærte af de gamle Mestre. Hans Kunst er præget deraf. Hans Omraade er navnlig Figurkompositioner, og som Emne for disse har han valgt Optrin af klassiske Skuespil og Operaer (Molière, Holberg, Don Quixote, Don Juan o. s. v.) og fundet sig et særligt Speciale i Gengivelsen af Bellmanske Scener. Disse Fantasi-kompositioner giver ham Lejlighed til at arbejde med mange Figurer i Rummet og til Udfoldelse af en Farvepragt, som Dagligdagen ikke længere frembyder. J. er først og fremmest Kolorist, og han klæder sine Figurer i pragtfulde blaa, okker og karminrøde Dragter, og i hele Sceneriets rokokkoagtige Stemning er han paavirket af Watteau, hvem han navnlig har studeret. J. har tillige udført en Række Landskaber bl. a. fra Mallorca, som er franske i Maneren og en Del paavirket af Corot. Mest sig selv er han i nogle Børnebilleder og smaa Landskaber fra Kbh.s Omegn. J. er repræsenteret i Museerne i Aarhus, Maribo og Rønne og har i Kbh. deltaget i Udsmykningen af Radiofoniens Bygning paa Kongens Nytorv. — Selvportrætter ca. 1919—21.

Den danske måleren L. J. utställning i Stockholm Sept. 1936. Gummesons Konsthandel. Kbh. 1936.

Merete Bodelsen.

Jacobsen, Marius, f. 1894, Operasanger. F. 14. Dec. 1894 i Hejlskov, Ørslev Kloster Sogn. Forældre: Husmand Matthias J. (1860—96) og Marie Laub (1860—1922). Gift 10. Aug. 1920 i Kbh. (Matth.) med Ingeborg Andersson, f. 14. Sept. 1896 i Kbh., D. af Handelsgartner Gottfried A. (1864—1926) og Emma Hansen (1865—1936).

Allerede som Barn kom J. til Kbh., hvor han 1914 blev sat i Malerlære, og han udviste en saadan Dygtighed i sit Fag, at han fik tilkendt Bronzemedaille for Udførelsen af Svendestykket. Videre Uddannelse søgte han paa Teknisk Skole og paa Malerskole; men samtidig begyndte han at studere Sang, og da han paa Grund af sin klangfulde Tenorstemme havde gjort sig fordelagtig bemærket bl. a. som Medlem af Herrekoret Bel Canto, hvis daværende Dirigent Vilh. Poulsen fattede stærk Interesse for ham, aflagde han en heldig Prøve paa Det kgl. Teater. Her debuterede han 19. Nov. 1924 som Rodolphe i »Bohême«. Stemmen hørte vel ikke til de største, hvad Volumen angik; men der var en saa egenartet Charme over hans Fremstilling af den berømte Figur, at man straks var klar over, at den unge Sanger ejede betydelige musikdramatiske Evner. Disse Forventninger blev ikke skuffede, da J. snart efter blev ansat ved Teatret for hurtig at blive en stærkt anvendt Kraft. J., der ikke alene er musikalsk velfunderet, men ogsaa forstaar at skabe en Figur, har i den Tid, han har tilhørt vor Nationalscene, foruden i Operaer ogsaa med Held paa Grund af sin Stemmes Lethed og sit elskværdige Humør sunget en Række Partier i Syngespil og Operetter. Af hans Roller kan nævnes Faust i »Faust«, Hertugen i »Rigoletto«, Hoffmann i »Hoffmanns Eventyr«, Hans i »Den solgte Brud«, Don José i »Carmen«, Leander i »Maskerade«, Fra Diavolo, David i »Saul og David«, Tamino i »Tryllefløjten«, Grev Almaviva i »Barberen i Sevilla«, Alfred og Prins Orlofsky i »Flagermusen«, Damon i »Majdronningen« og Baron Schober i »Jomfruburet«. — Maleri som Rodolphe i »Bohême« af J. G. Ogilvie.

Torben Krogh.

Jacobsen, Niels, 1843—1916, Landmand. F. 3. April 1843 i Fillerup Mølle ved Odder, d. 17. Maj 1916 i Odder, begr. sst. Forældre: Møller Niels J. (1811—43) og Ane Petersen Nygaard (1809—1901, gift 1° 1832 med Møller Jochum Otto Christiansen, ca. 1792—1839 (gift 1° med Anne Hansdatter, ca. 1784—1827, 2° med Maren Pedersdatter, ca. 1804—32), 3° 1845 med Møller Søren Jensen, 1817—1910). Gift 18. Marts 1869 i Odder med Johanne Malthasen, f. 18. Marts 1848 i Odder, d. 5. Febr. 1934 i Nykøbing M., D. af Gaardejer Maltha Jensen (1817—86) og Hansine Petrea Bisgaard (1807—88, gift 1° 1833 med Gaardejer Ole Jensen, ca. 1796—1843).

J. kom som Elev paa Saksild og Oddense Højskoler, gennemgik Kursus paa Næsgaard Agerbrugsskole 1863—65 og var derefter Forvalter nogle Aar. Han var en udpræget Fremskridtsnatur med

Lyst og Evne til at følge nye Veje. Straks efter at han 1868 havde forpagtet Norslund ved Odder, indrettede han et fuldstændigt Mejeri paa Gaarden efter det holstenske System og omdannede det n. A. til Vandmejeri, det første i Jylland. Smørret herfra var af fortrinlig Kvalitet og præmieredes ved mange Udstillinger. J. havde betydeligt teknisk Snilde og vakte megen Opmærksomhed baade her og i Udlandet med et Prøvekærningsapparat, som han fik Patent paa 1873, og som var det første her i Landet til Bestemmelse af Smørmængden af de enkelte Køers Mælk. Prøvekærnen fik Sølvmedaille paa Landmandsforsamlingen i Viborg 1875 og tog Bronzemedaille paa Verdensudstillingen i Paris 1878. Den blev taget i Brug paa Øen Jersey, men her i Landet fik den ingen større Udbredelse, bl. a. fordi Fjords Kontrolapparat fremkom faa Aar efter. 1880—1906 ejede J. Gaarden Andkær ved Odder. Han fulgte stadig Mejerivæsenets Udvikling og blev 1884 Formand for det første Andelsmejeri i Østjylland (Aaholm, Odder), tog ivrigt Del i det lokale Landboforeningsarbejde ogsaa paa Planteavlens Omraade og var i en lang Aarrække Formand for Østjysk Frø-avlerforening, valgtes ind i Hads Herreds Landboforenings Bestyrelse 1893 og var Foreningens Formand 1896—97. J. arbejdede meget for Udbredelsen af Redskaber og Maskiner og var i flere Aar Dommer ved Landhusholdningsselskabets Maskin- og Redskabsprøver; han konstruerede flere Have- og Markredskaber, lavede et Tørreapparat til Rodfrugtfær, Kunsttavler til Biavl og en større Fjerkræ-Udrugningsanstalt. Saa tidligt som i 60'erne optraadte han som en dygtig Amatørfotograf. Han var Formand for Odder Sogneraad 1891—94, Medlem af Skatteraadet og Ejendoms-skyldkommissær til sin Død. 1887 var han opstillet som Højres Kandidat til Folketinget i Odder.

Næsgaardbogen, 1917, S. 239 f. H. P. Larsen: Festskrift i Anledning af Hads Herreds Landboforenings 50 Aars Jubilæum, 1903, S. 61 f.

Aksel Milthers.

Jacobsen, N. Hansen, se Hansen Jacobsen.

Jacobsen, Nicolai, 1837—78, Historiker. F. 21. Juni 1837 i Kerteminde, d. 16. Jan. 1878 i Højslev, begr. sst. Forældre: Lærer, senere Kordegn og Klokker Niels J. (1803—91) og Maren Andersen (1803—43). Gift 1° 18. Maj 1867 i Kerteminde med Thora Emilie Cathrine Arevad, f. 23. Juni 1834 i Kbh. (Trin.), d. 9. Aug. 1868 sst. (Johs.), D. af Silke- og Klædekræmmer Tycho Nicolai A. (1795—1849) og Birgitte Elisabeth Møller (ca. 1800—57). 2° 25. Maj 1875 i Kbh. (Johs.) med Elisabeth Kirstine Heiberg, f. 21.

April 1845 i Kbh. (Trin.), d. 26. Maj 1921 i Hillerød, D. af Præst, Forstander S. J. H. (s. d.) og 1. Hustru.

J. blev Student 1856 fra Odense, cand. theol. 1862, deltog som Reserveofficer i Krigen 1864 og ansattes 1866 som Assistent ved Det kgl. Bibliotek. S. A. offentliggjorde han i Steenstrups Maanedsskrift en Afhandling om Levemaaden i Drik i det 16. og 17. Aarh. som en foreløbig Prøve paa, hvorledes han tænkte sig efterhaanden at behandle hine Tidens Kulturforhold; som noget i sin Art nyt vakte den Opmærksomhed og Forventning, men ud over en Række Bidrag, de følgende Aar af kildemæssig Karakter til forskellige Tidsskrifter fik han intet udgivet. 1874 brød han af og blev Sognepræst i Højslev, Dommerby og Lundø ved Skive. Efter hans Død erhvervedes hans Samlinger, der var tilvejebragte med stor Flid og Omtanke, af Det kgl. Bibliotek, hvor Troels-Lund benyttede dem ved Udarbejdelsen af »Dagligt Liv i Norden«; i Efterskriften til 8. Bd. 1887 vedkendte han sig Gælden til Forgængeren, ligesaa over for 9.—11. Bd., og det staar fast, at det er disse samme Bind, der videnskabelig set er de værdifuldeste i det berømte Værk.

G. F. Heiberg: Slægten Heiberg, 1907, S. 172—73. Knud Fabricius: Troels-Lund, 1921, S. 66 ff.

Carl S. Petersen.

Jacobsen, Niels, 1865—1935, Arkitekt. F. 14. Sept. 1865 i Aabenraa, d. 31. Jan. 1935 i Odense, begr. sst. Forældre: Skibsbygmester Niels J. (1828—1901) og Marie Kjær (1831—1926). Gift 11. Aug. 1893 i Graasten med Christiane Sophie Magdalene Møller, f. 12. Sept. 1872 i Graasten, d. 20. Juni 1908 i Odense, D. af Købmand Bertram Petersen M. (1847—1931) og Jenny Sophie Damm (1846—1905).

For sit Svendestykke som Murer 1885 fik J. Sølvmedaille. S. A. gjorde han Teknisk Selskabs Skole færdig. Arkitekturskolen besøgte han fra 1884 og tog Afgang 1890. 1892 nedsatte han sig som selvstændig Arkitekt i Odense og fik en meget stor og for denne By betydningsfuld Praksis. Langt de fleste af hans Bygninger findes der. Som Eksempler blandt mange kan nævnes: Teknisk Skole, Handelsbanken, Ansgars Kirke, Elektricitetsværket (senere udvidet), Fyns Forsamlingshus, Odense Teater og H. C. Andersens Mindehal. Af Arbejder uden for Odense kan nævnes det fransgotiske Kapel ved Glorup, St. Jørgens Kirke ved Aabenraa og Fredstaarnet ved Marstal Kirke. J. hørte til det sidste Afsnit af den Herholdt-Holm-Nyrop'ske Retning. Paa Grundlag af Skolens tidligere Indstilling: hjemlige Materialer og en fri, individualistisk Anvendelse af historiske Motiver, navnlig danske og norditaliensk-

middelalderlige, forsøgtes i dette sidste Afsnit til en vis Grad at udvikle noget moderne. Som mange andre af denne Retnings Elever var J. en solid, omhyggelig og jævn Arkitekt, og det er først og fremmest denne solide Dygtighed, der præger hans Bygninger. 1894—1908 var han Lærer ved Teknisk Skole i Odense, 1908—25 Medlem af Bestyrelsen, fra 1911 som Formand. 1909—25 sad han i Odense Byraad. Han havde megen Interesse for det sønderjyske Spørgsmaal og for det kirkelige. — R. 1914. — Tegning af Broderen Maleren Jes Jacobsen 1883. Ufuldendt Maleri af A. C. Tersløse ca. 1905. Gipsbuste af E. Ølsgaard 1914.

Architekten, III, 1900—01, S. 1—5. III. Tid. 24. Juni 1900, 18. Okt. 1914. Dansk Arkitektur gennem 20 Aar, 1892—1912, udg. ved K. Varming, S. 40. Fyns Tidende 2. Febr. 1935.

Knud Millech.

Jacobsen, Otto Aron, f. 1870, Skuespiller, Teaterdirektør. F. 19. Dec. 1870 i Kbh. (Mos.). Forældre: Handelsrejsende Isak Aron J. (1827—76) og Betty Rothenborg (1839—1900). Ugift.

J. var uddannet ved Handelen og havde læst med Karl Mantzius og Peter Jerndorff, inden han 24. Sept. 1894 debuterede paa Dagmar-teatret som Hans i Max Halbes Drama »Ungdom«; senere tilhørte han hovedsagelig Provinsscenerne, hvor han spillede et stort Repertoire (f. Eks. Karl Heinrich i »Hans Højhed«, Prinsen i »Der var engang —«, Napoleon i »Madame Sans Gêne«). 1910—30 ledede han som Direktør et af Publikum paaskønnet Turné-Selskab i Provinsen, hvis Repertoire ofte bestod af københavnske Nyheder med Optræden af prominente Gæster. Efter Direktør Hofmans Sammenbrud styrede J. 1929 Delingsspillet paa Dagmar-teatret, hvor han 1930—34 var Enedirektør. Han fulgte i Repertoirevalget Teatrets Linie fra de forudgaaende Aar og fik straks en stor Succes ved at spille Crothers Lystspil »Saadan er Livet«, hvori de fra Det kgl. Teater da nylig udvandrede Kunstnere Bodil Ipsen, Poul Reumert og August Liebman optraadte; mellem interessante Gæstespil af Gösta Ekman, Fritz Kortner, Elisabeth Bergner og et japansk Ensemble opførte han bl. a. Bruckners »Elisabeth af England«, Bourdets »Det svage Køn«, Gerhardt Hauptmanns »Før Solnedgang« og genoptog, da Dagmar-teatret 1933 fejrede 50 Aars Jubilæum, Sigurjónssons Drama »Bjerg Eyvind«. Efter sin frivillige Afgang fra Direktørposten genoptog J. sin Virksomhed i Provinserne. Han er en dygtig Administrator med megen praktisk Teatersans. — R. 1933.

Poul Reumert i Dagmar-teatrets Delingsspil Program 1929—30. Dagmar-teatrets Program 7. Marts 1933.

Robert Neiiendam.

Jacobsen, Otto Ludvig Thune, se Thune Jacobsen.

Jacobsen, Peder Vilhelm, 1799—1848, Historiker. F. 21. Dec. 1799 i Kbh. (Trin.), d. 13. Maj 1848 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Vinhandler Jens Christian J. (ca. 1769—1815) og Anne Cathrine Steenberg (ca. 1763—1839). Gift 5. Maj 1838 paa Frbg. med Gjertrud Cathrine Elisabeth Essendrop, f. 13. Okt. 1816 i Modum, d. 28. Marts 1872 paa Frederiks Hospital (Frbg.), D. af Sognepræst Christen Styhr E. (1776—1837, gift 2° 1825 med Gunhild Christine Treschow, 1789—1852) og Lone Kilde (1792—1821).

J. blev Student 1817 fra Metropolitanskolen, cand. jur. 1820, s. A. Volontær i Danske Kancelli, Kancellist 1829 (fra 1831 med Titlen Kancellisekretær); 1833 udnævntes han til surnummerær Assessor i Landsover- samt Hof- og Stadsretten, 1836 virkelig Assessor sst., men opgav 1841 Dommervirksomheden, som tog for stærkt paa hans Nerver, og ansattes s. A. som Kommitteret i Rentekammeret. Efter Studenterforeningens Stiftelse 1820 var han 1820—29 en af dens Seniorer; hans nærmeste Venner var Henrik Hertz, C. A. Thortsen, Chr. Winther og P. C. Adler, med hvem han havde æstetiske Interesser og Synspunkter fælles. Som andre af sine samtidige forelskede J. sig i Johanne Luise Pätges, og da Følelsens Haabløshed gik op for ham, gennemlevede han 1827—28 en sjælelig Krise, hvis Aarsag ikke var vedkommende ukendt.

Som Jurist havde J. særlig Interesse for Rethistorien, og dette førte ham ind paa videregaaende historiske Undersøgelser. Ved i Embeds Medfør at blive bekendt med Kancelliets ældste Registranter saa han, hvilken Fylde af hidtil saa godt som upaaagtede Oplysninger her forelaa til Kundskab om ældre Tidens Samfundsforhold. Han satte sig da som Maal at skildre Danmarks indre Historie under Christian III. og Frederik II. paa Grundlag af Periodens eget Kildestof og uden Henblik paa forudgaaende eller efterfølgende Tilstande. I »Juridisk Tidsskrift« skrev han 1831 om Selvejergods og dets Overgang til Fæste; derefter kom som selvstændig Bog 1833 en Fremstilling af Skattevæsenet og efter Stiftelsen 1839 af Historisk Forening, af hvis Bestyrelse han straks blev Medlem, en Række Afhandlinger i »Historisk Tidsskrift«: om de kongelige Nathold, Borgerlejer og Gæsteri; om forskellige Sider af Personal- og Tidshistorien, herunder om Skuespil- og Skuespilopførelser; om Købstædernes Borgervæbning og Deltagelse i Krigsvæsenet; om Falkevæsen og Falkejagt; i »Danske Magazin« offentliggjorde han desuden 1844 Helsingørs Kæmnerregnskab for 1577 og ledsagede

det med righoldige Anmærkninger. Gennem hele denne sin Virksomhed blev J. en, ogsaa af Eftertiden, højt skattet Foregangsmand for Studiet af Danmarks indre Historie, ikke mindst Købstædernes.

Ungdommens æstetiske Interesser havde J. dog ikke helt lagt paa Hylden. 1832 skrev han under Titlen »Mødet i Dyrehaven« en novellistisk, for Eftertiden saa temmelig interesseløs Indledning til Vennen Hertz' »Anonym Nytaarsgave« og 1836 et oprindeligt for Studenterforeningen bestemt Lystspil »Æventyr i Fastelavn«, der 1845 opførtes paa Det kgl. Teater uden at gøre Lykke, hvad det heller ikke fortjente. Virkelig Interesse knytter sig derimod til Skuespillet »Trolddom« (trykt 1847, 3. Opl. 1890), hvis Handling er henlagt til Helsingør i Aaret 1564 og har laant Træk af Tidens Hekseprocesakter. Som sine franske Yndlingsforfattere — i Breve nævner han med Beundring Folk som Balzac, Mérimée og Paul Lacroix — var J. Tilhænger af en objektiv Digtning, der lader Virkeligheden træde frem, som den er, uformidlet af sentimentale Følelser. Dette har han villet realisere i sit Drama, men Indtrykket svækkes i nogen Grad ved tre afbødende Slutningsreplikker, som han af Hensyn til Publikum tilføjede efter en Vens (vistnok Hertz') Henstilling. Alligevel rummer det mere af svundne Tidens Aand og Tankegang end »Elverhøj« og »Svend Dyrings Hus«, Arbejder, som det i øvrigt poetisk og teknisk er underlegent. Ved Premieren paa Det kgl. Teater 19. Nov. 1847 fremkaldte det stærke Mishagsytringer og oplevede trods Michael Wiehes og Fru Heibergs fortrinlige Spil kun fem Opførelser; flere blev det ej heller til Del, da det 1896 genoptoges. — Som Brevskriver var J. i Besiddelse af sarkastisk Lune og megen Iagttagelsessevne. Brevene til P. C. Adler udgaves 1899 af Jul. Clausen, der tillige har offentliggjort Udtog af J.s Dagbøger i »Personalhist. Tidsskr.« 4. Rk., II (1899); Brevvekslingen med Hertz er meddelt af Poul Hertz i »Breve fra og til Henrik Hertz« (1895); i C. A. Thortsens »Efterladte Smaaskrifter« (1880) findes dennes Breve til J.; Adlers Breve til ham er udgivet af Aug. F. Schmidt (1937). — Efterladte Papirer i Det kgl. Bibliotek. — Justitsraad 1841. Etatsraad 1845.

B. A. Duurloo i Tilskueren, 1889, S. 458—79, 670—84, 943—56. Johs. Steenstrup: Historieskrivningen i Danmark i det 19. Aarh., 1889, S. 304—10. B. A. Duurloo: Lidt om »Trolddom«s Forfatter P. V. Jacobsen, 1890. H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie, I—II, 1896—98 (se Registeret). G. N. Kringelbach i Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., II, 1899, S. 237 ff. Paul V. Rubow: Dansk litterær Kritik i det 19. Aarh., 1921, S. 185—89. Posthuset i Hirschholm, 1923, S. 51, 68. Paul V. Rubow: Saga og Pastiche, 1923, S. 144—62. Frithiof Brandt: Den unge Kierkegaard, 1929, S. 71—114. Sejer Kühle i Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., V, 1932, S. 203 f.

Carl S. Petersen.

Jacobsen, Peder, d. 1225, Biskop i Roskilde. D. 19. Maj 1225 i Ter Doest i Flandern, begr. sst., mellem 1616 og 1655 overført til Abbaye des Dunes i Brügge. Forældre: Jacob Sunesen (s. d.) og Estrid.

Ærkebiskop Anders Sunesen og Roskildebispen Peder Sunesen var P. J.s Farbrødre, et Forhold, som ikke var uden Indflydelse paa hans kirkelige Løbebane. Han blev Kannik i Lund, studerede i Udlandet, hvor han erhvervede Magistergraden, og da Peder Sunesen 1214 døde, valgte Roskilde Domkapitel ham til Biskop. Foreløbig overtog imidlertid Ærkebispen med Pavens Tilladelse Styrelsen af Stiftet; først 1217 tiltraadte P. J. sit Embede. N. A. overdrog Honorius III. den unge Roskildebisp i Forening med Ærkebiskoppen og Abbeden af Herrevad at prøve, hvad der forelaa om Abbed Vilhelm af Æbelholts Levned og Mirakler til Støtte for Begæringen om Kanonisation, og 1224 beskikkedes han til sammen med Anders Sunesen, der havde nedlagt sit Embede, at overrække den nye Ærkebiskop Palliet. — Ved denne Tid virkede Pave Honorius af al Magt for Genoptagelse af Kampen for det hellige Land; rundt i de forskellige Kirkeprovinser udnævnte han fremragende Mænd til at prædike Korstog og organisere Arbejdet; i Danmark valgte han P. J. Det er dog ikke troligt, at Korstogsprædikenen havde Fremgang under den herskende Raadløshed, mens Kong Valdemar (II.) sad som Fange i Tyskland. Selv tog P. J. Korset og drog i Foraaret 1225 af Sted, idet han fulgte den gamle Rejserute søværts til Brügge — eller til Damme, hvor større Skibe, der ikke kunde gaa op til Brügge, kastede Anker. Her maatte han afbryde Rejsen. I det nærliggende store Cistercienserkloster Ter Doest døde han og blev begravet nær Højalteret. Gravstenens Indskrift, hvis Ordlyd er bevaret i belgiske Skrifter fra 17. Aarh., nævner ham som Kongen af Danmarks Frænde. Stenen synes nu at være forsvundet. P. J.s Navn er optegnet i Necrologierne fra Ter Doest, Roskilde, Kbh., Lund og Hamburg.

Alfred Otto: Liber daticus Roskildensis, 1933, S. 44. C. Wecke: Lunde Domkapitels Gavebøger, 1884—89, S. 128. A. Krarup: Bullarium Danicum, 1931—32. Ellen Jørgensen: Annales Danici, 1920. H. Olrik: Konge og Præstestand, II, 1895, S. 207 f. J. Molanus: Natales sanctorum Belgii, 1616, S. 8. C. de Visch: Bibliotheca scriptorum sacri ordinis Cisterciensis, 1656, S. 320.

Ellen Jørgensen.

Jacobsen, Peder, ca. 1286, Stormand.

P. J. indtog en fremragende Stilling i Erik (V.) Klippings sidste Aar; han ejede noget Gods rundt om i Danmark og var kongelig Hovedsmand paa Fyn. Endnu i Aug. 1286 har han, der tilhørte

det Oppositionsparti, som var kommet til Magten 1282, med-beseglet et Kongebrev, men da Kong Erik i Nov. s. A. var blevet dræbt i Finderup, hørte P. J. til de ni Mænd, som sigtedes af Regeringen for Delagtighed i Kongemordet og blev kendt skyldige paa Danehof i Maj 1287. Ligesom de andre fredløse søgte han Tilflugt i Norge, hvis Konge Erik Magnussen tog ham i sit Værn. Han deltog siden i de fredløses Kampe mod Kong Erik (VI.) Mændved og synes at have overlevet de fleste af sine Fæller; da Sagen imod dem atter blev optaget til Paakendelse paa Danehof 1305, var han den eneste, der personlig indfandt sig og nedlagde Indsigelse mod den nye Domfældelse. Han nævnes endnu 1307, da Erik Mændveds Broder Christoffer lod sin Drost Anders Højby slutte et Forlig med ham, men er vistnok død ikke længe efter.

P. A. Munch: Det norske Folks Historie, IV, 2, 1859 (se Registeret).

Kr. Erslev (Jørgen Olrik).*

Jacobsen, Vagn Carl, 1884—1931, Bryggeridirektør. F. 14. Sept. 1884 i Valby (Frue), d. 24. Maj 1931 i Usserød, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Brygger, Dr. phil. Carl J. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 1° 2. Okt. 1906 i Kbh. (Jesusk.) med Hansine Johanne (Jo) Marie Christiansen, f. 14. Dec. 1884 i Middelfart, D. af Fisker, Skipper Hans C. (1848—1926) og Ane Johanne Larsen (1853—1937). Ægteskabet opløst. 2° 3. Juli 1923 i Kbh. (Geths.) med Xenia Bolette Sophie Jacobsen, f. 8. Aug. 1885 i Kbh. (Helligg.) (gift 1° 1908 med Grosserer Alfred Moritz Salomonsen, f. 1875), D. af Forretningsfører Frederik J. (ca. 1841—90) og Maren Kir-stine Larsen (1855—1933).

Efter Skolegang i Borgerdydskolen i Kbh. og Birkerød Kost-skole havde J. 1902—04 forskellige Studieophold i England, Skot-land og Amerika med Henblik paa Uddannelse i Bryggerifaget, og efter at have taget Bryggereksamen fra Wahl-Henius Institute i Chicago 1904 tog han Stilling som Brygmester paa Nykøbing F. Bryghus. 1905—07 havde han Studieophold i Tyskland og Østrig, afsluttede med Eksamen fra Versuchs- und Lehranstalt i Berlin. Efter 1907—11 at have virket som Direktør for Bryggeriet Carlsminde i Nyborg kom J. ind i den af hans Bedstefader og Fader stiftede Virksomhed Carlsberg Bryggerierne, hvor han fra 1911 fungerede som Overinspektør i Driften indtil Febr. 1914, da han efter Faderens Død udnævntes til Direktør. En væsentlig Indsats inden for Carls-berg Bryggerierne har J. gjort ved 1914 at stifte Carlsberg Museet, som er indrettet i den Bygning, der var den oprindelige Ramme for hans Faders første Kunstsamling (det første Glyptotek), indtil

denne Samling tog den nuværende Bygning paa Dantes Plads i Brug. Ved dette Museum er skabt en interessant og omfattende Samling af Bryggerimateriel fra ældre og nyere Tid, ligesom Museet rummer talrige interessante Minder om Slægten J. og dens Betydning for vort Land og Carlsberg-Institutionens Stilling i det danske Samfund. — J. var Sønneson og Søn af store og højst fortjente Mænd, og han forstod at være Arvtageren, der med Takt og Klogskab førte Slægtens Traditioner videre i det Omfang, som de ændrede Tider og Forhold muliggjorde. Han søgte ikke Offentligheden, men Offentligheden kom til ham, og utallige var de Tilfælde, hvor der appelleredes til hans Offervillie og Arbejdskraft. Han var ikke alene en Ven, men ogsaa en virksom Støtte for en stor Kreds af sin Tids bildende Kunstnere, og han havde ogsaa i Lighed med sin Fader og Bedstefader en varm Interesse for alle Spørgsmaal af national Karakter. Han var saaledes et virksomt Medlem af Bestyrelserne for Mindeparken i Aarhus og Sønderjydske Fond samt Formand for Dybbøl Skansenævn. Med en sjælden Rundhaandethed muliggjorde han ved sine personlige Bidrag, at Arealerne i og omkring Dybbøl Skanser blev dansk Eje og skænkedes til den danske Offentlighed under Dybbøl-Skansenævnets Værge, og talrige er i øvrigt de Lejligheder, hvor han i Skrift og Tale greb ind, naar nationale Spørgsmaal stod paa Dagsordenen. — Ligesom Faderen nærrede han en varm Kærlighed til Byen Kbh. og var primus motor ved en Række Lejligheder, hvor det gjaldt enten at værne om Skønheder eller skabe noget nyt og interessant; saaledes lagde han et stort og fortjenstfuldt Arbejde i Udvidelsen og Moderniseringen af Nationalmuseet, ligesom han i Aarene kort før sin Død var optaget af Bestræbelser for at skaffe Kbh. et Planetarium og et Akvarium; den sidste Opgave er nu løst paa anden Maade. — J. sad, som naturligt var, i Ledelsen af en lang Række Virksomheder, som han dog ønskede at holde inden for den Linie, han følte afstukket for sig og sin Slægt. Saaledes var han Medlem af Bryggerforeningens Bestyrelse og sad endvidere i Bestyrelsen for Det danske Pasteur-Selskab, Det kgl. danske Haveselskab og Zoologisk Have. Endelig var han Formand for Dansk Lawn Tennis Union, og en Pokal, der bærer hans Navn, er med til at bevare Mindet om ham i Sportsfolkernes Rækker. For sine Medarbejdere og Venner, der beklagede hans alt for tidlige Død, stod han som Indbegrebet af alt ridderligt og fint. Hans friske Sportsmands- og Jægerpersonlighed og hans usnobbede og jævne Væsen bidrog til i en sjælden Grad at gøre ham afholdt af alle, og han var en Gentleman i Ordets egentligste Forstand. — Faa Aar før sin Død

lod J. ved Povl Baumann opføre Landstedet Svastika ved Kokkedal. Her havde han og hans Hustru kort før den Sygdom, der medførte hans Død, faaet indrettet et Hjem, der ikke alene efter danske Forhold, men ogsaa set med en større Maalestok var enestaaende i Retning af fornem Skønhed. — R. 1920. DM. 1924. — Maleri (med Broderen Helge) af Otto Haslund 1891, af Niels Hansen 1925, begge i Carlsberg Museet, samt af Julius Paulsen 1928 i Familieej. Portrætteret paa L. Tuxens Maleri 1893 af Kongefamiliens Besøg paa Ny Carlsberg Glyptotek. Buste af Axel Locher 1913, rejst 1934 paa Sokkel efter Chr. Borchs Tegning foran Carlsberg Bryggeriernes Direktionsbolig. Buste af samme 1918 i Carlsberg Museet. — Gravsten tegnet af Kaare Klint.

Berl. Tid. og Politiken 26. Maj 1931.

Fr. Sander.

Jacobsen, Wolf Nicolai, 1754—1808, Læge. F. 27. Febr. 1754 i Rendsborg, d. 25. Febr. 1808 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Regimentskirurg David J. (d. 1755, gift 1° 1745 med Anna Hedewig Kastrup) og Ida Margrethe Böhl (f. 1730). Gift 15. Okt. 1785 i Kbh. (Trin.) med Karen Erichsen, f. 22. Nov. 1743 i Kbh. (Holmens), d. 5. Maj 1803 sst. (Trin.) (gift 1° med Bogholder Christian Johan Bloch), D. af Tømrer Jacob E. og Susanna Erichsdatter.

J. kom 1773 i Lære hos den udmærkede Regimentskirurg Ferdinand Martini i Slesvig og blev samtidig indskrevet i det slesvigske Barberamt. Tillige var han Kompagnikirurg i Slesvig, indtil han 1776 kom til Kbh. for at studere ved Theatrum anatomico-chirurgicum. Sin kirurgiske Eksamen tog han 1779 og blev s. A. Kirurg ved Almindelig Hospital, hvor Mathias Saxtorph var Overlæge. 1780 tog han den for Kirurger indrettede medicinske Eksamen ved medicinsk Fakultet, og først n. A. blev han Student. Han tog dog aldrig den egentlige medicinske Eksamen. 1780 introduceredes han i det københavnske Barberlav. Ved Saxtorphs Død 1800 blev han Overlæge paa Almindelig Hospital og 1803 Medlem af Kgl. medicinsk Selskab. Kort før Saxtorph døde, var der kommet en ny Fattiglov, og J. kom derfor med til at omorganisere Hospitalet. Han gjorde sig snart bemærket som en dygtig Lærer for de studerende og det ikke blot paa det kirurgiske, men ogsaa paa det medicinske Omraade. Han skrev en Del, navnlig medicinske Afhandlinger i »Physicalsk, oeconomisk og medico-chirurgisk Bibliothek« o. a. St.

Penia, III, 1808, S. 100 ff. Lærde Efterretninger, s. A., S. 378 ff.

Gordon Norrie.

Jacobson, to jødiske Slægter. Den ene Slægt nedstammer fra Signetstikker Ahron Jacobsen (ca. 1717—75), der var født i Hamburg og indvandrede til Kbh. ca. 1740. Han var en søgt Medaillør og blev ogsaa benyttet af Hoffet til at skære Vaaben og Portrætter i Ædelstene. I Marts 1749 fik han kgl. Udnævnelse som Hofsignetstikker med fast Gage. Den ene af hans Sønner var Hofsignetstikker David Ahron J. (1753—1812), hvis Datter Frederikke blev Moder til ovenn. Maler David Jacob Jacobsen (1821—71). Den anden Søn var nedenn. Medaillør og Ædelstenskærer Salomon Ahron J. (1755—1830), som havde Sønnerne, nedenn. Billedhugger og Hofgravør Albert J. (1780—1836) samt nedenn. Læge og komparativ Anatom Ludvig Levin J. (1783—1843), hvis Søn var Jagtkaptajn, Kontreadmiral Johan Jacob Georges Preben J. (1832—97), gift med nedenn. kgl. Skuespillerinde Frederikke Louise Amalie Larcher (1834—1922). Ahron J.s Datter Hanne (1757—1839), som var gift med Købmand Wulff Lazarus Wallich (1756—1843), blev Moder til Botanikeren Nathanael W. (1786—1854, s. d.). — Den anden Slægt J. nedstammer fra Købmand Jacob Simon (ca. 1720—94), der 1722 sammen med Faderen Simon Lazarus (d. 1729) kom fra Hamburg til Kbh., og af hvis Efterkommere nogle kaldte sig Jacob, andre Jacobi, Jacobs, Jacobsen og Jacobson. Den ældste af Sønnerne, Simon Jacob senior (1756—95), var Fader til Grosserer Daniel Simon Jacobson (1791—1858), hvis Sønner var Overkirurg i Chicago Sigismund Daniel J. (1837—94) og Grosserer Eduard Daniel J. (1838—1921), Fader til nedenn. Læge Daniel Eduard J. (f. 1861, s. d.) og til Pauline Elisabeth J. (1845—1912), der var gift med Tobaksfabrikant og Kunstsamler Heinrich Hirschsprung (s. d.). Den anden af Sønnerne var Simon Jacob junior (1757—1830), hvis Sønnesøns Sønner var Hovedrevisor Sophus Eduard Jacob (1864—1935) og ovenn. Skotøjsfabrikant Emil Frederik J. (s. d.), og hvis Sønnesøns Datter var Olga Nensine Augusta Jacobs, gift med Landskabsmaler Rudolf Bissen (s. d.).

Josef Fischer.

Jacobson, Albert, 1780—1836, Billedhugger og Ædelstenskærer. F. ca. 1780 i Kbh., d. 28. Nov. 1836 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Gravør Salomon Ahron J. (s. d.) og Hustru. Ugift.

I sine ganske unge Aar kom J. ind paa Kunstakademiet, men fulgte Faderen til Stockholm under dennes Ophold der 1796—1801. I Sverige blev han Elev af Sergel og uddannedes i Ædelstenskæring og Signetstikning. Efter at være vendt tilbage til Danmark

fortsatte han sin Uddannelse paa Kunstakademiet, hvor han 1816 agreeredes og 1817 blev optaget som Medlem paa Overhofmarskal Hauchs Portræt udført baade i Medaillon (1817) og skaaret i Agat (1818). 1817—34 udstillede J. paa Charlottenborg Buster, Portrætmedailloner og ædelstenskaarne Portrætter, ligesom han 1831 udstillede tolv Aftryk af saadanne i Stockholm, af hvis Kunstakademi han to Aar før var blevet Medlem. I kunstnerisk Henseende er hans Portrætmedailloner de betydeligste og da især den, der fremstiller Prins Christian Frederik (1818), og som viser, at J. ikke for intet havde været Elev af Sergel. Kunstakademiet ejer Medaillonerne af de to Legatstiftere Malermester J. Neuhausen (1828) og Hofraad D. A. Meyer (1829). Af de faa Buster, J. har udført, kan nævnes Gehejmekonferensraad P. H. Classens (1826). Ogsaa en Medaille skyldes J., nemlig den, der 1833 blev slaet i Anledning af Frederik VI.s Helbredelse efter en Sygdom. 1817 udnævntes Kunstneren til Hofsignetstikker og fik 1820 Titel af Professor. — Maleri af C. A. Jensen ca. 1826. *V. Thorlacius-Ussing.*

Jacobson, Daniel Eduard, f. 1861, Læge. F. 14. Okt. 1861 i Kbh. (Mos.). Forældre: Grosserer Eduard Daniel J. (1838—1921) og Mathilde Jacoby (1839—97). Gift 11. Juni 1893 i Kbh. (Mos.) med Mariane Fridericia, f. 7. Marts 1870 i Kbh. (Mos.), d. 14. Juni 1919 paa Frbg., D. af Grosserer Julius Ludvig F. (1837—1900) og Emma Fraenckel (1845—1919).

J. blev Student 1879 fra Hauchs Skole og tog medicinsk Embedseksamen 1886. N. A. var han Reservelæge ved Garnisons Sygehus, 1887—89 Kandidat ved Kommunehospitalet og blev 1891 3. Reservelæge ved St. Hans Hospital. S. A. opnaaede han den medicinske Doktorgrad paa en Afhandling om Dementia paralytica hos Kvinden. 1891—95 var han Reservelæge ved Kommunehospitalets VI. Afdeling, 1895—98 Visitator ved Kommunehospitalet og blev 1900 konstitueret som Overlæge ved VI. Afdeling. Fra 1895 praktiserede han som Nervalæge i Kbh. og aabnede en Privatklinik. 1903—32 var han Overlæge ved Frbg. Hospitals Nerveafdeling, 1897—1928 endvidere Fængselslæge; han er Censor ved medicinsk Embedseksamen fra 1902 og ved Embedslægeeksamen fra 1917. Medens J. i de yngre Aar — foruden Disputatsen — skrev forskellige mindre Afhandlinger og Litteraturanmeldelser i lægelige Tidsskrifter og herigennem viste ikke ringe Belæstthed og videnskabelig Interesse, helligede han sig senere helt den praktiske Side af sin Gerning som Nervalæge. Paa Grund af sine litterære og kunstneriske Interesser og sine udstrakte Bekendtskaber, navnlig

i Kunstnerkredse, i Forbindelse med en markant Personlighed og et karakteristisk Ydre blev han kendt i vide Kredse. Sine Erindringer har han fortalt i causerende og anekdotisk Form i Bøgerne »Jeg husker« (1923), »I Kittel og Kjole« (1932) og »Muntre Minder« (1936). Han har beklædt forskellige Tillidshverv og bl. a. været Medstifter og Bestyrelsesmedlem af Neurologisk Forening og Formand for Danske Sindssygelægers Forening (1918—21). — Tit. Professor 1902. — Malerier af M. Jacobson 1896, Edv. Munch 1909 (Nationalgalleriet, Oslo) og Edv. Saltoft 1912. Buste af S. Wagner 1934. Litografi.

Max Schmidt.

Jacobson, Frederikke Louise Amalie, f. Larcher, 1834—1922, Skuespillerinde. F. 23. Juli 1834 i Kbh. (Slotsk.), d. 24. Nov. 1922 paa Frbg., begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Solodanser Pierre (Peter) Joseph Larcher og Frederikke Nicoline Lange (se Larcher, Frederikke Nicoline). Gift 20. Aug. 1858 i Kbh. (Holmens) med Løjtnant i Marinen, senere Kontreadmiral Johan Jacob Georges Preben J., f. 27. April 1832 i Kbh. (Petri), d. 18. Aug. 1897 sst., begr. sst. (Ass.), Søn af Professor, Dr. med. L. L. J. (s. d.) og Hustru.

L. J. var et »Teaterbarn«, der gik i sine Forældres Fodspor. Efter at have faaet Undervisning hos Anna Nielsen debuterede hun 5. Jan. 1852 paa Det kgl. Teater som Leonie i »Kvindens Vaaben«; 1857 blev hun kgl. ansat. Talestemmen var smuk og Diktionen overmaade tydelig, men Romantiker var L. J. ikke; derimod passede hendes tætte Skikkelse og nøgterne Naturel til de borgerlige unge Piger, f. Eks. Ane i »Østergade og Vestergade«, Antonie i »Sparekassen« og Rikke i »Genboerne«. Saadanne Figurer og Mine Tokkerup i »En Spurv i Tranedans«, Else i »Tordenvej«, Dorine i »Tartuffe« og Mad. Rundholmen i »De Unges Forbund« fremstillede hun uden stor Oprindelighed, men med godt Humør og naturlig Friskhed, medens hun hos Holberg (Lucretia; Pernille) manglede Bredde og Nuancer, i hvert Fald paa Baggrund af Mindet om Fru Heibergs og Fru Phisters Spil. Men ordinær virkede Fru J. aldrig; det djærve, frejdige og trofaste laa bedst for hendes kunstneriske Individualitet, og derfor var Mad. Schoppen i »En Kone, der springer ud af Vinduet« en af hendes mest helstøbte Skikkelser. Da hendes Repertoire efter Ungdomsaarene indskrænkedes, foretrak hun at tage sin Afsked og optraadte sidste Gang 30. Maj 1880 som Lona Hessel i »Samfundets Støtter«, en af hendes bedste Roller fra de senere Aar, hvortil Henrik Ibsen havde udvalgt hende. — Silhouet paa Teatermuseet. Træsnit 1880.

Louise Jacobson: Minder fra mit Barndomshjem, Tilskueren 1921. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I, 1921; III, 1925. Berl. Tid. 25. Nov. 1922.

Robert Neiiendam.

Jacobson, Ludvig Levin (egentlig Ludwig Lewin), 1783—1843, Læge, Zoolog. F. 10. Jan. 1783 i Kbh. (Mos.), d. 29. Aug. 1843 sst. (Petri), begr. sst. (Ass.). Broder til Albert J. (s. d.). Gift 9. Okt. 1823 i Kbh. (Petri) med Angelique Jacobine Vilhelmine Marie Petzholdt, f. 4. Febr. 1799 i Kbh. (Nic.), d. 25. Marts 1870 sst. (Petri), D. af Grosserer Johan Jacob P. (1763—1836, gift 1° 1794 med Amalie Wiingaard; Ægteskabet opløst) og Josephine Marie Fontaine (1770—1812).

J. fik privat Undervisning, men da Familien ved Kbh.s Brand 1794 mistede alt og flyttede til Stockholm, gik han i tysk Lyceum der og begyndte 1799 det medicinske Studium; han fortsatte dette i Kbh. 1800, blev 1802 privat Student ved Kbh.s Universitet og tog 1804 Eksamen ved Kirurgisk Akademi; 1806 ansattes han her som Reservekirurg, en Stilling, han beklædte til 1815. Han var desuden 1807—09 Lektor i Kemi sst. og 1806—07 kirurgisk Kandidat ved Frederiks Hospital samt 1807—10 Lærer ved Veterinærskolen. Under Kbh.s Bombardement gjorde han Tjeneste ved Lazarettet i Frimurerlogen for Studenter og Livjægere; efter Kapitulationen besøgte han, der var interesseret i Militærkirurgien, i Okt. 1807 gentagne Gange de engelske Feltlazaretter uden for Kbh., hvoraf han gav en meget grundig og kritisk Fremstilling, »Efterretning om Medicinalvæsenet ved den engelske Armé i Siælland« (Bibliothek for Læger, I, 1809, S. 26—81). 1811 udnævntes han til Regimentskirurg. J. interesserede sig dog ikke alene for Kirurgien, men for hele Lægevidenskaben og Zoologien; med en tidligt udviklet, sjælden videnskabelig Begavelse drev han lige fra Begyndelsen af sit Studium og hele Livet igennem jævnsides med sin praktiske Gerning som Læge og Kirurg omfattende Studier af den menneskelige Anatomi og Patologi, den komparative Anatomi, Embryologi og Zoologi foruden af Farmakologi, Fysiologi og Kemi. Paa de fleste af disse Felter formaaede han i Aarenes Løb at gøre betydelige Indsatser, hvoraf ikke faa blev af klassisk Værdi.

For sin Meddelelse til Vidensk. Selsk. Skr. 1809 om det senere efter ham opkaldte J.ske Organon vomero-nasale belønnedes han 1811 med Vidensk. Selsk. Sølvmedaille; s. A. foretog han med kgl. Understøttelse en Rejse til Paris, hvor han hos Cuvier, Datidens største Naturforsker, videreførte sine naturvidenskabelige Studier og Publikationer, foruden at han med rastløs Flid dyrkede den

praktiske Kirurgi og Medicin paa Hospitalerne hos Samtidens ypperste Læger. 1813 fik J. af den danske Regering Ordre til at studere Medicinalvæsenet ved den franske Hær; i Gotha sluttede han sig til de ledende Feltkirurger Larrey og Desgenettes og fik Ansættelse ved et Lazaret uden for Leipzig; her laa han syg af Saarfeber, da Lazarettet erobredes af de Allierede, men Professor Schwägriichen i Leipzig, der kendte J. som Videnskabsmand skaffede ham nu Ansættelse som Overstabskirurg og Leder af Medicinalvæsenet ved den engelsk-hannoveranske Legion, indtil han efter Freden 1814 vendte hjem til Kbh.

J. fortsatte nu sin Praksis som Læge og Kirurg, og hans Ry bredte sig hurtigt, ogsaa til Nabolandene; men til Trods herfor fandt han dog — indtil det sidste — Tid til stadig at fortsætte sine til Dels epokegørende komparativ-anatomiske Undersøgelser og sin litterære Virksomhed. 1815 udnævntes han til Æresdoktor i Kiel, og 1816 gav Frederik VI. ham, trods Kbh.s Universitets Modstand, fordi han var Jøde, Titel af Professor. 1819 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab, 1822 ansattes han ved Kongens eget Regiment med Kaptajnsrang, 1827 ved de kgl. Livgarder til Hest og til Fods og 1842 som Overlæge ved Livgarden til Fods; s. A. udnævntes han til kgl. Livlæge. Af J.s talrige og forskelligartede Arbejder inden for Lægevidenskaben skal her kun, foruden hans Beskrivelse af et Underbindings-Instrument (Bibliothek for Læger, 1823, S. 169), nævnes, at han i en Aarrække skænkede Blæren og specielt Blærestenssygdommen en særlig Interesse, og at han her gjorde en stor og blivende Indsats. J. holdt sit første Foredrag herom i Det kgl. medicinske Selskab 1826, »Et Instrument til uden Lithotomi at udtrække Sten af Blæren med«, og syslede videre med Problemet at knuse Blæresten, saaledes at man kunde undgaa den farlige Stensnitsoperation; to Aar efter kunde han i Videnskabernes Selskab fremlægge den endelige, geniale Løsning, et Instrument til Knusning af Blæresten, den J.ske Litoklast. I de videnskabelige Selskaber holdt han nu i Aarene indtil 1836 en Del Foredrag om sin Methodus lithoclasticus, som navnlig i Frankrig blev paaskønnet som et betydeligt Fremskridt frem for de hidtil brugte Boreapparater (Civiale). 1831 modtog han fra Akademiet i Paris en mindre Opmuntringspræmie og 1833, efter at Akademiet havde nedsat en særlig Kommission til Undersøgelse af Metodens Værdi, en Prix Monthyon. 1833 udnævntes han til korresponderende Medlem af Institut de France og 1836 til Æresmedlem af Det kgl. medicinske Selskab i Kbh. J. var af sin Samtids ypperste højt skattet baade som værdig Personlighed, fremragende Læge og Operatør samt

som lødige Videnskabsmand, og han øvede stor Indflydelse baade i Det kgl. Medicinske Selskab og i Videnskabernes Selskab lige til sin ret uventede Død. Et smukt Vidnesbyrd om hans høje Værd gives af Eschricht i Mindetalen i Videnskabernes Selskab og af H. C. Ørsted i Talen ved hans Ligfærd. — Tit. Professor 1816. — R. 1829. DM. 1836. — Maleri af C. A. Jensen 1831 (Fr.borg), gentaget med ydre Forandringer ca. 1845 (sst.). Litografi af D. Monies 1831 efter C. A. Jensens Maleri og fra Em. Bærentzen & Co. 1842.

Dansk Pantheon, X, 1843. D. F. Eschricht i Oversigt over Vidensk. Selsk. Forhandl. 1844, S. 33—41. H. C. Ørsted: Samlede og efterladte Skrifter, VIII, 1852, S. 77—81. Ove Wulff: Træk af Stenkusningens Historie, Festskrift til Th. Røvsing, 1922, S. 685—723. G. Norrie: Jødernes Kamp for Adgang til Universitetet og den medicinske Doktorgrad i Danmark, i Bibl. for Læger, 1892, S. 117—38. M. L. Nathanson: Historisk Fremstilling af Jødernes Forhold og Stilling i Danmark, 1860, S. 93, 101. E. C. Werlauff: Erindringer, i Hist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1873—74, S. 354.

Otto C. Aagaard.

— J. har tillige virket som *Zoolog* og navnlig som Anatom, og han har paa det sidste Omraade ydet en særdeles betydelig Indsats. Hans Navn er saaledes knyttet til Opdagelsen af det J.ske Organ, et Sansorgan, hvis Tilstedeværelse i Næsehulen hos Pattedyrene, navnlig de planteædende, han paaviste i en dels 1811 i »Annales du Musée National d'Histoire naturelle«, XVIII, dels 1813 i »Veterinair-Selskabets Skrifter«, II, offentliggjort Afhandling. I Tilslutning hertil kan nævnes hans nærmere Beskrivelse af den Steensen'ske Næsekirtel hos en Række Pattedyr og Fugle (»Nouveau Bulletin de la Société Philomatique«, III, 1813) samt den sst. offentliggjorte Paavisning af, at de slimafsondrende smaa Rør paa Hovedet af Hajer og Rokker er et Sansorgan, ligeledes en videre Udarbejdelse af et af Stenos Arbejder. Af stor Betydning er en Række Smaa-Afhandlinger om Nyreportaarsystemet hos Krybdyr og lavere Hvirveldyr fra Aarene 1813—21; selve den egentlige Hovedpublikation udkom aldrig, men Tegninger og Optegnelserne findes opbevaret i Landbohøjskolens Bibliotek. Endvidere har J. paavist, at Urnyrerne (»Primordialnyrerne«) er selvstændige Organer, der intet har med de blivende Nyre eller med Genitalorganerne at skaffe (Oversigt over Vidensk. Selsk. Forhandl. 1829—30; sammes Skrifter 1832), samt endelig for første Gang vist, hvorledes Hvirveldyrkraniet Knogler dannes dels ved Forbening af en oprindelig Bruskapsel (J.s »Primordialkranium«), dels ved Dannelsen af Dækknogler (Oversigt over Vidensk. Selsk. Forhandl. 1842). Ogsaa inden for de lavere Dyrs Anatomi har J. skrevet

betydelige Afhandlinger, navnlig har han 1818 (Oversigt over Vidensk. Selsk. Forhandl.; Hovedpublikation 1828 i Vidensk. Selsk. Skr.) for første Gang konstateret og beskrevet Ekskretionsorganet hos Sneglene. Foruden de ovennævnte særlig betydningsfulde Undersøgelser har J. desuden skrevet adskillige andre Arbejder saavel over Hvirveldyrenes som over Bløddyrenes Anatomi, i enkelte Tilfælde ogsaa Fysiologi. Han har ogsaa beskæftiget sig med Indvoldsorme — bl. a. paa en meget taktfuld Maade paavist Eschrichts Fejltagelse ved at beskrive en Morbærkærne, fundet i en Patients Afføring, som en Snylter. J. begik i øvrigt selv en lignende Fejltagelse ved at mistyde Dammuslingernes Larver, der sidder mellem Gællerne hos Moderdyret, som Snyltere.

J., der stod i personligt Elevforhold til Cuvier, var meget paa- virket af denne, og han staar som den Cuvier'ske Retnings mest typiske og mest fremragende Repræsentant inden for dansk Zoologi. Hans Arbejder udmærker sig ved nøgtern Omhu, parret med en betydelig Evne til en videre Tydning af de iagttagne anatomiske Forhold. Han fik derimod kun sjældent — vel paa Grund af hans øvrige Virksomhed — Lejlighed til at gennemføre større og omfattende Publikationer; det meste foreligger i mindre, foreløbige Meddelelser. Ikke desto mindre nød han overordentlig Anseelse i videnskabelige Kredse ude og hjemme.

C. C. A. Gosch: Udsigt over Danmarks zool. Litteratur, II, 2, 1875, S. 21—43; III, 1878, S. 263—79 (Bibliografi). R. H. Stamm i *Prominent Danish Scientists through the Ages*, 1932, S. 97 ff.

R. Spärck.

Jacobson, Salomon Ahron, 1755—1830, Ædelstenskærer og Me- daillør. F. April 1755 i Kbh., d. 28. Juni 1830 sst. (Mos.), begr. sst. (Mos. Kgd., Møllegade). Forældre: Hofsignetstikker Ahron J. (ca. 1717—75) og Frederikke Nathan (1715—89). Gift 19. Maj 1779 i Kbh. (Mos.) med Merle v. Halle, f. 1763 i Kbh., d. 13. Febr. 1803 sst. (Mos.), D. af Guldtrækker Levin Wulff v. H. (d. 1770, gift 1° med Gelle Unna, d. 1750) og Kneudel Cohen (ca. 1735 —1804).

J., der var uddannet som Gravør af Faderen, overtog sammen med sin Broder David Stillingen som Hofsignetstikker. 1788 var han i Stockholm, hvor han arbejdede for Gustaf III. som Ædelstens- skærer og blev optaget som Medlem af det svenske Kunstakademi. 1790 var han atter i Kbh. og søgte Optagelse i det danske Kunst- akademi; det lykkedes ham dog først 1796 at blive Medlem her paa en Apollofigur, skaaret i Chalcedon. I de følgende Aar til 1805 havde han hovedsagelig Ophold i Stockholm. Lejlighedsvis

skar han Stempler til Møntværkstederne i Altona og Kongsberg. Som Medaillør har han udført en Række særdeles gode Medailler, hvoriblandt kan nævnes Medaillerne over Ole Borch (1791), Joh. Fr. Classen (1792), A. P. Bernstorff (1795), Henrik Callisen (1805), Kronprinsesse Marie (1805), Kongeparrets Kroning (1815, præget 1817), Reformationsfesten (1817), Dronning Marie (1819), George Cuvier (1820), J. F. Blumenbach (1822), Peter Hersleb Classen og C. D. v. Kreber (1828). De fleste af Medailleportrætterne har han tillige skaaret i Ædelsten. — Tit. Professor 1820. — Maleri af C. A. Jensen 1826. Litografi derefter af D. Monies.

J. Wilcke: Specie-, Kurant- og Rigsbankdaler 1788—1845, 1929. Vilhelm Bergsøe: Danske Medailler og Jetons 1789—1891, 1893.

Georg Galster (Ph. Weilbach).

Jacobæus (Iacobæus), **Holger**, 1650—1701, Læge. F. 6. Juli 1650 i Aarhus, d. 18. Juni 1701 i Kbh., begr. i Frue K. Forældre: Biskop Jacob Matthiesen (s. d.) og Hustru. Gift 1° 9. Sept. 1681 med Anne Margrethe Bartholin, f. 30. Sept. 1660 i Kbh. (Frue), d. 18. Maj 1698 sst. (Frue), D. af Lægen Thomas B. (s. d.) og 1. Hustru. 2° 29. Marts 1699 i Kbh. (Frue) med Anne Tisdorph, f. ca. 1663, begr. 28. Marts 1744 i Kbh. (Frue) (gift 1° 1685 med Antikvar Thomas Bartholin, s. d.), D. af Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kbh. Michael Henrichsen T. (1628—1701) og Søster Brochmand (1629—93, gift 1° med Slotspræst Morten Grum, 1615—52).

Efter Faderens Død kom H. J. 1661 til Kbh., blev Student 1666 fra Frue Skole og gav sig til at studere Teologi og Medicin. 1671 rejste han til Holland, hvor han navnlig studerede i Leiden. Han maatte dog allerede n. A. tage hjem paa Grund af Krigsuroligheder, men fik her Lejlighed til at studere under Stenos Vejledning. Da denne forlod Landet 1674, drog H. J. atter paa Rejse, denne Gang navnlig til Italien, hvor han i længere Tid boede hos Steno i Firenze og dyrkede Anatomien. Imidlertid var han 1674 blevet Professor i Historie og Geografi ved Kbh.s Universitet, men med Tilladelse til at blive i Udlandet, hvorfra han kom hjem 1677 for dog atter at rejse n. A. Da han havde taget Doktorgraden i Leiden 1679, vendte han endelig hjem. H. J.s »Rejsebog«, hvori hans tre Udenlandsrejser og en Jyllandsrejse er beskrevet, er af betydelig kulturhistorisk Interesse; den er udgivet 1910 af V. Maar. — 1681 blev H. J. secundus anatomicus med Ret til at ascendere i det medicinske Fakultet, og fra 1686 var han Vikar for Villum Worm. Først 1698 blev han Professor ordinarius. 1691

var han blevet Højesteretsdommer; Universitetsrektor var han 1690, 1695 og 1696. Endelig blev han Universitetsbibliotekar 1699. Som Professor synes H. J. ikke at have bevaret sin Interesse og Iver for Anatomien. Han vandt Navnkundighed ved Udgivelsen af det kongelige Pragtværk »Museum Regium«. 1687 fik han Befaling til at forfatte dette Katalog over det kgl. Kunstkammer, og allerede 1690 havde han sit Manuskript færdigt, men med Trykning og Stikning af de mange Kobberværker udkom Værket først 1696. En betydelig Opsigt vakte hans »Programma funebre« i Anledning af Ole Borchs Død, idet han forsvarede Borch kraftigt mod hans Modstander Conring. — Rang med Assessores consistorii 1681. Rang med Justitsraader 1696. Justitsraad 1698.

J. Bidstrup: Stamtavler over Familierne Hauberg og Arboe, 1911, S. 127 f. Dsk. Saml., III, 1867—68, S. 234—49. H. Iacobæus: En lærd Families Liv og Livsvilkaar, 1931. Vilh. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873, S. 24. Jul. Petersen: Den danske Lægevidenskab 1700—50, 1893, S. 4. Samme: Bartholinerne og Kredsen om dem, 1898. C. C. A. Gosch: Danmarks zoologiske Literatur, II, 1, 1873, S. 256—62. Numismatisk Forenings Medlemsblad, XIV, 1935, S. 320—23.

Gordon Norrie.

Jacobæus, Holger (1865—1934), se Iacobæus.

Jagd, Jens Christian Henrik Claudius, 1821—95, Politiker. F. 27. April 1821 i Fredericia, d. 27. Juli 1895 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Førstelærer Niels J. (1780—1824) og Ellen Regine Høxbroe (1783—1845). Gift 1° 19. April 1846 i Sørup med Dorothea Vilhelmine Caroline Adolphine Tornøe, f. 15. Maj 1829 paa Lehnshøj, Sørup Sogn, d. 22. Maj 1893 i Sydney, D. af Birkedommer Jens Wenzel T. (1792—1866) og Eleonora Jacobine Lacoppidan (1797—1872). Ægteskabet opløst. 2° 26. Marts 1879 paa Frbg. med Sara Helene Bruun, f. 14. April 1856 i Ærøskøbing, D. af Toldforvalter, senere Etatsraad Lars Junior B. (1812—1905) og Emma Hansen (1822—90).

J. tog 1841 Skolelærereksamen i Skaarup og var et Aar Skolebestyrer i Svendborg, slog sig derefter paa Teknik og konstruerede 1844 en roterende Dampmaskine, som han tog Patent paa i Danmark og England. Under Krigen 1848—50 organiserede han et Frikorps (»de gule Kanariefugle«), som udmærkede sig ved flere Lejligheder; han udnævntes til Premierløjtnant, senere Kaptajn. Efter Krigen blev han 1857 Telegrafbestyrer i Nyborg og anlagde flere Telegraflinier, men afgik 1863 paa Grund af Svagelighed. 1858 havde han paabegyndt Udtørringen af Sjørring Sø i Thy, som det dog ikke lykkedes ham at bringe til Ende. 1878—82 var

han Bestyrer af Kolding Oppebørselsstue, 1882—86 Amtsforvalter i Thisted, 1886—95 i Kbh. Han var i mange Aar Medlem af Folketinget, 1849—52 for Svendborg, 1859—61, 1869—72 og 1873—95 for Thisted. Han var oprindelig Venstreløsgænger, men sluttede sig efter Det forenede Venstres Dannelse til Højre. Han var en slagfærdig Taler, en djærv og ligefrem Natur af Hugaf-Typen; nogen selvstændig politisk Betydning fik han aldrig; men han var overmaade populær blandt sine Vælgere og virkede oplivende paa Rigsdagen. — R. 1848. DM. 1863. — Maleri af W. Tornøe 1866 (Fr.borg). Tegninger fra »Punch« af Knud Gamburg 1890 (sst.). Træsnit af C. Hammer 1884. Portrætteret paa det satiriske Litografi med Danmarkskortet »Danmarks Dreng«.

T. Borch: Slægten Tornøe, 1910, S. 62. Slægtstavlesamlingen, 1931, S. 91 f. Zodiacus: Parlamentariske Stjernebilleder, 1875, S. 187—94. H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 187—92. Carit Etlars Minder, 1907, S. 221—30.

Poul Engelstoft.

Jahn, Ferdinand Heinrich, 1789—1828, Officer, Historiker. F. 5. Febr. 1789 i Neumünster, d. 29. Juli 1828 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Forældre: Apoteker Caspar August J. (ca. 1749—98) og Albertine Georgine Lesser (ca. 1750—1816). Gift 28. Aug. 1814 i Preetz med Eleonora Hedevig Fries, døbt 15. Febr. 1794 i Arendal, d. 24. Febr. 1859 i Kbh. (Garn.), D. af Distriktskirurg i Arendal, senere Læge i Preetz, Lic. med. Carl Gerhard F. (1756—1814, gift 1° 1780 med Birgitte Margrethe Holck, 1758—88) og Anna Cathrine Holck (1769—1842).

Efter en meget omhyggelig Opdragelse i Hjemmet sendtes J., der stedse nærrede stor Kærlighed til Sølivet, tretten Aar gammel paa Koffardifart til Middelhavet o. fl. St. Da det derefter ikke lykkedes ham at blive optaget paa Søkadetakademiet, meldte han sig til Optagelse i Feltjægerkorpset og antoges 1804 som menig i dette. Hans Korpschef, Binzer, interesserede sig meget for den opvakte og flittige J., og da denne ønskede at forsættes til de lette Tropper for hurtigt at blive Officer, anbefalede Binzer ham indtrængende til Kronprinsen, saa at J. n. A. udnævntes til Fændrik i virkeligt Nummer og med Gage, foreløbig dog uden Anciennitet; 1808 blev han paa General Ewalds særdeles Anbefaling som en Undtagelse fritaget for at aflægge Officerseksamen og udnævntes til Sekondløjtnant (Anciennitet fra 1807), og 1812 blev han Premierløjtnant, 1820 Stabskaptajn. Som Adjutant ved Holstenske Skarpskytterkorps havde han deltaget i Felttoget 1813 og udmærket sig ved Mod, Koldblodighed og godt Blik for Kampforhold, særlig i Kampen

ved Sehested. Medens han 1815—17 var ved Korpsset i Frankrig, oversatte han en Del dansk Litteratur til Tysk, og sidstnævnte Aar opnaaede han sammen med J. A. Fibiger Kongens Støtte til Udgivelse af en »militær Journal« paa Dansk. I Fortalen til dennes første Aargang, 1818, som »Magazin for militair Videnskabelighed«, nævner de to Mænd, at Krigshistorien vilde blive en af Hovedgenstandene for deres egne Bidrag, og i Aargang 1820 havde J. sin første trykte Afhandling om dansk Krigshistorie: Christian IV.s Felttog 1626, hovedsagelig efter trykte, navnlig tyske Kilder. Allerede i denne Afhandling maa man beundre, hvor smukt og klart J., der hidtil bestandig havde hørt hjemme i Holsten, udtrykte sig paa Dansk. I Aargang 1821, S. 533—82, fremsætter han interessante Anskuelser om Studiet af Krigshistorien, dennes Formaal, Kildebehandlingen, Omfang o. s. v.; man skønner her hans Flid og Grundighed i Studiet af den klassiske Oldtids og gamle danske og udenlandske Historieskrivers Beretninger. Efter at han 1820—22 havde udgivet »Grundtræk til Christian den Fjerdes Krigshistorie« (Kalmarkrigen og Krigen 1626—29), et livfuldt og grundigt Arbejde, kaldte Kongen ham mod Slutningen af 1823 til Kbh. som à la suite ved Lauenburgske Jægerkorps med betydelig Ekstragage og satte ham herved i Stand til at hellige sig det, han betragtede som sin Livsopgave: Udarbejdelsen af en Haandbog i dansk Krigshistorie i de sidste tre—fire Aarhundreder paa Grundlag af Studier i Arkiver og Biblioteker. Under Udvikling af Selvstændighed og Sporsans, glødende Iver og utrolig Flid, om Formiddagen i Arkiver og Biblioteker, derefter Arbejde hjemme, gik J. til Værket, og 1825 udgav han sine Forelæsninger for Officererne i Kbh. som en almindelig Oversigt over Nordens, særlig Danmarks Krigsvæsen i den ældre Middelalder — et anseligt Bind, der skulde være Indledning til Hovedværket. 1827 udviklede han sin Plan for Udarbejdelsen af »Danmarks Krigshistorie«, der skulde omfatte seks Kvartbind, hvoraf de to første »Unionshistorien«, de følgende Tiden indtil 1814: Han vilde give Danmark-Norges nyere Statshistorie, hvori Krigen som Middel til at opnaa et politisk Øjemed ganske vist vilde blive Hovedemnet, uden at han dog vilde gaa nøjere ind paa »Manddrab, Plyndring og Ødelæggelser«, men klarlægge Krigenes Udspring og Resultater i deres Forhold til Statslivet, Statshistorien. — Det skulde imidlertid ikke forundes ham at gennemføre dette saa lovende Program, og ved sin Død havde han ikke naaet at faa Unionstiden færdigbehandlet. Manuskriptet blev udgivet 1835 af nogle af hans Venner og viser, at han i dette sit sidste Arbejde, hvor han havde dæmpet sine tidligere romantiske

Anskuelse og sin levende Fantasi, var kommet nær de høje Maal, han havde sat sig, og at den historiske Videnskab ved hans tidlige Død havde lidt et stort Tab. Samtidig med alt andet Arbejde havde han været virksom Medarbejder ved Magasinet og andre Tidsskrifter samt ved sine Forelæsninger vakt Interesse blandt Officererne for dansk Historie, hvorhos han efterlod sig meget betydelige Samlinger, Uddrag af Kilderne, der til Dels benyttedes af andre (Vaupell). De samtidige skandinaviske Historikere optog ham i deres Kreds; han blev Medlem af flere lærde Selskaber og var Medstifter af Oldskriftselskabet. — J. elskede sit Fædreland med Begejstring; han var begavet med Kombinationsevne og levende Veltalenhed; hans skriftlige og mundtlige Stil var overordentlig livfuld og billedrig. — R. 1826. — Silhouet.

Nyt Magazin for militair Videnskabelighed, 1828, II, S. 121—51. Militairt Repertorium, I, 1836, S. 310—13. Militært Tidsskrift, XVIII, 1889, Tillægshæfte, S. 9—13. Krigsvidenskabeligt Selskabs Jubilæumsskrift, 1921, S. 49 ff. Joh. Steenstrup: Historieskrivningen i Danmark i det 19. Aarh., 1889.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Jahn, Jens Harald Fibiger, 1818—49, Officer, Krigshistoriker. F. 7. Juni 1818 i Kiel, d. 6. April 1849 ved Ullerup, Sundved, begr. i Sønderborg. Forældre: Premierløjtnant, senere Kaptajn F. H. J. (s. d.) og Hustru. Gift 7. Juni 1844 i Aalborg med Sophie Vilhelmine Antonie Kuhlmann (Kühlmann), f. 25. Maj 1821 paa Petersholm ved Vejle, d. 19. Okt. 1844 i Kbh. (Garn.), D. af Proprietær Johan Anton R., senere til Brejninggaard, og Elisa Christiane Torkos.

J., der blev Kadet 1831, forblev efter bestaaet Officerseksamen 1835 som Sekondløjtnant à la suite endnu et Aar ved Akademiet som Repetent og forrettede tillige Pagetjeneste. Som Geledofficer var han baade tjenstivrig og ret dygtig, men paa Grund af noget svageligt Helbred entledigedes han 1842 efter Ansøgning af Linien med Vartpenge og udnævntes n. A. til Premierløjtnant i Krigsreserven og Forstærkningen. I de følgende Aar bedredes hans Helbred, og ved Krigens Udbrud 1848 indkaldtes han og forrettede det første Krigsjaar Tjeneste forskellige Steder i 2. Linie. Som Premierløjtnant i 3. Reservebataillon 1849 deltog han med Dygtighed og Tapperhed i den vanskelige Kamp om Ullerup, indtil han fik sit Banesaar. — Han havde arvet Faderens historiske Interesser, og allerede som ganske ung arbejdede han saa flittigt i Biblioteker og Arkiver, at han 1840—41 kunde udgive »De danske Auxiliartropper«, I og II (Korpset i engelsk Tjeneste 1689—97 og Spanske

Arvefølgekrig 1701—14) — gode, upartiske, men tørre Arbejder, hvor Mangelen paa ønskelige Oplysninger om danske Afdelinger og Personer skyldes det forholdsvis ubetydelige danske Kildemateriale, J. indtil da havde forefundet. Senere var han flittig Medarbejder ved — fra 1847 Medudgiver af — »Militairt Repertorium« og kom ind paa egentlig dansk Krigshistorie, og særlig hans store Biografi af General Henrik Rüse i Aargang 1847 (udk. 1848), S. 357—460, er Vidnesbyrd om betydeligt Studium af Kilderne, selvstændig Opfattelse og god Fremstillingsevne. — Hans, og til Dels ogsaa Faderens, Ekscerpter og Optegnelser gik over til Oberst Vaupell og er benyttet i dennes »Den dansk-norske Hærs Historie«. Rester deraf er afleveret til Rigsarkivet.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Jakob, d. 1287, Biskop i Slesvig. D. i Begyndelsen af 1287.

J. var Provst i Slesvig Domkapitel, da han 1282 valgtes til Biskop. 1283 blev han Kong Erik (V.) Klippings Kansler. Hans Navn nævnes i vigtige Akter som Haandfæstningen af 29. Juli 1282, Brevet af 8. Sept. 1283, hvorved Kongen stadfæstede Overdragelsen af Nørrehalland til Grev Jakob, Voldgiftsdommen mellem Kongen og Erik (IV.) Plovpenningens Døtre, fældet i Nyborg 24. Maj 1284, og den meget omfattende Forordning fra samme Rigmøde. Han satte sit Segl under den Forsikring, Hertug Valdemar maatte udstede ved sin Løsladelse 1286. Ogsaa ved Overenskomster med de nordtyske Fyrster og Stæder var han medvirkende. — Om hans Styrelse af Slesvig Stift foreligger saa at sige intet. Han bekræftede en Tiende-Overdragelse til Løgum Kloster, der skyldtes Bisp Valdemar, men Ryd Kloster berøvede han andre Tiender, og i Ryd-aarbogen berettes, at han lod nogle Munke prygle; J. burde snarere kaldes Tyran end Bisp, hedder det i Anledning af hans Død.

Ellen Jørgensen: *Annales Danici*, 1920, S. 123, 125. M. Lorenzen: *Gammel-danske Krøniker*, 1887—1913, S. 129 f.

Ellen Jørgensen.

Jakob, Greve af Nørrehalland, d. ca. 1309 paa Bahus. Forældre: Valdemar Sejrs Sønnesøn Niels (d. 1251) og Cæcilie af Sunesønnernes Slægt (gift 2° med Anders Mundskænk).

Efter Faderens Død fik hans Sønner ikke deres Arverettigheder til det hallandske Grevskab anerkendte, og Moderens anden Mand blev 1267 sat i Fængsel. J.s ældre Broder Niels døde 1271, og J. maatte endnu længe vente paa sit Grevskab. Først 1283, da Oppositionen mod Kong Erik (V.) Klipping var kommet til Magten og havde nødt Kongen til at indsætte Valdemar Eriksen som Hertug

i Sønderjylland, fik ogsaa J. sine Krav indrømmede, idet han 8. Sept. fik Brev paa Halland paa samme Vilkaar som Faderen, o: til fuld Ejendom. Ikke des mindre træffes han to Aar efter i det mod Danmark fjendtligsindede Norge, hvor han slaas til Ridder af Kong Erik Magnussen. Da Kong Erik Klipping var blevet dræbt 1286, sigtedes J. af den danske Regering for at have været en af Hovedmændene i S sammensværgelsen mod Kongen, og i Maj 1287 kendtes han med otte andre Mænd skyldig ved Danehoffets Dom. Sammen med de andre domfældte søgte han Værn i Norge og deltog i de følgende Aar i Krigene mod Danmark; ved norsk Hjælp holdt han sig i sit Grevskab og byggede sig her faste Borge, først Hunehals, siden Varberg. Efterhaanden som Norges Interesse for Kampen mod Danmark kølnedes, blev J.s Stilling dog vanskeligere, og i Marts 1305 blev han nødt til at overdrage Kong Haakon V. af Norge alle sine Rettigheder til Halland som Løn for den Støtte, den norske Krone havde ydet ham; Haakon forlenede straks Grevskabet til sin Svigersøn, den svenske Hertug Erik. Fra den Tid af spillede J. ikke længer nogen Rolle, om end han stadig vedligeholdt Forbindelse med Kong Erik (VI.) Mændveds troløse Broder Christoffer. Han efterlod sig to Sønner, Niels og Valdemar, der siden (1318?) faldt i Hænderne paa de Danske og blev henrettede.

P. v. Möller: Bidrag till Hallands historia, I, 1874, S. 27—47.

Kr. Erslev (Fjergen Olrik).*

Jakobsen, Anders, 1852—1923, Plovfabrikant. F. 11. April 1852 i Svindinge, Fyn, d. 14. Juli 1923 i Fraugde, begr. sst. Forældre: Smedemester Jakob Christian Olsen (1817—65) og Johanne Marie Hansdatter (1817—1900, gift 2° 1866 med Smedemester Christian Nielsen, 1837—85). Gift 28. April 1877 i Svindinge med Birthe Marie Henriksen, f. 18. Maj 1851 i Lamdrup, Svindinge Sogn, d. 23. Okt. 1931 i Fraugde, D. af Gaardejer Henrik Andersen (1806—67) og Gertrud Larsdatter (1811—95).

J. blev som Dreng ikke anset for egnet til at gaa i Faderens Fodspor som Smed og kom i Stedet for som fjortenaarig i Tjeneste først hos en Slagter, senere ved Landbruget. Først som attenaarig kom han 1870 i Smedelære hos sin Stiffader, en af Datidens dygtige Landsbysmede. Han blev Svend 1873 og fik Uddannelse i Hestebeslag ved Landbohøjskolen 1875. Ved Siden af sin Virksomhed som Beslagsmed syslede J. med Plovfremstilling, en Interesse, han allerede havde faaet som Lærling, da han sammen med en Gaardmand fra samme Egn fremstillede et Antal ganske vellykkede, saa-

kaldte Grebpløve. Under meget beskedne Forhold bosatte J. sig 1877 som Smed i Over Holluf. Her fik hans Interesse for Plovfremstilling et stort Stød fremad, idet der samme Efteraar kom to amerikanske Plove til Hollufgaard, som naturligvis vakte J.s Interesse, og paa Foranledning af Baron Juel-Brockdorff, Hollufgaard, begyndte han at efterlave en Molineplov. Efter mange Vanskeligheder lykkedes Forsøget, og de første Plove stod færdige i Foraaret 1878. Da alt Arbejde skulde udføres med Haandkraft, kunde Plovsmedningen i de følgende Aar kun gennemføres ved et ihærdigt Arbejde af J. og hans Hustru. Forholdene i Over Holluf blev dog efterhaanden for knebne, og 1886 flyttede J. til Fraugde, hvor Virksomheden udvikledes til en efter danske Forhold betydelig Plovfabrikation, især efter at man 1895 havde faaet en Dampmaskine. Plovene blev præmieret paa flere Udstillinger og fik Anerkendelser ved Plovprøver. J. slog sig dog ikke til Ro med de een Gang vundne Resultater, men fulgte stadig med i Udviklingen og søgte at tilføre sin Plov Forbedringer, og den har da ogsaa fundet Markeder i Udlandet. J. var Pioneren i den danske Plovfabrikation, en Dygtighed i sit Haandværk, en stout Type med Energi og Udholdenhed, anset baade i Landbo- og Haandværkerkredse. Han var Medstifter og Bestyrelsesmedlem i Foreningen af Landsbysmede i Fyns Stift, Formand 1889—99. — R. 1918.

A. Jakobsen »Fraugde« 17. Maj 1878—1918, 1918. Maskinkonsulenten, 1918, S. 79 f. Tidsskrift for Industri, s. A., S. 125—28. Fyns Stifts Landbrugs-tidende, XII, s. A., S. 204. Tidsskrift for Landøkonomi, 1923, S. 391 f. Anton Christensen i Det danske Landbrugs Historie (Redskaber og Maskiner), 1933, S. 160 f.

Aksel Milthers.

Jakobsen, Jakob, 1864—1918, nordisk Filolog. F. 22. Febr. 1864 i Thorshavn, d. 13. Aug. 1918 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Boghandler Hans Nicolai J. (1832—1919) og Johanne Marie Hansdatter (1817—99). Ugift.

J. blev Student 1883 fra Herlufsholm, tog 1891 Skoleembeds-eksamen med Dansk som Hovedfag, blev 1897 Dr. phil. (»Det norrøne Sprog paa Shetland«) og levede siden udelukkende som Videnskabsmand, selv om han i en Aarrække (1914—18) havde en Slags Docentpost ved Aberdeens Universitet. Han gjorde en Række Studierejser, dels til Færøerne, dels til Shetland, Orknøerne og Skotland, men naaede ikke til Hebriderne og Man, som han havde tænkt. Sit Modersmaal i egentligste Forstand, det Færøske, ofrede han meget af sit Arbejde. Allerede som Student blev han Hammershaimbs Medarbejder ved »Færøsk Antologi«, hvis anden Del,

Ordbogen (1891), han udarbejdede. Han moderniserede den af Hammershaimb udformede færøske Retskrivning («Færøske folkesagn og eventyr», 1898—1901), dog uden at hans Forslag har vundet stor Tilslutning. Han skrev om Povl Nolsø (Hist. Tidsskr., 6. Rk., III, 1891—92), udgav »Færøsk sagnhistorie« (1904) og »Diplomatarium Færoense«, I (1907) og bidrog paa andre Maader til Fremme af færøsk Aandsliv. Af islandske Sagaer har han udgivet »Austfirðinga sögur« (1902—03), og med Nyislandsk var han meget fortrolig. Men ved sine Undersøgelser af Resterne af det gamle norske Sprog paa de skotske Øer (det saakaldte Norn) vandt han helt nyt Land ind for nordisk Filologi. Før Doktorafhandlingen havde han udgivet »The Dialect and Place Names of Shetland« (1897), senere kom »Shetlandsøernes stednavne« (Aarb. f. nord. Oldk. 1901, oversat til Engelsk 1936), og efter hans Død afsluttedes den store »Etymologisk ordbog over det norrøne sprog på Shetland« (1921), i engelsk Bearbejdelse »An Etymological Dictionary of the Norn Language in Shetland« ved hans Søster Anna Horsbøl og Sir William Craigie (1928—32). Studiet af Orkney Norn fik han ikke udnyttet inden sin Død, men en kort Meddelelse fremkom i »Festskrift til H. F. Feilberg« (1911): »Nordiske minder, især sproglige, på Orknøerne«. Sit grundige Kendskab til Nordboerne paa de britiske Øer udnyttede han ogsaa i en Afhandling om »Stednavne og personnavne i Normandiet« (Danske Studier 1911), hvor han paaviste Forskellen mellem dansk og norsk Sprogstof. J. blev ved sin tidlige Død hindret i at fuldføre, hvad han havde tænkt, men saa langt han naaede, lagde han en sikker Grund for Fremtidens Arbejde.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1897. Højskolebladet 1918, Sp. 1229 f. Berl. Tid. 15. Aug. s. A. Ill. Tid. 1. Sept. s. A. Politiken 22. Febr. 1937.

Marius Kristensen.

Jansen, Janssen, Jantzen. En Slægt *Jansen*, som efter en ikke dokumenteret Tradition skal nedstamme fra en paa Christian IV.s Tid indvandret hollandsk Tapetmager, føres tilbage til Parykmager i Horsens Hans Peter Michelsen J. (d. 1757), der var Fader til Parykmager, senere Spisevært i Kbh. Michel Hansen J. (1741—1815) — hvis Efterslægt har været Præster og Landmænd — og til nedenn. Biskop Rasmus J. (1746—1827). Efterkommerne af dennes Søn, Kancelliraad, Herredsfoged Hans Billeschov J. (1788—1852), fører Navnet Billeskov som Mellemlavn. — Familien *Janssen* føres tilbage til Kammertjener hos Hertug Frederik Carl af Pløn Daniel

J., hvis Søn Christian J. (1741—1811), der først var Sekretær hos Grev Rantzau paa Breitenburg, døde som Etatsraad og Deputeret i Kancellikollegiet. Af hans Sønner var Christian Ludvig J. (1778—1854) Provst i Haderslev og Poul Ernst J. (1782—1830) Renteskriver og Kammerraad. Denne havde i sit Ægteskab med Solodanserinden Karen Børresen (1787—1863; gift 2° med Kommandør Thomas Joachim Lütken, 1786—1842) bl. a. Sønnerne nedenn. Grønlandspræst Carl Emil J. (1813—84) og Hovedkasserer, Krigsassessor Conrad Ludvig Theodor J. (1825—90); sidstnævnte var Fader til nedenn. Forfatter Christian Børge Victor J. (1867—1933) til Ingeborg Elise Karen Lütken J. (f. 1859), der først var gift med Kaptajn Alfred Harald Valdemar Thestrup (1838—82), anden Gang med Vandbygningsingeniør Niels Viggo Westergaard (1849—1926, s. d.). Den nævnte Pastor Carl Emil J. var Fader til nedenn. Maler Luplau J. (1869—1927), Overassistent Ernek Egede J. (1852—1925) — hvis Søn er nedenn. Astronom Carl Emil Luplau J. (f. 1889) — til Ruth Marie Elisabeth J. (f. 1861), gift med Violinisten Ludvig Sophus Adolph Theodor Holm (1858—1928, s. d.), Karen Margrethe J. (1859—1930), der var gift med Marine- og Teatermaleren Thorolf Frederik Paludan-Müller Pedersen (f. 1858, s. d.), og den i Lyon virkende Operasangerinde Louise Amalie J. (f. 1864). — Præste- og Embedsmandsfamilien *Jantzen* føres tilbage til Hans Arnold J. (ca. 1650—1718), der var Overførster og Vildtmester i Koldinghus og Haderslev Amter samt paa Fyn og Als og Fader til Pastor Adam J. (1696—1731) i Olderup ved Husum — hvis Efterkommere fortrinsvis har været Præster og Landmænd — og til Postmester og Raadmand i Nyborg Abraham J. (1697—1759), der var Fader til Byskriver i Svendborg Gotfred J. (1730—88), Birkedommer Tobias J. (1737—1804) til Ørumgaard, Lovise Sophie J. (1738—1811), gift med Portrætmaleren Ulrich Ferdinand Beenfeldt (1714—82, s. d.), og Sergent Hans Henrik J. (1726—75), af hvis Børn skal nævnes Chef for Generalstabens Bureau, Etatsraad Hans Nicolai J. (1772—1842) og Regnskabsfører og Bogholder ved det militære Varedepot, Justitsraad Ulrik Gotfred J. (1767—1845). Sidstnævntes Søn, Chef for Generalstabens Sekretariat Hans Henrik J. (1797—1863) var Fader til Varemægler Hans Valdemar Emil J. (1826—1903), Vekselmægler Ulrik Gotfred J. (1837—1923) og nedenn. Sognepræst, Historikeren Albert Thorvald J. (1840—1917), hvis Søn er nedenn. Ingeniør Ivar Benedikt J. (f. 1875). Varemægler H. V. E. J. var Fader til nedenn. Jurist Johannes J. (f. 1865) og til Stadslæge i Odense Thal J. (f. 1863), hvis Efterslægt fører Navnet Thal som Mellemnavn.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 464—68. — F. V. Christensen i Personalhist. Saml., I, 1906, S. 277—304. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 28. Dec. 1933. — A. Jantzen: Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard, 1911.

Albert Fabritius.

Jansen, Niels Carl Sigvard, 1836—1907, Forfatter. F. 31. Aug. 1836 i Kbh. (Helligg.), d. 26. Jan. 1907 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Klædehandler, senere Rodemester Jens Egidius J. (1799—1861) og Marie Kirstine Hemmingsen (ca. 1809—tidligst 74). Gift 22. Juli 1864 i Kalundborg med Emma Juliette Lassen, f. 26. Dec. 1838 i Kalundborg, d. 27. Okt. 1922 paa Frbg., D. af Købmand Peter L. (1797—1864) og Johanne Margrethe Petrine Omøe (1807—73).

J. ansattes 1853 i Finanshovedkassen, hvor han 1876 blev Kontrollør, 1896 Kasserer, afgik 1902. Til Privatteatrene bearbejdede han en Del Lystspil og forsøgte sig selv som Dramatiker med nogle Vaudeville-Situationer: »Store Bededagsaften« (1864), »I Svejtsarhuset« (1870) og »Enden paa Legen« (1874). Den førstnævnte, der er bygget over Handlingsideen i Labiche og Lefrancs »Frisette«, opnaede paa Folketeatret i Aarene 1864—88 over halvandet Hundrede Opførelser. Den er siden spillet paa Casino og i Provinserne foruden ved utallige Dilettantforestillinger, trykt i ellefte Oplag (1933). — Etatsraad 1902. — R. 1887. DM. 1894.

Oluf Friis.

Jansen, Hans Ditlev, 1875—1933, Læge. F. 2. Jan. 1875 i Kbh. (Garn.), d. 30. Juni 1933 sst., begr. sst. (Bispebjerg). Forældre: Ligtorneoperatør Eduard Johan J. (1833—1903) og Emma Emilie Jensen (1839—1914). Gift 22. Dec. 1906 i Kbh. (Matth.) med Gerda Rønning, f. 31. Jan. 1875 i Kbh. (Frbg.), D. af Materialist, senere Blækfabrikant Poul Christian R. (1830—1906) og Anna Petrea Kirstine Jensen (1835—96).

J. blev Student 1893 fra Borgerdydskolen i Kbh. og tog medicinsk Eksamen 1900, blev 1901 Assistent ved Finsens Lysinstitut, hvor han særlig kastede sig over Studiet af Lysets baktericide Evne og offentliggjorde Arbejder herom i Instituttets Meddelelser. Han kom ogsaa ind paa det histologiske Studium af Lysbetændelsen, særlig efter at have studeret Histologi paa en Udenlandsrejse 1902, og disputerede 1906 for Doktorgraden med en Afhandling om dette Emne (»Experimentelle Studier over Finsenbehandlingens Virke-maade«). — Efterhaanden gik han ved Lysinstituttet mere og mere over til klinisk Virksomhed, arbejdede sammen med K. A. Hasselbalch paa Instituttets Laboratorium, men blev tillige 1906 Reserve-

læge ved den midlertidige Hospitalsafdeling under Overlæge Iacobæus for at gennemprøve Anvendeligheden af det kemiske Lysbad ved kroniske medicinske Sygdomme, særlig Hjertesygdomme. Samtidig gennemgik han Kandidattjenesten paa københavnske Hospitalet og var 1907—12 Reservelæge ved Kommnehospitalet (2. Afd.). Han praktiserede som Specialist i Kbh. fra 1911 (intern Medicin, særlig Gigt- og Hjertesygdomme, Fysioterapi), var Badelæge ved Kommnehospitalet 1912—13, Chef for Bade- og Massageklinikken ved Bispebjerg Hospital fra 1913, Kurlæge ved Rosenborg Brøndanstalt 1909—23, Læge ved Radiumstationens Emanatorium 1923—28, Privatdocent (Fysioterapi) 1914—16, Formand for Selskabet for fysisk Terapi og Diætetik 1913—15 og 1918—20. — J. besad en betydelig medicinsk Viden og Kunnen i Forbindelse med store menneskelige Egenskaber, der gjorde ham til virkelig Læge for sine Patienter. Han søgte energisk at skabe bedre Forhold for Under-søgelse og Behandling af Patienter med kroniske Gigttildelser, og han saa, at Diagnose og Behandling af Ledlidelser ikke bragtes videre ad fysiurgisk Vej alene, men først og fremmest ved nøje Tilknytning til den interne Medicin og andre Grene af Lægevidenskaben. Paa hans Initiativ byggede Andelsforeningerne Gigtsanatoriet ved Skelskør. J. havde mange Tillidshverv, var Danmarks Repræsentant i Ligue internationale contre le rheumatisme og var Raadgiver ved Planlæggelsen af Fysioterapeutisk Institut ved Karolinska Sjukhuset i Stockholm (1931—33). Han har udgivet en Lærebog i Fysioterapi (1918, 2. Udg. 1928). — Maleri af Bertha Wegmann 1924 paa Gigtsanatoriet. Posthumt Maleri af Johs. Grenness 1935 i Familieeje.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1906. Ugeskrift for Læger, XCV, 1933, S. 776.

Axel Borghjærg.

Jansen, Rasmus, 1746—1827, Biskop. F. 30. Nov. (efter Kbg. døbt 25.) 1746 i Horsens, d. 26. Juni 1827 i Aalborg, begr. sst. (Hospitalskgd.). Forældre: Parykmager Hans Peter Michelsen J. (d. 1757) og Karen Rasmusdatter Stoumann. Gift 1° 26. April 1776 i Kbh. (Nic.) med Frederikke Petersen, døbt 26. Marts 1755 i Kbh. (Nic.), d. 6. Aug. 1794 i Aarhus, D. af Hattemager Christian P. (ca. 1721—ca. 94) og Mette Marie Gudmandsdatter. 2° 23. Sept. 1803 paa Lyngsbækgaard, Mols, med Christine Cramer, døbt 4. Jan. 1764 i Aarhus, d. 19. Juni 1842 i Aalborg, D. af Klokker samt Regne- og Skrivemester Hans Christian C. (1727—92) og Dorothea Frederikke Ipsen (ca. 1727—93).

Efter at være blevet dimitteret fra Horsens 1766 begyndte J. at

studere Astronomi under Professor C. Horrebow, udgav en Række astronomiske Disputatser og blev 1770 2. Observator paa Runde Taarn. Senere gav han sig til at studere Teologi, tog Embeds-eksamen 1774 og blev 1775 residerende Kapellan i Holstebro og Maabjerg, 1779 Sognepræst i Flade, Fladstrand og Gærum, 1783 i Nykøbing M., Lødderup og Elsø samt 1787 Provst i Sønder Herred, 1793 Stiftsprovst og Sognepræst ved St. Clemens Kirke i Aarhus og endelig 1806 Biskop i Aalborg, hvor han blev til sin Død. Det er vanskeligt paa Grundlag af det foreliggende Kildestof at danne sig en paalidelig Forestilling om J.s Personlighed og kirkelige Standpunkt. Som Følge af hans Tilknytning til Høegh-Guldberg og Balle skulde man nærmest henregne J. til den konservative Lejr, men hans eneste udgivne Prædiken, Talen ved hans Bispevielse, synes at vidne om en af den liberale Oplysningsbevægelse ret stærkt paavirket Teolog. Et og andet tyder paa, at han især har følt sig som en Talsmand for *praktisk* Kristendom, ligesom han var levende interesseret i alle almennyttige Bestræbelsers Fremme og en varm Fædrelandsven. Dommene om J. som Menneske har lydt meget forskelligt. Selv hos en Mand som N. Fogtmann hedder det, at der næppe er meget godt at sige om J., naar man skal sige Sandhed. Heroverfor kan man dog anføre flere usædvanligt hædrende Vidnesbyrd om J. af Folk som Biskopperne Tønne Bloch, P. Tetens, Studsgaard og Balle, der i de varmeste Toner taler om hans Embedsiver, sjældne Talegaver, Dygtighed som Administrator, ypperlige Kundskaber, gode Hjerte og ædle Tænkemaade, og endog den bidske Jørgen Thisted har fra hans sidste Aar givet ham et smukt Eftermæle og navnlig fremhævet hans fint forstaaende Forhold over for de yngre Præster. Hvad der især har skadet J.s Ry, er hans daarlige finansielle Forhold. Han synes ikke at have forstaaet sig paa Økonomi, og dels paa Grund af de forringede Pengeforhold efter 1813, dels som Følge af Kravene, som hans meget talrige Familie stillede, sank han dybt i Gæld, ja havde endog ved sin Død paadraget Bispestolen en saa betydelig Gældsbyrde, at Embedet maatte staa ubesat i seks Aar, indtil der af dets Indkomster var afbetalt passende Afdrag. For en Del skyldtes disse mislige Forhold Bygningen af en Bispegaard, der paa Grund af Pengeforandringen blev meget dyrere end beregnet. — R. 1810. K. 1817. — Maleri af C. W. Eckersberg 1825. Stik af A. Flint.

L. N. Fallesen: Theol. Maanedsskrift for Fædrelandets Religionslærere, IX, 1807, S. 28—30, 36—61. Jørgen Thisted: Repertorium for aandelige Sager, II, 1828, S. 68 f., 163. Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, 1825, Nr. 88, S. 1420—22; $\frac{7}{8}$ 1827, Nr. 56, S. 896. Udvalg af Breve fra Mænd og Qvinder til

P. Hjort, II, 1869, S. 190, 192. Saml. til jydsk Hist. og Top., 4. Rk., I, 1913, S. 401. J. P. Stenholm: Bidrag til Aalborg Bispedømmes Historie, 1904, S. 33 f., 164—67; Tillæg, S. 34—47, 63 f.

Bjørn Kornerup.

Janson, Hector Frederik, 1737—1805, Biskop. F. 2. Okt. 1737 i Golzwarden i Oldenburg, d. 4. Febr. 1805 i Aarhus, begr. sst. (Domk.). Forældre: Sognepræst, Assessor i det oldenburgske Konsistorium Gustav Ludwig J. (ca. 1710—88) og Elisabeth Beate Schloifer (1702—75). Gift 23. Jan. 1771 med Anna Marie Stendrup, f. 21. Jan. 1752 i Kbh. (Slotsk.), d. 23. Aug. 1806 i Aarhus, D. af Assessor i Hofretten, Forstander for Vartov, senere Etatsraad Jacob S. (1718—91, gift 2° 1785 med Christiane Caroline Frederikke Brieghel, ca. 1768—1833) og Anna Magdalene Charlotte Wittmack (ca. 1727—83).

Efter at være blevet Student studerede J. Teologi i Göttingen, indtil han ca. 1758 blev Hovmester for Grev D. Reventlows Børn. 1766 blev han tysk Slotspræst i Kbh. og 1772 tysk Hofprædikant. Han nød i disse Stillinger megen Anseelse i de fornemme og dannede Kredse — J. H. E. Bernstorff f. Eks. berømmer ham 1768 som en »udmærket Prædikant, skabt for Hoffet«. Hans homiletiske Evner træder ogsaa klart for Dagen i hans 1773 udgivne »Predigten vor dem kgl. dänischen Hofe gehalten«, klare, tematisk opbyggede og vel disponerede Prædikener, affattede i et smukt naturligt Sprog. 1774 blev J. tillige Professor ordinarius i Teologi, disputerede s. A. for den teologiske Doktorgrad, blev 1782 Medlem af Generalkirkeinspektionskollegiet og rykkede 1783 ved Balles Afgang op som Summus theologus. Som akademisk Lærer viste J. afgjort pædagogisk Talent. Hans Tilhørere berømmer ham for hans smagfulde Foredrag og for hans ikke almindelige Evne til at gøre selv et tørt Stof levende og tiltrækkende. Kun hans eksegetiske Forelæsninger kritiseres som alt for vidtløftige. Typisk for hans Lærevis er utvivlsomt hans »Compendium theologiae naturalis« (1778), der ligesom hans Doktordisputats om den retfærdiggørende Tro vidner om en klar, men ikke original eller særlig dybtgaaende Begavelse, der forstod at lægge sine Tanker frem i en behagelig Form. Indholdsmæssigt set repræsenterede J. et konservativt Standpunkt, en Supranaturalisme, der bestemt vendte sig imod liberale Forsøg paa at »fortynde« Kristendommen til en Række almenreligiøse Sandheder.

J. synes i sine første akademiske Aar at have staaet noget i Skygge, idet han trods sine formelle Evner hverken kunde samle flere end ganske faa Tilhørere eller helt kunde hævde sig over for

sine Kolleger, navnlig vistnok den gammeldags ortodokse Peder Holm, der gjorde Forsøg paa at hindre ham i den fulde Nydelse af hans Rettigheder som Professor. Dette blev dog afværget af Guldberg, der satte Pris paa J. og 1780 lod ham skrive en skarp Recension af Bastholms Oversættelse af det nye Testamente. Væsentlig anderledes blev derimod J.s Stilling efter 1784, og i nært Samarbejde med Kancellipræsidenten Schack-Rathlou kom han til at spille en betydelig Rolle ved Ændringerne i Universitetets Styre og Undervisning. 1785 fik han den Opgave betroet at gøre Forslag til en Forandring af Universitetsfundatsen, og 1786 udnævntes han til Universitetets Prokansler. Til en Begyndelse udgav han da 1787 »Beskrivelse over samtlige Det kgl. Universitæt i Kiøbenhavn tilhørende Midler og Indkomster«, der for første Gang gav Offentligheden Besked om, hvilke Midler Universitetet besad, og hvordan de anvendtes. Skriftet affødte en livlig, om end ikke synderlig frugtbar Forhandling i Litteraturen. Derpaa skred han til Udarbejdelsen af en samlet Plan for Universitetets Omorganisation, og det er i en væsentlig Grad hans Tanker, der kom til at præge den nye Fundats af 7. Maj 1788. Denne viser bl. a., at det har været J. om at gøre, at Professorerne viste større Flid i deres Embedsførelse, virkelig holdt de Forelæsninger, de anmeldte, og fremlagde Stoffet i en Form, der var fattelig for Studenterne. Desuden blev det akademiske Aar delt i to Semestre og Eksamensvæsenet ændret og skærpet. Af særlig Betydning var J.s Reformarbejde over for det teologiske Studium. Vel var han selv konservativ, blev endog af en af Tidens Fremskridtsmænd betegnet som »den store Orthodox, Systemets sidste rigorøse Forfægter ved Universitetet«, men han repræsenterede dog en anden Form for Ortodoksi end f. Eks. Peder Holm, og som uddannet i Göttingen tillagde han Bibelstudiet større Betydning end Dogmatikken. Dette afspejler sig især i, at han ved teologisk Eksamen fik Kravene i de eksegetiske og historiske Fag forøget. J. havde ikke Held til at gennemføre alle sine Ideer, og da Hertugen af Augustenborg 1788 blev Universitetets Patron, blev et nærmere Samarbejde mellem to saa stærkt forskelligartede Personligheder udelukket. J. foretrak derfor at forlade Universitetet og blev 1789 udnævnt til Biskop i Aarhus, hvor han blev til sin Død. Saa vidt det kan ses, røgtede han sin Bispegerning med stor Nidkærlighed efter konservative Linier. Især var han ivrig for ved en ret streng Bispeeksamen at prøve de tiltrædende Præster og for gennem Visitationer at føre Tilsyn med Kirke- og Skoleforhold. Af ydre Fremtræden var J. en myndig Bispeskikkelse, men i personlig Om-

gang viste han sig som en usædvanlig munter og elskværdig Mand, og han nød megen Agtelse baade hos Konservative og Liberale. — Rang med Konfessionarius 1783. — Mindetavle i Aarhus Domk.

Theol. Maanedsskrift, udg. af L. N. Fallesen, V, 1805, S. 374 ff. C. V. Hertel: Beskrivelse over Aarhus Dom- og Cathedral-Kirke, II, 2. H., 1810, S. 239—42. Jens Møller: Biskop Dr. Nicolai Edinger Balles Levnet og Fortjenester, 1817, Tillæg, S. 134—41. H. Matzen: Kbh.s Universitets Rets-historie 1479—1879, I, 1879, S. 111—18. Bernstorffske Papirer, udg. af Aage Friis, I, 1904, S. 705; III, 1913, S. 85 f., 531, 544. Luxdorps Dagbøger, udg. af Eiler Nystrøm, passim, især I, 1915—30, S. 274; II, 1925—30, S. 11 f., 21 f., 49, 93, 175 f., 178, 290, 343, 364 f. Professor L. Smiths Selvbiografi, udg. af J. H. Bang, I, 1874, S. 16, 19; II, 1875, S. 18—21. Biskop Claus Pavels' Autobiographi, udg. af C. P. Riis, S. 60. Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., IV, 1901, S. 138, 154; 7. Rk., II, 1917, S. 162 f., 164 f., 176. Kirkehist. Saml., 4. Rk., II, 1891—93, S. 371, 616—20.

Bjørn Kornerup.

Janssen, Christian Børge (døbt Børre) Victor, 1867—1933, Forfatter. F. 15. Maj 1867 i Kbh. (Garn.), d. 27. Dec. 1933 i Rom, begr. sst. (Prot. Kgd.). Forældre: Hovedkasserer i De danske Vaabenbrødre, Krigsassessor Conrad Ludvig Theodor J. (1825—90) og Caroline Elise Margrethe Albinus (1827—1917). Gift 8. Juni 1894 paa Frbg. med Pianistinden Agnes Rudolphine Boesen, f. 26. Juni 1872 i Kbh. (Johs.), D. af Fabrikant, senere Viktualiehandler Johannes Frechland B. (1831—1915) og Scharlotte (Charlotte) Cathrine Dorthea Zoega (1842—93).

Allerede som Skoledreng begyndte J. at skrive, Digte, Skuespil, Romaner, og han var kun enogtyve Aar, da han fik sin første Bog ud, en Samling Noveller »Mulm« (1888), der kun alt for vel svarer til deres Navn, fyldt som de er med Mismod og Fortvivlelse. Tiden, der fulgte, var Lære- og Vandreaar, hvor J. rejste fra Sted til Sted; han opholdt sig især i Middelhavslandene, men gjorde ogsaa en enkelt Afstikker til Asien og Afrika; Udbyttet af disse Rejser foreligger i Artikler, han skrev til Bladene, samt i to Bøger »Spanske Nætter« (1898) og »Fatme« (1900) med livlig skiftende Billeder fra de fremmede Landes pittoreske Natur- og Folkeliv. Det var dog først, da J. udgav »Jomfruen fra Lucca« (1904), at han fandt sit egentlige Felt: den folkelig underholdende, kulturhistoriske Roman. J. har derefter udfoldet en enorm Produktivitet. I direkte Fortsættelse af »Jomfruen fra Lucca« ligger »Kongelig Naade« (1905) og »Prinsessen« (1906) — alle tre Romaner, der i Lighed med J.s øvrige Arbejder er underbygget med, dog ret tilfældige, Rejseindtryk og Biblioteksstudier, er samlet under Fællestitlen »Rosenborg-Krucifikset« (1920). Et Hovedværk i Forfatterskabet er ogsaa de tre sammenhørende »Christine af Danmark« (1908), »Christine

af Milano« (1909) og »Christine af Lothringen« (1912), der senere er samlet under Fællestitlen »Christiern II.s Datter« (1921). J. har skrevet endnu en lang Række Romaner, som oftest med historiske Emner, deriblandt »Madonnas Vilje« (1908), »Bente Gyldenløve« (1910), »Ulrika Eleonora« (1911), »En Roman fra Rosenborg« (1913), »Kongens Grenader« (1916), »Dronningens Gemak« (1917), »Den fangne Frue. Af Christina Gyllenstiernas Saga« (1918), »Den fangne Lensmand, af Søren Norbys Saga« (1919), »Den forviste Frøken« (1920), »I Kongens Jærn« (1921), »Firenzes Guld« (1923), »Romerske Nætter« (1925). Alle disse Bøger har været og er til Dels endnu yndet Folkelæsning og er optrykt talrige Gange til Trods for det stærkt maniererede, der kan være over en Udtryksmaade, hvorved J. søger at fremtrylle en svunden Tids Kolorit og hele Atmosfære — det er en Art selvopfundet Kunstsprog, der alt for ofte maa gøre det ud for historisk Pastiche. J. har desuden skrevet Bøger for Ungdommen, bl. a. »Nils Grubbes Eventyr« (1904), »Under Dannebrog« (1909), »Kongen kommer« (1912) og »Kongens Nar« (1918) samt en Rejsefører, »Skandinavens Ven i Italien«, I—III (1925—26). — R. 1917. — Malerier af Cilius Andersen 1896 og Gabriel Jensen 1906, begge i Familieej. Tegning af H. N. Hansen 1913 ligesaa. Buste af Sigurjón Olafsson 1932 ligesaa.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. Selvbiografi i Dansk Forfatterforening 1894—1919, 1919, S. 149 f. Paul V. Rubow: Saga og Pastiche, 1923, S. 256 f. Berl. Tid. 28. Dec. 1933.

Peder Hesselaar.

Janssen, Carl Emil, 1813—84, Præst, Forfatter. F. 20. Dec. 1813 i Kbh. (Fred. Ty.), d. 9. April 1884 sst. (Jac.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Fuldmægtig, senere Kontorchef i Rentekammeret, Kammeraad Poul Ernst J. (1782—1830) og Solodanserinde ved Det kgl. Teater Karen Børresen (1787—1863, gift 2° 1832 med Kap-tajn, senere Kommandør i Flaaden Thomas Joachim Lütken, 1786—1842). Gift 8. Nov. 1849 i Godthaab med Louise Sophia Frederikke Luplau, f. 8. Maj 1827 paa Vallø, d. 17. Maj 1895 i Valby, D. af Kantor, senere Sognepræst i Dalby og Tureby Ludvig Ferdinand L. (1800—37) og Marie Elisabeth Bernburg (1802—62).

J. blev Student 1833 fra Borgerdydskolen i Kbh. og teologisk Kandidat 1840, hvorefter han virkede som Lærer først ved Landvæsensinstituttet paa Haraldslund ved Aarhus og senere ved Helliggejst Sogneskole i Kbh. Imidlertid vakttes hans Interesse for Grønland, og 1843 optoges han som Alumnus paa Det grønlandske Seminarium. Efter at være ordineret udsendtes han 1844 som Missionær til Grønland og fik Station i Holsteinsborg. Med megen

Energi og varm Interesse arbejdede han sig her ind i Sproget og Befolkningens Tankegang og blev meget afholdt i sit store Distrikt, som han ufortrødent berejste baade Foraar og Efteraar; en Vinter opholdt han sig i sit fjerne Anneks Sukkertoppen for at faa Forholdene der bragt i Orden. Da det 1845 bestemtes, at der skulde oprettes to Seminarier i Landet, blev J. tilforordnet ved Oprettelsen af det sydgrønlandske, i hvilken Anledning han straks begyndte at forberede unge indfødte til Optagelse paa dette, ligesom han deltog i Planlæggelsen af den fremtidige Undervisning. 1848 forflyttedes han til Godthaab som Leder af Seminariet under Forstanderens Hjemrejse, og i denne Egenskab indviede han 1849 Koloniens store nye Kirke, der opførtes for Midlerne af et i 1780'erne skænket Legat. Da det viste sig vanskeligt at skaffe Tilgang af Elever til Seminariet, udsendtes J. 1851 til Julianehaab som en Slags Agitator for dette. 1853 flyttedes han tilbage som Forstander for Seminariet, som han derefter ledede paa en ypperlig Maade til 1857, da han maatte hjemgaa paa Grund af Gigtstvaghed. — J. var en af de første, som optog og arbejdede for Indførelse af den Kleinschmidtske Ortografi af det grønlandske Sprog. Til Brug paa Seminariet udarbejdede han en fortrinlig Lærebog i Verdenshistorie (trykt 1861), som har kunnet benyttes helt ind i dette Aarhundrede. Endvidere skrev han »Elementærbog i Eskimoernes Sprog til Brug for Europæerne ved Colonierne i Grønland« (trykt 1862), der ligeledes gennem lange Tider hævdede sig som et ypperligt sprogligt Hjælpemiddel. Desuden reviderede han den grønlandske Salmebog og Ritual. — J. deltog sammen med Rink og Kleinschmidt i Forberedelsen og Tilrettelæggelsen af den første Form for Grønlandernes Selvstyre, Forstanderskabsinstitutionen. — Gennem en stor Del af sin Grønlandstid sendte J. Meddelelser i Dagbogsform hjem til sin Moder, hvilke er udgivet i J. Clausen og P. F. Rist: »Memoirer og Breve«, XIX (1913) under Titlen »En Grønlandspræsts Optegnelser«. Meddelelserne fortsattes senere af hans Hustru. Manuskripterne til begge Dele findes i Det kgl. Bibliotek tillige med en Del Tegninger fra Grønland af J. — 1858 blev J. Sognepræst for Sørbymagle og Kirkerup og 1872 for Vørslev og Jordløse, hvorfra han tog Afsked 1881. — Malerier i Familieeje. Radering af Luplau Janssen 1890.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. Ovenn. Bind af Memoirer og Breve.

H. Ostermann.

Janssen, Carl Emil Luplau, f. 1889, Astronom. F. 3. Okt. 1889 paa Frbg. (Slotsk.). Forældre: Assistent, senere Overassistent i

Store Nordiske Telegrafsekskab Ernek Egede J. (1852—1925) og Gerda Caroline Ramløss (f. 1867). Gift 13. Maj 1916 i Kbh. (Al-dersro) med Esther Rigmor Støiholm, f. 25. Nov. 1891 i Kbh. (Helligk.), D. af Assistent, senere Rodemester David Otto S. (1858—1916) og Dagmar Axeline Møller (f. 1870).

Efter at være blevet Student 1908 fra Frbg. Gymnasium kastede J. sig med levende Interesse over det astronomiske Studium og blev mag. scient. 1913. Ved Siden heraf gik han Biblioteksvejen, blev 1911 Assistent ved Universitetsbiblioteket, 1914 Underbibliotekar (fra 1931 Bibliotekar II). Han var allerede 1906 kommet i Forbindelse med Victor Nielsen paa dennes Privatobservatorium Urania paa Frbg., og efter Nielsens Død blev J. 1919 dettes Ejer og Leder med Statens og Carlsbergfondets Støtte. 1928 indrettede han for Kbh.s Kommune et Folkeobservatorium paa Runde Taarn og var Leder af Institutionen 1928—33. J. var 1916 Medstifter af og de første Aar Bestyrelsesmedlem i Astronomisk Selskab og 1916—19 dansk Redaktør af »Nordisk astronomisk Tidsskrift«. 1921 fik han sammen med Observator G. Haahr det danske Videnskabernes Selskabs Guldmedaille. Hans videnskabelige Afhandlinger findes i »Astronomische Nachrichten«, »Monthly Notices«, »The Astrophysical Journal« og i »Oversigt over Vidensk. Selsk. Forhandl.« og sammes »Skrifter«. De omhandler Dobbeltstjerner, foranderlige og nye Stjerner, Solbevægelsens Apeks og Iagttagelser af Planeternes Overflade. — J. har udfoldet en stor Virksomhed for at popularisere Astronomien gennem Demonstrationer af Stjernehimlen paa Uraniaobservatoriet, gennem Folkeuniversitetsforedrag og ved mere eller mindre elementære Bøger. Af disse kan nævnes »Mars, den røde Planet« (1918), »Er Stjernerne beboet?« (1928), »Verdensrummets Gaader« (1931), »Astronomi og Astrofysik« (1932) og »Hvad er det for en Stjerne?« (1934). Sammen med E. Buch Andersen har han skrevet »Fiksstjernerne« (1918). J. dyrker Malerkunsten og har malet adskillige Billeder af Maaneoverfladen set i Kikkert; flere af disse Malerier erhvervedes 1935 af Ny Carlsbergfondet efter at have været udstillet paa en astronomisk Udstilling i Paris. — Barnetegning af Luplau Janssen i Familieeje.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen.

Poul Heegaard.

Janssen, Luplau, 1869—1927, Maler. F. 15. Juni 1869 i Sørby-magle, d. 16. Juni 1927 i Kbh., Urne paa Bispebjerg Kgd. Forældre: Tidligere Missionær i Grønland, Sognepræst, sidst i Vørslev, Carl Emil J. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 18. Maj 1893 i Skamstrup med

Marie Borup, f. 7. Juli 1870 i Skamstrup, d. 18. Nov. 1932 i Kbh., D. af Sognepræst Julius Theodor B. (1814—1904) og Marie Rosa Caroline Trier (1827—97). Ægteskabet opløst. 2° 1. April 1910 i Kbh. (b. v.) med Ingeborg Marie Vilhelmine Madsen, f. 16. Juli 1879 i Kbh. (Johs.), D. af Grosserer Axel Vilhelm Christian M. (1848—1904) og Anna Emilie Helmecke (1857—97).

J. stod i Malerlære i Helsingør og i Kbh. og blev Svend 1889. Samtidig havde han 1885—87 besøgt Teknisk Skole, hvor navnlig Grønvold fik Betydning for ham som Lærer, og blev herfra 1887 dimitteret til Akademiet, som han besøgte til 1891. Samtidig hermed var han om Aftenen Elev paa Krøyers Skole. I 90'erne modtog J. en Række Akademistipendier og fik 1897 den Neuhausen'ske Præmie for »Vaskende Piger i en Bondegaard, forstyrrede af en Sommergæst«, som tillige indbragte ham Serdin Hansens Præmie for Genremaleri. 1899 rejste han over Nürnberg og München til Italien, hvor han opholdt sig en kortere Tid i Rom og Firenze og besøgte de omkringliggende Byer. Jan. 1909 var han i Berlin for at ordne en Udstilling paa Berlin-Secessionen og om Sommeren s. A. i Frankrig, hvor han rejste omkring i Sydfrankrig og i Paris studerede impressionistisk Malerkunst paa Académie Rançon. J. debuterede 1890 paa Charlottenborg, hvor han udstillede til 1902, da han gik over til Den frie Udstilling som Part-haver og udstillede her til sin Død. Foruden i Berlin-Secessionen 1909 deltog han 1910 i den danske Udstilling i Kunstgewerbemuseet i Berlin. 1911 afholdt han en retrospektiv Udstilling (sammen med sin Hustru Malerinden Ingeborg L. J.) og 1925 en Separatudstilling af Malerier og Akvareller fra Grønland. — J. har navnlig arbejdet med Figurmaleriet, og hans genreagtige Skildringer af legende Børn og af Familieliv i Hjemmet har gjort ham populær. Han har ogsaa dyrket det monumentale Figurbillede i Hovedværker som »Dansende Piger; Elever fra Vallekilde Højskole paa deres aarlige Udflugt til Drivsaat ved Skarritsø«, hvormed han tiltrak sig Opmærksomhed paa Den frie Udstilling 1904, »Christian IX.s Ligtog passerer over Holmens Bro« (1906, Fr.borg) og »En Operation«. Desuden har han malet talrige Landskaber, enkelte Dyrebilleder og en lang Række Portrætter, blandt hvilke kan nævnes Margrethe Lendrop som Carmen (1900), Arkitekt Vilh. Dahlerup (1901, tilh. Udstillingskomiteen ved Charlottenborg) og paa Fr.borg: Søren Kierkegaard (1902), Peter Faber (1908) og Zakarias Nielsen (1917). I malerisk koloristisk Henseende staar han Svogeren Viggo Pedersen nær; sammen med ham havde han en Aarrække en Tegne- og Maleskole. 1905—11 var han

Assistent ved Akademiet, og desuden har han undervist som Tegnelærer ved Teknisk Skole og ved Kbh.s Kommuneskoler. J. har beskæftiget sig med Grafik og udført en lang Række Raderinger, Træsnit og Litografier og haft en ikke ringe Virksomhed i Tilknnytning til Selskabet for dekorativ Kunst og dets Tidsskrift »Skønvirke«. — Selvportrætter 1909 (forhen hos Johan Hansen) og (med Familie) 1915.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. V. Wanscher i Dansk Tidsskrift 1904, S. 412. L. J.s Grønlands Udstilling, 1925. Dagens Nyheder 17. Juni 1927. Politiken 17. Juni og 8. Aug. s. A.

Merete Bodelsen.

Jantzen, Albert Thorvald, 1840—1917, Præst, Personalhistoriker. F. 23. Maj 1840 i Kbh. (Garn.), d. 7. Jan. 1917 paa Frbg., begr. i Gentofte. Forældre: Fuldmægtig i, senere Chef for Generalstabens Sekretariat, Justitsraad Hans Henrik J. (1797—1863) og Inger Frederikke Weinert (1798—1878). Gift 1° 3. April 1868 i Kbh. (Garn.) med Jenny Albertine Julie Johnsen, f. 13. Marts 1844 i Husavík, d. 15. Jan. 1891 i Gentofte, D. af Handelsfaktor Jakob J. (1801—70) og Hildur Jónsdóttir (1807—91, gift 1° 1830 med Amtslæge Pál Þorbergsson, d. 1831). 2° 18. Juli 1898 i Aunslev med Emilie Christiane Jochumine Tiedemann, f. 11. Jan. 1866 i Stubbekøbing, D. af Kæmner og Mægler Carl Herman Eli T. (1826—80) og Cecilie Frederikke Henriette Lange (1826—93).

J. voksede op i et Hjem, der fik sit Grundpræg af Nøjsomhed og streng Pligtopyldelse, og han blev sat i Borgerdydskolen paa Christianshavn (under Martin Hammerich), hvor han for Livet sluttede Venskab med den senere Biskop H. Stein, der var medvirkende til, at han kom til at studere. 1858 blev han Student og 1864 cand. theol. I Studenterlivet deltog han ikke ret meget, da hans sparsomt tilmaalte Fritid blev optaget af Biblioteksstudier især vedrørende Personalhistorie, der allerede dengang var hans Livs store Interesse. Efter Eksamen var han et Par Aar Huslærer paa Knuthenborg, men 1865 blev han paa anbefaling af Stiftsprovst J. H. Paulli beskikket til Lærer for Prins Valdemar og Prinsesse Thyra, en Stilling, han kom til at bestride i otte Aar. Denne Aarrække betød i flere Henseender en rig Udviklingstid for J., og han vandt i en sjælden Grad hele Kongehusets Bevaagenhed. Flere Gange fik han ogsaa Lejlighed til i Følge med de kongelige Herskaber at rejse i Udlandet, saaledes 1866 i England og 1871—72 i Grækenland og Italien. 1873 blev J. Kapellan pro loco i Gentofte, og ved Sognepræsten Ipsens Død 1876 blev han efter Christian IX.s udtrykkelige Ønske udnævnt til hans Efterfølger. Dette Embede

beklædte J. i 37 Aar, indtil han 1913 tog sin Afsked. Som Præst tilhørte J. i udpræget Grad den højkirkelige Retning. Hans Prædikener udmærkede sig ved Klarhed og gennemarbejdet Form, og ved sin statelige Skikkelse og vel afbalancerede Optræden virkede han som en typisk Prælat af Martensens Skole. Ogsaa som kirkelig Administrator i det meget omfattende Pastorat stod han højt, nøgtern og forretningsduelig som han var. I sin Menighed var han afholdt, og han bevarede stadig Kongehusets Gunst, der bl. a. viste sig i, at han 1885 blev udset til at forrette Prins Valdemars og Prinsesse Maries Vielse paa Slottet Eu i Frankrig. — Fra sin Ungdom var J. en meget belæst Mand, vel bevandret i Teologi, Skønlitteratur, Historie og Personalhistorie. Han hørte til en ældre Tids Samlertype, og han tilegnede sig i Aarenes Løb en omfattende Viden især om lærde og kirkelige Personligheder i det 18. Aarhundrede. Han har af Naturen næppe følt stærkere Trang til at optræde som Forfatter, men da »Dansk biografisk Lexikon« blev paabegyndt, blev han draget ind i Arbejdet ved dette og skrev hertil et stort Antal Artikler (over 300 Sider), der alle kendetegnes ved stor Viden og Nøjagtighed, ligesom han ogsaa gavnede Værket meget ved med en sjældent vaagen Kritik at gennemlæse andres Artikler og paapege de Fejl, der havde indsneget sig i disse. Selv har han desuden udgivet en Monografi »Efterretninger om Familien Jantzen fra Drenderupgaard« (1911), et Par Smaaskrifter og Prædikener samt en Oversættelse af Pascals Provincialbreve (1876). J. var en stor Bogsamler, der besad et baade i historisk og teologisk Henseende righoldigt Bibliotek, som blev solgt ved offentlig Auktion 1915. — R. 1873. DM. 1883. K.² 1911. — Maleri af Franz Schwartz i Gentofte K.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. Louis Bobé i Personalhist. Tidsskr., 7. Rk., II, 1917, S. 314 f. Meddelelser fra hist.-top. Selskab for Gjentofte Kommune, II, 1929—32, S. 148—55. Dansk biografisk Lexikon, XIX, 1905, S. L, LIX. L. Koch: En gammel Præsts Erindringer, 1912, S. 118, 130, 165, 169. N. M. Plum i Kirken og Hjemmet, 1917, S. 36 ff. Ill. Tid. 14. Jan. s. A. Johannes Stein: Harald Stein, 1933, S. 20, 56, 71, 78.

Bjørn Kornerup.

Jantzen, Ivar Benedikt, f. 1875, Ingeniør, teknisk Økonom. F. 31. Juli 1875 i Gentofte. Forældre: Sognepræst A. J. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 15. Nov. 1901 i Gentofte med Inge Margrethe Platou-Jørgensen, f. 6. Marts 1878 i Kbh. (Trin.), D. af Grosserer Ole Thorsen J. (1848—87) og Bolette Petersen (1852—1919). Navneforandring 10. Febr. 1899.

J. blev Student 1893 fra Metropolitanskolen og tog n. A. poly-

teknisk Adgangseksamen. 1901 blev han polyteknisk Kandidat som Bygningsingeniør. I Studietiden havde han assisteret Direktør for Meteorologisk Institut Adam Paulsen ved Nordlysundersøgelser paa Island 1899—1900. Efter Eksamen fik J. Ansættelse i Belysningsvæsenet paa Gasværkernes Ingeniørkontor og ved Anlægget af Valby Gasværk. 1906—08 var han tillige Redaktør af »Teknisk Forenings Tidsskrift«; sidstnævnte Aar forlod han Kommunens Tjeneste og gik ind i J. Jørgensen & Co.s Bogtrykkeri, med hvis Indehaver M. A. Hannover han var kommet i Berøring som Redaktør. 1910 købte J. Trykkeriet, som han siden har ledet, i de senere Aar dog med Slægtninge som Medindehavere. Under J.s Ledelse har Trykkeriet været i en stærk Udvikling, og det regnes nu mellem de førende Virksomheder. Fra 1918 er J. Leder af Nationalbankens Seddeltrykkeri. Gennem Arbejdet som Trykkerileder kom J. ind paa en Række teoretiske Problemer af driftsøkonomisk og pristeoretisk Art, og han leverede fra 1916 i en Del Tidsskriftartikler og Foredrag, bl. a. »Voksende Udbytte i Industrien«, to Foredrag trykt i »Ingeniøren« og i »Nationaløkonomisk Tidsskrift« 1924, nogle Bidrag til den økonomiske Teori, som nu regnes for banebrydende for Driftsøkonomien. Han har stadig senere arbejdet paa dette Omraade og har i »Ingeniøren«, »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, »Finanstidende«, »Tidsskrift for Industri«, »Nordisk Tidsskrift for teknisk Økonomi«, hvilket sidste Tidsskrift han var med til at starte 1935, og for hvilket han fungerede som Redaktionssekretær, og i mange andre Tidsskrifter offentliggjort en Række teknisk-økonomiske Afhandlinger, som har skaffet ham megen Anseelse. 1935 udnævntes han til Dr. techn. h. c. ved Danmarks tekniske Højskole. 1916—18 sad J. i Bestyrelsen for Kbh.s Bogtrykkerforening, 1920—29 var han Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab, 1923—29 af Bestyrelsen for Teknologisk Institut, 1924—32 af Statens Tilsynsraad for Handelshøjskolen, 1927—28 Formand for Kbh.s Rotary Klub. Fra Stiftelsen 1934 er J. Medlem af Bestyrelsen for Teknisk økonomisk Studiekreds, fra 1936 Medlem af Bestyrelsen for Færø Kul Akts. og af Bestyrelsen for Aarhus Universitets økonomiske Institut. — R. 1934.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. Studenterne fra 1893, 1918, S. 114 f. Ingeniøren, XXXIII, 1924, S. 242. Polyteknisk Tidsskr., VIII, 1927, S. 127; IX, 1928, S. 209 f. E. Schneider: Theorie der Produktion, 1934. R. Mølgaard Hansen: Dr. E. Schneiders Forelæsninger over Produktionsteori og Prispolitik, 1934. Berl. Tid. 20. Juni 1935.

Pool Vinding.

Jantzen, Johannes, f. 1865, Retskyndig. F. 2. Sept. 1865 i Kbh. (Garn.). Forældre: Vare- og Vekselmægler Hans Valdemar Emil J. (1826—1903) og Adolphine Wilhelmine Charlotte Larsen (1833—1920). Gift 27. Febr. 1892 i Kbh. (b. v.) med Ida Winther, f. 17. Juli 1867 i Kbh. (Frue), D. af Overretsprokurator Christian Michael W. (1817—90) og Marie Henriette Frederikke Møller (1828—1901).

J. blev Student 1883 fra Metropolitanskolen, cand. jur. 1888, 1889 Sekretær i Nordisk Skibsrederforening, hvis Virksomhed 1891 blev forlagt til Oslo, var 1898—1934 Direktør for Foreningen og er fast Konsulent for den fra 1935. Under og efter Verdenskrigen benyttedes han meget af den norske Regering som Medlem af forskellige Kommissioner, han var Medlem af den norske Sølovskommission, der 1936 til Regeringen har afgivet Betænkning om Ændringer i Søfartslovgivningen, og er norsk Repræsentant i Comité maritime internationale, det internationale Handelskammers Konnossementsafdeling og The international Law Association. Ogsaa som Forfatter har J. været meget virksom. Med fuld Forstaelse af en frugtbar Vekselvirkning mellem Teori og Praxis har han nedlagt sin sjældne Indsigt i Søretsforhold og sit nøje praktiske Kendskab til den moderne Skibsfarts Udvikling og Form i en Række Afhandlinger, Artikler og større og mindre Haandbøger, »Befragtningsklausuler og Havarier« (1900), »Lærebog i Søret« (1908, paa Svensk ved Per Hasselrot), »Certepartier og Konnossementer« (1912, ny Udg. 1920. Ogsaa paa Svensk), »Tidsbefragtning« (1919), »Haandbok i Baltconcertepartiet« (1925) og »Rederansvar og Sjøpant (Konvensjonslovene)« (1930). Nyttig, næsten uundværlig for Studiet af Søretten er den af J. 1900 paabegyndte, stadig udkommende »Samling af Nordiske Domme i Sjøfartsanliggender« (med Hovedregister for Aargangene 1900—17 af Arne Magnus og B. Thoft), hvori han selv har skrevet Kommentarer til de forskellige Domme og Artikler om aktuelle og brændende Spørgsmaal, f. Eks. »Burmeister & Wain og dommen i Oceansaken« (1933), »I anledning av »Fredensbro«saken« (1936, Skriftveksel med Niels Tybjerg). I »Tidsskrift for Retsvidenskab«, XXXVII (1924) førte J. en Diskussion med Professor Ragnar Knoph om »Konossementets retslige natur«. — R. 1913. — Maleri 1935 af Per Deberitz i Nordisk Skibsrederforenings Bestyrelsessal.

Slægt, se Slægtartiklen Jansen. Chr. Ottesen: Biografier og Portrætter af Studenterne fra 1883, 1908.

Frantz Dahl.

Jardin, Nicolas-Henri, 1720—99, Arkitekt. F. 22. Marts 1720 i Saint-Germain-des-Noyers, d. 31. Aug. 1799 sst. Ugift(?).

J. blev uddannet paa Arkitekturakademiet i Paris og vandt 1741 dettes »Store Pris«, til hvilken et Romerstipendium var knyttet, men først 1744 stod en Plads ham aaben paa den franske Kunstskole i Rom. Indtil 1748 opholdt J. sig her i frugtbart Kammeratskab med Kunstnere som Saly, hans senere Arbejdsfælle i Kbh., Vien og Louis Le Lorrain. Den arkæologiske Renæssance, der indleder Nyklassicismen, var endnu ikke brudt igennem, men hans Blik blev aabnet for Rumverdenens grandiose Skønhed under Indflydelse af den geniale G. B. Piranesi, hos hvem han tilegnede sig en helt malerisk og halvt teatermæssig Opfattelse af den antikke Arkitektur. Ogsaa i J.s senere Værk mærkes det barokke Grundlag, en doktrinær Nyklassicist blev han aldrig. J. raderede i Rom et Par af sine egne Arkitekturfantasier ganske i Piranesis Stil, saaledes »en Triumfbro« og et Mausoleum i Pyramideform (1747, 1748); ogsaa Festdekorationer har han stukket, ligeledes flere Blade i en Pragtpublikation af en Teaterfest i Napoli, udg. 1749. Ogsaa perspektiviske og matematiske Studier drev han med Iver. Efter sin Tilbagekomst til Paris i Efteraaret 1748 kom han i Forbindelse med formaaende Kredse og fik flere private Arbejder, delvis som Medhjælper for Arkitekten Tannevot; han nævnes at have opført et Palæ i Rue St.-Honoré (der muligvis kan paavises) og et Landslot ved Dammartin, Nordøst for Paris; i Statens Tjeneste synes han ikke at have arbejdet. J. har utvivlsomt indtaget en smuk Plads blandt sit Slægtleds Parisarkitekter, da han 1754 blev anbefalet til den danske Regering, der efter Eigtwedts Død søgte en kyndig fransk Bygmester til at videreføre den projekterede Frederiks-(Marmor-) Kirke. Paa glimrende Vilkaar traadte J. da nævnte Aar i dansk Tjeneste og kom i Jan. 1755 til Kbh. S. A. forelagde han et Alternativprojekt til Frederikskirken. Det var bundet til de allerede lagte Fundamenter (der dog maatte udvides) og sluttede sig i Helhedsdispositionen til Eigtwedts efterladte Forslag: en Rotunde med to detachederede Taarne i Tværaksen, men i Opbygningen viser det en halvt barok Klassicisme af meget original, delvis bizar Karakter. Dette Projekt blev ret stærkt kritiseret af Fagfolk baade i Paris og Rom, hvis Dom man havde æsket, og J. udarbejdede da nye Tegninger i en mere behersket Stil; hans sidste (4.) Projekt, et betydeligt Arbejde, der endog formaar at hævde en statelig Plads i Nyklassicismens Historie overhovedet, blev approberet 26. Juli 1756, og J. blev s. A. udnævnt til Kirkens Bygmester. Men det

skulde blive skæbnesvangert for Bygningens Gennemførelse, der straks blev paabegyndt, at man allerede før J.s Komme havde besluttet, at den vældige Kirke udvendig skulde beklædes med norsk Marmor; Udgifterne oversteg Statens Ydeevne; Byggeriet skred kun langsomt frem, efter Frederik V.s Død indskrænkedes Bevillingerne, og 9. Nov. 1770 blev Arbejdet indstillet efter kgl. Kabinettsordre; Centralbygningens Blok stod da kun opført i halv Højde. 1769 havde J. publiceret sine Tegninger i et Tavleværk: »Plans, Coupes et Élévations de l'Église Royale de Frédéric V, à Copenhague«; Kobberstikkene hertil, udført 1764, forelagde han for Arkitekturakademiet i Paris Jan. 1765.

Jævnside med sit store Arbejde som Kirkebygmester har J. udfoldet en ret omfattende Virksomhed som kgl. Arkitekt; efter Thurahs Død 1759 blev han (1760) Chef for det kgl. Bygningsvæsen med Titel af Intendant des Bâtiments. Noget større selvstændigt Byggearbejde kom han vel ikke til at udføre for Hoffet; før hans Tid var dettes Behov dækket ved Opførelsen af Slotte som Christiansborg, Hirschholm, Prinsens Palæ og Eremitagen, men adskillige Ændringer og nye Interiører blev ham overdraget. Saaledes faldt det i hans Lod at dekorere Christiansborgs fornemste Repræsentationslokale, Riddersalen i Fløjen ud mod Slotsgaarden (1765—66), ligeledes Potentatgemakket. Ved Anbringelse af et rundtløbende Galleri, baaret af koblede korintiske Søjler, og en rig plastisk og malerisk Udsmykning skabte J. i Riddersalen et særdeles holdningsfuldt Interiør i ren fransk Stil. Ogsaa Hofteatret indrettede han (1767, omdannet 1845 af J. H. Koch, nu Teatermuseum). Paa Fredensborg omlagde han Haven 1759 ff. i Forbindelse med Wiedewelt og indførte hermed en stærkt forenklet, endnu dog arkitektonisk bunden Havekunst i Danmark; ogsaa til Frydenlunds Have gav han Tegning. Hans storartede Udkast til en Ombygning af Fredensborg Slot blev ikke udført (Tegning i Det kgl. Bibliotek), derimod udstyrede han ca. 1763 A. G. Moltkes Værelser i Marskalhuset sst. i en henrivende graciøs, meget slank og kølig Stil, der vel slutter sig til Rokokoens System, men i Enkeltformerne bærer den friske Ungklassicismes Præg. Spisesalen i Moltkes (Christian VII.s) Palæ paa Amalienborg (1757) er den første Prøve i Danmark paa J.s udsøgte, i bedste Forstand franske Interiørkunst — og vel et af de tidligste Arbejder i sin Art i den europæiske Nyantik. Sine store Evner som Festsdekoratør har han bl. a. vist ved sit Udkast til Frederik V.s Katafalk i Slotskirken (1766, stukket af F. L. Bradt), sin Dygtighed som Perspektiviker

og Figurtegner i Forlægget for Bradts Stik (1768) af et Hofbal ved Christian VII.s Formæling i Christiansborgs Riddersal; det bringer lignende Arbejder af Cochin i Erindring.

Ogsaa paa andre Omraader inden for Statens Bygningsvæsen har J. været anvendt; han gav saaledes Tegning til Sølvgadens Kaserne (opført 1765—69), et monumentalt Anlæg i sober fransk Barokstil med et meget virkningsfuldt Portalparti, ligeledes til Alm. Hospital i Amaliegade (1768), ogsaa til flere ikke udførte Militærbygninger. Paa Nyholm opførtes 1763 en oval Søjlepavillon for Enden af Spantehuset efter hans Udkast, en Løsning, der paa flere Maader er beslægtet med hans Lysthus (Volière) i Haven bag Christian VII.s Palæ (1760'erne); begge Arbejder er karakteristiske baade for hans barokke Følemaade og hans klassicistisk skarpe Detaillering. Meget betydningsfuld var endelig J.s Virksomhed som Bygmester for Statsmandskredsens førende Personligheder med J. H. E. Bernstorff og A. G. Moltke i Spidsen. Til den første af disse, der havde formidlet hans Komme til Danmark (ved Wasserschlebes Hjælp), var han personlig knyttet i Venskab og Taknemmelighed, og Bernstorff satte ham meget højt baade som Menneske og Kunstner. For denne sin Velynder opførte J. 1760 ff. Landstedet, der bærer Navnet Bernstorff, i Plan og Opbygning et typisk parisisk »Maison de Plaisance«, som Helhed traditionelt, rokokopræget, men med en let nyantik Tone, ædelt i sin Simplicitet. Ved Ombygningen af Lundehave (ved Helsingør) for A. G. Moltke (ca. 1760—62), senere kaldet Marienlyst, anvender J. en rigere Façadestil (korintiske Pilastre); Moltke har ligeledes utvivlsomt benyttet J.s Hjælp ved Ombygningen af Glorup (1763, udført af Zuber) og Anlæg af Haverne sst. og paa Bregentved. Han har endvidere givet Tegninger til U. A. Holsteins Amtmandsbolig i Tønder (1767) og til en fjerde Fløj paa Løvenborg (1771) — ingen af dem blev virkeliggjort. Man tillægger ham ogsaa Herregaarden Heiligstedten i Holsten, senere komplet ombygget. I den københavnske Palæarkitekturs Historie har J. sat blivende Spor, idet han ogsaa her paa afgørende Vis har vendt sig mod den raadende Eigtwedtske Tradition. For Købmand Bargum opførte han 1764 Det gule Palæ — i selve Amaliegade, Rokokoens mest harmoniske Bybillede —, et meget særpræget, men ikke synderlig lykkeligt Forsøg paa at frembringe en ny Façadetype. I 1760'ernes første Aar gav han endelig Thotts Palæ paa Kongens Nytorv en ny Façadedekoration. De paa disse Bygninger anvendte Detailler af klassisk-fransk Oprindelse, bl. a. Guirlander, Ovalfyldinger og retkantede Vindueskonsoller, vandt nogen Udbredelse i det fornemme

københavnske Byggeri, men blev dog ret snart fortrængt af Harsdorffs Stil. Sandsynligvis skyldes det faste og enkle Borgerhus Lille Strandstræde 6 J. selv; det blev bygget for Spekulanten Verayon.

Paa alle Felter inden for vor Bygningskunst har J. brudt nye Baner, han har sat Skel i dens Historie. Gennem sin Virksomhed som Professor i Arkitektur ved Kunstakademiet (fra 1755) øvede han betydelig Indflydelse paa den yngre Generation; Arkitekter som G. E. Rosenberg, Hans Næss og Zuber sluttede sig nær til hans Opfattelse, og Harsdorff har erkendt at skyldte ham meget. Inden for vor Herregaardsarkitektur er Arbejder som Frederiksgave, Juelsberg og Moesgaard smukke Eksempler paa hans Stil, ogsaa i Militærarkitekturen spores den længe. Interiører paa Ahrensburg i Holsten (1762) har hans Kunst til Forudsætning.

Indtil Struensee-Perioden var J.s Position her hjemme urokket; ogsaa i sit Fædreland, som han besøgte Vintrene 1762—63 og 1768—69, fik han et anset Navn, modtog saaledes St. Michel-Ordenen (hvormed Adelskab var forbundet) af Louis XV. Men 2. Dec. 1770 blev han afskediget fra sine Embeder og drog n. A. tilbage til Paris. Han fik s. A. Sæde i Arkitektur-Akademiet, i hvis Arbejde han tog interesseret Del, og blev 1778 »Architecte du Roi«. Han vides ogsaa at have udført forskellige Byggearbejder, der dog ikke er nærmere undersøgt, saaledes et Hospital i Lagny (1776—86); sammen med Antoine gav han 1786 et Projekt til en Façade paa Raadhuset i Cambrai. 1777 gjorde han en Rejse til England, hvor han under et tidligere Besøg (1769) havde gjort Bekendtskab med Arkitekten Sir William Chambers, hans Studiefælle i Rom, med hvem han i øvrigt paa flere Maader er kunstnerisk beslægtet. Sine sidste Aar (efter Revolutionen) tilbragte J. i sin Fødeby. — Maleri af P. Als 1764 paa Charlottenborg. — J.s yngre Broder *Louis-Henri J.* (f. 1733, d. 1759 i Kbh.) kom ogsaa til Danmark 1755, hvor han, der ligeledes var Arkitekt, s. A. blev Medlem af Akademiet og Professor ved dette i Perspektiv; han bistod sin Broder ved Opførelsen af Frederikskirken, men har ikke knyttet sit Navn til noget selvstændigt Byggearbejde.

Correspondance des Directeurs de l'Académie de France à Rome, udg. af A. de Montaignon og Jules Guiffrey, X, 1900, passim. F. Meldahl: Frederikskirken i Kjøbenhavn, 1896. Fr. Schiøtt i Fra Arkiv og Museum, I, 1899—1902, S. 30—42. Chr. Axel Jensen i Architekten, VIII, 1905—06, S. 173—78. Vilh. Wanscher sst., XIII, 1910—11, S. 469—79. Fr. Schiøtt sst., XVI, 1913—14, S. 313—20, 321—27. Vilh. Lorenzen: Landgaarde og Lyststeder, II, 1920. Mario Krohn: Frankrigs og Danmarks kunstneriske Forbindelse i 18. Aarh., I—II, 1922. Christian Elling i Kunstbladet, 1927,

S. 217—24. Samme i *Architekten*, XXX, 1928, S. 1—10. Fr. Weilbach: *Dansk Bygningskunst i 18. Aarh.*, 1930. Christian Elling: *Documents inédits concernant les projets de A.-J. Gabriel et N.-H. Jardin pour l'église Frédéric à Copenhague*, 1931. Peter Hirschfeld: *Schleswig-Holsteinische Herrenhäuser, Gutshöfe, Gärten des 18. Jahrhunderts*, 1935. *Christian Elling.*

Jarl, Carl Frederik (Frits), f. 1872, Ingeniør, Industrimand. F. 1. Aug. 1872 i Kbh., døbt i Taarbæk Kapel. Forældre: Ingeniør, Fabrikejer, senere Konferensraad Vilhelm Jørgensen (s. d.) og Hustru. Navneforandring 22. Marts 1901. Gift 1° 15. Aug. 1901 i Børglum med Gunild Frederikke Rottbøll, f. 28. Sept. 1881 paa Christiansdal, D. af Landstingsmand, senere Minister, Godsejer Christian Michael R. (s. d.) og Hustru. Ægteskabet opløst 1915. 2° 9. Jan. 1916 paa Frbg. (Marcusk.) med Sophie (Nanni) Wilhjelm, f. 8. Marts 1895 i Firenze, D. af Kunstmaler Johannes W. (s. d.) og Hustru.

J. blev Student 1890 fra Metropolitanskolen og 1895 polyteknisk Kandidat som Kemiker. Efter Eksamen ansattes han ved den af Faderen og G. A. Hagemann drevne Fabrik Øresunds chemiske Fabriker. 1897—98 var han paa Studierejse i Amerika, og 1902 blev han Direktør for nævnte Fabrik, der paa dette Tidspunkt omdannedes til et Aktieselskab. Denne Stilling beklædte han til 1911; fra Nytaar 1912 overgik Fabrikken til et Kommanditselskab med ham som ansvarlig Indehaver. 1908—36 var han Medlem af Bestyrelsen for G. A. Hagemanns Kollegium, 1909—33 af Bestyrelsen for Burmeister & Wain, 1928—33 dennes Formand. 1909—16 var han Medlem af Bestyrelsen for Burmeister & Wains Eksportkompagni, 1910—15 af Bestyrelsen for Dansk Ingeniørforening. 1911 blev han Medlem af Industriforeningens Repræsentantskab og af Industriraadet, var dets Næstformand 1923—27 og Formand for dets Eksportudvalg 1915—21. J., der under Verdenskrigen udførte et meget betydeligt Arbejde inden for Industriraadet, bl. a. som Formand for Smøreolieudvalget, Fedtstofudvalget og Sæbedudvalget, Medlem af Erhvervenes Fællesudvalg og Industriraadets Studiekommision, har desuden udfyldt en Række andre Hverv inden for Industrien; 1914—19 var han Medlem af Bestyrelsen for Skandinavisk-amerikansk Petroleums Akts., 1915—17 Formand i Bestyrelsen for Dansk Flisefabrik, 1915—18 Medlem af Kultureauets Bestyrelse, 1916—23 Medlem af Bestyrelsen for De forenede Skotøjsfabrikker og derefter for Ballin & Hertz; 1915—21 var han Medlem af Statens Kulfordelingsudvalg, 1919—28 Medlem af Bestyrelsen for Aarhus Oliefabrik, 1919—22 Medlem af Bestyrelsen for Teknologisk Institut, 1919—33 af Privatbankens Bankraad,

1922—33 var han Medlem af De danske Sukkerfabrikkers Bestyrelse og 1922—29 Formand for Statens Eksportkreditudvalg. 1919—29 var han Medlem af Bestyrelsen for Alex. Foss' Industrifond, de sidste fire Aar som Formand. J., hvis hele Personlighed og Gerning præges tydeligt af hans Forbindelse med Tietgens og Hagemanns Kreds, baade i Egenskab af Tietgens Hustrus Brodersøn og i Kraft af sin Opvækst i denne Kreds, har ledet den danske Kryolitindustri med baade teknisk og merkantil Dygtighed og har skrevet dens Historie i Jubilæumsskriftet »Fabrikken Øresund 1859—1909« (1909). Han har desuden ydet et betydeligt filantropisk Arbejde, bl. a. som Medlem af Det engelske Røde Kors' Komité og har selv stiftet C. F. Jarls Industrifond, hvis Renter aarlig uddeles af Industriraadet samtidig med Renterne af Alex. Foss' Industrifond. — R. 1909. DM. 1920. K.² 1929. — Barneportræt af Siegmundfeldt 1880. Maleri af G. Clement 1921.

Personalhist. Saml., I, 1900—06, S. 531. Studenterne fra 1890, 1915. Industriraadets Jubilæumsskrift 1911—1936.

Pool Vinding.

Jarl, Viggo Hieronymus, f. 1879, Billedhugger. F. 28. Nov. 1879 i Kbh. (Vartov). Broder til C. F. J. (s. d.). Navneforandring 22. Marts 1901. Ugift.

J. er udgaaet af en velhavende københavnsk Slægt, der var baade religiøst og nationalt præget. I sit Barndomshjem mødte han en Række af Tidens betydeligste Kunstnere, og han begyndte allerede som Dreng at modellere. 1899 blev han Student og søgte derpaa foruden hos Zahrtmann Undervisning hos Bundgaard og Stephan Sinding. 1901 rejste han til Rom, hvor han indtil 1903 var Elev paa Académie de France hos Victor Ségoffin, og derpaa kom han til Paris, hvor han bl. a. en Tid besøgte École des Beaux Arts og Académie de la Grande Chamière, og hvor han bosatte sig, indtil han 1925 flyttede til Cannes. — J. debuterede 1900 paa Charlottenborgs Foraarsudstilling med »Getsemane« og udstillede her igen 1901—02 og 1904. Derefter gik han over til Den frie Udstilling, som han siden har tilhørt som Medlem, og hvor han har udstillet 1905—12, 1914—16, 1918—20, 1924, 1929 og 1932. Fra 1904 har han imidlertid tillige været repræsenteret paa Salonen i Paris og taget aktiv Del i det franske Kunstliv, og hans Udstilling i Galérie Charpentier 1926 under den danske Dronnings Protektorat vakte Opmærksomhed i franske Kunstkredse. Her hjemme havde han 1920 en retrospektiv Udstilling, men er ellers blevet mest kendt gennem en Række offentlige Arbejder: Statuerne af Kingo, Peder Palladius, Hans Tavsén, Knud den Hellige og Jesper

Brochmand ved Marmorkirken, Statuen af C. F. Tietgen (hans Onkel) i Odense (1908) og Buste af samme paa Kbh.s Raadhus, Statuen af Finsen i Finsen Instituttets Have (1912) samt Kalkstensgruppen »Marathonløberen«, som han 1920 skænkede til Aarhus nye Stadion. Kunstmuseet har erhvervet to af hans Arbejder, »De knækkede Vinger«, som 1904 paa Charlottenborg fik Aarsmedaille, og »Ung Mand med Slinger« (Mauvaise pensée) 1908, som er opstillet i Haveanlægget foran Museet, og i Luxembourgsmuseet i Paris findes »Abyssinier«. — J.s Kunst er præget af hans stadige Ophold og Studier i Udlandet. Han har gentagne Gange berejst Ægypten og Grækenland og været i Palæstina og Konstantinopel. Under sit Italienophold studerede han gammel Kunst og blev fængslet af den italienske Renæssanceskulptur (navnlig Donatello). Senere i Paris blev dog først og fremmest Rodin hans Læremester, og i sine betydeligste Ungdomsarbejder er han stærkt paavirket af denne baade i sin Modellering og Bronzebehandling. Hans Kunst hviler paa et indgaaende Naturstudium, men hans Maal er ikke Virkelighedsgengivelse, men at samle Figuren i et stærkt sjæleligt eller symbolsk Udtryk. Et af J.s mest betydelige og frigjorte Arbejder er dog »Marathonløberen«, som viser et større Maadehold i sin klassisk prægede Komposition, og hvor den segnende Afmagt er smukt udtrykt gennem Figurenes fine, let divergerende Linierytmer. J. har udført en Række Portrætbuster og Statuetter af fornemme franske og engelske Kredse (opholdt sig halvandet Aar i England under Verdenskrigen), og disse er formet med en vis Elegance, men mangler den Intimitet, som er Forudsætning for virkelig værdifuld Menneskeskildring. — Maleri af Johs. Kragh 1913.

III. Tid. 1. Nov. 1908. E. Locher-Thalbitzer sst. 31. Okt. 1920. Th. Oppermann i Berl. Tid. 21. Okt. 1920. V. J. Retrospektiv Udstilling. Den Frie Udstillings Bygning, 1920. Johs. Kragh i Ord och Bild, XXXIII, 1924, S. 107.

Merete Bodelsen.

Jaspersen, Claus, 1777—1847, Jurist, Stænderdeputeret. F. 23. Juli 1777 paa Bremsborg, Svesing Sogn, d. 4. Okt. 1847 paa Nordskov, begr. i Gelting. Forældre: Gaardejer Carsten J. (1745—82) og Marike Andresen (1748—1815). Gift 16. Okt. 1806 i Slesvig med Sophie Christine Helene Nielsen, f. 6. Nov. 1784 i Flensborg, d. 23. Febr. 1852 i Gelting, D. af Justitsraad, Overretsraad Christian N. (ca. 1753—97) og Anna Marie Meincke (ca. 1755—1816).

J. gik i Hollingsted Skole, blev efter sin Konfirmation Skoleholder i Ulsnæs i Angel, kom paa Lærerseminariet i Kiel og blev Lærer

ved Friskolen der, gav sig til at studere Jura, opholdt sig en Tid i Jena, tog juridisk Eksamen 1804 paa Gottorp og nedsatte sig s. A. som Advokat i Slesvig. Her fik han hurtig en stor Praksis, men da flere Godsejere valgte ham til Justitiarius paa deres Godser — han var til sidst Justitiarius paa Godserne Runtoft, Dyttebøl, Østergaard, Løjtmark, Tøstrup, Prisholt, Borghorst, Udmark og Nisvraagaard —, opgav han sin Sagførervirksomhed og flyttede til Stenbjerghav. Her havde han god Lejlighed til at blive nøje kendt med Folkesproget i Angel, og da Frederik VI. ved Reskriptet af 15. Dec. 1810 havde befalet gradvis Indførelse af det danske Sprog i alle offentlige Anliggender i Slesvig, og Overretten afæskede samtlige Embedsmænd Betænkning over denne Reforms Gennemførlighed, var J. den af de tyskdannede Embedsmænd i Mellem-slesvig, som med størst Frimodighed og Upartiskhed vedgik, at Angelboerne talte Dansk, og at Indførelsen af dansk Skolesprog ikke vilde støde paa synderlige Vanskeligheder. Han tilraadede at begynde med at lade alle studerende og Seminarister lære Dansk, og naar Brugen af Dansk som offentligt Sprog var forberedt gennem Kirke og Skole, burde det ogsaa indføres ved Domstolene og i alle offentlige Sager. Fremtidig skulde man da kun ansætte Embedsmænd, som talte Dansk, give de yngre fungerende Embedsmænd Paalæg om at lære Dansk og efterhaanden forflytte de ældre til tyske Egne. — 1834 valgtes J. til Stænderdeputeret i 17. Landvalgdistrikt og deltog i Samlingerne 1836 og 1838, begge Gange valgt til Vicepræsident. Til Trods for sin »forunderlige Beskedenhed« fik han her megen Indflydelse. Allerede 1836 var han »med Liv og Sjæl« for Sprogsagen (Chr. Paulsens Ord); i den følgende Tid stod han i stadig Forbindelse med Vennen Chr. Flor, og i Samlingen 1838 ydede han Nis Lorenzen kraftig Støtte, da han foreslog Indførelse af dansk Rettergang i dansktalende Distrikter. J. hævdede med Fynd Nødvendigheden af, at Dommerne i dansktalende Egne kunde Dansk, ellers vilde de ikke kunne holde Rettergang. Han indtraadte derefter i Selskabet for dansk Lærnings Udbredelse i Slesvig, men Sygdom hindrede hans Deltagelse i Stændersamlingen 1840. 1844 var han kun Suppleant. Af sine Venner betegnedes han som »den vise J.« og som »meer end almindelig oplyst, klartseende og ædeltænkende«. 1829 var han flyttet til Nordskov ved Gelting, som han forskønnede ved betydelige Haveanlæg, og her samlede han et anseligt Bibliotek og en Mængde Oldsager, som Staten efter hans Død købte til Grundlag for Oldsagsamlingen i Flensborg. J.s Navn staar indhugget paa Skamlingsbankestøtten. — Justitsraad 1839. — R. 1840.

C. F. Allen: Det danske Sprogs Hist. i Sønderjylland, II, 1858, S. 72 ff.
 P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede, I, 1909, og IV, 1916 (se Registrere).
 N. Falck: Archiv f. Gesch. d. Herz. Schlesw., Holst. u. Lauenb., V, 1847,
 S. 455 ff. Neuer Nekrolog der Deutschen, XXV, 1849, S. 631 f.

H. R. Hiort-Lorenzen (Knud Fabricius)*.

Jastrau, Richard Leopold, 1828—1902, Operasanger. F. 2. Maj 1828 i Odense, d. 23. Marts 1902 i Kbh., Urne paa Holmens Kgd. Forældre: Amtsfuldmægtig, Kammerassessor Heinrich Matthias J. (1797—1867) og Maria Clausine Laurine Maar (1801—76). Gift 18. Juli 1865 i Görlitz med Rosalie Adelheid Emilie Thiemann, f. 25. Dec. 1844 i Görlitz, d. 16. Juli 1923 paa Frbg., D. af Overlærer Johann Gottfried Heinrich Carl T. (1807—67) og Christine Friederike Therese Elisabeth Gräger (d. tidligst 1867).

J., som stammede fra et musikalsk Hjem, var oprindelig ved Handelen og begyndte sin Karriere som Handelskorrespondent i London. Under et Ophold i Spanien, hvor han egentlig agtede at gøre Sprogstudier, kastede han sig over Musikken. I Madrid fik han sin udprægede Tenorstemme uddannet af Don Baltasar Saldoni. Senere drog han til Italien, hvor saa berømte Sangpædagoger som Mercadonte i Napoli og Lamperti i Milano blev hans Lærere. Hans Maal var Operaen, og 1859 debuterede han paa en italiensk Operascene i Donizettis »Linda«. Da den unge lovende Tenorsanger 1863 besøgte Danmark, blev han opfordret til at synge paa Det kgl. Teater, hvor han optraadte første Gang 22. Jan. 1864 som Edgardo i »Lucia di Lammermoor«. Denne Debut blev bemærkelsesværdig; ganske vist fandt man, at hans Spil skæmmedes en Del af Tenorkejtethed, men til Gengæld beundrede man hans Foredrag og det ualmindelige Herredømme, han havde over sin Stemme; hans Tone var som en »Sølvspyde af fast og ensartet Støbning«. De to følgende Roller, Nemovino i »Elskovsdrikken« og Ottavio i »Don Juan« fastslog hans Popularitet, og længe varede det ikke, før der tilfaldt den nye og udmærkede Kraft en Række vigtige Tenorpartier, ikke mindst i italienske Operaer, hvor han brillerede med sit velkolede og indsmigrende bel canto. En stor Succes fik han 1865 som Manrico i »Troubadouren«, den første af Verdis Operaer, som Teatret opførte. Skønt J. først og fremmest var Fortolker af Italienermusik, faldt det dog i hans Lod at levendegøre enkelte Wagner-Skikkelser; han havde saaledes 1870 et usædvanligt Held med Lohengrin, ogsaa hvad Spillet angik. Blandt de halvhundrede Tenorpartier, som J. i Tidens Løb udførte, kan i øvrigt nævnes: Servus i »Norma«, Elvin i »Søvnghængerken«, Almaviva i »Barbereren i Sevilla«, Arnold i

»Wilhelm Tell«, Eleazer i »Jødinden«, Achilles i »Iphigenia i Aulis«, Raul i »Huguenotterne«, Florestan i »Fidelio«, Tannhäuser og Walter v. Stolzing i »Mestersangerne i Nürnberg«. 4. Juni 1888 tog J. Afsked med Publikum ved en Forestilling, hvor han optraadte som Grev Almaviva i »Barberen« 3. Akt og som Manrico i Scener af »Troubadouren«. Hans Afskedigelse kom egentlig som en Overraskelse, thi selv om Stemmens nasale Bilyde havde taget til med Aarene, stod han dog endnu i sin fulde Kraft. — Træsnit 1868, af H. P. Hansen 1869, af G. Pauli 1888 og af O. Andersen.

Stamtavle over Jacob Maars og Louise Aagaards Efterslægt, 1928. Th. Overskou: Den danske Skueplads, VII, 1876. Ill. Tid. 3. Juni 1888 og 20. April 1902. P. Hansen: Den danske Skueplads, III, 1889—96. Charlotte Bournonville: Erindringer fra Hjemmet og fra Scenen, 1903, S. 205.

Torben Krogh.

Jastrau, Viggo, f. 1857, Illustratør, Maler, Kunststudstillings-ekspert. F. 29. Marts 1857 i Flensborg. Forældre: Organist i Tønder, senere Kantor i Odense Andreas Martin Ludvig J. (1823—98, gift 2° 1889 med Bertha Agathe Nielsen, f. 1867) og Emma Josefine Louise Frandzen (1824—78). Brodersøn af Richard J. (s. d.). Gift 22. Febr. 1895 i Sundby, Amager, med Thyra Caroline Louise Steinhauer, f. 8. Juni 1868 i Kbh. (Slotsk.), D. af Arkivar og Fuldmægtig i Overhofmarskallatets Ekspeditionskontor, Museumsinspektør, Justitsraad C. L. S. (s. d.) og Hustru.

J. gik i Skole i Odense, var 1873—78 i Handelslære i Vejle og havde derpaa 1878—83 Ansættelse hos De private Assurandører. Han opgav imidlertid Handelsvejen og traadte ind som Elev i Kunsternes Studieskole 1883—84 under Tuxen. 1885 opholdt han sig et Aar i Paris og studerede her Malerkunst under Ferdinand Cormon, og ved Hjemkomsten besøgte han Krøyers Aftenskole Vintrene 1886—87 og 1887—88. 1891 opholdt han sig tre Maaneder i Belgien og Frankrig med Støtte af Det Reiersenske Fond. J. begyndte 1887 og 1889—90 at udstille Tegninger og Illustrationer paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og var igen repræsenteret her med Illustrationer, grafiske Blade og Pasteller 1910—15, 1917—18 og 1920. 1929 deltog han i Forum Udstillingen. Af J.s Illustrationsarbejder kan nævnes »Irske Sagn og Eventyr« (1891), »Aucassin og Nicolette« (1894) og »La Fontaines Fabler« (1916). Hans Stil i disse Illustrationer er meget uensartet. Smukkeste er de ornamentale Vignetter med Dyr og lidt Bindsbøll'agtig Ornamentik og de nordiske Eventyr- og Landskabsstemninger, der i deres Stregteknik er paavirket af Niels Skovgaard. Men gaar Stoffet ud over de kendte Baner og kræver større Selvstændighed, slaar Fantasien

ikke altid til, og heller ikke for den mere humoristiske Genre viser han umiddelbart Talent. J.s største Indsats har dog ikke været som personlig udøvende Kunstner, men derimod som Ekspert ved Kunstudstillinger. Fra 1888 har han været Inspektør ved Kunstforeningen i Kbh. og igennem Arbejdet for denne Forening efterhaanden erhvervet en saadan Indsigt i Udstillingsforhold, at han blev en selvskreven Medarbejder ved de store Udstillinger af dansk Kunst baade hjemme og i Udlandet. Han var saaledes knyttet til det danske Kommissariat ved Parisudstillingen 1900 og var Sekretær ved Raadhusudstillingen i Kbh. 1901, ved Udstillingen i Guildhall i London 1907, i Rom 1911 og i Malmø 1914 samt ved den svenske 1700-tals Udstilling i Kbh. 1921. Fra 1903 har han tillige været Leder af de statsunderstøttede Provinsudstillinger (Vandreudstillingerne). Igennem en Aarrække har J. redigeret Gads Forlags »Smaa Kunstbøger«, og paa Arthur Jensens Forlag udkom 1935 et Kunstnerleksikon under hans Redaktion. I Odense Museum findes hans Originalillustrationer til »Dødningens Bistand« (1887). — Tegninger af Alfr. Schmidt 1906 og Eigil Petersen 1908. Portrætteret paa Gruppebillede af C. F. Andersen 1882 i Kunstnerforeningen af 18. November.

Nationaltidende 28. Marts 1937.

Merete Bodelsen.

Jeansson, Johan Philip, 1835—78, Præst. F. 8. Juli 1835 i Roskilde, d. 13. Nov. 1878 i Førslev, begr. i Roskilde. Forældre: Bagermester, senere Inspektør ved Syge- og Arbejdsanstalten Johan Frederik Philip J. (1809—87) og Johanne (Hanne) Louise Rauchmaul (1802—58). Gift 29. Juni 1864 i Kbh. (Frels.) med Frederikke Christiane Conradine Sommer, f. 26. Nov. 1833 i Fredensborg, d. 3. Juli 1902 i Roskilde, D. af Bagermester Christian Philip S. (ca. 1806—67) og Edle Dorteia Bruun (1803—80).

J. blev Student 1854, privat dimitteret, og 1863 cand. theol., hvorefter han 1864—68 var personel Kapellan i Græsted og Maarum. Han havde allerede da sluttet sig til Indre Mission, og han var en veltalende og voldsom Prædikant, som fremkaldte stort aandeligt Røre, der vakte Modstand hos mange, bl. a. hos hans Sognepræst. 1868—71 var J. Rejsepræst for Kirkelig Forening for Indre Mission i Danmark og boede i Odense, og 1871 blev han Sognepræst i Horne og Asdal ved Hirtshals. Her var da kun ringe aandeligt Liv, og Befolkningen var overtroisk og hengiven til Brændevin, Strandtyveri og Uredelighed ved de talrige Strandinger, men J.s myndige og tordnende Forkyndelse bragte snart ændrede Forhold og fremkaldte en Vækkelse, som vel ikke var fri for ekstatiske Udvækster, men som, idet den fra Horne forplantedes videre

om, hos mange skabte en ny Mentalitet paa religiøst Grundlag. J. blev Indre Missions Apostel i Vendsyssel, og Mindet om ham bevares i Taknemmelighed af mange. Han havde et skrøbeligt Helbred, som undergravedes af det barske Klima og hans anstregende Virksomhed, hvorfor han 1878 søgte og fik Embedet i Førslev og Snesev paa Sjælland, men døde et halvt Aar senere. Hans hidsige og herskesyge Natur voldte ham aandelige Kampe. I »Den Indre Missions Tidende« findes nogle Prædikener og andre Bidrag fra ham. — Litografi af P. Gemzøe 1871.

Den indre Missions Tidende, XXV, 1878, S. 785—98. J. Andreassen og A. A. Andersen: En Vaartid, 1925, S. 27—60. Thomas Larsen: En Gennembrudstid, IV, 1934, S. 100—05.

C. Klitgaard.

Jebsen, Johan (Hans), se Jepsen.

Jefsen Christensen, se Christensen, Hans Jefsen.

Jensen (-Knudstrup), Anders, 1848—1919, Skolemand og Politiker. F. 10. Sept. 1848 i Skovsborg ved Levring, d. 17. April 1919 i Aarhus, begr. i Torning. Forældre: Gaardejer Jens Kristian Pedersen (Kudsk) (1801—72) og Inger Kirstine Knudsdatter (1808—85). Gift 15. Juni 1888 i Dybe med Johanne Kristine Pedersdatter (Kastberg), f. 28. Jan. 1866 i Dybe, D. af Gaardejer og Sognefoged Peder Christensen (K.) (1804—92, gift 1° 1831 med Maren Pedersdatter, 1806—58) og Christiane Christensen (1833—93).

J. var først fire Aar ved Viborg Garnison, hvor han søgte Uddannelse som Officerselev, men da dette ikke tilfredsstillede ham, gik han til Jelling Seminarium, hvorfra han 1873 tog Skolelærereksamen. Han var derefter nogle Aar Højskolelærer bl. a. paa Askov og blev 1878 Lærer i Knudstrup ved Kellerup, 1905 i Vestermark. Han viste sig som en ualmindelig dygtig Lærer, der trods sit svagelige Helbred tog sig levende af Egnens kulturelle og økonomiske Interesser som Stifter og Medlem af en Sygekasse, en Husmandsforening, en Husflidsforening, en Plantningsforening og en Foredragsforening. Han var Venstremand af radikalt Tilsnit og ivrig Modstander af Forliget 1894, mod hvilket han talte og skrev offentlig. Dette førte til, at han af Forligsmodstanderne i Kellerupkredsen blev opstillet mod den moderate Folketingsmand Sloth. Han var en dygtig Agitator, der havde baade Ordet og Pennen i sin Magt og samlede 1278 Stemmer mod Sloths 1474. Først ved Valget 1901 lykkedes det ham at erobre Kredsen, som han holdt til Valget 1909. N. A. stillede han sig i Faaborgkredsen,

men uden at opnaa Valg. Paa Rigsdagen tilhørte han Venstre-reformpartiet og deltog med Dygtighed i Forhandlingen, navnlig om Skole- og Toldsager. 1902 blev han Medlem af Forsvarskommissionen. Efter 1914 at have taget sin Afsked som Lærer virkede han i sine sidste Aar som Statens Tilsynsmand med Børnehjem og Opdragelsesanstalter. — Portrætmedaillon af Villefrance (efter Fotografi fra 1914) paa Gravstenen.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 210 ff. Lærerne og Samfundet, II, 1913, S. 85 f. Viborg Stifts Folkeblad 19. April 1919. Børnesagens Tid. s. A. *N. Neergaard.*

Jensen, Adolf Severin, f. 1866, Zoolog. F. 23. Maj 1866 i Slangerup. Forældre: Sadelmagermester Jens Madsen J. (1830—83) og Andrea Jensen Schwartz (1844—1905). Gift 1° 20. Juli 1889 i Hillerød med Marie Jacobine Henriette Augusta Bloch, f. 10. Okt. 1861 i Rendsborg, d. 25. April 1924 i Kbh., D. af Løjtnant, Krigsraad Jørgen Theodor B. (1817—92) og Cicilie Wilhelmine Eleonora Tamm (1826—1904). 2° 18. Okt. 1925 paa Frbg. (Solbjerg) med Johanne Cathrine Høyer, f. 6. Nov. 1886 paa Frbg., D. af Handeltgartner Hector Frederik Jansen Estrup H. (1853—1933) og Dora Christine Hansen (1862—1927).

J. blev Student 1884 fra Fr.borg og cand. mag. 1892 i Naturhistorie og Geografi med Zoologi som Hovedfag. Han ansattes umiddelbart efter som Assistent ved Zoologisk Studiesamling og har derefter i 44 Aar været knyttet til Universitetets Undervisning i Zoologi, 1917—36 som Professor zoologiæ. Desuden var han i en lang Aarrække en meget søgt Manuduktør til Medicinsk Forberedelseseksamen, ligesom han i sine yngre Dage har udfoldet en betydelig Virksomhed som Lærer ved Skoler og Kursus samt Seminarier. Til denne sidste Undervisning beholdt han en Tilknnytning, idet han 1917—26 var Censor i Naturhistorie ved Seminarierne og 1916—36 Lærer i Zoologi ved Statens Lærerhøjskole. Ved Siden af denne store Undervisningsvirksomhed har J. virket ved Zoologisk Museum 1892—96 som Assistent ved Hvirveldyrafdelingen, 1896—1915 som Assistent ved 2. Afdeling, 1915—17 som Bestyrer af denne Afdeling og 1917—36 som Bestyrer af Hvirveldyrafdelingen. — J.s Virksomhed som videnskabelig Forfatter indledes med nogle smaa fiskeribiologiske Arbejder. Bortset fra en enkelt Afhandling — hans første større —, hvori beskrives en ny Mideart, der lever i Hesteiglens Æggekapsel (Vidensk. Medd. fra Naturhist. Foren. for 1895), handler alle hans Arbejder indtil Aarhundredskiftet om Fisk, særlig kan nævnes hans Bidrag til »Zoologia Danica«. Han har stadig senere arbejdet som Ichthyolog, særlig vigtig er hans

Bearbejdelse af Ingolf-Ekspeditionens Lycoder (II, 4, 1904), hvori han leverede det endelige Bevis for Forskellen mellem Fiskefaunaen i Nordhavdybet og i det nordlige Atlanterhav. Han har desuden skrevet flere Afhandlinger om den grønlandske Fiskefauna (The Fishes of East-Greenland, Medd. om Grønland, XXIX, 1904, og The Selachians of Greenland i Mindeskr. f. Steenstrup, 1914). 1908 og 1909 overdroges det ham at lede Fiskeriundersøgelser ved Vestgrønland med praktiske Fiskeriformaal for Øje (Tjalfe-Ekspeditionen), og paa Grundlag af disse Undersøgelser har han siden som Fiskerikonsulent for Grønlands Styrelse været i høj Grad medvirkende til det store Opsving, det grønlandske Fiskerierhverv har taget. Foruden at virke som Fiskeribiolog og Ichthyolog har J. skrevet en Række betydelige Arbejder om nordiske Mollusker, navnlig Studier over nordiske Mollusker, I—III (Vidensk. Medd. fra Naturhist. Foren. 1901—05) samt Bearbejdelsen af en Del af Muslingematerialet fra Ingolf-Ekspeditionen (II, 5, 1912). Gennem disse Arbejder kom han ind paa Spørgsmaalet om postglaciale Klimasvingninger i Grønland, i hvilken Anledning han 1906 foretog en Undersøgelsesrejse til Grønland sammen med Geologen P. Harder. I Forening med denne har han skrevet »Postglacial changes of climate in arctic regions« (1910). Foruden paa disse Felter har han ydet Bidrag til en Række af Zoologiens Omraader; han har saaledes skrevet nogle systematiske Arbejder om Slanger, om Forekomsten af Skaller af Lavtvandsdyr i Bundaflejringer fra store Havdybder samt i Aarene efter 1917 en lang Række biologiske og faunistiske Arbejder, f. Eks. om Mus og Egern, om Korsnæbtrækket, om Smaasommerfuglen *Incurvaria koernerella*, om Uldhaandskrabben m. v. Ogsaa helt uden for sit egentlige Fag har han virket med et lille Arbejde om Tydningen af Guden Seths hellige Dyr. — Foruden gennem sin Lærer- og Embedsgerning samt gennem sit omfattende og alsidige Forfatterskab har J. virket paa adskillige andre Felter. Han har saaledes deltaget i den norske Michael Sars-Ekspedition 1902, været Medlem af Naturfredningsraadet fra dets Oprettelse til 1929 og navnlig ydet en betydelig Indsats inden for de videnskabelige Foreninger, særlig Dansk Naturhistorisk Forening, hvis Publikationer han redigerede 1913—31, og hvor han var Formand 1917—34. — Æresdoktor i Lund 1918. Medlem af Videnskabernes Selskab 1929. — R. 1911. DM. 1926. K.² 1933. — Tegning af Gerda Ploug Sarp 1917.

Inbjudning til Filosofie Doktorspromotionen vid Lunds Universitets Tvåhundrafemtioårsfest, 1918. R. Spärck: Dansk Naturhistorisk Forening 1833—1933, 1933.

R. Spärck.

Jensen, Adolph Ludvig Otto, f. 1866, Statistiker. F. 15. Juli 1866 i Høng. Forældre: Kapellan i Finderup, senere Sognepræst i Gimlinge, Otto Herman J. (1838—1913) og Caritta Elisa Lacoppidan (1841—1911). Gift 22. Sept. 1896 i Vesterborg med Elisabeth Lacoppidan, f. 15. Aug. 1875 paa Lehnkov, D. af Forpagter, sidst paa Pederstrup, Carl Adolph L. (1841—1926) og Emma Sophie Methling (f. 1851).

J. blev Student 1885 fra Aarhus og statsvidenskabelig Kandidat 1892. Statistikken blev hurtigt hans Speciale; han begyndte som Assistent hos Professor Westergaard paa Universitetets statistiske Laboratorium 1894—96 og ansattes sidstnævnte Aar som Assistent i Statens statistiske Bureau, som Det statistiske Departement dengang hed; han blev Fuldmægtig n. A., Kontorchef 1903 og Departementschef 1913, afgik 1936. I de mange Aar, J. var Chef for Statistisk Departement, øgede Krigstidens og Efterkrigstidens stærke økonomiske Bevægelser Kravene til den officielle Statistik, baade med Hensyn til Belysningen af Udviklingens Omskiftelser og til Hjælp for Administrationen og Erhvervslivets Organer, ikke mindst det sidste. J.s Flid, hans saglige Indsigt og formelle Evne var, i Forbindelse med hans fra alle Sider anerkendte Elskværdighed og Upartiskhed, Departementet og ham selv en stor Hjælp ved Løsningen af de Opgaver, der fremkom. Det var ham magtpaaliggende under skiftende politiske Anskuelser at hævde Departementets saglige Uafhængighed og at opretholde den nedarvede gode Embedsmandstradition, at kun eet Udtryk er det rigtige. Naar han skrev — i sit Embede eller uden for dette —, viste han sig alle Dage at høre til de værdifulde Skribenter, der skriver med Tanke paa Læseren. I dansk Statistiks Historie vil J. staa som den, der under vanskelige Forhold — ad Veje, som hans Forgængere havde paa-begyndt — førte den officielle Statistik fra alene at være en historisk Disciplin til tillige at være en Faktor i Dagens Meningsbrydninger. — De mange nye Opgaver nødvendiggjorde stadige Forhandlinger bl. a. med Erhvervsorganisationerne. J. udviste her stor Forhandlingsdygtighed og Evne til at vække Tillid. Disse Egenskaber kom ham ogsaa til gode ved Løsningen af de Opgaver, som i Aarenes Løb blev overdraget ham. Det gælder i første Række hans Hverv som Statens Forligsmand i Arbejdsstridigheder, en Opgave, han løste med Dygtighed og til alle Parters Tilfredshed. Han var Forligsmand to Gange, først (alene) 1914—19 og derefter (sammen med Michael Koefoed og Johs. Dalhoff) 1922—26. Liggende Opgaver har J. løst i en lang Arrække som Opmand mellem forskellige Arbejdsgiverorganisationer og de tilsvarende

Funktionærklasser. Han var Næstformand i Lønningskommissionen af 1917, han var Formand i Arbejdstidskommissionen af 1919 og for den 1935 til Undersøgelse af Befolkningsspørgsmaalet nedsatte Kommission. J. har fra 1911 været en meget paaskønnet Censor ved statsvidenskabelig Eksamen; han deltog 1930 i Bedømmelsen ved Konkurrencen om et Professorat i Nationaløkonomi og Statistik ved Kbh.s Universitet og 1931 i Uppsala. Han har elsket at skrive, og hans Interesser paa mange Omraader har derfor naturlig medført, at han har udfoldet en ikke ringe litterær Virksomhed om statistiske og sociale Emner, navnlig i Dagspresse og i Fagtidsskrifter o. l., især i »Nationaløkonomisk Tidsskrift«, hvis Redaktør han var 1900—14. Af hans Afhandlinger fortjener navnlig hans Arbejder om den repræsentative Metode i Statistikken (se f. Eks. Nordisk statistisk Tidsskrift 1923 og 25 og Nationaløkonomisk Tidsskrift, LXV, 1927) og Afhandlingen om Befolkningsforhold i de nordiske Lande i det 18. Aarhundrede (Nationaløkonomisk Tidsskrift, LXXIII, 1935) at nævnes. Han var desuden en udmærket Medarbejder ved »Verdenskulturen«, »Trap: Danmark« og »Danmarks Sociallovgivning«. Af selvstændige Bøger har han skrevet en i flere Oplag udkommen »Samfundskundskab« (1. Udg. 1912). I Slægt med denne Side af J.s Virke er hans Arbejde i Nationaløkonomisk Forening (1900—14 som Sekretær, 1921—27 som Bestyrelsesmedlem) og som Bestyrelsesmedlem i Institutet for Historie og Samfundsökonomi, i Den antropologiske Komité (fra 1914), som Delegeret i Folkeforbundets økonomiske Kommission 1920—27 og som korresponderende Medlem 1927—33. Nævnes bør ogsaa hans Virksomhed i de yngre Aar som Lærer ved Niels Brocks Handelsskole (1904—14) og fra de senere Aar hans Arbejde som Direktionsmedlem i Laane- og Sparekassen for Embeds- og Bestillingsmænd (fra 1932). J. har naturligt paa forskellig Maade deltaget i det internationale statistiske Arbejde; han er Medlem af det internationale statistiske Institut, den internationale statistiske Commission d'Études (1922) og Æresmedlem af forskellige fremmede statistiske Selskaber (Ungarn, Sverige, Finland). — R. 1908. DM. 1917. F.M.G. 1920. K.² 1924. K.¹ 1933. S.K. 1936. — Tegning af Gerda Ploug Sarp. *Jens Toftegaard.*

Jensen, Albert Christian, 1847—1913, Arkitekt. F. 25. Dec. 1847 i Frederikssund, d. 26. Juni 1913 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Købmand Søren Anders J. (1808—84) og Anne Jørgensen (1810—79). Gift 28. Nov. 1878 i Kbh. (Helligg.) med Sophie Caroline Nebelong, f. 14. Nov. 1848 i Kbh. (Frue), d. 10.

Marts 1927 sst., D. af Arkitekt, senere Stadsbygmester, Justitsraad N. S. N. (s. d.) og 2. Hustru.

J. lærte først hos J. H. Nebelong. 1863 afsluttede han Teknisk Institut. Arkitekturskolen besøgte han fra 1864, s. A. som F. Meldahl blev Professor ved denne. Han tog Afgang 1870 og vandt 1874 den lille og 1876 den store Guldmedaille. J. regnes for den betydeligste af dem, der sluttede sig til Meldahls Retning. Hans Formsprog, der helst henter sine Motiver fra de store Stilarter, er i Almindelighed konventionelt og uden særligt dansk Præg. Hans Styrke ligger i Helheden. Rolige, velafvejede Forhold og en værdig Maade at anvende de valgte Motiver paa kendetegner de bedste af hans Bygninger, f. Eks. Charlottenborg Udstillingsbygning og G. A. Hagemanns Kollegium (Motiv fra Meyns Kirurgiske Akademi i Bredgade). I øvrigt kan nævnes: Frilagerbygningen paa Hjørnet af Toldbodvej og Amaliegade, hvor han har forsøgt en malerisk Gruppering; Niels Brocks Handelsskole, Ny Toldbodgade 1—3; D. F. D. S.s Bygning, St. Annæ Plads 26—28; Traktørstedet Grøndalshuset i Charlottenlund Skov. For Meldahl var J. en paalidelig og stor Støtte. Sammen har de bl. a. ombygget de skaanske Herregaarde Trolleholm og Trollenäs, og deres fælles Projekt ved Skitsekonkurrencen til Christiansborg 1887 vandt den største Præmie; ogsaa i Marmorkirkens Opførelse havde J. stor Andel. I Forening med H. Glæsel har J. opført Magasin du Nord's Bygning paa Kongens Nytorv. Til Niels Juels Monument har han givet Tegning for den arkitektoniske Dels Vedkommende. J. var Assistent ved Arkitekturskolen 1879—99, han blev kgl. Bygningsinspektør efter Meldahl 1902 og afgik fra denne Stilling 1912. Han var Medlem af Akademiet fra 1883 og sad desuden i Skoleraadet og Akademi-raadet. I flere Aar var han Formand for Akademisk Arkitektforening. Som Menneske var han en loyal, sindig og venlig Karakter. — Tit. Professor 1901. Etatsraad 1912. — R. 1883. DM. 1894. — Portrætteret af Viggo Johansen paa: Et Akademi-raadsmøde 1904 (Kunstmuseet).

Architekten, XV, 1912—13, S. 401—07. Helga Stemann: F. Meldahl og hans Venner, navnlig IV, 1930, S. 193.

Knud Millech.

Jensen, Anders, f. 1861, Slagtermester, Hotelmand, Godsejer. F. 29. Juli 1861 i Slangerup. Forældre: Husmand, senere Restauratør Jens Nielsen (1833—1906) og Cecilie Jacob (1839—1919). Gift 1° 22. Maj 1907 paa Frbg. (Thomas) med Anna Svendsen, f. 9. Aug. 1871 i Tømmerup, Amager, d. 4. Marts 1937 i Kbh. (gift 1° 1890 med Journalist Broder August Duurloo, 1866—1921),

D. af Gaardejer Rasmus S. (1831—79) og Ingeborg Jensen (1834—1923). Ægteskabet opløst. 2° 24. Dec. 1918 i Kbh. (Frue) med Karen Kristine Nørtoft, f. 1. Febr. 1874 i Jørsby, Mors, d. 31. Jan. 1933 i Helsingør, D. af Lærer Ole Grønkjær N. (1833—1912) og Elisabeth Juliane Dorothea Koch (1838—1927).

J. havde talrige Søskende og maatte tidlig paatage sig en Hyrde-drengs Pligter; da han var ti Aar gammel, blev han Bydreng hos et Blikkenslagerfirma i Kbh. Kort Tid efter fik han en tilsvarende Bestilling hos Slagtermester H. G. Meyer, det københavnske Slagterlavs Oldermænd, og siden hen kom han da i Slagterlære. Han blev Svend og nedsatte sig kun 23 Aar gammel som Slagtermester i Kbh. Det første halve Aars Tid havde han en Butik i Estlandsgade og flyttede derfra til Nansensgade, hvor hans Forretning hurtigt skød op. Han passede den omhyggeligt; selv da han var blevet den store Hotelejer og Direktør, forsømte han ingen Slagtedag paa Kvægtorvet, og han stod daglig i Butikken i Nansensgade, indtil han om Eftermiddagen tog op til Helsingør for at tilse Marienlyst. Da han havde faaet en moderne Forretning paa Hovedstrøget, ledede han den med samme Agtpaagivenhed, skønt meget andet efterhaanden optog ham. 1909 blev han Oldermænd for Slagterlavet, som han har ledet myndigt og dygtigt og til økonomisk Fremgang; han har vogtet over de gamle Lavsskikke og gjort sit til Bevarelsen af det patriarkalske Forhold, som, trods Tidernes Forandring, endnu kan gøre sig gældende inden for dette Lav. Kbh.s Slagtersvendeforening har optaget ham som Æresmedlem, og Lavsbrødrene har i Tidernes Løb hædret ham paa forskellig Maade.

Mere end som Oldermænd og som Varetager af flere offentlige Kommissionshverv i Verdenskrigens Aar er J. dog kendt og omtalt som den store Hotelejer og Hoteldirektør. Tidlig ejede han forskellige Hoteller i Nordsjælland, deriblandt Nyholte Hotel, men Grunden til sin Berømmelse paa dette Omraade lagde han 1897, da han købte »det europæiske Badested« Marienlyst. Han opførte 22 Villaer som Cottager, og han rejste det store Kurhotel, der aabnedes 1901. Han har altid sat en Ære i at ville være den fuldendte Vært, i det daglige og ved festlige Lejligheder. Til Marienlyst knytter sig brogede Minder om »Københavnraftener« med Sommerbal, om store internationale Kongresmiddage og om rige Udlændinges Besøg i den »gyldne« Tid efter Krigen. — Ogsaa i Kbh. virkede J. som Hotelmand. Han har ejet og drevet Hotel Kongen af Danmark og Wittmacks Lokaler; de sidste solgte han til Nationalbanken, da denne skulde udvides. Hans Opførelse af

Paladshotellet er et Afsnit for sig — et Kapitel i Kbh.s Historie fra Tiden omkring Bankkrisen 1908. J. havde, som han selv har udtrykt det, et Par gamle Ejendomme liggende paa Raadhuspladsen, og den Grund skulde udnyttes. Saa lod han 1907 Arkitekten, Professor Anton Rosen tage fat paa det store Bygværk. To Gange gik det i Staa, men J. overvandt med sin Energi alle Vanskeligheder, ogsaa de økonomiske, og 1910 stod Huset færdigt. — J. har i sig den stærke Trang til at skabe. Han lever i Arbejdet, men ud fra de store Syner. Han er ikke blot en Slider, en initiativrig Personlighed, han er Manden med Vovemod og Fantasi, og det har til Tider beredt ham store Vanskeligheder. — I Slutningen af 1920'erne trak J. sig tilbage fra al Hoteldrift for at dele sin Tid mellem Oldermannshvervet, Slagterforretningen og Herregaarden Cathrineberg ved Taastrup, som han købte 1918. — R. 1904. DM. 1908. — Maleri af Knud Larsen paa Cathrineberg. Herme af Jenø Meister 1935 i Slagternes Hus paa Søndre Fasanvej.

Verden og Vi 6. Sept. 1918. Dagens Nyheder 29. Juli 1931. Politiken 15. Juli 1935. H. Hjorth-Nielsen: Københavns Slagterlaug 1451—1926, 1926.

C. A. Clemmensen.

Jensen, Jens Andreas, 1834—1915, Møbelfabrikant. F. 24. Juli 1834 i Kbh. (Trin.), d. 3. Nov. 1915 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Høker Jens J. (Bonde) (1791—1866) og Anne Andersen (1803—83). Ugift.

J. kom i Snedkerlære hos den ansete Snedkermester H. C. Jacobsen (Pariser-Jacobsen) og uddannede sig samtidig i Tegning paa Det tekniske Institut. Han blev en dygtig Møbelkonstruktør, og da han 1855 var blevet Svend, rejste han til Udlandet paa Professionen. I de seks Aar, han var ude, arbejdede han i Berlin, Wien, Genève og Paris, i sidstnævnte By bl. a. to Aar hos den kejserlige Hofsnedker Fourdinois. Efter Hjemkomsten gjorde han Mesterstykke og etablerede sig 1861 sammen med Broderen Hans Severin J. (s. d.) som Firmaet Sev. & Andr. J. Medens J. væsentlig passede Værkstedet, tog Severin J. sig af det forretningsmæssige. Fra 1869 havde Brødrene Lokaler i deres egen Ejendom, det gamle Hotel du Nord. Da Wessel & Vett 1892 købte Huset, flyttede de til Kongens Nytorv 21, medens Værkstederne henlagdes til en Grund paa Amager. Firmaets Anseelse voksede stærkt, især efter at Universitetsbibliotekets Bygmester J. D. Herholdt havde overdraget det Udførelsen af Bibliotekets Montering. Ogsaa Kunstflidslotteriet benyttede Sev. & Andr. J. til Udførelsen af de Møblement, hvortil Tegningerne leveredes af kendte Kunstnere som Heinr. Hansen,

Hans J. Holm og H. Storck. I en længere Aarrække var Vilh. Dahlerup Firmaets kunstneriske Konsulent. Kunstnerisk Medvirken i Forbindelse med den gode Udførelse befæstede Firmaets Ry. 1874 var J. blevet Medlem af Snedkerlavets Bestyrelse, 1890—98 var han dets Oldemand, derefter Æresmedlem. Hans sociale Interesser var kendte, 1875—78 var han Medlem af den af Staten nedsatte Arbejderkommission, 1885 af Kommissionen angaaende Sygekasser og Arbejdernes Ulykkesforsikring. Desuden var han Repræsentant i Haandværkerforeningen, Medlem af Bestyrelsen for Haandværkerbanken, Kbh.s Brandforsikring og Fængselselskabet. Han var Typen paa den gammeldags, konservative Haandværker, der satte en Ære i at hævde det gode Haandværks Traditioner. Efter Broderens Død 1893 førte han Forretningen videre alene til Aar 1900, da han optog Brodersønnerne, Snedkermester *Carl Julius Poul J.* (1879—1927) og Malermester *Jens Johannes J.* (f. 1878) i Firmaet. Førstnævnte sluttede sig til de Bestræbelser, der repræsenteredes af Forening for Kunsthaandværk, i hvis Bestyrelse han nogle Aar havde Sæde. Efter hans Død ophævedes Firmaet Sev. & Andr. J. 1927. — R. 1892. DM. 1911. — Farvelagt Tegning af P. C. Bøenecke ca. 1895 i Familieeje.

1861—1911 Sev. & Andr. Jensen, 1911. R. Berg: Snedkerlauget i Kbh. 1554—1904, 1904. Skønvirke 1927. Georg Nygaard: Forening for Kunsthaandværk 1907—1932, 1932.

Georg Nygaard.

Jensen, Niels Arnth Ejlert, f. 1883, Skolemand, Politiker. F. 27. Sept. 1883 i Gerlev ved Slagelse. Forældre: Skomager, senere Uddeler Jens Christian J. (f. 1860) og Karen Hansen (f. 1860). Gift 11. Dec. 1908 i Lundforlund med Karen Sigrid Kristine Jensen, f. 22. April 1887 i Lundforlund, D. af Gaardejer Niels J. (1853—1903) og Ane Marie Hansen (1859—1936).

J. tog Lærereksamen 1904 fra Vordingborg, var 1904—05 Lærer ved Ryslinge Højskole, 1906—08 Vikar ved sin Fødebyss Skole og blev 1908 Førstelærer sst. Tidligt deltog han virksomt i sin Hjemegns Foreningsliv, var 1906—31 Formand for De vestsjællandske Ungdomsforeninger, 1920—29 Medlem af De danske Ungdomsforeningers Hovedbestyrelse. Ogsaa Gymnastik- og Skyttesag har han ofret meget Arbejde, er fra 1925 Formand for Sorø Amts Skytte- og Gymnastikforeninger, fra 1933 Formand for Overbestyrelsen for De danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger. Hurtigt gjorde han sig ogsaa gældende inden for sin Hjemegns offentlige Liv, var 1917—28 Sogneraadformand, ved en Række Valg — første Gang 1917 — Venstres Kandidat i Slagelsekredsen

og fik som Stedfortræder Sæde i Folketinget 1927 efter Folketingsmand Martin Hansens Død. Ved Folketingsvalget 1929 blev han valgt i Skelskørkredsen og genvalgt 1932 og 1935. — J.s Indsigt i Skolespørgsmaal er taget stærkt i Brug i Rigsdagsarbejdet. Han var sit Partis Ordfører for Skoletilsynsloven 1931—32 og 1932—33, for Lovforslaget om Aften- og Ungdomsskoler 1930—31, 1934—35 og 1935—36, for Private Ungdomsskoler 1935—36, for Folkeskoleloven 1933—34, 1934—35, 1935—36 og 1936—37. Han var Medlem af Sparekommissionen 1933—35 og blev 1936 valgt til Venstres Partisekretær. — R. 1934.

Fred. Nørgaard.

Jensen, Axel, f. 1875, Amtsskolekonsulent. F. 6. April 1875 i Linderum, Ugilt Sogn. Forældre: Lærer Lars Kristian J. (1838—1913) og Ane Marie Jensen (1845—1921). Gift 5. Nov. 1897 i Hammer, Vendsyssel, med Johanne Ulrikka Jensen, f. 29. Nov. 1875 i Grindsted, Vendsyssel, D. af Lærer Steffen Kristian J. (1842—1915) og Johanne Nielsen (1842—1911).

J. dimitteredes 1894 fra Ranum Seminarium og var derefter Hjælpelærer hos sin Fader, til han 1896 blev Lærer i Øster Hassing, Vendsyssel. 1900 blev han Førstelærer i Aarestrup ved Støvring og 1907 i Kvanløse ved Holbæk. 1935 blev han Amtsskolekonsulent i Holbæk Amt. J. har haft flere vigtige Tillidshverv. 1913—29 var han Medlem af Kvanløse Sogneraad og er fra 1925 Formand for det store Schelderupske Legat til Fordel for sjællandske Læreres efterladte. 1924—36 var han Medlem af Danmarks Lærerforenings Hovedbestyrelse og 1928—36 dens Formand. Som Lærernes øverste Tillidsmand har han været med til Behandling af vigtige Skolespørgsmaal. Han var saaledes Medlem af Lønningsskommissionen af 1929 og 1930 af Udvalget til Udarbejdelse af Seminariernes Undervisningsplan paa Grundlag af Loven af 1930. Desuden har han taget virksom Del i Forarbejdet til Lærertilsynsloven af 1933 og har paa talrige Foredragsrejser Landet over arbejdet for en Forøgelse af Landsbyskolens Undervisningstid og for et ottende Skoleaar. — Paa mange Studie- og Repræsentationsrejser i Udlandet har han gjort sig bekendt med Nutidens Strømninger i den pædagogiske Verden. Han er en baade veltalende og energisk Talsmand for moderne Skoletanker, særlig for Børnenes Selvarbejde i Skolen. — Med sin taktfulde Optræden og sin Evne til Forhandling og Administration har han faaet ikke ringe Indflydelse paa de vigtige Spørgsmaal, som i hans Formandstid er rejst og til Dels løst inden for dansk Folkeskolevæsen. J. deltog 1930 som danske Læreres Repræsentant i Islands Tusindaarsfest

og var 1931 Formand for det 13. nordiske Skolemøde i Kbh. Fra 1933 er han Censor ved Lærereksamen.

Folkeskolen 4. April 1935. Politiken 5. April 1935.

Chr. Buur.

Jensen Axel Peder, f. 1885, Maler. F. 28. Sept. 1885 i Kerteminde. Forældre: Skolelærer, senere i Vester Hjermtslev, Erik J. (1858—1932) og Inger Maric Olesen (1853—1930). Gift 29. Okt. 1915 i Kbh. (Frue) med Anne Kathrine Rendbeck, f. 11. Okt. 1888 paa Vestrupgaard i Nørre Saltum, D. af Proprietær Niels Christian Christensen (R.) (1847—93) og Anne Dorthea Pedersen Nørregaard (f. 1857).

J. begyndte tidligt at tegne og male og kom efter Konfirmationen i Malerlære, først tre Aar i Vester Hjermtslev og siden fire Aar i Aalborg, hvor han om Vinteren kunde besøge Teknisk Skole. Under et Ophold i Kerteminde viste han sine Arbejder til Syberg, som anbefalede ham til Zahrtmann, og 1907 traadte han ind i Kunstnernes Studieskole, det første Aar under Zahrtmanns Vejledning og, da denne trak sig tilbage 1908, to Aar under Johan Rohde. J. begyndte 1909 og 1910 at udstille paa De 13's Udstilling, var 1914 og 15 repræsenteret paa Charlottenborgs Foraarsudstilling og Kunstnernes Efteraarsudstilling og har derpaa siden 1916 med enkelte Aars Mellemrum deltaget i Grønningens Udstillinger, som Medlem siden 1919. Desuden har han været repræsenteret paa den danske Udstilling hos Liljevalch i Stockholm 1919, i Göteborg 1923, Forum Udstillingen 1929 og Rundskueudstillingen i Kbh. 1936. 1915, 1916 og 1917 har han faaet Rejselegater fra Akademiet, 1928 J. R. Lunds Legat og 1926 Eckersberg Medaillen for »Kornmarker under Lien« (Aarhus Museum). 1911 rejste J. første Gang til Paris, 1913 til Italien, som han igen besøgte 1920 (Assisi, sammen med Rude, Jais Nielsen og Axel Simonsen), 1921, 1923 og 1928. Til Frankrig vendte han tilbage 1925 (Paris, Moret sur Loing) og 1928 (Paris og Arles). — J. har fra første Færd i udpræget Grad arbejdet som Kolorist, og hans Interesse for Farven som Malerkunstens egentlige Udtryksmiddel gaar som en rød Traad igennem de forskellige Udviklingsstadier, han gennemløber, indtil han naar frem til sin fulde Modning som en af de betydeligste Kolorister her hjemme. I hans allerførste Billede, et Portræt af en gammel Kone, som han malede som sekstenaarig Malerdreng, inden han endnu knapt havde set et rigtigt Maleri, er Formen modelleret frem, ikke med sorte Skygger, som Begynderen ellers plejer at ty til, men med en Mængde fine smaa Farveklatter af en næsten impressionistisk Virkning. Senere, da han kom til Paris, var det

da ogsaa særlig Impressionisterne, han studerede. Paa Zahrtmanns Skole sluttede han sig til Jais Nielsen, Scharff og navnlig Rude, og ogsaa Karl Schou har han staaet nær gennem Aarene. Hans første Billeder, som kom frem paa De 13's Udstilling (f. Eks. »Dreng i Sol«, »Vinter i Vendsyssel«, »Moder og Barn«), er præget af en stærk, oprindelig Følelse for Mennesket og Naturen, som finder Udtryk ved rent maleriske Midler gennem de varme, mættede Farver og det milde graa Lys. Disse Billeder viser den oprindelige Grund i J.s Malerpersonlighed, og til en lige saa sand og ægte Naturfølelse, blot i en klarere Form og med renere, stærkere Kolorit, ser man ham vende tilbage i 20'erne efter en Periode af Eksperimenteren og Usikkerhed. Denne Usikkerhed skyldtes den frembrydende Kubisme, som han mødte i Paris 1911, og som fik saa stor Betydning for Kammeraterne og hele Kunstudviklingen her hjemme. J. selv kunde imidlertid ikke slaa ind paa denne nye, stærkt teoretisk prægede Retning, og han følte, at han med sin Kunst, der stadig havde Naturstudiet som Grundlag, stod fremmed over for Tiden. 1915 slog han sig ned i Nørrejylland, kastede sig over et intenst Studium af Farven og Lyset og lagde i disse Aar Grunden til sin kraftfulde Farveopfattelse, som maaske nok i en Periode laante noget af sin Voldsomhed og temperamentsfulde Penselføring fra van Gogh, men navnlig fik sin kunstneriske Forædling under Indflydelse af Bornholmerskolen (særlig Rude). En anden Vej til kunstnerisk Klarhed fandt J. under sit Italienophold 1920, hvor han i Assisi studerede Giotto og lærte af dennes klare Billedopbygning og rene gennemsigtige Farver, og under tilbagevendende Ophold malede han her en Række dekorativt opfattede Landskaber, som han, takket være de gode og konstante Lysforhold, fik Ro til at gennearbejde baade farvemæssigt og kompositionelt. Hen imod Midten af 20'erne naar J. saa frem til sin personlige Stil i de hjemlige Motiver, navnlig Landskaber fra Nørrejylland, som f. Eks. Klitpartier i uroligt Vejr, store brede Hedelandskaber fra Vildmosen med Tørveskruer, Pløjemarken i det tidlige Foraar eller sene Efteraar, men ogsaa (navnlig i senere Aar) danske Sommerlandskaber, hvor de hvidkalkede Bøndergaarde ligger med solbeskinnede Længer mellem gule og grønne Marker. Han har her naaet en klassisk Ro og Bredde i de store Kompositioner og hans Farve en hidtil ukendt Intensitet. Formen er trukket klart op med faste Konturer og Farven lagt paa med grove og hastige Penselstrøg som under en vældig Kraftanspændelse, og der slaar en Naturlugt ud fra disse Billeder, som synes malede med alle Sanser. — J. er repræsenteret paa Kunstmuseet og de fleste af vore

Provinsmuseer samt paa Museerne i Oslo, Stockholm, Göteborg og Malmø. Med Støtte af Ny Carlsbergfondet har han 1932—33 udført Vægdekorationer til Centralposthuset i Aarhus med Motiver fra Aarhus Sydhavn og typiske Skildringer af jysk Natur. 1935 udførte han som Sønderjyllands Gave til Kronprinsparret to Billeder »Hjerpsted Kirke« og »Udsigt fra Trøjborg«. Desuden har han givet Udkast til et Monument for Skipper Clement til Aalborg (Statuette, ikke benyttet) og tegnet det saakaldte Karavelfrimærke for det danske Postvæsen (1926). — Selvportrætter ca. 1923 og 1935. To Malerier af O. Rude 1911. Buste af Johs. Bjerg 1930. Tegninger af Carl Jensen 1911 og Jais Nielsen 1910.

Politiken 4. Nov. 1918. Fra Himmerland og Kjær Herred, V, 1924—26, S. 168—70. Dagens Nyheder 30. Jan. 1928. Kataloger over Separatudstillinger hos Bach 1933, 1935, 1936. Max Brammer i Nord. Posttidsskrift, XXXI, 1933, S. 74—82. R. Gandrup: Axel P. Jensen (Vor Tids Kunst, 21), 1936.

Merete Bodelsen.

Jensen, Christian Erasmus Otterstrøm, f. 1859, Botaniker. F. 11. Juni 1859 i Store Kværn i Angel. Forældre: Apoteker Johan Georg Keller J. (1818—86) og Francisca Augusta Otterstrøm (1832—1910). Gift 20. Dec. 1905 i Kbh. (Fredens) med Emma Marie Margrethe Mynster, f. 12. Juli 1877 i Kbh. (Johs.), d. 27. Marts 1917 i Hvalsø, D. af Læge C. M. (s. d.) og Hustru.

J.s Fader havde været Lærer i Naturhistorie ved Højskolen i Rødding og ved Kolding Latinskole, inden han 1853 blev Apoteker i Store Kværn og fra 1871 i Hvalsø. Han var en ivrig Florist, som har givet mange Bidrag til Langes Haandbog og endog beskrevet nogle nye Rubus-Arter. Denne Interesse gik i Arv til Sønnen og fik øget Næring og Indhold, da han under sin farmaceutiske Læretid fik Warming til Lærer. Han blev cand. pharm. 1882, og 1886—1910 bestyrede han for sin Moder Apoteket i Hvalsø, som han selv derefter ejede, indtil han 1917 overtog Nørrebro Apotek i Kbh. — Som Botaniker er J. først og fremmest kendt som Bryolog med et intimt Kendskab til nordiske og arktiske Mosser, erhvervet dels ved egne Indsamlinger i Danmark, Skandinavien og Færøerne, dels ved Bearbejdelse af arktiske Samlinger. Han har publiceret mere end 40 bryologiske Afhandlinger, af hvilke den ældste, fra 1883, handler om de danske Tørvemosser (Sphagnaceæ), en yderst vanskelig Gruppe, hvori J. snart blev en internationalt kendt Specialist. Ikke mindre anset blev han som Kender af arktiske Mosser; Afsnittet om disse i de fleste danske Afhandlinger om Grønlands Flora skyldes ham, saaledes allerede det i Langes »Conspectus Floræ Groenlandicæ« (1887) og det i »Bo-

tany of the Færøes» (1901), det sidste delvis baseret paa egne Indsamlinger 1896. Til den svenske Mosflora har han i Samarbejde med svenske Kolleger givet flere omfangsrige og værdifulde Bidrag, hvorimod han i en Aarrække kun gav faa og smaa Meddelelser om danske Mosser. Sin enestaaende Viden om disse samlede han sammen i sit Hovedværk »Danmarks Mosser, eller Beskrivelse af de i Danmark med Færøerne fundne Bryofyter«, I (1915) og II (1923). I disse to store, rigt illustrerede Bind har de danske Mosser faaet en saa videnskabelig og fyldig Behandling, at de nu er mere udtømmende kendte end nogen anden Klasse af danske Sporeplanter. — Af J.s andre, faatallige botaniske Bidrag maa især fremhæves hans »Floristik af Alindelille Fredskov« (1911).

Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, I, 1924, S. 594. Samme: Den danske botaniske Litteratur 1880—1911, 1913, S. 109—13 med flere Tillæg i Botanisk Tidsskrift.

Carl Christensen.

Jensen, Christian Albrecht, 1792—1870, Portrætmaler. F. 26. Juni 1792 i Bredsted ved Husum, d. 13. Juli 1870 i Kbh. (Garn.), begr. sst. (Holmens). Forældre: Handskemager Boy J. (1764—1834) og Maria Magdalena Jessen (1758—1837). Gift 22. Maj 1823 i Haderslev med Catharina Lorenzen, f. 3. Nov. 1796 i Haderslev, d. 22. Nov. 1874 i Kbh. (Garn.), D. af Amtsforvalter, Justitsraad Thomas L. (1754—1834) og Martha Hiort (1770—1842).

J. viste allerede som Dreng Anlæg for Tegning og rejste i sit 19. Aar til Kbh. for at uddanne sig ved Kunstakademiet. 1814 vandt han den mindre Sølvmedaille. Samtidig med Akademiundervisningen søgte han Undervisning i Matematik og Landmaaling og bestod 1812 den kgl. Landmaalings Commissions Eksamen heri. En Retræte var hermed sikret, hvis Kunsten skuffede for haardt. Hans Lærer blev C. A. Lorentzen, baade paa Akademiet og privat. Mulighed for Valg af en anden Lærer fandtes egentlig ikke, da Lorentzen efter Abildgaards Død 1809 var eneste Professor i Malerkunsten. Hos ham lærte man sin Profession først og fremmest ved Kopiering efter anerkendte Mestre fra 17. og 18. Aarhundrede, fortrinsvis Nederlænderne, der i det stillestaaende Milieu havde bevaret deres Aktualitet. En Ven fandt J. i den norske Landskabsmaler J. C. Dahl, der gik paa Akademiet fra 1811, og hvis kunstneriske Udvikling paa en Maade er beslægtet med J.s, hvor forskellige deres Specialer end blev. Nye Impulser kom ikke til Akademiet i J.s Elevtid, idet hans økonomiske Forhold tvang ham til at rejse hjem til Bredsted i Maj 1816 og Eckersberg

først vendte hjem fra sin store Rejse i Aug. s. A. 1817 lykkedes det J. at komme til Dresden over Berlin. Kopiering skaffede ham Udkommet og betydningsfuldt nok baade Akademiets og dets Præsæs' Prins Christian Frederiks Bevaagenhed. Denne resulterede i en kgl. Rejseunderstøttelse, som muliggjorde videre Rejse over Wien, Venezia, Bologna, Firenze til Rom, hvortil han kom Nov. 1818, og hvor han blev til Nov. 1821. Af Venner traf han her J. C. Dahl og Billedhuggeren H. E. Freund. Portrætter af den sidste (Kunstmuseet, Fr.borg) og et tegnet Selvportræt (forhen Johan Hansens Samling) røber ved Dragt og Haarfagerhed Tilknnytning til tyske Kunstnerkredse. Flittig Kopiering, fortrinsvis efter Raphael, blev Hovedbeskæftigelsen i Rom, men Portræt-maleriet tog dog det sidste Aar Fart. Slette Pengeforhold tvang J. modstræbende til Hjemrejse Efteraaret 1821. Han forsøgte nu at tjene sit Brød i Hamburg, men vendte tilbage til Kbh., hvor han blev agreeret ved Akademiet 1823 og optaget som Medlem 1824 paa Portræterne af Kobberstikkeren J. F. Clemens og Statsminister Ove Malling. Virksomheden som Portrætmaler kom nu for Alvor i Gang, ikke mindst takket være Bestillinger fra Kongehuset, men da J. 1828 søgte at blive Professor ved Modelskolen efter Lorentzen, havde han den Skuffelse at blive vraget til Fordel for sin gode Ven H. E. Freund, tilmed efter at J. C. Dahl var blevet spurgt og havde givet Afslag. Den Betryggelse, som Professoratet kunde have givet, kom J. til at savne haardt, navnlig efterhaanden som hans Familie forøgedes i hastigt Tempo. Hele Resten af sit Liv var han nødsaget til at anstrenge sin Opfindsomhed for at fremskaffe de fornødne Indtægter. Leverancen til den historiske Portrætsamling paa Fr.borg baade af Kopier og Originaler, som han opnaaede fra 1833, blev efterhaanden det faste Punkt i hans usikre Økonomi. Selv dette blev dog truet af N. L. Høyens skarpe Kritik, der ikke alene gjaldt Ideen ved Samlingens Komplettering med Kopier, men lige saa meget J. som Kunstner. Fra Midten af 1820'erne til omkring 1840 er J. den førende Portrætmaler her hjemme med en efter Forholdene meget betydelig Produktion. Eckersberg konkurrerede han saaledes aldeles ud. Ikke tilfredsstillet af de hjemlige Muligheder søgte han ved bestandige Udenlandsrejser at skaffe sig nyt Klientel. Vi ved, at han 1830 var i Italien, bl. a. i Venezia, 1832 i München, hvor han traf Wilh. Bendz og den norske Landskabsmaler Ths. Fearnley, og at han 1837 første Gang var i England. Resultatet af denne Englandstur har aabenbart været opmuntrende; allerede n. A. gentog han den, og skønt han for en stor Del malede sine Landsmænd derovre,

lykkedes det ham ved Introduktion fra Arkæologen P. O. Brøndsted, et Rom-Bekendtskab, at faa Bestilling paa en Række Portrætter af engelske Videnskabsmænd. 1839 var han atter i England, denne Gang med en Anbefaling fra H. C. Ørsted, som satte ham i Forbindelse med adskillige Fysikere og Astronomer, en Bekendtskabskreds, som atter affødte Bestillingen af en Serie Astronom-Portrætter til det nye Observatorium Pulkovo ved St. Petersborg. Denne Bestilling medførte Rejser til Tyskland og Rusland 1840—41 og 1841—42, en Englandsrejse 1843 og atter et længere Ruslandsophold 1843—44. Naar hertil lægges adskillige Smaarejser og en Tur til Holland 1847 for at kopiere til Christian VIII., vil man forstaa, at J. har stridt bravt for sin Profession og for at holde sig oven Vand ved egen Kraft. Kritisk for ham blev Christian VIII.s Død 1848. Herved mistede han sin mest formaaende Støtte, men til alt Held opnaaede han n. A. en Stilling som Medhjælper ved Den kgl. Kobberstiksamling under J. M. Thiele, et Forhold, der endelig ordnedes 1850, og som vedvarede til J.s Død 1870. Denne Kovending hænger sammen med hans Samler-Interesse, der navnlig gjaldt Tegninger og Grafik, men ogsaa Malerier. 1868 solgte han 250 grafiske Blade til Kobberstiksamlingen, som paa Dødsboauktionen yderligere erhvervede baade Grafik og Tegninger, de sidste med straalende Kunstnernavne, som desværre i Tidens Løb har maattet slettes. Om den brogede Samlings Værdi er det vanskeligt at have nogen begrundet Mening. Auktionsprovenuet vidner dog maaske om overdreven Skepsis hos Samtiden, skønt Kvaliteten af de Tryk, der kom til Kobberstiksamlingen, navnlig en Serie Marcanton-Blade, unægtelig ikke røber et kritisk Syn. Foruden Grafik restaurerede J. ogsaa Malerier, navnlig efter at Den kgl. Malerisamlings Konservator, Landskabsmaleren J. P. Møller, var død 1854. Stillingen ved Malerisamlingen fik han ganske vist ikke — mod Høyens Mistillid kæmpede man forgæves —, men han opnaaede dog at faa som Opgave at restaurere en Del store Billeder, der opbevaredes i Fr.borg Slotskirke, et Arbejde, der dog, som næsten alle den temperamentsfulde Mands Forehavender, skaffede ham en Mængde Bryderier, til Dels af yderst pinlig Art. — Som Restaurator maa man, saa vidt det nu kan skønnes, slaa J. i Hartkorn med saa mange andre af denne farlige Videnskabs Dyrkere, der med de redeligste Hensigter har spredt Ødelæggelse om sig.

Var J.s ydre Tilværelse saaledes stærkt bevæget, fulgte han til Gengæld som Maler en Bane uden Svinkeærinder. Portrættet var hans eneste Omraade, naar undtages Kopieringen. Elev som han

var af C. A. Lorentzen, er hans første Arbejder præget af dennes Farvesyn og dermed af det 18. Aarhundredes. Rejsen til Tyskland og Italien 1817—21 bragte ham i Berøring med tysk Kunst og fik ham til at gaa over til en køligere Kolorit, der efterhaanden nærmer sig Lokalfarven. Samtidig gennemførte han i stigende Grad en plastisk malerisk Behandling. I Rom fandt ogsaa den Overgang Sted, som var Tidens, fra Repræsentationsbilledet til det lille, ofte studieagtige, intime Portræt — en Arbejdsform, der viste sig at passe J. som Handske Haand. Efter nogen Vaklen mellem denne nye Form og en mere traditionel som i Medlemsstykkerne til Kunstakademiet af Clemens og Malling tager J.s Produktion Fart i det lille saa at sige borgerlige Format, der sikkert bidrog sit til at sikre ham Publikums Bevaagenhed. Den samtidige Kritik var ham derimod langt fra bevaagen. Vel havde man Blik for den slaaende Portrætlighed, han gerne opnaaede, men hans specielle brede Penselføring var Kritikkkens Syndebuk. Som nævnt var Høyen ham en haard og udholdende Modstander, der til sidst fik Publikum paa sin Side. J.s stærkt aftagende Produktion i 50'erne forklares rimeligvis herved. Fra 1854 findes saaledes kun eet Portræt, Konsistorialraad A. C. Krogs (Kunstmuseet), og mellem dette og J.s sidste, Pastor Rudelbach fra 1858 (sst.), kendes intet Arbejde.

Efter Raadhusudstillingen 1901 og Udstillingen i Kunstforeningen 1922 har navnlig Karl Madsen gjort sit for at rehabilitere den i Mørket udstødte J. I samme Retning har nylig Sigurd Schultz virket ved sin fortjenstfulde, grundige Monografi. Arbejder af J. findes bl. a. paa Kunstmuseet, Hirschsprungske Samling, Glyptoteket og Fr.borg. — Tit. Professor 1835. — R. 1858. — Malede Selvportrætter 1815 (Fr.borg), ca. 1822 (Familieeje), 1836 (Kunstmuseet) og ca. 1843 (Fr.borg), tegnede 1820 og ca. 1821. Tegning af J. V. Gertner 1854 (Fr.borg). Maleri af J. Roed 1868 (Udstillingskomiteen paa Charlottenborg). Herme af H. E. Freund 1818, udført 1820 (Glyptoteket). Akvarel (1867), Tegninger og Raderinger af F. Grünwaldt. Tegning af W. Marstrand.

Karl Madsen: Kunstens Historie i Danmark, 1901—07, S. 201—04. Arbejder af Maleren Chr. Alb. Jensen Kunstforeningen 19. Febr.—15. Marts 1922. Carl V. Petersen i Ill. Tid. 31. Maj 1922. Karl Madsen sst. 1. Okt. s. A. Sigurd Schultz i Nord. tidskr., 1923, S. 166—72. Leo Swane i Kunstmuseets Aarsskr., XVI—XVIII, 1931, S. 233 f. Sigurd Schultz: C. A. Jensen, I—II, 1932.

Jørn Rubow.

Jensen, Carl Ludvig Emil, 1865—1927, Forfatter. F. 2. Dec. 1865 i Kbh. (Helligg.), d. 21. Sept. 1927 sst., Urne paa Bispe-

bjerg. Forældre: Værtshusholder Ludvig J. (1836—1905) og Karen Marie Svenningsen (ca. 1839—75). Gift 11. Nov. 1892 i Kbh. (b. v.) med Hilda Charlotte Larsen, f. 5. Dec. 1868 i Kbh. (Fødsst.).

Som sekstenaarig Elev i Borgerdydskolen paa Christianshavn fik J. en Artikel optaget i »Social-Demokraten«, og da hans Rektor i den Anledning stillede ham over for Valget mellem Skolen eller Avisskriveriet, valgte han det sidste. Han blev saaledes aldrig Student, men dyrkede paa egen Haand sine litterære og kunstneriske Interesser. Fra 1882 til sin Død var han knyttet til »Social-Demokraten«, hvis ledende Litteratur- og Teateranmelder han var i over en Menneskealder. Et Udvalg af sine Anmeldelser har han sammenarbejdet til Bogen »Vore Dages Digtere« (1898). Han giver heri sytten Karakteristikker af Tidens yngre og yngste Digtere frem til Johs. V. Jensen og optrækker Hovedlinierne i de sidste tyve Aars litterære Udvikling, bedømt ud fra Synspunkter paa Realismen og Naturalismen, der var blevet gjort gældende af Johs. Jørgensen og de andre af »det lyriske Gennembrud« Digtere. Han er de unge Halvfemseres fint forstaaende, noget flatterende Portrættør, selv en »Halvfemser« i sit Syn paa Kunst alene som »Udtrykket for det i egentligste Forstand særegne«. Paa Linie med 90'ernes Digtere er han ogsaa i sine Oversættelser af Maeterlincks »Prinsesse Malene« (1892) og — sammen med S. Prahl — af Jules Hurets Enquête »Det unge Frankrig« (1894). Endvidere har han oversat Schnitzlers »Elskovesleg« (1897). Han skriver smagfuldt, men over Hovedet paa det brede Publikum. Som Kritiker i »Social-Demokraten« var han et Slags Pant for Bladets litterære og alment kulturelle Bestræbelser. — Efter Aarhundredskiftet var hans skønlitterære Virksomhed mere spredt. Sammen med W. Norrie, hans Skolekammerat, skrev han Skuespillet »Fem Søstre« (1908), der med Held blev spillet paa Dagmar-teatret. 1920 fik han Teaterbevilling og drev i nogle Aar Det lille Teater med et Repertoire af lettere, franske Lystspil. Han udgav »Karikatur-Album« (1906—07), der er en Bearbejdelse for danske Læsere især af Edvard Fuchs: »Die Karikatur«, men hvori dog Afsnittene om Norden og Frankrig skyldes ham selv. Hans rent æstetiske Indstilling er i denne Periode afløst af hans Arbejde for Socialdemokratiet. Hans Hovedværk er det store, sammen med Fr. Borgbjerg forfattede Tobindsværk »Socialdemokratiets Aarhundrede« (1901—04). Han fortæller her letfatteligt og malende. — Portrætteret af Asor Hansen paa Gruppebillede af »Social-Demokraten«s Redaktion 1888 og af Edv. Saltoft paa Maleri i Folkets Hus 1934. Træsnit af J. C. Kongstad Rasmussen 1898.

Valdemar Vedel i Tilskueren, 1899, S. 317—24. Georg Brandes: Fugleperspektiv, 1913, S. 56—61 (fra 1898). Chr. Rimestad i Social-Demokraten 2. Dec. 1925. Sst. 22. Sept. 1927.

Oluf Friis.

Jensen, Carl Peter Govertz, 1845—1921, Forfatter. F. 9. Jan. 1845 i Kbh. (Frue), d. 30. April 1921 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Cand. jur., senere Ejer af Fredsholm Carl Henrik Jacob J. (1818—97) og Hansine (Signe) Ane Kirstine Hertel (1822—1904). Gift 18. Juli 1873 i Nørup med Marie Krøyer, f. 22. Maj 1853 i Nørup Sogn, d. 26. Juli 1926 paa Orehøjgaard, Allerslev Sogn, Voldborg Herred, D. af Jægermester Georg K. til Engelsholm (1818—94) og Antonie Benedicte Secher (1822—80).

J. blev Student 1864 fra Fr.borg og cand. jur. 1869. Derefter var han Sagførerfuldmægtig, indtil han 1872 købte Hvidsminde ved Ry. 1880 blev han Formand for Skanderborg Landboforening og 1884 Medlem af Skanderborg Amtsraad. Efter at have afhændet Hvidsminde 1886 blev han 1887 Redaktør af »Vestlollands Avis« i Nakskov, indtil han 1891 overtog Redaktionen af »Dansk Jagttidende«. — Fra sin Ungdom var J. en ivrig Jæger, og sine Indtryk fra Jagtlivet har han skildret i tre Samlinger Skitser: »Paa Jagt« (1887), »Jagtstemninger« (1893) og »Jægere« (1903), der ligesom hans Artikler i »Dansk Jagttidende« bærer Vidne om en fint udviklet Sans for Naturen og Dyrelivet og en frisk og levende Fremstillingsevne. — R. 1909.

Dansk Jagttidende, XXXVIII, 1921, S. 17 ff. Hunden, XXXI, s. A., S. 83 f.

A. Leigh-Smith (K. K. Nicolaisen).*

Jensen, Carl Oluf, 1864—1934, Veterinær. F. 18. Marts 1864 paa Frbg., d. 3. Sept. 1934 i Middelfart, begr. i Vejlbj, Vends Herred. Forældre: Gas- og Vandmester Peter J. (1829—1910) og Dorthea Marie Rasmusdatter (1833—1913). Gift 2. Dec. 1890 i Vejlbj med Marie Magdalene Thomasine Schmit, f. 23. Aug. 1865 paa Strib, d. 21. Juni 1917 i Kbh., D. af Transportforvalter, Ejer af Strib Færgegaard Hans Peter S. (1819—84) og Magdalene Bolette Kirstine Dehlholm (1826—1905).

Fra sin tidligste Ungdom var J. stærkt interesseret i almindelig Naturkundskab, Matematik og Astronomi, og det maa nærmest siges at være en Tilfældighed, at han valgte Veterinærstudiet som Livsgerning. Kun atten Aar gammel tog han Dyrslægeeksamen 1882 og beskæftigede sig et Aars Tid (1882—83) med almindelig Dyrslægepraksis, først som Vikar, derefter som selvstændig praktiserende Dyrslæge i Nimtofte. En ca. treaarig Sygdomsperiode tvang

ham bort fra hans Praksis til Hovedstaden. Det nødtvungne Ophold her førte ham ind paa Studiet af Bakteriologien og blev herigennem i Virkeligheden bestemmende for hans senere Virksomhed. Paa dette Tidspunkt havde Bakteriologien sit Gennembrud; men Veterinærstudiet var endnu næppe præget deraf, og det skyldtes saaledes ikke den Undervisning, som J. havde faaet paa Veterinærskolen, at han fattede særlig Interesse for den nye Videnskab. Uddannelse i denne fik han dels paa Universitetet hos C. J. Salomonsen, dels paa Forsøgslaboratoriet hos B. Bang. Efter at have genvundet sit Helbred nogenlunde overtog J. atter sin Praksis i Nimtofte Foraaret 1886, i øvrigt stadig systende med Bakteriologi og patologisk Anatomi ved Siden af den praktiske Gerning. Efter godt et Aars Forløb brød han atter op og forlod dermed Dyr lægepraksis for stedse; men det er utvivlsomt, at de to Perioder, i hvilke han virkede som Landdyrlæge, fik stor Betydning for ham under hans senere Virksomhed.

Fra Juli til Dec. 1887 opholdt J. sig i Tyskland, hvor han studerede dels Bakteriologi ved Robert Kochs Institut i Berlin, dels især Patologi og patologisk Anatomi ved forskellige Veterinærskoler i Tyskland. Efter sin Hjemkomst blev han Dec. 1887 ansat som midlertidig Assistent hos Professor B. Bang ved dennes Laboratorieafdeling paa det landøkonomiske Forsøgslaboratorium; April n. A. blev han Assistent ved den stationære Klinik paa Veterinærskolen, men fortsatte samtidig sit Arbejde paa Bangs Laboratorium. 1889 udnævntes J. til Lærer (Lektor) i Veterinærvidenskab ved Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole, og fra denne Dato og til sin Død, altsaa i næsten fulde 45 Aar, var han knyttet til denne Skole som Lærer i flere, hver for sig meget vigtige og betydningsfulde Fag. 1903 udnævntes han til Professor. Ved sin Tiltræden 1889 overtog han almindelig Patologi og patologisk Anatomi efter B. Bang, der tidligere havde haft denne Undervisning sammen med andre Fag. Nu blev disse for Dyr lægeuddannelsen saa vigtige Fag gjort selvstændige; J. kunde udvide Undervisningen betydeligt, og i Aarenes Løb skabte han bl. a. et udmærket Museum til Undervisningsbrug. De nævnte Fag docerede han fra 1889 til 1909. 1892—98 ledede han tillige Klinikken for mindre Dyr; fra 1898 overtog han Undervisningen i teoretisk Kødkontrol, og n. A. paa-begyndte han Forelæsninger over Mælkekontrol. Undervisningen i de to sidstnævnte Fag afgav han 1923; derefter og til sin Død docerede han Serologi og Serumterapi.

De her nævnte Fag har næsten alle været ganske unge og nye, da J. overtog Undervisningen i dem, og han har derfor for en

meget stor Del maattet opbygge Undervisningen fra Grunden, overvejende paa Basis af egne Erfaringer. Saaledes udgav han 1903 »Forelæsninger over Mælkekontrol« — den første eksisterende Lærebog i dette Fag, kort efter oversat til Tysk og Engelsk. Sin Alsidighed viste han bl. a. ved sin Ledelse af Klinikken for mindre Dyr, hvor en Del af Arbejdet ifølge Sagens Natur maatte ligge uden for hans egentlige Fag; han viste sig her som en meget habil Operatør, der bl. a. mestrede den vanskelige Underlivskirurgi til Fuldkommenhed. Nævnes kan det ogsaa, at J. vistnok var den første, der foretog Forsøg med Röntgenstraalernes Anvendelse i Veterinærkirurgien.

Efterhaanden som Behandling af en Række Dyresygdomme ved Hjælp af Serum eller Vaccine kom frem, blev et specielt Institut til Fremstilling af disse Præparater her i Landet paakrævet. J. tog da Initiativet til Oprettelsen af et Serumlaboratorium, der aabnedes 1909; oprindeligt hørte det under Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole; men 1932 blev det henlagt direkte under Ministeriet som »Statens veterinære Serumlaboratorium«. J. var til sin Død Forstander for Institutionen, som under hans Ledelse var i en stadig fortsat Udvikling.

Ogsaa inden for Veterinæradministrationen har J. gjort en meget betydelig Indsats. Allerede 1898 blev han Medlem af Det veterinære Sundhedsraad og 1928 dets Formand. Efter B. Bangs Afgang som Veterinærfysicus 1922 overtog han denne den højeste administrative Stilling inden for Veterinærvæsenet; ved en Omlægning af Administrationen 1931 blev Fysikatet omdannet til et Direktorat, og J. blev konstitueret som Veterinærdirektør; fra denne Stilling trak han sig tilbage 1933. I disse Stillinger udførte han et overordentlig stort og omfattende Arbejde. Udviklingen medførte netop i denne Periode, at en Omordning og betydelig Udvidelse af Veterinæradministrationen blev nødvendig, og yderligere bevirkede udbredte Mund- og Klovsygeepidemier her i Landet samt forskellige Vanskeligheder for vor Eksport af Bacon til England, som Efterkrigstiden bragte med sig, at et overmaade stort Arbejde blev lagt paa Veterinæradministrationens Chef. I denne meget krævende Stilling ydede J. en Indsats af betydelig Værdi for Landet, og hans store internationale Anseelse var ikke mindst i Forholdet til Udlandet utvivlsomt af meget stor Betydning.

I endnu højere Grad end som Lærer og Administrator har J. dog haft Betydning gennem sit videnskabelige Arbejde, som udmærker sig ved stor Alsidighed, og som omfattende vidt forskellige Emner inden for saavel Bakteriologien og Patologien som Biologien

paa flere Omraader har været af banebrydende og grundlæggende Natur. Allerede som ganske ung Assistent paabegyndte han dette Arbejde, som han fortsatte, indtil hans administrative Virksomhed ikke længere levede ham Tid dertil. En Del af hans mest betydningsfulde Arbejder er udført paa det landøkonomiske Forsøgs-laboratoriums bakteriologiske Afdeling, til hvilken han var knyttet først som Assistent, senere som Medarbejder hos B. Bang og 1898—1908 som Leder af en selvstændig Laboratorieafdeling, som var velindrettet, men som dog maatte virke under meget beskedne Forhold.

Af J.s mange bakteriologiske Arbejder skal nævnes: »Undersøgelser over Aarsagen til Kværke« (sammen med G. Sand, 1888), hvorved den Bakterie, der foraarsager den udbredte Hestesygdom Kværke, blev paavist. 1891 udkom de nu klassiske »Bakteriologiske Undersøgelser over visse Mælke- og Smørfejl«, hvilke Undersøgelser viste, at nogle meget tabvoldende Fejl ved Smørret skyldtes skadelige Bakterier, og at disse Fejl kunde undgaas, bl. a. ved Pasteurisering af Fløden — en Opdagelse, der har sparet meget store Beløb for Landbruget. I den 1892 offentliggjorte Afhandling »Om Knuderosen, tør Hudbrand og Rødsyge« paaviste J., at den almindelige Svinesygdom Knuderosen var en særlig Form af Svinets Rødsyge; fra samme Aar stammer »Om den infektiøse Kalvediarrho«, der danner Indledning til en Række Afhandlinger om Kalvesygdomme, hvis Aarsagsforhold han klarlagde, og over for hvilke han derpaa fremstillede virksomme Serumpræparater; herigennem skabte han et væsentligt Grundlag for Oprettelsen af det foran nævnte Serumlaboratorium. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes hans omfattende Studier over Tyfus-Coligruppens Bakterieformer, som han behandler i en Række Publikationer med Angivelse af Metoder til at identificere disse Bakterier (ved Hjælp af deres Forgæringsevne) — Metoder, der har været forbilledlige for Studiet og Inddelingen af flere andre Bakteriegrupper. Af stor Værdi var endvidere J.s Undersøgelser over den islandske Faaresygdom Bradsot (»Über Bradsot und deren Aethiologie«, 1896, og senere Publikationer), hvorved han paaviste Aarsagen til Sygdommen og angav en effektiv Bekæmpelsesmetode (Vaccination), hvis gode Resultater foranledigede den islandske Stat til 1912 at tildele ham en Hædersgave. Sammen med J. Fibiger gennemførte han en Række meget betydningsfulde Undersøgelser over Forholdet mellem Menneskets og Kvægets Tuberkulose (1902—08).

Af J.s biologiske Arbejder maa i første Linie nævnes hans Kræftundersøgelser (1901 og følgende Aar; navnlig »Eksperimentelle

Undersøgelser over Kræft hos Mus«, 1903) med Paavisning af, at Kræft og lignende Svulster hos Mus og Rotter kunde overføres ved Podning; disse Arbejder, der med eet Slag blev verdenskendte, indledede en helt ny Epoke inden for Kræftforskningen. Ogsaa med Plantesvulster har J. beskæftiget sig indgaaende (1910 og 18). Af andre biologiske Arbejder skal endnu kun nævnes de højst interessante Undersøgelser over Skjoldbruskirtlens Betydning ved Forvandlingen af visse Padder (Axolotl'en) 1916—21.

Foruden de i det foregaaende nævnte har J. offentliggjort en Mængde Arbejder i veterinære og medicinske Tidsskrifter i Ind- og Udland, først og fremmest i »Maanedsskrift for Dyr læger«, som han var med til at stifte 1889, og som han var Medudgiver og Medredaktør af til sin Død. En detailleret Fortegnelse over hans Publikationer findes i »Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908« (1908), S. 555 f., Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskoles Aarsskrift, 1919, S. 295 f. og i »Den danske Dyr lægestand« 1934.

Betragter man J.s litterære Produktion, modtager man et levende Indtryk af hans Arbejders imponerende Omfang og Alsidighed saavel som af den Grundighed og Nøjagtighed, hvormed de er udført. Som den fremragende Forskerbegavelse han var, veg han aldrig tilbage for de store og vanskelige Opgaver, som han ogsaa takket være sit Overblik og sin overordentlige Arbejdskraft førte til heldig Løsning; hans Arbejdsindsats er saa meget mere imponerende, som hans Helbred ofte var mindre godt. Personlig var J. beskeden og tilbageholdende; men enhver, som kom i nærmere Berøring med ham, maatte beundre hans store menneskelige Egenskaber, hans eminent Belæsthed og store Viden, som han altid med den største Beredvillighed og Glæde stillede til Raadighed for den, der søgte hans Hjælp og Vejledning.

Paa mangfoldige Maader blev der yderligere lagt Beslag paa J.s Arbejdskraft i Kommissioner, officielle Hverv, Foreninger m. m. Saavel her hjemme som i Udlandet vandt han megen Anerkendelse: Medlem af Det kgl. danske Videnskabernes Selskab 1903, Dr. med. h. c. ved Kbh.s Universitet 1910, Dr. med. vet. h. c. ved Veterinærskolen i Berlin 1912, Æresmedlem af Den danske Dyr lægeforening 1911, af Kød- og mælkehygiejnisk Forening for danske Dyr læger 1924 samt af en lang Række udenlandske Dyr lægeforeninger (bl. a. alle de nordiske), Æresmedlem eller korresponderende Medlem af talrige medicinske Selskaber og Foreninger her hjemme og i Udlandet, Æresmedlem af den internationale Forening for Kræftforskning 1908, Præsident for Den danske Kræftkomité 1928 og

Medlem af flere udenlandske Foreninger til Udforskning og Bekæmpelse af Kræften. Modtog 1906 The Walker Prize for Kræftundersøgelser. — R. 1907. DM. 1919. K.² 1923. K.¹ 1931. — Maleri af Johs. Glob 1921 (Fr.borg). Bronzebuste paa Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole og Bronzerelief paa Statens veterinære Serumlaboratorium (begge af V. Gustafsson) 1935.

St. Friis i Den kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 1858—1908, 1908, S. 270—73. Acta pathologica et microbiologica scand., Suppl. XVIII, 1934 (Festskrift i Anledning af J.s 70 Aars Fødselsdag). Oluf Thomsen: Mindetale holdt i Videnskaberens Selskabs Møde 16. Nov. 1934 (Overs. over Vidsk. Selsk. Forhandl.). Samme i Naturens Verden, XVIII, 1934, S. 433—41. St. Friis i Maanedsskrift for Dyr læger, XLVI, 1934—35, S. 305—11. M. Christiansen i Medlemsblad for den danske Dyr lægeforening, XVII, 1934, S. 443—49.

M. Christiansen.

Jensen, Camilla Elisa, se Hilmer.

Jensen, Hans Carl, f. 1887, Maler, Tegner. F. 24. Juni 1887 i Kbh. (Holmens). Forældre: Skomagermester Christen Søren J. (1850—1923) og Ane Margrethe Christensen (1846—1930). Gift 1° 16. Sept. 1917 i Kbh. (Holmens) med Malerinden Marie Kirstine Louise Ottesen, f. 5. Maj 1890 i Næstved (gift 1° med Købmand i Vejle Jørgen Peter Jensen Toller, f. 1883), D. af Hotel-ejer Søren Jensen O. (1858—1931) og Sanne Michelsen (f. 1861). Ægteskabet opløst. 2° 12. Aug. 1930 paa Frbg. (b. v.) med Merete Paulsen, f. 1. Marts 1901 i Kbh. (gift 1° med Maleren Gunnar Zilo; Ægteskabet opløst), D. af Maleren Julius P. (s. d.) og Hustru.

J. tog Præliminæreksamen 1903 og var paa et Handelskontor i halvandet Aar. Hans udprægede Tegnelyst og manglende Interesse for Kontorarbejdet gjorde imidlertid, at han opgav Stillingen og søgte ind paa en Tegne- og Maleskole (»Studio«), hvor han traf Aksel Jørgensen. Da begge var utilfredse med Undervisningen, forlod de Skolen efter et Aars Forløb og slog sig sammen om et Atelier, hvor de arbejdede paa egen Haand. Dette Samarbejde med den noget ældre og mere modne Ven blev af stor Betydning for J. baade i rent kunstnerisk Henseende og derved, at han blev ansporet til at arbejde med social Tendens. Fra deres Atelier, som blev Samlingsstedet for en Kreds af ligesindede yngre Kunstnere (bl. a. Utzon Frank, Kai Nielsen og Forfatteren Jens Pedersen), redigeredes Tidsskriftet »Gnisten« (Dec. 1907—Juni 1908), og her stiftedes ogsaa »De 13's Udstilling« 1909, hvor flere af Tidens betydelige Kunstnere fik deres Debut. Selv udstillede J. paa De 13's Udstilling 1909 og 1910 (Portrætkarikaturer og Landskabs-

tegninger), derpaa fra 1915 i nogle Aar Malerier paa Kunstnernes Efteraarsudstilling og fra 1922 Tegninger og Akvareller paa Grønningen (Medlem 1926). 1922 havde han en Separatudstilling i Kunstboden i Hyskenstræde, hvor han igen 1926 udstillede sammen med Valdemar Andersen, Bendix og Jensenius. Desuden har han udstillet adskillige Gange i Udlandet. Sommeren 1910 foretog han en Studierejse til Paris sammen med Jens Pedersen og har siden rejst i Tyskland, Holland og Italien (1928). — Allerede som ung Kontorist havde J. leveret Bidrag til »Klods Hans«, og 1905 fik han Ansættelse ved »Ekstrabladet«, hvor han var Medarbejder til 1918 (bortset fra en Periode 1910—12, da han tegnede til »Riget«), og siden 1921 har han været Tegner ved »Politiken«. Som Bladtegner har hans Omraade navnlig i de første Aar været den sociale Tendensskildring, senere overvejende den politiske Satire, hvor han er rammende uden at være ondskabsfuld, og Portrætkarikaturen, som er præget af en intelligent og skarpsindig Opfattelse, og hvor han med et sikkert Blik for Personernes Individualitet snarere søger at fæstne deres karakteristiske Bevægelser og skiftende Udtryk end at gengive Ansigtstrækkene i karikeret Form. Hans tidligste Tegninger er med deres noget dekadente Streg præget af den engelske Beardsley-Indflydelse, der navnlig gennem Valdemar Andersens Bladtegninger en Tid kom paa Mode her hjemme. Senere søger han, især i Landskabstegningerne, under Indtryk af Kubismen en stiliseret og dekorativ Form, indtil omkring Midten af 1920'erne hans mere frigjorte og personlige Tegnstil, som er karakteriseret ved en levende og følsom Streg og en sikker Beherskelse af Teknikken (Pensel, Tusch, Kul) slaar igennem. Af Bøger, J. har illustreret, kan nævnes Tom Kristensens »Mirakler« (1922) og »Verdslige Sange« (1927), Versantologien »En Stambog« (1923) og »Vore to Venner og Valget«, en Samling politiske Bladtegninger udgivet 1924 af Vald. Koppel. — Som Maler kom J. ret tidligt ind paa Kubismen og har malet talrige kubistiske Malerier, som udstilledes paa Kunstnernes Efteraarsudstilling i Perioden 1915—20. Han slog sig en Tid ned i Jylland og bosatte sig 1918—20 i Tisvilde for helt at hellige sig Maleriet (fik i disse Aar en Række Akademi-stipendier), og her paavirkedes han navnlig i koloristisk Henseende af sin nære Ven og Nabo William Scharff. Omkring 1920 begyndte J. at male Akvarel og Gouache, mest Landskabsmotiver og københavnske Kanal- og Havnebilleder, og paa dette Omraade, hvor han arbejder med let og sikker Haand, har han naaet en forfinet og raffineret Stil. I senere Aar har han genoptaget Oliemaleriet, hvilket synes at skulle medføre en Fornyelse i hans Akvarelteknik,

idet han i Stedet for at blande Farverne sætter dem rene op mod hinanden og herved naar større malerisk Kraft og Udtryksfuldhed. J. fik Alfred Schmidts Tegnerlegat 1932. 1933—36 virkede han som Formand for Danske Tegneres Sammenslutning, hvilken Forening han var med til at stifte. — Tegnet Selvportræt 1911. Maleri af W. Scharff ca. 1915. Statue i halv Figur af Max Meden 1929 (Kunstmuseet). Tegning af Alfr. Schmidt 1906, Utzon Frank 1908, Storm-Petersen og Eigil Petersen s. A.

Leo Swane i Vor Tid 1918, S. 918. Knud Pontoppidan i Politiken 12. Marts 1922. Ekstrabladet 15. Marts s. A. Erik Zahle i Nyt Tidsskrift for Kunstindustri, 1928, S. 42. De grafiske Fag, XXIII, Jan. 1928, S. 396. Ebbe Sadolin i Bogvennen 1931, S. 54.

Merete Bodelsen.

Jensen, Carl Martin Soya, se Soya Jensen.

Jensen, Carlos Jean, f. 1880, Frøhandler. F. 9. Febr. 1880 i Odense. Forældre: Overgartner Johan J. (1849—1923) og Birthe Kirstine Jensen (1848—1923). Gift 17. Okt. 1903 i Odense med Astrid Hilleborg Rigmor Buhmann, f. 26. Nov. 1879 paa Over Løjstrup, D. af Proprietær Ditlev Sophus Marius Monrad B. (1842—1919) og Pauline Christine Amalie Hagemann (1848—1912).

Som Søn af Overgartneren hos Etatsraad Gustav Lotze, der var Ejer af Datidens fineste private botaniske Have i Danmark, fik J. allerede fra Drengesaarene stor Kærlighed til og Interesse for Planter og Planteforædling, og efter 1894—97 at have været Gartnerlærling rejste han til Udlandet for at søge videre Uddannelse. Hans Fader skaffede ham først Plads hos F. Sander & Co., St. Albans, England, der dengang havde Verdens største Orkidégartneri; siden fik han Ansættelse i den botaniske Have i Paris hos den ansete Professor M. Cornu, der senere skaffede ham Plads i Baronesse de Rothschilds store Luksusgartneri paa Pavillon de Pregny ved Genève. Paa disse forskellige Steder lærte J. først og fremmest Dyrkning og Krydsning af alle Planter. Efter sin Hjemkomst fik han Ansættelse i Firmaet L. Dæhnfeldt i Odense, hvis Indehaver, Chr. Dæhnfeldt, ret omgaaende sendte ham til Tyskland for at studere Frøavl hos Chr. Bertram i Stendal, der dengang var verdenskendt for sine fine Kulturer af Blomsterfrø og forskellige Køkkenurter. 1902 kom han atter tilbage til sit Firma, som i de følgende Aar benyttede ham som Rejsende over hele Europa og store Dele af U. S. A. Ved disse talrige og vidtstrakte Rejser erhvervede J. sit enestaaende Kendskab til saavel europæisk som oversøisk Frøhandel og Frøavl, og da Chr. Dæhnfeldt tidligt viste ham stor Tillid, kom

hans betydelige Købmandsevner hurtig til Udfoldelse. I Løbet af faa Aar kom J. til at høre til Chr. Dæhnfeldts nærmeste Medarbejdere og vedblev hermed til dennes Død i Maj 1920. Til hans Opgaver hørte, foruden at finde Markeder for dansk-avlet Frø, navnlig at kontrollere saadanne Frøkulturer, som var placeret i Kontrakt i Udlandet, som oftest efter dansk-avlet Stamfrø. 1916 blev J. Direktør i Akts. L. Dæhnfeldt, men efter Chr. Dæhnfeldts Død opsgavde han sin Stilling i Aktieselskabet og indtraadte 1921, paa Opfordring af nuværende Generalkonsul Jørgen E. Ohlsen, som ligeberettiget Medindehaver af Firmaet J. E. Ohlsens Enke, der var grundlagt 1804. Ved dette Kompagniskab fik J. saa gode Arbejdsbetingelser for sit stærke Initiativ, at hans fremragende gartneriske og administrative Evner — i Samarbejdet med Kompagnonen — kom til fuld Udfoldelse med det Resultat, at Firmaet nu beskæftiger ca. ti Gange saa mange faste Medarbejdere som 1921. Haand i Haand med denne mægtige Forretningsudvidelse har Firmaet oprettet Datterselskaber i Malmø (1924) og Oslo (1934) samt Filialer i Odense (1923), Aarhus (1928), Gävle (1930) og Aalborg (1932). Hertil kom yderligere Oprettelsen af Forsøgs-gaarden Clausdal 1932 og af J. E. Ohlsens Enke's plantepatologiske Laboratorium 1935, Virksomheder, som bl. a. beskæftiger en Arvelighedsforsker og en Plantepatolog. Ved denne intime Samvirken mellem Videnskab og Købmandsskab er det lykkedes Firmaet at bringe Eksporten op paa ca. 60 pCt. af dets samlede Omsætning med Sverige, Mellemeuropa, U. S. A. og Canada som Hovedmarkeder og med Specialiteter inden for Urtefrø som f. Eks. Blomkaal, Hovedkaal, Drivagurker, Gulerødder, Radiser og Spinat og inden for Blomsterfrø som f. Eks. Asters, Levkøjer og Stifmoder. — Inden for Havefrøbranchen nyder J. stor Anseelse. Han har været Formand for Danske Havefrøgrossisters Sammenslutning 1907—32, for Dansk Frøhandlerforenings Havebrugssektion 1917—30 og for Den interskandinaviske Havefrøgrossistsammenslutning 1919—22 og 1924—26. Til sin omfattende Viden paa Plantelivets Omraade har han føjet fremragende Købmandsindsigt og en mere end almindelig Evne til at udvælge sine Medarbejdere, uddanne dem og formaa dem til at gøre deres bedste Indsats.

Jens Vestberg.

Jensen, Christian Vilhelm, f. 1865, Journalist, Administrator. Forældre: Sergent, senere Oversergent Jens Christian J. (1833—1908) og Laura Hedevig Methine Christensen (1837—1900). Gift 25. Juli 1891 i Slagelse med Elisabeth (Titte) Ingversen, f. 18. Febr.

1870 paa Frbg., D. af Brygger, Kaptajn Frantz Peter I. (1835—99) og Andrea Claudia Jensen Thaae (1831—1902).

J. kom straks efter sin Konfirmation (1880) paa københavnsk Handelskontor og fik en alsidig merkantil Uddannelse. Stærkt politisk interesseret fik han allerede i Tyveaarsalderen, medens han endnu var ved Handelen, Indpas ved »Dagens Nyheder« og gled hurtigt helt over til Journalistikken. 1887—1902 var han Redaktør af »Slagelse-Posten«. J. var blandt Højres Redaktører en af de første, der tog til Orde for, at Højre skulde overlade Regeringsmagten til Venstre. 1895 var han Højres Folketingskandidat i Sorø Amts 5. Valgkreds (Fuglebjergkredsen), 1893—1902 Medlem af Slagelse Byraad og 1896—1901 Medlem af Bestyrelsen for Højrepressen i Provinserne, 1902—05 redigerede han Dagbladet »Samfundet« i Kbh. og var i disse Aar med til at rejse og gennemføre den antisocialistiske Borgerbevægelse ved Kommunevalgene i Kbh. som Udtryk for en borgerlig Sammenslutningspolitik. 1905 opgav han sin politiske og journalistiske Virksomhed. S. A. blev han Kontorchef og 1909 administrerende Direktør i Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse, hvilken Stilling han beklædte, til han 1935 afgik paa Grund af Alder. — Efter en Studierejse i Tyskland 1906—07 afgav han en indgaaende Beretning om de tyske »Auskunft- und Fürsorgestellen«, hvilken Beretning kom til at danne Grundlaget for Oprettelsen af de første Tuberkulosestationer i Danmark. Han var Medlem af det af Sundhedsministeriet oprettede staaende Udvalg angaaende Tuberkulosestationer, korresponderende Medlem af den internationale Tuberkuloseorganisation fra 1906 og af dennes snævrere Forvaltningskommission fra 1909 indtil Organisationens Omdannelse og Fornyelse efter Verdenskrigen. Han har skrevet en Række Afhandlinger og Tidsskriftartikler om Tuberkulosedødelighedsstatistik, Tuberkuloseforsorg og andre herhen hørende Emner samt Festskrift i Anledning af Nationalforeningens 25 Aars Jubilæum 1926. J.s væsentligste Arbejde viedes saaledes Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse. Som administrerende Direktør nød han almindelig Tillid. Hans store økonomiske Sans gjorde det muligt at drive Sanatorierne eksemplarisk. Regering og Rigsdag delte denne Anskuelse og overdrog Statens eget Sanatorium, Spangsbjerg, til Nationalforeningen til Eje og Drift. J.s strenge Økonomi undgik ikke at vække nogen Modstand hos dem, det gik ud over, men den Retsindighed og Retfærdighed, der prægede hans Virke, forsonede alle. — R. 1911. DM. 1926. K.² 1935. — Tegning af Gerda Ploug Sarp 1935.

Nationalforeningens Beretning, 1936, S. 6.

Axel Borgbjerg.

Jensen, Christian Axel, f. 1878, Historiker og Museumsmand. F. 1. Aug. 1878 i Kbh. (Frue). Forældre: Grosserer Christen Anders J. (1851—1926) og Caroline Hansen (1850—1915). Gift 8. Okt. 1912 i Kbh. (Helligg.) med Karen Liisberg, f. 10. Marts 1889 i Kbh. (Johs.), D. af Assistent ved Kbh.s Brandvæsen, senere Brandchef Emil L. (s. d.) og Hustru.

J. blev Student 1896 fra Metropolitanskolen og tog Magisterkonferens i Historie 1903. Allerede i sit første Studenteraar var han blevet Volontør ved Nationalmuseets 2. Afdeling, til hvilken han fik fast Tilknytning som Assistent 1903; 1918 blev han Inspektør. Ved Dansk Folkemuseum har J. været Tilsynsførende 1910—20, ved Provinsmuseerne fra 1921. Siden 1915 er han tillige Leder af Kbh.s Bymuseum. Ved denne sin lange og vidtforgreneede Virksomhed i Museumsvæsenets Tjeneste har J. erhvervet sig overordentlig Anseelse baade som Kender, Samler og Organisator. I sin store, men ret spredte videnskabelige Produktion har han med særlig Forkærlighed behandlet Sengotikkens og Renæssancens Arkitektur og Kunsthaandværk i Danmark. Paa begge disse Omraader har hans Arbejder, der er bygget paa et særdeles omfattende og meget intimt Monumentkendskab og er præget af stor Nøjagtighed i Detaillen, i væsentlig Grad udvidet vor Viden; hans Studier i det kirkelige Inventars Historie inden for nævnte Tidsrum er overhovedet grundlæggende for al senere Forskning i Emnet; Hovedværket »Danmarks Snedkere og Billedsnidere i Tiden 1536—1660« udkom i Bogform 1911, først publiceret i »Tidsskrift for Industri«, X—XI (1909—10); til det slutter sig en Del mindre Afhandlinger. Til vor gotiske Arkitekturs Historie har J. givet vigtige Bidrag gennem en Række Enkeltundersøgelser af Købstadkirker; han har saaledes behandlet Vor Frue Kirke i Kbh. (i »Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie«, red. af Bjørn Kornerup, I, 1929, S. 7—50), Kirker og Klostre i Helsingør (i L. Pedersen: »Helsingør i Sundtoldtiden 1426—1857«, I, 1926, S. 191—250), St. Nicolai Kirke i Køge (i »Fra det gamle Kjøge«, 1928, S. 53—108), St. Mikkel Kirke i Slagelse (1933, sammen med P. Severinsen) og de middelalderlige Kirker i Odense (i »Odense Bys Historie«, udg. af H. St. Holbeck, 1926, S. 489—530). Amtsoversigter over alle Landets ældre kirkelige Mindesmærker har han leveret til Daniel Bruun: »Danmark, Land og Folk« (1919—23), og endelig har han haft en væsentlig Andel i Tilrettelæggelsen af det af Nationalmuseet udgivne Inventarværk »Danmarks Kirker«, hvis første Bind om Præstø Amt (1933—35) han har udarbejdet (sammen med V. Hermansen) paa mønstergyldig Maade. Den gotiske Bispeborg Gjorslev paa Stevns har han behandlet i en skarpsindig Monografi (1924), til

»Danske Herregaarde ved 1920«, I—III, bidrog han med en Række Afhandlingar; endelig har han skrevet Teksten til »Ældre Nordisk Arkitektur« Opmaalinger af Harridslevgaard (Hæfte II, 1921), Vorgaard (VIII, 1929) og Lystrup (IX, 1936). Uden for hans egentlige Speciale falder den smukke Undersøgelse af Liselund (sammen med Louis Bobé, 1918). — Stor Betydning har den Del af J.s Forfatterskab, der omhandler dansk borgerlig Bygningskunst i ældre Tid; det er saaledes hans Fortjeneste at have fastlagt Hovedlinierne i vor Bindingsværksarkitekturs Udvikling og paavist de lokale Ejendommeligheder. En fortrinlig kortfattet Oversigt over de Resultater, han i Aarenes Løb havde indsamlet paa dette Felt og efterhaanden meddelt i faglige Tidsskrifter, foreligger i »Dansk Bindingsværk fra Renæssancetiden« (Kunst i Danmark, Ny Rk., VIII, 1933); her kan ogsaa nævnes »Helsingørs borgerlige Bygningskunst til ca. 1850« (sammen med Vilh. Lorenzen, 1910). J.s videnskabelige Arbejder har saa godt som udelukkende behandlet dansk Kunst; en stadig metodisk Jævnføring mellem det hjemlige og dets fremmede Forudsætninger har i ringere Grad haft hans Interesse end en Udredning af de stilhistoriske Udviklingsproblemer inden for vort Lands Grænser. Sin Fortrolighed med den europæiske Ornamentiks Historie har han godtgjort i den udmærkede populære Bog »Stilarternes Historie« (1912, sammen med E. Rondahl). — J. blev 1922 Medlem af Bestyrelsen for Skolen for dansk Kunsthaandværk, 1928 for Handels- og Søfartsmuseet paa Kronborg og har tillige Sæde i flere Bestyrelser for faglige Sammenslutninger. Han valgtes 1937 til Medlem af Det kgl. danske Selskab for Fædrelandets Historie. — R. 1931.

Christian Elling.

Jensen, Christian Frederik, 1833—91, Landmand. F. 9. Okt. 1833 i Vejls hus ved Odder, d. 11. Febr. 1891 paa Rodstenseje, begr. i Odder. Forældre: Skovrider Jens J. (1797—1845) og Karen Rasmussen (1801—68). Gift 16. Marts 1866 i Vedslet med Ane Marie Christensen, f. 17. Maj 1838 i Vedslet, d. 1. Okt. 1916 i Kbh., D. af Gaardejer, Kreaturhandler Christen Madsen (1812—77) og Maren Poulsdatter (1818—65).

J. lærte nogle Aar Forstvæsen, men gik over til Landbruget og var Underforvalter paa Tjele. Fra sit 19. til sit 22. Aar bestyrede han Moderens Gaard i Saksild og var derefter Forvalter paa Ørslev Kloster, Gl. Estrup og Rodstenseje. 1865 blev han Medejjer af Holmgaard i Viborg Amt og boede her, til han 1869 forpagtede Rodstenseje ved Odder. Holmgaard solgtes 1875. Paa Holmgaard havde han begyndt med Tillæg af rent jysk Malkekævg, og han fort-

satte med Held dette Arbejde paa Rodstenseje og oparbejdede her en god Stamme af jysk Malkekvæg. 1871 begyndte han desuden Tillæg af Korthornskvæg. Stamdyrene var købt i Skotland. Paa Ribe-Tønder Egnen købte han nogle udprægede Køer af Ballumracen og foretog Krydsning med Korthornstyre og Ballumkøer med et meget godt Resultat. Rodstenseje blev et af Forsøgsstederne for Landhusholdningselskabet's Hvede- og Maltbygudvalg, som J. var Medlem af, og desuden blev der af Broderen J. L. Jensen (s. d.) i stort Omfang foretaget Forsøg over Bekæmpelse af Plantesygdomme. Rodstenseje var et meget kendt og søgt Lærested. J. havde en udpræget Evne til at vejlede de unge Landvæsenslærlinge. Han var en dygtig Landmand, der havde stor Interesse for landøkonomiske Fremskridt.

M. Galschiøt: Landbrug og Landmænd i Danmark, 1888, S. 291 f. Ugeskrift for Landmænd, 1891, I, S. 114.

Aksel Milthers.

Jensen, Christen, se Hansen (IX, S. 135).

Jensen (Jenssen), **David**, 1816—1902, Billedhugger. F. 19. Nov. 1816 i Kbh. (Frels.), d. 1902 i St. Petersborg. Forældre: Snedker-svend Jens Holmgreen og Ellen Jensdatter (gift med Kvartermand Lars Thomasen Bagge). Gift 1845 med Anna Caroline Steinberger, f. i St. Petersborg, D. af Instrumentmager S.

J. besøgte fra 1832 Kunstakademiet for at uddanne sig til Billedhugger, vandt Sølvmedaillerne 1835 og 1837 for Modellering og 1841 den mindre Guldmedaille for Opgaven »Jesus hos Martha og Maria«. S. A. modtog han Tilbud om fast Virksomhed som Billedhugger i St. Petersborg, hvor han, efter at have været Lærer ved en privat Kunstscole, 1845 fik Diplom som Kunstner ved Kunstakademiet, som 1857 udnævnte ham til Medlem og 1868 til Professor i Billedhuggerkunst. Han levede i St. Petersborg til sin Død og virkede i en lang Aarrække som Arkitekt og Billedhugger ved Udsmykningen af Palæer og offentlige Bygninger. Saavel enkelte hjemsendte Kompositioner som ogsaa den Omstændighed, at i hans Ungdom flere Gange ved Konkurrencerne for Pengepræmier hans Skitser valgtes til at arbejde efter, tyder paa et Anlæg for Anordningen, der uden Tvivl har været medvirkende ved den Retning, hans Virksomhed for største Delen har taget. Foruden sine Ungdomsarbejder har han kun en enkelt Gang udstillet i Kbh., nemlig 1866 en »Opstandelsens Engel« i Terrakotta bestemt til et Gravmonument. I St. Petersborg synes han at have nydt Anseelse som Kunstner, og han har ogsaa virket for Udbredelsen

af Kunstsans bl. a. ved Anlæggelsen af en Terrakottafabrik, over hvis Arbejder der skal findes en trykt russisk Fortegnelse. For Danske i St. Petersborg modellerede han et Sølvfad som Bryllups-gave til Prinsesse Dagmar. Et Fotografi, som han skænkede Akademiet 1888, viser et paatænkt Mindesmærke for Alexander II.

Ph. Weilbach (Merete Bodelsen).*

Jensen, Frederik Julius Christian, 1811—73, Gartner. F. 1. Sept. 1811 i Skovmøllen under Marselisborg, Maarslet Sogn, d. 16. Juli 1873 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Møllefæster Jens Michelsen (ca. 1770—1816) og Marie Charlotte Amalie Holm. Gift 1° 9. Juni 1837 i Vemmelev med Caroline Just(b)ine Bang, f. 16. Febr. 1817 i Kalundborg, d. 23. Marts 1848 i Aarhus, D. af Kaptajn Thomas Welleius B. (1787—1839, gift 1825 med Louise Hammer, 1798—1852, gift 1° med Brandkaptajn, Stenhuggermester Frants Ney, 1767—1823) og Anna Christine Caspersen (ca. 1793—senest 1831, gift 1821 med Daglejer Espen Jensen, f. ca. 1787, gift 1° 1814 med Botille Nielsdatter, ca. 1781—1821). 2° 31. Aug. 1849 i Aarhus med Johanne Marie Muhl, f. 13. Sept. 1810 i Kbh.(?), d. 17. Aug. 1878 i Aarhus, D. af Jacob M.

J. røbede allerede som Dreng stor Lyst til boglig Viden. Han kom 1826 i Lære i Marselisborg Have og var fra 1828 Elev i Botanisk Have, hvorfra han 1830 tog Gartnereksamen. Hans Læse-lyst bragte ham ind paa Studier af skønlitterære Forfattere, ligesom han med Iver dyrkede sit Fags teoretiske Side ved Læsning af saavel danske som tyske Havebøger. I denne Retning fik han Støtte og Raad hos sin første Læremester i Botanisk Have F. L. Holbøll. Som udlært Gartner fik J., antagelig først i 30'erne, Stilling som Gartner hos Etatsraad, Amtsforvalter Rambusch i Korsør, hvor han dog kun forblev faa Aar, og samtidig med at han giftede sig, ned-satte han sig som Handelsgartner i Ærøskøbing. 1841 flyttede han til Aarhus, hvor han etablerede sig som Handelsgartner paa en af Kommunen lejet Lod, tre Tdr. Land stor, senere øget med fire Tdr. Land. Her paabegyndte han flere Kulturer baade af Køkkenurter og Blomsterplanter, ligesom han fra Holland indførte Rhododendron og Azaleer med Fremdrivning for Øje. Noget større Udbytte af Kulturerne har han dog næppe haft, idet hverken Købelysten eller Købeevnen var stor i den dengang kun lille By, hvor en stor Del af Beboerne havde Haver selv. Ledet af sin Lyst til at erhverve sig Viden og Kundskab og til at se Fagets Vilkaar under andre Himmelstrøg har han imidlertid forstaaet at skaffe sig Midler til Udenlandsrejser, hvor han ogsaa opnaaede at lære

adskilligt nyt. I øvrigt var han som Gartner inde i Fagets forskellige Grene og var som Datidens Udøvere saavel stærkt krævende som personlig ydende. Han var Medlem af Aarhus Kommunalbestyrelse. 1854 fremsatte han en interessant Plan om en Fællesforening for Haandværkere. — Sin væsentligste Indsats ydede han dog som Havebrugsforfatter. Han havde fra Ungdommen oparbejdet sine Evner til at udtrykke sig paa en letlæselig og forstaaelig Maade, og han udgav efterhaanden et ret betydeligt Antal af Vejledninger i forskellige af Fagets Grene. 1844 udkom »Forsøg til en kort, men fuldstændig Haandbog i Blomstergartneriet«, som i det væsentlige er en Bearbejdelse af bekendte tyske Værker, og 1845 udkom »Forsøg til en grundig Veiledning i Frugt- og Kjøkkenhave-Dyrkning samt det simple Mistbænkedriveri«. Denne Bog, senere kaldet »Dansk Havebog«, udkom i seks Udgaver, de to sidste efter J.s Død besørgede ved E. Rostrup. Det er J.s Hovedværk, og Bogen var helt op til Aarhundredskiftet den vigtigste i den danske Havebrugslitteratur. J. har herigennem sat sig et varigt Minde inden for den danske Gartnerstand.

Dansk Havebrugs-Tidende, VII, 1896, S. 17 ff. Aarhus Stiftstidende 17. Juli 1873. Gartner-Tidende, 1908, S. 128. For Industri og Haandværk, 1916, S. 147 f. S. Bruun og Axel Lange: Danmarks Havebrug, 1920.

Axel Lange (L. Helweg).

Jensen, Jens Frederik, f. 1870, Forpagter. F. 23. Sept. 1870 i Raabymagle, Møen. Forældre: Gaardejer Anders J. (1835—93) og Maren Katrine J. (1844—1913). Gift 7. Marts 1901 i Nordby, Samsø, med Sørine Margrethe Bonde, f. 28. Dec. 1876 i Nordby, D. af Stenhugger Mikkil B. (1849—1934) og Ane Knudsen (1854—1935).

J. voksede op ved det praktiske Landbrug og var en Vinter paa Rødkilde Højskole. 1888—90 lærte han Gartneri i L. Mosbæks Planteskole i Støvring og i H. Grams Handelsingartneri i Sorø, navnlig for at sætte sig ind i Frøavlsarbejdet, som paa den Tid væsentligst var taget op i Gartnerier. 1891—96 drev han Gartneri og Frøavl paa Faderens Ejendom og var 1897—1909 Forpagter af Kobbegaarden paa Møen, som han for en stor Del drev med Frøavl. Som praktisk Frøavlervar J. stærkt interesseret i en Sammenslutning til Ophjælpning af Frøavlen, og han gjorde sammen med flere andre et stort Arbejde for at virkeliggøre den af Povl Nielsen, Karlshøj, fremsatte Tanke, der førte til Oprettelsen af Danske Landboforeningers Frøforsyning 1906. Som Medlem af det foreløbige Udvalg og som Næstformand 1906—08 bar J. en

Hovedpart af det organisatoriske Arbejde, og samtidig bistod han Forsøgsleder Karl A. Jørgensen ved Konsulentarbejdet. 1908 ansattes J. som Frøforsynings faste Konsulent og var dermed Virksomhedens egentlige Leder. 1912 ændredes hans Stilling til Direktør. Han forstod i disse Aar at samle Avlerne, at forme og gennemføre Lovene. Frøavlen, ikke mindst Stamfrøavlen, blev sat i System, men det voksende administrative Arbejde tiltalte ham ikke, og 1915 fratraadte han Stillingen for igen at blive Landmand som Medforpagter af Klintholm og fra 1917 tillige af Søndergaard paa Møen. Han fratraadte begge Forpagtninger 1924 og var Ejer af Kammergave 1924—28. Fra 1928 er han Forpagter af Fedgaarden ved Fakse. J. var 1919—24 Medlem af Bestyrelsen for Danske Landboforeningers Frøforsyning og har i øvrigt gennem Aarene haft en Række Tillidshverv inden for landøkonomiske Foreninger. 1902—08 var han Medlem af Møens Landboforenings Bestyrelse, 1904—08 Formand for dennes Planteavlsudvalg, 1916—19 Næstformand for Repræsentantskabet i Dansk Andelsgødningsforretning, 1917—19 Medlem af Andelsudvalget, fra 1915 Medlem af De samvirkende sjællandske Landboforeningers Planteavlsudvalg, dets Formand 1919—34, og 1917—20 Formand for De samvirkende danske Frøavlsforeninger. — R. 1934.

Tidsskrift for Frøavl, II, 1916, S. 289 f. Vort Landbrug, XLIX, 1930, S. 543. H. J. Hansen: Danske Landboforeningers Frøforsyning 1906—31, 1931, særlig S. 86 f.

Aksel Milthers.

Jensen, Jesper Frederik Marius, 1863—1934, Skuespiller. F. 25. Juni 1863 i Nyborg, d. 14. Febr. 1934 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Artillerikorporal, senere Inspektør ved Krudthusene ved Dragør Sydstrand Jens Frederik Christian J. (1839—1908, gift 2° 1871 med Marie Møller, 1848—1908) og Marie Cathrine Høybye (1837—70). Gift 25. Febr. 1888 i Odense med Skuespillerinde Anna Elisabeth Christine Bjerregaard, f. 6. Maj 1853 i Kbh. (Helligg.), d. 1. Maj 1929 sst., D. af Urtekræmmer, Kap-tajn Christian Sørensen B. (1818—86) og Karen Elisabeth Hansen (1832—83).

J. var Urtekræmmerensvend og havde spillet en Del Dilettantkomedie, inden han Juni 1881 som Medlem af det Spiers'ske Selskab debuterede paa Rosenlund i Randers som Amédé i »Urmage-rens Hat«. Hans Kaar i de tidligste Sæsoner adskilte sig ikke fra rejsende Skuespilleres sædvanlige: Om Vinteren turnerede han i Provinserne, og om Sommeren dukkede hans forslagte Ansigt frem paa den københavnske Revuscene Frbg. Morskabsteater, første Gang 15. Juni 1884 i Olaf Poulsens Parodikomedie »Robert og

Signe«. 1886 udførte han sin første større Revurolle i Hovedstaden; fra 1890 tilhørte han Teatret i National-Etablissementet, og 1892 brød han totalt igennem som Lunte Aftenstjerne i Revuen »Kjøbenhavn N.« med Viserne »Drej om ad Lille Kongensgade«, »Stop nu lidt, Smit« og »Frederik, er du oppe«. I den følgende Menne-skealder bar han den aarlige Revu (indtil 1900 i Forbindelse med William Gerner) og var desuden i en Mængde Farce- og Parodi-roller Førstekraften paa Nørrebros Teater, som han i Forening med Forfatteren Anton Melbye ledede 1911—21. Da Interessen for den aristofaniske Revu i Gullaschtiden blev fortrængt af Smagen for Udstyrsrevuen, forlod han 1926 sin gamle Scene (sidste Op-træden som Tanne i »Hun skal debutere«) og optraadte siden som Gæst i Provinserne, paa Casino og Folketeatret; sit 50-Aars-Jubilæum fejrede han i Oslo, og hans sidste Rolle var Hofglassliberen i »Jom-fruburet« paa det nye Nørrebros Teater; da han 18. Dec. 1933 sluttede dette Gæstespil, var han Genstand for en overordentlig Hyldest. — I J.s forfriskende Kunst var det københavnske Element den stærkeste Farve, men den blandede sig med Fynboens lyse Hoved og muntre Sind. Han var ubetinget Danmarks betydeligste Revukunstner og i Besiddelse af en uhyre Popularitet i alle Samfundslag. Hans Replik var overordentlig nuanceret — naturlig, baa-ret af straalende vis comica og taleteknisk Virtuositet, og i sit indtil den mindste Enkelthed gennemarbejdede Viseforedrag, der besad en sjælden Styrke og Friskhed, forenede han et halvt godmodigt, halvt lunt-satirisk »Københavnerrhumør« med en forbløffende Evne til i faa Streger at karikere Tidens kendte Personligheder paa en vittig Maade. Hans Foredrag af politiske Viser kunde være fuld-komne Mesterværker. Uden for Revugenren skabte J. mange over-daadige Farceskikkelser og parodiske Figurer, f. Eks. Varietédirek-tøren i »Taxameterkusdens Datter«, Stork i »Barn i Kirke«, Vadum i »Kameliadamen«, Teaterdirektøren i »Erik Ejegods Pilgrimsfærd«, Tjeneren i »Frelserpigen«, Hovedrollerne i »Den trætte Theodor« og »En lille Tuttenut«, hvori der midt i frodige Overdrivelser, undertiden med nogen Brist i Smagen, fandtes geniale Karakter-træk og rammende Satire; Titlen »Eggerød Bank«, i hvilket Stykke han var Skrædderen Vipperup, der agerer Bankdirektør, gik over i Sproget som Betegnelse for al ansvarsløs Pengeanbringelse. Trods sit enorme Arbejde, større end hvad nogen anden dansk Skuespiller ydede, bevarede J. sin legemlige og kunstneriske Vitalitet; paa 60-Aars-Dagen modtog han et Æresalbum, hvori mange frem-ragende Mænd og Kvinder fra Samfundets forskellige Klasser sagde ham Tak for festlige Aftener. Han var en klog Mand, der ikke lod sig friste af Opfordringer til at forsøge en Holberg-Rolle paa

Det kgl. Teater; derimod fornyede han mod Slutningen af sit Liv sin Form og skabte flere ypperlige Filmfigurer, hvoriblandt navnlig Micawber i »David Copperfield« var en fantasifuld og overbevisende Skikkelse. — Maleri af Knud Søeborg 1904 (Teatermuseet). Buster af Sv. Jespersen (Kunstmuseet og Teatermuseet) og Thod Edelman 1915. Rollestatuetter af Axel Locher (Teatermuseet); tegnede Rollebilleder. Radering af Henrik Lund. Litografi af H. E. Melchior 1913. Dødsmaske i Teatermuseet. — Marmorstøje af Elo paa Graven.

Maria Spiers: Teaterminder, 1923. Axel Henriques: Frederik Jensen, 1918. Samme: Ja, Tiden gaar —, 1931. Alfred Kjærulf og Orla Ramsøe: Den danske Revy, I, 1934. Berl. Tid. 2.—3. Okt. s. A.

Robert Neiiendam.

Jensen, Gottlieb Andreas, 1838—1921, Højesteretsdommer. F. 17. Okt. 1838 i Aarhus, d. 24. Dec. 1921 i Kbh., Urne paa Garn. Kgd. Forældre: Prokurator, Raadmand, Kancelliraad Hans Gundorph J. (1807—71) og Ane Kirstine Johanne Møller (1812—90). Gift 4. Nov. 1865 i Hørsholm med Caroline Maria Augusta Topsøe, f. 22. Maj 1844 i Aarhus (døbt i Vejlby), d. 4. April 1908 i Kbh., D. af Sognepræst i Vejlby, senere i Hørsholm Johan Frederik T. (1803—65) og Caroline Jacobine Wulff (1803—56).

J. blev Student 1857 fra Aarhus, 1863 cand. jur., 1865 Assistent i Justitsministeriet, var i de følgende Aar konst. Retsbetjent i forskellige Jurisdiktioner (Lemvig, Thisted, Næstved), blev 1878 Dommer (Assessor) i Kbh.s Kriminal- og Politiret, 1884 i den kgl. Landsover- samt Hof- og Stadsret, 1892—1915 i Højesteret. Han var Medlem af Straffelovkommissionen af 11. Aug. 1905. Før sin Indtræden i Højesteret var J. vel den af Justitsministeriet mest benyttede Undersøgellesdommer i vanskelige og omfattende Kommissionssager — Tyveri, Brandstiftelse og nogle Retsbetjentes Forhold, 1883 Sagen angaaende Mislighederne i Horsens Tugthus —; hans store Retsind og Skarpsindighed i Forbindelse med hans mandige, fordringsløse Personlighed og menneskelige Forstaaelse skabte i ham en Forhørsdommer af fremragende Betydning. Ogsaa i J.s andre Dommerstillinger gjorde hans juridiske bon sens, rige praktiske Erfaring og rolige, karakterfaste Væsen sig gældende, ikke mindst i Højesteret, hvor han i P. F. Kochs Justitariat sammen med Jonas Poulsen dannede den egentlige Kerne i Retten. Brudstykker af nogle malende og livfulde Barndomserindringer fra Aarhus, nedskrevne 1916—20, blev efter J.s Død offentliggjorte i »Aarbøger udg. af Historisk Samfund for Aarhus Stift«, XVII og XVIII (1924 og 1925), S. 95—125 og 150—61. — R. 1882.

DM. 1888. K.² 1892. K.¹ 1905. S.K. 1913. — Portrætteret paa E. Saltofts Maleri af Højesterets Medlemmer 1913 (Udenrigsministeriet). Litografier derefter. Gentagelse i Enkeltmaleri.

Vilh. Topsøe-Jensen: Stamtavle over Højesteretsassessor G. A. J.s og Hustru C. M. A. J., f. Topsøes Slægter, 1911. V. K. i Berl. Tid. 26. Dec. 1921.

Frantz Dahl.

Jensen, Georg Arthur, 1866—1935, Billedhugger, Sølvsmed. F. 31. Aug. 1866 i Raavad, d. 2. Okt. 1935 i Hellerup, begr. sst. Forældre: Gørtler Jørgen J. (1831—95) og Martine Marie Harding (1831—1903). Gift 1° 7. April 1891 i Kbh. (Johs.) med Marie Christiane Antonette Wulff, f. 19. Nov. 1864 i Maribo, d. 20. Nov. 1897 paa Frbg., D. af Murer Carl W. og Adolphine Vilhelmine Larsen (ca. 1835—82). 2° 30. Sept. 1904 i Birkerød med Maren (Magne) Pedersen, f. 20. Maj 1865 i Knudsbøl, Jordrup Sogn, d. 17. Jan. 1907 i Kbh., D. af Smed Peder P. (1832—1907) og Ellen Marie Pedersen (1837—tidligst 1907). 3° 15. Nov. 1907 i Ordrup med Laura Julie Johanne Nielsen, f. 3. Dec. 1883 i Seden, d. 7. Aug. 1918 i Hellerup, D. af Sognepræst, sidst i Baarse, Søren N. (1845—93) og Lydia Kold (f. 1852). 4° 31. Juli 1920 i Gilleleje med Hanna Agnes Christiansen, f. 12. Maj 1888 i Ruds Vedby, D. af Gaardejer Jens Christian C. (1854—1932), gift 2° 1893 med Karen Kirstine Jensen, 1861—1932) og Lina Pedersen (1859—91).

J. tilbragte sin Barndom i Raavad, hvor Faderen arbejdede paa Knivfabrikken, og herude fik han tidligt Indtryk af Skønheden i Naturen. Familien levede i smaa Kaar, og efter Konfirmationen blev Drengen sat i Guldsmedelære og blev Svend 1884. Han gik paa Teknisk Skole og kom derfra ind paa Kunstakademiet for at blive uddannet til Billedhugger. Allerede 1889 udstillede han første Gang (en Portrætbuste) og vakte 1892 en Del Opmærksomhed med sin »Høstkarl«, der 1894 efterfulgtes af »Bueskytte fra Urtiden«. J. havde imidlertid sammen med sin Akademikammerat Chr. Joachim begyndt nogle keramiske Forsøg, der dog ikke for hans Vedkommende førte til noget varigt. Han fik vel sammen med Joachim indrettet en Ovn, først i en Baggaard paa Nørrebro, senere i Birkerød, men for at skaffe Livsopholdet til sig og sin Familie maatte han ved Siden af arbejde som Modellør, dels for Fajancefabrikken Alumina, dels for Bronzestøber Rasmussen og P. Ipsens Enke. Som Billedhugger havde han foretaget en Rejse til Frankrig og Italien, og ved Synet af Fortidens skønne Arbejder i ædle Metaller vaagnede Haandværkeren paa ny i ham. Han fik Lyst

til at gøre sin Guldsmedeuddannelse frugtbringende, og 1904 begyndte han i et Portrum Bredgade 36 sammen med en Lærling en Sølvsmiede. De originale Smykker i Sølv med Anvendelse af ædle Stene eller Rav, som han forarbejdede efter egne Tegninger, udstilledes i et lille Udhængsskab ved Siden af Porten og vakte snart kyndiges Interesse. Han udvidede efterhaanden Virksomheden til at omfatte baade Spisebestik og større Sølvgenstande, fik Raad til at holde Svende og vakte paa en Udstilling i Hagen i Tyskland 1905 første Gang Opmærksomhed om sit Navn i Udlandet. Allerede 1910, da han paa Verdensudstillingen i Bruxelles opnaaede en Guldmedaille for sine Arbejder, var hans Navn slaaet fast som en Sølvsmed, der havde skabt sig en egen Stil som Mester i sit Fag. Fra dette Aar noterer hans europæiske Berømmelse sig.

Hans Stil, der i Begyndelsen kunde virke noget tung og overlæsset, vandt efterhaanden i Formens Finhed, Liniens Renhed og de dekorative Leds harmoniske Udformning. Det var oftest Plante-, Frugt- og Dyremotiver, der var Forbillederne for hans Ornamentik, men omformede i hans Fantasi, saa de naturligt føjede sig efter Materialet. J.s Verdensry steg, Virksomheden voksede, saa han maatte søge større Lokaler. Han deltog i store Udstillinger 1913 i Gent, senere i Glasgow, London, Verdensudstillingen i San Francisco 1915. Maleren Johan Rohde, en Kunstner med en ualmindelig kultiveret og følsom Fornemmelse over for Sølvets Materiale, traadte i Forbindelse med J., og i Forening skabte de en Række overmaade skønne Arbejder, til Dels af anseligt Format. 1916 var Virksomheden vokset saa stor — den beskæftigede over 100 Svende —, at den, delvis med svensk Kapital (Wendel), omdannedes til Aktieselskab med J. som Direktør, og der aabnedes et Butiksudsalg i Paris; senere kom hertil Udsalg i London, New York, Barcelona o. fl. Byer. Som den urolige Kunstnernatur J. var, længtes han ofte tilbage til det mere personlige Værkstedarbejde. Han brød ud og rejste til Paris 1924 for at grundlægge en selvstændig Virksomhed, men vendte dog efter et Par Aars Forløb tilbage til sit københavnske Firma. Han hædredes med Grand Prix paa Verdensudstillingen i Paris 1925 og i Barcelona 1929, var Medlem af Salon des Beaux-Arts og Salon national des Beaux-Arts i Paris. Ved sin Død stod han som anerkendt Nyskaber og Mester i sit Fag. Han er repræsenteret ved Værker i europæiske, amerikanske og japanske Museer. Hans Verdensry som Skaber af »Georg Jensen-Sølv« er uomtvisteligt. — Malerier af Einar Nielsen ca. 1896, H. Vedel 1927 (Udsalget, London) og Carl Schwenn 1929 (Sølvsmiedien, Kbh.). Relief af Andr. Hansen 1914 i Familieeje.

L. C. Nielsen: Georg Jensen, 1920. Skønvirke, XII, 1926, S. 49—62. Samleren, III, s. A., S. 168—71. Carl Dyhr i Nyt Tidsskrift for Kunstindustri, 1935, S. 161.

Georg Nygaard.

Jensen, Knud Gunnar, f. 1863, Billedhugger og Medaillør. F. 31. Marts 1863 i Kbh. (Frue). Forældre: Guldsmed, Ciselør Knud Christian J. (1832—1911) og Vilhelmine Methine Rasmussen (ca. 1826—90). Gift 26. Juli 1902 i Kbh. (Matth.) med Elise Bertine Mogensen (Kjærup), f. 9. Maj 1872 i Kvistgaard, D. af Jernbane-drager Niels M. (1832—1910) og Mette Margrethe Olsen (1834—1915).

J., der af sin Fader blev uddannet som Gravør, lærte paa Kunstakademiet fra Maj 1880 til Jan. 1886 med Afgang som Modellerer Jan. 1885. Han ansattes 1886 som Medhjælper hos Den kgl. Mønts Medaillør, Harald Conradsen, der uddannede ham i Medaillørkunsten, og hvem han efterfulgte i Embedet 1901; han fratraadte dette Embede 1933. Hans første Medaille prægedes 1886 (Dansk Jagtforening); 1888 udførte han Udstillingsmedaillen efter Joakim Skovgaards Tegning, og s. A. rejste han til Paris for at studere den tekniske Side af Medaillørkunsten. Som Frugter af denne Rejse indførtes adskillige tekniske Forbedringer (Medaillepresse, Formindskelsesmaskine m. m.) paa Den kgl. Mønt, ligesom hans Prismedaille for Dansk Gartnerforening (1892) udførtes i den nye franske Stil. Senere Studierejser i 90'erne (saaledes paa det Ankerske Legat 1899) gik til Italien og Frankrig. 1883—1932 har han paa Charlottenborg jævnligt udstillet Medailler, Plaketter og enkelte Portrætstatuetter og Buster. Akademiet tildelte ham Aarsmedaillen 1896 for hans Medaille over Professor Julius Thomsen og siden igen 1912 for Modellen til Plakette over Carl Jacobsen. Han blev derefter Medlem af Akademiets Plenarforsamling og var 1914—17 Medlem af Akademiraadet. Blandt den lange Række Medailler, J. har udført, kan foruden ovennævnte fremhæves Medaillerne over Kunsthistorikeren Julius Lange (1901), Professor Knud Faber (1916), Overlæge Carl Wessel (1927), Dr. med. Einar Brünniche (1930), Professor Vald. Bie (1932), den Hielmstjerne-Rosencrone-ske Historikermedaille (1930) samt Plaketterne over Prinsesse Marie (1909) og Professor C. Rasch (1921). Desuden har J. skaaret Stempler til vore gangbare Mønter, hvis Udførelse (især af Mønterne siden 1924) har vakt Kritik, idet de ikke kan staa Maal med den smukke, gamle Kronemønt fra Christian IX., skaaret af Harald Conradsen. Som Billedhugger har J. udført bl. a. Busten af Maleren L. A. Ring (Kunstmuseet) og Relieffer af Maleren

Carl Holsøe, Arkitekten Th. Bindsbøll m. fl. — Maleri af Carl Wentorf. Bronzerelief 1929 og Bronzeplakette 1933 af Harald Salomon.

Harald Salomon i Numismatisk Forenings Medlemsblad, XIV, 1934.

Georg Galster.

Jensen, Heinrich (Hinrich) Carstensen, 1789—1860, Købmand og Politiker. F. 24. Sept. 1789 i Flensborg, d. 4. Juli 1860 sst., begr. sst. Forældre: Købmand Christian J. (1759—1831, gift 2° 1801 med Margaretha Dorothea Rinck, 1785—1816) og Magdalena Catharina Schmidt (1770—98). Gift 5. Dec. 1812 i Flensborg med Catharina Maria Christiansen, f. 15. Dec. 1786 i Flensborg, d. 29. Juni 1829 sst., D. af Grosserer Andreas C. (1743—1811, s. d.) og Hustru.

Paa Grund af sin Veltalenhed, liberale Indstilling og parlamentariske Begavelse fik J., der drev en stor Sukkerraffinaderi-, Olie-mølle- og Rederivirksomhed i Flensborg, betroet den ene lokale og offentlige Tillidspost efter den anden. Allerede 1819 blev han deputeret Borger og 1825 Ordfører i Deputeretkollegiet i sin Hjemby. Som saadan foranledigede han i Okt. 1832 indsendt et Forslag til Kancelliet om en mere frisindet Valgret og kommunalt Selvstyre, ligesom han fra sin Ungdom var Tilhænger af en konstitutionel Forfatning. 1832 blev han Medlem af de erfarne Mænds Forsamling, 1833 Senator og 1834 Flensborgs ene Repræsentant i den slesvigske Stænderforsamling, en Stilling, han bibeholdt indtil 1857. I Stændersalen traadte han især i Skranken for finansielle Reformer og for Slesvigs Selvstændighed baade over for Danmark og Holsten; en Tid støttede han P. Hiort Lorenzen, men sprang fra, da denne satte Sprogspørgsmaalet op som Banner for sin Politik. Som Handelsforeningens ledende Mand fik han 1844 oprettet den danske Filialbank med egen Børssal og var i øvrigt dansk i politisk uden at være det i national og kulturel Henseende. Til Trods for sin Position som Pengemand og sit vindende, mæglende Væsen kom han ofte til at staa alene — betegnende nok skrev han under det Billede, som hænger af ham i Borgerforeningen, i hvis Direktion han sad, »saa stod jeg alligevel ikke alene« (paa Tysk) — og betragtedes af baade Danske og Tyske med Mistro, selv om ingen vilde fraskrive ham Lyst og Evne til at gavne Byen og Landsdelen i økonomisk Henseende. Som kongevalgt Medlem af Rigsraadet 1854 og 1856 stod han paa Regeringens Side. I Dec. 1857, da han paa Grund af Pengekrisen i Hamburg var gaaet fallit, maatte han nedlægge sine betroede Poster som Senator og Rigsraadsmedlem og døde nogle Aar efter som en fattig Mand. — Kgl. Agent 1832. — Litografier af T. B. Wilms 1844 og af E. Bærentzen.

P. Lauridsen: Da Sønderjylland vaagnede, IV, VI, VII, 1916—22. Sønderjydske Aarbøger, 1926. Fr. Petersen i Grænsevagten, 1932, S. 119—30. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—1848, I—II, 1931—34. Elisabeth Kardel: Die Stadt Flensburg und die politischen und nationalen Zeitströmungen um die Mitte des 19. Jahrh., 1929. Sønderjyllands Historie fremstillet for det danske Folk, IV, 1937, S. 197 f., 238 f., 314 f., 336, 361.

H. F. Petersen.

Jensen, Hans Nicolaus (Nicolai) Andreas, 1802—50, Præst og Historiker. F. 24. April 1802 i Flensburg, d. 7. Maj 1850 i Boren ved Slien, begr. sst. Forældre: Gæstgiver Hans J. (1768—1847) og Anna Paulina Esmarch (1773—1844). Gift 24. Marts 1831 i Stenbjerg, Angel, med Dorothea Margaretha Witt, f. 17. Jan. 1808 i Vindemark, Karby (Svans) Sogn, d. 26. April 1881, D. af Skomager Johann Friedrich W. (1767—1815, gift 1° med Catharina Dorothea Rholf, 1770—1806) og Catharina Margaretha Petersen.

Allerede paa Latinskolen i Flensburg (1816—22) viste J. stor Interesse for den snævre Hjemstavns Fortidsminder, som han paa sine Vandringer i Skoleferien samlede Oplysninger om og aftegnede, og det synes, som han meget tidligt har følt det som sit Livskald at gøre sine sønderjyske Landsmænd fortrolige med deres egen Historie: uafsladeligt meddeler han paa Tryk om sine Resultater, altid for den brede Offentlighed og altid med sønderjyske Forhold som Emne. 1822 kom han til Kiels Universitet og indleverede 1826 til teologisk Embedseksamen paa Gottorp en historisk Fremstilling af Slesvigs Kirkeforfatning (trykt i Falcks Staatsbürgerl. Magazin 1827). De følgende Aar var han Huslærer, først i Flensburg og derefter i Stenbjerg (Angel), hvor han 1829 blev Kapellan. 1831 blev han Sognepræst i Gelting, og 1845 forflyttedes han til Boren, hvor han allerede døde fem Aar senere — efter hvad der fortælles af Skarlagensfeber, som han frivilligt havde paadraget sig for at redde sin eneste Søn over Sygdommen. Paa Grund af sin fromme og elskelige Personlighed var han meget afholdt som Præst. Endnu mere kendt og agtet blev han ved sit flittige Forfatterskab. Lige saa grundig og fordomsfri han var som Forsker, lige saa redelig var hans Fremstilling, som vakte Interesse viden om ved hans i god Forstand folkelige Sprog og hans Sky for skarpe Domme. Sammen med Chr. Paulsen valgtes han 1833 ind i den Kommission, som det s. A. dannede Selskab for slesvig-holstensk Historie nedsatte for at samle og udgive Kilderne til Landets Historie, og 1840 kreerede Kiels Universitet ham (i Anledning af Kong Christian VIII.s Kroning) til Dr. phil. »optime merens historiam patriae eximia industria exigens et augens insigniter«. Hans tidlige Død

bevirkede, at de fleste af hans omfangsrige Samlinger, som nu findes i Universitetsbiblioteket i Kiel, ikke blev færdig bearbejdede og ikke kan udgives. Af hans mange Værker nævnes »Versuch einer kirchlichen Statistik des Herzogthums Schleswig« (1840—42), den topografisk-historiske Folkebog »Angeln« (1844, optrykt 1922 af Svend Aakjær og s. A. omarbejdet af W. Martensen og J. Henningsen) og »Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte« (ved A. L. J. Michelsen 1873—79). — Maleri efter Litografi i Boren K.

Allg. deutsche Biographie, XIII, 1881, S. 775 f. H. N. A. Jensen: Angeln neubearbeitet von W. Martensen und J. Henningsen, 1922, S. 3—8. Sønderjyllands Historie fremstillet for det danske Folk, I, 1931, S. 85, 90; IV, 1937, S. 212. Volquart Pauls: 100 Jahre Gesellschaft für Schl.-Holst. Geschichte, 1933, S. 35.

H. F. Petersen.

Jensen, Hans, 1728—81, se Bjerregaard.

Jensen, Hans, 1818—95, Veterinær. F. 21. Sept. 1818 i Vaalse, Falster, d. 25. Dec. 1895 i Stubbekøbing, begr. sst. Forældre: Gaardmand Jens Hansen Lollike (ca. 1764—1831) og Sophie Rasmusdatter (1791—1857, gift 2° 1831 med Gaardejer Peder Rasmussen, 1803—96). Gift 28. April 1855 i Brarup, Falster, med Christiane Henriette Rasmussen, f. 23. Sept. 1823 paa Orebygaard, d. 10. Aug. 1875 i Stubbekøbing, D. af Godsforvalter paa Orebygaard, senere Gaardejer i Alstrup, Brarup Sogn, Kammerraad Mogens R. (1785—1870) og Caroline Lindstrøm (ca. 1795—1829).

1840 blev J. taget til Lansénér ved Sjællandske Lansénérregiment, kom 1843 til Manegen for at uddannes til Berider og gik samtidig paa Veterinærskolen, blev Dyrlæge 1846 og nedsatte sig derefter som praktiserende Dyrlæge paa Grevskabet Christianssæde. I den første slesvigske Krig deltog han som frivillig Militærdyrlæge ved de frivillige Husarer. Efter Krigen nedsatte han sig paa sin Fødeø og praktiserede her fra 1852 til sin Død. J. var en meget virksom Mand, der foruden en omfattende Dyrlægegerning drev Landbrug og endog en Tid havde Købmandshandel. I »Tidsskrift for Veterinærer« har J. skrevet en Række kliniske Meddelelser, men er mest kendt som meget produktiv Skribent af Bøger og populære Pjecer beregnet for Landbrugskredse. I en Aarrække var J. Lærer ved Agerbrugsskolen paa Næsgaard. Af hans Lærebøger kan fremhæves »Indblik i Hestens Bygning og Liv, samt noget om dens Ydre« (1861), »Hestens Bygning, Sundhedstilstand, Fodskifte, Alder og Ydeevne« (1886), »Om Avl og Opdræt af Føl« (1887), »Kvæg- og Hestehold« (1890), »Om Kostalden og om Kvægets Gjødniing og

Urin« (1894). J. var en dygtig Dyrlæge, men virkede mest for praktiske Landbrugsformaal. 1854 stiftede han Nordfalsters Landboforening, og han var i 30 Aar dens Formand. Ogsaa Egnens kommunale Foretagender var han interesseret i, og som Byraadsmedlem og Formand for Borger- og Haandværkerforeningen havde han væsentlig Andel i mange kommunale Forbedringer. — Mindsten paa Graven, rejst 1896 af Venner.

Lolland-Falsters Stiftstidende 27. og 28. Dec. 1895. *Hj. Friis (B. Bang).*

Jensen, Hans, f. 1852, Redaktør. F. 1. Okt. 1852 paa Veflinge Mark ved Bogense. Forældre: Gaardmand, Handelsmand Jens Hansen (1823—89) og Ane Kirstine Jørgensdatter (1819—86). Gift 24. Maj 1888 i Sønderup ved Slagelse med Forfatterinden Rosalie (Rose) Christiane Marie Bruhn, f. 1. April 1861 i Frederiksværk, D. af Garver Christian Frederik B. (1812—89) og Marie Frederikke Dorthea Erharth (1822—1903). Ægteskabet opløst 1918.

J. lærte først Mølleriet, kom paa Skaarup Seminarium 1870, tog Skolelærereksamen 1873 i Odense, var Lærer paa Vester Skerninge Højskole 1873—74, Vikar ved Bogense Real- og Borgerskole 1874—75, Huslærer hos den grundtvigske, venstresindede Pastor P. Rønne i Sønderup ved Slagelse 1875—79. Tidlig er J. blevet grebet af den grundtvigske Bevægelse, og sin politiske Vækkelse daterer han selv fra et Møde i Odense St. Hansdag 1872, hvor der taltes af J. A. Hansen og C. Berg, hvilken sidste gjorde et meget stærkt Indtryk paa ham. 1874 begyndte han at skrive Bladartikler, 1876 blev han, jævnsides med sin Huslærervirksomhed, Medarbejder ved Venstres Slagelseorgan, »Sorø Amtstidende«, drog 1879 til Sorø som Medarbejder ved »Folketidende«, men virkede fra Nytaar 1881 i Slagelse som Redaktionssekretær ved »Sorø Amtstidende«, hvor han efterhaanden, paa Grund af Chefen J. H. G. Taubers (s. d.) Rigsdagsvirksomhed, blev den egentlige Leder, 1890 ogsaa formelt Medredaktør, April 1891 ansvarhavende Redaktør. Næppe nogen anden dansk Journalist har haft længere Virketid, og ingen har saa længe kunnet sætte Præg paa samme Avis. J. har haft forskellige Tillidshverv, men aldrig været Byraadsmedlem eller Rigsdagsmand. Sin Anseelse og politiske Indflydelse har han kunnet bygge helt paa sin Bladvirksomhed.

Uden at have tilstræbt bredere personlig Popularitet har J. altid haft et meget fast Tag i sin Læsekreds, særlig Landbefolkningen, hvor han under Samarbejde med førende Mænd af grundtvigsk Paavirkning (deriblandt flere indvandrede Fynboer) ikke mistede Følingen med den aandeligt mere upaavirkede Bondemand. Mod-

sat Tauber sluttede J. sig fra 1890 til Bojsens forhandlende Venstre, og han skaffede Forliget af 1894 Tilslutning fra den overvejende Del af Vestsjælland. Ogsaa 90'ernes Agrarbevægelse havde i J. en meget værdifuld Støtte. Ved Systemskiftet 1901 vakte han megen Opsigt ved at kræve Reformen frem for Valgretsudvidelser. Ved Dannelsen af det andet Venstreministerium 1905 hyldede han J. C. Christensen som en »Stormand« og pegede paa Forsvarssagen og en frihandelsvenlig Løsning af Toldspørgsmaalet som de preserende Opgaver. Den demokratiske og liberale Aand fra 80'erne har hos J. været forbundet med en kraftig national, forsvarsvenlig Stemning. Han hørte en Klang af »gamle Skræp«, da Neergaard 1909 forelagde sit Militærforslag, og gav ham begejstret Tilslutning. Over for Klaus Berntsens Grundlovsforslag 1912 antydede han straks, at en Alderscensus vilde være den mest passende Ordning ved Landstinget. Under Verdenskrigen blev han trods sit Partis almindelige Stilling en Støtte for den radikale Regering, hvis forsigtige Holdning udadtil han billigede, og hvis Reguleringspolitik indadtil han af sociale Grunde ikke fandt det forsvarligt at gaa afgørende imod. Over for kirke- og skolepolitiske Spørgsmaal har han til det sidste hævdet udpræget grundtvigske Synspunkter.

J. har under sin lange redaktionelle Virksomhed lagt Vægt ikke blot paa det politiske, men frem for mange samtidige Kaldsfæller i høj Grad ogsaa paa det oplysende; det lykkedes ham at skabe et alsidigt folkeligt Blad med grundtvigsk betonet Særpræg og af utvivlsom kulturel Værdi for Læsekredsen. Hans egne Bidrag har været præget af frisk Sprogbehandling og af en selvstændig Vurdering over for mange Kundskabs- og Livsomraader. Til det bedste fra hans Pen i senere Aar hører Skildringer, han ud fra Selvoplevelse med historisk Sans har givet af Personer og Forhold fra sin egen Tid; nogle Artikler af denne Art er samlet i Bogen »Politiske Personer og Begivenheder« (1917). Gennem sin hele Indsats blev J. en førende og toneangivende Skikkelse i dansk Venstre-presse. — Maleri af Erik Henningsen 1922.

J. V. Christensen i Ringsted Folketidende 28. Sept. 1912, 26. Sept. 1922, 30. Sept. 1927, 29. Sept. 1932. Svend Thorsen i Medlemsblad for Provins-Journalistforeningen 1. Juni 1924. Berl. Tid. 21. Sept. 1932.

Hans Jensen.

Jensen, Hans Martin Harald, f. 1890, Historiker. F. 3. Maj 1890 i Lundforlund. Forældre: Gaardejer Niels J. (1853—1903) og Ane Marie Hansen (1859—1936). Ugift.

J. tog Præliminæreksamen 1906 fra Slagelse og blev Student 1909 fra Roskilde. Han tog Magisterkonferens i Historie 1915, var

1916—18 Huslærer hos en dansk Familie i Småland og har siden overvejende levet for videnskabelig og litterær Virksomhed, er fra 1927 Medarbejder ved Institutet for Historie og Samfundsøkonomi og blev Dr. phil. 1936. Hans Speciale ved Konferensen var Danmarks Historie 1730—1814, og hans senere videnskabelige Arbejde har været bestemt af dette Valg i Forening med en medfødt Samfølelse med og Forstaaelse af Bonden, et nært Slægtskab med Oplysningstidens Aandsindhold og en levende Interesse for aktuel Politik ud fra venstreprægede Forudsætninger. Et Maal for ham er det derfor blevet politisk og økonomisk at bestemme Forbindelseslinierne fra det 18. til det 19. Aarhundredes Danmark og følge deres Udvikling ned mod Nutiden. Bortset fra populære Arbejder som »Den engelske Revolutions Historie« (1920), »Frankrig efter 1815« (1927) og »Napoleon den Store« (1928) falder Størstedelen af hans Produktion inden for denne Ramme. I »Lars Bjørnbak og den bjørnbakske Bevægelse« (1919) skildrede han en Bondefører fra det 19. Aarhundrede med Rod i Oplysningstiden. I Afsnittene 1730—66 og 1814—48 i »Det danske Folks Historie« (VI—VII, 1928) gav han en Fremstilling af Enevælden, der stærkere end før sket betonedede Monarkens Afhængighed af Embedsmændene og derved byggede en Bro mellem den og moderne konstitutionelle Former. Det store Værk »De danske Stænderforsamlings Historie 1830—1848« (I—II, 1931—34), udgivet af Rigsdagen i Anledning af Hundredaaret for Stænderinstitutionens Indførelse, er en grundlæggende Skildring af Enevælden i dens sidste differentierede Udygning, dens Forsøg paa at inddrage det brede Folk i Systemet og de Strømninger, der forberedte denne Politik's midlertidige Nederlag 1848. Samtidig havde han i Institutet for Historie og Samfundsøkonomi dyrket moderne Socialhistorie og som Redaktør sammen med Povl Engelstoft med to Bind »Studier« (1930—33) og »Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie i Danmark« (1931) indledet den institutmæssige Forskning af dansk Socialhistorie efter 1864; han skrev i det sidstnævnte Værk selv en Afhandling om Landarbejderspørgsmaalet. Med sin Doktordisputats, »Dansk Jordpolitik 1757—1919«, I (1936) med Undertitel »Udviklingen af Statsregulering og Bondebeskyttelse indtil 1810«, har han paabegyndt en Fremstilling af Statens økonomiske Politik i Bondespørgsmaalet, hvor han fremhæver Bureautratiets Sejr over Godsejerne og modsat tidligere Synspunkter betoner Bondebeskyttelsens Betydning ved Siden af Bondefrigørelsen, og hvis Fortsættelse vil føre ind i Studiet af de socialpolitiske Strømninger efter 1848. Foruden talrige Afhandlinger m. m. har han endelig skrevet

om Tiden 1920—28 i »Det danske Folks Historie« (VIII, 1929). Som Deltager i Konkurrencen om det historiske Professorat ved Kbh.s Universitet 1936 udarbejdede han Afhandlingen »Dansk-norsk Vekselvirkning i det 18. Aarhundrede«, en koncentreret, paa frugtbare Synspunkter rig Oversigt. J.s Hovedevne er Blik for de forskellige Samfunds Struktur og Udviklingslinier; han skildrer Personerne som Led i og Udtryk for Tidens Strømninger uden at forfalde hverken til Herosdyrkelse eller til ensidig Massepsykologi. Hans Fremstilling er rolig forklarende, præget baade af Intelligens og Humor. — Maleri af Helge Bernth 1928. Tegning af Gerda Ploug Sarp 1936.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1936, S. 176 ff.

Poul Engelstoft.

Jensen, Hans Christian, 1836—1903, Portrætmaler. F. 1. Febr. 1836 i Kbh. (Helligg.), d. 9. Sept. 1903 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Høker Peter J. (1804—94) og Caroline Kirstine Hansen (ca. 1809—41). Gift 25. Febr. 1882 i Kbh. (Sundby) med Marie Jensine Holmblad, f. 22. Nov. 1849 i Taarnby, d. 7. Febr. 1899 i Kbh., D. af Fabrikant, senere Etatsraad L. P. H. (s. d.) og 2. Hustru.

J. blev efter Konfirmationen sat i Malerlære og begyndte samtidig at besøge Akademiet, hvis Sølvmedailler han vandt 1856 og 1858. Ved Slutningen af 50'erne blev han Elev paa Marstrands Malerskole, hvor han bl. a. arbejdede sammen med Otto Bache og Vilh. Rosenstand. 1863 udstillede han et Landskab paa Charlottenborg, men siden da udelukkende Portrætter. J.s Karriere blev 1864 afbrudt ved at han meldte sig som frivillig i Krigen og ved Indtagelsen af Als mistede sit højre Ben. Fra da af kunde han ikke færdes saa frit ude i Naturen og slog derfor ind paa Portrætmaleriet. 1866 fik han et mindre Rejsestipendium og tog sammen med Vilh. Rosenstand til Hornbæk, hvor han bl. a. malede en nydelig Portræstudie af Søsteren, som bragte ham en Del Bestillinger, og 1873 kunde han med et Akademistipendium besøge Tyskland og Frankrig. J. blev med Aarene en søgt Portrætmaler og vandt et stort Klientel baade inden for Hoffet og det københavnske Bourgeois, og selv om hans Portrætter ikke kunde hævde sig ved rent kunstneriske Egenskaber, blev de dog stærkt beundrede for deres slaaende Lighed og vandt Yndest ved deres elskværdige og naturlige Opfattelse. 1878 malede han et Portræt af Christian IX. til Gisselfeld og 1879 Enkedronning Caroline Amalie til Rosenborg. Paa Fr.borg findes et andet Portræt af Christian IX. (1887) i fuld Størrelse samt Portrætter af Professor C. E. Fenger (1874), Forfatteren H. P. Holst (1892) og Arkæologen J. J. A.

Worsaae (1886) m. fl. For Udstillingskomiteen ved Charlottenborg malede han Arkitekt N. S. Nebelong (1871) og Akademiforvalter P. Truelsen (1875), til Ribe Domkirke Biskopperne Balslev (1883) og Daugaard, til Det kgl. Teater Kapelmester Paulli og til Politikammeret Politidirektør Crone (nu Politigaarden). J. blev Medlem af Akademiet 1880 og s. A. tit. Professor. — Selvportræt, Kunstnerens sidste Arbejde, 1903. Maleri af V. Rosenstand 1865 (Fr.borg).

Merete Bodelsen.

Jensen, Harald Christian, 1834—1913, Litograf. F. 5. Aug. 1834 i Kbh. (Frels.), d. 23. Marts 1913 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Snedker Lars Jensen (1794—1842) og Johanne Sophia Amalie Jappe (1810—42). Gift 28. Okt. 1863 paa Frbg. med Andrea Petrine Lønborg, f. 11. Nov. 1836 i Nykøbing F., d. 9. Aug. 1912 paa Frbg., D. af Urmager Diderik Bech L. (1798—1865) og Frederikke Pauline Priergaard (1804—84) og Plejedatter af Proprietær Peter la Cour til Margrethelund (1798—1862) og Ane Dorothea Elisabeth Priergaard (1797—1878).

Efter sine Forældres Død gik J. til sin Konfirmation i Vajsenhusets Skole og begyndte 1851 at besøge Kunstakademiet, samtidig med at han blev Lærling i Barentzen & Co.s litografiske Etablissement, hvor han navnlig nød godt af den dygtige Litograf Westerbjergs Vejledning. Til dette Etablissement, der senere gik over til Hoffensberg, var han knyttet til 1887 med Undtagelse af tre Aar, da han var i Udlandet (Wien, München 1858—59, Paris 1862); fra 1887 arbejdede han mere selvstændigt. J. har med stor Alsidighed arbejdet i sit Fags forskelligste Retninger og har her udført litografiske Bogillustrationer, Portrætter og Farvelitografier (Olietryk) efter f. Eks. Carl Bloch og Købke. — Malerier af Johan Reinau 1861, Aage Lønborg-Jensen 1905 og 1906 og Sally Philipssen 1902, alle i Familieje. Medaillon i brændt Ler af Fr. Kjellberg 1862 ligesaa. Litografier, bl. a. af Adolf Lønborg 1858 efter J.s tegnede Selvportræt.

C. Nyrop (Førgen Sthyr).*

Jensen, Harald Otto, 1851—1925, Redaktør, Politiker. F. 13. Okt. 1851 i Kbh. (Frue), d. 18. Okt. 1925 i Aarhus, begr. sst. Forældre: Høker, Arbejdsmand Niels J. (Isterøe) og Birgitte Charlotte Caroline J. Gift 10. Sept. 1876 i Aarhus med Johanne Petersen, f. 2. Okt. 1850 i Framlev, D. af Husmand, Skrædder Peter Laursen (1805—58) og Ane Margrete Nielsdatter (ca. 1805—88).

J. blev født bag en Kælderbutik i Fiolstræde, gik i Suhmsgades

Kommuneskole, kom i Bogtrykkerlære og blev Svend 1871. Et Aars Tid var han i Aarhus, arbejdede 1872—75 paa forskellige Trykkerier i Kbh., drog paa ny til Aarhus og fik Arbejde paa »Aarhus Amtstidende«s Trykkeri. Barndommens fattige Kaar, Indtryk fra Begivenhederne omkring Internationales Oprettelse og Opløsning, Paavirkning fra Bjørnbaks og Paul Geleffs Personligheder, i hvis Aarhus-Møder han deltog, var med til at gøre J. til Socialist. Da Fagforeningsbevægelsen spredtes fra Kbh. til Provinsen omkr. 1875, kom J. med i dette Røre. Han blev Ophavsmanden til Provinstypografernes moderne Fagorganisationer. 1876 blev han Formand for en aarhusiansk Afdeling af Alm. dansk Typograf-Forbund, som imidlertid opløstes efter en tabt Strejke. Ud af en lokal »Rejsekasse« skabte han da en ny Organisation, som 1881 traadte ud i Livet som Jyllands typografiske Forening, men som 1882 ogsaa kom til at omfatte Øerne og antog Navnet Dansk typografisk Forening. J. var dens Formand indtil 1883, men endnu en Gang, 1886—88, overtog han Formandsposten, hvorefter P. Hvidtfeldt afløste ham. At han 1883 trak sig ud af det faglige Arbejde, skyldtes, at det politiske i saa høj Grad lagde Beslag paa ham. Okt. 1882 havde han sammen med sin Kollega Typograf Emil Marott stiftet en Diskussionsklub, Demokratisk Samfund, som, efter at nogle Bjørnbakkere blandt Medlemmerne havde trukket sig ud, i April 1883 vedtog at antage Socialdemokratiets Program og indmelde sig som Afdeling under det 1878 i Kbh. stiftede Socialdemokratisk Forbund, dets første i Provinsen. Mens Marott var Foreningens Formand, gik J. i Gang med at skabe den et Organ og det jyske Socialdemokrati et Blad. 19. Juni 1883 udsendte han første Nummer af »Socialdemokratisk Ugeblad«, som skulde blive Stammoder til Jyllands Arbejderpresse. Dets Kapital var J.s Sparepenge, dets Personale Marott og J., som i Fællesskab skrev hele Stoffet. Det tryktes oprindeligt i Bjørnbaks Bogtrykkeri, men efter at et Aktieselskab 1884 var dannet, et gammelt Trykkeri var købt og installeret i et Skur i Banegaardsgade, og begge de to Bladmænd var afskediget fra deres Arbejdsplads som Typograf og Trykker, udgik Bladet fra dets eget »Officin«. Det var et smukt og velredigeret Blad, med skarpe Programartikler, Biografier af Socialismens Stormænd, Agitationsstof for Landarbejdernes Rejsning og for en landsomfattende faglig Samling. Trods vanskelige Forhold vandt Bladet fremad, og ved Laan fra »Social-Demokraten« i Kbh. kunde man 1884 udvide og fra 1. Okt. s. A. udsende Bladet som Dagblad, der samtidig antog Navnet »Demokraten«. I Provisorieaarene maatte J. dele Skæbne med andre af Pionererne og

nyde Vand og Brød i Arresten for Presseforsøelser. 1888 overgik »Demokraten« til »Social-Demokraten« i Kbh. som Ejer, og samtidig stiftedes tre nye jyske Dagblade, »Nordjyllands Arbejderblad«, »Randers Arbejderblad« og »Horsens Arbejderblad«, som alle fra først af tryktes i Aarhus. Senere medvirkede J. til Oprettelsen af mange andre Aflæggere og selvstændige »Social-Demokrater« i Jylland. J. gik af som Redaktør 1918. Baade skriftligt og mundtligt var han en fremragende Agitator og desuden en dreven Taktiker. Han organiserede kørende og cyklende Korps, som inden for en betydelig Radius holdt Møder, oprettede Parti- og Landarbejderforeninger og udbredte Pressen. 1888 fik han i P. Sabroe en energisk Medarbejder baade ved Bladet og i Marken. Fra s. A. blev J. Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse. Ved Folketingsvalget Jan. 1890 opstilledes han i Skjoldlevkredsen og manøvrerede saa snildt med sine to Modkandidater af Venstre, at han selv blev valgt. Han mistede Kredsen 1892, men valgtes 1895 i Aarhus søndre Kreds, som han repræsenterede i Folketinget til 1906, da han, i Randers, indvalgtes i Landstinget. Han var Medlem af dette Ting til sin Død, fra 1918 for 5. Landstingskreds, fra 1920 som tingvalgt.

I en Snes Aar, 1894—1916, var J. Medlem af Aarhus Byraad, indtil 1900 som første og eneste Socialdemokrat. Alderdomsforsorgens Forbedring, Skolevæsenets Udvikling var blandt de Ting, som især laa ham paa Sinde, ligesom Ligbrændingssagen havde hans store Interesse. Han var virksom for Kommunens Køb af Marselisborg Gods og for de Opgaver, der rejste sig af denne Erhvervelse. Til Minde bl. a. herom har Aarhus Byraad kaldt et Torv i den sydlige Bydel Harald J.s Plads. J. gik ogsaa i Spidsen for Rejsningen af Arbejdernes Forsamlingsbygning i Amaliegade. Det blev dog især paa Rigsdagen, J. fik Lejlighed til at træde ind for Aarhus Bys Interesser. Han havde sin store Andel i, at Statsbiblioteket, Statens Avissamling og Fødselsstiftelsen blev lagt i Aarhus. Ligeledes virkede han for Statsanerkendelse og -tilskud til Aarhus Teater; han gik paa et tidligt Tidspunkt varmt ind for Oprettelsen af et jysk Universitet i Aarhus, og under Banegaardsforholdenes Modernisering førte han Byens Sag paa Rigsdagen. Her havde J. i forholdsvis kort Tid skabt sig en fremstaaende Position. Han var sit Partis Ordfører i mange Sager og Medlem af talrige Udvalg og Kommissioner. Han havde Sæde i Folketingets Finansudvalg 1901—06, i Landstingets fra 1918, s. A. blev han Medlem af Rigsretten og Formand for Statens Tilsyn med Himmelbjerggaarden. 1921—24 var han Næstformand i Landstinget.

J. har i høj Grad bidraget til at skabe gensidig Forstaaelse mellem Arbejderne i By og paa Land og derved banet Vej for en bredere Samfundsopfattelse inden for Socialdemokratiet. Fra sin første Periode i Folketinget var han en nidkær Talsmand for en Lovgivning til Gavn for Husmænd og Landarbejdere, og han har bidraget væsentligt til Udformningen af Socialdemokratiets Jordpolitik. Han arbejdede for Forbedring af Tjenestemænds Kaar og Sikring af deres Organisationsret. Paa den sociale Forsorgs, Skolevæsenets og Militærvæsenets Omraader gjorde han sig ogsaa gældende med saglige Indlæg. Han øvede en betydelig Indsats under Gennemførelsen af den kommunale Valglov 1908 og ligeledes i Forhandlingerne om den nye Grundlov 1914—15. Fra omkring 1920 svækkedes hans Syn meget, og han var til sidst næsten blind.

J. var en af Socialdemokratiets Banebrydere og betydeligste Skikkelser. Under store personlige Ofre og med en uendelig Taalmodighed lagde han en fast Grund for Partiets Fremgang, først og fremmest i Jylland. Han havde en Evne til at forme sine Tanker i klare og rammende Udtryk, der ofte som bevingede Ord fløj viden om. Han, Københavneren, syntes at personliggøre Jydens bedste Egenskaber med sit sindige og retsindige Væsen og sit djærve Lune. Der laa baade Respekt og Hyldest i det Kendingsnavn, han langt ud over Venners og Partifællers Kreds bar, »Kong Harald« eller »Jyllands ukronede Konge«. Mest betød han maaske indadtil i sit Parti som den erfarne, der er god at gæste, og hvis Ord har Vægt, hvis usvigelige Tro indgød de forknytte ny Selvtillid, som med dæmpende Haand kunde forsone Modsætninger og samle Kræfterne om Dagens praktiske Opgaver.

Portrætteret paa Herman Vedels Grundlovsbillede 1918 og paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag 1923 (Rigsdagen) samt paa Edv. Saltofts Gruppebillede i Folkets Hus, Enghavevej, 1934. Studie til Vedels Portræt paa Demokraten, Aarhus, til Matthiesens i Arbejdernes Forsamlingsbygning sst. Portrætrelief af Elias Ølsgaard paa Graven 1926. Træsnit efter Fotografi 1897.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 218 ff. C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904, S. 368 ff. A. Sneum: Socialdemokratiet i Jylland, 1921. E. Marott: Tidsbilleder, 1930, S. 52—80. A. Sneum i Demokraten 18. Okt. 1936. Sst. 19. Juni 1908, 19. Juni 1923, 19., 20. og 26. Okt. 1925, 18. Okt. 1926. Social-Demokraten og Vestjyllands Social-Demokrat 19. Okt. 1925.

Oluf Bertolt.

Jensen, Harald, 1889—1929, Oplysningsmand, Politiker. F. 24. Aug. 1889 i Smalby ved Brønderslev, d. 31. Dec. 1929 i Kbh., Urne paa Sundby Kgd. Forældre: Murer Jens Anton J. (f. 1859) og Trine Christensen (1855—1918). Gift 8. Okt. 1910 i Nørre Sundby (b. v.) med Anna Christiansen, f. 23. Juni 1889 i Hjørring, D. af Kro- og Husejer Godik C. (1851—1921) og Laura Marie Vilhelmine Gade (1860—1935).

Som Typograflærling under den socialdemokratiske Ungdomsbevægelses Gennembrud stiftede J. 1906 en Afdeling i Brønderslev og valgtes 1910 til Formand for Landsorganisationen Socialdemokratisk Ungdomsforbund. 1913 gik han af som Formand og var til 1915 Redaktør af Forbundets Organ »Fremad«. I begge Egenskaber lagde han Vægt paa at skabe et godt Forhold til Partiet; han rejste, efter at Antimilitarismen de første Aar havde været Ungdomsbevægelsens Fanemærke, Agitationen for forbedrede Lærlingeforhold og fremhævede stærkt Betydningen af et systematisk Oplysningsarbejde blandt Arbejderungdommen. 1908 blev han Svend, flyttede 1910 til Kbh. og arbejdede ved Faget til 1924. Han tog livlig Del i det fagorganisatoriske Arbejde, var 1915—20 Medlem af Fagforeningens Bestyrelse og 1917—26 af Typograf-forbundets Hovedledelse. Ogsaa politisk var han aktiv. Han var Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse 1916—20, og han blev opstillet til Folketinget 1918 i Kbh.s 3. Kreds og 1920 i Nørre Sundby, valgtes sidstnævnte Sted 1924 og genvalgtes 1926 og 29. Paa Rigsdagen var han sit Partis Ordfører ved Behandlingen af Lærlingelov, Udvandrerlov, Aktieselskabslov m. fl. og var den drivende Kraft bag den nye Aftenskolelov, der vedtoges 1930 efter hans Død. Han var ogsaa Medlem af Arbejdskommissionen af 1925. — Sin egentlige Livsgerning lagde J. dog i Arbejdernes Oplysningsbevægelse. Som Studieleder i Ungdomsforbundet 1918—20 var han Banebryder for Studiekredsen som Arbejdsmetode. Han skrev derom i »Fremad« og udgav Pjecen »Bliv viis«, 1919. Andre Smaaskrifter fra hans Haand er »Kongedømmet af Guds Naade« (1918), »Er Arbejderdiktatur berettiget?« (1919), »Ungdom« (1924) og »Lærlingen, Mesteren og Forældrene« (1926). Han var Medlem af det Udvalg, som forberedte Oprettelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund 1924 og valgtes s. A. til Leder af dettes Virksomhed. I Løbet af de faa Aar, der var levnet ham, lykkedes det ham at samle bestaaende og skabe nye Institutioner for Arbejderoplysning, saa Bevægelsen vandt Fodfæste over hele Landet og blev en Faktor i dansk Kulturliv, som man har sidestillet med Folkehøjskolen. Han var ogsaa Talsmand for Højskoletankens Udbre-

delse blandt Arbejdere, og han var i Spidsen for Erhvervelsen af Roskilde Højskole for Arbejderbevægelsen 1929. J. var i udpræget Grad mild i Formen, men stærk i Sagen. Han øvede en betydelig Indflydelse paa sit Slægtled inden for Arbejderungdommen, for hvem han fremfor nogen anden var et Samlingsmærke og en Lærer. — Posthumt Maleri af Johannes Glob 1930 paa Den socialdemokratiske Arbejderskoles Kontor i Kbh. — Mindehøj i Roskilde Højskoles Have 1931.

Social-Demokraten 1. Jan. 1930. Socialisten Febr. 1930. *Oluf Bertolt.*

Jensen, Henning, 1838—1929, Forfatter, Journalist. F. 6. Dec. 1838 i Kornerup, d. 28. Febr. 1929 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Sognepræst, sidst i Ousted Jens Christian J. (1806—86) og Olave Marie Christine Hansen (1808—82). Gift 2. Aug. 1870 i Ousted med Gjertrud Elisabeth Eleonore Selmer, f. 26. Juli 1845 i Favrvraa, Hjerndrup Sogn, d. 25. Juni 1932 paa Frbg., D. af Gaardejer, sidst i Tem, Peter Frederik August S. (1815—tidligst 62 i Amerika) og Anna Sophie Hedvig Dahl (1823—86).

J. blev Student 1857 fra Roskilde, cand. theol. 1864, var 1865—69 Kapellan i Sæby og Gershøj, 1869—72 i Dalby og Tureby, 1872—79 Sognepræst i Pedersker, 1879—85 i Stenmagle og Stenlille. Han stod først Indre Mission nær, blev saa grundtvigsk paavirket og frikirkelig interesseret. Forfatningskampen gjorde ham til Politiker, hvortil han efter sin egen senere Mening var »endnu mindre egnet end til Præst«. 1884 stillede han sig i Store Hedinge mod Kultusminister J. Scavenius, der n. A. afsatte ham paa Grund af en Avisartikel, som forsvarede Oprør. Han udgav 1886—90 Ugebladet »Enhver sit« og var 1886—92 Folketingsmand for Middelfart, sluttede sig til Hørup og faldt som han ved Forhandlingspolitikens Valgsejr. Imidlertid var han blevet flittig Medarbejder ved »Politiken«, og som saadan, som Foredragsholder og som Forfatter af en Række populære Skrifter — »Jesu Barndom og Ungdom« (1890), »Jesus i Galilæa« (1891), »Jesu Lidelse og Død« (1893), »Apostelen Paulus« (1894) — overførte han sin Radikalisme paa det religiøse Omraade, fremstillede den nytestamentlige Bibelkritiks daværende formentlige Resultater og angreb Folkekirkens raadende Meninger og Mænd. Paa samme Linie laa de delvis selvbiografiske Romaner »Kapellanen« (1891) og »Pastor Dahlberg« (1892); Skuespillet »Ord og Daad« (1893) og Romanen »Blodets Baand« (1895) har politisk og social Baggrund. Efter ogsaa at have været Medarbejder ved »Social-Demokraten« blev han 1897 Redaktør af »København«, hvor han virkede lige til 1919, fra 1902 med H. Witzansky som

Hovedredaktør. Meget hurtigt kom han her ind i heftig personlig Polemik med tidligere socialdemokratiske Fæller og skaanede snart heller ikke Hørupperne. I Kirkespørgsmaal, der vedblev at være hans Omraade, vendte han sig efterhaanden med samme Skarphed mod Folkekirke Angribere og al Irreligiøsitet som før mod Ortodoksi og Præstemyndighed. Ortodoks blev han dog ikke, og hans sidste Stade fik Præg af en nyvakt Interesse for psykisk Forskning og Forbindelsen med Aandernes Verden («Min sidste Bog, en kristelig Fritænkens Tro og Haab», 1919). En dogmefri Kristendom og den »rummelige« Folkekirke blev for ham et Program, der nærmede ham til, hvad han var i 1880'ernes Begyndelse. Sin Forfattervirksomhed genoptog han i Romanerne »Strandet« (1910), »Hans Lindenow« (1911), »Ulla Rønnow« (1912) og »Skovens Hemmelighed« (1913); ligesom de tidligere er de Tids- og Menneskeskildringer, skrevne med godt Haandelag og Veloplagthed, og kan bevare Værd som kulturhistoriske Dokumenter. I det hele vil J.s Virken, saa megen Opmærksomhed den til Tider vakte, næppe have sat dybere Spor. Hans polemiske Ejendommeligheder vil huskes bedre end hans positive Indsats; mange Standpunkter har han forfægtet lige saa klart og fornøjeligt som hensynsløst og ubekymret. Han kan forekomme til enhver Tid mere bestemt af Oppositionen mod det, andre var, end af det, han selv var inderst inde. Dog bar hans offentlige Færd Vidne ikke blot om Flid og Arbejdsevne af usædvanligt Omfang og om usvigelig Pligt-troskab over for Dagværket, men om Frygtløshed, Redelighed og Tro paa Tilværelsens ideelle Værdier. — Maleri af Jens Vige 1892 i Familieeje. Bronzemedajllon af F. Kastor Hansen 1902. Træsnit af C. Hammer 1884 og portrætteret paa Træsnit af Folke-tingets Møde 10. Okt. 1889. Litografiske satiriske Tegninger af K. Gamborg 1887—90 (Fr.borg).

Erindringer i Fra Holbæk Amt, X, 1916, S. 5—36; XIII, 1919, S. 5—59. Bornholmske Samlinger, XII, 1918, S. 27—50. A. Vigen i Berl. Tid. 3. Maj 1919 og Aarb. udg. af Hist. Samfund for Kbh.s Amt, 1919, S. 31—78; 1920, S. 5—18. Morgenbladet 2. Marts 1929. Politiken s. D. *Paul Læssøe Müller.*

Jensen, Anton Hermann, 1877—1936, Forfatter. F. 17. Juli 1877 i Kbh. (Fødsst.), d. 5. Nov. 1936 i Vanløse, begr. i Brønshøj. Døbt Gamborg. Adopteret 5. Sept. 1884 af Gartner, senere Ejer af Rengegaard Søren Peter J. (1820—89, gift med Ane Larsen). Gift 14. Juli 1905 i Taarbæk med Maren Kirstine Hansen, f. 17. Okt. 1875 i Kbh. (Frue), D. af Ølhandler Anders H. (1838—1911) og Christiane Nielsen (1850—1927).

J. tog Lærereksamen 1897 fra Vesterbros Seminarium og var i de følgende Aar knyttet til Skolevæsenet i Provinsen, men 1900 brød han pludselig op og rejste til Kapstaden, hvor han fik Ansættelse i Politiet; da han under en Pestepidemi havde optraadt med Mod og Mandshjerte, lykkedes det ham at komme med i Boerkrigen paa Englændernes Side. 1903 vendte han tilbage, genoptog sin pædagogiske Virksomhed og fik fast Ansættelse ved Kbh.s Skolevæsen; fra 1925 til sin Død var han Viceinspektør i Vanløse. J. interesserede sig levende for sine Fagfællers Kaar og deltog med Iver i Foreningsarbejdet, 1917—20 som Næstformand, 1920—21 som Formand for Kbh.s Kommunelærerforening. Et Udslag af denne Aktivitet ser man ligeledes i hans Indsats for Politiet; 1908 stiftede han Kbh.s Politiforenings Skole, som han ledede til 1914; 1911—25 var han Redaktør af »Politivennen«, 1925—32 af »Kriminalpolitibladet«; 1921 studerede han sammen med en fungerende Politimand Færdselsforholdene i London og redegjorde efter Hjemkomsten for sine Indtryk i en Beretning, der udmundede i et Forslag til en ny Trafikordning i Kbh. Samtidig med denne mangede Virksomhed har J. udfoldet et temmelig omfattende Forfatterskab. Han debuterede 1906 med en Roman, »Med skarpe Patroner«, der skildrer vor Tids Landsknægt, den eventyrlystne unge Mand, der søger ud, hvor Livet leves farligt og »Tilværelsen er et bestandigt »Plat og Krone« med Menneskeliv som Indsats«; i »Krydsede Klinger« (1910) er Skildringen fortsat med Redegørelsen for den Type, der er født til Krigerhaandværket, udgaaet som han er af en eller anden gammel Officerslægt. Erfaringerne fra sit Ophold i Sydafrika har J. bl. a. udnyttet i »De fordømtes Brigade« (1910), der er et skarpt Angreb paa de Fædre, der eksporterer deres vanartede Sønner til usikre Kaar i fremmede Verdensdele, hvor de uden tilstrækkelig Ballast i Karakteren næsten naturnødvendig maa gaa til Grunde; i »Blandet Blod« (1915) har J. tegnet »Skyggebilleder fra en By, hvor Racerne mødes«, 3: Kapstaden, og søgt at paavise de uheldige Følger af Ægteskaber mellem Europæere og farvede Folk. Det Væld af personligt Stof, hvoraf der er øst i disse Bøger, tynger ikke Fremstillingen, der altid er saglig, usentimental, selv om den nok saa meget sigter mod Spænding og Underholdning. J. har desuden skrevet adskillige Kriminalromaner med Titler som »Fra Helvedes Forgaard« (1925), »Det røde Ægteskab« (1927) og »De tavse Mænd« (1931). — R. 1930.

Selvbiografi i Dansk Forfatterforening 1894—1919, 1919, S. 151 f. og i Halvt-hundrede Aar, et Jubilæumsskrift udg. af E. Jespersens Forlag, 1915, S. 28 f. Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 523 f.; III, s. A., S. 641. *Peder Hesselaar.*

Jensen, Hjalmar, f. 1865, Plantefysiolog. F. 21. Sept. 1865 i Odense. Forældre: Ingeniørkaptajn Emil J. (1828—95) og Dagmar Louise Dalgas (1830—83). Gift 15. Aug. 1906 i Kbh. (Frederiks) med Helga Eleonora Kirstine J., f. 12. Nov. 1874 i Kbh. (Frels.), D. af Høker Jens J. (1836—1919) og Johanne Mikkelsen (1832—1901).

J. blev Student 1883 fra Aarhus og cand. mag. i Naturhistorie og Geografi 1889. Efter et Studieophold i Leipzig var han 1890—97 Assistent i Plantefysiologi ved Kbh.s Universitet under Rasmus Pedersen. De i det 19. Aarhundredes sidste Aar gjorde Opdagelser af Bakteriernes Betydning for Stofomsætningen i Muldjorden vakte J.s levende Interesse, og under Studieophold i Bonn og St. Petersborg 1896—97 satte han sig ind i de dertil anvendte Undersøgelsesmetoder. Resultaterne af hans Undersøgelser der over de salpeterspaltende Baktieres Fysiologi og Biologi publicerede han i »Centralblatt für Bakteriologie«, II. Abt. (1897—98), og han var den første, som ved nogle Artikler i danske Land- og Havebrugsblade gjorde det danske Jordbrug bekendt med deres Betydning for Kulturplanterne. 1898 indgav han og F. Kølpin Ravn et Andragende til Ministeriet om Midler til Oprettelse af et agrikultur-bakteriologisk Laboratorium. Da Ministeriet stillede sig afvisende, tog J. 1899 mod en Stilling som Assistent ved den badensiske Landbrugsforsøgsstation i Karlsruhe og n. A., da der stadig ikke var Plads for ham i Danmark, mod en Ansættelse som Afdelingschef for Regeringens Forsøgsstation for Tobak paa Java. 1912 blev han Direktør for Proefstation voor Vorstenlandische Tabak i Klaten. I disse Stillinger udførte han et stort Arbejde over Tobakspanternes Sygdomme, Forædling m. m. og skrev derom en Række Afhandlinger paa Hollandsk og Tysk, en Virksomhed, der blev højt vurderet derovre af Autoriteter og Kolleger. Hans Hovedværk herfra er det 1921 udgivne »Ziekten van de Tabak in de Vorstenlanden«. 1918 blev han Chef for det mikrobiologiske Laboratorium ved de botaniske Institutioner paa Java, men allerede n. A. tog han sin Afsked og vendte hjem til Danmark. 1922—23 deltog han som Botaniker i Dr. Th. Mortensens Ekspedition til Aru- og Kei-Øerne, og 1923 blev han ansat som Lektor i Mikrobiologi ved Landbohøjskolen og efter Fr. Weis' Død 1933 tillige konstitueret som Professor i Plantefysiologi ved Højskolen. Fra disse Stillinger afgik han henholdsvis 1936 og 1935.

Carl Christensen: Dansk botanisk Litteratur 1880—1911, 1913, S. 145 f. med flere Tillæg i Botanisk Tidsskrift. Teysmannia, XXIX, 1918, S. I—XIX.

Carl Christensen.

Jensen, Immanuel Kristian Ryge, 1868—1937, Teolog. F. 8. Jan. 1868 i Torslev, Han Herred, d. 10. April 1937 i Hjermind, begr. sst. Forældre: Lærer Jens Peter J. (1819—85) og Andrea Dorothea Ryge (1830—1910). Gift 14. April 1893 i Holstebro med Cathinka Nyborg, f. 7. Juni 1875 i Hjerm, D. af Gaardejer Frederik Andersen N. (1825—1913) og Christine Jensen Lægaard (1835—82).

J. blev Student 1886 fra Aalborg, teologisk Kandidat 1890, var derefter Lærer i Hammel og blev 1892 Sognepræst i Torning og Lysgaard, hvorfra han 1901 flyttede til Hjermind, Le og Hjorthede. 1915—21 var han Præst i Selde og Aasted, men flyttede 1921 derfra tilbage til Hjermind. Han tog sin Afsked 1933 og virkede fra 1934 som Valgmenighedspræst i Silkeborg. — Som Teolog har J. været virksom paa det gammeltestamentlige Omraade. Hans trykte Arbejder, populære Fortolkninger til forskellige Profetskrifter, der, ligesom nogle sammen med Seminarieførstander P. J. M. Vinther udgivne Haandbøger til det gamle Testamente, anvendes ved Seminariernes Undervisning, viser ham som særlig paa-virket af Schweizeren Duhm. Sin Hovedindsats paa dette Omraade har han sammen med Stiftsprovst Obel øvet som Medlem af den Kommission, der siden 1918 arbejdede paa at oversætte det gamle Testamente, og hvis videnskabelige Kraft han var efter Kommissionens Omdannelse og V. Obels Død (se Glahn, Ludvig). Kommissionen sluttede sit Arbejde med Bibelselskabets Prøveoversættelse (I. Bd. 1923, II. Bd.s første Del 1926, anden Del 1929), der efter det teologiske Fakultets Anbefaling blev autoriseret til kirkelig Brug 1931. Desuden virkede J. 1928—34 som Lærer i Hebraisk og i gammeltestamentlig Eksegese ved Universitetsundervisningen i Aarhus. — R. 1927.

Aage Bentzen.

Jensen, Niels Ingvard, 1842—1925, Politiker. F. 24. Maj 1842 i Nørre Bork, Ringkøbing Amt, d. 17. Nov. 1925 i Gudhjem, begr. i Aakirkeby. Forældre: Gaardejer og Sognefoged Jens Christiansen (1802—81) og Ane Kirstine Nielsdatter (1807—71). Gift 29. Febr. 1864 i Kbh. (b. v.) med Sara Christine Lund, f. 31. Maj 1831 i Aakirkeby, d. 18. Jan. 1920 i Gudhjem, D. af Købmand Johan Peter L. (1802—32) og Cecilie Cathrine Ellebye (1800—58, gift 2° 1839 med fhv. Toldassistent i Korsør, Købmand, Kancellisekretær Alexander Jagenreuther Müller, 1795—1871).

J. fik sin Uddannelse paa Gedved Højskole og paa Blaagaards Seminarium, hvor han tog Skolelærereksamen 1870. Han var Andenlærer ved Thorshavn Realskole paa Færøerne 1871—72, Lærer i Aakirkeby 1872—73, i Asminderød 1873—76 og i Gudhjem 1876—1908. Han kom efterhaanden til at føle sig helt som

Bornholmer og fik forskellige Tillidshverv i Gudhjem, bl. a. som Medlem af Sogneraadet 1891—94 og af Havnekommissionen 1892—1905 og som Formand og Kasserer for Gudhjem og Omegns Spare- og Laanekasse 1881—1921. J. var tidlig paavirket af Berg og blev i Tilknytning til den Berg'ske Gruppe 1893 valgt til Folketingsmand for Aakirkebykredsen, hvilket Mandat han bevaerede til 1913. 1895 blev han Medlem af Venstrereformpartiet, der anvendte ham meget som Medlem af Udvalg og Kommissioner, bl. a. som Medlem af Toldkommissionen af 1895, som Formand for Toldudvalget og som Medlem af Forsvarskommissionen af 1902. 1912—14 var han Statsrevisor. — Træsnit 1895.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 221 ff. Bornholms Tidende 24. Maj 1912 og 17. Nov. 1925. Hans Lund: Sofus Høgsbro. Brevveksling og Dagbøger, II, 1925 (se Registeret).

N. Neergaard.

Jensen, Jens Poulsen, 1845—1935, Veterinær og Hippolog. F. 23. Okt. 1845 i Aalborg, d. 13. Febr. 1935 i Kbh., begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Vognmand, Avlsbruger Poul J. (1806—56) og Ane Mortensen (1818—97). Gift 24. Dec. 1872 i Nørre Sundby med Johanne Nielsen, f. 10. April 1853 i Nørre Sundby, d. 29. April 1924 paa Frbg., D. af Gaardejer Niels Jensen (Ladefoged) (1790—1861, gift 1° med Ane Johanne Christensdatter, 1784—1852) og Ane Kirstine Nielsdatter (1820—1914).

Et altoverskyggende Element i J.s Liv var hans store Hesteinteresse; i nogle Livserindringer (Maanedsskr. for Dyr læger, XXXIV, 1922—23) siger han selv, at han var født »hestgal«. Denne Lidenskab var det, mere end egentlig Trang til Dyr lægegeringen, der bevirkede, at han efter at have bestaaet den »udvidede Præliminæreksamen« 1862 lod sig indskrive som Veterinærelev. 1866 blev han Dyr læge og praktiserede i sin Hjemegn til 1879, men allerede i disse Aar søgte han Tilknytning til Landbrugsorganisationerne, idet han 1874 blev Sekretær og Kasserer i Aalborg Amts Landboforening. 1882 blev det overdraget ham af Foreningen af jyske Landboforeninger at foretage Undersøgelser af præmierede Hingstes Afkom; dermed var han kommet ind i den Virksomhed, som han fremtidig viede al sin Kraft. 1883 blev han ansat paa Statsbevilling som hippologisk Medhjælper ved Stutterikommissionen, 1886 tillige som Konsulent i Hesteavl for Det kgl. Landhusholdningsselskab og endelig 1889 som Statskonsulent i Hesteavl. S. A. stiftedes De samvirkende jyske Hesteavlsforeninger paa J.s Initiativ, og som Medlem af disses Bestyrelse og af Statsskuekommissionen fik han gennem en lang Aarrække Lejlighed til

at sætte Standarden for den jyske Hest og angive Retningslinien for Avlen. Han har indlagt sig Fortjeneste ved at grundlægge og gennem Aarene udarbejde en Række Stambøger ikke blot over jyske Hingste og Hopper (1886 og senere), men ogsaa over bornholmske og fynske Heste (1891—93) og Heste i Maribo Amt (1895). Disse Bogføringer og Undersøgelser af alle brugbare Avlsdyr viste, som J. selv udtrykker det i »Hestens Historie i Danmark« (S. 142 og 160), at »det var nødvendigt at bygge den jyske Hest op paa »det gamle Slag«, og denne Erkendelse og dens heldige Gennemførelse var Hovedaarsagen til, at Arbejdet paa den jyske Hesteavls Fremme lykkedes; igennem et Par Menneskealdre er den jyske Race rendyrket som Trækhest gennem Type-, Ind- og Renavl«. J. har sat sig et varigt Minde som den, der mere end nogen anden har været med til at skabe den jyske middelsvære Trækhesterace, en kraftig, dyb, sluttet Landbrugshest. J. nærede stor historisk Interesse og har paa dette Omraade givet adskillige værdifulde Arbejder over vort Lands Hesteavl, bl. a. »Det kgl. Frederiksborgske Stutteris Historie« (1910), »Mindeskrift i Anledning af De samvirkende jyske Hesteavlsforeningers 25 Aars Jubilæum« (1913) og »Hestens Historie i Danmark« (1925). I de senere Aar tog J. ogsaa forskellige hippologiske Emner op til Bearbejdelse og offentliggjorde disse Afhandlinger i »Maanedsskrift for Dyr læger«; nævnes kan »Formalisme: Lød—Godhed« (XXXII, 1920—21), »Nedarvningsevne og Udartning i Hesteavlen« (XXXIII, 1921—22) og »Brystdybde« (XXXV, 1923—24). — I henved 40 Aar var J. den skabende Villie i Danmarks Hesteavl. Han var en kundskabsrig og myndig Personlighed, der maalbevidst og med stor Dygtighed forstod at føre den Opgave igennem, han havde sat sig. I sin ydre Fremtræden var han særpræget, noget kølig, korrekt, men hvor han kom som Dyrskuedommer, Foredragsholder eller Foreningsmand, lykkedes det ham at faa Folk i Tale og vække Interessen for de hippologiske Spørgsmaal. Han var en Foregangsmand og en Autoritet. Ved sin Tilbagetræden som Bestyrelsesmedlem i De samvirkende Hesteavlsforeninger (1913) hædredes han med Udnævnelsen til Æresmedlem, en Æresbevisning, Foreningen af jyske Landboforeninger ogsaa viste ham 1919 ved Afskeden som Statskonsulent; ved denne Lejlighed modtog han fra Landbrugets og Hesteavlens Organisationer en Hædersgave paa 20 000 Kr. — R. 1899. DM. 1916. — Træsnit, bl. a. 1904.

St. Friis i Maanedsskr. f. Dyr læger, XLVI, 1934—35, S. 605—08. C. Hede-
gaard i Medlemsblad for Den danske Dyr lægeforening, XVIII, 1935, S. 137 ff.

Hj. Friis.

Jensen, Jens Anton, 1862—1927, Journalist. F. 1. Febr. 1862 i Brundt ved Frijsenborg, d. 13. Febr. 1927 i Nykøbing F., Urne sst. Forældre: Gaardejer Søren J. (1833—1910) og Maren Sørensen (1836—1916). Gift 21. Sept. 1886 i Gellerup med Laura Valeur, f. 21. Sept. 1861 i Birk, d. 26. Juni 1936 i Nykøbing F., D. af Prokurator Werner Theodor V. (1819—96) og Elisabeth Birgitte Georgine Wilhelmine Jacobsen (1831—81).

J. tog Præliminæreksamen fra Bjørnbaks Højskole i Viby og begyndte derefter ved Landvæsenet, men forlod snart dette og blev exam. jur. 1884, hvorefter han i to Aar var Sagførerfuldmægtig i Herning. Allerede som ganske ung var han begyndt at beskæftige sig med Journalistik som tilfældig Medarbejder ved »Aarhus Amtstidende«, og under Paavirkning af Bjørnbak blev hans politiske Interesse meget tidligt vakt. Straks efter sin Ankomst til Herning knyttede han Forbindelse med »Herning Folkeblad«, og desuden tog han i disse politiske Kampaar levende Del i Organiseringen af Riffelbevægelsen. For denne Virksomhed fik han, efter at Redaktør Søren Svarre, »Østsjællands Folkeblad« i Køge, 1886 havde antaget ham som Lokalredaktør i Fakse, en Dom paa fjorten Dages Fængsel. — Allerede n. A. vendte J. tilbage til Jylland som Redaktør af »Odder Folkeblad«, men ogsaa denne Stilling maatte han hurtigt forlade, idet han 1888—89 aftjente sin Værnepligt. Umiddelbart efter Hjemsendelsen tog han, i Mangel af andet Levebrød, en Tur gennem Jylland som »Sekretær« for den kendte Kvaksalver Jens Vejby, men blev saa af Vilh. Lassen antaget som Redaktionssekretær ved det nystartede »Aalborg Amtstidende«. I de to Aar (1889—91), J. var knyttet til dette Blad, skrev han en Række fortrinlige Artikler, som senere delvis er blevet tillagt Vilh. Lassen; den berømteste af dem var »Kanonen«, som indeholdt Navnene paa de Annoncører, der havde boykottet Bladet. — Allerede i Herning havde J. faaet Forbindelse med »Morgenbladet« i Kbh., der havde optaget adskillige Artikler af ham. 1891 drog han fra Aalborg til Kbh. som fast Medarbejder ved »Politiken«, og efter et Par Aars Arbejde her overtog han 1894 Redaktionen af »København«. Han var ansvarhavende her i de politisk bevægede Aar mellem Forliget og Systemskiftet, og hans hensynsløse Pen skaffede ham to Fængselsstraffe paa tre Maaneder hver; da hans Helbred efter det sidste Fængselsophold var svækket, frasagde han sig Ansvarligheden for Redaktionen, men skrev stadig de politiske Artikler, indtil Bladets Ejer, H. Witzansky, 1902 ønskede, at Bladet skulde støtte Alberti. Saa vendte J. tilbage til »Politiken«, men n. A., i Nov. 1903, overtog han Stillingen som Chefredaktør for »Lolland-

Falsters Venstreblade« (»Nykøbing Dagblad« og dets fire Aflæggere). Han beklædte denne Stilling, indtil Bladene 1914 blev solgt til Direktør H. Heilbuth. Derefter var han Fælleskorrespondent til den radikale Provinspresse, fra 1919 fast Medarbejder ved den radikale Venstrepresses Korrespondancebureau i Kbh. og fra 1920 politisk Medarbejder ved de radikale Blade paa Lolland-Falster. Han, der 1901—03 havde været N. Bransagers Medarbejder ved Udgivelsen af »Den danske Regering og Rigsdag«, var 1905 med til at stifte Det radikale Venstre og sad i det Udvalg, der udformede Partiets Program. Han var Formand for Partiets lokale og Amtsorganisationer, Medstifter af og i nogle Aar Formand for Lolland-Falsters Journalistforening og 1911—13 Medlem af Bestyrelsen for Provins-Journalistforeningen; men derudover paatog han sig ingen Tillidshverv. — J. var først og fremmest politisk Skribent. Hans Artikler var altid kortfattede, klare og koncise, og de gik som oftest alle Partiets Blade rundt. I Cyklens allerførste Dage cyklede han omkring i Landet for at skrive »Høstbreve« til »Politiken«, og ogsaa efter at han var flyttet til Nykøbing, var han en hyppig Kronikør i Bladet, bl. a. med »Breve fra Landet«, i hvilke Landbrug og Politik gik op i en højere og ofte højst charmerende Enhed. Han var endvidere meget stærkt historisk interesseret, og han tilegnede sig i Aarenes Løb en meget omfattende historisk Viden, som ofte udnyttedes af hans Kolleger i Pressen, der kaldte ham »Leksikonet«.

Politiken og Lolland-Falsters Folketidende 14. Febr. 1927.

Ad. Worsøe-Andersen.

Jensen, Jens Christian, f. 1877, Direktør, Politiker. F. 30. Nov. 1877 i Kalundborg. Forældre: Postkører, Husejer Peter J. (1844—92) og Maren Nielsen (1843—1923). Gift 1° 12. Juli 1902 i Kalundborg med Anna Madsen, f. 23. Sept. 1881 i Raklev, d. 30. Maj 1923 i Kbh., D. af Husmand, senere Gaardskarl og Arbejdsmand Peter M. (1853—1905) og Maren Nielsen (1854—1906). 2° 12. Jan. 1924 i Kbh. (b. v.) med Antonine Rasmine Martha (Mimi) Rasmussen, f. 16. Jan. 1901 i Højslev, D. af Teglværksbestyrer Rasmus Christian R. (f. 1875) og Karen Sophie Hansen (f. 1876).

J. stod i Snedkerlære i Kalundborg og blev Svend 1897. Efter Soldatertiden i Kbh. 1899 arbejdede han her en Aarrække hos Tømrermester Oscar Køhler, søgte samtidig yderligere teknisk og faglig Uddannelse og gik paa Borups Lærestanstalt. 1905 indvalgtes han i Bestyrelsen for Bygningssnedkernes Fagforening, blev to Aar efter ansat paa Foreningens Kontor for at medarbejde paa en ny

Priskurant og valgtes 1908 til Fagforeningens Formand. Kort efter fik han Foreningen, der var udtraadt 1899, til paa ny at indmelde sig i Snedkerforbundet og dermed i De samvirkende Fagforbund. Han var Medlem af Arbejdernes Fællesorganisations Forretningsudvalg 1908—18 og af Den faste Voldgiftsret 1909—17. At der efter Byggekrakket var stor Arbejdsløshed, ikke mindst i hans eget Fag, bragte J. ind paa den Tanke, at de lejlighedssøgende ved Sammenslutning selv kunde skaffe Midler til Byggeriet, og han kom i Spidsen for et Udvalg af Repræsentanter for Byggefagene og Brugsforeningsfolk, som 12. Marts 1912 stiftede Arbejdernes Andels-Boligforening, hvis Formand og Direktør J. blev. Dens Indretning og Vedtægter har været Mønster for et stort Antal andre Boligselskaber. 1913 begyndte den at bygge, og under J.s Ledelse udviklede den sig til at blive Danmarks største kooperative Byggevirksomhed, der erhvervede betydelige Grundarealer, to Teglværker, etablerede egne Afdelinger for Cement-, Tømrer-, Snedker-, Malerarbejde samt en Kørselsafdeling. — Dens store Boligkarreer har sat deres Præg paa Hovedstadens Udseende baade i Syd og Nord. Opgaven var at skabe billige og sunde Boliger for den mindre bemidlede Befolkning, og i saa Henseende kan særlig henvises til Havebyen i Brønshøj, opført 1921—23. Paa J.s Initiativ og i Fællesskab med Andelsbanken opførtes 1918—20 Axelborg. J. gik af som Formand for Bygningssnedkerne 1916. Han var Medlem af Boligkommissionerne af 1916 og 1918 og en Række andre Nævn under og efter Krigen. I Boligkommissionen rejste han Spørgsmaalet om ved Skat paa gamle Ejendomme at tilvejebringe en Boligfond og holdt om dette Forslag Foredrag for begge Rigsdagens Ting 1919 og for Hovedstadens Kommunalbestyrelser 1920. Han medvirkede til Dannelsen af Det kooperative Fællesforbund og Fællesorganisationen af almennyttige danske Boligselskaber 1919, var Medlem af dens Bestyrelse 1919—22, dens Formand 1922—30. Han var Indbyder til den første nordiske kooperative Boligkongres 1925, der senere efterfulgtes af flere. 1913—25 var han Medlem af Frbg. Kommunalbestyrelse og af dennes tekniske Udvalg, Bolig- og Ejendomsudvalg, af Sundheds- og Bygningskommissionerne m. m. 1916 blev han opstillet som socialdemokratisk Folketingskandidat i Kbh.s 1. Kreds og har repræsenteret denne i Tinget fra Maj 1918, da han kom ind som Suppleant. Han har siden været sit Partis Ordfører i alle Sager vedrørende Bolig- og Byggeforskel med Undtagelse af Husleje- og Tilskudslove. Da Andelsbanken, Arbejdernes Andels-Boligforenings Finansforbindelse, 1925 blev tvunget til at likvidere,

maatte Boligforeningen afhænde sine ubebyggede Grunde og industrielle Virksomheder, mens dens gamle Boligafdelinger var uanfægtede, og Hovedforeningen fortsatte Virksomheden. Ved Foreningens Reorganisation 1928 førte visse Uoverensstemmelser med Hensyn til Principperne for dens fremtidige Økonomi til, at J. med Aarets Udgang traadte tilbage som dens ansvarlige Leder. I de senere Aar har han været Konsulent for Undervisningsministeriets Byggevirkomhed og bygningskyndig Medarbejder ved Foreningen Socialt Boligbyggeri. Over for Finansministeriet, Kbh.s Amt og Kommune har han fremført Planer og Forslag om paa Arealerne af Kbh.s tidligere Befæstningsanlæg ved Køge Bugt at etablere et storstilet Bade-, Lejr- og Sportsanlæg samt Plads til Kolonihaver og Børnefriluftsliv og ligeledes om, at det offentlige sikrer sig et kilometerbredt Bælte langs Fæstningsterrænet fra Utterslev Mose til Køge Bugt til en Haveby-Bebyggelse for mindre bemidlede.

[E. Marquard:] Arbejdernes Andels-Boligforening 1912—1922, 1922. Social-Demokraten 12. og 13. Marts 1937.

Oluf Bertolt.

Jensen (-Onsted), Jens Jørgen, 1860—1933, Landmand, Politiker. F. 1. Jan. 1860 i Virring, Fruering Sogn, d. 29. Aug. 1933 i Torrild, begr. sst. Forældre: Husmand Jens Pedersen (Norge) (1826—1905, gift 2° 1864 med Ellen Sørensen, 1820—89) og Ane Johanne Nielsen (1833—64). Gift 12. Febr. 1886 med Johanne Christiansen, f. 28. Juni 1858 paa Svejstrup Østergaard, d. 23. Nov. 1932 i Torrild, D. af Gaardejer Rasmus C. (1820—87) og Ane Cathrine Olesdatter (1826—89).

J.s Barndom og Ungdom var Landsbybarnets. Han var Karl paa Gaarde i sin Egn, men allerede 22 Aar gammel udvandrede han til U.S.A. Her blev han dog kun fire Aar, og da han vendte tilbage, kunde han købe et Husmandssted i Mjesing ved Skanderborg. Den velbegavede, opvakte Husmand, frigjort i sit Syn paa mange Forhold ved sit Amerikaophold, blev nu en Banebryder for Husmandsbevægelsen paa Egnen. 1899 droges han, som saa mange af de dygtigste i hans Stand, mod et større Brug, som han følte Evner til at magte, og købte en Gaard i Onsted ved Odder. Allerede nu var han blevet Kandidat til Folketinget, valgtes 1901 i Bjerrekredsen og havde Sæde i Tinget til 1906, da han var blandt de radikale Venstremænd, som blev straffet paa Valgdagen for deres Brud med Venstrereformpartiet og Dannelsen af Det radikale Venstre. Da Zahle dannede sit første Ministerium 1909, blev J. Medlem af Regeringen. Som Minister for offentlige Arbejder maatte han straks ind i en paa Enkeltheder rig og vanskelig Debat,

som han dog klarede godt ved sin naturlige Veltalenhed og Fri-modighed. Men en Udtalelse paa et Møde om Officerstanden bragte ham under stærk offentlig Kritik og i Modsætning til sine Ministerkolleger, over for hvem han, som Konsejlspræsident Zahle som Svar paa en Forespørgsel udtrykte det i Folketinget, ved sin alt for forbeholdne Optræden kom til at staa i et uklart Lys. Han maatte som Følge heraf træde ud af Ministeriet allerede faa Maaneder efter dets Dannelselse (Febr. 1910). Han stillede sig dog siden atter til Valg og opnaaede dette 1918, da han valgtes til Medlem af Folketinget for Ringkøbing Amtskreds, et Mandat, han dog kun sad inde med til 1920. Paa Tinge røgtede han sine Ord-førerskaber med Indsigt og Interesse. — J. var 1903 Medlem af den Kommission, der blev nedsat efter de vestindiske Salgsplaners Stranding og efter personligt Besøg paa Øerne afgav en Betæn-ning. 1910 solgte han sin Gaard og var fra 1911 Ejer af et For-tinneri i Tranbjerg ved Aarhus; han var paa sine gamle Dage, som i de unge, en Haandens Arbejder. — Han tog ivrig Del i Afholdsbevægelsen. — F.M.G. 1903.

N. P. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 236 ff. Silkeborg Venstreblad 30. Aug., 4. og 5. Sept. 1933.

Gunnar Fog-Petersen.

Jensen, Jens Kristian, f. 1876, Landbrugsskoleforstander. F. 22. Juli 1876 i Raabymagle, Møen. Broder til Frede J. (s. d.). Gift 6. Aug. 1907 i Haslev med Ane Marie Olesen, f. 8. Juli 1882 i Gudum ved Lemvig, D. af Gaardejer Niels O. (1835—1908) og Kirsten Marie Madsen (1846—1913).

Efter Oplæring ved Landbruget var J. 1894—95 paa Rødkilde Højskole og 1898—99 paa Tune Landboskole, tog Landbrugs-eksamen 1901 og n. A. udvidet Eksamen i Plantedyrkning. 1902—04 var han Lærer paa Indre Missions Højskole i Haslev, særlig ved dennes Landbrugsafdeling, og fra 1904 har han været Forstander for Haslev Landbrugsskole, der oprettedes s. A. ligeledes i Til-knytning til Indre Mission. Virksomheden her har han skildret i »Haslev Landbrugsskole 1904—29«. J. er en grundig Skolemand med alsidige faglige Interesser. Til Brug for Landbrugsskoler har han udgivet kortfattede Lærebøger: »Plantesygdomslære« (1905) og »Gødningslære« (1935). 1909—12 var han Medredaktør af »Vort Landbrug«, og navnlig her og i »Ugeskrift for Landmænd« har han skrevet om Avls- og Fodringsspørgsmaal, Grundforbedring, Gødsk-ning og Jordbehandling, ofte i Form af Diskussionsindlæg, der lige-som hans Deltagelse i Landbrugsmøderne er præget af kritisk Sans

og selvstændige Standpunkter. Fra 1906 har han været Formand for Haslev Landboforenings Planteavlsudvalg og Medlem af Foreningens Bestyrelse fra 1908, Medlem af Landhusholdningsselskabets Bestyrelsesraad fra 1917, Formand for Haslev Andelsmejeri og for Præstø Amts Grundforbedringsudvalg fra 1921.

Ugeskrift for Landmænd, LXXXI, 1936, S. 470 f. *Aksel Milthers.*

Jensen, Johan Laurentz, 1800—56, Blomstermaler. F. 8. Marts 1800 i Gentofte, d. 26. Marts 1856 i Kbh. (Garn.), begr. i Gentofte. Forældre: Lærer Frederik J. (1771—1850) og Ane Margrethe Timm (1774—1867). Gift 27. Maj 1825 i Gentofte med Signe Marie Vilhelmine Visby, døbt 27. Marts 1804 i Ramløse, d. 23. Dec. 1885 i Kbh. (Jac.), D. af Lærer Hans Jensen V. (1777—1870, gift 2° 1813 med Ane Marie Larsen, 1786—1864) og Anne Magdalene Hahn (1777—1808).

J. ytrede tidligt Lyst til at tegne og kom efter sin Konfirmation 1814 til Kbh. for at uddannes ved Kunstakademiet. 1817 vandt han den mindre og 1818 den store Sølvmedaille. Han vaklede nu mellem Portræt- og Blomstermaleriet og malede i nogen Tid hos C. V. Eckersberg, men bestemte sig for det sidste Fag, hvori han var uddannet hos C. A. Fritsch. Anbefalet af Kunstakademiet fik han 1822 Rejseunderstøttelse fra Fonden ad usus publicos, hvorefter han rejste til Paris og Sèvres for at lægge sig efter Porcelænsmaleriet. 1823 var han atter i Kbh. og blev 1825 Medlem af Akademiet paa Billedet: En Blomsterguirlande og nogle Frugter. 1825 havde han faaet Ansættelse som Overmaler ved Den kgl. Porcelainsfabrik. 1833—35 foretog han en længere Rejse til Sydfrankrig og Italien, 1845 var han i Paris og Holland og 1855 i Paris. Ved den af Bindsbøll 1855 foretagne Restauration og Udvidelse af Tilskuerpladsen i det ældre kgl. Teater fik han det Hverv at dekorere 1. Etages Logerand med en Række Blomsterguirlander. J. forbandt Sans for dekorativ virkningsfuld Anordning med en kraftig Farve og en overordentlig let Fremstillingsevne. Den kgl. Malerisamling købte adskillige Gange Billeder af J. Han udstillede paa Charlottenborg 1818—56. — Tit. Professor 1835. — R. 1843. — Malerier af C. A. Jensen 1828 og 1835 (kopieret af Fiebig 1867), Johs. Jensen 1852 (Fr.borg) (litograferet af I. W. Tegner 1852) og J. Roed 1868. Tegninger af J. V. Gertner 1844 og 1845 (Fr.borg) og af H. V. Bissen (Kobberstiksamlingen). Buste af Chr. Christensen fra 40'erne, hugget i Marmor af Th. Stein 1853 (Kunstmuseet). Litografi af J. V. Gertner 1856 efter egen Tegning.

Ph. Weilbach (Førgen Sthyr).*

Jensen, Jens Ludvig, 1836—1904, Landbrugsredaktør, Plante-
patolog. F. 9. Jan. 1836 i Vejlsøhus ved Odder, d. 10. Aug. 1904
paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Broder til Chr. Fr. J. (s. d.).
Gift 16. Maj 1864 i Fiskbæk med Christine Hansen, f. 12. Juni
1828 i Skanderup, Ribe Amt, d. 31. Jan. 1912 paa Frbg., D. af
Væver Hans Gydesen (ca. 1786—1839) og Mette Kirstine Kri-
stensdatter (1788—1850).

J. tog Lærereksamen fra Lyngby Seminarium 1855, gennemgik
det Monradske Lærerkursus 1857—60, var Lærer ved Oddense
Højskole 1860—63 og derefter Skolelærer i Odense til 1872. Han
gav sig af med naturvidenskabelige Studier, fik efterhaanden særlig
Interesse for Landbruget og begyndte 1868 Udgivelsen af »Uge-
skrift for Landbostanden«, der et halvt Aar efter sammensluttedes
med Chr. P. Jacobsens s. A. oprettede »Landmands-Blade«. J. var
Medredaktør af dette Tidsskrift 1868—80, og han deltog ligeledes
1872 sammen med Chr. P. Jacobsen i Oprettelsen af Kontoret for
Fællesindkøb af undersøgt Markfrø, hvor han var med i den daglige
Ledelse til 1881. Han virkede her ihærdigt for Fremskaffelsen af
Sorter, der var yderige og modstandsdygtige mod Sygdom, og for
at finde Fremgangsmaader til Sygdomsbekæmpelse gennem Be-
handling af Udsædsmaterialet. I Markfrøkontorets Aarsberetninger
meddelte han Resultaterne af omfattende Iagttagelser fra det prak-
tiske Landbrug, talrige Markforsøg og Undersøgelser i et Labo-
ratorium, han havde indrettet i sit eget Hjem. En særlig Fortjeneste
indlagde han sig ved 1874 at indføre den skotske Squarehead-
Hvede, som fik gennemgribende Betydning for den følgende Tids
Hvededyrkning og Hvedeforædling i Danmark. J. var i Besiddelse
af megen Forretningsdygtighed, og ikke mindst ved fra 1879 at
udgive Annoncebladet »Herregaardenes Adresseavis« opnaaede han
saa gode økonomiske Kaar, at han kunde anvende Hovedparten
af sit Arbejde paa landbrugsvidenskabelige Undersøgelser, som han
1881 organiserede ved Oprettelsen af »Bureau Ceres«, der tillige
skulde udnytte Resultaterne forretningsmæssigt. Trods primitive
Hjælpemidler formaaede J. at gennemføre originale plantepatolo-
giske Undersøgelser af stor teoretisk og praktisk Betydning. — Paa
Grundlag af et stort Antal Forsøg, der paabegyndtes 1878, studerede
han Kartoffelskimmelen, som fra 1840'erne havde optraadt ond-
artet i Europa. Resultaterne offentliggjordes 1882 i et Skrift
»Kartoffelsygen kan overvindes ved en simpel og let udførlig Dyrk-
ningsmaade« (engelsk, fransk, tysk og svensk Udg. s. A.), hvori det
paavises, at Smitten fra Blade til Knolde ved Knopceller, der
falder til Jorden, kan hindres ved Beskyttelseshypning, og Efter-

sygen kan undgaas ved at udskyde Optagningen og forinden fjerne Toppen. S. A. konstaterede han, at Knoldene kan desinficeres ved Opvarmning til 40° C. 1882—84 fortsatte han Undersøgelserne i Paris, hans Bekæmpelsesmaade vandt Anerkendelse, og 1886 tildeles der ham en Guldmedaille af La société nationale d'agriculture de France. — 1885 begyndte han en Række Undersøgelser særlig over Kornets Brandsvampe, der fortrinsvis tog Sigte paa den praktiske Bekæmpelse, men samtidig udvidede Kendskabet til Svampene og deres Smitteforhold og bl. a. førte til Sondringen mellem nøgen og dækket Bygbrand. 1887 offentliggjorde han i Markfrøkontorets Aarsberetning en Afhandling »Midler mod Brand i Vaarsæden« og gav her første Gang Anvisning paa den betydningsfulde Varmtvandsmetode, hvor Sædekornet nedsænkes i varmt Vand, der kan dræbe Svampekimene uden at skade Kornets Spireevne, og som endnu er eneste Metode til Bekæmpelse af de nøgne Brandformer hos Byg og Hvede. Paa Landbrugskongressen i Kbh. 1888 og ved talrige Afhandlinger i den danske og udenlandske Fagpresse redegjorde han for Forsøgene. Det blev ham en Skuffelse, at praktiske Vanskeligheder holdt Landmændene fra i større Udstrækning at benytte Metoden, der først efter hans Død igen kom i Forgrunden ved større Afsvampningsanlæg, og fra 1895 gik han over til Forhandling af kemiske Bejdsemidler (»Cerespulver«). Den kemiske Behandlingsmaade har han beskrevet bl. a. i »Rationel Forkultur i Sæddyngen« (1901) og »Bejningsspørgsmaalet« (1903). — R. 1892.

Ugeskrift for Landmænd, 1904, S. 388 f. F. Kølpin Ravn i Phytopathology, VII, 1917, S. 1—4. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, I—II, 1924—26, særlig I, S. 717 f., 742—44 og II, S. 423—28.

Aksel Milthers.

Jensen, Johan Ludvig William Valdemar, 1859—1925, Telefoningeniør, Matematiker. F. 8. Maj 1859 i Nakskov, d. 5. Marts 1925 paa Frbg., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Boghandler, Intendant, senere Fotograf Harald Frederik Julius J. (1831—89) og Adelaide Frederikke Mohr (1824—96). Gift 11. Sept. 1888 i Kbh. (b. v.) med Agnete Kirstine Edle From, f. 18. Okt. 1863 i Kbh. (Johs.), D. af Bogholder i Justitsministeriet, senere Fængselsinspektør Martin Severin Janus F. (1828—95) og Caroline Christine Henriette Kjærulff (1835—1905).

J. tog 1876 Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt og studerede derpaa Matematik, Fysik og Elektroteknik. 1881 blev han ansat ved den københavnske Afdeling af The international Bell Telephone Co., som 1882 gik over til at blive Kbh.s Telefonselskab.

1882 blev han Ingeniørassistent, 1885 Ingeniør og 1890 Chef for Telefonselskabets tekniske Afdeling (Overingeniør). I denne Stilling virkede han til 1924. J. har ved sin tekniske Dygtighed og matematiske Kundskab bidraget meget til det høje tekniske Stade, som Kbh.s Telefonvæsen indtager. Han har bl. a. opfundet et særlig System for Centralapparater. Ved Siden af sin praktiske Virksomhed nærrede han fra sin Ungdom stor Interesse for Matematik. Uden at have indtaget nogen Lærerstilling naede han frem i første Række blandt danske Matematikere. 1892—1901 var han Formand for Matematisk Forening. 1903—10 sad han i Bestyrelsen for Elektroteknisk Forening. Han var Local honorary Secretary of the Institution of Electrical Engineers i London. 1907 blev han Medlem af det danske Videnskabernes Selskab, kom ind i dets Kassekommission 1916 og var dennes Formand 1917—24. 1913 blev han Medlem af det svenske Videnskabselskab, 1917 af det norske. Han var fra 1910 Vicepræsident i Dansk Elektroteknisk Komité og indtog samme Post 1912 ved den internationale Matematikerkongres i Cambridge. Han var Medredaktør af »Acta mathematica« og Censor ved Polyteknisk Lærestanstalt. 1918 blev han Æresdoktor ved Lunds Universitet. — J.s brændende Trang til eksakt og koncis Fremstilling førte ham, som Foregangsmand i Danmark, ind paa den Weierstrass'ske Fremstilling af Funktionsteorien. Herunder knyttedes han nøje til den svenske Matematiker Mittag-Leffler. Han mente under sine Undersøgelser at have løst et meget berømt Problem om den Riemannske Zetafunktionens Nulpunkter, af afgørende Betydning for Primitalteorien. Desværre synes dette at have været en Illusion. Problemet fulgte ham hele Livet og gav som Biprodukter en Række meget vigtige Resultater. J. gav mange vægtige Bidrag til Læren om Grænseværdier, Rækker og Kædebrøker, og hans Fremstilling af Gammafunktionen (1891) er endnu den bedste, som findes. Hans Afhandlinger findes især i »Nyt Tidsskrift for Matematik«, »Comptes rendus de l'Académie des Sciences«, Vidsk. Selsk. Skrifter og Oversigter, samt i »Acta mathematica«. — J. pintes i sine sidste Aar af en Hjertelidelse, og hans Sind fyldtes mere og mere af religiøse Tanker, knyttet til Teosofien. — R. 1906. DM. 1921.

Ingeniøren, XXXIV, 1925, S. 133. Berl. Tid. 6. Marts s. A.

Poul Heegaard (H. G. Zeuthen).

Jensen, Jens Mourits, 1860—98, Dialektforsker. F. 6. Juli 1860 i Vitrup, Børglum Sogn, d. 24. April 1898 i Stenum, begr. sst. Forældre: Gaardmand Rasmus Jensen (1828—77) og Else Jens-

datter (1833—tidligst 77). Gift 7. April 1890 i Stenum med Jensine Larsen, f. 10. Juni 1848 i Torslev Sogn, Dronninglund Herred, d. 23. Okt. 1914 i Vraa, D. af Gaardejer Lars Jensen (1801—tidligst 80) og Johanne Marie Isaksdatter (1812—61).

Allerede som Tjenestekarl lagde J. sig efter Svensk og Islandsk, ligesom han skrev Digte (paa Vendelbomaal) og Bladartikler. 1883 kom han paa Køng Højskole, derfra 1884 til Jelling Seminarium, hvorfra han blev dimitteret 1887. 1888 blev han Lærer og Kirkesanger i Stenum og sad i Embedet til sin Død, men maatte 1892 tage Hjælpelærer, da han fik Brystsyge. Forinden var han begyndt at sende H. F. Feilberg Optegnelser til den jyske Ordbog, og ikke mindst under hans Sygdomstid blev Arbejdet med Vendelbomaalet ham en stor Trøst. Gennem Feilberg kom han ogsaa i Forbindelse med Professor Otto Jespersen, som sendte ham sproglige Hjælpemidler. Ved Selvstudium lærte J. ikke blot at anvende Lydskrift, men fik ogsaa Mod til at udarbejde en større Sproglære i sit Modersmaal, ligesom han samlede Stof til en vendsysselsk Dialektgeografi og en Afhandling om Hyrdeliv, Ordsprog og Talemaader. Noget, som han fik udarbejdet, fremkom i »Dania«, mere laa i Udkast efter hans Død. Hans Hovedværk »Et Vendelbomåls lyd- og formlære« blev først færdigtrykt fem Aar efter hans Død (udg. 1897—1902). Det er en af de fyldigste og paalideligste Dialektbeskrivelser, der findes paa Dansk.

Fortale af Marius Kristensen til Et Vendelbomåls lyd- og formlære, 1897—1902. Lærerne og Samfundet, I, 1913, S. 69 f., 146 f. *Marius Kristensen.*

Jensen, Jens Peter, f. 1861, Højskolelærer, Lokalhistoriker. F. 20. Nov. 1861 i Vig, Ods Herred. Forældre: Bolsmand Jens J. (1831—1910) og Sofie Nielsen (1832—1909). Gift 27. Sept. 1895 i Aagerup ved Holbæk med Anna Kristine Nielsen, f. 19. Aug. 1869 i Aagerup, D. af Tømmer og Bolsmand Anders N. (1839—1917) og Ane Sofie Kristensen (1842—1917).

I sin Ungdom var J. først Landmand, lærte senere Mejerivæsen, var 1886—87 Elev paa Høng Højskole, de følgende to Vintre paa Askov Højskole, hvorefter han 1889 blev Lærer ved Høng Højskole (fra 1925 Høng Husmandsskole), 1903 tillige Lærer ved Høng Landbrugsskole. 1936 frattraadte han sin Stilling ved Husmandsskolen, men fortsatte som Lærer ved Landbrugsskolen. J. hører til Højskolens stiltfærdige Arbejdere og har i Høng Højskoles skiftende Tilværelse været Bindeled mellem Fortid og Nutid. — Tidligt begyndte J. at syse med lokalhistoriske Studier. Hans særlige Felt er Holbæk Amts politiske, kirkelige og folkelige Bevægelser

og disse Bevægelsers Foregangsmænd navnlig inden for Bondestanden. Adskilligt nyt Stof har han fremdraget, og han er som Historiker mere Samler end Søndrer. I Bogform har han udgivet: »Asmund Gleerup« (1910), »Valgene i Holbæk Amt til den grundlovgivende Rigsforsamling« (1915), »H. P. Andersen, Gislinge« (1919), »Sjællandske Bønder« (1919), »Sjællandsk Bondeliv« (1927) og »Holbæk Amts Folketingsvalg«, I (1934); desuden har han navnlig i Holbæk Amts historiske Samfunds Aarbøger og i Høng Højskoles og Høng Landbrugsskoles Aarskrifter offentliggjort en lang Række lokalhistoriske Arbejder. — Ved Folketingsvalget 1913 var han opstillet som Venstre-Løsgænger i sin Hjemkreds Ruds Vedby.

Højskolebladet 1936, S. 760 f.

Fred. Nørgaard.

Jensen, Jakob, f. 1858, Kommunalpolitiker. F. 15. Nov. 1858 i Borup paa Helgenæs. Forældre: Gaardejer Jens Kristian Petersen (1820—1905) og Mette Marie Sørensdatte (1823—1903). Gift 2. Dec. 1885 i Fuglslev med Andrine Petrine Rasmine Boyesen, f. 26. Marts 1858 i Gravlev, Fuglslev Sogn, d. 25. Maj 1935 i Aarhus, D. af Gaardejer Rasmus B. (1831—67) og Mette Kirstine Rasmussen (1830—1923, gift 2° 1869 med Gaardejer Søren Peter Poulsen, 1845—92).

J. stammer fra et Smaakaarshjem paa Helgenæs; Faderen var Sogneraadsmlem. J. lærte Murerprofessionen, kom som Soldat til Aarhus 1881—82 og blev der. Den socialt interesserede unge Svend droges ind i Arbejdet for Genrejsningen af de faglige og politiske Organisationer. Han var Medstifter af Murerne Fagforening i Aarhus 1883 og af Murer- og Tømrerforbundet i Jylland 1886 og virkede energisk for Dannelsen af et Murerforbund for hele Landet. 1887 blev han Formand for sin Fagforening og var 1888 Sjælen i en Murerstrejke, hvis heldige Udfald skabte Respekt baade om ham selv og om den lokale Arbejderbevægelse. Han sluttede sig ogsaa til det »demokratiske Samfund« og var Agitator for det af Harald Jensen fra 1884 udgivne Dagblad »Demokraten«. Han kom 1888 ind i Socialdemokratisk Forbunds Bestyrelse, i Bestyrelsen for den 1884 oprettede Arbejdernes Forbrugsforening og i Ledelsen af den lokale Fællesorganisation (Formand 1897—1901). Ofte truet med Arbejdsløshed rejste han 1890 bort fra Byen, arbejdede en Tid i Helsingør, men vendte 1891 tilbage til Aarhus, blev paa ny Formand for Murerne og fik ligeledes sine andre Tillidshverv igen. Han var Medlem af De samvirkende Fagforbunds første Repræsentantskab 1898—1900.

1894 blev han ansat som Forretningsfører for Forbrugsforeningen (fra 1906 kaldet Arbejdernes Produktionsforening), og denne voksede under hans støtte Ledelse (indtil 1921) frem til at blive et af Landets største kooperative Foretagender, omfattende Bageri, Mølleri, Brændselsforretning med Kulimport, Ølbryggeri og Mineralvandsfabrik. Sin kommunalpolitiske Virksomhed begyndte J. som Medlem af Aarhus Ligningskommission 1894—1900. Det sidste Aar indvalgte han i Byraadet og fik straks Sæde bl. a. i Skole- og Havneudvalget. 1909, efter Valgreformerne af 1908, fik Socialdemokratiet Flertallet i Bystyret, mistede det 1913, men genvandt det 1917, og Marts 1919 blev J. Aarhus Bys første folkevalgte Borgmester, et Embede, han beklædte til Udgangen af 1932. Den vældige Udvikling, vor største Provinsby har gennemløbet i den sidste Menneskealder, har J. mere end nogen anden sat sit Præg paa. De sociale Institutioners Forbedring har ligget ham stærkt paa Sinde. En Reform af Sygehusvæsenet var noget af det første, han kastede sig i Brechen for. Han har været den førende i Demokratiseringen og Moderniseringen af Skolevæsenet, med Ophævelse af »Fattigskolen«, Bygning af store tidssvarende Skolebygninger, af Modstanderne kaldet »Paladser«, Indførelse af kommunal Mellemskole og Gymnasium. Da Tanken om Indretning af et Universitet i Jylland rejstes, skyldtes det i høj Grad ogsaa J., at Tanken virkelig gjordes, og Universitetet kom til at ligge i Aarhus. Han var Medlem af Universitetskommissionen 1919—25, af Universitets-samvirket af 1919, af Universitetsbestyrelsen 1928—32 og var Formand for Byggeudvalget, i hvilken Egenskab han 1932 nedlagde en af Grundstenene til Universitetsbygningen.

J. fik tidligt tilvejebragt rationelle Planer for Byens Udvikling, Vækst og Forskønnelse. Bl. a. Domkirkens og Frue Kirkes Frilæggelse, Ringgaden, Stadion, Mølleparken, Marselisborg Mindepark er Led heri. Banegaardsforholdenes Ordning og Havnens store Udvidelse mod Syd kroner dette Arbejde for at forvandle Aarhus til en moderne Storby. Den traditionelle Borgmesterdyd Forsigtighed har hos J. været parret med den langt sjældnere Egenskab Fremsynethed. Naar han ansaa en Sag for god, har han styret sin Kaas uden Hensyn til Partistilling, og fra alle Sider anerkendes det, at han har ledet Kommunen som en klog Administrator og en god Økonom. — F.M.G. 1933. — Maleri af Julius Paulsen 1930 (Byraadssalen, Aarhus). Mindsten med Relief af Jenny Salicath 1933 i Aarhus Nordhavn.

A. Sneum: Borgmester Jakob Jensen i Aarhus, 1919. Demokraten 11. Nov. 1928 og 31. Dec. 1932.

Oluf Bertolt.

Jensen, Jens, 1796—1875, Seminarieførstander, pædagogisk Forfatter. F. 20. Sept. 1796 i Sørslev Sogn ved Kalundborg, d. 16. Nov. 1875 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Hjulmand Jens Nielsen (ca. 1756—1825) og Margrete Larsdatter (ca. 1767—1845). Gift 14. Okt. 1828 i Kbh. (Trin.) med Francisca Lagerte Lucia Comestabili, adopteret Petersen, f. 29. Aug. 1809 i Kbh. (Trin.), d. 24. Marts 1896 sst., D. af Konditor Louis C. (f. ca. 1770, gift 1° med Johanne Bente Bech, ca. 1766—1803, 2° 1803 med Anne Marie Elisabeth Møller, ca. 1779—1806) og Anne Elisabeth Baggesen, adopteret af Skibskaptajn Ludvig Nicolai P. (ca. 1770—1832) og Sara Marie Baggesen (ca. 1774—1854).

J. dimitteredes 1817 fra Jonstrup Seminarium, tog efter nogle Aars Huslærervirksomhed Artium 1821 og blev 1826 cand. theol. S. A. ansattes han som Lærer i Jonstrup, hvor han havde sin Virksomhed i 42 Aar, fra 1838 til 1868 som Førstander for Seminariet. — Han var meget flittig og en Lovens og Ordenens Mand. Hans Arbejde, hans Administration, hans Undervisning, alt gik som efter en Snor, og han kunde være haard mod Elever, der ikke vilde rette sig efter »den bestaaende Tingenes Orden«, men »fandt mere Behag i Uordenens Unatur«. Nogen aandfuld Lærer var han næppe; men han var dygtig, omhyggelig, klar og grundig. Han stillede sig absolut uforstaaende over for de grundtvigske Kirke- og Skoletanker, som i hans Forstandertid kom ind i de jyske Seminarier Jelling og Snedsted-Ranum ved disses Forstandere H. J. M. Svendsen og Ludv. Chr. Müller. Han blev ved paa sin Maade og rystede paa Hovedet ad »de friere Ideer fra Vesten«. Paa den anden Side stemplede Grundtvigianerne Jonstrup Seminarium som Aandløshedens og Rationalismens Hjem, meget uretfærdigt for øvrigt. Ved sin utrættelige Flid, Redelighed og strenge Orden øvede J. stor Indflydelse paa sine Elever. De højagtede deres »Fatter« og holdt af ham trods den soldatermæssige Orden, han til det sidste vilde bevare. De følte hans jævne, velvillige Skolemesternatur og hans varme Hjerte gennem den Strenghedsmine, han mente, Embedet paalagde ham at bære til Syne. Selv naar han skulde holde Straffetaler for Ungdommen, mærkede man paa de lange boglige Perioder, at de ikke var inspireret af Øjeblikkets Følelser, men forud konciperet og kun afleveret ex officio. Han saa med Uvillie, at Seminarieeksamen ved Lov af 1867 fratoges Seminarierne og henlagdes til en Kommission, og n. A. søgte han Afsked. — J. udgav en Række Skolebøger, navnlig til Brug ved Seminarieundervisning, som for længst er ude af Brug. Almindelige pædagogiske Spørgsmaal har han behandlet i »Tidsskrift for Almueskole- og Seminarie-

væsenet» (1843—57), hvori han selv skrev de fleste Artikler. I to Beretninger 1841 og 1859 har han skrevet det blaagaard-jonstrupske Seminariums Historie. — Tit. Professor 1841. Etatsraad 1864. — R. 1851. — Maleri af A. Dorph 1852 (Fr.borg), litograferet af I. W. Tegner 1853. — Mindesten paa Jonstrup 1890.

Stig Bredstrup: Fra Jonstrup, 1918, S. 39—71. Erik Bøgh: Erindringer fra mine unge Dage, 1894, S. 143—81. Anton Nielsen: Seminarieliv i Fyrreerne, 1894, S. 19 f., 41 o. fl. St.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Jensen, Jens, 1859—1928, Fagforeningsmand, Borgmester, Overpræsident. F. 18. April 1859 i Aalsbo, Rørup Sogn, Fyn, d. 16. Marts 1928 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Husmand, Murer Jens J. (1826—1907) og Marie Jensdatter (1829—1912). Gift 7. Dec. 1884 i Kbh. (Johs.) med Juliane (Julie) Hansen, f. 9. Okt. 1858 i Helsingør, D. af Skibstømmer Jens H. (1829—76) og Karen Rasmusdatter (1830—90).

Af nogle Erindringer, J. har nedskrevet 1916 og 20, faar man et levende Indtryk af det nøjsomme fynske Hjem, han er udgaaet fra, af et Par prægtige, arbejdsomme Forældre og hans egen tidligt vakte Lærelyst og hurtige Nemme. Efter Udskrivningen af Landsbyskolen kom han i Malerlære i Aarup og blev Svend 1877. Et Par Aar arbejdede han i Randers og Odense, stiftede sidstnævnte Sted en Malersvendeforening, men rejste 1879 til Kbh., hvor han fik Arbejde hos Bernh. Schrøder. Han nærrede Tanker om at gaa Kunstnervejen, lærte Sprog og Farvekemi og udvidede ivrigt sine Kundskaber, bl. a. ved at deltage i Studentersamfundets Aftenundervisning. Netop i disse Aar var den hensygnende Arbejderbevægelse ved at rejse sig igen. J. indmeldte sig i den 1881 stiftede Malernes Fagforening, blev kort efter Sekretær i Bestyrelsen og valgtes April 1883 til dens Formand. 1884 forlod han Værkstedet for at vie Organisationen hele sin Tid. Han fik s. A. en ny Priskurant gennemført, begyndte 1885 Udgivelsen af »Fagtidende for Malere«, drog 1887 paa Agitationsrejse og fik oprettet nogle Fagforeninger i Provinsen, hvorimod først hans Efterfølger fik et landsomfattende Malerforbund i Stand. I Kbh. var Socialdemokratisk Forbund endnu en Slags Central ogsaa for Fagforeningerne, men i Provinsen havde disse begyndt lokalt at danne Fællesorganisationer til gensidig Støtte; der herskede imidlertid stærkt delte Meninger om Forholdet mellem det faglige og det politiske Arbejde. Her kom J. til at spille en afgørende Rolle ved at fastslaa Arbejderbevægelsens Enhed som Hovedgrundsætning for den videre Udvikling. Paa en paa svensk Initiativ indkaldt skandinavisk Arbejder-

kongres i Göteborg 1887 fik J. sammen med P. Knudsen Hovedindflydelsen paa Udformningen af Principperne for Fagbevægelsen i hele Norden. De vigtigste Beslutninger gik ud paa: Tilslutning til Socialismen, Deltagelse i det politiske Arbejde; der bør tilstræbes centraliserede faglige Forbund, anerkendte Lønoverenskomster, Timebetaling, Ottetimersarbejdsdag, Understøttelseskasser, faglige Voldgiftsretter, og Strejker bør kun anvendes som yderste Middel. Dette Programs Virkeliggørelse blev hans Hovedopgave i den følgende Tid. Okt. s. A. fik han oprettet De samvirkende Fagforeninger i Kbh. (senere kaldet Arbejdernes Fællesorganisation), i hvis Ledelse Socialdemokratiet blev repræsenteret, og hvis Formand J. blev til 1903. Han afgav 1888 Posten som Malernes Formand, men fik Sæde i deres Forbundsbestyrelse til 1903. Han udgjorde Bindeleddet mellem den faglige, politiske og kooperative Bevægelse og fik overdraget talrige Hverv, som han røgtede med stor Dygtighed og med et nøgternt Blik for Livets Realiteter og Sagens Gennemførlighed. Han blev 1885 Medlem af Socialdemokratiets Hovedbestyrelse og 1887 Medarbejder ved »Social-Demokraten«. Han var Medstifter af Arbejdernes Fællesbageri 1886 og af Bryggeriet Stjernen 1901 og sad i disse kooperative Virksomheders Ledelse. Ved Folketingsvalgene 1887 og 90 var han opstillet i Odense, 1892 i Lyngby. Fra 1888 opstilledes han ved Borgerrepræsentationsvalgene i Kbh. Han deltog i de skandinaviske Arbejderkongresser, som efter 1886 afholdtes med to Aars Mellemrum, og ligeledes i de internationale Arbejderkongresser i London 1888 og 1896, Paris 1889 og 1900 og Zürich 1893. Under Arbejdet med Mennesker og Problemer afklaredes J.s Samfundssyn og politiske Anskuelser. Han blev Forløbereren for, hvad der en Menneskealder senere er kaldt »Danmark-for-Folket«-Politikken. Han satte sin Lid til Forhandling fremfor Kamp; paa hans Forslag strøg Socialdemokratiets Kongres 1890 Vendingen »en eneste reaktionær Masse« om de borgerlige Partier af Partiprogrammet. 1895—1903 var han Medlem af Folketinget for Kbh.s 10. Kreds. Han deltog i Debatten, naar Arbejdstidsspørgsmaal, Arbejderbeskyttelsesforanstaltninger o. l. stod paa Dagsordenen, men gjorde sig i øvrigt ikke stærkt gældende paa Rigsdagen, idet de faglige Organisationsopgaver netop disse Aar lagde saa stærkt Beslag paa ham. De samvirkende Fagforeninger i Kbh. kom efterhaanden til at fungere som fagligt Centralorgan for hele Landet, hvor Erfaringerne indsamledes og frugtbargjordes, hvorfra Parolerne udstedtes, hvor Maj-Demonstrationerne planlagdes, og hvor Nødvendigheden af en Regulering af Strejkebevægelserne og af en fastere Ordning af

Strejkeunderstøttelsen først blev følelig. Gennem Vedtægter af 1892 og 95 fik J. indført Paaligning af Strejkebidrag og Fagbevægelsens Økonomi og Slagkraft betydeligt styrket. Samtidig bidrog han som Mægler og Voldgiftsmand i flere Konflikter til Udvikling af det faglige Voldgiftsvæsen og medvirkede 1898 til Nedsættelsen af Fællesudvalget til Afgørelse af Arbejdsstridigheder, som han blev Medlem af. Efter en Arbejderkongres i Stockholm 1897, hvor J. var Talsmand for Fagforbunds Dannelse og yderligere Sammenslutning i en Landsorganisation for hvert Land, traf han Forberedelse til Oprettelsen af en saadan i Danmark, og paa et Landsdelegeretmøde i Kbh. 3. Jan. 1898 grundlagdes De samvirkende Fagforbund. J.s Tale ved denne Lejlighed er et godt Udtryk for hans Personlighed og Tankegang: »Vi er her i Kraft af Udviklingens Lov . . . Den Armé, vi skaber, maa være stærk og fast, thi den skal erobre en Verden, og den maa være demokratisk ordnet, thi den skal udvikle Mennesker«. J. valgtes til Formand, og Princippet om gensidig Repræsentation i den faglige og politiske Bevægelses Ledelse befæstedes. Arbejdsgiverne havde imidlertid ogsaa organiseret sig, og n. A. kom det ved den store Lockout, der ramte ca. 40 000 Arbejdere, til en afgørende Styrkeprøve mellem Arbejdernes og Arbejdsgivernes Organisationer. At Arbejdernes Sammenhold bestod Prøven, skyldtes ikke mindst J.s paa een Gang besindige og faste Ledelse af Arbejderhæren. Efter fire Maaneders Kamp tog J. Ansvaret for Fredslutningen og indgik 5. Sept. paa Arbejdernes Vegne paa den Overenskomst med Arbejdsgiverne, kaldet Septemberforliget, hvorved Organisationsretten anerkendes, Hovedorganisationernes Jævnbyrdighed fastslaaes, og som siden uændret har været Grundloven for Arbejdsforholdenes Ordning her i Landet. Ved en Paragraf i Traktaten om Indretning af en permanent Voldgiftsret blev J.s Tanker ført et Skridt nærmere Virkeliggørelse. Senere har herudaf udviklet sig Den faste Voldgiftsret og Forligsmandsinstitutionen. J. er ogsaa Ophavsmanden til det faglige Samarbejde over Landegrænserne, hvoraf den internationale faglige Central, en Aarrække kaldet Amsterdam-Internationalen, er vokset frem. Den grundlagdes paa J.s Initiativ i Forbindelse med en skandinavisk Arbejderkongres i Kbh. 1901. I Serien »Socialistiske Smaa skrifter« skrev J. 1893 en Pjece »8 Timers Arbejdsdagen«, i »Tilskueren« 1895 er trykt en Afhandling af ham om Fagforeningerne. Sammen med C. M. Olsen skrev han den grundige »Oversigt over Fagforeningsbevægelsen i Danmark 1871—1900« (1901), et vigtigt Kildeskrift for dansk Arbejderbevægelses Historie. Omkring Aarhundredskiftet stod J. som de fagorganisere-

rede Arbejderes afholdte Fører, hvis store Flid og Arbejdsevne, hvis Resultater som Organisator, Forhandler og Strateg havde skaffet ham Anseelse og Respekt. Nu følger et Livsafsnit, hvor han vinder om muligt endnu større Anseelse som Kbh.s Kommunes finansielle Leder.

K. M. Klausen og han indvalgte 1893 som de første socialdemokratiske Repræsentanter i Kommunalbestyrelsen. J. blev Ordfører for Budgetudvalget 1897, for Sporvejsudvalget 1900, og Borgerrepræsentationens Næstformand 1901. Ved Borgmester Borups Død Jan. 1903 fik Socialdemokraterne, som ved Ingeniør Rumps Indmeldelse blev den største Gruppe i Borgerrepræsentationen, Ret til at udpege Borgmester-Kandidaten, og skønt J. oprindeligt havde næret Betænkeligheder derved, blev han 3. Marts 1903 valgt til Borgmester for Magistratens 2. Afdeling, Finanserne, og blev dermed Danmarks første socialdemokratiske Borgmester, en Begivenhed, der fejredes af Kbh.s Arbejdere med Fakkeltog og Festligheder. J. mødtes i Begyndelsen med ikke ringe Mistillid af Borger-skabet og Embedsmændene, men han vandt i Aarenes Løb ogsaa Modstandernes Anerkendelse for sin kloge Forvaltning og sit forudseende Finansstyre. Kbh. gennemløb i J.s Borgmestertid en rivende Udvikling, og det politiske Styrkeforhold i Styrelsen ændredes afgørende. Efter en kortvarig Tilbagegang blev Socialdemokratiet 1909 paa ny den største Gruppe og opnaaede 1917 Flertallet i Borgerrepræsentationen. De kommunale Opgaver forøgedes, og Budgettet mangedobledes, men J. mistede ikke Overblikket. Han gik ind for større finanspolitisk Selvstyre for Kbh., hvilket gennemførtes efter Skatteændringen af 1903, især ved den kommunale Skattelov af 1910 med stigende Skala og større Bevægelighed i Skatteudskrivningen, hvorved det blev muligt at lade Indtægterne holde Trit med Udgifterne. J. omordnede det kommunale Regnskabsvæsen (1907), indførte faste Regler for Anlæggenes Forrentning og Afskrivning, og ved Henlæggelser i gode Aar konsoliderede han Kommunens Økonomi. Hans ledende Synspunkt var ingenlunde blot at spare. Over for Hospitalsvæsenet og Sygeforsorgen var han rundhaandet, og det skyldes hans Storsyn, at Bispebjerg Hospital, opført 1908—13, blev en Mønsterinstitution i det ydre som det indre. Da Kommunen i Krigsaarene kom ind paa eget Boligbyggeri og Støtte til privat Byggeri, lagde J. stor Vægt paa, at Boligstandarden samtidig blev højnet. Han viste Forstaaelse over for Tjenestemændene, og Kbh.s Kommune gik i hans Tid i Spidsen med Indførelse af Ottetimersarbejdsdag og Ferieordning. Han bidrog meget til Friluftslivets og Idrætssagens Fremme. 1904

fik han vedtaget Anlægget af Fælledparken; han plantede selv dens første Træ 1909, og Parken blev med Aarene hans Øjsten og Stolthed. Han deltog i Oprettelsen af Idrætsparken og Stadion og sad i Institutionens Repræsentantskab. Ungdomsaarenes kunstneriske Interesser forlod ham aldrig. Da Thorvaldsens Museum var ved at gaa i Forfald, fik han dets Statutter revideret og dets Fremtid sikret; han var Medlem af dets Bestyrelse fra 1914, dennes Formand fra 1916. Han var Medlem af den kommunale Skattekommission af 1910, af den overordentlige Kommission af 8. Aug. 1914 (til 1919) og ligeledes af den kommunale Prisreguleringskommission i Krigsaarene. Endvidere var han Medlem af Bestyrelsen for den midlertidige kommunale Laanekasse af 1914, af Nationalbankens Repræsentantskab fra 1919 og af Bestyrelsen for Kbh.s Telefon-Aktieselskab fra 1925. Han var Medlem af Havneraadet fra 1903, fra 1914 Havnebestyrelsen, og dennes Formand fra 1924. Han var ogsaa som Overpræsident Formand i Kbh.s Skoledirektion. Tillige sad han i Ledelsen for flere filantropiske Selskaber. 5. April—5. Maj 1920 var han Socialminister i Forretningsministeriet M. P. Friis. J. var ikke blot Finansborgmester; han kom efterhaanden til at øve en afgørende Indflydelse i Magistraten og var den samlende og ledende Haand i Kommunens Styre. Ved Overpræsident F. de Jonquières' Afgang (fra Nov. 1924) brød den siddende socialdemokratiske Regering med den hidtidige Praksis og udnævnte J. til hans Efterfølger. Malersvenden, som Freilif Olsen allerede 1892 havde betegnet som »Fagforeningernes Overpræsident«, endte sit virksomme Liv som Kbh.s Overpræsident. Han repræsenterede ved officielle Lejligheder værdigt og stilfuldt den By, hvis øverste Embedsmand han var. J. var ikke oratorisk anlagt; det var ikke som Agitator, han havde øvet sine to Livsgerninger. Hans fremherskende Egenskaber var Saglighed og Grundighed, han var den smidige Forhandler, den kløgtige Diplomat; i alle Situationer bevarede han sin Ligevægt og handlede han ud fra en vaagen Ansvarsfølelse over for de store Opgaver, der blev ham betroet, og i Pligtroskab mod den Klasse og det Samfund, der havde betroet ham dem. Da han døde, blev han begravet paa Staden Kbh.s Bekostning under store Æresbevisninger.

Kultegning af Fridolin Johansen 1889 paa »Social-Demokraten«s Redaktion. Bronzebuste af Aksel Hansen 1917 i Idrætshuset; Gipsbusten i Familieeje. Tegning af Erik Henningsen 1918. Maleri af Ludvig Find 1921 i Magistratssalen, Kbh.s Raadhus. Gipsbuste af Vitalis Gustafsson 1925 i Familieeje. Marmorbuste af Johannes Bjerg 1930 i Raadhushallen. Portrætteret paa Maleri med Motiv fra Fælledparken af Fritz Syberg 1925—26 i Familieeje

og paa Edv. Saltofts Gruppebillede af Socialdemokratiets Mænd 1934 i Folkets Hus, Enghavevej. Træsnit 1896 og af H. C. Olsen 1907 efter Fotografi.

Barndomserindringer i Hist. Medd. om Kbh., 2. Rk., III, 1927—28, S. 457—69. Frejlif Olsen: Danske Socialister, 1892, S. 16—23. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 231—36. C. E. Jensen og F. J. Borgbjerg: Socialdemokratiets Aarhundrede, II, 1904, S. 429—33, 562—70, 590 ff. C. M. Loldrup: Festskrift i Anledning af Malernes Fagforenings 25 Aars Jubilæum, 1906, S. 23 ff. E. Wiinblad og Alsing Andersen: Det danske Socialdemokratis Historie, II, 1921, S. 12 ff. [Marius Kristensen:] De samvirkende Fagforbund i Danmark 1898—1923, 1922, S. 1—22. Jacob Marstrand: Tilbageblik, 1928, S. 116 ff., 172 f. Th. Oppermann i Meddelelser fra Thorvaldsens Musæum, 1929. Social-Demokraten 2., 16. og 22. Marts 1928, 1. Febr. 1929, 25. Okt. 1936. Berl. Tid. 16. Marts 1928. Politiken 16. Marts 1928, 8. Juni 1929.

Oluf Bertolt.

Jensen, Jens, f. 1860, Landskabsgartner. F. 13. Sept. 1860 paa Snedgaarden, Dybbøl. Forældre: Gaardejer Christian J. (1824—1900) og Magdalene Sofie Petersen (1829—95). Gift 27. Okt. 1884 i Florida med Anne Marie Hansen, f. 3. Febr. 1861 i Dybbøl, d. 4. Nov. 1934 i Ellison Bay, Wisconsin, D. af Husmand Christian H. (Post) (ca. 1806—74) og Margrethe Kathrine Hansen (1817—74).

J. var tidligt udset til at skulle overtage Fædregaarden, der havde været i Slægtens Eje i over 400 Aar. Sin Ungdom tilbragte han dels hjemme ved Gaardens Drift, dels paa Vinding og Tune Landbrugsskoler og tjente tre Aar i den kejserlige Garde. Maaske var det Familiens Modstand mod hans Forlovelse med en Husmandsdatter, der gav Stødet til, at han søgte bort; han rejste 1884 til Nordamerika, søgte Arbejde hos Farmere, giftede sig med sin Ungdomsveninde og blev Bestyrer af en Farm. 1885 drog han til Chicago og tog Arbejde i et af Byens Parkanlæg, et Skridt, som blev af største Betydning for hans fremtidige Virken. Ved sin Flid og Dygtighed henledte han sine overordnedes Opmærksomhed paa sig, hvilket gjorde, at han blev udset til Formand og senere til Chef for endelig 1905 at faa Overledelsen af samtlige Parker i Chicago. Under denne Virksomhed anlagde han Columbus-Parken og indrettede her, skjult af Buskadser og Stensætninger, Bade- og Svømmebassiner, hvori kan bade 7000 Personer daglig. I Garfield Park byggede han Verdens største Drivhus, som rummer over 3000 tropiske Planter. Videre anlagde han Humboldt Park og Douglas Park. J. var meget optaget af Planer om at skabe et sammenhængende Skovbælte uden om Chicago. For at kunne udføre en saa omfattende Idé i Praksis maatte han gennemstrefje Egnen paa Kryds og tværs, studere Naturforholdene, fremskaffe Oplysninger

om Ejendomsforhold og endelig søge at besejre den ikke ringe Modstand, som rejste sig imod Tankens Udførelse. For at vinde det Udvalg, der arbejdede for Sagen, førte han Forsamlingen op paa et Højdedrag, viste dem det storslaaede Panorama og fremdrog i et begejstret Foredrag de historiske Minder, der knyttede sig til Egnen, og det lykkedes ham da ogsaa at besejre de modvillige. Under J.s Virke er Chicagos Parkomraade kommet til at omfatte Tusinder af Acres med op imod 100 Legepladser for Børn. Skovbæltet omkring Chicago dækker ikke mindre end 33000 acres Land. Det er derfor ikke med Urette, at J. er blevet kaldt »Chicagos Velgører«. Kort før Krigen nedlagde han sit Embede som Leder af Chicagos Parker; Grunden hertil laa deri, at Partiførerne vilde paanøde ham Medarbejdere uden faglig Dygtighed, hvad han ikke vilde finde sig i. Han har siden da været bosat i Vilmotte nær Michigansøerne, arbejdet som selvstændig Havearkitekt, og det er faldet i hans Lod at anlægge Parker saavel for større Byer som for amerikanske Rigmænd, bl. a. har han anlagt en 300 acres stor Park for Henry Ford. 1934 er han flyttet op til Ellison Bay, Wisconsin, hvor han paa en Rydning (Clearing) har bygget sig et Hjem og paa den til Ejendommen hørende 120 acres store Grund har oprettet en Skole for Landskabsgartneri og forskellige Kunstarter som Vævning, Træskæring og Kunstmaling. — Overalt hvor J. har foretaget Anlæg, anvender han i stor Udstrækning den amerikanske Naturs Planter, Træer, Buske og Urter, og herigennem har han bidraget i høj Grad til at opdrage den amerikanske Befolkning til at elske Naturen. Han er en ivrig Forkæmper for Naturfredning, hvilket ogsaa har givet sig Udslag i, at han er Formand for Fredningsforeningen Friends of our Native Landscape. Spørger man ham, hvorledes det har været muligt for ham uden teoretisk Foruddannelse at naa saa vidt frem i sin Gerning som skabende Landskabskunstner, svarer han, at Evnerne maa være medfødte, og at han allerede som Barn anlagde Have hjemme paa Dybbøl. — Et af de Problemer, som J. er optaget af, er »Skolen i Parken«, Børnene skal tidligt lære at beundre og holde af Naturen; derfor vil han have Folkeskolen anbragt i Parken, hvilket ogsaa af ham er blevet udført i Praksis. Sammen med Theo. Roosevelt og Jacob A. Riis dannede han i Begyndelsen af dette Aarhundrede The Play Ground Association, som har været Forbillede for og har givet Næring til den tilsvarende Bevægelse, som vi her hjemme har været Vidne til i den sidste Menneskealder. — Som Landskabsarkitekt var J. Medlem af Chicagos Parkraad 1901—19, konsulterende Landskabsarkitekt ved West-Parkerne i Chicago 1910—20.

Endvidere har hans Kunstforstand givet Anledning til, at han er blevet Medlem af Chicagos Kunstmuseums Bestyrelse og af Chicagos Kunstraad. J. er Forfatter til »From the Notebook of Landscaping« samt til talrige Dagbladartikler i U. S. A. Trods den lange Udlændighed er J.s Kærlighed til Fædrelandet og Hjemegnen usvækket, og denne gav sig synligt Udslag i, at han ved Tysklands Sammenbrud efter Verdenskrigen sammen med to andre i U. S. A. bosatte Sønderjyder talte Sønderjyllands Sag hos Præsident Wilson.

Søndagstillæg til Nationaltidende 14. Maj 1922. Hejmdal 23. og 26. Nov. 1925. Børnesagens Tidende 15. Febr. 1933. Gartner-Tidende 1936, S. 326 f., 429 f., 452 f., 465 f.

Axel Lange.

Jensen, Jens, 1867—1930, Husmandsfører. F. 27. Aug. 1867 i Hostruphuse ved Hobro, d. 4. Marts 1930 i Als Brohuse, begr. i Als. Forældre: Arbejdsmand Christian J. (1830—67) og Ane Marie Bollesen Rosenkilde (1828—1903). Gift 13. Dec. 1888 i Als ved Hadsund med Nielsine Pedersen, f. 18. Juni 1865 i Helberskov, Als Sogn, d. 23. Sept. 1933 i Skelund, D. af Landmand Peder Christian Pedersen, senere Knudsen (1834—1924) og Ane Kirstine Thygesen (1844—1923).

J. voksede op i et fattigt Hjem. Faderen døde Maanedsdagen efter hans Fødsel, og kun syv Aar gammel maatte han ud at tjene som Vogterdreng. I Fjortenaarsalderen kom han til en Gartner i Hobro, og her søgte han at bøde paa sine mangelfulde Skolekundskaber og tilfredsstille sin stærke Videlyst, dels ved at gaa paa Teknisk Skole, dels ved Læsning i Fritiden. Ved sit Giftermaal overtog han et lille Hus med fem Tdr. Land mager Jord i Vindblæs Bakker Syd for Mariager Fjord og gik samtidig paa Dagleje paa Herregaarden Trudsholm for en Dagløn af 50 Øre om Vinteren og 75 Øre om Sommeren. Efter ni Aars Forløb flyttede han til et Husmandssted i Als Brohuse paa den anden Side af Fjorden. Her arbejdede han ihærdigt, hjulpet af sin dygtige Hustru, paa at gøre Ejendommen til et Mønsterbrug og blev paa samme Tid grebet af det vaagnende Husmandsrøre. Efter Aarhundredskiftet gav han sig til at holde Møder for Bevægelsen og blev kendt som en glimrende Taler. Han var dengang ivrig Socialdemokrat, men omkring 1905 fik han fat paa Henry Georges Skrifter og blev fra nu af en utrættelig Forkæmper for Grundskyldtanken. Hans nye Standpunkt kostede ham Formandshvervet i den stedlige Husmandsforening, men i Kampen for sine Standsfællers Fremrykning vedblev han at staa i forreste Række. Han var med til at stifte Aalborg Amts Udstykningsforening 1909, virkede i otte Aar som

dens Formand og var Drivkraften i den store og lykkeligt gennemførte Udstykning af Herregaarden Store Restrup og Hovedbygningens Omdannelse til nordjysk Husmandsskole. Han arbejdede ivrigt for Dannelsen af Husmandshypotekforeningen (1909) og valgtes 1916 til dens landbrugsyndige Direktør. Ogsaa i Afholds- og Andelsbevægelsen har han taget fremtrædende Del. — J. var den selvgjorte Mand, som ved ihærdigt Studium havde tilegnet sig Viden og Vidsyn. Som Taler var han klar og logisk. I Ordskifte kunde han være skarp, hans fasttømrede Gensvar ramte i Pletten. Hans Blik og Miner kunde synes kolde, men under den kølige Overflade skjulte sig et varmt, medfølelse Sind. Han var en retlinet Karakter med en stærk Retsfølelse og levende Tro paa sine Ideers Sejr og blev fra alle Sider regnet for en af den jyske Husmandsbevægelses bedste og mest klartseende Mænd. 1931 afslørede i Als Bakker et Mindesmærke for J. i Form af en Bronzebuste paa Granitsokkel.

Jens Damsgaard: Den moderne Husmandsbevægelse, 1916, S. 36, 93 f. P. Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 289, 311 f., 355. Husmandshjemmet 13. Sept. 1931.

Olaf Andersen.

Jensen, Jens Arnold Diderich, se Bildsøe.

Jensen, Jens Kudsk (Kusk), 1866—1936, nautisk Forfatter. F. 8. Febr. 1866 i Vester Assels paa Mors, d. 23. Okt. 1936 i Nivaa, begr. sst. Forældre: Gaardejer Søren Kudsk J. (1838—95) og Ane Kirstine Sørensen (1840—95). Gift 1° 8. Dec. 1893 i Dragstrup med Kirsten Sørensen, f. 21. Maj 1859 i Vester Jølby, d. 20. Dec. 1915 i Nykøbing M., D. af Gaardmand Søren Jensen Kibsgaard (1835—1927) og Inger Marie Sørensen Søndergaard (1840—1919). 2° 2. Febr. 1919 i Helsingør (Maria) med Elsinie Marie Wibroe, f. 27. Maj 1892 i Helsingør, D. af Møllejer Emil W. (f. 1853) og Maria Hoffmann Bøggild (1864—1932).

J. kom til Søs, da han var sytten Aar, tog Styrmandseksamens 1. Del 1886 og 2. Del 1892. Han sejlede derefter ca. otte Aar fra Hamburg, mest paa Vestkysten af Amerika og Australien og led gentagne Gange Skibbrud. Efter Hjemkomsten førte han dansk Skib et Aars Tid og var derefter to Aar i Holland for at føre Tilsyn med Bygningen af seks Skonnerter og i Helsingør for at føre Tilsyn med Bygningen af en Damper. Han førte selv Dampskib 1904—15 og 1917—22. Han har 1901 udgivet en meget benyttet »Haandbog i praktisk Sømandsskab«, udkommet i fire Oplag, sidst 1924, med talrige af ham selv udførte Tegninger, samt »Navigationens Ud-

vikling« (1913, hektograferet), »Oplevelser fra Søen« (1912) og »Sømandsskab for Baade og mindre Fartøjer« (1922). 1928 ansattes han som nautisk Medhjælper ved Søfartsmuseet paa Kronborg, hvor han i Kraft af sin Paalidelighed og sit grundige Kendskab til Skibsbyggeriet og Sømandsskab gennem Tiderne gjorde et udmærket Arbejde ved Rekonstruktion af gamle nautiske Instrumenter og ved Fremstilling af korrekte Modeller af Vikingetidens Fartøjer. — J. var Medstifter af Sømandsforeningen i Nykøbing M. og fra 1919 Medlem af Bestyrelsen for den almindelige danske Skibsførerforening. — R. 1932. — Maleri af Agna Carstens, f. Riis-Carstensen, i Familieeje. *Th. Topsøe-Jensen.*

Jensen, Johann Friedrich, 1788—1848, Kancellideputeret, Universitetskurator. F. 27. April 1788 i Glückstadt, d. 9. Sept. 1848 i Kiel, begr. sst. Forældre: Landretsadvokat, senere Landfoged paa Sild Johann Friedrich J. (1757—1810, gift 2° 1799 med Sophie Dorothea Nissen, 1753—1815) og Charlotte Christine Røttger (1768—96). Gift 24. Juni 1818 i Kbh. (Garn.) med Elisabeth Marie Wilhelmine Thormählen, f. 21. Maj 1786 i Kiel, d. 18. Febr. 1862 sst. (gift 1° med Dr. phil. August Ludwig Hülsen i Vogsrød, Angel, 1765—1809), D. af Subrektor i Kiel, senere Sognepræst i Siebeneichen, Lauenburg, Heinrich T. (1755—1825) og Sophia Dorothea Johanne Hoffmeister (1761—1803).

J. tog 1811 juridisk Eksamen i sin Fødeby og kom 1812 ind i Tyske Kancelli som Kancellist, blev 1815 Chef for 1. Sekretariatskontor, 1817 tillige Assessor og 1820 Deputeret. Da man i Efteraaret 1830 i københavnske Regeringskredse var blevet ængstelig for den af Uwe Lornsen vakte Bevægelse, blev J. som særlig betroet Mand sendt til Kiel for at iagttage Forhold og Personer paa nært Hold og afgive stadige Beretninger direkte til Kongen. Man frygtede især for Professorerne og Studenterne ved Universitetet. Da dettes Kurator, Baron (senere Greve) Cai Brockdorff var svagelig og kun om Vinteren boede i Kiel, blev J. 1831 beskikket til Vice-Kurator og overordentlig Regeringsbefuldmægtiget ved Universitetet med Forpligtelse til tillige at varetage en dømmende Virksomhed ved Universitetet saavel som til at føre Overopsynet med Politiet i Kiel. Fra 1830 stod han i stadig Brevveksling med Frederik VI. lige til dennes Død og holdt Kongen underrettet om alle politiske Bevægelser. Men han viste ogsaa et paaskønnelsesværdigt Initiativ ved 1833 at stille Forslag om ændrede Jurisdiktionsforhold ved Universitetet. Han udtalte heri Ønsket om at faa Forvaltningen af den egentlige Civil- og

Kriminaljustits forandret, fordi den efter hans Mening kun fremmede Korporationsaanden hos Studenterne, spildte Professorernes Tid og desuden øvedes paa en yderst middelmaadig Vis. I Stedet vilde han have indført en særlig Universitetsdommer ved Kuratorens Side. Det er karakteristisk for Kongens Passivitet, at han uden at tage Hensyn til J.s Forslag n. A., da Brockdorff blev Præsident for den nye Overret, udnævnte J. til at overtage hans Embeder som Kurator, Chef for Sanitetskollegiet og Overinspektør ved Skolelærerseminariet med de dertil knyttede Anstalter, men samtidig lod ham beholde Overopsynet over Politiet og det af ham selv vragede Universitetsdommerembede. Først under den næste Konge lykkedes det J. 1841 at virkeliggøre sine Tanker, da der indsattes en særlig Universitetsdommer og Universitetsdomstol. Æresdoktor i Kiel 1840. — Kancelliraad 1817. Justitsraad 1819. Etatsraad 1820. — R. 1824. DM. 1828. K. 1836. S.K. 1840.

P. Richter i Zeitschr. für schlesw.-holst.-lauenb. Gesch., LVIII, 1929, S. 449—593.

Knud Fabricius (H. R. Hiort-Lorenzen).

Jensen, Johannes, 1864—1936, Redaktør. F. 28. Dec. 1864 i Herning, d. 29. Nov. 1936 i Fredericia, begr. sst. Forældre: Arbejdsmand, senere Postbud Jens Nielsen (1836—1917) og Else Frandsen (1843—1928). Gift 23. Sept. 1887 i Herning med Ulrikke Jakobine Christiane Tørsleff, f. 15. Maj 1856 i Klode Mølle, d. 3. April 1920 i Fredericia, D. af Møller, senere Bager i Silkeborg Laurits (Laurs) Christian T. (1800—85, gift 1° 1839 med Hedevig Sadolin, 1817—49) og Sofie Thalia Kastrup (1820—1903).

J. begyndte som Typograf i »Herning Folkeblad« Trykkeri; dette Blad ejedes af Landstingsmand Thomas Nielsen, der vakte den begavede unge Mands Interesse for politiske Spørgsmaal med det Resultat, at han 1887 købte »Præstø Amts Avis«, som han ejede og redigerede i tre Aar, indtil han 1891 blev Redaktør og Medudgiver af »Fredericia Dagblad«. I Fredericia, hvor han siden forblev, kom han gennem Aarene til at øve en betydelig Indflydelse, ikke alene gennem Bladet, der blev Egnens største og mest udbredte, men ogsaa som Medlem af Byraadet, i hvilket han havde Sæde 1903—09 og 1917—29. Desuden var han 1910—13 Folketingsmand, valgt af Venstre, og 1920—36 Landstingsmand. Ogsaa paa Tinge gjorde hans Grundighed og støtte Arbejdskraft sig hurtigt gældende. Som Folketingsmand var han Medlem af Venstres Bestyrelse og af Udvalgene vedrørende Grundlovsforslaget og det dertil knyttede Forslag om en ny Valglov, ligesom han havde

en Række Ordførerskaber, bl. a. angaaende Forslaget om folkevalgte Borgmestre, og han var sin Bys første folkevalgte Borgmester 1918—21. Han var meget virksom for Bevarelsen af Fredericia som Garnisonsby, og hans Arbejde herfor kronedes med Held. Som Landstingsmand var han Medlem af Finansudvalget og Venstres Bestyrelse. — J. var 1898—1919 Medlem af Bestyrelsen for Organisationen af Bladudgivere i Provinsen, de sidste Aar som Formand, 1921—29 Medlem af Den danske Købstadforenings Bestyrelse, 1917—30 Medlem af Dansk Købestævnes Repræsentantskab, og han var fra 1915 Formand for Fredericia Haandværkerforening og fra 1921 Formand i Tilsynsraadet for Fredericia Bys og Omegns Sparekasse. — R. 1919.

Fredericia Dagblad 30. Nov. 1936.

Ad. Worsøe-Andersen.

Jensen, Johannes Otto, 1868—1933, Officer. F. 9. Dec. 1868 i Viborg, d. 19. Maj 1933 i Silkeborg, begr. paa Frbg. Forældre: Kaptajn, senere Oberst N. P. J. (s. d.) og Hustru. Gift 10. April 1896 i Kbh. (Garn.) med Magna Bloch, f. 4. Nov. 1876 paa Frbg., D. af Grosserer Waldemar Magnus B. (1849—78) og Sophie Louise Schwanenflügel (1854—1934).

J. blev Student 1886 fra Schneekloths Skole, Sekondløjtnant 1888, Premierløjtnant i Fodfolket 1890. 1894—96 gennemgik han Officerskolens Stabsafdeling, var 1901—03 til Tjeneste ved Generalstabens taktiske Afdeling, 1903—06 Adjutant ved 1. Generalkommando. 1906 blev han Kaptajn og var 1909 til Tjeneste i den franske Hær, 1910—15 Souschef ved 2. Generalkommando, blev 1916 Oberstløjtnant, var 1917—19 til Raadighed for 1. Generalkommando og derefter Medarbejder i Kommissionen om Hærplanen af 1922, 1921—23 Stabschef ved 2. Generalkommando — fra 1922 som Oberst; fra 1923, indtil han 1927 søgte og fik Afsked paa Grund af Svagelighed, var han Regimentschef. Gentagne Gange var han Medlem af andre vigtige, tjenstlige Kommissioner. Han var en af Hærens allerdygtigste Officerer, nøje kendt med alle Sider af Tjenesten, velvillig, human og yderst retsindig, en foresat, der stillede meget betydelige Fordringer til sine undergivne. Det vakte almindelig Beklagelse, at gentagne meget haarde Sygdomsanfald, som han havde søgt at bekæmpe med enestaaende Energi, tvang ham til at give Afkald paa en ualmindelig lovende Løbebane. — J. var stærkt militær-politisk interesseret, med Forbindelser til politiske Personligheder af forskellige Retninger, og efter sin Afsked blev han en meget benyttet, meget dygtig og særdeles vel orienteret militær Medarbejder ved »Jyllandsposten«. Af

hans øvrige Publikationer skal nævnes »Verdenskrigens Krise« i Det krigsvidenskabelige Selskabs Jubilæumsskrift 1871—1921, S. 9—48. — R. 1912. DM. 1922. K.² 1926. M.F.D.R. 1906.

Jyllandsposten 23. Maj 1933. Berl. Tid. 23. og 24. Maj s. A. *Rockstroh*.

Jensen, Johannes Vilhelm, f. 1873, Forfatter. F. 20. Jan. 1873 i Farsø, Himmerland. Forældre: Distriktsdyrlæge Hans J. (1848—1923) og Marie Kirstine Jensen (1849—1926). Gift 15. April 1904 i Kbh. (b. v.) med Else Marie Ulrik, f. 20. Maj 1878 paa Rosendal ved Fakse, D. af Forpagter Thorvald Hakon U. (1844—1908) og Marie Margrethe Hillerup (1848—1919).

J. stammer fra gamle danske Bondeslægter. Fædreneslægten er, saa langt den kan følges tilbage, stedbundet til det vestlige Himmerland, den mødrene Slægt til Møen og det nærmeste Falster. Med Farfaderen, Jens Jensen Hvam, der var Væver, traadte Slægten ud af Bondestanden, men bevarede Forbindelsen med Jorden og Hjemstavnsens Kulturform. Faderen var en aandelig interesseret Mand, han har udgivet et Par Bøger: »Førdømmelselæren« (1897) og »Spøgeri« (1899), der vidner om hans Optagethed af religiøse Spørgsmaal. Han dyrkede Botanikken, og Blomsterne i sit Herbarium afmalede han i naturtro Gengivelse. Men først i den næste Generation kom Slægtens kunstneriske Anlæg til Blomstring, foruden med J., der privat ogsaa har dyrket Billedhuggerkunsten, med Søsteren Thit (s. d.) og med Broderen, Himmerlandsmaleren Hans Deuvs (se »Aarvog«, 1916), død som ung.

J. gik i Farsø Skole og læste derefter en Tid Latin med Stedets Præst, J. M. P. Krogh, der havde tilbragt ni Aar i Grønland, og som ved sine Fortællinger vakte hans Interesse for primitive Folk. 1891 kom han i Viborg Latinskole, hvorfra han 1893 blev Student. Det blev ingen harmonisk Skolegang, han var for gammel og paa andre Maader endnu uudviklet, saarbar og forlegen. Som Dreng havde han slugt alle mulige Rejseskildringer og »spændende« Bøger. Nu opdagede han Litteraturen og Poesien, især Heine (»denne Dynamitsjæl«), senere Kipling og Johs. Jørgensen. Han begyndte selv at skrive Digte, hvoraf nogle blev optaget i Skolens Discipelblad. Men paa Hjemturene til Fods fra et »overjordisk ungt Væsen«, der boede en fem Mils Vej fra Viborg, oplevede han, stedt for Naturens Aasyn, besatte Øjeblikke, hvor Vers blev til, betroet til ingen.

Efter Studentereksamen begyndte han at studere Medicin og tog 1894 Filosofikum hos Høffding, samtidig første Del af Kantussen (Botanikum), n. A. anden Del og gik i længere Tid som

Volontør paa Kommunehospitalets kirurgiske Afdeling. Men han afbrød Studierne for at blive Forfatter. I Ugebladet »Journalen« havde han faaet nogle Digte trykt (Jan. 1894), og for at tjene Penge skrev han i Aarene 1895—98 ikke mindre end ti Fortællinger og Romaner til det især paa Landet, i Folketuen, meget læste Ugeblad »Revuen«. Man vil naturligvis i dette apokryfe Forfatterskab finde forudgrebet Figurer, Motiver og Stilejendommeligheder, karakteristiske for den senere Digtning.

Sin Debut fik han med Fortællingen »Danskere« (1896), hvis Hovedfigur, Buris Holm, og hele Tidsbillede genfindes i større Format i »Einar Elkær« (1898). De skildrer Bondestudentens Dragning mod og Sammenstød med Kbh.kulturen i og omkring Studenteramfundet (Portræt bl. a. af Brandes), i hvis litterært ladede Luft Brandes-Nietzsche og »Symbolisterne« danner Urocentre. Forbillederne er Johs. Jørgensens Ungdomsromaner. Men der aabenbarer sig i J.s »90'erromaner« et Temperament af en ny, elementær Kraft, og en stædig Villie til Sundhed faar Udtryk i Einars Forkyndelse af, at en ny Syntese, ved en Art sjæleligt Modtryk, vil fremgaa af Analysen og Dualismen. »Einar Elkær« er ikke blot Skildringen af en sjælelig Opløsningsproces, der skyldes den evige Selvbespejling og Jeg-Kredsløb, men Protesten derimod.

Ad to Veje naaede J. den sjælelige Heling og den syntetiske Livsbetragtning, som han lader Einar fable om, umiddelbart: igennem en instinktmæssig Reaktion, i hvilken han blev sig bevidst som Jyde, og ad en lang Omvej: gennem Rejser. Med »Himmerlandsfolk« (1898) greb han — samtidig med Jakob Knudsen — i en Art Selvbekræftelse tilbage til sin Sammenhæng med Hjemstavn og jysk Bondekultur. I den korte Fortælling, der i skæbnesvanger Fortætning rummer et helt Livsløb (»Tre og tredive Aar«, »Cecil«, »Lindbyskytten«), naaede han allerede her sit Mesterskab. Gennem hele Forfatterskabet strækker Himmerlandshistorierne sig som et fast, sammenhængende Lag, selve Rygraden. Men fra sit jyske Udgangspunkt begyndte han sin Erobring af Jorden, drevet af en vældig Nysgerrighed efter at se Verden og af en indre Uro. Optakten til Vandreaarene danner en kort Tur til Amerika efter »Danskere« i Slutningen af 1896. Foraaret og Sommeren 1898 var han under Kubakrigen som »Politiken«s Korrespondent i Spanien. Vinteren 1898—99 boede han længe i Düsseldorf, Essen og andre tyske Mine- og Industribyer, var i Paris og en Tur til England. 1900 var han under Verdensudstillingen atter i Paris som Korrespondent for »Social-Demokraten« og paa ny i London. Norge havde han fattet en særlig Kærlighed til, boede der bl. a. flere

Maaneder 1901. Omkring Rejserne blev en rig Digtning til. Paa Linie med »go'erromanerne« ligger endnu de to Fortællinger fra Spanien og Paris »Dolores« og »Louison« (»Intermezzo«, 1899). Korrespondancerne fra Spanien og Verdensudstillingen blev, med et Par nye Kapitler, udgivet under Titelen »Den gotiske Renaissance« (1901), der indleder J.s Journalistik i omfattende Betydning af Ordet: Rejseskildring, Rapportage af enhver Art, Dagens »Ærinde«, forbundet med Fremsættelsen af almene Kulturproblemer og af en Livsanskuelse. Som Programbog er »Den gotiske Renaissance« umoden, men afgørende ved det desperat direkte i Reaktionen mod den danske go'ersituation, i hvilken J. med sin vældige Trang til Ekspansion var kommet i Klemme. Programmet kan sammenfattes i to Paroler: Respekten for Kendsgerningen og Lydigheden mod Helheden. Denne nye Indstilling fik Karakteren af et Kulturprogram ved Henvisning til Amerika og England, de »gotiske« Nationer som Forbilleder for det af Litteratur og Æstetik bleg-sottige danske Aandsliv. I Begrebet Racen, som J. indfører i Litteraturdebatten, havde hans Jyskhed faaet historisk Perspektiv og mægtig Udvidelse ud over det lokale. Bruddet med go'erne markeredes tydeligst med Slagordet: Kendsgerningen og Symbolet for denne synlige, haandgribelige Verden: Maskinen. I Pagt med Tidens tekniske Opsving og videre med den voksende Interesse for Friluftsliv, Sport og al Slags fysisk Opdragelse kom J. til at indvarsle et Smagsskifte, der i Løbet af det nye Aarhundrede skulde skabe en helt ny Mennesketype. Han blev i sin Ungdomsdigtning Modernismens, Storbyens og det fysiske eller animalske Menneskes Lovsynger. Men dybest og varig Betydning fik i hans Reaktion Bruddet med »Individualismen«. I Skildringen af det store Hjul paa Verdensudstillingen, hvori han bekender sig til Virkeligheden og gør op med Nietzsche, bøjer han sig i Lydighed for »det *Hele*, der har Ret«. Af dette Grundsyn er betinget den store Stigning i hans Digtning, der manifesterer sig i hans første Prosadigt: »Interferens«, i hans første Myte: »Knokkelmanden« og i »Kongens Fald« fra 1901. Det individuelle og det enkelte har i disse Digtninge faaet almengyldig Projektion. Den psykologiske Selviagttagelse faar i »Interferens« kosmisk Resonans, bliver Udtryk for Dualismen selv i dens nøgne, sjælelige Grundform. I »Knokkelmanden« hæves den tilfældige Rejseoplevelse til Livsbillede, Livet selv som Interferens fremstillet i den musikalske Klovn og den unge Kvinde, der danser og synger til hans Spil og hæse Sang. »Kongens Fald« (udsendt som tre Smaabøger: »Foraarets Død«, 1900, »Den store Sommer« s. A. og »Vinteren«, 1901), hans Ungdomsaars forbløffende

digteriske Bedrift, er i sit Grundlag en naturalistisk-historisk Roman. Med visionær Kraft og gennemtrængende Indlevelsesevne er det urolige danske 16. Aarhundrede genskabt i store Tidsbilleder og i et Galleri af Figurer omkring Christian II. og den til hans Skæbne knyttede Mikkel Thøgersen som Centralfigurer. Men Romanens Ramme og realistiske Kunstform er sprængt. Romanen hæver sig til Myte: Figurerne faar symbolsk Idéindhold, og Skildringerne samler sig til en symfonisk Digtning om Liv og Død, om Lykke og Lykkens Forhærdelse i Trods og Grumhed, om Livsinterferensen.

Afslutningen paa Vandreaarenes Rejser danner den store Jordrejse Foraaret 1902—Sommeren 1903. Via Suezkanalen rejste J. til Malakkakysten, hvor han boede i længere Tid mellem Malajer i Sultanatet Tringganu, nogle Dages Rejse med Damperen fra Singapore (se »Udenfor Tiden« i »Pisangen«). Hjemrejsen gik over Japan til Amerika, med Ophold i Chicago og New York. En Række Digtninge genspejler Gangen i denne »sentimentale Rejse«, der i J.s Udvikling betegner Besindelsen efter Ungdommens stormende Utaalmodighed. I Digtet »Afsked« indvier han sig til Troperne og paakalder Columbus, Vandreaarenes symbolsk-mytiske Hovedfigur. I Singapore bander han endnu sin kranke Skæbne (Digtet »Det røde Træ«). Men Synet af Fusijama (Myten af samme Navn) skænker ham en Oplevelse, en sublim Overraskelse, der bringer ham i Ligevægtsforhold til Virkeligheden: »Da jeg saa Fusijama, brast den sidste Drøm om en anden Tilværelse end den der er. Jeg begreb, at den højere Verden, vi stunder imod, kun kan være netop den der er«. Det er Grunderkendelsen i hele J.s Digtning. Henvendt til Columbus, sin usalige Vandrebroduer, bekender han: »Der er kun en Glæde, der er bestandig, at gense den velsignede Jord«. I Digtet »Paa Memphis Station«, Ungdomslyrikkens store Centraldigt, sammentrænges hele Rejsens Stemningssvingning. Men til denne positive Række slutter sig en ironisk-humoristisk Rejsebog: »Skovene« (1904), der skildrer Opholdet mellem Malajer. For sidste Gang er heri Ungdommens og Rejsens Problemer: Civilisation og Primitivitet, Handling og Refleksion, Religion og naturlig Livsudfoldelse, personlige, polemiske og tendentiøse Motiver troldet sammen til en funklende Bog. Dybest naar Slutningsbilledet af Isfuglen, der til Fods begynder Vandringen mod sin tabte Dal, et lystigt-patetisk Modstykke til Myten »Forsvundne Skove« (i »Intermezzo«) og Columbus-Digtet (først i »Madame d'Ora«). I drastisk Humor frigøres Ungdomsaarenes Længsel og Verdenssmerte. Han var rede til at vende hjem (Digtet »Hverdagen«).

I Aarene straks efter Hjemkomsten bjærgede J. Vandretidens store Produktion samlet i Hus. Direkte af den sidste Rejse er fremgaaet de to Amerika-Romaner »Madame d'Ora« (1904) og »Hjulet« (1905, heri Whitman-Oversættelserne), to genialt-ødsle Kladder, Højdepunkter i J.s digteriske Modernisme med Lovsange til Storbyen og en Psykologi, der blotter Karaktererne til deres Rod i Livsfunktionerne. »Singaporenoveller« (1907) giver eksotiske Sidestykker til Himmerlandshistorierne, hvoraf var kommet et Bind: »Nye Himmerlandshistorier« (1904). Med Essaysamlingen »Den ny Verden« (1907) uddyber han Programmet fra »Den gotiske Renaissance«, der faar et mere positivt Indhold. Han slutter ind i Rækken, i en Kultursammenhæng, hvis Hovedskikkelser er Bjørnson, Darwin og Jakob Knudsen. Et Forsøg paa at samle Tidens nye Kræfter og Talenter under Mærket »Den jyske Bevægelse« (»Politiken« Juli 1907) mislykkedes og endte i Polemik. Myterne fra hele Perioden er samlet i et Bind »Myter og Jagter« (1907). Endelig rummes i »Digte« (1906) hele J.s Ungdomslyrik, det mest intense Udtryk for hans Vandreaar, hvor titanisk Trods, der slaar over i Kynisme, er uløseligt knyttet sammen med Ømhed, en Personligheds Kamp for at samle sit Sinds katastrofale Modsætninger til Ro og Beherskelse. Denne ene lille Digtsamling midt i Tidens lyriske Renaissance var i sig selv nok til at grundlægge en moderne Lyrik, hvis mest karakteristiske Udtryksform er Prosadigtet. Tilsammen danner Værkerne i J.s Produktion fra Ungdommens Vandre- og Brydningsaar en straalende Indgang til det nye Aarhundrede, en digterisk Udladning, der i Stigning og Sprogets nyskabende Kraft kun har sit Sidestykke i Oehlenschlägers romantiske Gennembrud hundrede Aar tidligere.

Efter Ekspansionen og Hjemgangen fulgte nu den store Organisationsperiode, Arbejdet som Journalist og Digter efter stort udlagte Linier til Virkeliggørelse af en Dannelsesform og en menneskelig Norm. Efter Hjemkomsten havde J. giftet sig og stiftet Familie. Han var blevet fastboende Borger i Kbh. (Frbg.). Somrene tilbragte han, siden 1913, helst i sit Sommerhus i Tibirke Bakker. Han laa ogsaa nu ofte paa Rejse, men Rejserne har en anden, »objektiv« Karakter, er Ferierejser eller Led i hans sammenlignende Racestudier og antropologiske Studier, Iagttagelser paa Stedet. Foruden mindre Rejser i Skandinavien, Tyskland (bl. a. i Berlin under Krigen 1914, se »Introduktion«), Frankrig, Italien, England og Amerika (1905 og 1914, se »Introduktion«) har han foretaget to store Rejser: 1913 var han atter i Østen, Java og Kina, hjem over Sibirien (se »Introduktion« og Aarbøgerne), og

1926 var han i længere Tid i Ægypten og besøgte Palæstina (se »Ved Livets Bred«, »Aandens Stadier« og »Pisangen«).

I J.s Forfatterskab efter Bosættelsen markeres et vist Periodeskel med »Aandens Stadier« (1928) som Slutstenen i det omfattende System af digteriske og livsfilosofiske Værker, hvis Idéindhold og Stofomraade er bestemt af Begreberne Evolution og Race (den nordiske Kreds), og hvis Udgangspunkt kan sættes med »Bræen« (1908). Direkte i Fortsættelse af den foregaaende Periode ligger de smaa objektive Genrer: Himmerlandshistorierne repræsenteret ved en »Tredie Samling« (1910) og »Jørgine« (1926), eksotiske og amerikanske Noveller repræsenteret ved »Lille Ahasverus« (1909) og »Olivia Marianne« (1915). Myterne breder sig med seks nye Samlinger (1908, 1910, 1912, de to »Aarbøger« 1916 og 1917 og »Ved Livets Bred« 1928). Men meget Myten uvedkommende tilfældigt Gods er medtaget til Skade for den samlede Virkning. Som Intention er Myten central i J.s Digtning, men som moderne Kunstform har den ikke i hans Behandling faaet den Fasthed, som Eventyret fik i H. C. Andersens Haand. Den lever alene i Kraft af sin sjælelige Spænding og sit Idéperspektiv. Journalistikken som Forum for Idé- og Kulturdebatten fortsættes med »Nordisk Aand« (1911) og »Introduktion til vor Tidsalder« (1915), hvortil slutter sig Artikelsierne i de to »Aarbøger«, der da ogsaa optoges i Tredieudgaven af »Introduktion« fra 1929. Bjørnson og Darwin staar ved Periodens Begyndelse som de alt dominerende Forgrundsfigurer. Kulminationen af J.s Bjørnson-Dyrkelse (første Artikel fra 1901) betegner Billedet af Bjørnson i Indledningskapitlet til »Introduktion«. Bjørnson er heri blevet til Myte: den enkelte Personlighed forklaret i sin Sammenhæng med Slægten og Racen og i sig selv et Grundbillede af *Manden*, »lykkelig bestemt ved organisk Ligevægt og Harmoni i Sjælen«. Harmoni er Periodens nye, syntetiske Livord. Udviklingslæren havde J. overtaget som Dogme fra Naturalismen. Men under personligt lykkeligere Forhold har han paa ny tilegnet sig Udviklingslæren, positivt, med Eftertrykket lagt ikke paa Reduktionen (Dyret i Mennesket), men paa Væksten, Opstigningen. Først denne positivt opfattede Evolutionsidé gav hans Tilegnelse af Nu et og Tilværelsen den mægtige Udvidelse, som hans Livsfølelse og Fantasi krævede for at tilfredsstilles: »Den hele Jord og alle Mennesker fra Urtiden og op til os selv, det er et eneste Nu, og i dette henrykte Nu er Evigheden« (»Introduktion«). Udviklingslæren er for J. uløseligt knyttet sammen med Indtrykket af Darwins Personlighed som Forbillede i simpel, ædel Menneskelighed, i Sympati: »Evnens til at hilse

bevæget paa enhver ny Genstand og føje den som Led ind i Helheden«. Tydeligere og tydeligere træder nu ogsaa Oehlenschläger frem inden for J.s Kulturkreds (afgørende i »Introduktion«), og langsomt sker der en Forskydning fra Bjørnson til Oehlenschläger. Denne Forskydning er Udtryk for J.s stadigt dybere og rigere Forstaaelse af og Bekendelse til det danske (samtidig er Opdagelsen af dansk Natur, Sjælland og Dyrehaven) og for hans Retning mod det klassiske, den plastiske, rene Formgivning. Bag Oehlenschläger fornemmes Goethe, fra hvem Paavirkningen mod Periodens Slutning bliver afgørende som Appel mod det fællesmenneskelige, mod *Normen*. Til Udbygning og Virkeliggørelse af dette store Kulturprogram tjener J.s mangeartede Virksomhed som Kritiker og Kunsthistoriker, Udgiver, Oversætter og Redaktør. Nævnes maa Bogen om Kipling (1912). Hans Studier over litterære Personligheder suppleres med Arbejder om Maleri og Skulptur. Ogsaa her mærkes Interessesforskydningen mod det nordiske og danske: »Johannes Larsen og hans Billeder« (1920), et Udtryk for hans Følelse af Samhørighed ikke blot med denne Maler, men med »den fynske Skole« (se »Fynske Billeder« i »Myter«, 1912) og »Thorvaldsens Portrætbuster« (1926), en Række indtrængende Beskrivelser og Fortolkninger af de enkelte Buster og samtidig en Indførelse i Goethe- og Oehlenschläger-Tidsalderens Aandsliv gennem Karakteristikker af dens ledende Personligheder.

Fra dette Forfatterskabets bredt og stort udlagte Grund, Dagsarbejdet, rejser sig Hovedværkerne: »Den lange Rejse«, strækkende sig som et Højdedrag i hele Periodens Længde, og udgaaende herfra: de to sammenhørende Essaybøger »Dyrenes Forvandling« og »Aandens Stadier« og Digtsamlingen »Verdens Lys«. — »Den lange Rejse« omfatter seks i sig selv sluttede Bøger, der efter deres Plads inden for Helheden ordner sig i Rækken: »Det tabte Land« (1919), »Bræen« (1908), »Norne-Gæst« (1919), »Cimbrernes Tog« (1922), »Skibet« (1912) og »Christofer Columbus« (1921). Værkets Grundplan og Idé er allerede udkastet af Lee i »Hjulet«, Helheden har fra først af staaet for J. med en Visions Tydelighed. I de springende Tidspunkter for Tilblivelsen af de enkelte Dele aftegner sig Digterens personlige Stemthed over for Stoffet, fra Drengs Trods mod Kulden i »Bræen«, der peger bagud mod Ungdommens Stemning, til Norne-Gæsts Mildhed og dybe Menneskelighed. Med Udviklingen som Hovedmotiv skildres i »Den lange Rejse« de blonde Folks langsomme Opstigning fra Urtiden indtil de store Opdagelsers Tid. Den drivende, sjælelige Kraft i denne Udviklingsgang er Længselen, den nordiske Karakters Skæbnemærke, der

føres tilbage til en Slægtserindring om en lykkeligere Jørdperiode, da Norden var dækket af varme Tropeskove. I Længsel mod »det tabte Land«, en dunkel Impuls i Blodet og Instinkterne, drives Nordboen stadigt paa Vandring, den ene Udvandringsbølge efter den anden ned over Europa mod Syden, indtil Columbus gaar i Land i Amerika og fuldbyrder Racens lange Vandring med Opdagelsen af en ny Verden. Til dette sjælelige Motiv knytter sig det egentlige Udviklingsmotiv: Kampen for Tilværelsen, den drivende Kraft i Kulturfremskridtet. De store Skel i Kulturudviklingen er Menneskets Erobring og senere Frembringelse af Ilden, og i Følge hermed kommer alle Dagliglivets Opfindelser. »Den lange Rejse« bliver en Lovsang til Dagliglivets Heroisme, Manden og Kvinden ved Arbejdet. Som Kunstværk er »Den lange Rejse« ren Myte, efter J.s biologiske Æstetik, en Digtning, der er gennemtrængt af Typesynet og Almensynet. Figurernes store Typebilleder (Fyr, Dreng, Moa, Gro, Gevn, Vedies), udformet — især Kvinderne — med plastisk Anskuelighed. Det er en Digtning om Livets store Grundforhold (Jægerens Myte: »Under Ygdrasil« med Billedet af Moderen og Barnet, J.s dybeste Livsbillede) og om de almenmenneskelige Sjælstilstande: Gru og Angst, Godhed og Lykke, Længselen, fra dens dybe Grund i Livsfølelsen, det organiske, hævet gennem stadige Forskydninger hinsides Tid og Rum til en Idé, vor Anelse om »det sande Liv, Kærlighedens Ophav« (»Ave Stella«). Disse Myter om Menneskelivet udfoldes mod en mægtig Naturbaggrund. Som Naturens Digter er J. uovergaaet i Verdenslitteraturen. Bag »Den lange Rejse« ligger en Menneskealders uafbrudte Beskæftigelse med Antropologi, Etnografi, Arkæologi, Naturvidenskaberne i Darwins Aand, en stor Almenviden og Stik ned i specielle Ting. En kraftig Impuls modtog J. fra dansk og norsk arktisk Forskning. Men Iagttagelser i Marken, fra Himmerland til Troperne, har givet denne tilegnede Viden dens Præg af umiddelbart oplevet Liv. Litterære Tilskyndelser har J. faaet fra Digtningen om Mennesket alene i Naturen, fra »Robinson Crusoe« til Kipling og Jack London. Men først og fremmest slutter han med »Den lange Rejse« ind i Rækken af nordiske Digtere, over Bjørnson tilbage til Oehlenschläger. — Som forklarende Efterskrift til »Den lange Rejse« fremkom »Æstetik og Udvikling« (1923), hvortil slutter sig »Evolution og Moral« (1925) (paabegyndt i det af J. 1922—23 udgivne Tidsskrift »Forum«). I disse fremsætter J. sin biologiske Kunst- og Moralopfattelse, polemisk vendt mod Realismen (»Roman og Myte«) og mod Naturalismens Benyttelse af Udviklingslæren (»Immoralisten« og »Den daar-

lige Darwinisme«. Endelig giver, løftet over Dagens Ærinde og med samlet Kraft, »Dyrenes Forvandling« (1927) og »Aandens Stadier« (1928) en Udsigt over Menneskeandens Historie med et langt Perspektiv tilbage til Sammenhængen med Dyrene. De indeholder en Dyrenes Psykologi, Sjælens Udvikling fra Blindhed til Syn, fra »Caliban« til »Ariel«, og en Racernes Psykologi, idet de enkelte Racer, i deres historiske Fremtræden og Spredning over Kloden, fortolkes som Trin af Menneskeandens Udvikling. Bag de stivnede Former, de adskilte Dyrearter og Menneskeracer, vil J. gribe selve Bevægelsen, Udviklingen saa at sige i Flugten, *Trinet*. Ved dette Blik for »den indre Figur« understreges hans Retning mod det fællesmenneskelige, paa tværs af alle Racer og Racefordomme. — Den Sympati med alt det skabte og den Andagtsfølelse over for Tilværelsen, der fornemmes som Udviklingsbøgernes stærke Følelsestonus, frigøres i disse Aars Lyrik, der kulminerer med »Aarstiderne« (1923) og »Verdens Lys« (1926, optager Digtene fra Essaysamlingen »Aarets Højtider«, 1925). De personlige Digte er ikke som i Ungdomslyrikken umiddelbare sjælelige Spejlinger, men Portrætdigte, der skildrer den Kreds, hvortil J. gennem Slægtskab og Aandsfællesskab føler sig knyttet. Som Storbyen gav Tonen og Rytmen til Ungdomsdigtene, er Naturen den store Sangbund for Manddomsdigtene. Fugle-Digtene (»Aarstiderne«) svarer til »Dyrenes Forvandling«, bæres af samme Broderfølelse med Skabningen. Retningen mod det grundmenneskelige faar sit paa een Gang jævne-haandgribelige og monumentale Udtryk i Digtene om Kvinden: Norne-Gæsts Kvad om den nordiske Kvinde og »Skabningens Tinde«. Karakteristisk er ogsaa de mange Digte om Barnet og for Barnet. I Tankesprog og verdslige Salmer gør han sig til anonym Tolk for Mennesket under Livets fælles Kaar (»Solhvervssalme«, »Baalfærdssang«, »Takkesprog«). I Formen førtes han bort fra det moderne Prosadigt, greb tilbage til det nordiske, stavrimede Vers eller til strofisk Lyrik i Tilslutning til Oehlen-schläger og dansk-klassisk Tradition. Han skabte paa Traditionens Grund en ny Lyrik som Udtryk for sin Modenhed, med en egen haardfør Rytme og Ordføjning, i hvilken de enkelte Ord i deres forunderlige, syntetiske Stemningsrigdom fornemmes dobbelt stærkt som forløsende Udbrud af Godhed og Livets Naade. —

Med sit store Forfatterskab var J. som Digter og Kulturpersonlighed blevet en Hovedfigur i Tidens danske Aandsliv. Med sine faste Meninger har han ofte i den offentlige Debat været et Stridens Tegn, udæsket og selv udæskende. Et Vidnesbyrd om hans Betydning er den Hyldest, der blev ham til Del paa hans 50-Aars-Fødselsdag i Form

af et Festskrift, en »Hilsen« fra Mænd og Kvinder tilhørende forskellige Lejre: Digtning, Kunst og Videnskab. Et Udtryk for hans centrale Stilling som Digter og som Hævder af en nordisk Kulturtradition er hans Udnævnelse 1929 til Æresdoktor ved Lunds Universitet i Anledning af Hundredaarsdagen for Oehlsenschlägers Digterkroning. — De seneste Aar, 30'erne, bringer en Efterhøst, Myter: »Pisangen« og »Kornmarken« (1932), »Sælernes Ø« (1934), Digte: »Den jydsk Blæst« (1931) og nye litterære og kunstkritiske Essays: »Form og Sjæl« (1931). I Fortsættelse af sit nordisk-folkelige Kulturarbejde har han virket ved i den offentlige Mening at rejse og arbejde for Virkeliggørelsen af nationale og nordiske Opgaver; nævnes maa hans Deltagelse i Diskussionen om Nationalmuseets Omordning (allerede 1914 i en Artikel i »København som den er og burde være«, udg. af Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse) og hans Kampagne for Fredningen af Oldtidsminderne. Den smukke Bog »Paa danske Veje« (1931) er Udtryk for disse Bestræbelser. Paa samme Linie ligger hans Virksomhed ved Planlægningen og Udgivelsen af den nye Sagaoversættelse »De islandske Sagaer« (1930—32), til hvilken hans Hovedbidrag er Oversættelsen af Egils Saga. En Bedrift i sig selv, Vidnesbyrd om hans dybe Sammenhæng med nordisk Hedenskab, er Oversættelsen af »Sønnetabet«. — Men disse sidste Aar faar deres nye, karakteristiske Ansigt ved J.s Konfrontering med Nutiden og dens Problemer. Hans i nordisk Følelse dybt rodfæstede Respekt for den frie Personlighed og hans naturalistiske Kunstopfattelse har stillet ham i skarp Opposition til Kommunisme og Nazisme og til den hjemlige Modernisme og Funktionalisme i Maleri, Digtning og hele Livsindstilling. I Bogform foreligger Artikelrækkerne »Retninger i Tiden« (1930) og »Det Blivende« (1934). Samtidig er han i sin Digtning vendt tilbage til Skildringen af Nutidsliv og Bycivilisation, saaledes i »Dr. Renaults Fristelser« (1935), første Del af en mytisk-fiktiv Idédigtning, og i Historien om »Gudrun« (1936), et Typebillede af Københavnerinden i populær Tillempning. Sin sene Debut som Dramatiker (dog tidligere »Sangerinden«, opført i Tyskland) fik han med det kinesiske Eventyrspil »Darduse«, der Foraaet 1937 blev opført paa Det kgl. Teater. Han overfører heri Myten paa Teatret, skaber i bevidst Opposition mod det realistiske Skuespil en fri dramatisk Kompositionsform.

I over en Menneskealder har J. levet og virket som fri, af alle Partier uafhængig Forfatter. Efter ham staar op mod tresindstyve Bøger. Som alle væsentlige Digteres udgør hans Forfatterskab en Helhed, organiseret ud fra fundamentale Ideer og fra en Person-

lighed af usædvanlig sjælelig Spændvidde og dynamisk Kraft, en evig Bølgegang af Dæmon og Genius, men holdt inden for kunstnerisk og menneskelig Beherskelse.

Skrifter udkom i otte Bind 1916.

Malerier af L. Find 1927 (Fr.borg), af F. Syberg 1932 og 1936 og af A. Naur 1935. Som Karton malet af Einar Nielsen 1936. Portrætteret paa P. Hansens Maleri af Faaborg Museums Indvielse 1910—11 (Faaborg Museum). Buster af N. Hansen Jacobsen 1906 (Kunstmuseet, Vejen Museum) og 1914, af S. Wagner 1934. Radering af Juel Madsen 1917. Træsnit af K. J. Almqvist 1932.

Frits Johansen og Aage Marcus: Johs. V. J. En Bibliografi, 1933. I den biografiske Indledning henvises til J.s mange spredte slægts- og selvbiografiske Skildringer. Otto Gelsted: Johs. V. J., 1913. K. K. Nicolaisen: Johs. V. J., 1914. Hartvig Frisch: Johs. V. J., 1925. P. E. Hansen: Johs. V. J. og hans Tid, 1930. Johs. Kirk: Johs. V. J. som Mystiker, 1933. A. P. Ringsbo: Johs. V. J. En Digter og Udviklingen, 1934. Harry Andersen: Studier i Johs. V. J.s Lyrik, I, 1936. — Litteraturliste i Ejnar Thomsen: Dansk Litteratur efter 1870, 1935, S. 175 f. Ludvig Holstein i Hilsen til Johs. V. J. paa hans 50 Aars Fødselsdag, 1923. Oluf Friis i Nordisk Tidsskrift, 1923. Samme i Dagens Nyheder 21. Jan. 1933. Axel Garde i Tilskueren, 1929, I, S. 312—21. Frithiof Brandt i Politiken 15. Marts 1925 og 2. Dec. 1927. Sst. 20. Jan. 1933.

Oluf Friis.

Jensen, Jørgen, 1814—93, Handelsmand. F. 22. Nov. 1814 i Kbh. (Trin.), d. 19. Okt. 1893 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Værtshusholder, senere Marskandiser Anders J. (1789—1867) og Marie Lisbeth Jørgensen (ca. 1796—1872). Gift 3. Dec. 1842 i Kbh. (Frue) med Birthe Christine Olsen, f. 23. Maj 1815 i Kbh. (Frue), d. 27. April 1877 sst. (Frue), D. af Værtshusholder Hans O. (ca. 1772—1842) og Ane Margrethe Lund (ca. 1786—1860).

J. kom som Dreng i Hørkræmmerlære og etablerede sig selvstændigt 1841 med Borgerskab som Hørkræmmer. Endnu paa dette Tidspunkt var det meste af Hørkramhandelen, 3: al Handel »med grove Varer«, herunder ogsaa Jernforretningen, meget afhængig af de kapitalrige hamburgske Købmænd, men i Bestræbelserne for at gøre den danske Købmandsstand uafhængig af denne Faktor, fremhjulpet af det nationale Gennembrud her hjemme og den voksende Velstand og Kapitaldannelse, kom J. afgjort til at spille en fremtrædende Rolle i Kraft af sit store Købmandstalent og sin utrættelige Arbejdskraft. Vel bragte Krisen ham 1857 betydelige Tab, men dog ikke større, end at han med ny og sejt Energi i de følgende Aar kunde arbejde sin Forretning op i et saadant Omfang, at han ved sin Død ikke blot blev betegnet som den københavnske Jernhandels Nestor, men

ogsaa som dens Mentor, saavel hvad angik Prispolitik som med Hensyn til Indførelsen af nye Jernsorter og Jernmærker, og i den af Grosserer-Societetets Komite for Aaret 1893 udgivne Handelsberetning anførtes det, at »J. var vel Nordens — inclusive Hamburgs — største Jernkøbmand«. En saa glimrende Position naaede J. først og fremmest ved sit sikre og vidtskuende Købmandsblik; faa havde som han en Evne til at finde Chancen og vurdere den rigtigt, og troede han først paa sin Sag, nærede han ingen Frygt for at vove meget; men han forstod ogsaa den Kunst at vente, til Konjunkturerne var ham gunstige. Ved Siden af Jernforretningen drev han ogsaa en stor Handel med amerikanske Produkter som Majs, Fedt, Frø og Petroleum, og navnlig for de to sidste Artikler var hans Interesse stærk. Hans Petroleumshandel var en Overgang meget betydelig og kom sammen med de to andre store Petroleums-Importørers Forretninger — Johannes M. Holms (Firmaet Thøger Frø) og Rudolph Wulffs — til 1889 at danne Grundlaget for Det Danske Petroleums Aktieselskab. J. var ogsaa i mange Aar interesseret i den islandske Handel, og ved sin Død var han Indehaver af fem Etablissementer i Island, som siden gik over til Aktieselskabet Ørum & Wulff. I øvrigt fortsattes J.s Forretning udelt indtil 1904, i hvilket Aar P. G. Munck af Firmaet N. F. Munck overtog Handelen med Jern og Staal under Firmanavnet Fh. J. J.s Eftf.s & N. F. Muncks Jernforretninger, P. G. Munck (nu Akts. Lemvigh-Müller & Munck), medens Hørkram- og Markfrøhandelen fortsattes under Firmanavnet J. J.s Eftf. — R. 1876. F.M.G. 1881. — Maleri af H. Olrik, litograferet 1872 hos Tegner & Kittendorff. Litografi af E. Fortling efter Daguerreotypi.

Jul. Schovelin: Det Danske Petroleums Aktieselskab 1889—1914, 1914. Grosserer-Societetets Komites Handelsberetning for 1893. *Jens Vestberg.*

Jensen, Karl Georg, 1851—1933, Maler. F. 22. Nov. 1851 i Holstebro, d. 23. Maj 1933 i Nyhuse ved Hillerød, Urne paa Nyhuse Kgd. Forældre: Købmand Søren Harpøth J. (1820—96) og Christine Møller (1826—1912). Ugift.

J. blev som Dreng sat i Klejnsmedelære, kom til Kbh. 1871, blev Svend og dimitteredes 1873 af C. V. Nielsen til Akademiet, som han besøgte indtil 1879. En Tid fik han desuden Undervisning hos Harald Foss, og i Begyndelsen af 80'erne hjalp han Lorenz Frølich med dennes Malerier til Fr.borg. Paa Akademiet fik Vermehren Betydning for J. ved sit Krav om det omhyggeligt gennemførte Detailstudium, men fra Foss kan der ikke spores

nogen direkte Paavirkning. En betydningsfuld Indflydelse paa J.s Kunst fik derimod fra første Færd to af hans Kammerater, nemlig Ludvig Kabell og Karl Madsen. Med Kabell havde han sluttet Venskab paa Akademiet og tilbragte i Slutningen af 70'erne og Begyndelsen af 80'erne jævnlig sine Sommerferier i dennes Hjem i Nestelsø Præstegaard. Her malede de to Venner sammen ude i Naturen, og her var det Kabell, der ved sin Interesse for Studiet af Farverne og Lufttonerne viste Vejen til den rent maleriske Opfattelse af Motivet, som skulde blive J.s Styrke. Karl Madsens Betydning derimod bestod i, at han aabnede J.s Øjne for Verdenskunsten. Han vakte hans Interesse for japansk Kunst (som han siden fik Lejlighed til at studere under et Ophold i Paris 1889) og fortalte ham om den nye franske Malerkunsts Maal og Midler, og heri maa man søge Forklaringen paa, at J. synes paavirket af Corot paa et Tidspunkt, hvor han ikke kan have kendt denne Maler af Selvsyn. — Indtil Midten af 80'erne arbejdede J. udelukkende som Landskabsmaler, men begyndte derpaa at tage Arkitekturmaleriet op, og for den almindelige Bevidsthed staar han nu nærmest som den fremragende Arkitekturmaler. Han var ikke nogen produktiv Kunstner, har i alt malet omkring 200 Billeder, men disse har været nok til at placere ham som en af vore betydeligste Kolorister, i malerisk Finhed i Slægt med Købke. Han hørte til den Hammershøi'ske Kreds af Farvelyrikere og skal ved sin lyse, fyldige Kolorit og sin Sans for den fine, milde Fortoning af Valøerne have været Foregangsmand for hele Kredsen, endogsaa for Hammershøi selv (Hannover). Hans Hovedværk er Kunstmuseets »Landskab fra Næstvedegnen« (1884, Skitse hertil i Hirschsprungs Museum), men foruden fra denne Egn har han malet Landskaber fra Vestjylland og fra Nordsjælland (Esromegnen). I sine Arkitekturbilleder viser han en enestaaende Evne til at fastholde de mange Detailler i den maleriske Helhed. Han tegner dem aldrig skarpt op, men maler dem med smidig Pensel blødt og afrundet ind i Helheden. Hans Motiver er navnlig fra Fr.borg og Rosenborg og fra Marie Kirke og St. Olai Kirke i Helsingør, og i Udlandet har han malet Domkirken i Lübeck og Pantheon i Rom. Desuden har han udført Akvareller og enkelte Raderinger (bl. a. Landskab fra Næstvedegnen og Forum Romanum) og malet enkelte Kopier (bl. a. efter Købke og Baratta (tilh. Fr.borg)). Til Raadhuset har han malet »Festsalen paa Raadhuset under Udstillingen 1901« og to store dekorative Landskabsbilleder fra Søndersø Vandværk (1902—03). J. skildres af sine Venner som et usædvanlig fint og kundskabsrigt Menneske. Hans beskedne Væsen og til-

bagetrukne Levevis blev imidlertid Aarsag til, at han først sent blev kendt uden for en snævrere Kreds. Han udstillede sjældent og da kun faa Billeder. Paa Charlottenborg debuterede han 1879 («VestjydsK Landskab. Sen Eftermiddag»), men gik 1892, nærmest af Venskab til Brødrene Skovgaard, over til Den frie Udstilling, som 1934 hædrede ham med en Mindeophængning. Naar han kun fik malet saa forholdsvis lidt, var det, fordi hans Tid og Kræfter slugtes af mangeartet Illustrationsarbejde, som han gennem Aarene paatog sig, og som han udførte med stor Omhu og Pligttrøskab. Han illustrerede bl. a. Oldskriftselskabets Skrifter og leverede Tegninger til »Tidsskrift for Kunstindustri«, »Ude og Hjemme« og »Illustreret Tidende« samt en Række smukke Landskabstegninger til M. Galschiøts »Danmark« (1887—93). Desuden arbejdede han i tre Aar i Rigsarkivet med Tegninger af Konge-Sigillerne til A. Thisets Bog. — Maleri af G. Achen 1890 (Hirschsprung); Skitse paa Fr.borg. To Malerier og en Tegning (1921) af Johs. Ottesen. Raderinger af A. Repholtz og Ellen O. Petersen, f. Olesen.

Erindringer i Samleren, III, 1926, S. 112. F. Beckett i Kunstens Historie i Danmark, 1901—07, S. 411. E. Hannover i C. A. Been og E. Hannover: Danmarks Malerkunst, II, 1903, S. 101. Fortegnelse over K. J.s Malerier, Akvareller og Raderinger 1873—1916, af hvilke en Del findes paa en af Malende Kunstneres Sammenslutning arrangeret Udstilling hos Winkel & Magnussen, 1916. Politiken 27. Okt. s. A. N. Lützhøft sst. 22. Nov. 1921. Samme i Samleren, IV, 1927, S. 145—50 og X, Juni 1933. Berl. Tid. 24. Maj s. A. Politiken 24. Maj s. A. Dagens Nyheder 25. Maj s. A.

Merete Bodelsen.

Jensen (Jonsen), **Laurends**, d. 1340, Drost. D. 6. April 1340, begr: paa Langeland. Gift 1° med Cecilie. 2° før 1322 med Margarete von Gützkow.

L. J., der tilhørte Slægten Panter, nævnes 1307 og var Ridder 1315; s. A. fik han Ærø i Førlening af Markgreve Valdemar af Brandenburg. Christoffer II. gjorde ham straks til sin Drost, men efter et Par Aars Forløb maa han være faldet i Unaade; 1323 fratog Kongen ham Ærø med Magt, og n. A. var han ikke længere Drost. 1326 sluttede han sig da sammen med den tidligere Marsk Ludvig Albertsen Eberstein til Oprørspartiet; 30. Marts lovede den lille Hertug Valdemar af Slesvig at hjælpe de to danske Stormænd til et gunstigt Forlig; som Garanti fik L. J. Tranekær Slot med Langeland, som fra da af forblev i hans Besiddelse; desuden fik han atter Ærø. Efter Sejren over Christoffer blev han igen Drost, men tog næppe megen Del i Rigsstyrelsen; han fik nok at gøre med at værne sine Len mod Hertugerne af Slesvig, først Grev Gerhard, senere Valdemar, da denne efter sin korte Kongetid paa

ny overtog Hertugdømmet. Ved et Forlig 1331 henvistes Spørgsmaalet om Langeland til Afgørelse ved Voldgift, mens Ærø overlodes Grev Gerhard mod en Panteforskrivning. Voldgiften synes dog ikke at være kommet i Stand, og 1339 forberedte Valdemar og Gerhard et Angreb paa Tranekær. Før dette kunde finde Sted, døde imidlertid L. J. — en forslagen og selvraadig Stormand, som i en urolig Tid ypperligt forstod at mele sin egen Kage.

Danmarks Adels Aarvog, IX, 1892, S. 105 f.; X, 1893, S. 542; XIV, 1897, S. 497 f. Vilh. Lütken: Bidrag til Langelands Historie, 1909, S. 53 f. K. Hamann: Die Beziehungen Rügens zu Dänemark von 1168 bis 1325, 1933, S. 96 f.

Henry Bruun.

Jensen, Laurids, d. 1593, Præst, Digter.

L. J. blev før 1574 Præst i Vall og Hauggrän paa Gotland. Han var berygtet som Injuriant, Voldsmand, Dokumentfalskner etc., men Embedet, som han ogsaa forsømte paa det groveste, synes han ikke desto mindre at have beholdt til sin Død, om end Annekset Atlingbo blev ham frataget 1588. Naar hans Navn endnu mindes, skyldes det to Viser, der godtgør, at han ikke har været uden poetisk Talent, nemlig den moraliserende »En god quindis Beskiffuelse, aff Salomonis Ordsprocks sidste Capitel« (ca. 1585), der »siungis met de Noder, som Falquor Lomandssøns Vise«, altsaa i Folkevisetone, og hvoraf Tryk fra 1616 og 1635 er bevaret, samt den didaktiske »En skøn Vjse om de gode Guds Engle«, trykt bag i Melanchthons »Dialogus« 1636.

Dsk. Mag., 3. Rk., III, 1851, S. 179—89. O. W. Lemke: Visby stifts herdaminne, 1868, S. 192 f., 200. Danske Viser, udg. af H. Grüner Nielsen, VI, 1930—31, S. 121—24.

R. Paulli.

Jensen, Lauritz, 1859—1935, Dyrebilledhugger. F. 22. Aug. 1859 i Viborg, d. 4. Febr. 1935 i Kbh., begr. paa Frbg. Forældre: Murer Anders J. (1831—1903) og Dorothea Marie Mortensen (1835—1917). Gift 16. Maj 1894 paa Frbg. med Emilie Mathilde Dagmar Johansen, f. 30. April 1870 i Kbh. (Garn.), d. 19. Juni 1929 i Roskilde, D. af Justermester Morten Hansen J. (1818—78) og Mariane Caroline Sophie Lundberg (1831—1916). J. besøgte Teknisk Skole og var en Tid Elev hos V. Bissen. 1877 kom han ind paa Akademiet, som han 1885 forlod med Afgang. 1888 og 1889 fik han Akademiets store Rejsestipendium, det Ancker'ske Legat 1900 og Treschows Legat 1919. For »Fysisk Kraft« opnaaede han 1900 den Neuhausen'ske Præmie og vandt Akademiets Aarsmedaille første Gang 1898 for »Anskudt Kronhjort«, anden Gang 1905 for »To utilfredse«, som blev købt af

Victor Friends Legat og opstillet ved Husarkasernen i Kbh. J. debuterede 1880 paa Charlottenborg, hvor han siden regelmæssigt var repræsenteret, i Efteraaret 1930 med en større Samling Arbejder, og hvor han ved sin Død hædredes ved en Mindeudstilling (Efteraaret 1935). Desuden har han deltaget i Kunstnernes Efteraarsudstilling 1904—05, 1907—11 og 1930 og i Udlandet udstillet 1895 i Chicago, 1900 i Paris (Sølvmedaille for en Gruppe Jagthunde) og flere Gange i München og London. 1918 havde han en Udstilling af sine Dyrestatuetter i Dansk Kunsthandel og var 1929 repræsenteret paa Forum Udstillingen. 1889 opholdt J. sig i Rom, hvor han bl. a. udførte »To Kristne paa Arenaen« paa Bestilling af Carl Jacobsen (Randers Museum). 1894 rejste han til Chicago og arbejdede her i to Aar sammen med Rohl Smith paa Iowa Soldiers' and Sailors' Monument, og 1901—02 fuldførte han i Washington efter Rohl Smiths Død Rytterstatuen af General Sherman. J. har udført enkelte Portrætbuster, men har ellers næsten udelukkende arbejdet med Dyreskulpturer. Han har iagttaget Dyrene nøje baade deres Bevægelser og rent psykologisk, og i sine Grupper, som er levende og stærkt handlingsbevægede, søger han at skildre Dyrenes særegne Karakter og Væsen. Enkelte af hans Grupper er udført i stor Størrelse (Kolossalstatuen »Kelter til Hest kæmpende med en Urokse« vakte navnlig Opmærksomhed paa Den nordiske Udstilling 1888), men den overvejende Del af hans Arbejder er Statuetter, som navnlig er blevet populære gennem Reproduktion i Bronze og Porcellæn (hos Bing & Grøndahl og Den kgl. Porcelainsfabrik). J. arbejder som udpræget Naturalist og er paavirket af franske Dyreskulptører, i sine Løvegrupper navnlig af Barye. Han gav Udkast til nogle Rytterstatuer (af Christian IV. 1896, Christian IX. 1908 og Frederik VIII. 1912, de to sidstnævnte Bronzestatuetter paa Fr.borg), og det blev en stor Skuffelse for ham Livet igennem aldrig at faa Lov at udføre disse som Monumenter i fuld Størrelse. J. var Medlem af Akademiraadet 1907—17 og valgtes atter dertil 1920. — Maleri af Karen Tornøe 1900. Buster af C. Heydorn 1877 og J. Fjelde 1894. Selvportræt i Statuette 1924. Tegning af Reesen Steenstrup.

Berl. Tid. 10. Febr. 1935.

Merete Bodelsen.

Jensen, Isak Louis Napoleon, 1858—1908, Maler. F. 15. Aug. 1858 i Kbh. (Frue), d. 21. Maj 1908 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Urtekræmmer, Frøhandler Fritz Peter Edvard J. (1815—78) og Julie Bloch (1814—87). Gift 29. Juli 1890 i Vedbæk med Marie

(kaldet Ritta) Brorson, f. 23. Aug. 1869 i Helsingør, D. af Korpslæge Christian Sofus B. (1829—84) og Ida Vilhelmine Haslund (1836—1912).

J. var et Aar i Malerlære hos Bernhard Schrøder og blev af Chr. V. Nielsen dimitteret til Akademiet, som han besøgte 1876—82 uden at tage Afgang. 1879 debuterede han paa Charlottenborgs Decemberudstilling og udstillede fra 1881 aarlig paa Foraarsudstillingen, 1904—05 og 1907 desuden paa Kunstnernes Efteraarsudstilling. Mellem 1884 og 1896 modtog han en Række Rejsestipendier fra Akademiet, deriblandt Kaufmanns Legat 1894, og s. A. fik han den Sødring'ske Opmuntringspræmie for unge Landskabsmalere for »Poppeltræer ved et Aaløb«. Han har foretaget en Række Studierejser, 1888—89 til Italien og Schweiz, hvor han malede sammen med P. Mønsted, 1892 navnlig til Venezia og senere tillige til Tyskland, Holland og Frankrig. Desuden har han en Gang besøgt Finland og Rusland. — Som ung gjorde J. Naturstudier i Danmark, navnlig paa Fyn, hvor han om Sommeren slog sig ned og malede sammen med Vilh. Fischer, hvem han foruden Tom Petersen især stod nær gennem Aarene. Han var udpræget Landskabsmaler og valgte sine Motiver paa idylliske Steder ved Aaer, Søer og Enge, og hans Billeder, som er malet i lyse, kølige Farver med en ret traditionel Komposition, vakte tidlig Opmærksomhed paa Charlottenborg. Han sluttede sig aldrig afgjort til nogen af Tidens nyere Retninger, men kom gennem Hustruens Slægt til at staa Malere af den ældre Generation som Otto Haslund, Jerndorff og Zacho ret nær. Sine bedste Billeder malede han i Slutningen af 80'erne og Begyndelsen af 90'erne, deriblandt en Del Landskaber fra Bjergegne i Italien og Schweiz. Tilløb til en mere udpræget koloristisk Forfinelse findes navnlig i enkelte Billeder fra Holland, f. Eks. »Flodlandskab fra Dordrecht« (1895), et stemningsfuldt Billede med en fin malerisk Tone, eller i det nydelige og farvefine lille Portræt i hel Figur af Hustruen, der sidder paa en Havebænk i hvid Dragt med et rødt Slag over Skuldrene og med Sollyset faldende ned mellem Trækronerne. Foruden Landskaber malede J. en Del Billeder med arkitektoniske Motiver fra gamle Byer, her hjemme navnlig fra Køge og Roskilde, men ellers mest fra tyske Byer (Rothenburg, Lübeck, Rostock). Et enkelt »Alt-Markt. Rostock« (1894) kan i sin Helhedsopfattelse og maleriske Tone minde om Johan Rohde, men ellers er ofte Farven i disse Bybilleder noget tør og Formen pedantisk. I Slutningen af 90'erne lærte J. at radere hos Carl Locher og har i alt udført femten Raderinger, hvoraf enkelte for Raderforeningen og

Fremtiden. J. blev repræsenteret paa Kunstmuseet med »Pramaaens Udløb ved Vallø Strand« (1907, nu deponeret i Christian VIII.s Palæ), og Billeder af ham findes paa Museerne i Aalborg og Randers. — Gipsbuste af Rasmus Andersen 1887 (Familieej). Portrætteret paa P. S. Krøyers Kultegning 1882 af Kunsternes Modelskole.

III. Tid. 31. Maj 1908.

Merete Bodelsen.

Jensen, Louis, f. 1882, Violoncellist. F. 14. Sept. 1882 i Kbh. (Jac.). Forældre: Urmager Thorvald August J. (f. 1856) og Cathrine Emilie Ørum (1849—1924). Gift 1° 31. Marts 1906 i Kbh. (Jac.) med Anna Hansen, f. 5. Sept. 1885 i Gørløse, D. af Gaard-ejer Peder H. og Ane Sophie Jensen (1860—1927). Ægteskabet opløst. 2° med Kamma Larsen, f. 27. Aug. 1887 i Kbh. (Vartov), D. af Handskemager Carl Ludvig L. (1847—1914) og Elisabeth Dorothea Jacobine Schibbye (1856—1922). Ægteskabet opløst. 3° 29. Marts 1923 i Roskilde med Margrethe Sophie Louise Christiansen, f. 27. Febr. 1900 i Vemmetofte, D. af Klosterlæge Caspar C. (1858—1936, gift 1° 1887 med Ida Henriette Agathe Bloch, 1857—98) og Gerda Louise Smith (1869—1926).

Fra sin tidligste Barndom kom J. gennem Faderens musikalske Interesse og kunstneriske Anlæg i intim Berøring med Musikkens Kunst. I Hjemmet dyrkedes ikke mindst Kammermusikspillet med glødende Iver. Allerede i Ottearsalderen kastede J. sig over Violoncellen, og hans medfødte ægte Strygerevne og ypperlige naturlige Disposition for Violoncelspillet — navnlig den »fødte«, fyldige Cellohaand — muliggjorde det for ham efter ganske kort Tids Forløb at deltage i en af de hjemlige Opførelser af en mozartsk Strygekvartet. Ved disse Musikaftener, i hvilke hele Familien, Fader, Moder og fire Børn deltog, blev J. som Cellist meget tidligt fortrolig med Wienermestrenes Kunst fra Haydn til Schubert. I de unge Aar syntes det, som om J.s artistiske Evner især skulde helliges Malerkunsten, for hvilken han viste afgjorte Anlæg. Han havde endog tænkt paa at søge ind paa Akademiet, men Lysten til Musikerbanen sejrede, og i Seksten—Syttenaarsalderen studerede han en Tid lang hos Violoncellisten Ernst Høeberg. I øvrigt blev J. som Cellist i udpræget Grad Autodidakt; hans eget usvigeligt sikre Strygerinstinkt og store Musikerevne blev hans sande Læremestre; Egenskaber, der blev hans Styrke, om end ogsaa hans Svaghed som virtuos Tekniker. Afgørende Betydning for ham, der havde medvirket i forskellige københavnske Orkestre, fik Mødet med en Række betydelige Kunstnere, som han traf i Musikforlægger

Alfred Wilhelm Hansens Hjem, først og fremmest Violonisten Eugène Ysaye, Klaverspilleren Reissenauer og endelig Dirigenten og Komponisten Johan Svendsen, der kom til at øve en meget stærk Indflydelse paa den unge modtagelige Kunstner, der ikke mindst ved Studiet af Wienermestrenes Partiturer under Svendsens personlige Vejledning kom i direkte Berøring med de store Traditioner fra det 19. Aarhundrede. 1906 konkurrerede J. sig ind i Det kgl. Kapel, som han imidlertid igen forlod 1912, faa Aar efter Johan Svendsens Bortgang. — Med sin skønne, sjæfulde og smidige Tone, sin levende og musikalske Intuition blev J. foruden Solisten i ganske særlig Grad Kammermusikspilleren og paa dette Felt en Mester af Rang. Gennem sin Kunstnergerning har han øvet en overordentlig betydningsfuld Gerning inden for dansk Musikliv, først gennem Fini Henriques-Kvartetten, der ogsaa talte Brødrene Sophus og William Andersen, og som blev den berømte Neruda-Kvartets nærmeste Arvtager, dernæst gennem en ca. 22-aarig Samvirken med Pianistinden Agnes Adler og Violinisten, kgl. Kammermusikus Peder Møller i Agnes Adler-Trioen og i de senere Aar i Samarbejde med Kunstnere som Thorvald Nielsen, Aage Oxenvad m. fl. Som Solist og Kammermusikspiller har J. berejst de nordiske Lande, Tyskland, Østrig og England. 1914 drog han til London, men Verdenskrigens Udbrud kuldkastede alle videre Planer. Rejsen blev dog af stor Betydning for J., idet han bl. a. ved Biblioteksbesøg kom ind paa en mere indgaaende Beskæftigelse med det 18. Aarhundredes Gambe- og Violoncel-litteratur, som han i vid Udstrækning optog paa sit Repertoire. I Fortolkningen af denne melodibaarne Strygerlitteratur fandt J.s Kunstnerevne vel næsten sit fornemste Forum; hans Tones Skønhed og Nuanceringssevne, hans sjældne Indlevelse navnlig i det 18. Aarhundredes syngende Cantilene og friske, djærve Humor udløste helt hans kunstneriske Temperament og skaffede denne længe glemte Musiklitteratur Sangbund i det danske Musikfolk. — R. 1932. — Akvarel af Carl Jensen 1934. *Kai Aage Bruun.*

Jensen, Mads Christian, f. 1871, Fiskeriforeningsformand. F. 5. Sept. 1871 paa Jegindø. Forældre: Husmand og Fisker Povl J. (1843—1927) og Madsine Marie Dorothea Madsen (1848—1924). Gift 1. Marts 1894 i Grenaa med Louise Augusta Rasmussen, f. 23. Febr. 1871 i Lyngby Sogn ved Grenaa, D. af Murer Christoffer R. (1840—1916, gift 2° 1901 med Ane Johanne Pedersen, f. 1866, gift 1° med Arbejdsmand Johannes Andersen, 1859—99) og Marie Kirstine Pedersen (1839—1901).

Efter endt Skolegang uddannedes J. i det søgaaende Fiskeris haarde Skole. 1889 bosatte han sig i Grenaa som Kutterfisker og fik 1893 Bevis som Kutterfører. Med eget Fartøj arbejdede han derpaa i en Aarrække i Kattedag og i Nordsøen. Det var i disse Aar, Udviklingen af vort søgaaende Fiskeri tog Fart, og Organisationstanken slog stærkt an hos Fiskerne selv. I Arbejdet paa at fremme Sammenslutningen kom J. snart med og skabte sig hurtigt en Plads blandt de førende. Det blev da inden for og snart i Spidsen for Fiskernes Landsorganisation, Dansk Fiskeriforening, at han fandt det naturlige Virkefelt for sine Evner. Hans Gerning som Formand her har haft sin store Betydning for alle Erhvervets Udøvere ved at sikre og udbygge Foreningens Stilling som det naturlige Mellemed mellem Fiskerne og Regeringen i alle Erhvervets vitale Sager. Dansk Fiskeriforening var dannet allerede 1887 ved Sammenslutning af to ældre Foreninger, oprindeligt stiftede med det fælles Formaal at virke til Fremme for dansk Fiskeri. De ledende Mænd inden for saavel de to oprindelige Foreninger som den nydannede Dansk Fiskeriforening var imidlertid alle Folk uden for Fiskernes egen Kreds, hvor Forstaaelsen af og Interessen for Sammenslutning paa dette Tidspunkt og endnu en Aarrække senere kun var svag. Der savnedes i Foreningens første Leveaar allerede af den Grund tilstrækkelig Føling mellem de ledende inden for Organisation og den jævne Fisker. Kursændringen i dansk Politik 1901—02 beredte imidlertid ogsaa Jordbunden for et »Systemskifte« inden for Fiskeriforeningen. I Aarene 1902—07 fik Foreningens Arbejde stigende Tilslutning fra Fiskerne; mange lokale Foreninger dannedes, og lidt efter lidt ændredes Bestyrelsens Sættelse saaledes, at Flertallet 1907 udgjordes af Erhvervets egne Mænd, der fra nu af overtog Ledelsen og dermed Ansvar. 1907 blev J. Medlem af Hovedbestyrelsen og fik hurtigt ved sin rolige og saglige Forhandling en sikker Plads inden for denne. Da Kommandør Sølling 1913 fratraadte som Formand, valgte Generalforsamlingen enstemmig J. som hans Afløser, og han er til Dato Aar for Aar enstemmigt blevet genvalgt, ligesom han inden for Foreningen har været den ledende i en Række af de Udvalg, der her arbejder med Specialopgaver. Med sine store Evner som Forhandlingsleder, sit indgaaende Kendskab til dansk Saltvandsfiskeri og som Landsorganisationens første Mand har han i Aarenes Løb haft sin naturlige Plads som Fiskernes Talsmand ved Behandling af alle Sager, hvor Erhvervets Forhold har været og er til offentlig Behandling. Foruden at have været Medlem i en lang Række kortvarige Kommissioner med bestemt

Opgave har han bl. a. Sæde i Ledelsen af følgende Institutioner: Fiskernes Fartøjsforsikring (fra 1909), Toldraadet (fra 1913), Kommissionen for Danmarks Fiskeri- og Havundersøgelser (fra 1925), Fiskeriraadet (fra 1930), Ulykkesforsikringsraadet (fra 1933). 1922 blev han som tingvalgt Medlem af Venstre indvalgt i Landstinget som den første Fisker, der fik Sæde i den danske Rigsdag. — Ogsaa Hjembyen har lagt Beslag paa J.s Arbejdskraft, dels i hans Egenkab af Medlem for Sogneraadet i Grenaa Landsogn, dels (1911-23) som Formand for Grenaa Fiskeriforening. — DM. 1912. R. 1923.

Jensen, Mariane, se Bournonville.

A. Strubberg.

Jensen, Mads Marius Rasmus, 1858—1916, Filantrop, Børnehjemsforstander. F. 6. Aug. 1858 i Kbh. (Trin.), d. 15. Sept. 1916 sst., begr. paa Frbg. Broder til Professor C. O. J. (s. d.). Gift 24. Marts 1883 i Kbh. (Matth.) med Anna Maria Frederikke Østerberg, f. 12. Febr. 1860 i Nyborg, D. af Skomagermester Erik Ø. (1832—1922) og Cathrina Bagger (1837—1918).

J. tog Præliminæreksamen og blev cand. pharm. 1880, viste særlig Interesse for Zoologi og blev en dygtig Konservator især af Fugle. 1880—82 var han Assistent ved Zoologisk Have og derefter Indehaver af en kemisk-teknisk Fabrik. 1887 blev han Korrektør ved »Social-Demokraten« og senere Journalist ved samme Blad og var 1901—08 Redaktionssekretær. 1901 foretog han en naturhistorisk Indsamlings- og Studierejse til Malakka og Sumatra. — Folketingsmand A. C. Meyer, der ligeledes var knyttet til »Social-Demokraten«, havde begyndt et Arbejde for at skaffe fattige københavnske Børn Landophold i Ferien; dette overtog J. og grundlagde sammen med andre 1899 Børnenes Kontor, som han ledede til 1908. Kontoret paatog sig særlig ved Hjælp af indsamlede Midler at skaffe Beklædning til Børn, der kunde komme paa Landophold i Sommerferien, men manglede den nødvendige Beklædning, og om Vinteren at skaffe Julemad til fattige Familier med mange Børn. J. var 1904 Medstifter af Børnehjælpsdagen og Medlem af dennes Forretningsudvalg til 1908 og herefter af Hovedkomiteen. 1907—08 var han Formand for den frie Fattigkasse i Gentofte. 1908 blev han Forstander for Nærumgaard Børnehjem i Nærum. Dette Hjem var 1906 af Familien Adler blevet skænket Kbh.s Kommune, men ifølge Gavebrevet stillet under en særlig Bestyrelse. J. viste sig i Besiddelse af udmærkede Evner til at vinde Børnene ved sit muntre og lyse Sind. Han søgte særlig at aabne deres Øjne for Naturens Verden. Han havde skaffet sig en ikke ringe Samling paa Zoologiens, Botanikkens og Geografiens Omraade, bl. a. paa den oven-

nævnte Rejse til Østen, og han forstod bl. a. ud fra denne Samling at gøre Børnene interesserede i de nævnte Fag, skønt der ikke blev givet egentlig Skoleundervisning i Børnehjemmet, idet Børnene gaar i Nærum Kommuneskole. — Mindesten paa Frbg. Kgd.

Journalisten 1. Febr. 1908. Social-Demokraten 17. Sept. 1916. Politiken s. D. Berl. Tid. s. D. Børnesagens Tidende 15. Okt. s. A. *Oluf J. Skjerbæk.*

Jensen, Anna Mathilde Jacobine Marie, f. 1863, Viceskoledirektør. F. 22. Marts 1863 i Fredericia. Forældre: Dyrslæge, senere Overdyrlæge Jens Christian J. (1830—99, gift 2° 1866 med Sophie Jensen, 1843—1902) og Mine Dorothea Ladegaard (1843—65). Ugift.

M. J. dimitteredes 1894 fra Femmers Seminariekursus og var derefter knyttet til en Pigeskole i Helsingør, indtil hun 1896 kom til Kbh.s Skolevæsen, hvor hun to Aar efter fik fast Ansættelse ved Jagtvejens Skole og 1911 blev Viceinspektrice ved Kapelvejens Skole. Som Lærerinde søgte hun at præge sine Elever, saa de ikke blot blev dygtige, men ogsaa aabne og sandhedskærlige. — Særlig Interesse viste hun kvindeligt Haandarbejde, og da hun tillige havde skaffet sig grundige Sprogkundskaber, sendte Skolevæsenet hende 1913 paa en Udenlandsrejse til Tyskland, Østrig, Belgien og England for at studere Fagets Stilling. Efter sin Hjemkomst planlagde hun kommunale Kursus i Kjolesyning, som hun ledede, og som gjorde megen Nytte. M. J. var fra 1900 Medlem af Kbh.s Kommunalærerindeforenings Bestyrelse, 1915—17 dens Formand og 1910—17 Medlem af Skolevæsenets staaende Udvalg af Lærere og Lærerinder. Hun viste i disse Stillinger, som i sit Viceinspektør-embede, sine betydelige Evner til Administration og til Samarbejde, og da Kbh.s Kommunalbestyrelse 1917 besluttede at ansætte en tredje Viceskoledirektør, og man ønskede at tage Hensyn til Kvindeforeningernes Henstilling om Ansættelse af en Kvinde, faldt Valget ganske naturligt paa M. J. Som Viceskoledirektør har hun, sidestillet med sine to mandlige Kolleger, haft pædagogisk Tilsyn med en Trediedel af Kommunens Skoler og som særligt Hverv Omsorg for Haandarbejdsundervisningen. I de sidste Aar, før hun trak sig tilbage fra sit Embede (1930), deltog hun virksomt i Arbejdet med Revision af de ældste Klassers Læseplan. Hun var 1906—15 Kredsbestyrelsesmedlem i Kbh.s Understøttelsesforening for et Nørrebro-Kvarter og var i flere Aar Medlem af Bestyrelsen for Lærerindernes Feriekolonier.

Lærerne og Samfundet, III, 1913, S. 642. Københavns Kommuneskole 14. Marts 1917 og 28. Marts 1930. Kvinden og Samfundet 15. Marts 1917 Nationaltidende 9. Marts 1917.

Chr. Buur.

Jensen, Michael Henning, f. 1871, Boghandler. F. 17. Marts 1871 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Grosserer Martin J. (1832—95) og Christine Dahl (1834—1927). Gift 28. Febr. 1920 i Kbh. (Andr.) med Emilie Antoinette la Cour Mogensen, f. 20. Nov. 1876 paa Frbg. (Holmens), D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Eugen la Cour (1836—1900) og Ida Elvine Catherine Mogensen (1846—1923).

Efter en lang og grundig faglig Uddannelse baade i Ind- og Udlandet, bl. a. som Forretningsfører for det af Nordisk Forlag udgivne »Frem«, overtog J. 1. Jan. 1905 sammen med Ernst Bierberg Karl Schönbergs Forlag, som de derefter førte videre under Firmanavn Det Schönbergske Forlag. Forlaget var meget stærkt præget af sin Stifters nære Tilknytning til N. F. S. Grundtvig og til den grundtvigske Bevægelse, og disse Traditioner blev de nye Indehavere tro, saa meget mere som Bierberg ogsaa stod de grundtvigske Kredse nær. Men ved Siden heraf udviklede de, hvad der særlig skyldtes J.s Initiativ, Forlaget paa andre Felter, idet de oparbejdede et betydeligt Skolebogsforlag med Speciale af Bøger paa handels-teknisk Omraade, dels direkte til Skolebrug, dels omhandlende moderne Handelsvidenskab. Efter Bierbergs Død 1928 ledede J. Forlaget alene i nogle Aar, bistaet af Bierbergs Søn, E. F. W. Bierberg, som Prokurist, indtil han 1935 traadte ud og overtog Stillingen som Sekretær i Den danske Boghandlerforening. Til dette Arbejde besidder han Forudsætninger som faa andre, idet han lige fra sin Ungdom med Iver har deltaget i Standens organisatoriske Arbejde. I Den danske Boghandlerforening har han været et af de mest benyttede Medlemmer og haft mange forskellige Hverv; han har saaledes været Næstformand 1922—35 og er fra 1934 Redaktør af »Dansk Boghandlertidende«. Inden han blev Principal, var han Formand for Boghandlermedhjælperforeningen, og for denne Forenings Pensionsforening, af hvilken han var Medstifter, har han været Formand lige fra 1907.

Andr. Dolleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919, S. 184. Dansk Boghandlertidende 13. Marts 1931 og 22. Juli 1932. Det Schönbergske Forlags Katalog 1932 (med Artikler af Carl Hansen, J. Byskov, A. Brahde o. a.).

Jensen, Morten, se Gyrstinge.

Ove Tryde.

Jensen (-Toustrup), Niels, 1846—1916, Landmand, Politiker. F. 30. Nov. 1846 i Toustrup, Dallerup Sogn, d. 7. Juli 1916 i Grindsted, begr. i Dallerup. Forældre: Gaardejer Jens Nielsen (Overgaard) (1789—1852, gift 1° 1820 med Sidsel Marie Olesdatter,

1780—1841) og Maren Sørensdatte (1815—79). Gift 6. Sept. 1872 i Røgen med Inger Kirstine Sørensen, f. 1. Febr. 1851 i Røgen, d. 27. Maj 1896 i Toustrup, D. af Gaardejer Søren Bak Jensen (1819—80) og Johanne Pedersdatte (ca. 1825—93).

J.s Undervisning var kun Folkeskolens, men tidligt søgte han ved fri Læsning at udvide sin Synskreds, og hans Interesser gik ikke blot i historisk og politisk, men ogsaa i litterær Retning. Længe huskede man i hans Hjemegn den livsfriske unge Bondekarls Op-træden ved landlige Dilettantkomedier og Oplæsninger. Tidlig kom han ogsaa ind i det praktiske Liv, idet han allerede 1872 over-tog Fædrenegaarden, og s. A. valgtes han, der tilhørte det grundt-vigske Venstre, i Skanderborgkredsen med Bjørnbakkeren Sofus v. Haven som Modkandidat. I Folketinget tilhørte han den mode-rate Del af Venstre, som fulgte Høgsbro og P. Bojsen og stemte for Finanslovforliget 1877. Det blev Grunden til hans Fald i Skander-borgkredsen ved Valget 1879, men Juli 1881 slog han Højremanden Christiansen i Nyborgkredsen og holdt denne Kreds, indtil han 1910 traadte tilbage. J. var i alle disse Aar et virksomt Medlem af Det forhandlende Venstres Gruppe, deltog i Forliget 1894 og var, efter at Neergaard og Berntsen 1908 var blevet Ministre, Gruppens Formand indtil dens Sammenslutning med Venstrereformpartiet 1910. Han rejste sammen med N. P. Lindø i Aug. 1909 til Ledre-borg for at bevæge Grev Holstein til at komme til Kbh. og deltage i den Forhandling, der førte til Dannelsen af Ministeriet Holstein. 1909—10 var han 2. Viceformand i Folketinget, 1914 valgtes han ved et Suppleringsvalg i 10. Landstingskreds til Medlem af Lands-tinget, som indvalgte ham i Rigsretten. — J. indtog i Kraft af sin Forhandlingsdygtighed og repræsentative Evner en fremragende Stilling inden for det jyske Landbrug. Han var Formand for Silke-borg og Omegns Landboforening 1890—1913 og for Hingsteskue-kommissionen i Ribe og Vejle Amter, endvidere Formand for De samvirkende jyske Hesteavlforeninger 1888—1913 og for De sam-virkende jyske Landboforeninger fra 1909. Endelig var han Med-lem af Dansk Landbrugsmuseums og af Aarhus—Hammel-Banens Bestyrelse. — R. 1897. DM. 1911. — Mindesmærke 1918 paa Vejen mellem Toustrup og Dallerup med Buste af E. Ølsgaard. — Træsnit af H. P. Hansen som Svend Gønge i »Gøngenhøvdingen«.

H. Wulff: Den danske Rigsdag 1882, S. 509 f. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 245—48. *Fyens Tid.* 8. Juli 1916. Aarhus Amtstidende 7., 9., 10., 12. og 13. Juli s. A. Ugeskrift for Landmænd, LXI, s. A., S. 379. *Vort Landbrug*, XXXV, s. A., S. 305 f. *Tidsskr. f. Landøkonomi*, s. A., S. 397 ff. Hans Lund: Sofus Høgsbro. Brev-veksling og Dagbøger, II, 1925 (se Registeret).

N. Neergaard.

Jensen (-Flø), Niels Christian, 1861—1924, Politiker. F. 24. Jan. 1861 i Sejrup, Thyregod Sogn, d. 29. Okt. 1924 i Kbh., begr. i Brande. Forældre: Husmand, Snedker Jens Christensen (1815—1901, gift 2° med Sidsel Cathrine Nielsdatter) og Mette Cathrine Hansen (1822—63). Gift 24. Nov. 1882 i Brande med Maren Christensen, f. 20. Juni 1854 i Ejstrup, Skanderborg Amt, d. 29. Febr. 1924 i Brande, D. af Bolsmand Christen Nielsen og Dorthe Kirstine Lauesen.

J. kom ud at tjene paa Landet fra 1868 og købte 1882 en Husmandslod i Flø paa 60 Tdr. Land kun delvis opdyrket Hedejord. Han satte et stort Arbejde ind paa Ejendommens Opdyrkning og nød Anseelse paa sin Egn. 1900—14 var han Formand for Brande og Omegns Landboforening og fra 1898 Sogneraadmedlem; desuden var han Vurderingsmand i Wistofts Brandkasse og i Husmandskreditforeningen. Fra 1893 sluttede han sig til Agrarforeningen og blev Medlem af Overbestyrelsen for dens jyske Afdeling. Politisk var han stærkt paavirket af Th. Nielsen, sluttede sig til Det forhandlende Venstre, blev Medlem af Bestyrelsen for »Vejle Amts Folkeblad« og fra 1895 Folketingsmand for Brandekredsen, som han erobrede efter en livlig Valgkamp og holdt til Valget 1924. J. var en trofast Tilhænger af sin Gruppe, indtil den 1910 gik op i Partiet Venstre, som han derefter tilhørte, og i hvis Bestyrelse han straks fra Begyndelsen fik Sæde. Han var en udpræget selvstændig Natur, der trods al Loyalitet over for det Parti, han tilhørte, i dets indre Forhandlinger ofte øvede en skarp Kritik over for Ledelsen og ved enkelte Lejligheder tog Særstandpunkter, saaledes da han gik imod de vestindiske Øers Salg. Under Grundlovforhandlingerne 1912—15 hørte han til den Side i Partiet, som med størst Varme støttede Ministeriet Berntsens Forslag. Han anvendtes meget i Udvalgsarbejdet, tog ofte Ordet i Salen, navnlig om økonomiske og Trafikspørgsmaal og var bl. a. sit Partis Ordfører for Dyrtidsloven af 1917. Fra 1915 var han Medlem af Jernbaneraadet. — Medaillon paa Gravstenen.

Erindringer i Tiden 31. Dec. 1915. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 248 ff. Vejle Amts Folkeblad 30. Okt. og 5. Nov. 1924.

N. Neergaard.

Jensen, Niels Julius, 1821—97, Skolemand og Præst. F. 16. Sept. 1821 i Østofte, d. 7. April 1897 i Skallerup, Vendsyssel, begr. i Æbeltoft. Forældre: Lærer Thomas J. (1787—1826) og Ane Hjelm (1785—1866). Gift 19. Juni 1856 i Vilstrup ved Haderslev med Nanna Christiane Boisen, f. 27. Sept. 1835 i Store Hedinge,

d. 17. Nov. 1894 i Æbeltoft, D. af Kateket, senere Sognepræst F. B. (s. d.) og Hustru.

J. dimitteredes 1843 fra Jonstrup Seminarium, blev 1845 Student, privat dimitteret, og 1852 cand. theol. Han medbragte solide Kundskaber fra Jonstrup, men aandelig vakt var han ikke blevet under Seminarieforstander Jens Jensens Vejledning. Det blev han 1848; han gik frivilligt med i Krigen og fik en baade national og kristelig Vækkelse, som for hele Livet knyttede ham til den grundtvigske Retning i Skole og Kirke. Han følte sig i særlig Grad draget mod Undervisning, og da Bestyreren af Holsteinsmindes Børnehjem Anders Stephansen 1852 oprettede en Skole for voksne paa Nabogaarden Hindholm, tog J. mod Stillingen som lønnet Bestyrer af denne Højskole. Han magtede godt den grundtvigskprægede mundtlige Undervisning og samlede et voksende Antal Elever; men Forholdet til Stephansen, der ingen grundtvigske Sympatier havde, var ikke godt, og 1864 forlod han Skolen efter et Sammenstød af personlig Art. Han havde imidlertid interesseret sig for Politik paa bondevenlig Side, var 1864—65 Medlem af Rigsraadets Folkeeting for Kbh.s Amts 5. Valgkreds og 1864—66 af Rigsdagens Folketing for Præstø Amts 4. Valgkreds. Han stemte baade mod Fredslutningen 1864 og mod Grundlovsændringen 1866, men kom i øvrigt ikke til at spille nogen politisk Rolle. Efter den bratte Afsked fra Hindholm tog J. Ophold i Kbh. og fik nogle Timer ved Blaagaards Seminarium; men allerede s. A. ansattes han som Præst i Mejrup og Førstelærer i Holstebro, hvor han efterhaanden vandt mange Venner og skabte den grundtvigske Atmosfære, hvori Holstebro Valgmenighed senere voksede frem. 1873 blev han Sognepræst i Æbeltoft og Draaby, hvor han blev, til han 1895 tog sin Afsked. Ogsaa her fik han med sin hjertelige Forkyndelse og jævne Fremtræden en hengiven Menighed. Provisorieaarene gjorde dog et slemt Skaar i Forholdet. J. var Venstremand, hvad der var ilde set i den lille By. Sin Kærlighed til Undervisning bevarede han stadig. Han søgte 1872 Embedet som Forstander for Jelling Seminarium uden Held, og 1874 oprettede han en Højskole i Æbeltoft, som han holdt i Gang til 1891, men med lille Elevtal. — Hans »Verdenshistorie til Læsning for Folket«, der udkom i fire Dele 1866—82 og er oplagt flere Gange, er Frugt af mundtlig Fremstilling for Højskoleelever. Desuden har J. givet Bidrag til sin Svigerfaders »Budstikke« og været Medudgiver af »Den ny Budstikke« 1880—82. — Fru Nanna J.s Kunstbroderier prisbelønnedes paa Verdensudstillingerne i Wien 1873 og Paris 1878 og fandt Vej til fornemme grundtvigske Hjem. — Mindesmærke ved Æbeltoft K.

Thyra Jensen i Højskolebladet 18. Febr.—4. Marts 1898. J. Nielsen: N. J. Jensen, et Blad af Folkehøjskolens Historie, 1899. Thyra Jensen: En dansk Præstekones Historie, Nanna Jensen, f. Boisen, 2. Oplag 1918.

Chr. Buur (Joakim Larsen).

Jensen, Niels Peder, 1830—1918, Officer, Politiker, Militærforfatter. F. 26. Okt. 1830 i Kbh. (Frbg.), d. 17. Maj 1918 sst., begr. sst. (Garn.). Forældre: Farver og Trykker Johannes Otto J. (ca. 1804—35) og Johanne Marie Walsøe (ca. 1805—64). Gift 9. Dec. 1865 i Kbh. (Holmens) med Laurine Olsen, f. 6. Nov. 1841 i Kbh. (Holmens), d. 16. Maj 1924 sst., D. af Fabrikbestyrer, senere Fabrikant, Justitsraad Ole Ferdinand O. (ca. 1806—88) og Laurine Vilhelmine Rerup (1808—53).

Efter at være uddannet ved Handel nogle Aar i Helsingør meldte J. sig 1848 som Frivillig og deltog i de første Kampe, indtil han blev fanget ved Oversø. Vinteren 1848—49 gennemgik han Kommandoskolen for Reserveofficerer, blev 1849 Sekondløjtnant i Krigsreserven, deltog i de to næste Felttog og udnævntes 1850 til Sekondløjtnant i Linien (Anciennitet fra 1849), 1861 til Premierløjtnant. Som tilkommanderet ved Generalstaben 1860—63 udførte han et stort og omhyggeligt Arbejde ved Ordningen af Krigsarkiverne for 1848—50 som Grundlag for en officiel Fremstilling og begyndte samtidig sin omfattende og mangesidige Virksomhed som Militærforfatter, foruden at han fungerede som Sekretær ved den endelige Redaktion af et Eksercerreglement for Fodfolket. Som Kompagnikommandør deltog han i Krigen 1864, var dernæst et Par Aar næstkommanderende og Lærer ved Hærens Underofficersselevskole og blev Kaptajn 1867. 1870—79 var han ansat ved Generalstaben — de tre sidste Aar som Souschef ved 1. Generalkommando —, var Medarbejder i flere Kommissioner, foretog flere tjenstlige Rejser til Udlandet, bl. a. for i Tyskland at studere Krigsspil og udarbejde Forslag til dettes Indførelse i vor Hær. 1880 blev han Oberstløjtnant og Bataillonschef, 1890 Oberst og Regimentschef, stilledes 1893 til Raadighed og afskedigedes 1895 paa Grund af Alder. — J.s første Publikationer var af militær-teknisk Art; særlig hans »Exempelsamling af Krigshistorien« blev en meget benyttet Lærebog. Efterhaanden gik han over til egentlige krigshistoriske og personalhistoriske Arbejder, hvoraf særlig de om Napoleon I.s Felttog 1813—15 og om vore to slesvigske Krige bør fremhæves. Han arbejdede let og hurtigt; hans bedste Arbejder er temperamentsfulde, affattede i et flydende, godt Sprog og hviler paa betydeligt Studium af trykte og utrykte Kilder. Hans store Bog om den fransk-tyske Krig 1870—71 (1896), i et glimrende teknisk Udstyr, med stærkt udtalte franske Sympatier og en Fremstilling,

der var lagt an paa det bredere Publikum, blev en fuldkommen Succes. Hans »Skaanske Krig 1675—1679« (1900) er derimod et ret svagt Arbejde, da han her var kommet ind paa et Omraade, hvis særlige Forhold og Kildemateriale var ham fuldstændig fremmed. Han bevarede sin Arbejdskraft og Arbejdsiver næsten usvækket op i sin høje Alder, og endnu 1913—16 udsendte han sin omarbejdede Fremstilling af de to slesvigske Krige »Kampen om Sønderjylland«, I—IV. Hans sidste Arbejde, Livserindringerne, bringer vel en Del af Interesse, navnlig om hans politiske Virksomhed, men det skæmmes stærkt af subjektive, skarpe Domme over hans militære Uvenner. I den militære Fagpresse og i Dagspressen tog J. hyppigt til Orde angaaende militære og militærpolitiske Spørgsmaal, bl. a. i den skarpe Fejde om Dragonen Niels Kjeldsen. — J.s politiske Interesse var blevet vakt allerede af Drøftelserne om Novemberforfatningen 1863, og efter Opfordring af Højre i Randers stillede han sig 1874 til Valg til Folketinget som Tilhænger af Kbh.s Befæstning mod Land- og Søsiden og var Repræsentant for Randers 1874—84. Skønt valgt af Højre var han ikke Tilhænger af den estrupske Politik, men Modstander af Provisorierne og en skarp Kritiker af de Former, hvorunder Forslagene om Kbh.s Befæstning og Ændringer i Hærloven fremsattes af de militære Ministre, hvad der fremkaldte stærk Misstemning mod ham hos en Del toneangivende Militære; dog var han samtidig Modstander af Venstres »Visnepolitik«. Opportunitetshensyn af forskellig Art medførte, at han ved Valget 1884 undlod at stille sig. 1909 valgtes han i Kbh.s 3. Kreds som skarp Modstander af J. C. Christensens og Højres Samarbejde ved Hærlovbehandlingen, navnlig af Overenskomsten om Nedlæggelse af Kbh.s Landbefæstning; han blev ikke Medlem af Forsvarsudvalget, og 1910 blev han ikke genvalgt. — J. var en højt begavet Personlighed, der med vaagen Interesse fulgte Tidens Rørelser paa mange Omraader. Mange Aar igennem var han en fortrinlig og meget søgt Foredragsholder, navnlig over militære og forsvarspolitiske Emner, og han fortsatte hermed med næsten ungdommelig Fyrighed i Verdenskrigens første Aar. Han var en Række Aar en virksom Formand for Nørrebro's Samaritan. — R. 1863. DM. 1879. K.² 1894. K.¹ 1895. F.M.G. 1910. — Malerier af L. Tuxen 1906 (Familieeje) og af J. Rosenbaum (Frimurerlogen, Helsingør). Blyantstegning af O. Bache (Familieeje). Portrætteret paa det satiriske Blad »Danmarks Dreng« 1881 og paa L. Tuxens Gruppebillede: Selskab hos Moresco 1906.

Livserindringer, I—II, 1915—16. A. F. Kriegers Dagbøger, VI—VII, 1925. Hist. Tidsskrift, 7. Rk., IV, 1902—04 (se Registeret). H. Wulff: Den danske Rigsdag, 1882, S. 195—200.

Rocktroh.s

Jensen, Niels Peter, f. 1867, Statistiker, Politiker. F. 20. Jan. 1867 i Lysgaard ved Viborg. Forældre: Husmand Jens Frandsen (1818—85) og Ane Nielsdatter (1826—97). Gift 20. Sept. 1895 i Almind ved Viborg med Marie Kirstine Nielsen, f. 7. Jan. 1869 i Almind, D. af Husmand Troels N. (1836—1922) og Kirstine Andersen (1851—1919).

J. var oprindelig Vogterdreng og Daglejer. Efter et Ophold paa Ranum Seminarium blev han privat forberedt til Skolelærer-eksamen, som han tog 1885. Han virkede derpaa nogle Aar som Lærer, men rejste allerede 1889 til Kbh., hvor han blev Student fra L. Triers Kursus 1891. Han kastede sig over Studiet af National-økonomi og Statistik og blev cand. mag. i Statsvidenskab 1895. 1896 ansattes han som Assistent i Statens statistiske Bureau og knyttedes jævnsides hermed som landbrugsstatistisk sagkyndig til Landbokommissionen af 1895. 1902 blev han Fuldmægtig i Bureauet, 1907 Bestyrer af Kolding Oppebørselsstue, 1912 Amtsforvalter i Skanderborg, 1919 i Aalborg, fra hvilken Stilling han afskedigedes paa Grund af Alder 1937. 1901 studerede han Smaalandbrug i forskellige Lande, saaledes bl. a. i Polen og England. Sit statistiske Forfatterskab indledede han 1897 med en mindre Afhandling i Nationaløkonomisk Forenings Festskrift om Jord til Landarbejdere. 1902 udkom det omfattende og instruktive Værk »Dansk Landbrug ved Overgangen til det 20. Aarhundrede« i to Bind, og n. A. udgav han Pjecen »Skattereformen af 1903« med en Redegørelse for Omlægningen af den direkte Beskatning. Desuden har han skrevet en Række Afhandlinger i forskellige Blade og Tidsskrifter. J. stillede sig som Venstremand til Folketinget i Silkeborg 1903, valgtes 1906—10 i Hornslet, 1910—13 og 1918—29 i Kjellerup. Under Venstres Splittelse paa Forsvarssagen 1909 sluttede han sig til J. C. Christensens Standpunkt. I øvrigt beskæftigede han sig i Tinget navnlig med Landbrugsforhold og økonomiske Spørgsmaal, var 1907—08 og 1910—13 Medlem af Finansudvalget, i den sidste Periode dets Sekretær og Ordfører for Udenrigs-, Indenrigs- og Handelsministeriets Budgetter. 1921—24 var han Venstres Ordfører for Toldloven. I Tilknytning til sin Rigsdagsvirksomhed var han 1910—34 Medlem af Toldraadet og dets Appeludvalg samt af Statsregnskabskommissionen af 1921. — R. 1923. — Træsmit.

Studerterne fra 1891, 1916.

P. Grønvold.

Jensen, Niels, 1603—72, Skolemand. F. 1603 i Aars, d. 16. Maj 1672 i Viborg. Forældre: Sognepræst, Provst Jens Nielsen (1563—1651) og Anna Sørensdatter (ca. 1570—1633). Gift 1° med Dorteia

Schytte, f. 1622, D. af Sognepræst i Tostrup og Roum Anders Nielsen S. (f. 1565, gift 1° med Maren Andersdatter, 2° med Anna Jensdatter, d. 1599) og Maren Jensdatter Trane. 2° med Susanne Vandal, begr. 21. Nov. 1682, D. af Biskop, Dr. theol. Hans V. (s. d.) og Hustru.

N. J., der efter sin Fødeby jævnlig kaldes *Aars*, blev 1623 Student fra Viborg Skole, og til denne Skole var han siden knyttet næsten hele sit Liv. Da han havde været en flink Discipel, blev han snart Hører ved Skolen, og i denne underordnede Stilling fik han allerede Lejlighed til at udmærke sig som »en meget skikkelig (duelig) Person«. Under Kejserkrigen 1627—29 var Skolen nemlig sin Op-løsning nær, da Rektoren og flere af Hørerne flygtede. Men N. J., der da var 5. Lektiehører, blev paa sin Plads og »forestod med stor Flid og Autoritet den hele Skole i Fjendernes Tid«. Senere rejste han udenlands nogle Aar med en Søn af Lensmanden paa Hald, Knud Gyldenstjerne til Tim. 1635 blev han Rektor ved Viborg Skole, og mod Tidens Sædvane blev han i dette Embede hele sin øvrige Levetid, saa han var Rektor lige saa længe som sine tolv Forgængere tilsammen. 1637 tog han Magistergraden. Fra alle Sider lyder der en ubetinget Ros over hans ualmindelige Flid og Lærerdydighed, hvorved Viborg Skole hævedes til en forhen ukendt Anseelse og trak Disciple til sig fra fjerne Egne. Blandt N. J.s Disciple bemærkes navnlig flere udmærkede Latinister.

F. E. Hundrup: Lærerstanden ved Viborg Kathedralskole, 1875, S. 24 f. Kirkehist. Saml., 3. Rk., IV, 1882—84, S. 510, 557 f.; 4. Rk., III, 1893—95, S. 196.

H. F. Rørdam (Bjørn Kornerup)*.

Jensen, Olga, se Meisner-Jensen.

Jensen, Oluf Christian Marius, f. 1862, Kommunalpolitiker. F. 18. Juli 1862 i Nyborg. Forældre: Konsul, Branddirektør Jørgen J. (1831—1907) og Sophie Zachariasen (1834—1912). Gift 3. Maj 1894 i Præstø med Anna Mørkeberg, f. 23. Jan. 1861 i Præstø, D. af Købmand Christian Frederik M. (1821—1905) og Marie Elisabeth Hald (1834—1915).

J. blev exam. jur. 1882 og straks derefter Amtsfuldmægtig ved Lolland-Falsters Stift. 1886—1920 var han Amtsraadssekretær og 1886—1933 Amtsraadets Regnskabsfører. 1916 blev han Forstander for Nykøbing F. Hospital og 1928 Medlem af Direktionen for Sparekassen i Nykøbing F. — Hans offentlige Virksomhed er væsentligst faldet paa det kommunalpolitiske Omraade. Siden 1900 har han været Medlem af Nykøbing F. Byraad, fra 1920 som Raad-

mand, og omtrent hele Tiden haft Sæde i Kasse- og Regnskabsudvalget saavel som i andre vigtigere Byraadsudvalg: Fattig-, Aldersrente- og Skoleudvalgene m. v. Han har her udført et overmaade paaskønnet Arbejde for sin By. 1917—29 var han Formand for Købstadforeningen, Næstformand siden 1929. 1903—16 var han Skatteraadsformand for Stubbekøbing Skattekreds og 1914—16 Formand for Skatteraadsforeningen. Fra 1934 er han Formand for Købstadkommunernes Forsikringsforening. Han bestrider desuden adskillige lokale Tillidshverv, bl. a. som Medlem af Repræsentantskabet for Stubbekøbing—Nykøbing—Nysted-Banen (1913—17 og fra 1920) og af Bestyrelsen for Lolland-Falsters Telefon-Aktieselskab. Endelig har han været Forligsmægler siden 1903. — 1910 valgtes han af Højre ind i Landstinget. Han bevarede Mandatet til 1920, kom ind igen 1931 som landstingsvalgt og trak sig tilbage 1936. I sin første Periode var han 1912—20 Medlem af Gruppens Bestyrelse og de sidste seks Aar Medlem af Finansudvalget. Det var paa Rigsdagen atter særlig kommunale Spørgsmaal, han beskæftigede sig med, og hans sjældne Indsigt i disse anerkendtes fra alle Sider. Han var sit Partis Ordfører i de fleste herhen hørende Sager, især ogsaa Skattelove og Loven om Købstadkommunernes Styrelse (1933). Endvidere var han Udvalgsordfører i Forhandlingerne om Sukkerroeordningen (1932) og Storstrømsbroen (1932). Ogsaa i Kommissionsarbejdet er hans Sagkundskab blevet udnyttet, saaledes har han været Medlem af Lønningskommissionen af 1917 og af Kommissioner vedrørende Medicinal- og Politivæsenet. Han er Medlem af Repræsentantskabet for Nationalforeningen til Tuberkulosens Bekæmpelse og af Kræftkomiteen, endvidere af Overbevillingsnævnet og af Administrationsudvalget for Rødby Kommune. — R. 1909. DM. 1921. — Buste af H. C. Thrane i Nykøbing F. Roklubs Baadehus.

Stamtavle over Familien Hald, 1929, S. 60.

P. Stavnstrup.

Jensen, Carl Christian Oluf, 1871—1934, Maler, Keramiker. F. 17. Febr. 1871 i Kbh. (Frels.), d. 31. Jan. 1934 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Kedelsmed Christian Harald J. (1841—78) og Anne Kirstine Jensen (1838—1908). Gift 17. Marts 1908 i Kbh. (Hellegg.) med Helga Andreasen, f. 31. Okt. 1877 i Hjerting ved Rødning, D. af Gaardejer Jørgen Peder A. (1853—1928) og Martha Augusta Henriette Hansen (1855—1931).

J. opdroges paa Opfostringshuset, kom 1885 i Lære paa Den kgl. Porcelainsfabrik og arbejdede som Maler paa Muschelmalerafdelingen, som netop var oprettet s. A. under Arnold Krogs Ledelse.

Han gik samtidig paa Teknisk Skole og blev herfra 1890 dimitteret til Akademiet, som han besøgte til 1895. Desuden undervistes han en Tid paa Kunsternes Studieskole under Zahrtmann og Krøyer. 1902 debuterede han paa Charlottenborg og udstillede her aarlig til sin Død 1934, hvor han om Efteraaret mindedes ved en omfattende retrospektiv Udstilling. Desuden har han med Aars Mellemrum deltaget i Kunsternes Efteraarsudstilling. Paa disse Udstillinger fremtraadte han udelukkende som Akvarelmaler kendetegnet ved en meget dygtig Teknik. Hans Motiver var Blomster og Landskaber, følsomt opfattede og gengivet med en Hældning mod det dekorative. Han blev snart en anset Akvarelmaler, men hans betydeligste Indsats kom dog til at ligge inden for et andet Omraade, nemlig det keramiske, som Medarbejder ved Den kgl. Porcelainsfabrik, og han staar nu ved Siden af Arnold Krog som den Kunstner, der har haft størst Betydning for Udviklingen af det danske Underglasurporcelæn. Han avancerede inden for Fabrikken og blev til Slut ansat som Leder af begge Underglasurafdelingerne og viste snart, at han paa de forskellige Omraader forstod at videreføre Fabrikkens gamle Tradition og samtidig tilføre den nyt Liv. Inden for Kunstporcelænet arbejdede han baade med nye Vaseformer og dekorerede selv med Landskabs- og Blomstermotiver, og der bestod en meget frugtbar Vekselvirkning mellem hans Akvarelkunst og hans Underglasurdekoration. Størst Betydning fik dog hans Arbejde med Brugsporcelænet, dels ved hans Gennemarbejdelse og Rekonstruktion af Dekorationen i det muschelmaledede Stel, som han forsøgte at føre tilbage til de gamle Rokoko-forbilleder, dels ved hans Arbejde med det stjerneriflede graa Porcelæn, som han begyndte at eksperimentere med omkring 1914—16, og som naaede sin fulde Udfoldelse i et enkelt Stel, det saakaldte Bonnesen'ske Stel, omkring 1918. Det var et udpræget borgerligt Stel paavirket af Delfter Fajance, som dekoreredes med Blomster, Landskaber og Motiver fra danske Provinsbyer, og i hvis Dekorationer der var stærke Mindelser om det muschelmaledede Mønster. Det viser en fin keramisk Fornemmelse i Samspillet mellem det graa Materiale og den mørkblaa Dekoration, og dets riflede Overflade har givet J. gode Muligheder for dekorativ Udnyttelse. En Videreførelse af dette blev det graa Underglasurkrakelé med Blaamaling, som J. navnlig arbejdede med efter 1920, men som efterhaanden, mod hans Ønske, tillige dekoreredes med Overglasurmaleri i Guld og derved viste sig at blive en god Salgsvarer for Fabrikken. J. fik Akademilegater 1905 og 1913 og Købkes Legat 1914 og har paa sine Studierejser besøgt Frankrig (1888 og senere),

Holland (1910) og Tyskland. 1925 illustrerede han Vald. Rørdams Blomstervers med en Række nydelige Tegninger. — R. 1922.

Fr. Dalgas i *Nyt Tidsskrift for Kunstindustri*, I, 1928, S. 135. Victor P. Christensen sst., VII, 1934, S. 33 f. Samme i *Berl. Tid.* 31. Jan. 1934. Sigurd Schultz i *Dagens Nyheder* 1. Febr. s. A.

Merete Bodelsen.

Jensen, Otto Nicolai, 1840–1915, Forstander for Opfostringshuset. F. 8. Jan. 1840 i Jonstrup, d. 24. April 1915 i Kbh. (Vestre), begr. sst. Forældre: Seminarieforstander Jens J. (s. d.) og Hustru. Gift 30. Okt. 1868 i Ballerup med Margrethe de Fontenay Dahlerup, f. 11. Marts 1844 i Gerlev ved Randers, d. 22. Dec. 1911 i Kbh., D. af Sognepræst i Gerlev, senere Stiftsprovst i Aarhus og Sognepræst i Ballerup Michael Henrik Ludvig D. (1802—89) og Susanne Marie le Sage de Fontenay (1805—85).

J. dimitteredes 1857 fra Herlufsholm og blev 1864 cand. theol. Han var derefter Lærer ved Kbh.s Skolevæsen, indtil han 1874 ansattes som Forstander for Opfostringshuset, et Embede, som han beklædte til 1914. — Det var ikke gode Forhold, han gik ind til; fjorten Dage efter sin Ansættelse søgte han tilbage til sit Skoleembede, som dog var besat. Han blev og tog Opgaven op. Stiftelsen havde dengang til Huse i St. Kongensgade under meget utilfredsstillende Forhold, men det lykkedes, særlig ved Bistand fra Borgmester H. N. Hansen, at afhænde dens Bygninger og Grund og at faa opført en Nybygning ved Kalkbrænderivej, nu Randersgade 10. Den nye Bygning indviedes 1880, men Vanskelighederne var ikke til Ende dermed. J. maatte hele sin 40-aarige Funktionstid kæmpe haardt for at skaffe tilstrækkelige Indtægter til, at Elevtallet kunde holdes oppe. 1880—84 rummede Stiftelsen 100 Dreng, men 1903 ca. 90, og 1910 var Tallet gaaet ned til 74 trods adskillige nye Legater. Det store Legat, som Ole Thorup havde stiftet til Opdragelsesformaal, og som blev givet til Disposition ved Stifterens Død 1883, søgte J. forgæves at faa knyttet til Opfostringshuset. Det skete først 1918. Derimod oplevede han 1912 at se sine Anstrengelser for at faa Hjælp fra Staten kronet med Held. — 1877 fik han Læseplanen ændret, saaledes at der lagdes flere Timer til Dansk, Tysk og Regning, og senere Ændringer har medført, at Undervisningen i Opfostringshuset i det hele ligner Mellemskolens. — Det var dog næppe saa meget selve Skolearbejdet som den alsidige Opdragergerning, der havde hans Interesse. Som ung var han meget livlig, havde Lyst til at blive Søofficer, og han bevarede hele sit Liv, sammen med gammeldags, strenge Opdragelsesprincipper, et frejdigt og muntert Sind i Forholdet til sine Dreng. Han

behandlede dem djærvt og fast og var paa Færde alle Vegne. »Vægteren« havde Raad for Hoste og daarlige Maver, for Bøger med løse Blade og for Mangler inde og ude, især i Haven, hvor han færdedes med en Flok Drengene om sig. Han var streng, men haard var han ikke, og hans velopdragne og frejdige Drengene var der altid stor Efterspørgsel efter. J. var 1893—1910 Medlem af Herlovianersamfundets Bestyrelse og har sammen med S. Hennings udgivet »Meddelelser om Herlovianere, som ikke ere dimitterede fra Herlufsholm 1849—1900« (1903—06). — Tit. Professor 1899. — R. 1891. DM. 1913. — Træsnit 1891.

Stamtavle over Familien Dahlerup, 4. Udg., 1913, S. 66. A. T. Høy: Det kgl. Opfostringshus gennem 150 Aar, 1903, S. 377. S. N. Holck: Det kgl. Opfostringshus og den Thorupske Stiftelse 1903—28, 1928 (se Registeret). Nationaltidende 24. April 1915. Politiken 25. April. A.

Chr. Buur.

Jensen, Peter, 1846—1913, Veterinær. F. 16. Jan. 1846 i Trunderup ved Kværndrup, d. 23. Aug. 1913 i Kværndrup, begr. sst. Forældre: Gaardejer, Folke-, senere Landstingsmand Jens J. (1812—1906) og Ane Hansdatter (1818—97). Gift 16. Maj 1877 i Lejrskov med Inger Marie Pedersen, f. 15. Nov. 1843 i Ferup, Lejrskov Sogn, d. 7. Maj 1883 paa Diakonissestiftelsen, Frbg., D. af Gaardejer Peder Hansen (1817—87) og Magdalene Jørgensen (1817—71).

Født og opdraget paa Landet nærede J. en stor Interesse for Landvæsenet og beskæftigede sig med det paa Faderens Gaard, som han senere overtog. Først i en sen Alder paabegyndte han Veterinærstudierne, som han fuldendte 1876. Han nedsatte sig paa sin fynske Fødeegn i Kværndrup og fik her hurtigt en stor Praksis. I »Maanedsskrift for Dyr læger« har han i en Række Artikler vist sig som en baade videnskabelig og praktisk stærkt interesseret Dyr læge. En Afhandling om Fødselshjælp hos Svinet (V, 1893—94) blev prisbelønnet af Veterinærskolens Jubilæumsfond; nævnes bør ogsaa Meddelelserne om Kastration paa Tidholms Methode (VI, 1894—95), Infektios follikulær Skedekatarr hos Kvæget (XII, 1900—01) og Kvægets Tarmparese (XV, 1903—04). — J. holdt af sin Hjemegn, dens gamle Folkeskikke og Almuesprog. Han har gjort sit Navn kendt som Folkemindesamler og har i »Svendborg Amt« (1908—13), i »Aar bog for dansk Kulturhistorie« (1896) og i Evald Tang Kristensens »Skattegraveren« offentliggjort adskillige folkloristiske Afhandlinger og Meddelelser. I sin Praksis havde han en rig Arbejdsmark til Indsamling af Fyndord og Talemaader blandt Landbefolkningen; hans store Samling af sydfynske Dialektord og

Talemaader overgik kort før hans Død til Udvalget for Folkemaal, medens hans til Evald Tang Kristensen indsamlede Folkeminder opbevares i Dansk Folkemindesamling. J. var stærkt interesseret i sit Fags Historie og samlede paa gamle Dyrslægeinstrumenter; i en Afhandling i »Maanedsskrift for Dyrslæger« (XXIV, 1912—13) slog han til Lyd for Oprettelsen af et veterinærmedicinsk Museum.

H. J. Madsen i Maanedsskrift for Dyrslæger, XXV, 1913—14, S. 319. Poul Bjerge i Svendborg Amt, 1913, S. 3—29.

Hj. Friis.

Jensen, Peter Frederik, 1870—1935, Officer, Geodæt. F. 20. Maj 1870 i Tornemark, Kongsted Sogn, d. 21. Dec. 1935 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Skolelærer Søren Christian J. (1824—1914) og Anna Charlotte Larsen (1832—94). Gift 12. Aug. 1898 i Aalborg med Lilly Mary Stricker, f. 25. April 1876 i Riga, D. af Bankbogholder Georg Holger August S. (1849—81) og Aurora Maria von Cassano (1852—86).

Efter at have gennemgaaet Vaalse Realskole og Fæstningsartilleriets Sekondløjtnantskole udnævntes J. 1892 til Sekondløjtnant og indtraadte s. A. paa Hærens Officersskole, afgik fra næstældste Klasse 1894, udnævntes 1895 til Premierløjtnant og gennemgik Officerskolens geodætiske og taktiske Kursus 1899—1902. S. A. ansattes han ved Generalstabens topografiske Afdeling. — 1900 havde Topografisk Afdeling paabegyndt en Nymaaling af Island baseret paa en helt ny Triangulation og nye astronomiske Observationer. Straks efter sin Indtræden i Afdelingen knyttedes J. til disse Arbejder og rejste med Ekspeditionen 1902 til Island, og herefter deltog han i de fleste af Generalstabens Ekspeditioner, indtil Verdenskrigen 1914 foreløbig afbrød Arbejdet. 1910 udnævntes han til Kaptajn. 1915—19 gjorde J. Tjeneste ved Sikringsstyrken, fra 1916 som Stabschef paa Vestfronten. 1919 vendte han tilbage til Generalstabens, der s. A. genoptog Maalingerne i Island, hvortil J. rejste samme Sommer, men n. A. standsedes Opmaalingerne paa Grund af Islands nye statsretlige Forhold til Danmark. 1921 udnævntes J. til Oberstløjtnant og 1924 til Bataillonschef i Landstormen, men fortsatte tillige sine Arbejder i Topografisk Afdeling. 1928 sammenlagdes denne Afdeling med Den danske Gradmaaling til Geodætisk Institut, og da Instituttet efter den islandske Regerings Ønske 1930 genoptog Maalingerne i Island, var det naturligt, at J. blev udset til at varetage disse Arbejder. J.s Manddomsgerning er knyttet til Islands Opmaaling, et Arbejde, han omfattede med den største Interesse. Han udarbejdede en særlig Metode, den saakaldte Basismetode, til Opmaaling i vanskelig tilgængeligt Ter-

ræn og har beskrevet den i »Om Opmaaling i mindre Maalestokke«, Meddelelse Nr. 6 fra Geodætisk Institut 1935. Hans Navn vil stedse blive staaende i Islands Opmaalingshistorie. — Ved Siden af sin Virksomhed i Generalstaben har J. udført en Række Arbejder for Den danske Gradmaaling; bl. a. rejste han 1922 til Vestgrønland for at bestemme en Længdestation til Undersøgelse af Grønlands Bevægelse i Henhold til Wegeners Hypotese og for at foretage astronomiske Bestemmelser ved Godhavn og Julianehaab. Beretningen om Ekspeditionen har han offentliggjort i »Meddelelser om Grønland«, LXIII (1923), S. 209—83. — R. 1918. DM. 1925. — Maleri af Camilla Petersen 1936. — Basaltsøjle rejst paa Graven 1936 af den islandske Regering.

Berl. Tid. 21. Dec. 1935. Politiken 22. Dec. s. A.

A. Schneider.

Jensen, Peter Gregers Christian, 1840—1911, Højesteretssagfører, Politiker. F. 25. April 1840 i Nysted, d. 19. Aug. 1911 paa Frbg., begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Købmand Wilhelm Edinger Balle J. (1813—80) og Hansigne (Signe) Elsmine Abelone Lund (1818—68). Gift 1° 20. Juni 1872 i Nykøbing F. med Charlotte Vilhelmine Elisabeth Pontoppidan, f. 28. April 1851 i Nykøbing F., d. 22. Okt. 1878 paa Frbg., D. af Birkedommer, senere Etatsraad Erik Peter P. (1785—1862, gift 1° 1811 med Charlotte Vilhelmine Elisabeth Westergreen, 1791—1849) og Hanne Petrine Pontoppidan (1818—1904). 2° 31. Marts 1881 paa Frbg. med Anna Cathrine Eggertsen, f. 23. Aug. 1858 paa Ussinggaard, d. 3. Jan. 1916 paa Frbg., D. af Forpagter Wilhelm Frederik Balthazar E. (1830—60) og Sophie Emilie Janssen-Tjaden (1829—1902, gift 2° 1880 med Dampmøller Troels Casper Daniel Marstrand, 1815—89, gift 1° 1845 med Caroline Emilie Carlsen, 1812—59).

J. blev Student 1858 fra Nykøbing F., var 1861—63 Huslærer hos Ministerresident i Haag, Grev Preben Bille-Brahe og blev 1866 cand. jur. Han var derefter Sagførerfuldmægtig i Nykøbing F., hvor han 1868 nedsatte sig som Underretsprøveprokurator. 1870 blev han Underretsprøveprokurator og 1872 Overretssagfører. 1872—84 var han tillige Medlem af Bestyrelsen for Landmandsbankens Kontor i Nykøbing F., 1876—84 var han Medlem af Byraadet, valgt af Højre, og i samme Tidsrum Medlem af Maribo Amts Skoleraad. 1879 valgtes han ind i Købstadforeningens Bestyrelse, i hvilken han havde Sæde til 1889. Han var derefter 1890—93 Udgiver af Foreningens Tidsskrift. — Hans Virksomhed skabte hurtigt Opmærksomhed om hans Navn i videre Kredse. 1884 blev han Medlem af Direktionen for Østifternes Kreditforening, og s. A.

flyttede han til Kbh. Hans Tilknytning til Kreditforeningens Ledelse blev kun kortvarig, men den satte sig ikke desto mindre Spor. Hans Samarbejde med Direktionens Formand C. Herforth var fra første Færd vanskeligt. Herforth modsatte sig navnlig et af J. udarbejdet Forslag til Konvertering af nogle af Foreningens lukkede Serier. Da Herforth i Foraaret 1887 paa Grund af Svagelighed trak sig tilbage, blev J. retskyndigt Medlem af og Formand for Direktionen. Men allerede s. A. kom det til en Strid mellem ham og Repræsentantskabet, der greb ind paa Direktionens Competenceomraade. J. tog da straks Konsekvensen og traadte tilbage sammen med den øvrige Direktion. Konverteringen blev senere trods Modstand fra den nye Direktions Side gennemført efter de af J. angivne Principper. — J. vendte derefter tilbage til Sagførervirksomheden. 1888 blev han Højesteretssagfører, og i Løbet af faa Aar oparbejdede han en meget omfattende og meget anset Forretning. Fra 1893 udførte han offentlige Sager. J. er en af de ypperste Skikkelser i den danske Højesteretsskranks Historie. Fra sin tidligere Virksomhed medførte han en Erfaring og Indsigt i offentlige og erhvervsmæssige Forhold som faa. Han fandt hurtigt Kernepunktet i en Sag, og paa dette grundede han en Procedure, der udmærkede sig ved omhyggelig Logik og saglig Vægt. Den fængslede ikke alene ved sin faste og klare Opbygning, men den blev tillige baaret af en sjælden advokatorisk Slagfærdighed, en fyrig, til Tider overvældende polemisk Vitalitet. Ved disse Virkemidler vandt han sig i fortrinlig Grad Rettens Øre, ligesom ogsaa hans sikre Judicium bidrog til, at han oftest procederede med gunstigt Udfald. Han nærede i øvrigt levende Interesse for Sagførerstandens Forhold, var 1871—75 Medlem af Bestyrelsen for Den almindelige Sagførerforening og 1883—1906 Medlem af Hovedbestyrelsen for Den danske Sagførerforening (Næstformand 1890—1906). I Aarenes Løb traadte han ind i Ledelsen af forskellige Erhvervsforetagender. Fra 1885 var han Medlem af Bikubens Repræsentantskab, fra 1889 dettes Formand; han tog her Initiativet bl. a. til Oprettelsen af Sparekassens Forvaltningsafdeling (1894). 1899 blev han Formand for Akts. Th. Wessel & Vett (Magasin du Nord), 1900 for Akts. C. A. Qvade, Rasmussen og Faber, Maribo, og 1902 for Repræsentantskabet for Kreditforeningen af Kommuner i Danmark. 1908 udpegedes han til Formand for Likvidatorerne i Kbh.s Grundejerbank. — Ved Valget 1884 stillede han sig i Nykøbing F. mod Rs. Claussen, men først 1891 kom han ind i praktisk Politik, valgt til Landstinget ved et Udfyldningsvalg i 2. Kreds. Provisoriepolitikken og Højres Magt-

stilling i det hele gik allerede da paa Hæld, saa at J., der stod paa et udpræget Højrestandpunkt i Tilslutning til Estrup, ikke i det politiske Liv opnaaede den Indflydelse, der ellers vilde have været ham vis. Hertil bidrog ogsaa, at han ikke var nogen egentlig parlamentarisk Fører: Vulgæragitationen havde han hverken Interesse eller Sans for, og han savnede den Bøjelighed og medierende Evne, der er Forudsætningen for et Partiførerskab; myndigt, til Tider barskt, forfægtede han sine Standpunkter, ogsaa i Partifællernes Kreds. Men med vanlig lidenskabelig Virketrang tog han det politiske Arbejde op. Fra Forliget 1894, som han stemte imod, til Systemskiftet var hans Navn fremme i første Række som Landstingets ledende Højrepolitiker. Han var Medlem af Næringslovkommissionen af 1890 og Toldkommissionen af 1895. 1895—1910 havde han Sæde i Landstingets Finansudvalg og var fra 1900 som Regel dets Ordfører. 1895 blev han Medlem af Rigsretten, fra 1910 dens Næstformand. Han var stærkt opfordret til at indtræde i Ministeriet Sehested, men afslog det. I disse Aars fornemste politiske Stridsspørgsmaal, Told- og Skattereformerne, var hans Ståde udpræget protektionistisk, ligesom han var en af Brændevinsskattens ihærdigste Talsmænd. Som Ordfører for Skattereformen 1901 gjorde han sit berømte »Overbud«, idet han paa visse Betingelser foreslog alle de gamle Hartkornsskatter afskrevne. Forslaget fik ikke de politiske Virkninger, der var tilsigtet. Det blev grebet af Venstre, og det indgik som et Led i Skattereformens endelige Udformning. Men det vakte Misstemning i By-Højre. Fra 1901 og fremefter, da de Frikonservative førte deres Forligspolitik med Venstreministerierne, traadte J. politisk mere i Baggrunden. Men i det saglige Arbejde var han stadig virksom. Han blev 1905 Medlem af Straffelovkommissionen og 1909 af Kommissionen vedrørende Len og Stamhuse. I Arbejdet paa Retsreformen af 1908 tog han livligt Del, og han prægede den paa flere Punkter. — R. 1892. DM. 1900. K.² 1901. — Posthumt Maleri af C. Wentorf 1912 paa Fr.borg. Træsnit efter Fotografi 1894.

A. Falk-Jensen: Stamtavle over W. E. B. Jensen og Hustrus Efterkommere. 1911. Østifternes Kreditforenings Historie til 1931, 1931, S. 42 ff., 67 ff. Bikuben. Forsørgelsesforening og Sparekasse 1907—1932, 1932, S. 11, 101 ff., 136. N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag 1901—03, 1903, S. 608. Berl. Tid., Nationaltidende, Lolland-Falsters Folketidende 19. Aug. 1911. C. C. Clausen og V. Koppel i Politiken 20. Aug. s. A. København s. D. C. Goos og C. B. Henriques i Ill. Tid. 27. Aug. s. A.

P. Stavnstrup.

Jensen, Peder, Ærkebiskop, se Galen.

Jensen, Niels Peter, 1802—46, Komponist og Fløjtenist. F. 23. Juli 1802 i Kbh. (Holmens), d. 14. Okt. 1846 sst. (Petri), begr. sst. (Petri). Forældre: Smedemester Nicolai J. og Anna Sophie Nielsdatter. Gift 12. Okt. 1838 i Kbh. (Petri) med Louise Ingeborg Nielsen, f. 23. Febr. 1800 i Kbh. (Garn.), d. 19. Dec. 1866 sst. (Petri), D. af Soldat Lars Nielsen Agerboe og Anna Cathrine Söderwald.

J. mistede Synet som Barn og blev 1811 optaget i det af Selskabet Kjæden oprettede Blindeinstitut. Her kom man snart til Erkendelse af hans store musikalske Evner, hvorfor man gav ham en grundig Uddannelse i Musik. Han lærte at spille Fløjte hos de to Fløjtenister Seydler og Bruun fra Det kgl. Kapel, Kuhlau underviste ham en Overgang i Teori, og A. W. Hartmann lærte ham at spille Orgel. Sin første Komposition, en Terzet for Fløjte, Klarinet og Violoncel, skrev han, da han var tretten Aar, og 1820 opførtes der en Kantate af ham ved en Koncert paa Det kgl. Teater til Fordel for de blinde. Det var dog som Fløjtevirtuos, han over for Samtiden i første Række skulde vinde sig et Navn. 1817 optraadte han første Gang i denne Egenskab ved en Koncert paa Det kgl. Teater. — Paa daværende Tidspunkt, hvor Blindsagen endnu kun var i sin Vorden her hjemme, var det næsten haabløst at faa J. placeret i en Livsstilling. 1827 døde Organisten ved Petri Kirke i Kbh., og kun fordi Kuhlau, Weyse, Schall, A. W. Hartmann, Werlauff o. a. traadte i Brechen for J., og fordi han i det Aar, Forhandlingerne stod paa, vikarierede gratis til Menighedens Tilfredsstillelse, blev det ledige Embede tildelt ham. Lønnen var yderlig ringe, og J. huggede sig igennem de følgende Aar ved at undervise, koncertere og komponere. Blandt hans Elever kan nævnes W. Holm, H. Løvenskjold og J. P. E. Hartmann, hvilken sidste han underviste i Instrumentation. Hans store Produktion omfatter foruden Værker for Fløjte hovedsagelig Kammermusik og Kantater. En Opera »Robinson« med Tekst af G. Siesbye opførtes paa Det kgl. Teater 1834. Som Kantatekomponist var han meget benyttet: Universitetskantate i Anledning af Prins Frederiks Formæling 1828, Polyteknisk Lærestalts Indvielse 1829, Münters Død 1830, Universitetsbygningens Indvielse 1836. — J.s Musik gør et jævnt, men tiltalende Indtryk, den er typisk for Tiden omkring 1830. Højest naar han, hvor han udtrykker sig for sit Hovedinstrument, Fløjten. Værdifulde er hans to Fløjtesonater Opus 6 og Opus 18 samt den store Fløjtekoncert i A-Mol. Men ogsaa hans Largetto for Orgel og to Horn og hans Symfoni for Orgel med Blæsere maa regnes til hans bedre Værker. I stili-

stisk Henseende viser J. sig nærmest som en Viderefører af Kuhlau. Hans Harmonik er fint udarbejdet, og som Instrumentator er han blændende. Hans Musik til Oehlschlägers Tragedie »Væringerne i Miklagaard«, der som nærmeste Forbillede synes at have Schalls Musik til Balletten »Lagherta«, er af en egen nordisk Tone og virker som Forløber for den Stil, der skulde blive karakteristisk for J. P. E. Hartmann. — J. omtales som en elskelig Person, hvem man beundrede for hans store Begavelse, hans lyse frejdige Sind, der bar ham over Modgangen. Han havde en levende Aand og fulgte med i alt nyt. Han beherskede Fransk og Tysk og satte sig ogsaa ind i Hebraisk, da han 1833 komponerede en Kantate til Synagogens Indvielse. — Fotografi efter ukendt Forlæg paa Blindeinstituttet.

Festskrift i Anledning af Musikforeningens Halvhundredaarsdag, I, 1886, S. 171, 182, 191. A. Hammerich: J. P. E. Hartmann, 1916, S. 31 f. S. A. E. Hagens musikhistoriske Samlinger i Det kgl. Bibliotek.

Sven Lunn.

Jensen, Hans Peter, 1818—95, Læge. F. 25. Nov. 1818 i Kbh. (Trin.), d. 27. Okt. 1895 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Bud ved Nationalbanken Peder J. (Tollestrup) (1790—1846) og Dorothea Marie Hansen (1795—1841). Gift 28. Febr. 1852 i Kbh. (Trin.) med Golla Hermantine Rosing Bodenhoff, f. 2. Marts 1820 paa Bistrup Parcelgaard, døbt i Kbh. (Slotsk.), d. 19. Juni 1906 paa Frbg. (gift 1° 1840 med Herredsfoged i Lejre Herred, senere Kancelliraad Charles Auguste de Coninck, 1797—1870; Ægteskabet opløst), D. af Forpagter, Løjtnant, senere Kaptajn Andreas B. (1787—1854, gift 2° 1826 med Christiane Sophie Bierfreund, 1795—1884) og Golla Hermantine Rosing (1787—1820).

J. blev Student 1836 fra Borgerdydskolen i Kbh. og studerede derefter først østerlandske Sprog, siden Lægevidenskab. Allerede som Student fattede han Interesse for Sindssygdomme, hvorfor han efter 1843 at have taget medicinsk-kirurgisk Embedseksamen og i kort Tid at have gjort Kandidattjeneste paa Almindelig Hospital kom til St. Hans Hospital, hvor han 1845 blev Reserve-læge. S. A. foretog han en Studierejse til Sindssygeanstalter i Øst-tyskland, n. A. til Anstalter i det vestlige og sydlige Tyskland og Frankrig, ligesom han i længere Tid studerede i Paris. Trods den store Indsigt i Sindssygevæsen, J. herigennem erhvervede, deltog han dog kun lidt i de ivrige Diskussioner, der netop da førtes om Organisationen af det danske Sindssygevæsen. 1853 udnævntes han til lægekyndigt Medlem af den Kommission, der skulde forestaa Opførelsen af Sindssygeanstalten paa Oringe, hvor han ved

Anstaltens Aabning 1857 blev Overlæge. Han fulgte i sit Arbejde her de af Harald Selmer angivne Retningslinier og viste sig som en kyndig Leder af Anstalten og en dygtig Administrator, der energisk kæmpede for den betydelige Udvidelse af Anstalten, som det ogsaa lykkedes ham at gennemføre 1871. J. var en overlegen og særpræget Personlighed med en omfattende psykologisk og psykiatrisk Viden og blev ganske naturligt ved Siden af Selmer Grundlægger og Skaber af det danske Sindssygevæsen. 1875 tvang en tiltagende Øjenlidelse ham til at tage sin Afsked. Han privatiserede derefter i Hillerød, senere paa Frbg. og syslede med ægyptologiske Studier. Ved Universitetets Jubelfest 1879 udnævntes han til Æresdoktor i Medicin. — Tit. Professor 1862. Etatsraad 1875. — R. 1869. DM. 1873.

Levnedsbeskrivelser af de ved Kjøbenhavns Universitets Firehundredaarsfest promoverede Doktorer, 1879, S. 89 f. Hj. Helweg: Sindssygevæsenets Udvikling i Danmark, 1915, S. 145—54.

Max Schmidt.

Jensen, Peter Boysen, se Boysen Jensen.

Jensen, Peter Lavrids, f. 1886, Ingeniør, Radiotekniker. F. 16. Maj 1886 i Batteriet, Aastrup Sogn, Falster. Forældre: Lods Ole Peder Sandvig J. (1854—1901) og Hansine Petersen (1854—1929). Gift 2. Juli 1929 med Malvina Opliger, f. 16. Febr. 1901 i Minnesota, D. af Statskreditchef Edwin O. (d. 1930) og Calista Johnson (d. 1925).

Efter at have taget Præliminæreksamen ved Nørre Alslev Realskole blev J. 1903 ansat paa Dr. Valdemar Poulsens Laboratorium og var derefter 1905—09 Assistent paa Lyngby Radiostation. 1910 kom han til Kalifornien, hvor han var med til at bygge en Del Radiostationer efter Valdemar Poulsens System. 1911 konstruerede han en elektrodynamisk Telefonmodtagertype, og s. A. oprettede han sammen med E. G. Pridham Commercial Wireless and Development Co. 1915 opfandt han en af de første Højttalertyper, en højttalende Telefon, den saakaldte Magnavox, som vakte en hel Del Opmærksomhed; 1917 stiftede han The Magnavox Co., og s. A. konstruerede han de saakaldte støjfri Telefonmikrofoner, 1920 omformede han sin Magnavoxtype til Højttaler ved Radiofonimodtagning. 1926 blev J. Præsident for Jensen Radio Manufacturing Co., Chicago og Oakland. J. er Medlem af The American Institute of Radio Engineers og Vicepræsident i Dansk Amerikansk Historisk Samfund.

Pool Vinding.

Jensen, Povel Frederik, f. 1879, Husmandsfører. F. 22. Juli 1879 i Ferritslev, Rolfsted Sogn. Forældre: Husmand Jens J. (1844—1919, gift 2° 1897 med Caroline Andreasen, 1848—1934) og Valborg Povlsen (1848—94). Gift 31. Aug. 1904 i Odense Valgmenighedskirke med Karen Marie Kristiansen, f. 2. Dec. 1875 i Brandsby, Hjadstrup Sogn, D. af Husmand Hans K. (1846—1933, gift 2° 1884 med Maren Kirstine Madsen, 1847—1919) og Ane Marie Jensen (1845—83).

Allerede i Syvaarsalderen kom J. ud at tjene, først hos Bønder, senere ogsaa paa Herregaarde, hvor han modtog stærke Indtryk af sociale Forskelle. 1904 overtog han et Statshusmandsbrug i Horsebæk ved Otterup og skabte sst. ved Sammenkøb af Jord i Aarene 1906—13 sin nuværende Ejendom, som er paa fjorten Tdr. Land. Da De fynske Husmænds Landboforening stiftedes 1902, var den unge Tjenestekarls blandt dem, der ventede sig noget af den nye Bevægelse, hvis Maal var at højne Livsvilkaarene for Fattigfolk i Danmark. Som Husmand gjorde han sig snart gældende inden for Bevægelsen og indvalgte 1907 i Styrelsen for De samvirkende fynske Husmandsforeninger, hvis Sekretær han var indtil 1912. Han tog ivrig Del i Arbejdet for Rejsningen af Husmandsskolen ved Odense og har fra 1908 været Medlem af Styrelsen for denne. 1909—17 havde han Sæde i Sogneraadet, er fra 1919 Formand for Brugsforeningen i Brandsby og indvalgte 1921 i Repræsentantskabet for Landbosparekassen for Fyn. J. gav Stødet til, at Østrupgaard's Strandarealer 1913 gik over til Omegnens Husmænd og Smaaabønder. Som Medlem af Statens Jordlovsudvalg fra 1925 har han været med til at gennemføre en Række større og mindre Udstykninger. Fra 1930 er han Formand for Vurderingsraadene i Lunde og Skam Herreder og Medlem af Skyldraadet for Odense Amt. Ved de tre Folketingsvalg 1920 opstilledes han som Socialdemokratiets Kandidat i Otterup, og 1935 valgtes han til Folketingsmand i Assenskredsen. — J. er et godt Hoved; hans Tale er klar, kraftig og vel tilrettelagt. Inden for Husmandsbevægelsen hører han til dem, der stærkest har hævdet den sociale Oplysning som en af Bevægelsens Hovedlinier.

P. Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 307. Olaf Andersen: Fyns Stifts Husmandsskole 1908—33, 1933.

Olaf Andersen.

Jensen, Rasmus Johannes, f. 1885, Ingeniør, Elektrotekniker. F. 21. Jan. 1885 i Gudme Sogn, Svendborg Amt. Forældre: Mejeribestyrer Søren J. (f. 1856) og Else Kirstine Rasmussen (1853—1917). Gift 28. April 1913 i Ribe med Luise Wolfhechel, f. 29. Sept.

1883 i Racine, U.S.A., D. af Malermester Ferdinand W. (1855—1900) og Alfrida Voigt (f. 1859).

J. blev Student 1903 fra Odense og tog 1910 polyteknisk Eksamen som Elektroingeniør efter at have haft Værkstedspraxis paa Statsbanernes Værksted i Nyborg. Allerede i Studietiden havde han 1908—09 assisteret Professor Absalon Larsen, og efter Eksamen ansattes han 1910 som Assistent ved Polyteknisk Lærestalts elektrotekniske Laboratorium. 1913 ansattes han som Laboratorieingeniør ved Kbh.s Belysningsvæsen, hvor han n. A. avancerede til Underbestyrer paa Gothersgades Elektricitetsværk; 1920 ændredes denne Stillingsbetegnelse til Driftsingeniør. 1922 blev han Afdelingsingeniør for Omformerstationerne og 1929 ved C. Hentzens Afgang Overingeniør for Elektricitetsværkerne. J., der som Fagmand udmærker sig ved en stor teoretisk Viden og et praktisk Greb paa alle Problemer, har 1913 i »Elektrotechnische Zeitschrift« angivet en nu meget almindelig anvendt Igangsætningsanordning for Kaskadeomformere ved Hjælp af Induktionsspoler, han har konstrueret en Universalafbryder for Drejestrømsmotorer, angivet en Anordning til at fremstille Vekselstrøm med konstant Spænding og Periodetal ved Hjælp af Vindmotorer, og han har opfundet et ved Kbh.s Elektricitetsværker anvendt Differentialbeskyttelsesrelais for Højspændingskabler. Som Led i disse Arbejder har han udtaget en Række Patenter. Efter sin Tiltræden som Overingeniør har han bygget H. C. Ørsted-Værkets 3. Sektion, Understationerne i Eskildsgade og Nyborggade samt Transformatorstationen i Valby. Endvidere har han foretaget flere Udvidelser af de ældre Værker, saaledes en fuldstændig Ombygning af Gothersgades Elektricitetsværks Dampanlæg og elektriske Anlæg. Fra 1923 er han Censor i Elektroteknik ved Polyteknisk Lærestalt. 1913—16 var han Formand for Dansk Ingeniørforenings elektrotekniske Sektion, 1918 blev han Medlem af Dansk elektroteknisk Komité, hvor han fra 1934 er Vicepræsident. 1919—27 var han Medlem af Elektroteknisk Forenings Bestyrelse og er fra 1930 Medlem af den danske Nationalkomité for World Power Conference, fra 1931 af Udvalget for de nordiske Elektroteknikermøder og af Dansk Ingeniørforenings Bestyrelse. — R. 1933.

Lys og Kraft, VII, 1923, S. 111. Ingeniøren, XXXII, 1924, S. 567. Berl. Tid. 21. Maj 1920 og 21. Jan. 1935. Elektroteknikeren, XXXI, 1935, S. 27.

Pool Vinding.

Jensen, Carl Reinhold, 1827—88, Politiker. F. 25. Maj 1827 i Nakskov, d. 19. Okt. 1888 i Kbh., begr. i Vejle. Forældre: Garver

Johannes Gabriel J. (ca. 1789—1842) og Cicilia Olsen (1790—1852). Gift 1° 19. Okt. 1859 i Kbh. (b. v.) med Vilhelmine Mathilde Nielsen, f. 11. Jan. 1836 i Kbh. (Trin.), d. 23. Jan. 1869 i Vejle, D. af Malermester Jacob N. og Juliane Johanne Sophie Hartz. 2° 2. Aug. 1869 i Vejle med Emma Christine Maria Schmidt, f. 21. Jan. 1838 i Nysted, d. 20. April 1918 paa Frbg., D. af Malermester, senere i Nakskov, Andreas Christian S. (1810—75) og Grethe Henriette Elise Hartz (1810—senest 75).

J. meldte sig 1848 frivillig som Herregaardsskytte og tog 1853 Landmaalereksamen. Han var en udpræget kritisk Natur med ikke ringe polemisk Evne. 1855—61 udgav han en Række stærkt polemiske Smaaskrifter med Angreb paa Landmaaleruddannelsen, Professor R. Nielsen og daværende Kapellan Vilh. Beck. Nogle af disse Skrifter bragte ham i Konflikt med Domstolene. 1861—63 udgav han i Aarhus et Ugeblad »Jyllandsposten« og 1864—67 et andet med Titlen »Folkebladet«, begge i Tscherning'sk Venstre-aand. Under Aarhusopholdet blev han 1862 Medstifter af Jydsk Folkeforening og Sekretær i dens Bestyrelse. Det var ogsaa paa den Tscherning'ske Venstrepolitik, han søgte Valg til Folketinget. 1858—61 valgtes han i Nykøbing S. og 1861—64 i Kalundborg, 1864—66 søgte han forgæves Valg i flere Kredse, men deltog ivrigt i Agitationen for Junigrundlovens Bevarelse som Rigsgrundlov. Endelig valgtes han Okt. 1866 i Skanderborgkredsen. Paa flere Omraader hævdede han radikalere Anskuelse, end det daværende Venstre kunde samles om, var saaledes stemt for stærkt udvidet kommunal Valgret og fuld Udstyknings- og Sammenlægningsfrihed. Efter 1866 maatte han kæmpe med økonomiske Sorger og mistvivlede paa Grund af Gruppespjættelsen om Venstres Fremtid, hvorfor han Aug. 1868 nedlagde sit Mandat og fik Embedet som Stationsforstander i Vejle. Hans politiske Anskuelse forblev uforandrede, og han kæmpede for dem, naar Lejlighed gaves, samtidig med at han dadelfrit udførte sin Embedsgerning.

Chr. Søndergaard i Jysk Maanedsskrift 1911. Hans Jensen: Lars Bjørnbak, 1919. Vejle Amts Folkeblad 20. Okt. 1888. Hans Lund: Sofus Høgsbro. Brevveksling og Dagbøger, I, 1923 (se Registeret). Vejle Amts Folkeblad, Jubilæumsnummer Okt. 1915.

N. Neergaard.

Jensen, Richard Vilhelm, 1883—1935, Solodanser. F. 28. Marts 1883 i Kbh. (Stefans), d. 20. Okt. 1935 sst., begr. sst. (Ass.). Forældre: Fabrikant Hans Ludvig August J. (1847—97) og Emilie Jensine Vilhelmine Svane (1850—1922). Gift 2. Juli 1926 i Kbh. (Holmens) med Lis (Elis) Repstorff Otto, f. 20. Juli 1907 i Kbh.,

D. af Grosserer Carl Johann Hermann O. (f. 1874) og Mary Johanne Repstorff (1880—1932).

J. kom 1892 ind paa Balletskolen ved Det kgl. Teater, som han tjente i ca. fyrretyve Aar. 1901 blev han Balletdanser, og da han havde udmærket sig i adskillige Soloer og (1907) var brudt igennem som Harlekin ved Ellen Prices Side i »Harlekens Millioner«, udnævntes han 1908 til Solodanser. Hans Kunst udmærkede sig ved mandig Kraft og stor Spændstighed — navnlig var han en fortrinlig Springer —, medens han som Mimiker virkede traditionel. Han efterfulgte Hans Beck i mange Partier, f. Eks. James i »Sylfiden«, Alonzo i »Toreadoren«, Loke i »Thrymskviden«, Ola i »Brudefærden i Hardanger«, Gennaro i »Napoli«. Han naaede ikke Mesteren i Figureernes Karakteristik, men muliggjorde ved sin ranke Skikkelse og sin virile Styrke, der dog fattedes et Særpræg af Aand, at Bournonvilles Hovedværker kunde bevare deres Liv paa Repertoiret. Han optraadte sidste Gang paa sin 50 Aars Fødselsdag 1933 som Du Puy i »Livjægerne paa Amager« og blev stærkt hyldet af Publikum. Hans Afsked, som han ikke selv ønskede, gik ham nær til Hjerte. — R. 1933. — Tegninger af Rasmus Christiansen 1909, Gerda Wegener og Vald. Møller.

Politiken 29. Marts 1933.

Robert Neiiendam.

Jensen, Hans Severin, 1833—93, Møbelfabrikant. F. 7. Febr. 1833 i Kbh. (Trin.), d. 27. Aug. 1893 sst., begr. sst. (Ass.). Broder til Andreas J. (s. d.). Gift 11. Aug. 1876 i Kbh. (Frue) med Poulina Christine Høyer, f. 27. Sept. 1840 i Kbh. (Frue), d. 1. Juli 1900 paa Maglemosegaard ved Vedbæk, D. af Urtekræmmer, Stivelsesfabrikant Johannes H. (1803—57) og Caroline Juliane Kragerup (1806—79).

J. kom i Malerlære hos T. P. Gram, gennemgik Det tekniske Institut og Modelskolen paa Kunstakademiet, hvor Hetsch blev opmærksom paa ham. 1860 gjorde han Mesterstykke som Maler. Han var imidlertid interesseret i Møbeltegning, og da Broderen Andr. J. (s. d.) kom hjem fra Udlandet, etablerede de 1861 Møbelfirmaet Sev. & Andr. J. Det var J., der tog sig af Kunderne og gennem sin Forbindelse med Kunstnerkredse knyttede en Række Kunstnere til Virksomheden. J. var Medstifter af den nye Haandværkerskole 1868, i hvis Bestyrelse han havde Sæde. Inden for Industriforeningen arbejdede han ivrigt for Støtte til Haandværkets Skoler, og da disse 1875 samledes i Det tekniske Selskabs Skole, valgtes han ind i dennes Bestyrelse og sad der til sin Død. Han var ligeledes et virksomt Medlem af Bestyrelsen for Arbejdernes Bygge-

forening, og fra 1870 til sin Død var han Formand for de samlede københavnske Sangforeninger. Fra 1874 til sin Død var han Medlem af Kbh.s Borgerrepræsentation. J. indtager en smuk Plads i Rækken af de fremragende Haandværkere, der i en Nedgangstid hævdede Fagets høje Standard, og han viste ved Siden af et aabent Blik for Livets ideelle Krav, naar Dagens Arbejde var gjort. — R. 1888. — Træsnit 1880.

1861—1911 Sev. & Andr. Jensen, 1911. R. Berg: Snedkerlauget i Kbh. 1554—1904, 1904. Haandværkerbladet 30. Aug. 1893.

Georg Nygaard.

Jensen, Søren, f. 1865, Pianofabrikant. F. 16. Juli 1865 i Aarhus. Forældre: Murermester Niels J. (1834—1900) og Maren Johansen (1830—1900). Gift 1° 18. Juni 1889 i Aarhus med Caroline Vilhelmine Mikkelsen, f. 9. Maj 1866 i Kbh. (Holmens), d. 23. Sept. 1902 sst., D. af Skibsbygger Carl Alfred M. (1838—1909) og Dortea Wilhelmine Kiærulff (1842—76). 2° 26. Sept. 1903 i Kbh. (Holmens) med Anna Kathrine Vilhelmine Jensen, f. 1. Marts 1879 i Kbh. (Frue), D. af Vognmandskarl, senere Restauratør Niels J. (1849—1932) og Karen Christensen (Larsen) (1849—98).

J. kom i Lære i sit Fag 1879 og rejste efter udstaaet Læretid 1884 til Kbh. For at uddanne sig yderligere rejste han til Udlandet og kom efter Ophold i Berlin, Dresden, Hamburg og Paris hjem 1888. I Kbh. fik han Ansættelse som Egalisør, i Klaverbygningsteknikken Betegnelse for den, der giver de enkelte Led i Mekanikken den sidste Affiling, saa alle Tonerne i hele Instrumentets Omfang faar en ensartet Klang. 1893 etablerede han sig som Pianofabrikant. Fra en beskeden Begyndelse med kun to Mand paa Værkstedet arbejdede han Virksomheden op til at være en af de største i Norden. Instrumenterne vandt Anerkendelse hos Autoriteter som J. P. E. Hartmann, Aug. Winding og Gotfred Matthison-Hansen. Ogsaa for Instrumenternes ydre Form interesserede J. sig. Han konstruerede det saakaldte Dania-Flygel, og han gav til Tider sine Instrumenter en kunstnerisk Dekoration med Assistance af Kunstnere som N. V. Dorph, Gudmund Hentze og Vald. Andersen. 1921 afstod han sin Fabrik til Firmaet Herman N. Petersen & Søn, der senere er ophævet. J.s administrative og organisatoriske Evner er i udstrakt Grad kommet hans Fagfæller og Kunsthaandværkets Dyrkere i det hele taget til gode. Han var 1896 Medstifter af Dansk Pianofabrikantforening og dens Formand 1903—11 og stiftede 1908 Foreningen Dansk Kunst og Haandværk, der 1913 sammensluttedes med den 1907 stiftede Forening for Kunsthaandværk. Særlig virksom har han været for Organise-

ringen af Landsforeningen Dansk Arbejde (1908), hvis egentlige Skaber og første Formand han var. J. var Leder af Afdelingen for Kunsthaandværk paa Dansk Købestævne i Fredericia 1923—26 og af Møbel-Interiøraftdelingen sst. fra 1927. Som en Anerkendelse af dette Arbejde modtog han 1935 Kunsthaandværksafdelingens Aarsmedaille. — R. 1936.

Søren Jensens Jubilæums-Album 1893—1918, 1918. Ill. Tid. 10. Febr. s. A. Georg Nygaard: Forening for Kunsthaandværk 1907—32, 1932. Dansk Arbejde Marts og Juli 1933.

Georg Nygaard.

Jensen, Søren, 1873—1902, Zoolog. F. 14. April 1873 i Krage-lund, Als Sogn, d. 13. Febr. 1902 i Kbh., begr. i Als. Forældre: Gaardfæster Jens Peter J. (1831—98) og Maren Poulsdatter Christensen (1841—92). Ugift.

J. tilbragte sin Barndom som Vogterdreng, kom paa Højskole, blev Student 1893 fra Lyceum og studerede Zoologi, der fra hans første Ungdom havde haft hans brændende Interesse. Hans Indsamlinger og Klækninger af Billelarver for Zoologisk Museum har haft megen Betydning for vort Kendskab til Billernes Udvikling; selv publicerede han dog intet derom, men overlod dette til Meinert o. a. Hans Hovedinteresse var Smaakrebsene, hvor han viste meget store Evner som Samler og Undersøger. 1898 fik han Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af en Prisopgave om de danske Ferskvandsostracoder og -copepoder, faunistisk og biologisk behandlet. 1900 fremkom i »Vid. Selsk. Overs.« hans dygtige Arbejde om Morfologien hos et Par aberrante Snyltekrebs, Rhizorhina og Herpyllobius, med en i unødigt skarp Form holdt Kritik af H. J. Hansens tidligere Undersøgelser paa samme Felt; Hansen tilbageviste Angrebet lige saa skarpt, og hvem der havde Ret med Hensyn til Realiteterne, er vist paa de fleste Punkter stadig uafgjort. Efter dette voldsomme Opgør, der gav Genlyd i hele vor zoologiske Verden, deltog J. som Zoolog i den Amdrup'ske Ekspedition til Østgrønland 1900. Efter Hjemkomsten afsluttede han sine Universitetsstudier, blev mag. scient. 1901 og ansat som Konservator ved Zoologisk Museum og som Medarbejder ved de danske Planktonundersøgelser. Hans uventede Død kort efter tilintetgjorde de store Forventninger, der næredes til hans kommende Arbejde. Posthumt udgaves dels de værdifuldeste Dele af hans Guldmedaillarbejde, dels hans Iagttagelser over østgrønlandske Pattedyr. — Han hørte til Studentersamfundets førende Medlemmer og var 1901 blevet dets Inspektør.

Politiken 18. Febr. 1902. Ill. Tid. 23. Febr. s. A. Entom. Meddel., XV, 1936, S. 270 f. J. Aakjær: Før det dages, 1929, S. 178, 208.

Kai L. Henriksen.

Jensen (Fenger), Maria Kirstine Dorothea (**Thit**), f. 1876, Forfatterinde. F. 19. Jan. 1876 i Farsø, Himmerland. Søster til Johannes V. J. (s. d.). Gift 4. Okt. 1912 i Kbh. (b. v.) med Maleren Gustav Jehan Fenger, f. 20. Jan. 1887 i Thisted (gift 2° 1922 med Tandlæge Johanne Svénné, f. 1884), Søn af Distriktslæge Sophus F. (1847—1910) og Marie Charlotte Angelica Henke (1850—1926). Ægteskabet opløst 1918.

I Barndomshjemmet blev T. J.s aandelige Interesser vakt ved Samtaler med Faderen, hos hvem hun ofte sad i hans Studerekammer, »der lignede et lille Rum mellem fire store Bogreoler«. Et Indtryk, der prægede hende for Livet, modtog hun af sin legemligt svage, men villiestærke Moder i hendes aldrig trættede Arbejde for Hjem og Børn. Tidligt kom hun ud, først som Lærerinde, senere som Selskabsdame og Husbestyrerinde. Om Nætterne læste hun og begyndte samtidig selv at skrive, »for det maatte jo siges, hvordan Verden skulde bære sig ad med at være god«. Som Forfatterinde debuterede hun med en Fortælling »To Søstre« (1903), to nydelige Kvindeskildringer. Johanne Marie, den egentlige Hovedperson, angiver med sin første Replik: »Jeg vil, jeg vil, jeg vil!« straks hele Forfatterskabets energiske Tone. Hertil slutter sig »Familien Storm« (1904), der skildrer en himmerlandsk Slægts Historie, en Slægt med stride, urolige Elementer. Med »Martyrium« (1905) aabnede hun Rækken af sine naturalistiske, sociale Tendensromaner, bl. a. »Ørkenvandring« (1907), »Elskovs Forbandede« (1911), »Hemskoene« (1912) og »Den erotiske Hamster« (1919). Det er Indignationsdigtning, en Kamp for Kvindens retslige Stilling i Samfundet, et Forsvar for Ægteskabet og Familien mod alle Erotikkens opløsende Tendenser. Ind imellem disse Agitationsbøger fortsættes den roligere, psykologisk-skildrende Linie fra de to første Fortællinger og kulminerer i Bøgerne med jyske Motiver, hendes værdifulde Bidrag til Hjemstavnsdigtningen: »Jorden« (1915), »Jydske Historier« (1916, især »Karen Kestin«, »Et Slægts-Kup«, »Da Bette-Ane fik Jens til Vorherre«) og »Kongen fra Sande« (1919) med Billedet af den stolte Storbonde, der kører sin døde, forvildede Søn hjem over Heden og i Trods rejser sig mod Gud. En smuk psykologisk Skildring er »Kærlighedens Kaabe« (1918). Et Idealbillede af den moderne Kvinde, socialt indstillet og dog kvindelig i sine Instinkter, har hun villet tegne i »Gerd« (1918) og Fortsættelsen »Aphrodite fra Fuur« (1925). Modstykket hertil er Spotten over den lille Mand, Mandfjolset i »Hr. Berger intime« (1917) og »Det evigt Mandige« (1919). — Allerede 1909 begyndte T. J. med Foredraget »Moral« sin omfattende Foredragsvirksomhed, der

næsten hvert Aar førte hende ud paa Turné, med Emner som »Idealet af en Mand«, »Kvindens Program«, »Hvad Verden venter paa« (om Raceforbedring). Som Led i sit Kvindesagsarbejde stiftede hun 1917 Husmoderforeningen, hvoraf hun er Æresmedlem. 1923 tog hun Sagen Børnebegrænsning op og indledede hermed en Kampagne, der i nogle Aar lagde Beslag paa alle hendes Kræfter. Trykt foreligger »Frivilligt Moderskab« (1924). Under samme Titel udgav hun en dansk Bearbejdelse af Margaret Sangers »Woman and the new race«. Hun stiftede Foreningen for sexuel Oplysning, og i dens Publikationsserie »Oplysning« udsendte hun »Børnebegrænsning. Hvorfor — hvordan« (1928). Til Kampagnen hører Skuespillet »Storken«, der opførtes paa Folketeatret (1929) og ogsaa blev spillet andre Steder i de nordiske Lande. Hendes ledende Tanke har været gennem rationelt Arbejde at ville skabe sundere og lykkeligere Mennesker ved at forbedre selve Menneskestoffet ved Omsorgen for Barnet under Opvæksten (»at opmuntre til smaa Familier, velstillede, i rene Hjem«) og for Moderen (»ingen Kvinde bør være frugtsommelig og forslidt samtidig«). Hendes sociale Indstilling førte hende ogsaa ind i Arbejdet for Befæstelsen af Forfatterens retslige Stilling. Fra 1915 har hun været Medlem af Forfatterforeningens Bestyrelse, tre Aar som dens Næstformand og eet Aar som Formand. Hendes sociale Virksomhed har ført hende ud paa store Rejser, hvor hun har holdt Foredrag om Kvindens Stilling eller repræsenteret danske Forfattere ved Kongresser og Stævner. — I 30'erne har hun efter Foredragskampagnen taget fat paa digteriske Arbejder med ny Kraft. Med to Romaner fra Højrenæssancen i Danmark kastede hun sig ud i store Opgaver, og hun oplevede et nyt digterisk Opsving med Skuespillet »Nial den Vise« (1934) og den historiske Roman fra det 16. Aarhundredes Danmark »Stygge Krumpen« (I—II, 1936). Med sin impulsive Personlighed er hun et Ansigt i Tidens Litteratur og offentlige Debat.

Jubilæumsudgave af Romaner og Fortællinger, I—VI, 1928.

Malerier af Margrethe Levy 1934 og Ebba Høyrup 1937. Tegning af Peter Holm 1936.

Selvbiografisk: Nationaltidende 17.—18. Nov. 1915. — Peder Hesselaar: Vor Tids Digtere, 1926, S. 123—34. Sven Lange: Meninger om Litteratur, 1929, S. 86, 127. Martin Ellehaug: Det danske Skuespil efter Verdenskrigen, 1933, S. 102—05. Berl. Tid. 8. Jan. 1936.

Oluf Friis.

Jensen, Thomas, 1824—77, Botaniker. F. 3. Marts 1824 i Kbh. (Petri), d. 22. Dec. 1877 i Ranum, begr. i Bjørnsholm. Forældre: Portrætmaler C. A. J. (s. d.) og Hustru. Gift 7. Juni 1866

i Aalborg med Anna Marie Frederikke Wulff, f. 27. Okt. 1839 paa Bjørnsholm, d. 22. Jan. 1922 i Helsingør, D. af Godsforvalter paa Bjørnsholm, senere Ejer af Østergaard, Malle Sogn, Justitsraad Joseph W. (1800—76) og Elisa Marie Eleonora Brandt (1804—82).

J. blev Student 1842 fra Metropolitanskolen og cand. theol. 1849, men Naturvidenskaberne interesserede ham mere end Teologien, og i flere Aar ernærede han sig som Naturhistorielærer i Kbh. Da Naturfagene 1857 var blevet obligatoriske ved Lærerseminarierne, blev J. 1858 Lærer deri ved Seminariet i Ranum, og her blev han til sin Død. — Som Botaniker var J. Autodidakt, i det mindste paa det Omraade, Bryologien, hvorom hans faa Publikationer handler. De vigtigste af disse er »Bryologia Danica eller de danske Bladmossier« (1856) og »Conspectus Hepaticarum Daniæ eller Beskrivelse af de danske Halvmossier« (Bot. Tidsskr., I, 1866). J. var den første, der i Danmark underkastede vore Mosarter et mere videnskabeligt, paa mikroskopisk Undersøgelse baseret Studium, og selv om disse Arbejder ikke har nogen Betydning for den videnskabelige Bryologi og floristisk set langt fra er udtømmende, er de dog grundlæggende for Kendskabet til vor Mosflora. — Omkring 1870 tvang en Øjensygdom J. til at opgive alt Arbejde ved Mikroskopet, men han fandt Erstatning derfor i Skakspillet, hvori han var en Mester, og som Opgaveforfatter blev han kendt ud over Landets Grænser. Han var en elskværdig og afholdt Mand, tilfreds med sin Virksomhed, og hans Sideinteresser hjalp ham til at bære Trykket af smaa Kaar og haarde Sygdomme. — Maleri af C. A. Jensen ca. 1850 forhen hos Johan Hansen. Barnebillede med Broderen af samme ca. 1832.

Nordisk Skaktidende, VI, 1878, S. 1—7. Carl Christensen: Den danske Botaniks Historie, 1924—26, I, S. 453 ff.; II, S. 318.

Carl Christensen.

Jensen, Thomas Hoyer, 1771—1846, Præst. F. 27. Maj 1771 i Tønder, d. 13. Dec. 1846 i Bov, begr. sst. Forældre: Byfoged, Borgmester Nicolai J. (ca. 1710—90, gift 1° med Anna Christina Paulsen, 1716—43, 2° 1745 med Anna Catharina Jensen, 1709—67) og Metta Magdalena Hoyer (1736—1825). Gift 1° 22. Okt. 1802 i Flensborg med Maria Dorothea Petersen, f. 23. Sept. 1782 i Flensborg, d. 19. Nov. 1820 i Bov, D. af Postmester Sønke P. (ca. 1734—98) og Marie Dorothea Laub (ca. 1749—1804). 2° 20. Dec. 1822 i Bov med Anna Maria Margrethe Lützen, døbt 15. Juli 1783 i Weddingsted, d. 12. Marts 1845 i Bov, D. af Diakon i Weddingsted, senere Sognepræst i Nørre Haksted Sønke L. (1745—1819,

gift 2° 1787 med Catharina Jessen, gift 1° med Sognepræst i Faar-toft Cay Diderich Krebs, 1744—75, 2° 1777 med Sognepræst sst. Lorentz Peter Steffens, 1740—86) og Lauretha Peträus (ca. 1762—83).

J. fik af sine Forældre (Moderen var herrnhutisk paavirket) en god Opdragelse, men han voksede op uden Kendskab til det danske Sprog. Uden synderlig religiøs Sans begyndte han nitten Aar gammel sit teologiske Studium i Kiel, men efter to Aars Forløb drog han til Jena, hvor han af en Studenterkammerat, Chr. Petersen fra Tinglev, lærte Dansk, og hvor han ogsaa synes at være blevet religiøst vakt. Fra nu af var han i stærk Udvikling i begge disse Retninger; nationalt grebes han af Oplevelserne 1801 og 1807—14; i kirkelig Henseende paavirkedes han navnlig af Grundtvig, af hvis Prædikener han oversatte flere paa Tysk (bl. a. den berømte Dimisprædiken 1810). Teologisk Embedseksamen havde han bestaaet paa Gottorp 1795. Efter at have haft forskellige Huslærerstillinger, bl. a. paa Trøjborg i Nordslesvig, kaldtes han 1801 af Magistraten i Flensborg til Præst ved den danske Kirke sst. Herfra forflyttedes han 1819 til Bov, fra hvilket Embede han tog sin Afsked 1843. J. var en flittig Forfatter i flere Retninger. Han har foruden de nævnte Prædikener skrevet en Pjece om Midlet til at forhøje Papirpengenes Værdi (1812). Men fremfor alt var han en ivrig Talsmand for det danske Sprog i Slesvig, og hans fleste Bøger er Hjælpemidler for Undervisning i dette i Skoler med tysk Sprog («Kleine dänische Sprachlehre für Deutsche», 1812, omarbejdet 1813; »Praktische Anleitung zur dänischen Sprache«, 1814; »Dänisches Lesebuch zum Gebrauch in schleswig-holsteinischen Schulen«, 1814, m. m.). Det var dog ikke blot i Litteraturen, han virkede for det danske Sprog, men ogsaa i sit Sogn. Her var Kirkesproget tysk, uagtet Befolkningen var dansktalende. Han holdt da stundom danske Prædikener, foretog Forretninger paa Dansk og underviste Børnene i dette Sprog. Men 1840 forlangte den slesvig-holstenske Regering Underretning om, hvorledes dette hang sammen. J. oplyste, at Befolkningen ikke forstod en tysk Prædiken, og Konfirmanderne kunde ikke følge tysk Undervisning; hans Skrivelse endte saaledes: »Ligesom jeg mit halve Liv igennem har arbejdet paa gennem Undervisning og Skrifter at udbrede dansk Sprogkundskab, saaledes vil jeg, saa længe mine Kræfter tillader det, blive ved dermed uden i ringeste Maade at træde det tyske Sprog for nær«. Visitoriet, hvis gejstlige Medlem var Provst Volquartz, indstillede ikke des mindre, at det skulde forbydes J. at holde danske Prædikener, som det dristede sig til at paastaa,

at hans Sognefolk ikke forstod. Regeringens Resolution kendes ikke; men rimeligvis har denne Sag medvirket til, at J. søgte sin Afsked.

Neuer Nekrolog der Deutschen, XXIV, 1848, 2, S. 824. C. F. Allen: Det danske Sprog i Slesvig, II, 1858, S. 160—65, 353. H. F. Petersen i Festskrift til H. P. Hanssen, 1932, S. 125—33.

Knud Fabricius (L. Koch).

Jensen, Thor Philip Axel, f. 1863, Købmand, Trawlskibsreder og Godsejer. F. 3. Dec. 1863 paa Frbg. Forældre: Murer Jens Christian J. og Andrea Louise Martens. Gift 26. Maj 1886 med Thorbjörg Margrít Kristjánsdóttir.

J. kom som en fattig Dreng til Island i Fjortenaarsalderen og fik Ansættelse hos Købmand S. Gudmundsson. Efter en Del Aars Virksomhed her blev han Faktor for et norsk Handelshus i Syd-island, og efter i nogle Aar at have bestyret denne Forretning med stor Dygtighed etablerede han sit eget Købmandshus under Navnet Godthaab. Samtidig drev han Fiskeri først med aabne Baade og store Fiskerkuttere, siden som Trawlskibsreder, efter at han havde faaet Forstaaelse af, hvilke store Fordele navnlig de britiske Fiskere havde ved Benyttelsen af store Trawlere. Det var 1905, at J. erhvervede sin første Trawler, og han blev dermed Pioneren i hele det islandske Trawlfiskeri, som siden skulde faa en gennemgribende Betydning for Islands økonomiske Liv. 1908 dannedes ved en Sammenslutning af flere store Islands-Forretninger Akts. P. J. Thorsteinsson & Co., som i sig ogsaa optog J.s Forretning Godthaab, og indtil 1913 var J. sammen med tre andre islandske Købmænd Direktør i nævnte Aktieselskab, som dog maatte likvidere sidstnævnte Aar med store Tab. 1911 havde imidlertid J.s Søn *Ricard Thors* (J.s Sønner har antaget Navnet Thors) startet Fiskeriselskabet Kveldulfur, Ltd., med økonomisk Bistand fra Faderen, og da denne 1913 fratraadte som Direktør i Thorsteinsson & Co., gik han i en Aarrække med Iver og fremragende Dygtighed op i Ledelsen af Kveldulfur, Ltd., som efterhaanden er vokset op til Islands største Virksomhed inden for Fiskeriet og Handelen med Fiskeprodukter med en Aktiekapital, som nu — Jan. 1937 — andrager 2 Mill. Kr.

Ved Siden af sin store Indsats i Udviklingen af det selvstændige islandske Trawlfiskeri har J. imidlertid ogsaa paa et helt andet Felt, nemlig Landbruget, øvet en revolutionerende Indflydelse. Det Arbejde, J. her har udført, tilhører imidlertid de sidste femten Aar, idet han først 1922 erhvervede en mindre Landejendom ca. ti km fra Reykjavík under Navnet Korpulfsstaðir med en Besætning af fem Køer, tyve Faar og ti Heste, og fra denne beskedne Start-

plads begyndte han et Arbejde paa Landbrugsomraadet, som har været noget helt usædvanligt i det islandske Landbrugs Historie. I langt højere Grad end nogen anden Mand i Island har J. gennemført et Kultiveringsarbejde paa sine Jorder, dels ved Brugen af moderne Bearbejdningsredskaber som Fræsemaskiner og Traktorer, dels ved Anvendelse af Kunstgødning og Foretagelsen af store Vandings- og Dræningsanlæg, og det er derved lykkedes ham at skabe det første store samlede Landbrug i Island, i hvert Tilfælde siden Islands Storhedstid. Til Korpulfsstaðir hører i Dag en Kvægbesætning paa over 400 Køer, som af sagkyndige anses for at være den bedste og sundeste Kobestand i Landet, og Ejendommen staar samtidig paa næsten alle andre Omraader som Mønsterlandbruget foran noget andet paa hele Island. Ved sin dobbelte Indsats først som Skaber af det islandske Trawlfiskeri og siden som det islandske Landbrugs store Fornyer indtager J. i Dag en højt anset Plads inden for Islands Erhvervsliv og anerkendes ubestridt fra alle Sider som den mest fremragende Erhvervsmand, der har virket i Island i det sidste Slægtled. — K.² 1929.

Matth. Thordarson: Havets Rigdomme og deres Udnyttelse, 1927, S. 12 f. Dansk-Islandsk Samfunds Aarbog, især 1931 og 1932.

Jens Vestberg.

Jensen, Thorkild Jens Peter Heinrich, f. 1888, Skoledirektør. F. 4. Juni 1888 i Kbh. (Johs.). Forældre: Skomager Heinrich Georg Martin J. (1850—1925) og Marie Jensine Henriette Petersen (1853—1924). Gift 24. Marts 1910 paa Frbg. (Marcusk.) med Olga Dorothea Christensen, f. 30. Marts 1883 i Odder, D. af Blikkenslager Jens Peter C. (1837—1909) og Dorothea Jacobsen Hald (1843—1917).

J. dimitteredes 1909 fra Blaagaards Seminarium og blev s. A. Vikar ved Kbh.s Kommuneskoler, hvor han 1910 blev Timelærer, 1914 fik fast Ansættelse og 1929 blev Inspektør ved Havremarkens Skole. 1932 konstitueredes han som Viceskoledirektør, og 1933 udnævntes han til Skoledirektør. Han var 1912—14 Medlem af Kommunelærerforeningens Bestyrelse; men mere kendt i Lærerkredse blev han i Foraaret 1917, da han i Anledning af et Lønspørgsmaal var sine Kolleger en flygtløs Talsmand over for Magistraten og Skoledirektøren. 1922 valgtes han til Formand i Kommunelærerforeningen paa et Program i Lønspørgsmaal, der omfattede Forsørgertillæg paa et bredt Grundlag. Han beklædte Formandsposten til 1929, da han blev Inspektør. Nævnes kan hans energiske og heldigt gennemførte Forsvar for en ved Domstolene uskyldig anklaget Lærer. J. stiller sig i pædagogiske Spørgsmaal

køligt og kritisk over for Reformister. Han har sin fast formede Mening om Opdragelsesspørgsmaal og Skoleforhold og i udpræget Grad Mod til at hævde den. — J. var 1929—33 Medlem af Borgerrepræsentationen, valgt paa Socialdemokratiets Liste, og af Direktionen for Efterslægtsselskabets Gymnasium, er Formand for Foreningen Skolebespisningen, for Fælleskomiteen for Feriebørns Landophold og for Foreningen Sløjd for arbejdsløse. Han er Medudgiver af »Hovedstadens Regnebog« (2. Opl. 1935) og af »Mellemskolens nye Geometri« (2. Opl. 1933). I det af »Social-Demokraten« udgivne »Hjemmets Bibliotek« har han sammen med Ministeriets Skolekonsulent F. C. Kaalund-Jørgensen redigeret »Skolen og Hjemmet« (1934) og heri behandlet Kbh.s Skolevæsen.

Københavns Kommuneskole 9. Maj og følgende Numre 1917, 1. og 19. April 1922 og 10. Juni 1932.

Chr. Buur.

Jensen, Thyra Margrethe Marie Kirstine, f. 1864, Forfatterinde. F. 11. Okt. 1865 i Sillerup, Haderslev Amt. Forældre: Lærer, sidst i Yding, Jørgen Pedersen Lauesgaard (1838—1933) og Laura Thalia Bay (1839—1920). Gift 23. Maj 1889 i Yding med cand. theol., senere Sognepræst, sidst i Vignæs, Frederik (Frede) Engelhardt Bojsen J., f. 17. Nov. 1861 paa Hindholm Højskole, Søn af Forstander, senere Sognepræst N. J. J. (s. d.) og Hustru.

Som ung uddannede T. J. sig i Haandgerning og Sygepleje, og da hun ved sit Ægteskab førtes ind i stærkt grundtvigske Kredse, blev hendes Virksomhed præget heraf. 1895—1904 var hun Konsulent i Haandgerning ved danske Højskoler, 1904—08 Medlem af det kirkelige Udvalg, 1909—12 Formand for Dansk Kvindesamfund for Saksøbing og Omegn, og 1918—22 afholdt hun i sit Hjem i Vignæs Sommerkursus for unge Piger. — Allerede tidlig begyndte T. J. at skrive. Hun var en flittig Medarbejder ved forskellige folkelige Ugeblade, f. Eks. det af Julius Schjøtt redigerede »Nordstjernen« og Zakarias Nielsens »Søndagsbladet«. 1901 udsendte hun sin første Bog, »En lille Historie«, en frisk og fornøjelig Børnebog, der senere efterfulgtes af et Par andre Børnebøger, »Store Bror og lille mej« (1903) og »Blommestenen« (1905). For voksne Læsere har hun skrevet »Musen. Virkelighedsbillede« (1902) og »En lille Pige, som danser. En ungdommelig Historie« (1910) samt en lang Række Smaafortællinger og »Virkelighedsbilleder: »Dansk Jul«, I—III (1907, 1919 og 1924), og »Små Besøg« (1932). I »Fra Hjem til Hjem. Hverdagstanker og Skitser«, I—II (1909 og 1911), har hun samlet de vigtigste af sine Bidrag til »Søndagsbladet«. Flest Læsere har hun dog faaet med sine smukke og pietetsfulde historisk-

biografiske Skildringer: »En dansk Præstekones Historie. Nanna Jensen, f. Bojsen« (1915), »Constance Leth. Grundtvigs Ungdomskærlighed« (1922), »Fra gamle Præstegaarde«, I—II (1930 og 1931), »Kvinder i Grundtvigs Liv« (1934) og »Bispinde Nanna Boisen født Anna Nannestad« (1935). Ved sin nære Tilknytning til grundtvigske Kredse har T. J. haft Adgang til talrige mundtlige og skriftlige Kilder, som er kommet denne Del af hendes Forfatterskab til gode. — Tegning af Gerda Ploug Sarp 1931 i Familieej.

Slægt i Arkiv for Genealogi og Heraldik, 1908—19, S. 101 f.

K. K. Nicolaisen.

Jensen, Thøger, d. 1538, Præst. D. 6. Juni 1538 i Viborg, begr. i Sortebrødrek. sst. Gift med (tidligere Nonne) Anne Pedersdatter (gift 2° med Sognepræst ved Sortebrødrekirke i Viborg, Provst Morten Mortensen Hvas, d. 1577).

T. J. skal efter en senere, dog ikke særlig sandsynlig Tradition have tilhørt den adelige Slægt Løvenbalk. I sin Ungdom blev han optaget i Johanniterordenens (Korsbrødrenes) Kloster i Viborg, og her var han, da Hans Tausen ved Aaret 1524 blev sendt herover fra Antvorskov Kloster. Broder T. J. blev en af de første, som Tausen vandt for sine reformatoriske Anskuelser, og han blev den store Reformator en tro Vaabenfælle, saa længe denne var i Viborg, ja efter Huitfeldts Beretning skal han 1529 have fulgt ham til Kbh. Senere stod han en anden af de viborgske Reformatorer, Mag. Jørgen Jensen Sadolin, bi, da denne ca. 1531—32 forlagde sin Virksomhed til Odense. Thi at »Skolemesteren Thøger«, som kom med Sadolin til denne By, har været T. J., kan næppe betvivles. Her blev han underkastet Forfølgelse og vendte da snart tilbage til Viborg, hvor der var Trang til hans Arbejde. Han synes at have fortsat den evangeliske Præsteskole, som Sadolin havde begyndt. I hvert Tilfælde nævnes han som den første evangeliske Læsemester (Lektor) ved Domkirken. Tillige blev han Sognepræst ved den tidligere Sortebrødrekirke i Viborg. Men han døde allerede, medens han endnu var i sine kraftigste Aar.

Erik Pontoppidan: *Marmora Danica*, II, 1741, S. 210 f., 215. *Annal. f. nord. Oldkynd.*, 1847, S. 130 f. *Saml. t. Fyens Hist. og Topogr.*, IV, 1867, S. 34. *Kirkehist. Saml.*, 2. Rk., V, 1869—71, S. 344, 881 f.; 3. Rk., IV, 1882—84, S. 503, 518 f. *A. Køcher: Viborg Søndre Sogns Kirkes Historie*, 1929, S. 22 f.

Bjørn Kornerup (H. F. Rørdam).

Jensen, Valdemar Theodor, f. 1882, Havebrugsskoleforstander og Gartner. F. 2. Dec. 1882 i Kirke Stillinge. Forældre: Gaardejer Lars Peter J. (1850—1925) og Michaeline Mortensen (1849—

1926). Gift 9. Maj 1913 i Ordrup med Else Marie Eleonore Buhl, f. 7. Sept. 1885 i Kbh. (Johs.), D. af Mejeriejer Hans Hansen B. (1854—1933) og Ane Marie Andersen (1853—1917).

Efter 1897—1901 at have modtaget almindelig Elevuddannelse som Garthet tog J. 1903 Eksamen paa Vilvorde og foretog 1904 Rejser i England for at studere Havevæsenet der. Efter Hjemkomsten var han 1904—10 Gartner paa Hellerupgaard, hvor han gerne var blevet. Den daværende Forstander for Vilvorde L. Nielsen havde imidlertid gentagne Gange og meget indtrængende søgt at formaa J. til at overtage Lærervirksomheden ved denne Havebrugsskole, og da J. var udgaaet fra et Hjem med stærk Tilknytning til Højskolen og saaledes fra sin tidligste Ungdom havde haft Interesse for Oplæren af de unge, mente han at maatte følge Opfordringen, om end Forholdene paa Skolen dengang ikke var særlig tiltrækkende. Da L. Nielsen 1911 ikke længere formaaede at holde Vilvorde oppe, overtog J. saavel Havebrugsskolen som Ejendommen. Ved over for de unge, der søger Skolen, at virke som et levende Incitament og ved i udpræget Grad at modernisere Undervisningen samt ved at knytte mange og dygtige Lærere til Skolen har J. formaaet at tilbageerobre gammelt Ry for Vilvorde og give den ny Anerkendelse ud over Landet og i den danske Gartnerverden. Ogsaa det til Ejendommen hørende mangesidige Gartneri har J. forstaaet at bringe op paa en høj Standard takket være hans gartneriske Indsigt, Energi og forstandige Overblik. Gartnerstanden har paa mange Maader draget Nytte af J.s Evner og Virke-trang ved at sætte ham ind som Formand i forskellige Udvalg og ved allerede 1912 at indvælge ham i Repræsentantskabet for Alm. dansk Gartnerforening, ligesom han er Formand for Strandvejskredsen; fra 1931 er han Medlem af Hovedbestyrelsen. Endvidere er han Leder af Gartnerforeningens Rejsebureau og var 1918—22 Formand for Dansk Planteskoleejerforenings internationale Udvalg. — Som Forfatter har J. gjort sig gældende ved »Planteskoledrift« (1924, ny Udg. 1936), en af de Bøger, der er anerkendt som Lærebog ved Almindelig dansk Gartnerforenings Elevundervisning. Han har endvidere skrevet »Festskrift i Anledning af Vilvordes 50 Aars Jubilæum« og har været Medarbejder ved »Nordisk illustreret Havebrugsleksikon«. — R. 1936.

Axel Lange.

Jensen, Vilhelm Peter Herlov, f. 1870, Bakteriolog. F. 9. Okt. 1870 i Kbh. (Helligg.). Forældre: Manufakturhandler Viggo Ludvig J. (1843—89) og Marie Dorthea Ipsen (1843—86). Gift 18. Maj 1900 i Fredericia med Dorothea Marie Louise Pagh, f. 4.

Maj 1871 i Fredericia, D. af Bagermester Hans Jensen P. (1825—92) og Valthine Rosalie Jensen (1836—1924).

J. blev Student 1888 fra Efterslægtsselskabets Skole, tog medicinsk Embedseksamen 1895 og blev faa Maaneder derefter ansat som Privatassistent hos Professor C. J. Salomonsen, der bestyrede Universitetets Laboratorium for medicinsk Bakteriologi, som laa i en til Formaalet indrettet Lejlighed i Ny Vestergade. Her ledede J. de første her hjemme afholdte Kurser (frivillige) i Bakteriologi og patologisk Fysiologi og har derved været virksomt med til at udbrede Kendskabet til Bakterier og bakteriologisk Teknik blandt Landets Læger. Han var fast ansat paa Laboratoriet 1897—1900 og er det — efter at have gjort Tjeneste som Hospitalskandidat — atter fra 1901. 1910—11, da de nyopførte Institutter paa Fælleden blev taget i Brug i Forbindelse med det gamle Frederiks Hospitals Flytning til Rigshospitalet, blev Almindelig Patologi oprettet som et særligt Fag inden for det medicinske Studium med obligatorisk Kursus i medicinsk Bakteriologi. Her har J. siden fungeret som Lektor først under C. J. Salomonsen og efter dennes Afgang 1920 under Professor Oluf Thomsen. — J. har altid næret en stor Interesse for Undervisningen, og hans væsentligste Indsats ligger paa dette Omraade, idet han har haft god Lejlighed til paa det nye Institut at udfolde sine Evner gennem selvstændige, af ham tilrettelagte Forelæsninger og Kurser omfattende udvalgte Omraader af medicinsk Bakteriologi og Parasitologi. I øvrigt har han foruden for Studenterne holdt regelmæssige Forelæsninger og Øvelser for Farmaceuter og Elever ved Tandlægeskolen og Skolekøkkenafdelingen paa Statens Lærerhøjskole. Han blev Dr. med. 1903 med en Afhandling om patogene Gærsvampe, der for en væsentlig Del udarbejdedes under et Studieophold hos den kendte Patolog Weigert i Frankfurt. Desuden har J. offentliggjort en Række mindre Arbejder, særlig vedrørende Forbedringer af den ved Studiet anvendte Teknik (en ny Immersionsolie, Modifikationer af Grams og andre Farvninger, Indførelse af Pikroeosin (i Forbindelse med Hæmatoksylinfarvning af Vævsnit m. m.)) samt et Par mindre Lærebøger om Bakterier. J. har tillige været en ofte anvendt Foredragsholder over Emner af naturvidenskabelig og særlig biologisk Natur og har forfattet talrige større og mindre populær-videnskabelige Afhandlinger i Blade og Tidsskrifter (sammen med F. Levison: »Menneskets Legeme« i »Frem«, Afsnit om Bakterier og dyriske Parasitter i »Vore Sygdomme« m. m.). Paa det fotografiske Omraade har J. tilvejebragt en smuk Samling Billeder og Forelæsningstavler til Brug ved Undervisningen. — Maleri af Carla Colsmann Mohr 1918. *Oluf Thomsen.*

Jensen, Volkert (Jonas el. Jonæ, Volquard), d. ca. 1591, Hofpræst og Provst. F. i Ejdersted eller Husumegn, d. ca. 1591 i Kiel. Gift med Anna(?).

V. J. gik 1544—46 paa Lyceet i Lüneburg og studerede 1546 i Wittenberg, 1547 i Rostock. I en ung Alder ansattes han 1549 af den unge Hertug Adolf af Gottorp som Præst i Slesvig, men benyttedes efterhaanden mere og mere til som Hofpræst at varetage Hertugens kirkelige Tilsynsembede i de gottorpske Lande, ligesom han ogsaa 1559 ledsagede Hertugen paa hans Togt til Ditmarsken og n. A. paa Frierrejsen til England. 1554 udnævntes han til Provst over Gottorp Provsti og visiterede 1557 og oftere omhyggeligt i Angel. Herved beklagede han sit Ukendskab til Dansk og havde stærke Rivninger med Domherrerne i Slesvig. 1562 blev han Sognepræst i Garding, men vedblev at visitere i sit Provsti og længtes bort fra Ejdersted. 1570 udnævntes han af Hertug Hans d. Æ. til Sognepræst og Provst i Rendsborg, og det lykkedes ham hurtigt at faa Orden i Kirkeforholdene, særlig den økonomiske Side. I Pest-aaret 1581 klagede Borgerskabet over, at han ikke vilde besøge de syge, og at ingen kunde besøge ham paa Grund af en Lænehund ved Døren. 1587 blev han af Hertug Adolfs Enke kaldet til Kiel som Hofpræst og vedblev til sin Død at tilse Gottorp Provsti. V. J. var en myndig Personlighed, men hans Heflighed overgik sikkert ikke hans samtidiges. I sine Breve aabenbarede han ofte Hjertelighed. 1574 bringer han i et Brev en Hilsen fra »min Anna«, formodentlig hans Hustru. — Breve i Det kgl. Bibliotek.

Joh. Møller: *Cimbria literata*, I, 1745, S. 283 f. *Ny kirkehist. Saml.*, IV, 1867—68, S. 524, 656 f., 665, 677 ff. *Kirkehist. Saml.*, 3. Rk., I, 1874—77, S. 697 f., 732 f. *Schriften des Vereins für schlesw.-holst. Kirchengeschichte*, 2. Rk., V, 1910—13, S. 299 f.; VI, 1917, S. 455—59.

H. F. Petersen.

Jensen-Aale, Mads Frederik, f. 1865, Husmandsfører. F. 6. Juni 1865 i Lerred, Nørre Snede Sogn. Forældre: Husmand og Arbejdsmand Jens Jensen (1814—83) og Ane Kirstine Madsdatter (1829—1915). Navneforandring 4. Aug. 1933. Gift 19. Febr. 1892 i Hvirring med Hansine Kirstine Marie Pedersen, f. 24. Maj 1868 i Rask, Hvirring Sogn, D. af Arbejdsmand Peder Simonsen (1824—82) og Kirstine Marie Hansdatter (1826—1906).

J.-A. tjente indtil Nittenaarsalderen som Karl paa Landet, men i de følgende fem Aar for han mest til Søs og kom 1889 som Arbejdsmand til Aale i Horsens Vesteregn. 1893 købte han et Stykke uopdyrket Mosejord i Uldum og byggede paa det. Fem Aar senere flyttede han til et lille Husmandssted paa Aale Vester-

mark; 1901 købte han ni Tdr. Land paa Søndermarken og byggede n. A. det Hus, hvor han siden har boet, ogsaa efter at han 1933 har afstaaet Ejendommen, der efterhaanden er vokset til 20 Tdr. Land, til en Søn. Med sejt Udholdenhed drev J.-A. sit Landbrug og fik i sin Tid tildelt Landboforeningens Medaille for Flid og Dygtighed. Da Husmandsbevægelsen kom op, følte han sig straks grebet af Tanken. Han var med til at stifte Aale Husmandsforening, valgtes til dens Formand og sad i en Aarrække som Formand i Amtssammenslutningen. Sin største Indsats har han gjort i Udstyknings sagen. 1908 blev han Formand for Udstykningsforeningen for Skanderborg Amt og den nordlige Del af Vejle Amt, og det var ham, der gennemførte den store og vellykkede Udstykning af Rask Hovedgaard 1921. Som Husmændenes Tillidsmand fik han efterhaanden en Mængde Hverv. Han kom ind i Styrelsen for De samvirkende jyske Husmandsforeninger og indvalgtes i Sogneraadet 1917; ved flere Folketingsvalg var han opstillet som Socialdemokratiets Kandidat, og 1918 fik han Sæde i Landstinget, fra 1932 som tingvalgt Medlem. Paa Rigsdagen er hans Arbejdskraft taget stærkt i Brug; fra 1921 er han Medlem af Landstingets Finansudvalg, og i Jordspørgsmaal er han sit Partis Ordfører. I Landbo-kommissionen af 1931 fremsatte han Tanken om konjunkturbestemt Rente for Statshusmænd, der n. A. lovfæstedes. 1924 udnævntes han til Formand for Jordfordelingskommissionen i Sønderjylland og har under Arbejdet hermed gjort sig til Talsmand for, at Jorden til nye Husmandsbrug væsentlig erhverves fra de urimeligt splittede Ejendomme, som det er Kommissionens Opgave at samle og afrunde. Ved Siden af Jordspørgsmaalet har J.-A. været varmt optaget af Afholdssagen; han er Medstifter af Uldum Afholdsförening (1896), har været Formand for Aale Afholdsförening 1898—1908 og i ti Aar Medlem af Styrelsen for Horsens og Omegns Afholdskreds. — J.-A. er en selvhjulpent Mand. Hans støtte, vindende Væsen, djærve Lune og sagligt sunde Omdømme har skabt ham Venner i alle Lejre og jævnet Vejen for det betydningsfulde Arbejde, han har udført. — Portrætteret af Johannes Nielsen paa Gruppebillede af Fædrene til Jordlovene af 4. Okt. 1919. Farvelagt Litografi herefter.

P. Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 311. Husmanden 28. Okt. 1917.

Olaf Andersen.

Jensen Fenger, se Jensen, Thit.

Jensen-Flø, se Jensen(-Flø), N. C.

Jensen-Haarup, Anders Christian, 1863—1934, Entomolog. F. 8. Jan. 1863 i Nim ved Horsens, d. 30. Jan. 1934 i Silkeborg, begr. sst. Forældre: Bolsmand Niels Christian Jensen (1834—85) og Johanne Marie Andersen (1838—1922, gift 2° 1888 med Johan Henrik Markussen, d. 1897). Navneforandring 30. Dec. 1905. Gift 20. Maj 1889 i Bække med Lone Nielsen, f. 16. Jan. 1864 i Torup, Allerup Sogn, Fyn, d. 22. Sept. 1932 i Silkeborg, D. af Høker Niels Rasmussen (1834—1907) og Maren Rasmussen (1834—86).

J.-H. var i sin Ungdom ved Landvæsenet, men kom — som bogligt og naturhistorisk interesseret — paa Gedved Seminarium, hvorfra han tog Lærereksamen 1885. Han var i nogle Aar Lærer forskellige Steder (Vester Gesten ved Lunderskov, Gaabense, Ormslev ved Slagelse), derpaa Journalist (1890—93 Redaktør af »Vejle Amts Folkeblad«, derpaa Redaktionssekretær i Horsens og endelig i Esbjerg). I Esbjerg og derefter i Randers genoptog han Lærergerningen, men brød af for 1904—05 og 1906—07 at foretage et Par entomologiske Samlerejser til Sydamerika (Mendoza), der gav et meget stort Materiale, som delvis solgtes til Entomologer og Museer Verden over. 1907—33 virkede han som Lærer i Silkeborg. — Han var en meget virksom Entomolog, der i den første Del af sit Liv mest interesserede sig for danske Biller, hvorom han publicerede uhyre flittigt i det af ham grundlagte Tidsskrift »Flora og Fauna« — et vigtigt Pionerarbejde for den nu saa blomstrende Lokalfaunistik, der stadig har sit centrale Publikationssted i dette Tidsskrift, som han 1910 forærede til Naturhistorisk Forening for Jylland; han bearbejdede ogsaa Træbukkene i »Danmarks Fauna« (1914). Efter Argentina-Rejserne, som bl. a. resulterede i Fundet af en Række for Videnskaben nye Arter Biller, Tæger, Bier m. m. (der beskrevs dels af ham selv, dels af udenlandske Specialister), gled hans Interesser mere over til Tægerne og Cikaderne, først til de danske, som han behandlede i »Danmarks Fauna« henholdsvis 1912 og 1920, men derefter ogsaa til Verdensfaunaen, hvor han begyndte en Gennemrevision af Systemet paa Basis af sine egne og Zoologisk Museums Samlinger. Inden sin Død naaede han dog kun igennem en Del af Tægegruppen (Bredtægerne) og fik ikke skrevet noget samlet derover, kun en Række mindre Afhandlinger, der dog indeholder mange Beskrivelser af for Videnskaben nye Arter, vigtige Iagttagelser over de behandlede Tægeformers Systematik og Biologi etc.

Lærerne og Samfundet, II, 1913. Entom. Meddel., XV, 1936, S. 377—82; XIX, 1935, S. 178—81.

Kai L. Henriksen.

Jensen-Klejs, Jørgen Sørensen, f. 1863, Politiker. F. 19. Maj 1863 i Nebsagerskov ved Horsens. Forældre: Gaardejer Jens Andersen (1822—93) og Susanne Jørgensen (1831—65). Navneforandring 18. Aug. 1928. Gift 1. Juli 1886 i Skjold med Nielsine Knuddine Hansen, f. 1. Juli 1865 i Stourup, D. af Gaardejer Hans H. (1821—96) og Karen Jensen (1830—90).

J.-K. gennemgik et Kursus paa Grejsdalens Landbrugsskole og blev 1886 Ejer af en Gaard i Klejs, Raarup Sogn. Hans Dygtighed og tillidvækkende Personlighed gjorde ham snart til en af Egnens ansete Mænd. Han var Formand for Raarup Sogneraad 1900—03, Medlem af Vejle Amtsraad 1902—10 og af Horsens Landbrugsforenings Bestyrelse 1902—07. Med særlig Forkærlighed beskæftigede han sig med Sparekasse- og Skattesager, var Formand for to af Egnens Sparekasser og 1903—12 for Bjerge m. fl. Herreders Skatteraad og fra 1912 Medlem af Landsoverskatteraadet. 1906—20 valgtes han til Folketingsmand for Bjergekredsen og efter en kort Afbrydelse April—Sept. 1920 for Vejle Amtskreds indtil 1924, da han frivilligt trak sig tilbage. 1928 blev han tingvalgt Landstingsmand, nedlagde Mandatet 1936. J.-K. sluttede sig paa Rigsdagen til Venstrereformpartiet, men støttede i Forsvarssagen Ministeriet Neergaard og var 1909 med til at stifte den saakaldte Ellevemandsgruppe, der udtraadte af Reformpartiet. 1910 indtraadte han i Partiet Venstre, som han siden har tilhørt. Han beskæftigede sig paa Rigsdagen særlig med økonomiske Spørgsmaal, navnlig Skatte-, Sparekasse- og Banksager, og øvede i det hele en betydende Indflydelse inden for sit Parti. Han var Ordfører for flere af de Neergaard'ske Skattelove 1911—12 og 1920—22 og Medlem af en Række vigtige Kommissioner, bl. a. Bank- og Sparekassekommissionen af 1910, Prisreguleringskommissionen 1917—21, Valutafællesraadet og det udenrigspolitiske Nævn 1922—24, hvis Formand han var i denne Periode. Blandt hans Tillidshverv uden for Rigsdagen skal nævnes, at han er Formand for »Horsens Folkeblad«s Bestyrelse og Medlem af Nationalbankens og Livsforsikringsselskabet »Hafnia«s Repræsentantskaber. Han var Formand for Folketinget 1922—24 og for Landstinget 1928—36 og i begge disse Perioder tillige Formand for sit Partis Bestyrelse i hvert af Tingene. Fra 1928 var han tillige Næstformand i Rigsretten. Som Tingformand nød han Anseelse i alle Partier for sin Forhandlingsdygtighed, sit Retsind og sit sunde Omdømme. — R. 1922. DM. 1924. K.² 1933. — Malerier af Oscar Matthiesen og M. Kaalund-Jørgensen 1925 i Rigsdagen. Portrætteret paa førstnævntes Maleri af den grundlovgivende Rigsdag 1923 sst.

Tiden 1. Aug. 1913. Horsens Folkeblad 16., 18., 19. og 20. Maj 1933.

N. Neergaard.

Jensen-Klint, se Klint.

Jensen-Knudstrup, se Jensen(-Knudstrup), A.

Jensen-Onsted, se Jensen(-Onsted), J. J.

Jensen Roskilde, Peder, 1575—1641, Prosodiker, Digter. F. 6. April 1575, d. vistnok 1641.

P. J. R. var Student fra Roskilde og blev 1601 Præst i Vester Hæsing og Lyndelse. Navnlig under Paavirkning af den tyske Grammatiker Johannes Clajus forfattede han en »Prosodia Danicæ linguæ« (afsluttet 1627), der aldrig blev trykt, men som i Manuskript kom H. M. Ravn til Nytte. P. J. R. er den første, der har erkendt Accenten som det faktiske danske Versprincip, men han har været for traditionsbunden til at kunne bygge en ny Metrik herpaa. 1639 udgav han Vergils »Bucolica«, oversat paa firfodede Jamber til Brug for Skoledisciple, som ogsaa deraf skulde lære »at gjøre letgaaende Danske Rim til vort Fæderne Sprocks Ære oc Prydelse« (ny Udg. ved V. J. v. Holstein-Rathlou, i Studier fra Sprog- og Oldtidsforskning, Nr. 78, 1909). P. J. R. har tillige (1641) oversat Thomas Bangs »Laurus Danica« og er optraadt som gudelig Digter, bl. a. med »Ny Maymaanetz Sang« (ældste bevarede Tryk 1646); med denne, der har et religiøst Anstrøg, ønskede han at fortrænge »den gamle Letfærdige Maymaanetz Vise«, og den slog saa godt an, at den stadig optryktes indtil omkring Aar 1800 og desuden vandt Udbredelse i Sverige, hvor den oversattes ca. 1700.

J. Paludan: Fremmed Indflydelse paa den danske Nationalliteratur, I, 1887 (se Registeret). Carl S. Petersen: Den danske Litteratur fra Folkevandrings-tiden indtil Holberg, 1916—29 (se Registeret). Ejnar Thomsen: Barokken i dansk Digtning, 1935, S. 49 f., 155. Kirkehist. Saml., 3. Rk., II, 1877—80, S. 764 ff.; V, 1884—86, S. 232 ff. Norsk teologisk tidsskr., IV, 1903, S. 363 f.; XXXVIII, 1937. C. W. v. Sydow: God aften om i hemma år!, 1917. Nord. tidskr. för bok och biblioteksväsen, XXIII, 1936, S. 142. *R. Paulli.*

Jensen-Sønderup, Jens, f. 1862, Politiker. F. 16. Febr. 1862 i Sønderup, Vest Himmerland. Forældre: Gaardejer Jens Christensen (Brahms) (1829—1903) og Else Marie Christensdatter (1835—1922). Navneforandring 21. Aug. 1906. Gift 25. Okt. 1887 i Sønderup med Mariane Nielsen, f. 14. Nov. 1860 i Hjeds, Veggerby Sogn, d. 23. Juli 1933 i Sønderup, D. af Gaardejer Niels N. (Færk) (1816—1915) og Gertrud Kirstine Christensen (1825—84).

J.-S. gik til sit 13. Aar i Folkeskolen og deltog derefter i Fædrene-

gaardens Arbejde, men hans Hu stod til videregaaende Kundskabs-erhvervelse. 1878—80 var han nogle Maaneder paa Lundby Høj-skole, og 1881—82 forberedte han sig efter nogen privat Under-visning til Studentereksamen paa Døckers Kursus i Kbh. Dette Arbejde afbrødes dog ved, at der blev Brug for ham ved Styrelsen af Gaarden i Sønderup, som han overtog til Eje 1886. Han til-hørte den grundtvigske Retning baade kirkeligt og folkeligt og blev snart en virksom Deltager i Egnens kommunale og Foreningsliv. Han var Sognefoged 1893—96 og Sogneraadformand 1895—1906 og Medstifter af en stedlig Brandforsikrings- og Haglskadeforsik-ringsforening. Han tog ogsaa ivrig Del i Andelsbevægelsen, og 1898—1908 var han Formand for Andelsmejeriernes gensidige Ulykkesforsikringsforening. Fra 1885 deltog han ved Møder og Bladartikler i den politiske Agitation, vendte sig mod Forliget 1894 og var 1895 Forligsmodstandernes Kandidat i Nyborgkredsen, dog uden Held. Først 1896 valgtes han ved Suppleringsvalg i Nørre Sundbykredsen. Paa Rigsdagen sluttede han sig til Venstrereform-partiet og blev en af dettes bedste Arbejdskræfter. Grundigt og samvittighedsfuldt gennearbejdede han enhver Sag, han fik med at gøre, indtil de mindste Enkeltheder, hvorimod han ved sin udprægede Saglighed og sit Foredrags Bredde gjorde sig mindre stærkt gældende i Agitationen. 1901 kom han ind i Finansudvalget og blev dets Ordfører for Kultusministeriets og Finansministeriets Budgetter og for Finanslovens Indtægtsside. I øvrigt beskæftigede han sig mest med kirkelige og sociale Emner og blev Medlem af Invaliditets- og Alderdomsforsikrings-Kommissionen, hvis Formand han var fra 1910. Ved Reformpartiets Deling 1905 fulgte han J. C. Christensen og blev Juli 1908 Trafikminister i dennes rekon-struerede Ministerium, hvilken Portefeuille han bevarede i Mini-steriet Neergaard 1908—09. Han sluttede sig med megen Varme til de Neergaard'ske Forsvarslove og var Formand for den Elleve-mandsgruppe, der 1909 udskilte sig fra Venstrereformpartiet, og paadrog sig derved en saa stærk Uvillie fra Partiets Organisation i Nørre Sundbykredsen, at han opgav at stille sig til Genvalg ved Opløsningsvalget 1910, fordi han ikke vilde skade det Samarbejde mellem Venstregrupperne, som nu var ved at bane sig Vej, og som han var en af de ivrigste Forkæmpere for. Ministeriet Holstein blev han ikke Medlem af, men var 1909—10 første Viceformand i Folketinget og administrerende Direktør i Kongeriget Danmarks Hypotekbank. 1910—13 var han Indenrigsminister i Ministeriet Berntsen, og han blev paa ny Folketingsmand, valgt i Verninge-kredsen 1911—18 og i Bogensekredsen med et kort Mellemlum

1918—20. 1914—21 var han Arbejdsanvisningsdirektør og 1921—32 paa ny administrerende Direktør for Hypotekbanken. — J.-S. viste sig baade som Minister og i sine Embedsstillinger som en Leder, hvis Sagkundskab, Forhandlingsevne og Retsindighed anerkendtes fra alle Sider. Det lykkedes ham som Minister at gennemføre en Række betydningsfulde Love som Loven om Esbjerg Havns Udvidelse (1909) og Lovene om Understøttelse til Enkebørn, om Arbejdsanvisning og om Hjælpekasser (1913). Det var de sociale Spørgsmaal, han som Minister særlig viede sin Interesse, og et Vidnesbyrd om denne er ogsaa den Maade, hvorpaa han røgtede de forskellige Hverv af social Art, han siden paatog sig, saaledes som Medlem af Socialministeriets Arbejdsudvalg 1917—31 og af Aldersrenteudvalget, som Formand for den anden Ædruelighedskommission 1923—27 og som Formand for Dansk Forening for social Oplysning og for Det sociale Sekretariat. Paa Rigsdagen var han 1913—20 Medlem af Finansudvalget og en Række andre vigtige Udvalg. Desuden var han Formand for Dansk Trafikforening 1924—28 og Medlem af Jernbaneraadet indtil 1930. — K.² 1909. DM. 1920. K.¹ 1931. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri af den grundlovgivende Rigsdag 1923 og paa Herman Vedels Grundlovsbillede 1918, begge i Rigsdagen. Maleri af Harald Mosberg 1936. Træsnit 1897 efter Fotografi.

N. Bransager og Palle Rosenkrantz: Den danske Regering og Rigsdag, 1901—03, S. 223—28. Sv. Martin: Hvorledes jeg blev Politiker, 1912. Kongeriget Danmarks Hypotekbank 1906—31, 1931.

N. Neergaard.

Jensen-Toustrup, se Jensen(-Toustrup), N.

Jensenius, Carl, 1726—95, Læge. Døbt 28. Jan. 1726 paa Vemmetofte, d. 3. Nov. 1795 i Kbh. (Frue), begr. sst. (Frue K.). Forældre: Hofprædikant Jens J. (1684—1731, gift 1° med Anna Catharine Lind) og Margarethe Pedersdatter. Gift 9. April 1756 i Kbh. (Frels.) med Mette Christine Grøngaard, f. ca. 1730, d. 20. Nov. 1788 i Kbh. (Frue), D. af Sæbefabrikør, senere Raadmand Iver G. (1697—1755, gift 1° ca. 1725 med Elisabeth Stampe, 1694—1728, gift 1° 1715 med Brygger Jochum Broch, 1681—1724 (gift 1° 1707 med Dorthea Schovert, ca. 1678—1708 (gift 1° 1703 med Brygger Niels Jacobsen Sletting, ca. 1636—1706, han gift 1° 1675 med Bodil Lene Olsdatter, 1658—1701), 2° ca. 1708 med Kirstine Plum, 1687—1714)) og Dorothea Broch (1709—47).

Forældrene døde meget tidligt, og J. opdroges paa Hoffets Bekost-

ning. Han blev Student 1745 fra Aalborg. Han begyndte med at studere Filologi og Historie, men gik snart over til Naturhistorie og Medicin. 1749—54 var han Alumnus paa Borchs Kollegium og gjorde sig her meget bemærket ved sammen med Rottbøll, der ogsaa var medicinsk Student, 1752 at reducere Oeder ved hans Disputats pro loco. Hans udmærkede latinske Sprog og hans urbane Tone vakte særlig Interesse for ham, og 1753 blev han Sekretær i Collegium medicum. Han var i Begyndelsen meget flittig, men det gik ham her som paa andre Omraader, at han manglede Udholdenhed. 1754 blev han kgl. Vicebotanicus, 1755 Dr. med. («Pyretologia sive doctrina februm ad methodum et experientiam revocata») og s. A. Læge ved Opfostringshuset, hvor han forblev til 1771. Da han hørte, at Rottbøll 1756 søgte om at blive Professor designatus, kom han ogsaa med Ansøgning derom, men Rottbøll var kommet først. Der var Stemning i Konsistorium for at indstille ham til Overmedicus ved det nyoprettede Frederiks Hospital, men det udtaltes dog ikke i Indstillingen. Han fik imidlertid Stillingen, men beholdt den kun til 1761. Han var meget interesseret i nye Kurmetoder, beskæftigede sig med Elektricitet i Medicinens Tjeneste, var 1769—84 Medlem af Kommissionen for Koppeinokulationen. I »Mercuré Danois« findes en Del Meddelelser fra ham og gode Iagttagelser fra Hospitalet, men et større Manuskript brændte ved en Ildebrand. — Hofmedicus og Justitsraad 1768. Livlæge med Etatsraads Rang 1775.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Jensenius, 1933, S. 9. V. Ingerslev: Danmarks Læger og Lægevæsen, II, 1873, S. 420 f. Fr. Lützhøft: Medicinsk-historiske Studier, 1933, S. 64—70. G. Norrie: Af medicinsk Fakultets Historie 1750—1779, 1934. Hospitalstidende, LXVII, 1924, S. 3, 109 ff., 125 ff., 155, 175 f.

Gordon Norrie.

Jensenius, Caspar Holten, 1821—1902, Landøkonom. F. 17. Sept. 1821 i Hørby, Holbæk Amt, d. 19. Febr. 1902 i Nordstrand, Norge, begr. sst. Forældre: Sognepræst Christian Christopher J. (1771—1824) og Maria Elisabeth Møller (1786—1872). Gift 7. Jan. 1861 i Rødenes, Østfold, med Larissa Susanne Noline Claussen (Clausen, Clasen), f. 27. Sept. 1830 i Drammen, d. 21. Marts 1910 i Nordstrand, D. af Tømmerhandler Lars Israels C. (1790—1851) og Caroline Christiane Adolfine Tybring (1801—33).

J. skulde oprindeligt have studeret, men paa Grund af en Øjensvaghed kom han i Stedet for til Landbruget og blev Elev paa Haraldslund Landbrugsskole i Jylland, hvorfra han dimitteredes 1845. N. A. kaldtes han til Norge som Lærer ved den nyoprettede Bratsberg Amts Landbrugsskole, hvor han virkede til 1850, og var

derefter Lærer og Medbestyrer ved den private Landbrugsskole paa Bryn til 1852. S. A. antoges han af Hedemarkens og Kristians Amter til at undersøge Sæterbruget og paa sine Rejser være Vejleder for Landmændene. Den Konsulentvirksomhed, han hermed havde begyndt, fik større Omfang de følgende Aar under Selskabet for Norges Vel, fra 1859 under den norske Stat, og førte til, at han blev Statsagronom 1863 og virkede som saadan til 1890. Han øvede i denne Stilling en betydelig Indflydelse paa Udviklingen af Norges Landbrug, særlig dets Kvægbrug, og indførte bl. a. Bygdeyrskuer og særlige Tyreskuer, hvor han selv hyppigt deltog som Dommer og som en veltalende Foredragsholder. Med sin Virkelyst og sin ligefremme Venlighed havde han let ved at vække Landmændenes Interesse, og de fulgte ham med Tillid, nær sammenlevet som han var med Befolkningen og fortrolig med dens Tænke- maade og Skikke. Ogsaa som Skribent virkede han flittigt ved Artikler i Aviser og Tidsskrifter, ved talrige Indberetninger og Betænkninger og ved oplysende Skrifter som »Om Koen« (1857), »Haandbog i Husdyravlen« (1859), »Om Oxehold« (1874). 1852 udgav han »Økonomisk Beskrivelse over Bratsberg Amt«, der som Tillæg havde en Vejledning i Dræning, og 1854 »Fædriftens og Agerbrugets nærværende Status og Udvikling«, hvori han foreslaar vigtige Forbedringer. 1864—70 underviste han i Landbrug ved Sagatun Folkehøjskole paa Hamar. Fra 1858 var han Medlem af Repræsentantskabet for Selskabet for Norges Vel, og 1882 hædredes han med Landbrugsmedaillen i Sølv.

Norsk Landmandsblad, XXI, 1902, S. 107 f. Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Jensenius, 1933, S. 17 f.

Aksel Milthers.

Jensenius, Herluf Ludvig Andreas, f. 1888, Tegner. F. 5. Okt. 1888 i Kbh. (Stefans). Forældre: Tømrer Johannes Christian Bartholin J. (1861—93) og Julie Christine Nicoline Johansen (1867—1936, gift 2° 1915 med Toldassistent, cand. phil. Orla Andreasen, f. 1874). Gift 12. April 1912 i Kbh. (Marie) med Ellen Johanne Petersen, f. 9. Sept. 1886 i Kbh. (Matth.), D. af Gartner Morten P. (1861—93) og Johanne Petersen (1857—1928).

J. tog Lærereksamen ved Blaagaards Seminarium 1909, fik s. A. Ansættelse ved de københavnske Kommuneskoler og virkede her til 1920. Vintrene 1909—10 og 1910—11 søgte han Undervisning i Tegning hos H. Grønvold paa Teknisk Skoles Aftenkursus, men i øvrigt uddannede han sig selv ved at følge den samtidige Tegnekunst. Lejlighedsvis modtog han ogsaa Raad og Vejledning af Alfred Schmidt, og han foretog længere Studierejser 1920 til Paris,

Bruxelles, Amsterdam, London og 1927 til Paris, Sydfrankrig, Norditalien og München. Han udstillede første Gang 1926 sammen med Valdemar Andersen og andre Bladtegnere i Kunstboden i Hyskenstræde og har fra 1928 deltaget i Grønningens Udstillinger. — J. fik sin første Tegning optaget i »Klods Hans« 1914, blev Redaktionssekretær ved Bladet 1917 og var dets Redaktør 1922—25. Desuden har han siden 1926 været en af de førende Medarbejdere ved »Blæksprutten«, blandt hvis politiske Helsider findes adskillige af hans bedste Tegninger, men i øvrigt tilhører hans største Virksomhed Dagspressen. Som Medarbejder ved »B.T.« 1919—27, »Dagens Nyheder« 1927—33 og »Berlingske Tidende« fra 1934 har han bl. a. leveret Tegninger til det daglige Digt af Viggo Barfoed (»Ærbødigst«). J. er Alfred Schmidts Arvtager paa det danske Tegner-Parnas. Han har fornyet hans Genre og er fremfor nogen den, der opretholder den særligt danske Aandsform i den aktuelle Tegnekunst — den godmodige Satire, som er uden personlig Brod, samtidig med at den ved sit Lune kan virke fuldkommen ramrende. Ved Siden af den politiske Satire dyrker han den bredere humoristiske Samtids-Illustration, og hans Skildringer af dansk Middelstand i smaa raske Stregtegninger (Signatur: Jus) vil formentlig gaa over i Historien som et tidstypisk Dokument. Humøret, Karakteren og den lyse Idé er for ham alt, men efterhaanden har han faaet sin egen kunstneriske Form, en spids Pennestreg af en vis rund Elegance. Da han begyndte at illustrere H. C. Andersen (»Klokken«, 1932; »Skyggen«, 1935) og i farvelagte Helsides-Tegninger greb tilbage til et bedsteborgerligt Milieu fra Midten af det forrige Aarhundrede, gjorde han det med en sikker Stilsans, der forliges godt med den oprigtige og troende Naivitet, hvormed han gik til Opgaven. Akademiet belønnede Illustrationerne til »Skyggen« med Eckersbergs Medaille 1936. — J. har tillige udført nogle Litografier. 1936 blev han Formand for Foreningen Danske Bladtegnere. — Tegning af Ebbe Sadolin.

Th. Hauch-Fausbøll: Slægten Jensenius, 1933, S. 24 f. Ebbe Sadolin i Samleren, IX, 1932, S. 173 f.

Sigurd Schultz.

Jenssen, Jens August Carl, f. 1852, Gartner. F. 13. Jan. 1852 i Taarnborg. Forældre: Kusk paa Taarnborg, senere Portør ved Statsbanerne Christen Jensen (1818—86) og Anna Christina Maria Spieler (1821—78). Navneforandring 27. Maj 1893. Gift 1° 2. Marts 1881 i Roskilde med Ane Marie Petersen, f. 13. April 1852 i Syv, d. 25. Febr. 1912 i Stege, D. af Parcellist Jens P. (1822—

1907) og Birthe Kirstine Mogensen (1826—1911). 2° 23. Maj 1913 i Stege med Anna Kirstine Møller, f. 7. Jan. 1858 i Randers, d. 16. Marts 1927 paa Diakonissestiftelsen, Frbg., D. af Købmand Jacob M. (1821—1911) og Johanne Creutzberg (1824—91).

Efter at have tilbragt de første Læreaar dels i Herregaards-, dels i Handelsgartneri var J. 1873—75 Medhjælper hos Handelsgartner Fr. Wendt i Roskilde og studerede derefter paa Landbohøjskolen, hvorfra han 1877 tog Havebrugseksamen. Han var derefter Gartner paa Taarnholm ved Korsør og fik samtidig Lejlighed til Rejser i Tyskland for at studere. 1881 etablerede han sig som Handelsgartner i Stege og blev tillige Graver ved Kirkegaarden. I denne By kom hans Hovedvirksomhed til at ligge, idet han drev Gartneriet lige til 1908, da han bortforpagtede det for endelig 1916 at afhænde det, medens han var i Funktion som Graver lige op til 1916. Han forlod dog ikke Havebruget, men slog med Iver ind paa en ny Virksomhed, idet han blev Formand for Præstø Amts Afdeling af Østifternes Haveselskab og Konsulent for Afdelingen og beholdt denne Stilling, til han havde passeret de 75 Aar. Uden for hans gartneriske Virksomhed kom J.s Evner og Arbejdskraft til Udfoldelse og Nytte paa forskellig Maa- de. I næsten et kvart Aarhundrede var han Medlem af Stege Byraad og i otte Aar Medlem af Menighedsraadet, medens han i 30 Aar var Formand for Stege Skyttekreds. J.s flittige Studier lige fra den tidlige Ungdom havde beriget ham med en meget solid Viden ikke alene paa det gartneriske, men ogsaa paa sproglige og botaniske Omraader. Dette i Forbindelse med hans vældige Arbejdsevne satte ham i Stand til at blive en faglig Skribent, hvis Produkter altid var vel underbyggede. Som de vigtigste af hans Arbejder skal nævnes »Hjemmets Flora« (1883, 2. Opl. 1896), »Lommebog for Havevenner« (1887 og senere under lidt ændret Titel samt en Periode udgivet sammen med Redaktør Borregaard og senere med Irgens Møller). Endvidere »Lærebog i Frugttrædyrkning og Planteskoledrift« (1902) foruden forskellige mindre Skrifter. Han redigerede 1890—98 Maanedsskriftet »Dansk Havebrugstidende«. Vigtigst af hans litterære Produktion er dog den Ordbog over Plantenavne, som han udsendte første Gang 1886, og som 1923 udkom i 3. Udgave. Han har deri nedlagt et overordentlig stort og fortjenstfuldt Arbejde, og denne Bog har utvivlsomt været hans Hjertebarn og er vedblivende til stor Nytte og Oplysning for alle planteinteresserede. — R. 1911.

Gartner-Tidende, 1922, S. 2 f.

Axel Lange.

Jenssen-Tusch, Georg Friedrich, 1789—1888, Officer, Forfatter, Oversætter. F. 28. Okt. 1789 i Kotzenbüll, Ejdersted, d. 15. Marts 1888 i Hamburg, begr. sst. Forældre: Notarius, senere Premierløjtnant i Landeværnet Hans Peter Jensen (1758—1812) og Christina Wilhelmina Tusch (1758—1845). Navneforandring fra Jensen 3. Febr. 1842. Gift 15. Okt. 1811 i Kbh. (Garn.) med Juliane Catharina Sophie Kauffmann, f. 11. Jan. 1788 i Randers, d. 26. Sept. 1863 i Hamburg, D. af Ritmester, senere Major Hans Christian K. (1754—96) og Elisabeth Louise Christina Kaas (1767—1849).

J.-T. blev Kadet 1804, Kadetkorporal (Fændrik uden Anc.) 1807, n. A. virkelig Fændrik og kar. Sekondløjtnant, fra 1809 virkelig Sekondløjtnant, fra 1811 Premierløjtnant. 1813—14 deltog han i Krigen paa Sydgrænsen, rykkede derefter ud med 2. »Auxiliærkorps«, fik 1820 forbeholdt Kaptajns Anc., blev 1824 Stabskaptajn og var dernæst en Aarrække en dygtig og interesseret Forstander for en Underofficerskole og Bestyrelsesmedlem ved Garnisonskolen i Slesvig. Han var imidlertid en daarlig Økonom og kom i saadan privat Gæld og Skyld til Statskassen, at Krigsbestyrelsen »tilraadede« ham at søge Afsked — ellers vilde han faa den uden Ansøgning, og 1833 afskedigedes han med en rundelig beregnet Pension. 1840 fik han nyt Afskedspatent som Major, og 1843 blev han Postmester i Tønning, men »entledigedes« 1846 som saadan i Naade og med Vartpenge. — Ved Krigen Udbrud 1848 overtog han Kommandoen over et slesvigholstensk Frikorps, som han førte godt i Kampen i Sundeved 5. Juni s. A., hvorefter Frikorpsene ophævedes, og J.-T. deltog ikke mere i Krigen, men tog Ophold i Hamburg. — Han var tidlig begyndt at drive historiske Studier, og baade før og efter 1848 udsendte han en Række Oversættelser: fra Dansk til Tysk bl. a. J. K. Høsts Arbejde om Corfitz Ulfeldt, Thieles om Thorvaldsen, H. C. Andersens »Kun en Spillemand« — til Dansk Dahlmanns »Geschichte von Dänemark« med mange Tillæg og Anmærkninger — fra Svensk til Tysk Lundblads »Karl den Tolvte« ligeledes med mange Indskud. De i en Del af hans Arbejder stærkt fremtrædende slesvigholstenske Synspunkter fremkaldte 1854 Regeringsforbud mod disse Arbejders Udbredelse i Hertugdømmerne.

Rockstroh (S. A. Sørensen).

Jenssen-Tusch, Harald Ludvig Christian, 1815—94, Officer og Forfatter. F. 22. Aug. 1815 i Kbh. (Garn.), d. 16. Okt. 1894 paa Frbg., begr. i Kbh. (Garn.). Forældre: Premierløjtnant, senere Major G. F. J.-T. (s. d.) og Hustru. Navneforandring 3. Febr.

1842. Gift 1° 1. Nov. 1849 i Viborg med Emma Elisabeth Henriette Morville, f. 11. Sept. 1825 i Kbh. (Helligg.), d. 16. Febr. 1855 i Ottensen, D. af Fuldmægtig i Rentekammeret, senere Amtsforvalter i Viborg, Kammerraad Niels Christian M. (1785—1856) og Poulina Sophie Rasmussen (1796—1857). 2° 18. Dec. 1856 i Oksenvad med Christine Sophie Jürgensen, f. 11. Aug. 1830 paa Agersø, d. 27. Juni 1901 paa Frbg., D. af Sognepræst, sidst i Hesselager, Peter J. (1802—76) og Sophie Konradine Brøndsted (1810—92). Ægteskabet opløst.

J.-T. tilbragte sin Barndom i Slesvig, hvor han undervistes af Faderen, indtil han kom i Flensborg Latinskole. Han gik derpaa Officersvejen og avancerede til Kaptajn, men afskedigedes 1862 paa Grund af svageligt Helbred. Han meldte sig til Tjeneste igen 1864 og var under Krigen Pladskommandant i Flensborg og Faaborg. 1868 blev han Oberst i Forstærkningen og var indtil 1872 Bataillonschef ved Bornholms Væbning. Han har udgivet nogle militære Skrifter og Oversættelser, men hans Navn er dog særlig knyttet til hans Indsamlinger af Plantenavne, hvormed han arbejdede til sin Død. Af et stort anlagt Værk, »Plantenavne i forskjellige evropæiske Sprog«, fik han med Understøttelse af Videnskabernes Selskab udgivet første Afdeling »Nordiske Plantenavne« (I—II, 1867—70), der vel er en brugbar Materialesamling, men aabenbart mere baseret paa litterære end folkloristiske Studier og derfor langt fra udtømmende. Hans kolossale efterladte Samlinger i Det kgl. Bibliotek viser, at hans Plan var alt for vidtspændende og i Virkeligheden uigennemførlig; han vilde nemlig samle Plantenavne fra alle germanske og nogle andre Sprog, ja endog fra forskellige Dialekter og fra forskellige Tider.

Slægten Jürgensen fra Maugstrup, 1923, S. 27.

Carl Christensen.

Jenssen-Tusch, Harald, 1851—1922, Officer, Forfatter, Redaktør. F. 31. Dec. 1851 i Viborg, d. 19. April 1922 i Kbh., begr. sst. (Garn.). Forældre: Kaptajn, senere Oberst H. J.-T. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 21. Juni 1882 i Kbh. (Garn.) med Elise Nicoline Christiane Kauffmann, f. 18. April 1854 i Kbh. (Garn.), d. 28. Maj 1931 sst., D. af Oberstløjtnant Johan Frederik Leopold K. (1793—1870), gift 1° 1816 med Nicoline Margrethe Borthig, 1785—1852) og Charlotte Severine Christiane Lassen (1830—1911).

J.-T. blev Student 1869 fra Værnedamsvejens Skole, n. A. cand. phil. og exam. polyt. 1873 blev han Sekondløjtnant, 1875 Premierløjtnant i Fodfolket, og 1876—78 gennemgik han ældste Klasse (Stabsafdelingen), var 1880—81 til Tjeneste i Generalstaben, 1881

—84 Adjutant ved 2. Generalkommando, blev sidstnævnte Aar Kaptajn, 1897 Oberstløjtnant, og 1908 afskedigedes han efter Ansøgning paa Grund af Svagelighed. — Saavel i sin Tjenestetid som efter denne udfoldede han betydelig Virksomhed paa flere Omraader; saaledes skrev han nogle militære Afhandlinger paa Grundlag af længere Studierejser i Udlandet; 1891—97 var han Udgiver og Redaktør, 1898—1903 Redaktør af »Militær Tidende«, der bragte et mere afvekslende Stof, bl. a. ogsaa en lang Række Officersbiografier, end det samtidig udkommende »Militært Tidsskrift«. 1902—05 udsendte han det store, personalhistorisk værdifulde og paa et omfattende Forarbejde hvilende »Skandinaver i Kongo«, og sammen med et Antal vekslende Medarbejdere udgav han fra 1914 det store, populære Hæftværk »Verdenskrigen«, der gennemførtes til Krigens Afslutning og endnu kan læses med Udbytte. — Hans varme Patriotisme og litterære Arbejdstrang gav sig fra 1911 Udslag i en frugtbar militær-politisk Journalistik, der dog jævnlig, naar han lod sig rive med af, hvad han ansaa for det rette, kunde faa ham til at skyde over Maalet. 1908—11 var han Kontorchef i Andelsforsikringsselskabet »Fædrelandet«. — R. 1894. DM. 1901.

Berl. Tid. 21. April 1922.

Rockstroh.

Jenssen-Tusch, Sophus Georg Frederik, 1824—88, Forstmand. F. 18. Aug. 1824 i Kbh. (Fødsst.), d. 29. Juli 1888 paa Feldborggaard, Haderup Sogn, begr. i Haderup. Broder til H. J.-T. (s. d.). Navneforandring 3. Febr. 1842. Gift 27. Maj 1853 i Viborg med Petrine Marie Sophie Andersen, f. 5. Juli 1827 i Viborg, d. 28. Nov. 1898 paa Frbg., D. af Skomagermester Frederik A. (1793—1848) og Maren Gregersdatter Daae (1797—1862).

J.-T. blev uddannet som Landmand og var Forvalter i Skaane, senere i Holsten, hvorfra han blev fordrevet 1848. Efter at være blevet Forvalter paa Øster Keilstrup ved Silkeborg kom han i Forbindelse med M. Drewsen, der hjalp ham til at blive Skovfoged-aspirant paa Silkeborg Statskovdistrikt. Efter ti Aars Tjeneste som Skovfoged ved Studsbøl Skov ved Haderslev forflyttedes han 1863 som Plantør til Statsplantagerne ved Feldborg. Til Trods for, at han ikke var Forstkandidat, udnævntes han 1876 til Skovrider for dette Distrikt, som han vedblev at bestyre til sin Død. J.-T. har indlagt sig stor Fortjeneste af Hedekulturen og maa næst efter E. M. Dalgas anses for den Mand, der har udfoldet den mest omfattende Virksomhed ved Hededyrkningens praktiske Gennemførelse. Med en utrættelig Virkelyst forbandt han et lykkeligt Greb

paa alt praktisk Arbejde, ligesom han var kendt som en fortrinlig Jæger. Straks efter at være kommet til Feldborg paabegyndte han et betydeligt Arbejde med Udbedring af tidligere Tidens Kulturer ved Indplantning af Bjergfyv og en dybtgaaende Jordbehandling, der dog i disse første Aar maatte udføres ved Haandkraft. Efter i Foraaret 1870 sammen med Fr. Bang og med Tilskud fra Finansministeriet at have foretaget en Rejse til Lüneburg Hede og set de der udførte Hedekulturer indførte J.-T. 1873 den hannoveranske Reolplov til Feldborg Distrikt. Ved Hjælp af denne Plov lykkedes det paa en praktisk gennemførlig Maade at bryde Aalen og delvis at bringe den op til Overfladen, hvilket i Forbindelse med udstrakt Anvendelse af Bjergfyv blev Grundlaget for en ny og mere formaals-tjenlig Kulturmetode, der ogsaa blev af afgørende Betydning for det nylig stiftede Hedeselskab, og som videre udformedes af Johs. Helms. — R. 1887.

Dansk Jagttidende, V, 1888—89, S. 53 f. A. Oppermann: Bidrag til det danske Skovbrugs Historie 1786—1886, 1889. E. Dalgas: Skov-Kulturer i Jyllands Hedeegne, 1891. Kr. Guldborg i Tiden 23. Maj 1913. Johs. Helms: Skovdyrkningslære, 1925, S. 215.

C. Syrach Larsen.

Jentoft, Hartvig Hansen, 1693—1739, Grønlands første Købmand. F. 1693 i Borge i Lofoten, d. 1. Dec. 1739 i Buksnes sst. Forældre: Sognepræst Hans Hansen J. (d. 1718) og Ingeborg Hartvigsdatter Schøning (d. 1734). Gift 1° med Enken Maren Røst. 2° Dec. 1737 med Karen Schøning, f. 25. Febr. 1691, d. tidligst 1744 (gift 1° 1717 med Edies Johansen, d. 1733, 2° med Peter Nielsen Friis, d. 1736).

Fra sin Hjemstavns var H. J. kendt med Hans Egede, hvis Provst, Hr. Arent Hartvigsen i Steigen, var hans Morbroder, og det var paa Egedes Opfordring, at han lod sig hverve for »det grønlandske Dessen«. 30. Jan. 1721 akkorderede det bergenske Grønlandskompani med ham, og 30. April s. A. udstedtes »Instrux fra Bergenscompagniet for Boghorder og Kjøbmand Hartwigh Jentoft paa hans forestaaende Reise med Skibet Haabet til Grønland i den Stradt Davidske Søe«. — Efter Ankomsten til Grønland foretog H. J. i Forening med Hans Egede Udvælgelse af Byggeplads for den nye Koloni og Vinterhavn for Skibet og forestod Opførelsen af Overvintringshuset. Saa snart dette var nogenlunde fra Haanden, begyndte han Handelsrejser ud i Distriktet, hvormed han fortsatte omtrent uafbrudt saavel Sommer som Vinter. Det skyldtes for en stor Del hans Energi og personlige Egenskaber, at der snart etableredes et vist Tillidsforhold mellem Kolonien og Befolkningen,

men nogen rigtig Handel vilde det længe ikke lykkes ham at faa i Gang, fordi Grønlænderne foretrak de hollandske Hvalfangeres Varer fremfor hans, og han maatte derfor sætte alt ind paa at faa Kompagniet til at udsende bedre. Dette lykkedes ogsaa efterhaanden, og Handelen bedredes i Forhold dertil. Der flyttede ogsaa efterhaanden flere og flere Folk hen i Nærheden af Kolonien, og disses Handel gik da naturligt til denne, ligesom H. J. utrættelig var paa Færde for at komme Hollænderne i Forkøbet, hvorfor ogsaa baade Hans Egede og Kompagniets Direktion havde mange Lovord om hans »hid indtil førte Conduite, Troeskab og Nidkierhed«. Imidlertid trættedes han ved den anstrengende og tilsyneladende saa lidet frugtbringende Virksomhed og søgte Afsked fra sin Tjeneste fra 1724 — trods alt hvad Hans Egede gjorde for at holde ham fast. — Efter Hjemkomsten til Bergen sendtes H. J. til Kbh. for at tale »Desseinets« Sag og præsentere de to ham ledsagende Grønlændere Pôq og Qiperoq for Kongen. Her deltog han med sine Ledsagere i det bekendte store »Grønlandske Optog« gennem Kanalerne omkring Kbh.s Slot 9. Nov. 1724. — N. A. sendtes H. J. paa ny til Grønland som en Slags Kommissær med udstrakt Myndighed til i Forening med Egede at træffe de til Handels Fremme nødvendige Foranstaltninger, hvorefter han samme Efteraar vendte tilbage til Bergen. Senere købte han Handels- og Gæstgiverstedet Petviken i Buksnes, hvor han omkom paa en Sørejse.

H. Ostermann.

Jeppe, Karen Vel, 1876—1935, Missionær. F. 1. Juli 1876 i Gylling Skovskole, d. 7. Juli 1935 i Aleppo, begr. sst. Forældre: Lærer Jakob Christian J. (1850—1932) og Maren Nielsen (1849—1922). Ugift.

Faderen underviste selv sin begavede Datter og maatte i den Anledning selv lære Latin. Hun kom paa Ordrup Latinskole, hvorfra hun blev Student 1895. Hun begyndte at studere Matematik og var 1895—1903 Lærerinde ved sin gamle Skole; men hun følte et uimodstaaeligt Kald til at tage et Arbejde op for de ulykkelige i Armenien. Der var to Mænd, som hun især saa op til, sin Fader og Gyllingpræsten Otto Møller. Hos dem begge mødte hun Modstand mod sine Planer. Men hun var lige saa nøgtern som de, og hendes varme Iver og alvorlige Kaldslydighed overvandt deres Betænkeligheder. I Nov. 1903 drog hun til Dr. Lepsius' Børnehjem i Urfa for Martyrfolkets Børn, som hun vilde opdrage til Arbejde og Selvhjulpethed. Efter Verdenskrigen fik hendes Virksomhed meget videre Rammer. Hun blev Repræsentant i Folke-

forbundet i Genève, hvor hun blev berømt for en meget kort Tale, da Iveren for Redningsarbejdet var kølnet: »Det er kun et lille Lys, men Mørket er saa stort. Sluk det ikke«. Hun besejrede Ligegyldigheden. »Armeniernes Moder« og »Pigen fra Danmark« blev Hædersnavne i den store Verden. En af hendes Bedrifter var Kolonisationen ved Eufrat af hjemløse Armeniere. Hun blev modtaget som ligestillet Høvding hos Hadsjun Pascha, og hendes fordringsløse Personlighed gjorde sig gældende, hvor hun kom. Efter faa Dages Sygdom døde hun paa et Hospital i Aleppo af Malaria, og hun fulgtes til Graven af store Skarer af Enker og faderløse og Armeniernes Gejstlige. Hendes Arbejde fortsættes. — F.M.G. 1927. — Mindesten ved Gylling K. 1936. Mindetavle i Gylling Skovskole.

Ingeborg Maria Sick: Pigen fra Danmark, 1928, 2. Udg., Karen Jeppe, 1936. Johs. Vejlager: Karen Jeppe, 1936. Chr. Winther: Armenierne og Karen Jeppe, 1935. Poul Müller og Jakob V. Pedersen: Foregangsmænd, II, 1935, S. 41, 131. J. C. Willesen: Folkenes Forbund, Faglig Læsning Nr. 23, 1930, S. 26 f. Armeniervennens Mindeudgave Juli—Aug. 1935.

A. J. Rud.

Jeppesen, Carl Christian, 1858—1930, Socialist, Politiker. F. 16. Marts 1858 i Kbh. (Trin.), d. 26. Jan. 1930 i Oslo, begr. sst. Forældre: Arbejdsmand, Værtshusholder Jens J. (gift 1° 1850 med Louise Jensine Galberg, 1824—53) og Marie Frederikke Petrine Tauer (ca. 1827—60). Adopteret 1859 af Kulmaaler Niels Petersen og Hustru. Gift 26. Dec. 1878 i Kristiania med Johanna Hulda Schmidt, f. 22. Sept. 1855 i Kbh. (Fødsst.), d. 9. Jan. 1929 i Oslo, D. af Murer Johan Peter Jacob S. og Florentine Amalie Bodal.

De socialistiske Ideer, som i Danmark udbredtes fra Internationale af 1871, fængede først noget senere i Norge og Sverige og overførtes i flere Tilfælde ved danske Arbejdere, som udvandrede og slog sig ned andetsteds i Skandinavien. Blandt Arbejderbevægelsens Pionerer i Norge er saaledes tre danske Haandværkssvende, Sadelmager Marius Jantzen, Snedker Sophus Pihl og Børstenbinder J. Denne kom efter Konfirmationen i Cigarmagerlære, lærte senere Børstenbinderiet, som gav ham Levebrødet, efter at han 1878 var draget til Kristiania. 1881—87 drev han her en lille Børstefabrik. Fra Ungdomsaarene i Kbh. paavirket af Socialismen sluttede han sig i Norge til den Bevægelse, som Chr. Holtermann Knudsen rejste, og som gik ud paa at samle Arbejderne i en fastere og selvstændig Fagorganisation og i et uafhængigt socialistisk Parti i Modsætning til de ældre af Liberale beherskede Arbejderfor-

eninger, der var sammensluttede i De forenede norske Arbejdersamfund. J. blev 1885 Medlem af Den Socialdemokratiske Forening i Kristiania og 1886 dens Formand. Han kom i Kraft af sine fremragende Evner som Agitator og Taktiker og paa Trods af sin danske Fødsel og Tunge snart frem i Spidsen af Bevægelsen. Paa et Møde i Arendal 1887 grundlagde han sammen med Knudsen Det forenede norske Arbejderparti og udformede dets Program. — Et almindeligt Arbejdermøde paa Hamar 1888 gav Tilslutning til det nye Partis Krav, bl. a. om alm. Valgret, Normalarbejdsdag, Jord til Landarbejdere, og Fagforeningerne sluttede nu i voksende Antal op bag J. og Knudsen. 1887 blev J. Redaktør af Bladet »Vort Arbejde«, som havde antaget Navnet »Social-Demokraten« og nu blev Partiets Hovedorgan. Han redigerede Bladet uden Løn til 1891, men blev 1906—12 igen dets Redaktør, denne Gang lønnet. I Mellemtiden havde han haft en Tobaksforretning. Han skrev klart og klogt om politiske Emner, og desuden var hans Petit-Artikler, signeret Per Snedker, gennem mange Aar meget populære. Hans udpræget lyriske Temperament prægede hans Veltalenhed og Stil, men satte navnlig Frugt i et Antal Digte og Arbejdersange, hvoraf enkelte som »Gryr i Norden Længslernes Sommer« stadig synges i Arbejderforsamlinger i Norge.

J. repræsenterede det norske Arbejderparti ved de franske Socialisters Kongres i Paris 1889, da 2. Internationale blev stiftet, ligesom han deltog i flere af de første skandinaviske Arbejderkongresser. Da Partiet var bygget op paa kollektiv Tilslutning af bl. a. Fagforeninger, kom det ogsaa til at fungere som Ledelse for Tidens Arbejderkampe, hvoraf flere, f. Eks. Tændstikarbejderskernes Strejke 1889, satte Sindene stærkt i Bevægelse. J. kom som Redaktør og Strejkeleder en Overgang til at staa som en ren Jakobiner i Borger-skabets Øjne. Inden for Partiet steg imidlertid hans Anseelse. 1890—92 og 1894—97 var han dets Formand. Efter Valgretsreformer i 90'erne blev J. 1898 indvalgt i Kristianias Byraad, og i 27 Aar havde han Sæde der, 1917—20 som dets Formand. Det blev paa det kommunale Omraade, han skulde øve sin Hovedindsats som praktisk Politiker. Socialforsorgen, Byens Udvidelse og Forskønnelse og dens økonomiske Administration tog han sig særligt af, men paa talrige andre Felter lagde han et stort Arbejde til Gavn for Oslo og dens Befolkning. J. var ingenlunde doktrinær, men hans Socialisme var dog ret »marxistisk«. Alligevel kom han til at staa som en moderat Reformist for det unge Slægtled, der fra omkring 1910 udgjorde en stedse stærkere Opposition og efter den russiske Revolution erobrede Flertallet i Partiet (1918).

J. sluttede sig til Mindretallet og fulgte dette ved Konstitueringen 1921 af Norges socialdemokratiske Parti, som han herefter repræsenterede i Kommunestyret, til han 1925 udtraadte af Helbredsgrunde. Han deltog i den Kongres, som Jan. 1927 førte til Genforening af de gennem en Aarrække splittede Grupper i Norges Arbejderparti. — Malerier af Christian Krogh paa Oslo Raadhus og af Per Deberitz 1928 i Folkets Hus, Oslo. Buste af Astrid Kraft ca. 1915 i Oslo Bymuseum; Gentagelse i Folkets Hus, Oslo.

Halvdan Koht: Norske Socialdemokrater, i Det ny Aarhundrede, 1904, 2, S. 1—12. Jakob Friis: Den moderne arbejderbevægelse i Norge, 1918. Arbejderbladet 27. Jan. og 1. Febr. 1930. Kaare Fostervoll: Arbejder-Skandinavismen, 1935. Halvard M. Lange: Den socialdemokratiske forening. 50 år, 1935. Håkon Meyer i Norsk biogr. Leksikon, VII, 1936, S. 34—37. *Oluf Bertolt.*

Jeppesen, Knud Christian, f. 1892, Musikhistoriker. F. 15. Aug. 1892 i Kbh. Forældre: Fabrikant Christian J. (f. 1857) og Anna Jacobsen (f. 1870). Gift 8. Juli 1923 paa Frbg. (Solbjerg) med Alice Krayenbühl, f. 28. Jan. 1895 paa Frbg., D. af Ingeniør Jean Charles Valdemar K. (1861—1931) og Fanny Elisabeth Thiele (1863—1930).

Meget tidligt viste J. musikalske Anlæg af en ganske særpræget Art, som ikke alene bundede i et ægte musikalsk Temperament, men var i høj Grad farvet af hans hele intellektuelt betonedede Personlighedspræg. I sin Musikergerning skulde J. i saa udpræget Grad blive den klare Tankes og den stringente Logiks Mand. Efter at han 1911 havde taget Studentereksamen fra Rungsted, fuldendte han hurtigt en grundlæggende Musikeruddannelse, hvis første Maal var en Organisteksamen. Med sit musikalske Sind levende opladt for stærke og sunde Impulser, for det nydannende i Tiden, blev J. en saare talentfuld og lydhør Elev af de to Mænd, der paa afgørende Maade flyttede Grænsepælene for dansk Musik og Musikkultur, Carl Nielsen og Thomas Laub; hermed var hans aandelige Retningslinier, baade som Musiker og Forsker, saa at sige lagt. Samtidig med at han fra 1917 virkede som Organist ved Stefans Kirke i Kbh., fuldendte han 1918 under Professor Angul Hammerich sin Magisterkonferens i Musikhistorie. Som den fremragende Musikerbegavelse, den fødte Teoretiker, var J., der fra de unge Aar havde næret en glødende Kærlighed til det 16. Aarhundredes Vokalpolyfoni, rigt rustet til helt at gennemtrænge det Emne, som han allerede tidligt havde gjort til sit Speciale, Palestrinastilen. Under Studiet af dette Emne, inden for hvilket han

ganske særligt i Dissonansbehandlingen fandt et Udtryk for Palestrinastilens kontrapunktiske Fuldendelse, blev, foruden Impulser fra Laub, Berøringen med de nye musikvidenskabelige Stilforskningsmetoder, saaledes som Guido Adler og hans Wienskole især havde formuleret den, af største Betydning for ham. Med Afhandlingen »Palestrinastil med særligt Henblik paa Dissonansbehandlingen« (tysk Udg. 1925, engelsk Udg. 1927) tog han 1922 Doktorgraden ved Wiens Universitet. 1923 begyndte han Forelæsningsrækker ved Kbh.s Universitet og deltog i Konkurrencen om Docenturet i Musikvidenskab. — J.s videnskabelige Gerning, der skabte ham et ogsaa i Udlandet anset Navn, bl. a. som Medlem af Direktoriet for Internationale Gesellschaft für Musikwissenschaft og Hovedredaktør af Tidsskriftet »Acta musicologica«, satte endvidere Frugt i nogle smukke og værdifulde Publikationer, »Der Kopenhagener Chansonier« (1927) og »Dania sonans«, I (1933), indeholdende Værker af den danske Renæssancekomponist Mogens Pedersøn. 1935 kom den store Udgave »Die mehrstimmige italienische Laude um 1500«. Som Komponist har J. vist et frisk Talent, bl. a. i en Række Solosange, a capella-Motetter for blandet Kor, vægtige Bidrag til nyere dansk Kirkemusik, og Kantate i Anledning af Reformationsjubilæet 1936. En naturlig Følge af J.s intensive Arbejde med Vokalpolyfoniens Højdepunkt var hans Carl Nielsen tilegnede Lærebog, »Kontrapunkt (Vokalpolyfoni)«, 1930. Pædagogikken, Lærervirksomheden ved Det kgl. danske Musik-konservatorium, en Virksomhed, der allerede var begyndt 1920, har spillet en væsentlig Rolle inden for hans Musikergerning; 1932, s. A. som han blev Organist ved Holmens Kirke, førte den ham ganske naturligt ind som Medlem af Det kgl. danske Musikkonservatoriums Bestyrelse. — Barnebillede af Johs. Kragh ca. 1904.

Torben Krogh.

Jeppesen, Niels Andersen, f. 1882, Forfatter. F. 14. Aug. 1882 i Rands, Gaarslev Sogn. Forældre: Forpagter, senere Gaardejer og Husmand Anders J. (1848—1932) og Ane Eline Marie Kjær (f. 1856). Gift 26. Dec. 1911 i Kbh. (Frue) med Karen Wilhelmine Rasmussen, f. 1. Sept. 1884 paa Frbg., D. af Glarmester, Husejer Harald Emil R. (1851—1915) og Signe Kirchhoff (1850—1920).

J. blev Student 1901 fra Vejle og sled sig gennem trange Studieaar til teologisk Embedseksamen 1908; derefter gik han Skolevejen og blev 1908 knyttet til Nakskov private Realskole, var 1909—13 Lærer ved Rungsted Kostskole, derefter en kort Tid paa Bogø og i Bagsværd, indtil han 1915 blev Adjunkt i Vi-

borg, hvor han siden 1929 har virket som Lektor. Det er dog som Forfatter, J. har gjort sin Indsats. Han vakte Opmærksomhed med sit første større Arbejde, Dobbeltromanen »Den som sejrer —« (1908) og »Under Byrden« (1910), der gennem den samvittighedsfuldt udførte Analyse af en daarligt stillet Provinsstudents indre og ydre Skæbne vidner om den Ubestikkelighed, der er J.s egentlige Særpræg som Forfatter. »Hans og Thomas« (1913) giver gennem Paavisningen af, at det altid er Husmandssønnen Hans, der er den ydende i Forholdet til den rige Møllersøn Thomas, et interessant Bidrag til Venskabets Psykologi; »Den gode Hyrde« (1918) giver gennem Skildringen af en Præst, der udtræder af sit Embede, et levende Indtryk af, hvor vanskeligt det er samtidig at *tjene* Gud og *tjene paa* Gud — man stilles her over for det Krav til religiøs Redelighed og Inderlighed, der vel i lige Maade er Arv fra Kierkegaard og Ernesto Dalgas og Udslag af J.s medfødte Sandhedstrang i alle Livets Forhold. Knap saa betydelige er »Rodløs« (1921), en lovlig skematisk Fremstilling af en slap Karakters tragiske Livsskæbne, og »Pilatussønnen« (1931), en paa Grund af dunkel religiøs Symbolik noget uafklaret Beretning, der dog rummer megen fin Poesi, især i Barndomsskildringerne. Samtidig med disse Romaner har J. udsendt et Bind Noveller, »Hegn og Hytter« (1911), og en Række Digtsamlinger, »Digte« (1909), »Gyldne Straa« (1915), »Slesvigs Sønner« (1919) og »Sange og Salmer« (1927), der viser ham som en særpræget Lyriker med en skarp og følsom Sans for Aarstidernes Vekslen og Fattigfolks krøgede Skæbner. J. er tillige en begavet Kritiker og Ræsonnør, der har udgivet en Række aforistiske Randgloser til Efterkrigstidens litterære Situation, »Omkring Nutidsdigtningen« (1924), og en smuk Karakteristik af Ungdomsvennen »Harald Kidde og hans Digtning« (1934); til denne Del af Forfatterskabet maa ogsaa henregnes »Den sønderjydske Skolelærer og Salmedigter N. J. K. Thornums Liv og Skrifter med et Udvalg af hans Salmer« (1925). J. har endelig været en produktiv Journalist, der i Aarenes Løb har skrevet henved 500 Kronikker i forskellige Provinsblade, bl. a. »Viborg Stiftstidende«, »Aarhus Stiftstidende« og »Fyns Venstreblad«; disse Artikler, der som oftest har deres Udgangspunkt i aktuelle litterære Tildragelser, viser ham som en noget stridbar Natur i Besiddelse af fremtrædende polemiske Anlæg. — Malerier af M. Gjø Brusendorff 1911 og E. Dam 1934, begge i Familieeje.

Jørgen Bukdahl: Det moderne Danmark, 1931, S. 62 ff. Richard Bryde i Literaturen April 1920. Axel Garde i Riget 6.—7. Juli 1911. Peder Hesselaar:

Vor Tids Digtere, 1926, S. 51—61. Charles Kent i Verdens Gang 29. Sept. 1921. Poul Levin i Tilskueren Febr. 1911 og Nov. 1913. Chr. Rimestad i Tilskueren, 1935, I, S. 114—20. Aug. F. Schmidt i Dsk. Udsyn, XVI, 1935, S. 132—46.

Peder Hesselaa.

Jeppesen (-Drusebjerg), **Peter Vilhelm**, f. 1877, Husmandsfører. F. 7. Marts 1877 i Uglerup, Hørby Sogn, Tudse Herred. Forældre: Gaardfæster Jens J. (1824—1909) og Sidse Marie Christensen (1840—1926). Gift 1° 12. Nov. 1898 i Udby, Tudse Herred, med Anna Kirstine Emilie Jeppesen, f. 12. Febr. 1875 i Kidserup, Udby Sogn, d. 27. Marts 1930 i Kundby, D. af Gaardejer Niels Andersen J. (1849—1916) og Karen Kirstine Pedersen (1850—1909). 2° 12. Juni 1931 med Marie Andersen, f. 20. Jan. 1897 i Randers, D. af Bager Christen A. (d. 1924) og Anne Marie Kristensen.

J. voksede op ved Landbruget og overtog 1901 et Husmandsbrug i Gislinge ved Holbæk, 1911 sin nuværende Ejendom Drusebjerg i Kundby Sogn. Som ung Mand kom han ind i den sjællandske Husmandsbevægelse og var 1907—17 Medlem af Styrelsen for De samvirkende sjællandske Husmandsforeninger. Efter at han havde vist sig som en dygtig Pennefører, redigerede han 1912—23 »Husmanden« i fast og klar Tilslutning til Bevægelsens socialpolitiske Linie. 1914—36 havde han Sæde i Landstinget, valgt af Det radikale Venstre; fra 1919 er han Medlem af Lensnævnet og fra 1928 af Landbrugsraadet. Imidlertid blev hans Evner, foruden i det politiske og organisatoriske Arbejde, ogsaa taget i Brug paa andre Felter, navnlig inden for Andelsbevægelsen. Fra 1916 har han deltaget i Ledelsen af Dansk Andels Gødningsforretning, i de første ti Aar som Næstformand, fra 1926 som Formand. Da Husmandsbevægelsens Historie skulde skrives, blev det overdraget J. at redigere Værket, der udkom 1927. Og endelig er Husmandsfilmen, der fremvistes første Gang 1936, tilrettelagt og iscenesat af ham. I dette Arbejde har han vist, at han ingenlunde savner Fantasi, men i øvrigt har hans Virke, saavel i som uden for Rigsdagen, været præget af rolig og nøgtern Forstandighed.

P. V. Jeppesen: Husmandsbevægelsens Historie, 1927, S. 281, 299, 350. Holbæk Amts Venstreblad 4. Marts 1937.

Olaf Andersen.

Jeppesen Borgbjærg, Jens, 1834—1904, Veterinær. F. 14. Febr. 1834 i Boeslunde, d. 21. Maj 1904 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Fæstebolsmand Jeppe Karstensen (1804—92) og Maren Poulsdatter Quistgaard (1805—84). Navneforandring 3. Maj 1890. Gift 25. April 1865 paa Frbg. med Dorothea Hermine Hedegaard,

f. 19. Aug. 1844 i Sundbyøster, Taarnby Sogn, d. 16. Sept. 1920 i Kbh., D. af Gaardejer, fhv. Høker Oluf (Ole) Christensen H. (1794—1867, gift 1° 1818 med Magdalene Jensen, ca. 1783—1823, gift 1° 1810 med Høker Niels Pedersen Amtoft, ca. 1773—1817) og Karen Absalonsdatter (Hansen) (1801—80).

J. B. tog 1858 Dyr lægeeksamen og var derefter i et Par Aar ansat som Assistent ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Han deltog som Militærdyrlæge i Krigen 1864 og var med paa Tilbage-toget fra Dannevirke, nedsatte sig senere i Boeslunde, hvor han fik en betydelig Praksis paa Egnens mange Herregaarde. De bedre Kaar tillod ham at erhverve en Landejendom, hvor han byggede Hus og Smedie, saaledes at han foruden Dyr læge- og Beslaggering tillige drev Landbrug, som han fra Ungdommen havde stor Lyst til. J. B. følte imidlertid Kaldet som Ungdoms-opdrager saa stærkt, at han 1876 opgav sin Dyr lægegering og overtog Forstanderposten paa Faurbogaard Landbrugsskole. Efter et Par Aars Forløb gik Skolen ind, men det lykkedes senere J. B. at faa oprettet en Landbrugsskole i Lundby paa Falster. I disse Aar deltog han ivrigt med Indlæg i Dagspressen i økonomiske og politiske Debatter, han gik kraftigt ind for Andelssagen, tog Initiativet til Oprettelsen af Falsters første Andelsmejeri og blev dets første Regnskabsfører. Samtidig havde han ogsaa nogen Dyr lægepraksis paa Egnen. 1890 blev han Bogholder i De danske Landmænds Smøreksporforening og flyttede til Kbh., hvor han levede sine sidste fjorten Aar. J. B.s Liv blev saaledes meget omskifteligt, men selv om han til sidst opgav Dyr lægekaldet, blev hans Virke ikke uden Spor paa dette Omraade, paa Dyr lægemøder og i Artikler i »Tidsskrift for Veterinærer« gjorde han sig til Talsmand for Krav om en bedre Fordannelse og Skærpelse af Fordringerne til Veterinæreksamen, om Oprettelse af en Lærerpost i patologisk Anatomi, om Tilvejebringelse af tilfredsstillende danske Lærebøger i Veterinærfagene og endelig om Oprettelse af en Forsøgsstation ved vor Højskole. Ved J. B.s Død mindedes han med Tak for sin Indsats »i Kampen for Dyr lægestandens Emancipation og fremskridende Udvikling«. J. B. var stærkt filosofisk indstillet over for vigtige Livsspørgsmaal og var en digterisk begavet Personlighed, hans radikal-socialistiske Sympatier præger en politisk Digtsamling, »Frihedssange«, han 1885 udgav under Pseudonymet Jens Borrebjerg. Sønnen, Politikeren F. J. Borgbjerg har i »Dansk veterinærhistorisk Aarbog« (1934) givet en meget personlig og pietetsfuld Skildring af Faderen i Anledning af Hundredaaret for hans Fødsel og fremhæver her med Rette, at J. B. vel var en meget dygtig Dyr-

læge, men han vilde helst have været Folkeopdrager; de pædagogiske Interesser kom da ogsaa til at præge hans forskelligartede Livsgerning. En anden Søn af J. B. er Mavelægen *Axel Hedegaard Jeppesen Borgbjerg* (f. 27. Juni 1868).

D. Gautier i Maanedsskrift for Dyrslæger, XVI, 1904—05, S. 95 f. Ovenn. Artikel af F. J. Borgbjerg. Th. Hauch-Fausbøll i Berl. Tid. 19. Jan. 1936.

Hj. Friis.

Jepsen (Iebsen), **Johan** (Hans), d. 1700, Maler. F. antagelig i Sønderborg, d. 1. Febr. 1700 i Kbh. Forældre: Kræmmer i Sønderborg Hans J. og Margrete Nielsdatter. Ugift.

J. J. optræder 1683 i Enkedronning Sophie Amalies Regnskaber som »Hendes Majestæts Kontrafejer« og faar Betaling for Portrætter og Arbejder »i hendes Cabinet«; men allerede 1680 blev der udleveret ham Lærred til Portrætter af hende (syv Stk.) og til nogle af hendes Børns, Kurfyrstinde Anna Sophies og Prins Jørgens, Kontrafejer; det maa have været store Billeder, thi der medgik 41 ½ Alen Lærred. S. A. malede han Præsten Frederik Brandt (i Systofte Kirke, stukket 1683 af H. Schaten). Efter Enkedronningens Død arbejdede han for Kongen, dels med Portrættering af Mærkeligheder, dels paa Eremitagen, antagelig Dekorationsarbejde; endelig (1697) fik han Betaling for et Alterstykke. De eneste sikre Billeder af ham er ovenn. Portræt af Fr. Brandt fra 1680 og et vistnok posthumt Billede af Ole Borch (1691, Universitetet), stukket af H. Schaten. Han angives som Inventor paa P. van Gunsts Stik af Otte Skeel (ca. 1699), hvad der formentlig indskrænker hans Medvirken til den ornamentale Ramme, idet Portrættet synes et d'Agar-Arbejde. Efter dette synes han at have været en typisk Wuchters-Elev, ikke uden Opfindsomhed og Haandelag, men uden instinktivt Menneskekendskab og Særpræg. Tiden vil utvivlsomt henføre adskillige Portrætter til hans Værksted.

O. Nielsen: Kjøbenhavn 1660—99, 1889, S. 195. O. Andrup: Frederiksborg Museets Erhvervelser, 1925, S. 62. E. Marquard: Kgl. Kammerregnskaber, 1918 (se Registeret). P. B. C. Westergaard i Vilh. Maar: Oluf Borch, 1926, S. 122 ff.

O. Andrup.

Jepsen, Mads, 1868—1916, Journalist, Forfatter. F. 29. April 1868 i Bredstrup ved Fredericia, d. 8. Febr. 1916 i Bramminge, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Skrædder og Bolsmand Jeppe Madsen (1842—1923, gift 2° 1895 med Caroline Marie Petersen, 1841—1923) og Karen Marie Jensen (1840—94). Gift 29. Okt. 1893 i Odder med Ane Marie Thomsen, f. 5. Marts 1864 i Studsho-

ved ved Odder, D. af Husmand Rasmus T. (1831—1912) og Kirstine Christiansen (1840—93).

Tidligt begyndte J. at skrive; som tiaars Dreng fik han sit første Honorar for en Artikel. Ved en Eksamen blev Sognepræsten, A. Schack, opmærksom paa den livligt begavede Dreng og underviste ham i Sprog. 1885 blev J. Elev i Fredericia Latinskole, hvor han i Digteren Otto C. Fønss fik en fortrinlig Lærer i Dansk, og hvorfra han 1887 blev Student. Fra sit Hjem og sin Egn var J. stærkt paavirket af Indre Mission, og han valgte Teologi som sit Studium. I sine første Studenteraar deltog han med stor Nidkærlighed i kirkeligt Arbejde, underviste i Søndagsskoler og var Medarbejder ved Midnatsmissionen. I sit Rusaar blev han Privatsekretær hos C. Berg, kom hurtigt til at skrive i Blade og Tidsskrifter og kastede sig over litterære Studier. Han førtes over i Brandesianismens Lejr, vandtes for en Livsanskuelse, der stod i dyb Modsætning til hans tidligere Opfattelse, og sagde Farvel til de teologiske Studier. Hans journalistiske Begavelse førte ham naturligt ind i Pressens Tjeneste. 1892—94 var han Redaktør af »Horsens Venstreblad«, 1894—1900 Venstrereformpartiets Generalkorrespondent i Kbh. og udfoldede en livlig journalistisk Virksomhed, skrev under Mærket Henrik om Udenrigspolitik, under Mærket Justus Causerier. J. var altid mere blændet end overbevist af Brandesianismen og følte sig efterhaanden hjemme i den grundtvigske Retning. Et halvt Aars Tid, 1900, var han politisk Redaktør af »Samfundet«, der var oprettet for at modarbejde »Politiken«, og fra Okt. 1901 udgav han Ugebladet »Folkelæsning«, som han ledede til sin Død. I sit Blad, i Bøger og Tidsskrifter vendte han sig stærkt mod Brandesianismen, rettede bl. a. voldsomme Angreb mod Peter Nansen og hans Ledelse af Gyldendals Forlag (1912). Ogsaa adskillige grundtvigske Præster og Højskolemænd (bl. a. V. Brücker og Th. Bredsdorff) anfaldt han, fordi de efter hans Mening leflede med Fritænkeriet og umoralske Anskuelser. Disse Angreb fortsattes saa ofte og med en saadan Voldsomhed, at de paa mange virkede som Sygelighed. — Under Navneskjulet Otto C. Lund udgav J. Bøger om Edison (1901), Fridtjof Nansen (1902), Garibaldi (1903) og Tolstoj (1905), under sit eget Navn bl. a. om Selma Lagerlöf (1913), Cromwell (1914) og Gustaf Adolf (s. A.). Desuden udsendte han nogle Nutidsbetragtninger: »Grundtvig eller Brandes« (1904), »Som man saar —« (1907), »Mod Strømmen« (under Navneskjulet Jokum Jokumsen, 1909) og »Jens Vejmand« (1910). J. var navnlig i Provinsen en søgt Foredragsholder, men først og fremmest var han Skribent; hans smukke Stil og lette Fremstillingsevne prægede alt,

hvad han skrev. Ogsaa nogen polemisk Evne ejede han, men hans hvasse Angreb svækkedes ved, at de stod i Modstrid med hans tidligere Anskuelser. — Medaillon paa Gravstenen af Rasmus Andersen 1917.

G. Brammer: Studenterne fra 1887, 1912. P. Lauritsen: Mads Jepsen, 1917. Folkelæsning 7. Aug. 1910. P. Nansen: Nogle Mads Jepsenske Aktstykker, 1913. Hovedstaden 10. og 15. Febr. 1916. Vort Land 16. Febr. s. A. Indre Missions Tid., LXIII, s. A., S. 118 ff.

Fred. Nørgaard.

Jerechini, se Gerechini.

Jerichau. Kunstnerslægten J. føres tilbage til Rytterkorporal Johan Jochim Jerico (Jericho) (d. før 1789), der formentlig er hvervet i Tyskland. Hans Søn Urtekræmmer i Assens Carl Christian J. (1767—1821) var Fader til Anna Cathrine J. (1793—1857), — gift med Krigsassessor Diderich August Christensen (1789—1857), hvis Sønesønner, bl. hvilke nedenn. Politiker Peter Andreas Jerichow (1859—1916), 1910 fik Navneforandring til Jerichow — og til de nedenn. Fysikeren Ernst Bernhard J. (1797—1841) og Billedhuggeren Jens Adolf J. (1816—83), gift med nedenn. Malerinde Elisabeth Maria Anna (Lisinska) J. Baumann (1819—81). Børn i dette Ægteskab var Komponisten Thorald Harald Adolf Carol Lorentz J. (1848—1909) og de nedenn. Landskabsmaleren Nicolaj Harald Adolph J. (1851—78) og Maleren Holger Hvidtfeldt J. (1861—1900), hvis Søn var nedenn. Maler Emil Jens Adolf Baumann J. (1890—1916).

Personalthist. Tidsskr., 9. Rk., VI, 1933, S. 215—20.

Albert Fabritius.

Jerichau, Jens Adolf, 1816—83, Billedhugger. F. 17. April 1816 i Assens, d. 24. Juli 1883 i Neder Draaby ved Jægerspris, begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Urtekræmmer, Løjtnant Carl Christian J. (1767—1821, gift 1° 1792 med Juliana Henriksdatter Rasmussen, ca. 1769—1811) og Karen Birch (1781—1855). Gift 19. Febr. 1846 i Rom med Elisabeth Maria Anna (Lisinska) Baumann (se Jerichau Baumann, Elisabeth).

J.s tidligste Barndomsindtryk baade for hans eget Vedkommende og fra hans Omgivelser var Sygdom. Kort efter at Faderen 1812 havde indgaaet sit andet Ægteskab, blev han efter en Tyfussygdom ramt af en mental Svækkelse, og J. selv var fra ganske lille en meget svagelig Dreng; allerede inden Faderens Død, da J. var fem Aar gammel, maatte hans udmærkede Moder klare Hjemmet efter et økonomisk Sammenbrud, og da hun naturligt tog sig særligt af sin

svagelige Søn, blev J. tidligt en Del forkælet. Under Opvæksten blev han dog stærkere i fysisk Henseende, og hans Ærgerrighed i disse Aar var i legemlig Kraft at overgaa andre, ligesom han ogsaa senere i kunstnerisk Henseende trængte efter stadig at være den første. I Konfirmationsalderen kom J. i Malerlære i Odense, men forlod efter nogen Tids Forløb sin Plads for (1831) at komme paa Kunstakademiet i Kbh., hvor hans Bysbarn Maleren Danqvart Dreyer allerede avancerede. I Løbet af kort Tid lykkedes det J. at indhente Dreyer. Han vandt den mindre og større Sølvmedaille henholdsvis 1833 og 1834, men da han n. A. konkurrerede til den lille Guldmedaille, havde han ikke Held med sig og kastede sig skuffet over Billedhuggerkunsten, i hvilken han blev Elev af Freund. Han modellerede et Par Aar efter en Figur »Balder« (1837), men da han s. A. konkurrerede til den mindre Guldmedaille, havde han atter Uheld med sig. J. løb nu for anden Gang i sit Liv »af Lære«, idet han vendte Akademiet Ryggen og fik Tilladelse til at sejle til Italien med Fregatten »Rota«, der skulde afhente Thorvaldsen.

Under sine Akademiaar havde J. staaet i meget nært Venskabsforhold til forskellige unge Kunstnere, der skulde faa et Navn i vor Kunsts Historie: Lundbye, P. C. Skovgaard, Frølich, Th. Læssøe og H. Conradsen. En Række Breve til dem er saa eksalterede, snart barnlige, snart feminine i Tone og Indhold, at de næsten gør et uhyggeligt Indtryk og vidner om J.s overfølsomme og stærkt svingende Sind.

11. Maj 1838 forlod J. Kbh. om Bord i »Rota«. Rejsestipendium kunde der, som Sagen laa, ikke opnaas for ham, men Prins Christian Frederik skal have støttet ham med lidt Penge. Den væsentlige Mulighed for sit Italienophold fik han dog gennem pekuniær Hjælp fra en ældre Malerinde Caspara Preetzmann, en Elev af Portrætmaleren Hans Hansen; hun havde for selv at komme til Italien sammensparet nogle Penge, som hun nu for Halvdelens Vedkommende stillede til J.s Disposition; ogsaa i de første Aar af hans Romophold synes hun at have forstrakt ham med Penge, som J. en Snes Aar efter, da hans Forhold havde bedret sig, betalte hende tilbage ved nu at bekoste hendes Italienrejse og -ophold.

Livet om Bord i Fregatten passede ikke J. helt, og han gik, da den havde ligget nogen Tid paa Livornos Red, om Bord i et Dampskib, med hvilket nogle af Officererne og han tog til Civita vecchia og derfra med Vetturin videre til Rom, hvortil han efter eget Opgivende ankom 12. Juli 1838. N. D. opsøgte han Thorvaldsen og blev som de fleste andre danske Kunstnere modtaget hjerteligt.

J. lejede sig straks et Studie, som han dog næppe har haft Raad til at beholde ret længe, og som for saa vidt ogsaa var overflødigt, da han straks kom i Arbejde hos Thorvaldsen og i de faa Uger inden dennes Afrejse nød hans Undervisning, som han var meget glad over, og modtog Anvisning paa, hvordan han under Thorvaldsens Bortrejse skulde arbejde videre.

J. var straks begyndt paa en Skitse til en Gruppe forestillende en ung Jæger, en sovende Hyrdinde og Amor. Men Efteraaret og Vinteren brugte han mest til Kopiering dels af Thorvaldsens Merkur, dels af Antikker. I det nye Aar (1839) tog han nu fat paa selvstændige Opgaver og fik Lov til om Sommeren at have Model i Thorvaldsens lille Atelier. Resultatet heraf var et Par Figurer: En ung Jæger og en Satyr, der sendtes hjem med en Fregat og blev forevist i Kunstakademiets Møde i Dec. 1839, samt et Basrelief »Patrokles' Lig bringes til Achilles«, som J. ikke havde Raad til at lade støbe, og som kun kendes gennem en Tegning i Glyptoteket. Kort før havde han i Tegning sendt forskellige Basrelief-Kompositioner hjem til Prinsen, der i Jan. 1840 lod dem forevise i Akademiet og betydede dette, at han ønskede J. taget i Betragtning ved Uddeling af Rejsepenge fra Fonden ad usus publicos. Under dette Pres bevilgede Akademiet ham i Juni 1840 300 Rdl., for at han kunde vende hjem og optage sin afbrudte akademiske Uddannelse. I sin Tak beklagede J. imidlertid, at Pengene i saa høj Grad gik til Afbetaling af Gæld, at han ikke havde nok at rejse hjem for. Han følte selv, at han kunde lære mere i Kunsten i Rom end hjemme ved Akademiet, og skulde ikke have noget af at vente — som han selv skriver senere 1844 til Vennerne — »ligesom Stipendiaterne, der alle komme, ikke som unge, haabefulde Mænd, men som gamle afrakkede Invalider, der af Akademiet faar Naadsensbrød for deres tro Tjeneste ved Konkurserne«. Brevvekslingen med Vennerne i Kbh. fortsattes i disse Aar i den samme eksalterede Form som tidligere, men Parterne fjernedes uvilkaarligt fra hverandre, da J.s »kosmopolitiske« Syn paa Kunst var diametralt modsat Vennernes stærkere og stærkere Tilknytning til Høyen og »den nordiske Kunst«. I øvrigt har J. i disse Aar i Rom haft det svært og ensomt. Hans nærmeste Omgang var de to bayerske Billedhuggere, der var Thorvaldsens Elever, M. Wagner (1777—1858) og M. Widmann (1812—95) og derefter den engelske Maler J. W. Bottomley (1816—1900), der 1838—45 opholdt sig i Rom og som hans mangeaarige Ven ydede ham afgørende økonomisk Støtte.

Aaret 1840 blev ret et Arbejdsaar for J.; han begyndte en stor

Adonisfigur, som han sled med hele Sommeren, men maatte slaa ned i Oktober. De tidligere hjemsendte Tegninger udstilledes 1841, og sikkert ved Bissens Hjælp lykkedes det at interessere Kongen saa vidt, at man ønskede et Forslag til en Frise til Dronningens Paaklædningsværelse paa Christiansborg. Med stor Begejstring tog J. om Foraaret fat paa at tegne en saadan Frise og valgte som Motiv »Alexanders og Roxanes Bryllup«. Kompositionstegningen sendte han i Midten af Maj til Kbh.; ved Nytaarstid 1842 maa den endelige Bestilling være afgivet, og med den aarlige Fregat-Forbindelse — d. A. »Thetis« — sendtes 1842 et Par Brudstykker af den til Kbh., hvor de udstilledes 1843. Yderligere Dele af Frisen udstilledes 1844 i Rom og 1845 i St. Petersborg, men Arbejdet med den gik i Staa; først 1864 blev den ved Conradsens Hjælp fuldført; den blev aldrig opsat, men henlagt paa Christiansborg Slots Loft, hvor den gik til Grunde ved Branden. Nogle ikke anvendte Brudstykker af Originalen var dog tidligere blevet erhvervet af Carl Jacobsen og findes nu i Glyptoteket.

Standsningen af Frisens Udførelse betød dog ikke, at J. laa paa den lade Side. Midten og sidste Halvdel af 40'erne var tværtimod hans virksomste og heldigste Periode. I Efteraaret 1843 havde han begyndt Modelleringen af en antikt inspireret Draperistatue »Penelope«, som Dr. Abendroth i Hamburg havde bestilt. Den findes nu i Glyptoteket, hvor ogsaa Originalmodellen til J.s Hovedværk »Herkules og Hebe« findes. Denne Gruppe var han begyndt paa midt i Aaret 1844, fuldendte den i Sommeren 1845 og udstillede den i Rom i et Udstillingslokale ved Piazza del Popolo i Nov. s. A. Den vakte overordentlig Opsigt og Diskussion, blev stærkt beundret og heftigt kritiseret. Kritikken formede sig nærmest som en Beskyldning for Plagiat, idet man mente, at Herkules' Figur var lovlig afhængig af den berømte »belvederiske Torso« i Vatikanet. Forbindelsen er indlysende, og vilde man kalde den en kunstnerisk Rekonstruktion af den antikke Figur, vil dette rent logisk kunne forsvares; men den er virkelig et kraftigt, selvstændigt Arbejde og Gruppen i sig selv en af de bedst komponerede i antik Stil i det 19. Aarhundredes Kunst; dertil kommer J.s særlige Følelse for Liniernes Rytmi og hans sikre Formsans. Samspillet mellem de to Skikkelser, den stærke muskelkraftige Mand og den unge Kvinde, er afbalanceret med en antik kølig Beherskethed. Dette Samspil bliver et Hovedmotiv i J.s Kunst, men i de senere Grupper mere følelsesbevæget og mere i Overensstemmelse med en Udtalelse af J. et Par Aar før: »Min Bestræbelse er at give Aand og Liv i mine Figurer, men tillige at udføre dem ved Studium af

Naturen, saa at det Hele som det enkelte maa være vel studeret«. J. var alle Dage en meget reflekterende og intellektuelt betonet Kunstner, men i »Herkules og Hebe« har han ikke fuldt ud kunnet realisere sit ovenfor fremsatte Syn paa Kunsten. De »noble Antiker« og Thorvaldsen har endnu haft Overtaget.

Originalmodellen havde J. sendt hjem sidst paa Sommeren 1845. Den blev udstillet 1847, men allerede i April 1846 havde Christian VIII. bestilt den i Marmor til Christiansborg. Beskyldningen for Plagiat af Antikken æggede J., og han tog øjeblikkelig fat paa at modellere en Gruppe paa helt naturalistisk Grundlag forestillende en Jæger, der har fanget en Panterunge, nu angribes af Moderen og med et Spyd forsvarer sig mod hende. Denne Fastholden af et spændende Moment, hvor hver Nerve og Muskel i Jægeren dirrer, sammen med den energiske og præcise Udførelse af Ynglingens nøgne Legeme følte dengang som et moderne Skulpturværk af vidtrækkende Betydning — en Løsrivelse fra en klassisk Form- og Emnekrede.

I Begyndelsen af 1846 havde J. ved et forceret Arbejde gennem to Aar fuldendt sine to Hovedværker. Han stod med den kunstneriske Sejr i Hænde, men uden Bestillinger. Syg havde han været, men trods sine vanskelige Forhold kastede han sig efter en ganske kortvarig Forlovelse uoverlagt ind i Ægteskab med den polske Malerinde Elisabeth Baumann, hvorved hans økonomiske Forhold yderligere kompliceredes. Men pludselig vendte Bladet sig for ham. Efter Kongens Bestilling i April af »Herkules og Hebe« i Marmor fulgte fra en russisk Fyrste Bestilling paa »Panterjægeren« og kort derefter fra Tyskland Bestilling paa et Gravmæle over Goethes Sønndatter Alma Goethe. For første Gang følte J. virkelig Medvind, og som Forholdene laa, var det naturligt, at han bestemte sig til at holde Sommer i Danmark. Hans Helbred næsten krævede det, og efter otte Aars Fravær længtes han efter at se sin Moder og Vennerne, ligesom Tidspunktet til at træde frem i den hjemlige Kunstverden maatte siges at være kommet.

De nygifte rejste i Forsommeren først til Assens, hvor J. havde et længere og styrkende Ophold; den sidste Del af Tiden tilbragtes i Kbh. Kunstakademiet, der havde behandlet J. overlegent, sidst ved 1845 ganske simpelt at henlægge hans Ansøgning om Professoratet efter Chr. Christensen, var nu klar over, at J. ikke var til at komme udenom. Da han ønskede at blive Medlem, gik man ind derpaa. Han fik til Opgave for Medlemsstykket »Adam og Eva«. Men Akademiet blev sig selv ligt til det sidste, idet man efter Statutterne fordrede Medlemsstykket udført her i Landet; men J.

lod Akademiet vide, at han »uden stor Overvindelse kan resignere paa at blive Medlem«, hvis han ikke maatte udføre Arbejdet i Rom, »og«, føjede han til, »det som jeg nu har tilkæmpet mig, kan Autoriteterne i Danmark ikke mere berøve mig«. Akademiet bøjede sig og udnævnte i Juni Maaned n. A. Marstrand og Ernst Meyer til som Kommissærer at overvaage Arbejdet i Rom.

Efter J.s Tilbagekomst til Rom arbejdedes der ivrigt i hans Atelier, der nu kom ind under en regulær Værksteddrifts Former. »Herkules og Hebe« og »Panterjægeren« udførtes af italienske Marmorhuggere i Materiale og blev eftergaaet af J. selv, mens Harald Conradsen, Akademiets Stipendiat, der var stødt til J. i Firenze og fulgt med til Rom, i mange Tilfælde hjalp ham med Modeleringen. Med Alma Goethes Monument gik det dog kun langsomt (endnu 1854 arbejdede J. paa det i Marmor, og først 1872 blev det sendt til Weimar; i denne lange Udsættelse var J. dog uden Skyld. Originalmodellen i Kunstmuseet). Hurtigere derimod gik det med en Figur, Fredens Engel, som Kong Frederik VII. havde bestilt til sin Moder Prinsesse Charlottes Grav ved Peterskirken. Den nærmede sig i Sept. 1848 sin Fuldendelse i Marmor og er et i rytmisk Henseende smukt lille Arbejde (Originalmodellen i Museet i Aalborg).

De nærmeste Aar efter Besøget i Danmark var J. naturligt stærkt optaget af sit Medlemsstykke »Adam og Eva efter Syndefaldet«. Skitsen hertil maa være udført kort efter Tilbagekomsten, og Gruppen var færdig i Foraaret 1849 og sendtes til Kbh. I Begyndelsen af Maj forlod J. Rom og blev efter sin Hjemkomst optaget som Medlem af Kunstakademiet 25. Juni. Da der ved Rørbyes Død blev et Professorat ledigt, valgtes han 26. Nov. s. A. til Professor. Trods adskillige senere Ophold i Rom i længere Tid tilhørte J. dog fra nu af den danske Kunstverden. Selv vilde han have sagt, at Skæbnen havde indhentet ham.

Hans Medlemsarbejde er motivmæssigt, i Sammenstillingen af Mands- og Kvindeskikkelsen, og i Opfattelsen sammenlignet med »Herkules og Hebe«, en Overgang fra en antik Gruppeform til en moderne naturalistisk. Linierne er blødere, Formerne fyldigere og den psykologiske Skildring intimere i Modsætning til Herkulesgruppens abstrakte Opfattelse.

I de sidste Maaneder, inden J. forlod Rom, udførtes i Hast en Bestilling, han allerede to Aar før omkring Nytaar 1847 havde modtaget af en hollandsk-preussisk Prinsesse, nemlig en Figur til en Grav forestillende den opstaaende Kristus. Motivet egnede sig ikke til statuarisk Behandling og voldte J. en Del Kvaler, saa han

til sidst af Bestillerinden fik frie Hænder og kunde fremstille den opstandne Kristus. J. følte naturligt Opgavens Vanskelighed ved Sammenligning med Thorvaldsens Kristus, men klarede sig dog helt godt ved Løsningen. Han fremstillede Kristus i et kort Skridt fremad med løftet Hoved som Forkynderen, et Motiv, der ogsaa maatte være naturligt for den stærkt religiøse Kunstner. Figuren blev i alt væsentligt modelleret af Conradsen, og J. selv gjorde den færdig ved en to—tre Ugers Gennemarbejdning, saaledes at den kunde støbes midt i Marts. Under sit næste Ophold i Rom 1854 gennemgik han Marmoreksemplaret. Originalmodellen findes i Museet i Aarhus og et Marmoreksempel i Herlufsholm Kirke.

J.s Stilling i det hjemlige Kunstliv efter Tilbagekomsten og Resten af hans Liv blev vanskelig og pinlig for ham, bragte ham store Skuffelser og bragte hans medfødte Hang til Bitterhed til at gaa over alle Bredder. Allerede de første Aar i Rom fik ham til at se »cosmopolitisk« paa Kunsten i Modsætning til det »nationale« og »nordiske« Synspunkt, som den Høyen'ske Kreds hjemme forfægtede. Dertil kom, at Vanskelighederne forøgedes efter hans Giftermaal; thi Fru J.s sødlige og forlorne Genre- og Folkelivsbilleder maatte selvsagt være en Torn i Øjet paa Høyen'ianerne. I to Perioder efter hinanden (1857—63) blev J. valgt til Kunstakademiets Direktør som Protest mod Høyens Parti. Nogen Fører, der kunde samle et kraftigt Modparti, var J. ikke; dertil var han i for høj Grad en Ener.

Efter Trearskrigens Slutning ønskede man i Fredericia at rejse et Minde for Sejren, og Bissen og J. konkurrerede herom. Deres Udkast udstilledes 1850. J. havde formet sit som en Thor med Hammeren paa Skulderen, parat til Forsvar. Skitsen, der nu findes paa Glyptoteket, er hverken i Tanken eller i kunstnerisk Henseende betydelig, og Bissens Udkast til Landsoldaten blev da ogsaa med Rette valgt.

I de allerførste Aar af 50'erne udførte J. et Par Figurer inden for sit særlige Omraade: Fremstillingen af den unge Kvinde, nemlig den liggende Høstpige (1851) og Slavinden (1852), der med lænkede Hænder og bøjet Hoved næsten rødmer i ungdommelig Blufærdighed. Denne Figur blev meget yndet og gentagne Gange udført i Marmor (et smukt Eksempel findes i Glyptoteket). Men sit Hovedværk paa dette Omraade modellerede han en halv Snes Aar efter, 1861—62. Det er de unge Piger, der overraskes under Badet og forskrækkede kryber sammen, idet de søger at dække sig med deres Tøj for nysgerrige Blikke. De repræsenterer to lidt forskellige Alderstrin af unge spinkle Pigeskikkelser. Gruppen er for-

trinligt komponeret og af en henrivende spændstig Linievirkning og Myghed i Formen, der i Marmoreksemplarer (et i Kunstmuseet fra J.s senere Aar) yderligere fremhæves ved den indsmigrende Behandling af Materialet.

N. A. behandlede J. endnu en Gang i »Adam og Eva før Syndefaldet« sit Yndlingsmotiv Mands- og Kvindeskikkelsen i en Gruppe; den blev af danske Godsejere bestilt som Brudegave til Prinsesse Alexandras Bryllup med Prinsen af Wales. Adam vaagner af Sønnen og ser, halvt oprejst, for første Gang Eva, der er skudt op ved hans Side som en Foraarsblomst af Jorden. Komposition og Opfattelse er subtil; men Udførelsens formelle Egenskaber kan man ikke bedømme her i Landet, efter at Originalmodellen er gaaet til Grunde ved Christiansborg Slots Brand, under hvilken Brygger Carl Jacobsen personlig ved nogle Matrosers Hjælp forgæves forsøgte at redde den.

Kun ret faa offentlige Opgaver blev i Aarenes Løb J. til Del. 1852—59 udførte han den smukke Statue af David uden for Frue Kirke som Pendant til Bissens Moses og 1860—76 Monumentet for H. C. Ørsted i Ørstedsparken (Portrætfiguren modelleredes her af Conradsen), desuden et Par mindre Gravrelieffer (bl. a. Eckersbergs paa Garnisons Kirkes Mur) og nogle Portrætbuster. Yderligere var J. en dygtig Dyrefremstiller. Med Tiden producerede han mindre og mindre, i de sidste Aar af 70'erne næsten udelukkende nogle Friser efter sine Tegninger fra den tidlige Romtid. Disse var bestilt af Carl Jacobsen og findes nu i Glyptoteket. Ogsaa de var i ret stort Omfang modellerede af Conradsen.

J.s Overfølsomhed og Nervøsitet tog ikke af med Aarene, og hverken Forholdene i Kunstverdenen eller i hans Familie bidrog til at mindske dem. Fru J. var ofte paa Farten Europa rundt for at afsætte sine Billeder, eller for at deres Børn kunde faa den kosmopolitiske Opdragelse, som ogsaa J. selv ønskede. Hendes Virken for Hjem og Børn skal ikke underkendes, men et Hjem, hvor den urolige og brændende J. kunde falde til Ro som Menneske og Kunstner, fandt han ikke. En Tid lang boede hun med Børnene i Rom, hvor J. havde sit Atelier staaende, lige til han 1880 skænkede Staten sine Originalmodeller. Selv havde han da for længst trukket sig ud af alt, tilbage til en Bondegaard ved Jægerspris, han havde købt. Her levede han i Ro med Naturen og Dyrene, men undgik heller ikke Skæbnens haarde Tilskikkelser, især i Form af Sønnen Haralds Død (1878). Som den overbeviste Kristne, han var, imødesaa J. med den største Fortrøstning og Glæde Døden, der kom som en Befrielse fra Uro, Lidelse og Bekymring.

Æresmedlem af Kunstakademiet i Stockholm 1854. Medlem af L'institut de France, Académie des beaux-arts 1866. Dr. phil. h. c. ved Kbh.s Universitet 1879. Æresborger i Assens 1881.

R. 1852. DM. 1861. K.² 1876.

Blyantstegning af J. T. Lundbye 1836 (Kgl. Bibl.). Akvarel af samme 1837. Maleri af D. Dreyer ca. 1839 (Fr.borg); Træsnit derefter 1884. Maleri af W. Bottomley 1843 og af Hustruen 1846 (Kunstmuseet); hun har i det hele udført en Mængde Billeder af ham, nævnes skal Fr.borg-Billedet, malet til H. C. Andersen, samt Billedet i Udstillingsbygningen paa Charlottenborg. Flere Selvportrætter. Tegning af J. V. Gertner 1860 (Fr.borg), af Const. Hansen (sst.) og af H. P. Hansen (sst.) samt af C. Bayer 1878 (sst.). Malerier af J. V. Gertner og David Jacobsen. Medaillon af Harald Conradsen 1852 (Glyptoteket) og Kamé af samme 1857. Træsnit 1853 efter Tegning af Hustruen, 1854 ligesaa, af W. Obermann 1868 efter Tegning af H. Olrik, 1883 af H. P. Hansen. Litografier, bl. a. af E. Fortling ca. 1868. Marmorherme af Th. Stein 1890 (Glyptoteket). Statue af Johs. Bjerg 1924 paa Forsiden af Glyptoteket. Æresborgerbrevet af 1881 er illustreret med Billeder af J.s Liv af L. Frølich (Fr.borg). Relief paa Gravstenen. Mindeplade paa Fødehuset i Assens.

N. Bøgh: Erindringer af og om Jens Adolf Jerichau, 1884. Sophus Michaëlis: Billedhuggeren J. A. Jerichau, 1906. H. C. Andersen: Saml. Skr., XVIII, 1855, S. 122—33.

V. Thorlacius-Ussing.

Jerichau, Ernst Bernhard, 1797—1841, Fysiker. F. 4. Okt. 1797 i Assens, d. 25. Febr. 1841 i Paris, begr. sst. Forældre: Urtekræmmer, Løjtnant Carl Christian J. (1767—1821, gift 2° 1812 med Karen Birch, 1781—1855) og Juliana Henriksdatter Rasmussen (ca. 1769—1811). Ugift.

J., der aabenbart har haft vanskeligt ved at finde sit rette Felt, kom først til Handelen, men blev paa Grund af sin Interesse for Mekanik og Fysik sat i Lære i Professor Smiths mekaniske Etablissement i Kbh. Denne Vej opgav han dog hurtigt til Fordel for Juraen, blev exam. jur. og Byfogedfuldmægtig i Assens. Her dyrkede han Musik, men interesserede sig ogsaa for Tonernes Fysik og udførte Forsøg herover, som han fortsatte i Kbh., støttet af A. W. Hauch, og en Afhandling herom belønnedes 1825 med Videnskabernes Selskabs Sølvmedaille. 1826 blev han Student og 1830 cand. jur., men var allerede 1829 begyndt at studere paa Polyteknisk Lærestanstalt, hvor han 1833 blev polyteknisk Kandidat (Mekaniker). Derefter blev han Volontær i Rentekammerets Vej-

kontor, men han dyrkede stadig Fysikken, fik 1834 Universitetets Guldmedaille for en Afhandling om Diffusion gennem porøse Vægge (trykt i »Poggendorffs Annalen« 1835) og 1840 Videnskaberne Selskabs Guldmedaille for et Metaltermometer, i hvilket Udvidelsen maales ved Forskydning af de Newton'ske Ringe. Denne Metode, der offentliggjordes bl. a. i »Poggendorffs Annalen« 1841, er langt senere udviklet videre af Fizeau; som Ørsted har fremhævet, var Tanken dengang ny og fortjente vel at paaskønnes. J.s Apparater findes endnu i den fysiske Samling paa Polyteknisk Lærestanstalt. Han døde paa en Studierejse i Paris.

H. M. Hansen (C. Christiansen).

Jerichau, Nikolaj **Harald** Adolph, 1851—78, Maler. F. 18. Aug. 1851 i Kbh. (Trin.), d. 6. Marts 1878 i Rom, begr. sst. Forældre: Billedhuggeren Adolf J. (s. d.) og Eliabeth Baumann (se Jerichau Baumann, Elisabeth). Gift 20. Marts 1875 i Konstantinopel med Maria (Mimmy) Kutzner, f. 10. Juni 1851 i Hirschberg, Schlesien, d. 8. Nov. 1876 i Napoli, D. af Overlærer Johann Gottlieb Theophilus K. (1822—72) og Charlotte Agathe Baumann (1817—98).

J. fik sin første Uddannelse i Tegning af Arkitekt C. V. Nielsen, besøgte Kunstakademiets Perspektivklasse 1868, lærte at male hos F. C. Lund og R. Eilersen og rejste derpaa med Moderen til Italien. I Rom var han et halvt Aar Elev af Benouville, gjorde derpaa en Studierejse til Tyrkiet og Grækenland, var 1871 et halvt Aar i Paris, 1872 atter i Konstantinopel, derpaa et Besøg i Danmark, saa atter i Paris og Schweiz, indtil han 1874 rejste med Moderen til Konstantinopel. Her blev han gift og rejste siden med sin Hustru til Syditalien. — J. udstillede i Kbh. 1873—79, kun faa Billeder, der viste en akademisk Dygtighed i Behandlingen af store Flader, der er usædvanlig i saa ung en Alder. Blandt de udstillede Arbejder var 1879 »Sletten ved Sardes«, hvortil han efter Bestilling af Brygger J. C. Jacobsen havde gjort Studier paa sine østerlandske Rejser. Han fuldførte det i Rom. Det manuelt forbløffende, men malerisk set klangløse Arbejde skænkedes af Ejeren til Den kgl. Malerisamling, som har deponeret dette store Maleri paa Sorø Akademi. — Selvportræt forhen hos Johan Hansen. Malerier af Elisabeth Jerichau Baumann 1851, 1858 og 1867. Tegning af samme 1878, gængivet i Træsnit. Træsnit af G. Pauli 1878.

E. Jerichau: Til Erindring om Harald Jerichau, 1879. Jul. Lange: Billedkunst, 1884, S. 432—37. Ill. Tid. 5. Maj 1878.

Erik Zahle (Ph. Weilbach).

Jerichau, Holger Hvidtfeldt, 1861—1900, Maler. F. 29. April 1861 i Kbh. (Garn.), d. 25. Dec. 1900 sst., begr. i Hørsholm. Broder til Harald J. (s. d.). Gift 12. Maj 1886 i Roskilde med Anna Frederikke Birch, f. 28. Dec. 1861 paa Augustenborg, D. af Tingskriver i Augustenborg, senere Branddirektør i Roskilde, Justitsraad Georg Emil B. (1826—1901) og Frederikke Cecilie Leth (1838—1921).

Som ung blev J., trods kunstneriske Anlæg, sat i Købmandslære i Tyskland og Italien, men da han selv ønskede at blive Kunstner, afbrød han snart Handelsvejen og undervistes til at begynde med af Moderen. Sin senere kunstneriske Uddannelse fik han i Udlandet uden dog nogen Sinde at gennemgaa nogen egentlig Skole. Han havde et svagt Helbred, rejste meget og opholdt sig i længere Perioder i Italien, Sydrusland (Krim) og Orienten og besøgte 1894 en gift Søster i Indien. 1884—86 og 1890 udstillede han paa Charlottenborgs Foraarsudstilling i alt fjorten Billeder, dels fra Italien, dels Landskaber med hjemlige Motiver. Han var i høj Grad modtagelig for kunstneriske Indtryk og blev gennem Aarene udsat for mangeartet Paavirkning. Han manglede Evnen til at fordybe sig i sine Motiver, men vandt efterhaanden en vis Lethed i Skildringen af de fremmede Egne med deres maleriske Befolkninger. Hans bedste Arbejder er de danske Efteraars- og Vinterbilleder fra hans Ungdom, som er malet under Paavirkning af den samtidige danske Naturalisme. Billederne fra Udlandet derimod er mere illustrationsmæssige end egentlig maleriske og appellerer nærmest til et bredere Publikums Smag. Her hjemme blev hans Billeder navnlig kendt ved hans Auktioner (bl. a. 1892, 1895, 1898), hvor de fandt god Afsætning. J., som paa sine Rejser indkøbte talrige Rariteter og Antikviteter, efterlod sig ved sin Død en betydelig Samling. — Maleri af Diodati 1889. Tegning af J. A. Jerichau (Fr.borg). Buste af C. V. Aarsleff 1880.

Erindringer i Ill. Tid 18. Nov. 1894. Dannebrog 17. Nov. 1894. Ill. Tid. 30. Dec. 1900.

Merete Bodelsen.

Jerichau, Emil Jens Adolf Baumann, 1890—1916, Maler. F. 12. Dec. 1890 i Roskilde, d. 16. Aug. 1916 i Paris, begr. i Hørsholm. Forældre: Maleren Holger J. (s. d.) og Hustru. Ugift.

Efter at have taget 4. Klasses Hovedeksamen stod J. to Aar i Murerlære i Hjørring og forberedtes paa Teknisk Skole i Kbh. til Kunstakademiet, hvor han optoges April 1909 som Arkitekt-Elev. Han bestemte sig imidlertid om og besøgte Akademiets Skoler som Maler Jan. 1910—April 1913. Sommeren 1911 var

han i Riesengebirge; senere Studierejser til Sydfrankrig (Bormes) 1912, til Sydfrankrig (Bormes, Bandol, St. Cyr) og Spanien (Toledo, Madrid) 1915, til Paris 1916. Selv udstillede han kun paa Kunstnerens Efteraarsudstilling 1914 og en Særudstilling i Den frie Udstilling med paafølgende Auktion 1916, der indbragte ham Midlerne til hans sidste Rejse. Efter sin Død har han været repræsenteret paa Den frie Udstilling 1917, Moderne dansk Kunst 1925, Kunststævnet i Forum 1929, Rundskue-Udstillingen 1936, de danske Udstillinger hos Liljevalch i Stockholm 1919 og i Oslo 1931; Særudstillinger af hans Arbejder i Kunstforeningen i Kbh. 1918 og 1930 og i Oslo 1919. — J.s Hovedværk er en Række store, allegoriske Kompositioner med mange Figurer («Guldfuglen» og »Dante« 1912—13; »Menneskene søger Varsler«, Opus I—III, 1914—15; »Havguder« og »Evas Skabelse« 1915; »Hecuba« og »Susanne i Badet« 1916), der i sin Tid gjorde et stærkt Indtryk paa den jævndrende Kunstnergeneration. Baggrunden for dem er æstetiske Spekulationer og til Dels mystiske Forestillinger, en Digtning i Farve, i Formens Bevægelse i Billedrummet og i andre kompositionelle Værdier. Personligt Samvær med Vilh. Wanscher har sikkert haft megen Betydning for ham i kunstnerisk Henseende. I sit korte Liv synes han i sjælden Grad at have levet Drømmerens Tilværelse i Fantasiens og de sublime Abstraktioners Skønhed, og han har utvivlsomt mere end nogen anden vist sine samtidige Vejen til den frie Personlighedsudfoldelse, som stiller sig suverænt og uden Hemninger over for Formsproget, og til Hengivelse i de rent æstetiske Glæder i Kunstudøvelsen. Desuden efterlod han sig en Del Landskaber (bl. a. fra Rejserne) og nogle Raderinger (et Udvalg udgivne af Axel Salto i »Klingen«s Mapper 1918). — Billeder i Kunstmuseet. — To Selvportrætter 1910 i Familieej.

Axel Salto i Klingen Okt. 1917. Vilh. Wanscher: J. A. Jerichau (Vor Tids Kunst, 2), 1931.

Sigurd Schultz.

Jerichau Baumann, Elisabeth Maria Anna (Lisinska), 1819—81, Malerinde. F. 27. Nov. 1819 paa Landstedet Jolibord ved Warszawa, d. 11. Juli 1881 i Kbh. (Holmens), begr. paa Frbg. (Solbjerg). Forældre: Kortfabrikant Philip Adolph Baumann (1776—1863) og Johanne Frederikke Reyer (1790—1854). Gift 19. Febr. 1846 i Rom med Billedhuggeren J. A. Jerichau (s. d.).

E. J. B. var allerede ved sin Fødsel internationalt præget: hendes tyske Forældre havde bosat sig i Polen. Hun voksede op under velstaaende Forhold, fik i alle Maader en god Uddannelse og besluttede sig endelig for Malerkunsten. Uden at staa i Elev-

forhold til nogen Kunstner begyndte hun sin Løbebane som Malerinde i Düsseldorf, hvor hun levede nogle muntre Aar og udstillede første Gang 1844. N. A. rejste hun ene til Rom, hvor hun kort efter traf sin tilkommende Mand, med hvem hun blev forlovet inden Aarets Udgang. Efter Brylluppet besøgte hun første Gang Danmark; Parret bosatte sig her 1849. S. A. udstillede hun første Gang paa Charlottenborg, og hun anstrengte sig snart paa en næsten forstemmende Maade for at blive betragtet som Dansk. Vel kendt er saaledes hendes sentimentale Fremstilling af »Danmark« som en Kvinde, der med Dannebrog over Skulderen skrider frem gennem en moden Kornmark (Glyptoteket; deponeret i Carlsbergs Administrationsbygning). En saadan Komposition er alt andet end folkelig og redelig, som Høyen mente, at vor nationale Kunst burde være, og E. J. B.s rent udvendigt motiverede Arbejder blev da heller aldrig accepteret af hans Kreds. I 50'erne udførte hun — foruden »Danmark« — flere andre Figurkompositioner, der allerede ved Titlerne viser Tilnærmelsen til det nationale: »En fynsk Malkepige«, »En Pige fra Refsnæs« (begge 1852), »En bornholmsk Pige« (1853) og »En Dreng med sine Faar« (1855). Selv om hendes kunstneriske Position aldrig blev grundfæstet, opnaede hun at faa et betydeligt Klientel. Saaledes har hun allerede fra 1848 og gennem hele sit Liv malet Portrætter af mange betydelige Danskere, baade af Borgerskabet, Adelen og Kongehuset. 1861 blev hun Medlem af Akademiet. Hun deltog energisk i internationale Udstillinger rundt i Europa og havde endogsaa Amerika under Overvejelse. Hun solgte til fyrstelige Personligheder og blev repræsenteret paa Luxembourg-Galleriet i Paris og Museerne i Berlin, Düsseldorf, Stockholm og Göteborg, hvorefter det ogsaa lykkedes hende at gennemføre Salg til Den kgl. Malerisamling. Med Tiden forlod hun sin tidligere monumentale Tendens og siger herom i et Brev 1873 til sin Mand: »Du vil meget glæde dig over min Virksomhed, som har taget en anden Retning end tidligere, idet jeg nu behandler *Genret* med meget Held. Det interesserer mig lige saa meget som det Store og vil, haaber jeg, give en Del mere Udbytte i Lommen«. — Ægteskabet med J. A. Jerichau havde ingen dyb Bærekraft; de levede længe adskilt, hun helst i Rom, men Forholdet mellem dem var stadig venskabeligt. Han vilde gerne, at hun helt ofrede sig for deres Hjem, men hun mente ved sin Produktion og de deraf flydende til Tider meget betydelige Indtægter at sørge paa bedste Maade for Familiens Tarv. — E. J. B. har i en let og flagrende Stil skrevet et Par Bøger om sine Oplevelser og Rejser (»Ungdomserindringer«, 1874; »Brogede Rejsebilleder«, 1881), men heller ikke som Skribent har den

ekscentriske og fascinerende Dame efterladt noget af virkelig Lødhed. — Breve i Det kgl. Bibliotek. — Selvportrætter paa Fr.borg og i Familieeje. Tegning af Fr. Lunn 1854 (Fr.borg), af H. Jerichau 1869 (sst.), af C. Bayer 1878 (sst.) samt flere af J. A. Jerichau (sst.). Tegnede Selvportrætter (sst.). Maleri af L. Frølich 1848. Buste af Stramboe 1862. Guldmedaillon af J. A. Jerichau (Glyptoteket). Træsnit 1874 (efter ældre Selvportrættegning) af H. P. Hansen, 1854, af W. Obermann 1868 efter Tegning af H. Olrik og 1877, 1869, af I. Falander 1880, af H. P. Hansen, C. Hammer o. fl. 1881. Litografier bl. a. af E. Fortling ca. 1868.

Ovenn. Bøger. Nicolaj Bøgh: Elisabeth Jerichau-Baumann, 1886. Ill. Tid. 24. og 31. Maj 1868, 26. Maj 1878, 24. Juli 1881. John Paulsen: Nye Erindringer, 1901, S. 1—59. Emma Kraft: Brogede Blade, 1905, S. 274—80. Axelline Lund: Spredte Erindringer, 1917, S. 137—43. W. Müller: Düsseldorf Künstler, 1854, S. 315 ff. Fanny Lewald: Römisches Tagebuch 1845—46, 1927.

Erik Zahle.

Jerichau(-)Christensen, se Jerichow.

Jerichow, Peter Andreas, 1859—1916, Embedsmand, Politiker. F. 14. Maj 1859 i Middelfart, d. 24. Nov. 1916 i Hellerup, begr. i Kbh. (Vestre). Forældre: Købmand Niels Peter Andreas Christensen (1830—83) og Sophie Georgia Møller (1834—1916). Navneforandring 20. Juni 1910. Gift 18. Maj 1888 i Middelfart med Louise Augusta Dagmar Thiedemann, f. 28. Aug. 1864 i Middelfart, d. 14. Okt. 1935 i Hellerup, D. af Købmand Knud Christian T. (1822—1900) og Dorothea Marie Jørgensen (1834—1915).

J. blev Student 1878 fra Borgerdydskolen i Kbh., cand. polit. 1883, s. A. Assistent i Overbestyrelsen for Postvæsenet, 1889 Fuldmægtig i Generaldirektoratet for Postvæsenet, 1894 Kontorchef og 1903 Chef for Finansministeriets 2. Revisionsdepartement, Post- og Toldrevisionen. 1910 valgtes han af Venstre i Roskilde til Folketinget, men faldt ved Valget 1913; stillede sig atter 1914 i Ærøkredsen, men opnaede ikke Valg. J. var en energisk og evnerig Personlighed, klar og koncis i sine Tanker og i Besiddelse af stor Arbejdskraft, paa hvilken der i de faa Aar, han var Medlem af Rigsdagen, lagdes stærkt Beslag. Han udførte saaledes et for-tjenstfuldt Arbejde som Medlem af Finansudvalget (1910—13), af Toldforordningskommissionen, af Finanslovkommissionen og af Kommissionen om Styrelsen af Postvæsenet, der førte til Ordningen 1916, hvorved denne Etats Revision lagdes ind under dens Generaldirektorat og saaledes gled bort fra J., der beholdt Toldrevisionen. Ogsaa for Ordningen af Statsrevisionens Stilling og Organisation gjorde J. et meget betydeligt Arbejde og foretog med dette for Øje Studierejser til Belgien, England og Tyskland. I »Ugens Til-

skuer« (1911) har han offentliggjort en Serie Artikler om Statsrevisionen og Regnskabsrevisionen i Statshusholdningen. I en Aarrække var han Censor ved statsvidenskabelig Eksamen og beklædte saavel inden for Industri- og Forsikringslivet som inden for Filantropiens Omraade talrige Tillidshverv. Her skal blot nævnes hans Virksomhed for Julemærkekomiteen. — R. 1898. DM. 1908. K.² 1912. — Tegning af Th. Niss ca. 1906 i Familieeje. Bronzestue af Augusta Finne 1912 ligesaa.

Slægt, se Slægtartiklen Jerichau. Tidsskrift for Toldvæsen, XXI, 1903, S. 129 ff. Nationaltidende 31. Aug. 1908. Aarvog for det danske Postvæsen, 1909 og 1917. Tiden 25. April 1913. Maanedsskrift for Toldvæsen, X, 1916, S. 213 f. Ministeriernes Maanedssblad, I, s. A., S. 42 ff. Jacob Andersen: Fra Hovedstaden til den nye Grænse, 1926, S. 83—86.

H. Hjorth-Nielsen.

Jermiin, Jens Henriksen, 1678—1742, Præst, Godsejer. F. Juni 1678 i Hjerm, d. 17. Febr. 1742 paa Ausumgaard, begr. i Hjerm K. Forældre: Sognepræst Henrik J. (1637—89, gift 1° med Magdalene Andersdatter, d. 1676 (gift 1° med Sognepræst i Hjerm Clemens Rasmussen Thestrup, 1627—69), 3° med Margrethe Clausdatter Reenberg, d. 1724 (gift 2° med Sognepræst i Hjerm Mads Knudsen Hessel, d. 1700)) og Cæcilie Linde (1661—79 el. 80). Gift 1° 19. Juli 1703 i Ribe med Øllegaard Muus, d. 1707, D. af Biskop, Mag. Christen M. (s. d.) og Hustru. 2° Aug. 1711 i Viborg med Mette Cathrine Thomasdatter Svane, f. 1678, d. 1746 (gift 1° med Præst ved Viborg Sortebrødre K., Mag. Just Bøg, 1660—1707 (gift 1° 1690 med Anna Thorup, ca. 1664—1700, gift 1° med Præst ved Viborg Sortebrødre K., Mag. Laurits Olsen Wroue, 1653—89)).

J. J. dimitteredes 1697 fra Odense Gymnasium og blev allerede 1700, kun 22 Aar gammel, af sin Morfader kaldet til Sognepræst i sin Faders gamle Kald Hjerm, Gimsing og Venø, et Embede, som han beklædte til sin Død. Han blev tillige Provst i Hjerm Herred og tog 1708 Magistergraden. 1709 købte han Kvistrup og Ausumgaard (i Vejrum Sogn) og komplementerede denne, saaledes at den fra 1710 blev erklæret for en fri Sædegaard. Efter hans Hustrus Død blev Ausumgaard overtaget af hans Søn, *Thomas Just J.* (1711—78), Faderens Efterfølger som Sognepræst i Hjerm og Herredsprovst. Denne blev 1750 optaget i Adelstanden og oprettede ved Testamente af 30. Dec. 1767 (med Kodiciel af 3. Sept. 1777) af Ausumgaard et Stamhus til Fordel for sine Descendenter og lod en ny Hovedbygning opføre. — Rang med Kbh.s Sognepræster 1723. Konsistorialassessor og Konsistorialraad.

S. Nygård i Danske Herregaarde, III, 1923, S. 455 ff. Personalhist. Tidsskr., 10. Rk., II, 1935, S. 279. Hardsyssels Aarvog, II, 1908, S. 94, 125; III, 1909, S. 60, 62.

Bjorn Kornerup.

Jerndorff, Kunstnerslægt, der føres tilbage til Degn i Næraa Mads Lund, hvis Børn kaldte sig J. efter deres Moders første Mand, Degnen Peder J. i Næraa. Mads Lund var Fader til Skoleholder og Kateket ved Holmens Kirke i Kbh. Peder Lund J. (1752—1821), hvis Sønner var Mægler i Nakskov Nikolai August J. (1804—59), Divisionskvartermester i Søetaten Andreas J. (1797—1853) — Fader til nedenn. Skuespiller Peter William J. (1842—1926) — og Maleren Just Ulrik J. (1806—47), der blev oldenburgsk Hofmaler og har gjort sig fortjent ved sin Konservatorvirksomhed i Oldenburg; han var Fader til nedenn. Maler August Andreas J. (1846—1906), hvis Børn er nedenn. Maler Povl J. (1885—1933) og Hedevig J. (f. 1881), gift med Lektor Hans Julius Høffding (f. 1876), Søn af Filosofen Harald Høffding (s. d.).

Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 468—70. Samme i Berl. Tid. 14. Nov. 1933.

Albert Fabritius.

Jerndorff, August Andreas, 1846—1906, Maler. F. 25. Jan. 1846 i Oldenburg, d. 28. Juli 1906 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Hofmaler Just Ulrik J. (1806—47) og Nancy Caroline Jones (1809—77). Gift 27. Febr. 1875 i Roskilde med Betty Marie Charlotte Vilhelmine Matthison-Hansen, f. 25. Sept. 1856 i Roskilde, D. af Domorganist Hans M.-H. (s. d.) og 2. Hustru. Navneforandring 25. Nov. 1859.

J. fik sin første Undervisning hos Onkelen Just Holm og arbejdede derpaa to Aar som Elev og Medhjælper hos Chr. Hetsch. Samtidig besøgte han Teknisk Skole og dimitteredes herfra 1863 til Akademiet, som han 1868 forlod med Afgang. Senere blev han Elev af P. C. Skovgaard, hos hvem han malede Portrætsudier. Mellem 1875 og 1878 opholdt han sig med enkelte Afbrydelser i Italien, hvorfra han rejste hjem over Paris, 1882 var han sammen med Th. Bindesbøll i Wien (Verdensudstillingen) og Italien, og 1893 rejste han sammen med Viggo Pedersen til München for at studere Farveteknik. J. debuterede paa Charlottenborg 1866 som Landskabsmaler og udstillede her til Stadighed med Undtagelse af Aarene 1894—96, hvor han var repræsenteret paa Den frie Udstilling. Paa Kunstnernes Efteraarsudstilling udstillede han 1904—05. 1908 afholdt Kunstforeningen en Mindeudstilling. — J. staar som en af de centrale Skikkelser inden for den Kreds af Kunstnere fra sidste Halvdel af forrige Aarhundrede, hvis Studierejser gik til Italien i 70'erne, og hvis maleriske Udvikling blev fuldført før den franskpaaavirkede Naturalismes Gennembrud. Af Kunstnere stod han navnlig Haslund og Zahrtmanns tidlige Kreds

nær samt Brødrene Skovgaard og Bindsbøll. Han havde dog ogsaa Føling med den mere radikale Generation af Malere og var saaledes 1880 sammen med Tuxen og Schwartz med til at oprette det Akademi i Søkvæsthuset, som kom til at danne Grundlaget for de senere frie Studieskoler. J.s Produktion omfatter Portrætter, bibelske Kompositioner, Landskaber og Illustrationsarbejder. Som Portrætmaler viste han allerede tidlig Modenhed og malerisk Kraft, som f. Eks. i Portrættet af Pastor L. H. Schmidt, der 1869 belønnes med den Neuhausen'ske Præmie, eller i det indtagende Portræt af Partikulier Kunze og Søn (1871), som »i Aanden og Stilen minder om fransk Kunst fra 40'erne« (Karl Madsen), eller det i Stillingen saa udtryksfulde og i malerisk Henseende saa fine Portræt af Professor H. Matthison-Hansen ved Orglet (1872, Kunstmuseet), som var et af de faa danske Billeder, der vandt Anerkendelse i Paris 1878. 1872 malede J. et Portræt af Marstrand til Udstillingskomiteen ved Charlottenborg, og efter dette fulgte en Række Bestillingsarbejder, som, om end altid prægede af indtrængende Studium, kunde virke noget skabelonagtige og tørre i Farven. I Portrættet af Professor C. T. Barfoed fra 1886 (i Carlsberg Laboratoriet), et af hans fineste og sjælfuldeste Portrætter, viser han imidlertid atter sin oprindelige Friskhed, og som Helhed staar han som en af vore fornemste Portrætmalere. Af Portrætter i offentligt Eje kan nævnes J. D. Herholdt (1875) og J. Exner (1887), der tilhører Udstillingskomiteen ved Charlottenborg, Biskopperne Laub (1875) og Swane (1890) i Viborg Domkirke og Olaf Poulsen (1901) paa Det kgl. Teater. Paa Fr.borg findes Jap. Steenstrup (1885), de to Bryggere Jacobsen, J. B. S. Estrup (1895) og Enrico Dalgas (1897) samt de fantasifulde og stemningsbetonede Portrætter af Officererne fra 3-Aars Krigen og 1864: Claude du Plat (1885), General Bülow (1890), Oberst Lunding (1892) og General Rye (1895), som i kunstnerisk Henseende udmærker sig ved deres karakterfulde Linievirkning, og hvor J. med en folkelig Patos, som er fri for Svulstighed, har givet en Fortolkning af Helteskikkelserne, der har fæstnet sig som almengyldige i Folkebevidstheden. — Fra første Færd har J. tillige malet bibelske Billeder, men her var det, som om hans Fantasi ikke arbejdede frit, og de fleste af disse Kompositioner er præget af akademisk Tørhed tilsat en ubehagelig drastisk Følsomhed i Fortællemaaden. 1871 vandt han Akademiets lille Guldmedaille for sin Karton »Den barmhjertige Samaritan«, og fra s. A. er det store Billede »Episode fra Israelitternes Vandring i Ørkenen«. Derefter fulgte »Herren taler til Kain efter Abels Død« (1874, Aarhus Museum) og »Syndfloden«, malet

i Rom 1877, som vandt en Halvdel af den Eibeschutz'ske Præmie, samt en Række Alterbilleder i Kirkerne i Avernakø, Vaabensted, Nykøbing M., St. Peders Kirke i Slagelse og St. Clemens Kirke i Skive, og til Jesus Kirken i Valby malede han de tolv Apostle (1891). Det Omraade, hvor J. har arbejdet med størst Inspiration og Umiddelbarhed, er Landskabskunsten og Illustrationskunsten, hvor hans fine lyriske Egenskaber forener sig med hans Sans for det romantiske og fantasifulde. I de første Aar malede han navnlig Landskaber fra Roskilde, fra Vordingborgegnen og fra Aarhus, men efter 1884, da han tilfældigt gjorde en Udflygt til Kullen sammen med Julius Lange, vendte han Gang paa Gang tilbage hertil paa Sommerophold og har malet smukke Klippepartier herfra samt Kystlandskaber fra Båstad. J.s Landskaber er smaa intime Studier i den gamle Landskabstradition, undertiden mindende om P. C. Skovgaard ved den kærlige Redegørelse for Blomster og Planter, undertiden om Kyhn i lyrisk Stemningsrigdom, men med en personlig Friskhed, som giver dem en Værdi i sig selv inden for vor Landskabskunst. J. har fra sin tidligste Ungdom arbejdet som Illustratør bl. a. med Bidrag til Børneblade og Tidsskrifter. Blandt hans betydeligste Bogarbejder kan nævnes Chr. Richardts »Roman- cer og Digte« (1882), Oehlenschläger: »Aarets Evangelium« (1884), Svend Grundtvig: »Danske Folkeæventyr« (1884), »Troldeøj« (sam- men med Bindsbøll og J. Skovgaard 1889—90) og »Fru Ingelils Døtre« (1897). Medens de tidlige Arbejder kan være ret traditionelle, begyndte hans særlige Evner for det fantasifulde at vise sig i Folke- eventyrene, hvor han i visse af Tegningerne er fuldt ud paa Højde med baade Niels Skovgaards og Werenskiolds Illustrationsarbejder i samme Genre. J. fik endvidere Betydning ved sin Indsats paa det keramiske Omraade under Samarbejdet med Utterslevkunstnerne og i Tilknytning til Dekorationsforeningen. 1878 og 1900—05 ledede han Restaureringerne af Constantin Hansens og Hilkers Dekorationer paa Universitetet, og kort før sin Død fik han over- draget Arbejdet med Restaureringen af Sonnes Frise paa Thor- valdsens Museum, som han dog ikke naaede at faa paabegyndt. J. fik 1884 Udstillingsmedaillen. 1887 blev han Medlem af Akade- miets Plenarforsamling og var 1887—93 Medlem af Akademi- raadet. 1890 konkurrerede han forgæves med Frants Henningsen om Akademiprofessoratet og blev først udnævnt til Professor 1901. — R. 1897. — Selvportrætter 1864 og 1891 (forhen hos Johan Hansen). Tegning af C. Bayer 1875 (Fr.borg). Portrætteret paa E. Henningsens Tegning, Bogstaveligheden (sst.). Tegning af V. Jo- hansen 1890. Portrætteret paa sammes: Et Akademiraadmøde 1904

(Kunstmuseet). Maleri af Otto Haslund 1910 hos Udstillingskomiteen paa Charlottenborg. Tegnet Selvportræt 1902. Træsnit fra C. Poulsen 1884 og af H. C. Olsen 1906 efter Fotografi.

Karl Madsen i Dagsavisen 21. Dec. 1881. Samme i Politiken 22. og 28. Nov. og 3. Dec. 1889. Samme i Ill. Tid. 15. Sept. 1901. Samme i Jul i Roskilde, III, 1927, S. 5—8. Sigurd Müller: Nyere dansk Malerkunst, 1884, S. 180 ff. Knud Søeborg i Kunst, III, 1901. Helmer Lind i Ill. Tid. 5. Aug. 1906. Emil Hannover i Politiken 29. Juli 1906. H. Chr. Christensen: A. J. 1846—1906. Fortegnelse over hans Arbejder, 1906. F. Hendriksen i Bogvennen, 1907—10, S. 37—41. Fortegnelse over Arbejder af A. J. Kunstforeningen, 1908. F. Hendriksen: Mennesker og Oplevelser, 1910 og 1932. Kristian Zahrtmann. En Mindebog, 1919. En dansk Kunstnerkreds fra sidste Halvdel af det 19. Aarh. Udg. af F. Hendriksen, 1928.

Merete Bodelsen.

Jerndorff, Peter William, 1842—1926, Skuespiller. F. 24. Nov. 1842 i Kbh. (Holmens), d. 23. Dec. 1926 sst., begr. sst. (Holmens). Forældre: Divisionskvartermester i Søetaten, Inspektør ved Søkvæsthuset Andreas J. (1797—1853) og Caroline Anine Jones (1811—80). Gift 29. Nov. 1883 i Kbh. (Frue) med Amalie Lorentzen, f. 29. Jan. 1849 i Kbh. (Frels.), d. 21. April 1927 sst., D. af Vekselmægler Johan Carl Edvard L. (1812—86) og Amalie Tolstrup (1823—98).

Da J. 1861 var blevet Student fra Metropolitanskolen, læste han til Læge, men Studiet forhaledes ikke alene af frivillig Deltagelse i Krigen 1864 med efterfølgende Udnævnelse til Løjtnant, men ogsaa af hans Lyst til Scenen, der blev næret af Datidens Sans for Studenterkomedier, hvori J. medvirkede, bl. a. sammen med Emil Poulsen, navnlig i Dameroller. 1870 tog han medicinsk Embedseksamen, og 17. Febr. 1871 debuterede han som Aage i »Mester og Lærling« paa Det kgl. Teater, hans uafbrudte Virkeplads gennem 52 Aar. J. maatte besejre megen og langvarig Modstand, inden han naaede frem til en anerkendt Stilling. Skønhed og viril Styrke var ham nægtet; han virkede blodfattig ved Siden af Wilh. Wiehes lyriske Kraftudfoldelse og Emil Poulsens Mandighed, men Phister havde lært ham en klar Diktion, og hans sejge Energi, sikre Kultur og især hans smukke, veluddannede Tenor opvejede Manglerne i adskillige Roller. Sangstemmen var stor nok til saa fordringsfulde Partier som Farinelli, Gounods og Boïtos Faust, Vilhelm Meister i »Mignon« og Titelrollen i »Hoffmanns Eventyr«. Efterhaanden blev J. en meget anvendt Skuespiller paa de forskelligste Omraader inden for alle tre Kunstarter (i alt udførte han 383 Roller). Naar han spillede Figurer som Olaf Trygvason eller Einar Tambeskælver i »Hakon Jarl«, hvis Fremstilling kræver Naturgaver, han ikke

ejede og ikke kunde erstatte med Smag, maatte Publikum nøjes med en hæderlig, men ufyldstgørende Bestræbelse; derimod vandt han sine Sejre i det danske Lystspil, hos Holberg, Heiberg og Hostrup. Den latterlige Poet Jespersen i »Den nye Barselstue« (1875) blev den Rolle, som viste ham Vej fremad til Typer, der krævede Udtryk for det modsatte af Kraft og temperamentsfuld Styrke, hvad enten Rollen var af alvorlig Art, f. Eks. Dr. Rank i »Et Dukkehjem« eller Gregers Werle i »Vildanden« — begge blev spillet baade diskret og dristigt — eller komisk farvede som den smægtende Prins Paris i »Ulysses v. Ithacia«, den selvbehagelige Adjunkt i »Samfundets Støtter«, den sølle Løjtnant i »Under Snefog« eller den nysgerrige Crabtree i »Bagtalelsens Skole«; den sidste Rolle hørte i Forbindelse med Dansemesteren i »Aprilsnarrene« til J.s mest personlige Skikkelser og vil næppe nogen Sinde blive spillet bedre. Han viste her en let Karikatur med sirligt Lune og stilfulde Attituder. Ogsaa den gamle Proprietær Visberg i »Gulddaasen« og Etatsraaden i »En Skavank« virkede som fine Pasteller, udført med Mesterhaand. — J. udviklede sig langsomt og skabte, da han var fyldt 60 Aar, et Par Skikkelser af lødigere Indhold end mange tidligere. Det var den blide, baade myndige og inderlige Pastor Castbjerg i »Den gamle Præst« og Pastor Manders i »Gengangere«, som i J.s Gengivelse blev barnlig-naiv, uforstaaende og elskelig. Han kunde med stor Takt føre en Figur til Latterlighedens Grænse og dog bevare Værdigheden. Denne Værdighed var ham i Kødet baaret og blev med Aarene til Ærværdighed. Med sit hvide Haar og sin stilfulde Fremtræden blev han paa sine gamle Dage, da Teatrets stærkere Evner og Villier var forsvundet, mere end nogen anden Repræsentant for Statsscenen som nationalt Begreb. Det følte symbolsk, at han var den sidste Skuespiller med kgl. Ud-nævnelse (fra 1890). — Som Lærer ved Elevskolen fra 1886 til sin Afgang prægede J. de næste Generationers sceniske Sprogbehandling, og hans Undervisning — for Principperne deri gjorde han Rede i Skriftet »Om Oplæsning« (1897) — strakte sig ogsaa til Landets Lærere og Præster. Hans Versfremsigelse var teknisk korrekt og smagfuld, men ikke kernefuld. J.s Dansk var ikke lødigt og mandigt som Emil Poulsens Behandling af Sproget, men det var sirligt og rent. Rytmerne fik i hans Mund først Vinger, naar Tonerne bar dem, hvad enten han foredrog Narrens Sang i »Helligtrekongers Aften« eller sang vore gamle Folkeviser, der skaffede ham Venner overalt. 1918 udgav han nogle elskværdige Ungdomserindringer under Titlen »Minder fra det gamle kgl. Teater«, og 1928 udkom posthumt »Minder« fra Barndomsaarene. 1. Juni

1923 tog han Afsked; Programmet bestod af »Det gamle Hjem«, hvori cand. phil. Rabe var en af de Figurer, der vakte baade Medynk og Latter, og »Et lille Efterspil« af Poul Levin, hvori J. i en gammel Skuespillers Rolle sagde Farvel og hyldede Ungdommen. Kolleger ved Teatret ledsagede ham efter Forestillingen syngende til hans Bolig. Men trods Alderen fortsatte han sin Oplæservirksomhed, ogsaa i den da nye Radio, og udførte enkelte Gange Professor Petersens Rolle i »Skærmydsler«, senest paa Casinos lille Teater til Fordel for Skolescenen. — R. 1892. DM. 1911. F.M.G. 1921. — Maleri og Tegning af Aug. Jerndorff i Familie-eje. Pastel af G. Achen. Buste af Vilh. Herold (Det kgl. Teater og Teatermuseum). Statuetter fra »Bagtalelsens Skole« og som Jeronimus af Axel Locher i Teatermuseum. Akvarel af Bertha Dorph i Familieeje. Kultegning paa Det kgl. Teater. Tegning af Gerda Ploug Sarp 1914 paa: Christian X.s Studenterjubilæum (Fr.borg). Tegning af Carl Thomsen som Licentiaten. Portrætmedailloner i Bronze 1887 af Th. L-g. Capri. Træsnit 1881 efter Fotografi og af L. B. Hansen 1910 efter Fotografi.

Ovenn. Erindringer. Einar Christiansen i Ill. Tid. 16. Febr. 1896. Albert Gnutzmann i Teatret, II, 1902—03, S. 17—23. Robert Neiiendam: Det kgl. Teaters Historie, I—V, 1921—30. Sven Lange i Politiken 24. Nov. 1912.

Robert Neiiendam.

Jerndorff, Povl, 1885—1933, Maler. F. 31. Dec. 1885 i Kbh. (Frbg.), d. 8. Nov. 1933 sst., begr. sst. (Vestre). Forældre: Maleren August J. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 15. Maj 1914 i Kbh. (b. v.) med Malerinden Lisbeth (Lissen) Ewald, f. 30. Nov. 1890 i Vordingborg, D. af Forfatteren Carl E. (s. d.) og 2. Hustru; Ægteskabet opløst. 2° 1. Febr. 1930 i Kbh. (b. v.) med Gudrun Elisabeth Margrethe Rasmussen, f. 4. Dec. 1901 i Kbh. (Jacobs), D. af Maskinmester Rasmus Frederik R. (1869—1918) og Karen Olivia Margrethe Rasmussen (f. 1869).

J. blev sat i Malerlære og dimitteredes fra Harald Foss' Tegneskole til Akademiet, som han søgte Okt. 1904—Foraar 1910, bl. a. under Viggo Johansen. 1907 opholdt han sig tre Maaneder i Italien. Senere modtog han flere store Rejsestipendier fra Akademiet, der desuden tildelte ham Aarsmedaillen (Eckersbergs Medaille) 1914 for »Loke og Sigyn«. Han udstillede paa Charlottenborg Foraarsudstilling 1911—15, 1917—18, i Den frie Udstilling 1920—22; Separatudstillinger i Den frie Udstilling Febr. 1919 og Okt. 1931, i Kunstforeningen 1934. — J. var tredie Generation af Malere i samme Slægt. Han og hans Kammerater fra Akademiet

(Georg Jacobsen, J. A. Jerichau, Stefan Viggo Pedersen m. fl.) blev i deres unge Aar tiltrukne af det store Figurmaleri og de kompositionelle Problemer, som beskæftigede Renaissancen og Barokken, og blev nært knyttede til Barokkens Figurstil. Det gælder især J. Vistnok gennem Kubismen førtes han en Overgang ind paa Spekulationer over en konstruktiv Opbygning af Billedkomposition, som han ikke magtede, og som for en Tid slog ham ud. Men da han vendte tilbage, viste det sig, at de havde frigjort hans Fantasi. Med stor Sikkerhed tumlede han Figurstudier over mytiske Motiver. Hans Anslag havde Barokkens Fart og Voldsomhed og dens umættelige Trang til monumental Form. Lys og Farve modellerede Formen op til en Symfoni af Plastik og Bevægelse. Hans Patos rakte ud over de rent kunstneriske Momenter. Motiverne fornemmedes som Udløsning af Følelser, der under Inspirationens Pres hævedes op i et alment Plan, og som gav hans Billeder en udpræget personlig Klangfarve. I en Række smaa Landskabsstudier fandt man samtidig Tønen fra Faderens Folkeveillustrationer — de viste paa fineste Maade hans Evne til at monumentalisere Naturindtrykket, saa at man føler den Harmoni og Hvile, som Naturen kan skænke den kontemplative Fordybelse. Desværre døde han, just som man kunde vente sig en Udfoldelse af hans Evner og Indfrielse af de Forhaabninger, der havde været stillet til ham fra første Færd. — Selvportræt 1910 (forhen hos Johan Hansen).

[H. Chr. Christensen:] Poul Jerndorff. Femten Billeder efter Malerier og Tegninger, 1918. Kai Flor i Berl. Tid. 6. Okt. 1931 og 9. Nov. 1933. Sigurd Schultz i Dagens Nyheder 6. Okt. 1931 og 10. Nov. 1933. Ekstrabladet 9. Nov. 1933. Stefan Viggo Pedersen i Politiken 10. Nov. 1933.

Sigurd Schultz.

Jernskjæg. Den middelalderlige sjællandske Adelsslægt, som man tillægger Navnet J., lader sig ikke med Sikkerhed genealogisk udrede; der kan paavises flere smaa Linier, af hvilke enkelte Medlemmer har kaldt sig Grib, og en Gren af den norske Linie af Slægten Baden har ført Navnet J. Omkring 1400 kendes en Linie i Herlev, og 1351—55 nævnes Poul Ebbesen i Pederstrup, hvis Linie — delvis med Navnet Grib — uddøde omkring 1500. Ellingelinien begynder med Niels Pedersen (J.) — muligvis identisk med en 1366 forekommende N. P. i Broderup — der formentlig var Fader til nedenn. Peder Nielsen J. (ca. 1370) til Skjoldenæs. Han formodes at være Bedstefader til Jens Pedersen J. (d. 1448), der som Biskop i Roskilde bestræbte sig for atter at faa Kbh. under Bispestolen, og til Anders Pedersen J. (nævnt 1435 og 68) til Ellinge, hvis Sønner var Kannik i Roskilde Peder Andersen (J.) (d. 1513) og

Mikkel Andersen (J.) (nævnt 1473 og 1502); denne var Fader til kgl. Sekretær, senere Provst i Roskilde Mester Laurids Mikkelsen J., der døde 1513 i Paris som Slægtens sidste Mand, og til nedenn. Edele J. (d. ca. 1512), gift med Rigsraaden Torbern Bille til Sandholt. — Nedenn. Mikkel Hansen J. (d. 1711), der antagelig stammede fra Norge, synes det ikke muligt at knytte til den norske Familie J.

Danmarks Adels Aarvog, XVI, 1899, S. 184—88; XVIII, 1901, S. 564; XXIII, 1906, S. 497; XXVIII, 1911, S. 572. — Personalhist. Tidsskr., III, 1882, S. 202, Tavlen.

Albert Fabritius.

Jernskjæg, Edele, d. ca. 1512, Kong Hans' Elskerinde. Forældre: Mikkel Andersen J. (d. tidligst 1502, gift 2° med Karen, en Guldmededatter fra Næstved) og Margrethe Andersdatter Grubbe (af Særslev). Gift 1501 el. 02 med Torbern Bille, d. Aug. 1512, Søn af Bent B. (ca. 1440—94, s. d.) og 2. Hustru.

E. J.s Forældre tilhørte Lavadelen; Faderen var Lensmand paa Roskildebispens Borg Ellinge (nu Løvenborg). Senest 1498 optoges hun blandt Dronning Christines Hofdamer og vandt inden længe Kong Hans' Kærlighed. Forholdet spottes navnlig i svenske Beretninger. 1499 fulgte hun Kongen og Dronningen til Stockholm, og man lagde Mærke til, at hun stadig kørte i Kongens Slæde; atter 1501 ledsagede hun Kongeparret til Stockholm; men mens Dronningen efterlodes i Stockholm, fulgte hun tilbage med Kongen. Snart efter ægtede hun Torbern Bille, for hvem rimeligvis netop dette Giftermaal blev Indledningen til en glimrende Karriere. Senest 1504 optoges han i Rigsraadet; senest 1503 blev han Lensmand paa Abrahamstrup (Jægerspris), senest 1505 tillige paa Vordingborg; de fynske Godser Sandholt og Arreskov, hvori han ved Arv i Forvejen havde visse Rettigheder, kom ved Kongens Velvillie i hans udelte Besiddelse. Paa disse Slotte og Herregaarde var Kong Hans i det sidste Tiaar af sit Liv en flittig Gæst, en Omstændighed, som i Forening med andre Indicier gør det saare vanskeligt at afvise det ogsaa af Huitfeldt bekræftede Rygte om Kongens Forhold til E. J. som løs Sladder, hvad i ældre Tid Hans Svaning og i nyere Tid Will. Norvin har villet forsøge.

Danmarks Adels Aarvog, VII, 1890, S. 69 f.; XVI, 1899, S. 186. W. Mollerup og Fr. Meidell: Billeættens Historie, I, 1888—93, S. 265—69, 326—33.

Henry Bruun (A. Heise).

Jernskjæg, Mikkel Hansen, 1654 (el. 55)—1711, Forfatter. F. 1654 el. 1655, antagelig i Norge (Hedemarken?), d. 1711 paa Hellestrup, begr. 9. Maj i Flinterup.

M. H. J. har øjensynlig været halvstuderet uden at deponere, er blevet Kældersvend, først i Kbh., derefter (i alt Fald 1685—94) i Køge. Fra 1699 træffes han i Sydsjælland, hvor han har været Huslærer og »kortvillig Raad« paa Trolleholm (nuværende Holsteinborg) hos Anders Trolle, med hvem han 1707 er flyttet til Hellestrup. Foruden et Par mindre Ting har M. H. J. skrevet »Roskilde Domkirkes Beskrivelse« (1685), »Amagerlands Indbygges korte Beskrivelse« (efter en gammel Tradition dateret 1693) og en helt kvik »Rejsebeskrivelse fra Trolleholm til Faaborg« (1706). Disse tre Digte, som alle er skrevet i Aleksandrinere og mærket af Tidens Barokstil, er hvert paa sin Vis af Værdi som topografisk og kulturhistorisk Skildring. M. H. J.s Digte ved Mogens Kabel og Helge Toldberg (1937) indeholder hele hans Forfatterskab i kommenteret Udgave.

Mogens Kabel og Helge Toldbergs Indledning i nævnte Udgave. Dsk. Saml., 2. Rk., VI, 1878, S. 193—235. Samlinger til Fyens Hist. og Topographie, VIII, 1881, S. 1—30. Dsk. Studier, 1908, S. 48 f.; 1909, S. 119 f. Mogens Strunge: Jernskiægs Amagerim, 1935. Georg Christensen: Barokken i dansk Digtning, 1935, S. 60 f. Ejnar Thomsen: Barokken i dansk Digtning, 1935, S. 107 f., 172.

R. Paulli.

Jernskjæg, Peder Nielsen, ca. 1370, Adelsmand. Forældre: Formentlig Niels Pedersen (J.) og Karen Andersdatter. Gift ifølge nogle Slægtebøger med Maren Skave (jfr. nedenfor), efter andre med en Datter af den svenske Kongesøn Erik Valdemarsen (1272—ca. 1330) og Ingeborg Knutsdotter Blå.

I samtidige Kilder fra Valdemar (IV.) Atterdags og Olufs Tid forekommer flere Peder Nielsen'er, som imidlertid ikke fører Tilnavn og derfor kun vanskeligt kan skelnes fra hverandre. En af dem fremtræder dog forholdsvis klart. Om ham staar det fast, at han i hvert Fald 1364—77 ejede den midtsjællandske Herregaard Skjoldenæs, hvortil han stadig nævnes. Han havde noget Gods Nord for Næstved i Forlening af Skovkloster; ca. 1365 stiftede han St. Lucii Alter i Roskilde Domkirke; i Dokumentet herom tillægges der ham det gaadefulde Tilnavn Metrom. 1370—72 var han Høvedsmand paa det skaanske Slot Lindholm, 1364 sandsynligvis paa Vordingborg. I det politiske Liv finder man ham som Medlover ved Koldingforliget 1365 og ved Stralsundfreden 1370, altsaa paa ganske fremskudt Plads, uden at man dog deraf med Sikkerhed tør slutte, at han har været Medlem af Rigsraadet. Det er muligt, at han er den P. N., der 1359 paa Kronens Vegne varetog Inddragelsen af Stig Andersen Hvides Gods; sandsynligvis er det ham, der 1377 nævnes som Lensmand paa Grimstrup med

hele Falster og 1379 kaldes Høvedsmand paa Nykøbing. Da hans Datter vides at have ført J.ernes Vaaben Ibskallen, maa ogsaa han selv have tilhørt den Slægt, der senere antog Tilnavnet J. Alt i alt en sjællandsk Stormand af Gennemsnitstypen, men uden særlig mærkelige eller fremtrædende Egenskaber.

Denne i sig selv ret uinteressante Person er imidlertid for Eftertiden kommet til at staa i et ufortjent romantisk Skær, væsentlig fordi en anden Mands Bedrift er blevet ham tillagt. 1358 sendte Kong Valdemar (IV.) en Flaade mod Wismar, men Togtet slog fejl, Flaaden gik tabt, og Anføreren toges til Fange. N. A. lykkedes det ham imidlertid at undslippe ved List, idet han tog en Medfange paa Ryggen og dristigt vandrede ud af Fængselsporten, idet han højlydt beklagede sig over saaledes at skulle slæbe paa fordrukne Folk. Denne Episode maa have vakt betydelig Opsigt baade blandt Venner og Fjender. Hovedpersonen kaldes i de ældre Kilder Peder Dane eller Dæne, et Navn, som ogsaa ellers kendes fra Samtiden; først hos det 16. Aarhundredes Historikere, Hamsfort og Huitfeldt, faar han tillagt Tilnavnet J., og sidstnævnte tilføjer, at han var Kong Valdemar »fast kjær og behagelig«. Med denne Anekdote har der nu i Overleveringen forbundet sig et Sagn, som tidligst kendes fra et af A. S. Vedel bevaret Slægtbogsudtog; heri fortælles, hvorledes P. N. J. ved sin Hjemkomst fandt sin Hustru, »Maren Skave«, i Barselseng og, da han mistænkte hende for Utroskab, krystede hende ihjel i sine panserklædte Arme. Et beslægtet Motiv behandles i en Folkevis. Det er den af disse Fortællinger fremgaaede Eventyrfigur, som gennem Chr. Winthers digteriske Behandling er blevet vide Kredse bekendt. Med den historiske P. N. J. har den intet at gøre.

Danmarks Adels Aarbog, XVI, 1899, S. 185. C. Reinhardt: Valdemar Atterdag, 1880, S. 244 f. og 550. Danmarks gamle Folkeviser, VI, 1898, S. 261 f.

Henry Bruun.

Jersild, Peter Christian Olaf, f. 1867, Læge. F. 6. Juli 1867 i Kbh. (Holmens). Forældre: Vekselerer Peter Valdemar J. (1837—85) og Anna Marie Jensen (1841—1902). Gift 17. Sept. 1902 paa Frbg. med Ingeborg Margaret Ellen Nissen, f. 15. Marts 1876 i Kbh. (Frbg.), D. af Grosserer, senere Etatsraad Hans N. (1822—1902) og Christiane Cathrine Markussen (1830—1910).

I Skoletiden ønskede J. at blive enten Billedhugger eller Læge. Da han var blevet Student 1886 fra Mariboers Skole, valgte han Medicinen og fængsledes meget hurtigt af Anatomien. Efter Embedseksamen 1893 viste det sig vanskeligt at finde en Stilling som

Anatom, og Neurologien, hvis Diagnostik i meget er baseret paa de anatomiske Forhold, optog ham stærkt, men særligt under Paa-virkning af Ludvig Niensens Personlighed vakte hans Interesse for Venerologien. Han blev Kandidat hos Engelstedts Elev Nic. Holm, der tilskyndede ham til at studere i Paris, hvor Fournier blev hans Lærer i Venerologi og Thibierge i Dermatologi. Hjemkommen 1896 var han først Reservelæge hos Rud. Bergh, senere hos A. Haslund og en kort Tid hos C. Rasch. Doktorgraden tog han 1904 paa en Afhandling om Slimet fra Livmoderen hos prostituerede, hvori bl. a. fandtes nye Iagttagelser om Forandringer hos frugt-sommelige. Allerede forinden havde J., vistnok som den første, anbefalet en Lysbehandling af Plets-kaldethed, der endnu anvendes i modificeret Form, og senere udarbejdede han en Behandling af visse Kønssygdomme, særlig Gonorrhoe, og parasitære Hudsygdomme med Kobbersalte applicerede ad elektrokemisk Vej. Sammen med H. Rønne udformede J. 1919 et System til anonym Registrering af Syfilitikere, som hurtigt blev indført, og som stadig benyttes. Ved rent kliniske Iagttagelser, støttet af paafølgende anatomiske Undersøgelser, har J. fra 1920 paavist, hvorledes forskellige Endetarmslidelser, om hvis Natur man var i Vildrede og efter Fourniers Angivelser mente var af syfilitisk Oprindelse, intet har med Syfilis at gøre, men skyldes Betændelse i Lymfekirtler og -gange og er af samme Karakter som visse Lidelser i Lyskere-regionerne og Kønsorganerne, særligt de kvindelige. En senere hen af Frei indført biologisk Prøve har bekræftet J.s Opfattelse, og de tidligere med forskellige Navne betegnede Lidelser sammenfattes nu oftere i Udlandet under Navnet »le syndrome de Jersild«. De fleste af J.s Arbejder er trykte paa Fransk. Han har hele Livet været en Ynder og Kender af al Billedkunst og Kunstindustri. — Fra 1902 har J. praktiseret i Kbh. som Dermato-Venerolog og var desuden visiterende Læge, 3: undersøgende og behandlende Læge for prostituerede Kvinder fra 1909 til 1916, hvilket sidste Aar han efterfulgte E. Pontoppidan som Overlæge ved Rud. Berghs Hospital, der under hans Ledelse hurtigt moderniseredes og blev ligestillet med Kbh.s Kommunehospitals Afdeling for Hud- og Kønssygdomme; ligeledes har han faaet Behandling af Forbrændinger, der tidligere foretoges hos Kirurgerne, indført paa sin dermatologiske Afdeling. J. er hædret i Udlandet paa forskellig Vis, bl. a. som Æresmedlem af videnskabelige Selskaber, især for Klarlæggelsen af Forholdene ved de tidligere misforstaaede Lidelser i Endetarmen og Kønsorganernes Lymfeveje. — Malerier af A. Naur 1924 og Jul. Paulsen 1927. Buste af J. J. Bregne 1925. *Axel Hansen.*

Jersin, Jens Dinesen, 1588(7)—1634, Biskop. F. 28. Sept. 1588(7) i Jersie, d. 25. Okt. 1634 i Nyborg, begr. i Ribe Domk. Forældre: Sognepræst Dines J. (d. 1603) og Ellen Hansdatter (gift 2° med Sognepræst i Jersie Peder Andersen Mand, d. ca. 1634). Gift 1° 1621 med Anna Hansdatter Wolf, d. 1625 i Sorø. 2° 1626 med Margrethe Fuiren, f. 2. Jan. 1612 i Kbh., d. 19. Marts 1628 sst., mulig D. af Hans F. og N. N. Vibe. 3° 22. Aug. 1630 i Ribe med Catharina Jacobsdatter Outzen, d. tidligst 1640, D. af Købmand i Haderslev, Borgmester Jacob O. (d. senest 1617) og Maria Bertramdsdatter (d. tidligst 1617).

J. D. J. gik i Skole i Roskilde og Køge, siden paa Herlufsholm, hvorfra han blev dimitteret ca. 1605. 1606 blev han Hører paa Herlufsholm, men allerede 1607 drog han til Wittenberg, hvor han tog levende Del i Datidens heftige Kampe om Berettigelsen af Metafysikken, som han holdt paa. 1610 kom han hjem, tog s. A. Magistergraden og blev 1611 Rektor i Sorø. 1615 rejste han paa ny udenlands, forsynet med et Rejsestipendium paa tre Aar og betroet Tilsynet med en tidligere Discipel i Sorø, Mogens Krabbe. Han opholdt sig nu især i Giessen, men blev allerede 1616 kaldt tilbage til Kbh. for at overtage et Professorat. Dette afslog han dog, idet han undskyldte sig med, at han var stærkt optaget af Undersøgelser vedrørende den nye Undervisningsmetode, man just da prøvede i Giessen. Da han 1617 vendte tilbage til Danmark, blev han Tugtemester for Christian IV.s naturlige Sønner, Christian Ulrik og Hans Ulrik Gyldenløve, og allerede 1619 tillige Professor ved Universitetet (i Metafysik), fra 1624 i Fysik. Hans Hovedbeskæftigelse i disse Aar var dog Arbejdet med at skabe en ny latinsk Grammatik. I Giessen var han blevet vundet for den ovennævnte Undervisningsmetode, der oprindeligt var udformet af Ratichius, og som tilsigtede dels at gennemføre en Forenkling af Stoffet, dels at gøre det lettere at tilegne ved Hjælp af Lærebøger paa Modersmaalet. 1622 blev det J. D. J. paalagt at udarbejde en latinsk Grammatik efter disse Principper, og s. A. kunde han forelægge Universitetets Professorer en større og en mindre Lærebog i dette Fag. Disse vakte imidlertid en Storm af Modstand, især fordi de for en Del var affattet paa Dansk, og da den nu saa konservative Biskop H. P. Resen som Modtræk udgav en fornyet Udgave af Melanchtons latinske Grammatik, saa det mørkt ud for J. D. J.s Reformplaner. Da befalede J. D. J.s Velynder, Kansler Chr. Friis til Kragerup, ham at meddele en Kritik af denne melanchtoniske Grammatik. Det gjorde han saa udtømmende, at dens Skæbne blev beseglet, og J. D. J. fik 1622 Privilegium for

ti Aar paa Udgivelsen af sine Grammatikker, der udkom 1623—24 under Titel: »Epitome grammaticæ Latinæ« og »Grammatica Latina«. En Række Kongebreve paabød Indførelsen af de nye Lærebøger, men reelt set fik de dog ikke saa stor Betydning, som man kunde have ventet, da Anvendelsen af det danske Sprog i dem indskrænkedes mere og mere i de senere Udgaver og til sidst helt forsvandt. Stærkere blev derimod den indirekte Eftervirkning af J. D. J.s Reformbevægelse, idet Arbejdet for og med det danske Sprog i de følgende Aar fik en større Plads i Aandslivet end tidligere.

En ikke mindre personlighedspræget Indsats kom J. D. J. til at gøre paa et andet Omraade, det kirkelige. Under sine Studieophold i Tyskland havde han ikke blot tilegnet sig den ortodokse Skoleteologi med Forherligelse af Luther som en enestaaende Guds-kæmpe og den skarpeste Afvisning af Kalvinismen, men var tillige blevet vundet for de Retninger, der som Weigelianerne og Johann Arndt i Tyskland, Holger Rosenkrantz og H. P. Resen i Danmark ikke vilde nøjes med et korrekt Læreindhold, men især tilsigtede at omsætte Lære i Liv. Under Paavirkning af disse Tanker førtes J. D. J. ind i en stærk aandelig Gæring, der først synes at have naaet sin (foreløbige) Afslutning ved et aandeligt Gennembrud. En gammel, men næppe helt paalidelig Beretning henlægger dette til en mystisk Oplevelse, som han skal have haft i Sorø Kirke, medens han spillede paa sin Lut. At dømme efter Udtalelser af ham selv ser det dog snarere ud til, at hans alvorligste religiøse Krise, fulgt af et afgørende Gennembrud, er faldet i Tiden, efter at han var blevet Præst. 1625 blev han nemlig kaldet til Provst og Sognepræst ved Vor Frue Kirke i Kbh., og 1626 tiltraadte han sit nye Embede. Kun i tre Aar kom han til at virke i dette, men hans Gerning satte dybe Spor. Han var baade en mægtig Opvækkelsesprædikant og en fint forstaaende Sjælesørger, der fremkaldte en stærk aandelig Bevægelse i Vor Frue Menighed. Værdifulde Hjælpe-midler til at lære væsentlige Sider af hans Standpunkt og Virksomhed at kende foreligger i to Skrifter af ham, »Vera via vitæ, en rictig Vey, som fører til det evige Ljfv« (1633) og »Troens Kamp oc Seyr« (1636), der indeholder en bearbejdet Gengivelse af Forfatterens Prædikener i Vor Frue Kirke. Begge er de senere udkommet i talrige Oplag, og i Aarhundreder hørte de til den mest læste Opbyggelseslitteratur i Danmark. Det første belyser især J. D. J. som Opvækkelsesprædikant og afspejler paa karakteristisk Maade hans stadige Bestræbelser for at betone Værdien af en »levende« Tro. Ikke den korrekte Kundskab om Gud og hans

Villie er tilstrækkelig, den sande Tro ytrer sig gennem en aldrig hvilende Kamp mod Synden i alle dens Former. »Troens Kamp oc Seyr« er J. D. J.s mest personlige Bog, og der er Sider i den, som synes skrevet med hans eget Hjerteblod. Ud fra en dyb Erfaringsbaggrund skildrer han med levende Farver alle de Kriser, en Kristen, ikke mindst en Præst, kan komme til at gennemgaa, og anviser Midler til at overvinde dem. Fra den strenge Retroenheds Dage staar Bogen om Troens Kamp og Sejv som et mærkeligt religionspsykologisk Mindesmærke og tegner paa livfuld Maade Billedet af en lidenskabeligt bevæget, dybt religiøs Natur.

1629 blev J. D. J. udnævnt til Biskop i Ribe. Det var Christian IV. om at gøre ikke blot at faa en dygtig Biskop til dette Sted, men ogsaa en Personlighed, der kunde virke som hans Tillidsmand i de bevægede Tider under Trediveaarskrigen. Det var en vanskelig Gerning, J. D. J. gik ind til. Kirkelig og borgerlig Orden var i mange Henseender næsten opløst, og det var ham især svært at gøre sin Myndighed gældende over for Præsterne i de slesvigske Sogne, der hørte ind under Ribe Bispestol. Idelig maatte han derfor færdes paa Rejser i det udstrakte Stift og jævnlig ogsaa drage over til Forhandlinger i Kbh. med Kongen og Kansleren. 1630 gav Kongen ham Valget mellem at være Biskop i Ribe eller blive Professor i Kbh.; han valgte det første, tro mod sit Kald. S. A. blev han Dr. theol. Blandt de Vanskeligheder, han havde at kæmpe mod, var ogsaa den stærkt udbredte Overtro, som gav sig mange krasse Udslag. En mærkelig Skrift, som man opdagede paa en Rude i Ribe, satte saaledes Borgerskabet i heftig Bevægelse, idet man troede, at den varslede om kommende Ulykker. J. D. J. greb da Lejligheden til at rette et kraftigt Slag mod moderne subjektive Profetier, og hver Dag en Uge igennem prædikede han mod Overtro. Disse Prædikener udgav han 1631 under Titel »Om Miracler, Tegn oc Obenbaringer oc deris Udleggelse«. Han stiller sig heri med Skepsis over for Troen paa den nye Tids Mirakler, som efter hans Mening for en stor Del blot beror paa Løgn og Opdigtelse, og opfordrer Folket til hellere at granske Guds Ord i Skriften end at fortabe sig i selvopfundne Fortolkninger af usikre Tegn. — Da J. D. J. 1634 var paa Visitats i Medolden, kom han i Strid med en Bonde, der blev saa ophidset, at han slog Biskoppen paa Øret. Sagen blev af nogle J. D. J. fjendtligt stemte Adelsmænd fremstillet ved Hove i et falsk Lys, og han mente derfor, at det var bedst selv at forklare Kongen den rette Sammenhæng. Han tiltraadte en Rejse til Kbh., men kom ikke længere end til Nyborg, hvor en pludselig Feber gjorde Ende paa hans Liv. — Et Stik

1716, der er angivet at forestille J. D. J., er sandsynligvis den tyske Teolog J. H. Ursin. — Mindetavle paa Bispegaarden i Ribe.

J. D. Jersin: Tvende Opbyggelige Skrifter, [1730], Indledningen. Erich Pontoppidan: *Annales ecclesiae Danicae*, III, 1747, S. 156—65. S. M. Gjellerup: Biskop J. D. J., 1868—70. J. Oskar Andersen: *Holger Rosenkrantz den Lærde*, 1896, S. 99, 322—24. Bjørn Kornerup: *Vor Frue Kirkes og Menigheds Historie*, 1929—30, S. 258—62. O. Walde: *Storhetstidens litterära krigsbyten*, II, 1920, S. 291, 417, 425. *Kirkehist. Saml.*, 2. Rk., II, 1860—62, S. 662 f.; V, 1869—71, S. 612; 3. Rk., I, 1874—77, S. 457—65, 479, 486—89. H. F. Rørdam: *Hist. Saml. og Studier*, IV, 1902, passim. S. Nygård: *Familien Nyegaard paa Frederikskilde*, 1933, S. 77, 333.

Bjørn Kornerup.

Jespersen. Af de forskellige Slægter, som fører Patronymet J., skal nævnes en navnlig til Bornholm knyttet Slægt, som føres tilbage til Jes Per Aagesen, der 1648 nævnes i Allinge, hvor han drev Handel; hans Sønnesøn Jesper Hansen (1698—1775), der var Smed og Overformynder i Allinge, var Fader til Byfoged i Nekso og Aakirkeby Niels J. (1725—93), med hvis Sønner Slægten deles i fire Grene, hvoraf en er udvandret til Tyskland; de her i Landet tilbageblevne er Familierne Heiberg J. — som udgaar fra nedenn. Amtmand Christian J. (1766—1837) — Bang J. og Bohn J. Denne sidste Linie udspringer fra nedenn. Sandflugtskommisær, Kancelliraad Peder Dam J. (1772—1835), af hvis tretten Børn skal nævnes Døtrene Marie J. (1802—53), gift med Politikeren Niels Frederik J. til Grønnebjerggaard (1798—1862), Ane Cathrine J. (1803—40), gift med Oberst Poul Magnus Hoffmann (1778—1842, s. d.), og Laurine Poulina J. (1822—1918), der i sit Ægteskab med Fysicus, Etatsraad Carl Vilhelm Zahrtmann (1810—99) var Moder til Maleren Kr. Zahrtmann (1843—1917, s. d.) og Lægen og Historikeren Marius Kofoed Zahrtmann (f. 1861, s. d.), samt Sønnerne Proprietær Jesper Nicolai J. (1815—88) — Fader til Sophie Margrethe J. (f. 1851), der ægtede Politikeren Morten Emil Kirketerp (1848—1908, s. d.) — og Kammerraad, Landvæsenkommisær Jochum Bohn J. (1800—71), hvis Søn var nedenn. Geolog Johan Peter Magnus Bohn-J. (1833—1917). Familien Bang J. begynder med Konferensraad, Justitiarius for Landsoverretten i Viborg Jesper J. (1767—1829), af hvis Børn maa nævnes Datteren Henriette Cecilie J. (1802—65), som i Ægteskab med Proprietær Lorenz Friderich Bahnson var Moder til Krigsminister Jesper Bahnson (1827—1909, s. d.), og Sønnerne ovenn. Politiker Niels Frederik J. (1798—1862) og nedenn. Direktør for Straffeanstalten i Horsens, Etatsraad Christian Magdalous J. (1809—73) samt Stiftsfysicus i Aarhus, Justitsraad, Dr. med. Jacob Wilhelm J. (1805—60),

Herredsfoged i Galten, Støvring og Nørhald Herreder, Justitsraad Jens Bloch J. (1813—70) — Fader til nedenn. Sprogforsker, Professor Jens Otto Harry J. (f. 1860) — og Sognepræst i Hundslund Thomas Andreas J. (1816—71), hvis Søn Militærlæge i hollandsk Indien Gilbert Lauri J. (1851—1928), var Fader til Sangerinden Ayoë Willumsen, født J. (1880—1933) og Fløjtenisten, kgl. Kapelmusikus Holger Gilbert-J. (f. 1890). Den nævnte Politiker Niels Frederik J. (1798—1862) var Fader til Forlagsboghandler Edvard Julius Marie J. (1831—1904), af hvis Børn Skolebestyrerinden Ingrid J. (f. 1867) og Forlagsboghandler Halfdan J. (f. 1870) nævnes nedenfor. Ovenn. Stiftsfysicus Jacob Wilhelm J. (1805—60) var Fader til nedenn. Læge Christian Magdalous J. (1844—73), til Johanne Margrethe J. (1850—1922), gift med Botanikeren, Professor Johannes Eugenius Bülow Warming (1841—1924, s. d.), og til Julie Henriette J. (1846—76) og Louise Marie Christine J. (1842—86), der begge var gift med Matematikeren, Professor Hieronymus Georg Zeuthen (1839—1920, s. d.). — En Haandværker-, senere Landmandsslægt J. begynder med Skomager i Skanderborg Jesper Rasmussen (ca. 1681—1759), hvis Sønsøn Gæstgiver og Postmester sst. Søren J. (1764—1829) var Fader til Proprietær, Medlem af Folketinget Jens Henrik J. (1812—84) til Endrupholm — hvis Sønner var Byfoged i Esbjerg, Birkedommer paa Fanø, Etatsraad Sofus Severin J. (1845—1915) og nedenn. Landskabsmaler Henrik Gamst J. (1853—1936) — og til Prokurator, Kammerassessor Hans Christian J. (1819—91), hvis Søn Proprietær Ulrich Severin Valdemar J. (1863—1933) var Fader til nedenn. Zoolog Poul Christian J. (f. 1891).

Borgmester i Randers Jesper Lauridsen (d. 1659) var Fader til Niels J. (ca. 1636—96), der efter 1668 at have taget Doktorgraden i Padua nedsatte sig som Læge i Aalborg, hvor han 1691 blev udnævnt til Amtmand over Aalborg Amt og Vicestiftamtmand. Hans Søn Justitsraad Jesper J. (1673—1746) til Høgholt blev 1718 optaget i Adelstanden; skønt han havde atten Børn, af hvilke fem Sønner blev voksne, uddøde Slægten i Danmark med hans Søn, Premierløjtnant Morten J. (1726—1804); den er maaske fortsat i Tyskland af hans ældste Søn Niels J. (1698—1763), der var Oberst i sachsisk Tjeneste.

Chr. E., Julius og J. F. W. Jespersen: Stamtavle over den bornholmske Slægt Jespersen, 1909. Axel Garboe: Bornholmer-Geologen Magnus Jespersen, 1931, S. 12—13. — Max Grohshennig: Slægten Jespersen fra Skanderborg, 1919. — Personalhist. Tidsskr., 6. Rk., III, 1912, S. 116—20. Danmarks Adels Aarbog, XL, 1923, S. 473—75.

Albert Fabricius.

Jespersen, Christian Magdalus, 1809—73, Politiker. F. 15. Febr. 1809 i Viborg, d. 18. Nov. 1873 i Kbh. (Helligg.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Justitiarius i Landsoverretten, senere Konferensraad Jesper J. (1767—1829, gift 1° 1796 med Helena Cecilia Andresen, 1774—96, 2° 1797 med Mariane Henriette Diericks, 1778—99) og Mette Maria Bang (1783—1852). Gift 1° 11. Okt. 1838 i Viborg med Frederikke Wilhelmine Leopoldine Stockfleth, f. 28. Juli 1817 i Rendsborg, d. 31. Maj 1845 i Viborg, D. af Kaptajn, senere Oberst Hannibal S. (1775—1858) og Withe Sophie Hendrica Barthæa Lange (1780—1868). 2° 18. Dec. 1847 i Viborg med Christensine Elisabeth Margrethe Christopherine Frederica Sehestedt, f. 18. Dec. 1818 i Kbh. (Garn.), d. 13. Juni 1905 sst., D. af Kaptajn, senere Oberstløjtnant Holger S. (1766—1839) og Christiane Messner (1783—1831).

J. blev Student 1826 fra Viborg, cand. juris 1830, var Fuldmægtig paa Viborg Landsoverrets Justitskontor 1831—33 og blev Prøveprokurator 1834, Prokurator 1836, Herredsfoged i Hatting Herred 1856, var 1857—71 tillige Direktør for Straffeanstalten i Horsens, afgik 1873. Han var 1842—48 Medlem af de nørrejske Stænder, hvor han tilhørte de Liberale. 1846 stillede han Forslag om en dansk-slesvigsk Fællesforfatning samtidig med Lehmanns Forslag i samme Retning i Roskilde Stænder. 1848 hørte han sammen med Chr. Dahl (s. d.) til de ledende inden for de jyske Liberale. S. A. valgtes han til den grundlovgivende Rigsforsamling for Nibe og kom ind i Grundlovsudvalget. Hans Navn knyttedes her til det Forslag om Rigsdagens Sammensætning, der ved Venstres Stemmer blev det sejrende, det P. D. Bruun-Jske Forslag. 1861—66 var han Medlem af Folketinget for Horsens, 1861—63 af Rigsraadet og 1864—65 af dettes Folketing. — Justitsraad 1859. Etatsraad 1873. — R. 1862. DM. 1864. — Portrætteret paa Em. Bærentzens Litografi 1844 af de jyske Stænderdeputerede efter L. A. Smiths Tegning og paa Const. Hansens Maleri af den grundlovgivende Rigsforsamling (1860—64, Fr.borg). Studie til sidstnævnte i Rigsdagen.

N. Neergaard: Under Junigrundloven, I, 1892. Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—1848, I, 1931, S. 438 f. H. Hjorth-Nielsen: Danske Prokuratorer, 1935, S. 171 f.

Poul Engelstoft.

Jespersen, Christian Magdalus, 1844—73, Læge. F. 22. Okt. 1844 i Aarhus, d. 24. Marts 1873 paa St. Hans Hospital, begr. i Kbh. (Ass.). Forældre: Stiftsfysicus, senere Justitsraad Jacob Wilhelm J. (1805—60) og Anna Marie Kirstine Bloch (1811—74). Ugift.

J. blev Student 1862 fra Aarhus og tog medicinsk Embeds-eksamen 1869. Efter at have gjort Tjeneste ved Kommunehospitalet ansattes han som Kandidat paa St. Hans Hospital, hvor han to Maaneder før sin Død blev Reservelæge. Formentlig allerede gennem Faderen, der var Medlem af Direktionen for den nyopførte Sindssygeanstalt ved Aarhus, hvis Overlæge var Selmer, har J. faaet Interesse for Psykiatrien, og under Steenbergs inciterende Paavirkning kastede han sig med Iver og Energi — trods en tidligt udviklet Lungetuberkulose — over videnskabeligt Arbejde, særlig over Studiet af Aarsagen til den generelle Parese (dementia paralytica). Tidligere Forskere havde paa Grundlag af nogle faa Tilfælde opstillet den Hypotese, at denne Sindssygdom i Virkeligheden var af syfilitisk Natur, hvad ogsaa Steenbergs og Kjellbergs Undersøgelser tydede paa. Det lykkedes J. ved kritisk at gennemgaa et stort Materiale at levere det endelige Bevis for Hypotesens Rigtighed. Først langt senere er det lykkedes at bekræfte hans Resultater ad anden Vej, men det er J.s Fortjeneste paa et Tidspunkt, hvor man end ikke kendte Syfilismikroben (*spirochæte pallida*), statistisk at have bevist, at Sygdommen maatte skyldes Syfilis. J.s fortrinlige Arbejde har gjort hans Navn kendt vidt omkring, og det noteres stadig i Forbindelse med denne Sygdom. Arbejdet antoges som Doktordisputats, men før Forsvaret skulde finde Sted, døde J. Bogen (»Skyldes den almindelige fremskridende Parese Syfilis?») udgaves 1874 af Familien.

S. Elvius: Biografier og Portrætter af Studenterne fra 1862, 1912.

Max Schmidt.

Jespersen, Carl Nicolaj, f. 1873, Dagbladsdirektør. F. 17. Jan. 1873 i Vridsløselille. Forældre: Værkfører (Arbejdsleder) ved Fængslet, senere Grosserer Ole Peter J. (1833—1910, gift 2° 1885 med Cathrine Mathilde Adelaide Christine Marie Hunderup, 1860—1926) og Gertrud Hansen Løv (1840—80). Gift 15. April 1896 paa Frbg. (Imm.) med Emma Marie Hansen, f. 1. Sept. 1877 i Kbh. (Matth.), d. 30. Sept. 1927 i Hellerup, D. af Tømrer Peter Morten H. (1841—1922) og Maren Kirstine Nielsen (1847—1900).

J. tilhører en gammel vestsjællandsk, livskraftig Bondeslægt, der kan føre sine Aner 350 Aar tilbage til den adelige Slægt Daa. Allerede i Toaarsalderen kom J. med sine Forældre til Kbh., hvor han 1889 bestod Præliminæreksamen fra Slomanns Skole. Efter et Par Aars Lærlingetid paa Kontor besluttede han sig til at rejse til Amerika, hvor han opholdt sig tre Aar i forskellige Byer og førte et meget omvekslende Liv som Maskinarbejder,

Kusk, Skovhugger, Kok m. m. Ved Hjælp af sin Mødrenearv forpagtede og drev han et mindre Dampvaskeri i Chicago. 1895 var han hjemme igen, forsøgte sig i forskellige Stillinger og grundlagde 1897 et større Dampvaskeri i Kbh., som han efter nogle Aars Forløb opgav; men Centralvaskeriet er den Dag i Dag en blomstrende Forretning. J. fik Ansættelse i Vacuum Oil Co. og virkede i tre Aar som dette velorganiserede Selskabs Generalrepræsentant i Sverige. Den meget omskiftelige Tilværelse, han hidtil havde ført, havde været i høj Grad belærende for ham. Især Virksomheden i Sverige, der medførte mange Rejser, havde udviklet hans Købmandsevner og skærpet hans Menneskekundskab. Det var en alsidigt uddannet Mand, der 1906 overtog Stillingen som administrerende og teknisk Direktør for Dagbladet »Politiken«. J. fandt her en vidtstrakt Virkeplads for sine Evner; hans fremsynede Blik, naar det gjaldt Anvendelse af moderne Forretningsmetoder eller Udnyttelse af tekniske Forbedringer, har haft en væsentlig Andel i den for dansk Bladvirksomhed ualmindelige Fremgang, »Politiken« trods de til Tider ret vanskelige Vilkaar har haft. Et Par Tal under Udviklingen: da J. 1906 tiltraadte, var den totale Aarsomsætning 1 Mill. Kr., 1936 12 Mill. Kr., det samlede fastansatte Personale var 1906 130, 1936 830, Forbruget af Avispapir var 1906 1000 Tons, 1936 12 000 Tons. J. var 1906—20 Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Bogtrykkerforening, 1907—19 af Bogtrykkerlavets Voldgiftsret. Fra 1917 har han siddet i Bestyrelsen for Den danske Presses Fællesindkøbsforening og fra 1920 i Bestyrelsen for Bladkompagniet.

Th. Hauch-Fausbøll: En vestsjællandsk Bondeslægt gennem 350 Aar, 1935, S. 182—95.

Georg Nygaard.

Jespersen, Christian, 1766—1837, Amtmand. F. 30. Aug. 1766 i Neksø, d. 30. Marts 1837 sst., begr. sst. Forældre: Byfoged og Herredsfoged Niels J. (1725—93) og Barthe Marie Dam (1740—1820). Gift 23. Nov. 1793 i Neksø med Elisabeth Cathrine Smith Heiberg, f. 10. Nov. 1769 paa Strømnæsgaard paa Askø ved Bergen, d. 21. Juli 1830 i Neksø, D. af Amtmand, sidst paa Bornholm Christen H. (1737—1801) og Anne Margrethe Først (1737—1816).

J.s hele Liv var viet Fødeøen Bornholm. Han blev Student 1786, privat dimitteret, og forberedte sig paa at tage den juridiske Eksamen, men maatte indskrænke sig til n. A. at tage den dansk-juridiske, da Regeringen ønskede at konstituere ham i den syge Faders Embede som Byfoged i Neksø og Aakirkeby samt Herreds-

foged i Bornholms Sønder Herred, hvilke Embeder definitivt overdroges ham 1793. I 50 Aar sad han som Embedsmand paa Bornholm. Til sine tidligere Embeder føjede han 1809 Stillingen som konstitueret Amtmand over Bornholms Amt, i hvilket Embede han fik kgl. Udnævnelse 1815 mod at fratræde Stillingerne som By- og Herredsfoged. 1832 kaldtes han af Kongen til at deltage i de »oplyste Mænds« Forhandlinger om det af Regeringen udarbejdede Stænderudkast. Han deltog kun i ringe Grad i de egentlige Debatter, men ved Afstemningerne var han at finde blandt de Mænd, der ønskede at give Stænderlovene en mere liberal Udformning. Han var saaledes stemt for at mildne Reglerne for Erhvervelse af Valgbarhed og vilde baade give Fæstebønder, der ikke var hoveripligtige, samt Beneficiarer Valgbarhed. Derimod ønskede han ikke at indrømme Jøderne den samme Ret. Han forsvarede stærkt de bornholmske Interesser, da Regeringsforslaget vilde have til Følge, at de bornholmske Købstæder saa godt som fuldstændig vilde blive holdt borte fra Stemmeurnerne, og han hørte til dem, der ønskede, at Stændernes Forhandlinger skulde foregaa for aabne Døre. Sine Interesser for landøkonomiske Forhold lagde han for Dagen ved Udarbejdelsen af en Række mindre Artikler til Tidsskrifter, og han fremhævedes ved flere Lejligheder som en ualmindelig duelig og indsigtfuld Embedsmand, der var nøje fortrolig med de paa mange Punkter særegne Forhold paa Bornholm. — Justitsraad 1809. — R. 1826. DM. 1829. — Miniature i Familieejje.

Hans Jensen: De danske Stænderforsamlings Historie 1830—1848, I, 1931, S. 222, 226. M. K. Zahrtmann: Borringholms Historie, II, 1935, S. 203, 216 f., 266 ff.

Harald Jørgensen.

Jespersen, Halfdan, f. 1870, Boghandler. F. 4. Juli 1870 i Taarbæk. Forældre: Boghandler Edvard Julius Marie J. (1831—1904) og Henriette Klein (1831—1922). Gift 2. Maj 1901 i Nijmegen med Charlotte (Toetie) Gustavine Elisabeth Stok, f. 17. Jan. 1879 i Amsterdam, D. af Importør Willem S. (1848—84) og Clementine Gustavine Elisabeth v. Lens d'Aubigny (1854—1931).

J.s Fader, der var en meget særpræget Natur, var oprindelig ikke bestemt for Boghandelen, men havde anden Uddannelse og fik Landmaalerbestalling 1853. Interesse for Boghandelen bragte ham dog ind paa dette Fag, og han var i nogle Aar Boghandler i Sønderjylland, først i Husum 1856—58, senere i Flensborg 1858—64. Efter Sønderjyllands Afstaaelse maatte han dog bryde op herfra, og han overtog da fra 1. Jan. 1865 Otto Schwartz'

Sortimentsboghandel i Kbh., som han førte videre og udvidede, bl. a. ved Køb af en Del af H. J. Bing & Søns Forlagsartikler. 1874 ophævede han Firmaet Otto Schwartz' Eftf. og dannede i Forening med Jul. Hoffensberg og Trap Firmaet Hoffensberg, J. og Trap, af hvilket han dog allerede udtraadte 1878 for at overtage den Thierry'ske Boghandel i Nakskov, hvilken han 1889 overdrog til sin ældste Søn, *Einar J.* (1863—1918), for selv atter at drive sit Forlag i Kbh., indtil han paa Grund af Alder og Svagelighed fra 1. Jan. 1898 overdrog dette til sin yngste Søn, Halfdan J., der nu satte hele sin betydelige Arbejdskraft ind paa Oparbejdelsen af et Forlag paa det ham overdragne, ret spinkle Grundlag. I Løbet af de følgende Aar skabte J. ved uomtvistelig Dygtighed og maalbevidst Arbejde et Forlag, der Aar for Aar voksede i Størrelse og Betydning, indtil det nu staar som det største danske Forlag inden for Den danske Boghandlerforening. I Begyndelsen lagdes Vægten særlig paa Udgivelsen af danske og udenlandske Bøger for Barne- og Ungdomsalderen, men senere har Forlaget — uden at tabe dette Maal af Syne — i høj Grad udvidet sit Virksomhedsomraade. Af danske Forfattere, hvis Arbejder er udkommet paa Forlaget, kan nævnes f. Eks. Aage Barfoed, Karen Michaëlis, Marie Bregendahl, Ingeborg Vollquartz, men særlig er Vægten lagt paa Udgivelse af Oversættelseslitteratur. Inden for denne kan nævnes Serien »Hovedværker af moderne Verdenslitteratur« (Estaunié, Maurois, Deledda, R. M. Rilke, Frank Thiess, Bennett o. a.) og fra de seneste Aar en Række større historiske Monografier, bl. a. H. Gorman: »Maria Stuart« (1933), Stefan Zweig: »Marie Antoinette« (s. A.), G. Kaus: »Katharina den Store« (s. A.), Emil Ludwig: »Menneskesønnen« (1928) og »Napoleon« (1932), J. E. Neale: »Dronning Elisabeth« (1934). En meget betydelig Udvidelse fik Forlaget 1928, da J. knyttede det gamle Pio'ske Forlag til sit, der nu arbejder under Navnet J. & Pios Forlag, i hvis Ledelse J. i de senere Aar har haft fortrinligt Medarbejderskab af sin dygtige Søn, *Ivar Eigil J.* (f. 21. Okt. 1904). Stærkt interesseret i internationalt Samarbejde har J. deltaget i flere af Congrès International des Éditeurs' Kongresser og gjort sig til Talsmand for ensartet Affattelse af Forlagskontrakter. Inden for den danske Boghandlerforening har J. taget livlig Del i forskelligt Arbejde; fra 1931 er han Foreningens Formand, under hvis dygtige og repræsentative Ledelse det 7. nordiske Boghandlermøde i Kbh. 1935 er afholdt og Boghandlerforeningens 100-Aars-Jubilæum 1937 er fejret. — R. 1923. DM. 1937. — Malerier af Arvid Aae 1908, Ulla Haakø 1935 og Aug. Tørsleff 1936 (det sidste i Boghandlernes Hus).

Andr. Dolleris: Danmarks Boghandlere, IV, 1919, S. 188 f. Halvthundrede Aar, et Jubilæumsskrift 1865—1915, 1915. Nordisk Boghandlertidende 30. Dec. 1914.

Ove Tryde.

Jespersen, Henrik Gamst, 1853—1936, Maler. F. 20. Aug. 1853 i Ondløse, d. 17. Febr. 1936 paa Frbg., begr. sst. Forældre: Møller, senere Proprietær og Kammerraad Jens Henrik J. (1812—84) og Marie Elisabeth Baagøe (1815—92). Ugift.

J. voksede op i Kolding, tog Præliminæreksamen og kom 1870 til Kbh. for at gaa paa Polyteknisk Lærestanstalt. 1878 blev han cand. polyt. og fik derefter en Tid Ansættelse som Bogholder. Samtidig havde han imidlertid søgt Undervisning hos Kyhn, af hvem han 1879 blev dimitteret til Akademiet, som han besøgte til 1882, og hvor han gennemgik den alm. Forberedelsesklasse og Modelskolen, men ikke Malerskolen. J. debuterede paa Charlottenborgs Juleudstilling 1880, og n. A. udstillede han paa Forarsudstillingen, hvor han fra da af var aarlig repræsenteret. 1884 modtog han den Sødring'ske Præmie for »Graavejrsdag paa Stevns Klint«, 1889 den Neuhausen'ske Præmie for »Et Landskab med vid Horisont og skiftende Belysning«. Endvidere fik han Akademiets Aarsmedaille første Gang 1895 for »I Bøgeskoven ved Solnedgang«, anden Gang 1903 for »Paa Heden« og blev dermed Medlem af Plenarforsamlingen, og 1890, 1895 og 1896 tildelte Akademiet ham Rejsestipendier. — J. har rejst meget i Udlandet og har navnlig ofte tilbragt Somrene i Schweiz, som han første Gang besøgte 1886. Desuden har han været adskillige Gange i Norge, i Italien (bl. a. 1895—96 og 1897) og i Tyskland og besøgte 1907 London og Paris. De mindre Sommerudflugter gjaldt navnlig Sverige (Ramkvilla), medens han i Danmark Gang paa Gang er vendt tilbage til Stevns Klint, Endrupholm, Ansager, Svinkløv og i de sidste Aar Grønnestrand. J. begyndte at arbejde i Kyhns Tradition, og navnlig hans Studier fra Stevns Klint fra Begyndelsen af 80'erne er i deres friske Naturiagttagelse og fine Farver paavirket af Læreren. Han malede ogsaa beskedne Hedemotiver med høj Horisont, holdt i graa og brune Toner. Ved sine Rejser i Schweiz blev han imidlertid grebet af dette Lands mere storslaaede Natur, og hans Motiver bliver rigere og mere varierede i Kompositionen, samtidig med at Farven tager til i Styrke. Han maler fra nu af fortrinsvis Bjerglandskaber med Gletschere, der lyser i Solnedgangens sidste Straaler, eller med skummende Fosser, og i hans hjemlige Motiver afspejler der sig samme Trang til at skildre en romantisk og storslaaet Natur. I Sommermaanederne malede han en Mængde Skitser (bl. a. talrige

Luftstudier), men hans store færdige Kompositioner lider under at være blevet til om Vinteren i hans Atelier, hvor meget af Skitsernes Friskhed er sat til. Hans Interesse samlede sig efterhaanden om Studiet af Sollyset, og hans Studier resulterede i en Række Solopgangs- og Solnedgangsbilleder, som en Tid skabte ham et vist Ry. I disse Billeder søgte han at gengive Solens Blændkraft ved at male Lyspletter ind paa Lærredet, som frembragte en stærkt illuderende Virkning. I senere Aar har J. malt mange Blomsterbilleder (navnlig Rhododendron), som dog i nogen Grad vidner om den aldrende Kunstners svigtende Farvesyn. Af hans Billeder ejer Kunstmuseet »Solopgang over en lille Kystby« (1895, nu i Vejle Museum) og Hirschsprungs Samling »Diset Efteraarsdag paa Ansager Hede« (1889). Som hans Hovedværker kan desuden nævnes »Mild Oktoberdag ved en Aa i Vestjylland« (1901), »Bjergensomhed« (1909) og »Nordjysk Landskab med bortdragende Byge« (1910). — To Selvportrætter i Pastel ca. 1896 og 1906 i Familieej. Malerier af Axel Bredsdorff ca. 1916 og H. Essendrop 1934. Portrætteret paa Gruppebillede af Emilie Mundt 1891—93.

Katalog over Udstilling hos Winkel og Magnussen, 1908. Auktionskatalog. Charlottenborg, 1911. Katalog over Udstilling paa Charlottenborg, 1930. Katalog over Mindeudstilling af efterladte Arbejder. Charlottenborg, 1936. Berl. Tid. 31. Dec. 1935. Lollands-Posten 1. Jan. 1936. Politiken 18. Febr. s. A.

Merete Bodelsen.

Jespersen, Ingrid, f. 1867, Rektor. F. 24. Jan. 1867 i Kbh. (Lyngby). Søster til Halfdan J. (s. d.). Ugift.

I. J. dimitteredes 1889 fra Zahles Seminarium og tog 1891 Institutbestyrerindeeksamen. S. A. blev hun Bestyrer af Elisabeth Gads Skole, men tre Aar efter oprettede hun selv i en Villa paa Østerbro i Kbh. en Pigeskole med en Snes Elever. Tallet voksede hurtigt og stærkt; allerede 1897 maatte Lokalerne udvides, og nye Udvidelser har fundet Sted 1900, 1912 og 1932, de to sidstnævnte Aar med store Nybygninger. Skolen havde 1936 ca. 600 Elever. 1908 dimitteredes dens første Hold Studenter, og 1912 gjorde I. J. Skolen til en selvejende Institution. Da Staten og Hovedstadskommunerne efter Loven af 20. Marts 1918 overtog en Række Privatskoler i Stor-Kbh., holdt I. J. sin Skole udenfor, idet hun ikke ønskede at give Afkald paa sin Forberedelsesskole, som de overtagne Skoler mistede. Hun vilde have, at Skolen skulde være et Hjem for Børnene, fra de er smaa, til de ikke mere skal søge Skole. I. J.s Skole var den første Privatskole, der fik naturvidenskabeligt Laboratorium. Hun indrettede Discipelbibliotek, ind-

førte Undervisning i Træsløjd og kvindelig Husgerning og var det hele med i det nye, som fremkom i videnskabelig, pædagogisk og sanitær Henseende af Betydning for Skolen. Hendes Undervisningsfag var Dansk, som hun besørgede i Gymnasieklasserne. 1930 trak hun sig tilbage fra sin Undervisning og den daglige Ledelse af Skolen, men er stadig Formand for dens Bestyrelse. — I. J. var Medlem af Opgavekommissionen for Studentereksamen 1910—31, af de private fuldstændige højere Almenskolers Pensionskasses Bestyrelse 1905—30, af Undervisningsministeriets Udvalg af 1928 til Revision af Gymnasiets Undervisningsplan og er fra 1923 Ministeriets Repræsentant i Bestyrelsen for Faglærerindeeksamen. — F.M.G. 1930. — Maleri af V. Irminger paa Skolen.

Olga Eggers: Kendte danske Kvinder, 1934, S. 68. Berl. Tid. 24. Jan. 1917, 31. Aug. 1919. Ingrid Jespersens Skoles Program, 1930.

Chr. Buur.

Jespersen, Jens Bohn-, se Bohn-Jespersen.

Jespersen, Johannes, f. 1881, Veterinær. F. 17. April 1881 i Pøl, Als. Forældre: Arbejdsmand Niels J. (1844—1915, gift 2° 1884 med Anne Marie Dominicussen, 1853—1932) og Maren Johansen (1845—82). Gift 3. Aug. 1918 i Finderup ved Høng med Ellen Mazanti Andersen, f. 1. Okt. 1892 i Svendborg, D. af Murer, senere Gasværksbestyrer i Fakse Ladeplads Carl Marius A. (f. 1865) og Betty Julie Reinholdine Mazanti (1867—1926).

Efter en grundig Uddannelse og Beskæftigelse ved det praktiske Husdyrbrug, afbrudt af et halvt Aars Ophold paa Dalum Landbrugsskole, begyndte J. 26 Aar gammel Landbrugsstudiet ved Veterinær- og Landbohøjskolen. Han tog Eksamen som Landbrugs-kandidat 1909, var det følgende Aar Redaktionssekretær ved »Fyns Stifts Landbrugstidende« og vendte saa tilbage til Højskolen, hvor han 1912 tog Eksamen paa Fortsættelseskursus i Husdyrbrug. Hans Interesse omfattede imidlertid ikke blot Avlen, Fodringen og Plejen af vore Husdyr, men ogsaa den veterinære Side; han fortsatte derfor som veterinærstuderende og tog Dyr lægeeksamen 1915. Han var Reservedyrlæge i Hæren 1915—16, men genoptog saa Arbejdet inden for Husdyrbruget, først et Aars Tid som Konsulent for De samvirkende Landboforeninger i Fyns Stift og derefter 1917 som Assistent og 1919 som Lektor og fra 1923 som Professor i Husdyrbrug ved Veterinær- og Landbohøjskolen med Heste-, Svine- og Fjerkræavl som Undervisningsfag. J. har ogsaa som Lærer bevaret sin Føling med det praktiske Landbrugsarbejde, er eller har været Bestyrelsesmedlem i forskellige Landbrugsorganisationer, bl. a. Stats-

hingsteskuekommissionen (1922–27), er Formand for De samvirkende sjællandske Landboforeningers Hesteavljudvalg. Han staar som Leder af de af De samvirkende danske Andels-Svineslagterier iværksatte særlige Afkomsundersøgelser over Orner af dansk Landrace og som Forstander for Veterinær- og Landbohøjskolens landøkonomiske Forsøgslaboratoriums Afdeling for Heste- og Svineforsøg fra 1927 og for Fjerkræforsøg fra 1933. Han har været stærkt optaget af Forsøg til Belysning af Hestenes Næringsbehov samt — og i ganske særlig Grad — af Forsøg med Svin. Paa femten—tyve Forsøgssteder er ikke blot Spørgsmaal af rent ernæringsmæssig Art, men ogsaa Forhold vedrørende de forskellige Fodermidlers og forskellige Fodringsmetoders Indflydelse paa Flæskets Kvalitet blevet undersøgt. Ved Hjælp af et meget stort Antal Hæmoglobinundersøgelser har J. og Medarbejdere ogsaa søgt at faa Rede paa vore Svins Konstitution. Den Fremgang, man i de senere Aar har kunnet konstatere med Hensyn til den danske Landraces Egenskaber som Baconsvin, synes for en ikke ringe Del at kunne føres tilbage til disse landøkonomisk saa vigtige Undersøgelser. Resultaterne er offentliggjort i Forsøgslaboratoriets Beretninger. J. har i øvrigt skrevet en Lærebog om »Svineavl og Svinehold« (1932) og Artikler om Heste-, Svine- og Fjerkræavl i inden- og udenlandske Landbrugstidsskrifter og -leksika. — R. 1935. — Buste af Vitalis Gustafsson i Familieje.

Hj. Friis.

Jespersen, Johan Peter Magnus Bohn-, 1833—1917, Geolog og Skolemand. F. 20. Maj 1833 paa St. Kannikegaard, Bodilsker Sogn, d. 19. Jan. 1917 i Nykøbing F., begr. sst. Broder til J. Bohn-Jespersen (s. d.). Navneforandring til Bohn-J. 8. Okt. 1913. Gift 20. April 1859 i Rinkenæs med Anna Christine Boysen, f. 13. Dec. 1834 i Rinkenæs Sogn, d. 17. Okt. 1910 i Nykøbing F., D. af Skibskaptajn Henning Peter B. (1787—1844) og Anne Catharine Thaysen (1802—77).

Efter at have besøgt Skolen i Rønne blev J. 1849 Eksaminand ved Polyteknisk Lærestalt og tog 1854 Eksamen i anvendt Naturvidenskab. Han beklædte dernæst forskellige tekniske Stillinger ved et Teglværk i Slesvig, ved en Stentøjsfabrik og Sorthat Kulværk paa Bornholm, ved Kbh.s Vandværk under Udhugningen af Tunnellen fra Kbh. til Christianshavn i Saltholmskalken under Havnen og foretog 1857 en Rejse i Tyskland, Belgien, Frankrig og England for at studere den tekniske Anvendelse af Ler. Efter Hjemkomsten forsøgte han sig med lidet Held med et Mølleri ved Silkeborg, men opgav snart at bane sig en praktisk Levevej. 1858

traadte han da ind i Skolevæsenet og blev Adjunkt ved Rønne højere Realskole (nu Latinskole), virkede der som Lærer i 23 Aar og dernæst 1881—1903 ved Latinskolen i Nykøbing F., hvor han 1886 blev Overlærer. I Programmerne fra de to Skoler og i forskellige danske og udenlandske Tidsskrifter har J. skrevet et ikke ringe Antal Artikler om geologiske Emner. Navnlig kan fremhæves hans »Liden geognostisk Vejviser paa Bornholm« (1865, 2. Udg. med Indledning af K. A. Grönwall, 1913) og »En Skitse af Sorthat Kulværk paa Bornholm« (1866), der sammen med flere mindre Afhandlinger vidner om J.s nøje Lokalkendskab til og varme Interesse for sin Fødeø, som kom andre Geologer til gode, naar de besøgte Øen. De i disse Artikler værende Oplysninger om de faktiske Forhold vil altid bevare deres Betydning, saa meget mere som mange af de beskrevne Lokalteter ikke mere er tilgængelige for Undersøgelsen. Af de mange nye Jordlag, som J. opdagede, maa særlig fremhæves Fosforitlaget ved Madsegrav, som han stillede store Forventninger til; først 1918 blev Brydningen forsøgt af Staten, men dog atter opgivet et Par Aar efter. — Papirer i Universitetsbiblioteket.

Axel Garboe: Bornholmer-Geologen Magnus Jespersen, 1931. Personalhist. Tidsskr., 9. Rk., V, 1933, S. 73—76. *K. Rørdam (S. A. Andersen*).*

Jespersen, Niels, 1518—87, Biskop, Udgiver af kirkemusikalsk Værk. F. 1518 i Viborg, d. 22. Nov. 1587 i Odense, begr. i St. Knuds K. Forældre: Borgmester Jesper Simonsen (d. 1544) og Margrethe Nielsdatter (d. 1577, gift 2° før 1552 med Kantor ved Viborg Domkirke Niels Friis, d. 1557, gift 1° med Anne Høg, d. 1545). Gift 1° med Enken Anne Andersdatter fra Slagelse, d. 5. Marts 1582. 2° 21. Okt. 1582 med Else Hansdatter, f. 1560, d. 30. Marts 1623 (gift 2° med Guldsmid i Odense Diderik Fuiren, d. 1604, 3° 1605 med Lægen Jens Mule i Odense, 1564—1633, gift 2° 1624 med Anne Villumsdatter, ca. 1602—52, gift 2° 1638 med Lægen Christopher Schultz, d. 1646).

I sin Ungdom var N. J. Hører, mulig ved en Skole i Viborg, han blev 1544 Præst ved Frue Kirke i Aalborg, men forflyttedes 1555, efter at have taget Magistergraden, til Peders Kirke i Malmø, 1558 kaldtes han til Præst ved Frue Kirke i Kbh. og udnævntes 1560 til Biskop over Fyn. Som Biskop optraadte han med stor Myndighed og holdt streng sædelig Justits i sit Stift, samtidig med at han med Iver tog sig af Menighedens Oplysning og Ungdommens kristelige Undervisning og tilsaa Præsternes Embedsførelse. I sin stærke Nidkærlighed som Biskop minder han om sin Embedsbroder i Sjællands Stift, Peder Palladius; nævnes kan her hans

skarpe Indgriben over for Klosterjomfruernes Levned i Maribo. Teologisk tilhørte han afgjort den filippistiske Retning og stod i nært Venskabsforhold til Niels Hemmingsen, der dedicerede ham sin Kommentar til Thessalonikerbrevene 1566.

Ogsaa Kirkesangen laa N. J. varmt paa Sinde; han indprenter ofte Stiftets Præster en værdig og anstændig Udførelse af Gudstjenestens Musik. Denne Omsorg for Kirkemusikken er dog stærkest kommet til Orde i hans store Sangværk, Gradualet, paa hvis Udgivelse han allerede fik Privilegium 1565, men som først udkom 1573, og som sammen med Thomesens Salmebog udgør den danske lutherske Kirkes egentlige »klassiske« Sangbøger. Gradualets Opgave var at skaffe Ensartethed i Kirkesangen Landet over; det er rimeligvis i sin liturgisk-musikalske Kerne et Udtryk for den liturgisk-musikalske Norm i de store københavnske Kirker og Købstadkirkerne, men tager dog i sin videre Udformning af den musikalske Side af Gudstjenesten ogsaa Hensyn til de mindre Kirker og deres særlige Forhold. Indholdet af Gradualet udgøres i stort Omfang af Middelalderens gregorianske Sang (foruden en Del danske Salmer), der sikkert er trykt op direkte efter den danske Middelalderes katolske Gradualer. J.s Graduale er paa denne Maade et indirekte Vidne om den kirkelige Sang i dansk Middelalder (selve de middelalderlige Bøger ødelagdes efter Reformationen, formentlig efter Udgivelsen af N. J.s Graduale). Denne vigtige Kilde for vort Kendskab til baade den katolske og den efterreformatoriske Tids danske Kirkesang spillede i Datiden en meget stor Rolle i Gudstjenesten. Den var Rettesnor for hele Gudstjenestens musikalske Del og skulde sammen med Bibelen, Thomesens Salmebog og Kirkeordinansen forefindes i enhver dansk Kirke, lænket til Degnestolen. Den udkom i fire Udgaver 1573, 1583, 1606 og 1637.

J. C. Bloch: Den Fyenske Geistligheds Historie, I, 1787, S. 23 ff. H. F. Rørdam: Kbh.s Universitets Historie 1537—1621, II, 1869—72, S. 163, 426, 450, 732 ff.; IV, 1868—74, S. 210. Kirkehist. Saml., I, 1849—52, S. 140 ff., jfr. S. 137—40; 3. Rk., V, 1884—86, S. 79—92, 628—35, 812—18. E. Pontoppidan: Annales ecclesiae, III, 1747, S. 393—97. H. F. Rørdam: Danske Kirkelove, II, 1886, S. 76 ff. Kancelliets Brevbøger, III, 1893—95, S. 641; IV, 1896, S. 520. Erik Abrahamsen: Liturgisk Musik i den danske Kirke efter Reformationen, 1919. R. Paulli: Lorentz Benedicht, 1920, S. XXIV. Nyudgave af Gradualet foranstaltet af Dansk Organist- og Kantorsamfund af 1905, ved Erik Abrahamsen, 1935.

Erik Abrahamsen.

Jespersen, Olfert Willemoes, 1863—1932, Musiker. F. 2. April 1863 i Kbh. (Holmens), d. 7. Jan. 1932 sst., Urne paa Bispebjerg. Forældre: Snedker Hans Peter J. (1835—87) og Caroline Tønnesen (1838—1918). Gift 3. Dec. 1898 i Kbh. (Holmens) med Nanna

Serine Modeweg, f. 28. Febr. 1872 paa Frbg., D. af Fabrikant Johan Carl M. (1823—99) og Christiane Charlotte Amalie Kirkebye (1831—1916).

Den lille Dreng, der fødtes i det fattige Nyboderhjem paa Aarsdagen for Slaget paa Reden, var saa svagelig, at Lægen kun spaaede ham en kort Levetid. Han blev opkaldt efter Dagens to navnkundige Søhelte Olfert Fischer og Peter Willemoes. J. narrede dog Lægen og trodsede Døden i 68 Aar. Hans Liv blev en heltemodig Kamp mod Fattigdom til at begynde med og bestandig Sygdom. Næppe otte Aar gammel løb han barbenet rundt i Gaardene og spillede paa Blikfløjte, kom saa til Vesterbros Teater, hvor han optraadte paa Scenen i nogle komiske Barnenumre, men havnede snart efter i Orkestret hos Musikdirektør Variali som Janitshar. Det var jo Musiker, han vilde være. For de Smaapenge, han tjente, klarede han sig selv, lærte sig at spille Klaver og rejste derefter som Pianist med et Skuespillerselskab i Sverige. Ofte var der knap nok Penge til det daglige Brød, men værre endnu blev det paa en Turné gennem Rusland, hvor J. kom ud for de eventyrligste Oplevelser som Musikdirektør ved en omrejsende Artisttrup. Der var dog intet, der kunde kue den lille spinkle, skrøbelige Musiker, hverken Sygdom, Sult eller Kulde. Der brændte en Ild i ham, som holdt hans Hjerte varmt, hans Idealisme bevarede Sindet rent, og hans Beskedenhed lod ham døje usle Kaar og onde Aar uden Bitterhed. — I Midten af 80'erne var J. Pianist i Rantzaus Sangerindepavillon paa Tivoli-Øen, senere i Valhalla og hos Thor Jensen paa Fregatten i Tivoli. Aften efter Aften sad han og hamrede i Klaveret i de tobakssende, øldunstende Lokaler, han, der selv aldrig røg eller rørte Spiritus. Han spillede alle Døgnet Melodier, komponerede, skrev Viser og Vers til Syngepigerne, som han i en snæver Vending laante sin sidste Skilling. Han sled i det uden at fordre noget for sig selv, latterlig beskeden og samtidig stolt som en Spanier. Han elskede den lødige Musik med en ren og rørende Kærlighed, men følte sig aldrig hævet over at tjene den lette Muse, blot han slap for det slibrige. Alt smudsigt brændte han ud med sin glødende Idealisme. Og endelig mødte han jævnbyrdige i Revuforfatterne Axel Henriques og Anton Melbye; i deres Visekunst fandt han et værdigt Modstykke til sine egne tilsvarende musikalske Evner. Gennem mange Aar blev han Københavner-Revuernes populære Komponist og skrev de Melodier, som hele Byen gik og sang. Det var i Begyndelsen af 90'erne, endnu inden de udenlandske Schlageres Enevælde. Der var i J.s Visestrofer en ren melodisk Linie og Opfindsomhed, ogsaa Humør og Ynde, og

fremfor alt en smidig Evne til at følge og fremhæve Teksten. I nogle Aar var J. Dirigent i Nørrebros Teater, derefter i National og fra 1898 i Zoologisk Have, hvor han blev overmaade populær. En Overgang havde han ogsaa en lille Musikhandel og et Musikforlag, redigerede »Hver 8. Dags Musik og Sang«, altid Fyr og Flamme, flittig og foretagsom, hvor meget end Astmaen sled i hans skrøbelige Bryst. Sin største Sejr som Komponist vandt han med Musikken til Operetten »Molboerne« (1898). Forandrede Forhold i Zoologisk Have medførte, at han trak sig tilbage som Dirigent. Den lille Idealist, der ellers var usaarlig, følte sig ramt i Hjertet. Han forvandt det aldrig. I sine sidste Aar, da Sygdommen hærgede ham næsten umenneskeligt, skrev han sine »Oplevelser« (1930), et sjældent smukt menneskeligt Dokument. — Buste af Svend Jespersen 1931 (Kunstmuseet).

Ovenn. Erindringer. Axel Henriques: Glade Aar, 1930, S. 254—57. Politiken 8. Jan. 1932.

Axel Kjerulf.

Jespersen, Jens Otto Harry, f. 1860, Sprogforsker. F. 16. Juli 1860 i Randers. Forældre: Herredsfoged, Justitsraad Jens Bloch J. (1813—70) og Sophie Caroline Bentzien (1833—74). Gift 13. Marts 1897 i Farum med Ane Marie Djørup, f. 8. Aug. 1859 i Kbh. (Garn.), d. 30. Marts 1937 paa Lundehave, D. af Distriktslæge Frans Casper D. (1813—1908) og Augusta Adolphine Oxenbøll (1833—1913).

Allerede som Dreng fik J. sin Interesse for Sprog og Sprogvidenskab vakt, specielt gennem Læsningen af Værker af Rask; men efter at han 1877 var blevet Student fra Fr.borg, hvortil Familien efter Faderens Død var flyttet, begyndte han dog efter en gammel Familietradition at studere Jura. 1880—87 var han Rigsdagsstenograf, og med denne Stilling som økonomisk Rygstød opgav han efter fire Aars Studium Juraen for at koncentrere sig om det, der var blevet hans Hovedinteresse, Studiet af Sprog, især de moderne. 1883 findes hans første Anmeldelser af sproglige Arbejder i »Nordisk Tidsskrift for Filologi«, og n. A. udkom »Praktisk Tilegnelse af fremmede Sprog«, en Bearbejdelse af et Arbejde af den unge tyske Sprogmand Felix Franke. Mellem de to unge Forskere, der først var mødtes i deres levende Interesse for Indførelsen af moderne Metoder i Sprogundervisningen, men som overhovedet havde meget til fælles, udviklede der sig en ivrig Korrespondance, specielt om sproglige Spørgsmaal, og der opstod et varmt Venskab imellem dem, som blev af stor Betydning for J., men som brat afsluttedes to Aar senere ved Frankes Død (uden at

de to nogen Sinde havde set hinanden). Paa J.s Fødselsdag 1885 udkom hans første Bog »Kortfattet engelsk Grammatik for Tale- og Skriftsproget«, den første danske Grammatik for et fremmed Sprog, hvori der lægges særlig Vægt paa Talesproget, og hvor der anvendes en egentlig Lydskrift. Han kom nu i Forbindelse med mange af de ældre og yngre Forskere, der i de forskellige Lande studerede Fonetik og arbejdede for at skaffe denne Disciplin en fremtrædende Plads baade inden for den teoretiske Sprogvidenskab og i Undervisningen i moderne Sprog. 1885 var han paa det nordiske Filologmøde i Stockholm med til at stifte Foreningen Quousque tandem til Fremme af disse Ideer, og i denne Forenings Blad af samme Navn og i andre Tidsskrifter skrev han i de følgende Aar en Række Artikler om Sprogundervisning, ofte i en skarp polemisk Form, hvori den »direkte« Metode forsvarede imod de ældre Metoder med Oversættelse og teoretisk Grammatik, og Fonetik og Lydskrift krævedes indført.

1887 tog J. Skoleembedseksamen med Fransk som Hovedfag, Engelsk som frivilligt og Latin som tvungent Bifag. Hans Speciale var Diderot; han var nemlig som ung ogsaa meget stærkt filosofisk interesseret og hørte til den Kreds, der kom hos Høffding. Efter vel overstaaet Eksamen rejste han til Udlandet for at dygtiggøre sig i moderne Sprog. Han var baade i Tyskland, Frankrig og England. Hans Interesse var efterhaanden svunget fra Fransk til Engelsk, fra hvilket Omraade han tog Emnet for sin Disputats »Studier over engelske kasus. Med en indledning om fremskridt i sproget« (1891). Efter Opfordring fra Vilhelm Thomsen (han og Karl Verner og Herman Møller havde været de tre Lærere, der virkelig betød noget for J.) søgte han at dygtiggøre sig til Stillingen som Professor i Engelsk, der vilde blive ledig ved George Stephens' Afgang 1893, og i April s. A. modtog han ogsaa sin Udnævnelse til Professor i engelsk Sprog og Litteratur, en Stilling, han indehavde, til han tog sin Afsked 1925.

J.s første betydelige videnskabelige Arbejde tryktes 1886, en Afhandling paa et Par Ark, »Til spørgsmålet om lydlove«, der kort efter offentliggjordes ogsaa paa Tysk. Afhandlingen er et stærkt Angreb paa Grundpillen for den dengang førende junggrammatiske Skole, Sætningen om »die Ausnahmslosigkeit der Lautgesetze«, og det fremhævedes meget stærkt af J., at man ikke i Sprogforskningen maa skille Lyd og »Tyd« (det sidste Ord er et af J.s mange sproglige Nydannelser). Sproget har et Ydre, den lydlige og grammatisk Form, og et Indre, Betydningen i vid Forstand, og holder man sig ikke stadig dette for Øje, vil der let opstaa Skævheder i ens viden-

skabelige Resultater. Dette Syn paa Sproget er det ene af de to Grundprincipper, der ligger bag ved hele J.s Arbejde, og han er her en Forløber for den moderne fonologiske Skole. Det andet Grundprincip er J.s Teori om Fremskridt i Sproget, som han behandlede i Indledningen til sin Disputats. I Modsætning til den romantiske Skole af Sprogforskere, der betragtede Sproget som en selvstændig Organisme, fremhæver J. ganske nøgternt, at Sproget først og fremmest er et Redskab for Mennesker til at gøre sig forstaaelige for hinanden, og derfor maa en Afslibning af Formerne, som muliggør en lettere Opnaaelse af det ønskede Maal, Meddelelsen, betragtes som et Fremskridt. Som det vil ses, hviler dette Princip paa det første, Opfattelsen af det nære Forhold mellem Sprogets Indre og Ydre. Paa denne Basis udfolder J. nu en vældig Produktion. Til Dels sammen med Vilhelm Stigaard eller Chr. Sarauw udsender han en Række Lærebøger i Fransk og Engelsk, hvor de nye Undervisningsprincipper anvendes. Disse Bøger blev Mønstreret for Lærebøger i moderne Sprog og brugtes efterhaanden, i hvert Fald de engelske, i praktisk talt alle Landets Skoler. Flere af dem er ogsaa bearbejdet til Brug i forskellige andre Lande. En teoretisk Diskussion af Undervisningsspørgsmaalet har J. givet i »Sprogundervisning« (1. Udg. 1901; oversat til Engelsk, Spansk og Japansk).

I sin videnskabelige Produktion har J. vist en forbavsende Alsidighed. Et af Hovedværkerne inden for klassisk europæisk Fonetik er hans store »Fonetik« (1897—99, paa Dansk, tysk Udg. 1904), der bygger paa en Fylde af fine Førstehaandsiagttagelser af de fleste europæiske Sprog. Hertil slutter sig »Phonetische Grundfragen« (1904) og Lærebøgerne »Modersmålets fonetik« (1. Udg. 1906), »Elementarbuch der phonetik« (1912) og »Engelsk fonetik« (1. Udg. 1912). Og den danske Dialektlydskrift, den saakaldte »Danias Lydskrift«, er J.s Værk. Problemet fra Indledningen til Disputatsen diskuteres først i »Progress in Language« (1894) og senere meget grundigt i »Language, its Nature, Development and Origin« (1922), maaske J.s aandfuldeste Værk (ogsaa paa Tysk og Japansk). Hertil slutter sig »Nutidssprog hos børn og voxne« (1916, ændret Udg. 1923; »Børnesprog«). Ogsaa sit Modersmaal har J. studeret videnskabeligt. Som Fonetiker er han endnu stadig Autoriteten inden for Dansk. I »Dania«, som han redigerede fra 1890 sammen med Kr. Nyrop (senere ogsaa Verner Dahlerup), har han skrevet en Mængde sproglige Afhandlinger og Artikler. Af særlig Interesse blandt disse er hans Behandling af Spørgsmaalet om det danske Stød og om Sammenfaldet af *og* og *at*. Et Udvalg af hans

danske Afhandlinger og Artikler er samlet i »Tanker og studier« (1932).

En lang Række Arbejder beskæftiger sig med hans Universitetsfag Engelsk, saaledes hans engelske Sproghistorie »Growth and Structure of the English Language« (1. Udg. 1905), et meget levende og helt igennem originalt Arbejde, der bragte ham den franske Volney Pris. Hans Hovedværk her er den vældige »Modern English Grammar«, der med sine fire tykke Bind endnu (1937) er uafsluttet. Det første Bind (1909) behandler Udviklingen af de engelske Lyd fra Middelengelsk til moderne Engelsk, og de andre tre Bind (1914, 1927, 1931) behandler syntaktiske Spørgsmaal, som altid paa J.s egen Maade. Han gaar frem efter grammatiske Kategorier, et Par af dem defineret af ham selv. Som almindelig Grammatiker, specielt Syntaktiker, har J. nemlig ogsaa præsteret meget værdifulde Arbejder. I de to kortere danske Arbejder »Sprogets logik« (1913) og »De to hovedarter av grammatiske forbindelser« (1921) opstiller han to nye grammatiske Kategorier, Rang og Nexus, og fremsætter Synspunkter af stor Frugtbarhed og af stor Betydning for senere syntaktisk Forskning. I »Philosophy of Grammar« (1924) diskuterer han meget indgaaende de grammatiske Kategorier, i »Tid og tempus« (1914) og »Negation in English and Other Languages« (1917) behandler han to Kategorier udførligt, i »Essentials of English Grammar« (1933) giver han en kortere, afrundet Fremstilling af engelsk Grammatik paa Grundlag af sit grammatiske System, og endelig har han i »Analytic Syntax« (1937) konstrueret et Tegnsystem til Symbolisering af grammatisk Analyse og samtidig taget hele det grammatiske System op til Revision. I Forbindelse med denne Konstruktion af syntaktiske Symboler kan nævnes, at han allerede i »Articulations of Speech Sounds« (1889) konstruerede et System til Betegnelse af fonetisk Analyse. Herhen hører ogsaa hans Interesse for internationale Hjælpeprog. Han var med i Komiteen, der udarbejdede Ido, og han har senere selv konstrueret Novial. Endelig skal nævnes »Menneskehed, nasjon og individ i sproget« (1925, ogsaa paa Engelsk) og hans smaa Bøger om Chaucer (1893) og Rask (1918).

Foruden disse større Værker har J. offentliggjort et Utal af Artikler og Afhandlinger. Et Udvalg af disse, skrevet paa Tysk, Fransk og Engelsk, foreligger i det store Bind »Linguistica« (1933).

En utrættelig Flid og en praktisk Arbejdsmetode er de elementære Forudsætninger for J.s vældige og alsidige videnskabelige Produktion, som næppe nogen nulevende eller afdød dansk Sprog-

mand kvantitativt kommer paa Højde med. Men hans Værker besidder ogsaa en Lødhed, som gør ham til en værdig Fortsætter af dansk Sprogforsknings store Traditioner. Bøger af ham er oversat til en halv Snes forskellige Sprog, deriblandt Japansk, og hans internationale Indflydelse har været meget stor. Han har en meget udpræget kritisk Sans, der aldrig accepterer noget uden grundig Prøvelse, og ofte, ikke mindst i de yngre Dage, har han rettet en skarp, men altid sagligt begrundet Kritik mod andre. Og paa Grundlag af et enestaaende rigt Materiale indsamlet paa første Haand har han inden for de forskellige sproglige Discipliner, men altid ud fra en moderne Indstilling, med sin indtrængende analytiske Evne og sin nøgterne Klarhed i Fremstillingsformen fremsat nye principielle Synspunkter og givet Bidrag til Løsningen af mange vanskelige Problemer af stor Betydning for Forskningen. Han har altid været ivrig for Reforme, han har kæmpet for en dansk Retskrivningsreform, og hans Indflydelse paa Sprogundervisningen, som han med sine Lærebøger og sin Agitation har revolutioneret her i Danmark, naar langt uden for Landets Grænser. Ogsaa ved Universitetet virkede han stærkt for Reforme i Undervisningen og for at skaffe bedre Arbejdsvilkaar for Studenterne. 1920—21 var han Universitetets Rektor. Gennem mange Aar har han været Medlem af Socialdemokratiet.

1899 blev han Medlem af Videnskabernes Selskab, og han er korresponderende Medlem eller Æresmedlem af en Mængde videnskabelige Selskaber og Akademier. Han har foretaget mange Forelæsnings- og Studierejser, saaledes 1904 og 1909—10 til De forenede Stater. Under den sidste udnævntes han (1910) til Æresdoktor ved Columbia Universitetet i New York, 1925 blev han Æresdoktor ved det skotske St. Andrews Universitet, 1927 ved Sorbonne (Paris). 16. Juli 1930 modtog han et stort internationalt Festskrift, og 1934 fik han af Videnskabernes Selskab Fribolig i Villaen Lundehave, der af Grosserer A. Collstrop var skænket Selskabet til Bolig for en dansk Videnskabsmand. — R. 1901. — Maleri af Jul. Paulsen 1925 paa Fr.borg. Tegning af Gerda Ploug Sarp (Familieje).

Selvbiografi i Tanker og studier, 1932 (paa Engelsk i *Linguistica*, 1933). Holger Pedersen i *Tilskueren* Nov. 1906. Niels Møller i *Politiken* 16. Juli 1920. Kr. Nyrop sst. 25. Maj 1925. Kaj Bredsdorff i *Gads dsk. Mag.* Juli—Aug. 1925. Aage Brusendorff i *Berl. Tid.* 16. Juli 1930. Lis Jacobsen i *Politiken* 5. Dec. 1933. C. A. Bodelsen i *Tilskueren* April 1934. Niels Haislund i *Politiken* 16. Juli 1935. *Berl. Tid.*, *Politiken* og *Social-Demokraten* 16. Juli 1930. Bibliografi af C. A. Bodelsen i *Festskriftet A Grammatical Miscellany*, 1930. *Niels Haislund.*

Jespersen, Poul Christian, f. 1891, Zoolog. F. 18. Marts 1891 paa Næsbyhoved ved Odense. Forældre: Proprietær Ulrich Severin Valdemar J. (1863—1933) og Ellen Jørgensen (1866—1930). Gift 24. Sept. 1919 i Odense med Rola Wohlleben, f. 15. Marts 1893 i Stige, D. af Handelsgartner Albert W. (f. 1867) og Caroline Jørgensen (f. 1866).

J. blev 1910 Student fra Odense, tog fat paa det zoologiske Studium og fik kort efter Arbejde ved den af Professor Johs. Schmidt ledede Afdeling af Kommissionen for Havundersøgelser; 1917 blev han Magister i Zoologi og ansattes s. A. som Assistent ved Kommissionen for Havundersøgelsers Planktonafdeling. Gennem disse Ansættelser fik han tidlig Lejlighed til at blive Deltager i forskellige Havundersøgelsesekspeditioner. 1913—14 deltog han saaledes i Skonnerten »Margrethe« Togt fra Færøerne til Vestindien, hvor Skibet forliste paa Anegada, hvorefter J. i nogle Maaneder foretog Fiskeriundersøgelser i Dansk Vestindien. 1920 deltog han i Skonnerten »Dana« Togt tværs over det nordlige Atlanterhav, 1922—23 var han Deltager i Havundersøgelsesskibet »Dana« nordatlantiske Togt, 1928—29 deltog han i den første Halvdel af »Dana« Jordomsejling. Desuden har han i flere Somre deltaget i »Dana« Togter til Island. J.s videnskabelige Arbejder er for Størstedelen blevet til i Tilknytning til denne Virksomhed. Dette gælder hans Disputats »Investigations on the food of the herring in Danish waters« (1928) og et tilsvarende Arbejde om den islandske Silde Føde (Medd. fra Kommissionen for Havundersøgelser, 1932), begge baseret paa Analyser af Maveindhold af talrige Sild. I »Dana-Report« Nr. 7 (1935) har han offentliggjort en Oversigt over Planktonets kvantitative Fordeling i de forskellige Oceaner. Foruden disse og andre Arbejder over Havets Plankton har han skrevet nogle systematiske Arbejder om Fisk, særlig Familien Sternoptychidæ (i Report on the Danish Oceanographical Expeditions, 1915 og 1926, sidstnævnte i Forbindelse med Å. V. Tåning) samt en Del Arbejder vedrørende Islands og Færøernes Fiskeribiologi, f. Eks. »On the occurrence of the postlarval stages of the herring and the »Lodde« at Iceland and the Faroes« (Medd. fra Kommissionen for Havundersøgelser, 1920). — J. har desuden fra sine ganske unge Aar virket som Ornitolog og har skrevet flere Afhandlinger om herhenhørende Emner. I Tilknytning til hans Planktonarbejder kan saaledes nævnes et Arbejde om Fuglene over Nordatlanterhavet, hvor han paaviser Forbindelsen mellem Fuglenes Talrighed og Planktonets Kvantitet (i Reports of the Dana Expedition 1920—22, VII, 1930). Ogsaa fra »Dana« Jordomsejling har han offentliggjort

ornitologiske Iagttagelser (i Vidensk. Medd. fra Naturhist. Forening, XCIV, 1932), ligesom han har skrevet flere mindre Arbejder om danske Fugle, f. Eks. om Silkehalen (Dansk ornitol. Tidsskr., XXVIII) og om de danske Uglers Udbredelse (Skand. Naturforsker møde 1936). — F.M.G. 1930.

Selvbiografi i Univ. Progr. Nov. 1928.

R. Spärck.

Jespersen, Peder, 1647—1714, kgl. Konfessionarius. F. 9. Nov. 1647 i Helgeland i Nordlandene, d. 3. Nov. 1714 i Kbh., begr. sst. (Holmens K.). Forældre: Foged Jesper Hansen (d. 1677 el. 78, gift 2° ca. 1660 med Karen Eriksdatter, d. tidligst 1693) og Margrethe Pedersdatter Falch (d. ca. 1660). Gift 23. Okt. 1678 i Svendborg med Bodil Friis, f. 5. Okt. 1641 i Svendborg, d. 15. Marts 1726 i Kbh. (Holmens) (gift 1° med Raadmand i Svendborg Poul Bosen (ca. 1610—78, gift 1° med Kirsten Jørgensdatter, ca. 1610—60), D. af Raadmand sst. Mads Lucassen F. (d. 1682) og Ellen Pedersdatter.

P. J. blev dimitteret fra Trondhjem 1665, opholdt sig derpaa i tre Aar i Huset hos Prof. theol. Hans Wandal og tog 1668 Attestats. Derefter rejste han i flere Aar udenlands og studerede især i Leiden, Utrecht og Oxford. Hans Rejsedagbog viser, at han ikke blot gav sig af med teologiske og filosofiske (cartesianske) Studier, men ogsaa nærede en levende Interesse for Medicin og Botanik. 1672 kom han tilbage til Kbh. og blev 1675 paa sin store Velynder Griffenfelds Anbefaling kaldet til Sognepræst i Stenstrup og Lunde paa Fyn. Det blev senere fremført som en af Anklagerne mod Griffenfeld, at han skulde have modtaget en større Pengesum af P. J. i Anledning af denne Udnævnelse, men der blev intet bevist derom. 1680 blev P. J. tillige Provst i Lunde Herred. 1688 lod Christian V. ham prædike for sig og fandt saadant Behag i ham, at han udnævnte ham til kgl. Konfessionarius i afdøde Dr. Hans Leths Sted. N. A. blev han Dr. theol. bullatus. I sin høje Stilling synes P. J. at have gjort god Fyldest. Han roses især for at have været en stor »Sandheds Elskere«, der med Nidkærhed og uden Personsanseelse foreholdt de fornemme Hoveder, der var betroet hans Sjølesorg, deres Synder og Laster. Han var ogsaa kendt for sin Veltalenhed. Vidnesbyrd om denne foreligger endnu i nogle særdeles omfangsrige Ligprædikener, bl. a. over Sølhelten Niels Juel (1699) og over Gehejmerraad Marcus Giøe (1704). Disse Taler er vel rigt spækkede med Skriftsteder — i den over Niels Juel har man optalt ca. 2000 —, men indeholder dog ogsaa mange personligt følte og ejendommeligt prægede Udtalelser. Formodentlig har han

staaet under Indflydelse af »den engelske Retning« i Prædikerkunsten. I teologisk Henseende maa P. J. vistnok opfattes som en Overgangsskikkelse, idet han afveg fra den strengere Ortodoksi i Hævdelsen af Frelsesvejenes Mangfoldighed og den menneskelige Aktivitets Plads i Tilegnelsen af Kristendommen, som man kan se af et efterladt haandskrevet Arbejde af ham »Dr. Peters danske Teologi«. Som kgl. Konfessionarius nød P. J. megen Tillid. Bl. a. var han Medlem af Kommissionerne for Tilvejebringelse af en ny Salmebog 1696 og for Indretningen af teologisk Embedseksamen 1705, ligesom han deltog i Arbejdet vedrørende Fattigvæsenet og de Reformerte. Som Konfessionarius var han tillige Skolark for Fr.borg latinske Skole, som han viste stor Interesse. Ikke mindst Lærerpersonalet havde altid i P. J. en trofast og forstaaende Talsmand. Sin Indflydelse ved Hove skal han ifølge Traditionen ogsaa have benyttet til Fordel for sin gamle Velynder Griffenfeld, idet det skal skyldes ham, at Christian V. til sidst gav sit Minde til, at denne maatte komme bort fra Munkholm. — Maleri tilhørende Stenstrup-Lunde Præsteembede. Stik 1718.

Norsk slektshistorisk tidsskrift, I, 1928, S. 60. Programma funebre over P. J., 1714. Chr. Worm: Ligprædiken over P. J., 1718. D. G. Zwergius: Det Siellandske Clerisie, 1753, S. 666—73. O. Vaupell: Rigskansler Grev Griffenfeld, II, 1882, S. 115, 121. A. D. Jørgensen: Peter Schumacher Griffenfeld, II, 1894, S. 472 f. Personalhist. Tidsskr., 2. Rk., IV, 1889, S. 261 f.; 3. Rk., II, 1893, S. 92. Kirkehist. Saml., 2. Rk., II, 1860—62, S. 640 f., 651 ff., 655; 4. Rk., III, 1893—95, S. 168 ff.; 5. Rk., I, 1901—03, S. 252; VI, 1911—13, S. 208. Louis Bobé: Bremerholms Kirke og Holmens Menighed, 1920, S. 284 f. Bjørn Kornerup: Frederiksborg Statsskoles Historie 1630—1830, 1933, S. 75—78, 79, 112 f. Dansk Kirkeliv, udg. af Johs. Nordenfot, 1934, S. 51. — Rejsedagbog (i Afskrift) i Thott, 4°, 1921.

Bjørn Kornerup.

Jespersen, Peder Dam, 1772—1835, Sandflugtskommisær, Forstmand. F. 11. Marts 1772 i Neksø, d. 28. Sept. 1835 i Rønne, begr. sst. Broder til Christian J. (s. d.). Gift 31. Jan. 1798 i Svaneke med Barbara Kirstine Bohn, f. 26. April 1781 i Svaneke, d. 21. Juli 1864 i Rønne, D. af Købmand, sidst i Rønne, Jochum Ancher B. (1756—1809) og Maren Schor (1736—1808, gift 1° ca. 1766 med Købmand i Svaneke Jochum Thiesen, 1702—75, gift 1° med Bendte Hansdatter).

Efter at have taget dansk juridisk Eksamen blev J. 1797 By-skriver i Neksø, men overtog 1809 Svigerfaderens Købmandsgaard i Rønne. Aaret efter købte han Sejrsgaard mellem Rønne og Hasle, og medens Købmandsforretningen gik tilbage, gjorde han sig stadig mere fortjent som Foregangsmand paa Landbrugets Om-

raade og blev efterhaanden en af Bornholms mest kendte Jorddyrkere. Han modtog mange offentlige Hverv, hvoraf hans Virksomhed som Sandflugtskommissær blev af særlig Betydning. 1818 havde Botanikeren E. Viborg paa Rentekammerets Foranstaltning besigtiget Sandflugtsstrækningerne paa Bornholm og udkastet en Plan om at dæmpe Klitterne ved Plantning af Hjelme og andre Klitplanter. Da J. Aaret efter udnævntes til Sandflugtskommissær, brød han med Viborgs Plan og udtalte, at »Sandflugten skal dæmpes ved Fred og ved Skovplantning«. Særlig ved at hævde Freden og fri Sandflugtsstrækningerne for Kreaturer mødte han megen Modstand fra Beboernes Side, men ogsaa til Skovrider Hans Rømer (s. d.) var Forholdet meget spændt. Paa Sandflugten mellem Rønne og Hasle lykkedes det imidlertid J. at frembringe Skov, den nuværende Blykobbe Plantage, men med den Modstand, han mødte, er det forstaaeligt, at hans værdifulde Arbejde først ret er blevet paaskønnet efter hans Død, der indtraadte, umiddelbart før han som Sendemand for de bornholmske Købstæder skulde have deltaget i den første Stænderforsamling i Roskilde. Et Mindesmærke er af Egnens Beboere rejst i Blykobbe Plantage 1886. — Kancelliraad 1811. — Miniature i Familieeje. Silhouet i Bornholm Museum, Rønne.

Fr. Thaarup: Bornholms Amt samt Christiansø, 1839. M. K. Zahrtmann i Naturen og Mennesket, IX, 1893. S. 237—54 og Bornholmske Saml., X, 1916, S. 111—22; XI, 1917, S. 26—106; Brev i Bornholmske Saml., IV, 1909, S. 180—85. Johs. Helms: Skovdyrkningslære, 1925, S. 247. M. K. Zahrtmann: Borrhjolms Historie, II, 1935, S. 268—84.

C. Syrach Larsen.

Jespersen, Rodevald, 1876—1935, Ingeniør, Inspektør ved Polyteknisk Lærestanstalt. F. 8. Febr. 1876 i Voer ved Randers, d. 22. April 1935 paa Frbg., begr. sst. (Solbjerg). Forældre: Kromand, senere Maskinmester ved Hobro-Mariager Havnevæsen Niels J. (1846—1916) og Hansine Nielsen (1848—1932). Gift 12. Juli 1908 paa Frbg. (Mariendal) med Karen Vandborg, f. 12. Febr. 1878 i Skovstrup ved Aalborg, D. af Lærer, senere i Gunderup, Mathias Peter V. Sørensen (f. 1851) og Marie Kirstine Høgaard (1855—1928). Navneforandring 30. Sept. 1905.

J. tog Præliminæreksamen 1893 i Hobro og var derefter Huslærer i Skelund Præstegaard ved Hadsund, indtil han 1895—96 aftjente sin Værnepligt. 1896 blev han Kontorist paa By- og Herredsfogedkontoret i Hobro, 1897 kom han paa Sagførerkontor i Kbh., og her begyndte han samtidig at drive de Studier, hans Hu stod til. Han tog polyteknisk Adgangseksamen 1898, fik

Studentereksamen n. A. ved en Tillægsprøve og blev cand. phil. 1900. 1899 var han blevet Assistent i Kbh.s Forstæders Branddirektorat, og 1901 blev han Ekstraarbejder i Statsanstalten for Livsforsikring, hvor han forblev til 1902. 1905 blev han cand. polyt. som Maskingeniør. Efter i Foraaret 1905 at have suppleret sin Værksteduddannelse ved Søminevæsenet fik han s. A. Ansættelse hos Stadsingeniøren i Kbh., hvor han bl. a. var beskæftiget ved Installationsarbejder paa Boserup Sanatorium og St. Hans Hospital. 1907 blev han ansat som Fuldmægtig ved Polyteknisk Lærestalt, hvor han 1909 tillige blev Kasserer. 1922 blev han Sekretær for Eksamenkommissionen for Studentereksamen. Efter M. C. Hardings Død 1928 blev han 1. Okt. s. A. udnævnt til Inspektør ved Polyteknisk Lærestalt. 1910—21 var J. Medlem af Bestyrelsen for Hjælpeforeningen for polytekniske Eksaminander, fra 1918 tillige Sekretær her. Fra 1928 til sin Død var han Medlem af Bestyrelsen for og Kasserer for Polyteknisk Understøttelsesforening, Medlem af Bestyrelsen for Hagemanns Kollegium, Sekretær for De Massmannske Søndagsskoler og Kasserer for Den polytekniske Lærestalts Fond for teknisk Kemi. 1914—18 var han, der 1907 fik 1. Præmie i en skandinavisk Skakturnering, Medlem af Bestyrelsen for Kbh.s Skakforening. I Ingeniørkredse er J. særlig kendt for sit meget betydelige Arbejde med at videreføre den oprindelig af Stadsingeniør J. J. Voigt paabegyndte 3. Udgave af hans Bog: »Statistiske Oplysninger om Den polytekniske Lærestalts Kandidater« (1. Udg. 1890, 2. Udg. 1903), som udkom ved Hundreaarsfesten 1929 under Titelen »Biografiske Oplysninger angaaende Den polytekniske Lærestalts Kandidater 1829—1929«. J. gik helt op i sin Stilling som Inspektør ved Lærestalten, og hans Gerning mellem den studerende Ungdom var stedse præget af hans gode Hjerte og hans utrættelige Hjælpsomhed mod alle, der trængte til hans Støtte. — R. 1929.

H. Neergaards Forord til Biografiske Oplysninger angaaende Den polytekniske Lærestalts Kandidater 1829—1929, 1929. J. T. Lundbye: Den polytekniske Lærestalt 1829—1929, 1929. I. Kr. i Ingeniøren 1935, V, S. 98.

Pool Vinding.

Jessen. Navnet Jess er en, fortrinsvis i de vestlige Egne af Sønderjylland, hyppig Forkortelse af Johannes, og Slægter med Patronymet J. vil derfor oftest være af sønderjysk Oprindelse. De to store Slægter J., som her først skal omtales, Skardebøl-Slægten og Store Vi-Slægten, antages at have fælles Oprindelse. Stamfaderen Jes Pedersen, som 1436—39 nævnes i Frigaarden Skardebøl

i Enge Sogn, Kær Hrd., formodes at være Fader til Christiern J., som 1486 sad paa Skardebøl og 1500 i Bredsted, hvor han skal have ejet store Marskstrækninger. Han var Fader til Henrik J., der siges at være faldet ved Hemmingstedt, og som var Fader til Petrus J. (f. 1485) og Lorenz J. (f. ca. 1499). Af disse var den førstnævnte Stamfader til Skardebøl-Slægten, hvis Medlemmer fortrinsvis har været Præster i Sønderjylland, til disse hørte Generalkirkeinspektør Erik Johan J. (1705—83). — Store Vi-Slægten udspringer fra den nævnte Lorenz J., med hvis tre Sønner Pay J. i Bredsted, Købmand i Flensborg Martin J. (1564—1610) og Byfoged sst. Lorentz J. d. Æ. (d. 1626) Slægten deles i lige saa mange Linier. Pay J.s Efterkommere, der foruden J. kaldte sig Paysen og Ketelsen, og som har beklædt civile og gejstlige Embeder i Sønderjylland, lever endnu der. Martin J. var Fader til Byfoged i Flensborg Lorentz J. d. Y. (d. 1666) og til Sognepræst i Store Vi Johannes Andreas J. (1594—1663), af hvis Børn skal nævnes Borgmester i Flensborg Martin J. (1630—97), Maria J. (1639—1715), der først var gift med Landskriver i Bredsted Kay Krebs og derpaa med Præsten Didrik Brodersen, Kammerraad Lorens J. (1651—1721) — hvis Efterslægt (den yngre Bredsted-Linie) uddøde 1776 — og de nedenn. Etatsraad, Præsident i Altona Matthias J. (1641—1712) og Statsmanden Thomas Balthazar v. J. (1648—1731). Denne sidste — der 1681 fik Vaabenbrev — var Fader til Etatsraad, Kammerherre, Amtmand Johannes v. J. (1693—1733) og til Konferensraad, Vicekansler i Glückstadt Conrad v. J. (1684—1753), der 1701 blev optaget i rigsfriherrelig Stand, og med hvem denne Gren uddøde. — Etatsraad Matthias J. (1641—1712) var Fader til Præsident i Altona, Justitsraad Matthias J. (1677—1736), Resident i Polen, Kancelliraad Thomas Wilhelm J. (1681—1717) og Borgmester i Krempe, Landskriver og Landretsassessor Johan Christian J. (1675—1726), hvilken sidste var Fader til Etatsraad, Landskriver i Sønder-Ditmarsken Matthias Reinhold J. (1705—83) og Etatsraad Johan Frederik Wilhelm J. (1709—68), der begge henholdsvis 1744 og 1754 fik Stadfæstelse paa deres Adel i Henhold til tidligere Rangforordninger. Af disse var Matthias Reinhold J. Fader til kgl. Resident og Konsul i Lübeck Thomas Friedrich (Fritz) v. J. (1761—1810), hvis Efterslægt uddøde med hans Søn. Etatsraad J. Fr. W. v. J. var Fader til Augusta Amalie v. J. (1747—1821), gift med Professor Johan Heinrich Schlegel (1726—80, s. d.), Frederikke Vilhelmine v. J. (1749—1817), i Ægteskab med Stiftamtmand, Generalpostdirektør Johan Carl Frederik Hellfried (1739—1810, s. d.), og Charlotte Reinholdine v. J. (1750—84), gift med

Biskop Johan Christian Schönheyder (1742—1803, s. d.), samt til Herredsfoged i Haderslev Herred Johan Christian v. J. (1745—1801), hvis Søn nedenn. Stiftamtmand Matthias Reinhold v. J. (1780—1853) 1810 for sig og en Broder fik Fornylespatent paa deres Adel. Af hans Børn skal nævnes Overpostmester Frantz Christopher v. J. (1810—53), nedenn. Indenrigsminister, Kammerherre Johan Christian v. J. (1817—84), Malerinden Camilla Reinholdine Sophie v. J. (1820—60) og Ritmester Carl Frederik (Fritz) Reinhold v. J. (1818—85), hvis Søn er nedenn. Journalist og Forfatter Franz Christopher v. J. (f. 1870). — Ovenn. Byfoged i Flensborg Frantz Lorentz J. d. Æ. (d. 1626), Flensborg-Slægtens Stamfader, var Fader til Klosterpræst i Preetz Tycho J. (1609—56), hvis Sønesøns Søn nedenn. Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer, Etatsraad Nicolai Jacob J. (1718—1800) var Fader til de nedenn. Søskende, Forfatterinden Juliane Marie J. (1760—1832) og Kontreadmiral Carl Wilhelm J. (1764—1823) samt til Kabinetssekretær hos Kong Frederik VI., Konferensraad Peter Carl J. (1772—1830). Admiral J. var Fader til de nedenn. Oberst Tycho J. (1799—1857) — hvis Sønesøn var den ligeledes nedenn. Maler Tycho Carl Wilhelm J. (1870—1921) — og Overførster, Kammerherre Nicolai Jacob J. (1797—1866), Fader til nedenn. Sprogforsker Carl Arnold Edwin J. (1833—1921) og til Malvina J. (1835—1927), som umiddelbart før sit Ægteskab med Kammerherre, Finansminister Christian Ditlev Lüttichau (1832—1915, s. d.) 1860 for sin Person blev optaget i den danske Adel.

Af andre sønderjyske Slægter skal endnu nævnes en Slægt, der udspringer fra Grovsmiden Hans J. i Meldorf, hvis Søn Pastor Peter J. (1770—1826) i Katharinenheerde paa Ejdersted var Fader til nedenn. Veterinær Hans Peter Boye J. (1801—75). — En lollandsk Slægt J. føres tilbage til Korn- og Vejermester i Nakskov Simon J. (d. 1738), hvis Søn Apoteker sst. Georg Simon J. (1725—88) var Fader til Apoteker sst. Claus Seidelin J. (1759—1837) og Landfysicus i Skien Georg J. (1763—1809), hvis Efterslægt delvis lever i Norge. Apoteker Claus Seidelin J. var Fader til Amtsvejpikør i Sorø Amt Georg J. (1790—1862), Bøsssemager i Søetaten, Krigsraad Niels Staal J. (1797—1880), der var kendt for sin Færdighed i at skære i Jern, og kgl. Skovfoged Hans Bergishagen J. (1791—1874), hvis Sønesøn er nedenn. Geolog Axel Hans J. (f. 1868).

Danmarks Adels Aarvog, LIV, 1937, II, S. 75—98. Franz v. Jessen: Ein Zweig der Familie von Jessen in Ditmarschen (Jahrbuch des Vereins für Ditmarscher Landeskunde), 1932. Samme: En slesvigsk Statsmand, 1930, S. 1—50. Erik Johan Jessen: Stamtafeln und historische Nachrichten der Familie

derer von Jessen, Schardeböll, 1771. Lengnicks Stamtavler. Nordslesvigsk Søndagsblad 1., 8., 15. og 22. Febr. 1891. Th. Hauch-Fausbøll: Slægthaandbogen, 1900, S. 470—74. Personalhist. Tidsskr., 4. Rk., V, 1902, S. 143—51; 7. Rk., IV, 1920, S. 79; 10. Rk., III, 1936, S. 161—66. — N. C. Th. Jessen: Meddelelser om Slægten Jessen, 1885.

Albert Fabritius.

Jessen, Axel Hans, f. 1868, Geolog. F. 30. Aug. 1868 i Kbh. (Trin.). Forældre: Fabrikant Wilhelm Carl Hanno J. (1838—1911) og Marie Rudolphine Giese (1839—1908). Gift 1° 22. Okt. 1902 i Kbh. (Frederiks) med Petrea (Musse) Pedersen, f. 24. Nov. 1875 i Lemvig, d. 18. April 1922 paa Frbg., D. af Murer Steffen Christian P. (1818—94) og Ane Jensen (1832—1905). 2° 15. Maj 1925 paa Frbg. (b. v.) med Johanne Olsen, f. 2. Aug. 1886 i Nykøbing F., D. af Skomagermester Hans Christian O. (1851—1923) og Emilie Larsen (1851—1929).

J. tog 1885 Adgangseksamen til Polyteknisk Lærestalt og blev 1890 cand. polyt. I Sommermaanederne 1889—91 arbejdede han som Assistent ved Danmarks Geologiske Undersøgelse og i Vinter-tiden som ekstra Assistent ved Mineralogisk Museum, afbrudt ved nogle Maaneders Ansættelse i Slutningen af 1890 ved Stege Sukkerfabrik og i Slutningen af 1891 ved Højbygaard Sukkerfabrik. 1892 blev J. derefter fast Assistent ved Danmarks Geologiske Undersøgelse og var i første Halvdel af 1895 tillige anden Assistent ved Mineralogisk Museum. 1897 blev han derefter Statsgeolog, fra 1917 med kgl. Udnævnelse. Sommeren 1893 var J. paa en Studierejse til Sverige og Nordtyskland, og n. A. deltog han i Grev Moltkes Ekspedition til Sydgrønland. 1900 var han paa Studierejse i England, og 1909 studerede han Gletscherfænomenerne ved Myrdalsjøklen paa Island. Hans omfattende Arbejder er præget af en solid Grundighed, som har bragt Klarhed over adskillige betydningsfulde Problemer inden for Danmarks Geologi. Saaledes førte han (1918) det afgørende Bevis for, at Sanddækket over de interglaciale Moser i Brørup-Eggen ikke var Moræne, men Flydejord, hvorfor den yderste Grænse for Isens Udbredelse i den sidste Istid maatte ligge i Midtjylland. Vort nuværende grundige Kendskab til Vendsyssels Geologi skyldes hovedsagelig J., som bl. a. paaviste, at Havet under Isens Afsmeltning havde overskyllet store Dele af Vendsyssel, saa der findes gamle Strandlinier op til en Højde af næsten 60 m, hvortil der svarede uforstyrret marint Yoldialer paa de højtliggende Flader. Ogsaa de postglaciale hævede Strandlinier i hele Nordjylland er med stor Grundighed blevet undersøgt, ligesaa Marsken ved Jyllands Vestkyst og meget andet angaaende Danmarks Geologi, og der foreligger herom fra J.s

Haand en Række Afhandlinger i Danmarks Geologiske Undersøgelses Skrifter. — R. 1928.

S. A. Andersen.

Jessen, Carl Wilhelm, 1764—1823, Søofficer. F. 10. Juli 1764 i Fredensborg (Slotsk.), d. 30. Marts 1823 paa St. Thomas, begr. sst. Forældre: Kgl. Kammertjener, senere Etatsraad N. J. J. (s. d.) og Hustru. Gift 27. Aug. 1794 i Kbh. (Holmens) med Anna Margarethe Erichsen, f. 8. Dec. 1764 i Sorø, d. 27. Dec. 1845 i Kbh. (Frue), D. af Professor, senere Konferensraad John E. (s. d.) og Hustru.

J. blev Kadet 1776, Sekondløjtnant 1782, Premierløjtnant 1789, Kaptajnløjtnant 1796, Kaptajn 1803, Kommandørkaptajn 1810 og Kommandør 1815. Allerede inden sin Udnævnelse til Officer var han med Fregatten »Møen« paa Togt til Vestindien 1781—83 og har sikkert faaet en saadan Kærlighed til Vestindien, at det stadig senere drog ham til sig. Efter Hjemkomsten fra Togtet fik han Tilladelse til at gaa i Koffardifart og sejlede i ca. fire Aar som Styrmand i Vestindiefarere. 1789—93 var han Skoleofficer paa Søkadetakademiet og om Sommeren med Kadetskibet, 1793—94 næstkommanderende i Briggen »Lougen« i Vestindien og 1797—1800 næstkommanderende paa Søkadetakademiet. 1800—01 var han atter i Vestindien som Chef for »Lougen«, med hvilken han 1. Sept. 1800 tog en stor engelsk Kaper »Eagle«, der længe havde forulempet danske Handelsskibe i Vestindien. 3. Marts 1801 havde J. med »Lougen« og Skonnerten »Vigilant« en ærefuld Kamp ved St. Thomas med to engelske Kaperfregatter. Da Øerne kort efter maatte overgive sig til Englænderne, fulgte »Lougen« og to Skonnerter med. J. og de fleste af Officererne og Mandskaberne fra de tre Skibe sendtes til England, hvor de blev frigivet. Ved Hjemkomsten udtalte Kongen sin Tilfredshed og gav J. en Æressabel. 1803—04 var J. igen i Vestindien som Chef for Fregatten »Frederikssten«. Ved Fjendtlighedernes Udbrud 1807 blev han Chef for Orlogsskibet »Prins Christian Frederik«, først ved Norge, fra Dec. s. A. i danske Farvande. I Slutningen af Marts n. A. sendtes han med Skibet til Store Bælt, hvor han mødte to engelske Orlogsskibe og to Fregatter. Han søgte at trække Englænderne bort fra Bæltet, i Overensstemmelse med den ham givne Instruks. Han indhentedes imidlertid af den langt overlegne Styrke Øst for Sjællands Rev og maatte stryge Flaget efter en helt modig Kamp 22. Marts, da Skibet var forskudt og havde ca. 200 døde og saarede. Skibet kom paa Grund paa Landgrunden ved Sjællands Odde og blev Vrag. J., der selv var saaret, førtes med Skibets Besætning til Göteborg

som Fange, men blev i Juni s. A. udvekslet og kom til Danmark. 1809 var han Chef for Stykprammen »Hvalrossen« ved Kbh., 1810—13 for Batteriet »Trekroner« og 1813—14 for Kanonbaadsflotillen i Sundet. Efter Fredslutningen fik han Orlov for at føre Koffardiskib paa Vestindien, indtil han 1817 maatte afgaa fra Skibet paa Grund af Sygdom. 1822 fik han sin Afsked fra Søetaten med Kontreadmirals Karakter, da han var udnævnt til Guvernør paa St. Thomas, i hvilken Stilling han forblev til sin Død. Han skildres som en djærv og modig Søofficer og et ædelt Menneske. — R. 1809. DM. 1812. — Monument rejst 1901 paa hans Grav. Tavle fra det gamle Monument i Holmens K. — Maleri af F. C. Gröger 1813 (Fr.borg), litograferet af A. Petersen ca. 1835. Miniature af W. Heuer 1812 (Familieej), derefter Stik af samme 1815. Miniature af L. Fraenckel.

Fr. Thaarup: Fædrenelandsk Nekrolog for 1823, 1842, S. 197—202. Tidsskr. for Søv., LXXII, 1901, S. 272 ff.; CIV, 1933, S. 99—124.

Th. Topsøe-Jensen.

v. Jessen, Johan Christian, 1817—84, Borgmester, Politiker. F. 2. Jan. 1817 i Nykøbing F., d. 6. Febr. 1884 i Horsens, begr. sst. Forældre: Stiftamtmand Reinhold v. J. (s. d.) og 1. Hustru. Gift 18. Maj 1847 i Svendborg med Sophie Augusta Dichmann, f. 21. Okt. 1825 i Dragør, d. 26. Okt. 1900 i Horsens, D. af fhv. Løjtnant i Flaaden, kar. Kaptajn, Toldinspektør Frederik Christian D. (1788—1872) og Sophie Frederikke Qvistgaard (1796—1847).

v. J. blev Student 1834 fra Herlufsholm, cand. jur. 1840 og s. A. Sekretær i Rentekammeret, 1842 Fuldmægtig ved Fyns Stiftamt, 1845 konst. og 1846 endelig beskikket som Byfoged i Svendborg, 1852 tillige Birkedommer paa Taasinge. Han hørte til den yngre Embedsstands mest fremskridtsvenlige Elementer og havde ikke ringe Del i det Opsving, Byen fik under hans Styrelse. 1859 blev han Borgmester og Byfoged i Horsens og beholdt dette Embede til sin Død. Han tog Initiativet til en Række kommunale Reformers baade af økonomisk Art og paa Skole-, Forsørgelses- og Hospitalsvæsenets Omraade, saaledes at Horsens ansaas for en af de bedst styrede Kommuner i Landet. Under Krigen 1864 var han den ledende i den Forhandling, som General Vogel v. Falckenstein førte med ti jyske Embedsmænd, som han havde stævnet til sit Hovedkvarter i Kolding, om forskellige Krigsrekvisitioner. Nogle af Generalens Fordringer opfyldtes, men efter Forhandling med sine Kolleger nægtede v. J. at udskrive egentlige Krigsfornødenheder og fastholdt denne Vægring, ogsaa da der truedes med Dødsstraf. Truslen

blev for saa vidt udført, som der virkelig afsagdes en Krigsretsdom over Embedsmændene, der lød paa Henrettelse ved Skydning og Ejendomsconfiskation. Dommens Udførelse blev dog udsat, og foreløbig førtes de paa aabne Bøndervogne til Rendsborg, hvor de indsattes i strengt Fængsel, senere dog mildnet til Fangenskab paa Æresord. Først ved Vaabenstilstanden i Maj løslodes de. Senere adjungeredes v. J. Regeringskommisæreren for Jylland, Gehejmeraad Bræstrup, der skulde føre Forhandlinger med den fjendtlige Hærledelse om Forholdene under Okkupationens sidste Stadier, og endelig sendtes han af Regeringen til Altona for at foretage den afgørende Likvidation. — Som Politiker var v. J. liberal med nogen Hældning til Venstre, og paa dette Standpunkt valgtes han 1858—64 til Folketingsmand for Svendborgkredsen og sad 1864—65 som Repræsentant for samme Kreds i Rigsraadets Folketing. Paa Rigsdagen hørte han, sammen med Fønnesbech o. a., til en Mellemgruppe, De uafhængige, der jævnlig stemte sammen med Venstre. Han var en livlig Taler med selvstændige Synspunkter og saglig vel rustet, navnlig paa kommunalpolitiske og trafikale Omraader. Det var derfor intet Under, at hans Navn, særlig af Etatsraad R. Westenholz, bragtes paa Bane, da der Dec. 1859 skulde dannes et Ministerium af Venstre nærstaaende Mænd, og han indtraadte da som Indenrigsminister i Ministeriet Rotwitt. Ministeriet levede imidlertid kun til Febr. 1860 og efterlod ikke synderlige Spor i Lovgivningsarbejdet. Til en vis Grad blev dog v. J. en Undtagelse herfra, idet han havde to Forslag parat, et, som han tidligere havde indbragt som privat Forslag, om Udvidelse af Valgretten til Byraadens mindre Halvdel til alle til Folketinget valgbare direkte Skatteydere, og et andet, som han i længere Tid havde syslet med, om at bryde igennem det Virvar, hvori Jernbanesagen var kommet, ved at foreslaa en Jernbane tværs igennem Fyn i Forbindelse med en jysk Længdebane fra Fredericia til Aalborg. Det lykkedes ham vel ikke selv at føre noget af disse Forslag igennem, men det første gennemførtes af Monrad allerede s. A., og det andet blev i det væsentlige Grundlaget for den store Monrad'ske Jernbanereform af 1861. — Under Forfatningskampen 1864—66 gik v. J. som Regel mod Venstre, og hans Forbindelse med dette Parti ophørte efterhaanden. Ved Valget til Rigsdagens Folketing 4. Juni 1866 slog han med knebent Flertal Nejsigeren J. Jørgensen i Horsenskredsen, men maatte atter vige for ham ved Oktobervalget s. A. Samme Maaned indvalgtes han imidlertid i Landstinget for 10. Kreds og bevarede dette Mandat til sin Død. I Landstinget sluttede han sig afgjort til

Højre uden dog at øve nogen væsentlig politisk Indflydelse i Partiet; hans Indlæg i Forhandlingerne vakte altid Opmærksomhed ved deres livlige og originale Form, og saglig gjorde han sig stærkt gældende, navnlig i trafikale, kommunale og sociale Spørgsmaal. Han anvendtes ogsaa meget i en Række Kommissioner, af hvilke særlig skal nævnes Købstadkommissionen af 1869 og den store Arbejderkommission af 1875, af hvis Forslag flere skyldtes ham. — v. J. var kgl. Kommissarius for Jernbanerne Nyborg—Strib og Sydfynske Jernbaner. — Hofjunker 1840. Kammerjunker 1844. Kammerherre 1858. — R. 1858. DM. 1864. K.² 1876. — Litografi af E. Fortling 1874 efter Fotografi. Portrætmedaillon af A. Poulsen paa det af Horsens Borgere rejste Mindesmærke paa Gravstedet.

O. Fabricius: Horsens Kjøbstads Beskrivelse og Historie, 1879. Franz v. Jessen i Tilskueren, 1914, I, S. 422—38. N. Neergaard: Under Junigrundloven, II, 1916. A. F. Kriegers Dagbøger, 1848—80, II—VII, 1921—24. Horsens Avis 7. Febr. 1884. Berl. Tid. og Dagbladet 8. Febr. s. A. Danmarks Adels Aarbog, LIV, 1937, II, S. 92 f.

N. Neergaard.

Jessen, Carl Arnold Edwin, 1833—1921, Sprogmand. F. 1. Jan. 1833 i Randers, d. 14. Maj 1921 i Kbh., begr. sst. (Ass.). Forældre: Overførster N. J. J. (s. d.) og 1. Hustru. Ugift.

J. blev Student 1849 fra Randers, tog 1857 Magisterkonferens i germanske og nordiske Sprog og disputerede 1862 for den filosofiske Doktorgrad. Disputatsen, »Undersøgelser til nordisk oldhistorie«, udmærkede sig ikke blot ved sit ringe Omfang, men endnu mere ved sine skarpe Domme over Sagaernes Troværdighed og ved sit drastiske Sprog. Fra 1860 til 1875 skrev J. en Række, i Reglen korte, tit hvasse og indholdsrige Afhandlinger i nordisk Sprogvidenskab (Sproghistorie, Lydlære, Runologi); særlig maa fremhæves »Om oldnordisk og oldtysk Verselag« (Tidskrift for Philologi, IV; ogsaa paa Tysk) og »Über die Eddalieder. Heimat, alter, karakter« (Zeitschrift für deutsche Philologie, III 1871), som er Forløbere for Sophus Bugges og Ed. Sievers' Undersøgelser og til Dels foregriber disse, og »Über die Egilssaga« (Sybels Hist. Zeitschrift, 1870), som slutter sig til Doktorafhandlingen. Nævnes maa ogsaa hans Notitser om Dialekter i Härjedal og Jämtland (norsk Hist. Tidsskr. 1875), Resultatet af en Rejse i disse Egne 1872, som blev banebrydende for svensk Dialektforskning. Desuden skrev han en kortfattet »Dansk Sproglære« (1868) og et Par andre Lærebøger, der var fremgaaet af hans Virksomhed som Kursuslærer. J., der 1863 af Hensyn til Lyngby havde undladt at søge Docenturet i

nordiske Sprog, gik aldrig ind i det offentlige Skolevæsen, fordi han vilde bevare sin Uafhængighed, hvad han ogsaa gjorde, selv om det kostede ham Indtægtstab, ja, til Tider næsten lod ham lide Nød. Han udtalte sig uden Persons Anseelse og tit unødigt bidsk, og den derved fremkomne Isolation bidrog vist til at standse hans filologiske Virksomhed. Derimod udgav han i Ny og Næ filosofiske Afhandlinger, saaledes »Psychologiske Spørgsmaal« (1882) og »Udsigt over religiøse Illusioners Historie« (1904). Medens han her fastholdt sine radikale Anskuelser, slog han i sin Retskrivning, hvor han havde været en af de radikaleste, fuldstændig om, og Retskrivningsændringen 1888 fremkaldte, efter et Par foregaaende Opsatser i »Vor Ungdom«, det lille Stridsskrift »Cultusministeriel Orthographi« og Retskrivningsordbogen »Den litteraire Retskrivning« (1889). Herpaa fulgte en temmelig stor »Dansk Grammatik« (1891) og en kortfattet »Dansk etymologisk Ordbog« (1893). Disse Skrifter vidner vel om, at den gamle Stridslust endnu var til Stede, og at J. kunde gøre gode Iagttagelser, men ogsaa om, at han helt havde tabt Følingen med Sprogvidenskabens senere Udvikling, saa hans Udfald tit bliver Slag i Luften. Efter den Tid gav han som Sprogmand kun en Række lidet betydelige »Etymologiserende Notitser« (»Tidskrift for Philologi«). Hvad J. udrettede som Sprogmand, svarede ikke helt til de Løfter, hans første Afhandlinger gav, men blandt danske Filologer har den bidske stadige Oppositionsmand sin egen Profil, som vi nødig vilde savne.

Ida Johnsen: Mellem to Tidsaldrer (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XXIII), 1915, S. 56 ff. J. Brøndum-Nielsen i Arkiv f. nord. filologi, Ny följd, XXXIV, 1922, S. 200—05. Politiken 16. og 20. Maj 1921. Henrik Cavling: Efter Redaktionen Slutning, 1928, S. 128 f. Axel Henriques: Ja, Tiden gaar, 1931, S. 256 ff.

Marius Kristensen.

v. Jessen, Franz Christopher, f. 1870, Journalist og Forfatter. F. 18. April 1870 i Horsens. Forældre: Fhv. Ritmester, Branddirektør, Kammerjunker Carl Frederik (Fritz) Reinhold v. J. (1818—85) og Frederikke (Fritze) Louise Leth (1834—1916). Gift 6. Nov. 1891 i Skanderborg med Henrikka (Henriette) Nicoline Johanne Møller, f. 27. Febr. 1871 paa Sølund ved Skanderborg (gift 2° 1905 med Maleren Otto P. Balle, s. d.), D. af Proprietær Henrik Christian Leonhard Rübner M. (1827—74) og Anna Vilhelmine Bøttern (1840—89). Ægteskabet opløst 1905.

v. J. er Elev fra Herlufsholm og Ribe, hvor han tog 4. Klasses Hovedeksamen for derefter umiddelbart at gaa over til litterær og journalistisk Virksomhed. 1890 blev han Redaktionssekretær ved »Aarhus

Stiftstidende«. 1893—94 foretog han en Udenlandsrejse, under hvilken han havde Lejlighed til at arbejde som Volontør i Redaktionerne af »Nationalzeitung«, »Neues Wiener Tageblatt« og »Le Temps«, samtidig med at han studerede de fremmede Landes Sprog og Politik. Efter Hjemkomsten blev han Redaktionssekretær ved »Illustreret Tidende«. Han skrev her en Række udenrigspolitiske Artikler og Biografier, der førte til Tilbud om Medarbejderskab ved de Ferslew'ske Blade. 1897—1910 var han knyttet til »Nationaltidende«, og han erobrede sig her den Position som et af dansk Presses første Navne, han siden har bevaret. Paa Bladets Vegne foretog han i Aarenes Løb talrige Rejser af udelukkende politisk Karakter, og det var navnlig Korrespondancerne herfra, der skabte ham Lydhørhed i ledende politiske Kredse saavel som Yndest hos det læsende Publikum. De vigtigste af disse Rejser er: Dreyfus-Affæren (1897 og flere Gange senere), den græsk-tyrskiske Krig 1897, som han fulgte paa græsk Side, Sendelse 1901—02 til U. S. A. og Antillerne i Anledning af Forhandlingerne om Salget af Dansk Vestindien, Oprøret i Makedonien og Kongemordet i Serbien 1903, den russisk-japanske Krig i Mandsjuriet 1904—05, under hvilken han befandt sig ved den russiske Front, den svensk-norske Unionskrise 1905 — v. J. var her sammen med en Repræsentant for »Times« de eneste ikke-norske Presse mænd i Stortinget 7. Juni 1905 — samt endelig Balkankrigene 1912 og 1913. Fra disse Rejser korresponderede v. J. til skandinaviske Blade og desuden bl. a. til »Frankfurter Zeitung«, »Morning Post« og »Le Temps«. En Del af de paagældende Skildringer har han samlet i Bøgerne »Egne jeg saa« (1906), »Begivenheder jeg oplevede« (1907), »Mennesker jeg mødte« (1908) og »Mænd og Kampe paa Balkan« (1913), der alle har fundet vid Udbredelse. Fra samme Periode stammer v. J.'s eneste skønlitterære Arbejde, Romanen »Katja« (1912), der er oversat til flere fremmede Sprog. — Ved Siden af denne flittige litterære Virksomhed varede v. J. i sine Standsfællers Kreds forskellige Tillidshverv. Han var 1902 Formand for Komiteen for Historisk dansk Presseudstilling, 1906—11 Formand for Journalistforeningen og 1907—12 Danmarks Repræsentant i den internationale Presseforenings Direktionskomité.

Sin betydningsfuldeste journalistiske og politiske Gerning har v. J. øvet i det slesvigske Spørgsmaal. Allerede fra Barnsben modtog han Indtryk af dette Spørgsmaals overvældende Betydning for dansk Politik og Folkeliv. Faderen havde som Officer deltaget i begge de slesvigske Krige, og selv har v. J. udtalt (»Hejmdal« 30. Okt. 1919), at Bevidstheden om at tilhøre en slesvigs Slægt,

som i 400 Aar — til Dels i de højeste Embedsstillinger — har tjent den danske Krone, har haft afgørende Betydning for ham og været bestemmende for hans offentlige Virke. Allerede under Skolegangen i Ribe foretog han Vandringer i det omstridte Land, som han siden da har besøgt talrige Gange. Næst efter H. V. Clausen har vel faa kongerigske Personligheder i højere Grad end v. J. været fortrolige med Sønderjyllands geografiske og nationalpolitiske Forhold. En Frugt heraf er »Haandbog i det nordslesvigske Spørgsmaals Historie«, der udkom 1901 under v. J.s Redaktion. Den franske Udgave af dette Værk (1906) fik adskillig Betydning som Informationskilde under Fredskonferencens Forhandlinger om det slesvigske Spørgsmaal 1919. Et andet herhen hørende Arbejde er »Frankrig og Paragraf 5« (1919), der hviler paa Undersøgelser i det franske Udenrigsministeriums Arkiv, og som ved den franske Regerings Foranstaltning udsendtes i 30 000 Eksemplarer. — Grænse-spørgsmalets Løsning kom v. J. til at følge paa allernærmeste Hold. Efter at han 1910—12 havde været Chefredaktør for Dagbladet »Riget«, blev han 1913 Medarbejder ved »Berlingske Tidende«. Ved Krigens Udbrud 1914 sendtes han til Paris som dette Blads Korrespondent ved den franske Front. Her knyttedes han tillige til »Le Temps«' Redaktion. Hans Korrespondancer om Krigstidens politiske og militære Begivenheder saavel som senere om Fredskonferencen 1919 og de derefter følgende internationale Konferencer var for en stor Del af dansk Offentlighed den væsentligste Kilde til Oplysning om Tilstanden i Ententelandene, navnlig i Frankrig. Men han nøjedes ikke med Tilskuerens og Beretterens Rolle. Hans Journalistik, specielt fra Fredskonferencen, tog altid politisk Sigte, og i det slesvigske Spørgsmaal søgte han tillige at paavirke ledende franske Personligheder til Gunst for sit Standpunkt. Efter hans Opfattelse — udtrykt i talrige Artikler og Brochurer samt i Værket »Slesvig paa Fredskonferencen« (1926, fransk Udg. 1928), som skyldes et Samarbejde mellem André Tardieu og v. J. — krævede Danmarks varige Interesser, at Grænse-spørgsmaalet løstes i Henhold til Pragfredens Art. 5, altsaa gennem et Plebiscit. Han henviste i saa Henseende til, at det var Frankrig, der i Danmarks Favør havde faaet Art. 5 indføjjet, og at det nu atter var Frankrig og dets allieredes Sejr, der muliggjorde en Løsning. Art. 5's Udtryk »de nordlige Distrikter af Slesvig« vilde v. J. dog ikke have opfattet som indsnævrende: det burde under alle Omstændigheder udstrækkes til at omfatte Flensborg-Zonen. Præliminærtraktatens Bestemmelse om Afstemning i 3. Zone havde v. J. ikke tilskyndet til. Men han ansaa det for uklogt at protestere

mod den, dels af Hensyn til Sejrherrerne, hvis uhyre Ofre vi skyldte den tilstundende Genforening, dels fordi en Afstemning i 3. Zone vilde skabe en Afgørelse til Bunds og een Gang for alle, med Virkning baade for Tyskerne og for vore hjemlige Dannevirkemænd, dels endelig fordi ingen Kender af Forholdene i 2. og 3. Zone kunde tvivle om Udfaldet.

Som Historieskriver har v. J. især vakt Opmærksomhed med Værket »En slesvigsk Statsmand. Dansk Udenrigspolitik i Tiden 1680—1703«, en Monografi af Thomas Balthazar v. Jessen, hvoraf første Bind udkom 1930. Af andre Skrifter fra hans Haand bør nævnes »Bibliographie de la littérature française relative au Danemark« (1924), en kommenteret Fortegnelse over Litteratur paa fransk Sprog om Danmark, dansk Geografi, Historie, Litteratur og Kunst m. v. Endelig har v. J. redigeret Samleværket »Danske i Paris gennem Tiderne«, hvoraf første Bind udkom 1936. — I Aarene før Krigen var v. J. en af de i de sønderjyske Foreninger Landet over flittigst efterspurgte Foredragsholdere, ligesom han ogsaa i Paris har holdt talrige Foredrag om det sønderjyske Spørgsmaal. — 1930 vendte v. J. hjem fra Paris, og han har siden da været Medarbejder ved »Dagens Nyheder«—»Nationaltidende«. 1932 og 1933 var han paa Udenrigsministeriets Foranledning Referent til den samlede danske Presse under Forhandlingerne om Østgrønlandssagen ved Voldgiftsdomstolen i Haag.

Af politisk Opfattelse er v. J. konservativ med udpræget liberal Hældning. I sin Aandsform er han stærkt knyttet til den galliskromerske Idéverden, og hans Stil er da ogsaa en særpræget Blanding af frodigt dansk Lune og sirlig gallisk Ornamentik. Den er paa samme Tid bredt malende og fint pointerende, rigt facetteret og enkel. Faa danske Journalister har haft hans Evne til saa udtømmende og saa fortættet at dokumentere og karakterisere en Sag eller en Situation. Han forener Evnen til ædruelig Iagttagelse og Vurdering med et følsomt kunstnerisk Temperament. — R. 1904. DM. 1930. K.² 1933. — Pastel af Gerda Ploug Sarp 1909 i Familieeje.

Chr. Gulmann i Ill. Tid. 21. Marts 1909. Karl Larsen i Gads dsk. Mag. Marts 1909. Berl. Tid. 18. April 1930. Tilskueren Okt. 1930.

P. Stavnstrup.

Jessen, Halvor, f. 1881, Officer, Militærtekniker. F. 15. Okt. 1881 i Tommerup. Forældre: Lærer Niels Jørgen J. (1854—1932) og Marie Sofie Frederikke Strandbygaard (1855—1934). Gift 5. Juli 1908 i Volstrup, Vendsyssel, med Dorothea Nicoline Friis, f. 7.

April 1880 i Volstrup, D. af Skovrider Marius Hansen F. (1845—1919, gift 2° 1892 med Edele Marie Nielsen, f. 1860) og Cathrine Aagaard Christensen (1848—89).

J. blev Student 1900 fra Odense, 1903 Sekondløjtnant og Premierløjtnant i Fodfolket. 1909—11 gennemgik han Officersskolens ældste Klasses Stabsafdeling, var 1911—16 ansat i Generalstaben med Tjeneste i Krigsministeriet — fra 1914 som Kaptajn — og atter 1918—30, fra 1921 som Chef for Mobiliseringskontoret. 1929 blev han Oberstløjtnant, 1930—31 var han Bataillons- og Regimentschef, 1932 blev han Chef for Fodfolkets Kornet- og Løjtnantskole og 1934 ved et usædvanlig hurtigt Avancement Oberst og atter Regimentschef. I Aarene 1908—23 har han udarbejdet en Række Lærebøger om Fodfolkets taktiske Uddannelse og 1927—36 »Den moderne Slagmarks automatiske Præcisions- og Enhedsvaaben«, I—VIII, med særligt Henblik paa det danske lette Maskingevær efter V. H. O. Madsens System og med Betjeningsapparater efter Forfatterens System. Denne sidste Række har vakt betydelig Opmærksomhed i de paa Krigsvæsenets Omraade førende Lande og gjort J.s Navn kendt i vide Kredse, samtidig med at dansk Vaabenindustri høje Standpunkt paa dette særlige Omraade har vundet megen Anerkendelse. — R. 1918. DM. 1925. K.² 1935.

Rockstroh.

Jessen, Jens, 1854—1906, sønderjysk Redaktør og Politiker. F. 5. Febr. 1854 i Toghale, Møgeltønder Sogn, d. 22. Juli 1906 i Kbh., begr. i Flensborg. Forældre: Førstelærer Hans Møller J. (1812—92, gift 1° 1833 med Ane Kjestine Lassen, 1813—39) og Ane Kjestine Bundesen (1821—98). Gift 5. Aug. 1887 i Kbh. (Vartov) med Marie Oktavia Fibiger, f. 11. Dec. 1859 i Horsens, d. 7. Juni 1935 i Kollund, D. af Ritmester, senere Oberst Carl Axel Ilius F. (1815—82) og Sophie Marie Caroline Fog (1823—91).

Fra sit Barndomshjem overtog J. en Række fast formede politiske Meninger. Hans Fader, den stærkt særprægede Lærer Hans Møller J. i den lille vestslesvigske By Toghale, var en overbevist Helstatsmand, for hvem en aarhundredlang statslig Tradition vejede langt tungere end Øjeblikkets nationale Stemninger. Han var en typisk »Slesviger«, hvis danske Følelse var lige saa urokkelig som hans Krav om Respekt for Hertugdømmets politiske og kulturelle Sægenheder. Han savnede derfor ikke Forstaaelse af de historiske Forudsætninger for et hjemmetysk Sindelag, og det Skel, som Tiden havde skabt mellem et dansksindet Nordslesvig og et tysksindet Sydslesvig, udviskede aldrig i hans Øjne Landsdelens Helheds-

præg eller Nutidens Forpligtelse til at regne med denne Helhed som en afgørende Faktor. Endelig var han en Mand af et lige saa oprigtigt demokratisk Sind, som hans Hustru viste stor og selvopofrende Trang til social Hjælpsomhed.

Mange af disse Hjemmets Tanker gik i Arv til J. Tidligt udviklet som han var, bundfældedes Indtrykkene fra hans Barneaar med en overordentlig Styrke. I »Dannevirke«s gamle Aargange tog han sig »et Bad i Folkelivet, selv om det skete ikke uden Fare for Sundheden«, og hans Hang til Læsning lod ofte Faderen frygte, at han skulde henfalde til Drømmerier. For hans Lyst til at studere blev der da sat en Stopper. 1871—74 uddannedes han paa Tønder Seminariums danske Afdeling, underviste derefter to Aar ved Oehlerichs Skole i Broager, kom 1876 for første Gang til Kongeriget (og Sverige) og fortsatte efter i nogen Tid at have virket som Huslærer i Tønder sin Uddannelse ved Studier i Paris og Göttingen. I Kassel tog han (Dec. 1880) Eksamen for Mellemskolelærere.

Jan. 1881 knyttedes J. som Lærer til den private danske Realskole i Haderslev. Da dens Forstander kort efter søgte til Kongeriget og J. skulde overtage Ledelsen af Skolen, lukkede Myndighederne den. For at kunne godtgøre »materiel Duelighed« tog han i al Stilhed Rektoratseksamen i Kassel (Dec. 1881), men hans Kamp for at faa Skolen genaabnet var forgæves. I »Flensborg Avis« redegjorde han derefter for hele Sagens Gang, hvad der medførte en Bøde paa 300 Rmk., og da han sst. meddelte Dommens Præmisser, blev han for »gentagen Fornærmelse« idømt seks Maaneders Fængsel. 9. Marts 1884 tiltraadte han sin første Fængselstraf.

Allerede fra 1875 havde J. skrevet i »Flensborg Avis«. 1. Juli 1882 blev han Bladets Redaktør, og næste Foraar overtog han dets Udgivelse. Det var de preussiske Myndigheders taabelige Adfærd, som fra Skolegerningen drev ham ind paa en Bane, hvor han blev en langt virksommere Modstander af det tyske Styre, og hvor hans rige Evner fuldt ud kom til deres Ret. J. skabte »Flensborg Avis«. I Almenhedens Øjne var han og Bladet eet. Baaret af en brændende Tro paa dets dybt indgribende Mission i en Befolkning, som for store Deles Vedkommende levede uden anden daglig Tilknytning til dansk Kultur end den, Bladet kunde bringe, var det hans Maal at gøre det til »et Vagtsted, et Blus, et Lys, et Tilflugtssted for dansk Sprog . . . en Bærer og Levendegører af dansk Sindelag . . . en Vejleder og Frugtbargører i dansk Oplysning og Aandsliv«. Han naaede det i første Række

ved sin egen Indsats som Journalist. Med dyb Ærbødighed for Modersmaalet formede han sine Artikler — følelsesbetonede, stemningsrige, til Tider patetiske, til andre Tider prægede af den hvasse Ironi eller Spot. Haabets klare Flamme lyste og varmede gennem hans Ord, og hans »slesvigske« Sind, hans alsidige historiske Kundskaber, hans frygtløse, men rolige polemiske Vid gjorde »Flensborg Avis« til et fremragende Vaaben i Dagens nationalpolitiske Kamp. Den umiddelbare Følge af hans Redaktion blev gentagne Udvidelser af Bladet og en meget stærk Stigning af Abonnenttallet (1883 ca. 800, 1906 ca. 9300 Holdere), ikke mindst i de vest- og mellemslesvigske Strøg, hvor det havde sit egentlige Opland. For den Del af Befolkningen, som den gældende Skoleordning havde nægtet en naturlig Færdighed i Læsning af Dansk, begyndte han 1. Okt. 1889 Udgivelsen af »Flensburger Zeitung«, men svigtende Annonceindtægter i Forbindelse med Chikane fra de tyske Myndigheders Side tvang ham Juli 1894 til at standse dette tyskskrevne, dansk-sindede Organ. Det var, skrev han, »den bitreste Draabe i »Flensborg Avis« Bæger«.

For øvrigt bragte Aarene hans Medarbejdere og ham selv en næsten uafbrudt Række af Sagsanlæg, af hvilke de færreste endte med Frifindelse, de fleste med Bøder eller Fængselstraffe. Skønt han skrev skarpt, søgte han mest muligt at undgaa personlige Hentydninger; men mere end een Gang hændte det, at ham ganske ukendte Mennesker erklærede sig for krænkede ved en kritisk Bemærkning, der udelukkende havde haft almindeligt Sigte, og Resultatet blev en ny Pressedom. Selv følte han sig i høj Grad hemmet i sin Gerning ved de jævnlige Frihedsberøvelser. »Det forøger ikke en Mands Anseelse at sidde i Fængsel«, sagde han, og »den fraværende har altid Uret«. Hans yderst følsomme, af Omgivelserne paavirkelige Sind, hans udprægede Ærekærhed og stærkt betonede Selvfølelse led under Fængslingerne, som efterhaanden ogsaa angreb hans Helbred, og den uværdige Maade, hvorpaa han (navnlig i 1880'erne) behandlede af Fængselspersonalet, øgede baade hans Utaalmodighed og hans Tilbøjelighed til at kræve dobbelt Hensyntagen og Respekt af Kampfællerne derhjemme. Sammenlagt udstod han $43\frac{1}{2}$ Maanedes Fængselsstraf og maatte udrede ca. 1300 Rmk. i Bøder. Under Trængsel og Arbejde stod hans Hustru som en trofast og intelligent Hjælper ved hans Side.

Som Leder af Sønderjyllands mest udbredte danske Dagblad var J.s politiske Indflydelse betydelig. Under Edskampen var hans Sympati paa Edsnægternes Side, skønt han paa ingen Maade anerkendte Værdien af »de tomme Stoles« Protest. Han bøjede

sig imidlertid for Udfaldet af Striden og var en af de første, som kraftigt understregede Nødvendigheden af, at vi i Berlin fik tre Repræsentanter, idet man ikke samtidig lod Rigsdagsmanden sidde inde med det ene Landdagsmandat. Selv ønskede han ikke at ombytte Redaktørstolen med et parlamentarisk Hverv. Det var ham 1887 en dyb Skuffelse, at han ikke blev opstillet som Tællekandidat i 4. Rigsdagsvalgkreds, og da man 1898 udpegede ham dertil, kastede han sig med den største Iver ind i Valgkampen. Den personlige Kontakt mellem ham og den nordslesvigske Befolkning var dog alle Tider begrænset. Han savnede (hvad han selv udtalte) de Egenskaber, der gør en Mand »folkelig«, og han manglede Forstaaelse af Organisationens Teknik, delvis ogsaa af dens stigende Nødvendighed. Da H. P. Hanssen slog igennem netop som den fødte Organisator, blev Forholdet mellem ham og J. fra første Færd køligt. J. stillede sig skeptisk over for Oprettelsen af Vælgerforeningen (1888), og han modarbejdede endog Skoleforeningens Oprettelse (1892). Hans personlige Udfald mod H. P. Hanssen ved disse Lejligheder var lige saa ubegrundede, som de i Formen var saarende. Men han tog Konsekvensen af Udviklingen og blev hurtigt en varm Ven af Skoleforeningen.

Stærkest Spor satte imidlertid den politiske Uoverensstemmelse mellem J. og H. P. Hanssen. Dens Forudsætninger var mange og havde dyb Rod. J.s politiske Opfattelse bundede i væsentlige Henseender i Barndomshjemmets og Vesteregnens Traditioner. Hans »Retsstandpunkt« var ikke alene et Udtryk for den traktatlige Ret (Art. 5), men i fuldt saa høj Grad for den historiske og folkelige Ret. Han var klar over, at de to sidste rakte videre end den første; men han udtalte, at »vi Danske opgiver alle historiske Krav og er tilfredse, naar der bliver taget en Afgørelse efter Nationaliteten. Vi kræver blot Opfyldelsen af § 5« (10. April 1888). Derfor understregede han altid med stor Skarphed Løftet fra 1866, som efter hans Overbevisning havde forlenet Nordslesvigerne med en »Trediemands Ret«. Hans Angreb paa H. P. Hanssen skyldtes for en Del, at han frygtede en Kursændring paa dette Punkt, og at han opfattede Hanssen som inspireret af de Kredse i Kongeriget, der modarbejdede Løsningen af det eneste dansk-politiske Problem, som han tillagde afgørende Betydning: Forsvarssagen. Han og hans Blad fik derfor i den almindelige Bevidsthed Præget af at tilhøre det kongerigske Højre. Men rigtigt var dette ikke, og hans Kritik af Estrups Styre var ofte uforbeholden. Hans sociale Interesse lod ham forstaa Arbejdernes Lønkamp (f. Eks. under Lockouten 1899), og han betragtede Systemskiftet 1901 som et Gode, fordi der nu

»fra det styrende Parti i Landet gik en farbar Bro over til den af Socialdemokratiet beherskede Arbejderstand«.

Forud for Landdagsvalget 1896 gav Modsætningen J.—H. P. Hanssen sig stærkt til Kende. Ved Prøvevalget sejrede H. P. Hanssen med overvældende Majoritet over den af J. anbefalede Kandidat, og J. bøjede sig loyalt for Udfaldet, men fulgte Hanssens Virksomhed i Berlin med kritisk Opmærksomhed. Politisk Opportunisme var hans Natur imod, og han ventede sig intet væsentligt af et personlig venskabeligt Forhold til tyske Politikere. Derfor saa mange med Skepsis hen til, hvorledes han vilde magte Opgaven, da han 1901 som Gustav Johannsens Efterfølger valgtes til Nordslesvigs Rigsdagsmand. Man forbavsedes imidlertid hurtigt over den Evne, han viste til at indrette sin Taktik i Overensstemmelse med den politiske Linie, der hidtil havde været fulgt, og han genvalgtes 1903 med stigende Stemmetal. Livligst var hans Forbindelse med Centrum, de Frisindede og Socialdemokraterne. Hans Taler paahørtes med Opmærksomhed, men dybere Virkning kom han dog ikke til at øve. Disse Aars to betydningsfuldeste Problemer — Udarbejdelsen af en ny preussisk Forenings- og Forsamlingslov og Løsningen af Optantspørgsmaalet — gav ham Anledning til klare og kloge Indlæg i Rigsdagsdebatten. Derimod fik han ingen Indflydelse paa den endelige Udformning af Sagerne, og før Afgørelserne blev truffet, var han gaaet bort. Hans Helbred, som længe havde været svækket af stærkt Slid og de mange Fængselstraffe, svigtede omsider, og han døde paa en Klinik i Kbh. Svøbt i Dannebrog førtes hans Lig til Flensborg, hvor det jordfæstedes paa den nye Kirkegaard. »Tro til Døden« er Stenens sande Eftermæle.

Malerier af Herman Vedel (posthumt) (Fr.borg) og to af Petersen Stubbæk (Duborg-Skolen og Flensborghus).

Den samlede Litteratur vedrørende Nordslesvigs nationalpolitiske Historie efter ca. 1888 indeholder Bidrag til J.s Historie, saaledes M. Mackeprang: Nordslesvig 1864—1909, 1910, Sønderjyllands Historie, V, 1932—33, Sv. Dahl og A. Linvald: Sønderjylland, I, 1919, H. P. Hanssen: Et Tilbageblik, II, 1930. — A. Svensson: Redaktør Jessen, 1906. Vilh. la Cour: Jens Jessen, 1913. — Ill. Tid. 21. Okt. 1894, 1. Dec. 1901. Højskolebladet, XXXII, 1907, S. 33—40. Det ny Aarhundrede, IV, 1, 1907, S. 15—20. Sønderj. Aarb., 1907, S. 143—76. Vor Fremtid, II, 1908—09, S. 26—33. Ugens Tilskuer, IV, 1914, S. 126 ff.; Grænsevagten, I, 1918—19, S. 358—66; III, 1920—21, S. 258—62, 308—12, 352—57, 390—92, 478—83, 561—66. Sønderj. Maanedsskr., II, 1925, S. 167—70; IX, 1933, S. 111 f. Vestbirk Højskoles Aarsskr. 1928, S. 31—50. Folkung, 1936, S. 58—68. — Jens Jessen: Valgtaler, 1902. Redaktør Jessens Artikler, 1907, og Redaktør Jessen i Tale og Skrift, 1921, begge udg. af hans Hustru, Marie J.

Vilh. la Cour.

Jessen, Juliane Marie, 1760—1832, Forfatterinde. F. 11. Febr. 1760 i Kbh. (Slotsk.), d. 6. Okt. 1832 paa Frbg., begr. paa Petri Kgd. Søster til Carl Wilhelm J. (s. d.). Ugift.

Syv Aar gammel skrev J. M. J. sit første Digt, en Kantate til Enkedronningens Fødselsdag; under sin Opvækst vejlede hun i Digtekunsten af sin Morbroder C. F. Jacobi, en kræsen Smagsdommer, og hun fornægtede aldrig sin Samhørighed med det 18. Aarh. 1787—90 havde hun Ansættelse som Lektrice hos Enkedronning Juliane Marie, men maatte af Helbredshensyn opgive denne Post; siden virkede hun som Opdragerinde for unge Piger. Hendes vigtigste litterære Arbejder er et tarveligt Lystspil »Ei blot til Lyst« (1815) samt »Smaa Mark-Violer plantede i Danmarks Digterhauge« (1819), der indeholder Digte og et Par middelmaadige dramatiske Forsøg. Baggesen var hendes personlige Ven; hun besvarede hans filosofiske Gaade og sekunderede ham under den litterære Syvaarskrig, bl. a. med et kedsommeligt satirisk-allegorisk Eventyr »Hinkentudse« (1817). Hendes lidet talentfulde Poesi vilde næppe have bevaret hendes Navn, hvis hun ikke til sin Samtids Forbavselse havde sejret i Datidens celebreste litterære Konkurrence. Chefen for det danske Okkupationskorps i Nordfrankrig, Prins Frederik af Hessen-Kassel, havde 1818 paa egne og Officerers Vegne udsat 400 Rbdlr. Sølv i Præmie for en dansk Nationalsang, Tekst og Melodi — Tropperne havde savnet en saadan under Frankrigopholdet — og overladt Bedømmelsen til Selskabet for de skønne Videnskabers Forfremmelse. Der indkom 59 Besvarelser, af hvilke J. M. J.s »Dannemark! Dannemark! hellige Lyd!« blev priskronet — efter Sigende paa Grund af hendes Haandskrifts Lighed med Oehlenschlägers. Afgørelsen vakte heftig Diskussion, og Weyses flotte Melodi formaaede ikke at holde Liv i dette ganske tomme Stykke Retorik. — Personlig var J. M. J. en livlig og »jovialsk« Dame med et uudtømmeligt Fond af Anekdoter, »stundom lidt vel ligefrem og en lillebitte Smule upolert« (Aug. Baggesen). — Maleri af Constantin Hansen.

Smaa Marts-Violer, 1819, Fortalen. Kjøbenhavnsposten 11. Okt. 1832. Provst Fr. Schmidts Dagbøger, udg. af N. Hancke, 1868. Kr. Arentzen: Baggesen og Oehlenschläger, VI—VII, 1876—77. J. Steenstrup: Den danske Kvindes Historie, II, 1917, S. 58. J. Davidsen: Fra vore Fædres Tid, 1884, S. 93—105. Th. Roust i Dsk. Studier, 1919, S. 81—88. Ida Johnsen: Mellem to Tidsaldre (J. Clausen og P. F. Rist: Memoirer og Breve, XXIII), 1915, S. 13 f.

H. Topsøe-Jensen.

Jessen, Knud, f. 1884, Botaniker. F. 29. Nov. 1884 paa Frbg. (Vartov). Søn af Konsulent P. J. (s. d.) og Hustru. Gift 29. Juni

1912 paa Frbg. (Imm.) med Kommunalærerinde Ingrid Holm, f. 26. Sept. 1884 paa Frbg. (Vartov), D. af Folketingsmand Harald H. (s. d.) og Hustru.

J. blev opdraget i sin Stiffaders Hjem i Trustrup i Ølst Sogn og blev Student 1905 fra Lang og Hjorts Kursus og 1911 cand. mag. i Naturhistorie med Botanik som Hovedfag. I nogle Aar var han væsentlig beskæftiget som Medarbejder ved de af Warming planlagte Undersøgelser over »The structure and biology of arctic flowering plants« og har dertil bearbejdet Ranunkel- og Rosenfamilien (1911 og 1914), to Arbejder, der regnes til de dygtigste af denne Serie. Endvidere var han Assistent ved den af Botanisk Forening startede Topografisk-Botanisk Undersøgelse af Danmark og gennemførte som saadan den vidtløftige Katalogisering af alle danske Karplanters Findesteder. Han udarbejdede den første litterære og kartografiske Afhandling om en enkelt Familie (Papilionaceæ, 1931) baseret paa dette Materiale og har fra 1931 været Leder af disse Undersøgelser. I Forbindelse hermed maa nævnes hans og J. Linds store Værk »Det danske Markkruddts Historie« (1923). — J. afløste 1914 N. Hartz som Plantepalæontolog ved Danmarks geologiske Undersøgelse og blev 1917 forfremmet til Afdelingsgeolog. Det faldt ham naturligt at fortsætte Hartz' Arbejder, der fortrinsvis havde drejet sig om sentertiære og interglaciale Planterester, ved at tage de postglaciale og kvartære Aflejringer op til et nøjere Studium. Han optog den af den svenske Forsker L. v. Post udarbejdede pollenanalytiske Metode, og gennem Boringer i Moser i alle Landets Egne har han ved Hjælp af denne og moderne tekniske Midler bidraget overordentlig meget til vor Viden om de siden Istiden i Danmark indtrufne Forandringer i Klima og Vegetation. Han har herom skrevet talrige Afhandlinger, af hvilke hans Doktordisputats fra 1920, »Moseundersøgelser i det nordøstlige Sjælland«, særlig maa fremhæves. Lignende Undersøgelser har han foretaget paa Færøerne og i Tyskland, og i Somrene 1934 og 1935 var han paa Irland efter Indbydelse af The Committee for Quaternary Research in Ireland med det Formaal at lære Ierne moderne Moseundersøgelser. Han har været Nationalmuseets stadige Medarbejder ved dets Udgravninger af Oldtids-Boplads, ligesom han har deltaget i Undersøgelserne af Nordbobygderne i Sydgrønland, som han besøgte 1926. — 1931 blev J. Professor i Botanik ved Universitetet og Direktør for Botanisk Have i Kbh. Han er Medlem af Videnskaberne Selskab fra 1929, af Carlsbergfondets Direktion fra 1937. — R. 1936.

Botaniske Litteraturlister i Botanisk Tidsskrift 1916—31. *Carl Christensen.*

Jessen, Lauritz, f. 1868, Raadmand, Politiker. F. 30. Maj 1868 i Vejle. Forældre: Arbejdsmand Andreas J. (1828—1909, gift 2° 18 med Maren Hansen Lendorf, 1838—1910) og Ane Johanne Hansdatter (Grav) (1824—73). Gift 1° 10. April 1896 i Kbh. (b. v.) med Alma Emilie Henriette Diedrichs, f. 1. Nov. 1869 i Kbh. (Holmens), D. af Litograf Rudolf Edvard Albert D. (1841—1915) og Theodora Emilie Bruun (1839—1912). Ægteskabet opløst. 2° 1922 med Anna Magnussen, f. 4. Marts 1885 i Kbh. (Garn.), D. af Detailhandler Magnus Larsen og Johanne Marie Henriksen.

J. kom efter Konfirmationen i Typograflære i Vejle og blev udlært 1887. Han rejste kort efter til Kbh., arbejdede en Tid paa »Berlingske Tidende« Trykkeri, lærte samtidig at stenografere og var Stenografassistent i Rigsdagen 1895—1909. I sin Fritid læste han ivrigt, blev Student 1900 (privat dimitteret) og seks Aar senere cand. jur., hvorefter fulgte nogle Aar som Sagførerfuldmægtig. Han var Formand for Studentersamfundet 1908—09 og blev Overretssagfører 1909. Udgaet fra et Arbejderhjem blev han som en Selvfølge Socialdemokrat. Han arbejdede som Korrekturlæser og Journalist ved »Social-Demokraten« 1904—09. 1906 blev han opstillet i Vonsild som Folketingskandidat og valgtes 1909 i Mønkredsen (fra 1918 Stege-Vordingborgkredsen), som han repræsenterede i Folketinget til 1920. Han var her sit Partis Ordfører bl. a. ved Retsreformens Behandling 1915—16. Han indvalgtes 1913 i Kbh.s Borgerrepræsentation, men udtraadte 1914 for at overtage Posten som Raadmand i Magistratens 1. Afdeling (Skolevæsenet, Øvrighedsforretninger, Politiet m. m.). Han er Medlem af Udvalgene for Biografer og for kunstneriske FormaaIs Fremme, fra 1932 af Kbh.s Skatteraad og fra 1934 af Skoledirektionen. J. har interesseret sig meget for Boligspørgsmaalet. Han var Medlem af Boligkommissionerne af 1916 og 1918. 1913 medvirkede han til, at en Række kooperative Produktionsvirksomheder i Byggefagene dannede Aktieselskabet Arbejdernes kooperative Byggeforening, hvis Formand han siden har været. Foreningen har rejst store og smukke Boligkarreer i Kbh., bl. a. ved Jagtvejen og paa Frederiksholm. J. er Medlem af Kontrollkomiteen for Kbh.s Hypotekforening fra 1919, Formand i Arbejdernes Bogførings- og Revisionsinstitut fra 1924 og Formand for Repræsentantskabet i Arbejdernes Landsbank fra 1925. — Portrætteret paa Oscar Matthiesens Maleri 1923 af den grundlovgivende Rigsdag (Rigsdagen). *Oluf Bertolt.*

Jessen, Matthias, 1641—1712, Magistratsemdsmand. F. 21. Nov. 1641 i Store Vi, Flensborg Amt, d. 27. Marts 1712 i Altona,

begr. sst. (Treenighedsk.). Forældre: Sognepræst Johannes Andreas J. (1594—1663, gift 1° 1625 med Margrethe Dame, 1605—26) og Margrethe Lange (1609—83). Gift 1673 i Jena med Eva Chemnitz, f. ca. 1642, d. 3. Dec. 1703 i Altona (gift 1° med Superintendent i Eisenberg, Dr. theol. Johann Friedrich Gerhard, 1631—66), D. af Professor theol. ved Universitetet i Jena, senere Superintendent sst. Christian C. (1615—66) og Marie Gerhard (1628—83).

Efter Skolegang i Flensborg studerede J. Teologi og østerlandske Sprog i Rostock og Helmstädt og var i nogle Aar Hovmester for Henning Rumohr. Da ved Faderens Død Embedet i Store Vi af Generalsuperintendent Stefan Klotz blev besat ikke med den ældre Broder, Frederik J. (1633—69), men med en fra Rostock indkaldt Teolog, som var fremmed for Egnen og ganske savnede Kendskab til Menighedens danske Sprog, opgav J. Teologien og slog sig — som alle hans yngre Brødre — paa Juraen. Han studerede dette Fag i Jena, hvor han 1673 erhvervede Doktorgraden. Han offentliggjorde sst. i de nærmest følgende Aar en Række Afhandlinger om privat- og strafferetlige Spørgsmaal og virkede som Advokat ved den nedersachsiske Kreds' Hofret. Hans yngre Broder, nedenn. T. B. v. J., foranledigede 1681 hans Udnævnelse til Præsident i Altona, hvor Christian V.s Regering under Stridighederne med Hamburg og til Overvaagelse af Skibsfarten paa Elben havde Brug for en paalidelig Embedsmand som Redskab for sin initiativrige og ofte dristige Politik. J. beklædte i 31 Aar denne Post og vandt stor Anseelse. Altona var i denne Periode gentagne Gange Sæde for vigtige Forhandlinger om Kronens Forhold til Gottorp og til det tyske Rige (Elbtolden), og J. kom paa flere Maader til at tage virksom Del i dem. Byen blomstrede under hans Styre; hans Taalsomhed over for Kalvinister og Katolikker drog mange dygtige Handelsmænd og Haandværkere, der tilhørte disse Trossamfund, til Byen.

Da den svenske Hær under Gyllenstjärna, ledsaget af Hertugerne af Lüneburg-Hannover og -Celle, 1700 besatte Altona, afkrævede de Byen en Skat paa 50 000 Rdl.; blev Pengene ikke betalt inden tre Dage, vilde Staden blive stukket i Brand. J. afviste dette Krav. Gyllenstjärna forhøjede efterhaanden Summen til 63 000 Rdl., men da han, uden at have modtaget nogen kontant Kontribution, rykkede videre mod Nord, nøjedes han med at lade et lille dansk Krigsskib, der laa paa Elben, sprænge i Luften og sætte Ild paa en Savmølle med omliggende Huse, der var J.s private Ejendom. Da ingen Bistand var at opnaa fra den vigende danske Krigsmagt,

maatte J. indlade sig i Forhandlinger med Fjenden, og det lykkedes ham at faa Kontributionen nedsat til ca. 38 000 Rdl., uden at der paaførtes Byen anden Skade end den, han selv havde lidt. Hans Holdning ved denne Lejlighed er senere af Altonas Historikere stedse blevet fremhævet som Modsætning til den, hans nærmeste Efterfølger i Præsident-Embedet, Claus Claussen, indtog i Jan. 1713, idet dennes og de fleste andre Magistratspersoners Flugt under Stenbocks Fremrykning efterlod Byen uden Øvrighed og derved hindrede virksomme Forhandlinger til Afværgelse af den Katastrofe, der truede Byen. Ved »Svenskebranden« 8.—9. Jan. s. A. gik Resten af de Ejendomme, J. havde efterladt sig, op i Luer. — Kancelliraad 1685. Justitsraad 1693. Etatsraad 1696. — Et Epitafium over J. med hans Billede blev opsat i Treenighedskirken i Altona; dets Rester, bl. a. Indskriften, er bevarede, men Portrættet, som endnu omtales ca. 1840, synes nu sporløst forsvundet. Barneportræt paa Epitafiet i Kirken i Store Vi over Pastor Johs. J. og hans Familie, 1654.

J. Møller: *Cimbria literata*, I, 1745, S. 276. *Annua missionis Hamburgensis* 1589—1781, 1867. *Neues Staatsbürg. Magazin*, V, 1837, S. 380 ff.; VIII, 1839, S. 313. J. A. Nordberg: *Carl XII.s historia*, 1740, I, S. 104. Andreas Hojer: *König Friedrich des Vierten glorw. Leben*, 1829. L. H. Schmid: *Hist. Beschreibung der Stadt Altona*, 1747. E. H. Wichmann: *Geschichte Altonas*, 1865. Franz v. Jessen: *En slesvigsk Statsmand*, I, 1930. *Danmarks Adels Aarbog*, LIV, 1937, II, S. 80 f.

Franz v. Jessen.

Jessen, Nicolai Jacob, 1718—1800, Kæmmerer. F. 1. Jan. 1718 i Neuenkirchen ved Krempe, d. 16. Aug. 1800 i Helsingør, begr. sst. Forældre: Diakon Tycho J. (1684—1760) og Anna Elisabeth Schrøder (1688—1761). Gift 8. Dec. 1758 i Kbh. (Slotsk.) med Marie Christine Jacobi, f. 5. Marts 1738 i Asminderød, d. 11. Febr. 1801 i Kbh. (Petri), D. af Sognepræst Peder J. (1691—1738) og Elisabeth Charlotte Schäffer (ca. 1712—89).

J. gjorde i flere Aar Tjeneste ved Hoffet som Frederik V.s Kammertjener, og da han forlod denne Tjeneste, fik han 1759 Gavebrev paa den tidligere Krudtmølle ved Raavad, hvor han anlagde et Filehuggeri, der blev beskyttet med betydelige Privilegier. 1762 overtog han desuden Stubbemøllen (Stampen) for der at indrette en Sabelfabrik, men intet af disse Foretagender lykkedes, og 1765 fallerede han. Fra sin Hoftjeneste havde han helt vundet Juliane Marie for sig, og i de vanskelige Aar understøttede hun J., der sad med mange uforsørgede Børn. Han fik Vinleverancen til hendes Hof, og ved Sammensværgelsen mod Struensee fik han Lejlighed til at vise sin Taknemmelighed i

Praksis. Det var J., der Natten til 17. Jan. 1772 førte de sammensvorne gennem Christiansborgs snørklede Gange frem til Kongens og Struensees Værelser. For sit Bidrag til Sammensværgelsens gunstige Forløb fik han straks udbetalt 2000 Rdl., og 1780 tilstodes der ham endog en aarlig Godtgørelse paa 400 Rdl. 1778 havde han desuden faaet det ret indbringende Embede som Kæmmerer ved Øresunds Toldkammer. — Etatsraad 1778. — Maleri.

E. Holm: Danmark-Norges Historie, III, 2, 1898; IV, 2, 1902. C. Nyrop: J. F. Classen, 1887. Hist. Tidsskr., 3. Rk., IV, 1865—66; 4. Rk., II, 1870—72.

Harald Jørgensen.

Jessen, Nicolai Jacob, 1797—1866, Forstmand. F. 17. Juli 1797 i Kbh. (Holmens), d. 1. Juni 1866 i Randers, begr. sst. Forældre: Kaptajnløjtnant, senere Kontreadmiral Carl Wilhelm J. (s. d.) og Hustru. Gift 1° 8. Dec. 1831 i Tjele med Henriette Selma v. Dirckinck-Holmfeld, f. 15. Maj 1806 i Altona, d. 28. Marts 1845 i Randers, D. af nederlandsk Oberst og Flaadekaptajn, Friherre Arnold Christian Leopold v. Dirckinck (senere D.-H.) (1763—1828) og Anna Helene Holm (1776—1809). 2° 4. April 1848 i Kbh. (Helligg.) med Caroline Wilhelmine Jessen, f. 6. Febr. 1804 i Altona, d. 7. Maj 1882 i Kbh. (Johs.), D. af Overkrigskommissær Frederik Christian J. (1761—1820) og Sophie Franzine Wilhelmine Müller (1767—1861).

Efter at være blevet Student 1814 fra Borgerdydskolen i Kbh. tog J. filologisk og filosofisk Eksamen, før han 1818—19 underkastede sig Landmaaler- og Forsteksaamen. 1820 blev han gageret Forst- og Jagtjunker, og 1830 blev han Overførster for en Del jyske Statsskove og 1845 tillige for de øvrige, og i denne Stilling virkede han til sin Død, samtidig med at han var Landstingsmand i Perioden 1855—63. J. virkede med stor Iver for Bevarelsen af Jyllands private Skove og var fra 1836 Leder af den saakaldte Skovregulering i Jylland, hvorved alle Fredskovsarealer søgtes stedfæstede og indtegnede paa Matrikulkortene. Han var af den Opfattelse, at det i Skovloven af 1805 fastsatte tiaarige Tilsyn ikke var tilstrækkeligt for Privatskovenes heldige Bevarelse, og at kun Statsdrift vilde være virkelig tilfredsstillende. Han arbejdede derfor ogsaa for Statens Erhvervelse af mest mulig privat Skov, dog uden nævneværdigt Resultat. I »Maanedsskrift for Litteratur« (XIII, 1835) angreb han de private Skoves Behandling ved en anonym Anmeldelse af Pseudonymet C. Christiansons Skrift »Ueber Forst-Verwaltung« (1834), hvis Forfatter var J.s Svoger C. Dirckinck-Holmfeld. Han bidrog væsentligt til Forbedring af de ham underlagte Skove, men selv om det vel først og fremmest skyldes ham, at

nogle af Statsgældsskovene gik over til at blive Domæner, saa blev hans Virksomhed paa dette Omraade dog ikke af afgørende Betydning. I sit Arbejde »Om Hedeskovdyrkingen i Jylland«, der udkom i hans sidste Leveaar, fremførte han over for det nystiftede Hedeselskab velmente Raad, væsentligst ved at pege paa tidligere Tidens Fejlgreb, men i en saadan Form, at det sikkert har haft Vanskelighed ved at vinde videre Udbredelse. — Kammerjunker 1828. Hofjægermester 1851. Kammerherre 1852. — R. 1840.

A. Oppermann: Bidrag til det danske Skovbrugs Historie, 1786—1886, 1889. Samme: Skovreguleringerne 1829—1842, i Tidsskr. f. Skovvæsen, XXVI, 1914. Personalhist. Tidsskr., 3. Rk., VI, 1897 (se Registeret). C. Syrach Larsen.

Jessen, Hans Peter Boye (Pjeter Petrovitsj), 1801—75, Veterinær. F. 5. Marts 1801 i Katharinenheerde, Ejdersted, d. 2. Juni 1875 i Dorpat, begr. sst. Forældre: Sognepræst, sidst i Eichede, Peter J. (1770—1826) og Henriette Dorothea Auguste Schumacher (ca. 1798—1826). Gift 1° med N. N. 2° med N. N. 3° før 1848 med Maria Amanda Querfurth, f. Berghofer, d. 17. Marts 1879.

J. fik den for en dansk Dyrlæge usædvanlige Skæbne, at han 1827, s. A. han havde taget sin Eksamen ved den gamle Veterinærskole paa Christianshavn, af den russiske Regering fik Anmodning om at komme til Rusland for at gøre Tjeneste ved de dengang oprettede Militærkolonier i Novgorod. 1827 tog J. Veterinæreksamen ved det medicinsk-kirurgiske Akademi i St. Petersborg, var nogle Aar ansat ved den kejserlige Marstald, praktiserede siden privat i St. Petersborg, indtil han 1834 blev Dyrlæge ved Chevalier-Garde-Regimentet og 1840 tillige ved Hestgarden. I fem Aar var han Medlem af en Komité for Veterinærmedicin og berejste de russiske Stutterier. Da Veterinærskolen i Dorpat blev oprettet 1848, blev J. paa Grund af sin Indsats for Ordning af det russiske Veterinær-væsen udset til dens Direktør. Han ledede Skolen indtil 1858, men fortsatte som Professor og Klinikforstander til sin Død. J. vandt almen Anerkendelse for sin store veterinære Dygtighed og for sin Ledelse af Dorpat-Skolen, der efterhaanden fik europæisk Ry; han var tillige Regeringens Raadgiver i veterinære Anliggender. J. var begejstret for sin Videnskab, men havde tillige et aabent Blik for almenmenneskelige Interesser, han havde Sans for Humor og var udrustet med digteriske Evner, han var elsket og agtet af sine Elever. J. har paa Tysk og Fransk udgivet talrige Skrifter om veterinære Emner: Miltbrand, Tuberkulose, men især om Kvægpesten, som han utrættelig søgte at bekæmpe bl. a. ved Indførelse af Podning. Han udgav ogsaa en lille tysk Beslaglære: »Die nothwendigsten Huf- und Klaueneisen und die Hauptregel beim Huf-

beschlage« (1853), og der foreligger ogsaa fra hans Haand Rejseberetninger og hippologiske Afhandlinger bl. a. om Stutterier og den russiske Traverrace. Paa forskellig Maade blev J. hædret, han var Æresmedlem af lærde russiske Selskaber, blev Statsraad og var højt dekoreret. Skønt hans Virke kom til at falde langt fra Danmark, bevarede han dog sin Kærlighed til den gamle Veterinærskole, han var udgaaet fra, og ved dens Hundredaarsfest 1873 tolkede han endnu paa Dansk sin Taknemmelighed imod sin Ungdomslærer Erik Viborg. — K.² 1873.

Dörptsche Zeitung 9. Juni 1873. Neue Dörptsche Zeitung 9. og 11. Juni s. A. Baltische Wochenschrift 4. Okt. s. A.; sst. 1875, Nr. 24. L. Bahr i Maanedsskrift for Dyr læger, XXIV, 1912—13, S. 246 ff. Tidsskrift for Veterinærer, 2. Rk., V, 1875, S. 250 f. Revue vétérinaire Estonienne, 1931, S. 97—167.

Hj. Friis (B. Bang).

Jessen, Peter, 1846—85, Husdyrbrugskonsulent. F. 1. Febr. 1846 i Ullerup i Sundeved, d. 9. Aug. 1885 paa Frbg., begr. i Ryslinge. Forældre: Gaardejer Peter J. (1814—71, gift 2° 1860 med Gunder Rehof, 1822—91) og Ingeborg Jørgensen (1807—58, gift 1° 1833 med Gaardejer Jacob Richelsen, ca. 1796—1842, gift 1° med Ingeborg Duus, ca. 1799—1832). Gift 15. Juli 1881 i Randers med Henriette Amalie Povlsen, f. 17. Okt. 1854 i Randers, d. 24. Nov. 1928 i Spentrup (gift 2° 1889 med Gaardejer i Trustrup, Ølst Sogn, Niels Petersen, f. 1853), D. af Lærer, Kantor Hans Christian Henrik P. (1818—96) og Mette Marie Stabell (1822—60).

J. tilhørte en anset sønderjysk Bondeslægt og arbejdede paa Faderens Gaard Bøgebjerg i Sundeved til sit nittende Aar. Den begavede unge Mand havde tidligt Ønske om en videregaaende Landbrugsuddannelse og tilskyndedes hertil af Præsten N. L. Feilberg og dennes Søn, den senere kendte Landøkonom P. B. Feilberg, der var Forvalter paa Rungstedlund i Nordsjælland. Her blev J. Elev 1865 og kom derefter som Avlskarl til N. L. Feilberg, der da var forflyttet til Kirke Helsing ved Slagelse. Paa Askov Højskole, hvor han opholdt sig 1866—68, fik han særlig Interesse for Naturfagene, og her vakttes tillige hans Ønske om efter yderligere Uddannelse selv at gaa ind i en Højskolegerning. Han tog Præliminæksamnen 1868, kom til Veterinær- og Landbohøjskolen, tog Dyr lægeeksamen 1871 og blev s. A. Lærer ved den nogle Aar før oprettede Landboskole i Lyngby. Omtrent fem Aar virkede han her som en fortrinlig Ungdomslærer, grundig og klar i sin Undervisning, jævn, venlig og deltagende over for Eleverne. Under J. C. la Cours Paavirkning udvikledes hans Evne til selvstændigt Arbejde med Husdyrbrugets Problemer, der trængte sig stærkt i

Forgrunden i disse Aar, og nogle Afhandlinger, han skrev i »Tidskrift for Landøkonomi« 1873 om Udstilling af Slagtekvæg og om Kvægets Fodring, vakte megen Opmærksomhed. De følgende Aar fortsattes denne Skribentvirksomhed, samtidig med at han studerede Husdyrbrug ved Rejser i Udlandet, og saaledes forberedt ansattes han 1876 i den nyoprettede Stilling under Landhusholdningsselskabet som Konsulent i Husdyrbrug. J. blev herved Danmarks første Husdyrbrugskonsulent og udførte som saadan en meget betydningsfuld Gerning, særlig for Kvægbrugets Udvikling i en Periode, der frembød mange Vanskeligheder baade for Avlsarbejdet og for Afsætningen af Produkterne. I Arbejdet for rationelle Avlsmetoder fulgte han Prosch, men medens denne ved sin skarpe Form ofte bragte sig i Modsætning til Landmændene, havde J. med sit rolige og hensynsfulde Væsen let ved at vinde deres Tillid. Han virkede som Foredragsholder, Dyrskuedommer og direkte personlig Raadgiver, var Medlem af Husdyrbrugsudvalgene baade i De samvirkende sjællandske Landboforeninger og i Foreningen af jyske Landboforeninger og tog sig med særlig Energi af det grundlæggende Arbejde for Stambogsføringen. Varetagelsen af vore Handelsinteresser i Udlandet stillede store Krav til J.s Dygtighed. 1877 og 1878 deltog han i de Deputationer, som Landhusholdningsselskabet sendte til England for at holde Vejen aaben for vor store Kreatureksport, og ved flere senere Rejser repræsenterede han dansk Landbrug og foretog Undersøgelser over Markedsforholdene i England, Tyskland, Holland og Belgien. Særlig i »Tidskrift for Landøkonomi« har han skrevet om sin Virksomhed. J. havde vundet en grundfæstet Anseelse, da N. J. Fjord i 80'erne i stigende Grad følte Savnet af en særlig sagkyndig til Varetagelse af Forsøgslaboratoriets Fodringsforsøg, og 1884 blev Planlægningen af disse overdraget J., men han var allerede da mærket af Sygdom, og hans tidlige Død kuldcastede disse Fremtidsplaner. — Mindesmærke paa Graven 1889 med Bronzemedajon af Rasmus Andersen.

J. H. Bagge i Vort Landbrug, IV, 1885, S. 539—43. Ugeskrift for Landmænd, 6. Rk., X, s. A., S. 91 f. Landmands-Blade, XVIII, s. A., S. 519 f. J. C. la Cour i Tidsskrift for Landøkonomi, 5. Rk., V, 1886, S. 196—200. Ludvig Schrøder i Sønderjydske Aarbøger, 1891, S. 109—28.

Aksel Milthers.

Jessen, Peter Willers, 1793—1875, Læge. F. 13. Sept. 1793 i Flensborg, d. 29. Sept. 1875 paa Hornheim ved Kiel, begr. i Kiel. Forældre: Boghandler Peter Willers J. (1739—1800) og Christine Frederikke Amalie Reimers (1753—1829). Gift 16. Juli 1820 i Dresden med Amalie Caroline Eccardt, f. 1. Nov. 1798 i Kassel,

d. 12. Juli 1852 i Kiel, D. af Jæger, senere Kastellan og Sekretær hos Grev Saym und Wittgenstein, Christian Friedrich E. og Amalie Marie Wörner.

J. studerede Medicin i Berlin, hvor Horn og Heim var hans Lærere, og navnlig den berømte Horn vakte hans Interesse for Psykiatrien. Endnu før sin Promotion til Doktor i Kiel 1820 blev han udnævnt til Overlæge ved den nyopførte Sindssygeanstalt ved Slesvig, der aabnedes 1. Okt. 1820. I denne Stilling vandt han hurtigt Ry som Banebryder for den nye Retning inden for Behandlingen af sindssyge, der da begyndte at gøre sig gældende. Han var en af de første Anstaltlæger, der søgte at afskaffe de gamle Tvangs- og Marterapparater og gennemføre det senere efter Englænderen Conolly kaldte »no-restraint-System«, ligesom han søgte at indrette et Landbrug ved Anstalten til Beskæftigelse af de sindssyge. Helt kunde han dog ikke frigøre sig fra Fortiden, men hans Anstalt blev dog hurtigt en Mønsteranstalt og var i en Aarrække den eneste virkelige Kuranstalt for sindssyge i hele Skandinavien. Ogsaa Patienter fra Norge og Sverige indlagdes hyppigt der, saaledes bl. a. Esaias Tegnér. J. var ogsaa en af de første, der opstillede en Teori om Abnormiteter i Nervesystemet som Aarsag til Sindssygdomme, og blev herigennem en Forløber for den senere udviklede »somatiske Skole« inden for Psykiatrien. 1845 opgav han sin anstrengende Stilling ved den efterhaanden store Statsanstalt og aabnede s. A. en privat Sindssygeanstalt ved Kiel, som han efter sine Lærere Horn og Heim kaldte Hornheim. Han fortsatte dog utrættet sit videnskabelige Arbejde og holdt Forelæsninger ved Kiels Universitet. Af hans videnskabelige Arbejder maa navnlig fremhæves hans Doktordisputats »De melancholia attonita«, en udmærket lille Monografi over den stuporøse Melankoli. J. var en elskværdig og fintdannet Personlighed, afholdt i kollegiale Kredse. Han var Medstifter af den slesvigske Lægeforening (1832) og i mange Aar en virksom Formand for denne. — Dr. phil. h. c. i Kiel 1870. Tit. Professor 1833. — R. 1837. — Maleri.

Allg. Deutsche Biographie, XIII, 1881, S. 786. Hj. Helweg: Sindssygevæsenets Udvikling i Danmark, 1915, S. 21, 72 ff.

Max Schmidt.

v. Jessen, Matthias Reinhold, 1780—1853, Officer og Stiftamtmand. F. 19. Nov. 1780 i Haderslev, d. 2. Aug. 1853 i Kbh. (Trin.), begr. sst. (Ass.). Forældre: Herredsfoged i Gram, senere i Hvidding og Rangstrup og i Haderslev Herred, Landfoged i Husum, Kancelliraad Johan Christian v. J. (1745—1801, gift 1° 1777 med Margrethe Cathrine Bertelsen (1751—77, gift 1° 1772

med Herredsfoged i Sønder Rangstrup Herred, Branddirektør i Aabenraa Amt Jacob Lorenz Kall, d. 1772), 3° 1790 med Anna Sophie Bjørn (1748—1802, gift 1° 1767 med Herredsskriver i Brøns Christian Thomsen, 1725—83) og Ellen (Helena) Landerup (1751—89, gift 1° 1774 med Major i Rytteriet Gerhard Nicolai Blechingberg, ca. 1720—77). Gift 1° 23. April 1809 i Vejle med Marie Sophie Ammitzbøll, f. 19. Sept. 1788 paa Kelkær, d. 18. Juli 1824 i Nykøbing F., D. af Godsejer Laurids (Lars) A. (1760—1837) og Gedske Stenstrup (ca. 1767—1840). 2° 21. Dec. 1825 i Kbh. (Petri) med Juliane Henriette Ter-Borch, f. 21. Dec. 1805 i Kbh. (Ty. Ref.), d. 19. Febr. 1866 i Dresden, D. af Grosserer, østrig-ungarsk Generalkonsul Thomas T.-B. (1762—1812) og Anna Elisabeth Heinrich (1784—1826).

Da Moderen døde tidligt, kom v. J. i Huset hos sin Faster, der var gift med Stiftamtmand J. C. F. Hellfried. Han fik baade en militær og en akademisk Uddannelse og tilegnede sig navnlig fortrinlige sproglige Kundskaber. 1799 blev han Kornet ved det slesvigske, 1803 ved det holstenske Rytterregiment. Kort Tid efter lod han sig sætte à la suite, tog Studentereksamen privat 1804 og begyndte at studere Jura i Kbh. Han naaede kun at faa taget den forberedende Eksamen, inden han paa ny udkommanderedes til Tjeneste som Sekondløjtnant ved sit gamle Regiment med Tjeneste i Holsten. 1807 udnævntes han til Premierløjtnant og 1808 til Divisionsadjutant i Generaladjutantstaben samt Ritmester. 1811 ledsagede han Statsminister Kaas til Paris. Den ydre Anledning var at overbringe Napoleon Frederik VI.s Lykønskning i Anledning af Kongen af Roms Fødsel, men i Virkeligheden skulde der føres vigtige politiske Forhandlinger. 1813 udnævntes han til Major, men paa Grund af en paadraget Knæskade forlod han den militære Løbebane og blev s. A. udnævnt til Amtmand i Hjørring, et Embede, han ikke kom til at tiltræde, da han i Dec. s. A. blev Medlem af Kommissionen for Norges Providering. Frederik VI. satte megen Pris paa ham og udnævnte ham efter Kjelfreden til Stiftamtmand over Lolland-Falsters Stift og Amtmand over Maribo Amt. Dette Embede beklædte han i 35 Aar og bestyrede det med en almindelig anerkendt Samvittighedsfuldhed, Iver og Dytighed. Hans 50-aarige Embedsjubilæum fejredes med Tilslutning fra hele Stiftet. 1832 kaldtes han af Regeringen til at tage Plads blandt de oplyste Mænd for at udtale sig om Udkastet til Stænderforordningen. Han deltog ikke meget i Debatten, men stemte saavel for hoverifri Fæstebønders og Beneficiarers som for Jøders Valgbarhed og indtog saaledes en betydelig mere

liberal Stilling end Regeringen. 1834 valgtes han til Suppleant til Østifternes Stænderforsamling, men han kom aldrig til at møde. I sine sidste to Embedsaar havde han en af Rentekammerets unge Auskultanter ved sin Side til Assistance. — Kammerjunker 1810. Kammerherre 1817. Gehejmekonferensraad 1849. — R. 1815. DM. 1826. K. 1829. S.K. 1843. — Malerier af F. C. Gröger 1812 (Familie-eje) og af A. Schiøtt 1850 (Fr.borg). Miniature af ukendt 1814 (Privateje). Litografi af E. Lehmann 1837 efter Maleri af L. Hansen.

Danmarks Adels Aarvog, LIV, 1937, II, S. 90 f.

Harald Jørgensen (G. Kringelbach).

v. Jessen, Thomas Balthazar, 1648—1731, Statsmand. F. 4. Juli 1648 i Store Vi, d. 27. Okt. 1731 paa Deutsch-Nienhof, begr. i Domkirken i Lübeck. Broder til Matthias J. (s. d.). Gift 13. Dec. 1680 i Kbh. (Petri) med Elisabeth Biermann (v. Ehrenschild), f. 10. Juli 1664 i Kbh. (Petri), d. 1. Febr. 1729 paa Gottorp, D. af Conrad B. v. E. (s. d.) og Hustru.

Efter 1666 at være blevet dimitteret fra Flensborg studerede v. J. Jura i Jena, Leiden og Strasbourg; sidstnævnte Sted erhvervede han 1671 Doktorgraden paa en Afhandling om »Retten til Forrang«. Kort efter sin Hjemkomst udnævntes han 1673 til Sekretær ved Regeringskancelliet i Glückstadt, men tiltraadte først Stillingen to Aar senere, idet han foreløbig sendtes til Speier, Sædet for den kejserlige Rigs-kammerret. Hans Tjeneste i Glückstadt faldt sammen med de Begivenheder i Slutningen af den Griffenfeld'ske Periode, der ved Rendsborg-Traktaten 10. Juli 1675 midlertidig førte til Gottorpernes Underkastelse. I April 1677 forflyttedes han til Tyske Kancelli i Kbh., hvis Chef (Oversekretær) da var Conrad Biermann. Tre Aar senere ægtede han Biermanns ældste Datter. Svigerfaderen og Svigersønnen fik paa samme Dag (29. Okt. 1681) Vaabenbrev, med Navnene henholdsvis: v. Ehrenschild og v. J. Mellem de to Mænd, den indvandrede Badenser, der over fransk var kommet i dansk Tjeneste, og den danske Slesviger udviklede sig et udenrigspolitisk Samarbejde af saa intim Art, at det er vanskeligt at skille den enes Indsats ud fra den andens, indtil v. Ehrenschild 1688 trak sig tilbage fra den regelmæssige Deltagelse i Statstjenesten.

Allerede 31 Aar gammel var v. J. blevet Kongens Kammersekretær og Sekretær i Gehejmekonseillet. Ved sin Flid og Intelligens og sine fortrinlige Sprogkunderskaber, der forenedes med betydelig stilistisk Evne, vandt han Indflydelse hos Kongen under den paa Alliancen med Frankrig støttede Reunions-Politik over for

Gottorp, hvis Virkeliggørelse Christian V. betragtede som sin Hovedopgave. Under Kongens Ophold i Hertugdømmerne 1684 ledsagedes han af v. J., der konciperede flere af de Akter, som dannede det statsretlige Grundlag for det udelte Slesvigs Indlemelse i Kronen (uden al Forbindelse med Holsten). I Sommeren 1685 havde imidlertid Forholdene i Vest- og Mellemeuropa udviklet sig saa ugunstigt for Danmark, at Regeringen ikke ansaa det for muligt at nægte sin Medvirkning til den Forhandling om Gottorpernes Genindsættelse, som Magterne krævede. Paa Kongressen, der traadte sammen i Altona Nov. 1687, var Christian V. repræsenteret af v. Ehrenschild og Gensch v. Breitenau; da førstnævnte allerede i nogen Tid havde ønsket at blive befriet for en Del af sine Embedsbyrder, blev v. J. udnævnt til hans Efterfølger som Oversekretær i Tyske Kancelli (11. Aug. 1688). Hans Overtagelse af Embedet faldt sammen med Udbrudet af Fjendtlighederne mellem de to store Koalitioner, der i den pfalziske og den engelske Arvefølgekrig delte Europa, og som begge søgte at drive Danmark-Norge ud af Neutraliteten. Efter længe at have søgt at trække Forhandlingerne i Altona i Langdrag maatte de danske Repræsentanter i Juni 1689, da vitterlig ingen virksom Bistand var at vente fra Frankrig, bøje sig for Sveriges, Lüneburgs og Englands Krav og underskrive Forliget, der genindsatte Hertugen af Gottorp i samtlige Besiddelser og Rettigheder i Slesvig, som var blevet ham frataget fem Aar tidligere. Dette var et haardt Slag for Christian V.s Politik, som i v. J. havde haft et af sine ypperste Redskaber. Vilhelm af Oraniens England havde en Hovedandel i Skylden for Nederlaget, og Stemningen i danske Regeringskredse kunde derfor ikke være den engelske Gesandt, Robert Molesworth, gunstig, da han en Maaned Tid efter Altona-Forliget ankom til Kbh. for at forhandle om Udrustning af et dansk Korps til Støtte for Kong Vilhelms Operationer mod Jacob II.s og Louis XIV.s forenede Tropper i Irland. Forhandlingerne med Molesworth førtes af v. J., hvis Opgave i høj Grad vanskeliggjordes dels af de Hensyn, der skulde vises Frankrig, hvorfra Danmark stadig modtog Subsidier, dels af den Støtte, den engelske Gesandt fandt i de Kredse, som samledes omkring Mecklenburgeren C. S. Plessen og den sydtyske General, Hertug Ferdinand Vilhelm af Würtemberg, dels endelig af den diplomatisk uerfarne Molesworths Ilterhed og hovne Væsen. Da der imidlertid i den givne Konstellation ikke var Mulighed for at slippe uden om Traktatens Afslutning, benyttede v. J. sig af Modpartens utaalmodige Iver til at sikre den danske Krone fordelagtige Vilkaar for Hjelpekorpsets Afsendelse. Mindre

end en Maaned efter, at Molesworth havde haft sin Tiltrædelses-Audiens, blev Traktaten underskrevet (15. Aug. 1689), men den engelske Konges Misfornøjelse med den høje Pris, hans Gesandt havde maattet forpligte sig til at betale, paavirkede i høj Grad Molesworths Syn paa v. J. og de danske Personligheder, med hvem han var kommet i Berøring. I den Bog, han skrev efter sit treaarige Ophold i Danmark («An Account of Denmark, as It was in the Year 1692» (1694), er det kun Plessen, der finder Anerkendelse.

Som Udenrigsminister satte v. J. dansk Politik de to Maal: Skaanes Generobring og det udelte Slesvigs Indlemmelse i Kronen. Ogsaa efter at Plessen i Slutningen af 1691 var indtraadt i Regeringen, fastholdt v. J. som Grundlag for denne Politik Gennemførelse Griffenfelds Maksime, at Danmark under alle Omstændigheder maatte undgaa at faa samtidig Sverige og Frankrig til Fjender, medens Plessen i Tilmærmelsen til England og Holland saa det eneste sikre Middel til at naa frem til de for begge disse Statsmænd fælles Maal. Dette Modsætningsforhold foraarsagede, at Regeringens Holdning ofte led af Døbbelthed og Uregelmæssighed. Naar de positive Resultater af den Udenrigspolitik, v. J. førte, først kom til at foreligge tretten—fjorten Aar efter Christian V.s Død, skyldtes det dog først og fremmest Misforholdet mellem denne Politik Maal og de militære Magtmidler, hvorpaa den i sidste Instans skulde støtte sig. — Jævnside med v. J.s initiativrige Ledelse af Udenrigspolitikken blev han stærkt benyttet i den indenrigske Tjeneste; han udnævntes 1690 til Medlem af den permanente Kommission, der senere blev til Overrentekammeret, og 1691 af den saakaldte »store Kommission i Raadstuen« samt endelig 1693 af Kommissionen vedrørende »Commerciem og Negotiem«; yderligere blev han 1692 Patron for Det kgl. Akademi og fik s. A. Sæde i Højesteret. Skønt Plessen fra Tiden omkring Aarsskiftet 1694—95 havde vundet stærk Indflydelse hos Christian V. og derved trængt Regeringens og Centraladministrationens »franske Parti« noget i Baggrunden, bevarede Kongen dog uforandret sin Tillid til de Raadgivere, som stod ham nærmest i hans Opfattelse af det slesvigske Spørgsmaal, og 1695 blev v. J. Medlem af Konseillet.

Netop paa den Tid gav Hertug Frederik IV.s Tiltrædelse af Regeringen i det gottorpske Fyrstendømme Anledning til faretruende Vanskeligheder. I denne Situation gik Christian V. ind paa Plessens og Ferdinand Vilhelm af Würtembergs Forslag om Oprettelse af en Alliance- og Subsidie-Traktat med Sømagerne, og 17. Dec. 1695 ratificeredes Traktaten i et Konseil, som karak-

teristisk nok samtidig vedtog saa vidt muligt at »holde det gaaende« med Frankrig, o: vedblivende at modtage de franske Subsidier. Forgæves søgte v. J. at balancere mellem disse modstridende Standpunkter; det franske Diplomati gennemskuede hurtigt Spillet, og Guldstrømmen fra Paris standsede, uden at Pengene fra Haag og London var i Stand til at opveje Tabet. Da nu Plessens Politik ligeledes glippede paa Kongressen i Rijswijk og under de paafølgende Forhandlinger med Sømagterne, fik det Parti, som samlede sig om C. Reventlow og v. J., atter Vind i Sejlene. v. J. saa det som sin Opgave at skaffe Danmark Erstatning for, hvad der i Vest var gaaet tabt eller ikke havde vist sig brugbart, og han vendte sig da mod Øst for at tilvejebringe Alliancer med Polen, hvor Christian V.s Søstersøn, Kurfyrst Frederik August af Sachsen var blevet Jan Sobieskis Efterfølger paa Tronen, og med den moskovitiske Tsar Peter (I.) Aleksejevitsj, som var i Færd med at blive en Magtfaktor i Europa. Disse Planer blev virkelig ogsaa gennemført, idet samtidig den nødvendige Støtte i Nordtyskland saa vidt muligt søgtes sikret. I sin Forlængelse fører denne Politik frem til den Kombination, som henved femten Aar senere, under den store nordiske Krig, i hvert Fald i Sønderjylland skulde bringe Danmark-Norges Krone til Maalet.

Ved Tronskiftet i Aug. 1699 blev Conrad Reventlow Storkansler; i v. J.s Stilling skete ingen Ændring. Et halvt Aars Tid senere fjernedes C. S. Plessen fra Finansstyrelsen. Skylden for hos Frederik IV. at have udvirket denne Beslutning blev lagt paa Reventlow og navnlig paa v. J., og den Plessen'ske Kreds stræbte da at faa begge styrtede. Under det korte Felttog i Hertugdømmerne i Sommeren 1700 havde v. J. ledsaget Frederik IV., men da ved de forenede Sømagters Bombardement af Kbh. og Karl XII.s Landgang paa Sjælland Afgørelsen var faldet netop der, hvor den danske Krigsplan ikke havde regnet med den, vendte han tilbage til Hovedstaden; han medvirkede saaledes ikke direkte ved Forhandlingerne om Traventhal-Traktaten (31. Juli—18. Aug. 1700). Kort efter sin Hjemkomst begærede han Afsked fra Embedet som Oversekretær (4. Sept. s. A.). Det stod ham klart, at selv om Fredslutningen kun kunde blive en forbigaaende Episode i Kampen ved Rigets Sydgrænse, saa maatte det for andre se ud, som om Nederlaget dømmende ramte hans Metoder og Synspunkter. Desuden følte han sig træt; Sisyfos-Arbejdet i den gottorpske Sag havde slidt paa hans Kræfter. — En vidtløftig Intrige, spundet af Plessens Tilhængere i den syge og nedbrudte Konges umiddelbare Omgivelser, foranledigede, at v. J.s Afsked først blev bevilget paa en

for ham tilfredsstillende Maade en Maaned efter, at den var begæret. I Slutningen af Okt. s. A. udnævntes han til Ambassadør i Wien. Her tog han (4. Maj 1701) Holsten i Len for Kongen og sluttede 4. Juni s. A. en tiaarig Forbundstraktat med Kejseren. Freden i Traventhal kastede sin Skygge over dette diplomatiske Instrument, som yderligere bandt Danmarks Handlefrihed, men til Gengæld naaede v. J. ad en Omvej Kejsерens Godkendelse af den danske Konges Ret til Elbtolden, for hvilken der var blevet stridt i paa det nærmeste trekvart Hundredaar.

I Dec. 1703 udnævntes v. J. til Ambassadør i Polen. Hans Instruktion gik ud paa, at han paa alle Maader skulde søge at styrke August II.s Trone, der syntes alvorligt truet af det Parti blandt Magnaterne, som mere eller mindre frivilligt havde sluttet sig til Svenskerne, og at han af al Evne skulde puste til Krigen, for at Karl XII. kunde blive holdt fast i Polen og om muligt forbløde under Kampen mod de allierede Polakker og Russere. Ambassaden, der kom til at strække sig over næsten tre Aar, blev et af de besværligste og farligste Afsnit af v. J.s lange Løbebane; han maatte foretage vidtløftige Rejser i et af Krig og Oprør hærget Land, og det hændte, at Folk i hans Tjeneste blev myrdede. Navnlig i Betragtning af de faa Virkemidler, hvorover han raadede, opnaaede han betydningsfulde Resultater. Paa den kongetro Konføderation, som i Maj 1704 under Augusts Forsæde afholdtes i Sandomir, holdt v. J. en Tale, hvori han tilsagde Polen den danske Monarks Venskab og formanede til indre Fred og Sammenhold. Her og senere i Krakov virkede han ivrigt for Udsoning mellem Kongen og Magnaterne. I Samarbejde med Patkul støttede han Bestræbelserne for at holde August fast ved Alliancen med Tsar Peter, men Karl XII.s Indmarch i Sachsen i Begyndelsen af Sept. 1706 og Fredslutningen i Altranstädt 24. s. M. gjorde foreløbig Ende paa det hele Spil. Da imidlertid Forholdet mellem den svenske Monark og Kejseren førte til Forviklinger, som efterhaanden ogsaa kom til at berøre danske Interesser (Stridighederne med Gottorp om Traventhal-Traktatens Udførelse og Successionen i Lübeck-Eutin), blev v. J. tillige akkrediteret Karl XII. under dennes Ophold i Sachsen, og han udfoldede store Anstrengelser for ved Hjælp af Piper og Hermelin at modvirke Görtz' Indflydelse paa Karl XII., uden at det dog lykkedes at hindre, at den svensk-kejsерlige Traktat af 1. Sept. 1707 i sin Artikel XIV tilsagde Kejsерens Anerkendelse af Christian August som Fyrstbiskop i Lübeck-Eutin og Gottorpernes Besiddelse af Stiftet i de to følgende Slægtled.

Efter Hjemkomsten helligede v. J. sig Administrationen af sine Godser, Klægsbøl i Vestslesvig (erhvervet 1681), Binnenau i Oldenburg (skænket ham 1689 af Christian V.) og Deutsch-Nienhof i Holsten (købt 1694). Længe varede det dog ikke, inden han paa ny blev draget ind i Statstjenesten. Med Görtz som hertugelig og selv som kgl. Kommissær præsiderede han ved den »Convocation« af Deputerede for det slesvigholstenske Ridderskab, der fandt Sted i Slesvig i Juli 1711, og da Ridderskabet her viste sig imødekomende over for Kronens af Krigstilstanden foranledigede Skattekrav, udvirkede v. J., at det fik sit Ønske om Indkaldelse af en Landdag opfyldt. Den traadte sammen i Rendsborg 14. Okt. s. A. og varede til 4. Juli 1712, under samme Præsidium som »Convocationen«, og forløb gunstigt for Kongens Interesser. Denne Landdag blev den sidste i Hertugdømmerne.

Efter Frederik IV.s Sekvestration af den hertugelige Del af Slesvig udnævntes v. J. (4. Nov. 1713) til Præsident for den slesvigske Regering og Overret med Sæde paa Gottorp. Det tilfaldt saaledes ham, den sidst overlevende af Christian V.s Raadgivere under Reunions-Politikken 1684, at udforme Regerings-Kollegiets og Domstolens Forretningsgang, lede Forvaltningen og varetage Retsplejen i det hele Hertugdømme fra Kongeaa til Ejder. Til Løsningen af denne for en Mand i hans Alder tyngende Opgave medbragte han foruden sin administrative Erfaring og den patriarkalske Myndighed, der kendetegnede hans Metoder, en slesvigsk Samfølelse, som hjalp over mangen Vanskelighed ved Afviklingen af Forholdet til de tidligere hertugelige Embedsmænd. Lige saa lidt som Centralregeringen i Kbh. havde imidlertid v. J. med sin udelukkende klassiske, tyske og franske Dannelses Blik for Opgavens nationale Side, og der blev derfor ingen Foranstaltninger af Betydning truffet til Værn for dansk Sprog i de Egne af Sønderjylland, hvor det var Folkets Modersmaal.

Under den for Danmark militært, udenrigspolitisk og økonomisk vanskelige Situation i Sommeren 1718 henvendte Frederik IV. sig til 34 højtstaaende civile og militære Embedsmænd, blandt disse ogsaa v. J., med Anmodning om deres Betænkning over Spørgsmaalet om Betingelserne for en mulig Fred med Karl XII. og Gottorp og, hvis den ikke kunde opnaas, da om Valget af Alliancer (Tsar Peter eller England-Hannover) til Krigens Fortsættelse. Som tyve andre af Svarene gik ogsaa v. J.s ud paa, at da det næppe kunde anses for muligt at opnaa en antagelig Fred ved direkte Forhandling med Karl XII., burde der søges Tilslutning til England-Hannover, efter v. J.s Raad med Regenten i Frankrig som

Mellemmand. Stærkt fremhæver v. J. Nødvendigheden af ved en Fredslutning at faa Forholdet til Gottorp løst til Bunden: bedst vilde det være, om Gottorperne kunde komme ud af begge Hertugdømmer, og han nævnede i denne Forbindelse den Plan om en Erstatningsydelse til Gottorperne i Oldenburg og Delmenhorst, som halvthundrede Aar senere skulde blive virkeliggjort.

Da efter Freden med Sverige (Juni—Juli 1719) Indlemmelsen af Slesvigs gottorpske Del, som de facto allerede var fuldbyrdet, nu ogsaa skulde gennemføres de jure, anvendte den danske Regering — rigtignok paa utilfredsstillende Maade — Akterne fra 1684 som Forbillede, og den udbad sig tillige Raad hos de to gamle erfarne Statsmænd, v. Breitenau og v. J. Sidstnævntes Svar gik ud paa, at Stædernes og Landskabernes ældre Privilegier, hvad enten de hidrørte fra Kongen eller Hertugen, »som en Naadessag« burde bekræftes, og at ingen fremmed Ret, særlig ikke Kejserretten, fremtidig maatte paaberaabes for Domstolene. Arveyhdingen burde foregaa ved Deputerede, uden Sammenkaldelse af Ridder-skabet; de hertugelige Embedsmænd maatte vælge imellem, om de paa Grund af Hertugens Traktatbrud og Landets Indlemmelse i Kronen vilde anse sig som løst fra deres Troskabsed og da i Lighed med andre ikke-edfæstede Indbyggere deltage i Arveyhdingen, eller om de vilde udvandre. — I det væsentlige blev disse Raad fulgt.

v. J. forblev i Embedet som Præsident for den slesvigske Regering og Overret til 5. Juni 1731. — Samtidige Modstandere har skildret ham som en Mand, hvis Arbejdskraft og Rutine vel var betydelig, og som besad fremragende Kendskab til de udenrigske og særlig Hertugdømmernes Anliggender, men hvis overdrevne Høflighed, Vidtløftighed og Fortabelse i Formaliteter skulde dække Karakterens Tvetydighed; hans Tilhængere fremhæver hans aandelige Smidighed, hans høje Dannelse og den Omsorg og Mildhed, som prægede hans Forhold til undergivne. — Kancelliraad 1679. Etatsraad 1684. Justitsraad 1692. Gehejmeraad 1695. — Hv. R. 1693. — Barneportræt paa Epitafiet i Kirken i Store Vi over Pastor Johs. J. og hans Familie, 1654. Formentlig portrætteret paa Maleriet: Christian V. præsiderer i Højesteret (1697, Rosenborg).

Franz v. Jessen: En slesvigsks Statsmand, I, 1930; heri udførlige Henvisninger til utrykte og trykte Kilder for Tiden 1648—1703. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, VIII—IX, 1930—33. E. Holm: Danmark-Norges indre Historie 1660—1720, II, 1886. Samme i Hist. Tidsskr., 6. Rk., V, 1894—95, S. 295—307. A. D. Jørgensen: Hist. Afhandlinger, III, 1898, S. 28 ff. Max Rasch: Das Gottorffer Obergericht 1713—30 i Zeitschr. für schlesw.-holst. Geschichte, LIII, 1923. C. F. Allen: Det danske Sprogs Historie i Sønderjylland, I, 1857, S. 148 ff. Arthur Stille: Studier öfver Danmarks politik

under Karl XII.s polska krig, 1889. Samme: Danmarks politik gent emot Sverige 1707—09 (Lunds Universitets årsskr., 1898). Danmarks Adels Aar-bog, LIV, 1937, II, S. 81 ff.

Franz v. Jessen.

Jessen, Tycho, 1799—1857, Officer. F. 21. April 1799 i Kbh. (Holmens), d. 23. Marts 1857 sst. (Garn.), begr. sst. (Garn.). Broder til Overførster N. J. J. (s. d.). Gift 18. Jan. 1844 i Kbh. (Garn.) med Jensine Vilhelmine Fugmann, f. 17. Nov. 1813 i Kbh. (Holmens), d. 16. Marts 1892 sst., D. af Matros Johannes F. og Petronelle Christine Ekberg.

J. var fra 1809 Volontær, fra 1811 virkelig Artillerikadet, blev 1813 Stykjunker, 1816 Sekondløjtnant (Anc. 1815), 1827 kar., 1830 virkelig Premierløjtnant, fik 1837 forbeholdt Kaptajns Anc., blev 1840 Kaptajn II og Kommandør for Pontonnér- og Pioner-detachementet i Rendsborg, men straks efter Kommandør for 3. Batteri i Kbh. 1842 blev han Kaptajn I, 1848 fik han Majors Kar., men fik først n. A. Ancienniteten og blev derefter virkelig Major. Allerede før Krigen 1848 var han vel anset i sit Vaaben som en »eminent« Mand, en brav Karakter, stilfærdig og tilbageholdende. Hans Deltagelse i Kampen ved Nybøl 28. Maj 1848, hvor hans Batteri uden at lide Tab af Betydning bidrog til det heldige Udfald, gjorde hans Navn almindelig kendt og agtet. 1852 fik han Oberstløjtnants Kar. (uden Anc.), 1854 fik han efter Ansøgning Afsked paa Grund af Svagelighed, og 1856 fik han nyt Afskedspatent som Oberst. — R. 1848. DM. 1849. — Litografi efter Tegning af W. Heuer 1849 og af I. W. Tegner s. A. samt fra Em. Bærentzen & Co. 1850 og 1853. Portrætteret paa N. Simonsens samtidige Maleri af Kampen ved Nybøl 1848 (Fr.borg); Litografi derefter af A. Kittendorff.

O. C. A. Jacobs: 1. Feltartilleriregiment 1764—1917, 1917. I. Simesen: N. F. S. Grundtvig og hans nærmeste Slægt under Treaarskrigen, 1933.

Rockstroh (P. C. Bang).

Jessen, Tycho Carl Wilhelm, 1870—1921, Maler. F. 21. Marts 1870 paa Frbg., d. 18. April 1921 i Saunte, begr. i Hornbæk. Forældre: Løjtnant, senere Kaptajn, Fuldmægtig, senere Kontorchef under Kbh.s Magistrat Tycho Wilhelm Carl J. (1844—1922, gift 2° 1893 med Alvilde Palmgreen Johansen, f. 1867) og Anna Louise Marie Ringheim, adopt. Erichsen (1844—92). Gift 26. Juli 1893 i Kbh. (Pauls) med Betty Emma Emilie Nielsen, f. 27. Jan. 1859 i Kbh. (Helligg.), D. af Møbelhandler Peter Adolph N. (1819—84) og Vilhelmine Seraphine Jacobsen (1828—90).

J. blev Student 1887 fra Metropolitanskolen, cand. phil. n. A. og begyndte at tage Undervisning hos Malthe Engelsted. 1889—92 var han Elev paa Zahrtmanns Skole og arbejdede 1903—04 et enkelt Semester paa Kunstakademiets Modelskole. Han debuterede paa Charlottenborgs Foraarsudstilling 1891 med en Pastel »Portræt af to Børn« og udstillede her 1891—1909 samt 1918. Paa Kunsternes Efteraarsudstilling var han repræsenteret 1909 og 1913, og 1923 afholdt Kunstforeningen en retrospektiv Udstilling af hans Arbejder. — Paa Zahrtmanns Skole hørte J. oprindelig til Fynboernes Kreds, og et af hans tidlige Arbejder, Portrættet af Mathilde Fibiger (1891) viser en lys Kolorit og en kraftig, men dog blødt og fint modellerende Formgivning, som kan lede Tanken hen paa Renoir. Senere mod Slutningen af 90'erne gled han imidlertid mere over mod den næste Generation af Zahrtmanns Elever og kom i kunstnerisk Henseende til at staa Malere som Vedel, Tetens, Wandel og Svend Hammershøi nær. Det betød et Omslag i hans Farveopfattelse, som fra nu af blev mindre lys og friluftspræget, og ved at han lod sig inspirere af den gamle Kunst, blev noget af dennes Galleritone hængende ved hans Billeder. I enkelte Portrætter som f. Eks. af Elfride Fibiger (1898) og Amalie Fibiger (1899) ses en kendelig Paavirkning fra Ejnar Nielsen baade i Farven, som væsentlig holdes i sort og graat, i den strenge Linievirkning og i den monumentale og symbolske Opfattelse af Menneskeskikkelsen. Efter Aarhundredskiftet blev hans Farve atter lysere og hans Stil mindre reflekteret som f. Eks. i Portrættet af Asta Fibiger, der er malt i fri Luft. J. har desuden udført smukke Landskabsbilleder, navnlig fra Sverige, hvor han med varme mørkegrønne Farver modellerer Formen frem i et følsomt Tonemaleri. Han stræbte mod monumentale Opgaver, men naaede kun at gennemføre et Par større Figurkompositioner, »Faust og Wagner« (1899) og »Lea og Rachel« (1909), som dog ikke hører blandt hans betydeligste Arbejder. Han blev tidlig mærket af Sygdommen og led af Søvnløshed, saa at han i længere Perioder var ude af Stand til at arbejde. Han foretog gentagne Studierejser til Italien (1889, 1897 og 1909 (over Amsterdam, Bruxelles, Paris)), hvor han haabede at genvinde sit Helbred, og bosatte sig 1915 i Saunte for i de rolige og landlige Omgivelser at forny sin Arbejdskraft. 1918 kunde han da ogsaa igen udstille paa Charlottenborg (i alt otte Billeder) og opnaaede Akademiets Aarsmedaille for »Dame i Gartnerkittel«. Paa Kunstmuseet findes et »Dameportræt« (1898). — Selvportræt 1888 og i Kultegning 1889. Malerier af V. Tetens og af Malthe Engelsted 1901.

Nationaltidende 18. April 1921. Katalog over Mindeudstilling i Kunstforeningen 1923.

Merete Bodelsen.

Jessen Hansen, Hans, 1860—1934, Ingeniør, Biokemiker. F. 20. Sept. 1860 i Plovstrup, Jernved Sogn, d. 20. Marts 1934 i Kbh., begr. sst. (Vestre). Forældre: Gaardejer Hans Henrik Hansen (1830—99, gift 2° 1872 med Ane Else Lauridsen, 1841—1902) og Jensine Hjorth (1831—70). Gift 8. Maj 1892 paa Frbg. (Imm.) med Dorthé Marie Busch, f. 16. Jan. 1860 i Elsegaard, Æbeltoft Landsogn, D. af Gaardejer Jens Peter B. (1822—77) og Else Kirstine Larsdatter (1818—88).

Efter endt Skolegang i Landsbyens Skole kom J. H. paa Ribe Herredskontor som Skriverdreng i den Hensigt senere at blive exam. jur. Han syntes imidlertid ikke om denne Virksomhed og vendte derfor, efter en kort Tid at have været paa Hærens Elevskole, tilbage til Hjemmet, hvor han dels deltog i Gaardens Arbejde og dels virkede som Hjælpelærer, samtidig med at han forberedte sig til den saakaldte store Præliminæreksamen. Denne Eksamen tog han 1881 efter at have været Hjælpelærer i Nærheden af Kolding og faaet Undervisning i denne By; n. A. tog han polyteknisk Adgangseksamen, hvorefter han aftjente sin Værnepligt. Først 1886, efter at have været Redaktør af et Haandværkerblad og virket som Lærer i Aalborg, fik han Raad til at paabegynde Studiet paa Polyteknisk Lærestalt, som han afsluttede 1891 som Kemiker. I det sidste Aar af Studietiden besvarede han i Samarbejde med Jacob Appel Universitetets Prisopgave: »Undersøgelse af de hvide Pulveres optiske Egenskaber«, og Besvarelsen fandtes værdig til Guldmedaillen, men denne blev ikke uddelt, fordi der var to Forfattere. Allerede før Afslutningen af Studiet havde J. H. faaet Ansættelse paa Steins Laboratorium og arbejdede her, til han 1892 fik Ansættelse som Assistent ved Carlsberg Laboratoriet. Her virkede J. H., der først var Assistent hos J. Kjeldahl og efter dennes Død 1899 hos S. P. L. Sørensen, til han 1930 tog sin Afsked. I de sidste Aar var han tillige Laboratoriets Bibliotekar og Medredaktør af Laboratoriets Meddelelser. — Allerede paa Steins Laboratorium havde J. H. paabegyndt et Arbejde over Kulhydraterne i Rug, Byg og Hvede under Modningen, et Arbejde, der afsluttedes paa Carlsberg Laboratoriet og offentliggjordes 1896 som en Besvarelse af en af Videnskabernes Selskab udsat Prisopgave. I dette Arbejde, der belønnedes med det Thott'ske Legat, paaviste J. H. i umoden Rug, Byg og Hvede et hidtil ukendt Kulhydrat, som han gav Navnet Apeponin. I en Række senere Arbejder har J. H. givet

fortrinlige Metoder til Bestemmelse af forskellige Sukkerarter: Rørsukker, Invertsukker og Mælkesukker, naar disse forekommer ved Siden af hinanden. Endvidere har J. H., der var en af de danske Kemikere, der havde størst Indsigt og Erfaring i Kulhydraternes Kemi, i Abderhaldens »Handbuch der biochemischen Arbeitsmethoden« skrevet om Formoltitreringen. Foruden Arbejdet paa Carlsberg Laboratoriet udførte J. H. i Aarene 1901—16 et Arbejde som Konsulent for Malmø stora Walskvarn, og han kom herved ind paa Studier over Hvedemel og de Forhold, der betinger dets Bageevne. Særlig Betydning har hans 1911 i Carlsberg Laboratoriets Meddelelser offentliggjorte Paavisning af Brintionkoncentrationens Indflydelse paa Melets Bageevne haft, idet dette Arbejde har haft stor Indflydelse paa den praktiske Melkemis Udvikling og har tjent som Mønster for en lang Række mølleri- og bagerikemiske Undersøgelser Verden over. Det mødte saa stor Interesse, at det i Amerika blev oversat til Engelsk uden J. H.s Viden. J. H.s stilsfærdige og fine Personlighed, der prægedes af hans religiøse Livsindstilling og hans hyggelige Lune, vandt ham kun Venner. — R. 1930. — Maleri af L. Find 1925 i Familieeje.

G. Haugaard i Meddelelser fra Carlsberg Laboratoriet, XX, 1934, S. XV ff.

Poul Vinding.

Joachim, Hans Christian, f. 1870, Maler og Keramiker. F. 30. Okt. 1870 i Kbh. (Johs.). Forældre: Smedemester Jens Petersen (1838—1903) og Karen Marie Hansen (1832—1913). Navneforandring 16. Sept. 1911. Gift 9. Juli 1900 i Kbh. (Kristk.) med Hanne Johansen, f. 31. Marts 1877 paa Frbg., D. af Arkitekt Johan August J. (1851—1923) og Clara Olivia Petersen (1853—1912).

J. gennemgik Det tekniske Selskabs Skole og uddannede sig Okt. 1887—Jan. 1891 til Maler paa Kunstakademiet. 1893 udstillede han første Gang (som Joachim Petersen) paa Charlottenborg. Hans Debutbillede var et meget karakterfuldt Selvportræt, senere fulgte flere Portrætter og 1898 paa Den frie Udstilling (hvor J. var indbudt) en Komposition »Paaskemorgen«. Han havde imidlertid været stærkt optaget af keramiske Forsøg sammen med en jævnaldrende Kunstnerkammerat paa Akademiet, Billedhuggeren Georg Jensen, den senere Sølvmed; men det var først, da han 1901 kom i Forbindelse med Direktør F. Dalgas paa Den kgl. Porcelainsfabrik, at Keramikken blev hans Livsgerning. Efter en Del Forsøg fandt han sit rette Felt inden for Fajancefabrikationen. Han udførte en Række Modeller til Pryd- og Brugsgenstande for

Alumina, den senere Kbh.s Fajancefabrik, og han havde som Nyskaber sin betydelige Andel i den store Udvikling, der foregik i Fajancefremstillingen her hjemme i de følgende Aar. Fra 1904 var han Kbh.s Fajancefabriks kunstneriske Leder, og han har ved stadige Forsøg udvidet Fabrikkens Omraader, bl. a. ved Fremstillingen af det saakaldte Tranquebar-Fajance. Ogsaa en Del Stentøj foreligger fra hans Haand; et større Arbejde var den Mindestøtte i Stentøj for Holger Petersen, som Keramikeren P. Nordstrøm udførte efter hans Tegning, og som opstilledes i Hjöllund Søgaard Plantage. Med sikker Stil og Formsans og udprægede dekorative Evner har J. anvendt Plante- og Dyremotiver i den ornamentale Stil, han skabte for Fajancen. Hans Dekorationer er nøje afpasset efter det Materiale, han arbejder i. 1922—33 var han kunstnerisk Direktør for Den kgl. Porcelainsfabrik og Kbh.s Fajancefabrik. Sidstnævnte Aar trak han sig tilbage. — Selvporthæfter 1890, 93, 97, 98 (sidstnævnte i brændt Ler). Malerier af Gabriel Jensen 1892 og Poul Bang s. A., begge i Privateje.

Fajancefabriken Alumina 1863—1913, 1913. P. V. Jensen Klint i Skønvirke, 1921, S. 10.

Georg Nygaard.

Joachim Ernst, 1595—1671, Hertug af Slesvig-Holsten-Sønderborg-Pløn. F. 29. Aug. 1595 paa Sønderborg, d. 5. Okt. 1671 i Pløn, begr. sst. Forældre: Hertug Hans d. Y. af Sønderborg (s. d.) og 2. Hustru. Gift 12. Maj 1633 paa Gottorp med Dorothea Augusta, f. 12. April 1602 paa Gottorp, d. 31. Marts 1682, D. af Hertug Johan Adolf af Gottorp (s. d.) og Augusta af Danmark (s. d.).

Efter at have studeret i Giessen og Tübingen foretog J. E. en Rejse til Holland, England, Frankrig og Italien og gjorde nogen Tid Krigstjeneste i Venezia, hvorefter han blev Chef for et Regiment Fodfolk i Danmark. I Henhold til Faderens Testamente arvede han ved dennes Død (9. Okt. 1622) Besiddelserne i Holsten, Staden og Fyrstendømmet Pløn med de tidligere Klostre Ahrensboek og Reinfeld. Hertil kom ved den ældste Broders, Christians (V, 161 f.), Død (1633) Søbygaard med en Fjerdedel af Ærø. — J. E. fortsatte hele sit Liv igennem de Bestræbelser, Faderen havde udfoldet, for at vinde Anerkendelse som de »regerende Herrers« Ligemand, baade over for Hertugdømmernes Stænder og i Arven af Stamgrevskaerne Oldenborg og Delmenhorst. Det lykkedes ham dog ikke at trænge igennem hermed, og først ved Forliget i Kbh. 31. Dec. 1670 (18. Marts 1671) opnaaede han Løfte om Vederlag for sine Rettigheder til Grevskaerne og Indrømmelser for sine Landsdele imod at gøre fælles Sag med Kongen over for Gottorp. Hans Sønner fik

i de nærmest følgende Aar udlagt betydelige Godser i Segeberg Amt og den nordlige Del af Øen Als med Nordborg Slot. Af hans Sønner arvede Johan Adolf (s. d.) Pløn, August (I, S. 571 f.) Nordborg, Joachim Ernst Rethwisch i Holsten og Bernhard (II, S. 501) Søbygaard. — Malerier paa Gripsholm og Brahetrolleborg.

P. H[anssen]: Kurzgefasste zuverlässige Nachricht von den Holstein-Plönischen Landen, 1759, S. 224—58. L. Laursen: Danmark-Norges Traktater 1523—1750, IV—VI, 1917—23.

A. D. Jørgensen (C. O. Bøggild Andersen).*

Joachim Frederik, 1668—1722, Hertug af Slesvig-Holsten-Nordborg-Pløn. F. 9. Maj 1668 i Magdeburg, d. 25. Jan. 1722 i Pløn, begr. sst. Forældre: Hertug August af Nordborg (s. d.) og Hustru. Gift 1° 26. Nov. 1704 i Frankfurt a. M. med Magdalene Juliane af Birkenfeld, f. 28. Febr. 1686 i Gelnhausen, d. 5. Nov. 1720 i Pløn, D. af Pfalzgreve Johann Carl af B. (Gelnhausen) (1637—1704, gift 2° 1696 med Maria Esther v. Witzleben, 1646—1725, gift 1° med v. Bromsen) og Sophia Amalia af Pfalz-Zweibrücken (1646—95, gift 1° 1678 med Grev Siegfried v. Hohenlohe, d. 1684). 2° 17. Febr. 1721 i Braunschweig med Juliane Louise af Ostfriesland, f. 13. Juni 1698, d. 6. Febr. 1740, D. af Fyrst Christian Eberhard af Ostfriesland (1665—1708, gift 2° 1702 med Anna Juliane v. Kleinau, Grevinde af Sandhorst, 1674—1727) og Eberhardine Sophie af Oettingen (1666—1700).

J. F. uddannedes i de militære Videnskaber og tjente allerede 1688 som Generalmajor under Prins Vilhelm af Oranien. Efter Faderens Død 1699 arvede han Nordborg med Gaardene paa Als, medens den yngre Broder Christian Carl fik Søbygaard paa Ærø. Da denne imidlertid indgik et ustandsmæssigt Ægteskab, formaaede J. F. ham til ved Forlig af 24. Nov. 1702 at give Afkald paa sin Arv, saa længe hans (J. F.s) mandlige Linie var til. Ved Hovedliniens Afgang 1706 arvede han endvidere Pløn, hvor han fra nu af residerede. Han var en ødsel Fyrste, der efterlod stor Gæld, skønt han utilbørlig havde forøget sine Undersaatters Skattebyrde.

P. H[anssen]: Kurzgefasste zuverlässige Nachricht von den Holstein-Plönischen Landen, 1759, S. 286—96.

A. D. Jørgensen (C. O. Bøggild Andersen).*

Rettelser og Tilføjelser.

I. Bind:

- S. 499: L. 11 f. n.: 1674, læs: 1673.
- 598: - 18 f. o.: efter: Navneforandring tilføjes: til Severin-Nielsen.
- 598: - 18 f. o.: efter: 1904 tilføjes: , til Severins 15. Aug. 1911.

II. Bind:

- S. 28: L. 18 f. o.: tilføjes: R. 1856. —
- 38: - 3-4 f. n.: Tegning af Erick Struckmann (sst.) udgaar.
- 39: - 8-9 f. n.: Tegning af Erick Struckmann (sst.) udgaar.
- 55: - 17 f. n.: M. J. Ballin & Sønner, læs: M. J. Ballins Sønner.
- 56: - 4 f. o.: M. J. Ballin & Sønner, læs: M. J. Ballins Sønner.
- 164: - 8 f. n.: 1896, læs: 1886.
- 220: - 18 f. n.: d. 1720, læs: ca. 1660—1720.
- 386: - 3-6 f. o.: skal lyde: hvis Søn Hans Bentsen i Ribe (f. ca. 1510—15) var Fader til Borgmester Bent Hansen i Randers (ca. 1540—1622). Denne var i to Ægteskaber Fader til Raadmand sst. Hans Bentson (ca. 1565—1622) og til nedenn. Dr. med. Niels B. (1609—74), hvis Søn nedenn.
- 386: - 19-20 f. o.: Ovenn. Raadmand i Randers Hans Hansen Bentsen (1541—1625), læs: Raadmand Hans Bentsen (ca. 1565—1622).
- 386: - 22 f. o.: efter: Mads Bentzon tilføjes: (d. 1673).
- 400: - 19 f. n.: Konferensraad, læs: Justitsraad.
- 400: - 18 f. n.: 7., læs: 27.
- 402: - 9 f. o.: 1770, læs: 1763.
- 402: - 20 f. n.: i Skødstrup, læs: paa Vosnæsgaard.
- 403: - 11 f. o.: F. 1687 paa Sæbygaard i Løve Herred, d. sst. 1741, læs: F. 21. Juli 1687 i Kbh.
- 403: - 12 f. o.: i Kbh., læs: sst.
- 403: - 14 f. o.: efter: Adeler tilføjes: , f. 10. Juni 1703 paa Clausholm.
- 405: - 9 f. o.: efter: F. tilføjes: 12. Aug.
- 405: - 10 f. o.: efter: Aalborg tilføjes: , begr. sst. (Frue K.).
- 405: - 10 f. o.: Forældre: Poulsdatter, læs: Forældre: Borgmester Bent Hansen (ca. 1540—1622, gift 1° 1565 med Anne Rasmusdatter, d. 1602) og Karen Poulsdatter (ca. 1580—1617).
- 405: - 20-21 f. o.: Maj 1637, læs: Marts 1638.
- 411: - 12 f. n.: F., læs: Døbt.
- 411: - 11 f. n.: 25., læs: 23.
- 412: - 21 f. n.: 1763, læs: 1765.

- S. 412: L. 21 f. n.: 1799, læs: 1798.
 - 413: - 19 f. n.: efter: Cæcilie tilføjes: Brøndum.
 - 413: - 18 f. n.: D. af Kaptajn 1869), læs: D. af Andreas Brøndum og Cecilie Martha Wichmann (1799—1869, gift 2° 1835 med Kaptajn, Kammerjunker Hans Benzon, 1795—1850).
 - 450: - 11-12 f. o.: Tegning af Erick Struckmann (sst.) udgaar.
 - 537: - 13 f. o.: Jensen, læs: Jessen.
 - 607: - 17-20 f. o.: skal lyde: N. O. forekommer i Aarene 1297—1300 jævnlig som Drost [det omtalte Kapel blev først grundlagt 1388].

III. Bind:

- S. 160: L. 15 f. o.: 1911, læs: 1901.
 - 420: - 1 f. o.: Erick Struckmann sst. og af udgaar.
 - 437: - 14 f. o.: Ægteskabet opløst udgaar.
 - 437: - 21 f. n.: 1893, læs: 1892.
 - 437: - 18 f. n.: efter: (Kunstmuseet). tilføjes: Han fik Eibeschutz' Legat 1893 for »Kain« og 1902 for »Adam og Eva ved Abels Lig«.
 - 438: - 11 f. o.: Tilføjes: Af andre Arbejder kan nævnes Rytterstatuen af Christian IX. i Aalborg (1909—10).
 - 454: - 7 f. o.: efter: 1933 tilføjes: Maske i Raadhushallen.
 - 480: - 14 f. n.: 12., læs: 16.

IV. Bind:

- S. 8: L. 8 f. n.: 1654, læs: ca. 1654.
 - 212: - 12 f. n.: Morgenträume, læs: Morgenträumen.
 - 451: - 18 f. o.: efter: Gift tilføjes: 28. Dec. 1718 i Kbh. (Helligg.).
 - 451: - 19 f. o.: efter: af tilføjes: Portrætmaler.
 - 453: - 19 f. n.: efter: B. tilføjes: (1732—94).
 - 453: - 19 f. n.: efter: Staaek tilføjes: (1745—1817).
 - 453: - 19 f. n.: efter: Gift tilføjes: 30. Juli 1816 i Hamburg.
 - 453: - 17 f. n.: gift 1° med v. Duhn, læs: gift 1° 1803 med Tapetserer Johan Georg v. Duhn, ca. 1767—1812.
 - 576: - 7-8 f. o.: Tegning af Erick Struckmann i Rigsdagen udgaar.
 - 615: - 8 f. o.: efter: 1732 tilføjes: i Celle.
 - 615: - 8 f. o.: efter: Forest, tilføjes: f. 8. Febr. 1713 i Celle.
 - 615: - 9 f. o.: efter: Haag, tilføjes: D. af Kammerjunker hos Hertugen af Braunschweig-Lüneburg Jacques Frédéric de la F.
 - 616: - 14 f. n.: F. ca. 1664, antagelig i La Rochelle, læs: Døbt 13. Aug. 1666 i La Rochelle.
 - 616: - 15 f. n.: ca. 1664, læs: 1666.
 - 616: - 12 f. n.: ca. 1700, læs: 6. Febr. 1701.
 - 616: - 11 f. n.: efter: Sommelsdijck, tilføjes: døbt 9. Okt. 1678 i Haag.
 - 617: - 12 f. o.: tilføjes: G. Silvestre i Société de Géographie de Rochefort, Bull. XXVIII, 1906, S. 176 ff.

V. Bind:

- S. 341: L. 11-12 f. o.: J. D. Herholdt udgaar.
 - 341: - 3-4 f. n.: Snart ind, læs: Snart kom C. dog ind.
 - 555: - 2 f. o.: Søborg, læs: Søeborg.

- S. 581: L. 17 f. n.: 1794, læs: 1793.
 - 626: - 6 f. o.: efter: 82 tilføjes: , gift 1° 1673 med Christine.
 - 626: - 7 f. o.: Enke efter Gorgas, læs: d. 1688, gift 1° med Kaptajn Michel Gorgas, d. ca. 1674.

VI. Bind:

- S. 48: L. 16 f. o.: Kammersangerinde, læs: kgl. Skuespillerinde.
 - 115: - 14 f. n.: Gift 1872, læs: Gift 3. Okt. 1872 i Gentofte (Trin.). Hermed bortfalder Rettelsen i X. Bind.
 - 119: - 11 f. n.: 1800, læs: 1799.
 - 153: - 9 f. o.: Julius August Petersen, læs: Julius August Peter Petersen.
 - 225: - 18 f. n.: efter: Hagen tilføjes: , gift 2° med Regimentskvartermester, Generalkrigskommissær Hans Høyer, 1699—1769, gift 2° 1752 med Johanne Holmsted, 1714—72, gift 1° 1732 med Købmand og Bogholder ved Asiatick Kompagni Frantz Feddersen, ca. 1710—50.
 - 269: - 15 f. o.: tilføjes: C. A. S. Dalberg og P. M. Plum: Metropolitan-skolen, I, 1916, S. 52, 54, 56, 61—75, 278.
 - 488: Kolumnetal: 488, læs: 488.
 - 558: L. 7-8 f. n.: — Tegning Rigsdagen udgaar.

VII. Bind:

- S. 22: L. 8 f. n.: Tegning af Erick Struckmann (Rigsdagen), læs: Maleri af Tycho Jessen 1891.
 - 35: - 10 f. n.: efter: 1632 tilføjes: i Kbh. (Trin.).
 - 187: - 11 f. n.: 1725, læs: 1745.
 - 333: - 16-17 f. o.: Tegning af Erick Struckmann i Rigsdagen udgaar.

VIII. Bind:

- S. 92: L. 13 f. o.: overtog derpaa den af Faderen s. A. købte Hovedgaard, læs: købte derefter n. A. Hovedgaarden.
 - 104: - 17 f. o.: Landsretssagfører, læs: Overretssagfører.
 - 279: - 3 f. n.: Kardinal, læs: sin Kapellan.
 - 304: - 6 f. o.: efter: (Ass.) læs: Skal have været gift 1° i Hamburg ca. 1785. Gift 2° senest 1787 med Marie Magdalene Wichmann. 3° 1. Okt. 1799 i Berlin med Maria Elisabeth Zinnert, døbt 21. Jan. 1773 i Lieberose, Sachsen,^oD. af Slagter Hans Heinrich Z. (1740—senest 99) og Catharina Elisabeth Hammel (ca. 1742—1811).
 - 304: - 8 f. o.: Hvor G. gik i Lære, er ukendt, men, læs: G. fik sin første Uddannelse i Bredsted og var 1785 i Hamburg.
 - 305: - 10 f. o.: foran: E. Lemberger tilføjes: Nyeste Skilderie af Kbh. 13. Febr. 1821.
 - 381: - 7 f. o.: Vor og Nim Herreder, læs: Ning Herred.
 - 402: - 12 f. n.: af Matth. v. Jessen (1812, Fr.borg) udgaar.
 - 402: - 12 f. n.: sst., læs: Fr.borg.
 - 420: - 2 f. o.: 17., læs: 16.
 - 420: - 2-3 f. o.: i Kbh., begr. paa Frbg., læs: paa Frbg., begr. sst.
 - 550: - 1 f. n.: 1684, læs: 1689.

IX. Bind:

- S. 11: L. 14 f. o.: i London, læs: paa Milton Abbey.
- 11: - 15 f. o.: efter: 1833 tilføjes: i St. Georges, Bloomsbury, Grevsk. Middlesex.
- 11: - 16 f. o.: efter: 1852 tilføjes: paa Roehampton, D. af Theophilus Louis G. i Darmstadt.
- 11: - 16 f. o.: efter: 2° tilføjes: 4.
- 11: - 17 f. o.: 1862, læs: 1861 i Kings Worthy, Grevsk. Southampton.
- 11: - 17 f. o.: efter: Elisa tilføjes: Frances.
- 11: - 17 f. o.: 1898 i Bournemouth, læs: 7. Febr. 1919 i Tremyntha, Bournemouth.
- 11: - 18 f. o.: efter: General tilføjes: Hervey Harris.
- 11: - 18 f. o.: efter: Greathead) tilføjes: , D. af Thomas Jacob T. til Worthy Park.
- 30: - 10 f. n.: Præstø, læs: Næstved.
- 106: - 13 f. n.: 62, læs: 61.
- 165: - 3 f. o.: tilføjes: Mindesmærke af N. Hansen Jacobsen 1925 ved Askov Forsøgsstation.
- 281: - 15 f. o.: (d. 1773), læs: (ca. 1699—1773) og Ingeborg Cathrine Friis.
- 471: - 8 f. n.: efter: v. H. tilføjes: (d. 1670).
- 533: - 9 f. o.: fyrretyve, læs: halvtredsindstyve.
- 612: - 9 f. o.: 62, læs: 61.

X. Bind:

- S. 2: L. 12 f. o.: 1712, læs: 1716.
- 12: - 10 f. n.: 19, læs: 18.
- 25: - 14 f. o.: Rejseunderstøttelse», læs: Rejseunderstøttelse.
- 57: - 14 f. o.: »Syntagm ainstitutionum«, læs: »Syntagma institutionum«.
- 75: - 15 f. n.: Kornhandler W., læs: Kornhandler Salomon W. og Rebecca Leysler.
- 79: - 9 f. o.: (ca. 1792—tidligst 1855), læs: (1794—1867).
- 79: - 10 f. o.: tidligst 1855, læs: 1877.
- 110: - 2 f. o.: 18 udgaar.
- 150: - 9 f. n.: juridisk Embedseksamen, læs: dansk-juridisk Eksamen.
- 150: - 1 f. n.: 1727, læs: 1729.
- 178: - 2 f. n.: efter: Tranderup tilføjes: , d. 9. Jan. 1919 i Brænderup.
- 190: - 10 f. n.: læs: Mary Patricia Power, f. 1. April 1858, D. af Købmand Patrick P. (d. 1870) og Hannah Egan (d. 1890).
- 195: - 21 f. n.: Olaf, læs: Peter Olaf.
- 212: - 11 f. o.: C. F. Hetsch, læs: E. L. Vieth.
- 212: - 13 f. o.: 1902, læs: ca. 1888—89.
- 256: - 13 f. n.: kommission, læs: kommission.
- 332: - 16 f. o.: Formand, læs: Medlem af Bestyrelsen.
- 394: - 6 f. o.: foran: — Maleri tilføjes: R. 1869. DM. 1891. —
- 395: - 6 f. n.: foran: gift tilføjes: 1829—94. .
- 395: - 5 f. n.: efter: Christiansen tilføjes: , 1846—1912.
- 405: - 17 f. o.: Danske, læs: Danmarks.
- 407: - 18 f. o.: kun, læs: hun.

- S. 441: L. 19 f. n.: tilføjes: Maleri af Henny Lørup 1891.
 - 453: - 1 f. n.: (d. 1812), læs: (1748—1812).
 - 454: - 1 f. o.: (d. 1805), læs: (1745—1805).
 - 454: - 2 f. o.: 17., læs: 16.
 - 454: - 2 f. o.: 1785, læs: 1783.
 - 454: - 14 f. n.: Christiansfeld, læs: Christiansfeld.
 - 514: - 21 f. n.: Febr., læs: April.
 - 526: - 12 f. n.: efter: Malerier af tilføjes: C. A. Jensen 1837 i Familieeje, .
 - 535: - 4 f. n.: Rosenlund, læs: Rosendal.
 - 542: - 6 f. n.: 1768, læs: 1786.
 - 560: - 8 f. n.: efter: V. tilføjes: (1809—67, gift 2° med N. N.).
 - 560: - 7 f. n.: efter: Klein tilføjes: (1815—65).
 - 565: - 13 f. o.: Sofie, læs: Sophie.
 - 581: - 20 f. o.: Filosoffen, læs: Præsten.
 - 584: - 23-22 f. n.: tre . . . Uhland, læs: Musik til Uhlands »Die drei Lieder«
 for Baryton solo, Mandskor og Orkester.
 - 586: - 4 f. n.: faa, læs: paa.
 - 587: - 11 f. o.: (Frue), læs: (Slotsk.).
 - 631: - 8 f. o.: 1884, læs: 1904.
 - 657: - 14 f. n.: tilføjes: Statue af Jul. Schultz 1875, i Bronze 1876.

XI. Bind:

- S. 70: L. 10 f. n.: efter: tabt. — tilføjes: Dagbøger i Det kgl. Bibliotek. —
 - 127: - 12 f. n.: tilføjes: G. Landberg: Johan Gyllenstiernas nordiska för-
 bundspolitik i belysning av den skandinaviska diploma-
 tiens traditioner (Uppsala universitets årsskr. 1935: 10),
 S. 137—44.
 - 164: - 1 f. n.: tilføjes: Johs. Fibiger: Mit Liv og Levned, 1898, S.
 165—74, 357 f.
 - 175: - 1 f. n.: tilføjes: Karl Verner: Afhandlinger og Breve, 1903, passim.
 - 192: - 17 f. n.: 1813, læs: 1811.
 - 192: - 12 f. n.: Livsposi er genfødt Paradis, læs: Livsposi er Edenet.
 - 199: - 22 f. o.: tilføjes: Breve til J. i Sorø Akademis Bibliotek. Brev-
 veksling med H. C. Andersen i Det kgl. Bibliotek.

FORKORTELSER

Andr.	=	Andreas Kirke.
Ass.	=	Assistens Kirkegaard.
Bl. R.	=	Blaa Ridder (Ridder af Elefanten).
b. v.	=	borgerlig viet.
Chr.	=	Christians Kirke.
Cit.	=	Citadelskirken.
Class.	=	Classenske Boligers Kirke.
F. M. G. (Kr.)	=	Fortjenstmedaillen i Guld (med Krone).
F. M. S.	=	Fortjenstmedaillen i Sølv.
Frbg.	=	Frederiksberg.
Fr.borg	=	Frederiksborg.
Fred. ty.	=	Frederiks tyske Kirke.
Frels.	=	Frelser Kirke.
Fr. Ref.	=	Fransk reformert Kirke.
Fødsst.	=	Fødselsstiftelsen.
Garn.	=	Garnisons Kirke eller Kirkegaard.
Helligg.	=	Helliggeist (Helligaands) Kirke.
Hellig K.	=	Hellig Kors Kirke.
Hv. R.	=	Hvid Ridder (indtil 1808 Betegnelse for Storkors af Dannebrog).
Jac.	=	Jacobs Kirke.
Johs.	=	Johannes Kirke.
K.	=	Kirke.
Kat.	=	Katolsk.
Kbh.	=	København.
Kgd.	=	Kirkegaard.
Matth.	=	Matthæus Kirke.
Mos.	=	Mosaik Trossamfund.
n. A.	=	næste Aar.
Naz.	=	Nazarets Kirke.
n. D.	=	næste Dag.
Nic.	=	Nicolai Kirke.
n. M.	=	næste Maaned.
s. A.	=	samme Aar.
s. d.	=	se denne.
s. D.	=	samme Dag.
Slotsk.	=	Christiansborg Slotskirke.
s. M.	=	samme Maaned.
sst.	=	sammesteds.
Trin.	=	Trinitatis Kirke.
Tysk Ref.	=	Tysk reformert Kirke.

